:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 1 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2640

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

»»»··«««

Ալեքսանդր Թագաւորին սպանութիւնը նորէն բոլորին ուշադրութիւնը ուղղեց դէպի Պալքանները:

Ինչ նոր յայտնութիւններ ալ երեւան հանեն ոստիկանական եւ դատական քննութիւնները, եզրակացութիւնը նոյնն է.— Այս ահաբեկչական գործունէութեան արմատները կը գտնուին պալքանեան երկիրներու եւ սահմանակից պետութեանց մէջ: Անոնք հետեւանք են քաղաքական խմորումներու, եւ կը ձգտին բան մը փոխել 1919էն ի վեր հաստատուած կացութեան մէջ:

Արդարեւ, այդ գոյավիճակէն դժգոհ են ոչ միայն զանազան ժողովուրդներ — ինչպէս Խրուաթները — այլ եւ սահմանամերձ պետութիւններ, մասնաւորապէս Իտալիան եւ Հունգարիան:

Աւելորդ է մանրամասնութեանց մէջ մտնել, պարզելու համար փոխադարձ դժգոհութեան եւ չկամութեան ամբողջ պատկերը: Անոնք որ օրը օրին կը հետեւին քաղաքական անցուդարձերու, գաղափար ունին այդ մասին:

Մնաց որ, շահակից պետութեանց իրաւասու օրկանները ալ պատրանքներ չունին այդ մասին:

Անոնք ամէն բան բացէ ի բաց չեն խօսիր, որպէսզի աւելի չթունաւորուի մթնոլորտը. բայց հազիւ կը քօղեն իրենց դառնութիւնը:

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ էր Եուկոսլաւիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ Հոկտ. 26ին:

Պ. Ուզունովիչ յայտարարեց, Երեսփ. ժողովի բեմէն.

— «Կառավարութիւնը իր ամբողջ ուժը ի գործ պիտի դնէ, որպէսզի Մարսէյլի ոճիրը, ամբողջովին լուսաբանուի, պատասխանատուութիւնները հաստատուին եւ անհրաժեշտ պատիժները տրուին»:

Միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ այս ազդարարութիւնը կը վերաբերի միայն մահափորձը սարքողներուն եւ գործադրողներուն:

Այս յայտարարութենէն ճիշդ մէկ շաբաթ առաջ, Հոկտ. 19ին, Աղեքսանդր Թագաւորին յուղարկաւորութենէն անմիջապէս վերջ, Պելկրատի մէջ ժողով մը գումարեցին պալքանեան ուխտին եւ Փոքր Համաձայնութեան ներկայացուցիչները, եւ զատ-զատ, բայց համիմաստ զեկոյցներ հրատարակեցին իրենց խորհրդակցութեանց մասին:

Ի՞նչ կ'ըսէին հինգ երկիրներու լիազօրները (Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա, Չեխոսլովաքիա):

Քննելով Մարսէյլի դէպքը, այն եզրակացութեան եկած են թէ այս մահափորձը «ոճիր մըն է, որ սահմանէն դուրս գործուած ըլլալով, կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան: Արդարեւ, վերջին ժամանակներս բազմաթիւ ահաբեկչական արարքներ գործուած են, որոնց նպատակն է վնասել կարգ մը երկիրներու միջազգային կացութեան կամ վերջերս իրենց ազգային միութեան հասած երկիրներ զրկել իրենց ամէնէն փորձառու ծառայողներէն»:

Այս հիմնաւորումէն յետոյ, ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէր որ անխտիր բոլոր պետութիւնները գործակցին, «որպէսզի պատասխանատուութիւնները ճշդուին», եւ «միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի ապագային չկրկնուին այսպիսի դէպքեր»:

— «Եթէ միջազգային միջոցներ ձեռք չառնուին եւ չգործադրուին պահանջուած ուղղամտութեամբ եւ բարեկամեցողութեամբ, մնայուն խորհուրդը կը կարծէ թէ շատ ծանր ընդհարումներ պիտի պատահին»:

Ուրեմն, հարցը դրուած է միջազգային գետնի վրայ, եւ ըստ այնմ պիտի հետապնդուի, գոնէ պալքանեան պետութեանց մէջ:

Այդ պարագան կը հաստատէ նաեւ պալքանեան մնայուն խորհուրդի հերթական ժողովը, որ գումարուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, դեռ երկու օր առաջ, եւ որուն օրակարգին վրայ լայն տեղ բռնած էր Մարսէյլի դէպքը:

Ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները, որոշուած է հաւաքաբար պայքարիլ ահաբեկչական գործունէութեան դէմ:

Տարակոյս չկայ թէ այդ պայքարին ամէնէն ծանր հետեւանքները պիտի կրեն իւրաքանչիւր երկրի փոքրամասնութիւնները, մանաւանդ այնտեղ ուր ազգային իրաւունքներու կամ անջատման խնդիրներ կան: (Համայնավար «Իւմանիթէ»ն ալ նախատեսելով այս պարագան, յատկապէս կը յիշէ Պուքրէշը, Պելկրատը, Աթէնքը եւ Սոֆիան, բայց կը մոռնայ ... ընկեր Անգորան):

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան հեռանկար մը չէ որ կը պարզուի, այս խորհրդակցութիւններով եւ խմորումներով:

Հոկտ. 9ի դէպքէն ի վեր, աւելի ամուր թաթ մը կ'իշխէ Եուկոսլաւիոյ մէջ, Զօր. Ժիվքովիչ, որ առաջին դիկտատուրա մը հաստատած էր 1929-32ին: Նոյնքան միահեծան է իշխանութիւնը Պուլկարիոյ մէջ, թէեւ երկրորդական դեր մը ունի այս երկիրը: Միւսները՝ Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա, իրենց իսկ շահուն համար, պիտի ուզեն խափանել որ եւ է յեղափոխական գործունէութիւն:

Հարցին լուսաբանութեան կը ծառայէ նաեւ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին Հոկտ. 25ի դռնփակ նիստը, ուր օրէնք մը քուէարկուած է պալքանեան յանձնառութեանց մասին եւ որուն ատենագրութեանց հրատարակութեան համար տասնական օր դադարման դատապարտուեցան կարգ մը Թուրք թերթեր:

Տակաւին չպարզեցինք միւս անմիջական շահակիցներուն, Փարիզի եւ Հռոմի դիրքը, որ ամէնէն վճռական դերը կրնայ կատարել այս համատարած անստուգութեան մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂՏՆԻ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչո՞ւ փակուեցան կարգ մը թերթեր

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք աւելի կը լուսաբանեն կարգ մը թրքերէն թերթերու փակումը, տասը օրուան համար: Ինչպէս կ'երեւայ կառավարութիւնը չէ ուզած որ հրապարակուին Ազգ. ժողովին դռնփակ նիստի խորհրդակցութիւնները.—

Ազգ. Մեծ Ժողովը հոկտեմբեր 25ին երկու նիստ ունեցաւ, մէկը առտուն, միւսը կէսօրէն յետոյ: 18 երեսփոխաններու պահանջին վրայ, առտուան նիստը դռնփակ եղաւ:

Կէսօրէն եաքի նիստը յատկացուեցաւ հետեւեալ օրինագծի վիճաբանութեան. «Ժողովը կը վաւերացնէ այն յանձնառութիւնները որոնք ծանօթ են Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ ի զօրու կ'ընէ 9 փետրուար 1934ին Աթէնքի մէջ կնքուած Պալքանեան ուխտին եւ անոր յաւելուածներուն նախատեսած տրամադրութիւնները»:

Օրինագծին վիճաբանութեան ընթացքին, Գօճա Էլիի անկախ երեսփոխան Սըրրի պէյ խօսք առնելով շեշտեց ամէն գետնի վրայ հանրապետ. վարչաձեւին ունեցած մեծ յաջողութիւնները եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ Ըսմէթ փաշայի դահլիճին շահած յաղթանակները: «Ըսմէթ փաշայի դահլիճը կատարեալ յաջողութեամբ կը քալէ իր ուզած ամէն ճակատի վրայ», ըսաւ ճառախօսը եւ ապա շարունակեց իր խօսքը.

— «Այս օրինագիծը շատ կարեւոր է, որովհետեւ կը ցուցնէ թէ Թուրք Հանրապետութիւնը ո՛ր աստիճան ազդակ է խաղաղութեան եւ հանդարտութեան՝ աշխարհի մէջ: Շահերը զոր պայմանագիր կողմերը փոխադարձաբար կ'ապահովեն այս օրինագծով, բոլորն ալ կը վերաբերին իրաւունքի ճանաչման եւ ասոր համար շնորհաւորելի են դաշնագիրը կնքողները: Բայց մեզի համար կայ անձնապէս պարծենալու արժանի կէտ մը, որ աս է.— Լօզանի դաշնագրէն ի վեր, խաղաղութեան վերաբերեալ ինչ պայմանագրութիւն որ կնքուած է, Ըսմէթ փաշայի դահլիճը ապահոված է որ Թուրք Հանրապետութիւնն ալ անպայման մասնակցի այդ պայմանագրութեանց: Ասոր համար անձնապէս շնորհաւորելի կը գտնեմ կառավարութիւնը: Լօզանէն ի վեր մեր կառավարութիւնը միշտ քաղաքակիրթ աշխարհին ներկայացած է՝ ձեռքը ձիթենիի ճիւղ մը բռնած: Մեր արտաքին գործավարը որ ընկերութեան մէջ որ մտած է, միշտ, պարզանիշի տեղ, ձիթենիի ճիւղ դրած է կուրծքին: Ներկայ կացութիւնը արդիւնքն է երկար ատեն թափուած ջանքերուն: Եթէ կարենայի, այսօր ձիթենիի ճիւղ մը կը նուիրէի Ըսմէթ փաշայի»:

Սըրրի պէյի յայտարարութենէն յետոյ, նախագահ Քազըմ փաշա պահանջեց ստիպողութեամբ քննել օրինագիծը եւ ժողովը ընդունեց:

Արտաքին գործավարին յայտարարութիւնները

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ բեմ բարձրանալով հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.— «Ընկերներ, կը կարծեմ թէ օրինագիծը բաւականաչափ կը բացատրէ իր պարունակութիւնը եւ կարեւորութիւնը: Ինչպէս գիտէք, Պալքանեան ուխտը եւ պայմանագիրը այս աշնան արձանագրուեցան Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ: Այս ուխտը ունի կարգ մը տրամադրութիւններ, որոնց հիմն է գործակցութիւնը՝ պայմանագիր կողմերու Պալքանեան սահմանները ապահովելու համար: Բնականաբար ի հարկին պիտի գործադրուին այս տրամադրութիւնները: Միայն թէ ասոր համար անհրաժեշտ է որ գործը առանձնապէս վաւերացուի Ազգ. Մեծ Ժողովէն: Այս պատճառով, ներկայացուած օրինագիծը կը շեշտէ թէ յանձնառութիւնները պէտք է ըլլան Ազգ. Մեծ Ժողովին գիտակցութեամբ:

Այս կէտը որ յատուկ է մեր հիմնական օրէնքին, այլապէս ապահովութիւն մըն է երկրի բարձրագոյն շահերուն համար: Յանձնառութիւնները որոնք կը ներկայացուին ձեզի, անտարակոյս պիտի ընդունուին միայն այն ատեն, երբ մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ մը հասկցուի թէ անոնք կը համապատասխանեն ազգին գերագոյն շահերուն:

Այս է ըսելիքս՝ այս օրինագծի մասին: Կը սիրեմ յուսալ թէ պիտի արժանանայ ձեր բարձր հաւանութեան»:

Արտաքին գործավարին այս բացատրութենէն յետոյ, օրինագիծը քուէի դրուելով ընդունուեցաւ: Օրէնքին համաձայն, որ հրատարակութեան թուականէն սկսեալ ի զօրու է, իբրեւ գործադրութիւն Պալքանեան ուխտի եւ յարակից պայմանագիրերու պարունակած տրամադրութեանց՝ վաւերացուած են այն յանձնառութիւնները որոնց մասին տեղեկութիւն ունի Ազգ. Ժողովը:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած ենք, պալքանեան համաձայնութեան մնայուն խորհուրդին ժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, ուր գացած են Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարները: Պուլկարիան չէ հրաւիրուած, անդամ չըլլալով պալքանեան ուխտին: Բոլոր հիւրերը ջերմ շնորհաւորութիւններ ուղղեցին Մ. Քէմալի, Թրքական Հանրապետութեան 11րդ տարեդարձին առթիւ եւ յետոյ ներկայ եղան զօրահանդէսի մը:

Ծանօթ խնդիրներէն զատ, ժողովի օրակարգին վրայ դրուած է քաղաքական ահաբեկումներու հարցը, իբրեւ հետեւանք Մարսէյլի մահափորձին: Կը հաւաստուի թէ ուխտակից պետութիւնները միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, հաւաքաբար պայքարելու համար ահաբեկչութեան վտանգին դէմ: Տարակոյս չկայ թէ այս պայքարին հետեւանքները պիտի կրեն փոքրամասնութիւնները: Կ'ըսուի թէ Պուլկարիա, պալքանեան ուխտին անդամ չըլլալով հանդերձ, պիտի աջակցի այս պայքարին:

Ժողովին ուրիշ մէկ աշխատանքը պիտի ըլլայ կազմական կանոնագիր մը յօրինել, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական խնդիրներու համար: Այս առթիւ օրինակ պիտի առնուի Փոքր Համաձայնութեան կազմական կանոնագիրը: Չորս պետութիւնները որոշած են գործել աստիճանաբար, նպատակակէտ ունենալով ստեղծել տնտեսական ընդարձակ միութիւն մը, քանի որ սահմաններու պաշտպանութիւնը ապահովուած է փոխադարձաբար:

Այս առթիւ կարեւոր լուր մը,— Յունաստանի վարչապետը հեռագրեց իր արտաքին նախարարին (Էնկիւրի) թէ կառավարութիւնը հակառակ է որեւէ ձեւով պալքանեան համաձայնութիւնը ձուլել Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց հետ. որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ ստանձնել նոր յանձնառութիւններ որոնց համար պատրաստ չէ Յունաստան:

Մահափո՞րձ Պուլկարիոյ թագաւորին դէմ

Պուլկարիոյ թագաւորը եւ թագուհին հոկտեմբեր 30ին Սոֆիայէն Վառնա գացած ատեն, շոգեկառքին մեքենան կրակ առաւ եւ կեցաւ: Մեքենավարը ձեռքէն վիրաւորուած ըլլալով՝ թագաւորը իր վակոնը փոխադրեց զայն, նախնական դարմանները տուաւ եւ յետոյ անձամբ վարեց վայրաշարժը մինչեւ Վառնա:

Այս պաշտօնական պատմութիւնն է: «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը պատմէ թէ իրականին մէջ մահափորձ մը սարքուած էր: Շոգեկառքը Վառնա հասած ատեն, ռումբ մը գտնուած է վայրաշարժին ածուխներուն մէջ եւ անոր պայթումէն յառաջ եկած է կրակը: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան Սոֆիա - Վառնա գծին վրայ:

Ֆրանսա կը պահանջէ խրուաթ կալանաւորները

Հռոմի ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը խնդրագիր մը ներկայացուց իտալական կառավարութեան, որպէսզի Ֆրանսայի յանձնուի Տոքթ. Անթէ Փավէլիչը, որ ձերբակալուած է Թորինոյի մէջ: Այս առթիւ թերթերը կ'ըսեն թէ հոկտեմբեր 24ին ալ դիմում կատարուած էր իտալական կառավարութեան, ձերբակալուած պահելու համար ամբաստանեալը:

⁂ Մարսէյլի քաղաքապետը նոր նամակով մը, հրապարակաւ կ'ամբաստանէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը, պնդելով թէ Աղեքսանդր Թագաւորին ընդունելութեան եւ կարգապահութեան ամբողջ գործը յանձնուած էր Փարիզէն եկած պաշտօնատարներու, այն աստիճան որ, քաղաքապետին կարծիքն անգամ չեն հարցուցած: Քաղաքապետը կը յայտնէ թէ 12 հեծելանոր ոստիկաններ եւ երկու սպաներ տրամադրած էին, իբրեւ մասնաւոր թափորներու կարգապահութեան, բայց երբ անոնք նաւամատոյց գացին, մերժուեցան կազմակերպիչներուն կողմէ:

⁂ Մակեդոնական կազմակերպութեան հին անդամներէն Միրքօ Միքիրիպքա սկսած է իր յիշատակները հրատարակել «Սոֆիա» թերթին մէջ, Կէորկիէվի մասին (Քէլէմէն, թագաւորին ահաբեկիչը): Յուշագիրը կը յայտնէ թէ երբ Կէորկիէվ բանտ ինկաւ 1930 — 31ին, շատ կը զբաղէր ոգեհարցութեամբ եւ անդենականի վերաբերեալ խնդիրներով:

Պարսկաստան նոր նաւատորմ կը շինէ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ պարսկական կառավարութիւնը որոշած է բարձրացնել իր ծովային ուժը: Հրամայուած է երկու նոր կայաններ շինել, մէկը՝ Պուշիրի, միւսը՝ Լինկայի մէջ: Մինչեւ վերջերս առաջինը կը ծառայէր իբրեւ կայան անգլիական օդանաւերու, բայց հոն առնուեցաւ այդ արտօնութիւնը, քանի որ Անգլիացիները կ'օգտուէին զինուորական տեսակէտով: Կ'ըսուի թէ 35 միլիոն տոլարի պայմանագրութիւն մը կնքուած է ճափոնական գործարաններու հետ: Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, ծրագրուած է շինել չորս յածանաւեր՝ իւրաքանչիւրը 5000 թոն տարողութեամբ, հինգ թորփիլահալածներ եւ չորս սուզանաւեր:

Այս առթիւ, Լոնտոնի իրազեկ շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ Պարսկաստանի ելմտական վիճակը շատ առողջ է, եւ արտաքին պարտքը 8,000,000 տոլարը չանցնիր: Կառավարութիւնը յանձնարարած է նոր թղթադրամներ հանել, հարիւրին 60 համեմատութեամբ ոսկի եւ արծաթ երաշխաւորութիւն ցուցնելով: Ճափոնական դրամը ինկած ըլլալով, ապսպրուած մարտանաւերը բաղդատաբար աժան պիտի շինուին:

Խորհրդակցութիւն պետ. բարենորոգման մասին

Համաձայն իր կուսակցութեան համագումարին որոշման, Պ. Էռիօ առջի օր խորհրդակցեցաւ վարչապետ Պ. Տումէրկի հետ, պետական բարենորոգման ծրագրի մասին: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին այս խորհրդակցութիւնները: Թղթակիցները անմիջապէս շրջապատեցին Պ. Էռիօն, բայց մերժեց որ եւ է բան ըսել:

Նախարարական խորհուրդը բարենորոգման ծրագիրը նկատի պիտի առնէ շաբաթ օր:

Պ. Էռիոյի հետ խորհրդակցելէ յետոյ, վարչապետը ներկայացաւ Հանրապետութեան նախագահին, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

Գործազրկութիւնը միշտ կ'աւելնայ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, հոկտեմբեր 20ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 339,822, մինչ հոկտեմբեր 13ին եղած էր 334,051, ուրեմն մէկ շաբթուան միջոցին աւելցած է 5771 հոգի: (Սեպտ. 22ին այս թիւն էր 322,970, հոկտեմբեր 6ին՝ 327,303):

Զեղծումի խոշոր դատ մը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ՝ շնորհիւ քննութեան մը որ կը տեւէր ութ տարիէ ի վեր, երեւան հանուած է բազմաճիւղ կազմակերպութիւն մը որ կարեւոր զեղծումներ գործած է ի վնաս Պոլսոյ երեք մաքսատուններուն: Կ'ըսուի թէ վաթսուն պաշտօնեաներ, որոնց 15ը դրուած են մաքսային վերատեսչութեան հրամանին տակ, ուրիշ բազմաթիւ զեղծումներ երեւան պիտի հանեն ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Հրեաները գաղտնի ո՞ւխտ ունին

Այս միջոցին խոշոր դատ մը տեղի կ'ունենայ Պէռնի մէջ (Զուիցերիա), Հրէական համայնքներու միութիւնը եւ Պէռնի հրեայ հասարակութիւնը դատ բացած են հրատարակութեան մը դէմ, որ կը կոչուի «Սիոնի իմաստուններուն դաշնագիրը» եւ որ կը ձգտի ապացուցանել թէ Հրեաները գաղտնի ուխտ մը ունին, աշխարհը տակն ու վրայ ընելու համար: Դատախազները կը պնդեն թէ այդ փաստաթուղթը ամբողջովին կեղծիք է եւ յերիւրանք: Այս առթիւ վկայութեան կանչուած են բազմաթիւ միջազգային երեւելիներ: Առաջին վկան էր փրոֆ. Խայիմ Վայզման, Պաղեստինի հրէական համաշխարհային գործակալութեան նախկին նախագահը, որ հարցաքննուեցաւ 1897ի սիոնական համագումարի մասին: Վկան չէ մասնակցած այդ ժողովին, բայց գիտէ թէ որ եւ է գաղտնի ժողով չէ գումարուած այնտեղ, հրէական գերակայութիւն հաստատելու համար աշխարհի վրայ: Յետոյ լսուեցաւ կոմս Շայլա, որ կարգ մը գիրքեր հրատարակած է ռուսական մշակոյթի եւ կրօնի մասին: Կոմսը Ռուսաստան գտնուած է 1909ին եւ 1921ին, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար, այնտեղ ծանօթացած է Սէրգէյ Նիլուսի, որ իրեն յանձնած է «Սիոնի իմաստուններու դաշինք»ին Ֆրանսերէն ձեռագիրը: Իր կարծիքով, այդ ձեռագիրը կը պատկանի քանի մը անձերու: Երրորդ վկան էր ռուս պատմագիր մը, Սէրգէյ Սվատիկով, որ 1917ին Կերենսկիէն պաշտօն ստացած է լուծել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»· ·«««

Վերջերս առեւտրական գլխաւոր հրապարակներու վրայ տատամսում մը ունեցաւ անգլիական ոսկին: Նոյնը կարելի չէ ըսել, անշուշտ, տոլարին համար: Այս վերջինը, մասնաւորապէս անցնող ամիսներու ընթացքին, փաստօրէն կայունացած կը նկատուի: Ուաշինկթընը կրնար, ի հարկէ, իր դրամը տասը առ հարիւր համեմատութեամբ նոր արժեզրկման մը ենթարկել: Այդ իրաւունքը տրուած էր իրեն՝ վերջերս քուէարկուած օրէնքով մը: Բայց, չըրաւ:

Անգլիական ոսկին, իր նոր անկումով, իջաւ արժեզրկման մը որուն երբեք չէր հասած: Հոկտ. 27ին կ'արժէր 74.30 Ֆր. Փրանք: Անգլիա պահեստ մը ունի որ յատուկ է փոխանակութեան կանոնաւորման: Նկատելի է որ կառավարութիւնը, հակառակ օրէնքին տրամադրութեան, չօգտագործեց այդ գումարը եւ անոր լայն միջոցները՝ իր երկրի դրամին բարձրացման ու ամրացման համար: Այս պարագան բնականաբար, զանազան ենթադրութեանց մղեց բոլոր անոնք որ շահագրգռուած են անգլ. ոսկիին «առողջական վիճակ»ովը: Այդ ենթադրութիւնները եւ մեկնաբանութիւնները հիմնուեցան մանաւանդ այն անժխտելի իրողութեան վրայ թէ դրամին մեծ անկումը,— որ վճռական դեր խաղաց ու կը խաղայ տնտեսական կեանքին վրայ,— ալ աւելի կը խորացնէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող քաոսը: Եւ որովհետեւ դրամի անկման պայքարը, դեռ առաջին օրէն, գլխաւորաբար Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի միջեւ կը մղուի, շահակիցներէն ոմանք ենթադրեցին թէ ապահովաբար երկու մայրաքաղաքներու միջեւ գոյութիւն ունի ծածուկ համաձայնութիւն մը՝ անգլիական ոսկին ու տոլարը իրենց այժմու արժէքին իջեցնելու մասին:

Ուրիշներ, ընդհակառակն, զուցէ աւելի իրատես ըլլալով, մղուեցան խորհելու թէ անգլիական կառավարութիւնը, նախատեսելով որ տոլարը կրկին պիտի արժեզրկուի, աճապարեց իր դրամը եւս արժեզրկել, երկու դրամներու արժէքներու այժմու յարաբերութիւնը անփոփոխ պահելու համար:

Ինչպէս ըսի, այս երկու երկիրները, Լոնտոնի տնտեսական խորհրդաժողովէն ասդին, ճիգ կը թափեն որ իրենցմէ մէկուն դրամը միւսին դրամէն աւելի չարժէ: Որովհետեւ, եթէ, օրինակ, սթերլինը փոխանակ 76 կամ 80 Ֆր. Փրանքի 74 Ֆր. Փրանք արժէ, արտասահմանի առեւտրականը հաշիւ ունի անգլ. ապրանք գնելու: Տոլարն ալ նոյնը ըրաւ:

Երկու երկիրներու այս ճիգը կը շահագրգռէ նաեւ միւս երկիրները: Այսպէս, անգլիական ոսկիի նոր անկման առթիւ, շատեր արտայայտուեցան եւ ուշի ուշով հետեւեցան անոր: «Թան»ի մէջ Ֆրետերիք Ժէօն յօդուածաշարք մը ստորագրեց: Ան ցոյց տուաւ թէ Անգլիա որքան մեծ վնասներ կրած է թղթադրամի դրութիւնը որդեգրելով: Յօդուածագրին կարծիքով՝ տագնապը պիտի փարատի միայն այն ատեն, երբ բոլոր պետութիւններուն կողմէ կրկին իւրացուի ոսկիի մասին տեւական սակագինը: Ան այնքան խոր հաւատք ունի այդ մասին որ, կը կարծէ, նոյն իսկ, թէ Անգլիա մօտերս պիտի ընդգրկէ այդ քաղաքականութիւնը: Ու ցոյց կուտայ նախանշաններ ալ:

Անշուշտ, Ժէօնի որոշ հիմքեր ունի այսպէս դատելու: Ոսկի դրամանիշի քաղաքականութիւնը, սակայն, ֆրանսական տեսակէտ է եւ տարօրինակ չէ որ ոեւէ ֆրանսացի յօդուածագիր, իր երկրին շահերէն, պայմաններէն ու հնարաւորութիւններէն թելադրուած զայն գտնէ միակ «փրկութեան ճամբան»:

Եւ սակայն, ոչ թէ նախանշաններ, այլ փաստեր եւ մօտաւոր անցեալ մը կայ կարծելու թէ Մեծն Բրիտանիա ամուր կեցած է իր դրամին ոչ–ամուր կամ անկայուն ըլլալու տեսակէտին վրայ:

Այս տեսակէտը աւելի հիմնաւորեց Անգլիոյ ելմտական նախարարը՝ Պ. Չէմպըրլէյն, իր մէկ ճառով (3 Հոկտ.) զոր խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին կողմէ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, որուն ներկայ էին անգլիացի ամենամեծ դրամատէրներն ու առեւտրականները:

Ճաշկերոյթի հանգամանքն իսկ կը վկայէ թէ ելմտական նախարարին խօսքերը հարազատ արտայայտութիւնը պէտք է եղած ըլլան կառավարութեան մտածումներուն, քանի որ մասնակցողները առաւելապէս շահագրգռուած էին ատով:

Չէմպըրլէյն, խօսելով դրամական քաղաքականութեան մասին, վճռապէս ըսած է— «Դրամը անկախ կը մնայ նոյն իսկ անկայուն ըլլալու պարագան յանձն առնելով»:

Ուրեմն, անգլիական պետական շրջանակներուն համար իրենց դրամին անկախութիւնը առաջին պայման է: Անշուշտ, այդ անկախութիւնը պէտք է հասկնալ ոսկիին ու ոսկեդրամներուն հանդէպ: Չէմպըրլէյն, նոյն ճառով, ըսաւ նաեւ թէ ինք չի հաւատար որ շուտով վերահաստատուի միջազգային ոսկի դրամանիշը: Ուրեմն, ան կը ժխտէ, նաեւ «Թան»ի յօդուածագրին, զուցէ եւ ամբողջ Ֆրանսայի այն ակնկալութիւնը կամ փափաքը թէ ոսկի դրամանիշը պէտք է վերահաստատուի, որպէսզի ... վերջ գտնէ քաոսը: Նախարարը չանտեսեց նաեւ սթերլինին ու տոլարին յարաբերութիւնը եւ, իրենց դրամի անկախութեան բնորոշումին ատեն չըշտեց թէ սթերլինը անկախ պիտի ըլլայ, նաեւ, տոլարէն:

— Մեր քաղաքականութիւնը կողմնակից է սթերլինի ազատութեան,— ըսաւ ան:

Ի՞նչ կը հետեւի այս խօսքերէն:

Առաջին,— միամտութիւն է կարծել թէ շուտով հաստատուն վիճակ կը ստանան այն դրամները որոնք անկայուն են:

Երկրորդ,— նոյնքան միամտութիւն է կարծել թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ գոյութիւն ունի դրամական սակի համաձայնութիւն մը:

Հետեւելով Անգլիոյ ելմտական նախարարի ճառին, մարդ կուգայ այն եզրակացութեան թէ Անգլիա իր շահը կը տեսնէ, գոնէ այժմ, իր դրամին անկայունութեան ու անկախութեանը մէջ (անկախութիւն այն իմաստով, որ ենթակայ չուզեր ըլլալ որ եւ է միջազգային չափանիշի եւ կը պահէ իր «հիւանդանալու» կամ «առողջանալու» ազատութիւնը):

— «Մենք երբեք փորձած չենք ու պիտի չփորձենք օգտագործել փոխանակումը կանոնաւորելու յատուկ ֆոնտը՝ որպէսզի սթերլինի սակը պահենք տրուած մակարդակի մը վրայ եւ կամ զայն բարձրացնենք որոշ սահմանէ մը վեր:

Ուրեմն, Լոնտոն իր քաղաքական առաձգականութիւնը կը կիրարկէ ե՛ւ ելմտական – տնտեսական կեանքին մէջ: Անոր համար դրամը չափանիշ չէ, առաջ դրամին արժէքը կայուն էր ու տնտեսական պայմանները — գին, փոխանակում, արտադրութիւն եւն. — փոփոխական էին: Այժմ ճիշդ հակառակն է,— դրամին գինը կրնայ փոփոխական ըլլալ եւ է, արդէն, բայց ապրանքին գինը պէտք է կայուն ըլլայ:

Այս տեսակէտէն իրաւացի է ֆրանսական պարբերական մը, «Լ'էնֆորմասիոն ֆինանսիէ»ն, երբ կ'ըսէ թէ այսուհետեւ երբեք կարծելու չէ թէ Անգլիոյ փոխանակումի ֆոնտը մեծ դեր կը կատարէ. անոր դերը շատ համեստ է: Ապագային համար հարկ է գիտնալ որ յիշեալ ֆոնտը չի կրնար եւ չուզեր գործել անգլիական ոսկիին անկման դէմ, այլ կ'ուզէ գործել անոր բարձրացման դէմ»:

Վերջերս հրաժարեցաւ Մ. Նահանգներու «տնտեսական դիկտատոր»ը, զօր. Ճօնսըն: Տոլարը ամրացաւ: Իսկ ստացուած տեղեկութիւնները կը վկայեն որ նախագահ Րուզվէլթ որոշած է փոխել իր քաղաքականութիւնը,— կայունացնել դրամը եւ վերադառնալ ազատականութեան (գիներու ազատութիւն): Բայց դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, տեսնելով որ գինները նորէն կ'իյնան, յայտարարեց թէ տրամադիր չէ լքելու իր քաղաքականութիւնը:

Ուրեմն, Միաց. Նահանգները եւս պիտի հետեւին Անգլիոյ քաղաքականութեան:

Ասիկա կ'ապացուցանէ որ դրամային լուռ պատերազմը կը շարունակուի ու դեռ պիտի շարունակուի: Կարելի է ըսել, նոյն իսկ, որ ոչ թէ իր վերջաւորութեան մօտ է, այլ կը ծաւալի ու կը խորանայ հետզհետէ:

Իսկ ասիկա անժխտելի փաստ մըն է թէ աշխարհը շատ հեռու է վերադառնալէ հին դրամանիշի դրութեան, եւ ան դատապարտուած է այս ծանր տագնապը կրելու դեռ երկար ատեն:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«ԺՈՒՌՆԱԼ»Ն ԱԼ...

«Թան»էն վերջ, «Ժուռնալ»ն է որուն մէջ Սէն – Պրիս կը գրէ թէ «տասը տարուան մէջ քէմալական վարչաձեւը ամրացաւ եւ յարգանք պարտադրեց արտասահմանի»: Յետոյ բաղդատութիւն մը կ'ընէ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Մուսոլինիի միջեւ, աւելցնելով որ Քէմալի ամբողջ ուժը բանակն է: Եւ վերջապէս արդի Թուրքիոյ գլխաւոր արժանիքը կը համարէ այն, որ կրցաւ միանալ իր դարաւոր թշնամիներուն,— Պալքանեան ազգերուն եւ Մոսկուայի: Առանց բոլորովին հրաժարելու յենելէ երբեմն Հռոմի, երբեմն Փարիզի, բայց միշտ Մոսկուայի վրայ:

ՄԵՐ ՍԱՂՄՈՍԸ

—•—

Հայոց աշխարհի տաղանդաւոր վշտերգուն երգեց, տարիներ առաջ, երբ դեռ արհաւիրքի եւ մահուան սաւառը հայկական մթնոլորտը չէր մթագնած:

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք
Ամբողջ աշխարհի Հայուն կարդայ նախատինք:

Ան երգեց Հայոց դիւցազներգութեան խորհուրդ խորքին, արթննալու համար տառապող ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Օրերը անցան խռովայոյզ ու պատմութիւնը արձանագրեց անլուր բարբարոսութիւններ: Ու այս երգը իր ահազանգը հնչեց աւելի ուժգին, որպէսզի սերունդներ ինքնաճանաչման գիտակցութիւնն ունենան:

Դեռ մանուկ էինք, երբ գիւղական խեղճ ու կրակ դպրոցներու մէջ մեզի կը սորվեցնէին նզովք պարունակող երգը ամբողջութեամբ: « Սեւ խաւարը իմ ընկերն է անբաժան » եւայլն ... Մեր պապերը մասնաւոր երկիւղածութեամբ կ'ունկնդրէին երբ զայն կ'արտասանէինք, կը ջանային բացատրել եւ մեզի հասկցնել:

Անոնք մեր «բէնչպէր» պապերը իրենց կեանքի գնով աշխատեցան խրախուսել այն ծլող ու ծաղկող սերունդը որ այսօր կոչուած է ըլլալ ապաւէնը այս բազմաչարչար ժողովուրդին: Ու կտակեցին մեզ միայն Հայոց դիւցազներգութեան խորհուրդը.— «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»:

Սակայն այսօր մարդիկ եւ խմբակցութիւններ ազգային յեղափոխութեան, իրաւունքի պահանջման տեսակէտները չեն կրնար տեսնել այնպէս ինչպէս վայել է ճշմարիտ Հայու մը:

Երբ այսպէս կը գրենք, շատեր կը ջանան լռեցնել, ըսելով թէ «կուսակցական է, Դաշնակ է» ...

Ահա հոս է որ կը ծագի մեզմէ շատ շատերուն համար անհասկնալի պարագան: Կուրացած այլայլ վարդապետութիւններու յարուցած աղմուկով, անոնք չեն ուզեր տեսնել այն ինչ որ կը սպառնայ այս հալածական ժողովուրդին:

Կուսակցական ըլլալէ դեռ բաւական հեռու եմ, սակայն իբրեւ Հայ կը կատարեմ այն պարտականութիւնը որ ինծ կը վիճակուի: Եթէ իւրաքանչիւր հայրենակից իբրեւ ժառանգորդ իր նախահայրերու պատմութեան հաւատար թէ գաղթահայ աշխատաւորութեան խանիճադանձ կացութիւնը կը շակուի միայն համերաշխութեան դրօշ պարզելով, այն ատեն այս ժողովուրդը, հիւրընկալ երկիրներու մէջ կը գտնէր իր ներքին խաղաղութիւնը եւ մէկ ճակատով միայն կ'երգէր բռնակալին դէմ ցասում ու նզովք պարունակող երգը ...

Հէ՜յ, դուք խեղճ պապեր, մեր հին աշխարհի, աւերակ հայրենիքի, վերցուցէք անգամ մը ձեր գլուխները, տեսնելու համար թէ որքան կռուազան եւ պառակտողներ ունինք մեր մէջ որ հանգիստ չեն ձգեր այս սերունդը: Այսօր չկան ձեր հաւատամքը, ձեր ժառանգական աւանդութիւնները որոնց հանդէպ ունէիք այնքան պաշտամունք, աղօթք ու խունկ: Ցեղը իր բուն ոգիէն մերկացնելով միջազգային խառնակարարութեան գործիք կը դարձնեն, առանց խղճահարութեան: Այս՛, նահատակ պապեր այսպիսիները կ'անարգեն ձեզ, դուք որ իբրեւ սրբութիւններու տէր ու պաշտպան՝ արհամարհեցիք վաւ թշնամին եւ ինկաք պարտականութեան ճամբուն վրայ:

Քսան տարի առաջ, երբ գիւղի դպրոցին մէջ «մինտար»ին վրայ կը սորվէինք ու կ'երգէինք ցեղին անէծքով լեցուած այդ երգը, թերեւս անգիտակ էինք իմաստին: Այսօր, քսան տարի վերջ, դո՛ւն, ով յետպատերազմեան սերունդ, պէտք է աւելի լիաթոք եւ կատարեալ ըմբռնումով երգես քու նզովքի երգդ, ամէն առաւօտ, իբրեւ սաղմոս:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՏՈՒԱԾ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ
ԵՏ Կ'ԱՌՆՈՒԻՆ

»»»· ·«««

Սասունի հայկական դէպքերուն առթիւ դեսպաններուն տուած բարենորոգման ծրագիրները Ապտիւլ Համիտը շատ ջղայնացուցած եւ կասկածանքի մէջ ձգած էին: Կ'ուզէր ետ վերադարձնել այս ծրագիրները, բայց դեսպանները կը մերժէին ետ առնել զանոնք: Անոնց նպատակը թագաւորը դէպքերուն պատասխանատու բռնել չէր. միայն վախցնել եւ զգուշացնել կ'ուզէին: Եւ սակայն, ծրագիրները ետ վերադարձնելու մեր պնդումը անոնց մէջ այն կասկածը յառաջ բերաւ թէ գաղտնի նպատակ մը կը հետապնդենք: Գործը յամառութեան ինկաւ եւ ծրագիրը ետ առնելու համար, Պապը Ալիի միջոցաւ դեսպաններուն մօտ կատարուած դիմումները ի զուր անցան: Իսկ Ապտիւլ Համիտի մտահոգութիւնն ու կասկածները հետզհետէ կ'աւելնային:

Գուրպան Պայրամի նախօրեակ մըն էր: Ուշ ատեն զիս կանչեց եւ ըսաւ. «Պապը Ալիէն հիմա սա գրութիւնը եկաւ: Կը գրեն թէ կարելի չէ եղած դեսպաններուն ետ առնել տալ այդ անիծեալ թուղթերը, եւ կարելի ալ չպիտի ըլլայ: Հիմա գնա, խօսէ եւ դեսպանները համոզէ»:

Մինչեւ, դեսպաններուն ըսելիք խօսք չէր մնացած: Մեզ մտիկ ընել իսկ չէին ուզեր այլ եւս:

Կացութիւնը բացատրեցի սուլթան Ապտիւլ Համիտի, բայց ականջ չկախեց: Վերջին ծայր գրգռուած էր:

— Վաղը մեծ օր մըն է, եւ դուք ինծի սուգ բռնել պիտի տաք, ըսաւ:

— Բայց, պատասխանեցի, ի՞նչ ըսեմ դեսպաններուն: Դրամագլուխը հատցուցի լմնցուցի: Դուք ներշնչում տուէք ինծի, առաջնորդեցէք, անոր համաձայն երթամ խօսիմ:

Մտատանջ դէմքով մը մտիկ կ'ընէր զիս: Դէպի դուռը քաշքշուեցաւ եւ «միտքէդ եկածը ըրէ. աշխատէ: Առանց ետիդ նայելու գնա» ըսաւ, ձեռքս երեք տրցակ թուղթեր դրաւ եւ դուռնէն դուրս ըրաւ զիս:

Ճամբայ ելայ: Կառքով մինչեւ Թաքսիմ գացի ապուշ կտրած վիճակով մը: Ոչ մէկ խօսք կրնայի գտնել որ դեսպաններուն ըսէի եւ ազդեցութիւն մը գործէի: Կառքը կեցուցի եւ սիկարէթ մը վառեցի: Սիկառէթը հատաւ բայց դարձեալ միտքս պարապ էր: Սիկարէթ մըն ալ վառեցի եւ պատուիրեցի որ կառքը դանդաղօրէն քշէն: Բայց քանի դեսպանատուներուն կը մօտենայի, շփոթութիւնս ոչ թէ կը նուազէր այլ կ'աւելնար: Այս վիճակով Կալաթա Սարայի առջեւ հասայ: Կառքին քովէն անցնողներէն մէկը ուշադրութիւնս գրաւեց որ դէմքով ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմովին կը նմանէր: Այդ վայրկեանին, Մաքսիմովի վերաբերեալ յիշատակ մը արթնցաւ մէջս եւ ասիկա պատճառ եղաւ որ այս ծանր խնդրին մէջէն ազատիմ: Մաքսիմովին հետ տարեկից էինք, հին ծանօթներ էինք եւ իրար կը սիրէինք: Մաքսիմով ռուսական շեշտով լաւ թուրքերէն կը խօսէր: Զուարթախօս եւ լեզուանի մէկն էր ու հաճոյքը շատ կը սիրէր:

Յաճախ երկուքս միասին կ'ուտէինք կը խմէինք եւ կը զուարճանայինք: Հաւատարիմ Ռուս մը ըլլալով հանդերձ, Թուրքերուն հանդէպ համակրութիւն կը տածէր: Երբեմն իր մեծերուն աչքառու անպատշաճութիւններն ու անիրաւութիւնները կը քննադատէր:

Քանի մը օր առաջ, հայկական բարենորոգումներու գործին համար դեսպանատուն գացած եւ Նելիտովի հետ քիչ մը վիճաբանած էինք: Դուրս ելած միջոցիս, պարտէզին մէջ Մաքսիմովի հանդիպած էի: Դէմքէս հասկցաւ որ նեղուած, ջղայնացած ու յոգնած էի: Թեւս մտաւ եւ կատակելով ըսաւ. «Իմ ասլան պէյս, կ'երեւի թէ մեր չօրպաճին (Նելիտովը այսպէս կը կոչէր) քեզ բարկացուց: Աս ի՞նչ կախ դէմք է, չըլլայ որ այս դէմքով փաթթոցիդ (Ապտիւլ Համիտ) աչքին երեւաս: Աստուած վկայ կը վռնտէ քեզ: Հետս եկուր, դէմքդ շտկեմ, աչքերդ բանամ, խելքդ գլուխդ բերեմ»: Ու Մաքսիմով միեւնոյն ատեն զիս քաշքշելով, պարտէզին մէկ անկիւնը գտնուող իր դրասենեակը տարաւ:

Մաքսիմով այն օրը, կէս օրին, բարեկամներուն հետ կերած խմած, զուարթացած եւ թեթեւ գինովութեան մէջ ինկած էր: Շաքար, փաստա եւ խմելիք հանեց ինծի համար: Ինք ալ այս մեծարանքէն օգտուելով, քանի մը գաւաթ շամփանիա կոնծեց ու աւելի զուարթացաւ:

— Հիմա եկուր սա տէրտերդ բաց նայիմ:

— Գիտես. մէկ կողմէ ձերինները միւս կողմէն ալ մերինները սա հայկական գործերը կը մեծցնենք: Կը վախնամ որ խառնելով խառնելով դէշ կ'ընենք ու փտախտի կը վերածենք:

ՍԱԼԻՀ ՄԻՒՆԻՐ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (34)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»· ·«««

Զառուածներս տարին լեցուցին բակով տուն մը, ուր անդին կային ուրիշ խումբ մը բախտակիցներ: Ոստիկան մը կը պահէր դուռը:

Տան բակին մէջ թոնիր կը վառէր, եւ Խասգիւղէն կին մը վար դրուած կիներ հաց ու կերակուր կը պատրաստէին, մառանի մէջ երկու կիներ միս կը մանրէին, իսկ թոնիրի կողքին ուրիշ մը խմորի գունտեր կը պատրաստէր: Մութ է. աստղեր կը պլպլան ու ոստիկանը կ'երթեւեկէ բակին մէջ: Ես ամէն գնով փախչելու միջոց կը փնտռեմ, ճար չկայ: Յանկարծ խմոր գնտող կինիկը կը կանչէ. «Աղջի Մայրօ՛, եկուր ցան բեր, Թոնիրը կը մարի ցան չկայ»: Կայծակի արագութեամբ կը սուրամ. Թոնիրին քով եղած ցանի պզտիկ սակառը կ'առնեմ ու դէպի դուռ կ'առաջանամ: Ոստիկանը ճամբայ տուաւ. անիկա չնշմարեց երբ ես տունէն սակառը առի, անոր կինակը իմ կողմս էր, կարծեց թէ աշխատող կիներէն եմ: Արագ արագ կը մտնեմ պասմնոց մը, կը նետեմ սակառը եւ թաթերուս վրայ սողալով, քալելով, մտայ Ս. Դալիլի եկեղեցիի գերեզմաննոցը: Ազատուած եմ:

Տեսայ զոյգ մարագներ, ուր լեցուցին իմ բախտակիցները, կրակի ճարակ դարձած: Անոր բոցերուն լոյսը կը լուսաւորէր Խասգիւղի փողոցները: Կը լսէի սարսափելի պայթոցի ձայներ կրակի մէջէն: Մեռաւ լմնցաւ աշխարհ մը չէնցնող ժողովուրդը մէկ ժամուան մէջ, մահ լեռ մը, մարդկային ծով մը կը փճանար: Եւ այն բոցերուն առջեւ մարդոց բազմութիւն մը որ այդ զարհուրելի եւ աշխարհի պատմութեան մէջ չտեսնուած տեսարանին առջեւ, չնական քրքիջներ կ'արձակէր:

Կ'անցնիմ մարագներու եռեւէն, կ'իյնամ խումբ մը նոր ջարդուած դիակներու մէջ, մէկը, զուցէ վիրաւոր, «Կը մարի՛մ, կը մարիմ պուտ մը ջուր»: Եւ ես կ'աճապարեմ ազատել այդ արեան ծովէն:

Դուրս եմ գիւղէն: Քանայ լեռան վրայ հազարաւոր կրակի լոյսեր կ'երեւան, կը գուշակեմ, ասոնք ջարդի փշրանքներն են: Մալհօ ջաղցի ջուրի վրայէն երկու ուրուականներ փախան անոնք ալ իմ բախտակիցներն են: Կը քալեմ 100 քայլ հեռու, վտանգաւոր գտնելով ճամբան: Ալիշանքի մօտ, պարէն փոխադրող կարաւան մը կուգայ: Զօրքեր են: Կը պառկիմ գետնի վրայ ակօսի մը մէջ: Անոնց անցնելէն յետոյ, կը բարձրանամ լեռ: Եւ մօտ լուսնալուն Քարէ մասը հասայ:

Առաւ մինչեւ իրիկուն անընդհատ ասար կը քաշեն մերգիւղէն: Անոնց խօսելու ձայնը կը լսեմ, կրողները մեծամասնաբար քիւրտ կիներ են: Մութը կոխեց ու ես ձգեցի քարէ մսուրը: Անտառին մէջ, ճամբայէն քիչ հեռու, պուրակի մը մէջ, դէզ մը կաս կարասիներ դիզուած տեսայ. մեր գիւղի աւարն էր: Անոնց մէջէն ծրար մը առի ու անցայ արագօրէն: Դառնճով աղբիւրի քով, ձորակի մէջ կրակի մը նշոյլը նշմարեցի. կամաց մըքվելովս գացի. հայերէն կը խօսէին. մօտեցայ, մեր գիւղացիներն էին: Պօղման Փարչիկը եւ իր երկու աղջիկները Խարէն ու Խամէն եւ Փուրթէ Խաչօն: Երեք կիներ, լեռան մէջ քիւրտ կիներէն բռնուեր էին, ու թալանուած մօրէ մերկ կը սրսփային: Ծրարը բացի, ճանչցան ծրարին մէջ եղած հագուստները, Փուրթայ Մանուկի հարսի լաթերն էին, նուրբ մետաքսէ շրջազգեստներ: Տուի իրենց, մինակ չաֆէթ մը առի: Անոնք ինծի չընկերացան Քան անցնելու. մինակս հասայ լեռ:

Քանայ լեռան պատմութեան ծանօթ ես, մինչեւ այն օրը երբ ինծի եւ Վառոյին ցորենի տոպրակներ տուիր, եւ չձգեցիր որ գիւղ իջնենք. կը յիշե՞ս Մանկայ լեռը, երբ ոչխարի մորթի մէջ քեզ փաթթեցինք ու յաջորդ օրը անցանք Քան:

Երկու օր վերջ, Վառօն ըսաւ.— Գիւղ իջնենք, թերեւս յաջողինք Մկրոն փախցնել, (Մկրօն Վառոյի տղան էր, 10 տարեկան եւ Քիւրտերէն բռնուած): Իջանք գիւղ, գիշերը Մկրօն գտնել անկարելի էր, ստիպուած մնացինք Վառոյենց տունը, որպէսզի առտուն երբ հօտաղները արջառը արածելու տանին, տեսնենք Մկրօն եւ փախցնենք: Բայց առանց մեր նպատակին հասնելու, կը բռնուինք: Քիւրտերը բաւական չարչարեցին մեզ: Երբ չկրցան օգտուիլ, տարին յանձնեցին ոստիկաններուն, որոնք խումբ մը կիներ հաւաքած ու բանտարկած էին Տէր Ղազարի ախոռը: Մենք ալ բանտարկուեցանք անոնց քով: Կամաց կամաց ախոռը կը լեցուէր: Ասիկա կ'ըլլար երրորդ կարաւանը:

Իրիկուան մութին ներս մտաւ քիւրտ դառնաբած Մահմուտ: Քիւրտերը ազատ էին մեր մէջ պատելու: Անցաւ իմ քովէն, երկար նայեցաւ ինծի, ուզեց լոյսին առջեւ տանիլ, մերժեցի: Գնաց ոստիկանին քով, բաներ մը փսփսացին ու եկան մեր մէջ, մատով զիս ցոյց տուին: Ոստիկանը թեւէս քաշելով զիս յանձնեց Մահմուտին: Վառօն մնաց:

Մահմուտին հետ դուրս ելանք բանտէն: 20 ղրշ.ի գնած էր զիս: Կը քալենք առանց շշուկի, բան մը գողցողի նման: Առանց մէկու մը հանդիպելու հասանք Փալի Խաչոյի տունը, ուր գրպանէն բանալի մը հանելով դուռը բացաւ, ներս մտանք եւ դուռը եռեւէն կղպեց:

Թուէքի աղօտ լոյսին տակ նստանք. զէնքերը վար դրաւ, նորոգեց կրակը եւ ըսաւ.

— Գիտես Խամէ, 20 ղրշ.ով կեանքդ փրկեցի, ընկերներդ վաղը կը տանին վառելու, ալ ասկէ վերջ իմ կինն ես, այս տունը լեցուն է ամէն տեսակով: Անկողին կ'ուզես, հագուստ կ'ուզես, ալիւր ու իւղ կ'ուզես, ինչ որ Աստուած ստեղծեր է, ամէն բան ունիմ ... դու, միայն դուն պակաս էիր, ... ալ ձեռք բերի, կե՛ր, խմէ՛, հագուէ՛, կապէ, եւ իմ յարգս գիտցիր:

Եւ գլուխս սեղմեց իր խոփած որտին, համբոյրներ քաղեց, ինչպէս որ կ'ուզէր:

Յետոյ ծրար մը բացաւ, բացաւ եւ ... մէկիկ մէկիկ ցոյց տուաւ:— Առ ասոնք, լաթերդ փոխէ: Տեսայ որ արեան բիծեր ունէին, տեղ տեղ փշրոտ ... ները ծակած էին. յուզումէս կը խեղդուէի: Կապեցի ծրարը եւ համոզեցի թէ արիւնոտ են, առանց լուալու կարելի չէր հագնիլ: Թալաններ էին անոնք ինծի նման ջահել ջիվաններ, որոնք գազանի հարուածներու տակ փչած էին իրենց վերջին շունչը:

Յետոյ, ալիւր բերաւ, խմոր պատրաստեցի, իւղով հաց թխեցի եւ կերանք: Կապոց մը անկողին բացաւ: ... Ալ իր կամքին յանձնուած էի: Ի՞նչ ընեմ. մինակ չեմ, ցեղիս ընկերները ու ... ր բոլորն ալ իմ ճակատագիրս ունէին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԻԵԱՆ

(Շար.)

«Դաշնակցութեան Օր»ը
ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

— օ —

Շաբաթ գիշեր փայլուն յաջողութեամբ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ, որ լեցուած էր 500 հոգիի բազմութեամբ մը: Կը նախագահէր ընկեր Վահան Փափազեան: «Սիփան» երգչախումբը ամբողջովին հայկական տարազներ հագած, երգեց «Մշակ բանուոր»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Փոխն ի փոխ եղան արտասանութիւններ (Օր. Մելինէ Օսմանեան, Մկրտիչ Ծատուրով եւ Ջ. Ղարիպեան), մեներգներ (Օր. Հ. Պենազեան եւ Տիկին Մառի Թէրզիպաշեան), կրկնուելով բուռն ծափերու տակ: Փօքրիկն Ռէժինա, Թամամ Գարեգինի աղջիկը, կովկասեան պարեր պարեց ընդհանուր ոգեւորութիւն պատճառելով: «Սիփան»ը ջերմացուց սիրտերը, շարք մը խմբերգներով, եւ հանդէսին պաշտօնական մասը փակուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով (խմբերգ): Յետոյ սկսան պարերը, եւրոպական եւ հայկական, որոնք շարունակուեցան մինչեւ լոյս, մինչ խումբ մը ընկերներ եւ համակիրներ առանձին սեղանի մը շուրջը հաւաքուած, կը պանծացնէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ առ հասարակ հայ յեղափոխութեան արժանիքները:

Ահաւասիկ ամփոփումը ճառերուն, որոնց վերջինը խօսեցաւ ընկեր Գ. Նժդեհ, դեռ նոր վերադարձած Ամերիկայէն.—

Վ. Փափազեան (նախագահ).— Դաշնակցութիւնը ստեղծեց ամենա[illegible] սերունդը: Ստեղծեց այն ուժը՝ որով ազգ կոչուեցանք: Դաշնակցութիւնը ապրեցաւ կէս դար, տարուէ տարի աւելի երիտասարդանալով: Ահա այդ կենսունակութիւնը: Դաշնակցութիւնը իր տարրերը առաւ ժողովուրդին ծոցէն: Իր սնունդը ժողովուրդէն բխեցաւ: Միշտ ժողովուրդին հետ եղաւ: Երբեք չհեռացաւ անկէ: Ահա գաղտնիքը:

Ս. Սասունի,— իր բանախօսութեան իբր մեկնակէտ առնելով հանրապետականներուն քիչ առաջ ոտքի կենալը ի յարգանս նահատակներուն, կը յայտարարէ.— Ահաւոր է ճակատագիրը այն ժողովուրդներուն որոնք պատճառներ չունին խոնարհելու ի յարգանս նահատակներու: Երբ չկար Դաշնակցութիւնը, ստրուկ էր հայ ժողովուրդը: Իսկ ստրուկը ոտքի չի կրնար կանգնիլ: Այսօր ոտքի կը կանգնինք, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը կայ:

Հայաստանի մէջ, մեր ժողովուրդին հիմնական մասը, այն որ կորիզը պիտի կազմէր ապագայ հայ պետութեան, ինչքով, պատուով եւ կեանքով Թուրքին, Քիւրտին կը պատկանէր: Պոլսոյ աղաները, որոնք կը կարծէին թէ տէրերն էին հայ ժողովուրդին, օր մը [illegible] բողոքագիր մը չուղղեցին թուրք կառավարութեան: Այդ բանին համար հարկ եղաւ սպասել Խրիմեան Հայրիկին, հայ յեղափոխութիւնը ժողովուրդի կողքին, պաշտպան անոր, աղաներուն գործին չէր գար: Անոնք դէմ էին յեղափոխութեան որովհետեւ այդ դէմ էր իրենց շահերուն:

Չկայ զգացում մը, աւելի ազնիւ, աւելի բարձր, քան ազատութեան ըղձացումը: Առանց ազատութեան՝ ազգերը գոյութիւն չեն կրնար ունենալ:

Առանց ազատութեան՝ ազգերը չեն կրնար զարգացնել, մշակել իրենց ներքին ուժերը, իրենց ընդունակութիւնները: Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդին ազատութեան համար կը պայքարի: Այսօր եթէ հոս ենք, Դաշնակցութիւնը պատասխանատու չէ ատոր: Արտաքին զարհուրելի ուժեր պատճառ հանդիսացան, որ մենք հոս ըլլանք: Դաշնակցութիւնը պահակն է ժողովուրդին, տէրն է անոր: Նախ պէտք է ինք ջարդուի, փճանայ, որպէսզի ձեռքը երկարի ժողովուրդին:

Մեզ կը մեղադրեն իբր հակառակորդները ներկայ Հայաստանին: Հիմնովին սուտ: Եթէ ուզենք իսկ, չենք կրնար հակառակ ըլլալ Հայաստանին: Մենք մեր արիւնը, կեանքը տուած ենք անոր համար: Ան մեր էութիւնն իսկ է: Անոր համար կը պայքարինք, կը տառապինք մենք:

Պարտուած ենք, այո՛, եւ սակայն պիտի շարունակենք մեր պայքարը: Պէտք է կռուինք ազատ եւ անկախ Հայաստանին համար:

Գ. Նժդեհ.— Մարդկային մշակոյթի պատմութիւնը կանգ առնել չի գիտեր: Միշտ դէպի աւելի լաւը կը ձգտի: Միշտ կը ձգտի սրբագրել իր ճակատագիրը: Միշտ խռովք ունի: Եթէ հասաւ, դժգոհ է: Դարձեալ կը ձգտի: Եւ այդ ձգտումը չի թողուր որ մարդը մեռնի, ազգը մեռնի: Դաշնակցութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այդ անհանգստութիւնը, սրբազան այդ խռովքը: Ան կը ձգտի միշտ դէպի լաւը:

Ֆրանսացի պատմաբան մը ըսած է թէ Հայը ազատութեան ցաւ ունի: Կը կործանի եւ նորէն կը կանգնի: Հայը նուաստութիւն չի գիտեր: Պարտութիւն չի գիտեր: «Անոնք չեն՝ աշխարհն աւեր»: Ուժ մը կայ Հայուն մէջ, որ չի թողուր որ մեռնինք իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Հայ: Այդ ուժը Դաշնակցութիւնն է: Կը պարտուինք. կը լռենք տարիներով: Բայց չենք նուաստանար, չենք մեռնիր, չենք հաշտուիր բախտին հետ: Դաշնակցութիւն կը նշանակէ պայքարելու վճռականութիւն: Պայքարելու բարոյական: Տեղի չտալու վճռականութիւն: Հող եւ մոխիր կը դառնանք, եթէ պայքարելու ընդունակութիւն չունինք: Այս կը պահանջէ աշխարհը: Այս կը պահանջէ կեանքը: Պայքար կայ բնութեան մէջ: Ամէն ինչ, ամէն մէկը կը պայքարի: Դաշնակցութիւնը ցեղին պաշտպանութեան բնազդն է: Ուժի պաշտամունք ունինք: Ուժի կարօտն ունինք: Եթէ կ'ընդունինք պայքարիլ, պիտի տառապինք: Իսկ այդ տառապանքին մէջ անկախութեան ցաւը պէտք է դնենք: Դաշնակցութիւնը այս բանին գիտակցութիւնն է:

Հայրենիք ուզելը միայն իրաւունք չէ, այլ եւ պարտականութիւն: Մեր հոգին պիտի տանք, ցեղին հոգին փրկելու համար: Դաշնակցութիւնը իտէալ սեփականատիրութեան զգացումն է: Ապրող Հայն է ան: Կը ճգնի որ աշխարհէն լրջօրէն գիտուի ցեղը: Չկոխկռտուելու, լրջօրէն գիտուելու ճիգն է ցեղին:

Ամերիկայի մէջ շարժում մը կայ, սերունդ մը կայ ներկայիս: Այդ սերունդը, Դաշնակցութեան «փէշ»էն կախուած, պատրաստ է կռուելու Դաշնակցութեան համար, Դաշնակցութեան միջոցաւ ցեղին համար:

Այդ սերունդը կը պաշտէ իր ցեղը, որովհետեւ համոզուած է որ իր ցեղը մարդկութեան աւելի տուած է քան թէ ստացած:

Երկու ընկերներու արկածալի մահը

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Հոկտ. (Յառաջ).— Հոկտ. 7ին, կիրակի օր, քաղաքէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ Քավալէի քովի կղզին, Տիգրիս գետի ափը գացած էինք, «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնելու համար: Կը մասնակցէին երեք հարիւրէ աւելի ընկերներ, ընկերուհիներ եւ համակիրներ: Տօնը անցաւ շատ յաջող. եղան բանախօսութիւններ եւ արտասանութիւններ: Հանդէսը սկսաւ «Մշակ բանուոր»ով եւ վերջացաւ «Մեր հայրենիք»ով. յետոյ ընկերները ազատ միջավայրին մէջ մինչեւ գիշեր զուարճացան:

Գիշերը մակոյկներով դէպի տուն վերադարձին, մակոյկը կրակ կ'առնէ եւ կը սպառնայ մէջը նստողներուն: Քանի մը հոգի գետը կը նետուին եւ լողալով կ'ազատուին, իսկ երկու ընկերներ մութին մէջ կ'անհետանան: Երկուքն ալ 25 տարեկան երիտասարդներ էին, Տիգրան Զօրմխեան, Սղերդցի եւ Յակոբ Իքիթեան Կարնեցի, երկուքն ալ համեստ ընտանիքի զաւակ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտած էին քանի մը տարիէ ի վեր, եւ իրենց համեստ ու ազնիւ բնաւորութեամբ շատ սիրելի դարձած էին բոլոր ընկերներուն: Իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները միշտ ուրախութեամբ եւ հաւատարմութեամբ կը կատարէին:

Տիգրան լողալու մէջ բաւական յաջող էր, իսկ Յակոբ բնաւ լողալ չէր գիտեր: Կը կարծուի թէ Տիգրան Յակոբին օգնել ուզած է, սակայն Յակոբ Տիգրանի թեւէն ամուր կը բռնէ, այնպէս որ Տիգրան ալ չի կրնար շարժիլ եւ երկուքն ալ ջրամոյն կը կորսուին: Ուրեմն Տիգրան մահուան բոպէին անգամ իր կեանքը կը վտանգէ, ընկերը ազատելու համար:

Կիրակի գիշեր երկու ընկերները չդարձան տուն: Տիգրիսը խլեց տարաւ զանոնք: Հինգ օր անյայտ ջուրի մէջ թաղուած մնալէ վերջ դիակները ուրբաթ օր ջուրին երեսը ելան: Նոյն օրը բժշկական քննութիւններէ վերջ, հողին յանձնեցինք տարաբախտ զոհերը:

Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէր երկու հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն մը: Զոյգ դագաղները զարդարուած էին ծաղկեպսակներով զորս բերած էին Պաղտատի բոլոր Հայր. Միութիւնները եւ ընկերները:

Դագաղները եկեղեցիէն գերեզմանատուն փոխադրելու ժամանակ դեռ Կիլանի գաղթակայանը չհասած, դիմաւորելու եկաւ Տիկն. Միութեան երգեցիկ խումբը որ տխուր երգերով առաջնորդեց մինչեւ գերեզմանատուն: Թաղման արարողութենէն վերջ դաշնակի եւ ջութակի ընկերակցութեամբ ընկերներ եւ օրիորդներ երգեցին յեղափոխական եւ մահուան երգեր: Եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն մը ընկ. Տոքթ. Էմիրզէի կողմէն:

Գիշերուան ժամը 8ին հասարակութիւնը հեռացաւ գերեզմանատունէն տխուր տպաւորութեան տակ:

Յարգանք ձեր թարմ յիշատակին, սիրելի ընկերներ:

ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի եւ Լա Վիստի զոյգ ենթակոմիտէներու նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, տեղի ունեցաւ հանդէս պարահանդէս մը, «Էրմիթաժ»ի սրահին մէջ:

Հակառակ անտեսական տագնապին մեր ընկեր-համակիրները փութացած էին սրահ, քաջալերելու համար ձեռնարկը:

Կարգապահութեան կը հսկէր փոխն ի փոխ Մարսէյլի հայ արիներէն խմբակ մը, մասնակցութեամբ երիտասարդ ընկերներու:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով մասնակցութեամբ տեղացի եւ արուարձաններէն եկած ընկերներու: Նախագահ ընկեր Ս. Պօյաճեան հանդէսին բացումը կատարելով, պարզեց Դաշնակցութեան անցեալ ու ներկայ գործունէութեան գլխաւոր կէտերը: «Մենք պատրաստ ենք ի սէր հայ ժողովուրդի շահերուն, զոհել ու զոհուիլ բարոյապէս, նիւթապէս, բայց թոյլ չենք տար որ կարգ մը ապազգայնացած հոսանքներ չարաչար գործածեն մեր ներողամիտ քաղաքականութիւնը»: Ընկերներ, կրկնապատկեցէք ձեր ուժերը եւ հրապարակ իջէք, աւելի ուժեղ, աւելի երիտասարդ, մանաւանդ գլուխ հանելու համար այն խէժը զոր կտակ ձգեցին մեր հազարաւոր նահատակ ընկերները»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին իրենց երգերով, արտասանութիւններով ու փանթոմիմներով, ընկերներ եւ օրիորդներ: Ընկ. Կ. Թիւթէլեան, Դաշնակցութեան ուղղուած արտասանութեամբ, ելեկտրականացուց սրահը: Հայ արիներէն Բարսեղ, իր կովկասեան պարերով, ընկեր Մանուկեան իր արտասանութիւններով, փայլ տուին հանդէսին: Ընկեր Ա. Յակոբեան իր կատակերգութիւններով, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց: Հայ արիներուն պարերը շատ յաջող էին: Ընկ. Մութաֆեան ներկայացուց իր հեղինակութիւններէն քրքջալիր պատկեր մը: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Արծրունի, որ վերլուծելով Դաշնակցութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը, կանգ առաւ ներկայ պահանջներուն վրայ եւ ըսաւ.

— «Ընկերներ եւ հայրենակիցներ, աշխարհը փոթորկալից ովկիանի մը պէս կը տատանի, քաղաքական դէպքերն ու դէմքերը շարժանկարի տեսիլքներուն պէս կը փոխուին, մեծ ու փոքր պետութիւններ սարսափի, ճնշման տակ կը սպառազինուին, բոլոր ժողովուրդները կը ջանան նոր զինակիցներ գտնել, երէկուան ոխերիմ թշնամի ազգերը իրարու ձեռք կը թօթվեն ու կը բարեկամանան: Քաղաքական այս վրդովիչ ու խառնակ շրջանին մենք որ աւելի պէտք ունինք ազգովին աշխատելու ու պատրաստուելու, դժբախտաբար պառակտուած ենք: Հակառակորդ հոսանքները կ'աշխատին նոր դաւեր լարել, նոր ճեղքեր բանալ, անտեսելով դառն իրականութիւնը: Անոնց նպատակն է տկարացնել Դաշնակցութիւնը, բայց չարաչար կը սխալին:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ա. Մարտիրոսեան, որ բազմութիւնը խանդավառեց ոգեւորիչ խօսքերով: Ընկերը Դաշնակցութիւնը նմանցուց համբերատար առիւծի մը, թէեւ կը լաէ, կը մտածէ, կը համբերէ, բայց վերջին վայրկեանին իր ծանր թաթը կ'իջեցնէ ամէն տեսակի թշնամիներուն գլխուն:

Կէս գիշերէն յետոյ ներկաները լուսացուցին պարելով եւ երգելով, եւ բաժակներ պարպելով:

Ն. Մանուկեան

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Դաշնակցութեան Օր»ը

— օ —

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Դաշնակցութեան օրուան հանդէսը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» կոմիտէի: Նախագահին յապաղման պատճառաւ հանդէսը բացաւ ընկ. Խ. Մկրտիչեան: Երկսեռ երիտասարդներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը: Ընկեր նախագահը համառօտակի պարզեց օրուան նշանակութիւնը եւ կոչ ըրաւ ներկայ սերունդին ուժ տալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Արտասանեցին Օր. Մ. Օսմանեան եւ Պ. Երկանեան, երգեցին Տիկ. Խաչատրեան եւ Օր. Հ. Կնեազեան:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկերուհի Տիկ. Էլէն Բիւզանդ, որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակին մէջ:

Հանդէսին ներկայ էին բաւական թիւով Ֆրանսացի հիւրեր: Ընկեր Ս. Սասունի ֆրանսերէն ճառով մը ներկայացուց հայ ժողովուրդի դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը:

Յետոյ բեմ ելաւ ընկերվարական Grandfils, թարգմանն ըլլալով Առնուվիլի ընկերվարական մասնաճիւղին, շնորհաւորեց տօնը: Շատ յաջող կերպով արտասանեց ֆրանսերէն ոտանաւոր մը Օր. Մ. Օսմանեան: Յետոյ ընկերներ Կ. Օսմանեանի եւ Կ. Քանթարճեանի կողմէ ներկայացուեցաւ Օթէլլոյէն նախանձի վերաբերող կտորը: Հանդէսը վերջացաւ ժամը 1ին եւ յետոյ սկսան պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Առնուվիլի Ռազմիկ խումբին վրայ աւելցաւ ընկեր մը եւս:

Յ. Ճիհանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր տեղի ունեցան «Փըթի Փարիզիէն»ի կազմակերպած Ֆրանսայի Բաժակի 3րդ շրջանի մրցումները, որուն մասնակցեցան 152 խումբեր:

⁂ Կիրակի օր շարունակուեցան նոյնպէս Ֆրանսայի փրոֆէսիոնէլ խումբերուն 10րդ շրջանին մրցումները: Ամէնէն հետաքրքրական մրցումներն եղան Փարիզի, Լիլի, Սէշոյի եւ Սէթի մէջ: Սթատ Քոլոմպի մէջ մրցեցան Ռասինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Սփորթինկ Գլիւպ Նիմ: Փարիզի խումբը յաղթեց 2—0ով: Սէշոյի մէջ ալ մրցեցան Ռասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ: Սէշօ որ անցած կիրակի Ռասինկ Գլիւպ տը Փարիի դէմ տարած յաղթութեամբ ընդհանուր դասաւորման գլուխն անցած էր, եւ մէկ կէտի տարբերութիւն ունէր իր հակառակորդէն, յաղթուեցաւ 3–2ով: Ուրեմն երկու խումբերը Սթրազպուրկ եւ Սէշօ ընդհ. դասաւորման մէջ 15ական կէտով հաւասար են:

Լիլի մէջ ալ մրցեցան Փարիզի խումբերէն Ռէտ Սթար Օլէմփիք եւ Օլէմփիք Լիլուա: Այս մրցումը կարեւոր էր անոր համար որ Ֆրանսայի ազգային Ֆութպոլի խումբի բերդապահները՝ Ալէքս Թէպօ եւ Տէվօսէ դէմ առ դէմ պիտի գտնուէին: Փարիզի խումբը հակառակ իր յոգնած երեւոյթին եւ դաշտին անվարժ ըլլալուն, ջախջախիչ պարտութեան մատնեց իր հակառակորդը 4—0ով: Միլհուզի մէջ ալ մրցեցան Ֆութպոլ Գլիւպ Միլհուզ եւ Մօնփէլիէ խումբերը: Այս վերջինը յաղթուեցաւ 4—1ով: Անթիպի մէջ ալ մրցեցան Օլէմփիք Ալէ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ: Այս վերջինը դժուարաւ յաղթեց Օլէմփիք Ալէի 1—0ով: Սէթի մէջ մրցեցան Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթ եւ Էքսէլսիոր Աթլէթիք Գլիւպ: Երկու խումբերը շատ լաւ խաղարկութիւն մը ունենալէ յետոյ հաւասար մնացին:

Իսկ Օլէմփիք տը Մարսէյլի եւ Սփորթինկ Գլիւպ Վիթի մրցումը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր Մարսէյլի մէջ: Ներկայ էին 5000 հոգի: Օլէմփիք տը Մարսէյլ շարաչար պարտութեան մատնեց Վիթը 5—1ով:

Այս կերպով առաջին կարգի փրոֆէսիոնէլ խումբերէն չորս խումբ՝ Սէշօ, Սթրազպուրկ ունին 15ական կէտ, իսկ Ռասինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Օլէմփիք տը Մարսէյլ 14ական կէտ: Ասկէց վերջ է որ այս խումբերը ամէն ջանք պիտի թափեն խլելու համար դասաւորման առաջնութիւնը եւ հռչակուելու ընդհանուր Ֆրանսայի ախոյեան:

⁂ Շաբաթ օր Սէն-Մանտէ, Փարիզի Զուիցերիացիներու դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ միջազգային Ֆութպոլի բարեկամական մրցում մը: Այցելու խումբն էր գերմանական Շէֆէնուրտը: Կազմակերպիչն էր Փարիզի փրոֆէսիոնէլ երկրորդ դասակարգի պատկանող խումբերէն Սէրքըլ Աթլէթիք Գլիւպ տը Փարի: Գերմանական խումբին խաղարկութիւնը գոհ տպաւորութիւն թողուց ժողովուրդին վրայ: Գերմանական խումբը յաղթեց 3—1ով: Նոյն խումբը կիրակի օր Ռուան երթալով մրցեցաւ Ֆութպոլ Գլիւպ Ռուանի դէմ: Հոս ալ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, թէեւ երեք – չորս օր ճամբորդութիւն ըրած էին: Գերմանացիները եւ «Կարմիր Սատանա»ները 1ի դէմ 1ով հաւասար մնացին:

⁂ Այսօր Հինգշաբթի Մեռելոցի տօնին առթիւ Լիկ տը Փարին կազմակերպած է Ֆութպոլի միջազգային մրցում մը մը հովանաւորութեամբ L'Auto եւ Paris — Soir թերթերուն: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Փարք տ'Օթէյլ, Փարք տէ Փրէնսի մարզադաշտին մէջ:

Փարիզ – Պուտափէշթ մրցումին մասնակցողները դասուած են երկու մայրաքաղաքներու լաւ խաղացողներէ: Փարիզի խումբը պիտի գտնուի մեծ անելի մը առջեւ, որովհետեւ Պուտափէշթ իր խումբը կազմած է այն խաղացողներէն որ երկու շաբաթ առաջ պարտութեան մատնեցին աւստրիական ֆութպոլի ազգային խումբը: Այս առթիւ ֆութպոլի «Նափոլէոն»ը Հիւկօ Մէյսլ կ'ըսէ.— «Հունգարիոյ մէջ երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը լծուած է սփորի. այս ճամբուն վրայ ֆութպոլը առաջ կ'երթայ օրըստօրէ, իսկ Աւստրիոյ մէջ ետ կը մնայ»:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (15)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Սըր Ճօն ծրարը բանալէն ի վեր նայուածքը Արծիւէն չէր հեռացուցած: Այս խօսքերուն վրայ աչքերը վեր բարձրացնելով ըսաւ.

— [illegible]: Ոչ Հ. Ա. միտքս զբաղած էր եւ բոլորովին մոռցած քու Սպիտակ Արծիւդ: Երէկ գիշերուան աշխատութիւնս գիս այնքան յոգնեցուց որ այս կէսօրուան հանգիստիս մասին կը մտածէի... Այսօր կէսօրէ վերջ կառքով պտոյտ մը ընել կ'ուզեմ դէպի գիւղ:

— Կարծեմ դէպի գիւղ պտոյտ մը քեզ պիտի ազդուրէ, Ճօն, ըսաւ Հ. Ա. մօրուքը ոլորելով որ ուր որ երթայ Սըր Ճօն, ոստիկան մը պէտք է զինքը հետապնդէ: Իր բարեկամը ար[illegible] վիճակ մը ունէր ու թէեւ չէր գիտեր թէ ինչ, եւ սակայն իր պարտականութիւնն էր հասկնալ տակաւ:

— Լաւ Ճօն, երթամ: Այս իրիկուն կ'ուզես ակումբը միասին ճաշենք:

Սըր Ճօն ոտքի ելլելով.

— Հ. Ա. որոշ ժամադրութիւն մը չտանք. եթէ գիւղը հաճելի գտնեմ, թերեւս ուշ ատեն միայն վերադառնամ:

Հ. Ա. գլուխը շարժելով.— Շատ լաւ, ըսաւ:

Հ. Ա. սկսաւ մտածել թէ Ճօն դէպի գի՞ւղ թէ դէպի ծով պիտի երթար: Ծովէն հաւանականութիւնը աւելի շատ էր քան ցամաքայինը, քանի որ նաւային խնդիրը կար եւ ուստի կը կարծէր որ իր բարեկամը այցելութեան պիտի երթար երէկ գիշերուան խորհրդաւոր նաւուն: Վերադառնալով Սքօթլէնտ Եարտի իր պաշտօնատեղին՝ իր առաջին գործը եղաւ գաղտնի – ոստիկան քննիչ Փիրսըն կանչել տալ:

— Փիրսըն, ըսաւ երբ այս վերջինը ներս եկաւ, կ'ուզեմ որ երկու լաւագոյն մարդիկդ Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիտսընը հետապնդեն, ուր որ երթայ հետեւին, գիշեր եւ ցերեկ, եւ այնքան մօտէն հետեւին որ անոր բոլոր շարժումները գիտեն, հերթով պէտք է հետապնդեն եւ իւրաքանչիւր չորս ժամը անգամ մը, արդիւնքը հոս ինծի պիտի տեղեկագրեն: Զինքը ազատ պէտք է ձգեն երբ տունն է:

— Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիտսը՞նը ըսիք, պարոն, ըսաւ Փիրսըն, խորհելով որ սխալ իմացած է:

— Հարլի փողոցի Սըր Ճօն Տէվիտսը՞նը ըսիք, պարոն, ըսաւ Փիրսըն

— Զարմանալի բան, մրմնջեց քննիչ ոստիկանը:

ԳԼՈՒԽ Է.

Մինչ օգնական – ոստիկանապետ Հ. Ա. Տէյվիս իր բարեկամ Սըր Ճօն Տէվիտսընի հետ կը տեսակցէր վիրաբոյժին ճաշասրահին մէջ, ուրիշ տեսակցութիւն մըն ալ տեղի կ'ունենար Սըսէքի հրապուրիչ գիւղերէն միոյն գաղտնի ճաշասրահի մը փոքր նկուղին մէջ: Այս տեսակցութենէն քիչ առաջ նկուղ – ճաշասրահին մէջի անձը անհանգիստ շարժումներով տախտակամածը կը չափչփէր եւ իր նայուածքը շարունակաբար դէպի պատուհան ուղղուելէն պարզ կը թուէր որ կարեւոր մէկու մը կը սպասէր:

Ամէն անգամ որ նկուղին մէջ իր պտոյտը դադրեցնէր՝ բաներ մը կը մռլտար, ձեռքերը կը բանար՝ կը գոցէր, եւ երբեմն կ'աքացէր աթոռին կամ սեղանին ոտքերը, որը որ իր մօտ տեսնէր:

Մարդը չափազանց ջղագրգռուած էր եւ քրտինքը ճակատէն վար վազելով այտերէն ի վար, վերարկուին վրայ կը կաթէր:

Աւելի քան ժամ մը այդ սենեակը չափչփած էր եւ սպասած այցելուն չէր գար: Ամէն անգամ որ ինքնաշարժի մը ձայնը առնէր՝ դէպի պատուհանը կը վազէր, յետոյ յուսահատ ետ կ'երթար: Վերջապէս փողոցին երկայնքէն գորշ ինքնաշարժ մը երեւցաւ եւ շարժավարը առանց վարանումի կեցաւ նկուղին դրան առջեւ:

Սպասող մարդը պատուհանէն ետ գալով հառաչ մը արձակեց եւ աթոռի մը վրայ նստաւ: Գրպանէն թաշկինակ մը հանեց եւ ճակատը սրբեց: Չէր ուզեր որ մարդը որ հիմակ սենեակէն ներս պիտի մտնէր, տեսնէր իր այդ գերագրգիռ վիճակը:

Երկու վայրկեան յետոյ փոքրիկ ճաշասրահին դուռը բացուեցաւ, եւ «Կլօրիա» զբօսանաւին նաւապետ Օրլաֆ Նէլըն ներս մտնելով սպասող մարդը բարեւեց եւ ըսաւ.

— Աղէկ է. Լոնտոնէն մասնագէտ մը հանեց գնդակը եւ պիտի ապրի:

Աթոռին վրայ նստած մարդը մրմնջեց.

— Փառք քեզ Աստուած:

— Բայց ես կացութենէն այնքան ալ գոհ չեմ, սկսաւ նաւապետը, որուն վրայ աթոռին մէջի անձը միջամտեց սրդողած.

— Վայ զարմանալի արարած. Նէլսըն, կը խորհիս թէ դուն վէրք մը մասնագէտէն աւելի լա՞ւ կը ճանչնաս:

— Սթէֆընի վէրքի մասին չէր խօսքս: Գոհ չեմ այն բանին համար որ թոյլատրեցի Ջառային այս մասնագէտը կանչել:

— Չեմ հասկնար, նաւապետ: Միտքըդ աւելի լաւ բացատրէ:

— Ինծի համար պարզ է որ Ջարան անոր սիրահարած է, ան ալ իրեն:

Վայրկեան մը աթոռին վրայի մարդը լուռ մնաց. միայն յօնքերը պռստեց.

— Ուստի կը կարծես թէ Ջարան սիրահարած է այդ բժիշկին, հա՞:

Այս բառերը արտասանուեցան շատ հանդարտ կերպով. կարծես մարդը ուրիշ խորհուրդով զբաղած էր:

– Բացարձակ վստահ եմ, պատասխանեց նաւապետ Նէլըն:

— Լաւ. չեմ կարծեր որ ատոր համար որ եւ է դիտողութիւն ունենանք: Ջարան գեղեցիկ աղջիկ մըն է եւ արժանի լաւ ամուսինի: Ինչո՞ւ չառնէ այս բժիշկը. ամէն պարագայի մէջ անիկա այս երկրի ամենանշանաւոր անձերէն մէկն է:

— Զինքը տեսա՞ծ էք:

— Անշուշտ, Սթէֆընը քննելէն ի վեր: Բայց ըսէք տեսնեմ. ի՞նչ բանն է որ ձեզ ենթադրել կուտայ թէ բժիշկը անոր սիրահարած է: Ես չեմ հասկնար. եթէ Ջառային ըսածը ճիշդ է, մէկ անգամ միայն տեսած է, այդ գիշեր Ռիճընթ փողոցին մէջ. Սըր Ճօն Տէվիտսընի նկարագիրը ունեցող մէկը, Ռիճընթ փողոցին մէջ աղջկան մը հետ փոխանակած քանի մը բառով անոր չի սիրահարիր:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»

Այսօր Հինգշաբթի, 1 Նոյ. (Toussaint) կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին
Salle GAVEAUի մէջ, 45, Rue la Bôetie
Métro: MIROMESNIL

Տեղի կ'ունենայ ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի *Ղեկավարութեամբ*

ՍԵՆՖՕՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Կը մասնակցի Օր. *ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ* եւ 50 հոգինոց ՍԷՆՖՕՆԻՔ նուագախումբ

Յայտագիր.— Ա. մաս՝ Դասական Երաժշտութիւն (ՊԱԽ, ՇՈՒՊԷՌ եւ ՎԷԳՆԷՌ):
Բ. մաս՝ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի գործերը:
Իր առաջին ունկնդրութիւն.— *«Գեղջկական շարք»* երեք բաժանումներով:
ա) *Արշալոյսէն մինչեւ կէս օր.*— բ) *Հովիւներ՝ լերան վրայ.*— գ) *Գեղջկական խրախճանք:*
ԳԻՆԵՐ՝ ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ 20, 15, 10, 8, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ
Հանդէսը կը վերջանայ ժամը 6·30ին: Նուագման պահուն սրահին դռները փակ կը մնան:

արտասահմանի ցարական գաղտնի ոստիկանութիւնը: 1905ին էր որ, Փեթերսպուրկի մէջ, առաջին անգամ տեսաւ այդ ուխտին ռուսերէն օրինակը: Իր կարծիքով, բոլորն ալ կեղծ են, չինուած՝ Զօր. Ռախովսկիի կողմէ որ հեղինակն է բազմաթիւ կեղծարարութեանց եւ որուն գործակցած է գաղտնի գործակալ մը, Կոլովինսկի: Վկայութեան կանչուած էին նաեւ հռչակաւոր Պուրցեւը, որ մէջտեղ հանեց Ազէվի գաղտնիքները, Պ. Միլիւկով եւն.:

— ∞ —

16,500,000 ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ *աշխատանք ճարելու համար, հնգամեայ ծրագիր մը ներկայացուեցաւ նախագահ Րուզվէլթի, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան կողմէ: Ծրագրին գործադրութեան համար կը պահանջուի 12 միլիառ տոլար: Այս գումարին 7 միլիառը պիտի գործածուի հանրօգուտ շինութեանց, մնացեալ հինգ միլիառը՝ տուներու կառուցման:*

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նոր դրամները, որոնք առժամեայ հինգնոցներուն տեղը պիտի բռնեն, շրջաբերութեան պիտի հանուին նոյ. 3էն սկսեալ: Գլխաւոր յատկանիշներն են՝ բաղադրութիւն՝ զուտ նիքէլ, ծանրութիւն՝ 12 կրամ, տրամագիծ՝ 31 միլիմէթր: Առժամեայ հինգնոցներն ալ պիտի գործածուին ցնոր տնօրինութիւն:

ՍԹԱՎԻՑՔԻի քննիչ յանձնաժողովը առջի օր լսեց «Լա Վօլօնթէ»ի տնօրէնը, Տիւպառի, որ բանտարկուած կը մնայ 9 ամիսէ ի վեր: Ոչ եւ է նոր յայտնութիւն չըրաւ ամբաստանեալը, պնդելով թէ գործած է բարեմտութեամբ եւ ոչ եւ է անձնական շահ չէ ունեցած իր կատարած բարեխօսութիւններէն:

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ վերընտրեցին իրենց թագաւորը, Միքայէլ Բ. Քվայք Վարշաւայի մէջ, հինգ տարուան համար: Կ'ըսուի թէ գնչուներու թագաւորութիւն մը պիտի հաստատէ ... Հնդկաստանի մէջ:

ՀԻԹԼԷՐ ունկնդրութեան ընդունեցաւ բողոքող եպիսկոպոսները եւ լսեց անոնց արտունջները: Կը կարծուի թէ ելք մը պիտի գտնէ, որպէսզի Եկեղեցին փրկուի ահաւոր պառակտումէ մը:

Ռ. Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ *կը ծանուցանէ թէ իր թէլէֆոնին թիւը փոխուած է եւ եղած* **PROVENCE 78-38:**

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝
ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու
EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09 - 95
ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit· Nice (A· M.)

ՎԶՆՈՑ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ
ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis
Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Le Gérant: H. STEPHAN

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ
ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ դիրք, շէնք ծառաստաններ, ՆՕԺԷՆ ՍԻՐ ՄԱՌՆԻ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի պայմանով:*
Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝
Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong Paris
Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**
Եւ մեր հայ ներկայացուցիչին **PATRIKի**
19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՒԱՂ
ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար փր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000
Գումար 111·411 թիւ, որոնք կը շահին 60·000·000 փր.		

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:
Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20*ին*
ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9
Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 *կամ* 4/4 *կամ* 10/10 *եւ կամ* 20/20 *համեմատութեամբ:*
Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետբրբ - ռամպուրսմանով
(Contre Rambourseement):
Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:
Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:
A. GODOVANNIKOFF
30, Quai de Passy, Paris (16)
TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**
Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN
ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:
Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաքանքի եւ մարշան փոբէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:
Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:
143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives** 05—93
Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժինին մէջ)

CABINET de Me V. YARJANIAN
JURISCONSULTE
44, Rue Lafayette – Paris (9) **Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38**
Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիրքութիւններ պատուագնի վճարման համար, Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ:
ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԲԸ Metro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 2 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2641

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

“ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԷ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆՔ„...

»»»..«««

Եթէ հարկ ըլլար մէկ բառի մէջ ամփոփել մեծ ու փոքր պետութեանց այսօրեայ քաղաքականութիւնը, պիտի գործածէինք այս բացատրութիւնը.— պատրաստուէ՛, պատրաստուինք:

Տեսէք օրուան լուրերը, զանազան երկիրներէ, մանաւանդ այն կեդրոններէն որ կրնան վճռական դեր կատարել միջազգային կացութեան բարելաւման կամ չարափոխման մէջ:

Ֆրանսա.— Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովին առջեւ, որ կը քննէ նոր ելմտացոյցը, պատերազմական նախարարը բացատրեց թէ անհրաժեշտ է աւելցնել բանակին ռազմամթերքը եւ միւս պիտոյքները, քանի որ միւս պետութիւնները կը վերազինուին յարատեւօրէն: Ուստի նոր վարկեր պահանջեց: Ելմտացոյցի տեղեկաբերն ալ, իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւն աւելցուց թէ 310,000,000 ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը պէտք է, սպառազինութեանց նոր ծրագիրը գործադրելու համար:

Այս լուրին հետ կարդացէք Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութիւնները, գերմանական սահմանին վրայ, ի նախատեսութիւն անակնկալներու, քանի որ Սարի հանրաքուէն պիտի կատարուի յառաջիկայ յունուարին:

Գերմանիա.— Տեղական թերթերը, ինչպէս եւ անգլիական եւ ամերիկեան կարգ մը օրկաններ կը շարունակեն չընդհատ մանրամասնութիւններ հրատարակել Գերմանիոյ վերազինման մասին: Ամէն օր յայտնութիւն մը լոյս կը տեսնէ:

Չափազանցութիւնները մէկդի դնելով, զատելով – մաղելով կը տեսնենք որ Գերմանիա այնքան ալ անճար չէ, զինուորական տեսակէտով: «Մաթէն» երէկ հրատարակած էր Պերլինի թղթակցին մէկ նամակը, որուն համաձայն գերմանական բանակը, որ միայն 7 զօրաբաժին հետեւակազօրք եւ 3 զօրաբաժին հեծելազօրք պահելու իրաւունք ստացած էր, Վերսայլի դաշնագրով, այժմ ունի 21 զօրաբաժին հետեւակ եւ 3 – 4 զօրաբաժին հեծեալ, կազմ եւ պատրաստ՝ վեց ժամուան մէջ: Մէկ զօրաբաժինը հաշուելով 18 հազար հոգի, գումարը կ'ընէ 432,000 զինուոր:

Թղթակիցը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելով, կ'եզրակացնէ թէ յառաջիկայ գարնան Գերմանիա պիտի ունենայ բանակ մը որ զինուորով եւ ռազմանիւթով հաւասար է 1914ի բանակին: Ինք ամէնը կը հաշուէ երկու միլիոն, սպառազինուած արդիական զէնքերով, օդանաւերով եւ հրասայլերով:

Այս տեղեկութիւններէն անկախաբար, որոնք անշուշտ պիտի ծառայեն արդարացնելու Ֆրանսայի սպառազինութիւնները, գիտենք որ հիթլէրական իշխանութիւնը կը ձգտի ոչ միայն մարտական ոգի ներշնչել, այլ եւ զինուորական մարզանքի վարժեցնել գերման երիտասարդութիւնը: Այս ճակատէն վերջին լուրն այն է թէ 6 – 7 տարեկան մանուկներ, դպրոցէն ելլելէ վերջը, դասեր կ'առնեն օդանաւային յարձակման դէմ պաշտպանուելու համար, առաջնորդութեամբ իրենց վարժուհիներուն եւ վարժապետներուն:

Իտալիա.— Սեպտ. 18ին էր որ Մուսոլինի նոր օրէնքով մը զինուոր հռչակեց 8էն մինչեւ 55 տարեկան Իտալացիները: Այս օրէնքին շնորհիւ, Իտալիա պիտի ունենար գործօն բանակ մը՝ մէկ միլիոն զինուորով: «Ամբողջ ազգը զինուոր է. բանակը ազգն իսկ է»: Բոլոր տղաքը պալիլա (սկաուտ – արի) կ'արձանագրուին 8–14 տարեկանին, իսկ բուն զինուորական կրթութիւնը կը սկսի 14 տարեկանէն: 18 տարեկանին՝ բոլորն ալ ի պաշտօնէ զինուոր են:

Աւելորդ չէ՞ նիւթը խճողել ուրիշ տեղեկութիւններով, երբ այսքան բացորոշ է պատկերը:

Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ճափոն.— Օրերէ ի վեր նախնական խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի մէջ, ի նախատեսութիւն նաւային խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի 1935ին (եթէ գումարուի): Ուաշինկթընի պայմանագիրը, որ կնքուած էր 1922ին, կը լրանայ 1936 դեկտ. 31ին: Նորոգելու կամ խզելու համար, պայման է տեղեկութիւն հաղորդել մէկ տարի առաջ: Արդ, նախնական խորհրդակցութիւնները արդէն ցոյց կուտան թէ Ճափոն չպիտի հանդուրժէ իր ստորադաս վիճակին, Մ. Նահանգները չեն ուզեր տեղի տալ, իսկ Անգլիա կը տարուբերի երկուքին միջեւ: Ու մինչ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը արդէն իսկ որոշած է անյապաղ շինել 42 նոր մարտանաւեր, որոնց արտօնութիւնը ստացած էր դաշնագրով, բայց կը շարունակէր յետաձգել:

Այս ծովային արշաւն է. դեռ կայ օդայինը: Այս ճակատին վրայ ամէնէն աւելի մտահոգ է Մեծն Բրիտանիան, որ վճռած է առնուազն հինգ հարիւր նոր օդանաւեր շինել: Իսկ շատ աւելի պատկառելի է ամերիկեան ծրագիրը, որ երբ լրանայ, Մ. Նահանգները պիտի ունենան աւելի քան երկու հազար ռազմական օդանաւեր: Ճափոն իր մասը շատոնց հոգացած է, եւ կը շարունակէ բազմապատկել:

Չխօսինք խորհրդային Միութեան եւ ուրիշներու մասին: Տրուած օրինակները կը բաւեն պարզելու ընդհանուր մթնոլորտը:

Պատկերը լրացնելու համար, ըսենք թէ հետզհետէ կը չեշտուի ուրիշ, նոյնքան ռազմատենչ տրամադրութիւն մը,— երկարաձգել զինուորութեան շրջանը:

Այս խնդիրը օրակարգի մաս կը կազմէ Ֆրանսայի մէջ, թէեւ առ այժմ կը ձգձգուի, նախապատրաստելու համար հանրային կարծիքը: Ներկայ իշխանութիւնը սկզբունքով համաձայն կ'երեւայ մէկ տարին բարձրացնելու մէկ ու կէս տարուան:

Նոյն տրամադրութիւնը՝ անյուսալի տեղէ մը.— Չեխօսլովաքիայէն: Ծրագիր մը կազմուած է այդ երկրին մէջ, մէկուկէս տարին բարձրացնելու երկու տարուան, սկսելով 1935 Մարտէն:

Ուրեմն, պատրաստուէ, պատրաստուինք եւ յառա՛ջ դէպի զինարշաւ, օդարշաւ եւ նաւարշաւ ...

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

»»»..«««

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ Է ՏԱԿԱՒԻՆ.— ՏՈՒՄԷՐԿ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՐԶԷ ՎԱՂԸ, ՁԱՅՆԱՐՁԱԿՈՎ.— ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ԽՕՍՔԵՐ.— ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՆՈՅ. 20ԻՆ

Երկու օրէ իվեր հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն, սահմանադրական վերաքննութեան առթիւ: Կարգով կ'ամփոփենք բոլորը, պարզած ըլլալու համար կացութեան եթէ ոչ ծանրութիւնը, գոնէ անորոշութիւնը:

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Էռիօ առջի օր երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Վարչապետը յետոյ գնաց հանրապետութեան նախագահին: Այս բոլոր խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին. բայց ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ճարպիկ թղթակիցներ կրցած են բաւական բան իմանալ: Այսպէս, «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Պ. Տումէրկ վերջերս ինքն իր մէջ ամփոփուած է, եւ շատ քիչ բան կը խօսի նոյնիսկ իր մտերիմ գործակիցներուն. թէ հազիւ մէկ երկու հոգի գիտեն իր բուն միտքը: Ամէն պարագայի մէջ, Տումէրկի եւ Էռիոյի խօսակցութիւնները անելի մը յանգած են, Ծերակոյտի առանձնաշնորհներու մասին: Վարչապետը անհրաժեշտ կը գտնէ փոփոխել սահմանադրութեան 5րդ յօդուածը, որ կը սահմանէ նախագահին եւ ծերակոյտին իրաւասութիւնները՝ երեսփ. ժողովի լուծման մասին: Իսկ Էռիօ բոլորովին հակառակ է այս փոփոխման: Իր կուսակցութեան տուած լիազօրութիւնը իրականին մէջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բանաձեւ մը գտնել, խուսափելու համար 5րդ յօդուածի փոփոխումէն: Վարչապետը չուզեր տեղի տալ այս կէտին մէջ, իսկ դահլիճին մեծամասնութիւնը գաղջ ընթացք մը բռնած է լուծման հարցին մէջ:

Միշտ միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Պ. Տումէրկ զիջում մը բրած է Պ. Էռիոյի: Երկու շաբաթ առաջ, թելադրած է Պ. Էռիոյի որ առաջարկէ սահմանադրութեան ներկայ տրամադրութիւնները անփոփոխ պահել իւրաքանչիւր օրէնսդրական շրջանի առաջին տարին: Եթէ շարք մը նախարարական տագնապներ ծագին երկրորդ տարին, այն ատեն վարչապետը իրաւունք պիտի ունենայ երեսփ. ժողովին լուծումը առաջարկելու հանրապետութեան նախագահին, որ այլ եւս պէտք չպիտի ունենայ խորհրդակցելու ծերակոյտին հետ: Բայց արմատականներու համագումարին մէջ վճռապէս մերժուած է այս առաջարկը, դռնփակ խորհրդակցութեամբ: Ասոր վրայ, Պ. Տումէրկ նոր ձեւ մը խորհած է: Որպէսզի յաւելուածական իրաւասութիւններ չստանան վարչապետը կամ հանրապետութեան նախագահը, կ'առաջարկէ որ երեսփ. ժողովը ինքնին լուծուի, եթէ երրորդ նախարարական տագնապ մը ծագի մէկ տարուան ընթացքին: Այս ալ անընդունելի կը համարուի, քանի որ պիտի նուազեցնէ Ծերակոյտին առանձնաշնորհները:

Մինչ այս մինչ այն, վարչապետը յայտնած է թէ վաղը՝ շաբաթ, նախարարական խորհուրդէն վերջը, ձայնարձակով ժողովուրդին պիտի հաղորդէ իր ծրագրին մանրամասնութիւնները:

Եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, հաւանական է որ ազգ. ժողովը (երեսփ. ժողով եւ ծերակոյտ) Վերսայլի մէջ գումարուի Նոյ. 20ին: Այն ատեն, ծերակուտականներէ եւ երեսփոխաններէ կազմուած մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի քննէ վերաքննութեան ծրագիրը, ինչպէս եղաւ 1872ին:

Քանի մը խօսք ալ՝ հրաժարման զրոյցներու մասին: Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ արմատական նախարարները պիտի հրաժարին շաբաթ օր, նախարարական խորհուրդէն վերջը, եթէ Պ. Տումէրկ պնդէ իր տեսակէտին վրայ: Չորեքշաբթի օր Պ. Էռիօ երկու անգամ տեսակցեցաւ հանրապետութեան նախագահին հետ: «Փօփիւլէռ» կ'ըսէ թէ նախագահին եւ վարչապետին յարաբերութիւնները ալ լարուած են: Իսկ Պ. Տումէրկ պաղարիւն կ'երեւայ եւ առջի օր յայտարարեց թէ ամէն բան ծրագրած – բանաձեւած ըլլալով, շաբաթ առտու պիտի ներկայացնէ նախարարներուն, իսկ իրիկունը՝ ժողովուրդին: Ընկերվարական թերթը կը կարծէ թէ՝ երբ արմատական նախարարները հրաժարին, ուրիշներ ալ պիտի հետեւին, որով տագնապը ամբողջական պիտի ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, վճռական օր մը պիտի ըլլայ վաղը: Վարչապետը սպասելով բանակցութեանց արդիւնքին, յայտարարած է թէ «ինք պաշտօնի կառչող մարդ չէ»:

ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ ՎԱԽՑՈՒՑ ՄԱՐԻՆԱ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Առջի օր, Թրոքատերոյի հրապարակին մօտ, կին մը եւ երկու այրեր յանկարծ յարձակեցան Յունաստանի Մարինա իշխանուհիին ինքնաշարժին վրայ, երբ իշխանուհին կը պատրաստուէր կառք նստելու: Ոստիկանները, որոնք աչք – ականջ կտրած են Մարսէյլի դէպքէն ի վեր, անմիջապէս հասնելով ձերբակալեցին երեք անծանօթները: Երեքն ալ զէնք չունէին ու թէեւ ֆրանսերէն չէին գիտեր, բայց հասկցուցին թէ կ'ուզէին աղերսագիր մը ներկայացնել: Քննութենէն հաստատուեցաւ թէ աղերսագիրը տանողը հայ կին մըն է, Տիկին Կիւլիզար Աճէմեան, 50 տարեկան, միւսը՝ իր տղան, Գաբրիէլ (Գաբրիէլ?), երրորդը, դարձեալ Հայ մը, Ճէմալ Մտանիա կամ Տամիաս Ճէմալ(?), Առաջին երկուքը կը բնակին Սէվրան – Լիվրի, միւսը Փարիզ: (Տեղական բոլոր թերթերը այսպէս գրած են անունները. որով դժուար եղաւ ճշդել): Աղերսագիրը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան, իսկ կալանաւորները փոխադրուեցան ոստիկանութեան օտարականներու գրասենեակը: Թերթերը իբրեւ Յոյն կը ներկայացնեն առաջին երկուքը, իսկ Հայ՝ երրորդը եւ կը գրեն թէ երեքն ալ կանոնաւոր թուղթեր չունենալով, սահմանէն դուրս պիտի հանուին:

Մարինա իշխանուհին նշանածն է Անգլիոյ Ճորճ իշխանին, եւ Փարիզ եկած էր իր օժիտը պատրաստելու: Հարսնիքը տեղի պիտի ունենայ նոյեմբեր 29ին:

ԶԻՆԱՐՇԱՒ, ՆԱՒԱՐՇԱՒ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ.— ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՕԴԱՆԱՒ ԵՒ ՄԱՐՏԱՆԱՒ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՊՆԴԷ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ...

«Մաթէն» առջի օր կը հաղորդէր թէ Ֆրանսայի զինուորական իշխանութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է, ի նախատեսութիւն Սարի մէջ պատահելիք հիթլէրական ելոյթի մը: Այս լուրը մեծ յուզում պատճառած ըլլալով, երէկ Հավասի գործակալութիւնը զեկոյցով մը կը բացատրէր զայն: Համաձայն այդ զեկոյցին, Ֆրանսա տակաւին կապուած ըլլալով դաշնագրի տրամադրութեանց, չուզեր որ եւ է ձեւով ազդել Սարի հանրաքուէին վրայ որ պիտի կատարուի յառաջիկայ յունուարին: Եթէ հարկ ըլլայ կարգապահական միջոցներ ձեռք առնել, այդ բոլորը պիտի ըլլան համաձայն 1925ին եւ 1926ին որոշուած միջազգային յանձնառութեանց եւ ի պատասխան Սարի միջազգային յանձնաժողովի հրաւէրին, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Ինչպէս կը տեսնէք, այս զեկոյցը բան մը չի փոխեր հարցին էութենէն: «Մաթէն»ի լուրը մեծ տպաւորութիւն գործեց Գերմանիոյ մէջ: Թերթերը լուրը կ'օգտագործեն չընդհատ խորագիրներու տակ, ապացուցանելու համար թէ Ֆրանսա կը սպառնայ Սարի խաղաղութեան, կ'ուզէ ճնշում բանեցնել բնակիչներուն վրայ եւն.:

Հրատարակուած լուրը ուշադրութիւն գրաւեց նաեւ Լոնտոնի եւ Ժընեւի մէջ, մանաւանդ որ Ֆրանսա անգլիական կառավարութեան ալ հաղորդած էր իր կարգադրութիւնները: Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի հաւանաբար նոյեմբեր 21ին, փոխանակ 19ի, պիտի զբաղի այս հարցով:

Ֆրանսական կառավարութեան որոշումն է՝ Սարի միջազգային յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ դնել Մէցի 6րդ եւ Նանսիի 20րդ զօրաբանակներուն զինուորները, եթէ խռովութիւններ ծագին հիթլէրական կազմակերպութեաց կողմէ:

Մ. Նահանգներու 42 նոր մարտանաւերը

»»»..«««

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ առանց սպասելու Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին, որուն համար նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ կը կատարուին այս օրերս, ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի շինէ վերջացնէ պայմանագրով արտօնուած մարտանաւերը: Այն ատեն Մ. Նահանգներու նաւատորմը անմրցելի պիտի դառնայ: Ծովային նախարարը պաշտօնապէս հաղորդեց այս որոշումը, յայտնելով թէ խորհրդարանէն վարկ պիտի պահանջէ կարելի եղածին չափ շուտ շինելու համար 42 նոր մարտանաւեր: Անշուշտ այս մարտանաւերուն համար քանի մը հազար սպաներ եւ նաւաստիներ ալ պիտի պատրաստուին:

Այս որոշումը կը զուգադիպի Լոնտոնի խորհրդակցութեանց ամէնէն փափուկ շրջանին, քանի որ Ճափոն հաւասարութիւն կը պահանջէ, մերժելով 5 – 5 – 3 համեմատութիւնը (Անգլիա, Ամերիկա, Ճափոն): Ուրեմն, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ըսել կ'ուզէ թէ պիտի մերժէ տեղի տալ Ճափոնի պահանջներուն առջեւ:

Մնաց որ, արդէն անելի մը յանգած են Լոնտոնի խորհրդակցութիւնները: Ճափոն կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, բացարձակ հաւասարութիւն պահանջելով: Ճափոնական դեսպանը վճռապէս յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ջնջել պիտի տայ 5 – 5 – 3ի համեմատութիւնը: «Ճափոնի ժողովուրդը միաձայնութեամբ համոզուած է իր կառավարութեան պահանջներուն արդարութեան եւ անխախտելի է իր կամքը»: Իբրեւ զիջում, Ճափոն յանձն կ'առնէ չաճապարել, հաւասարութեան իրաւունքէն օգտուելու համար. բայց երբեք չպիտի հանդուրժէ որ իր նաւային ուժը ետ մնայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու նաւատորմիղներէն:

Մեծն Բրիտանիան ալ՝ օդանաւեր

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը քանի մը շաբաթէն հանրութեան պիտի հաղորդէ օդային շինութեանց նոր ծրագիրը: Օդանաւային եւ թղթատարական վարչութիւնները ծրագիրներ կ'որոճան, կարելի եղածին չափ կրճատելու համար թռիչքի տեւողութիւնը՝ մայր երկրին եւ գաղթավայրերու միջեւ: Միեւնոյն ատեն ուժ պիտի տրուի քաղաքային օդագնացութեան, աւելցնելով կայսերական օդանաւային ընկերութեան նպաստը եւ նոր գծեր հաստատելով Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Չինաստանի հետ: Միջոցներ կը խորհուին ոչ միայն օդագնացութեան գծերը ընդլայնելու, այլեւ անոնց պաշտպանութիւնը ապահովելու համար: Որոշուած է օդակայան մը հաստատել Մալայեան կղզիներուն մէջ: Այժմ կայսրութեան երեք գլխաւոր գծերն են.— Լոնտոն – Մէլպուրն (Աւստրալիա), Լոնտոն – Քէյփթաուն (Ափրիկէ) եւ Լոնտոն – Օթավա (Քանատա):

Իշխան Մտիվանի, Չինացին եւ հայ գոհարավաճառը

Նիւ Եորքէն կը գրեն.— Հոկտեմբեր 31ին, Նիւ Եորքի գերագոյն ատեանին առջեւ դատի ելան Չինացի մը եւ հայ գոհարավաճառ մը, յաւակնաքարէ մանեակի մը համար զոր իշխ. Մտիվանի (Վրացի) գնած էր անցեալ դեկտեմբերին, իբրեւ ծնունդի նուէր իր կնոջը: Իշխանը 40,000 տոլար վճարած էր այս թանկագին քարին համար, բայց Չինացին, Չանկ – Վէն – Թի իբրեւ վկայ խոստովանեցաւ թէ հազիւ 2500 տոլար կ'արժէ Չինաստանի մէջ: Եւ գիներուն ահագին տարբերութիւնը բացատրեց բազմազան տուրքերով: Հայը, Մեսրոպ Աթիքեան, պատմեց թէ Չանկ նախապէս իր գործի ընկերն եղած է եւ չէ վճարած իր 10 առ հարիւր միջնորդչէքը: Չինացին ուրացաւ թէ որ եւ է բան վճարելու պարտականութիւն ունէր: Երկու նախկին ընկերներն ալ չէին կրնար լաւ անգլերէն խօսիլ, ինչ որ թէ շփոթութեան մատնեց եւ թէ զուարճացուց դատարանը: Չանկի աղջիկը, ազգային տարազով նստած էր դատարանին մէջ եւ կը սղագրէր իր հօրը յայտարարութիւնները զորս միայն ինք կը հասկնար: Երբ դատը յետաձգուեցաւ, Չանկ պատմեց թէ խնդրոյ առարկայ մանեակին պէս հարիւրաւորներ կարելի է գնել իր երկրին մէջ, բաղդատաբար համեստ գումարով մը: Իշխանը զայն գնած էր տեղի տալով կնոջը որ ապակեփեղկի մը մէջ տեսած եւ հաւնած էր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԷՄՔԵՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱԼՈՅԵԱՆ - ԹՈՐՈՍ

(ԻՐ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

»»»• •«««

Ընկեր Գալուստ Ալոյեանը, որի եղերական մահուան քսանամեակը կը լրանայ նոյեմբեր 2ին (այսօր) բնիկ Երեւանցի էր: Իր նախնիքը գաղթել էին Պարսկաստանի Խոյ քաղաքից: Հանդուցեալը մեր կուսակցական շրջանակում, ինչպէս նաեւ Կովկասից դուրս՝ Պարսկաստանում եւ Թրքահայաստանում յայտնի էր «Թորոս» անունով: Պաշտօնական վայրերը Թորոս Յակոբեան էր (Յակոբը իր հօր անունն էր:): Կուսակցական գաղտնի թղթերի տակ յաճախ ստորագրում էր Դարվիշ: Իսկ վերջերը մեր թերթերին թղթակցում էր «Մա» ստորագրութեամբ:

Ընկ. Թորոսը մէկն էր մեր այն գաղափարական սերունդից որ դեռ աշակերտական նստարանից վարակուելով հայրենասիրական գաղափարներով, հեռացաւ Երեւանի Գիմնազիոնի 6րդ դասարանից: Իրեն պէս գաղափարական մի քանի երիտասարդների հետ միասին անցան Ռուսաստանի հեռաւոր Տուլա քաղաքը եւ մօտ չորս տարի զինագործութիւն սովորեցին, որպէսզի այդ կարեւոր արհեստով օգտակար դեր կատարեն ազատութեան պայքարի մէջ: Ութսունական թուականների վերջերին էր որ նրանք վերադարձան Կովկաս եւ Թիֆլիզի մէջ առաջին անգամ հիմը դրին յեղափոխական գաղտնի զինագործարանի: Ապա, մի քանի տարի յետոյ, այս զինագործների մի մասը տեղափոխուելով Ատրպատականի մայրաքաղաքը՝ Թաւրիզ, համեմատաբար աւելի ազատ պայմանների մէջ, իրենց արհեստով շատ խոշոր դեր կատարեցին մարտական խմբերին զէնք ճարելու, տեղափոխելու եւ սարքաւորելու աշխատանքների մէջ:

Այսպիսով ուրեմն 1890 թուին երբ ծնունդ առաւ «Հայ յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը», նրա կարմիր դրօշի տակ ոչ միայն մտան մտաւորականներ, ռազմիկներ եւ ժողովրդական զանգուածներ, այլ եւ վարպետ զինագործներ, որոնցից շատերը, մինչեւ իրենց մահը հաւատարիմ մնացին իրենց ուխտին:

Աշխարհիս մէջ քիչ կը գտնուին քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան պէս իր ծնունդեան օրից իրենց շուրջը բոլորած լինին այն տարրերը, որոնք պէտք են թէ խաղաղ պայքարի եւ թէ զանազան ճակատների վրայ տեղի ունեցած մարտնչումների ժամանակ:

Ընկ. Թորոսի ղեկավարութեամբ է որ Թաւրիզի զինագործները պատրաստեցին նաեւ Խանասորի արշաւանքի զէնքերը եւ մի քանի զինուոր ընկերների հետ միասին փոխադրեցին Սալմաստ, որտեղ արշաւախումբը զինուեց եւ գնաց պատժելու քրտական Մազրիկ ցեղը, որ մի տարի առաջ (1896), կոտորել էր 8 հարիւրի չափ մեծ մասամբ անզէն Հայերի: Խանասորի արշաւանքը ընկ. Թորոսը յաւերժացրել է «Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը» երգով, պարտք դնելով մարտնչող հայ սերունդների վրայ.— «Յուլիս ամսի 25ին կատարեցէք մեծ տօնը», ինչ որ մեր շատ մը կուսակցական մարմինների համար աւանդական պարտականութիւն է դարձել:

Խանասորի արշաւանքից յետոյ Սալմաստի գաւառում մեր ընկերների դէմ տեղի ունեցած ծանօթ հալածանքի պատճառով ընկ. Թորոսն էլ անցաւ Կովկաս եւ մի առ ժամանակ ապրեց Բագու, որտեղ մատնութեամբ ձերբակալուեց եւ մօտ երեք ամիս բանտարկուած մնաց: Ապա վերադառնալով իր ծննդավայրը՝ Երեւան, մօտ տասը տարի շատ բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ, որպէս Մըրգաստանի (Երեւան) Կեդր. Կոմիտէի միայնուն անդամը եւ գործիչը: Ընկ. Թորոսը ոչ միայն զբաղած էր կուսակցական տեղական աշխատանքներով, այլ եւ դէպի երկիր եւ Ատրպատական մարտական խմբեր եւ զէնք ու ռազմամթերք փոխադրելու գործով: Երկիր մեկնող եւ վերադարձող գործիչ եւ ռազմիկ ընկերներից շատերը՝ գործի բերումով հանդիպում էին Թորոսին, նրա հիւրընկալութիւնը վայելում օրերով ու շաբաթներով: Այս պատճառով էլ Թորոսենց տունը անուանում էին «Պապոնց տուն»:

«Պապոնց տուն»ը հիւր եղած ընկերներից Արամը, Կոմսը, Մալխասը եւ ուրիշներ, իրենց յուշերի մէջ ընկ. Թորոսին շատ ջերմ տողեր են նուիրել:

Հայ եկեղեցական կալուածների բռնագրաւման առթիւ, Երեւանում մի շարք յայտնի դէմքերի հետ ընկ. Թորոսին էլ երեք ամսով բանտարկեցին: Այնտեղ գրել է «Արագն եկաւ լափին տալով» երգի նմանութեամբ Երեւանի Զանգի (Հրազդան) գետին ձօնուած մի բանաստեղծութիւն, որ իրեն երգել էինք տալիս:

Ընկ. Թորոսին վիճակուեց շատ խոշոր դեր կատարել Երեւանի նահանգի ինքնապաշտպանութեան գործում, հայ – թաթարական ընդհարումների ժամանակ: Ընդհարումները դադարելուց յետոյ, Երեւանի եւ գաւառների կուսակցական զէնքերի մեծ մասը, ընկ. Թորոսի գործօն մասնակցութեամբ փոխադրուեց Վան, ուր Դաւոյի մատնութեան շնորհիւ Թուրք կառավարութիւնը գրաւեց:

1908 մայիսին Թիֆլիսում տեղի ունեցած Ռայոնական (Շրջանային) ժողովը ընտրեց զինական մարմին, բաղկացած ընկերներ Սարգիս Մանասեանից, Թորոսից եւ Արտ. Քոչարեանից, պարտականութիւն դնելով անձամբ շրջել այն վայրերը, որտեղ հայ – թաթարական ընդհարումներից յետոյ, գաղտնի պահեստների մէջ մեծ քանակութեամբ զէնքեր էին պահուած այդ բոլորը աչքի անցնել, հաշուել, ցուցակագրել, ստուգել տեղական մարմինների պահած հաշիւների հետ եւ ապա Կովկասի բոլոր կուսակցական զէնքերի եւ ռազմամթերքի ընդհանուր հաշուեցոյցը կազմել: Առաջին հերթին, Թորոսն ու Մանասը եկան Գանձակ, 25 պահեստները տասը օրուան ընթացքում անձամբ ստուգեցին: Ընկ. Թորոսը որպէս զէնքերի մասնագէտ, մի առ մի զննում էր բոլոր հրացաններն ու ատրճանակները, տալիս հարկ եղած բացատրութիւնները, բաժանում տեսակների եւ հաշւում բոլոր փամփուշտները, իսկ ընկ. Մանասը գրի էր առնում ընկ. Թորոսի ասածները եւ ստուգում իր ներկայացրած հաշուեցանկերի հետ: Նոյն գործով Գանձակից մեկնեցին Բագու եւ Շուշի:

Թիֆլիզի Ռայոնական ժողովը որոշած լինելով մասնակցել պարսկական ազատագրական շարժման, 908ի ամառը սկսաւ Կովկասի զանազան վայրերից, Երեւանի գծով, ընկ. Թորոսի գլխաւորութեամբ՝ մարտիկների, զէնքերի ու ռազմամթերքի փոխադրութիւնը դէպի Ատրպատական: Այս աշխատանքը տեւեց շուրջ մէկ տարի, երբոր մեր ռազմիկ ընկերներ Եփրեմի, Քեռիի եւ Խէչօի հրամանատարութեամբ պարսկական յեղափոխութիւնը վերջացաւ մերոնց փայլուն յաղթութեամբ: 1908ի վերջերին ռուս կառավարութիւնը զանգուածային խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ ենթարկելով մեր շատ թէ քիչ աչքի ընկած ընկերներին, բնականաբար ընկ. Թորոսն էլ կը բանտարկէին, որպէս յայտնի Դաշնակցականի, եթէ չպահուէր: Այդ շրջանին ես էլ Գանձակ էի, հալածուած ոստիկանութիւնից եւ ընկ. Թորոսի առաջարկութեամբ տեղափոխուեցի Երեւան, իսկ ինք 1909ի փետրուարին անցաւ պարսկական Ջուլֆա եւ Ս. Ստեփ. Նախավկայի վանքը, շարունակելով զբաղիլ փոխադրական գործով: Իր թանկագին աջակիցն էր Կուկունեան արշաւախմբի մարտիկներից ընկ. Ռուբէն Դերձակեանը (աւելի յայտնի՝ «Բժիշկ» եւ «Փայլակ» կեղծ անուններով), որին վիճակուեց երկար տարիներ ռուս – թրքական եւ ռուս – պարսկական սահմանագծերով դէպի երկիր ընկերների եւ զէնքի փոխադրութեան գործով զբաղիլ:

Բայց պարսկական ափի վրայ անգամ Ռուսները մերոնց սկսան հալածել: Թորոսը, Փայլակը եւ մի քանի ընկերներ ստիպուած եղան փոխադրուել Նախավկայի վանքը եւ ապա Խոյ քաղաքը: Աշնան Թորոսի մօտ անցնելով, (ճամբին պարսիկ աւազակախմբից թալանուելով, միմիայն մօտս եղած թղթերը ինձ վերադարձրին) միասին կազմեցինք Կովկասից Պարսկաստան փոխադրուած զէնքերի ընդհանուր հաշուեկշիռը, որ Բիւրօի միջոցով ներկայացուեց Վառնայի մէջ կայացած Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովին: Ընկ. Թորոսը իրենից անկախ պատճառներով, չկարողացաւ մասնակցել Վառնայի ընդհ. ժողովին, որին հրաւիրուած էր որպէս Մրգաստանի Կեդր. Կոմիտէի եւ թէ Զինական մարմնի անդամ:

1910ի յունուարին ընկ. Թորոսը Խոյից տեղափոխուեց Ուրմիայի հայաշատ գաւառը, որտեղ երկու տարի մնալով շատ բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ: Ուրմիայի շրջանում ընկ. Թորոսի պարտականութիւնները բազմազան էին: Նա Հ. Յ. Դ. Ուրմիայի շրջանի ներկայացուցիչն էր. իր ձեռքի տակ ունենալով ընկ. Արտաշէս Սուճեանի ղեկավարութեամբ թռուցիկ մարտական խումբ, տեղական ինքնապաշտպանութեան համար: Ընկ. Թորոսը գործակալական խորհրդի գործավարն էր, յարաբերութիւն պահելով Թաւրիզի Առաջնորդարանի հետ: Ուրմիայի գաւառի հայ դպրոցների շրջանային տեսուչն էր, ուսուցիչներ եւ գրենական պիտոյքներ հայթայթող եւ յաճախ դպրոցական տուրքեր գանձողը: Յաճախ շրջում էր գիւղերը եւ ամենայն բարեխղճութեամբ եւ անշահախնդրութեամբ կատարում իր վրայ դրուած բազմազան պարտականութիւնները — ինքնապաշտպանութիւն, դպրոց, ամուսնութեան արտօնագիր, դատական խնդիրներ եւն.: Մեծ համբերութեամբ լսում էր գիւղացիների երկարապատում գանգատներն ու վկայութիւնները, էական մասերը գրի առնում, երկար ու բարակ խորհելուց յետոյ անաչառ վճիռ արձակում եւ գործադրել տալիս: Ընկ. Թորոսը պաշտօնական կապ էր պահում պարսկական պետական զանազան անձերի, թրքական հիւպատոսի, միսիոնարական ընկերութիւնների ներկայացուցիչների, Ասորիների պետերի, քիւրտ ցեղապետների եւ մի շարք այլ հաստատութիւնների ներկայացուցիչների հետ:

1910 թուի աշնան էր որ ես էլ ստիպուած եղայ տարագրուել Ուրմիա, եւ մի ամբողջ տարի ապրել ու գործել ընկ. Թորոսի հետ եւ շատ մօտիկից ճանաչել: Ընկ. Թորոսը մեր հաւաքոյթների զարդն էր իր համով – հոտով պատմութիւններով, սրախօսութիւններով, երգերով ու պարերով ...

Նախապատերազմեան շրջանին առանձնապէս Խոյի, Սալմաստի եւ Ուրմիայի գաւառներում, տեղական հայութեան քաղաքական, ինքնապաշտպանութեան եւ մշակութային մարզերում մեր այնտեղի գործիչ ու մարտիկները շատ խոշոր դեր են կատարել: Ակնդէտ սպասում ենք այդ շրջանների քաջածանօթ մեր վաստակաւոր ընկ. Սամսոն Թադէոսեանի քառասուն տարուայ հարուստ յուշերի հրատարակութեան:

1911 թուի դեկտեմբերին Թաւրիզում ռուսական զօրքի եւ Պարսիկների միջեւ ծագած ընդհարման պատճառով, ռուս զօրավարներն ու հիւպատոսները մի առ ժամանակ անարգել հալածանքի ենթարկեցին եւ կախեցին մի շարք յայտնի պարսիկ հայրենասէրների: Շօրշօփանքը մեզ էլ հասնելով մի շարք ընկերներ ստիպուած եղան Ատրպատականից անցնել Վան: Ընկ. Թորոսն էլ ստիպուած եղաւ մօտ մի ամիս Ուրմիայում եւ ապա Բալանիշ պարս. գիւղում պահուելուց յետոյ, մի քանի ընկերներով, 1912 թուի յունուարին նոյնպէս անցաւ դէպի Վասպուրական: Վանից, նոյն ամառը, ընկ. Թորոսը մեկնեց Մշոյ Ս. Կարապետի վանքը ուր ունեցաւ ընկ. Ռոստոմի մասնակցութեամբ կուսակցական կարեւոր ժողով (1912): Ապա վերադառնալով Վանի շրջանը, մնաց մինչեւ 1914 թուի հոկտեմբերի վերջը: Պատերազմի պատճառով ռուս կառավարութիւնը հնարաւորութիւն տալով Կովկաս վերադառնալ մեր տարագիր ընկերներին, ընկ. Թորոսը Վանայ վալի Թահսին պէյի թոյլտուութեամբ, երկու ձիաւոր ոստիկանների ուղեկցութեամբ հասնում է Հին Բայազիտ ճիշդ այն օրը, որ պայթեց ռուս – թրքական պատերազմը: Տեղական թուրք իշխանութիւնը առիթից օգտուելով անմիջապէս գրաւում է Թորոսի երկար տարիների անբաժան ընկեր՝ Սեր. Մուրատի երբեմնի նշանաւոր «Աստղիկ» նժոյգը եւ օրը ցերեկով Աչիրօ անունով մի Քիւրտի ձեռքով, փողոցի մէջ գնդակահարել տալիս մեր սիրելի Թորոսին: Այս դէպքը խուճապի մատնեց տեղացի Հայերին, որոնք գիշերանց գաղթեցին Իգտիր գիւղաքաղաքը, որտեղ արդէն կազմ ու պատրաստ էր ռուսական բանակի հետ միասին հայկական երկրորդ կամաւոր գունդը ընկ. Դրոյի հրամանատարութեամբ: Երեւանից ընկ. Թորոսի կինը եկաւ Իգտիր թէ իր տարագիր ամուսնուն դիմաւորելու, եւ թէ մեր գնդի մեկնումին ներկայ լինելու: Վեց տարուայ տարագրութիւնից յետոյ, երբոր հնարաւորութիւն ունեցաւ վերադառնալու իր հարազատների մօտ, եւ իրեն ծանօթ միջավայրում, ազատ պայմանների մէջ, նոր թափով շարունակելու իր սիրած գործը, կէս ճամբին, ոճրագործ Թուրքը վերջ տուեց երեսուն տարուայ վաստակաւորի կեանքին: Թերեւս մի օր յուշերս գրելիս աւելի երկար կանգ առնեմ ընկ. Թորոսի թանկագին յիշատակով լի անցեալի վրայ:

Ընկ. Թորոսին ճանաչող ընկերներս չենք կարող յարգանքով չյիշել իր անբիծ յիշատակը:

ԲԵՆՕ

‘‘ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ,,

ՍԵՒԱՆ-ԶԱՆԳԻ ՋՐՎԷԺԻՆ ՎՐԱՅ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՑԱՆՑ ՄԸ

»»»• •«««

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ճարտարագործական շինարարութեան պատմութեան ծանօթ են պարագաներ, ուր լճերու ջուրին մակերեսը աւելի եւս իջեցուած է: Իտալիոյ մէջ, Լիտրոնա լճին մակերեսը իջեցուած է մինչեւ 23 մեթր, Ֆրանսայի մէջ Ֆուսէ լճին մակերեսը՝ 50 մեթր, Շուէտի մէջ Անտրոնա լճին մակերեսը՝ 29 մեթր: Սակայն, իրենց ծաւալով անհունապէս փոքր են բոլոր այս լճերը, այնպէս որ ստացուած արդիւնքն ալ նուազ, հետեւաբար շինարարական հարցն ալ պարզ:

Նման ճարտարագործական շինարարութեան մը ուժին մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ բաղդատել Սեւան – Զանգի ջրագծին ելեկտրակայաններու ցանցը խորհրդային միութեան ամէնէն վիթխարի կայաններուն հետ, արդէն շինուած կամ ի մօտոյ շահագործման յանձնելի:

Վոլխովի կայանը ունի 60.000 քիլովաթ ուժ, 350 միլիոն քիլովաթ–ժամով: Ռիոնի ջրաելեկտրակայանը, որուն շինութիւնը դեռ նոր աւարտեցաւ, ունի 48,000 քիլովաթ ուժ, 240 միլիոն քիլովաթ – ժամով: Սվիրի ջրաելեկտրակայանը ունի 96,000 քիլովաթ ուժ, 540 միլիոն քիլովաթ – ժամով: Եւ վերջապէս Դնեպրի հռչակաւոր ջրաելեկտրակայանը ունի 558 հազար քիլովաթ ուժ, 2,560 քիլովաթ–ժամով:

Ինչպէս կ'ըսէինք, Սեւան – Զանգի գծին ելեկտրակայաններու ամբողջ ցանցը պիտի ունենայ 571,000 քիլովաթ ուժ, 2,424 քիլովաթ–ժամով, գրեթէ համաչափ ուժով վերինին հետ:

Պէտք է սակայն արձանագրել որ Սեւան – Զանգի ելեկտրակայաններու ցանցը խոշոր առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ Դնեպրի վրայ, որուն աշխատանքը փոփոխական է, քանի որ ջուրը պակսած եղանակին կը պակսի նաեւ իր արտադրած ելեկտրական ուժը: Ընդհակառակն, Սեւան – Զանգի ջրվէժը, բնական եւ անսպառ ջրամբարէն որոշ համաչափութեամբ առնուած հոսանքի մը շնորհիւ, պիտի արտադրէ նոյն եւ անփոփոխ ելեկտրական ուժը, ամէն եղանակի մէջ:

Միւս կողմէ, պէտք է արձանագրել նաեւ որ արտադրուած ելեկտրական ուժը շատ աժան պիտի նստի,— քիլովաթը պիտի արժէ 1,2 կոպէկ: Երբ շինութիւնները աւարտին ամբողջովին, այդ արժեքը պիտի իջնէ մինչեւ 0,8 կոպէկ: Արժեքի տեսակէտով, Սեւան – Զանգի ջրվէժին վրայ կառուցուելիք շինութիւնը ամէնէն աժանը պիտի ըլլայ բաղդատմամբ բոլոր շինուած կամ ծրագրուած ելեկտրակայաններու:

Հիմակուընէ, շնորհիւ արդէն շինուած առաջին ելեկտրակայաններուն, հիմը դրուեցաւ կարեւոր ճարտարարուեստի մը, յիշենք մասնաւորաբար արուեստական ձգախէժի գործարանը, որ շինութեան մէջ է ներկայիս, քարպիւր տը քալսիոմի գործարանը, որուն արդիւնաբերութիւնը կ'օգտագործուի նաեւ տարբեր արտադրութեան մը համար, — սիանամիտ եւ ասկէ բաղադրուած այլ նիւթեր:

Եւ դեռ, այս աժան ելեկտրական ուժէն օգտուելով, ծրագրուած է շինել aluminium électrolytiqueի գործարան մը, պատրաստել ելեկտրաքիմիական եղանակով զուտ մետաղներ, ազօթի պատրաստութեան խոշոր ճարտարարուեստ մը, եւ վերջապէս այլ արդիւնաբերական ձեռնարկներ:

Այսպէս, Սեւան – Զանգի ջրվէժին վրայ շինուած ելեկտրակայաններու ցանցը պիտի կերպարանափոխէ հայ հանրապետութեան ազգային տնտեսութեան դիմագիծը: Հայաստան պիտի դառնայ ամէնէն աժան ելեկտրականութեան երկիրը: Ան պիտի կրնայ զարգացնել ճարտարարուեստը, սպառելով ելեկտրական ուժին մէկ մեծ մասը:

Աժան ելեկտրականութիւնը պիտի գործածուի նաեւ հողագործութեան մէջ, որ պիտի վերակազմուի արդի թէքնիքի ամէնէն կատարեալ հիմերու վրայ:

Ելեկտրական առաջին արօրներէն մին սկսաւ գործել Հայաստանի մէջ, շրջան մը ուր, քանի մը տարի առաջ արեւէն խանձած դաշտ մըն էր: Աժան ելեկտրականութեան շնորհիւ սկսան գործել ջրհան մեքենաները, ջուրը բարձրացնելով մինչեւ այդ հողերը: Եւ դարձեալ աժան ելեկտրականութեան շնորհիւ սկսան բանիլ ելեկտրական հզօր արօրներ:

Ելեկտրաշինութեան շնորհիւ, Հայաստանի հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցները եւս պիտի կրեն հիմնական փոփոխութիւններ:

Եւ վերջապէս, հայ աշխատաւոր բնակչութեան կեանքն ալ պիտի փոխուի մօտիկ ապագայի մը մէջ, միշտ շնորհիւ ելեկտրաշինութեան,— ուտեստի պատրաստութենէն մինչեւ սենեակները աւլել, կարի մեքենաները բանեցնել, ամէն աշխատանք պիտի կատարուի ելեկտրական ուժով:

Սեւան – Զանգի ջրվէժին շնորհիւ, կառավարութիւնը պիտի վերակազմէ Հայաստանը ընկերվարական եղանակով մը, անոր ազգային տնտեսութեան խարիսխը դնելով չափազանց

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (35)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ -- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»• •«««

Այսպէս կը մխիթարեմ ինքզինքս: Մարդը քուն մտաւ, առանց քակուելու, նոյնիսկ տրեխներով: Զէնքին փոկը քանի մը անգամ բազուկին դարձնելով դրկեց հրացանը եւ սկսաւ խռմփալ:

Երկար կը խորհիմ այս աղտոտ գազանէն ազատելուս: Յոյս ունէի գիշերը փախչիլ, երբ ան քուն մտնէ, սակայն դրան բանալին ծոցի գրպանը պահեց, անկարելի էր առնել: Ես ալ քուն մտայ:

Առտուն կանուխ արթնցաւ, առաւ հաց մը, ու պահեց ծոցը, աղտոտ լաթերուն մէջ, եւ դառնալով ըսաւ.

— Խամէ, ես լեռ կ'երթամ Հայեր խուզարկելու, դուռը վրադ կը գոցեմ, հաց ունիս, առ կեր, ու պառկէ, չփորձես կրակ վառել, ծուխը թող տունէն չելլէ, մերիններ (իրենց գիւղացի Քիւրտերը) լուր չունին որ ես քեզ ձեռք բերած եմ, գուցէ նախանձին եւ գէշ հետեւանք ունենայ:

Իր բոլոր ըսածներուն հաճութիւն կուտամ: Գազանը գոցեց դուռը ու կորսուեցաւ:

Ես խեղդուած եմ մտմտուքի մէջ, ի՞նչպէս փրկուիմ այս գազանէն: Չեմ ուզեր երկար մնալ անոր քով, կ'ատեմ, կը նախընտրեմ մահը, քան այդ շունը:

Երեկոյեան պարապ ետ եկաւ: Հայ չէր գտած: Կրակ պատրաստեց, ճաշեց եւ իր շնական կիրքը գոհացնելով անկողին մտաւ: Դուռը կղպած էր, բանալին ուզեցի բնական պէտքի համար դուրս գալու: Հրացանը առած հետս դուրս եկաւ: Ներս գալուն պէս դուռը կրկին գոցեց, բանալին խօթեց գրպանը եւ մտաւ անկողին: Յոգնած էր, եւ քունը շուտով տարաւ:

Ուխտած եմ, այս գիշեր վերջին գիշերս պիտի ըլլայ անոր քով մնալս: Անկողնէն դուրս ելայ, եւ պահ մը կրակին առջեւ նստայ: Յանկարծ աչքիս առջեւ եկաւ թուէքի քով դրուած կացինը, որով փայտ կը մանրէր: Ահա իմ փրկութեան բանալին, կամ կը փրկուիմ, կամ կեանքս կուտամ: Առի կացինը, աչքիս առջեւ բերի անպատուութիւնս, ցեղիս բնաջնջումը, պրկեցի բազուկներս, եւ ոտքի ելայ: Յանկարծ սկսայ դողալ, բայց զօրութիւն մը, ձայն մը կը թելադրէր,— զարկ, մի խնայեր: Ահա գլխուն վերեւն եմ, եւ կացինը երկու ձեռքով բարձրացուցած, ամբողջ ուժովս կը զարնեմ ականջին վերեւ: Կացինը գործեց մինչեւ ակը, ալ չկրցայ գլխէն բաժնել կացինը, գազանը ոռնաց, վեր ելլել ուզեց, բայց դարձեալ ինկաւ, խոպոտ ճիչ մը տունը լեցուց: Հասկցայ որ ալ յաղթած եմ: Քաշեցի դաշոյնը, ծակեցի սիրտը, ու մխեցի քանի կը շնչէր. վերջին հարուածիս դաշոյնը մնաց սրտին մէջ: Առի բանալին, բացի դուռը եւ դուրս ելայ, առանց մազ մը հետս առնելու:

Լեռ բարձրացայ, ոչ ոքի բան ըսի այդ մասին: Յետոյ որ Յովնկայ հետ քու քով եկայ, եւ դուն չորս ոսկի տուիր, եւ քեզի տարինք մորենիպուրակի մէջ պահեցինք, այն իրիկուն կնիկներու հետ գիւղ իջանք: Գիւղը լեցուած էր Քիւրտերով: Ես մտայ մեր տունը եւ կոտրած փեթակի մը մէջ պահուեցայ: Առտուն լսեցի հայերէն խօսելու ձայներ, տեսայ որ հայ կիներ են, որոնք Քիւրտերու տուներուն մէջ ծառայելու կ'երթային:

Այս կիներուն մէջ կար իմ տագեր կին Գիւզալ Պետրոսի կինը. խնդրեցի որ ազա մըն ալ ինծի գտնեն, ուր ես ալ ծառայելու երթամ: Գիւզալ գիս առնելով տարաւ Մանօ Արամի տունը, ուր այս աղաս կը կենար. անոր կինը սիրով ընդունեց եւ ցոյց տուաւ ախոռը որ մաքրեմ: Մաքրեցի ախոռը եւ լեցուցի ջրհորի մէջ, այդպէս պատուիրեցին: Երեկոյեան հացս առի ու գացի մեր Սրգոյի տունը, ուր կուգային քնանալու բոլոր ծառայողները: Եօթը օր վերջ դուն եկար, ու կիները քեզ ներս առնել չէին ուզեր:

Միւս օրը խուզարկու ոստիկաններու ձեռքն ինկայ. աղաս եւ իր կինը չհետաքրքրուեցան ինձմով: Ոստիկանները գիս տարին Օսկոյի դուռը, մէկ ոստիկան ներս մտաւ խուզարկելու, միւսը մեզ կը հսկէր: Այն չորս ոսկիէն երկու ոսկի առնելով ոստիկանին մօտեցայ.

— Առ, աղա այս երկու ոսկին, որ իմ վերջին փրկագինն է ու ձգէ գիս, կ'աղաչեմ, աղաս թող քու կանաչ արեւուդ սատար ըլլայ:

Ոստիկանը երկար նայելով ըսաւ.

— Կրնամ այս դրամն ալ առնել ու զար այս դրամը տալու, եւ փրկութեանդ աղերսանք ընելու, գնա՛ շուտով, քանի ընկերս դուրս չէ ելած:

Փախայ ետ, ու մտայ նորէն աղայիս քով: Մնացած երկու ոսկին ալ տուի խաթունիս եւ ըսի.— Առ այս երկու ոսկին, որ վերջի լումաս է, եւ փոխէ տարազս քրտականի, ես կ'ուխտեմ չբաժնուիլ ձեզմէ, ուր որ ալ երթալու ըլլաք ձեր հետ կուգամ, եւ ձեզ կը ծառայեմ: Աղան եւ խաթունը երկար խորհրդակցեցան ու դառնալով ինծի ըսին.

— Կ'ընդունինք քու առաջարկդ, կ'ազատենք քեզ, պայմանաւ որ երբ Ահմէտ աղային գայ (Ահմէտը աղայիս եղբօր տղան էր եւ զինուոր), անոր հետ ամուսնացնենք:

Կ'ընդունիմ առաջարկը. անմիջապէս մազերս պէտք եղած տեղերը կը կտրեն, հագուստս կը փոխեն: Եւ այս ապրած օրերս քեզ կը պարտիմ, սիրելի Մարգար:

Հիմա, այս տառապանքի անողոք բեռան տակ, երջանիկ կը զգամ ինքզինքս, որ բարի ընկերի մը հետ կը գտնուինք, թէեւ անորոշ է մեր ճակատագիրը, յանձնուած անոր ամեհի ալիքներուն, բայց վերջապէս մահ քեզ չձգել, բայց քանի որ ազնիւ ընկերաց հարսանիք է: Կը ջանամ կեանքիս վերջին օրերը քեզի հետ ապրիլ, մինչեւ դադրի Հայերու հալածանքը, մինչեւ որ հասնինք մեր վերջի հանգրուանը. գուցէ եւ բախտը ժպտի եւ օր մըն ալ հասնինք մեր սիրելիներու գիրկը: Բաժնէ քու տառապանքդ ու ուրախութիւնդ ինծի հետ, սիրելի Մարգար, մի զլանար մխիթարելու դժբախտ կին մը, որ իր տառապանքի ծանրութեան տակ, իր յոյսն ու մխիթարութիւնը քու մէջդ կը փնտռէ »:

Կը խոնարհիմ, կը նուաստանամ, այս հերոսուհիին առջեւ, որ իր տառապանքի բեռը շալկած, կուրծք տուած է գալիք բոլոր դժբախտութեան, եւ իր քաջի սրտով յաղթած բոլոր հարուածներուն, առանց յուսահատելու, առանց ընկրկելու: Եւ այսօր կը նուաստանայ եւ իր յոյսն ու փրկութիւնը իմ մէջս կը փնտռէ: Ես որ արժանի չեմ ու չեմ կրցած ընել այն ինչ որ ինք ըրած է իր տառապանքի ճանապարհին,— մահացու հարուած իջեցնել իր պատիւը բռնաբարողին, վէրքեր տալ անոր լեարդին ու թոքերուն եւ փրկել կեանքը:

(Շար.)

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԵՒԵԱՆ

բարգաւաճ ճարտարարուեստի մը վը-րայ:

Միւս կողմէ, Սեւանայ լճին ջրա-բաշխումը մեծ դեր պիտի խաղայ ո-ռոգելով 130,000 հեկտար հող, ճիշդ այն շրջանին մէջ, որուն ռոդումը այժմ կը կատարէ Տոքթ. Նանսէն Եւ-րոպայի մարդասէրներու օժանդա-կութեամբ: Արդէն 10,000 հեկտար ո-ռոգուած է: Լայն ջրանցքներու կող-քին, ներկայիս կը տեսնուին ճերմակ ճանկերը այն գաղթականներուն, որոնց վեհանձն բարեսիրութիւնը ի զուր կը ջանար ապաստանել եւրոպական կառավարութեան զօրաւոր գաղթա-կայաններէն: Եւ վերջապէս պէտք է արձանագրել այն անհուն տարողու-թիւնը, որ կը ներկայացնէ ամբողջ Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան համար ջրաելեկտրակայաններու այս ցանցը:

Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւ-նը, ջրային հարստութեամբ օժտուած կը վերակազմէ իր տնտեսութիւնը ճմլելով ջրաբաշխական ուժին վը-րայ: Սակայն յայտնի է թէ ջրաելեկ-տրակայաններու աշխատանքը փոփո-խական է միշտ: Ջուրը պակսած եղա-նակներուն, ելեկտրակայանները նը-ւազ ուժ կ'արտադրեն: Կարգ մը եր-կիրներու մէջ, ջրաելեկտրակայան-ներու ուժարտադրութեան այս նուա-զումը կը փոխարինուի զուգահեռ կարգաւորիչ ջերմուժի կայաններով:

Անդրկովկասի մէջ, հարցը լուծե-լու նման եղանակ մը պիտի պահան-ջուէր միլիոններով ծոն քարիւղ, այնքան թանկագին է:

Սեւան-Զանգի ջրվէժը, որ հսկայ ձի մը ամբարած ջուրն ունի իբրեւ պահեստ, կարգաւորիչ ուժի մը կողմէ պիտի սատանայ անհրաժեշտ ջուրը երբ եղանակը գայ հոսանքը պակսե-լու: Այսպէս հոսանքը ինքնին եւ կա-տարելապէս պիտի եղանակաւորուի համաչափ ձեւով: Ասկէց զատ, մաս-նաւոր գիծերով կապուելէ վերջ Ան-դրկովկասեան ջրաելեկտրակայաննե-րուն, Սեւան-Զանգի պիտի կրնայ կարգաւորել նաեւ աշխատանքը բոլոր այդ կայաններուն, որոնք այնուհե-տեւ լրիւ պիտի բանին անընդհատ:

Գ. Ամատեօ, իտալացի ծանօթ ճար-տարագէտը, որ մօտէն ուսումնասի-րեց Սեւանի ջրաբաշխական շինու-թեան ծրագիրը, կ'ըսէ.—

«Բացի ճարտարագիտական եւ տն-տեսական պայմաններէն, որոնք, ա-ռէն տեսակէտով, բանական կը դար-ձնեն այս ծրագիրը (ապահովաբար միակը ամբողջ աշխարհի մէջ), մենք համոզուած ունեցանք կարդալու այն գիտական եւ թէքնիք առատ ուսում-նասիրութիւնները, որոնք արդիւնք են շարք մը ամբողջ պրպտումներու, քըն-նութիւններու, կատարուած՝ մեծ խանդավառութեամբ եւ գիտական մեծ հմտութեամբ»:

Գ. Կրաֆթիօ, ծանօթ մասնագէտ մը, որ շինած է Վոլխովի եւ Սվիրի ջրաելեկտրակայանները, Սեւանի մասին կ'ըսէ թէ «ամբողջ Խորհրդա-յին Միութեան ուժարտադրութեան մարզարին է»:

Ուրիշ գիտնական մը, որ շատ ծա-նօթ է ելեկտրական ուժ հայթայթե-լու աշխատանքներու մէջ, Փրոֆ. Մորոզով կը գրէ.— «Այն գաղափարը թէ կարելի է Սեւանայ լճին ջուրերը չահագործել իջեցնելով լճին մակե-րեսը բազմաթիւ տարիներու ընթաց-քին եւ նուազեցնելով շոգիացումը լճի մակերեսին վրայ, կը ներկայացնէ

Թուրք-Պուլկար յարաբերութիւնները

— o —

ԽՄԲ.— Օշորինսքի, Սոֆիայի Թրակիա թերթին մէջ կը գրէ.—

Յաճախ գրած ենք մեր թերթին մէջ թէ շատ մը Թուրքեր Պուլկա-րիայէն Թուրքիա փախած են — այն պատճառաւ որ իրենց հայրենիքին (Պուլկարիոյ) հայհոյած են —Թուր-քիոյ մէջ զանազան խմբագրութիւն-ներէ ներս տեղ գտած ու չեն դադրած մեզ գրգռելէ իրենց յօդուածներով, Թուրքիոյ հանրային կարծիքը մեզի դէմ լարելու համար:

Աստուծոյ օրը Թուրքիա կը հաս-նին պալքանեան թերակղզիի բոլոր պետութիւններէն հեռացող Թուրք գաղթականներ: Այս պարագան ամէն օր կ'արձանագրուի Թուրքերէն թեր-թերուն մէջ, ընթացիկ լուրի ձեւին տակ: Բայց, մինչեւ այսօր ոչ ոք ակ-նարկ ըրած է՝ ըսելու համար բան մը այն գաղթականներու մասին, որ կը գաղթեն Ռումանիայէն, Յունաստա-նէն, Եուկոսլավիայէն եւ Ալպանիա-յէն: Իսկ երբ Պուլկարիայէն մէկ հա-տիկ Թուրք Թուրքիա մեկնի, բոլոր Թուրքերէն թերթերը կրակ կը կտրին եւ կը սկսին Պուլկարիոյ հասցէին հայհոյանքներ ընել եւ ակռայ կրճ-տեցնել:

Այս տեսակէտէն մրցանիշը կը կոտ-րեն «Հապէր» թերթը որ Պոլիս լոյս կը տեսնէ եւ «Միլլի Կազէթա»ն որ Է-տիրնէ կը հրատարակուի: Այս երկու թերթերուն շուրջ հաւաքուած են, ինչպէս վերը ըսինք, անպարկեշտ տարրեր, որոնք փախած են Պուլկա-րիայէն եւ, ի հաճոյս անոնց որ իրենց ապաստան են տուած, արգիլեք կ'ըլ-լան երկու դրացի երկիրներու բարի յարաբերութեանց մշակման՝ գրելով զրպարտիչ յօդուածներ:

Ստորեւ կ'արտատպենք յօդուած մը զոր գրի առած է «Միլլի Կազէթա»ի մէջ (թիւ 549 հոկտ. 1), Մէհմէտ Պէհճէթ: Այս անձը ծնած է Փլեվէն, երկարամեայ ուսուցիչ է եղած Պուլ-կարիոյ մէջ եւ կազմակերպիչն է «Թուրան» Միութեան: Այդ յօդուա-ծէն ամէն ոք կրնայ կարծիք մը կազ-մել թէ ինչ նպատակներ կը հետապն-դեն եւ թէ մեզի հայրենակից Թուրք մտաւորականներ ինչ բաներու տակ

են, որոնք Թուրքիա կը փախին պայ-քարը շարունակելու համար իրենց հայրենիքին դէմ, ուր իրենց համար կարելիութիւն չկայ այդ ուղղու-թեամբ աշխատանք տանելու: Ահա բուն իսկ այդ յօդուածը որ բանաս-տեղծական ոճով է գրուած.

«ԵՐԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՄԱՒՈՐԵՆՔ»

«Աշնան զով գիշեր մը, երբ երկիրը կը ծածկուի իր սեւ քօղով, ընկերս, մշտելով զիս, ինծ ցոյց կուտայ գաղ-թականի կառքերու կարաւանը, որ շարժի յամրաբար: Ու ընկերս ինծ կ'ըսէ. «Կը տեսնե՞ս այս դժբախտ-ները. անոնք շատ հեռուէն՝ Պէյ Աս-լանէն կուգան: Այո, անոնք կուգան Դանուբէն Մարիցա երկարող նամ-բէն:

Պէյ Ալան... Այո, անիկա գիւղ մըն է Տէլի Օրմանի մէջ, ուրկէ, ձմեռնա-յին ձիւնոտ օր մը, զիս բաժնեց ըն-կեր ուսուցիչներէս եւ տարաւ պահա-կանոց, դէպի քաղաք... Ցաղրանը-դամ ու մարմնեղ են այդ գիւղի բը-նակիչները: Ուժեղ են Հէրակլէսի նման, բայց զառնուկի պէս հեզ, մի-անգամայն ...: Հետապնդում ու բա-ժանում... Այս է մեր ճակատագիրը ... եւ սակայն, այս դժբախտու-թեանց մասին, որ պալքանեան պա-տերազմէն ի վեր կը շարունակուի եւ որ ճկատելիօրէն աւելցած է վերջերս, իրենք իրենց հաշիւ չե՞ն տար մեր դրացի Պուլկարները:

Հարկ է հասկնալ թէ մինչեւ որ այս ճնշման ու հալածանքին վերջ չտր-ուի, նորահաս սերունդին պատկանող ամէն մէկ Թուրք — սկսած հինգ տա-րեկան տղոցմէն — պիտի դաստիա-րակուի ու պիտի մեծնայ հոյակապ վրէժի մը զգացումով: Այս սերունդը երբեք պիտի չներէ այն բոլորին որ իր բոյնը կ'աւրեն, ովքեր ալ ըլլան ա-նոնք:

Թուրք մարդը մօտաւոր անցեալին մէջ, իր օրինակով ցոյց տուած է վը-րէժի իր այս վսեմ զգացումը:

Գետակները յաճախ կը նուազին՝ չորնալու աստիճան: Ծովը եւս տե-ղատուութիւն կ'ունենայ ու ետ կը քաշուի քիլոմէթրներով, բայց, յե-տոյ կրկին կը յառաջանայ եւ այնքան ուժով որ կը հաւաքէ ու կ'ոչնչացնէ ինչ որ գտնէ իր ճամբուն վրայ:

Հիմա այլ եւս Դանուբէ՞ն Մարիցա կ'ըլլայ թէ Մարիցայէն Դանուբ, չի գիտցուիր («Յառաջ».— Պուլկա՞րը Թուրքին վրայ կը քալէ, թէ Թուրքը Պուլկարին վրայ, ըսել կ'ուզէ): Բայց, ես աւելի կ'ըսեմ իբրեւ մէկը որ Պուլ-կարներէն աւելի շատ կը սիրէ Պուլ-կարիան... որպէսզի օր մը դժբախ-տութեան վերջ դնելու մտքով ընդհ. շարժման մը առեն, չգտնուինք եղե-րական հետեւանքներու առջեւ, եւ պատմութիւնը, որ ամէն ինչ կը տես-նէ, ամէն ինչ կ'արձանագրէ, կ'ըսէ մեր մէկ անուանի բանաստեղծին նը-ման,— «Վագրը ետ կը քաշուի քիչ մը ու յետոյ կը յարձակի»:

Այն ինչ որ կ'ըսէք Վագրի մասին, շատ ճիշդ է պարոն հայրենակից: Եւ սակայն, մոռցեր էք աւելցնել թէ՝ եթէ այդ որսը, զոր վագրը կը դա-րանէ, յանկարծ զուրս կուգայ որ ա-ռիւծ մըն է (Յառաջ.— Պուլկարական զինանշան կամ Պուլկարիան ըսել կ'ուզէ), այն ատեն վագրը գլուխը կ'առնէ ու կծիկը կը դնէ եւ կը պահ-ուըտի Ասիոյ ամայութեանց մէջ, հոն չատ եղական հարց մը, ճարտարա-գործական տեսակէտով՝ այնքան հոյաշէն, որ իր նախընթացը չունի»:

Ներկայիս Երեւանի առաջին եւ երկրորդ ջրաելեկտրակայանները ա-ւարտած են եւ շահագործման յանձ-նուած: Երրորդը, որ կը կոչուի Քա-նաքեռի ջրաելեկտրակայան, ունի 88 հազար քիլովաթ ուժ, պիտի աւարտի տարուոյն վերջը:

Սեւան-Զանգի ջրաելեկտրակա-յաններու ցանցը պիտի ըլլայ մին այն մեծագոյն շինարարութիւններէն, զորս սովետ ճարտարագէտները պիտի ներ-կայացնեն ցուցադրուած աշխարհի դատաս-տանին:

Իր կարեւորութիւնը լիովին կը գը-բաղանցէ պարզ թէքնիքը: Ան պիտի դառնայ քաղաքական ազդակ մը հիմ-նովին բարեփոխելու համար կեանքը ամբողջ ժողովուրդի մը, որ յեղափո-խութենէն առաջ, ամէնէն դժբախտն էր բոլոր ազգերուն մէջ:

(Journal de Moscou) Ս. ՓԻՐ.

կապիկներ որսալու համար:

Երբ Եուկոսլավիոյ արքայական ա-մոլը Սոֆիա կը գտնուէր, Թուրք մա-մուլը մեծ տառերով արձագանգ էր եղած Գ. Քումանուդիի այն յայտարա-րութեան թէ ինք էնկիւրի գացած է անգամ մը եւս Թուրքիոյ ըսելու հա-մար որ Եուկոսլավիա ամուր կապ-ուած է դաշնագիրներուն եւ թէ Թոյլ պիտի չտայ որ անոր հողերէն թիզ մը իսկ առնուի: Թուրք մամուլը այս տողերը գրեց հանդարտեցնելու հա-մար Թուրքերը, որոնք ենթադրեր էին թէ Եուկոսլաւ արքայական ամոլին Պուլկարիա այցելութեամբը այս վեր-ջինը պիտի նպաստաւորուի ի վնաս պալքանեան ուրիշ երկիրներու:

Իսկ այժմ մենք կը տեղեկացնենք «Միլլի Կազէթա»ի շուրջ հաւաքուած խմբակին եւ Մէհմէտ Պէհճէթի նման խելացիներուն թէ Պուլկարիա գործ-քով ցոյց տուած է որ ոչ ոք այդպիսի նպաստակային ոստումներէ կը վախնայ եւ ոչ ալ այժմ անթոյլա-տրելի յիմարութիւններէ որոնց մա-սին կը զառանցէ յօդուածին հեղինա-կը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

— o —

ԱՆԻԼԻՕ.— Մեր շրջանի աշխատա-ւորութեան վիճակը երթալով կը վատթարանայ, մանաւանդ որ ձմեռն ալ մօտ է: Այս օրերս գարձեալ ու-նեցանք նոր անգործներ, Սիթրոյէնէն եւ Ռընոյէն արձակուած: Անիլիօ Պոտ Քօլոնպը 1924էն մինչեւ 1928 մօտ 110 բանուորներ ունէր Ռընոյի մէջ, յետոյ մնաց միայն մէկ հոգի: Անցեալ շաբթու շատ մը հայ եւ օտար բանուորներու հետ այդ զաւակներու տէր Հայն ալ դուրս արձակուեցաւ: Գալով միւս գործատեղիներուն, տեղ տեղ հայ գործաւորը օրական եօթը ժամ կը բանի, իսկ շաբաթ օրերը գործ չունին. այնպէս որ աշխատողն ալ հազիւ չոր հացի մը դրամ կը շա-հի: Անիէռի գուլպայի գործարանը որ 1926էն մինչեւ 500 գործաւորու-հիներ կը բանեցնէր, որոնց հետ բա-ւական թիւով Հայուհիներ, ներկայիս ունի միայն 60 գործաւորուհիներ եւ հազիւ քանի մը Հայուհիներ: Ասոնք կ'աշխատին շաբաթը 30 ժամ, քանի որ գործ չկայ: Ինչպէս քանիցս գը-րեցի, Անիէռ շատ բարեացակամ է եւ բոլոր անգործներուն առանց խտրու-թեան նպաստ կը վճարէ, իսկ Պոտ Քօլոնպցիք զրկուած են: Անգործ եւ նպաստէ զրկուած Հայերու կիները իրենց ընտանիքները կ'ապրեցնեն կար կարելով. դժբախտաբար 15 օրէ ի վեր կարուհիներն ալ պարապ նստած են: Շատեր կ'ուզեն առեւտուրով զբաղիլ, բայց նոր սկսող օտարներու արտօնա-գիր չեն տար, առարկելով թէ հր-րապարակը խճողուած է: Միւս կող-մէ կառավարութիւնը յետնեալ տուր-քերը գանձելու համար միշտ կը նեղէ: Ինքնութեան թուղթերու նոր տարին կը մօտենայ, պէտք է նորոգել: Բան-ուորին ինքնութեան թուղթը (50) Փր. կ'արժէ, Նանսէնեան դրոշմաթուղ-թով, իսկ միւսները 155 Փր.: Ուրեմն եթէ տունը քանի մը հոգի են, կա-րեւոր ծախք մըն ալ այդ գլուխէն պի-տի ունենան, առանց հաշուելու եր-թեւեկի ծախքերը եւ ժամանակի կո-րուստը:

Յ. Ադամեան

ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՌԱՒԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (10 հոկտ.).

— «Մեր իսկ անմեղ ընկերներու պաշտպանութեան համար սարքուած հրապարակային ժողովներն ու հան-գանակութիւնները ամերիկահայ գա-ղութներու մէջ կը շարունակուին ար-տասովոր յաջողութեամբ: Այդ մասին ստացուած պերճախօս փաստերուն ընթերցողները օրը օրին կը ծանօ-թանան մեր լուրերու բաժնէն:

Զարմանալի պիտի ըլլար հարկաւ, եթէ ազգայնական հայութեան թշնա-միները փորձեր չընէին չարամիտ զրոյցներով եւ գռեհիկ փրովոքա-սիոններով կասեցնելու մեր ժողովնե-րուն եւ հանգանակութեանց յաջող ընթացքը:

Օրինակ մը.—Իբր թէ ներկայ հան-գանակութիւնները կ'ըլլան այն պատ-ճառով, որ Դաշնակցութիւնը սնան-կացած է: Սակայն, եթէ հանգանա-կութիւն ընելը սնանկութեան նշան է, այդ պարագային համայնավարներն ու ռամկավարները Դաշնակցութենէն շատ առաջ սնանկացած են, քանի որ Դաշնակցութենէն շատ առաջ հան-գանակութիւն ընելու պէտքը զգացին:

Ուրիշ օրինակ մը.— Իբր թէ իր ներկայ հրապարակային ժողովներով եւ հանգանակութիւններով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ցոյց կուտայ եղեր իր մեղսակցութիւնը Նիւ Եորքի ըս-պանութեան:

Այդ չնաշխարհիկ տրամաբանու-թեամբ, ուրեմն, Սաքքօ-Վանզէթ-թիին վերագրուած ոճիրին եւս մեղ-սակից էին այն բոլոր ականաւոր եւ պարկեշտ Ամերիկացիները, որոնք համոզուած ըլլալով Սաքքոյի եւ Վանզէթթիի անմեղութեան, ամէն ջանք թափեցին անոնց արդարութիւն ընելու եւ անոնց կեանքը ազատելու համար: Նոյն տրամաբանութեամբ Մունիխին վերագրուած ոճիրին մեղ-սակից են այն բոլոր պատկառելի ան-ձերն ու կազմակերպութիւնները, ո-րոնք հաւատալով անոր անմեղու-թեան՝ անոր ազատ արձակման հա-մար կ'աշխատին: Ուրեմն, Տրէյֆիւ-սին վերագրուած դաւաճանութեան ոճիրին մեղսակից էին Ֆրանսայի ա-ռաջաւոր մարդիկ ու խղճմտական զանգուածներ, որոնք նշանաւոր հայ-րենասէրներ՝ Էմիլ Զօլայի եւ Ժօրժ Քլէմանսոյի (վերջէն Ֆրանսայի վարչապետ մեծ պատերազմի ատեն) գլխաւորութեամբ կատաղի պայքար մղեցին Տրէյֆիւսին արդարութիւն ընելու համար, որովհետեւ համոզ-ուած էին անոր անմեղութեան:

Ազգայնական հայութիւնը, խո-րապէս համոզուած ըլլալով որ Նիւ Եորքի մէջ դատապարտուած մեր իսկ ընկերները զոհերն են անօրինակ դա-ւադրութեան մը, պիտի ընէ իր լաւա-գոյնը իր իսկ անմեղ հայրենակիցնե-րու կեանքը եւ ազատութիւնը ապա-հովելու համար: Եւ թշնամիներու պառաւական զրոյցներն ու բամբա-սանքները մազաչափ անգամ չպիտի շեղեն զինք իր բարոյական եւ հայ-րենասիրական պարտականութեան գծած ճանապարհէն»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Օրուան Լուրերը

Իտալական Ֆութպոլի Դաշնակցու-թիւնը որ տարը օրէ ի վեր իր լաւա-գոյն խաղացողները մէկզմէկու դէմ հանելով փորձեր կը կատարէր, երեք-շաբթի օր իր ազգային խումբին ցան-կը պատրաստելով յղած է Անգլիոյ Ֆութպոլի դաշնակցութեան: Անգլիա-կան եւ իտալական Ֆութպոլի միջազ-գային մրցումը անցած տարի Հռոմի մէջ առաջին անգամ ըլլալով տեղի ու-նեցաւ եւ 1—1ով հաւասար մնացին: Այս անգամ փոխադարձաբար վրէժ լուծելու առաջադրութեամբ ամէն ջանք պիտի թափեն յաղթական դուրս ելլելու համար: Երկու կողմերը մեծ պատրաստութեան մէջ են: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Անգլիոյ մէջ: Իտալական Ֆէտէրասիոնը իր անցած տարուան խումբը փոխած է մէջէն անելով չորս հոգի: Խաղացողներուն ցանկին մէջն է նաեւ նշանաւոր Օրսի-նի: Անգլիացիները շատ համակրանք ունին անոր խաղարկութեան վրայ:

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ չորեքշաբթի կէս օր 3000 Ի-տալացիներ արձանագրուած են մեկ-նելու Լոնտոն իրենց ազգային խում-բին հետ քաջալերելու համար զա-նոնք:

*** Անգլիական փրոֆէսիոնէլ խում-բերէն «Արսէնալ» անցեալ շաբաթ մրցեցաւ Թոթընհէմի խումբին դէմ: Ներկայ էին 30.544 հոգի: Խումբը կոտրեց Անգլիոյ ախոյենական մրցա-նիշը: Միեւնոյն խումբը նոյնպէս մր-ցեցաւ Տէրպի Քաունթիի հետ: Ներ-կայ էին 60.070 հոգի:

*** Իտալացի նշանաւոր հեծելան-ւորդ Կուէռա, Փարիզ գալով Փալէ տէ Սփորի տնօրէնութեան հետ պայ-մանագրուեցաւ տասը մրցումներ կա-տարելու Փարիզի մէջ: Նոյեմբեր 25ին դէկտ. 9, 20 եւ 30ին: Յունուար 1ին եւ փետրուար ամսուն:

*** Կիրակի օր Նիսի մէջ կազմակեր-պուած էր հեծելանիւի միջազգային մեծ մրցում մը, որուն մասնակցեցան Ֆրանսացի եւ իտալացի ծանօթ հե-ծելանուորդներ: Մրցումի տեւողու-թիւնն էր 238 քիլոմէթր: Ֆրանսական թերթերը որ իրենց յոյսը «Լեոնեռու Թագաւոր» Ընէ Վիէթթոյի վրայ դը-րած էին, յուսախաբ եղան, որովհե-տեւ կէս ճամբան լքեց մրցումը: Այս մրցումը ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի ալ շահեցաւ Միշէլ Մարա:

*** Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած է Թուրք Հեծելանիւի Ֆէտէրասիոնի նախաձեռնութեամբ հեծելանիւի մի-ջազգային մրցում մը: Մրցումը տեղի պիտի ունենար Թաքսիմ-Պէնտէր (50 քիլոմէթր): Մրցումին մասնակ-ցած են քսան հեծելանուորդներ: Ամ-բողջ ճամբու ընթացքին խուռներամ ժողովուրդ մը հաւաքուած է քաջալե-րելու համար հեծելանուորդները: Ա-ռաջին հանդիսացած է Գրիգոր Մի-քայէլեան, իսկ երկրորդ Միխալ: Գրիգոր Ֆէտէրասիոնի կողմէ ստա-ցած է գեղեցիկ բաժակ մը:

Երկրորդ դասակարգի մրցումին մէջ, նոյնպէս 50 քիլոմէթր, առաջին հանդիսացած է Մաքսուտ, որ ստա-ցած է բաժակ մը:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ», ժողովրդական ամ-սաթերթ բժշկութեան եւ առողջապա-հութեան, թիւ 2 (Նոյեմբեր), հե-տեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մի կլլեր (ՏՈՔԹ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ), խնամք տար ակռաներուդ (ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ, Հայաստանէն), Հայ հի-ւանդները (ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍ-ԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ), Երբ կօշիկիս կապը կը քակեմ, կը ցաւի հոս ... (ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ), Բժիշկին աղօթքը (ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅ-ՄՈՒՆ), Երախայից չորերը փոխե-ցի՞ր (ՄԵՆԾ ՀԱՅՐԻԿ), Մանչուս ոտ-քերը ծուռ են (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶ-ԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայման-ներն են տարեկան՝ Ֆրանսա՝ 20 Փր., արտասահման 25 Փրանք:

Դիմել Dr. CH. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀՆԱՄԷ (կտորներ՝ պարսիկ մեծ բանաստեղծի գործերէն),— 1. Ռոս-տամ եւ Սոհրաբ.— 2. Ռոստամ եւ Աշ-քաբուս,— 3. Ռոստամ եւ Խաքան-դեար: Թարգմ. Յ. Զ. Միրզայեան: 1934 Թէհրան: Գին 10 Փրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (16)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ձեզի կ'ըսեմ որ սիրահարած է, երախայ մը անգամ պիտի հասկնար: Կը խորհի՞ք թէ ընկերային բարձր դիրք ունեցող բժիշկ մը ինքզինքը վտանգի պիտի ենթարկէր եւ գիշե-րանց ճամբորդէր անծանօթ մարդու մը հետ, ինչ որ ինծի հետ ըրաւ, ո-րովհետեւ աղջկան մը նկարը ցոյց տուի իրեն. ատ ալ այն փափաքով որ կարենար աղջկան հետ աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ մտնել:

Աթոռին վրայի մարդը գլխով ը-րաւ:

— Ճիշդ էք, Նէլըն: Շատ հաւա-նական է:

— Ուրե՞մն:

— Ի՞նչ ուրեմն:

— Ի՞նչ պիտի ընէք այդ մասին:

— Ոչինչ: Եթէ Զարան կրցաւ այդ բժիշկը իրեն կապել՝ ոչ մէկ դիտո-ղութիւն ունիմ: Զարան լուրջ եւ ու-շիմ աղջիկ է: Երբ Զարան կ'որոշէ ա-մուսնանալ, կը նշանակէ թէ իր ընտ-րած մարդը լաւ մէկն է:

— Բայց կարծեմ կարեւոր բան մը մոռցած էք, ըսաւ նաւապետը:

— Ի՞նչ բան:

— Սա թէ, բժիշկը Զարայի հետ ամուսնացած պարագային, եթէ եղե-լութիւնը իմանայ ի՞նչ պիտի ըսէ:

— Բնաւ պէտք չկայ որ անիկա իրո-ղութիւնը իմանայ, Նէլըն:

— Սակայն ամուսնանալէն առաջ իսկ կրնայ իմանալ:

— Ցիմար մի ըլլաք:

— Ցիմար չեմ ըլլար ես: Կը խոր-հիմ թէ այժմէն իսկ հարց ու փորձ չէ՞ ըրած արդեօք:

— Ի՞նչի մասին հարց ու փորձ:

— Փոքրիկ Սպիտակ Արծիւի մը մասին:

Մարդը որ աթոռին վրայ նստած էր՝ մէկ ոստումով նաւապետին քով հասաւ:

— Եթէ յանդգնիք դարձեալ Սպի-տակ Արծիւը բերան առնել, կը սպան-նեմ ձեզ: Տխմար, չէ՞ք գիտեր որ մինչեւ անգամ պատերը ականջ ու-նին:

Նաւապետ Նէլըն ուսերը ցնցեց:

— Տղէտ մի ըլլաք: Այս սենեակին մէջ մեզ մարդ չիլսեր: Ասկէց զատ ատխուռուած էի յիշել անիկա:

— Ինչո՞ւ:

— Բանի մը համար զոր դուք չէք գիտեր: Երէկ գիշեր երբ Սթէֆըն նաւ բերուեցաւ, անոնցմէ հատ մը իր գրպանէն վար ինկաւ... Զարան ալ վերցուց:

— Տէր Աստուած:

— Ոհ, այդ մասին չէ որ կը մտա-հոգուիմ: Ան մտածեց թէ փոքր գե-ղեցիկ նուէր մը ըլլալու է որ Սթէֆըն իր սիրուհիներէն մէկուն համար գնած է... եւ ես ալ համաձայնեցայ այդ մասին:

— Ցետո՞յ:

— «Կլօրիա»յի սրահին մէջ գտնը-ւած դաշնակին վրայ դրաւ Արծիւը:

Այս առտու նախաճաշի համար երբ ներս մտաւ, Արծիւը անհետացած էր:

— Անհետացած: Նաւաղներէն մէ-կը...

— Առաջին առթիւ ես ալ այդպէս մտածեցի... մինչեւ որ Զարան ինծի պատմեց թէ այս Սըր Ճօն Տէվիսընը գայն առած եւ հարցումներ ուղղած էր իրեն:

— Ի՞նչ տեսակ հարցումներ:

— Թէ արդեօք ի՞րն էր, եւ երբ Զա-րա անոր ըսաւ թէ Սթէֆընին կը պատկանի՝ մտահոգուեցաւ գիտնալու համար թէ վստա՞հ էր այդ մասին:

— Նէլըն, ի՞նչպէս գիտէք այս բո-լորը: Դոց դուռին ետեւէ՞ն իմացաք:

— Ոչ դոց դուռի ետեւէն չիմացայ, Զարայէն իմացայ առանց անոր հաս-կնալի ընել տալու անշուշտ: Բայց այսչափը կ'ըսեմ ձեզ.— Այդ մար-դուն այդքան ակներեւ հետաքրքրու-թիւնը Սպիտակ Արծիւի մասին՝ չեմ սիրեր:

Աթոռին վրայի մարդը այս անգամ աւելի երկար ատեն լուռ մնաց: Յօն-քերուն վրայ ծանր խորշոմներ կու-տակուեցան:

— Նէլըն, ըսաւ ի վերջոյ, Արծի-ւով հետաքրքրուեցաւ թերեւս, պար-զապէս իբրեւ գեղարուեստական գործ մը եւ ոչ թէ ձեր կարծածին նման: Ձեզ ուզեր ըսել բան մը որ Զարայի երջանկութեան հաւանականութիւնը խանգարէ, բայց նաեւ պէտք է շատ զգոյշ ըլլանք Սթէֆընին համար: Նէլ-ըն, երէկ գիշեր յիմարացեր էք այդ տղան, իրեն այսպէս պիտի ըսեմ, երբ համկնալու չափ առողջացած ըլլայ:

— Այդպէս է, պատասխանեց նա-ւապետը, բայց առիկա Սըր Ճօն Տէ-վիսընին խնդիրին կարգադրութիւ-նը չէ: Ըսինք թէ այդ Արծիւը ոսկի-կանութեան տարաւ եւ ուրկէց գտնելն ալ ըսաւ:

— Կը խորհի՞ք թէ այդպէս բան մը կ'ընէ, ըսաւ մարդը եւ մտահոգութե-նէն կը դողար:

— Ես չեմ գիտեր... այդ մասին պատասխանատուութիւն չեմ ստանձ-ներ. Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ տա-կաւին երկու հատի հետ գործ ու-նինք:

— Ճիշդ էք, թերեւս ոստիկանու-թեան հետ խնդիր ունենանք: Ուրեմն ի՞նչ կը թելադրէք:

— Կը թելադրեմ որ կարելի եղածին չափ շուտով Կլօրիայի մէջ մնանք եւ գայն քշեմ ծովուն բացերը: Դուք հոս պիտի ըլլաք եւ ինծի անթելով պիտի իմացնէք թէ երբ յարմար է վերա-դառնալ:

— Միշտ շատ խոհեմ գտնուած էք, Նէլըն, բայց կարծեմ այս անգամ ի-րաւունք ունիք. բան մը սակայն մոռ-ցաք:

— Ի՞նչ է այդ բանը:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ։

Հրազդան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Ավընիւ Կոպլէնի սրճարանին մէջ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Fbg. du Temple։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիւրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Դպրադարանի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

«Վռամեան» ենթակոմիտէի ժողովը, այս կիրակի կէօրէ վերջ։

«Աւօօ» խումբի ժողովը, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին։

«Վարանդեան» խումբի դաս. ժողովը 5 նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 7ին, Սէնթ – Անթուանի «Պառ Թէրմինիւս»ի մէջ։

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ *եւ* ԱԶԳԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած ՖՐ. Կ.ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄ Է

Այս կիրակի, ժամը 3ին ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին մէջ

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ի՞նչ գտանք եւ ի՞նչ կորսնցուցինք Ֆրանսայի մէջ»։

Դասախօսութենէն վերջ վիճաբանութիւն։

Մուտքը ազատ է, Թէյասեղանի ծախսերուն համար կը գանձուի 3 ֆրանք։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3·30ին

Salle Marronnièreի *մէջ* 28 Ave. Livry, *Սեվրան։*

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ԱՆԺԷԼԻ (դաշնակ)։

Նախերգու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք։

Հաղորդակ. միջոց.— կառք տիւ Նորէն շոգեկառք ժամը 2.35 եւ 2.45։ Օթօպիւս՝ մէթրօ Ժան Ժօռէսի հրապարակէն։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին Մատուռ – մանկապարտէզի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ եւ արտասանութիւն — Մուտք 2 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ*

երեկոյեան ժամը 10էն *մինչեւ առաւօտ*

SALLE HOCHEի շքեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

Կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեշտերգիր անակնկալներ։ — Գին 15 ֆրանք։

Կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել։ *Հեռախօսել՝* Prov. 95-61 *եւ* 34-61

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԽՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԻՐՑՈՒՑԷՔ — ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ — ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ ՏԻԻՁ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ — ԱՆԱՐԱՏ — ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս ՝կը ճերմկնայ եւ քէյֆ կուտայ։

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F.***

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով։ Քուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր։ Երախաներու ատամներու շտկում։ Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ։ — Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7

126, Boulevard Sérurier, aris (19e)

Métro: D a nube — Autobus: M. & BH.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ։

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինաւոր միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաքանքի եւ մարշան փօրէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS — Tél, Archives 05-93

Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժինին մէջ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 10·30ին։

Cité Univertitaire, *Մառի Նուպար հաստատութեան մէջ,* 57 Bd. Jourdan *Փարիզ* (14)։

Օրակարգ. Ընդհանուր տեղեկատուութիւններ, կանոնագրի փոփոխութիւն եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ ուսանողները։

ՖՐ. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամուհիներն ու համակիրները։

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԻ Հայրենակցական Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 13, Րիւ Փիէռ Բիւրի, Բրէմլէն - Պիսէթր։ Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի։

Les Gaines de J. Roussel Paris

166, Boul^d Haussmann

83, Boulevard Malesherbes

177, Regent Street, London W. 1

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԳՕՏԻՆԵՐ

ԼԱՆՋԱՊԱՆՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՀԱՆԴ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000
Գումար 111·411 թիւ,	որոնք կը շահին	60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 *կամ* 4/4 *կամ* 10/10 *եւ կամ* 20/20 *համեմատութեամբ։*

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ճօրրը - ռամպուրսմանով (**Contre Ramboursement**)։

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ։

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն։

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 — Métro: Passy

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — *Հեռաձայն* Danton: 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ։

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. — ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻՒՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ SAMEDI 3 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2642

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՐՈ՞Ւ ՀԵՏ Է ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

»»»· ·«««

Ժամանակէ մը ի վեր Դաշնակցութեան երդուեալ հակառակորդները իրենց կաշիէն դուրս կուգան այն համոզումը ներշնչելու համար հասարակութեան, թէ հայ ժողովուրդը Դաշնակցութեան հետ չէ եղած երբեք եւ չէ այժմ, այլ իրենց հետ է եղած միշտ եւ է այժմ:

Բարեբախտաբար, հայ ազգի վերջին 30–40 տարիներու պատմութիւնը բազմաթիւ անվիճելի փաստեր կուտայ այն մասին, որ հայ ժողովուրդը իր ճնշող մեծամասնութեամբ եղած է եւ այժմ ալ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ: Եւ, ընդհակառակն, միեւնոյն ժամանակաշրջանին որ եւ է առեն չէ եղած, ինչպէս եւ չէ այժմ, որ Դաշնակցութեան հակառակորդները վայելեն հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան համակրանքն ու վստահութիւնը թէկուզ կարճ ժամանակով մը:

Ամէնքը կը յիշեն անշուշտ, որ երբ Խրիմեան Հայրիկը, առաջին ռուսական յեղափոխութեան ընձեռած պատեհութենէն օգտուելով, 1906ին հրաւիրեց Հայոց ազգային մեծ ժողով մը էջմիածին մէջ, ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի եւ ուղղակի քուէարկութեամբ ամբողջ ռուսահայութենէն ընտրուած 60 պատգամաւորներէն 54ը Դաշնակցականներ էին:

Այնուհետեւ, 1908–1914, Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին Թրքահայ ժողովուրդի կողմէ ընտրուած պատգամաւորներու մեծագոյն մասը Դաշնակցականներ էին:

Ռուսական երկրորդ յեղափոխութենէն յետոյ, 1917ին, Կովկասի ամբողջ հայութեան կողմէ Սահմանադիր ժողովի համար ընտրուած բոլոր պատգամաւորներն ալ Դաշնակցականներ էին:

Դաշնակցականներ էին նոյնպէս ջախջախիչ մեծամասնութիւնով այն պատգամաւորները, որ 1917ի ընթացքին ընտրուեցան Կովկասի քաղաքներու եւ գիւղական շրջաններու տեղական ինքնավարութեանց խորհուրդներու համար:

Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, 1919ին, Հայաստանի Խորհրդարանի համար ընտրուած պատգամաւորներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, աւելի քան 90 առ հարիւր, Դաշնակցականներ էին:

Դաշնակցականներ էին նաեւ նոյն ժամանակաշրջանին արտասահմանի հայութեան կողմէ ընտրուած պատգամաւորներու մեծ մասը:

Դաշնակցականներու ընտրեալներն էին մասնաւորապէս ամերիկահայ գաղութի կողմէ ընտրուած չորս պատգամաւորներն ալ:

Ուրիշ խօսքով՝ վերջին 30–40 տարուան ընթացքին ամէն անգամ որ ընդհանուր ազգային եւ քաղաքական ժողովրդական ազատ ընտրութիւններ են եղած Կովկասի, Թուրքիոյ եւ մեր գաղութներու մէջ՝ հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր քուէն անվերապահ կերպով տուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Եւ, ինչ որ ոչ նուազ կարեւոր է, բոլոր ընտրութիւններու առեն Դաշնակցութեան հանդէպ ցոյց տրուած այդ անփոփոխ վստահութիւնը և անառարկելի համակրանքը հանդէպ Դաշնակցութեան եղած է ոչ թէ պատահական, անցողական եւ մակերեսային երեւոյթ մը, այլ խորունկ, տեւական, անփոփոխելի վերաբերում մը:

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն յետոյ, ազգային եւ քաղաքական ընդհանուր եւ ազատ ընտրութիւններ տեղի չունեցան ոչ Հայաստանի, եւ ոչ ալ գաղութներու մէջ: Հայաստան բռնակալ ռէժիմի մը տակ ըլլալով՝ հոն ապրող մայր հայ զանգուածն ալ ազատ չէր ու չէ որ եւ է կերպով իր կամքն արտայայտելու:

Բայց 1921ի փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբական շարժումը խորհրդային ներկայ իշխանութեան դէմ ցոյց տուաւ անգամ մը եւս, որ ժողովուրդի համակրանքը Դաշնակցութեան կողմն է: Եւ, կասկած չկայ, որ այնուհետեւ ժողովրդական զանգուածի տրամադրութիւնը զգալի փոփոխութիւն չէ կրած: Այլապէս խորհրդային ականաւոր գործիչներն իսկ զանազան առիթներով չպիտի ակամայ խոստովանէին, թէ հայ ժողովուրդի ճնշող մեծամասնութեան մտայնութիւնը Դաշնակցական է:

Գալով արտասահմանի մեր գաղութներուն, անոնց ազգային քաղաքական տրամադրութիւններու մասին կարելի է անուղղակի կերպով դատել այն մասնակի տեղական ընտրութիւններէն, որ վերջին 10–12 տարիներու ընթացքին տեղի ունեցած են հոս ու հոն, եւ մանաւանդ այն հսկայական բազմութիւններէն, զոր ամէն տեղ դրսւած են և յարաճուն կերպով կը դրսեւորեն Դաշնակցութեան սարքած հրապարակային ժողովներն ու դաշտահանդէսները, ինչպէս եւ դաշնակցական թերթերու՝ հակառակորդներու թերթերէն քանի մը անգամ աւելի շատ տարածուելէն:

Ահա այս աղաղակող փաստերն ու բազմաթիւ ուրիշ նշաններ նկատի ունենալով՝ կրնանք ըսել ամենայն վստահութեամբ, որ եթէ այսօր ժողովրդական կանոնաւոր ընտրութիւններ տեղի ունենան արտասահմանի մէջ՝ օրինակ, ազգային համագաղթային մարմին մը ստեղծելու համար, ամէն տեղ ալ ընտրուած պատգամաւորներու մեծագոյն մասը դարձեալ պիտի ըլլան Դաշնակցականներ կամ համակիրներ: Նոյնը անկասկած տեղի պիտի ունենայ նաեւ Հայաստանի մէջ:

Սակայն, Դաշնակցութեան հակառակորդները շատ լաւ գիտեն այդ, ուստի ինչպէս Հայաստանի մէջ, այնպէս ալ արտասահմանի մէջ անոնք կը խուսափին ազատ եւ ընդհանուր ժողովրդական որ եւ է քուէարկութիւն ընելէ: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իրենց հետ չէ եւ յոյս ալ չունին թէ որ եւ է առեն ժողովուրդը իրենց հետ պիտի ըլլայ, որովհետեւ ժողովուրդը չի կրնար ըլլալ օտար կառավարութեան մը գործիք եղող անվստահելի խմբակցութիւններուն հետ:

Օտար կառավարութեան մը գործիք ըլլալը ծածկելու համար է որ Դաշնակցութեան հակառակորդները աղմուկ կը հանեն եւ կը փորձեն մոլորեցնել հանրային կարծիքը: (Հայրենիք)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒԶՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՌՆԱԾ ԴԻՐՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրեցինք, ֆրանսական կառավարութիւնը հաղորդած է Անգլիոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ պատրաստ է զինուորական ուժ տրամադրելու, եթէ դէպքեր ծագին Սարի մէջ, յառաջիկայ հանրաքուէին առթիւ:

Այս լուրը մեծ յուզում պատճառած է ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, եւ մամուլը բուռն լեզու կը գործածէ, նոր պատերազմի մը պատասխանատու հռչակելով Ֆրանսան:

«Լոքալ Անցայկըր», որ շատ կարեւոր թերթ մըն է, խմբագրականի մը մէջ կը բացատրէ թէ Ֆրանսա սուրը շաչեցնելով կը սպառնայ Եւրոպայի խաղաղութեան: «Ան իր սուրը կը շաչեցնէ ահաբեկելու համար Սարի եւ Գերմանիոյ ժողովուրդը: Այս յարձակումները Եւրոպայի խաղաղութեան վրայ, որ այնքան դիւրաբեկ է որքան ապակի մը, արդիւնք են յիմար փառասիրութեան եւ գոռոզութեան որոնց պէտք է դիմադրել ամբողջ ուժով»:

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ», գիտել կուտայ թէ՝ հակառակ Փարիզէն եւ Լոնտոնէն եղած ջանքերուն՝ որ կը ձգտին նուազեցնել Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութեան լուրին արժէքը, նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ այդ պատրաստութիւնները աւելի պիտի զօրացուին: «Ֆրանսա կ'ուզէ Անգլիոյ մասնակցութիւնն ապահովել բանակի մը համար որ պիտի դրուի Սարի սահմանին վրայ: Բայց Սարի ժողովուրդը թոյլ չպիտի տայ որ ահ ու սարսափի տակ պահեն զինքը: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի՞նչ կ'ըսէ այս բոլորին համար»:

Ուրիշ թերթ մը կը գրէ թէ, Լոքառնոյի դաշնագրին համաձայն, նախայարձակ պետութիւն կը համարուի այն որ առաջին անգամ իր զինուորները կը մտցնէ օտար հողի մէջ: Եւ կ'աւելցնէ թէ հաղորդուած զինուորական պատրաստութիւնները մտահոգութիւն կը պատճառեն ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ եւ արտասահմանի մէջ, ուր Ֆրանսան կը ներկայանայ իբրեւ խաղաղութիւնը խանգարող: Հիթլէրական պաշտօնաթերթը չեչտելով վարչապետին խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ.— «Փարիզի մէջ կը խօսին միջազգային պարտականութեան մը մասին: Միայն մէկ պարտականութիւն կայ,— չըզիջիլ Սարի»: Վերջապէս «Պերլինէր Թակպլաթ» կը գրէ.— «Սարի երկիրը մաս կը կազմէ գերմանական հողին եւ առժամապէս կը գտնուի Ազգերու Դաշնակցութեան վարչութեան տակ: Ֆրանսական զօրքը եթէ Սար մանէ, գերմանական հողը մտած կ'ըլլայ»:

Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրը

Վարչապետը այսօր, շաբաթ, նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնէր իր ծրագիրը՝ սահմանադրութեան վերաքննութեան մասին, բայց, Հանրապետութեան նախագահին միջամտութեամբ, երէկ, ուրբաթ, բացառիկ նիստ մը գումարուեցաւ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Այս բացառիկ ժողովին նպատակն էր համաձայնութիւն գոյացնել Պ. Տումէրկի եւ արմատական նախարարներուն միջեւ, Երեսփ. Ժողովի լուծման իրաւունքի մասին: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ լռութիւն են վերջնական արդիւնքի մասին: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը պիտի պարզուի այսօր: Վարչապետը նախարարական խորհուրդէն յետոյ, իրիկուան դէմ պիտի խօսի նաեւ ժողովուրդին, հաղորդելով առաջադրուած բարենորոգումներու մանրամասնութիւնները:

Մինչ այս մինչ այն, մասնագէտներ սկսած են կարգի դնել Վերսայլի ժողովասրահին հռետորական եւ հռետորի գործիքները, ի նախատեսութիւն ազգ. ժողովի գումարման, որ հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ նոյ. 20ին:

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

Նոյեմբեր 1ին, Մ. Քէմալ ներկայ եղաւ Թուրքիոյ ազգ. ժողովի նստաշրջանին բացման: Հրաւիրուած էին նաեւ պալքանեան պետութեանց արտաքին նախարարները, որոնք Էնկիւրի կը գտնուին, ծանօթ խորհրդաժողովին առթիւ: Մ. Քէմալ ճառ մը խօսելով, ըսաւ.— Միջազգային քաղաքական աշխարհը վերջացող տարուան ընթացքին գրաւեցաւ ապահովութեան խնդրով եւ բոլոր ժողովուրդները աւելցուցին իրենց սպառազինութիւնները: Իր պաշտպանութիւնն ապահովող ուժերը ամրացնելով հանդերձ, Թրքական հանրապետութիւնը երբեք չէ զլացած իր աջակցութիւնը խաղաղութեան գործին: Թրքական հանրապետութիւնը բազմաթիւ առիթներով եւ զանազան ձեւերով ապացուցած է իր հաւատարմութիւնը իր կնքած բարեկամութեանց հանդէպ: Եւ պիտի ջանանք յարատեւել այդ ճամբուն վրայ: Պալքանեան դաշինքը փաստաթուղթ մըն է որ հիմնուած է պալքանեան երկիրներու փոխադարձ յարգանքին վրայ: Տարակոյս չկայ թէ այդ համաձայնութիւնը իրական արժէք մը ունի մեր ազգային սահմաններու պաշտպանութեան համար: Ահա թէ ինչու մեր ժողովուրդը մեծ համակրանքով ընդունեց Էնկիւրիի խորհրդաժողովին արդիւնքները:

Կարեւոր ձերբակալութիւններ Պուլկարիոյ մէջ

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Զօր. Վէօլքէֆ, Սոֆիայի նախկին հրամանատարը, եւ գնդապետներ Պօրկով եւ Կարպանով արգելափակուած են կեդրոնացման կայանի մը մէջ, իբրեւ խռովարարներ: Առաջին երկուքը միեւնոյն առեն կ'ամբաստանուին թէ կապեր ունեցած են Իվան Միխայլովի հետ, որ Թուրքիա ապաստանած է:

»»»· ·«««

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ այն հրդեհը որ ծագած էր Թագաւորը Վառնա տանող շոգեկառքին մէջ, պարզապէս արդիւնք է սովորական արկածի մը եւ երբեք հետեւանք չարակամութեան: Մեքենավարը չարաչար այրած էր եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ Գ. շերտէն գնելու համար 400,000 հոգի դիմած են, բայց տոմսակ չկայ, կ'ըսեն տեղական թերթերը: Ինչպէս յայտնի է, վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի նոյեմբեր 14ին: Այս անգամ միայն մէկ միլիոն տոմս հանուած է փոխանակ 4 միլիոնի, չորքեր չկան, այլ պարզապէս թիւեր՝ 000,000էն մինչեւ 999,9999: Պարգեւներու բաշխումն ալ աւելի նպաստաւոր է: Այսպէս, աւելցած են 200 պարգեւներ 25,000 ֆրանքի, 1000 հատ՝ 10,000 ֆր.ի, եւ 10,000 հատ՝ 1000 ֆրանքի:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ.— Սիթրօէնի համար «Փօփիւլէր» կը գրէ թէ պաշտօնեաներուն թոշակները կրճատած է հարիւրին 5–35 համեմատութեամբ: Տըլաժի գործարանը փակ է երկուշաբթի օրէն ի վեր: Իսկ յառաջիկայ շաբթու կարգ մը ճիւղեր չպիտի բանին:

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄՐԸՆԹԱՑ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

»»»· ·«««

52,091 տոլար՝ մինչեւ հոկտեմբեր 23

Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի հոկտեմբեր 14 – 23 թիւերը: Արագ ակնարկով մը, կը քաղենք շատ կազդուրիչ տեղեկութիւններ՝ ընդհանուր հանգանակութեան մասին որ սահմանուած է Նիւ Եորքի իւր անմեղ դատապարտեալներու պաշտպանութեան գործին:

Մինչեւ հոկտեմբեր 21 հանգանակուած էր 42,227 տոլար, համաձայն հետեւեալ ցանկին.—

Նիւ Եորք, Պրանքս եւ Ափ Թաուն՝ 10,150, տոլար, Ուստըր՝ 3,000, Ուոթըրթաուն՝ 2,100, Թրոյ–Ուոթըրվլիթ՝ 1,080, Քէմպ – րիճ, Մէտֆըրտ եւ Սըմըրվիլ՝ 1,001, Լին՝ 831, Քէմտըն՝ 550, Քլիվլէնտ՝ 563, Միլֆըրտ՝ 671, Էքըրն՝ 472, Պրէնտֆըրտ՝ 191 տոլար 64, Ինտիանա Հարպըր՝ 70, գումար՝ 20,679 տոլար 64, նախորդ գումար՝ 20,362 տոլար 38, Էրզրումցիներու Հայրենակց. Միութեան Պոսթընի մասնաճիւղին կողմէ՝ 150, ընդհանուր գումար՝ 41,192 տոլար 2:

Հոկտեմբեր 23ին հանգանակուած է.— Փրովիտէնս՝ 6000 տոլար, Փէթըրսըն 1061 տոլար, Հէյվըրհիլ՝ 700, Պրաքթըն՝ 410, Պրիճբորդ՝ 575, Նիւ Հէյվըն՝ 125, Սթէմֆըրտ՝ 100, Նիւպըրիբորդ 190, Միտվիլ՝ 150, Ինտիըն Օրչըրտ եւ Սփրինկֆիլտ՝ 451 տոլար 50, Հոփուէլ 102 :

Ուրեմն, համագումար 52,091 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի տակաւին:

Ինչպէս կը տեսնէք, ամենամեծ գումարը տուած է Նիւ–Եորք, 10,150 տոլար, ինչ որ չափազանց յատկանշական է, նկատի առնելով այդ քաղաքին բացառիկ հանգամանքը:

Ամերիկայի երեսփ. ժողովին որոշումները

Ամերիկայի ազգ. կեդր. վարչութիւնը որոշած է էջմիածին հաղորդել երեսփ. ժողովին որոշումները: Այս առթիւ, հեռագրով հաղորդուած է կաթողիկոսին, թէ երեսփ. ժողովը իր բացարձակապէս կը մերժէ հոգեւոր գերագոյն խորհուրդին «անարդար վճիռը՝ ի մասին մեր հոգեւորականներու կախակայման»:

90,000,000 կառերներ պիտի քուէարկեն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհուրդներու ընտրութեան առթիւ, որ կը սկսին նոյեմբեր 10ին, քուէարկութեան պիտի մասնակցին 90 միլիոն քաղաքացիներ, տասը միլիոն աւելի՝ երեք տարի առաջուան ընտրութիւններէն: Այս տասը միլիոնը մեծ մասով երիտասարդներ են, որդիներն եւ աղջիկները կուլակներուն որ օգտակար գործ կը կատարեն խորհրդային իշխանութեան համար: Մասնաւոր կանոնագրով մը քուէարկութեան իրաւունք տրուած է անոնց, ինչպէս եւ շատ մը կուլակներու եւ անոնց ընտանիքներուն որ ապացուցած են իրենց հաւատարմութիւնը:

Որ եւ է ընտրութիւն վաւերական չի կրնար համարուիլ, եթէ իրաւասու ընտրողներուն հարիւրին 50ը չէ մասնակցած: Ընտրութիւնները նոյեմբեր 10ին սկսելով, պիտի վերջանան յունուար 10ին, իսկ համագումարը պիտի բացուի յունուար 15ին: 986 պատգամաւորներ պիտի ընտրուին համագումարին համար, որ գերագոյն իշխանութիւնն է ամբողջ երկրին, համաձայն խորհրդային սահմանադրութեան: Գիւղական խորհուրդները իրենց անդամները պիտի ընտրեն նոյեմբեր 10 — դեկտեմբեր 28, քաղաքային կեդրոններու խորհուրդները՝ նոյեմբեր 20 — դեկտեմբեր 10: Այս տեղական խորհուրդները պատգամաւորներ կ'ընտրեն շրջանային խորհուրդներուն համար, որոնք իրենց կարգին ներկայացուցիչներ կ'ընտրեն: Նահանգային համագումարներու պատգամաւորներն ալ նոյն ձեւով կ'ըտրուին, իսկ այս համագումարները պատգամաւորներ կ'ընտրեն ամբողջ Միութեան համագումարին համար: Այս ընդհանրական պատգամաւորներուն անուանումը պիտի կատարուի դեկտեմբեր 30 — յունուար 10:

Այս առթիւ ըսենք թէ Խ. Հայաստան պիտի ընտրէ 23 պատգամաւոր, Վրաստան՝ 31, իսկ Ադրբէջան՝ 36, համաձայն բնակչութեան թիւին:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Կիլիկիոյ մէջ լքեալ գոյքեր ու կալուածներ ունեցող Լիբանանցի կամ Սուրիացի սեփականատէրերուն պահանջի պատճէնները ղրկուած են Էնկիւրի, վերստին քննուելու համար թրքական կառավարութեան կողմէ: Կը կարծուի թէ ժողովներ տեղի պիտի ունենան Էնկիւրիի մէջ, նոյեմբերի ընթացքին, վերջնականապէս կարգադրելու համար տարիներէ ի վեր առկախ մնացած խնդիրը:

Անգլիան ալ կ'ուզէ զինուիլ

Նախկին նախարար մը, Ուինսթըն Չըրչիլ, առջի օր ճառի մը մէջ մատնանշելով գերմանական վտանգը, ջանաց ապացուցանել թէ անբաւական են Անգլիոյ զինուորական պատրաստութիւնները: «Հակառակ այնքան բացորոշ ազդարարութեանց եւ դասերու, ամբողջ տարին ոչինչ եղաւ զօրացնելու համար մեր օդանաւային ուժերը: Գերմանիա կը զինուի գաղտնապէս, ապօրինաբար եւ արագօրէն: Այդ ահռելի եւ տենդագին պատրաստութիւնները քօղարկելու համար է որ կ'երկարաձգէ սարսափի տիրապետութիւնը: 1935ը չվերջացած, Գերմանիոյ օդանաւային ուժը պիտի գերազանցէ մերինը: Չխօսինք իր առեւտրական վիթխարի օդագնացութեան, օդանաւորդներու եւ օդանաւերու ահագին պահեստի մասին. օդանաւեր որոնց մեծ մասը աւելի արընթաց են քան ամէնէն արընթացը մեր օդանաւերուն: Նկատի առնելով Պերլինի կառավարութեան հոգեկան վիճակը, այն արագութիւնը որով կը մթագնի Եւրոպայի հորիզոնը և մեր յանձնառութիւններըապշեցուցիչ կը գտնեմ որ մեր հայրենասէր վարիչները ամիսներ կ'անցընեն առանց թեթեւցնելու ահաւոր պատասխանատուութեան մը բեռը. ապշեցուցիչ կը գտնեմ որ խորհրդարանին անդամները իրենց ազգային պարտականութենէն առաջ կը յարգեն իրենց կուսակցութեան կարգապահութիւնը: Ամբողջ Եւրոպան թնդաց երբ Պօլտուին յայտարարեց թէ մեր սահմանները կ'երկարին մինչեւ Հռենոս: Վստա՞հ ենք թէ Գերմանիոյ ներկայ վարիչները չպիտի պատասխանեն հետեւեալ ազդանշանով. — Մեր թիրախը Թէմզն է»:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտ. 27ին, Պելճիոյ ընկ. կուսակցութեան համաժողովը արտակարգ նիստ մը գումարեց Պրիւսէլի «Ժողովուրդի Տան» մէջ, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար կարգ մը կարեւոր անդամներու մասին, որոնք օգտուելով իրենց դիրքերէն եւ չարաչար գործածելով իրենց վստահուած պաշտօնները, անձնական շահեր հետապնդած էին։

Քննիչ յանձնախումբին տեղեկաբեր՝ ծերակուտական Վաութըրս, որ ուղղամիտ եւ անաչառ քննադատ մըն է, եւ մեծ համակրանք ու ժողովրդականութիւն կը վայելէ ընկերվարական շրջանակներու մէջ, համագումարին ներկայացուց մանրախումբին քննութեան արդիւնքը։ Այդ քննութիւնը երեւան հանեց թէ՝ արդարեւ կարգ մը պատուիրակներ միջամուխ եղած են սեղանաւորական գործերու, եւ կատարած չատ մը չահադիտութիւններ, վնաս պատճառելով Աշխատանքի Դրամատան, եւ իրենց ապահովելով նիւթական շահեր։ Ամբաստանութեան տակ գտնուած անդամներուն գլխաւորներն էն.— Էտուար Անսէլ, պետական նախարար, Պալթազար՝ երեսփոխան, Ֆրանսուա՝ ծերակուտական, Վան Ռըմուրթըլ, Պրիւսէլի Թաղապետութեան խորհրդական, եւ ուրիշներ։

Յիշեալ պատուիրակներուն պատասխանատուութիւնը թէ անհատապէս եւ թէ հաւաքօրէն հաստատուած ըլլալով, համաժողովը երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, անոնց մասին հետեւեալ պատիժները տնօրինեց։

Անսէլ պարտաւոր է անմիջապէս հրաժարիլ կուսակցութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ ելմտական ու տնտեսական աշխատանքներէ, պահելով սակայն իր քաղաքական հանգամանքը։

Պահանջել Ֆրանսուայի անմիջական հրաժարումը իբր ծերակուտական, եւ զայն բացարձակօրէն հեռու պահել տնտեսական գործերէ։

Կուսակցութեան ծոցէն հեռացնել Աշխատանքի Դրամատան երկու վարիչ պատուիրակները՝ տ'Ասսէլտ եւ Վիլէօինկ։

Հաւաքական պարսաւանք ուղղել դրամատան բոլոր վարիչներուն, մասնաւորապէս Պալթազարի եւ Վան Ռուսպրօէքի դէմ։ Համաժողովը աւելի կամ նուազ կարեւոր պատիժներ եւս տնօրինեց կուսակցութեան ուրիշ քանի մը անդամներու մասին։

Այս բոլոր վճիռները ամենախորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին համաժողովի անդամներուն վրայ։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրը, որ առաջինէն ոչ նուազ կարեւոր էր, նկատողութեան առնուեցաւ համագումարին յաջորդ նիստին մէջ, որ գումարուեցաւ կիրակի օր։

Ինչպէս նախորդ մէկ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի, ատենէ մը ի վեր Պ. Սփաք երեսփոխանին նախաձեռնութեամբ կազմուած էր ձախերու խմբակցութիւն մը, որուն շուրջ համախմբուած էին կուսակցութեան բոլոր դժգոհ տարրերը։ Ասոնք կողմնակից էին աւելի խիզախ գործունէութեան մը, ըլլայ տիրող կառավարութեան հանդէպ, ըլլայ դասակարգային պայքարներու մէջ, ի հարկին գործակցելով համայնավարներուն եւ անոնց հետ կազմելով միացեալ ճակատ։

Վերոյիշեալ խմբակցութիւնը իր գաղափարները տարածելու եւ իր նպատակին հասնելու համար, հիմնած էր Action Socialiste անունով թերթ մը, խմբագրապետութեամբ Սփաքի։ Այդ թերթը խստօրէն կը քննադատէր կուսակցութեան ղեկավարներուն թոյլ ու տարտամ քաղաքականութիւնը, միւս կողմէ բուռն պայքար մը կը մղէր սէնտիքաններու գործունէութեան եւ գործակցական կազմակերպութեանց դէմ, մասնաւորապէս նշաւակելով ու ամբաստանելով աշխատաւորութեան դրամատան ղեկավարները։

Թեր ու դէմ բուռն վիճաբանութիւններէ ետք, եւ լսելով Պ. Սփաքի կուռ ու հաշտարար պաշտպանողականը, համաժողովը հետեւեալ որոշումները տուաւ, հիմնուելով տեղեկաբեր Պ. Վանտէրվէլտի հեղինակաւոր միջամտութեան վրայ։

Ամէն ոք ազատ է վիճաբանիլ կուսակցութեան ներքին կազմակերպութեանց կողմէ մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներու մասին։

Բացարձակապէս արգիլուած է քննադատել կուսակցութենէն դուրս համաժողովներու կողմէ տրուած որոշումները։

Անձնական յարձակումներէ զատ, ամէն անգամ ազատ է վիճաբանիլ ընկերային հարցերու եւ գաղափարական խնդիրներու շուրջ։

Կուսակցութեան ամէն անդամ իրաւունք ունի անհատապէս իր ջանքերը տրամադրել կուսակցութենէն դուրս գտնուած կազմակերպութիւններու, յաղթանակել տալու համար ընկերվարական կուսակցութեան տեսակէտները։

Ընդհ. ժողովը առանց դիմելու համագումարին, իրաւասու է անհատական կամ հաւաքական միջոցներ ձեռք առնել ամէն անոնց դէմ որ կը մեղանչեն կուսակցութեան կանոններուն եւ սկզբունքներուն դէմ։

Պ. Վանտէրվէլտ համերաշխութեան սրտառուչ կոչ մը ուղղելով բոլոր հին ու նոր, տարէց եւ երիտասարդ անդամներուն, համաժողովը վերջացաւ խանդավառ ցոյցերու մէջ։

Ներկաները [illegible] մղուած միահամուռ ոտքի ելլելով, սկսան միաբերան երգել «Միջազգային»ը եւ իրարմէ բաժնուեցան լաւագոյն տրամադրութիւններով։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՏԵՏՐԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱԳՐԵՍ

«ՄԷԿ ՀԱՅ ԱՒԵԼԻ ՊԱԿԱՍ»

Ընդհ. Պատերազմի շրջանին, Պոլիս ատեն մը կանուխ կը ձերբակալեն ողբ. եղբայրս՝ Սեննեքերիմը։ Ըլլալով Գասթէմունիի երկրդ. վարժարանի տնօրէն, Պոլիս եկած էր անցնելու իր արձակուրդի շրջանը։ Ալ վերադառնալու մտադրութիւն չունէր։ Բացարձակապէս կ'անգիտանայինք իր ձերբակալման պատճառները։

Կը վազեմ մեր քաղաքին երեսփոխան իթթիհատական Քեազիմ պէյին եւ իր միջամտութիւնը կը խնդրեմ։ Հետեւեալ առտու կանուխ՝ միասին կ'երթանք ոստիկ. տնօրէն Պէտրի պէյի։ Պէյը դեռ արթնցած չէր։ Ո՜վ գիտէ, գիշերն ի բուն, որպիսի՜ հայաջինջ ծրագիրներ յղացած եւ գործադրած էր իր մեծաւորներու՝ Թալէաթներու, Ազմիներու, Ազիզներու եւ ուրիշ ոճրագործներու ջոլիկին հետ։ Վերջապէս կ'արթննայ։ Չէթէյական մը կատարելով, մարդասպանի ցայտուն գիծերով։ Կը սարսափիմ այս հայասպան գազանին տեսքէն։

Քեազիմ՝ կը մտնէ Պէտրիին սենեակը։ Երկու վայրկեանի խօսակցութենէ ետքը, կը վերադառնայ եւ կը պատմէ ինծի եղբօրս ձերբակալման պատճառը։ Գասթէմունիի Երկր. վարժարանի իր գրասենեակի գզրոցէն գտած էին գրպանի փոքր ատրճանակ մը։ Գասթէմունիի պատերազմական ատեանը զինքը կը կանչէր դատի ենթարկուելու համար։ Երեւակայեցէք։ Ըլլալ գիւղի մը մէջ, երկրագործական վարժարանի տնօրէն, ունենալ գրպանի ատրճանակ մը, արձակուրդով Պոլիս երթալ եւ գզրոցին մէջ գրուած աննշան ատրճանակի մը համար ձերբակալուիլ ... Բայց Քեազիմի, անկարելի եղած էր համոզել Պէտրին, եղբայրս ազատ արձակելու համար։

Բացարձակ էր եղբօրս կորուստը։ Այնպիսի պահու մը, երբ Զանկըրիի մէջ մտաւորականները մէկիկ մէկիկ կը խողխողուէին, երբ Գասթէմունիի կուսակալ Ռէշիտ փաշան պաշտօնանկ ըլլալով, Հայերը տեղահանելու հրահանգով, հոն կը ղրկուէր Էնկիւրիի արիւնարբու կուսակալ Աթըֆ, ինչպէս եղբայրս անվտանգ պիտի կրնար ճամբորդել Գասթէմունի՝ Էնկիւրի–Զանկըրի ցամաքային ճամբով։

Պէտք էր համակերպիլ. ուրիշ ճար չկար։ Հետեւեալ օրը եղբայրս կը ճամբեն Հայտար Փաշայէն՝ ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ։ Իրեն հետ թղթակցելու եւ հեռագիր փոխանակելու գաղտնի տարազ մը կը հաստատենք մեր միջեւ։ Վերջապէս եղբայրս, արիւնաներկ ճամբաներէն անցնելով, շնորհիւ բարեկամ զինուորականի մը ձեռք առած միջոցներուն, անվտանգ կը հասնի Գասթէմունի, ուր կը բանտարկեն զինքը։

Կ'անցնին վեց ամիսներ եւ ոչ մէկ գուշակութիւն։ Յետոյ Աթըֆ զինքը կարաւանին մէջ խառնելով, Գասթէմունիի Հայերուն հետ միասին կ'աքսորէ Տէր Զօր։ Մեր պրպտումներուն հետեւանքով կը հասկնանք թէ՝ ատրճանակի խնդրոյ առթիւ, Պէտրին եղբօրս թուղթերը յանձներ է Պոլսոյ պատերազմական ատեանին եւ ինքնագլուխ աքսորեր է եղբայրս, «մէկ Հայ աւելի պակաս ըլլայ» Թալէաթեան սկզբունքին հետեւելով։ Եղբայրս կանչուած չէր Գասթէմունիի պատերազմական ատեանէն։ Պոլսոյ պատերազմական ատեանն ալ հետեւանք տուած չէր այս աննշան խնդրոյն եւ թղթատարը դասակարգած էր։ Մինչ անդին, անմեղ Հայորդի մը բանտին մէջ կը հիւծէր, որո՞ւ հոգ։

Ապրիլեան սա յուշերը մեզի կը ցուցնեն թէ՝ մեր թշնամիները վրէժխնդրական որպիսի սեւ մաղձով մը լեցուած էին դարերէ ի վեր իրենց տունն ու բոյնը շինող եւ շէնցնող Հայերուն դէմ։ Սե՛ւ հոգիներ։

Յիշել այս ամէնը, պատմել սերունդէ սերունդ՝ նուիրական պարտականութիւն մըն է բոլորիս համար։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՆՈՒԲԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի ակադեմական եւ ֆաշականութեան մեծ գաղափարաբանը՝ Ֆրանչէսքօ Քօփօլա չատ կարեւոր յօդուած մը ունի եւրոպական հանդէսի մը մէջ։ Այդ գրութիւնը ամենամեծ ուշադրութեան արժանի է, որովհետեւ կը բնորոշէ Իտալիոյ մտահոգութիւններն ու ձգտումները եւ այդ չատ յստակ ու անվերապահ կերպով։

Իբրեւ պատասխան այն մեղադրանքներուն որ զանազան կողմերէ կ'ուղղուին Իտալիոյ հասցէին, Ֆրանչէսքօ Քօփօլա կ'ըսէ թէ «Իտալիա առաջնակարգ ուժ մը եւ եւրոպական քաղաքականութեան ու պատմութեան վարիչներէն մին է՝ անկախ Ֆրանսայէն ու Գերմանիայէն, եւ թէ, հետեւաբար, ան ոչ Ֆրանսայի եւ ոչ ալ Գերմանիոյ կողմը կը բռնէ, ունի իր սեփական շահերը, զանոնք աշխարհի եւ ամէնէն առաջ Եւրոպայի մէջ պաշտպանելու համար ունի իր հանճարը, տէր է սեփական եւրոպական գիտակցութեան եւ եւրոպական պատասխանատուութեան։ Մէկ խօսքով, ունի իր սեփական ուղեգիծը եւ, հետեւաբար, իր քաղաքականութիւնը»։

Յօդուածագիրը, յետոյ խօսելով իտալական ձգտումներու մասին, կը շարունակէ.

«Իտալիոյ համար առաջին պատմական անհրաժեշտութիւնն է իր ծաւալումը ծովէրէն անդին. ծաւալում՝ տնտեսական եւ քաղաքական ուժի, ծաւալում՝ մշակոյթի։ Բայց ասիկա կ'ենթադրէ, մէկ կողմէ, ազատ Իտալիա մը, եւ, միւս կողմէ, Եւրոպայի արժանաւորութեան եւ աշխարհի մէջ անոր քաղաքակրթութեան պաշտպանումը։

Այս երկու առաջադրութիւններն ալ կապուած են, անշուշտ, Եւրոպայի մէջ արդարութեան, հաւասարակշռութեան եւ կարգ–կանոնին։

Ահա, ուրեմն, կ'ըսէ Ֆրանչէսքօ Քօփօլա, Իտալիոյ եւրոպական քաղաքականութեան անմիջական նպատակները, որոնք պարտադրութիւններն են անոր պատմական անհրաժեշտութեան»։

Ու հեղինակը յետոյ արագ վերլուծումը կ'ընէ Իտալիոյ մասին Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան քաղաքականութեան, եւ, հաստատելէ վերջ թէ Մուսոլինիի երկիրը պատերազմէն ոչ մէկ շահ ունեցաւ բացի այն ապահովութենէն զոր ձեռք ձգեց Աւստրիա-Հունգարիոյ քայքայումովը, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիոյ դանուբեան քաղաքականութեան նպատակը կամ, աւելի ճիշդ, պատմական օրէնքը կրնայ միմիայն հետեւեալը ըլլալ. — «Պատերազմէն ձեռք ձգուած շահը ամէն գնով պաշտպանել, այսինքն՝ երբեք թոյլ չտալ որ Աւստրիա-Հունգարիոյ տեղ հաստատուի, Իտալիոյ հիւսիս – արեւելեան մեծ ուժի մը [illegible]»։

Այն հարցման թէ ինչպէս կրնայ երեւան գալ այդ ուժը, Ֆրանչէսքօ Քօփօլա կը թուէ Իտալիոյ համար հետեւեալ երեք վտանգները.— Աւստրիոյ միացումը Գերմանիոյ, Դանուբեան համաձայնութիւնը (խորհրդաժողով) եւ համսլաւեան Ռուսիա մը։

Առաջին ասոնցմէ՝ բուն յօդուածագրին՝ ամէնէն տիրականը ու մօտն է։ Հակառակ անոր որ Տօլֆիւսի սպանութենէն վերջ մեղմացուած է, այսուհանդերձ, մերձաւոր ապագայի մը համար ան կրկին գոյութիւն ունի։ Իսկ ասիկա Իտալիոյ համար կը նշանակէ — «Նախ՝ վերահաստատումը մը զինուորական մեծ ուժի մը՝ իր սահմաններուն վրայ՝ որ աւելի սպառնալի է քան էր Աւստրիա-Հունգարիան. մեծ գերմանական ուժ մը որ ցեղապաշտ է, պատերազմասէր եւ յարձակողական, եւ իր ճնշումը պիտի բանեցնէ Պրէնէրի վրայ՝ Վերին Ատիճէի հոսանքն ի վար, եւ, Քարինթիայի կողմէն, Թրիէսթէի եւ Միջերկրականի վրայ։ Այս սպառնալիքը միանգամայն ճակատային է՝ ուղղակի իտալական ապահովութեան դէմ, եւ, սպառնալիք մը՝ կռնակէն՝ ծովէն անդին իտալական որ եւ է ծաւալում անդամալուծելու համար։ Ասիկա անխուսափելի խաւարումը պիտի ըլլայ դանուբեան դաշտին մէջ իտալական տնտեսական եւ քաղաքական թափանցումին, կորուստը բազմաթիւ զոհերուն որոնք մինչեւ այդ տրուած են ի նպաստ Աւստրիոյ, հունգարական բարեկամութեան բնի օտարացումը, եւ, ի վերջոյ, Արեւելքի ճամբուն վրայ Գերմանիոյ ուժեղ մրցակցութեան անմիջական եւ վճռական վերադարձը։

Երկրորդ վտանգը,— Դանուբեան խորհրդաժողովը կամ համաձայնութիւնը — աւելի նուազ վտանգաւոր է Իտալիոյ համար, որովհետեւ աւելի դժուար իրականալի է։ Ասիկա արդիւնքն է Ֆրանսայի քաղաքականութեան, որ պատերազմէն վերջ ուզեց միացնել Աւստրիան, Հունգարիան, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլաւիան, Ռումանիան եւ նոյն իսկ Լեհաստանը։ Այս ծրագիրը ատեն ատեն կրկին երեւան կը հանուի. վերջերս Թարտիէօ արծարծեց զայն՝ դանուբեան Եւրոպայի տնտեսութեան բարելաւման համար։

Երրորդ վտանգը — համսլաւեան Ռուսիոյ վերադարձը — աւելի հեռու է քան երկրորդը, որովհետեւ համայնավարութիւնը բացասական ազդեցութիւն կը ներգործէ հարաւային սլաւներու վրայ եւ որովհետեւ Ռուսիոյ համար գոյութիւն ունի ճափոնական վտանգը։

«Եւ սակայն, կ'աւելցնէ Ֆրանչէսքօ Քօփօլա, եթէ հարկ է ապագային նայիլ պատմականօրէն եւ ոչ թէ միայն ամենօրեայ եւ անմիջական քաղաքականութեան տեսակէտէ, ներելի չէ հաշուի չառնել զայն։ Որովհետեւ, թոյլատրելի չէ նկատի չառնել որ Ռուսիա մը — պատերազմիկ եւ համսլաւեան, ուժեղացած պետական մէկ վարիչի մականին տակ կամ նոյն իսկ իբրեւ խորհրդային — կրնայ վերստին ձեռք առնել իր աւանդական քաղաքականութիւնը Եւրոպայի մէջ — պատմական եւ դէպի Հարաւ-Արեւելք եւ Միջերկրական ծով»։

Այդպիսի Ռուսիա մը այլ եւս իր ճամբուն վրայ պիտի չգտնէ Աւստրիա-Հունգարիա մը, այլ հաւաքում մը փոքրիկ պետութեանց, որոնց միջեւ կան եւ սլաւականներ, եւ որոնք բոլոր, հաւանաբար, [illegible] ճամբորդներն ու զինակիցները։

Այս կերպով, կը շարունակէ Ֆ. Քօփօլա, վերածնեալ համսլաւական եւ կայսերապաշտ Ռուսիոյ ճնշումը վաղը կրնայ անմիջականօրէն, եւ կամ, աւելի հաւանաբար, իտալական եւ եուկոսլաւեան յառաջխաղացումով գալ մինչեւ Ալպեաններ եւ Ադրիական ծով»։

Յօդուածագիրը իբրեւ եզրակացութիւն կ'ըսէ թէ Իտալիա պարտաւոր է պայքարիլ ու մեղմացնել այս երեք վտանգները։ Անոնց ամէն մէկուն համար ան կրնայ զինակիցներ եւ ընդդիմադիրներ գտնել։ Սակայն, իր մեծ ու անփոփոխելի զինակիցներն են Աւստրիան՝ Տօլֆիւսի աւանդութիւններով, եւ Հունգարիան։

Զմոռնանք, սակայն, որ իտալական այս ձգտումներուն դէմ կայ Եուկոսլաւիան, որ, Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ ըլլալով, նոյնքան վճռականօրէն կ'ընդդիմանայ Իտալիոյ ծաւալումին, ինչպէս դանուբեան դաշտը։

Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ատրճանակով...

Տոամ մը Մոլլաբայազիտ գիւղի մէջ։ Գիւղական խորհուրդին նախագահն է կոմունիստ Սարգիս Գրիգորեան, որ բուն Խորհ. Հայաստանի տրուած տեղեկութիւններուն (կարդալ 10 եւ 12 Նոյեմբերի թիւերը), երկար տարիներ ահ ու սարսափի տակ է պահեր գիւղին ամբողջ բնակչութիւնը։ Խեղճ գիւղացիները կը դողային այս մարդուն իշխանութեան տակ ու կը հեծէին։

Կոմունիստ երիտասարդական միութեան անդամներէն Ռուբէն Կարապետեան միակը կ'ըլլայ, որ կը ծառանայ բռնատէրին դէմ։ Կ'ամբաստանէ զայն կառավարութեան առջեւ, կը մերկացնէ Սարգիս Գրիգորեանի կեանքը,— բայց այդ ամբաստանութիւններուն, Սարգիս Գրիգորեան միշտ կը զինուի, կը չարչարէ հարկատու գիւղացիները, կը հրամայէ մէկ անդամէն վճարել տուրքեր, որոնք կառավարական օրէնքով վճարելի են երեք մասնավճարով, ով որ կը մերժէ վճարել, ատրճանակով կը սպառնայ եւ կը դառնէ անպայման «Վարչարարութեան տենդ» ինչ որ կ'ըսէ ամբաստանագիրը, սակայն այդ տենդը ցոյց կուտար իր գրպանին համար։ Գանձած դրամը կը գրպանէ, երկու տարուան ընթացքին կ'իւրացնէ 2.579 րուբլի պետական դրամ։

Կոմունիստ երիտասարդներէն Ռուբէն Կարապետեան կը պայքարի, կ'ուզէ գիւղը փրկել այս մարդուն սարսափէն։

Ի վերջոյ, տրուած տեղեկագիրներուն վրայ, պաշտօնէ կը հեռացուի Սարգիս Գրիգորեանը, որ կատղած կ'ուզէ «մէջտեղէն վերցնել» իր Բէ-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

(36)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ--(ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Կ'արժէ եւ իր պատմութիւնը օր մը լոյս աշխարհ բերել։ Թող արար աշխարհ հասկնայ թէ հայ կինն ալ իր պատիւը փրկելու համար գիտցած է ոչ միայն մեռնիլ, այլ եւ բռունցք բարձրացնել։

Ու դառնալով ըսի.—Սիրելի Խամէ, իմ տառապանքիս քոյրիկ, քու պատմութիւնդ զիս կը նուաստացնէ քեզ հանդէպ։ Ուրախ եմ.հայ իգական սեռը քեզմով եւ քու նման չատերով, բարձր տեղ կը գրաւէ պատմութեան մէջ։ Ուրախ եմ որ քեզ նման կնոջ մը կը հանդիպիմ եւ այս այնպիսի ատեն մը որ դեռ մենք մեռնողներ ենք։ Ով գիտէ, օր մը կը ծագի մեր պայծառ ու ջերմ արեգակը, եւ կը բերէ մեր ցանկացած ազատութիւնը։ Ուստի, որչափ որ հնար է կը ջանամ քեզի հետ ապրիլ, մխիթարել ու մխիթարուիլ, անհոգ եղիր, իմ հերոս քոյրիկ։

— • —

ՈՅՍԸԼ ԽԱՐԱՆ

Հինգերորդ օրը հազիւ Սալնոյձորէն դուրս ելանք, Դիլշա–Խըզալան, Մարաթուկի ստորոտը հարթ դաշտի մը մէջ, ուր կայ մահմետականներու յատուկ ուխտատեղի մը, Ոյսըլ Խարանին։ Ձիւնը այլ եւս չկայ, օդը տաք է եւ չոր արեւը։ Ազատած անասուններ ալ ջարդուելէ ազատեցան։

Վրանները բաց են. կ'երեւի երկար մնալու միտք ունին։

Հոս հաշիւ ըրին, եւ 400 տուն պակսած գտան. 200 տնուորներ արդէն Ալվառինջէն չմասնակցեցան ելին։ Իսկ 200 տուն ալ ճամբան ցրտի ու անօթութեան զոհ գացին։

Հոս Խամէն փնտռեցի. անոնց տունը մեր տունէն հեռու մնացեր է։ Ինքը իբրեւ հովիւ, ոչխարներ արածելու տարած է։

Վառելիք հաւաքելու պատրուակով չուանը առի ու դաշտ գացի։ Ցախեր ու ծղօտներ հաւաքելով գտայ Խամէն, որ երկար լացած էր, իր մխիթարութիւնը լացի մէջ փնտռելով։ Նեղացայ ու ըսի.— Եթէ պիտի լաս, ալ քու տեսութեան չեմ գար։ Ըսաւ.— Որչափ կրնամ չեմ լար, բայց պարտանները կը ստիպեն լալ, լալ որչափ կարելի է։ Մտիկ ըրէ սա պզտիկ պատմութիւնս.

— Գիտես, Հաճոյի Եղօն ալ ազատած է (ճիճին). ան ալ էլի հետն է։ Երանի թէ անանկ Հայ մը ազատած չըլլար։ Ու խեղդուեցաւ հեծեծանքի մէջ։ Ճանապարհին դեռ Պիթլիս չհասած, երկու անգամ հանդիպեցաւ ինծի.— «Աղջի Խամէ, գիտես, դուն ինծի համար ես, երբ գիւղ մը հաստատուեցանք, աղաս կը ղրկեմ քու աղայիդ քով եւ քեզ ինծի կնութեան կ'առնեմ։ Լաւ չէ՞, դուն Հայ, ես Հայ. ինչո՞ւ Քիւրտ մը քեզ առնէ, ես կ'առնեմ»։ Ես խնդացի այդ ցնորած արարածին վրայ. ծանօթ ըլլալով իր կատարած վատութեանց [illegible] նոյն իսկ պատասխանել։

Երբ Գիւզալ Տէրէի ձորը, օր մը մեր վրանը ու անոնցը քով քովի դրուած էին, ամէն բան օգնեց ինծի եւ միասին դասաւորեցինք։ Երեկոյեան ամէն մարդ քուն մտաւ. ես սովորականին պէս կրակս վառ կը պահեմ։ Ուշ ատեն էր քովս եկաւ, ես ալ կարծեցի թէ, իբրեւ Հայ, պիտի խօսինք մեր հոգերու մասին, սակայն ան սկսաւ բերանը աւրել.— «է, Խամէ, դրամ ունի՞ս որ մեր հարսնիքի ծախքերը հոգանք. ես ունիմ, գուցէ մաս մը պակսի, ան ալ դուն կը հոգաս»։

Ես դարձեալ մնացի պաղարիւն։ Երկար ու բարակ խօսելով, եզրակացուց թէ այդ գիշեր քովս պիտի մնայ։ Դարձեալ պաղարիւնս պահեցի, ու հանդարտօրէն ըսի.— Եղօ՛, մարդկանց ու տարերային այս տառապանքը քի՞չ կուգայ մեզ նման անտէր ու անօգնական կնոջ մը։ Նկատէ որ այս գազանն ալ ու աշիրաթը մեր արիւնը խմողները դեռ մինչեւ այստեղ գալս ոչ ոք խորհեցաւ իմ հանդէպ ի գործ դնել այն, ինչ որ դուն իբրեւ Հայ կը խորհիս ընել։ Քեզ նման Հայու մըն ալ հանդիպեցայ, անցեալները, բայց ան իբրեւ Հայ խօսեցաւ եւ մխիթարեց, թէ կ'անցնին այս զուլում օրերը եւ զգոյշ մնացիր որ ուրիշի ծուղակը չիյնաս։ Իսկ դուն, սրիկայ լակոտ, սատկէ կորսուէ աւելէ, եթէ ոչ աղայիս լուր կուտամ։ Այսպիսի լիրբ Հայերու ըրածներու մասին, կ'արժէ լալ։

Այստեղ վերջացաւ Խամէի պատմութիւնը։

Դարձեալ կը մխիթարեմ, ու ցախիս խուրձը առած էլ կը դառնամ։

Երկու դոյլ առած ջուրի կ'երթամ, երբ Եղոյի աղան, Տահար, առջեւս կտրեց եւ ըսաւ.— Մուսա՛, երկու ոսկի քու քով պահ դրուած է, տուր պէտք ունինք։

— Ի՞նչ երկու ոսկի, աղա, կը հարցնեմ։ Ըսաւ թէ Ամարը պահ տուած է (խօսքը Եղոյի մասին է)։ Պահ մը սարսռացի. այս լակոտը գլխս փորձանքի՞ կ'ուզէ բերել։ Յետոյ հարցուցի. — Ըսա՞ւ թէ որտեղ դրամներ տուած եմ Մուսային։ — Այո, ըսաւ թէ Պիթլիս տուած է։

— Լաւ, աղա, երբ Պիթլիս մտանք, անիկա ոչխարներու հետ դաշտ մնաց արածել տալու, իսկ ես ժողովրդի հետ քաղաք մտայ։ Ձեր տունը եւ մերը երբեք իրարու չհանդիպեցան, Գիւզալ Տարէն մտանք հինգ օր ամբողջ, դարձեալ իրար չտեսանք ու տակաւին զայն տեսած չեմ, բացարձակ սուտ է խօսեր։

— Իրաւ է, ըսաւ Տահար, Պիթլիսի մէջ մենք իրար չտեսանք։ Ինչ որ է, հիմա կ'առնեմ քովդ կը բերեմ։

Ես տուն հասայ, ուր Տահար ու Ամար եկան։ Երբ Ամարի աչքերը իմ աչքերուս հանդիպեցան, սկսաւ լալ։ Բարդէն ամէն բան յայտնի եղաւ։ Ըսի.— Դուն ո՞րտեղ երկու ոսկի պահ տուիր իմ քով, իսկ ինք հայերէն պատասխանեց.— Ի՞նչ ընեմ, խօսք տըւած էի տասը ոսկի տալու իմ փրկութեան համար, չորս ոսկի կանխիկ վճարեցի, մնացած դրամներով զէնքեր ու հագուստներ առի։ Հիմա դրամ կ'ուզէ, չունիմ տալու. գլխս ազատելու համար սուտ խօսեցայ։

— Քու հոգիդ փրկելու համար ուրիշի հոգին առնել կուտաս, սորված ես այդ բանը։ Եւ ըսի բոլորի ներկայութեան.— Նախապէս խոստացեր է տասը ոսկի տալ, երբ ունէր այդքան. միայն չորս ոսկի տուած է, մնացածը վճարելու է, հիմա դրամ չունի որ Տահար աղային տայ. իմ քովս դրամ ձգած չէ։ Սուտ խօսեր է, որպէսզի Տահար աղան չլքէ զինքը. ահա ամբողջ խնդիրը։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

կամքին : Օգոստոս 14ին, առտուն, ամբարձանակի երեք հարուածով գետին կը փռէ երիտասարդը :

Հոկտեմբերի սկիզբը տեղի կ'ունենայ դատավարութիւնը, եւ ոճրագործը կը դատապարտուի գնդակահարութեան :

Պատմութիւնը այսպէս է գրուած : Պատմութիւն գրելու շատ ձեւեր կան : Գրուած ձեւով այս պատմութիւնն ալ, սակայն, բաւական պայծառ հայելի մըն է խորհրդային ընկերային կեանքին :

Պետական Օփերան

Պետական Օփերայի գլխաւոր բեմադրիչը, Բուրջալեան, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ խորհ. Հայաստանի.—

«Պետական Օփերայի այս տարուան շրջանակը բացուած է Հոկտեմբեր 15-ին, Ալմաստի ներկայացումով, որ գեղարուեստական անցեալ տարուան, վերամշակման է ենթարկուած : Օփերային աշխատանքները այս տարի կը կատարուին աւելի ծաւալուն եւ բազմաձեւ գետնի վրայ : Խաղացանկը հարուստ է :

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, պիտի տանք «պարի» ներկայացումներ, ինչպէս Լէյլիի կարմիր ծաղիկը, ու պիտի ներկայացնենք Ցարօ Սախիփանեանի Քաջ Նազարը, Ալէն Տիգրանեանի Անուշը, Ռիմսկի Կորսակովի Ցարսկայա Նեվեստան (նշանուածը) եւ քանի մը այլ նոր օփերաներ, անցեալ տարի ներկայացումներուն կարգին :

Խաղացանկին հետ մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուցած ենք դերասանական խումբին որակը : Այս տարի մեր օփերային կը մասնակցին նշանաւոր ուժեր, ինչպէս օրինակ՝ Սվերդլովսկայի պետական օփերային ղեկավարը Պիրադով, որ հրաւիրուած է Հայաստան իբրեւ գլխաւոր ղեկավար, ինչպէս եւ Նախոնեւ (պարիթոն), որ մեծ համբաւ կը վայելէ ... քաղաքներու մէջ : Հրաւիրուած են նաեւ Բարայեան (սոփրանօ), Երեւանի Երաժշտանոցէն Ս. Տաթիրեան եւ ուրիշներ : Անցեալ տարուան խումբը, փոքրիկ փոփոխութիւններով կը մնայ նոյնը :

Պէտք է խոստովանիլ որ, երբ երիտասարդ նոր ուժեր հրաւիրելու ժամանակ դժուարութիւններու կը հանդիպինք, այդ դժուարութիւնները կը կայանան միայն ու միայն բնակարանային հարցի մէջ : Դեռ պատկան մարմինները չեն կրնար գոհացում տալ բնակարանի բոլոր պահանջներուն : Հարց մը որուն մասին կ'արժէ խօսիլ, քանի որ երբ դուրսէն մեծ ուժեր կը հրաւիրենք, կը մերժեն մեզ՝ բնակարան չգտնուելուն համար :

Սկսուած է եւ արագ թափով յառաջ կ'երթայ Պետական Օփերայի շէնքին վերանորոգութիւնը,— այդ շինութեան նպատակն է ստեղծել թէքնիք յարմարութիւններ օփերայի եւ պարի ներկայացումներու համար :

Օփերայի ամբողջ դերասանական խումբը ներկայիս կը գտնուի Երեւանի մէջ եւ կը մասնակցի փորձերուն : Խումբը կ'աշխատի ներկայիս Ալմաստի, Քարմէնի եւ Ֆաուստի վրայ :

Ընդհանուր հանդիսատես աշխատաւորութեան, մխիթարական է պարագան : Աշխատաւորութեան մէջ հետզհետէ կ'աճի հետաքրքրութիւնը երաժշտական բարձր արուեստին եւ օփերային մասին :

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Գիտութեանց Ակադեմիայի Անդրկովկասեան մասնաճիւղի ներկայացուցիչներ Գ. Պճճիկեան եւ Շ. Գեդեւանիշվիլի ընկերակցութեամբ, Հոկտեմբեր 11ին Երեւան հասաւ ծանօթ ակադեմական Գեւան Իվանովիչ Մեշչանինով, որ պիտի ուսումնասիրէ Գիտութեանց Ակադեմիայի հայկական բաժին մը ստեղծելու խնդիրը Երեւանի մէջ :

Նոյն գիտնականը, խորհ. Հայաստանի թերթին խմբագրին այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Վերջերս Թուրքիա այցելեցի : Մնացի մէկ ամիս : Անտեղ գացեր էի խորհրդային պատուիրակութեան հետ մասնակցելու թրքական լեզուագիտական համաժողովին : Այդ համաժողովին կը մասնակցէին աւելի քան 800 պատգամաւորներ : Համաժողովի բոլոր աշխատանքներուն ներկայ էին կառավարութեան բոլոր անդամները :

Թուրքերը մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձուցած են լեզուի եւ պատմութեան ուսումնասիրութիւնը : Թուրքերէնը կը համարին հնդեւրոպական լեզու : Այս աշխատանքները կը կատարուին խորհրդային լեզուագէտներու գործնական օժանդակութեամբ եւ փրոֆ. Մառի ցուցմունքով : Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ թանգարանները հարստացած են նոր հաւաքածոներով : Վերջին երկու տարուան ընթացքին հրատարակուած են պատմութեան վերաբերեալ հետաքրքրական գործեր : Ներկայիս կ'ուսումնասիրեն 4500 տարի առաջ Հայաստանի մէջ հաստատուած հին բաբելական թագաւորութիւնը» :

“Հայաստանի բանաստեղծութիւններ„

Ճիշդ գրած ըլլալու համար, արձանագրենք որ Երեւանի մէջ կ'ըսեն Հայաստանի պոէզիան :

Եւ այդ անունով հատոր մըն է որ կը պատրաստուի, Դ. Սիմոնեանի հսկողութեան տակ :

Գործին մասին հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ Դ. Սիմոնեան.—

«Մինչեւ այժմ հայ բանաստեղծութիւնը ծանօթ է ռուս ընթերցողին բացառապէս Վ. Բրիւսովի Պոէզիա արմէնի ընտիր ժողովածուով, որ իր անժխտելի արժանիքներով մէկտեղ չի գոհացներ արդի պահանջները : Մեր կազմելիք ժողովածուն, օգտագործելով հանդերձ Բրիւսովի ժողովածուին մեծագոյն մասը, պիտի լրացուի ռուսահայ մինչյեղափոխական քանի մը բանաստեղծներով, թրքահայ բանաստեղծութեան լաւագոյն նմոյշներով եւ հայ խորհրդային բանաստեղծութեամբ :

Ժողովածուին թարգմանութեան եւ հրատարակութեան բարձրորակ եւ անթերի ապահովումը ապահովելու համար, պայմանաւորուած ենք մասնագէտ թարգմանիչներու հետ : Թարգմանիչներու կազմին մէջ յիշենք Տիխոնովը, Պաստերնակը, Սելվինսկին, Անդակոլսկին, Շերվինսկին, Լուգովսկոյը եւ ուրիշներ : Իրբեւ գործին ծանօթ մարդիկ հրաւիրուած են նաեւ Վ. Բրիւսովի ժողովածուի, ինչպէս եւ Նախոնէ եւ (պացեանն ու Կ. Միքայէլեանը :

Գրքին գեղազարդումը կատարած է նկարիչ Մ. Սարեան եւ Կոջոյեան :

Ժողովածուն պիտի ունենայ բանաստեղծներու մասին անհրաժեշտ ծանօթութիւններ եւ քննադատութիւն : Գրքին հրատարակիչն է Մոսկուայի ծանօթ հրատարակչական տունը, «Ակադեմիա» :

Սկսած ենք նիւթերու ընտրութեան : Թարգմանութիւններն ալ կը կատարուին մէկ կողմէ,—Ավելցնել այդ գործին համար արդէն հասած է Երեւան :

Ղազարոսին պատմութիւնը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն ֆրանսական թերթերուն թէ «յարութեան» հետաքրքրական փորձեր տեղի ունեցած են վերջերս կարմիր մայրաքաղաքին արեան ներարկումի յատուկ հաստատութեան մէջ, փրոֆ. Բրուխոնէնկոյի մեթոդով :

Փրոֆ. Բրուխոնէնկօ արուեստական սիրտ մը շինած է, որ կը բաբախէ եւ արիւն կը ղրկէ երակներուն մէջ : Երբ նոր մեռած մարդու մը երակներուն կապուի այդ արուեստական սիրտը, յոյս կայ որ յարութիւն առնէ մարդը : Վերջերս ինքզինք կախելով անձնասպան եղած մարդ մը, մահէն երեք ժամ վերջ փորձի կ'ենթարկուի գիտնականներու ներկայութեան : Արուեստական սիրտը կը գործէ եւ մարդը կը սկսի շնչել, աչքերը բանալ,— դժբախտաբար «երկրորդ կեանքը» երկար չտեւեց, հազիւ երկու վայրկեան :

Դիտել կը տրուի որ մահէն մինչեւ յարութիւն փորձը շատ ժամանակ անցած էր, այնպէս որ յարութեան հաւանականութիւնը նուազած : Ընդհակառակն, երբ շուն մը, վերջին շունչը փչելէն քիչ վերջ, կ'ենթարկուի յարութեան փորձին, փորձը կը յաջողի եւ սիրտը կը սկսի գործել բնական կշռոյթով :

Ու, կ'ըսեն, կը բաւէ միայն կատարելագործել, որպէսզի յարութիւն առնեն բոլոր Ղազարոսները :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ — ՊՈՒՏԱՓԷՇԹ

— o —

Հինգշաբթի օր Փարք տէ Փրէնսի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Փարի — Պուտափէշթ ֆութպոլի միջազգային առաջին մրցումը, նախաձեռնութեամբ Լիկ տը Փարիի եւ հովանաւորութեամբ L'Auto եւ Paris—Soir թերթերու :

Փորթ Սէն Գլուի եւ Փորթ Օթէօյի մեթրօները հազարաւոր ժողովուրդ կը փոխադրէին դէպի դաշտ : Օթոներու, օթօպիւսներու եւ օթօքարերու հաշիւը չկար : Ոստիկանութիւնը աշխուրջ կը հսկէր կարգապահութեան :

Մարզադաշտը տասը դռնակ ունի տոմսակ կտրելու համար եւ ժամը 1 եւ կէսին հազարաւոր ժողովուրդ պոչ բռնած անհամբեր կը սպասէր անոնց բացուելուն :

Մրցումին ներկայ էին 40,000 հոգի, որոնց մէջ կը նշմարուէին բարձր պաշտօնատարներ, թերթերու տնօրէններ, մարզական թղթակիցներ, որոնց կարգին նաեւ «Յառաջ»ի թղթակիցը : Ներկայ էին նաեւ օտար թերթերու թղթակիցները :

Ժամը ճիշդ 2.30ին առաջին անգամ դաշտ ելաւ Պուտափէշթի խումբը, եւ դաշտին մէջտեղ դիրք բռնելով բարեւի կեցան ի յարգանս ժողովուրդին : Երեք վայրկեան վերջ, Փարիզն է որ մուտք կը գործէ բուռն ծափերու տակ :

Ժամը 2.40 անցած օրուան դատաւորը սուլիչը փչեց եւ երկու մայրաքաղաքներու խմբապետները իրարու քով գալով ողջագուրուեցան :

Պուտափէշթի խմբապետը Փարիզի խմբապետին նուիրեց փոքրիկ դրօշակ մը :

Սովորական ձեւակերպութիւնները լրանալէ յետոյ, մրցումը սկսաւ Հունգարացիներու յարձակումով :

Առաջին հինգ վայրկեաններուն Հունգարացիները սկսան նեղել Փրանսական բերդը, բայց բերդապահը արթուն եւ ճկուն կեցուածքով գնդակը կ'ազատէր : Ասկէց վերջը Ֆրանսացիները սկսան իրենց խաղը ցուցնել միշտ յարձակողական դիրքի մէջ գտնուելով : Առաջին խաղամասին 17րդ վայրկեանին Ֆրանսացի յառաջապահները սկսան նեղը դնել թէ' բերդապահը եւ թէ վերջապահները, այնպէս որ գնդակը երեք անգամ բերդին տախտակին գալով կ'ազատէր, բայց մրցողները դիրկընդխառն պայքարի մը բռնուած էին : Այնպէս որ անկարելի էր ազատումը : Փարիզի յառաջապահներէն Քէնէտի(Հունգար) ուժգին հարուածով մը գնդակը բերդէն ներս կը թռցնէ եւ կը նշանակէ կէտ մը, խլելով բուռն ծափեր :

Ասոր վրայ Պուտափէշթի խումբը առանց իր պաղարիւնը կորսնցնելու կը սկսի խաղի : Վայրկեան մը չանցած աջ գնդակը կ'անցնի յառաջապահներուն ձեռքը եւ դեղեցիկ վայրէջքով մը կը մօտենան Փարիզի բերդին, ու իր յառաջապահներէն մին այնպիսի զօրաւոր հարուած մը կու տայ որ բերդին ցանցը (փիլէ) պատռելով գնդակը միւս կողմէն դուրս կ'ելլէ : Այսպիսի դէպք հազուադէպ է ֆութպոլի մէջ :

Խաղը կը շարունակուի. գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը : 37րդ վայրկեանին Պուտափէշթի յառաջապահները զիկ-զակ վայրէջք մը ունենալով եւ վերջապահները շուարեցնելով գնդակը բերդէն ներս կը նետեն : Ու այսպէսով առաջին խաղամասը կը լրանայ Պուտափէշթ 2, Փարիզ 1 :

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, երկու խումբերը նորէն դաշտ կ'ելլեն եւ այս անգամ Փարիզն է որ յարձակողականի կը սկսի : Բայց քանի հակառակորդին բերդին կը մօտենան ետ կը քշուին : Այս պահուն Պուտափէշթի բերդապահին՝ Լանժիլիէի քաշած զօրաւոր «շիթ»ը ազատեց, բայց գնդակով միասին վար ինկաւ, վիրաւորուեցաւ եւ հինգ վայրկեանի չափ խումբին մէջ կաղաց : Փարիզի խումբը ուզեց առիթէն օգտուիլ, բայց վերջապահներէն մին միշտ օգնական կենալով անոր գնդակը կ'ազատէր : Հակառակորդ խումբը տեսնելով որ Փարիզի խումբը սկսաւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ, սկսաւ յարձակողականի : Եւ այս յարձակումը ի դերեւ չելաւ : 20րդ վայրկեանին նշանակեցին կէտ մը որ բերդապահ Ալէքսը՝ ինք անգամ չգիտցաւ թէ ինչպէս եղաւ :

Երկու խումբերու խաղցողները միշտ իրարու եւ մէկզմէկ կը կոտրեն, օրուան դատաւորը սղղարարութիւններ կ'ուղղէ : Բայց ի զուր : Գնդակը միշտ գլուխով, ոտքով մէկ բերդէն միւսը կ'երթայ ու կուլայ : Հունգարացիները ճարպիկ խաղարկութեամբ մը միշտ կը շուարեցնէին Փարիզցիները եւ առիթ չէին տար որ գնդակը մտնէ իրենց ցանցէն ներս : Խաղը լրանալու տասը վայրկեան մնացած աչա Հունգարացիները կը նշանակեն կէտ մը, որ բնաւ չէր սպասուեր : Ժողովուրդը միաբերան կը պոռայ.— «Փարիզ, պատուովդ դուրս ելլիր եւ նշանակէ կէտ մը» : Բայց ի զուր, Հունգարացիները աւելի պէս կը պաշտպանեն իրենց բերդը : Խաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած աչա Պուտափէշթ մօտենալով Փարիզի բերդին, նշանակէտ մըն ալ կը շահի, եւ այսպէս շարաշար պարտութեան կը մատնէ Փարիզը՝ 5—1ով :

Այս երրորդ անգամն է որ Պուտափէշթ յաղթական դուրս կուգայ, մին՝ 1933ին 4—0ով, իսկ երկրորդը՝ 1934ին՝ 3—1ով, իսկ այս անգամ 5—1ով :

Խոստովանինք որ Պուտափէշթի խումբը երբեմն կոպիտ խաղարկութիւններ ունեցաւ : Այս վերջին յաղթութիւնը կը պարտին իրենց բերդապահին եւ քանի մը յառաջապահներու : Բերդապահը միշտ գնդակին հետ օձի պէս կը սողոսկէր գետնին վրայ :

Գալով Փարիզի խումբին, լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան Սէս, Լանժիլիէ, Շրւարից, Մէրէս, Ժօրտան եւ Ասոսօ : Փարիզի խումբին մէջ կը կազմէին երեք օտարական խաղցողներ :

⁂ Պուտափէշթ 1933 — 1934 տարեշրջանին յաղթած է հետեւեալ մայրաքաղաքներուն առանց ո եւ է պարտութիւն կրելու : Պուտափէշթ Զագրէպ՝ 4—1ով : Պուտափէշթ—Հոլանտ՝ 5—1ով : Պուտափէշթ—Հռոմ՝ 4—2ով : Պուտափէշթ — Պրիւն՝ 8—2ով :

ՀՐԱՆԴ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԽՄԱՍՏԸ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 Հոկտ.).

— «Գերազանցապէս սրտայոյզ է այն ինչ որ այս պահուս տեղի կ'ունենայ ամերիկահայ համայնքներու մէջ, Դաշնակցական հրապարակային ժողովներու առթիւ :

Այս ժողովներուն նպատակն է համաժողովրդական գետնի վրայ կազմակերպել՝ անլուր անարդարութեամբ մը մահուան եւ երկարամեայ բանտարկութեան դատապարտուած ինը անմեղ Դաշնակցականներու փրկութեան գործը : Ու մեր գործիչները, այդ բազմամարդ ժողովներուն մէջ ճառելով կը բացատրեն այն պարագաները, որոնց ներքեւ գործուեցաւ պատմական անարդարութիւնը եւ ապա կը դիմեն ժողովուրդին, կոչ ընելով անոր իր նիւթական օժանդակութեամբ կենալ Դաշնակցութեան կողքին, որպէս ի կարելի ըլլայ գլուխ հանել վճիռներու բեկման եւ դատի վերաքննութեան բազմածախս ձեռնարկը :

Տասնօրեակի մը անցուդարձերուն մանրամասնութեանց միայն տեղեակ ենք եւ արդէն երեւան կուգայ համաժողովրդական սրտագեղ համակրանքին տարողութիւնը : Հրապարակային ժողովները ոչ միայն կը գումարուին խուռն բազմութեանց ներկայութեան եւ բարձրօրէն խանդավառ տրամադրութեանց ներքեւ, այլ եւ կուտան նիւթական խոշոր արդիւնքներ : Դաշնակցութեան հանդէպ համաժողովրդական խանդաղատանքի եւ ինը բանտարկեալներու անմեղութեան նկատմամբ տիրող ընդհանուր համոզումի արտայայտութիւն միայն կարելի է նկատել, օրինակի համար, զոհաբերութիւնը Ֆիլատելֆիոյ Հայերուն, որոնք մէկ ժամուան ընթացքին 6500 տոլար (շուրջ 700,000 տրախմի) կը հանգանակեն, յետոյ դուրսը 7000 տոլարի բարձրացնելու համար եւ կամ ժէսթը Շիքակոյի Հայերուն, որոնք նոյնպէս, մէկ անգամէն 2500 տոլար կը նուիրեն բանտարկեալներու փրկութեան գործին : Եւ այսպէս, մեծ ու մանր ամերիկահայ բոլոր համայնքներու մէջ : Տասնօրեակի մը ընթացքին արդէն, ինչպէս երէկ կը գրէինք, հանգանակուած է ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ տրախմիի մօտեցող գումար մը : Եւ այս ընթացքով, ժողովրդական լայն խաւերու մօտ տիրող այս զմայլելի ոգեւորութեամբ, անկասկած է որ հանգանակութեան ընդհանուր արդիւնքը պիտի հասնի շատ պատկառելի գումարի մը :

Դաշնակցութեան հրապարակային եւ համաժողովրդական այս ձեռնարկի ապահոված նիւթական լայն յաջողութեան բարոյական արժէքն է որ կը խանդավառէ մեզ ամէնէն աւելի : Ու- րախութեամբ այդ յաջողութիւնը, գերազանցապէս տեղեկելի ապացոյցն է այն ժողովրդականութեան, զոր Դաշնակցութիւնը կը վայելէ ամերիկահայ գաղութի խոշոր զանգուածներուն մօտ : Վայրերան պառաւներ եւ կարմիր – կտուց թուրքակներ, մինչեւ այսօր եւ վերջին մէկ տարուան ընթացքին մանաւանդ, հազար անգամ հազար խօսքերով սնանկացած, ջախջախուած ու մեռած հռչակեցին Դաշնակցութիւնը : Այլազան բանդագուշանքներու կարգին բսին, թէ Նիւ Եորքի ոճիրէն վերջ մանաւանդ, հայ ժողովուրդը երես դարձուցած է Դաշնակցութեան եւ կը դատապարտէ զայն իբրեւ ոճրագործ, եւն. :

Այնքան հալածուած ու զրպարտուած մեր կուսակցութիւնը, հրապարակային ժողովներու եւ նուիրահաւաքութեանց այս վերջին ձեռնարկին պէտք չունէր անշուշտ հաստատելու համար հակադաշնակցական դիւահար խառնիճաղանճի այս կարգի յիմարախօսութեանց ճիշդ հակառակը : Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, նոյն ինքն ամերիկահայ գաղութին մէջ — ու նաեւ այլ երկիրներու տակ — զանազան առիթներով ու բազմազան ձեւերու տակ ի յայտ եկած էր հայ ժողովուրդին իրական վերաբերումը Դաշնակցութեան հանդէպ : Այս վերջին ձեռնարկը սակայն իբրեւ յաւելուածական եւ աւելի ջախջախիչ իրողութիւն եկաւ զօրացնելու նախընթաց բոլոր փաստերն ու երեւոյթները :

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Անդրէասեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւկին, ԴԵՂԱՄ -ՏՈՐՔ-ի :

ՕՐ. ՓՆԱՐԻԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (Տէսին)
եւ
ԸՆԿ. ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (Վիէն)
նշանուած
1934 Հոկտ. 27

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (17)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Զարմանք, եթէ Կլօրիայի շարժումին չհամաձայնիք :

Նաւապետ Նէլըըն կամաց մը մէկ աչքը գոցելով.

— Առանց հրամանի, նաւուն ճամբայ պիտի տամ եւ մինչեւ այդ մա՝ ըն վիճակը անոր հետ՝ Կլօրիան ծովուն բացերը պիտի ըլլայ :

— Ձեզի կրնայ հրամայել որ ետ դառնանք :

— Այն ատեն առաջին անգամն ըլլալով ծեր եւ կուսաղան ծովի շուն մը պիտի ըլլամ :

Դիմացի մարդը գլուխը շարժելով.

— Այդ բանը չեմ սիրեր, բայց ստիպուած եմ համաձայնիլ : Այս գիշեր Լոնտոն երթալով Սըր Ճօն Տէյլըրին մասին տեղեկութիւն պիտի քաղեմ, եթէ հասկնամ որ անկէց վախնալու բան մը չունինք՝ ծածկագիրով ձեզի անթել կ'ընեմ, անկէց վերջ երբ ուզէք կրնաք վերադառնալ :

— Ուրեմն կարգադրուեցաւ : Նաւապետ Նէլըըն գրպանէն սիկառ մը հանեց եւ ծայրը կտրեց. աթոռին վրայի մարդուն չհրամցուց, որովհետեւ գիտէր թէ չէր ծխեր :

Աթոռին վրայի մարդը գրպանէն թղթիկ մը հանելով իր ընկերոջ տուաւ եւ ըսաւ.

— Սպիտակ Արծիւին ցանկին յաջորդ անձը :

Նաւապետը կարդաց անունը, գլխու հաստատական նշան մը ըրաւ. յետոյ լուցկիով մը թղթիկը վառեց եւ անոր բոցերէն ալ իր սիկառը :

— Ե՞րբ. հարցուց :

— Այս շաբթուան ընթացքին :

— Մինչեւ այդ ժամանակը շատ պիտի տառապի :

Աթոռին վրայի մարդը ժպտեցաւ եւ աչքերը փայլեցան դիւային հրճուանքով մը :

— Կը յուսամ որ այդպէս կ'ըլլայ, Նէլըըն : Տասնեւհինգ տարիներէ ի վեր կը տառապի արդէն :

— Իրմէ յետոյ մէկ հատ ե՞ւս կը մնայ :

— Միայն մէկ հատ, Նէլըըն :

— Անկէ յետո՞յ :

— Անկէ յետոյ Սպիտակ Արծիւը կը մեռնի :

Նաւապետ Նէլըըն իր թուքը կուլ տուաւ, յետոյ շուտ մը դառնալով,— իբր թէ պատուհանէն վար նայելու համար – աչքին արցունքները բաճկոնին թեզանիքովը սրբեց : Իսկապէ՞ս որ նաւապետ Օըլավ Նէլըընի պէս կարծրասիրտ ծերունի մը կուլար : Այո՛, բաճկոնին թեզանիքները թաց էին :

— Ուրիշ միջոց չկա՞յ, հարցուց առանց գլուխը դարձնելու :

— Գիտէք թէ ուրիշ միջոց չկայ. Նէլըըն : Սկզբնաւորութեան ատեն չհամաձայնեցա՞ք :

— Այո՛, համաձայնեցանք, բայց կը խորհիմ որ ...

Աթոռին վրայի մարդը ոտքի ելաւ եւ դէպի նաւապետը յառաջանալով իր ձեռքը անոր ուսին վրայ դրաւ :

— «Կլօրիայ»ին մէջ գացէք, Նէլըըն. երկար ճամբորդութիւն մը պիտի ընէք եւ կարծեմ կորսնցնելու շատ ժամանակ չունիք :

Սպիտակ Արծիւի մահուան համար մի ցաւիք ... ըլլալիքը պէտք է ըլլայ : Ազնիւ հոգի մըն էք դուք, Նէլըըն ... բայց գացէք, հեռացէք ...

Ձեռքի սեղմում մը եւ տեսակցութիւնը վերջացած էր : Եզակի տեսակցութիւն մը, գրեթէ անիմաստ, որուն ընթացքին սակայն երկու անձերու մահավճիռն էր ստորագրուած :

— Նէլըը՛ն :

Նաւապետը որ սենեակէն դուրս ելած էր՝ ներս մտաւ :

— Նէլըըն, ծովին բացերը երթալով կը կարծէ՞ք թէ Սթէֆըրի առողջութեան վրայ դէշ կ'ազդէ :

— Անշուշտ ոչ. ծովը հիւանդի մը համար ամենագեղեցիկ տեղն է :

— Ձեմ ուզեր որ աղջոց առողջութիւնը խանգարուի. բայց կարծեմ իրաւունք ունիք թէ հիւանդի մը համար ծովը ամենալաւ վայրն է :

— Ես գիտեմ, չէ՞. կեանքս ամբողջ ծովուն վրայ անցուցեր եմ :

— Գացէք Նէլըըն. գացէք :

Նաւապետ Օըլավ Նէլըընի Կլօրիայի քով հասնելէն կէս ժամ առաջ մասնաւոր նաւակով եկած այցելու մը, Կլօրիայի մէջ մտած էր :

Նաւապետը այցելուին մէջն ըլլալու մասին լուր չունէր. այնպէս որ հազիւ սանդուղներէն վեր բարձրացած՝ ճամբայ ելլելու հրամանը տուած էր :

Սըր Ճօն Տէյլըրըն, որ Սթէֆըն Հայաթի խցիկին մէջ նստած էր, ոտքերուն տակը աղմուկ մը իմացաւ : Առաջին առթիւ կարեւորութիւն չըրաւ, բայց երբ աղմուկն ու թրթռացումը շատցաւ, շուտով ոտքի ելլելով դէպի վար նայեցաւ :

«Կլօրիա» զբօսանաւը ճամբայ ելած էր :

ԳԼՈՒԽ Ը.

Այն իրիկունը երբ զբօսանաւ Կլօրիան սկսած էր ծովուն բացերը նաւարկել՝ գաղտնի ոստիկան քննիչ Փիրսըն օգնական – ոստիկանապետին գրասենեակը մտաւ : Հ. Ա. առօրեայ աշխատանքը գրեթէ լրացուցած՝ գաւաթ մը թէյ կ'առնէր :

— Բարեւ, Փիրսըն, ըսաւ գաղտնի ոստիկանին. քեզի չէի սպասեր տակաւին. գաւաթ մը թէյ կ'առնէ՞ք :

— Ձեմ մերժեր, պարոն : Ճիշդն ըսելով, այսօր այնքան էի զբաղած որ կէսօրուան թէյս չկրցայ խմել :

— Հրամեցէք, ըսաւ Հ. Ա. թէյամանը ցոյց տալով. այդ դարակին մէջն են պնակներն ու գաւաթները :

Գաղտնի ոստիկան – քննիչ Փիրսըն դարակը երթալով գաւաթ մը եւ պնակ մը առաւ, յետոյ իր մեծաւորին մօտն երթալով գաւաթը թէյով լեցուց :

— Նստէք, Փիրսըն ... Հանգստացէք : Ստորագրեցէք, նամակ մը եւս ունիմ, անկէց յետոյ այսօրուան աշխատանքս լրացուցած կ'ըլլամ :

— Կրնա՞մ ծխել, պարոն :

— Անշուշտ ... իմինէս մէկ հատ առէք :

— Շնորհակալ եմ, պարոն : Ես շատ ունիմ :

Մինչ ոստիկանը իր սիկառը վառեց, Հ. Ա. վերջացուց իր նամակներուն ստորագրութիւնը : Վերջին նամակը զամբիւղին մէջ դնելով գոհունակ կերպով մը ըսաւ ժպտադէմ.

— Աշխատանքը լրանալէ վերջ շատ կ'ուրախանամ. վերջին նամակը զամբիւղը դրած ատենս կը զգամ որ տուն պիտի երթամ :

(Շար

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ:

Հրազդան խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Ավընիւ Կօպլէնի սրճարանին մէջ:

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Fbg. du Temple:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Գրադարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

«ԽԱԺԱԿ» *խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 7ին:*

« Վռամեան » ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ:

« Ացտօ » խումբի ժողովը, վաղը կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին:

« Վարանդեան » խումբի դաս. ժողովը 5 նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 7ին, Սէնթ – Անթուանի «Պառ Թէրմինիւս»ի մէջ:

Կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ *եւ* ԱԶԳԻՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3·30ին

Salle Marronnièreի մէջ 28 Ave. Livry, Սեվրան:

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ԱՆԺԷԼԻ (դաշնակ):

Նախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

Հաղորդկ. միջոց.— կար տիւ Նորէն շոգեկառք ժամը 2.35 եւ 2.45: Օթօպիւս՝ մէթրօ ժան ժօռէսի հրապարակէն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՂՔԱՏ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՐԲԵՐՈՒ

15 դեկտեմբեր 1934, շաբաթ երեկոյ ժամը 22ին

Salle de Fêtesի մէջ **30, rue du Casino, Enghien-les-Bains**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Առաջնակարգ նուագախումբ *«ԱՐԻՍ»*,

կը մասնակցի Պ. *ԱԼԷՄՇԱՀ*ի նուագախումբը՝

մասնակցութեամբ Օրիորդ *ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ*

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին Մատուռ – մանկապարտէզի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ եւ արտասանութիւն — Մուտք 2 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ

կը խօսի ՀԱՅՐ Կ. ՏԷՐՄՈՆԵԱՆ Հայ լեզուի պահպանութեան մասին:

կըներկայացուի *Հայ Նամուսը* եւ *Գիւղական հեռախօսը* (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք:

---

*LOTERIE NATIONALE*ի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական դիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաղաքի եւ մարչաղ փոքեհ արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives** 05–93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժինին մէջ)*

ORCHESTRE S. PARIKIAN

Անկէ վերջ այլեւս հայկական բոլոր պարահանդէսները, երեկոյթները, խնջոյքները, հարսանեկան եւ նշանախօսութեան ընտանեկան հաւաքոյթները պիտի անցնին կատարեալ ոգեւորութեամբ մը եւ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆ, ծանօթ ջութակահարը, կազմած է ԸՆՏԻՐ ՕՐՔԷՍԹՐ մը, խնամուած répértoire*ով, որուն մէջ կը մտնեն ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ նորութիւններն ու միեւնոյն ժամանակ ընտրուած* morceaux de salon*ներ, եւ որ իր մէջ կը հաւաքէ Փարիզի ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մասնաւորապէս զատուած նուագածուներ:*

ORCHESTRE S. PARIKIAN *բոլոր շրջանակներու մէջ փնտռուած միակ երաժշտախումբն է, որովհետեւ երաժշտական ամէն առաւելութիւններն ունենալէ զատ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կը տրամադրէ իր օրքէսթրը:*

Պայմաններու համար դիմել ուղղակի իրեն՝ **S. PARIKIAN, 43, Rue Descartes, Paris (5e), Tél. Odéon 91–84:**

Պ. Պ. ՓՈՒԱՆՔԱՌԷԻ և Լ. ՊԱՌԹՈՒԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ վաղը կիրակի, 4 նոյեմբեր 1934, *Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, հանդիսաւոր Ս. պատարագի մատուցմամբ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի Ռ. Փուանքառէի եւ Լ. Պառթուի մահուան առթիւ:*

Սկզբնաւորութիւն Ս. պատարագի՝ ժամը 10, *հոգեհանգստեան՝ ժամը* 11.30:

ՍՕԼՆՈՅ ՉԱՐԻ Հայրենակցական Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 13, Րիւ Փիէռ Քիւրի, Բրէմլէն - Պիսէթր: Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր-Հայքի Հայր. Միութեան Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Արարատ ժողովասրահին մէջ 6 րիւ Փըթիթ Մառի: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի հայրենակիցներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամուհիներն ու համակիրները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Համազասպ *ենթակոմիտէի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Կիրակոս Աւաքիկեանի եւ իր պարագաներուն իր հօր մահուան առթիւ*

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՀԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000
Գումար 111·411 թիւ,	որոնք կը շահին	60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք յահամանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20*ին*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 *կամ* 4/4 *կամ* 10/10 *եւ կամ* 20/20 *համեմատութեամբ:*

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ենթրը - ռամպուրսմանով (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ՎԶՆՈՅ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ *եւ* ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Մէօ տրամադրելի է ընելի մը երկը՝ անմրցելի գիներով:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերու մասին

Տիկ. ՓԸԹԻ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ կողմէ Նոյեմբեր 5ին, իրիկուան ժամը 5ին, 14, Rue de Trévise, *Փարիզ:*

Բոլորիդ պարտքն է քաջալերել այս արի ֆրանսուհին, որ այնքան հերոսական դեր կատարած է Բագուի ջարդերուն առեն:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները: Դիմել ամէն օր ժամը *2-3* Պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փօրթ տ'Օրլէանէն առնել *88* թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïeucerie*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme, PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ:

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԹԻԻՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 4 Novembre 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2643

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՆԱՀԱՆՋ

Թղթակից մը նկարագրելով Մշակոյթի Օրը Պերլինի մէջ, օրուան բանախօսին՝ ընկեր Ա. Արեգեանի կը վերագրէր հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «... Հայրենիքի բաժանումը ռուսական եւ օսմանեան պետութիւններու միջեւ, պատճառ կ'ըլլայ այն բացառիկ իրողութեան որ Հայերս այսօր երկու գրական լեզու ունենանք: Այսօր սակայն Հայաստանի հողին վրայ գործածուող լեզուն արեւելահայերէնն է: Վերջ ի վերջոյ ան աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ, մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն: Բարբառները կրնան մնալ, բայց գրական լեզուն մէկ պէտք է ըլլայ»: (*Յառաջ*, 26 հոկտ.):

Վստահ ենք թէ թղթակիցը իր լսածն է որ գրի առած է: Հետեւաբար, խօսք չի կրնար ըլլալ վաւերականութեան մասին:

Ծիշդ ատոր համար ալ, շատ խոր եղաւ մեր զարմանքը՝ ճառին եզրակացութեան առթիւ.— «Մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք, իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն»:

Հի՞ն է այս խնդիրը,— երկու բարբառներ միեւնոյն ժողովուրդին մէջ: Եւ յաճախ արծարծուած՝ «Յառաջ»ի մէջ:

Տոքթ. Ա. Արեգեանի ճառը կու գայ հարցը նորոգել այնպիսի եղանակով մը, որ դուռ պիտի բանայ լուրջ թիւրիմացութեանց:

Զենք ժխտեր տարրական գիտելիք մը,— լեզուն կը զարգանայ եւ կը տիրապետէ բուն հայրենիքին մէջ, ժողովուրդին միջոցաւ եւ պետական կազմակերպութեամբ:

Այս տեսակէտէն, այո, բախտը ժպտեցաւ արեւելեան Հայերէնին: Պետութեան առաջին կորիզը կազմուեցաւ կովկասեան Հայաստանի մէջ, եւ այսօր ինչ որ ունինք իբրեւ հայրենիք, ամփոփուած է այնտեղ:

Այս իրողութիւնը հաստատելէ յետոյ, կրնա՞նք ըսել թէ՝ այն բարբառը որ կը գործածուի Խ. Հայաստանի մէջ, խակայէս «աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ», հետեւաբար «մենք ալ պէտք է հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք, իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն»:

Այսպիսի վճիռ արձակել ներկայ պայմաններուն մէջ, կը նշանակէ նահանջի ճամբան բռնել ինքնաբերաբար: Ծիշդ այն արեւմտահայ գրողներուն պէս, որոնք պատահաբար Կովկաս գացած կամ հոն հաստատուած ըլլալով, մէկ անգամէն փոխեցին իրենց լեզուն:

Արդարեւ, այսօր չպիտի գտնէք արեւմտահայ գրագէտ մը կամ յօդուածագիր մը, որ ձուլուած չըլլայ, առնուազն «ղէօնմէ» հայերէն մը իւրացուցած չըլլայ, Երեւան փոխադրուելէ յետոյ:

Խաչերեշեանի Թոթովենցը ո՞ւր սորվեցաւ արեւելահայերէնը, անով գրականութիւն մշակելու, վէպ գրելու համար:

Այս մէկ օրինակը կրնայ բացատրել միւս բոլորը:

Եւ նահանջականութիւնը այնքան տիրական հանգամանք առած է որ, դերասան Ջանանը, դեռ քանի մը տարի առաջ, կը թելադրէր արեւելեան հայերէնի թարգմանել «Պաղտասար Աղբար»ը (կամ Պարոնեանի ուրիշ մէկ գործը): Այս առթիւ ալ, տեսութիւն մը հրատարակած էր՝ նոյն բարբառով:

Արդ, խօսելով միայն մեր ընկերներու մասին, երբ այնքան ամուր են քաղաքական տեսակէտներու առթիւ եւ միտքէ չեն անցըներ նահանջել այդ ճամբուն վրայ, ինչո՞ւ մէկ անգամէն վճիռ կ'արձակեն լեզուի հարցին մէջ:

Արդեօք անո՞ր համար որ, եղած-չեղած Երեւանն է, եւ միւս բոլոր առաջադրութիւնները ցնորք են:

Ինչպէս որ վերջին խօսքը չէ արտասանուած մեր քաղաքական ճակատագրի մասին, նոյնպէս ալ առկախ կը մնայ լեզուի խնդիրը:

Այստեղ աւելորդ է խօսիլ մէկ եւ միւս բարբառի առաւելութեան, զարգացման կամ կենսունակութեան մասին:

Այդ խնդիրը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ:

Իրականութիւնը այն է որ, արեւմտեան հայերէնը նոյնքան իրաւունք ունի դառնալու գրական եւ պետական լեզու, որքան արեւելեանը:

Դժուար չէր ապացուցանել թէ՝ արեւմտեան հայերէնը նոյն իսկ բան մը աւելի է: Շատ աւելի ընդունակ արդի պահանջներուն համար, իր անսպառ, ճկուն եւ մշտադալար հարստութեամբ, ներդաշնակութեամբ եւ մշակումով:

Այս հաստատումը կատարել՝ չի նշանակեր արհամարհել արեւելեան հայերէնը, որուն չորք մը առաւելութիւնները դժբախտաբար աղճատուած են եւ անընդհատ կը լղրճուին ծոյլ եւ անկարող գրիչներու տակ (ինչպէս մեր մէջ):

Այնպէս որ, պաշտպանել մէկ — այն ալ արեւելեան — գրական լեզուի գործածութիւնը, կը նշանակէ պատ քաշել նոյն իսկ երկու լեզուներու զարգացման առջեւ:

Իսկ այդ խորհուրդը տալ արտասահմանի մէջ, Մշակոյթի Օրով, կը նշանակէ սերմանել վհատութեան, անխառնուսակ նահանջի ոգի մը, որ երբեք չի համապատասխաներ այս արմատախիլ գաղութի կենսական շահերուն:

Ի՞նչ ունինք, վերջապէս, այս օտար ափերուն վրայ,— առանց ափ մը հողի:

Եւ լեզուն ալ ամէնէն զօրաւոր ազդակը չէ՞, անաղարտ պահելու համար այս հալածական բազմութեանց դիմագիծը:

Ունինք երկու թանկագին հարստութիւններ, որոնք սովորական գաւառաբարբառներ չեն:

Եթէ անոնց մէկը բախտաւոր է, երկրի մէջ ըլլալով եւ պետական իրաւունքներ վայելելով, միւսն ալ, իբրեւ տարագիր, աւելի քան երբեք արժանի է մասնաւոր գուրգուրանքի, իբրեւ ամէնէն ամուր ազդակը ազգային ինքնապաշտպանութեան եւ մշակոյթի:

Այս հիմնական սկզբունքէն դուրս, մնացեալը պիտի դառնար ակադեմական վիճաբանութիւն:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

»»»· ·«««

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ՊԱՐԶԵՑ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց ուրբաթ օր, միջին բանաձեւ մը գտնելու համար: Ժողովը տեւեց երեք ժամ, տեղի տալով բուռն վիճաբանութեանց: Վարչապետը պարզելով իր ծրագիրը, ուժգնօրէն պաշտպանեց անոր իւրաքանչիւր կէտը: Այդ ծրագրին համաձայն, նախարարներուն եւ անոնց խորհրդականներուն թիւը պիտի ըլլայ առաւելագոյն քսան. վարչապետը նախարարական պաշտօն չպիտի ունենայ եւ պիտի կոչուի առաջին նախարար կամ նախարարապետ (ինչպէս Անգլիոյ մէջ): Երեսփ. ժողովը իր ընտրութենէն յետոյ ամբողջ մէկ տարի չպիտի կրնայ լուծուիլ, առանց ծերակոյտին հաւանութեան, յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին լուծումը կարելի է յայտարարել հանրապետութեան նախագահին կողմէ, առանց խորհրդակցելու ծերակոյտին հետ: Ծախքեր առաջարկելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի կառավարութեան: Եթէ կարելի չըլլայ ելմտացոյցը քուէարկել սովորական պայմանաժամին մէջ, հանրապետութեան նախագահը կրնայ, պետական խորհուրդին հետ խորհրդակցելով, մէկ տարուան համար երկարաձգել նախորդ ելմտացոյցը: Գալով պետական պաշտօնեաներուն, անոնք հաստատուն պաշտօն ունենալով, եթէ լքեն իրենց պաշտօնը, խզած կ'ըլլան իրենց պայմանագրութիւնը պետութեան հետ:

Վերջնական որոշումը պիտի տրուէր երէկ, շաբաթ: Հանրապետութեան նախագահը վերջին պահուն միջամտեց իբրեւ իրաւարար, ելք մը գտնելու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ներքին նախարարը լրացուցած ըլլալով իր քննութիւնները, տեղեկագիր մը կազմած եւ կարգ մը նոր պատիժներ սահմանած է, Ապահովութեան եւ ոստիկանութեան պաշտօնեաներու համար: Մասնաւորապէս կը մեղադրուի Ապահովութեան Տեսուչը, որ արդէն պաշտօնանկ եղած է:

⁂ *Նախարարական խորհուրդին վաւերացման յանձնուեցան կարգ մը օրինագիծներ, զէնքի վաճառման, գործածութեան եւ փողոցային ցոյցերու մասին: Այս նոր օրէնքները չպիտի դպչին 1884ի եւ 1910ի օրէնքներուն: (Առաջինը կը վերաբերի մամուլին, երկրորդը՝ ընկերակցութեանց): Կ'առաջարկուի աւելի ազդու կանոններ սահմանել զէնքերու վաճառման համար եւ արգիլել զանազան կազմակերպութեանց սպառազինումը:*

⁂ *Պաշտօնապէս կը հերքուի այն լուրը թէ դիմում կատարուած է իտալական կառավարութեան, պահանջելու համար Փավէլիչն եւ Քվաթէրնիքը, որոնք բանտարկուած են Թուրինոյի մէջ, իբրեւ կազմակերպիչները Մարսէյլի մահափորձին:*

⁂ *Ոստիկանութիւնը Հունգարացի մը ձերբակալած էր վերջերս, անցագիրը կանոնաւոր չգտնելով եւ մանաւանդ հաստատած ըլլալով թէ Մարսէյլ կը գտնուէր հոկտեմբեր 9ին: Ամբաստանեալը, Հէրվին Էօչէր, որ եօթը լեզու գիտէ եւ շատ սահուն ֆրանսերէն կը խօսի, առջի օր անուշադրութենէ մը օգտուելով անհետացաւ Պայոնի դատական շէնքէն: Ոչ դրամ ունի, ոչ ալ անցագիր. այնպէս որ ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ պիտի կրնայ նորէն բռնել:*

Անգլիոյ Աշխատաւորականները ջախջախիչ յաղթանակը Լոնտոնի մէջ

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցաւ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, շահելով 457 աթոռ: Ահա՝ հաւանական վերջնական արդիւնքը Լոնտոնի եւ գաւառի մէջ.— պահպանողականներ՝ շահ՝ երկու, կորուստ՝ 394, աշխատաւորականներ՝ շահ՝ 457, կորուստ մէկ, ազատականներ՝ շահ՝ 0, կորուստ՝ 56, անկախներ՝ շահ՝ 0 կորուստ՝ 6: զանազան՝ շահ՝ 0, կորուստ՝ 3:

Յաղթանակը ջախջախիչ է մանաւանդ ճարտարարուեստական կեդրոններու եւ Լոնտոնի մէջ: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ոչ միայն կը պահէ իր ձեռքն եղած քաղաքապետութիւնները, այլեւ առաջին անգամ ըլլալով կը շահի շատ մը կարեւոր քաղաքներ: Լոնտոնի 28 թաղապետական խորհուրդներէն 15ը այժմ անցած են աշխատաւորականներուն ձեռքը, մինչդեռ ընտրութիւններէն առաջ միայն չորս թաղապետութիւններ կը գտնուէին իրենց իշխանութեան տակ: Մէկ խօսքով, Լոնտոնի քաղաքապետական խորհուրդին մէջ միակ տիրական ուժը աշխատաւորական կուսակցութիւնն է: Այս առթիւ ազատական թերթ մը գրել կու տայ.— Դժուար է ըսել թէ աշխատաւորական կուսակցութիւնը այսօր աւելի զօրաւոր է քան 1931ին, բայց խոստովանինք թէ ամբողջ երկրին մէջ պահպանողականներն են որ ամէնէն ծանր վէրքերը կը ստանան:

Նոր խռովութիւններ Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց, որուն համաձայն կառավարութիւնը ազդու զէնքեր կ'ունենայ, պայքարելու համար անոնց դէմ որ կը փորձեն խռովութիւններ յարուցանել բանակին, նաւատորմին եւ օդայնութեան մէջ: Ընդդիմադիրները հակառակ էին այս օրէնքին, որովհետեւ ոստիկանութեան իրաւասութիւն կը տրուի, կարգ մը պարագաներու մէջ, խուզարկութիւններ եւ գրաւումներ կատարելու, ինչ որ կը հակասէ սահմանադրութեան: Ընդհ. դատախազը կարճ կապեց վիճաբանութիւնները, մասնաւորապէս շեշտելով.

— Ձեռքիս տակ ունիմ համայնավար երիտասարդական միութեան մէկ շրջաբերականը, որ մանրամասն հրահանգներ կը պարունակէ, խռովութիւններ սերմանելու համար երիտասարդ նորագիրներուն մէջ: Մանրակրկիտ քննութիւններ կատարել տուի եւ կրնամ հաւաստել ձեզի թէ այդ շրջաբերականին հրահանգները մեռեալ տառ չեն մնար: Մեր կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս միւս պետութեանց մէջ, գոյութիւն ունին չարաշուք կազմակերպութիւններ որոնց միակ նպատակն է անհնազանդութեան, մարդասպանութեան եւ բռնութեան մղել զինուորները: Ժամանակ է որ մեր ոստիկանները ազատին այն արտառոց արգելքներէն որ թոյլ չեն տար միջոցներ ձեռք առնել, երբ գիտեն թէ կը գտնուին ընկերային ծանր վտանգի մը առջեւ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի, նոյեմբեր 1 թուականով.— Ընկեր Ահարոնեանի վիճակը անփոփոխ է: Ապաքինումը դանդաղ կ'ընթանայ: Աջ աչքը, ձեռքը եւ մասամբ ալ ոտքը ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառեն: Հազիւ քանի մը բառերով կրնայ արտայայտուիլ:

Ամերիկեան քաղաքացի պիտի ճանաչուին

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Ծերակոյտը վերջերս օրէնք մը ընդունած է որուն համաձայն քաղաքական կամ կրօնական պատճառներով, 1933 Յուլիս 1էն առաջ Ամերիկա ապաստանողները Մ. Նահանգներու քաղաքացի պիտի ընդունուին:

Այս օրէնքէն պիտի օգտուին նաեւ բազմաթիւ Հայեր որոնց մէջ նաեւ այն երիտասարդները որ իբր ուսանող մտած էին Ամերիկա, ուսանողական շրջանը աւարտելէ յետոյ վերադառնալու պայմանով: Այս ուսանողներէն շատերը որոնք հիմա իրենց ծնողքը կամ պաշտպանը կորսնցուցած են, իրենց փափաքին համաձայն պիտի կարենան Ամերիկա մնալ, նոր օրէնքէն օգտուելով:

Պաղեստինի Հրեաները նորէն կը բողոքեն

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի Արաբները որոշած են ընդհանուր գործադուլ հռչակել, վերանորոգելու համար իրենց բողոքը Պալֆուրի յայտարարութեան դէմ, որով հրէական տուն մը կը հաստատուի: Կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Երկու քաղեր եւ շինութիւններ ջուրերու տակ

Հալէպէն կը գրեն « Ազդակ »ի (27 հոկտեմբեր).—

Քաղաքին մեծ մասը ողողուեցաւ Այէցի կողմէն յորդահոս խուժող հեղեղներէն եւ տեղացող անձրեւներէն: Սէյֆի շրջանները եւ մասնաւորաբար ելեկտրական ընկերութեան շէնքն ու շրջակաները ջուրերու տակ մնացին, պատճառելով նիւթական մեծ վնասներ: Հայկական հիւղաւանները ոչ միայն մնացին ջուրերու տակ, այլ եւ բազմաթիւ հիւղակներ քանդուեցան, անպատսպար թողլով բնակիչները:

Հիւսիսային շրջաններու մէջ, կը կարծուի թէ հեղեղներն ու ջուրերը մեծ վնասներ պատճառած են: Նմանը չտեսնուած յորդառատ անձրեւներ կու գան: Հիւղաւաններու անպատսպար ժողովուրդին վիճակը շատ տխուր է եւ ողբալի:

Իսկ «Լ'Օրիան» կը գրէ.—

Թուրքիոյ մէջ հեղեղային անձրեւներէն գոյացած ջուրեր ողողեցին Հալէպը: Կարեւոր վնասներ:

Պալքանեան Խորհրդաժողովին որոշումները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ նոյեմբեր 2ին պալքանեան պետութեանց նախարարները ժողով գումարելով, ստորագրեցին Պալքանեան Համաձայնութեան կազմական կանոնագիրը: Յետոյ դեկոյց մը հրատարակեցին որ կ'ըսէ.
— Պալքանեան համաձայնութեան մնայուն խորհուրդը չորս նիստ գումարելով Էնկիւրիի մէջ, քննեց օրակարգի խնդիրները եւ միջազգային կացութիւնը: Խորհուրդը այն եզրակացութեան եկաւ թէ խաղաղութիւնը վտանգուած չէ Պալքաններուն մէջ. իսկ եթէ վտանգուած է ուրիշ վայրի մէջ, պալքանեան համաձայնութիւնը միւս ազգակներուն հետ գործակցելով պիտի կրնայ տէր-տիրական դառնալ Պալքաններու կացութեան: Խորհուրդը գոհունակութեամբ արձանագրեց ուրիշ ոչ-անդամ պետութեանց հետ եղած յարաբերութիւններու բարւոքումը եւ յետոյ խմբագրեց կազմական կանոնագիրը, որուն տրամադրութեամբ համաձայնութիւնը պիտի ունենայ վարիչ խորհուրդ մը՝ բաղկացած չորս պետութեանց արտաքին նախարարներէն: Պիտի կազմակերպուի նաեւ մնայուն քարտուղարութիւն մը եւ տնտեսական խորհուրդ մը: Յաջորդ ժողովը պիտի գումարուի Պուքրէշի մէջ: Նախարարները մեկնեցան Էնկիւրիէն:

«Սատանան» սպաննեց... խեղդելով մայրը

»»»· ·«««

Ռուս ջրախտաւոր մը, ապահովաբար « բուհճի », առջի օր Բլիշիի ռուսական եկեղեցին ներկայանալով, հետեւեալ խոստովանութիւնն ըրաւ տէրտէրին, կատարեալ հանդարտութեամբ.

— Այս գիշեր մայրս խեղդեցի: Շատ երջանիկ եմ: Սատանան սպաննեցի:

Քահանան հասկնալով թէ գործը խենթի մը հետ է, յանձնարարեց պահականոց երթալ: Մայրասպանը գնաց նոյնութեամբ պատմեց ամէն բան: Քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ ճիշդ խօսած է: Մայրասպանը, Վիքթոր Պրիքս, նախկին ճարտարագէտ եւ 44 տարեկան, հետեւեալ ձեւով արդարացուց իր արարքը.

— Մայրս բողոքական էր, ես՝ օրթոտոքս: Սատանային հոգին կը բնակէր մօրս մէջ: Աստուծոյ հրամանին հնազանդելով, ես պարտաւոր էի սպաննել զայն: Երբ, անոր մարմնին վրայ ծունկի գալով, կը սեղմէի վիզը, ամբողջ հոգիովս կ'աղօթէի եւ որքան կը սեղմէի, այնքան կ'ուրախանայի: Ես սպաննեցի սատանան: Զեմ զղջար, այլ երջանիկ եմ:

Հաստատուեցաւ թէ մարդը անհաւասարակշիռ է: Կը պատկանի ռուսական մեծ ընտանիքի մը որ Ֆրանսա եկած էր յեղափոխութենէն վերջը: Տաղանդաւոր ճարտարագէտ էր եւ ոքանչելի յատակագիծներ շինած է ժամանակին: Ութ օր առաջ, ռուսական եկեղեցին երթալով, քահանային պատմեր է թէ երկնային հաղորդութեան մէջ է քոյր Թերեզայի հետ, որուն քանի մը արձանիկները կը գտնուէին իր բնակարանին մէջ: Մայրը պատուական մըն էր:

40,000 քիլոմեթր քսան 13 ժամէն

Անգլիացի օդանաւորդներ Ճօնս եւ Ուոլլըր կտրեցին Անգլիա – Աւստրալիա երեթեւեկի մրցանիշը, 13 օրէն, թռչելով 40,000 քիլոմեթր: Նախկին մրցանիշը կը պահէր Մէլրօզ, դարձեալ անգլիացի, որ 8 օր եւ 9 ժամէն գացած էր Անգլիայէն Աւստրալիա: Այժմ տեւողութիւնը կ'ըլլայ 5 օր եւ 15 ժամ: Արագութիւնը եղած է 340 քիլոմեթր: Երկու օդանաւորդները չափազանց յոգնած էին: Անսահման ուրախութիւն կը տիրէ Անգլիոյ մէջ, որովհետեւ անցեալ շաբթու առաջին անգամ Մէլպուրն հասնող օդանաւորդներն ալ երկու Անգլիացիներ էին:

Վերադարձի ատեն, Ճօնս եւ Ուոլլըր 40 վայրկեանէն կտրեցին Փարիզ – Լոնտոն հեռաւորութիւնը:

»»»· ·«««

ՍԹԱՎԻՑՔԻԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ երկրորդ պայմանաժամը հոկտ. 31ին լրացած ըլլալով, նոր պայմանաժամ պիտի խնդրուի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

29.- «Ըսմէթ փաշա, միայն կէս ժամ ունիք ձեր հայրենիքը փրկելու համար»

Մուսուլի հարցին վիճաբանութիւնը վերջ գտաւ Լորտ Քըրզընի ջախջախիչ յաղթանակով։ Ըսմէթ չուառացած էր այլեւս. խզումի մասին չէր կրնար մտածել. անգլիացի դիւանագէտին փաստերն ու վիճակագրական տեղեկութիւնները պատառ պատառ ըրած էին անոր դայլի աւետաբանը։ Եւ խնդրին վերջնական լուծումը յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այդպէսով վէճը միջազգային հանգամանք կը ստանար։ Այդ հանգամանքը որոշ օգտակարութիւն ունեցաւ ապագային՝ Անգլիոյ շահերուն տեսակէտէն։

Յունուար 24ին լորտ Քըրզըն իր մօտ կանչեց ֆրանսական եւ իտալական պատուիրակութիւնները, յայտնելու համար անոնց թէ Մեծն Բրիտանիան «իր բոլոր ուզածները ստացած էր»։

Կը մնար ուրեմն դաշնագրին տնտեսական ու ելմտական յօդուածներուն քննութիւնը։ Ֆրանսա և Իտալիա մասնաւորաբար շահագրգռուած էին այդ խնդիրներով։ Անշուշտ Անգլիան չէր կրնար բոլորովին անտարբեր դիրք մը բռնել եւ ստիպուած էր պահել դաշնակիցներու համերաշխութիւնը։ Եւ սակայն լորտը կ՚աճապարէր մեկնիլ։ Դաշնագրին պատճէնը արդէն իսկ պատրաստ ըլլալով, անիկա առաջարկեց լիագումար նիստ մը կազմել յունուար 31ին։ Թուրքերը պարտաւոր էին վերջնական որոշումի մը յանգիլ, որովհետեւ խորհրդաժողովը չէր կրնար յաւիտենապէս շարունակուիլ։ Ուրեմն Ֆրանսա եւ Իտալիա վեց օր ունէին Թուրքերուն խօսք հասկցնելու համար։

Պէտք է չեշտել որ Անգլիոյ յաջողութիւնները խորհրդաժողովին մէջ, որոշ աստիճան մը նուաստացուցիչ էին ֆրանսական ու իտալական պատուիրակութիւններուն համար։ Չէ՞ որ անոնք «իբրեւ բարեկամ» Լօզան եկած էին եւ յոյս ունէին աւելի դիւրաւ հասկացողութեան մը գալու Ըսմէթին հետ։ Սակայն եւ այնպէս յուսախաբ եղան։

Յունուար 30ին Փուանքարէ, օրուան վարչապետը, Հավաս գործակալութեան միջոցաւ զեկոյց մը հրատարակեց, ըսելու համար թէ «յունուար 31ին Թուրքերուն ներկայացուելիք դաշնագիրը վերջնական վաւերաթուղթ մը չէր, այլ ապագայ խորհրդակցութեանց հիմ մը»։

Ֆրանսայի գլխաւոր պատուիրակը, Պոմփառ, անմիջապէս հեռաձայնեց վարչապետին։ Որոշապէս յայտնի չէ թէ ան ինչ խօսակցութիւն ունեցաւ Փարիզի հետ, բայց կարելի է ենթադրել որ վախ յայտնեց թէ Անգլիա եւ Թուրքիա կրնային անջատ հաշտութիւն մը կնքել։ Ասոր վրայ էր որ Փուանքարէ հերքել տուաւ հեռագրական գործակալութեան զեկոյցը։

Յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, յունուար 31, դաշնագիրը յանձնուեցաւ Թուրքերուն։

— Կամ կ՚ընդունիք կամ կը մերժէք, ըսուեցաւ իրենց։

Ըսմէթ ութ օր պայմանաժամ խնդրեց։ Պոմփառ եւ Կառոնի աղաչեցին լորտ Քըրզընին որպէսզի հաւանի այդ պայմանաժամին։ Բայց լորտը վճռած էր Լոնտոն մեկնիլ փետրուար 4ի կիրակի օրը։

— Չեմ կրնար ժամ մը աւելի մնալ, ըսաւ արտաքին նախարարը։

Ու դաշնակից պատուիրակները նորէն սկսան իրար ուտել։ Վերջին պահուն էր որ Թուրքերը ժամանակ ստացան մինչեւ փետրուար 4ի առտուն։

Այդ չորս օրուան ընթացքին պատուիրակութիւնները հեւիհեւ աշխատանքի լծուեցան։ Թուրքերը հակառաջարկներ ըրին օտարականներու եւ քափիթիւլասիոններու հարցին մէջ. հատուցում պահանջեցին Յունաստանէն եւ մերժեցին օտար մենաշնորհներու վերաբերեալ յօդուածները։ Այս եւ ուրիշ կարգ մը մանր մունր հարցերու մէջ Թուրքերը գոհացում ստացան։ Կը թուի թէ դաշնակիցները ուրիշ ճար չունէին եւ չէին կրնար մետասաններորդ ժամուն խզում յառաջ բերել։

Դաշնակիցներու զիջումները Թուրք պատուիրակութեան հաղորդուեցան փետր. 3ին։ Յաջորդ օրը ժամը 1.30ին Ըսմէթ ներկայացուց իր հակառաջարկները — Թուրքիան կ՚ընդունէր Նեղուցներու համաձայնութիւնը, Թրակիոյ սահմանագծումը, Մուսուլի բանակցութեանց շարունակութիւնը (Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելէ առաջ), պատերազմին սկիզբները Անգլիոյ կողմէ գրաւուած երկու Թրքական մարտանաւերու հատուցման խնդիրը, փոքրամասնութեանց յօդուածները են.։ Իսկ ելմտական ու տնտեսական հարցերու լուծումը կ՚առաջարկէին «բաց թողուլ», ապագայ բանակցութիւններով կարգադրելու համար։ Թուրք պատուիրակութիւնը այս խորամանկ առաջարկով կ՚աշխատէր անջատ դաշնագիր մը կնքել Մեծն Բրիտանիոյ հետ, որուն պահանջները արդէն մեծ մասով գոհացում գտած էին։ Թերեւս Մ. Քէմալ կը խորհէր որ աւելի դիւրին էր կարգադրութեան մը յանգիլ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ՝ առկախ մնացած տնտեսական ու ելմտական խնդիրներուն մէջ։

Լորտ Քըրզըն կրնա՞ր փորձուիլ եւ ընդունիլ Ըսմէթի լուծումը։ Բնականաբար Անգլիոյ հանրային կարծիքը զինքը պիտի գտնէր համաձայն այն դաշնագրին զոր պիտի ստորագրէր։ Ամբողջ դաշնագրին մանրամասնութիւններով չպիտի զբաղէր անշուշտ, որքան ատեն որ Անգլիոյ շահերը ապահովուած էին այդ վաւերաթուղթին մէջ, մանաւանդ որ այդ մանրամասնութիւնները գիտական հանգամանք ունէին եւ կարեւոր չէին։

Այդպէսով լորտ Քըրզըն Լոնտոն պիտի վերադառնար յաղթական զօրավարի մը պէս։ Սակայն անիկա չփորձուեցաւ Թուրքերուն այլապէս հրապուրիչ առաջարկէն։ Իր դատը շահած էր արդէն. բրիտանական կայսրութեան հեղինակութիւնը վերահաստատուած էր Արեւելքի մէջ։ Այդ հեղինակութիւնը պէտք է ամրապնդուէր նաեւ Արեւմուտքի մէջ. ուրեմն չէր արժեր դաւաճանել դաշնակիցներուն։ Այդ տեսակէտէն առաջնորդուելով լորտ Քըրզըն յայտնեց Պոմփառին եւ Կառոնիին թէ Անգլիան չպիտի ստորագրէ դաշնագիրը, եթէ Ֆրանսան եւ Իտալիան բացարձակօրէն ու ամբողջութեամբ համաձայն չըլլան անոր բովանդակութեան։

×

Փետր. 3ի եւ 4ի անցուդարձերուն մասին գաղափար մը կազմելու համար, կ՚արժէ յիշել լորտ Քըրզընի պատուիրակութեան անդամներէն մէկուն յուշատետրին հետեւեալ նօթերը.—

Շաբաթ, փետր. 3.— Մեր վերջնական զիջումները գրի առինք եւ Թուրքերուն ղրկեցինք։ Ամբողջ օրը խորհրդաւոր իրարանցում մը կայ, լորտ Քըրզըն երբեմն ջղայնացած է, երբեմն զուարթ։ Ցերեկին իրեն եւ Հարոլտ Նիքոլսընին հետ ճաշեցի։ Վէնիզէլոսին ղրկեց զիս, Յունաստանի հատուցումներուն մասին անոր հետ տեսակցելու համար։ Երբեք չեմ ուզեր Վէնիզէլոսին առաջարկել այն տեսակ զիջողութիւններ որոնց ես ալ համաձայն չեմ։ Միտքս կուգան անոր Փարիզի օրերը երբ յաղթական էր. այսօր նուաստացած է։ Ընդունեց բանաձեւս զոր Քըրզընին տարի։ «Տարօրինակ բան, ըսաւ Քըրզըն, կ՚երեւի դուն կրնաս այդ Կրետացիին խօսք հասկցնել»։ Բարկացայ. Քըրզըն խնդաց. անիկա, չեմ գիտեր ինչու, կ՚ատէր Վէնիզէլոսը։ Յետոյ Լօզան Փալաս գացի, բանաձեւը Պոմփառին ներկայացնելու համար։ Վերջը Թուրքերուն գացի։ Ըսմէթ — ի՛նչ չնորհքով է — միանուագ գումար մը կը պահանջէր։ Քըրզընի քովը եկայ նորէն. «Լաւ, Վէնիզէլոս բարեկամիդ գնա եւ միանուագ գումար մը առաջարկէ», ըսաւ։ Միխալաքօփուլոսը տեսայ։ Կատարեալ քաոս ամէն ինչ։

Երբ Ըսմէթին կ՚երթայի, նրբանցքին մէջ Րիզա Նուրի հանդիպեցայ. աչքին ծայրովը ինծի նայեցաւ. մէկ կողմ կանչեց զիս եւ ըսաւ.— «Ինչո՞ւ անջատ հաշտութիւն չէք կնքեր մեզի հետ»։ «Բրիտանական կայսրութիւնը անջատ հաշտութիւն չի կնքեր», պատասխանեցի։ «Բայց նախընթացներ կան», ըսաւ։ «Nous nous foutons des précédents», ըսի իրեն։

Կիրակի փետր. 4.— Առտուն մեր պայուսակները կապեցինք։ Լարուած եւ տխուր, Թուրքերուն պատասխանին կը սպասենք։ Ժամը 1.30ին ստացանք իրենց յուշագիրը։ Կ՚ընդունին Անգլիոյ գրեթէ բոլոր պահանջները, բայց առկախ կը ձգեն «քափիթիւլասիոն»ներու եւ տնտեսական խնդիրները։ Ժամը 2.40ին Պոմփառը եկաւ. չուարած երեւոյթ ունի. կ՚աղաչէ. երբ միտքս կը բերեմ իր տիրապետող վարմունքը խորհրդաժողովին սկիզբը, արիւնս գլուխս կը ցատկէ. կը պաղատի որ Անգլիան տեղի տայ։ Քըրզըն կը յիշէ նաւերուն եւ Մուսուլի խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան յղելու հարցերը։ Պոմփառ, Րըմպոլտ եւ Մոնթանա Լօզան Փալաս կ՚երթան Թուրքերուն հետ տեսակցելու։ Կը վերադառնան 4ին եւ ժողով կը գումարեն Քըրզընի սենեակը։ Ժամը 5.20ին կը կանչեն Ըսմէթը որ կուգայ 5.40ին։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ տեսարանը յուզիչ է եւ խառնաշփոթ։ Ըսմէթ չուարած է. բազկաթոռին մէջ կը շարժուի, ճակատը կը սրբէ, թաշկինակով շրթունքները կը մաքրէ, տխուր եւ ջղագար կ՚երեւայ։ Քըրզըն անխռով նստած է. ճիշդ ետեւը նստած կը նօթագրեմ. Պոմփառ լաւ կը խօսի. Կառոնին չի կրնար խօսիլ։ Յետոյ լորտը կը խօսի. անզուգական է, իր խօսքերուն մէջ փաղաքշանք կայ, զայրոյթ, սպառնալիք եւ հեղինակութիւն։

— Կ՚ուզեմ որ հասկնաք, Ըսմէթ փաշա, թէ իմ կարծածէս աւելին զիջեցայ ձեզի, կ՚ըսէ անոր։ (Սուտ է. իր կարծածէն աւելին շահեցաւ եւ շունը ինքն ալ գիտէ ատիկա) Խաղաղութեան սիրոյն ըրի այս բոլորը. եթէ յաջորդ երկու ժամուան մէջ խաղաղութիւն չկնքէք, պատերազմ պիտի ծագի, Ըսմէթ փաշա, պատերա՛զմ. չենք կրնար սպասել. կը խնդրեմ որ ընդունիք»։

Ասոր վրայ Ըսմէթ եւ Րիզա Նուր կը մեկնին։ Ժամը 6.45ին Ըսմէթ կը վերադառնայ. կ՚ընդունի մեր բոլոր պայմանները, բայց կը մերժէ տնտեսական յօդուածները։ Քըրզըն աչքին ծայրովը Պոմփառին կը նայի. «ըսածս ըլլաւ», ըսել կ՚ուզէ։ Պոմփառ եւ Կառոնի կը ամբաստանեն Ըսմէթը՝ կոչերով եւ սպառնալիքներով. կը մեղադրեն այդ պզտիկ մարդուն. լորտն ալ կը մեղքնայ. Ըսմէթ կը յամառի, անգամ մը բարկացաւ։

— Էնկիւրի պիտի երթամ եւ պիտի ըսեմ իմ ժողովուրդիս թէ լորտ Քըրզընի նախագահութեան տակ գումարուած խորհրդաժողովը պատերազմ կ՚ուզէ, ըսաւ Ըսմէթ։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ պոռացին ամէնը մէկ։ Քըրզըն ժամացոյցին նայեցաւ, — Ըսմէթ փաշա, միայն կէս ժամ ունիք ձեր հայրենիքը փրկելու համար, ըսաւ։

Ըսմէթ թաշկինակը բերանը տարաւ նորէն. աթոռին մէջ վեր, վեր կը ցատկէ. ճակատը քրտնած է— Je ne peux pas, je ne peux pas կը մրմռայ խեղճուկրակ. ցաւալի է. լորտը որ Ըսմէթը կը սիրէ, յայտնապէս ազդուած է։ Կը ժպտի. կը նայի Պոմփառին։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, կը հարցնէ։

— Յոյս չկայ, կը պատասխանէ Պոմփառ։

— Յոյս չկայ, կը կրկնէ Քըրզըն։ Կը մեկնինք. ամէնուն ալ քիթը բերանը կախ է»։

×

Յաջորդ առտուն երբ լորտ Քըրզըն Փարիզ հասաւ, իր առաջին գործը եղաւ օրուան թերթերը աչքէ անցընել։

— Լորտ Քըրզընի յաղթանակը, կարդաց ան ֆրանսերէն թերթի մը ճակատը։ Իսկ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը կ՚ողբար արտաքին նախարարին պարտութիւնն ու «Անգլիացի բանագնացներուն նուաստացնող սայթաքումը»։ Սակայն հակառակ պահպանողական լրագրին բողոքին, դահլիճին բոլոր անդամները կայարան եկած էին զինքը դիմաւորելու։

Քըրզընի յաջողութիւնը արձագանգեց ամէն տեղ։

— «Գերմանացիները կ՚ըսեն թէ Լօզանի մէջ Անգլիան եւ Թուրքիան նորէն բարեկամացան, կը գրէ լորտ Տ՚Էպըրնըն իր յուշերուն մէջ։ Քըրզըն հսկայ ծառայութիւն մը մատոյց ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ ամբողջ աշխարհին։ Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի մտերմութիւնը ծանր սպառնալիք մըն էր. ան քանդեց այդ սպառնալիքը։ Չիչէրին կ՚ընդունի թէ Մեծն Բրիտանիան մեծ յաջողութիւն ձեռք բերաւ խորհրդաժողովին մէջ եւ պիտի բարեկամանայ Թուրքերուն հետ»։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ԵՏ Կ՚ԱՌՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

ԽՄԲ.— Նոյեմբեր 1ին հրատարակած էինք այս պատմութեան առաջին մասը, մինչեւ այնտեղ ուր Պ. Մաքսիմովը ճամբան Մինիր փաշայի հանդիպելով, կը տանի իր յարկաբաժինը։ Մինիր փաշան է որ կը շարունակէ.—

Մաքսիմով քրքիջ մը արձակելէ վերջ, ըսաւ.— Ա՞յս է քու «տէրտ»դ։ Ուրեմն մի մտատանջուիր, եթէ Անգլիացիները քեզ շատ նեղեն եւ նեղել տան, ձեզի համար դիմելիք միջոց մը կայ։ Բայց, վստահ չեմ որ դուք չորս ձեռքով պիտի փարիք այս գործին»։ Եւ լուրջ կերպով աւելցուց.

— «Պէտք է յարգելի դեսպաններուն զեկոյց մը տալ, ըսելով որ «Հայերը Անատոլուի ամէն կողմը միքրոպի մը նման մեր մէջ մտեր ու տեղաւորուեր են։ Մեզ հանգիստ չեն թողուր։ Ամէն կողմ դէպքեր կ՚ըլլան։ Բռնութեան կը դիմեն։ Անատոլուի ապահովութիւնը եւ հանդարտութիւնը խանգարուեցաւ։

Հայերը բազմաթիւ վայրերու մէջ կարելի չըլլար զսպել, չպիտի ալ ըլլայ՝ այս պատճառաւ որոշեցինք Էրզրումի եւն. կողմերը Պուլկարիոյ նման անկախ Հայաստան մը հաստատել եւ բոլոր Հայերը հոն հաւաքել...։ Մի վախնար, հաղորդէ այս զեկոյցը։ Յետոյ չուպուխդ վառէ, անկիւնէ մը դիտէ կացութիւնը։ Միւսներուն չեմ խառնուիր, սակայն կը խորհիմ այն իրարանցումներուն մասին որ պիտի ելլեն, եթէ մեր «չօրպաճի»ն (դեսպանը) հաղորդէ այս լուրը մեր Վեհափառին (ցարին) որ բնաւ չի յօժարիր որ Կովկասի շրջակայքը այդպիսի պալար մը (չիպան) ելլէ։ Աւելորդ է ըսել թէ Անգլիացիները առանց մեզի որեւէ բան չեն կրնար ընել Անատոլուի Հայերուն մասին»։

Այն ատեն Մաքսիմովի այս խօսքերը իբր կատակ ընդունած էի եւ նոյն իսկ մոռցած, եւ կառքին մէջ յուշաբերած այս խօսքերս զիս մղեցին փորձելու Մաքսիմովի ինծի սորվեցուցած խաբեբայութիւնը, ապաւինելով Աստուծոյ եւ յանձն առնելով ամէն պատասխանատուութիւն։

Անմիջապէս ֆրանսական դեսպանատունը երթալով, ըսի Պ. Քամպօնի.

— Սուլթանը հրաժարելու վրայ էր բարենորոգումներու ծրագրին մասին իր ըրած առաջարկութեանց մեծ մասէն, բայց երբ ձեր պալատ ղրկած յուշագիրն ետ չառիք, կասկածեցաւ ու երեւակայութիւնը բորբոքեցաւ։ Եւ իր մօտ կանչելով զիս, ըսաւ.

— «Փոխանակ Անատոլուի մէկ մեծ հողամասին վրայ Հայոց անկախութիւն տալու, կը նախընտրեմ Էրզրումի եւ Երզնկայի կողմերը բաւականաչափ տեղ զատելով, միւս նահանգներու Հայերը հոն փոխադրել եւ Պուլկարիոյ նման փոքր ծաւալով հայկական իշխանապետութիւն (էմարէթ) մը հաստատել։

Հետեւաբար, դեսպանները թող ա՛լ ետ առնեն իրենց ինծի ղրկած բարենորոգումներու ծրագիրը՝ այլ եւս պէտք մնացած չըլլալով անոր։ Եւ հրամայեց ինծ որ դեսպանները Պապը Ալիի մէջ արտաքին նախարարին հետ բանակցելով եւ իրենց պետութեանց հետ թղթակցելով, իր ըսած իշխանապետութեան կազմութեան համար ծրագիր մը պատրաստեն։

Պ. Քամպօն իր սովորութեան համաձայն, ակնոցը շտկեց ու յետոյ ըսաւ.

— Այս ըսածնիդ ըլլալիք բան չէ։ Թէ ձեզի համար դէշ է եւ թէ մեզի համար նոր տեսակ դժուարութիւններ ու տաղտուկներ բացած կ՚ըլլաք։ Թագաւորը այս ոչ բանաւոր եւ վնասակար գրութենէն անպատճառ ետ կեցուցէք։

— Բայց, պատասխանեցի, բնաւ չեմ կարծեր որ անիկա իր որոշումէն ետ կենայ, մինչեւ որ իր կասկածներն ու մտատանջութիւնները չփարատին։ Գիտէք որ շատ յամառ է։

— Աղէկ. ի՞նչ ընելու է որ իր կասկածներն ու մտատանջութիւնը փարատին։

Գրպանիս թուղթերը ցոյց տալով ըսի.

— Նախ եւ առաջ իրեն ղրկուած այս թուղթերը ետ պէտք է առնէք։

Դեսպանը քիչ մը մտմտաց ու պատասխանեց.

— Ես, իմ կարգիս, անոնք ետ առնելու համար մեծ պատճառ մը, արգելք մը չեմ տեսներ։ Նելիտովը տեսէք եւ անոր ալ յայտնեցէք ինծի ըսածնիդ։ Եթէ ընդունի, ես ալ կը համակերպիմ։ Եթէ երկուքս ալ ետ առնենք մեր տուած թուղթերը, բնական է որ Քըրրի ալ մեզի պիտի յարմարի։ Միայն, ըսէք իրեն թէ Նելիտով եւ ես միայն Թագաւորին բարեկամական պնդումին եւ խաթրին համար է որ ետ կ՚առնենք։

Անկէ ռուս դեսպանատունը գացի։ Երբ նոյն զեկոյցը ըրի, Նելիտով ջղայնութեամբ մտիկ ըրաւ զիս ու գոչեց.

— Այդ սխա՞լն ալ պիտի գործէք։ Խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք։ Բնաւ տեղի չկայ այդ տեսակ առաջարկ մը ընելու։ Թող այդ խօսքերը նոյնիսկ ըսած չըլլաք ինծի։ Քանի որ Պ. Քամպօն իր տուած թուղթերը ետ կ՚առնէ, ես ալ ահա ետ կ՚առնեմ։

Ու ծրագիրը ձեռքէս խլելով գրասեղանին վրայ նետեց։ Իսկոյն Քամպօնի մօտ վերադարձայ։ Ան ալ, «ուրիշ իմիններս ալ տուէք» ըսաւ ու իր գրածը ետ առաւ։

Ի վերջոյ անգլ. դեսպանատունը գացի։ Քամպօնի հրահանգին համաձայն, մասալը Քըրրի կարդացի։

— Այդ պարագային, ըսաւ, ոչ խնդիր կը մնայ, ոչ դատ։ Իմ ծրագիրներս ալ տուէք։

Այդ պահուն դիպուածով զուարթ ու հանդարտ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր։ Ինծի հետ անուշ տեսնուեցաւ։ Թէյ մեծարեց ու անուշ բաժնուեցանք։

ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (37)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Արդէն ամէն բան յայտնի եղաւ, այն ատեն։ «Երբ քեզ տեսաւ, սկսաւ լալ, ըսաւ Տահար»։ Յետոյ պատուիրեց որ տուն երթայ։ Անոր մեկնելէն վերջ Տահարէն խնդրեցի որ չվռնտէ։ Ըսաւ.— Ոչ թէ դրամի համար, ալ աղտոտ է. մերինները կը զզուին. դուն ալ Հայ ես, բայց մաքուր ես, ամէն բան սուղ է, իսկ ջուրը առատ է, ոչ ձեռք, ոչ երես կը լուայ։

Երեք օր վերջ, լսեցինք որ Տահար զայն վռնտած է, զէնքերը առնելէ յետոյ։

Չեմ ուրախանար, բայց արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ իր տեղը կը գտնէ. դաւաճանը եղբայրասպան Կայէնի նման կը դառնայ էլի կրակներու վրայ, եւ ամէնուն կողմէն ալ կը վռնտուի։

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԵԶԻՏՆԵՐՈՒ ՍԱՏԱԼԱՀ ՊԵԿԻ ՔՈՎ

Երեք օր Պոըլ խարանի առջեւ դադար ընելէ յետոյ, էլը շարժեցաւ։ Անդուլ անդադար ճամբայ, օդը տաք է, անասունները ուտելիք ունին։ Հասանք լեռնաշղթայի մը ստորոտը, որ Դըշտա խըդալան եւ Տչէրէկը կը զատէ իրարմէ։ Կիրճ մըն է վտանգաւոր.— կըպանէ – քերէ։

Էլը դադար ըրաւ. երկար մնացինք հոն։ Ամէն օր 10 — 20 զինուած ձիաւորներ կուգային ու հարեւանցի ակնարկ մը նետելով էլին վրայ, կ՚անցնէին։

Քամիլ աղայի վրանը մտայ, առանձին նստած ծխախոտ կը մանրէր։ «Լաւ որ եկար, եկուր սա ծխախոտը մանրէ»։ Առի մանրեցի ու ըսի.— Աղա, երկար մնացինք հոս. ե՞րբ պիտի երթանք։ Ըսաւ.— Մուսա, հոս մնալս հաճոյքի համար չէ։ Սա դիմացի գիւղի լերան ստորոտը կը տեսնե՞ս, ան Սատալահ պէկի գիւղն է, ցեղով Եզիտի, մօտ 70 գիւղեր ունի այս լեռնաշղթայի վրայ, բոլորն ալ լաւ սպառազինուած։ Մեծ սարսափ թողած է Սատալահ պէկ շրջակայ աշիրէթներու վրայ։ Ջարդի օրերը, Պչէրէկի շրջանի բոլոր արհեստաւոր Հայերը իրենց ընտանիքներով ազատած է, ու այժմ իրենց հաշւոյն կ՚աշխատին ցրուած անոր գիւղերուն մէջ։ Արդ, մեր առջեւէն գացող էլերը Քէօր Հիւսէյին փաշայի եւ Ապտուլ Մէճիտի էլերը եղած են։ Մեզմէ աւելի ուժեղ ու սպառազինուած։ Երկուքին էլերն ալ թալանուած են Սատալահ պէկի կողմէ։ Լաւ ձիեր, զէնքեր, թանկագին գորգեր, նոյն իսկ գեղեցիկ աղջիկներ առեւանգուած են, ահա ատոր համար է որ ստիպուած ենք հոս սպասել։

— Լաւ, ինչո՞ւ չդիմադրեցին թալանողները, քանի որ զէնք ունէին։

— Մեռա՛ւ, մեռա՛ւ մեր դիմադրական կորովը, քարն իր տեղ ամուր է, մենք ալ այժմ Հայերուն նման ենք, ի՞նչ փորձես, Մուսա։

— Քանի որ այդպէս է, իբրեւ չարեաց փոքրագոյն, պատգամաւոր մը ղրկէ Սատալահ պէկին, կամ դուն ինքդ իբրեւ աղա քանի մը հոգիով գնա անոր քով, գիշեր մըն ալ հիւր կը մնաս իրեն, յետոյ իրեն կը պարզես կիրճէն անցնելու վտանգը եւ իր աջակցութիւնը կը խնդրես։ Ան ալ աղա է, եւ վստահ եմ թէ սիրով ընդունի ձեր առաջարկը։ Ո՞վ ինչ լուր ունի թէ Քեամիլ աղա դիմում ըրած է Սատալահ պէկին, ազատ անցնելու համար։ Խնդիրը այն է որ փաշային եւ Ապտուլ Մէճիտի էլերը թալանուած, իսկ Քամիլ աղան ազատած անվնաս։

— Լաւ, ըսաւ. բայց նախընտրելի էր որ, այս առաջարկը մերինները ընէին, եւ ոչ թէ դուն, ես զիս մերիններուն աչքին առջեւ նուաստացնել չեմ ուզեր։ Եթէ Հասօն գայ, ու ինծ ըսէ այն ինչ որ դուն ըսիր, սիրով կ՚ընդունիմ։

— Լաւ աղա, ես Հասօյին ալ կրնամ ըսել այն ինչ որ քեզի ըսի։

— Պայմանաւ որ Քամիլ եղածէն լուր չունենայ, չեմ ուզեր որ Հասօն հասկնայ թէ նախապէս ես եւ դուն խօսած ենք այդ մասին։

Կ՚ընդունիմ Քամիլի առաջարկը եւ կ՚երթամ Հասօյին։

Անոր ալ կը պատմեմ, ինչ որ վերը Քեամիլ աղային ըսած էի, Հասօն ալ համաձայն է,— բայց ի՞նչպէս հաւատամ թէ Քամիլ կը համաձայնի, ըսաւ Հասօն։

— Ձեր շահը կը պահանջէ այդ համաձայնութիւնը, վստահ եմ որ Քամիլ աղան ալ սիրով կ՚ընդունի, շատ ալ խելացի ու մտածող կը տեսնեմ ես զայն, էլի շահն իր շահէն վեր կը բռնէ։

— Դէ լաւ, ըսաւ Հասօն, միասին երթանք Քամիլին։

— Չէ, աղա, ես ի՞նչացու եմ որ զիս Քամիլ աղայի քով կը տանիս խնդրոյ մը համար, որ ձեզ աղաներու կը պատկանի, ես չեմ գար։

— Եկուր, Մուսա, հոս ալ աղամաղա փարա չըներ։ Եւ թեւէս քաշելով գացինք Քամիլի վրանը։ Հասօն պարզեց խնդիրը եւ աւելցուց,— ուրիշ ճար չկայ, լաւ է որ դիմում կատարենք քան թէ թալանուինք։ Համաձայնեցան, եւ հինգ ձիաւորներ Քամիլ աղայի հետ եւ խոյ մըն ալ իբրեւ նուէր առնելով դիմեցին Սատալահ աղային։

Երեկոյեան երեք ձիաւոր, երեք ջորի բեռցած աղցած պլղուրով, մտան էլին մէջ։ Ըսին թէ Սատալահ պէկի կողմէն կուգան, ձեր աղաները սիրով ընդունուեցան պէկի կողմէն, եւ այս գիշեր ի պատիւ աղաներուն հացկերոյթ մը կուտայ, ինչպէս եւ այս երեք բեռ պլղուրը, մէկը վար դրէք Քամիլ աղային, իսկ մնացած 2 բեռը բաժնեցէք էլի բոլոր անդամներուն հաւասար, այս գիշեր տաք կերակուր մը ունենալու համար։

Պլղուր ուտողներէն աւելի, ուրախ եմ որ իմ առաջարկս իր արդիւնքը տուաւ։

Առտուն աղաները եկան, Քամիլ [illegible] ղան քթի տակէն կը խնդայ.— Եկուր, ըսաւ, Սատալահի տուած նուէրէն քեզի բաժին հանեմ, պարկ մը [illegible] տուած պժի ծխախոտ։ Իբրեւ նուէր [illegible] էր իրեն, ես ալ օգտուեցայ։

Էլը սկսաւ բառնալ։ Կիրճին բերանը Սատալահ պէկ 50 ձիաւորով կը սպասէր։ Բոլորն ալ մէկ գոյն ձի հեծած, մէկ գոյն հագուած, ժիր ու կայտառ երիտասարդներ։

Անցանք անվնաս, եւ մտանք Պչէրէկ[illegible] ընդարձակ դաշտը։ Երեք օր շարունակ ճամբորդելով հասանք Մուրատ գետ։

ԽԱՄԷԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Ջըլըվ անունով գիւղի մը առջեւ վար դրինք բեռները. ես վառելիք ծղօտներ հաւաքելու գացի։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

Գիշերային

— o —

Մութ ֆրֆիջներ ու բոցուտ ակնա-
պիճնե՛ր այս գիշեր
Այս գիշեր ցա՛ւ ու գեհեն.
Այս գիշեր խո՛ւլ հառաչներ,
Այս գիշեր խո՛ր, հոգեհաճ հրաճիւն-
ներ տարօրէն:
Կ'իջնայ աստղն, ու երկնի չճնող
աստղերը անհող
կը տոչորին սարսափով.
Լուսինն իր ցոլքն արտորնօք
Ծ'ու կը քաշէ, ու կուլայ ծածկուած
ամպի մը թեւով:
Կը սուլէ հովն, ու յանկարծ կ'առնէ
ալիքն ալ խոյանք,
ժայռն իր նաւակը չունի ...
Մինչդեռ փարոսն՝ ընդունա՛յն կու-
տայ լոյսի՛ն իր յորձանք:
Կը սուլէ հովն, ու թշուառ սոխակին
երգն անօթխած՝
իր բոյնէն վար կը թափի ...
Կը յորէ դաշն, դեռ հազի՛ւ իր նուագ-
ներն բսկսած:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Թատերական
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

— o —

Վերջերս Հռոմի մէջ տեղի ունեցաւ թատերական միջազգային Դ. համաժողովը, որ ամէն տարի տեղի կ'ունենայ նոյն քաղաքին մէջ՝ իտալական թագաւորական գիտական ակադեմիին հրաւէրով:

Այս տարի քննութեան առարկայ եղաւ տրամաթիք թատրոնի կացութիւնը: Ժողովին կը մասնակցէին աշխարհի մեծագոյն թատերական դէմքերը,— Մեթերլինկ, Հաուփթման, Ամէլ, Պէրնարտ, Ռոլան, Քրոմէլինկ, խորհրդային մեծ դերասանց Թաիրով, Հոլման, Հիլտա եւայլն... Ներկայ էին նաեւ իտալացի բոլոր ակադեմականներն ու ժամանակակից իտալական մտքի ներկայացուցիչները:

Համաժողովին բացումը կատարեց, կարճ ճառով մը, ակադեմական Փոր-ժիզի, խօսեցան նաեւ Հռոմի կառավարիչն ու իտալացի մեծանուն թատերագիր Լ. Փիրանտէլլօ, որ նախագահն էր համաժողովին:

Փիրանտէլլոյէն վերջ, բոլոր պատուիրակներու անունով խօսեցաւ Մեթերլինկ, որ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ եւ որուն պատասխանեցաւ հռոմէական բարեւով: Մեթերլինկ այսօրուան թատրոնը նմանցուց մանուկի մը որ կ'ապրի անոյժ տագնապը, և եզրակացուց թէ, Իտալիա, որ ահաւոր պատերազմէն յետոյ աշխարհին տուաւ ազդանշանն ու օրինակը պատմութեան մէջ անօրինակ վերածնունդի մը, նոյն ձեւով ան այսօր նախանշանն ու օրինակը կուտայ թատրոնի ամբողջական վերածնունդի մը: Իտալիա, ըսաւ, թերեւս երկրորդ անգամն ըլլալով կոչուած է փրկելու նոյն այս քաղաքակրթութիւնը, որ այս պահուս բոլոր երկիրներու մէջ ենթակայ է աւելի մռայլ վտանգներու, քան անոնք որ թատրոնին կը սպառնան:

Յաջորդ օրը սկսան արտայայտութիւնները՝ ժամանակակից թատրոնի մասին: Տաք վիճաբանութեանց ընթացքին, բաւական հետաքրքրական կարծիքներ յայտնուեցան: Այսպէս, օրինակ, իտալացի ակադեմական Պոնթէմփէլլի, խօսելով ժողովրդային թատրոնի եւ անոր մեքենականացման մասին, ըսաւ թէ իրական ներկայացում մը գոյութիւն չունի, երբ յարաբերութիւնը հանրութեան եւ արտերուն (շարժանկար, ձայնասփիւռ եւն.) միջեւ է: Իրական ներկայացում մը գոյութիւն ունի միայն հանրութեան եւ դերասաններուն, հանրութեան ու պատահարի մը միջեւ՝ անկախ այն բանէն թէ՝ առիկա թատերական է կամ պատմական, հանդիսատեսներու առջեւ:

Իտալացի ծանօթ քննադատ Սիլվիօ տ'Ամիքօ յայտնեց թէ ոգին ստեղծագործման համար բաւարար չէ ձեւը: Յունական թատրոնը, իբրեւ չէնք՝ արդիւնք է յունական դրամի ձեւին: Թատրոնը կը կարօտի յարաբերական մտերմութեան մը: Իրական վերանորոգում մը կրնար ստեղծել միայն բանաստեղծը:

Հաուփթման խօսեցաւ այն նշանակութեան մասին, զոր թատրոնը ունեցած է ժողովուրդներու կեանքին մէջ՝ բոլոր ժամանակներու ընթացքին եւ ըսաւ թէ թատրոնը գոյութիւն ունի ոչ միայն անջատ անձերու, այլ եւ ազգերու պատմական դէպքերը, պատերազմները եւ ազգերու գոյութիւնը: Պայքարը ակն է ամէն բանի, որոնց վեհ ձեւն է թատրոնը: Թատրոնը ազգի մը համար իրական տօնահանդէս է:

Հունգարացի քննադատ, պատմաբան եւ դերասանց Անթոն Նէմէթ, խօսելով թատրոնի մասին՝ իբրեւ մշակոյթի եւ գիտութեան հաստատութեան, ըսաւ թէ թերեւս գոյութիւն չունի ուրիշ արուեստ մը որ այնքան ենթարկուած ըլլայ «տիլէթանթիզմ»ի, որքան թատրոնն է: Շատ մը երկիրներու մէջ, շատ գիրաւ մարդիկ քննադատներ, թատերագիրներ եւ դերասանցներ կ'ըլլան: Ան կողմնակից է ստեղծելու թատերական գիտութեան հաստատութիւններ: Ըստ իրեն, այդ գործը կարելի է յանձնել համալսարանին:

Նուազ հետաքրքրական չէր իտալացի գիտուն Տ'ինօ Ալֆիէրի կարծիքը՝ ժամանակակից թատրոնի մասին: Ան կը գտնէ որ թատրոնը ամէնէն ահաւոր տագնապը կ'ապրի այսօր: Ըստ իր տեղեկութեանց, իտալական պետութիւնը ամբողջ երկրին մէջ հասոյթ ունեցած է— 67 միլիոն լիր՝ թատրոններէն, 330 միլիոն լիր՝ շարժանկարներէ եւ 82 միլիոն լիր՝ մարզական ձեռնարկներէ: Միայն Հռոմ քաղաքէն հայթայթուած է, անցեալ տարի,— 46.254.488 լիր՝ շարժանկարէ, 1.465.514 լիր՝ թատրոնէ, եւ 4.180.234 լիր՝ մարզական ներկայացումներէ:

Խորհրդային անուանի դերասանց Թաիրով երկարօրէն խօսեցաւ Խ. Ռուսիոյ արդի թատրոնի մասին: Ըսաւ թէ յեղափոխութենէն առաջ Ռուսիոյ մէջ թատրոնը յաճախ փակ էր տագնապի պատճառաւ: Նոյն իսկ այնպէս կը կարծուէր թէ թատրոնը անտանելի կերպով մեռած է: Այսօր, սակայն, ան նոր ու աշխոյժ կեանքի մը նշանները ցոյց կուտայ: Ձայնասփիւռը եւ շարժանկարը ոչ միայն հեռու են անոր թշնամիները ըլլալէ, այլ եւ անոր ամէնէն ամուր գործակիցներն են եւ միասին կ'աշխատին՝ զանգուածներուն տալու համար գեղարուեստական բարձր զգայնութիւն մը: «Ռուսիոյ մէջ, ըսաւ Թաիրով, թատրոնները միշտ լեցուն են: Միայն արտադրութեան մէջ տագնապ գոյութիւն ունի: Թատրոնը կայ: Կայ մարմին մը որուն կը պակսի հոգին, այսինքն՝ տարրերը, որոնք տան զանգուածին խնդիրներն ու փափաքները: Թատրոնը այս տագնապէն յաղթական դուրս պիտի գայ»:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍԻ ՄԱՍԻՆ

— o —

Անաթոլ Ֆրանսի մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի գրական պարբերաթերթերը լեցուն են թերուղէմ արտայայտութիւններով Թայիսի հեղինակին մասին:

Ահա Անրի տը Ռէնեիէ.—

«Եթէ, Անաթոլ Ֆրանսի մէջ, գրողը խոր հիացում կը ներշնչէ ինծի, չեմ կրնար ըսել թէ համակրանք կը զգայի իր անձին հանդէպ:

Մարդուն հանդէպ, որ Անաթոլ Ֆրանսն եղաւ, միշտ զգացեր եմ որոշ խորշանք մը, որուն չկրցայ յաղթել հիացումի այն զգացումով, որ կը ներշնչէր ինծի իր գործը: Պէտք է աւելցնեմ, որ եթէ հեշտանք մըն է ինծի կարդալ Անաթոլ Ֆրանսը, անյաղթելի ձանձրոյթ մը եւ տարօրինակ գլխացաւ մը կը զգամ լսելով զինք: Իր խօսակցութիւնը, անկապ, անյօդ եւ երկարաձիգ, իր չեզարանութիւնները, խառնիխուռն ու շփոթ, իր վախվխուն վայելչախօսութիւնը, վերջապէս ամբողջովին խառնափնթոր իր խօսուածքը եւ բառերն իրար կապելու իր եղանակը փաստ մըն են թէ դերագանց «տեւլող» մըն էր Անաթոլ Ֆրանսն»:

Մօրիս Պառէս եւս, իր յուշերուն մէջ, խօսելով Անաթոլ Ֆրանսի մասին, հիացում կը յայտնէ հանդէպ Աստուածները ծարաւի են վէպին հեղինակին գրականութեան, սակայն կը վաւերացնէ ինչ որ վերը ըսուեցաւ անոր խօսելու արուեստին մասին.— «Խօսակցութիւնը, զոր կը կատարէ այն սքանչելի գրողը որ Անաթոլ Ֆրանսն է, շատ բան պիտի շահէր՝ եթէ առաջնորդուէր գաւազանով մը, որովհետեւ միշտ եա կը մնայ այդ խօսակցութիւնը եւ կը կաղայ»:

Ուրիշ առթիւ, կուտանք քաղուածքներ այն թերուղէմ արտայայտութիւններէն, որոնք կատարուեցան վերջերս Անաթոլ Ֆրանսի գրականութեան մասին:

LIBIDO DOMINANDI

Արդի փիլիսոփաները կ'ընդունին, որ մարդկային հոգւոյն կազմութեան մէջ կարեւոր բաժին մը ունի ոչ միայն սեռային կիրքը, այլ եւ տիրապետութեան կիրքը (libido dominandi): Հարցը կը շահագրգռէ մեզ մասնաւորաբար այս օրերուն: Երկրէ երկիր ահա կը սաւառնի այդ կիրքը, կը փոթորկէ զանգուածները, մոլեգնութիւն կը պատճառէ մեծ անհատականութիւններուն, կը սարսէ, կը ցնցէ, եւ կ'արձագանգէ պատմութեան մէջ:

Եւ ահա նոյն կիրքը կը խօսի Ֆրանսայի երկնքին մէջ: Տիրապետութեան կիրքն է, որ, այլ անուններով, հեղինակութեան, իշխանութեան, կարգապահութեան եւ անհատական իրաւունքներու պահանջով, կը փոթորկէ ֆրանսական կուսակցութիւնները:

Տումէրկ, ծերունի քաղաքագէտը, ժամանակէ մը ի վեր կը պնդէ թէ կարելի չէ պարզել ազգային եւ ընկերային քաոսը կառավարելու յառաջ հին գործիքով մը,— եւ կը պահանջէ իրաւասութիւններ, որոնք տիրական թափի մը սարսափը կուտան ոմանց:

Ու կը վիճին, թեր ու դէմ, ընկերաբան ու քաղաքագէտ, բոլորը այս հարցին մասին:

Պատահմամբ մեր ձեռքն անցաւ մարաջախտ Լիօթէյի մէկ ճառը, որ կը շօշափէ նոյն այս հարցը:

Նախ դիտեցէք հանդիսութիւնը ժամանակին ու մթնոլորտին:

1917: Թշնամիին դերակշռութեան սարսափը: Մանաւանդ օդային յարձակումներու վախը: Կապարի ծանրութիւն մը հոգիներու վրայ: Դառն խօսքեր կառավարութեան մասին, որ կը մեղադրուի վճռականութեան պակասով, թուլութեամբ: Կարգապահութիւնը կը նուազի հետզհետէ, հեղինակութեան պահանջ մը կայ, Մէկ Ձեռքի, ղեկավարութեան միութեան կանչ մը:

Պատերազմական նախարար է մարաջախտ Լիօթէյ: Խորհրդարանի մէկ նիստին, բեմ կը բարձրանայ եւ կը յայտարարէ.— «Կ'ապրինք պատերազմի բախտորոշ օրերուն մէջ, դէմ առ դէմ թշնամիին: Ուստի կ'ուզենք, որ թոյլ տրուի մեզի աշխատիլ հանդարտութեամբ: Մի՛ խանգարէք մեր գործը, թողէք որ կատարենք մեր պարտականութիւնը: Ես ձեզի կը խօսիմ աչք աչքի մէջ: Թոյլ տուէք որ բարձրաձայն ըսեմ ձեզի ինչ որ դուք կ'ըսէք առանձնութեան ժամանակ: Պէտք է որ, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու, փոխենք աշխատանքի մեր մեթոտները:

Ամենայն ազատութեամբ, յայտարարենք թէ երկրին դերագոյն ճիգերու այս պահուն, ժողովուրդը, այն որ այնքան հաւատքով կը կռուի ռազմաճակատին վրայ, եւ այն որ նոյնքան եռանդով կը պայքարի ճակատին ետեւ, բոլորը ձանձրացած են խօսքերէն ու ճառերէն, վիճաբանութիւններէն ու խորհրդակցութիւններէն,— ժողովուրդը ծարաւն ունի վճռականութեան, հեղինակութեան, մէկ իշխանութեան, մէկ հրամանատարութեան:

Ուրեմն, վերջ տուէք ձեր հարցապնդումներուն,— ի՞նչպէս կ'ուզէք որ աշխատանքի ինքնամփոփման մէջ յանպատրաստից, առանց մտածելու ժամանակ ունենալու, պատասխանենք ձեր բոլոր հետաքրքրութիւններուն: Ձեր հարցումները որ կը կրկնուին ամէն օր այս բեմին առջեւէն, կարծես մէկ նպատակ ունին,— մեզի հասկցնել թէ կը գտնուինք դատարանի մը մէջ, ուր կ'ըսուի սա դասական խօսքը.— Ամբաստանեալ, ոտքի՛ ելիր: Ո՛չ, կառավարութիւնը ամբաստանեալ մը չէ, այլ հրամանատար մը,— տուէք իրեն այդ իրաւասութիւնը, որպէսզի ժողովուրդը եւս հաւատայ անոր վճռականութեան եւ հեղինակութեան»...

ԿՈՉ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսացի գրական քննադատ մը, Անրի Պիյի, կ'ողբայ գրականութեան անկումը, ու տագնապին մէջ կը մեղադրէ գրավաճառները, որոնք 6 ու 12 ֆրանքնոց հատորներով, անճահ եւ պոռոտ գովասանութեամբ հրապարակ կը նետեն ամէն գիրք, կը բաւէ որ գոհացնէ խանութին շահերը:

Ինչպէս կը տեսնուի, գրական քննադատութիւնը աւլուած է հրապարակէն,— գրավաճառներն են որ կը տիրեն հրապարակին վրայ: Գրավաճառներու ճաշակն է, որ գրական սերունդ կը շինէ հիմա:

Եւ այս՝ եթէ մեղքն է դրամադլուխին, մեղքն է նաեւ քննադատներուն, որոնք իրենց գրիչը ծախած են գրավաճառներուն:

Պէտք է ետ առնել այդ գրիչը, պէտք է վերստին տալ, արժանաւորին, քննադատի կարմիր քղամիդը, որպէսզի փարիսեցիները քշուին հրապարակէն եւ փարատի տագնապը: Մեռած է այն բարձր արուեստը, որ գրական քննադատութիւնն էր,— պէտք է վերակենդանացնել: Պէտք է վերստեղծել քննադատութեան սարսափը: Հմուտ, խոր զարգացման տիրացած, ճաշակի տէր մտաւորականները պէտք է, որ գործին գլուխն անցնին, եւ ըլլան անխնա՛յ, անգո՛ւթ:

Գրականութեան տագնապ է ստեղծուած, որովհետեւ գրողներու բազմութիւնը մոռցաւ գրչի սարսափը: Քննադատութեան լաւագոյն յատկանիշներէն մին է անգթութիւնը,— ո՛վ անգթութիւն, մաքրէ հրապարակը քիչ մը արջասպ թափելով:

ՍԵՐԸ 1934ԻՆ

Ֆրանսական ակումբ մը, վերջերս, հետաքրքրական մրցում մը բացած էր,— մրցում կնոջական սիրային նամակներու:

Ժիւրին, քննելով այդ նամակները, ընկերային հոգեբանութեան զանազան հարցեր կը շօշափէ եւ կը հաստատէ սիրոյ կրած յեղաշրջումը դարերէ ի վեր:

Հիմա կինն է, որ կը յաւակնի աւելի սիրել, եւ իրեն համար հեշտանք մըն է գրել ու խոստովանիլ իր ստրկութիւնը: Ժիւրիին անդամներէն մին կ'արձանագրէ թէ լատինական յատկանիշ է որ երեւան կուգայ այդ ձեւի արտայայտութեամբ: Եթէ երէկ այրն էր, որ կը խոստանար ամէն հաճոյակատարութիւն, կ'արձանագրէր իր սիրոյն այրող կրակը, լուսցուցած գիշերներուն տառապանքը, հիմա կինն է, կոյս աղջիկ, ամուսնացած ու լքուած գեղուհի, որ կը բանայ սիրտը արիւնելու աստիճան: Երէկ այրն էր, որ «հրեշտակ», «աստուածուհի» կ'անուանէր իր սիրականը,— այսօր կը բաւականանայ մէկ տաք բառով եւ հպանցիկ համբոյրով մը, իսկ հիմա կինն է, որ կ'աղաղակէ իր եարոջ.— «Իմ պաշտելիս, միա՛կ պաշտելիս, իմ կեանքս, իմ հոգիս, իմ գոյութեանս բովանդակ իմաստը»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան, երգահան — դաշնակահարուհին որ ծանօթ է փարիզահայ գաղութին գեղարուեստական հանդէսներուն իր բերած մասնակցութեամբ, կը պատրաստուի տալ նուագահանդէս մը 1 դեկտ.ին Շոփէնի սրահին մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

Միքայէլ Բ. թագաւոր

— o —

Միքայէլ Բ. Քուիք, թագաւոր համայն գնչուներու, վերջերս Չերնովիցի (Ռումանիա) գնաց նախագահելու գնչուներու մէկ համաժողովին:

Երկու տարի առաջ թագաւոր հռչակուած էր Վարշաւայի մօտ գումարուած համաժողովի մը մէջ: Բոլոր պատգամաւորները, ոմանք ստորագրութեամբ, ոմանք իրենց մատը կոխելով, հաստատագիր մը տուած են թագաւորին, որ կը յաջորդէ այդ վաւերաթուղթով, իր հօր, Գէորգ Քուիքի: Հայրը շատ ծերացած ըլլալով, թագաւորական թագն ու գահը յանձնեց տղուն:

Միքայէլ Բ. յաղթանդամ մարդ մըն է, լիուննոց բայց կորովի: Բաւական զարգացած է, եւրոպական բազմաթիւ լեզուներ գիտէ:

Ունի սպայակոյտ, նախարարաց խորհուրդ (վարչապետը իր ազգականն է, Ռուտոլֆ Քուիք):

Իր արտաքին նախարարին պաշտօնն է յարաբերութիւն մշակել աշխարհի չորս անկիւնները ցրուած գնչուներու կառավարութեանց հետ:

Միքայէլ Բ. եւ իր կառավարութիւնը կը նստին Լեհաստանի մէջ: Թագաւորը ունի բանակ մըն ալ, իր անհնազանդ հպատակներուն համար: Թագաւորը ամէն երկրի մէջ ունի փոխանորդ մը, որ իր փոխանորդն է տեղւոյն գնչուներուն վրայ:

Միքայէլ Բ. ունի նաեւ կաթսայի գործարան մը, ուր կ'աշխատին 450 գնչուներ:

Թագաւորը միայն հայրենիք չունի,— առանց հողի՝ ան կ'իշխէ գնչուներուն վրայ: Բայց կ'ըսեն թէ կը մտածէ պետութիւն մը հիմնել Հեռաւոր Ասիոյ մէջ, Գանգէսի եզերքը, ուր սկսած է գնչուներու պատմութիւնը: Միքայէլ Բ. մտադիր է շուտով ճամբորդութիւն մը կատարել դէպի Գանգէս, ուսումնասիրելու նպատակով այդ հարցը: Այդ առթիւ պիտի անցնի Յունաստանէն եւ Փոքր Ասիայէն, այցելութիւն մը տալու համար իր գաղութներուն, որոնք մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը սարքելու համար անհող եւ անհայրենիք վեհապետին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

— o —

«ՀԱՅ - ԲՈՅԺ», ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, թիւ 2 (Նոյեմբեր), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մի կլլեր (ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ), Խնամք տար ակռաներուդ (ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ, Հայաստանէն), Հայ հիւանդները (ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ), Երբ կօշիկիս կապը կը փակեմ, կը ցաւի հոս ... (ՏՈՔԹ. Ց. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ), Բժիշկին աղօթքը (ՄՈՒՍԱ ԻԳՆ ՄԱՅՄՈՒՆ), Երախայիդ շորերը փոխեցի՞ր (ՄԵՆԾ ՀԱՅՐԻԿ), Մանչուս ոտքերը ծուռ են (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան՝ Ֆրանսա՝ 20 ֆր., արտասահման 25 ֆրանք:

Դիմել Dr. CH. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (19)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ձեզի համար այդպէս է, բայց ո՛չ ինծի համար, պարոն. յարեց դաղտնի ոստիկան Փիրսըն:

— Այո, Փիրսըն. ինչ որ ճիշդ եւ արդար չէ:

— Պարոն, շահեկան տեղեկութիւններ ունիմ ձեզի հաղորդելիք:

— Լուրերը ինծի համար միշտ շահեկան են, Փիրսըն ... ի՞նչ լուր ունիք:

— Մեռած Հէնրի Մէյըրի խնդրին մէջ պարագայ մը նշմարեցի, որ մեզ դէպի մարդասպանը պիտի առաջնորդէ:

— Այդ լուրը անշուշտ որ շահեկան է... եւ արժանի վարձատրութեան:

— Երեւան հանեցի որ շատ կանուխ, ան իր կեանքը Աւստրալիայի մէջ անցուցած է:

— Իմացած եմ որ ապրելու գեղեցիկ երկիր է Աւստրալիան, Փիրսըն:

— Կրնայ ըլլալ, պարոն...: Չեմ գիտեր, որովհետեւ ոչ եղած եմ ոչ ալ երթալու փափաք ունիմ: Ինչ որ է պարոն, Մէյըրն, ժամանակին այդտեղ կ'ապրէր: Գիտենք որ Տէյվին ալ անկից եկած էր, քանի որ ինքզինքը Աւստրալիայէն հանգստեան կոչուած կը ձեւացնէր: Կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն, Ճէքըրպ Սթալպէրկն ալ Աւստրալիայէն եկած է եւ որպէսզի աւելի վստահ ըլլամ, միւս երկու անուններուն հետ Հրեային անունն ալ միասին ղրկեցի Սիտնիի ոստիկանութեան: Հ. Ա. ձեռքերը շփեց, որ գոհունակութեան նշան մըն էր:

— Շարունակեցէք, Փիրսըն, ձեր բացատրութիւնները մտիկ կ'ընեմ, առանց բաժնելու ձեր տեսակէտները, կրնամ հետեւութիւններ հանել սակայն:

Ոստիկան - քննիչը ուրախացաւ, որովհետեւ իր գոհունակութիւնը բացէն արտայայտած էր:

— Այն վայրկեանին, պարոն, երբ իմացայ որ Մէյըրն առենօք Աւստրալիա ապրած է, մտածեցի թէ եթէ Հրեան ալ ապրած է հոն, ուրեմն կ'ունենանք երեք սպանեալներ միեւնոյն վայրէն եկած: Հոս այս երկրին մէջ անոնք միասին գործած չեն, բայց անպատճառ Աւստրալիայի մէջ անոնք միասին ապրած պէտք է ըլլան: Երեքն ալ ծերունի են, հետեւաբար կ'ենթադրեմ որ մարդասպանը դեռ նոր կրցաւ Անգլիա գալ: Բայց մարդասպա՞նը... միւս երեքէն մին ազատ խաղ մը խաղացած ըլլալու է անոր, միասին բարեկամ եղած միջոցին: Աւստրալիոյ ոստիկանութիւնը անշուշտ պիտի կարենայ տեղեկութիւններ հաղորդել այս երեքին մասին, եւ վստահ եմ որ այդ տեղեկութիւններէն պիտի հասկնանք անոնց գործակցութիւնը եւ Սպիտակ Արծիւի մարդասպանութեանց գաղտնիքը: Ուստի անթելով խնդրեցի Սիտնիի իշխանութիւններէն որ մանրամասնօրէն տեղեկագրին այդ երեք մարդոց անցեալի մասին, նմանապէս տեղեկագրին այն անձերու մասին որոնք ժամանակին անոնց հետ բարեկամացած են: Երբ պատասխան ստանանք, պարոն, վստահ եմ որ այս գաղտնիքին կէսը լուծած պիտի ըլլանք:

Հ. Ա. որ յուշատետրին վրայ կարգ մը նօթեր կ'առնէր, Փիրսընի խօսքը լրանալէ վերջ գլուխը վեր առնելով.

— Այդ անթելին մէջ Սպիտակ Արծիւի մը մասին բան մը յիշեցի՞ք:

— Ոչ, պարոն, մոռցայ այդ կէտը. մտածեցի նորէն հեռագրել, յետոյ խորհեցայ որ խնդիրը կը բարդացնեմ:

— Այդ մասին ալ իմացնելու էք եղեր. ըսաւ Հ. Ա.: Հոգ չէ, պատասխան մը ստանալէ վերջ, դարձեալ անթել մը կ'ընենք: Փիրսըն, եթէ տեսութիւններդ ճիշդ են, ուրեմն այս սպանութիւնները անծանօթի մը կողմէ եղած վրէժխնդրութեան արդիւնք են:

— Ես ալ միշտ այդպէս մտածած եմ, պարոն:

— Եւ կը կարծէք թէ մարդասպանը սպանեալներուն ընկե՞ր եղած է իրենց Աւստրալիա գտնուած միջոցին:

— Բնականաբար. եթէ եզրակացութիւնս ճիշդ է:

— Այդ կէտին մէջ ձեզի հետ համաձայն չեմ, ըսաւ Հ. Ա.:

— Կրնա՞մ հարցնել թէ, ինչու պարոն:

— Զոհերուն տարիքին պատճառով, որովհետեւ եթէ ոճրագործը սպանեալներուն ընկերը եղած է իրենց երիտասարդութեան ատեն՝ ուրեմն կը հետեւցուի թէ ինքն ալ ծերունի մըն է:

— Ինչո՞ւ համար ոչ, պարոն:

— Սովորական բա՞ն է որ եօթանասուննոց մէկը ոճիր գործէ:

— Սովորական չէ, պարոն... բայց այս ոճիրները անսովոր են:

— Համաձայն եմ, Փիրսըն, թէեւ չեմ կրնար հաւատալ որ այդ տարիքը ունեցող մէկը այս տեսակ կարգ մը ոճիրներ գործէ: Կրնամ հաւատալ որ թշնամի մէկը սպանած ըլլայ, բայց չեմ կրնար ըմբռնել շարք մը ոճրագործութիւններու:

— Շարք մը չէ, պարոն:

— Մի մոռնաք թէ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւնները դեռ չեն վերջացած, որքան ատեն որ այդ թռչունը փակցուած կ'ըլլայ սպանեալի կուրծքին վրայ՝ համոզուած եմ թէ առիկա յաջորդին համար ազդանշան մըն է, երբ վերջին անձն ալ սպաննուի, անոր վրայ Սպիտակ Արծիւը չպիտի գտնենք, եւ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւն ըլլալը չպիտի հասկնանք:

— Ու եթէ չհասկնանք որ Սպիտակ Արծիւի սպանութիւն մըն է, եւ մարդը չձերբակալենք իր վերջին ոճիրը գործելէ առաջ, ծանր կացութեան մը պիտի մատնուինք, ըսաւ Ճէք Փիրսըն:

— Կ'ընդունիմ որ մեծ դժուարութեան պիտի մատնուինք:

— Կրնա՞մ հարցնել, պարոն, որ եթէ մարդասպանին հետ մէկը ըլլալու հաւանականութիւնը չկայ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ տեսակէտներուս համաձայն կը գտնուիք:

Հ. Ա. մատիտին ծայրովը սեղանին զարնելով.

— Կը խորհիմ որ, թերեւս մարդասպանը մօտաւոր ազգականական կապեր ունէր մէկու մը հետ եւ անոր պատմեց սպանեալներուն կողմէ իրեն հանդէպ եղած անիրաւութիւնը, երբ անոնք Աւստրալիա միասին էին: Մարդասպանը երդում ըրաւ անոնցմէ վրէժ լուծել, բայց այդ ատենները իր միջոցները կը պակսէին, որոշումը գործադրելու համար, ու երբ իր միջոցները կը պակսէին, որոշումը գործադրելու համար, ու երբ իր միջոցները նպաստաւոր դարձան, իրեն չարիք գործողները ամէնքն ալ Աւստրալիայէն մեկնած էին: Անոնց չկրցաւ հետեւիլ որովհետեւ բաւական դրամ չունէր թերեւս, եւ սակայն վրէժի զգացումը իր մէջը միշտ վառ կը մնար:

(Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած ՖՐ. Կ.ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի, ժամը 3ին ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին մէջ

Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ*

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի շքեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենապգ-ի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեշտերբիր անակնկալներ: Գին 15 ֆրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել *Հեռախօսել* Prov. 95-61 *եւ* 34-61

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 **Bld. des Vignes, MARSEILLE** Téléphone: COLBERT 58-10

կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09 - 95.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

16, Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).

կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւլն.:

կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ:

խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին:

Contentieux Général

B. ARDITTI - G. TISSOT

Վաճառականներ! եթէ ՔՐԻԶԻ բերումով դժուարութեան մէջ կը գտնուիք, դիմեցէք մեզի, խորհրդակցութիւնը ձրի է: Ընկերութիւններու կազմութիւն, Լիքիտասիօն, **amiable** *կամ* **judiciaire**, *դատական հետապնդում բոլոր դատարաններու առջեւ:*

CABINET CAUMARTIN 58, Rue Caumartin, Paris

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագնի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր պատասխանատուութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով. Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ դիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ ԼԷՍԹԷՆ* 15 *վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier. Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme. Paris (13): Մէթրօ՝ **Tolbiac**

Tél. Gob. 55-87 **& Gla.** 15-70

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՉՈՐՍ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ ԵՒ ԴՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻԻՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ բէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐՋԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Etude de Me BERNARD WAHL

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Ընդունելի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ. ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քարանցի եւ մարշան փորէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 - 12 եւ 14-20:

143, Rue Saint Martin, PARIS Tél, Archives 05 - 93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժնին մէջ)*

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՎԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր.
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100.000	10.000.000
100	50.000	5.000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10.000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10.000.000
Գումար 111.411 թիւ, որոնք կը շահին 60.000.000 ֆր.		

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20*ին*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 *կամ* 4/4 *կամ* 10/10 *եւ կամ* 20/20 *համեմատութեամբ:*

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետգրաւմամբ (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ԿԱՇՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԻ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միեւս տրամադրելի է ընտիր մը երկիր՝ անմրցելի գիներով:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայերու մասին

ՏԻԿ. ՓԸԹԻ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆի կողմէ Նոյեմբեր 5ին, իրիկուան ժամը 5ին, 14 Rue de Trévise, *Փարիզ:*

Բոլորին պարտքն է քաջալերել այս արի ֆրանսուհին, որ այնքան հերոսական դեր կատարած է Բայրի Չարգերուն առեն:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները: Դիմել ամէն օր ժամը *2-3* գ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փօրթ տ'Օրլէանէն առնել *88* թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïeucerie*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ:

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Metro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 6 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2644 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

»»»· ·«««

Պ. Տումէրկի Վերաքննութեան Ծրագիրը
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

»»»· ·«««

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՆ ԻՐԵՆՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Վճռական օրեր են Ֆրանսայի համար: Ուրբաթ օրուան խորհրդակցութենէն յետոյ, նախարարական խորհուրդը շաբաթ օր ալ արտակարգ նիստ մը գումարելով, մեծամասնութեամբ վաւերացուց Պ. Տումէրկի վերաքննութեան ծրագիրը, որուն հիմնական մասերը հաղորդած էինք արդէն: Նիստը հազիւ բացուած, վարչապետը յայտարարեց թէ երկար խորհելով, համոզուեցաւ թէ կարելի չէ փոփոխել իր ծրագիրը: Հետեւաբար, խնդրեց որ արտօնութիւն տրուի մեծամասնութեան ներկայացնելու զայն: Հանրապետութեան նախագահը ջերմապէս շնորհակալութիւն յայտնեց: Խօսք առաւ միայն Պ. Մառքէ, Աշխատանքի նախարարը, որ վերջերս բաժնուած էր իր իսկ հիմնած նոր – ընկերվարական կուսակցութենէն: Եւ իր քուէն տուաւ Պ. Տումէրկի ծրագրին: Փոքրամասնութիւնը կը կազմէին վեց արմատական նախարարները, որոնք յայտարարեցին թէ կը վերապահեն իրենց ազատութիւնը՝ երեսփ. ժողովին լուծման վերաբերեալ կէտի մասին: Ուրեմն, պայքարը պիտի շարունակուի խորհրդարանին մէջ: Այս միջին ճամբան գտնուեցաւ շնորհիւ արտաքին նախարար Պ. Լավալի եւ պատերազմական նախարար Մարաջախտ Փէթէնի թախանձանքներուն: Երկուքն ալ պարզելով միջազգային կացութեան ծանրութիւնը, խնդրեցին արմատական նախարարներէն որ չխզեն ազգային միութիւնը: Պ. Տումէրկ ալ յորդորեց համբերել, որով Էռիօ եւ իր ընկերները չուզեցին ստանձնել զինադուլը խզելու պատասխանատուութիւնը:

Այս համաձայնութենէն յետոյ, պաշտօնապէս հրատարակուեցաւ վերաքննութեան ծրագիրը, եւ շաբաթ ժամը 6·30ին Պ. Տումէրկ խօսեցաւ իր եօթերորդ ճառը, ձայնասփիւռին առջեւ: Այս անգամ մեծ փոփոխութիւն մը կը զգացուէր իր շեշտին մէջ. նախկին հայրական զրոյցին յաջորդած էր վճռական եւ յաճախ վիրաւորական լեզու մը, ուր տիրական տեղ մը կը գրաւէին «ես»ը, «կ'ուզեմ»ը, «կը պահանջեմ»ը:

⁂ Լոնտոնի մէջ կը գնահատեն Պ. Տումէրկի ծրագիրները, մինչեւ իսկ շատ աւելցնելով հեղինակին կորովը: Այս առթիւ գրել կուտան թէ՝ 15 տարիէ ի վեր Ֆրանսա 25 դահլիճ ունեցած է, այսինքն միջին հաշուով ութ ամիսը մէկ հատ: Ինչպէս կարելի է երկիր կառավարել այս անկայուն վիճակով, կը հարցնեն Լոնտոնի մէջ:

Վերաքննութեան Ծրագրին գլխաւոր կէտերը

Ինչպէս գրած էինք, վերաքննութեան ծրագրին առաջին յօդուածով, նախարարներու եւ անոնց խորհրդականներու թիւը պիտի ըլլայ առաւելն քսան, առանց հաշուելու վարչապետը: Պ. Տումէրկի նպատակն է վարչապետը ազատել նախարարական պարտականութիւններէ եւ ստեղծել պաշտօն մը որ համապատասխանէ Անգլիոյ Առաջին նախարարի պաշտօնին (Նախարարապետ):

Երկրորդ յօդուածով, Հանրապետութեան նախագահին իրաւունք կը տրուի լուծելու երեսփ. ժողովը: Առաջին տարուան համար, այդ լուծումը չի կրնար վճռուիլ առանց ծերակոյտին հաւանութեան. իսկ յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ լուծել ժողովը, առանց նախապէս առնելու ծերակոյտին հաւանութիւնը: Կը նշանակէ թէ վարչապետը իրաւունք ունի լուծում պահանջելու, երբ դահլիճի տագնապ ծագի եւ ինք հրաժարելու ստիպուի:

Երրորդ յօդուածը կը վերաբերի պետական պաշտօնեաններուն: Այդ յօդուածին համաձայն, պետութիւնը հաստատուն պաշտօն կ'ապահովէ ասպարէզի համար. բայց կ'ազդարարէ թէ երբ պաշտօնեաները իրենց գործը լքեն անարդարանալի պատճառներով կամ խորհրդակցաբար, խզած կ'ըլլան իրենց կապը՝ պետութեան հետ: Ուրիշ խօսքով, արգիլուած է պետական պաշտօնեաներու գործադուլը, որ ազդու սպառնալիք մը եղած է մինչեւ այսօր:

Չորրորդ յօդուածով, ծախքեր առաջարկելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի կառավարութեան: Ուրիշ որ եւ է առաջարկ անընդունելի է, եթէ երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը նախապէս համապատասխան հասոյթն ալ քուէարկած չեն: Երբ տարեշրջանի մը ելմտացոյցը քուէարկուած չէ յունուար 1էն առաջ, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ երկարաձգել նախորդ ելմտացոյցը, ամբողջ տարուան կամ անոր մէկ մասին համար, խորհրդակցելով Պետական Խորհուրդին հետ:

Այս ծրագիրը ներկայացնելէ յետոյ, Պ. Տումէրկ ծանոյց թէ խորհրդարանին բացումէն անմիջապէս վերջը պիտի պահանջէ երեք ամսուան առժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել 1935ի համար: Այս պարագան զէնք մը պիտի դառնայ ընդդիմադիրներուն համար, քանի որ վարչապետը կ'ուզէ պատրաստ վարկ ունենալ եւ Վերսայլ երթալ, այսինքն վերաքննութիւնը կատարել բուն ելմտացոյցին քուէարկութենէն առաջ: Այդ պարագային դրամ կ'ունենայ ի հարկին երեսփ. ժողովը լուծելու եւ նոյնիսկ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար:

Խորհրդարանը կը բացուի այսօր, երեքշաբթի: Ծրագիրները սեղանի վրայ են, բայց առաջին նիստը պիտի յատկացուի հանգուցեալ Պառթուի եւ Փուանքարէի փառաբանութեան: Բուն օրակարգը վաղը:

Ծանր պատիժ լրտես սպայի մը

Պելֆորի բանակի մատակարարը, Ֆրոժէ, որ կ'ամբաստանուէր թէ զինուորական գաղտնիքներ ծախած է գերման լրտես Քրաուսի, շատ ծանր վճիռ մը ստացաւ երէկ.— Հինգ տարի բանտարկութիւն, 5000 ֆր. տուգանք, տասը տարի զրկում քաղաքացիական իրաւունքներէ, տասը տարի բնակութեան արգելք: Լրտես Քրաուս (Լեհ) դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան եւ 3000 ֆր. տուգանքի: Որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Դատապարտեալ սպային եղբայրը սպառնացած «շան պէս սատկեցնել» դրպարտիչները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻ ՃԱՌԸ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

»»»· ·«««

Կը սպառնայ ի հարկին լուծել երեսփ. ժողովը

Ահա գլխաւոր մասերը՝ Պ. Տումէրկի շաբաթ օրուան ճառին, որուն հազարաւոր պատճէնները տպած են կարգ մը աջակողմեան թերթեր, պատերը փակցնելու կամ ցրուելու համար.—

— «Կառավարական վերանորոգում, լաւ կազմակերպուած եւ տեւական հեղինակութիւն մը միակ ազդու միջոցն է համախմբելու, միացնելու եւ գործի մղելու այն բոլոր տարրերը որ ընդունակ են շտկելու տնտեսական կացութիւնը: Արդ, կառավարական հեղինակութիւնը գրեթէ գոյութիւն չունի: Այս գրեթէ չգոյութեան հետեւանքը եղած է տկարացումը եւ երբեմն նոյնիսկ խառնակութիւնը մեր հանրային մեծ վարչութեանց, որոնք օրէ օր աւելի անտէր կը դառնան: Եթէ այսպէս շարունակուի, շուտով պիտի հասնինք անիշխանութեան: Եւ դուք պիտի ըլլաք անոր առաջին զոհերը: Ուրեմն, ամէնէն առաջ դուք պիտի ուզէք որ կառավարական հեղինակութիւնը վերանորոգուի եւ լաւ կազմակերպուի անյապաղ: Կ'ըսեն թէ մեղաւորը մարդիկ են եւ մասնաւորապէս այն մարդիկը որ ձեզ կը ներկայացնեն խորհրդարանին մէջ, եթէ կառավարական հեղինակութիւնը աստիճանաբար տկարացած է: Պէտք է ըզգուշանալ ընդհանրացումներէն: Խորհրդարանին մէջ կան արժէքաւոր մարդիկ որոնք կ'ուզեն լաւ ծառայել ձեր շահերուն եւ ունին պետական մարդու բոլոր յատկութիւնները: Բայց անոնք ցրուած են բազմաթիւ խումբերու եւ կուսակցութեանց մէջ որոնք խորհրդարանը կը վերածեն գեղադիտակի մը (քալէիտոսքոփ): Անոնք իրենց ժամանակը կ'անցընեն փոխադարձաբար կռուելով նուաճելու համար իշխանութիւն մը ուր անկարելի է լաւ կամ օգտակար բան կատարել, անգամ մը որ տիրանան անոր: Յաճախ իրենց համար դժուար է յետագային այդ իշխանութիւնը պահպանել այն սադրանքներէն կամ բուռն ճնշումէն զորս կը կատարեն ուրիշներ՝ իրենց տեղը անցնելու համար»:

Վարչապետը բացատրելով թէ այս բոլորին պատճառը սահմանադրութեան կարգ մը թերութիւններն են, շեշտեց թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է վերաքննել զայն եւ յարմարցնել արդի պահանջներուն: Յետոյ ուժգնօրէն յարձակեցաւ «արհեստով խռովարարներու», «փոքր կոմիտէներու քաղաքագէտներուն», «տակնուվրայութեան կուսակիցներուն» եւ մասնաւորապէս ընկերվարական – համայնավար ճակատին վրայ, յայտարարելով թէ միայն անոնք են որ դիկտատուրա կ'ուզեն:

— «Եւ ասո՞նք են որ խաւարակուռ եւ մաքիավէլեան ծրագիրներ կը վերագրեն ինծի: Ես կ'ուզեմ անդարձ հեռանալ քաղաքական կեանքէն, բայց նախապէս լրացնելով գործս: Ուստի, պիտի գործածեմ սահմանադրութեան տուած միջոցները, յաջողելու համար: Ըսել կ'ուզեմ թէ ի հարկին բուն իսկ երկրին պիտի դիմեմ, որպէսզի յայտնէ իր կամքը: Այդ խորհրդակցութիւնը չի կրնար կատարուիլ հանրաքուէով: Մեր սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած չէ հանրաքուէն: Ֆրանսայի մէջ կարելի է միայն նոր ընտրութիւններ կատարել: Ես չեմ ուզեր երեսփ. ժողովը լուծելու միջոցին դիմել. բայց չպիտի վարանիմ դիմելու, եթէ հարկադրուիմ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ է արագ շարժիլ: Կարելի չէ շատ ուշացնել դէպի Վերսայլ ճամբորդութիւնը: Ահա թէ ինչու խորհրդարանին բացումէն անմիջապէս վերջը պիտի պահանջեմ առժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել քանի մը ամսուան համար: Եթէ մերժեն ճիշդ ժամանակին քուէարկել այդ վարկը, կը նշանակէ թէ խորհրդարանը ոչ միայն հակառակ է վերաքննութեան, այլեւ չուզեր որ ես միջոց ունենամ ժողովուրդին կարծիքը առնելու այս ծանրակշիռ հարցի մասին»:

Այնուհետեւ Պ. Տումէրկ մանրամասնօրէն պարզեց 1875ի սահմանադրութեան գլխաւոր թերութիւնները: «Այդ սահմանադրութիւնը մշակող եւ քուէարկող ազգ. ժողովին մեծամասնութիւնը հանրապետական չէր: Այդ սահմանադրութիւնը թոյլ կուտար Հանրապետութենէն միապետութեան անցնիլ, փոխելով միայն մէկ բան,— «Հանրապետութեան Նախագահ»ին տեղ դնելով «Թագաւոր»: 1884ին էր որ յատուկ տրամադրութեամբ ճշդուեցաւ թէ կառավարութեան հանրապետական ձեւը չի կրնար վերաքննութեան ենթարկուիլ: 1875ի սահմանադրութիւնը քուէարկող մեծամասնութեան միապետական դիտումները կը հաստատուին նաեւ այն իրողութեամբ որ զանց առած են խօսիլ վարչապետի մասին եւ կը յիշեն միայն նախարարները: Հարկ է դարմանել այս թերութիւնը»:

Այսպէս պարզաբանելով եւ պաշտպանելով իր առաջարկած փոփոխութիւնները, Պ. Տումէրկ եզրակացուց.

— «Իմ ծրագիրներէս ոչ մէկը կրնայ վտանգել ժողովրդապետական վարչաձեւը: Ասոնց բոլորին նպատակն է ամրացնել, տեւականացնել այդ վարչաձեւը, անկարելի դարձնել անձնական իշխանութիւնը եւ դիկտատուրան: Անձնական իշխանութիւնը եւ դիկտատուրան կը ծնին անկարգութենէն, անիշխանութենէն, երբ երկիր մը դէպի անդունդ կ'առաջնորդուի անկարողներու, անխոհեմներու, եսասէրներու կամ բռնարարոյ մարդոց կողմէ: Երբ դիկտատորները երեւան կուգան, իրենց նպատակին հասնելու համար ոչ սահմանադրութեան կը դիմեն, ոչ ալ օրինականութեան: Կը պատռեն կամ կը բռնաբարեն զանոնք: Խորհրդարաններէն ալ արտօնութիւն չեն խնդրեր, այլ կը գոցեն զանոնք, բրտօրէն փողոց եւ երբեմն բանտ նետելով անոնց անդամները: Սերտեցէք մեր պատմութիւնը եւ պիտի համոզուիք: Տիրող չարիքը դարմանելու համար ես միայն եւ միայն խորհրդարանական, սահմանադրական միջոցներ գործածեցի, եւ այդպէս ալ պիտի շարունակեմ»:

Ճառին մնացեալ մասը ջերմ կոչ մըն է հայրենասիրութեան եւ միութեան: Աւելի ուժ տալու համար իր խօսքին, վարչապետը յիշեց նոյեմբեր 11ը (զինադադար), երբ Ֆրանսայի ամբողջ ժողովուրդը, ծեր, երիտասարդ կամ զպրոցական, կը համախմբուի յիշատակարաններուն առջեւ, յարգելու համար մէկուկէս միլիոն մեռեալները որոնց զոհողութիւնը փրկեց հայրենիքը, որոնք իբրեւ եղբայրներ միացան խրամներու մէջ,— հարուստ եւ աղքատ, աշխատաւոր թէ մտաւորական, քաղաքական բարեկամ թէ թշնամի: «Ֆրանսացինե՛ր, զաւակները Ֆրանսայի հողին, ցեղին եւ անոր անցեալին, կը թախանձեմ ձեզ նորէն իբրեւ եղբայրներ ներկայանալ նոյեմբեր 11ին, օր փառքի, սուգի եւ խաղաղութեան»:

Մարսէյլի սպանութեան հետեւանքները

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց կարգ մը նոր պատիժներ, համաձայն ներքին նախարարին զեկուցման: Այսպէս, Պ. Պէօթուան, Ապահովութեան տեսուչը որ պաշտօնանկ եղած էր, բայց կը պահէր իր թոշակը, իբրեւ անպաշտօն նահանգապետ, զրկուեցաւ այդ իրաւունքէն: Պ. Պէօթուան Մարսէյլ գացած եւ վաւերացուցած էր Ալեքսանդր Թագաւորին ընդունելութեան առթիւ ձեռք առնուած միջոցները: Ուրեմն, պատասխանատու կը համարուի: Առժամապէս կախակայուեցաւ Պ. Սիսթէռոն, Ապահովութեան Տեսչութեան ընդհ. ստուգիչը, եւ պիտի դատուի: Տեղեկագիրը մեղադրանքներ կը պարունակէ նաեւ արտաքին նախարարութեան մասին, որուն կ'իյնար ընդունելութեան արարողական մասը, եւ դատական նախարարութեան մասին, որ դաւադրութեան մը գոյութիւնը գիտնալով հանդերձ, անմիջապէս դատական քննութեան չէ ձեռնարկած:

Միեւնոյն նիստին մէջ, պաշտօնանկ եղաւ Հօթ Կառօնի նահանգապետը, որ չէ կրցած զսպել Սպանիացիներու ցոյցերը՝ Թուլուզի մէջ: Այսպէս, Քաթալոնիոյ յեղափոխականները իրենց դրօշը պարզած են Թուլուզի քաղաքապետարանին վրայ. ցոյցեր կատարած են սպանիական դեսպանատան դէմ եւն.: Միւս կողմէ, նահանգապետը Սպանիոյ յանձնել տուեր է քաղաքական փախստականները, խախտելով ապաստանի օրէնքը:

⁂ Հռոմի ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը նոյեմբեր 3ին Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան դիմելով, խնդրեց Ֆրանսայի յանձնել երկու խրուաթ գործիչները, Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք, որոնք բանտարկուած են Թուրինոյի մէջ:

Մարսէյլի մէջ բանտարկուած Խրուաթները նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուեցան: Չորեքշաբթի օր դէմ դիմաց պիտի հանուին Փարիզէն կանչուած վկաներու հետ:

Խրուաթ ահաբեկիչ մը, Պրանիմիր Եէլէչ, Նիւ Եորքէն իտալական նաւ մը նստելով, յաջողած է Նափոլի հասնիլ:

⁂ Պուքրէշի մէջ ձերբակալուեցաւ խրուաթ ահաբեկիչ մը, որ մասնակցած է Եուկոսլավիոյ մէջ կատարուած կարգ մը մահափորձերու: Կ'ուրանայ որ եւ է մեղսակցութիւն Մարսէյլի սպանութեան մէջ: Կեղծ անուն մը տուած ըլլալով, ինքնութիւնը չէ ճշդուած տակաւին:

«Ձերբակալեցէք ամբողջ Փանոսեան ընտանիքը»

— oo —

Այսպէս կ'աղաղակէր, ուրբաթ օր, Տիկին Նայտա Սոմմէր, ոստիկանութեան հաղորդելով հետեւեալ պատմութիւնը.— Գոհարեղէնի միջնորդ եմ, քանի մը օր առաջ վաճառականներ ինծի յանձնեցին 350,000 ֆրանքի գոհարեղէն, ծախելու համար: Ամենայն Սրբոց (Մեռելոց) օրը Տիկին Վերժին Փանոսեանի տունը գացած էի, (15 Քոնտորսէ փողոց) երբ թեթեւ տկարութիւն մը զգացի: Տիկին Փանոսեան ճերմակ փոշի մը լեցուց բաժակիս մէջ, ըսելով. — «Սքանչելի դարման է, անմիջապէս կ'աղէկնաք»: Քիչ յետոյ, երբ տակաւին ապուշցած վիճակ մը ունէի, Տիկին Փանոսեանի աղջիկը, Ժոզէֆին, պահանջեց իրեն յանձնել գոհարեղէնները: Յետոյ իր նշանածը, Մորիս Կուիլլօ, յանձն առաւ տուն տանիլ զիս: Երբ սանդուղէն վար կ'իջնէինք, յանկարծ զգացի որ զիս կը հրէին: Ինկայ կռնակի վրայ եւ թեւս կոտրեցաւ: Այդ օրէն ի վեր, գոհարեղէնները կը գտնուին Փանոսեան ընտանիքին մօտ, որ իւրացուցած է զանոնք, օգտուելով իմ անհանգստութենէս եւ անկումէս»:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը անմիջապէս խուզարկութիւն կատարելով, Փանոսեաններու տան բազմոցին տակէն գտաւ գոհարեղէններուն մեծ մասը: Բայց պակաս էին երեք թանկագին քարեր, 100,000 ֆր. արժողութեամբ: Խուզարկութիւն կատարուեցաւ նաեւ Մորիս Կուիլլոյի բնակարանը եւ ձեղնայարկի մը մէջ գտնուեցան թանկագին քարեր: Բայց հարիւր հազարի գոհարեղէնները դեռ չեն գտնուած:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Տիկին եւ Օրիորդ Փանոսեանը եւ նշանածը, իբրեւ գող եւ գողօնապահ, բայց երեքն ալ անմեղ կը ձեւանան:

Սուրիոյ Խորհրդարանը փակուած

»»»· ·«««

Սուրիոյ մարզպանը անորոշ պայմանաժամով դադրեցուց Սուրիոյ երեսփ. ժողովին նիստերը: Այս առթիւ մարզպանը զեկոյց մը հրատարակելով, բացատրութիւններ կուտայ իր վարչական տնօրինութեանց մասին: Կ'ըսէ թէ ընդդիմադիրները կը շարունակեն խանգարել կառավարութեան աշխատանքները, թէ անոր եւ հոգատար իշխանութեան կը վերագրեն տնտեսական տագնապին պատասխանատուութիւնը, թէ յատկապէս տեղեկատու դիւան մը հաստատուած է, նպատակաւոր լուրեր տարածելու համար, թէ այդ միեւնոյն տարրերը կ'ուզեն նոյնքան խառնակ վիճակ մը ստեղծել որքան 1933ին, երբ հարկ եղաւ դադրեցնել խորհրդարանին աշխատանքները:

— · —

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼՈՒ մարմաջ եւ մասնագիտութիւն ունէր Սիլվէսթըր Մաթուշքա, որ այժմ կը դատուի Վիէննայի մէջ: Կամուրջ մը կամ կառախումբը օդը հանելէ յետոյ, ինք ալ կը խառնուէր ազատարարներուն, զոհերը փրկելու համար... երեք ծանր արկածներ պատճառած է, 1931էն ի վեր: Ամէնէն վտանգաւորը կատարած է Պերլին – Պազէլ գծին վրայ, երբ 109 հոգի վիրաւորուեցան: Կը կարծուի թէ Վիէննայի մէջ դատուելէ յետոյ պիտի յանձնուի Գերմանիոյ: Ճարտարագէտ է, ընտանիքի պատուական հայր, եւ սակայն, առանց վերապահութեան յայտարարեց դատարանին մէջ. — «կեանքի մէջ իմ միակ հաճոյքս է տեսնել կառախումբի մը ոստումը գիծերէն վեր եւ լսել մահամերձներուն հոնդիւնը եւ վիրաւորներուն ճիչերը»:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ պուլկարական դեսպան նշանակուեցաւ նախկին ընկերվարական նախարար մը, Պ. Տիմօ Քազազով, որ մահուան սպառնալիքի ենթարկուած էր Մակեդոնացիներուն կողմէ, իբրեւ ջերմ կուսակից Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցման: (1923 – 24ին մեծապէս օգտակար եղած է հայ գաղթականներուն):

ԵՕԹԸ ԴԻԱԿՆԵՐ գտնուեցան Փէթրիչի մէջ (Պուլկարիա), որ Մակեդոնացիներուն միջնաբերդն էր: Կը հաստատուի թէ բոլորն ալ սպաննուած են մակեդոնական կազմակերպութեան հրամանով:

ՓԱՐԻԶ – ՎԻԷՆՆԱ ճէպընթացը Շվարցախի կայարանը հասած ատեն, գծին վրայ գտնուեցաւ Տօտա անուն սերպի մը դիակը: Անմիջապէս ձերբակալուեցան ուրիշ երկու Սերպեր, որոնք միեւնոյն վակոնը կը գտնուէին եւ քիչ առաջ բուռն վէճ մը ունեցած էին: Երեքն ալ Զագրէպ կ'երթային: Չէ ճշդուած քաղաքակա՞ն թէ քրէական սպանութիւն է այս դէպքը:

ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ...

(ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՋՆՋՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

»»»..«««

Պատահօրէն եղաւ այնպէս, որ Հայոց Ազգ. Սահմանադրութեան ջնջումը զուգադիպեցաւ Ռուսիոյ անդամակցութեան Ազգաժողովին:

Աշխարհը չի հետաքրքրուիր մեզմով. մեր նկատմամբ գործադրուած անիրաւութեանց մէջ ան չի տեսներ իր բարոյական պատկերը. շատ ենք փոքր՝ իրեն իբր հայելի ծառայելու համար....

Սակայն մենք կը տեսնենք իր պատկերը, ու մեր նկատմամբ գործադրուած անարդարութեանց կանգունով արդարօրէն կը չափենք իր բարոյականը:

Բազմաթիւ դաշնագիրներով ճըշդուեցան եւ նուիրագործուեցան փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Պատերազմէն վերջ ամբողջ գրականութիւն մը մշակուեցաւ այս հարցին շուրջ: Ցատկապէս Ազգաժողովը հարցին իրաւագիտական մշակումին եւ անոր միջազգայնացումին մէջ հսկայական դեր ունեցաւ: Փոքրամասնութեանց վերաբերող բոլոր միջազգային (յետպատերազմեան) դաշնագիրները մշակուած եւ կնքուած են Ազգաժողովի անմիջական մասնակցութեամբ: Այս հաստատութեան դիւաններուն մէջ այսօր նման ծրագիրներու ամբողջ դէզ մը կայ:

Եթէ Թուղթի վրայ նուիրագործուած իրաւունքը ոյժ է, ապա երբեք մանրամասնութիւնները այնքան ուժգնապէս պաշտպանուած չէին, որքան Ազգաժողովի հիմնադրումէն ի վեր:

Ու միաժամանակ, հակառակ այս «յաղթանակ»ին, իրականութեան մէջ, փոքրամասնութիւնները երբեք այնքան տրորուած չէին, որքան Ազգաժողովի հիմնադրումէն ասդին:

Բացարձակապէս անառարկելի են այս զոյգ բանաձեւումներէն թէ մէկը եւ թէ միւսը:

Ու հոս է արդի աշխարհի բարոյականկործանումին բովանդակ պատկերը:

Իրաւունք, բարոյական արժէքներ, դաշինքներ եւ ուխտեր,— այս ապրանքը գին չունի այլեւս: Ու ճիշդ այդ պատճառով ալ առատութեան եղջիւրէն այնքան դիւրութեամբ կը յորդի:

Ահա մեր Սահմանադրութիւնը: Աւելի քան փոքրամասնացած Թրքահայ ժողովուրդի իրաւունքներու վերջին նուիրական տախտակը: Մասունք մը, որ անուղղակի ձեւով պաշտպանուած եւ իբրեւ անմերժելի սկզբունք տեղ գտած էր նաեւ Լօզանի դաշնագրին մէջ: Էնկիւրիին հաճելի չեկաւ այդ Սահմանադրութիւնը: Դահիճը առաւ զայն եւ նետեց իր ոտքերուն տակ: Ու վարուեցաւ այնքան գազանաբար, որովհետեւ գիտէ թէ մեր աշխարհը այլեւս բարոյական չունի. յարգանք չունի դէպի իր խօսքը եւ իր ստորագրութիւնը:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի ջնջումը, ճիշդ է, անօրակելի գազանութիւն է մեր նկատմամբ, բայց եւ Թուք մըն է բովանդակ քաղաքակիրթ մարդկութեան երեսին. այն աշխարհի որ յատուկ դաշինքներով իր վրայ առաւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութիւնը եւ այդ դաշինքներու տակ դնել տուաւ նաեւ Թուրքիոյ ստորագրութիւնը:

Թուք մըն է մանաւորաբար իր զինակցի՝ Ռուսիոյ երեսին:

Գիտակցաբար թէ գիւղածօրէն այնպէս եղաւ, որ Էնկիւրիի այս գազանային արարքը, ինչպէս ըսինք, զուգադիպեցաւ Ռուսիոյ անդամակցութեան Ազգաժողովին: Եթէ այդպէս չըլլար. եթէ այս գազանութիւնը տեղի ունեցած ըլլար անդամակցութենէն տարի մը առաջ, միամիտներ պիտի ըսէին.

— Թուրքը պիտի չյանդգնէր այսքան լրբենի արարք մը գործել, եթէ երբեք Ռուսիան Ազգաժողովի մէջ գտնուէր:

Ու թերեւս նոյնը պիտի ըսէին նաեւ Ազգաժողովի հասցէին, եթէ երբեք Թուրքիան մաս չկազմէր անոր.

— Թուրքիան չէր յանդգներ նման լրբութիւն գործել, եթէ Ազգաժողովի կազմին մէջ գտնուէր. Ազգաժողովը կը պարտադրէր անոր յարգել հայ փոքրամասնութեան իրաւունքները:

Այսօր Թուրքիան... անդամ է Ազգաժողովին:

Անդամ է Ազգաժողովին... նաեւ Ռուսաստանը:

Պատրանքի տեղ չմնաց ոչ մէկուն եւ ոչ միւսին համար:

Հայութեան հիասթափութիւնը սակայն Ազգաժողովի նկատմամբ կատարեալ ողբերգութեան փոխուեցաւ այն օրէն ասդին, երբ Թուրքիան ,Ապրիլ 24ի գործադրիչը, արտակարգ մեծարանքներով ընդունուեցաւ Ազգաժողովէն ներս: Թուք նետելով անոր բոլոր յանձնառութեանց եւ ստորագրութիւններուն վրայ, դահիճը անցաւ մեր Դատի վրայէն եւ ընդհանուր ծափահարութեանց եւ փառաբանանքներու մէջ եկաւ ու բազմեցաւ մեր տապանաքարին վրայ:

Գէշ էին բոլորը, հասկցանք. բայց ահա Ռուսիան, դրօշակակիրը արդարադոյն դաւանանքի մը եւ բարեկամն ու զինակիցը Թուրքիոյ: Ու նաեւ մեր ներկայացուցիչը, պետութեան մը — Հայաստան — որ մաս կը կազմէ զինք Ժընեւ ճամբող Խորհրդային Միութեան:

Իր հայանուն մանկլաւիկները արտակարգօրէն յուզուած կը թուին Թուրքիոյ գազանութեան առիթով: Գոհ են, որ Ռուսիան այսօր բազմած է Ազգաժողովի մէջ: Երէկ չէին հաւատար անոր, որովհետեւ հոն Ռուսիան չկար, մինչ այսօր կը հաւատան, որովհետեւ հոն է իրենց սիրեցեալը: Ոչ միայն կը հաւատան, այլեւ վստահ են, որ իրենց չափ Թուրքիոյ գազանութենէն ազդուած է նաեւ ան, տէրն ու պաշտպանը մեր հայրենիքի: Վստահ են, որ Քրեմլը իր պատուիրակին միջոցով տէր պիտի կանգնի մեզի, երբ մանաւանդ Պոլսոյ պատրիարքարանը խզած չէ իր կրօնական կապը Էջմիածնի հետ, հաստատութեան մը, որ կը վայելէ եղեր Մոսկուայի լիակատար պաշտպանութիւնը:

Հաշիւ պէտք է պահանջել այս պոռնիկ քարոզչութեան համար:

Պէտք է պահանջել, որ այս սրիկաները արժեցնեն իրենց խօսքը: Թող հանեն իրենց սիրեցեալը եւ Ազգաժողովի ամպիոնէն, ի լուր աշխարհի, գէթ քանի մը բառով հնչեցնեն Հայութեան բողոքը գործուած գազանութեան դէմ:

Շուար ժողովուրդի մը հաւատքին հետ պոռնկաբար չխաղալու համար, այսքան «գործ» այս վարձկան սրիկաներէն պէտք է պահանջել:

(Խմբագրական «Յուսաբեր»ի)

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԵՌՈՒՍ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԽՄԲ.— Այս կարեւոր յօդուածին հեղինակն է պուլկար հեղինակութիւն մը, փրոֆ. Կէնով, որ կ'աշխատակցի Միրի.—

Մենք, տարուած այն դէպքերէն որոնք տեղի կ'ունենան մեր շուրջ, միայն առեն առեն կը նկատենք այն բոլորը որոնք ուրիշ երկրամասերու մէջ կը կատարուին:

Երկու տարի առաջուան ճափոնեւ-չին պատերազմը, Մանչուրիոյ կազմութիւնը եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ ռուսեւճափոն յարաբերութեանց սրութիւնը մեր ուշադրութիւնը առաւելապէս այդ ծայրամասը կը քաշեն առենէ մը ի վեր:

Եւ սակայն, արեւելեան մեծ հարցը միայն մերձաւոր ու ծայրագոյն Արեւելքը չէ որ կ'ընդգրկէ, այլ ունի նաեւ երրորդ մը,— Միջին Ասիոյ տիրապետութիւնը: Աշխարհի դիւանագիտական պատմութեան մէջ այդ հարցը նոր չէ: Ան տարածական քաղաքականութեամբ, մէկը հարաւէն՝ Հնդկաստանէն, միւսը հիւսիսէն՝ Կովկասէն, Ուրալէն եւ Սիպիրէն ըսկսան բախիլ Միջին Ասիոյ երկար գիծին վրայ, որուն մէկ ծայրն է չինական պատը, իսկ միւսը՝ Կասպից ծովը:

Գերակայութեան նպատակով այդ երկու պետութեանց տարած պայքարները քանի մը անգամ մինչեւ պատերազմ կրնային երթալ: Իրաւախոհութիւնն ու նոյն պետութիւններուն այլ գործերը պատճառ եղան որ պայքարը մինչեւ արիւնահոսութիւն չընթանայ: Վերջերս, սակայն, հոն կրկին որոշ լարուածութիւն մը կը նկատուի, որ, ապահովաբար, ոչ-հեռաւոր ապագային պիտի յանգի նոր բախումներու շրջանի մը: Որովհետեւ հարցը կը վերաբերի երկու մեծ պետութեանց հսկայ շահերուն. այդ պետութիւնները մրցակիցներ են ոչ միայն որպէս ապագայ տիրակալները այդ լայնատարած հողերուն, այլ եւ իբրեւ ընդդիմադիրներ ընկերային — քաղաքական աշխարհայեացքներով որոնք, թէեւ հանդարտ այժմ, պատերազմի մը պիտի յանգին ապահովաբար:

19րդ դարու երկրորդ կիսուն, Անգլիա եւ Ռուսիա քանի մը անգամներ Պոլսէն մինչեւ Դեղին ծով սուր բախումներ ունեցան: Նիքոլա Ա.ի օրերուն (1825—55) կը սկսի Ռուսերու մուտքը, հարաւէն, ամբողջ Ասիոյ մէջ: 1829ին, Պարսկաստանի հետ հաշտութիւնը Թիւրքմէնչայի մէջ, Ռուսիան դարձուց Կովկասի ու Կասպից ծովու տէրը: 1847ին, երբ ցարը զօրավար Մուրավիէվը նշանակեց արեւել. Սիպիրի կառավարիչ, արագօրէն սկսաւ ռուսական յառաջխաղացումը դէպի Չինաստան եւ Մեծ Ովկիանոս: 1858ին, Ռուսերը գրաւեցին բոլոր նահանգները՝ Ամուրի մօտ: 1860ին, կոմս Իկնատիէվ, իբրեւ ռուսական դեսպան Պոլիս երթալէ առաջ, փեքինի դեսպան էր, ուր ստորագրեց դաշնագիր մը՝ Չինաստանի հետ որ Ռուսիոյ համար շատ նպաստաւոր էր: 1875ին, Ռուսիա գրաւեց Սախալինը:

1860ին, Ռուսիան սկսաւ թափանցել չինական Թուրքեստան՝ յառաջանալով Թեն Շան լեռներու երկու կողմերէն: Միաժամայն, ան արագօրէն յառաջացաւ Արալեան ծովու ուղղութեամբ Իրանի դաշտային բարձունքներէն: Քսան տարուան մէջ ան հասաւ մինչեւ Աֆղանիստանի սահմանները՝ գրաւելով Խիվան եւ Պուխարան: Զօրավար Չերնեէվ գրաւեց Սիր Տարիայի հովիտը, իսկ 1865ին Թաշքենդ. անկէ վերջ, զօրավար Ռոմանովսքի գրաւեց Սամարղանդը, որ երբեմնի մայրաքաղաքն էր Լէնկթիմուրի: Զօրավար Սքոպելեւի կողմէ, 1872ին, Խիվայի վերագրաւումը պատճառ դարձաւ Անգլիոյ կողմէ բողոքներու: 1878—79ին է որ, Աֆղանիստանի մէջ, երկու հակառակորդ պետութիւններ բախեցան: Ռուսիա, 1877—78ին յաղթած ըլլալով Թուրքիոյ, ամբողջ Արեւելքի իսլամ բնակչութեան վրայ մեծ ազդեցութիւն ձեռք ձգած էր: Պարսկաստան հարկադրուած էր անոր ձգել Մերվը, որ Հնդկաստանի բանալին է եւ զոր գրաւեց զօր. Քոմարով 1884ին: Անգլիա բողոքեց, խօսուեցաւ, նոյն իսկ, երկու դարաւոր թշնամիներու մինչեւ պատերազմի մը մասին, բայց Ալեքսանդր Գ. եւ Կլատսթոն հաշտարար տրամադրութեամբ չարժեցին ու վէճը լուծուեցաւ:

1858ին, անգլ. խորհրդարանը բրիտանական կայսրութեան միացուց Հնդկաստանը: 1877ին, Վիքթորիա թագուհին ստացաւ Հնդկաստանի կայսրուհի տիտղոսը, Հնդկաստան դարձաւ անգլ. ամէնէնարժէքաւորգոհարը, կամ, ինչպէս կ'ըսեն, «անգլիական թագին ամէնէն թանկագին մարգարիտը»: Հնդկաստանը դարձաւ աշխարհի մէջ բրիտանական մեծութեան հիմը եւ անգլիական արտաքին քաղաքականութեան առանցքը: Առկէ այն մեծ նշանակութիւնը զոր Լոնտոն կուտայ Հնդկաստանի ու այն բոլոր հարցերուն որոնք կապ ունին այդ երկրին պահպանման՝ իբրեւ անբաժան մաս բրիտանական տիրակալութեան: Անգլիա ամէն տեղ կը ձգտի Հնդկաստանը պահպանել,— թէ Պալքաններու, թէ Նեղուցներու, թէ Իրանեան ու Թիպէթեան բարձրաւանդակներու եւ թէ ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Միշտ միեւնոյն նպատակով է որ տարաւ Խրիմի պատերազմը, Պերլինի Վեհաժողովին մէջ փճացուց Սան Սթեֆանոյի Պուլկարիան, իսկ այս դարու սկզբնաւորութեան յառաջ բերաւ ռուս-ճափոնական պատերազմը: Ռուս— ճափոնական պատերազմը անխուսափելի դարձաւ թերեւս ոչ թէ անոր համար որ 1897ին Ռուսերը գրաւած էին Փորթ-Արթուրը, այլ որովհետեւ 1902ին Նիքոլա Բ. Փեթերհոֆի մէջ ընդունեց մեծ պատուիրակութիւն մը ղրկուած Տալայ Լամայի կողմէ ու Թիպէթը ինկաւ Ռուսիոյ ցարին իրական իշխանութեան ներքեւ: Ու, միեւնոյն ժամանակ, Լասայի մէջ, Թիպէթի կառավարութիւնը, ռուսական ազդեցութեան ներքեւ, մերժեց կապ հաստատել Հնդկաստանի անգլ. կառավարիչին հետ: Լոնտոնը վախցաւ, որ իր ամէնէն արժէքաւոր գաղութը կը վտանգուի, որովհետեւ 18րդ դարուն Մոնկոլները անցեր էին Հիմալայայէն եւ իջած էին Հնդկաստան: Նոյն բանը կրնար կրկնուիլ եւ այժմ:

Անգլիացիները կանխելու համար նման կարելիութիւն մը, աճապարեցին ճափոնի հետ իրենց զինակցութիւնը կնքելու, որ Միքատոյի կառավարութեան ձեռքերը ազատեց եւ բարոյապէս պատրաստեց ռուսեւճափոնական պատերազմը: Այդ դէպքերու միջեւ գոյութիւն ունեցող հանգիտութիւնը շատ բացորոշ է: Մանչուրիոյ մէջ Ռուսերու պարտութիւնը գոնէ առժամապէս մեկուսացուց Հնդկաստանի համար ռուսական վտանգը: Աւելին,— Գերմանիոյ զօրացումը, որ իր համաշխարհային քաղաքականութեամբ միաժամանակ կը սպառնար եւ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ շահերուն, մօտեցուց Ռուսիան եւ Անգլիան, ու անոնք 1907 օգոստ. 31ի դաշնագրով, զինակիցներ դարձան, իրենց այս վէճերուն որոշ լուծում մը տալով:

Երկու պետութիւնները Թիպէթի համար ճանչցան չինական գերիշխանութիւնը ու անոր հողային ամբողջութիւնը, յանձն առնելով, երկուստեք, չմիջամտել անոր ներքին գործերուն: Աֆղանիստանի համար Ռուսիա ընդունեց որ ան ամբողջովին դուրս կը մնայ իր ազդեցութենէն, հետեւապէս կը մտնէ անգլ. ազդեցութեան տակ: Ինչ կը վերաբերի Պարսկաստանի ,ան բաժնուեցաւ երկու ազդեցութեանց շրջանակներու,— հիւսիսային կէսը Ռուսիոյ ազդեցութեան ենթակայ, իսկ հարաւային կէսը՝ Անգլիոյ: Այս ձեւով, Անգլիա իրեն ենթակայ կը դարձնէր բոլոր այն շրջանները որոնք մաս կը կազմեն Պամիրէն ծովին ու կը մտնեն այսպէս կոչուած Հնդկաստանի «գիտական սահմաններ»ուն մէջ: Այս «գիտական սահմաններ»ը կը պարփակեն Հնդկաստանի դրացի բոլոր շրջանները,— Պամիրէն ծովի շրջակայքը, Պելուճիստանը, Աֆղանիստանը, Պիրմանիան եւն., որոնք կրնան թշնամիին ճամբայ տալ դէպի հնդկական հողերը:

Պատերազմն ու այն կացութիւնը որուն մէջ գտնուեցաւ Ռուսիան՝ իր յեղափոխութենէն վերջ, անգլեւռուս պայքարին ժամանակաւոր դադարման պատճառ եղան: Ռուսական նոր քաղաքականութիւնը վերջնական ձեւ ստացաւ 1917ին, Ստալինի եւ Թրոցքիի պայքարով: Թրոցքի կ'ուզէր հաւատարիմ մնալ ուղղափառ մարքսիզմին, թէ ընկերային յեղափոխութիւնը կարելի է այն երկիրներուն մէջ, որոնք յառաջացած դրամատիրութեամբ մը ճարտարարուեստացած են: Հետեւապէս, բոլշեւիկ կառավարութիւնը պէտք է շարունակէ Կոմինթերնի հետ, իր գործունէութիւնը դրամատիրական պետութեանց բանւորներուն միջեւ ու յեղափոխութիւն յառաջ բերէ:

Ստալին հակառակ տեսակէտ ունէր: Անոր համար պարզ էր որ կատարելապէս երազատեսութիւն է Եւրոպայի մօտաւոր բոլշեւիկացման մասին խորհիլը: Առիկա ոչ միայն անկարելի է, այլ եւ վտանգաւոր, որովհետեւ կրնայ յառաջ բերել Ռուսիոյ դէմ համաձայնութիւն մը, եւ կամ, առ նուազն, պատճառ դառնալ անոր մեկուսացումը շարունակելու եւ ուժեղացնելու: Այդպիսի քաղաքականութիւն մը պէտք է աւելի վերջի թողուլ: Բոլոր ուշադրութիւնները պէտք է կեդրոնացնել երկրին ճարտարարուեստականացման, որպէսզի անիկա դառնայ տնտեսական մեծ ուժ մը ու աւելի վերջ դրամատիրական պետութեան ուժեղ մրցակիցն ըլլայ: Ստալին, ըլլալով Ասիացի մը, Ռուսիա պէտք է իր ուժերը լարէ դէպի Ասիա, ուր պիտի գտնէ աւելի յարմար պայմաններ՝ գործելու համար՝ քան Եւրոպայի մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, այդ պայքարին մէջ Ստալին յաղթեց: Ռուսիա իր ուժերը ուղղեց դէպի ճարտարարուեստականացում եւ Ասիոյ գերակայութիւնը: Եթէ դեռ եւս վիճելի են անոր ճարտարարուեստականացման քաղաքականութեան արդիւնքները, տարակոյս չկայ, սակայն, որ ան ուժեղացած է Ասիոյ մէջ: Այն դժուար տարիներուն, զորս Չինաստանը ապրեցաւ, Ռուսիա փորձեց բոլշեւիկացնել երբեմնի երկնային կայսրութիւնը: Չան-Քայ-Շէկ, սակայն, աւելի յետոյ հեռացուց այդ գործէն եւ Կոմինթերնի նախնական ծրագիրը չաջողեցաւ: Բայց, բոլշեւիկները իրենց ենթակայ պահեցին արեւմտեան նահանգները — Հօ-Հան, Ան-Վէյ, Քեանկ-Սի, Հու-Հան, Հու-Փէ, եւ Սէ — Զուէնի մէկ մասը: Տոքթ. Քոլբիկ, Պաւլովիչէթի «Փէչիթի Նախրօ» թերթին մէջ այդ վայրերու բնակչութիւնը 50—60 միլիոն ցոյց կուտայ, իսկ Փերչերոն, «Խարրի Ընթէրնասիոնալ» պարբերականին վերջին թիւին մէջ՝ 100 միլիոն:

Նուազ նշանակութիւն չունի բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը Միջին Ասիոյ մէջ, այդ բացատրութեամբ հասկնալով այն ընդարձակածաւալ հողամասը որ կ'երկարի Կասպից ծովէն եւ Չինաստանի եւ Սիպիրի ու Հիմալայաներուն միջեւ: Առոր մաս կը կազմեն այն շրջանները որոնք կը գտնուին Կասպից եւ Արալեան ծովերուն շուրջ, Պարսկաստանը, Աֆղանիստանը, Պելուճիստանը, ներքին եւ արտաքին Մոնկոլիան, եւ չինական Թուրքեստանն ու Թիպէթը: Անվիճելի է որ բոլշեւիկները շատ բան ըրին եւ կը շարունակեն ընել՝ զարթեցնելու համար բոլոր իսլամ բնակչութիւնները որոնք կը բնակին այդ հսկայ տարածութեան վրայ: Կովկասցիներ, Վրացիներ, Խրիմցիներ, Թաթարներ, Թիւրքմէններ, Պուրիաթներ, Խիրգիզներ, Զուվաշներ, Իւզպէկներ, Պարսիկներ, Աֆղաններ, Թիպէթցիներ, Մոնկոլներ եւն.,— կը մղուին դէպի նոր կեանք մը՝ Կոմինթերնի գործակալներուն կողմէ: Այս բոլոր ցեղերը ցարերուն առեն գերիներ կը զգային իրենք զիրենք. իսկ այսօր պայքարի կը հրաւիրուին ընդդէմ եւրոպացիներու դրամատիրական շահագործումներուն: Միանգամայն, բոլշեւիկները անոնց տուած կամ խոստացած են ազատութիւն եւ անկախութիւն: Եւ, ինչպէս կ'ըսէ Փերչերոն, (նման ծիծաղելի Խանի եւ Էմիրներու շրջանին), այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ Միջին Ասիոյ մէջ, երեւան կուգայ դրացի երկիրներու մէջ եւ այսօր աւելի ուժով, որովհետեւ Մոսկուա այլեւս տէրն է Հնդկաստանի եւ Չինաստանի ճամբաներուն եւ փութկոտօրէն կը պատրաստուի իր աւելի յառաջ ընթանալուն:

Վ.Փ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (38)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»..«««

Եւտեւէս հասաւ Հասօն ,էլի փորձառուն: Ըսի.— Աղա, մինչեւ ե՞րբ այս երկար ճամբորդութիւնը, լեցուն հայ գիւղեր կան. դուք ալ ուրիշներու նըման տեղաւորուեցէք որ եւ է գիւղի մը մէջ: Հասօն ըսաւ.— Մենք Ալվառինջ գիւղը եղած ատեն, դիմում ըրինք մութէսարըֆին, Մշոյ գիւղերու մէջ տեղաւորուելու համար: Ան մեզի «վէսիգա» տուաւ Միխախթի վրայ, ըսաւ, հոս մը ապստամբ Հայեր (Սասունցիներ) կը գտնուին հոն, կ'երթաք կը ջարդէք եւ կ'իւրացնէք անոնց շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները: Սա դիմացի լեռները՝ Միխախթն է, հետեւաբար մէկ — երկու օր մնաց մեր ճամբորդութեան, ալ անկէ յետոյ հանգի՞ստ կ'ընենք:

Կը զարմանամ թէ այդ ապստամբ Հայերը ինչո՞ւ տեղական աշիրէթները չկոտորեցին եւ անոնց ջարդի գործը մնաց սա սատկածներուն, որոնք արդէն ընկճուած կ'երեւան, սակայն, կը զգուշանամ բան մը աւելցնել:

Էլը դարձանք. հոն ինձ գուժեցին Խամէի առեւանգումը:

Էլի կնիկները գիւղ կ'երթան գնումներ ընելու եւ ցորեն աղալու: Խամէի տիրուհին ,Խաթուն Փարիչան զայն ալ միասին կը ղրկէ ցորեն աղալ տալու: Միխախթի Տէրէ Վէրի աշիրէթապետ Սուլէյման աղայի 20 ձիաւոր զուլամները գիւղը կ'ըլլան, կը դիմաւորեն «մուհաճիր» կիները, կը կառակեն ու «կեավուր» կ'անուանեն զանոնք: Հա՞յ էք դուք, կ'ըսեն: Կիներէն Զայթուն իբրեւ Հայ կը մատնանշէ Խամէն: Անմիջապէս կը կաշկանդեն խեղճը եւ ձիու մը վրայ հեծցուցած կը փախցընեն դէպի Միխախթ:

Խամէի առեւանգումի լուրը ոչ ոք հետաքրքրեց: Անոր հոգ ու ցաւը միայն ինծի մնաց, քանի որ անոր արիւնը կը կրեմ, ան իմ ցեղին կը պատկանի, անոր համար որ խեղճ կինը իր փրկութիւնն ու մխիթարութիւնը իմ մէջս կը փնտռէր: Կը գալարուիմ, կը մորմոքիմ, բայց այդ բոլորն ալ խեղճ Խամէին օգուտ մը չունին:

ՄԻՏԻԱԹԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Անցանք Մուրատ գետը եւ բարձրացանք Միխախթի լեռները: Լեռը աշխարհ մըն է, ցանցառ կաղնի անտառներ ունի: Էլը դիմաւորեց Շիւքրի աղան եւ խոստացաւ 100 քարայրներ տալ մուհաճիրները տեղաւորելու համար, ձմրան երեք ամիսները:

Օձապտոյտ ճամբէ մը մտանք Շիւքրի աղայի գիւղը՝ Փրխվա եւ տեղաւորուեցանք քարայրները:

Միխախթ ընդհանրապէս կը կոչուի Տէրէ Վէրի եւ իր աշիրէթը այդ անունով կը կանչուի: Երկու ցեղախումբերու բաժնուած է: Մէկը՝ Մալա Իսանը, որ այս Շիւքրին է, միւսը՝ Մալա Սիւլէյման: Վերջինը յարած էր կառավարութեան եւ ուժի տեսակէտով տկար կը մնար Շիւքրի աղայէն: Իսկ Շիւքրին կառավարութեան հակառակ էր եւ կ'ապրէր տեսակ մը անկախ: Այս երկու ցեղախումբերը թշնամի էին իրարու եւ գազանի նման իրար կը ջարդէին:

Իսկ բուն Փրխվա Շիւքրի աղայի գիւղը երկու պապերու կը պատկանէր: Մալա Իսանը որ Շիւքրին է, եւ Մալա Փուրթի: Այս երկու պապերը տարիներու ընթացքին երբեմն մէկ կողմը, երբեմն միւս կողմը պահած են աղայութիւնը:

Այն ատեն աղայութիւնը Շիւքրիի կողմը կը մնար եւ Փուրթինները ենթարկուած էին սաստիկ ճնշման: Զոռելով Շիւքրիի հարուածներուն ձգած էին իրենց քարայրները ու անցած Դէրըլաւէ անունով գիւղ մը, մէկ ժամ հեռու Փրխվայէն: Դէրըլաւէի աղան էր Ամինոն, իսկ տէրը՝ Համատուլահ պէկ: Ցեղով Արար եւ ազդեցիկ ,կը բնակէր Ըստրվէ:

Ուրեմն մուհաճիրները Փուրթիններու ձգած քարայրները բնակեցան:

Այս աշխարհը դարեր առաջ փորուած քարայրներ ունի, արուեստականօրէն ձեւի բերուած: Տեղ տեղ քարայրներու վրայ բարձրացած «քէօշկ»եր կ'երեւան:

Գիւղերու մեծամասնութիւնը ոչ ջուր եւ ոչ ալ ինքնահոս ջրհորներ ունի: Անձրեւի ջուրի հորեր եւ ջրամբարներ ունին թէ մարդոց եւ թէ անասուններու համար:

×

Մահմէտ, կօշկակարութեան մասին յայտնած էր Փրխվայի մէջ: Խեղդուած եմ գործի մէջ: Նոյնպէս, դրացի գիւղերէն գործ կուգայ: Աշխատանքիս փոխարէն կ'առնեմ, ցորեն, ալիւր, պլղուր, իւղ, աղ. առատ է ամէն բան մեր տան մէջ, փոխելու չափ կ'ուտեն ու կ'երկնան:

Անդին մուհաճիրները, 10 արծաթի մէկ կոտ ցորեն կը գնեն, ու գարին հինգ արծաթի, իսկ մէկ կով 10 արծաթի, մէկ եզ 15—20 արծաթի կը նան ծախել: Մուրացիկները կը հասնին մինչեւԽարէՍիւլէյման աղայի գիւղը: Խամէն մուրացիկ մուհաճիրները տեսնելով կը հետաքրքրուի եւ իմ ողջ ըլլալուս լուր կ'առնէ: Մուրացիկ Քիւրտը կը վարձատրէ եւ կը պատուիրէ.— Առանց ուրիշ տեղ մը մուրալու, ուղղակի գնա եւ Մարգարէն ինծի նշան մը բեր, դարձեալ կը վարձատրեմ քեզ:

Քիւրտ մուհաճիրը եկաւ մեր տունը եւ գաղտնի ըսաւ.— «Ես գացի գտայ Խամէն, գիս վարձատրեց որ քեզմէ նշան մը տանիմ իրեն»: Ի՞նչ նշան տամ որ Խամէն կարենայ ճանչնալ: Միայն իմ հայերէն անունս սորվէ եւ գնա ըսէ.— Մարգարը շատ բարեւ ունի քեզի:

Մերինները չարաչար կը գործածէին գիս: Մինչեւ մութը կոխէր, անընդհատ կը գործէի: Ասկէ յետոյ, չուանը առած անտառ կ'երթամ ցախ բերելու, վառելու համար, երբ չուանը վար կը դնեմ, զոյգ դոյլերը ձեռքս կուտան ջուր բերելու:

Այս բանը նկատած էր Այշէն, (Շիւքրի աղայի հօրեղբօր աղջիկը), որ չդիմանալով ըսաւ.— Դուք այս մարդը չարաչար կը գործածէք, ան կ'աշխատի ու դուք կը վայելէք: Դուք առանց կրակի կը մնաք, մինչեւ որ ան գործը լմնցնէ եւ երթայ ցախեր բերելու, անկէ գալուն պէս ջուրի կը ղրկէք: Նկատեցէք որ ձեր ընկերները անասուններէն զրկուեցան ծախելով եւ դարի գնելով, իսկ դուք ցորեն կ'ուտէք, դեռ մարդուն յարգը չէք գիտեր. անոր մատները ոսկի կը կորեն, ոչ լաւ կերցնել, ոչ ալ հագցնել:

— Այսպէս է եղեր մեր պայմանը, եւ ատոր համար ալ ապրած ենք զայն, ըսաւ Հասօն:

— Լաւ, ըսաւ Այշէն, կուգայ օր մը եւ կը զղջաք ձեր ըրածին համար:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

իրը դատապարտեալներու փրկութեան համար

ԽՄԲ.—Շաբաթ օր հաղորդած էինք Հ.Յ.Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին հանգանակութեան արդիւնքը, որ կը գերազանցէ ամէն ակնկալութիւն: «Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները հանգանակութեան ժողովներու մասին, որ դեռ կը շարունակուին.—

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Նոյմ. 14.— Ունեցանք բազմամարդ եւ փայլուն հրապարակային ժողով մը: Հանգանակուեցաւ 10.150 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՊՈՍԹԸՆ, Նոյմ. 14.— Իկըլս Հոլին մէջ տեղի ունեցաւ բազմամարդ ժողով: Խօսեցան ընկերներ Գասպար Իփէկեան եւ Վարդգէս Ահարոնեան: Հանգանակուեցաւ 3000 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի գալիք:

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆ, Մէս., Նոյմ. 14.— Ուոթըրթաունի եւ Պէլմոնթի կոմիտէներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով: Խօսեցան Հայր Ղեւոնդ վարդ. Մարգուքեան եւ Գ. Ռստիկեան: Հանգանակուեցաւ 2100 տոլար: Կ. Խաչը հանգանակութեան մասնակցեցաւ 175 տոլարով: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԹՐՈՅ եւ ՎՈԹՐՎԼԻԹ, Ն. Ե.— Հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ հրապարակային ժողովին: Հանգանակուեցաւ 1080 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՔԷՄԲՐԻՋԻ, ՄԷՏՖԸՐՏԻ եւ ՍԸՄԸՐՎԻԼԻ կոմիտէներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հրապարակային ժողով: Հանգանակուեցաւ 1001 տոլար, զոր կը յուսանք բարձրացնել 1500 տոլարի:

ԼԻՆ, Նոյմ. 14.— Ժողովը անցաւ շատ յաջող: Խօսեցան Զօր. Սեպուհ եւ տոքթ. Ա. Բաբսեղեան: Սրահին մէջ հանգանակուեցաւ 831 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՔԷՄՏԸՆ, Նոյմ. 14.— Մեր փոքրիկ գաղութին մէջ կայացաւ հանգանակային ժողով: Խօսեցան Լ. Ներսէսեան եւ Փափազեան: Հանգանակուեցաւ 550 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՔԼԻՎԼԷՆՏ, Նոյմ. 14.— Ինը ընկերներու պաշտպանութեան գործին համար հանգանակուեցաւ 563 տոլար:

ՄԻԼՖԸՐՏ, Նոյմ. 14.— Նայթս ավ Քոլոմպիւս սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հանգանակային ժողով: Խօսեցաւ ընկեր Մանուչեան: Հանգանակուեցաւ 671 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Ժողովէն յետոյ կազմուեցաւ նաեւ ութ հոգինոց Հ. Յ. Դ. Ցեղակրօն Ուխտ մը:

ԷՔՐԸՆ, Նոյմ. 14.—Ունեցանք շատ յաջող հրապարակային ժողով մը: Հանգանակուեցաւ 472.45 տոլար:

ՊՐԷՆԹՖԸՐՏ, Նոյմ. 14.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Հանգանակուեցաւ 191.64 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԻՆՏԻԱՆԱ ՀԱՐՊԸՐ.— Շատ քիչ Հայեր կան այստեղ, որոնք կատարեցին իրենց պարտականութիւնը՝ բանտարկուած ընկերներու պաշտպանութեան համար: Հանգանակուեցաւ 70 տոլար:

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍ, Նոյեմբեր 21.— Ունեցանք խանդավառ հրապարակային ժողով, որուն նախագահեց զօր. Սեպուհ: Խօսեցան ընկերներ Ա. Միքայէլեան եւ Գ. Իփէկեան: Ինը բանտարկուած ընկերներու պաշտպանութեան համար հանգանակուեցաւ 6000 տոլար: Մանրամասնութիւնները կը ստանաք շուտով:

ՓԱԹԸՐՍԸՆ, Նոյմ. 21.— Այսօր ունեցանք հրապարակային յաջող ժողով: Խօսեցաւ ընկ. Զաւէն Մաթիկեան: Հաւաքուեցաւ 1061 տոլար:

ՊՐԻՃՓՈՐԹ, Նոյմ. 21.— Ունեցանք շատ փայլուն հրապարակային ժողով: Ինը ընկերներու պաշտպանութեան համար Պրիճփորդը տուաւ 575 տոլար, ՆԻՒ ՀԷՅՎԸՆ՝ 125 տոլար, Սթէմֆըրտ 100 տոլար:

ՊՐԱՔԹԸՆ, Նոյմ. 21.— Կայացաւ խանդավառ հրապ. ժողով փոքրաթիւ մեր գաղութին մէջ: Խօսեցան ընկերներ Մանասեան եւ Ասատուր: Հանգանակուեցաւ 410 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի դուրսը:

ՀԷՅՎԸՐՀԻԼ, Նոյմ. 21.— Ունեցանք փայլուն հրապարակային ժողով: Խօսեցան տոքթ. Ա. Բաբսեղեան եւ Գ. Ռստիկեան: Հանգանակուեցաւ 700 տոլար:

ՀՕՓՈՒԷԼ, (Վիր.), Նոյմ. 21.— Մեր ժողովին խօսեցաւ ընկ. Լ. Ներսէսեան: Հանգանակուեցաւ 102 տոլար:

ՆԻՒ ՊՐԻՓՈՐԴ, Նոյմ. 21.— Ունեցանք հրապ. ժողով: Խօսեցան ընկերներ տոքթ. Ա. Բաբսեղեան եւ Գ. Ռստիկեան: Հանգանակուեցաւ 190 տոլար:

ՄԻՏՎԻԼ, (Փէն.), Նոյմ. 21.— Հանգանակուեցաւ 150 տոլար՝ բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար:

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏԻ եւ ԻՆՏԻԸՆ ՕՐՉԸՐՏԻ քոյր կոմիտէներուն հրապարակային ժողովը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, Օրչըրտ: Խօսեցաւ ընկ. Վերածին: Հանգանակուեցաւ 451.50 տոլար, որուն 231.50 տոլարը նուիրեցին Սփրինկֆիլտի Հայերը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԷՆ

Հակառակ բոլոր լաւատես լուրերուն, Թրքական կառավարութիւնը կը շարունակէ շահատուրք պահանջել փոքրամասնութեանց դպրոցներէն: Այսպէս, հազարական ոսկի պահանջուած է Կէտիկ փաշայի եւ Գում Գափուի ազգ. դպրոցներէն, մինչդեռ անոնց վիճակը այնքան ծանր է որ ուսուցիչները 6—7 ամսական առնելիք ունին:

Ազգ. վարչութիւնը յանձնախումբ մը կազմած է, շահատուրքի խնդիրը ուսումնասիրելու եւ պետական իշխանութեան մատուցելիք աղերսագիր պատրաստելու համար: Ցանձնաժողովին եզրակացութիւնը այն է թէ շահատուրքը չահ ընել կ'ենթադրէ, իսկ մեր վարժարանները ոչ մէկ կերպով եւ ոչ մէկ շրջանի մէջ շահ չընելէ զատ ահագին բաց ունին, այնպէս որ նոյն իսկ կառավարութիւնը կրթական նպաստներ կը յատկացնէ:

⁂ Պոլսոյ Հայերն ալ մեծ շուքով մասնակցեցան Թրքական հանրապետութեան 11րդ տարեդարձի հանդէսներուն:

Պատրիարքական շրջաբերականին համաձայն Պոլսոյ Թաղերու բոլոր եկեղեցիներուն մէջ սկսելով պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցիէն, մաղթանքներ եղան: Պատրիարքի ներկայացուցիչ Եղնիկ Ծ. վրդ. քահանայի մը հետ կուսակալութեան պաշտօնատունը երթալով յայտնեց Պատրիարքին շնորհաւորութիւնները եւ մաղթանքները:

Կուսակալին ներկայացան նոյնպէս վարչութեան ներկայացուցիչները, յետոյ Թաքսիմին մասնակցելով, Բեպայի Թաղ. Խորհուրդին անդամներուն հետ օթօներով գացին Թաքսիմի Ցուցարձանը որուն վրայ զետեղեցին ծաղկեպսակ մը, «Հայ հայրենակիցներ» վերտառութեամբ: Գիշերը լուսաւորուած էին Պատրիարքարանը, Ազգ. Հիւանդանոցը, Գալֆ. որբանոցը, բոլոր եկեղեցիներու եւ դպրոցներու դուռները:

Բերայի եկեղեցիին փողոցին ծայրը կանգնած էր կամար մը «Միութիւնը զօրութիւն է» վերտառութեամբ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Ամերիկայի Երեսփ. ժողովը (օրինաւոր) իր վերջին նիստին մէջ հետեւեալ բանաձեւերը քուէարկեց.—

Լսելով Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը եւ հաշուեքննիչ մարմնի տեղեկատուութիւնը, նաեւ երեսփոխաններու կարծիքները, ի մասին իր միամեայ պաշտօնավարութեան, Երեսփ. Ժողովը կը գտնէ որ

1. Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը պահած է գոյութիւն ունեցող թեմերը եւ յաջողած է կազմել նոր թեմեր:

2. Կեդր. Վարչութիւնը գործադրած է նախորդ Երեսփ. Ժողովի որոշումները իր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ:

3. Հակառակ ճարտարարուեստական տագնապին եւ տնտեսական անձկութեան, Կեդր. Վարչութիւնը յաջողած է ապահովել կարեւոր եկամուտ մը եւ խնայողաբար հաւասարակշռած է իր պիւտճէն:

Վերոյիշեալ նկատումներով Երեսփ. Ժողովս իր խոր գնահատութիւնը կ'արձանագրէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան մասին:

Պ. Խ. Պապայեան առաջարկեց որ Երեսփ. Ժողովը յանձնէ իր հաւանութիւնը յայտնէ եպիսկոպոսի աստիճանին բարձրացնելու Հայր Մարգուկէսեանը եւ յանձնարարէ Կեդր. Վարչութեան որ միջոցներ ընձեռէ անոր օծումին:

Ժողովը յոտնկայս եւ միաձայնութեամբ իր հաւանութիւնը յայտնեց Պ. Պապայեանի առաջարկին:

Պոսթընի երեսփոխաններէն Պ. Ցարութիւն Թաշճեան 100 տոլարի խոստում րրաւ ի հաշիւ Հայր Մարգուկէսեանի ճանապարհածախսին:

ՆՈՐ ԹԵՐԹ

Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ ռուսերէն թերթ մը, «Էլսօ Ռօյբբի», իբրեւ վըրաց սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան արտասահմանեան բիւրոյի օրկանը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզ–Պոլտափէշթ մրցումին առթիւ որուն լրիւ մանրամասնութիւնները տուինք առաջին առթիւ, Փրանսական բոլոր թերթերը կը գրեն թէ Հունգարացիները իսկապէս ֆութպոլի ուսուցիչներ են, եւ գեղեցիկ դաս մը տուին Փարիզցիներուն: «Լ'Օթօ» մեծ տառերով հետեւեալ խորագիրը տպած էր.— «Փարիզ փլաւ Պուտափէշթի առջեւ»: Մանրամասնօրէն նկարագրելէ յետոյ մրցումը կ'աւելցնէ.— «Ֆութպոլի այս նորեկ վարպետներուն խաղարկութիւնը կը կարծենք թէ դաս մը եղաւ մեր խաղացողներուն»:

⁂ Հունգարական Իւժրէսթ ֆութպոլի խումբը շաբաթ գիշեր մրցեցաւ Զուիցերիոյ Շօ – տը – Ֆօնի մէջ եւ չարաչար պարտութեան մատնեց զուիցերիական խումբը 8 — 1ով: Իւժրէսթ խումբին մաս կը կազմեն վեց այն խաղացողները, որ Պուտափէշթի ազգային խումբէն խաղցին Փարիզի դէմ: Զուիցերիական թերթերը կիրակի օրուան իրենց սբօրի բաժնին մէջ մեծ գովասանքով կը խօսին անոնց խաղարկութեան վրայ:

⁂ Ռուանի մէջ տեղի ունեցաւ, 12.000 հանդիսատեսներու ներկայութեան, Նորմանտիի եւ Ալզասի զատուած խումբերուն մրցումը, որ շատ հետաքրքրական էր: Երկու խումբերը միշտ իրար կոտրել ջանացին, բայց երկու կողմի բերդապահները եւ վերջապահները արգելք հանդիսացան:

Նիքօլա եւ Ռիօ Ֆրանսայի ազգային խումբին յառաջապահները, որոնք Նորմանտիի խումբին մաս կը կազմէին պարտութեան մատնեցին Ալզասի խումբը, 3—1ով: Բերդապահն էր ծանօթ Լօզը:

⁂ Նիմի մէջ տեղի ունեցաւ Sud—Est Ֆրանսացիներու եւ Փրանսական խումբերու միջեւ խաղացող օտարականներու միջեւ մրցում մը: Ֆրանսացիները յաղթական ելան 3—1ով:

⁂ Գերմանական ըէկպիի խումբ մը որ Լիոն եկած եւ մրցած էր Լիոնէսի ըէկպիի խումբին դէմ, 0—0ով հաւասար մնաց:

⁂ Վէլոտրոմ տ'Իվէրի տնօրէնութիւնը Մեսելօցի առթիւ կազմակերպած էր հեծելանիւի մրցում մը: Մրցողներն էին Ֆրանսայի շրջանի ախոյեանը՝ Անթօնէն Մանեը եւ համաշխարհային ախոյեան պելճիքացի Շառլ Քաէրց: Մրցումը բաժնուած էր երեք մասի: Ա. մրցում— մէկ քիլոմէթր (ժամական հաշուով): Առաջին հանդիսացաւ Քաէրց, 1 վրկ. 7 երկվ. 2/5, երկրորդ՝ Անթօնէն Մանեը, 1 վրկ. 10 երկվ. 4/5: Բ. մրցում,— Եօթը քիլոմէթր 500: Մինչեւ չորս քիլոմէթր 570 իրարու հետ երկու հակառակորդները կը մրցին, բայց Քաէրց չշարունակելով, Անթօնէն Մանեը յաղթական կը հռչակուի: Չորս քիլոմէթր 570 մէթր ճամբան կտրելով 5 վայրկ. 57 երկվ. 1/5էն: Գ. մրցում,— 15 քիլոմէթր: Այս մրցումին ալ Ֆրանսացին կը շահի կտրելով 16 վայրկ. 12 երկվ. 3/5, իսկ պելճիքացին ետ կը մնայ շրջան մը՝ 168 մէթր: Այս կերպով Փրանսացի ախոյեանը պարտութեան կը մատնէ համաշխարհային ախոյեանը՝ Շառլ Քաէրցը 2—1ով:

⁂ Թունուզի մէջ տեղի ունեցաւ պօքսի poids coq (աքաղաղի ծանրութիւն) համաշխարհային ախոյենական մրցում մը: Մրցողներն էին Ամերիկացի սեւամորթ Ալֆոնս Պրաուն եւ Թունուզցի Եունկ Փէրէ: Սեւամորթը, որ երեք տարի է կը պահէ այդ տիտղոսը, այս անգամ ալ չարաչար պարտութեան մատնելով իր հակառակորդը եւ 10րդ շրջանին գետնելով, որուն դատաւորներուն կողմէ նորէն համաշխարհային ախոյեան հռչակուեցաւ:

⁂ Իտալիոյ մէջ ալ մրցումները կը շարունակուին միեւնոյն թափով: Մանաւանդ Իտալիոյ ազգային խումբի զատուած ֆութպոլիստները միշտ փորձերով ու խաղերով կը զբաղին:

Պատրաստութիւնները մեծ են, այն յոյսով թէ պատիւով դուրս պիտի գան Անգլիոյ մէջ:

⁂ Նոյ. 1ին տեղի ունեցաւ հեծելանիւի մեծ մրցում մը, որուն մասնակցեցան միայն իտալացի հեծելանուորդ «աստղ»երը: Այս մրցումին հեռաւորութիւնն էր 100 քիլոմէթր: Առաջին հանդիսացաւ Օլմօ, 100 քիլոմէթր ճամբան կտրելով 2 ժամ 34 վրկ. 10 երկվրկ.էն, շահելով 46 կէտ: Երկրորդ՝ Ալֆրէտօ Պինտա, որ երեք անգամ համաշխարհային ախոյեան եղած է:

Մրցումը լքեցին Կուէռա, Գամուզօ, Պէրկամաշի, Փիոմէնթէսի եւ Ճիունթէլի, ինչ որ զարմանք պատճառած է հեծելանուորդներուն:

⁂ Հինգշաբթի օր Կուէռա պիտի կտրէ հեծելանիւի մրցանիշը, որ 1929էն ի վեր կը պատկանէր Ալֆրէտօ Պինտայի, յետոյ անցաւ Փրանսացի Ռիշարի:

⁂ Պոլսոյ մէջ, Ֆութպոլի ախոյենական մրցումի մը ընթացքին, (Կալաթա – Սէրա, Ֆէնէր – Պահչէ), Կ. Սարայի բերդապահը Ավնի աչքէն ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած է յուսահատական վիճակի մէջ:

⁂ Պէռնի մէջ ալ տեղի ունեցաւ միջազգային մրցումը Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ: Հոլանտա յաղթական ելաւ 4 — 2ով:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԿՈՂԸ ԽՈՐԹ ԷՐ

— o —

Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (6 Նոյմ.).

— «Բոլշեւիզմը Հայաստան բերողները որակապէս աւելի ցած էին, ատոր համար հայ մարքսիստական կուսակցութիւնը, ղեկավարութեամբ Բ. Իշխանեանի եւ Դ. Անանունի, սոցիալիստ յեղափոխականներու հայկական հատուածը յանձինս Վ. Մինախորեանի եւ Ա. Խոնդկարեանի, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծառացան բոլշեւիզմի դէմ:

Հայոց մէջ ռուսական բոլշեւիզմի դրօշակակիրները հանդիսացան մարդիկ, որոնք ոչ մէկ կապ եւ հարազատութիւն ունէին հայ ժողովուրդին հետ: Անծանօթ միանգամայն հայ իրականութեան, հայ երկրին, մեր առանձնայատուկ պայմաններուն, պատմութեան, լեզուին, գրականութեան եւ մեր քաղաքական ձգտումներուն:

Այս անծանօթները, ռուս ապրանքը (բոլշեւիզմ) ուսերնին դրած, կուգային Ռուսիոյ խորքերէն, Սիպերիայէն, Հիւս. Կովկասէն, Ղրիմէն, Թուրքեստանէն եւ Անդրկովկասի զանազան մասերէն, բլլալով խառնածիններ թաթարի, մոնղոլի, ռուսի, չէչէնի, օսի եւ վրացու մինչեւ իրենց եօթը պորտը: Ասոնց մեծ մասը, բնական է, հայերէն չէր գիտեր, կատարեալ բաբելոն մը գաղափարներու, վարք ու բարքի, ուծացած ու այլասերած հոգով եւ միտքով: Հեգնանքով կը յիշէին միայն որ իրենք հօրմէ կամ մօրմէ Հայ են, գիտեն — ՀԱՅՐ ՄԵՐ, ԽԱՑԱՍՏԱՆ, ԽԱՑ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ եւն.:

Խոշորագոյն մասը խառնածին, տըգէտ եւ անկիրթ, ռուսական տարրական դպրոցներու բաժին մը դասարան միայն տեսած:

Եւ ասոնք կուգային Հայոց աշխարհ «նոր» գաղափարով — ռուսական բոլշեւիզմով:

Բնական է, ինչպէս բոլոր ժողովուրդներ, նոյնպէս մեր ժողովուրդը պիտի մերժէր բնդունիլ այս խառնածին տարրը եւ անոր օտար գաղափարները:

Նոյնն է վիճակը նաեւ գաղութներու մէջ: Կիսակիրթ, տգէտ, անծանօթ մեր պատմութեան, մեր անցեալին ու ներկային, մեր իրականութեան եւ դժուարին կացութեան:

Գաղթաշխարհի բոլշեւիկ կամ բոլշեւիկամիտ Հայերու 99 առ հարիւրը Հայաստանի հողը չէ տեսած, հայ հայրենիքն ու ժողովուրդը չի ճանչնար, առաւել եւս ռուս բոլշեւիզմը եւ անոր էութիւնը:

Վատորակ այս տարրը պարարտ հող մըն է բոլշեւիզմի:

Ու բոլշեւիկները գիտեն թէ ուր պէտք է երթալ եւ ուր սերմանել իրենց որոմը:

Բոլշեւիզմի չափանիշը արդէն յայտնի է — Մեր երկիրը չտեսած, մեր ժողովուրդին անծանօթ եւ բոլշեւիզմի էութեան խորը չըթափանցող մէկը միայն կրնայ համակիր ըլլալ բոլշեւիզմին — անգիտակցաբար կամ խաբուած:

Այս է ընդհանուր ճշմարտութիւնը»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԷՄԲՐԷՅՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԻԷՆ, 29 Նոյմ.— Ստորագրեալներս կը հրաժարինք Կէմբրէկիվերաշինաց Հայր. Միութենէն, բաւ համարելով ցարդ տարուած ապարդիւն աշխատանքները: Մենք չենք ուզեր գործիք դառնալ Վերաշինացի խողովակով: Ստորագրեալներէս Հ. Թորոսեան կը հրաւիրէ վարչութեան միւս անդամները որ գան ստանան այն բոլոր գոյքերը որ իր քով կը մնան տարիներէ ի վեր, իբր քարտուղար:

Հ. Թորոսեան, Կ. Մարգարեան, Ս. Անդրեան, Գ. Այանեան, Կ. Աբգարեան, Գ. Նազաշեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

LA VIE ET LA CULTURE ARMENIENNES à Alep au XVII siècle.— Conférence par Mgr. Ardavazt Surméyan, archevêque d'Alep. 1934, PARIS. Prix 5 frcs.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (20)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Վերջապէս մահուան անկողնին մօտ եղելութիւնը կը պատմէ իր մօտաւոր ազգականներէն մէկուն, թերեւս իր զաւկին, եւ կ'աւելի կ'ընէ որ իր վրէժը լուծէ: Այս տուեալներուն վրայ յենլով, Փիրսըն, հաւանական է որ ոճրագործը երիտասարդ մը ըլլայ: Անձնապէս կը կարծեմ թէ այդպէս է, որովհետեւ ընդունելով նոյնիսկ որ ծերունի մը ըլլայ ոճրագործը, դարձեալ երիտասարդի մը մասնակցութիւնը անկարելի է չտեսնել: Այս խնդրին մէջ այնքան եռանդ վատնուած է որ եօթանասուննոց մարդէ մը գրեթէ անկարելի է սպասել:

Քննիչ – ոստիկան Փիրսընի համար այնքան ալ համոզիչ չէին այս ենթադրութիւնները, բայց չուզեց իր մեծաւորին արտայայտել: Ինքը համոզուած էր որ մարդասպանը ծեր մէկն է, բայց կը խորհէր նմանապէս թէ օգնական – ոստիկանապետի տեսութիւնը թերեւս ճիշդ էր եւ պէտք էր բոլոր պատեհութիւնները օգտագործել: Քիչ մը մտածելէ յետոյ ըսաւ.

— Լաւ է որ այդ ուղղութեամբ պըպտումները շարունակեմ մինչեւ որ անթելիս պատասխանը ստանամ:

— Անշուշտ, Փիրսըն, միշտ այդ ուղղութիւնով մտածէ: Լաւ եւ ճարպիկ գաղտնի ոստիկան մը բնաւ ուրիշներու ենթադրութիւնէն չազդուիր: Անոնց ըսածները մտիկ կ'ընէ, նկատի կ'առնէ, յետոյ է որ իր գաղափարներուն հետ կը բաղդատէ եւ ըստ այնմ կը գործէ:

Հ. Ա. իր ստորադասները աշխատցնելու այդ կերպն էր որդեգրած, կ'ուզէր որ անձնապէտարան դէպքը. ան իր տեսակէտը կը յայտնէր, բայց չէր փափաքեր որ անպատճառ այդ ուղղութեամբ գործէին, որովհետեւ ինք անոնց մեծաւորն էր:

— Մինչեւ առտու անթելիս պատասխան մը կ'առնենք, միեւնոյն ատենպըպտումներն ալ կը շարունակեմ, պարոն:

Ոստիկան – քննիչը երթալու համար ոտքի ելաւ, այլեւս ըսելիք չունէր, գիտէր որ իր մեծաւորը կ'ուզէր մեկնիլ:

— Թերեւս կէս – գիշերին անգամ մը հոս հանդիպիմ, Փիրսըն. եթէ կարեւոր բան մը պատահի, գրասեղանիս վրայ երկտող մը ձգեցէք:

— Շատ լաւ, պարոն:

Եւ մինչ քննիչ – ոստիկանը դրան մօտ հասած էր՝

— Միջանկեալ, Փիրսըն, Սըր Ճօն Տէվիսընը հետապնդող պաշտօնեաներէն ի՞նչ լուր:

— Լաւ պարոն, Ուիլիըմս...

Փիրսըն խօսակցութիւնը ընդհատեց, որովհետեւ դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, ըսաւ Հ. Ա.:

Ոստիկան մը ներս մտաւ, ներողութիւն խնդրելու ձեւով օգնական–ոստիկանապետին նայեցաւ, յետոյ դառնալով Փիրսընին:

— Պարոն քննիչ, Սմիթ վարն է: Ըսի իրեն թէ օգնական–ոստիկանապետին մօտ կը գտնուիք, բայց ըսաւ որ կարեւոր տեղեկագիր մը ունի ձեզի տալիք, ատոր համար եկայ լուր տալու ձեզի որ շուտ իմանաք անոր վարը սպասելը:

— Սմիթը այն անձերէն մին է որ կը հետապնդէ քիչ առաջուան ձեր յիշած անձնաւորութիւնը, պարոն, ըսաւ Փիրսըն իր գլխաւորին դառնալով: Ուիլիըմսը կէսօրին կը հսկէ, յետոյ Սմիթը:

— Երթալէ առաջ կ'ուզեմ իմանալ թէ Սմիթը ի՞նչ ունի ըսելիք, վեր կանչեցէք զինքը, Փիրսըն:

— Շատ լաւ, պարոն: Յետոյ դառնալով ոստիկանին.

— Ըսէք Սմիթին որ անմիջապէս օգնական – ոստիկանապետին դրասենեակը գայ:

Ոստիկանը մեկնեցաւ, եւ երկու մարդիկը տեղերնին նստան:

— Սմիթը իր պարտականութիւնը Ուիլիըմսէն պիտի առնէր ժամը վեցի առեններ: Յետոյ ժամացոյցին նայելով – հիմակ 8.15ն է, բան մը պատահած է որ ժամանակը լրանալէն առաջ հոս եկած է:

— Հըմ. ըրաւ Հ. Ա.:

Գաղտնի ոստիկան Սմիթ այն անձերէն էր որոնք կ'ուզեն իրենց ներսը եղած խնդիր մը անմիջապէս պէտք եղած տեղը հաղորդել, երբ իրեն կը հրամայուէր բան մը տեղեկագրել՝ այդ բանը կ'ընէր առանց ձեւակերպութեան:

— Պարոն, Ուիլիըմսը պարտականութիւնը ինծի պիտի փոխանցէր ժամը 6ին, բայց նկատելով որ այդ անձնաւորութիւնը այդ ժամանակէն առաջ կրնայ տունէն դուրս ելլել, որոշուեցաւ որ Ուիլիըմս ամէն կէս ժամը անգամ մը ինծի հեռախօսով տեղեկացնէ: Ժամը երեքին տասը մնացած ինծի հեռաձայնեց որ այդ անձնաւորութեան մեքենավարը ինքնաշարժին մէջ անոր դրան առջեւ կը սպասէ:

— Այս, մոռցայ ձեզի յիշեցնել Փիրսըն, թէ ըսաւ ինծի որ գլուխ մեկնելու գիտաւորութիւն մը ունէր... Շարունակէ Սմիթ:

Հ. Ա.ն էր որ ընդհատեց ոստիկանին խօսքը:

— Հազիւ Ուիլիըմս այս խօսքերը իմացած շարունակեց Սմիթ — ըսի իրեն որ եթէ մարդը Լոնտոնէն դուրս ելլէ եւ եթէ հեռաւորութեան պատճառաւ չկարողանամ զինքը փոխադրել, առաջին իսկ պատեհութեամբ ինծի հեռախօսէր, որուն համաձայն յետոյ ընելիքնիս մասին պիտի մտածէինք: Այդ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ ժամը երեքին քսան մնացած եւ տասը վայրկեան առաջ Ուիլիըմսը հեռախօսով հետեւեալը հաղորդեց... Պրայթընէն:

— Պրայթընէ՞ն, բացականչեց օգնական – ոստիկանապետը:

— Այս պարոն. ահաւասիկ տեղեկագիրը: Գրի առի այնպէս ինչպէս ինք ըսաւ եւ թուղթը սկսաւ կարդալ: — «Սըր Ճօն Տէվիսըն տունէն դուրս ելաւ ժամը ճիշդ երեքին հինգ մնացած: Մեքենավարը ճամբեց եւ կառքը ինքը վարեց: Ինծի եղած հրահանգին համաձայն, իմ տրամադրութեան տակ եղած կառքին մէջ մտնելով իր ետեւէն սուրացի: Սըր Ճօն Լոնտոնէն մեկնեցաւ Գլափամ, Մորտըն եւ Սըթթըն ճամբով: Առանց որ եւ է տեղ մը կենալու ուղղակի Պրայթըն եկաւ եւ իր կառքը սահմանագլուխին մօտ կառատան մը մէջ դըրաւ: Յետոյ ծովափը գալով նաւակ վարձու տուող մէկու մը հետ տեսնուեցաւ. մարդը նաւակը բերաւ եւ Սըր Ճօն մէջն առնելով սկսան թիավարել:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԽԱԺԱԿ խումբի ժողովը, այսօր երեքշաբթի, ժամը 7ին։

ՌՈՍՏՈՄ, ԻՇԽԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲ ենթակոմիտէներու եւ ՔՐԻՍՏԱ-ՓՈՐ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէջ, այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին։

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբէն անկախ պատճառներով Նոյեմբեր 3ի պարահանդէսը յետաձգուած է Դեկտեմբեր 22ի Շաբաթ երեկոյեան։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանէն (Մարսէյլ) Մանուկ Մակարեան եւ պարագաները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Վաղարշակ Ունանեանի եւ իր ընտանիքին, իրենց որդւոյն ղառնաղէտ մահուան առթիւ։

Մարսէյլ, 31 հոկտ. 934

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը ստանձնէ հայերէնի դասեր՝ ֆրանսական նախակրթարան կամ լիսէ յաճախող աշակերտներուն համար։ Կ'ուսուցանէ, իր նոր մէթոտով, ընթերցում, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, շարադրութիւն, բառագիտութիւն եւ գրավարժութիւն։ Ամբողջական ընելու համար հայեցի դաստիարակութիւնը՝ շրջան մը վերջ կը սկսի աւանդել նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։

Լիսէ յաճախող հայ աշակերտներուն համար անհրաժեշտ է սորվիլ հայ լեզուն՝ քանի որ ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է հայերէնը՝ պաքալորիայի քննութեանց մէջ իբր օտար լեզու։

Պայմաններու համար դիմել գրաւոր, **N. BÉCHIKTACHLIAN, 17, Rue Damesme,** PARIS (13e)։

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ
ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000	Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ	50 փր.
1000	Ծաքթիւր »	50 »
1000	Առեւտրական քարտ	40 »
1000	Պահարան, ճերմակ	40 »
100	Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով	50 »
1000	Թուցիկ – ծանուցում	35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ

ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՊՐԱԿԸ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

17, Rue Damesme – PARIS (13e) կամ հեռախօսել՝ **Glacière 15 – 70**

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիւղ, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ։*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մեթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մեթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ՎԶՆՈՑ (*քաշ – քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ *եւ* ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՅԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկիր՝ անմրցելի գիներով։

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կաթով ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ։

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ։

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մաթէոսեան եւ Այվըզեան ընտանիքներն իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի եւ «Ապառաժ»ի խմբագրութեանց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջ. վարչութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղին, Ֆ. Հ. Կ. Խաչի շրջ. վարչութեան, Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Անկիէնի մասնաճիւղին, Փարիզի Տիկնանց Կարմիր Խաչի, Անկիէնի մասնաճիւղին, Դպրոցասէրի պաշտօնէութեան եւ սանուհիներու, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Անկիէնի հայերէնի դասախօսութեան մասնակցող աշակերտութեան, ազգականներու, բարեկամներու եւ պաշտօնակիցներու, որոնք՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

ղառնակսկիծ եւ վշտալի մահուան առթիւ փութացին իրենց ցաւակցութիւնները յայտնել անձամբ կամ գրաւոր։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբեր 20ին պիտի սկսինք ծախել մեր նոր օրացոյցները «*Վասպուրական*» օրացոյցը։ կազմուած է նոխ բովանդակութեամբ (*կենսագրական, աշխարհագրական, եւ ուրիշ բաժիններով*)։ Ապսպրանքի համար դիմել,

*A Mardirossian*ի, *Poste Restante Colbert, Marseille*։

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները։ դիմել ամէն օր ժամը *2-3* պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի, 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փորթ տ'Օրլէանէն առնել *88* թիւ ճանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie.*

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) **17, Rue Damesme, PARIS (13e**

Le Gérant: H. STEPHAN

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար փր.
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100.000	10.000.000
100	50.000	5.000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10.000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10.000.000

Գումար 111.411 թիւ, որոնք կը շահին 60.000.000 փր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ։

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր Fonpro - nambouroumanov

(**Contre Rambourserment**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ։

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն։

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի խաղողի օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոն՝ ատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09 - 95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ։

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաղաքի եւ մարզան ֆոքեքի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives 05–93**

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժինին մէջ)*

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ։

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. **ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.**

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2645

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

“ՇԱՏ Է ԱՒՈՒՐՆ ՉԱՐ ԻՒՐ„

»»»··«««

Ընկեր մը, քանի մը շաբաթ առաջ, շօշափելով Համահայկական կազմակերպութեան խնդիրը, կ'առաջարկէր Ազգային Միութիւնը իրականացնել «Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ»:

Ահա իր երեք յօդուածներուն եզրակացութիւնը, իր իսկ բառերով.

— «Պիտի շարունակե՞նք ցարդ եղածին պէս անօգուտ հրաւէրներ կարդալ ազգի պառակտուած հատուածներուն, պառակտիչ խմբակներէն մինչեւ ուղն ու ծուծը մամոնային կուլ գացած անտարբեր այլասերածները եւ անհոգի *լըվանթէն*ները, թէ [illegible] պիտի ընտրենք աւելի կտրուկ ճամբայ մը, որ դիւրացնէ ընդհանուր միութիւնը, ազգային ինքնուրոյն գոյութեան եւ անկախ ու ազատ հայրենիքի հիմնական նպատակներուն հանդէպ: Հարցը ձեւակերպել այսպէս, կը նշանակէ զայն լուծել այս յօդուածի խորագրի հիման վրայ: Այն է՝ պարտադրել ազգային միութիւնը Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ»:

... «Դաշնակցութեան տիրակալութեամբ դէպի ազգային միութիւն» նշանաբանը պէտք է ուղեցոյց ծառայէ մեր կուսակցութեան ներքին քաղաքականութեան, որովհետեւ անոր լայն ու ամբողջական կիրառումով միայն կարելի է հաշուեյարդարի ենթարկել ներքին ճակատը, բոլշեւիկ–ռամկավար–աղայական բոլոր հակայեղափոխական, յետադիմական «միացեալ»ները եւ գաղափարական անդիմադրելի շունչով վարակել հայկական վտարանդի զանգուածները ի պատրաստութիւն այն արիւնոտ մարտին՝ որ անգամ մը եւս ցեղը կոչուած է վարելու՝ իր գոյութեան եւ ազատութեան համար, առաջնորդութեամբ մեր կուսակցութեան»: (Վ. Շամիրեան, *Յառաջ*, 17 հոկտ.):

Այս առթիւ, մեր աշխատակիցը կը յիշէր նախընթաց պարագաներ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դիմած է դիկտատուրայի: Եւ ինքնախաբէութիւն կը համարէր հաւատալ երիտասարդական կազմակերպութեանց չէզոքութեան, քանի որ դիրքերը շատոնց ճշդուած են, բուն իսկ բոլշեւիկներու ազդարարութեամբ,— «Ո՛վ որ մեզի հետ չէ, մեզի դէմ է»:

Ըսենք, անմիջապէս, որ միտք չունինք հրապարակային վիճաբանութիւն մը բանալու: Այդպիսի փորձ մը պիտի դառնար ակադեմական մարզանք: Այսինքն պերճանք:

Այս բոլոր հարցերուն մէջ, մենք ունինք միայն մէկ հիմնական մտահոգութիւն,— կարելի եղածին չափ խտացնել, զօրացնել եւ բազմապատկել գաղութներու կազմակերպական ցանցերը, ապահովելու համար անոնց ԴԻՄԱՆԱԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ: Ուրիշ խօսքով՝ ինքնապաշտպանութիւնը:

Արդ, կարելի՞ է պնդել թէ այսօր ունինք միայն երկու ճակատ,— Դաշնակցական եւ Հակադաշնակցական: Կամ՝ ազգային եւ բոլշեւիկեան:

Մինչեւ որ այս հարցին ճիշդ պատասխանը չտանք, դժուար է ո՛րեւէ լուծում գտնել այն տագնապին, որ կը խռովէ գաղութները, տասը տարիէ ի վեր:

Մեր կարծիքով, Դաշնակցականն ու Հակադաշնակցականը կացութեան մէկ երեսն է միայն: Եւ եթէ կ'ուզէք՝ ոչ ամենէն կարեւորը:

Մնացեալը՝ ամբողջ ողբերգութիւն մըն է: Վեր՝ բոլոր վէճերէն եւ օրէնքներէն:

Եթէ մեր հայրենիքին մէջ ըլլայինք միայն այդ երկու ճակատներով, դիւրին էր ելք մը գտնել: Նոյն իսկ տիրակալութիւն կամ դիկտատուրա հաստատել:

Բայց, ո՞ւր ենք այսօր: Ո՞ւր կը գտնուի այն 700–800,000ը, որուն անունով կը խօսինք բոլորս ալ, թէեւ անոր բուն համրանքն անգամ չենք ստուգած:

Ի՛նչ խօսք որ Դաշնակցութիւնը ամենէն իրական ուժն է, այս անսահման քաոսին մէջ: Ամենէն հզօր խարիսխը՝ որուն գիտակցաբար կամ բնազդաբար կը կառչին անհամար բազմութիւններ, յանուն հայրենիքի եւ ազատութեան:

Բայց, Դաշնակցութիւնը ամէն բան չէ: Մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ, Դաշնակցութիւնը ինքն ալ շղթայ ունի ոտքերուն, իսկ իր ճամբուն վրայ ամեհի յորձանքներ ու ժայռեր, որոնք հեռաւոր նմանութիւն անգամ չունին մեր երկրի պայմաններուն հետ:

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ մեր անսպառ կորովին մէկ մասը ամլութեան դատապարտուած է, այս պողոտաներուն վրայ, որ կ'երկարին Լոնտոնէն մինչեւ Պուէնոս Այրէս, եւ Պուքրէշէն մինչեւ Միացեալ Նահանգները — 20–25 օրուան ճամբայ:

Ո՛ր եւ է ժողովուրդի մէջ ալ, տասնապատիկ աւելի հզօր կազմակերպութիւն մը չպիտի կրնար աւելի մեծ յաւակնութիւններ ունենալ, եթէ ունենար մեր այսօրուան կացութիւնը:

Այս հաստատումը կը նշանակէ ոչ թէ ընկրկում կամ դասալքութիւն, այլ հասուն գիտակցութիւն տարողութեան եւ հնարաւորութեանց:

Եթէ համաձայն ենք այս կէտի մասին, այն ատեն կը դիւրանայ մեր ճամբան:

Այն ատեն բոլորս ալ յստակօրէն կ'ըմբռնենք թէ ի՛նչ կրնանք ընել եւ ինչպէս պէտք է գլուխ հանել շատ մը առաջադրութիւններ:

Այլապէս, նոյն պատմութիւնն է որ պիտի շարունակուի:

«Շատ է աւուրն չար իւր»: Ի՞նչպէս ընենք որ՝ նոր ամպեր չկուտակուին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

— oo —

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ

3,600,000 ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ, ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ ՈՒԺ ԿՈՒՏԱՆ Պ. ՏՈՒՄԵՐԿԻ

Երէկ տեղի ունեցաւ խորհրդարանին բացումը: Երկու ժողովները ալ անցան մեծարանքի ցոյցերով, ի յիշատակ Աղեքսանդր թագաւորին, Պ. Պարթուի եւ Պ. Փուանքարէի: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները: Այս արարողութիւններէն անմիջապէս վերջը, ելմտական յանձնաժողովը նիստ գումարեց, քննելու համար առժամեայ վարկերու խնդիրը: Անհրաժեշտ է ժամ առաջ վերջացնել այս խնդիրը, որ երեսփ. ժողովին քննութեան պիտի յանձնուի հինգշաբթի օր: Եթէ չքուէարկուի, կը նշանակէ թէ մեծամասնութիւնը հակառակ է սահմանադրութեան վերաքննութեան: Այն ատեն անխուսափելի կը դառնայ երեսփ. ժողովին լուծումը, եթէ Պ. Տումէրկ չուզէ հրաժարիլ:

Նախարարական խորհուրդն ալ նիստ գումարեց երէկ: Կացութիւնը այնքան փափուկ էր որ, ժամէ ժամ կը սպասուէր արմատական նախարարներու հրաժարման:

Ինչպէս ձախերը, աջերն ալ շարժման մէջ դրած են իրենց ամբողջ ուժը, յաղթանակը շահելու համար: Այսպէս, երկուշաբթի օր Պ. Տումէրկի ներկայացաւ պատուիրակութիւն մը, որ կը ներկայացնէ 30 կազմակերպութիւն՝ 3,600,000 անդամներով, — նախկին պատերազմիկներ, գիւղացիներ, գործարատէրներ, կալուածատէրներ, առեւտրականներ, պանդոկապետներ եւն.: Պատուիրակութիւնը այս բոլորին անունով գիր մը յանձնեց, որով համամտութիւն կը յայտնէ վարչապետին ծրագրած չորս հիմնական փոփոխութիւններուն (լուծում երեսփ. ժողովի, ելմտացոյցի խնդիր, անջատում գործադիր եւ դատական իշխանութեանց, պետական պաշտօնեաներու կանոնագիր): Կ'առաջարկուի նաեւ բարեփոխել ընտրական օրէնքը եւ վերակազմել տնտեսական ազգ. խորհուրդը:

ՆՈՐ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի հարցաքննիչ դատաւորը չորս վկաներ կանչած էր Փարիզէն, դէմ դիմաց հանելու համար խրուաթ ամբաստանեալներուն հետ: Մէկը՝ «Ռէժինա» պանդոկին տեսչուհին է, միւսները՝ գանձապետուհին, դռնապանը եւ գիշերապահը: Ասոնք արդէն հարցաքննուած էին Փարիզի մէջ: Առաջին անգամ լսուեցաւ գանձապետուհին, տիկին Նիքօլ, որ յայտարարեց թէ նոյնինքն Պէնէշ–Փոսպիշիլն էր որ պանդոկ եկաւ ուրիշի մը հետ: Երբ ահաբեկիչ Քէլեմէնի լուսանկարը ցոյց տուին, վկան յայտարարեց թէ ճիշդ այդ մարդն էր ամբաստանեալին ընկերը, եւ թէ պանդոկ եկաւ Սուք անունով: Երկուքն ալ պանդոկը պառկեցան սեպտեմբեր 30էն սկսեալ եւ մեկնեցան հոկտեմբեր 6ին: Ուրիշ մարդ մը որ պանդոկը չէր բնակեր, ամէն առտու կուգար եւ նախաճաշ կ'ընէր անոնց հետ: Վկան դանազան լուսանկարներու մէջէն ճանչցաւ Քվաթէրնիքը, այլ անուամբ Քրամէր, որ այժմ բանտարկուած է Իտալիոյ մէջ: Միւս վկաներն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրին: Ուրեմն կը հաստատուի թէ Քվաթէրնիք Փարիզ կը գտնուէր մահափորձէն քանի մը օր առաջ:

⁂ Ֆրանսական իշխանութեանց պահանջման վրայ, հոկտեմբեր 27էն ի վեր Վիէննայի մէջ ձերբակալուած կը մնայ դեր–գնդապետ Փէրչէվիչ: Պելկրատի թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ՝ Աղեքսանդր Թագաւորին սպանութեան հրամանը տուած է Տոքթ. Փավէլիչ, խրուաթական կազմակերպութեան վարիչը, իսկ դեր–գնդապետ Փէրչէվիչ Եանքա Փուսթայի մէջ (Հունգարիա) վիճակով ընտրած է երեք ահաբեկիչները: Բայց բուն ահաբեկիչը, Քէլեմէն կամ Կէորկիէվ ընտրուած է Փավէլիչի կողմէ: Ահաբեկիչը Քվաթէրնիքի հետ Իտալիայէն գացած է Ցիւրիխ, ուր երկուքը մէկ սպասած են Հունգարիայէն եկած խումբին: Ֆրանսական կառավարութիւնը պահանջած ըլլալով Փէրչէվիչը, Աւստրիոյ դատական նախարարութիւնը համապատասխան ատեանին քննութեան յանձնած է խնդիրը:

Ինչո՞ւ օդը կը հանէր շոգեկառքերը

Գրած էինք թէ Փէշթայի մէջ (ոչ թէ Վիէննայի) կը դատուի տարօրինակ մարդ մը, Սիլվեսթր Մաթուշքա, որ բան–գործ ըրած էր շոգեկառքեր գիծէն դուրս հանել, պայթեցնել եւ դիտել տեսարանը: Դատարանին մէջ խռնուած էին երկու հարիւր հոգի, որոնց հարիւրը թղթակիցներ էին, ամէն ազգէ: Ամբաստանեալը ատեան հանուեցաւ ձեռնակապով եւ ոտքերէն շղթայուած: Դատավարութեան նիւթն էր Պիաթորպաճի շոգեկառքի արկածը, որուն զոհ գացին 22 հոգի: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ իր յանցանքը, միեւնոյն ատեն պատմելով թէ 1931 օգոստոսին ալ փորձած էր գիծէն հանել Պերլին–Պազէլ ճեպընթացը: (Այս դատն ալ առանձին պիտի քննուի, Գերմանիոյ մէջ: Ամէն բան խոստովանելով, ամբաստանեալը յայտարարեց թէ կը գտնուի Լէօ կոչուած չար ոգիի մը անդիմադրելի ազդեցութեան տակ: Բազմաթիւ բժիշկներ ամբաստանեալը քննելով այն եզրակացութեան եկած են թէ կը կեղծէ. մանաւանդ որ, շատ լաւ կրթութիւն ստացած է: Հունգարացի է եւ ծնած՝ 1892ին: Բացի մայրենի լեզուէն, հիմնովին գիտէ գերմաներէն եւ սլովաքերէն եւ քիչ–շատ կը խօսի բոլոր եւրոպական լեզուները: Արդէն դատապարտութիւն մը կրած է 1931ին: Ահա թէ ինչ պատմեց դատավարութեան առաջին օրը.

— Որոշապէս կը ցաւիմ Պիա–Թորպաճի ճեպընթացը գիծէն հանելուս համար, բայց ես գործեցի Լէոյի անդիմադրելի ազդեցութեան տակ: Այդ ոգին մէկ վայրկեան հանգիստ չէ ձգած զիս: Ուզեցի պայքարիլ իր չար ազդեցութեան դէմ, բայց ամէն անգամ որ ճիգ մը կը փորձէի, Լէօ աւելի հզօր կը հանդիսանար քան ես: Կեանքիս մէջ հինգ հոգի ճանչցած եմ որոնք Լէօ կը կոչուէին: Յետոյ ճանչցայ չար Լէօն որ ոճիր գործել տուաւ ինծի: Այդ Լէօներէն երկրորդը, Լէոն ԺԳ. պապը ուզեց բարիք ընել ինծի, բայց սատանան զիս մղեց դէպի երրորդ Լէօն, Փէշթայի մագնիսացնողը, որուն փորձերուն ներկայ էին 400 փրոֆէսէօրներ եւ ուսանողներ:

Դատը շարունակուեցաւ երէկ: Ամբոխը «մա՛հ» կ'աղաղակէր:

Մ. Քեմալ, Թուրքիոյ հոգերը եւ... երաժշտութիւնը

Նոյեմբեր 1ին, Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին վերաբացման առթիւ, Մ. Քեմալ խօսեցաւ իր «ճառ»ը: Պարզելէ յետոյ երկրին տնտեսական եւ ճարտարագործական յառաջդիմութիւնը, Մ. Քեմալ շարունակեց, միշտ կրկնելով «ընկերնե՛ր, ընկերնե՛ր».—

«Երկրին շինութեան եւ բարեզարդման ծրագիրը գործադրուած է առանց կասեցման, մեծ նախանձախնդրութեամբ: Այսօր շինուելու վրայ եղած երկաթուղիները 500 քիլոմեթրը կ'անցնին: Եւ անոնցմով որոնք վերադնուած են, պետութեան պատկանող մեր երկաթուղիները կը գլեն կ'անցնին 5000 քիլոմեթրը:

Կարելի է զօրեղապէս յուսալ որ՝ պետութեան հասոյթները պիտի իրականան համաձայն նախատեսութեանց: Թրքական դրամը կը պահէ իր ամուր արժէքը: Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս քաղաքականութեան եւ պիտի շարունակէ ապագային ալ նոյն քաղաքականութիւնը: Արդիւնի փոխառութեան երրորդ մասը, նախընթացներուն պէս այս տարի ալ, գոցուեցաւ նախատեսուածին համաձայն:

»Կեանքի առողջութիւնը ազգին, եւ երիտասարդութեան ու տղայոց, կենսական անհրաժեշտութիւն ունեցող խնդիր մըն է, որուն կ'ընծայենք մեծ կարեւորութիւն:

«Գիտէք թէ ինչ կարեւորութիւն կ'ընծայէ ազգը մշակութային խնդիրներու: Այս խնդիրներու առաջին գծին վրայ կը գտնուի այն աշխատանքը որ կը կատարուի սրտանց կառուցանելու համար Թուրք պատմութիւնը վաւերական հիմերու վրայ, եւ տալու Թուրք լեզուին իրեն արժանի տեղը: Կրնաք ապահով ըլլալ այժմէն թէ այս ջանքերը պիտի յանգին գերազանց արդիւնքներու: Գիտեմ թէ որքան կը փափաքիք որ ազգային երիտասարդութիւնը յառաջդիմէ գեղարուեստի գետնի վրայ: Այս նպատակը կ'իրականանայ: Սակայն եւ այնպէս թրքական երաժշտութիւնն է որ պէտք է առիթողաբար ձեռք առնուելիք այս ջանքերուն առաջին գծին վրայ գտնուի: Իր սեփական յեղաշրջման նշան մըն է՝ իր երաժշտական յեղաշրջման մէջ ազգի մը ցոյց տուած հասկացողութեան կարողութիւնը: Այն երաժշտութիւնը որ մեզի լսել կը տրուի այսօր հեռու է պատուաբեր ըլլալէ մեզի: Պէտք է գիտնանք ասիկա որոշապէս: Անհրաժեշտ է հաւաքել գեղեցիկ բացատրութիւններն ու պատմուածքները որոնք կը յայտնեն ժողովուրդին ներքին զգացումներն ու մտածումը եւ զանոնք դաշնաւորել համաձայն արդիական երաժշտութեան ընդհ. կանոններուն: Այս կերպով է միայն որ՝ Թուրք ազգային երաժշտութիւնը կրնայ բարձրանալ եւ տեղ գրաւել տիեզերական երաժշտութեան մէջ:

«Միջազգային քաղաքական աշխարհը անցեալ տարի զբաղեցաւ ապահովութեան խնդրով եւ հետեւաբար ամէն երկիր աճեցուց իր սպառազինումները: Ջանալով ամրապնդել ազգ. պաշտպանողական ուժը, Հանրապետական կառավարութիւնը ոչինչ խնայեց միջազգային գործակցութեան ճամբուն մէջ ինքզինքը պահպանելու համար եւ այս՝ յանուն խաղաղութեան:

Մեր ազգին տիեզերականօրէն ծանօթ հանգամանքն է իր հաւատարմութիւնը հանդէպ իր յանձնառութեանց: Պալքան Համաձայնութիւնը բարեյաջող վաւերագիր մըն է հիմնուած պալքան պետութեանց յարգանքին վրայ՝ իւրաքանչիւրին գոյութեան համար:

«Բացայայտ է թէ՝ այս համաձայնութիւնը մեծ արժէք ունի իրականին մէջ ազգ. սահմանագլուխներու պահպանման համար: Մեր ազգը համակրութեամբ ողջունեց Էնկիւրիի գումարուող պալքանեան համաձայնութեան խորհուրդին արդիւնաւոր աշխատանքը:

Ճարտարագործական տագնապը Փարիզի մէջ

Բանուորական թերթերը կը գրեն թէ Սիթրօէն գործարանը, որ վերաբացուեցաւ երկուշաբթի օր, չորս օրուան դադարէ յետոյ, Նոյեմբերի առաջին եւ երրորդ շաբաթները պիտի բանեցնէ 40, իսկ միւս շաբաթները 32 ժամ: Առայժմ խօսք չկայ աշխատավարձքի կրճատման մասին, բայց շարունակ բանուորներ կ'արձակուին: Միայն երկաթի ճիւղէն 30 բանուորներ արձակուեցան առջի օր:

Տըլաժի բանուորները, որոնք բանի արձակուրդ կ'անցընէին քանի մը օրէ ի վեր, երկուշաբթի օր ստացած իրենց աշխատավարձը: Այս առթիւ հաղորդուեցաւ թէ գործարանի աշխատանքները պիտի վերսկսին Նոյեմբեր 12ին: Շաբաթական աշխատանքը պիտի տեւէ 35 ժամ: (Երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝ օրական 8.45 ժամ): Միեւնոյն ատեն ազդարարուեցաւ թէ մօտերս կրճատումներ պիտի ըլլան, հետեւաբար այն բանուորները որ կրնան գործ գտնել ուրիշ տեղ, պէտք է անմիջապէս ընդունին, պարապ չմնալու համար: Այս խնդիրը կապ ունի 6 — 700 բանուորներու հետ, որոնք վկայական ստացած չըլլալով, մեծ դժուարութիւններ պիտի կրեն գործադրկութեան նպաստ ստանալու համար:

Հալէպի ողողումներուն վնասները

Պէյրութի *Լ'Օրիան* թերթը կը գրէ.—

Հալէպի եւ շրջակայքին մէջ հոկտեմբեր 25ի հեղեղին պատճառած վնասը հինգ միլիոն ֆրանքէն աւելի կը նկատուի: Միմիայն Հալէպի ելեկտրականութեան ընկերութիւնը 600 հազար ֆրանքի վնաս ունեցաւ: Պէտք է ըսել որ անցեալ տարի Ընկերութիւնը քաղաքապետութեան ուշադրութեան յանձնած էր ողողման հաւանական վտանգը, բայց քաղաքապետութիւնը կարծես սպասեց որ հեղեղը ինք գայ գծելու համար քարտէսն այն վայրերուն ուր պաշտպանութեան աշխատանքները պէտք է կատարուէին:

Հայկական հիւղաւաններու մէջ 33տնակներ ջուրերուն տակ մնացին. ոչ մէկ զոհ:

Ազէզի մէջ Հալէպէն եկող ինքնաշարժ մը հեղեղին հոսանքէն քշուած է եւ հեղեղատի մը մէջ ինկած: Ինքնաշարժին վարիչը, որ Քիւրտ մըն էր, մեռած գտնուած է յաջորդ առտու, իսկ իր ինքնաշարժը ամբողջովին ջարդուած:

Հալէպ – Պապ ճամբուն վրայ ինքնաշարժ մը շրջած է: Վարիչը իր գիտակցութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, երկու ճամբորդներէն մին տեղն ու տեղը սպաննուած է:

Ամէն տեղ, Հալէպի շրջակայքին մէջ բազմաթիւ զոհեր եւ նիւթական մեծ վնասներ եղած են:

⁂ Ականատես մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Հինգշաբթի օր ժամը 16ին մեկնեցայ Հալէպէն, օդը շատ գեղեցիկ էր: Հալէպէն հազիւ 10 քիլոմեթր հեռացած յանկարծ երկինքը մթնեց եւ ջրհեղեղը յիշեցնող անձրեւ մը սկսաւ տեղալ որուն նմանը չեմ յիշեր տեսած ըլլալ: Հա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ-ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

»»»··«««

Օրէ օր մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ Ֆրանսայի ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց գործակցութիւնը:

1920ի Թուրի համաժողովի հերձուածէն վերջ, առաջին անգամն է, որ քով-քովի կուգան երկու կուսակցութեան ղեկավարները, Սէնի ջուրերուն յանձնելով երէկի թունոտ, մոլեգին ու յաճախ արիւնահեղ պայքարները:

Թողունք անցեալին մէջ կատարուած փորձերը, Մոսկուայի հռչակաւոր 21 պայմանները, մէկ ճակատի ձախողանքները եւ կանգ առնենք այսօրուան համագործակցութեան վրայ:

Միացեալ ճակատը,— կատարուած իրողութիւն— յանկարծակի, մօտական ուժերու դրդումով չէր որ հասունցաւ:

Երկու հիմնական պատճառներ ճակատագրական դեր խաղացին այդ մերձեցման մէջ:

Առաջինը՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ սոց. դեմոկրատ կուսակցութեանց խորտակումն ու ջլատումն էր փաշական հեղեղին մէջ, երկրորդը՝ Ֆրանսայի 1934 փետր. 6ի արիւնահեղ դէպքերը:

Բ. Միջազգայինի երկու կարեւոր թեւերը (գերմանական եւ աւստրիական) դարձան տարագիր, այնպէս ինչպէս իտալական, ռուսական եւ ուրիշ բռնատիրական կարգերու տակ հեծող ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Արտաքին դէպքերն ու անոնց ողբերգական վախճանը, ի վնաս բանուորական կազմակերպութեանց, Ֆրանսայի մէջ խոհեմութեան ճամբան հարթեցին: Եւ Ֆրանսայի բանուորական կուսակցութիւնները կանգ առին անխուսափելի երկընտրանքի մը առջեւ,— կա՛մ միացում կամ անէացում:

Անտարակոյս, այս հոգեբանական մերձեցման մէջ մեծ դեր խաղացին ֆրանքմասոն դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ Խ. Միութեան մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Խ. Միութիւնը, պայմաններու բերումով, ուզէր թէ չուզէր, Ֆրանսայի մէջ հանրային նպաստաւոր կարծիք ստեղծելու համար պէտք է յենարաններ որոնէր: Եւ այդ լաւագոյն յենարանը դարձաւ միացեալ ճակատը:

×

Ի՞նչ է միացեալ ճակատի բուն նպատակն ու առաջադրութիւնը:

Երկու բառով կարելի է ըսել.— Ազգային գետնի վրայ միասնական պայքար փաշականութեան դէմ:

Սակայն, 1934 յուլիս 27ին, երկու կուսակցութեանց լիազօրներու միջեւ կնքուած դաշինքը կը պարտադրէ նաեւ հետեւեալ յանձնառութիւնները.—

1.— Միասնաբար կազմակերպել պայքար մը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, շարժման մէջ դնելով բոլոր միջոցները՝ կազմակերպութիւն, մամուլ, գործիչներ, երեսփոխաններ եւն.:

Այս միացեալ գործունէութեան նպատակն է.—

Ա.— Շարժման մէջ դնել ամբողջ բանուորութիւնը ընդդէմ փաշական կազմակերպութեանց, անոնց զինաթափութեան եւ լուծման համար:

Բ.— Ժողովրդապետական ազատութեանց պաշտպանութիւն, համեմատական ընտրութիւն եւ Երեսփ. Ժողովի լուծում:

Գ.— Պայքար պատերազմի պատրաստութեան դէմ:

Դ.— Տումէրկի կառավարութեան հրամանագիր-օրէնքներուն դէմ:

Ե.— Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ փաշական ահ ու սարսափին դէմ:

2.— Այս պայքարը պիտի մղուի հրապարակային ցոյցերով, հաւաքական միթինկներով, հակացոյցերով, կարելի եղածին չափ շատ վայրերու մէջ, ապահովելով մասնակցողներուն ինքնապաշտպանութիւնը:

Եթէ այս ցոյցերու ընթացքին, մէկ կամ միւս կուսակցութեանց անդամները կռիւի բռնուին փաշականներու հետ, միւս կողմի կուսակիցները պէտք է օգնութեան հասնին:

3.— Այս միացեալ գործունէութեան ընթացքին, երկու կողմերը փոխադարձաբար ետ պիտի կենան յարձակումներէ եւ քննադատութիւններէ այն մարմիններուն եւ գործիչներուն հանդէպ, որոնք ուղղամտաբար կը մասնակցին աշխատանքին:

Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը պահէ իր կատարեալ անկախութիւնը ներքին կուսակցական աշխատանքներուն մէջ: Ինչ կը վերաբերի միացեալ գործունէութեան արտայայտութեանց, անոնք պէտք է նուիրուին միմիայն հաւաքական նպատակին եւ չվերածուին հակաճառութեան, երկու կուսակցութեանց գործելակերպի եւ վարդապետութեան մասին:

4.— Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն յանձն կ'առնէ կարգադրել իր կազմակերպութեան ծոցին մէջ ծագած վէճերն ու թերացումները:

Ահա, իրենց գործունէութեան յատակագիծը:

Հինգ ամիս տեւող կենակցութիւնն ու գործակցութիւնը երկու կուսակցութեանց մէջ ալ ստեղծեց ջերմեռանդ հաւատացեալներ: Քաղաքական կուսակցութեանց միացեալ ճակատէն վերջ՝ փորձեր կը կատարուին նաեւ Արհեստակցական Միութեանց երկու թեւերու համագործակցութեան: Ժամանակի խնդիր է այս երկու միութեանց մերձեցումը:

Միացեալ ճակատի հսկայական ցոյցերուն ու հաւաքոյթներուն մէջ, այժմ շա՜տ կը խօսուի երկու բանուորական կուսակցութեանց վերջնական միացման մասին: Մէկ կուսակցութիւն, մէկ Միջազգային եւ մէկ Արհեստակցական Միութիւն,— կ'աղաղակեն պաշտօնական մարմիններ ու անուանի գործիչներ: Թէ ի՛նչ համեմատութիւններ ու ծաւալ կը ստանայ եւ թէ որքան անկեղծ է այս շարժումը,— ցոյց պիտի տայ մօտաւոր ապագան:

Երկու կողմերն ալ, վարանումով ու խարխափումով, ճամբայ ելան, նոյն իսկ յաճախ թերահաւատ ու անվստահ, սակայն, իրենց գործակցութեան ընթացքին տեսան ու զգացին, որ աշխատաւոր զանգուածները ամուր փարած են միասնական գործունէութեան եւ ծարաւի են, պահանջ ունին այդպիսի անխարդախ միութեան մը:

Կան թերահաւատներ ու քննադատողներ ալ, որոնք միակողմանի, սահմանափակ ու նեղ կը գտնեն միացեալ ճակատի սահմանները եւ կ'առաջարկեն չսահմանափակուիլ միմիայն բանուորական ճակատով, աւելի տարածուիլ ու ընդգրկել քաղքենի միջին դասակարգն ու գիւղացին: Ուրիշ խօսքով, հանրապետական կամ ժողովրդական ճակատ կազմել, գործակցելով արմատական – ընկերվարականներուն եւ թոյլ չտալ որ անոնք նետուին փաշական կուսակցութեանց գիրկը:

Ցամենայն դէպս, Ֆրանսայի մէջ պարարտ է գործակցութեան գետինը, բայց անորոշ են անոր հետեւանքներն ու տալիք պտուղները: Կարելի չէ նախատեսել թէ այս միացեալ գործունէութիւնը կրնա՞յ առաջնորդել մինչեւ երկու կուսակցութեանց վերջնական միացման, ինչպէս եւ դժուար է ըսել թէ այս միացեալ ճակատը քաղաքական դէպքերու բերումով սոսկ հանգրուան մըն է, նեղ ու սահմանափակ: Ան կրնայ ծաւալիլ ու հասնիլ մինչեւ իր տրամաբանական վախճանին: Կրնայ պատահիլ հակառակն ալ, — որոշ կենակցութենէ վերջ, դարձեալ բաժանում ու հերձուած ...

Այժմ, ինչ որ ուշագրաւ է, Ֆրանսայի միացեալ ճակատը կը սկսի աստիճանաբար դուրս գալ ազգային սահմաններէն եւ միջազգային կերպարանք ստանալ: Վարակիչ խոռվք մը կայ երկրէ երկիր, կուսակցութենէ կուսակցութիւն:

Բ. Միջազգայինին յարող քանի մը կուսակցութիւններ, ֆրանսականին հետեւողութեամբ կազմած են միացեալ ճակատ, անդամ տարագրութեան մէջ, իսկ կան ալ որ նոյն իսկ դէմ են միացեալ ճակատին:

Սկանտինաւեան երկիրներէն Նորվեկիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը տարիներէ ի վեր միացեալ ճակատ է կազմած արդէն համայնավարներու հետ: Սակայն, թէպէտ Նորվեկիոյ ընկերվ.ները միացան ազգայնօրէն, հեռացան միջազգայնօրէն, դուրս գալով Բ. Միջազգայինի անդամակցութենէն: Իսկ լեհական ընկերվարական կուսակցութիւնը բոլորովին դէմ է միացեալ ճակատին, տակաւին հասունցած չհամարելով այդ հարցը: Դեռ ուրիշներ, կը ձեւակերպեն իրենց վերաբերմունքը:

Ահա, այսպիսի պայմաններու մէջ է որ կուսակցութենէ կուսակցութիւն կ'արծարծուի գործակցութեան հարցը: Քննութիւն, վերապահութիւն եւ վերաբերմունք:

Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու ներկայացուցիչներու խորհրդակցութիւնը Փրիւքսէլի մէջ, 15 հոկտ.ին, երկու Միջազգայիններու գործակցութեան հարցը շատ զուսպ բառերով է միայն շօշափած, այն ալ մասնակի խնդիրներու շուրջ: Սեղանի վրայ դրուած չէ գործակցութեան խնդիրը իր ամբողջ ծաւալով ու խորութեամբ, նկատի ունենալով անցեալի դառն փորձերն ու դասերը: Սակայն, միացեալ ճակատը իր այս նախնական ձեւին մէջ անգամ, խորհրդակցութեանց ու բանակցութեանց լայն պատեհութիւններ է ստեղծած այս երկու միջազգային աշխատաւորական մարմիններու միջեւ: Ո՞ւր կը յանգի: Մօտ ապագային, անտարակոյս, յայտնի կ'ըլլայ:

Կասկած չկայ, որ այս կապակցութեամբ, հեռուէն ու մօտէն, կ'արծարծուին ու կը քննուին բազմաթիւ խնդիրներ, որոնք մեզ կը շահագրգռեն թէ՛ կուսակցական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՊԱՅՔԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ասիոյ մէջ, բոլշեւիկ գործակալները կը քարոզեն վարդապետութիւն մը, որ չափազանց հեռու է մարքսիզմէն, բայց առլցուն է ատելութեամբ մը՝ դէպի եւրոպական դրամատիրութիւնը, ինչպէս օտարատեցութեամբ, որպէսզի ծառայէ Կոմինտէրնի դաշափարներուն: Միջին Ասիոյ մէջ բոլշեւիկեան թափանցումը կ'ընթանայ երկու ուղղութեամբ,— մէկը դէպի Սէն-Քիեանկ (չինական Թուրքեստան), միւսը դէպի արտաքին Մոնկոլիա: Թափանցումը միանգամայն տնտեսական ու քաղաքական է՝ մանաւանդ Մոնկոլիոյ մէջ: Ըստ ամերիկացի Օուէն Լաթիմուրի, որ մէկն է Միջին Ասիան քաջ կերպով ճանչցողներէն, Մոնկոլիան ամբողջ ծայրագոյն Արեւելքի ճակատագրին բանալին է: Նուազ կարեւոր չէ չինական Թուրքեստանը, որ, տարածութեամբ, Ֆրանսայէն չորս անգամ մեծ է: Ռուսիան արդէն իսկ զայն կապած է Սիպիրի հետ երկաթուղագիծով (այսպէս կոչուած՝ «Թուրքսիպ»ը) եւ ամբողջ տնտեսութիւնը դէպի իրեն դարձուցած է: Ռոժէ Լէվի կը գրէ թէ մինչ 1924ին այդ շրջանին առեւտուրը Ռուսիոյ հետ՝ միայն երեք միլիոն ռուբլիի կը հասնէր, 1931ին ան բարձրացած է 45 միլիոնի եւ դէպի յառաջ կ'ընթանայ: Անգլիա յուսահատական ճիգեր կ'ընէ ազդեցութիւնը վերահաստատելու համար հոն, բայց, Լէվի այն կարծիքին է թէ այդ ճիգը զուր է, որովհետեւ չինական Թուրքեստանը դարձած է երկրորդ արտաքին Մոնկոլիա մը, այսինքն ինկած, վերջնականապէս, բոլշեւիկեան ազդեցութեան տակ: Բոլշեւիկները իրենց նպատակներուն համար քանի մը միջոցներ ի գործ կը դնեն՝ վերջնականապէս տիրելու մօտ Միջին Ասիոյ: Իրենց առաջին գործն է միջինասիական նահանգները (Սիպիր) որ ե՛ւ է հաղորդակցական միջոցներով կապել մանաւանդ եւրոպական Ռուսիոյ հետ: Հոն զարգացնել տնտեսական բոլոր ուժերը ու զանոնք ծառայեցնել տնտեսական այն պատերազմին զոր կը մղեն եւրոպական պետութեանց դէմ: Մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձուի հարաւային մշակութեանց վերակերտումին եւ բնական հարստութեանց օգտագործման:

Երկրորդ, բոլշեւիկները կը զօրացնեն իրենց զինուորական ուժերը կամ կ'օգնեն տեղական պետութեանց զինուորական ուժերու զօրացման, որպէսզի զանոնք օգտագործեն դարձեալ արեւմտեան պետութեանց հետ իրենց պայքարին մէջ: Այս տեսակէտէն՝ ինչպէս արեւելեան Սիպիրի, նոյնպէս եւ ամբողջ Միջին Ասիոյ մէջ մեծ եռանդով աշխատանք կը կատարուի:

Երրորդ, բոլշեւիկները շատ վարպետօրէն կ'օգտագործեն բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը որուն համար հոն ոչ քաղաքական եւ ոչ ալ աշխարհագրական սահմաններ կան: Ան հաւասար չափով դիւրին կ'անցնի թէ Կասպից եւ Արալեան ծովերէն եւ թէ Հիմալայաններէն՝ Հնդկաստան հասնելու համար:

Փերշերոնի կարծիքով, Միջին Ասիոյ մէջ բոլշեւիզմի դէմ պայքարը շատ դժուարին է: Ցաճախ, կ'ըսէ ան Անգլիոյ ոչինչ կը մնայ ընել բայց եթէ օգտագործել, տեղական կրօնամոլ ազգերու մօտ, բոլշեւիկներու անհաւատութիւնն ու որ եւ է կրօնքի հանդէպ անոնց կատարած հալածանքը: Բայց, Մոսկուայի վարիչները շատ հետեւողական չեն իրենց հակակրօնական քաղաքականութեան մէջ, անոնք շատ դիւրաւ կը փոխեն իրենց այդ քաղաքականութիւնը եթէ միայն արդիւնքներ ձեռք ձգեն այդ փոփոխումով: Անոնք, որ այնքան անհաշտ թշնամիներ են քրիստոնէական կրօնքին, բոլորովին հանդուրժող են Մուհամմէտի, Պուտտայի հետեւորդներու նկատմամբ... Եւ որքա՜ն հեռաւոր նահանգներ երթաք, ուր աւելի ընդդիմութիւն կը գտնէ բոլշեւիկեան ազդեցութիւնը, այնքան շատ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան անոնք կրօնքի հանդէպ: Այդ քաղաքականութիւնը, այդտեղ, բոլշեւիկներուն համար յաճախ քաղաքական քարոզչութեան մեծ միջոց մը կը դառնայ:

Միջին Ասիոյ կացութեանը համար նուազ նշանակութիւն չունին նաեւ երկու այլ փաստեր,— ռուս-թրքական բարեկամութիւնը եւ զինակցութիւնը ինչպէս նաեւ Մուսթաֆա Քէմալի ճիգը՝ կազմելու համար, Մոսկուայի մղումով, համաթուրանական կամ համիսլամական պլօք մը, Թուրքիան՝ որպէս թուրանական ցեղ, միացնելով միւս իսլամական ցեղերուն:

«Քրեմլինը, կ'ըսէ Փերշերոն, կ'օգնէ հիւանդ մարդուն (Թուրքիոյ) դէպի կեանք դառնալու եւ իր վրան ինկած եւրոպական բժիշկները, մանաւանդ Անգլիացիները իրմէ հեռացնելու փափաքին»:

Նոյն հիման վրայ է որ — Արեւելքի դրամատիրականօրէն օգտագործումը Արեւմուտքի դէմ,— կապեր հաստատուեցան Մոսկուայի եւ արաբական պետութեանց, մասնաւորապէս Հիճազ – Նէճիրի միջեւ, եւ դաշնագիրներ ստորագրուեցան Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ: Այսօր, այս երկու պետութիւնները, մանաւանդ Պարսկաստանը, բացայայտօրէն հակաբրիտանական են: Պարսկաստան Անգլիոյ հետ վէճ ունի Պահրայինեան կղզիներու մասին, իսկ վերջերս տեղի ունեցած անգլեւպարսիկ վէճերը շատ յատկանշական են:

«Աֆղանիստան, կ'ըսէ Փերշերոն, դառնալով դէպի Մոսկուայէն, կ'անհանգստացնէ անգլիական Հնդկաստանը»: Իսկ Ռոժէ Լէվի կ'աւելցնէ — «Լոնտոնի մէջ հասկնալի ու արդարանալի իրարանցում ստեղծեց ռուսական ազդեցութեան զօրացումը այն նահանգներուն մէջ, որոնք կը շրջապատեն Հնդկաստանը»:

Տպաւորութիւնը այն է, որ Միջին Ասիոյ մէջ դանդաղ բայց տեւականօրէն կը հասուննայ նոր ու մեծ վէճ մը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, որ, հաւանաբար, աւելի սուր ըլլայ քան ինչ որ եղած է ցարականութեան շրջանին, որովհետեւ այժմ հարցը չի վերաբերիր միայն երկու քաղաքականութեանց, այլ երկու աշխարհներու բախումին:

Անգլիա, իր պահպանողականութեամբ, պիտի մնայ վերջին ու ամէնէն զօրաւոր նեցուկը պուրժուական աշխարհին: Ան իրապէս խաղաղասիրական քաղաքականութիւն ունի ու միայն ի վիճակի է պայքար կազմակերպելու համայնավարութեան դէմ, որ կը զօրանայ Միջին Ասիոյ մէջ: Բայց այդ պայքարը շատ դիւրին պիտի չըլլայ, որովհետեւ Ռուսիա դժուար խոցելի է աշխարհի այդ մասին մէջ: Ռուսիա միշտ խոցելի է միայն երեք կէտերէ,— Ծայր. Արեւելքի մէջ, ուր կը յառաջանայ Ճափոնը, Սեւ ծովու մէջ (առկէ Նեղուցներու նշանակութիւնը Անգլիոյ համար), եւ Արեւմուտքի մէջ՝ Լեհաստանէն եւ Գերմանիայէն:

Ասիոյ մէջ նոր յարաբերութեանց, բայց մանաւանդ Միջին Ասիոյ մէջ անգլեւռուս յարաբերութեանց խնդիրը վերլուծման առարկայ է ոչ միայն ամենօրեայ մամուլին կողմէ, այլեւ լուրջ պարբերաթերթերու մէջ: Փաստ է, այսօր, որ Հնդկաստանի «գիտական սահմաններ»ը այլեւս գոյութիւն չունին, որովհետեւ անոնց ետեւ, հեռուն, կը տարածուի բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը: Թիպէթի հողային ամբողջութիւնը փաստօրէն գոյութիւն չունի՝ բոլշեւիկեան գործակալներուն թափանցման պատճառաւ: Աֆղանիստանը կը հեռանայ անգլիական ազդեցութենէ, իսկ Պարսկաստանը բացայայտօրէն թշնամական է դէպի Անգլիան: Ամբողջ անգլեւռուս (1907ի) համաձայնութիւնը ջնջուած է ի վնաս Անգլիացիներուն: «Փրաւտա» թերթը իր 12 հոկտ.ի թիւով կը հաստատէ թէ՝ դեկտեմբերի ընթացքին, Միջին Ասիոյ համայնավարական համապետութիւնները իրենց կազմութեան տասնամեակը պիտի տօնեն:

Թերթը հպարտութեամբ կ'ընդգծէ այդ հանրապետութեանց յառաջդիմութիւնը եւ կ'աւելցնէ.— «Ամէն ինչ ցոյց կուտայ որ Միջին Ասիոյ մէջ ամրացած է բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, ինչպէս նաեւ յաջողած է ազգութեանց քաղաքականութիւնը որ կը կիրարկէ Մոսկուան: Այդ ազգութիւնները կրցան, Սովետ Միութեան շրջանակին մէջ, իրենց հողերու ազգային յատկանիշները պահել»:

Ասիոյ մէջ, բոլշեւիկները միանգամայն պաշտպաններն են կրօնքին եւ հովանաւորները ազգայնութեան: Ահա հիմքը այն քաղաքականութեան, զոր անոնք ի գործ կը դնեն հոն:

Բայց, պէտք չէ աչքէ հեռացնել, որ Ասիա զարթօնքն է ասիական ազգերու.— 400 միլիոն Չինացիներ, նոյնքան Հնդիկներ, 100 միլիոն Մոնկոլներ, 60 միլիոն Արաբներ եւ 40 միլիոն Պարսիկներ: Բոլշեւիկները առանց մէկ արթնցուցին ինքնավար կեանքի գիտակցութիւնը: Անոնց քաղաքական ձեռբազատման զարգացումը պիտի շարունակուի եւ պիտի ստեղծէ միջազգային բոլորովին նոր յարաբերութիւններ, որոնց մասին կարելի չէ այժմէն խօսիլ: Այժմ ստոյգ է միայն անգլեւռուս բախումին մերձեցումը, որ, եթէ տեղի ունենայ, ամբողջ աշխարհի վրայ իր անդրադարձումը պիտի ունենայ, ինչպէս եղած է միշտ երբ Անգլիա պայքարի մտած է իր եւ է մէկ զօրեղ թշնամիին դէմ,— Նափոլէոն Ա., Նիքոլա Ա. եւ Վիլհէլմ Բ.:

Կ. Փ. Կ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ [illegible]:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (38)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Երեկոյեան չուանը առի սովորականին պէս անտառ մտայ, առջեւէս մէկը խոշոր խուրձ մը շալկած կուգայ: Տեսայ Եղօն էր (Ճիճին), որպէս Հայ մեղքցայ, հարցուցի իր վիճակի մասին, ըսաւ որ Քիւրտ մը Ըհմէ Մըմըքին գիս քովը ծառայութեան առաւ, անասուններու տակը կը մաքրեմ, եւ վառելու փայտ կը բերեմ ու կ'այրեմ, թէեւ գոհ չեմ, բայց ի՞նչ ընեմ:

— Լաւ է, ըսի, հոս գոհանալու խնդիր չկայ, պէտք է ապրիլ իրրեւ տեսակ մը կով, մինչեւ տեսնենք ինչ կ'ըլլայ, մինակ թէ լուացուէ եւ մաքրուէ:

Կոչկակարութեանս լուրը հասած է Շիւքրի աղային: Երկու զինուած Քիւրտեր ղրկած, գիս իր քով կ'ուզէ: Գացի տեսայ, մօտ 28 տարեկան համակրելի երիտասարդ մըն է: Օճախի առջեւ փալասի մը վրայ երկնցած, քրտավարի:

Առջեւը նուրբ ու վառվռուն երիտասարդ մը կայնած, պատրաստ հրամանի սպասելու:

Զիս տեսնելով հարցուց.

— Դո՞ւն ես կօշկակար Մուսա մուհաճիրը:

— Այո, աղա ես եմ:

— Ես կը սիրեմ արհեստաւոր մարդիկը, Հայ ըլլայ թէ կեավուր: Կի՞նդ ալ պատրաստ ես:

— Ոչ աղա, ես մինակ եմ:

— Դէհ լաւ, ես քեզի կին մը գտնեմ: Նայէ հոն, մէկը որ հաց կը պատրաստէ, միւսը որ ամաններ կը լուայ, (ցոյց կուտայ տան կողմը), առանցմէ որը որ սիրես, քեզի կուտամ: Անոնք ալ քու ցեղէդ կը պատկանին:

— Շնորհակալ եմ, ի՞նչ ընեմ որ, կին մը ես ալ կրնամ ճարել, բայց հայր, եղբայր, եւ ուրիշ ազգականներ ո՞վ կրնայ տալ ինծի:

— Օ՜, այդ լաւ բողոք մըն է, անցիր մոռցիր, այն որ գնաց ալ ետ չի գար: Սա երիտասարդը կը տեսնե՞ս (ցոյց կուտայ), կայնողը, այս ալ Հայ է: (Ասորի ըսել կ'ուզէ): Երկու ժամ այստեղէն հեռու է անոնց գիւղը, Խըլըթէ, 1000 տունէ բաղկացեալ, բոլորն ալ արհեստաւոր էին, մեծ մասը ոստայնանկ, երկաթագործ, կօշկակար, զինագործ, պայտար, հիւսն, որմնադիր, ժամագործ, ատաղձագործ: Եւ այդ բոլորը գիւղին տէրը՝ աղան, այս աղու հայրը՝ Բենեամին էֆէնտին էր: Գիւղացիք ալ աշիրէթներու նման զինուած էին: Ամբողջ վեց օր ու գիշեր, գերմարդկային ճիգով կռուեցան անթիւ զօրքի ու աշիրէթի դէմ, ու պահեցին գիւղը իրենց տրամադրութեան տակ: Եթէ չհասնէր անոնց փամփուշտները, դեռ երկար պիտի դիմանային եւ շատ զոհեր պիտի խլէին: Գիշեր մը կռուող ուժը ճեղքեց շղթան, ու անցաւ բուն Միխիաթ, միացաւ հոն կռուող միւս Ասորիներուն: Եւ գիւղը մնաց զօրքի ու աշիրէթի ձեռքը: Ջարդեցին եւ անխնայ վառեցին կին ու երախաներ: Ես այս երիտասարդ Ազիզօն եւ իր եղբայրը՝ Ջարջիզ իրենց կիներով ազատեցի: Ինծ նման ուրիշներ ալ շատեր ազատեցին: 7—8 հազար ժողովուրդէն հազիւ 200 ազատուածներ եղան: Ջարդեցինք Խըլըթէն, ջարդած եղանք բոլոր Տէրէ Վերին: Այսօր մեր խոփերը մաշած ու հատած են, շինող ու նորոգող չկայ: Եւ մնացած ենք առանց վար ու ցանքի: Մեր լողն ու կացինը նոյնպէս, մեր իշու եւ ջորիի ամբակները երկարած են եւ արգելք կ'ըլլան քալելու, նոյն իսկ չնորհք չունինք իշու մը եղունգը կտրելու: Մտադրած եմ այս դարնան ազատուածԽըլըթցիները դարձեալ հաւաքել տալ իրենց գիւղը, եւ մէկը միւսի հետ ամուսնացնել, որ շուտ շուտ աճին բազմանան, տիրանան իրենց արհեստին եւ պատեն մեզ այս տառապանքէն: Դարձեալ Ազիզօն անոնց աղա պիտի կարգեմ ու քեզ ալ կին մը տալով Խըլըթէ պիտի ղրկեմ:

Հաճութիւն կուտամ անոր բոլոր բաժիններուն:

— Անցնինք այս ցաւալի լուրերը, գացողը ետ չի գար: Մուսա, դուն «պատտօնտաչ» (փամփուշտակալ) կարել գիտե՞ս:

— Այո, աղա գիտեմ, բայց պէտք եղած կաշիները չունիմ:

— Լաւ, ես ամէն ինչ քեզի կուտամ: Եւ Ջարջիզին պատուիրեց.— Գնա տուն, այն կաշիէ տոպրակը եւ պաճկոնը բեր: Գերմանական ապրանք են, հրաշալի պաճկօն կարել կուտայ եւ կաշիներն ու տոպրակը որ իրեն փամփշտակալներ շինեմ: Կը մեղքնամ եղած ապրանքները պատռելուն: 500 ղրշ.ի ապրանք փճացնել 50 ղրշ.ի փամփշտակալի համար, բայց Քիւրտը գնահատել չի գիտեր, այլ միշտ շինածը քանդել ու փճացնել: Շիւքրի աղային կ'ըսեմ,—«Իմ շինած փամփշտակալին չես խառնուիր, ինչպէս ուզեմ այնպէս կը պատրաստեմ: «Լաւ, ըսաւ, պայմանաւ որ լաւ ու յարմար ըլլան»: Եւ կաշիներն առած դուրս եկայ:

Ինծի միացաւ Ջարջիզ: Հարցուցի անոր,— Շիւքրին ըսաւ թէ երբ ձեր գիւղի կռուող ուժերու փամփուշտը լրացաւ, գիշեր մը շղթան ճեղքեցին ու գացին միացան միւս կռուող Ասորիներուն. կրնա՞ս այդ մասին բան մը ըսել ինծի: Աղան պատմեց թէ Տէրէ Վերի աշիրէթին մէջ հինգ կըտոր ասորի գիւղեր կային, Քիւրտ գիւղերով շրջապատուած, անոնք բոլորն ալ ջարդուեցան, ինչպէս մեր գիւղը: Իսկ բուն Միխիաթի մէջ իրարու վրայ ունէինք 14 գիւղեր զուտ Ասորի: Պատերազմին տուինք զօրք ու պարէն: Իսկ երբ Թուրքերը քրիստոնեաներու զէնքերը առին եւ ամէն թապուրի վերածեցին, ճակատէն փախան շատերը եւ ջարդուեցան: Ա[...] ատենները Միխիաթի 14 գիւղերը զգացին վտանգը ու հաւաքուեցան երկու գիւղերու մէջ, Տօրէ ու Էն[...] վարդէ: Իրենց եղած չեղածով, անվարդ կախութիւն հռչակեցին իսա-Ջարջի գլխաւորութեամբ: Լաւ պատրաստ երկուած էին: Ամբողջ երեք ամիս երկու վաշտ զօրք, որոնց միացած Տէրէ Վերի եւ ուրիշ աշիրէթներ, պաշարեցին Տօրէն ու Էնվարդէն: Թրքական հրետանին չկրցաւ օգտակար դառնալ, որովհետեւ տուները բոլոր քարայրներ էին ու թաղուած հողի տակ: Իսկ Տօրէի ու Էնվարդէի միջեւ կային ներքնուղիներ, այնպէս որ այդ գետնի տակի ճամբով կրնային զօրք ու անօթ աւնները տեղէ տեղ փոխադրել: Երկու գիւղերու հողերը կը վարէին, կը ցանէին եւ այնպէս կ'ապրէին: Շատ զոհեր եղան, թէ զօրքէ եւ թէ աշիրէթի կողմէ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ՈՐՈ՞Ի ՀԵՏ Է ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկայի երեսփ. ժողովի գու-մարման առթիւ, ազգ. կեդր. վար-չութիւնը կարդաց ընդարձակ տեղե-կագիր մը, որ կ'ապացուցանէ թէ կազմակերպուած թեմերուն մեծա-մասնութիւնը օրինաւոր իշխանու-թեան հետ է: Ստորեւ կ'ամփոփենք նոյն տեղեկագրին գլխաւոր մասերը.

Առաջնորդական վիճակիս կազմա-կերպական ընդհանուր կացութեան ծանօթանալէ առաջ, աւելորդ չենք հա-մարեր անցողակի տալ այստեղ պատկերը ուժերու դասաւորման, որոնք որուն, Ամերիկահայ գաղու-թի ջախջախիչ մեծամասնութեան կամքը «կիզբէն» եւ եթ արտայայ-տուեցաւ ի նպաստ կեդրոնական վար-չութեան տեսակէտներուն եւ, ժողո-վրդական այդ անսահման համակրու-թիւնը դարձաւ կարեւոր ազդակ մը մեր յետագայ յարաբերութիւններու զօրացման տեսակէտէն:

Ամերիկայի Հայ գաղութը, 1933ի սեպտեմբերէն առաջ ունէր ընդամէնը 65 եկեղեցական հոգաբարձութիւն կամ թեմեր: Ասոնցմէ 11ը գրեթէ կազմալուծուած ըլլալով, անուանա-պէս գոյութիւն ունէին: Իսկ Հարա-ւային Ամերիկայի թեմերը սեպտեմ-բերի երեսփոխանական ժողովէն ա-ւելի քան մէկ տարի առաջ խզած էին իրենց վարչական կապը, Ֆիֆթ Էվը-նիւի Առաջնորդարանին հետ: Հետե-ւաբար Ղեւոնդ արքեպիսկոպոսի ա-ռաջնորդութեան օրով փաստօրէն մեր կազմակերպուած թեմերու ընդհա-նուր թիւն էր 50: Սեպտեմբերի ե-րեսփոխանական ժողովին հրաւիր-ուած էին մասնակցելու այս 50 հո-գաբարձութիւնները միայն: Իսկ ա-սոնցմէ 42ը միայն երեսփոխաններ ղրկած էին երեսփոխանական ժողո-վին: Արդ, սեպտեմբերի երեսփոխա-նական ժողովի առաջին եւ երկրորդ նիստերուն իսկ յայտնի եղաւ որ յիշ-եալ 42 հոգաբարձութիւններէն կամ թեմերէն 26ը մեզ հետ էին, հետեւ-եալները.—

Նիւ Եորք — Մայր եկեղեցի, Պինկ-հէմթըն, Պրուքլին, Լորենս, Միլուո-քի, Թրոյ, Պրենտֆըրտ, Մեսինա, Նիւ Պրիթըն, Նիակարա Ֆոլս, Սի-րաքիւզ, Սաութհ Կոյթ, Հէմիլթըն, Սէյնթ Քեթրինս, Լովել, Հուայթինս-վիլ, Տեւրէյ, Հավանա, Ս. Լուիզ, Հարթֆըրտ, Ինտիըն Օրչըրտ, Նորթհ Ֆիլատելֆիա, Փեթըրսըն, Սփրինկ-ֆիլտ, Ուէսթ Փուլմըն եւ Ուէսթ Ֆի-լատելֆիա: Իսկ մեզ հետ չէին, կամ թէ ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, Առաջ-նորդ Ղեւոնդ արք.ի հետ էին 11 թե-մերը.—

Աստորիա, Նիւ Եորք — 30րդ փո-ղոցի եկեղեցին, Նիւ Եորք Ս. Խաչ, Փրովիտենս, Րիչմընտ, Ուսթր, Թո-րոնթօ, Րէյսին, Եունիըն Սիթի, Նը-ուարք, եւ Տիթրոյթ – Հայլնտ Փարք: Այս վերջին թեմի երեսփոխանները ոչ մէկ կողմի ժողովին մասնակցե-ցան: Իսկ Եունիըն Սիթիի երեսփո-խաններէն մէկը մեզ հետ մնաց, միւ-սն ալ գնաց Մարթինիք պանդոկի համագումարին: Այս թուական փաստե-րով, 1933ի սեպտեմբերին գումար-ուած պատմական երեսփոխանական ժողովին մէջ, Ղեւոնդ արք. իրեն կողմնակից ունէր ինն ու կէս թեմ միայն, ընդդէմ մեր 26 թեմերուն: Ցետագային այս թեմերէն միայն Ուէսթ Ֆիլատելֆիան դասալիք եղաւ (թէեւ իր մէկ երեսփոխանը այսօր իսկ մեզ հետ է այս ժողովին մէջ): Սեպտեմբերի երեսփոխանական ժո-ղովէն յետոյ մեզ հետ միացան եւ կամ նոր կազմուելով կեդրոնական վարչութեան ենթարկուեցան 26 թե-մեր եւս.—

Պոսթըն, Շիքակօ, Քլիվլէնտ, Թու-նաս, Տիթրոյթ (Հայլընտ Փարք), Ջըրսի, Քնոշա, Ինտիըն Հարպըր, Լին, Միլֆըրտ, Նիւ Հէյվըն, Փրովի-տենս, Փութաքէթ Սէնթրըլ Ֆոլս, Րէյսըն, Եունիըն Սիթի, Ուստր, Ուո-շինկթըն, Ոթըրթաուն, Պրիճփորթ, Րիչմընտ, Թորոնթօ, Կուէլփ, Փոն-թիաք, Ֆրենքլին – Վունսաքէթ, Ուո-քէկըն եւ Սան Փաւլօ: Այս հաշուով այժմ կեդրոնական վարչութեան են-թակայ հոգաբարձութիւններու կամ թեմերուն թիւը կը հասնի 51ի:

Մեր ստացած վիճակագրական տե-ղեկութիւններուն համաձայն, մեր հոգաբարձութեանց հետ կապուած տրատու անդամներուն թիւն է մօտա-ւորապէս 7000 շունչ, իսկ մեր եկեղե-ցիները յաճախող ժողովրդեան, այլ խօսքով համակիրներու թիւն է աւելի քան 45,000, որ ըսել է ամբողջ ամե-րիկահայ գաղութին ստուարագոյն զանգուածը:

Անցեալ տարուան Երեսփոխանական ժողովէն յետոյ ստեղծուած կացու-թիւնը առիթ դարձաւ որ Մայր Աթո-ռը բացասական վերաբերմունք ցոյց տայ մեր գաղութի ստուար մեծա-մասնութեան հանդէպ, թշնամական դիրք բռնելով հայրենասէր ժողո-վուրդի զգացումներուն արտայայտ-տիչն հանդիսացող Կեդր. Վարչու-թեան դէմ: Եւ ցաւալի է ըսել, որ Էջմիածնի հետ բարի յարաբերութիւն ստեղծելու նպատակաւ մեր թափած ջանքերը մինչեւ այսօր մնացած են ապարդիւն: Հակառակ ասոր, սակայն Կեդր. Վարչութիւնս առաջին օրէն իսկ աշխատեցաւ Մայր Աթոռը լու-սաբանել մեր գաղութի ազգային կեանքը յուզող դէպքերու ծալքերուն մասին, ուստի եւ այդ նպատակաւ կանոնաւորապէս Էջմիածին ղրկեց բազմաթիւ բողոքագիրներ եւ տեղե-կագրութիւններ:

Այսպէս, անցեալ տարուան Երեսփ. Ժողովի օրն իսկ, Կեդր. Վարչութիւ-նը եւ Երեսփ. Ժողովի Դիւանը, ա-ռանձին հեռագիրներով, Վեհափառ Հայրապետին հաղորդեցին Երեսփ. Ժողովի որոշումը ի մասին Առաջնորդ Ղեւոնդ արք.ի հրաժարեցման:

Սեպտ. 20ին Կեդր. Վարչութիւնը Էջմիածին ղրկեց իր առաջին տեղե-կագիրը, որուն յաջորդեցին նոյ. 10ի մեր բողոքագիրն ու Երեսփ. Ժողովի տպագրեալ արձանագրութիւնները:

Ցունուար 3ին, հեռագրով ցաւակ-ցութիւն յայտնեցինք Վեհափառ Կա-թողիկոսին, Տ. Ղեւոնդ արք.ի եղե-րական սպանութեան առթիւ:

Բողոքագիրներ եւ տեղեկագիրներ, որոնց թիւը մէկ երկոտասնեակի կը հասնի, հետզհետէ Մայր Աթոռ ղր-կուեցան, այն յոյսով թէ ուշ կամ կանուխ Էջմիածինը պիտի բանար իր խցած ականջները եւ լսէր մեր ձայնը: Ցաւալի է ըսել, որ Մայր Աթոռը խուլ եւ համր մնաց մեր բողոքներու տա-րափին հանդէպ:

Վերջապէս ներկայ տարուան յու-լիսի 23ին Վեհափառ Հայրապետը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին մի-ջոցաւ խզեց իր լռութիւնը, Տոքթ. Արզարեանի ուղղուած հեռագրական հաղորդագրութեամբ մը թելադրելով որ լուծուի մեր Վարչութիւնը: Աւե-լորդ է ըսել որ Կեդր. Վարչութիւնը չէր կրնար ընդառաջ երթալ նման ա-նարդար առաջարկի մը, հոգ չէ թէ ան նոյն իսկ ղրկուած ըլլար վճռակա-նօրէն մերժելու Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ կաթողիկոսի անունով իրեն ներկայացուած այդ թելադրու-թիւնը եւ իր այս վճռականութիւնը Վեհափառ Հայրապետին յայտնեց յուլիս 27 թուակիր հեռագրով մը, միանգամ ընդմիշտ յայտարարելով թէ Կեդր. Վարչութիւնը կը շարու-նակէ իր գործը:

ՉՈՄ

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐԻ

— o —

Անցեալ հինգշաբթի երեկոյ, Ֆլո-րիայի մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը ի պատիւ Պ. Քրաֆթ Պոնարի, որ Փարիզէն կ'անցնէր Հոլանտա երթա-լու համար դասախօսելու նպատա-կով:

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնա-ճիւղը, առիթէն օգտուելով հացկե-րոյթ մը կազմակերպեց, ի պատիւ այս Զուիցերիացիին, որ այնքան աշ-խատեցաւ որբերու համար եւ հայ-կական դատը արծարծելու նպատա-կով:

Հացկերոյթին կը նախագահէր Պ.Ա. Խատիսեան, որ դրուատական քանի մը խօսքերով ներկայացուց հիւրը եւ անոր գործունէութիւնը, աւելցնելով նաեւ իր գնահատութիւնը Զ. Ո. Մի-ութեան կեանքին մասին: Ցետոյ խօս-քը տուաւ Զ. Ո. Միութեան նախա-գահին, ընկ. Շ. Նարդունիի, որ Քր-րաֆթ Պոնարի մէջ ողջունեց Զուիցե-րիան ոչ միայն իր Հայաստանեան բնութիւնով, հայկական ապաստանի մը պատմութիւնով, այլ եւ ազատու-թեան դասական աւանդութեամբ, որ-մէ ներշնչուած է նաեւ Զ. Ո. Միու-թիւնը,— արդարեւ, ըսաւ ընկ. Նար-դունի, ինչպէս Զուիցերիոյ ազգային հերոսը մերժեց ողջունել Գէսլէրի գլ-խարկը, այնպէս եւ Զ. Ո. Միութեան նուիրագործած մեծ եւ հերոս մեռել-ները մերժեցին բարեւել ֆէսը, մեր-ժեցին յանուն ազատութեան: Եւ վեր-ջապէս ողջունեց Զուիցերիան, որ կը մնայ հաւատարիմ իր աւանդու-թեան, — չլքեց մեզ Եւրոպացիներուն նման:

Այնուհետեւ խօսեցան Պ. Հայկ-Արամ Քիպարեան, Պ. Հայկ Ստե-փանեան, Պ. Լեւոն Շիրեան:

Ճաշի ընթացքին տեղի ունեցան եր-գեր եւ արտասանութիւններ (Տիկ. Գաբրիէլեան, Պ. Բ. Տէօվլէթեան, ընկ. Ե. Գրիգորեան): Ի վերջոյ Զ. Ո.Մի-ութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Արշա-ւիր Խանէտանեան, որ ներկայացուց Պ. Քրաֆթ Պոնարի գործը եւ որբա-հաւաք աշխատանքը:

Պ. Քրաֆթ Պոնար, խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ յետոյ ներկայացուց ժընեւի Հա-յաստանին կացութիւնը: Թելադրեց ուժ տալ այդ փոքրիկ Հայաստանին, — Թող այդ փոքրիկ չէնքը Ազգերու Դաշնակցութեան պատգամաւորնե-րուն յիշեցնէ չարունակ Հայոց ներ-կայութիւնը: Զուիցերիան հիմա ազ-գերու ժամադրավայր մըն է դարձած, ամէն ազգ կ'ուզէ ոտքի տեղ մը ճարել այնտեղ, որպէսզի յիշեցնէ իր երկ-րին կեանքը,— հապա Հայաստա՞նը:

Ներկայացուց «Հայաստան»ի ծանր կացութիւնը, օտարներու համակրան-քին շիջումը եւ վերջապէս աւելցուց թէ վերջերս հրատարակած է գրքոյկ մը, որով Զուիցերիոյ ժողովուրդին եւ քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրու-թեան կը յանձնէ Հայոց թշուառ գա-ղութներու կացութիւնը:

Ցետոյ ներկայացուեցաւ սինէմայի ժապաւէն մը, Ապրիլին առնուած հացկերոյթէ մը, ուր կ'երեւէր հիւ-րը, Պ. Քրաֆթ Պոնար եւ Պ. Ա. Խա-տիսեան:

Այս առթիւ Պ. Հ. Ստեփանեան 100 ֆր. նուիրեց Զ. Ո. Միութեան:

Զոմակամ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ըմբշամարտ

ԼԻՈՆ, 2 նոյեմբեր.— Հոկտ. 31ին Փալէ տ'Իվէրի ընդարձակ սրահին մէջ կազմակերպուած էր միջազգային ըմ-բշամարտ մը: Մրցումները դասա-ւորուած էին հետեւեալ ձեւով.— 1. Pouveroux ֆրանսացի՝ Զուիցերիացի A. Zvahleniի դէմ: 2. Bianconi ֆր., «Հունգ. ախոյեան» S. Karoly դէմ: 3. Մանուկեան՝ Հայ, Պուլկար H. Syoeffի դէմ, 4. R. Michot ֆր., «Ռումանիոյ ախոյեան» S. Novotnyի դէմ. 5. H. Deglane ֆր., «աշխարհի ախոյեան» Ամերիկայի ծովային ախոյեան S. Arnoldի դէմ:

Առաջին մրցման Զուիցերիացի Զըր-վալէն բաւական ճարպիկ խաղարկու-թիւն մը ցոյց տուաւ, սակայն Փու-վէռու վերջին վայրկեաններուն աշ-խուժանալով յաջողեցաւ յաղթանակը շահիլ:

Երկրորդ խաղարկութեան Հունգա-րիոյ ախոյեան ու Ֆրանսացի Պիան-քոնի դէմ դիմաց են: Ֆրանսացի ըմ-բիշը լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ, քանիցս հակառակորդը զգետ-նելով, սակայն յաղթանակը չահեցաւ Հունգարացին շնորհիւ իր քանի մը առաւելութիւններուն: Երրորդ մր-ցորդն էր Մանուկեան Պուլկար Սէոյէվի դէմ: Մանուկեան ծնած է 1902ին Սուրիոյ մէջ, պատերազմէն առաջ ծնողքին հետ կը մեկնի Ամե-րիկա, կը մտնէ համալսարան մը ու հոն կը սկսի մարզական ասպարէզին հետեւիլ. 19 տարեկանին կամաւոր կը գրուի ամերիկեան բանակին մէջ մէկ տարուան համար: Զինուորու-թեան մէջ մարզական փորձերով բա-ւական կը կատարելագործէ իր ճիւղը: Զինուորական շրջանը լրացնելէ վերջ Պոսթընի եւ Նիւ Եորքի մէջ կը մրցի չատ մը առաջնակարգ ախոյեաններու հետ: Անցեալ տարի Պոսթընի մէջ մր-ցելով Հռչակաւոր Զիպիսքօի հետ յաղթած է 28 վայրկեանէն: Ցաճախ ամիսներով չաբթուան մէջ 4—5 մր-ցումներ կ'ունենար: Մինչեւ այսօր ունեցած է 700 մրցում որոնց շնորհիւ մարմնին բոլոր մասերը կարծրացած են ժայռի պէս:

Ահա դէմ դիմաց պուլկար մար-զիկին հետ: Մանուկեան ունի չատ ճարպիկ խաղարկութիւն մը, ձեռքի եւ ոտքի արագ շարժումներ: Երկու հաւասար ուժեր կ'ուզեն իրարու ոտք եւ ձեռք յոգնեցնել, յանկարծ իրարմէ կը զատուին, երբ Պուլկարը հազիւ մրցումի նոր պիտի սկսէր: Մրցումի ամբողջ տեւողութեան յաղթանակը Մանուկեանի կողմն էր: Երբ 30 վայրկեանը լրանալով զանգակը հն-չեց, երկու ախոյեանները իրար գր-կած գետինը մազլցելու վրայ էին, արդիւնքը յայտարարուեցաւ հաւա-սար:

Չորրորդ մրցումին ֆրանսացի Մի-չօ եւ ռումանացի ախոյեան Վովոտ-նի բաւական ժամանակ հաւասար խա-ղարկութիւն մը ցոյց տուին, սակայն Ռումանիոյ ախոյեանը յոգնելով խա-ղը կորսնցուց եւ յաղթանակը տարաւ Ֆրանսացին: Աշխարհի .Բ. ախոյ-եան Տէքլան (ֆրանսացի) ու ամերի-կացի ծովային ախոյեան Առնըլտի խաղարկութիւնը բաւական հետաքրք-րական եղաւ: Սկզբնական շրջանին գրեթէ հաւասար էին, սակայն ամե-րիկացին սկսաւ կորսնցնել, եւ երկու շրջանին ալ շահեցաւ Տէքլանը, պա-հելով իր տեղը իբրեւ աշխարհի երկ-րորդ ախոյեան:

⁂ Ներկաներէն Պ. Հայկ Ստեփան-եան 100 Ֆրանք նուիրեց Զոմին:

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՍԱՄՈՒԼ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 30 ԺԱՄ

— • —

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (17 հոկտ.).

— «Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշ-նակցութեան այս տարուան համա-գումարը Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, միաձայնութեամբ ընդունած է շաբ-թական 30 ժամ (օրական 6 ժամ եւ շաբաթը 5 օր) աշխատանքի ծրագի-րը: Պայմանաւ որ շաբաթա-կան 30 ժամուան աշխատանքի համար գործաւորները ստանան այնքան, որ-քան կը ստանան այժմ 40 ժամուան համար:

Նկատի ունենալով ռազմական այն տրամադրութիւնները, զորս երեւան կը բերէ վերջերս ամերիկեան կազ-մակերպուած աշխատաւորութիւնը, կարելի չէ կասկածիլ, որ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը բուռն եւ անտեղիտալի պայքար պիտի մղէ իր այս ծրագիրը իրականացնելու համար:

Դեռ անցեալ տարուան սկիզբին Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակ-ցութիւնը դրած էր շաբաթական 30 ժամուան աշխատանքի պահանջը բո-լորի համար: Եւ այդ նպատակով ալ օրինագիծ մը մտցուեցաւ Քոնկրէսի մէջ: Սակայն, նախագահ Րուզվէլթի վարչութիւնը միջամտեց եւ առաջ քշելով Էն-Ար-Էյի իր հռչակաւոր ծը-րագիրը՝ հարկադրեց գործաւորները մէկդի դնել իրենց պահանջը այն հի-ման վրայ, որ Էն-Ար-Էյի միջոցով անոնք պիտի ստանային այն, ինչ որ կը սպասէին շաբթական 30 ժամուան ծրագրի կիրարկումէն:

Շաբաթական 30 ժամուան աշխա-տանքի պահանջին գլխաւոր շարժա-ռիթը քանի մը միլիոն անգործներու համար տեղ բանալն եւ գործ հայ-թայթելն է: Քանի որ այդ նպատակին չհասաւ կամ շատ չնչին չափով հա-սաւ Էն-Ար-Էյը, գործաւորները այժմ կրկին առաջ կը քշեն իրենց սկզբնա-կան ծրագիրը եւ այս անգամ շատ ա-ւելի վճռական կերպով:

Բոլոր նշաններէն դատելով՝ նա-խագահ Րուզվէլթին համար չափա-զանց դժուար պիտի ըլլայ այս ան-գամ ետ մղել այդ առաջարկը, եթէ միայն այդ առաջարկին փոխարէն անոր համազօր նոր ծրագիր մը դար-ձեալ մէջտեղ չդնէ: Հազուստեղէնի գործաւորներուն համար Րուզվէլթի վարչութիւնը քանի մը օր առաջ ար-դէն շաբաթական 36 ժամուան աշխա-տանք սահմանեց: Ասիկա ցոյց կու-տայ որ ան գէթ մասամբ զիջելու տը-րամադրութիւն ունի:

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, գոր-ծատէրերը բուռն կերպով կ'ընդդի-մանան գործաւորներու պահանջին: Ասոնք կ'ըսեն թէ շաբաթական 30ժամ-ուան աշխատանքը 40 ժամուան վճա-րումով ապրանքներու գները պիտի բարձրացնէ, որուն հետեւանքով ա-ւելի քիչ ապրանք պիտի ծախուի, ու-րեմն արտադրութիւնը ընդարձակ-ուելու փոխարէն, աւելի պիտի սահ-մանափակուի եւ անգործներու թիւն ալ պիտի շատնայ: Սակայն, անոնք կը մոռնան, որ եթէ քանի մը միլիոն անգործներ գործ ստանան եւ գոր-ծողներն ալ շարունակեն նոյնքան աշխատավարձ ստանալ, այդ պարա-գային ապրանքներու պահանջը եւս պիտի շատնայ:

Ամէն պարագայի տակ այս մասին վճռական քայլեր հազիւ թէ ըլլան նոյեմբերի ընտրութիւններէն առաջ: Նոր Քոնկրէսն է, որ նախագահ Րուզ-վէլթի հետ միասին, կամ զոհացում պիտի տայ գործաւորներուն եւ կամ ուրիշ կերպով մը պիտի փորձէ լու-ծել անգործներու շարաբաստիկ հար-ցը»:

Թրքախօսութեան դէմ

Հալէպի Պատանիները միութիւն մը կազմած են, պայքարելու համար Թրքախօսութեան դէմ: Այս առթիւ յօղուածագիր մը դիտել կուտայ «Աղ-դակ»ի մէջ.—

Հայաստանեայց եկեղեցին դարձած է Թրքախօսութեան բեմ, մեր հինա-ւուրց եկեղեցիի կամարները կը սր-բապղծուին ամէն օր Թուրքերէնի բարբարոս հնչիւններուն տակ:

Դպրոցներ կան այստեղ, որոնց ու-սուցիչները իրենց աշակերտներուն հետ տաճկերէն կը խօսին, իսկ դուր-սը, փողոցը, քէմրն ու սրճարանները ուղղակի Թուրքիա է ամէնէն ստո-րին տեսակէն: Եւ մտածել որ այս աղաքը առնուազն զոհ մը ունին թր-քական եաթաղանին, առնուազն մէկ հատիկ սիրելի Թրքական անյագ ա-խորժակին: Եւ կրկին սարսուռով մտածել որ այս «ուսուցիչները» սե-րունդ պիտի պատրաստեն, գաղութ-ներու մէջ Հայը Հա՞յ պիտի պահեն:

Դժբա՛խտ ժողովուրդ, դժբախտ ճակատագիր:

Անցէք Հայաշատ փողոցներէն ու մանաւանդ քէմերէն. Թուրքերէն լե-զուն պիտի խլացնէ ձեր ականջները, արճիճի մը նման պիտի փակի ձեր հոգիին ու պիտի հալածէ ձեզ. պիտի յուսահատիք, ձեր ատամները պիտի կճրտէք, պիտի լաք ու պիտի կատղիք լսելով հայ մանուկի բերնէն ջարդա-րարի վայրենի լեզուն, պիտի ամչնաք, պիտի զզուիք լսելով «Նայիրեան աղ-ջիկներու» բերնէն Թուրքերէն կոշտ բարբառը:

ԼՐԱՑՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Օր. Լիտի Տէմիրճեան կը խնդրէ մեզմէ տեղեկացնել թէ՝ դժբախտ անկումի մը հետեւանքով էր որ չկր-ցաւ մասնակցիլ իր բարեկամ Արայ Պարթեւեանի նուագահանդէսին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (21)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Զկրցայ հասկնալ թէ աս ինչ խաղ էր, բայց որովհետեւ աչքերովս կը-նայի հետեւիլ նաւակին՝ որ եւ է պատճառ չտեսայ ուրիշ նաւակ մը վարձելու եւ անոր հետեւելու: Բայց զարմացայ տեսնելով որ նաւակը հա-զիւ կամուրջին ծայրը հասած՝ ուղ-ղուեցաւ ծովուն բացերը: Վերջապէս նաւակը տեսողութենէս կորսուեցաւ եւ իրեն չհետեւելուս համար զղջացի: Գետափը նստայ եւ սպասեցի: Սըր Ճօն ինքնաշարժը կառատունը դրած էր, պարզ նաւակով մը գացած էր, ուստի ուշ կամ կանուխ պիտի վերա-դառնար: Մօտաւորապէս յիսուն վայրկեան վերջը զինքը տանող նաւա-կը վերադարձաւ, եւ ի մեծ զարմա-ցումն ինծի, Սըր Ճօն Տէվիսընը ա-նոր մէջը չէր: Անմիջապէս նաւավարը հարցուփորձեցի եւ կարգ մը դժուա-րութիւններէ յետոյ յաջողեցայ իմա-նալ որ անիկա Սըր Ճօն Տէվիսընը տարած է անձնական զբօսանաւու մը մէջ, Կլօրիա անունով, մարդը զբօ-սանաւը ինծի ցոյց տուաւ եւ տեսայ որ բաւական ընդարձակ նաւ մըն է: Նաւավարը ըսաւ ինծի դարձեալ թէ՝ այդ անձնաւորութիւնը իրեն պատ-ուիրած է որ երթայ զինքը առնէ ժա-մը ութին: Ծովեզրը ձգելով քաղաք գացի, թէյ մը առնելու համար, յե-տոյ քիչ մը պտըտեցայ եւ ժամը եօթ եւ կէսի առեններ դարձեալ ծովափ գացի: Նաւավարը որ Սըր Ճօն Տէ-վիսընը առնելու պիտի երթար՝ կը պատրաստուէր մեկնիլ: Աճապարեցի մարդուն հետ խօսակցութիւն մը ու-նենալ, իր քով հասած միջոցիս մար-դը զարմացումի բացականչութիւն մը ըրաւ. իր ակնարկին հետեւելով տե-սայ որ զբօսանաւը դէպի ծովուն բա-ցերը կը նաւարկէր, քիչ վերջ անհե-տացաւ: Կառատուն վերադարձայ, Սըր Ճօնին ինքնաշարժը տակաւին հոն էր, ուրեմն զբօսանաւուն հետ էր գա-ցած: Ձեզի կառատունէն կը հեռա-ձայնեմ եւ մինչեւ կէս գիշեր կախ-ուած պիտի մնայ, եթէ հրահանգ մը ունիք, ըրէք այս թիւով,— Պրայթըն 22330: Այդտեղ տեղեկագիրը կը վեր-ջանար:

Ոստիկան Սմիթ տեղեկագիրը կար-դալէն վերջ, ձէք Փիրսըն իր գլխաւո-րին նայեցաւ: Հ. Ա. գլխով շարժում մը ըրաւ. Փիրսըն դառնալով Սմիթի.

— Շատ աղէկ, Սմիթ, հիմակ գա-ցէք, պէտք եղած հրահանգները վեր-ջը կուտամ ձեզի, ըսաւ:

— Շատ լաւ, քննիչ:

Սմիթ դուրս ելաւ: Փիրսըն դարձաւ Հ. Ա.ին որ հեռախօսով երկու հար-ցում ըրաւ եւ պատասխանը ստանա-լով ընկալուչը տեղը դրաւ:

— Անխուսափելօրէն տարօրինակ է, մրմնջեց քննիչ Փիրսըն:

— Տարօրինակ չէ... խելացի է, յարեց Հ. Ա.:

— Չեմ հասկնար, պարոն, ըսաւ Փիրսըն:

Հ. Ա. տխուր ժպիտով մը.

— Չէք հասկնար, Փիրսըն... կը տեսնէ՞ք, կը մտածէի կնոջ մը մասին որ այդ անձնաւորութեան հետ Րի-ճրնդ փողոցին մէջ գիշեր մը խօսակ-ցեցաւ:

Այս խօսքերուն վրայ քննիչ - ոս-տիկան Փիրսըն աւելի այլայլեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Սըր Ճօն Տէվիսըն Կլօրիա զբօսա-նաւը մտնելուն պէս, անմիջապէս գը-նաց Սթէֆըն Հայաթի խցիկը եւ տե-սաւ որ ցամաքը իր տեսողութենէն կը թաքնուէր:

Բոլորտիքը նայեցաւ, Օր. Հայաթը չէր երեւար, միայն երկու նաւազներ մէջտեղն էին: Առաջացաւ. հասաւ նաւապետին կամրջակին սանդուխին առջեւ, եւ փոքր վարանումէ մը վերջ սանդուխէն վեր ելաւ:

Սըր Ճօն հոն հասած միջոցին նա-ւապետ Օրլաֆ Նէլսըն վար իջնելու վրայ էր: Իրարու հանդիպեցան: Սըր Ճօն չափազանց բարկացած էր որ նաւուն հրամայած էր շարժիլ, առանց իրեն ցամաք երթալու պատեհութիւն տրուելու: Նաւապետ Օրլաֆ Նէլսըն ապշահար եղաւ տեսնելով իր նաւուն մէջ այն մարդը, որու մասին ապահով էր թէ Լոնտոն իր բնակարանին մէջ կը գտնուի:

— Նաւապետ, կրնա՞մ հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէ այս սատանայական խաղը,— ճամբայ ելլել առանց ինծի իմացնելու:

Սըր Ճօն կատաղութենէն եւ ջղայ-նութենէն կը դողար:

Նաւապետ Նէլսըն, որ Սըր Ճօնը տեսնելով երեք քայլ ետ ընկրկած էր, հազիւ կրցաւ գոչել.

— Եւ կրնա՞մ հարցնել թէ որ դը-ժոխքէն կուգաք:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց: Ոչ մէկը միւսին հարցումին չպա-տասխանեց: Առաջին առթիւ նաւա-պետը գտաւ ինքզինքը:

— Իմացա՞ք, պարոն, կ'ըսեմ թէ ո՞ր դժոխքէն կուգաք:

Սըր Ճօն իր թուքը կուլ տուաւ. հասկցաւ որ բացառիկ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, եւ այնպէս ջղայնանալով կացութիւնը կրնայ դէշ հետեւանքներ ստանալ:

— Պ. Սթէֆըն Հայաթի խցիկէն կուգամ, ըսաւ:

Նաւապետ Նէլսըն իր թուքը չկլլեց, դարձաւ եւ տախտակամածին մաքուր կամրջակին վրայ թքաւ, որ կը նշա-նակէր թէ ինքնիրմէ դուրս ելած էր, այնքան սաստիկ էր բարկացած, եթէ ուրիշ մէկը այսպէս բան մը ըրած ըլ-լար՝ անկասկած վար կը նետէր:

— Դժոխք, բացագանչեց. յետոյ դէպի Սըր Ճօնը քայլ մը առնելով, դժոխք, ըսաւ դարձեալ: Ես ձեզ Լոն-տոն կը կարծէի:

Սըր Ճօն որ խորհելու ժամանակ չահած էր, ըսաւ.

— Նաւապետ, կարծեմ անսովոր բան մը պատահած է հոս. կը խորհիմ որ նաւուն մէջ ըլլալէս տեղեկութիւն չունէիք:

— Անշուշտ ոչ, պատասխանեց խո-ժոռադէմ Օրլաֆ Նէլսըն:

— Պ. Հայաթի առողջութեան մա-սին կը կասկածէի, ուստի խորհեցայ Պրայթըն գալ եւ տեսնել թէ ի՞նչպէս կ'ընթանայ իր վիճակը:

Նաւապետը գլուխը շարժեց: Պա-տասխանելէ առաջ մտքին մէջ շատ մը խորհուրդներ ունէր: Իր հետ ունէր մէկը որմէ կը յուսար որ հեռացած էր: Ի՞նչ պէտք էր ընել. վստահ չէր բոլորովին: Մէկ բանի միայն վստահ էր — երկրի վրայ ոչ մէկ զօրութիւն զինքը պիտի կարենար ցամաք հանել: Վտանգաւոր բան մը ըրած էր, այս-պէս զբօսանաւուն մէջ մնալով: Նա-ւապետը մտածեց պատուիրել ծառա-յին Օր. Զարայի խցիկին դուռը կղ-պել, այս վերջինին ներս գտնուած միջոցին:

(Շար.)

կառակ այս աննախընթաց անձրեւին, չարունակեցի ճամբաս մինչեւ Գորմ էլ Սողրա որ Հալէպէն 23 քիլոմեթր հեռու է եւ ուր կը գտնուի ռատիկան գին – ուորներու պահականոց մը։ Հոս կ'ուզէի կանգ առնել, սակայն պահականոցը ջուրին տակ մնացած էր։ Ջուրը մէկ մեթր բարձրութիւն ունէր եւ ինքնաշարժիս անիւները կը ծածկէր»։

⁂ *Ողողումները Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ աւելի ծանր վնասներ պատճառած են, Թրքական շրջանին՝ քան թէ Հալէպի մէջ։*

Ճէպէլ Իպրահիմ փաշայի շրջանէն երկու գիւղեր Արմուլու (250 տուն), եւ Եունան, ինչպէս նաեւ Ժառլուլու եւ Խոհէմ պէյ գիւղերը ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած են։ Տուներ փլած են բայց դեռ չի գիտցուիր մարդկային զոհերուն թիւը։ Հեղեղը իր հետ քշած տարած է ծառեր, կարասիներ եւ անասուններ։

»»»• •«««

ՔԱԼԷ–ՊՐԻՒՍԷԼ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ երէկ հարիւր քիլոմէթր տեղ քալեց ինքն իր գլխուն, վայրաշարժը գիծէն դուրս ելած ըլլալով։ Միայն մեքենավարը մեռաւ եւ ուղեւոր կին մը վիրաւորուեցաւ։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՌՈՍՏՈՄ, ԻՇԽԱՆ, ԱՂԲԻՒՐ – ՍԵՐՈԲ ենթակոմիտէներու եւ ՔՐԻՍՏԱ – ՓՈՐ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքավայրին մէջ։

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէ, վաղը հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին։

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ։

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին «Զարդարեան» Գրադարանը, 181 Գուրս Լաֆայէթ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբէն անկախ պատճառներով Նոյեմբեր 3ի պարահանդէսը յետաձգուած է Դեկտեմբեր 22ի Շաբաթ երեկոյեան։
կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ*

երեկոյեան ժամը 10էն *մինչեւ առաւօտ*

SALLE HOCHEի շքեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեցաքրքիր անակնկալներ։ Գին 15 ֆրանք։

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել։ Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-61

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑԵՐՈՐԴ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ Եւս մի հին թատերգութիւն», Յ. ԶԱՒՐԵԱՆ՝ «Սայեաթ Նովա» (վերջ), ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. դեսպանը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւններ, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, *Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն*։ Գիրք եւ մամուլ, *Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ԶԱՒՐԵԱՆ*։ Խմբագրութեան կողմից, Յաւելուած՝ *Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»*, Նկարներ։

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները։

S. VRATZIAN
13, Rue des Platanes Cité Jardins. **Plessis – Robinson (Seine), France:**

*«ՎԷՄ»*ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, **17 Rue Damesme**, PARIS (13e)։

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Salle Trocaderoի *մէջ*

ՎԶՆՈՑ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER,
*GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփր՝ անմրցելի գիներով։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ։

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաղաքի եւ մարշան փոքենի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ։

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20։

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives** 05 - 93
*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժինին մէջ)*

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ Թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գեղչ։

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ։

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Մուշեղ Մուրատեանի (Վիէն) եւ Օր. Քնարիկ Մելիքեանի (Տէսին) որ 50 ֆրանք նուիրեցին մասնաճիւղիս իրենց նշանախօսութեան առթիւ։

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները։ Դիմել ամէն օր ժամը *2-3* Պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի, 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փօրթ տ'Օրլէանէն առնել *88* թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie.*

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբեր 20ին պիտի սկսինք ծախել մեր նոր օրացոյցները *«Վասպուրական»* օրացոյցը։ կազմուած է ճոխ բովանդակութեամբ (*կենսագրական, աշխարհագրական, եւ ուրիշ բաժիններով*)։ Ապսպրանքի համար դիմել,

*A Mardirossian*ի, *Poste Restante Colber,t Marseille:*

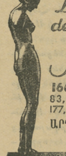

Les Gaines de J. Roussel Paris

166, Boulᵈ Haussmann
83, Boulevard Malesherbes
177, Regent Street, London W. 1
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԳՕՏԻՆԵՐ
ԼԱՆՋԱՊԱՆՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՒԱԳ.

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	փրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000

Գումար 111·411 թիւ, որոնք կը շահին 60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։
Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20*ին*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 *կամ* 4/4 *կամ* 10/10 *եւ կամ* 20/20 *համեմատութեամբ։*

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ճոնքրը - ռամպուրսըմանով (**Contre Rambonrsement**)։

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ։

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն։

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01 - 50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

CABINET de Mᵉ V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) **Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38**

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր։ Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի։ Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ։ Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիրութիւններ պատուագնի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը։ Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար։ Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն։ Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում։ Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ
ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ
եւ ԳՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻԻՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ
ԱՆԱՐԱՏ
ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ քէյֆ կուտայ։

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԼԵԱՆ
8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,
75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ
211, Rue de Criqui

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) **17. Rue Damesme, PARIS (13e)**

Le Gérant: H. STEPHAN

ԳՈՐԾԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԵՆՔ ՄԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔԸ, ԱՄԵՆԱԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ ։

ԿԱՆԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 25 ՖՐ. **ԱՐԱՆՑ ԿՕՇԻԿՆԵՐ 30 ՖՐ.**

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Metro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
8 Novembre
1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2646

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՏԱՀՈԳ ՖՐԱՆՍԱՆ

»»»· ·«««

Խախուտ օրեր են Ֆրանսայի համար: Օրեր՝ խոր մտահոգութեանց եւ համատարած ջղագրգռութեան:

Ամէնէն հարեւանցի ընթերցողն ալ պիտի կրնայ գաղափար կազմել այս մասին, հետեւելով օրուան լուրերուն:

Մէկ օրէն միւսը նոր ամպեր կուտակուեցան, եւ այսօր է որ պիտի պարզուի ամբողջ կացութիւնը:

Փորձենք վերլուծել անոնց իմաստը եւ մանաւանդ ծանրութիւնը, արագ ակնարկ մը նետելով:

×

Տարոնց է որ վարչաձեւի, կարգուսարքի տագնապ մը կ'անցնէ այս երկիրն ալ:

Ներքին խմորումները, տնտեսական հոգերը, դրացի պետութեանց կերպարանափոխութիւնը կամ վերակազմութիւնը հետքեր ձգեր բացին նա՛եւ այս երկրին մէջ:

Արիւնուշտ պատերազմի մը յաղթանակը բաւական չէր, պահելու համար դիրքերը: Բաւական չէր, մանաւանդ, բազմութիւնները կշտացնելու համար, հոգեպէս թէ նիւթապէս:

Զանազան բանաձեւեր եւ գիտելիքներ գէշ-աղէկ տեւեցին քանի տարի: Չէին կրնար աւելի երկար տեւել, առանց չեշտակի դէպի աջ կամ դէպի ձախ դառնալու:

Եւ պայքարը սաստկացաւ աջին ու ձախին միջեւ: Այն աստիճան որ, արդէն վերածուեր է վճռական գոյամարտի մը, ճակատ ճակատի եւ բոլոր միջոցներով:

Պ. Տումէրկի վերակազմութեան ծրագիրը՝ հանգոյցն է այդ վճռական պայքարին:

Հանրապետութեան նախկին նախագահը պաշտօնի կոչուեցաւ իբրեւ բարոյական հմայք, խաղաղութիւն քարոզելու եւ կարգ մը չարիքներ դարմանելու առաջադրութեամբ:

Այս խոկ ըմբռնումով, իր իշխանութիւնն ալ կը համարուէր առժամեայ: Տեսակ մը փոխանցման շրջան, խաղաղեցնելու համար հանրային կարծիքը:

Իրականին մէջ, հիմնական վերափոխութիւն մըն է որ կը փորձէ վարչապետը: Ուրեմն, անցորդ մը չէ, կարգ մը ընթացիկ աշխատանքներ կատարելու եւ քաշուելու համար. այլ մէկը որ կ'ուզէ նոր շրջան մը բանալ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ:

Ծերունին գործի ձեռնարկեց աստիճանաբար: Ամէն բանէ առաջ՝ լիազօրութիւն պահանջեց եւմտացոյցը հաւասարակշռելու համար:

Փոթորիկը չուշացաւ նոյն իսկ այս գործողութեանց ընթացքին: Թոշակներու կրճատումը ոտքի հանեց պետական պաշտօնեաները, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կազմակերպուած ըլլալով, կրնան ջլատել պետական մեքենան:

Բայց, Պ. Տումէրկ առաջին օրէն իսկ ամուր յենարան մը ապահոված էր:

Ոչ միայն իր դահլիճը կը խառնէր, կը մարմնացնէր երկրին գլխաւոր ուժը, բանակն ու քաղքենի - դրամատիրական դասակարգը, այլ իր կողմն ունէր — եւ ունի — նախկին պատերազմիկները, իրենց միլիոնաւոր բազմութեամբ:

Տակաւին առջի օր, այդ բազմութիւնը իր եռեւէն քաշելով ուրիշ ուժեր — գործարանատէր, առեւտրական, հողատէր, կալուածատէր եւն.— կը խրախուսէր վարչապետը, յանուն 3,600,000 անդամներու:

Այս պայքարին մէջ, իրեն հետ էր նաեւ Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութիւնը — արմատական - ընկերվարական — որուն կէտերու մէջ համաձայն ըլլալով իր ծրագրին, բայց առաւելապէս նկատի ունենալով միջազգային կացութիւնը:

Այս էր որ կը կոչուէր քաղաքական - կուսակցական զինադուլ, եւ որ արդէն վտանգուած է:

Արմատականները մինչեւ որոշ կէտ մը միասին քալելէ յետոյ, այլ եւս չեն ուզեր շարունակել ճամբան, որպէսզի հակառակ չըլլան իրենց սկզբունքներուն:

Յուսահատած է նոյն ինքն Էռիօ, որ իր ճարտասանութեամբ եւ հեղինակութեամբ յաջողած էր միջին բանաձեւ մը ընդունիլ տալ իրենց կուսակցական համագումարին մէջ:

Երեքշաբթի օր, նախարարական խորհուրդի պատմական նիստին մէջ, ա՛ն էր որ յայտարարեց թէ այլ եւս չեն կրնար գործակցիլ, եւ առաւ քալեց իր հինգ ընկերներուն հետ:

Ո՞ւր է ելքը այս տագնապին: Այսօր վերջնապէս պիտի լուծուի՞ զինադուլը, միեւնոյն ատեն ձգելով դահլիճը: Կամ արդեօք նոր կարկտա՞ն մըն ալ պիտի ճարուի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ վերստին երթալ:

Այս հարցերուն պատասխանը կ'իմանանք այսօր - վաղը: Բայց ատոնք չեն որ պիտի լուսաբանեն կացութիւնը:

Բուն հարցը այս է,— ո՞վ պիտի յաղթէ, ա՞ջը թէ ձախը: Ֆրանսան պիտի շարունակէ՞ այսպէս տառապիլ նախարարական տագնապներով եւ ներքին խռովութիւններով — շատեր քաղաքացիական պատերազմ կը նախատեսեն — թէ փոխելով կարգ մը օրէնքներ, պիտի ունենայ իր հեղինակաւոր իշխանութիւնը: Այսինքն ամուր թաթ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ոչ միայն օրուան դէպքերը, այլ եւ մշակուած օրէնքներն անգամ այդ հեռանկարը կը ցուցնեն:

Այդ կ'ապացուցանէ նաեւ համայնավար - ընկերվարական միացեալ ճակատը, որ կ'ամբաստանուի օրէ օր, ամէն բանէ առաջ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկ:

Մնաց որ, Պ. Տումէրկ բան չծածկեց իր նոյ. 3ի ճառին մէջ, պարզելու համար հետապնդուած քաղաքականութեան ուղղութիւնը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԱՌԻՆ ՔԱԼԵՑԻՆ

Պաշտօնական հրաժարում կը սպասուի այսօր

»»»· ·«««

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է ՈՐ ԱՄԲՈՂՋ ԴԱՀԼԻՃԸ ԻՅՆԱՅ

Երէկ գիտել տուած էինք թէ ժամէ ժամ կը սպասուի արմատական նախարարներու հրաժարման:

Այդպէս ալ եղաւ, թէեւ այսօրուան յետաձգուած է բուն հրաժարագրին մատուցումը, շնորհիւ Հանրապետութեան նախագահին միջամտութեան:

Պատմենք դէպքը այնպէս ինչպէս նկարագրուած է թերթերու մէջ:

Նախարարական խորհուրդը նիստ ունէր երեքշաբթի օր: Ձեւականօրէն՝ օրակարգը սովորական նիւթ մըն էր: Նիստէն առաջ, երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, Պ. Էռիօ խօսակցութիւններ ունեցած էր իր պաշտօնակիցներուն հետ, ելք մը գտնելու համար: Ոմանք կը մեղադրէին զինքը իբրեւ շատ աջ գացած. ուրիշներ՝ ընդհակառակն: Պահ մը Պ. Էռիօ շուարեցաւ, բայց յետոյ բոլորն ալ համոզուեցան թէ այլեւս անկարելի է գործակցիլ Պ. Տումէրկի:

«Ուրեմն կը վռնտէ՞ք մեզ...»

Երեքշաբթի առտու, նախարարական խորհուրդին մէջ, երբ սովորական օրակարգը սպառեցաւ, Պ. Էռիօ ոտքի ելլելով յայտարարեց.

— Բարեկամներս եւ ես գիշերը լուացուցինք, քննելու համար մեր առջեւ դրուած տագնապալի խնդիրը: Ուղղամտութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ, Պ. նախագահ, յայտնել թէ մեզի համար անկարելի է ընդունիլ առժամեայ եւմտացոյցը եւ հետեւիլ ձեր ծրագիրներուն:

— Այս պայմաններուն մէջ, պատասխանեց Պ. Տումէրկ, ես ալ նոյնքան բացորոշապէս պիտի ըսեմ թէ քանի որ այլեւս համաձայն չէք ինծի հետ, ձեր պարտականութիւնն է ձգել երթալ:

Այս խօսքին վրայ արմատական նախարարները ոտքի ելան եւ Պ. Էռիօ բացագանչեց.

— Ուրեմն կը վռնտէ՞ք մեզ:

— Ո՛չ, չեմ վռնտեր. դուք էք որ ձգել երթալ կ'ուզէք: Ձեր վրայ պիտի իյնայ զինադուլի խզման պատասխանատուութիւնը:

Յուզումը իր գագաթնակէտին հասած էր: Հանրապետութեան նախագահն ալ միջամտեց, միտքերը հանդարտեցնելու համար: Արմատական նախարարները յարակից սենեակ մը քաշուելով, որոշեցին անմիջապէս ստորագրել իրենց հրաժարականը: Պ. Էռիօ ինքնահօս գրիչը հանած՝ կը պատրաստուէր գրելու, երբ վրայ հասաւ Պ. Լավալ, արտաքին նախարարը, անուշի կապեց գործը եւ ներս հրամցուց արմատական նախարարները: Այնտեղ Հանրապետութեան նախագահը դիտել տուաւ թէ որքան անպատեհ բան պիտի ըլլար նախարարական տագնապով մը նսեմացնել խորհրդարանին վերաբացումը. մանաւանդ որ նիստը յատկացուած էր Ֆրանսայի հողին վրայ սպաննուած թագաւորի մը յիշատակին: Անհրաժեշտ գտնելով որ դահլիճը իր ամբողջ կազմով ներկայ ըլլայ երեսփ. ժողովի նիստին, խնդրեց գաղտնի պահել այս անցուդարձը եւ վերջնական որոշումը յետաձգել հինգշաբթի օրուան (այսօր): Այդպէս ալ որոշուեցաւ.

Կարելի՞ էր գաղտնի պահել այս բոլորը: Կէս օրէն յետոյ նիստ ունէր խորհրդարանի արմատական խմբակցութիւնը, թղթակիցները անխնայ կը հետապնդէին նախարար թէ երեսփոխան, եւ իրիկուան թերթերը ժամը 8ին նոր յաւելուածներ հրատարակելով, կը ծանուցանէին արմատական նախարարներուն հրաժարումը:

Կացութեան վտանգաւոր կողմերը

Թերթերը կը գրեն թէ՝ նախարարական խորհուրդը երկու ծանր պահեր անցուց: Մէկը այն էր երբ Պ. Լավալ պնդեց թէ արմատական նախարարները կարեւոր զիջումներ ըրած էին եւ թէ առժամեայ եւմտացոյցի խնդիրը քննուած չէր նախարարական խորհուրդին մէջ: Իսկ միւսը՝ միջադէպ մըն էր Պ. Էռիոյի եւ մարաջախտ Փէթէնի միջեւ: Պատերազմական նախարարը գայրանալով եւ խօսքը Պ. Էռիոյի ուղղելով պոռաց.

— Եթէ քաշուիք, դաւաճանած կ'ըլլաք հայրենիքին:

Շատեր այս արտայայտութենէն այնպէս կը հետեւցնեն թէ մարաջախտը ինք պիտի ստանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը, եթէ Պ. Տումէրկ հրաժարի վերջնապէս:

Այսօր, հինգշաբթի, անխուսափելի կը համարուի դահլիճին ամբողջական հրաժարումը: Հաւանական ընտրելիներ են Պ. Ֆլանտէն՝ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը եւ Պ. Լավալ: Բայց երկուքն ալ յարմար չեն նկատուիր այս պահուն, միակ թեկնածու համարելով Պ. Տումէրկը: Հարցը այն է որ, եթէ արմատականները բոլորովին բաժնուին, Պ. Տումէրկ չպիտի կրնայ իշխանութիւնը պահել միայն իր կուսակիցներուն ապաւինելով: Այդ պարագային անխուսափելի պիտի դառնայ Երեսփ. Ժողովին լուծումը:

Մինչ այս մինչ այն, չափազանց ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած են քաղաքական շրջանակները: Թերթերը կը գրեն թէ դաւաձներէն բազմաթիւ նախկին ռազմիկներ, աջակողմեան եւ Փաշական կազմակերպութեանց անդամներ Փարիզ կը համախմբուին: Կը վախցուի որ փողոցային ցոյցեր ալ սարքուին, նման փետր. 6ի դէպքերուն: Առջի օր ընկերվարական եւ համայնավար պաշտօնաթերթերը նոյնիմաստ ազդարարութիւններ հրատարակեցին, այս պատահականութեան առթիւ: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, Էլիզէի պալատին, Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտի շէնքերուն պաշտպանութեան համար:

Եգիպտոսի դահլիճին տագնապը

Առնէ մը ի վեր տագնապի մատնուած էր Եգիպտոսի դահլիճը, թագաւորին հիւանդութեան եւ անգլիական նոր մարզպանին հետ ծագած վէճի մը պատճառաւ: Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Եահեա փաշա հրաժարած ըլլալով, թագաւորը Նէսիմ փաշայի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Նէսիմ փաշա ընդդիմադիր է եւ հաւանական է որ մեծ դժուարութեանց հանդիպի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԲԷՔԲՐՏ»ԻՆ «ՈԲՔՈՌ»Ը

— o —

Թուրքիոյ ազգ. ժողովի վերաբացման առթիւ, Մ. Քէմալ ուռմբ մը եւս պայթեցուց, իր տարեկան ճառով:

Դիտել տուաւ թէ՝ «թրքական երաժշտութիւնը պատիւ չի բերեր մեզի»: Եւ առաջարկեց բոլոր գեղեցիկ երգերը հաւաքելով, «մշակել համաձայն արդիական երաժշտութեան ընդհ. կանոններուն»:

Ճառը արտասանուեցաւ Նոյեմբեր 1ին: Նոյն իրիկունն իսկ, Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ անթելի կայանները վերջ տըւին «ալաթուրքա» երաժշտութեան:

Ներքին գործավարն ալ հաստատեց այս արգելքը, ջնջելով բոլոր յայտագիրներէն: Այսուհետեւ «արեւմտեան երաժշտութեան հիմուտ անձերու կողմէ պիտի նուագուին միայն թրքական այն կտորները որոնք արեւմտեան արուեստով եղանակաւորուած են»:

Թերթերը կը գրեն թէ՝ պատրաստութիւններ կը տեսնուին «եւրոպական եւ եւրոպականի վրայ շինուած երաժշտութիւն տալու, յատուկ նուագախումբի մը միջոցաւ»:

Չէ՞ք նախանձիր Թուրքերու այս բախտին:

Ֆէսէն, գաֆէսէն, արաբական տառերէն, «եաշմաք»էն, Սուլթանէն, խալիֆայէն, հարէմէն եւ շէրիաթէն յետոյ, ահաւասիկ «շարգի»ն ալ թանգարան կը նետուի: Մէկ հրամանով: Եւ քսանըչորս ժամէն:

Ուրեմն «շարգի՞»ն ալ մեռաւ:

Այո, Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքի ձեռքով: Բայց կ'ապրի Թուրքիայէն դուրս.— ամէն ուր որ Հայ ու Հայնոց կը գտնուի:

Եւ պիտի ապրի մինչեւ որ արտասահմանի վերջին Հայնոցն ալ մարի:

Չէ՞ք հաւատար.— Հանդիպեցէք Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի, Աթէնքի, Ֆիլիպէի, Պուքրէշի, Քոնսթանցայի, Պէյրութի, Հալէպի կամ Պուէնոս Այրէսի եւ ուրիշ հազարաւոր քաղաքներու հայկական թաղերը, սրճարանները, զբօսարանները: Նոյնիսկ տուները ու ժամուն բակը:

Ո՞ր «շարգի»ն կ'ուզես: Ի՞նչպէս կ'ուզես,— երգո՞վ նուագախումբո՞վ, «կրամաֆոն»ո՞վ: Աչքերդ գոց մտիր Հայնոց մը եւ կը գտնես ուզածդ:

Եթէ շատ անճարակ ես, հայերէն լրագիր կարդա:

Ահա քեզի «Հայրենի»ք մը: Երէկ ստացայ — ճիշդ այն պահուն երբ Մ. Քէմալ կը յայտարարէր թէ «թրքական երաժշտութիւնը պատիւ չի բերեր մեզի»: (Այսինքն Թուրքին):

Խոշոր ազդ մը՝ չորրորդ էջին վրայ,— «եկէք եւ լսեցէք» (21 հոկտ.):

Լսեցէք յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ.

Իսթէրիմ, ալըրինէ եաթմաղ իսթէրիմ,
Ա՜հ, իսթէրիմ (կրկնել),
Սէնինլէ պաշպաշա գալմաղ իսթէրիմ,
Ա՜հ, իսթէրիմ:

Երգողը՝ Տէնիզ գըզը էֆթալիա Սատի հանըմ: (Հարցուցէք Պոլսեցիներուն. քանի մը տարի առաջ Փարիզ ալ եկաւ):

Այս երկրորդը շատ աւելի... բանաստեղծական է, վա՜մ.

Աման էմինէմ, աչըղըմ կինէ,
Նէ օլսա գանըմա ալէնին ալօղինէ.
(կրկնել).
Էմինէմ չափկըն, կիւզէլ էմինէմ
Էմինէմ եադարըն պէնի էմինէմ
Ագըրմը ալսան, գալըպիմի չալսան
Նէ օլուր արթըգ պէնիմլէ գալսան:

Եւ ասոնց տակը՝...

Կոմիտաս վարդապետ.

Անձրեւ եկաւ շաղալէն
Ուսու տերեւ դողալէն...

Հանելո՞ւկ: Ոչ, ո՛չ. ծանուցում է: Մեր Արմէն Վահէն նոր «բէքըրտ»ներ (տիսք) ստացեր է Պոլսէն, եւ լայնկեկ տեղ մը վարձելով չորրորդ էջին վրայ, ուզածին պէս թխե՛ր է:

Եղա՞ւ այս, Գալը՛ստ:

Թերեւս «Յառաջ»ն ալ վրիպած է երբեմն:

Բայց այս մէկը... իսկապէս կը կոտրէ «բէքըրտ»ը, այսինքն «ռըքոռ»ը:

ՎԱՀԷ

ՄԻՇՏ ՕՏԱՐՆ Է ԱՋՔԻ ՓՈՒՇ

»»»· ·«««

«Մաթէն» կը գրէր երէկ, հաստկեկ տառերով եւ երեք սիւնակի վրայ.—

«Ֆրանսա բնակող ամէն օտարական չի կրնար որ եւ է գործ ստանալ եթէ չունի աշխատանքի տոմս մը որ կը տրուի աշխատանքի նախարարութեան կողմէ:

Արդ, այդ նախարարութիւնը, որ երկու տարի առաջ օրական միջին հաշուով տասը տոմս կուտար, այսօր, երբ գործազրկութիւնը կը տիրէ անողորմաբար, միջին հաշուով կուտայ օրական 17 հատ:

Ողջմտութեան դէմ արհամարհանք չէ՞ այս: Ֆրանսան ամբողջ աշխարհը կերակրելո՞ւ համար ստեղծուած է: Խելքի դէմ չէ՞ աւելցնել օտարականներու արտօնագիրները, երբ գործ չի գտնուիր Ֆրանսացիներու համար: Ո՞ր շահուն կը ծառայեն դիւրացնելով օտար բանուորներու գործածութիւնը, ի վնաս ազգային բանուորութեան:

Առաջին անհրաժեշտ միջոցն է այլեւս մէկ հատ աշխատանքի տոմս չտալ օտարականի մը, ցորչափ գործազուրկ Ֆրանսացիներ կան»:

Արմատական երեսփոխաններու յուզումնալից ժողովը

Ինչպէս ըսինք, արմատական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները ժողով գումարեցին կէսօրէն յետոյ: Օրուան մթնոլորտը փոթորկեց նոյն ինքն Պ. Էռիօ, պատմելով առտուան անցուդարձը եւ նախընթաց դէպքերը: Բացատրեց թէ ինչպէս միջին ճամբայ մը գտնուած էր երեսփ. ժողովի լուծման մասին, որպէսզի արմատական նախարարները պահեն իրենց աթոռները: Եւ ահա երկու նոր պարագաներ երեւան եկան.— Առաջին՝ առժամեայ եւմտացոյցը, երկրորդ՝ վարչապետին շարաթ գիշերուան ճառը՝ ուղղուած ժողովուրդին: «Այժմ ձեզի կ'իյնայ ստանձնել պատասխանատուութիւնը», եզրակացուց Պ. Էռիօ: Այնուհետեւ սկսան վիճաբանութիւնները, շատ յուզումնալից մթնոլորտի մը մէջ: Ժողովականներուն մէկ մասը կ'առաջարկէր ամէն գնով պահպանել զինադուլը, սպառելով բոլոր հաշտարար միջոցները: Իսկ ուրիշներ կը պահանջէին կարճ եւ կտրուկ ընթացք, համաձայն վերջին համագումարի որոշման: Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ աւելի պիտի բարդացնէ կացութիւնը:

Բանաձեւը հաստատելով հանդերձ պետական վերակազմութեան անհրաժեշտութիւնը, կը մերժէ որ եւ է քայլ որ կրնայ վնասել հանրապետական վարդապետութեան: Յետոյ, մերժելով առժամեայ վարկերը, կը պահանջէ անմիջապէս քննութեան ենթարկել բուն եւմտացոյցը եւ կարելի եղածին չափ շուտով լրացնել անոր քուէարկութիւնը:

Ծերակոյտին ձախակողմեան խմբակցութիւնն ալ (արմատական) 3ի դէմ 97 ձայնով հաւանութիւն յայտնեց իր դիւանին, որ Պ. Տումէրկի դիմելով, դիտողութիւն ըրած էր անոր վերակազմութեան ծրագրի մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ՊԱՀԱՆՋ ՄԸՆ Է

Զրկուած պետական հովանաւորութենէ եւ օժանդակութենէ, տարագիր հայութիւնը ինքն է որ պիտի ըստանձնէ իր պահպանութեան հոգը, եթէ կը մնայ հաւատարիմ իր ազգային ըմբռնումներուն եւ այնքան թանկագին աւանդութիւններուն:

Ճիգը որ յայտնաբերուեցաւ այս ուղղութեամբ գաղթահայութեան մէջ, կ'ապացուցանէ այս ժողովուրդի բարձր զոհաբերութիւնը:

Ճիշդ է թէ ինքնօգնութեան եւ ինքնապահպանման պահանջը հաւասարապէս արձագանգ չգտաւ հայութեան բոլոր խաւերուն կողմէ: Գլխաւորաբար հայ աշխատաւոր, մանր սեփականատէրն ու արհեստաւոր տարրն է որ ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ կը հոգայ ազգային բազմազան կարիքները: Այս նոյն տարրն է որ կը կազմակերպէ, կը ղեկավարէ ամէն տեսակի միութիւնները, կը հոգայ անոնց նիւթական եւ բարոյական բոլոր պահանջները, կանգ չառնելով որ եւ է զոհողութեան առջեւ:

Հայ հարուստը, ինչպէս միշտ, մեր վտանգի ներկայ շրջանին ալ չառաջնորդուեցաւ իր պարտականութեան գիտակցութեամբ: Ան ընդհանրապէս մնաց խուլ եւ անտարբեր բոլոր կոչերու հանդէպ: Լաւագոյն պարագային, իր չնչին զոհաբերութիւնը կ'ընէ իրբեւ ողորմութիւն:

Այս պատճառով ալ վերջին տասնամեակին, մեր բոլոր ձեռնարկներն ու կազմակերպութիւնները արդիւնք եղան գլխաւորաբար օրուան անմիջական կարիքներուն: Ուրիշ խօսքով շարժեցանք եւ կազմակերպուեցանք օգնելու համար բնութեան աղէտի, տեղափոխութեան եւ անգործութեան հետեւանքով յառաջ եկած թշուառութեան զոհերուն:

Նուազ զգայուն, աշխոյժ եւ խանդավառ եղանք ընդհանրապէս այն բոլոր ձեռնարկներուն հանդէպ, որոնք թէեւ նուիրուած մեր գոյութեան պահպանման ծանր աշխատանքին, իրենց առաջադրած աշխատանքներով աւելի հիմնական պահանջներէ կը բխէին:

Օրուան յատուկ այս շրջապատին մէջ ամէնէն շատ տուժեց կրթական գործը, իր բոլոր ճիւղերուն մէջ:

Մարդկային գոյութեան վտանգը, ուրիշ խօսքով ֆիզիքական գոյութեան խնդիրը, իր ահաւոր սաստկութեամբ, շուքին մէջ ձգեց մտաւոր զարգացման նոյնքան ծանրակշիռ պահանջը:

Անմիջապէս մեր ապիկարութեա՞ն եւ իրական արժէքներու սխալ գնահատութեա՞ն վերագրել այս իրողութիւնը, թէ մենէ անկախ, ուրիշ պատճառներու — խնդիրներ են անշուշտ, որոնց իրական գնահատութիւնը ոչինչ կը փոխէ բուն կացութենէն:

Ո՞վ կրնայ ժխտել թէ ամէն պարագայի մէջ, այս ժողովուրդի անսահման զոհաբերութիւնը վերջին տարիներուն եղաւ գլխաւորաբար նպաստամատոյցներու, բարեգործութեան եւ ողորմութեան պահանջները թեթեւցնելու համար:

Իրականութեան դէմ չմեղանչելու համար, պէտք է արձանագրել սակայն թէ շատ մը միութիւններ իրենց նպատակներու մէջ տեղ տուին նաեւ կրթական աշխատանքին: Բազմաթիւ կրթասիրացներու հետ հայրենակցականները այդ նպատակով ալ ունեցան յատուկ դրամագլուխներ: Ըրին ու կ'ընեն օժանդակութիւններ դպրոցներու եւ կրթական զանազան ձեռնարկներու, մասնաւորաբար Սուրիոյ եւ Պալքանեան գաղութներու մէջ:

Սակայն տառնք, ինչպէս նաեւ բոլոր այս միութիւնները որ գոյութիւն ունին պատերազմէն առաջ, եթէ իրենց գոյութեան ընթացքին չանտեսեցին կրթական ձեռնարկներուն նպաստելու անհրաժեշտութիւնը, ատիկա եղած է եւ է մէկ անկշան մասը իրենց աշխատանքներուն: Ասոր համար չենք ուզեր քննադատել որ եւ է կազմակերպութիւն, ծանօթ ըլլալով իրենց գոյութեան անմիջական պահանջներուն:

Այս տեսակէտէն բացառիկ կարեւորութեամբ մը կը ներկայանայ Հայ Կրթական Հրատարակչական Համազգային Միութիւնը:

Իր հիմնադիրները մտահոգ վերը մատնանշուած իրողութենէն, ինչպէս նաեւ հայ կրթական գործի հանդէպ ընդհանուր անտարբերութեան հիւանդութենէն, որու շնորհիւ հայ լեզուն եւ գիրը կը դառնար աստիճանաբար անհասկնալի եւ անմատչելի հայ նոր սերունդին, արտակարգ համարձակութեամբ մը եւ վճռականութեամբ մը 1928 Մայիս 28ին Գահիրէի մէջ կը կազմեն վերոյիշեալ ընկերութիւնը:

Այս միութեան աստիճանական զարգացման եւ տարածման մասին խօսելէ առաջ, արձանագրենք թէ իր գոյութիւնը մեր ժամանակի հրատապ պահանջքն էր որ կը հիմնաւորէր:

Իր նպատակը, սահմանուած կրթական եւ հրատարակչական ձեռնարկներու, աւելի ճիշդ հայ դպրոց ու դասագիրք ապահովելու, օտարութեան մէջ ծնած հայ մանուկին ու պատանիին իրական գնահատութեան տուրքն է հայ մշակոյթին—խեղդուած ու անտեսուած — օրուան իրարանցումներու մէջ:

Այս կրկնակի նկատումներով, իրաւունք ունինք ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆը նկատել մէկը այն լաւագոյն ձեռնարկներէն, վերջի 15 տարիներու ընթացքին, մեր ժողովուրդի խոնարհ դասուն կողմէն, ի նպաստ հայ ընդհանուր մշակոյթին:

Այս տեսակէտով ալ Համազգայինը պէտք է դառնայ իրապէս համազգային միութիւն մը, որուն խրախուսանքը, ամէն զոհողութիւնը կրնայ նկատուիլ իրական տուրք մը հայ կրթութեան եւ հրատարակութեան տեւական արժէքին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Վերջին Թղթակցութեանս մէջ գրած էի Պերլինի մէջ տօնուած «Մշակոյթի Օր»ուան մասին: Տոքթ. Արտ. Աբեղեան կ'ուզէ ճշդել թէ իր մտքէն չէ անցած արեւելահայերէնը իբրեւ ընդհանուր գրական լեզու ընդունիլ, որովհետեւ ինքն արդէն այն համոզումն ունի որ աւելի կատարեալ է արեւմտահայերէնը իբրեւ ուղղակի շառաւիղը գրաբարին: Իսկ ընտանիքներու մէջ հայերէն խօսելու մասին՝ ան կը շեշտէ թէ անխուսափելի պարտականութիւն է այդ ամէն հայ ծնողքի:

Տ. Փ.

"ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ„

ԽՄԲ.— Մարսէյլի մահափորձին առթիւ, միջազգային մամուլը վերջերս շատ կը խօսի ոչ միայն Խրուաթ Ուսթաշիներու (ըմբոստներ), այլ եւ Մակեդոնական կազմակերպութեան մասին. մանաւանդ որ աւարեկիչ Քըլէմէնը հռչակուեցաւ Մակեդոնացի (Կէօրկիէվ): Այդ կարգի ուսումնասիրութենէ մը կը քաղենք այս տեղեկութիւնները.—

Երբ վերջերս մակեդոնացի քոմիթճի մը, Մարսիլիոյ մէջ, սպաննեց Ալէքսանդր Թագաւորն ու նախարար Պարթուն, ոստիկանները թեւին վրայ տեսան հանի մը, որ կը ներկայացնէր գանկ մը (մահուան խորհրդանշանը) եւ երկու բառով արձանագրութիւն մը — «Մահ կամ ազատութիւն»: Եւ անմիջապէս տակը՝ չորս տառեր.— «Վ. Մ. Ռ. Օ.»:

Ի՞նչ կը նշանակէր այս արձանագրութիւնը: Շատերուն համար նորութիւն մըն էր այս, խորհրդաւոր գաղտնիք մը:

Քառասուն տարի առաջ, երբ դեռ մահիկը կը տիրապետէր Մակեդոնիոյ վրայ, խումբ մը կարիճներ, հրեղէն այդ չորս տառերուն սարսափը կ'իջեցնեն վար Մակեդոնիոյ լեռներէն, դաշտերուն մէջ, ուր Թուրք գայթիէները արիւնը կը ծծէին դժբախտ գիւղացիներուն: Մակեդոնիոյ հարստահարուած ժողովուրդին ներկայացուցիչներն էին անոնք, որ կը զինուէին, հայդուկ կ'արձանագրուէին, լեռ կը բարձրանային, ուխտելով վրէժ լուծել Թուրք հարստահարիչէն: Սերպերը, Յոյները եւ Պուլկարները, իրենց սուրին ծայրով, յաջողեր էին արդէն շահիլ թափուած արեան վարձատրութիւնը,— օտար լուծէն ազատագրուած էին շատոնց: Մակեդոնիան եւս, ահա, կը հետեւէր նոյն ճամբուն, ազատութեան արիւնոտ ճանապարհին:

1893ին էր, խումբ մը մակեդոնացի երիտասարդներ, յեղափոխական գաղափարներով տոգորուած, կը հաւաքուին Սելանիկի մէջ: Այստեղ հիմը կը դրուի յեղափոխական կազմակերպութեան մը: Բայց, ինչպէս խօսք մը կ'ըսէ թէ երբ մինակ է Անգլիացին, կ'ապրի մեկուսի, բայց երբ երկուք կ'ըլլան, կը կազմեն անպայման մարզական ակումբ մը, այնպէս ալ երբ մինակ է Մակեդոնացին, հրաբուխ մըն է, բայց երբ երկուք կ'ըլլան, իրար կը սպաննեն: Արդարեւ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը հիմնուելով՝ կը ըսկսին եղբայրասպան կռիւները:

Մակեդոնացիին արձակած գնդակը չի վրիպիր երբեք, դժբախտաբար այդ գնդակները յաճախ գործածուեցան ոչ թէ թշնամիին դէմ, այլ իրարու դէմ:

Յաջորդ տարին, Ոխրանի մէջ, Օխրիտա լճին վրայ, տեղի կ'ունենայ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան առաջին համագումարը: 1895ին համագումար մը եւս Սոֆիայի մէջ: Այստեղ կը խմբաւով կը պահանջուէր սահմանափակ ինքնավարութիւն մը Մակեդոնիոյ համար Թուրքիոյ հովանաւորութեամբ:

Մակեդոնիա այն երկիրն է, ուր ցեղերը իրար խառնուած են թնճուկի մը նման,— այնտեղ կ'ապրին Սլաւներ, Յոյներ, Ռումէններ, Ալպանացիներ, Սպանիայէն փախած Հրեաներ, Թուրքեր, եւ վերջապէս սլաւացած Ռումէններ, թրքացած Ալպանացիներ, յունացած Սլաւներ, եւայլն,— կատարեալ խառնուրդ ցեղերու:

Ահա այսպիսի երկրամասի մը վրայ իրաւունքներ բանաձեւելու առնեն, մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութիւնը կ'իյնար այս կամ այն ազդեցութեան տակ: Սոֆիայի մէջ հրաւիրուած համագումարէն, պուլկարական ազդեցութեամբ, ծնաւ մակեդոնական նոր կոմիտէ մը Վրխովիստ: Այս կոմիտէն կ'ուզէր յեղափոխութիւնը վարել դուրսէն,— անոր հակառակ՝ կազմուեցան ուրիշ կոմիտէներ, որոնք կը պահանջէին գործել զէնքի ուժով եւ երկրին մէջ: Ահա այս տեսակէտին յարած հայդուկներն էին, որ հիմը դրին Վ.Մ.Ռ.Օ. քաղաքատաւ գաղտնի կազմակերպութեան (Վաթրէշնա Մակեդոնսկա Ռէվոլուցիոնա Օրկանիզացիա,— մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւն):

Ասոնք իրենց պայքարին իբրեւ խորհրդանշան ընտրեցին գանկը եւ ծանօթ խօսքը.— «Մահ կամ ազատութիւն» (Սմրըտտա իլի սւոբ):

Այս կոմիտէին հիմնադիրները կը կազմէին չորրորդութիւն մը,— Դամիան Կրուեւ, Կոցէ Տելչեւ, Խրիստօ Մաթով, Փ. Թոշեւ: Այս չորսէն միայն Մաթովն էր, որ մեռաւ իր անկողինին մէջ, միւսները ինկան թրքական գնդակներու տակ, առանց նոյնիսկ տեսնելու Թուրքերու քաշուիլը Մակեդոնիայէն:

Եւ սակայն հայդուկները կը բազմանային, երիտասարդները մէկը միւսէն ետեւէն լեռ կը բարձրանային, մակեդոնացի գիւղացիներու աջակցութեամբ եւ անկանոն կռիւներով կը նեղէին թրքական իշխանութիւնը:

Հայդուկներ եղան, որ մինչեւ իրենց յառաջացած տարիքը՝ վար չիջան լեռներէն, ապրեցան թափառական, «զէն ի ձեռին» եւ մարտական երգը իրենց շրթներուն մէջ: Տուն մը հայդուկներու այդ երգերէն, որ կը պատմէ թէ ինչպէս Նեճչօ լեռներու մէջ կռուեցաւ մինչեւ եօթանասուն եօթը տարեկան.

Նեճչօ թափառեցաւ լեռներում մէջ
Ամբողջ եօթանասուն եւ եօթը տարի,
Բազմաթիւ կռիւներ մղեց,
Եօթանասուն եւ եօթը վէրք ստացաւ,
Շատ սուղ ծախեց իր կեանքը:

Շուտով մակեդոնացի յեղափոխականներու կազմակերպութիւնը ճիւղ արձակեց ամէնէն խուլ գիւղերուն մէջ անգամ: Կազմուեցան տեղական կոմիտէներ, յեղափոխական շունչ տրուեցաւ երիտասարդութեան, գործիչները կը շրջէին երկրին մէկ ծայրէն միւսը, գիւղի մը մէջէն հագիւ մեկնած՝ յանկարծ կը յայտնուէին հեռաւոր գիւղի մը մէջ: Տելչեւ զանազան ծպտումներով կ'երեւի մէկ մը հոս, մէկ մը հոն, վերջապէս ուր որ հարկ կը տեսնուի,— երբեմն վալաք վաճառականի պէս հագուած, երբեմն ալպանացի հովիւի կերպարանք մըտած: Թուրքերը ի զուր կը հետապնդեն այս յեղափոխականը, որ յանկարծ կը կորսուի, յանկարծ մէջտեղ կը ցցուի, առտուն հոս է, իրկունը հոն եւ ամէն տեղ: Այնպէս որ Թուրքերը զայն, կ'անուանեն «Թռչող սատանայ»: Տելչեւ կը գործէ անդադար, լեռներու մէջ կամ համեստ խանութի մը ետեւ ժողովներ կը գումարէ եւ երիտասարդութիւնը կը խանդավառէ: Ժամանակ մը կուգայ, երբ ամբողջ երկիրը յեղափոխական ցանցով մը պատած է արդէն:

Կոմիտէն, իր ռոմանթիզմով եւ պէսպիսութիւններով, կը գրաւէ երիտասարդութեան սիրտը: Խումբեր կը կազմակերպէ ամէնուրեք: Խումբերը կը բաղկանան տասնական հոգիէ, որոնք իրենց խմբապետէն զատ ուրիշ որ եւ է մէկը չեն ճանչնար,— եւ իրենց խմբապետին կը հնազանդին առմենայն հաւատարմութեամբ: Նորընտիր երիտասարդ հայդուկը իր երդումը պարտաւոր է կատարելու խաչաձեւ դրուած սուրի մը եւ ատրճանակի մը վրայ: Կազմակերպութեան անջնջելի աւանդութիւնն է պատժել (սպաննել) այն որ կը մատնէ կամ կը դաւաճանէ, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու կամ խղճալու: Կոմիտէն, որուն կեդրոնը Սելանիկ կը գտնուէր, Սոֆիայի մէջ գաղտնի կը հրատարակէ, խմորատիպ, պաշտօնաթերթ մը, զոր յեղափոխականները ձեռքէ ձեռք կը խլեն, իրենց սաեղնագործուած վերարկուներուն մէջ պահած՝ կը ցրուեն ամէն կողմ: Այդ թերթը կը վարէր Սոֆիայի ամէնէն մեծ բանաստեղծը, Փեյու Եաւորով, զոր ոմանք կ'անուանեն «Պուլկարիոյ Պուշկէն»ը:

Այսպէս կազմակերպութիւնը կը կը դառնայ պետութիւն մը պետութեան մէջ,— թերեւս պետութենէն վեր կազմակերպութիւն մը: Իր սուրհանդակները աւելի ապահով եւ աւելի արագ կը շրջին Մակեդոնիոյ մէջ, քան սուլթանին ձիաւորները:

Կոմիտէն, թշնամի, բարեկամ, բոլորէն կը գանձէ մասնաւոր տուրք մը: Ով որ չի վճարեր, կը զարնէ արագ եւ կտրուկ: Խուսափում չկայ:

Կոմիտէին ձեռքը կը տեսնուի շուտով ամէն տեղ: Գիշերը չիջած՝ անծանօթ ձեռք մը կը սպաննէ այն Թուրք պաշտօնեան, որ կը բախի կոմիտէին գործունէութեան: Այս սարսափին տակ, Թուրք հողատէրը «ձրի» իր հողերը կը բաշխէ գիւղացիներուն. կը բաւէ, որ սուրհանդակը նամակ մը հասցնէ իրեն,— վրան գանկ մը եւ երկու բառ «Մահ կամ ազատութիւն»:

Երբեմն հրացանները կը խօսին գիւղերու հրապարակներուն վրայ,— կռիւ մըն է կը սկսի Թուրք գայթիէներուն եւ մակեդոնացի հայդուկներուն միջեւ:

Ու շարժումը կը ծաւալի հետզհետէ աւելի: Կազմակերպութեան մէջ կը մտնեն ուսանողը, ուսուցիչը, գիւղացին, ղրկեալները, նոյն իսկ աւազակները: Մակեդոնական լեռները թատերաբեմ կը դառնան անոնց կռիւներուն: Ազգային տարազ հագած, ամբողջ կուրծքը փամփուշտներով զարդարած, հրացան, ատրճանակ, սուր, կը շրջին լեռնէ լեռ: Երբ դադար կ'առնեն, ամբողջ ոչխար մը շամփուրի վրայ անցուցած, կը խորովեն, ու կրակին շուրջը նստած, կը ճաշեն, օղիին շիշը բերնէ բերան պտըտցնելով ումպի մը համար: Սուլոց մը ոտքի կը հանէ բոլորը,— ի զէ՛ն, եւ ահա գիրք բռնած են ժայռերուն ետեւը:

Կոմիտէին անդամներէն ոչ մէկը կրնար մտքէն անցընել թէ իրենց հայդուկային այս կռիւներով պիտի յաջողէին Թուրքերը վտարել երկրէն: Սակայն եւ այնպէս կը կռուէին՝ վառ պահելու համար յեղափոխութեան եւ ապստամբութեան կրակը երիտասարդութեան հոգւոյն մէջ, խորհելով միաժամանակ որ թերեւս Եւրոպան յօժարի միջամտել:

Այդ յոյսով անոնք շարունակեցին կռիւը, որ կը պատկերազարդուէր յաճախ հրդեհներով, առեւանգումներով, թալանով Թուրքերու կողմէ:

Կոմիտէն, սակայն, կռիւը շուտով տարաւ նաեւ երկրին սահմաններէն դուրս: Արդարեւ, օր մը կոմիտէին գնդակով Պուքրէշի մէջ գետին փռուեցաւ ռումէն փրոֆէսօր մը, Միխայէլյանու, որ քննադատած էր մակեդոնական կազմակերպութեան տեսակէտները:

Իսկ Մակեդոնիոյ մէջ կը շարունակուէր անխնայ արիւնահոսութիւն մը,— 1903ին, մակեդոնական ապստամբութեան տարին, 132 կռիւներու ընթացքին, որոնց մասնակցեցան 70 հազար թրքական զինուորներ ընդդէմ 4,200 մակեդոնացի յեղափոխականներու, սպաննուեցան 4000 Թուրք զինուորներ եւ 500 յեղափոխականներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՀՈԿՏ. 9Ի ԴԷՊՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.— « LE MONDAIN » ԹԵՐԹԻ ՀԱԿԱՀԱՅ ԴԻՐՔԸ

Հոկտեմբեր 9ի դէպքը, շատ ծանր ու դէշ տպաւորութիւն մը թողուց, ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ: Ամէնուն բերանն է եւ օրուան խօսակցութեան նիւթ, քաղաքական նպատակներով գործադրուած այս մահափորձը:

Ամէն մէկը իր ուզած կամ փափաքած ձեւով կը շարէ ու կը ձեւէ, եւ յաճախ իյնալով ծայրեղութեանց մէջ:

Այսպէս, ոչ միայն ժողովուրդի մէջ, դէպի օտարականները եղած բարեացակամ տրամադրութիւնները պակսած են, այլ եւ պաշտօնական շրջանակները զգալի խստութիւն կը ցուցնեն:

Տեղական իշխանութիւնները հետզհետէ կը պրկեն օղակը:

Պզտիկ վրիպում մը, անուշադրութիւն մը դէպի օրէնքն ու ընկալեալ սովորութիւնները, կը բաւեն որ ինքզինքդ գտնես ոստիկանութեան մէջ, օրին մէկն ալ կապոյտ թուղթը ձեռքդ:

Հանրակառքի մէջ թէ այլուր, մարդիկ դժկամութեամբ կը պատասխանեն երբ հասկնան թէ օտարական ես: Հանրակառքերու մէջ եղած խօսակցութիւնները օտար լեզուներով աւելի տհաճութիւն կը պատճառեն:

Մարսէյլի մէջ կան, մօտաւորապէս 250.000 օտարականներ:

Անոնք որ քանի մը տարի առաջ, ոստիկանական տետրակներու մէջ արձանագրութիւններ ձգած են, նոյն իսկ ոչինչ դէպքի մը համար, կը կանչուին ոստիկանատուն, եւ կ'առնուին իրենց ինքնութեան թուղթերը:

Ենթակաները մեր աչքերուն առջեւն են ամէն օր:

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ՝ օտարականներու վրայ կազմակերպուած հսկողութիւնը դիւրացնելու համար, քանի մը հայ լրտեսներ գործի լծուած են:

Տիրող տրամադրութիւնը փարա-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

(39)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

«Ամբողջ երկու ամիս անկարող որ եւ է բան ընելու, ձգեցին հեռացան» (*):

Տուն դարձայ Շիւքրիի տուած ապրանքներով: Ամբողջ մէկ շաբաթ աշխատեցայ, մէկ տապանի վրայ 5 կարգ փամփշտակալ զետեղեցի, ճիշդ ֆէտայիի սխտէմով եւ տարի յանձնեցի: 250 փամփուշտ լեցուցինք եւ հագցուցի աղային: Կը խնդթենար այս գեղեցիկ տարազը տեսնելով:

Ջարջիսը կը կանչէ.— Գնա Մուսա մուհաճիրին շապիկ վարտիկ մը նուէր բեր եւ իբրեւ վարձք կոտ մը ցորեն տուր: (Մէկ կոտ ցորենը 15 արծաթի կը ծախուէր):

Երբ տուն հասայ, մերինները շապիկ վարտիկն ալ առին, ըսելով թէ Հասանը չունի, թող ան հագնի, բայց Այշէն բողոքեց.— Երբ Շիւքրին իմանայ, կը նեղանայ, մի առնէք: Բայց անօգուտ, առին եւ չտուին:

ԵՂՕՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մուհաճիրները սպառելով իրենց թալանը, սկսան գողնալ տեղացիներու գարին, որ դուրսը մասնաւոր հորերու մէջ պահուած էր: Նոյն իսկ իրարու տուն կը մտնէին գիշերով եւ գեղեցիկ գորգեր, ամաններ կը գողնային:

Գիշեր մը մեր Մահմէտը եւ Շքօն ալ երկու թեւ առած դուրս գացին. զգացի որ գողութիւն պիտի ընեն: Ուշատին տան մէջ փափուք կայ ու մութին մէջ բաներ մը կը դառնայ: Այշէն ալ իմացեր է. բայց ձայն չի հաներ: Առտուն ինծի հարցուց.— Ի՞նչ անցուդարձ էր գիշերը տան մէջ: Ըսի թէ ես լուր չունիմ, քնացած էի:

Ամարի (Եղօ) աղայի տունէն թանկագին գորգ մը կորսուած է: Իրարանցում է տան մէջ, Ամարին ալ կը հարցնեն կորսուած գորգի մասին, ան բոլոր ժողովուրդի ներկայութեան յաղթականօրէն կ'ըսէ.— Գորգը քու տունէդ է, ուրիշ տեղ մի փնտռեր, քու կինդ ծրարեց դրաւ բակը, Մահմատէ Ալօն եկաւ տարաւ:

Այս պատմութիւնը որ գորգէն աւելի աղայի սիրտը խոցեց, քանի որ կ'ըսէին թէ իր կինը Մահմատին սիրականն է: Աղան սպառնալով Ամարը, միջադէպը կը փակէ: Բայց կինը իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգայ եւ կը բողոքէ Մահմատին.— Եթէ Ամարը չսատկեցնես ա'լ քեզ չեմ սիրեր:

Մահմէտ կ'ընդունի սիրականին առաջարկը: Օր մը երբ Ամար առանձին անտառ կ'երթայ ցախերը բերելու, Մահմէտ ետեւէն կ'երթայ եւ քարայրի մը մէջ տանելով երկու ատրճանակի գնդակ կը պարպէ անոր գլխուն, եւ տեղն ու տեղը կը մեռնի:

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Աղաներուս գողցած գարին, թեւան մը մէջ պահուած է անկողիններու տակ: Այշէն այդ գաղտնիքը գտած է եւ ինծի ըսաւ.

— Աղաներդ թեւ մը գարի պահած են անկողիններուն տակը: Գողութիւն է, դուն ալ գիտես չես ըսեր:

— Չէ Այշէ, չէ, ես բան մը չեմ գիտեր, գուցէ այն գարին իմ աշխատանքէն աւելցածն ըլլայ:

— Ձես կրնար համոզել, գողցած են եւ օր մը անոր լուրը կ'առնենք:

Գարնան կը մօտենանք: Տեղացիները իրենց դաշտին մէջ դուրսը եղած հորերը տուն կը փոխադրեն, գարնան ցանքը սկսելու:

Այշէի եղբայրները՝ Հասանօն ու Աղատին, իրենց զէնքերով ու էշերով հորին վրայ գացին, հորը բանալով աւլած սրբած գտան: Անմիջապէս լուր տուին Շիւքրի աղային թէ գարին գողցուած է: Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ: Մահմատ կծիկը դրաւ: Այշէն լուր տուաւ եղբայրներուն, մեր տունը պաշարեցին եւ թեւ մը գարի երեւան հանեցին: Ամէն բան պարզուեցաւ:

Մերինները մէկ թեւ գարի բերած էին, սակայն ուրիշներ առեր տարեր էն եւ կուժրկոտրեցաւ աղաներուս գլխուն: Շիւքրին բռնեց անոնց չորս եզները, 2 կովը եւ ձին եւ սպառնաց գիս ալ առնել անոնցմէ:

Շիւքրի աղան զղջանքով կը նայէր մուհաճիր Քիւրտերուն: Օր մը Քեամիլ աղան կանչելով, կը պահանջէ 30 հնչուն ոսկի, մուհաճիրները երեք ամիս տեղաւորելուն համար, «հակառակ պարագային իմ ուզած եղանակով կը գանձեմ»:

Այսպէս թէ այնպէս, Հայերուն արիւնը ծծող մուհաճիրները, քերելով իրենց վզին ետեւը, վճարեցին 30 հնչուն ոսկին: Շատ մը տուներ այս պատճառաւ ձգեցին Քեամիլ աղան եւ ուրիշ տեղ գացին:

Դառնացած են մուհաճիրները: Տեղացիներ «կեավուր» կը կոչեն զանոնք: Այս ցաւը մեծ երազներ արթնցուցած է անոնց մէջ, նոր յոյսերով կ'օրօրուին:

Միտիաթի Հայերը ջարդելու ծրագիրը երազ եղաւ Քիւրտ մուհաճիրներուն, եւ հիմա իրենք են որ կը ջարդուին, կը կողոպտուին եւ անօթի կը սատկին:

Օր մը, յունուարի վերջերը Քեամիլ աղան իր ծերակոյտով ժողով մը ունեցեր է: Ձիս ալ կանչեց եւ ըսաւ.

— Մուսա', տղաս, կը տեսնե՞ս Հայերէն ալ դէշ եղանք, կը թալլուինք ու ձայն չենք կրնար հանել: Մեծ մը խաղ գործեցինք ռուսական արշաւանքին դիմադրելով եւ ձգելով մեր վաթանը: Թէեւ Ալաշկերտի մեր Հայերը ճամբու չկրցանք ջարդել, բայց մեր ճամբու վրայ հանդիպած Հայերուն ալ չխնայեցինք: Այս բոլորը յանուն իսլամի: Մենք կը խորհինք թէ ձգելով մեր Հայերը հողն ու ջուրը, ջարդելով Հայերը իսլամ աշխարհի մէջ, մեծ առաւելութիւն մը գտած կ'ըլլայինք, սակայն երազ եղաւ եւ այսօր այն առաւելութեան փոխարէն «կեավուր» կը կոչեն, որ քեզի ունինք: Ինչ որ է, այդ չէր որ քեզի պիտի ըսէի: Նայէ, տղաս, կար ատեն էր, մը, որ փրկութիւնդ մեր ձեռքն էր, եւ մենք փոխանակ քանի մը Մուսաներ փրկելու, քեզ միայն ազատեցինք: Իսկ այսօր բախտի դարձուածքով մը ամբողջ այս էլին փրկութիւնը քեզմէ կախում ունի: Մենք միայն քեզ փրկեցինք, իսկ դուն բոլորս կը փրկես, եթէ հալալ կաթ կերած ես:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այդ Ասորիները պահեցին իրենց անկախութիւնը մինչեւ որ Արարայի գերմանական ճակատը խորտակուեցաւ եւ Անգլիացիները մտան Մուսուլ: Ասորիները ձգեցին Տօրէն ու էնվարգին, անցան Մուսուլ եւ միացան Անգլիացիներուն: Ասորիներն են որ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ կը տարուբերին, եւ կը ջարդուին: Անիրաւ աշխարհը դեռ այդ ափ մը Ասորիներուն գլուխ դնելու տեղ մը չգտաւ...

...ելու համար յիշեմ պարագայ մը։
...Ֆրանսացի լրագրող մը, որուն հետ
...կէ–ազէկ յարաբերութիւն ունէի,
...անգի օր, սրճարանի մը մէջ բարեւս
...առաւ։ կրկնեցի անգամ մը եւս, չըր–
...ւեց։
— Ի՞նչպէս թէ, Հայերը ի՞նչ ըրին
...ը։
Այս անգամ դառնալով պատասխա–
...նեց.
— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, կուգաք մեր
...նը եւ մեր տան մէջ մեզ անհան–
...ստ կ'ընէք (կ'ակնարկէ հոկտ. 9ի
...դէպքին)։
— Բայց այդ բոլորին մէջ Հայերը
...ի՞նչ գործ ունին, բարեկամ, ահա
...պանութիւնն ալ, սպաննողն ալ մէջ–
...կեան են։
— Մեզի համար ամէնը մէկ է, Հայ
...ըլլայ թէ այլազգի, հերիք է որ օտա–
...րական է։
Ինչպէս այլ առիթով չեչտած ենք,
...մեր հայրենակիցներուն կը թելա–
...դրենք ըլլալ զգոյշ եւ արթուն։
Զգալի անզգուշութիւն մը, օրինա–
...կան վրիպում մը բաւական է որ բաղ–
...դատելի զժուարութիւններու մատ–
...նուին։
Աւելի պերճախօս փաստ մը.—
...Clic–Clac, բռնուած անբացատ–
...րելի քինախնդրութենէ մը, Մար–
...սէյլի Le Mondain թերթին հոկտ. 24ի
...թիւին մէջ, հետեւեալ հակահայ տո–
...ղերը ստորագրած է։
Լաւ կարգա, ընթերցող, եւ դատէ,
...ինչպէս կը հասկնան մեզ, հակա–
...ռակ մեր խոր ցաւին, տառապանքին,
...աշխատանքին, եւ նաեւ
...մեր չինարար գործունէութեան.—
«Մարսէյլի մէջ Հայերը մօտ երե–
...սուն հազար են, եւ ամէն օր ալ կու–
...գան։ Անոնք կօշկակարներ են, ծախա–
...վաճառներ, դերձակներ եւ որմնա–
...դիրներ, բայց ոչ յաճախ երկրագործ–
...ներ կամ նաւամատոյցի աշխատաւոր–
...ներ։
Անոնք, կամաց–կամաց կը տիրա–
...պետեն տեղական վաճառականու–
...թեան։ Լաւ ծախել գիտեն։ Բայց գի–
...տեն նաեւ սնանկութիւն կամ դատա–
...կան հաշուեյարդար կատարել։
Անոնք կը ջանան չկորսնցնել իրենց
...ազգութիւնը։ Ունին իրենց եկեղեցի–
...ները, իրենց քահանաները, իրենց
...թերթերը եւ իրենց լեզուն։ Վասնզի,
...անոնք ճիգ կը թափեն միաբանելու
...եւ կանգուն մնալու։
Անոնք չեն ուզեր ձուլուիլ եւ հալիլ
...մեր ցեղին մէջ։ Անոնք կ'ամուսնանան
...ազգակիցներու հետ, եւ շատ քիչ ան–
...գամ ֆրանսահպատակ կ'ըլլան։
Անոնք կորսնցուցին իրենց եպիսկո–
...պոսը, բարձր եւ բազմահմուտ մարդ
...մը։ Ե՛հ, լաւ, կ'ուզեն որ իր մարմինը
...փոխադրուի Փրատոյի Հայոց Եկեղե–
...ցիին մէջ։
Գաղութ մըն է այս, որ կ'ուզէ պե–
...տութեան մէջ պետութիւն մը կազ–
...մել։
Իրապէս, մեր օրէնսդրութիւնը կը
...թոյլատրէ՞ Ֆրանսայի մէջ, օտարա–
...կաններու կղզեակներու գոյութիւնը։
Հարց կուտանք մենք մեզի, ոչ մի–
...այն անձկութեամբ, այլ եւ տեսակ մը
...զայրոյթով, որ այս լաւ ծննդագոր–
...ծող եւ յարաճուն Ասիացիները, օր մը
...պիտի գան ըսելու Ֆրանսացիներուն.
— «Մերն է տունը, դուք էք որ պի–
...տի ելլէք երթաք։
Վրդովիչ է այս»։
Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։

ՀՐԱՉԵԱՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Երեւանի կառավարութեան մէջ կատարուեցան հետեւեալ փոփոխու–թիւնները.—

Կազմուեցաւ «Տեղական արդիւնա–բերութեան գործավարութիւն» մը, որ պիտի վարէ անունդի, ինչպէս եւ ծանր ու թեթեւ արդիւնաբերութեանց գործերը։ Այս գործավարութեան բա–ռեղծումով, կը ջնջուին ծանր եւ թե–թեւ արդիւնաբերութեանց գործավա–րութիւնները։

Տեղական արդիւնաբերութեան գոր–ծավար նշանակուեցաւ Յովսէփեան Արմենակ։

Ելմտական գործավարը եւս փոխ–ուելով, այս պաշտօնին կոչուեցաւ Սարգիս Ալմազեան։

Պետական նախագիծերու վարչու–թեան նախագահ նշանակուեցաւ Հայկ Ջալլաթեան։

ԴԱՎԱԼՈՒԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Դավալուի մէջ տասը տարիէ ի վեր կը գործէ հասարակածային հիւանդ–ութեանց բուժակայան մը։ Հոկտեմ–բեր 19ին փոքրիկ հանդէսով մը կա–տարուեցաւ հաստատութեան տաս–նամեակը։ Խօսողները պարզեցին թէ ի՛նչ մեծ դեր կատարած է այս բու–ժակայանը ջերմախտի դէմ պայքարին մէջ եւ կրագիւսի գործարանին աշ–խատաւորներուն առողջութեան հա–մար։

Առողջապահական գործավարու–թիւնը, իբրեւ գնահատութիւն, 3000 րուբլի արժէքով կահորայք նուիրեց։ Կայանին վարիչը բժիշկ Սաղոյեան ստացաւ 1200 րուբլի դրամական պարգեւ, արձակուրդի արտօնութիւն գիտական ուսումնասիրութեան հա–մար։ Կայանին բժշկուհին Լ. Խաթա–մանեան ստացաւ 500 րուբլի դրամա–կան պարգեւ։ Միւս գիտական աշխա–տաւորներուն եւս տրուեցաւ 1500 րուբլի։

Հանդէսին ներկայ էին առողջապա–հական գործավարը՝ Ղեւոնդեան, փոխանորդը՝ Փիրումեան եւ այլ պաշտօնատարներ։

⁂ Հաշմանդամներու համար Երե–ւանի մէջ Լէնինի փողոցին վրայ բա–ցուած են չինել մասնաւոր տուն մը 50 մահճակալով։ Շէնքը պիտի ունենայ բաղնիք, ճաշարան, ակումբ եւ գրա–դարան։

ԼՈՌԻԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Գրած էինք թէ քաղաքակրթութեան պատմութեան թանգարանին կողմէ, Ս. Լիսիցեանի ղեկավարութեամբ գիտական յանձնախումբ մը ղրկուած էր Լոռի, մարդաբանական քննու–թիւններ կատարելու նպատակով։

Յանձնախումբը վերջացուցած է արդէն իր աշխատանքները։ Արշաւա–խումբը առատ նիւթեր գտած է Դե–բեդ գետի աջ եզերքի շրջաններուն մէջ,— բոլոր այդ նիւթերը պատմա–կան արժէք կը ներկայացնեն։ Կա–տարուած են մարդաբանական քննու–թիւններ 500 չափահաս գիւղացինե–րու վրայ, արձանագրելով կարեւոր պարագաներ, որոնք կը պարզեն ոչ միայն Լոռիի բնակչութեան ֆիզիքա–կան նկարագիրը, այլ եւ ծագումը։ Մարդաչափական այդ տուեալներուն համաձայն, Լոռիի ժողովուրդը իր մարմնակազմութեամբ կը տարբերի հարաւային Հայաստանի բնակիչնե–րէն, եւ անպայման իր մէջ մտած են ցեղային տարբեր տարրեր։

Ծրագրուած է ազգագրական եւ մարդաբանական նման արշաւախում–բեր կազմակերպել, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի այլ շրջաններու բնակչութիւնը։ Բոլոր այդ աշխա–տանքները աւարտելէ վերջ, հաւաք–ուած նիւթերով պիտի կազմուի ցու–ցահանդէս մը։

ԲՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՀԵՏ

Բնախօսներու համագումարին պատ–գամաւորներէն փրոֆ. Լեւոն Օրբէլ–եան, փրոֆ. Բերիտաշվիլի, ակադե–միկոս Պալադին, փրոֆ. Կօշտոյեան, փրոֆ. Բօգէնկով, փրոֆ. Զբարսկի, փրոֆ. Պրոպէր, ընկերակցութեամբ համագումարի քարտուղար փրոֆ. Մեղնիկեանի, վերջերս այցելութիւն մը տուին Ս. Տէր Գաբրիէլեանի, որ խնդրեց պատգամաւորներէն յայտնել իրենց տպաւորութիւնը Հայաստանի մասին։

Փրոֆ. Օրբէլեան գոհունակութիւն յայտնեց կատարուած շինութեանց եւ Երեւանի բարգաւաճման մասին, այն–քան որ Հայաստանի մայրաքաղաքը, ըսաւ, կրնայ կազմակերպել ա–ւելի լուրջ եւ գիտական համագու–մարներ։ Ու փափաք յայտնեց, որ 1935ին Մոսկուայի մէջ հրաւիրուած բնախօսներու միջազգային համագու–մարին պատգամաւորները գան այցե–լեն Հայաստան։

Ս. Տէր Գաբրիէլեան ողջունելով այդ առաջարկը, աւելցուց որ Երեւան գան մասնաւորաբար օտար երկիրնե–րու պատգամաւորները, որպէսզի տեսնեն թէ ֆիզիքական բնաջնջման մատնուած երկիր մը, ըստ ոմանց բարբարոսներու երկիրը, ի՛նչպէս ընդունակ է տալու մեծ արժէքներ։

Այս առթիւ Փրոֆ. Օրբէլեան դի–տել տուաւ կարեւոր պարագայ մը.—

Հայաստանի երիտասարդ գիտնա–կաններէն շատերը կը մեկնին Ռուսիոյ կեդրոնական քաղաքները, լրացնելու իրենց մասնագիտական պատրաստու–թիւնը։ Պէտք է ամէն կերպով աշխա–տիլ որ այդ մեկնող ուժերը կապուին Հայաստանի հետ։ Իսկ Հայաստանի մէջ ապրող գիտնականներու համար ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ ա–նոնք չկտրուին գիտական նորութիւն–ներէ, հետեւին նորութեանց, ամէն կերպով աշխատին ճոխացնել իրենց գիտական պաշարը։

Ս. Տէր Գաբրիէլեան յայտնեց թէ ամէն ջանք կը թափուի այդ ուղղու–թեամբ, միաժամանակ աւելցուց որ 2—3 տարի վերջ ամէն կարելիութիւն կը ստեղծուի ցոյց տրուած պահանջ–ներու համար։

Փրոֆ. Բօգէնկով առաջարկեց, որ Հայաստանի մէջ հիմնուին փորձնա–կան բժշկութեան աշխատանքներ,— մասնաւորաբար ջրաբուժական, բը–նաբուժական, կլիմայաբուժական հարցերու վերաբերեալ։

⁂ Պատգամաւորներու խումբ մըն ալ այցելեց Ա. Խանջեանի։

⁂ Լէնինկրատի պատգամաւորներէն փրոֆ. Եղբայր Հասրաթեան, որ որը սերունդէն յառաջ եկած երիտասարդ գիտնական մըն է, հետեւեալ յայտա–րարութիւններն ըրաւ Խորհ. Հայաս–տանի.—

«Գիտնականները ընդհանրապէս կատարուած նուաճումներուն կը ծա–նօթանան գրականութեան միջոցով։ Համագումարը, սակայն, աւելի կա–րեւոր միջոց մըն է կատարուած նը–ւաճումները ծանօթացնելու կենդանի խօսքով։ Համագումարը կը նպաստէ ոչ միայն աւելի լայն չափով ծանօ–թացնելու գիտական աշխատանքները, այլ եւ գիտունները իրարու հետ։

Երեւանի մէջ գումարուած բնա–խօսներու այս ժողովը ցոյց տուաւ մասնաւորապէս որ Վրաստանի բնա–խօսները գնահատելի աշխատանքներ կատարած են ջիղերու եւ գնդերներու բնախօսութեան հարցերուն մէջ։

Երեւանի բժիշկներուն եւ գիտնա–կաններուն համար այս համագումարը առիթ մըն է ծանօթանալու գիտու–թեան զանազան նուաճումներուն հետ։ Մեր համագումարը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց Արդնիի հան–քային ջուրերուն ուսումնասիրու–թեան վրայ»։

⁂ Փրոֆ. Հասրաթեան մինչեւ հի–մա պատրաստած է աւելի քան 30 գի–տական աշխատութիւններ, մասնաւո–րաբար ջղային կեդրոնական դրու–թեան հարցերուն վրայ, որոնք լոյս տեսած են հայերէն, ռուսերէն եւ եւ–րոպական լեզուներով։ Ներկայիս կ'աշխատի կարեւոր գործի մը վրայ, — «Ջղային դրութեան փիլսոփա–թէն»։

⁂ Լէնինկրատի բժշկական համալ–սարանի դասախօսներէն փրոֆ. Մու–շեղ Դուրմիշեան համագումարին մէջ կարդաց դեկոյց մը «արդի բժշկու–թեան տագնապ»ին մասին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր շարունակուեցան Ֆրան–սայի զանազան վայրերու մէջ փրո–ֆէսիոնէլ խումբերուն 11րդ շրջանի ախոյենական մրցումները։

Ահա, արդիւնքը.—

Սթատ Քոլոմպի մէջ մրցեցան՝ Ռա–սինկ Գլիւպ տը Փարի եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ։ Փարիզի խումբը մեծ յաղթանակ մը տարաւ 5—1ով։ Սթր–բազպուրկի մէջ, Ռասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Միլհուզ։ Այս վերջինը յաղթուեցաւ 4—2ով։ Ռուպէի մէջ, Էքսէլսիոր Աթ–լէթիք Գլիւպ եւ Ռէտ Սթար Օլէմփիք։ Փարիզի խումբը որ լաւ կազմով ճամ–բայ ելած էր պարտուեցաւ 2—0ով։ Քանի մէջ, Սփորթիվ Գլիւպ Նիմ եւ Օլէմփիք տը Մարսէյլ։ Այս վերջինը որ չորս շաբաթէ ի վեր մինտ յաղթա–կան դուրս կուգար, այս անգամ պար–տուեցաւ 3—0ով։ Լիլի մէջ, Ֆութ–պոլ Գլիւպ Սէթ եւ Սփորթինկ Գլիւպ Վ.Փ.։ Սէթի խումբը յաղթեց 2—1ով, ու այս կերպով ընդհ. դասաւորման մէջ կը յառաջանայ, այնպէս որ մինչ մրցումներուն նոր սկսած ժամանակ ամէնէն յետինն էր, հիմա 11րդն է եւ ունի 10 կէտ։ Մոնփէլիէի մէջ, Օլէմ–փիք Լիլուա եւ Օլէմփիք Մոնփէլիէ, այս վերջինը յաղթուեցաւ 3—1ով։ Ալէի մէջ, Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ եւ Օլէմփիք Ալէ։ Սէշոյի խումբը որ ան–ցած կիրակի պարտուեցաւ Սթրազ–պուրկէն, այս անգամ չարաչար պար–տութեան մատնեց իր հակառակորդը 5—0ով։ Նիմի մէջ Սթատ Ռէնէ եւ Սփորթիվ Գլիւպ Նիմ։ Նիմ պարտուե–ցաւ 2—1ով։

Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի եւ Գլիւպ Ֆրանսէ որ Փարիզի փրոֆէ–սիոնէլ խումբերուն երկրորդ դասա–կարգին կը պատկանին, առաջինը Ռասինկ Գլիւպ Լէնզէն ջախջախուե–ցաւ Սէն Մանտէի Զուիցերիացինե–րուն դաշտին վրայ 6—0ով, իսկ երկ–րորդը՝ Սփորթիվ Վիլէօրպանէն 4—2ով։

Ուրեմն Փարիզի խումբերէն միայն Ռասինկ Գլիւպն է որ յաղթանակ տա–րած է։ Ընդհ. դասաւորման մէջ մէկ կէտի տարբերութիւն ունի Սթրազ–պուրկէն եւ Սէշոյէն։

⁂ Այս կիրակի օրուան ամէնէն հե–տաքրքրական մրցումները պիտի ըլ–լան Ռասինկ Գլիւպ Փարիի ընդդէմ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթի եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէշօ— Ֆութպոլ Գլիւպ Միլ–հուզի դէմ։ Այս հետաքրքրական մր–ցումը Փարիզի խումբին համար փորձ մըն է, վասնզի յառաջիկայ կիրակի, 18 նոյեմբեր Սթատ Գոլոմպի մէջ պիտի մրցի անգլիական նշա–նաւոր խումբերէն Արսէնալի դէմ, որ մեծ համբաւ ունի թէ Անգլիոյ եւ թէ արտասահմանի մէջ։

⁂ Վէլոտրոմ տ'Իվէրի մէջ ալ տե–ղի ունեցաւ հեծելանիւի մեծ մրցում մը ֆրանսացի նշանաւոր հեծելան–ւորդներու միջեւ։ Այս մրցումին կը մասնակցէին Անտրէ Լըտիւք, Մորիս Արչամպօ, Անթոնէն Մանէր, Ռոժէ Լափէպի, Մորիս Րիշար, Ժորժ Սփէ–չէր, Լուվիօ, Տրօկօ եւն.։ Մէկ ժամ «ամերիքէն» մրցումը շահեցաւ Մանէր – Լըտիւք։ Ամէնէն հետաքրքրա–կան էր Անթոնէն Մանէր եւ Մորիս Րիշարի միջեւ տեղի ունեցած մրցու–մը։ Հինգշաբթի օրուան համաշխար–հային ախոյեան պէլճիքացի Շարլ Քաէրցի վրայ իր տարած յաղթանա–կէն քաջալերուած, Մանէր առաջարկ կարդացած էր Րիշարի, բայց ճիշդ հակառակը պատահեցաւ։ Րիշար շատ դիւրութեամբ յաղթեց իր հակառա–կորդին։ Մրցումին տեւողութիւնն էր չորս քիլոմէթր արագ երթալ։ Րիշար 90 մէթր եւ ձգեց Մանէր եւ չորս քի–լոմէթր տեւողութիւնը կտրեց 5 վրկ. չորս երկվրկ.էն։

⁂ Կիրակի օր նոյնպէս տեղի ունե–ցաւ Փարիզի մէջ «Թրիփօրթէօր»նե–րու 14րդ ախոյեանական մրցումը։ Այս մրցումին կազմակերպիչն էր 30 քիլոմէթր։ Մրցողները ամբողջ Փա–րիզի շրջանը ընելու, Փարիզի դռնե–րէն անցընելու պարտաւոր էին։ Դուռ–ներուն առջեւ հազարաւոր ժողո–վուրդ կը ծափահարէին մրցողները։ Առաջին հանդիսացաւ Սուլիմանթ ա–նուն երիտասարդ մը, երեսուն քիլո–մէթր ճամբան կտրելով մէկ ժամ 22 վայրկ. եւ մէկ երկվրկ.էն։

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Սրիկայութիւն

— • —

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդա–ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 հոկտ.).

— «Ազգային իշխանութեանց զօրա–ւորագոյն կռուաններէն մէկը — կր–թական գործն է։

Ոչ թէ մէկը, այլ առաջինը։ Առա–ւելաբար այս գործն է, որ ջերմու–թիւն կը ստեղծէ իր շուրջ եւ իբր հո–գեկան շաղախ կը ծառայէ ցիրուցան հայութեան համար։ Ոչ թէ զու–գահեռաբար աշխատելով, այլ ուղ–ղակի ազգ. իշխանութեանց ձեռքէն այդ գործը առնելով, կը նշանակէ վերջնապէս հիմայաբար բնել այդ իշ–խանութիւնը հարազատ աչքին եւ ի–բաւապէս վտանգել անոր գոյութիւնը օտարին առջեւ։

Ճիշդ այս աշխատանքին լծուած է Բարեգործականը։ Մատաղ սերուն–դին կրթութիւն ջամբելու խարդախ քօղին տակ, ան կը կրծէ ազգ. իշխա–նութեանց հիմերը եւ յայտնապէս կը վտանգէ անոնց իրաւական գոյու–թիւնը։

Ահա երկու բառով իր ծրագիրը.

— Եթէ կ'ուզէք որ քանի մը ոսկիով օգնութեան կամ կրթութեան գործին, այդ գործը առէք ազգ. իշխանու–թեանց ձեռքէն եւ զայն յանձնեցէք ինծ, միաժամանակ Բարեգործականի մասնաճիւղ հաստատելով նպաստըն–կալ վայրին մէջ։

Մամուլը Բարեգործականի այս ստորին խաղին մէջ կ'ուզէ առաւելա–բար կուսակցական դաւ տեսնել։ Մինչդեռ եղածը անկէ շատ աւելի ստորին արարք մըն է։ Խորքին մէջ այս սրիկայութիւնը ոչինչով կը տարբերի այն միւս սրիկայութենէն, զոր կը գործեն Պոլսոյ Թուրք Լուսա–ւորչականները՝ Հայոց ազգային Պատրիարքարանը վերածելով ... քէ–մալական քլիւպի։

Այո՛, ճիշդ եւ ճիշդ այս սրիկայու–թիւնը։

Որովհետեւ այսօր, ազգ. իշխանու–թիւնը վտանգելով եւ իրաւապէս նանչցուած համազգային հաստատու–թենէ մը անոր իրաւունքները փոխա–րինելով մասնակի եւ չնանչցուած կազմակերպութեան մը՝ մենք մեր այդ իշխանութեանց գլխուն կը բարձ–րացնենք ռամկավար քլիւպներու շէն–քը, վաղը, փոքրիկ հալածանքի մը պարագային, «ռամկավար»ի փոխա–րէն իբրեւ քլիւպի իրաւատէր ճանչ–նալու համար այն հիւրընկալը, որ՝ մատ շարժել գիտէ։

Անհնար է չպոռթկալ ու չծառանալ այս զազիր խաղին դէմ։ Ոնիր է լուռ համակերպութեամբ դիտել, թէ ինչ–պէս Բարեգործականի վարձու սրի–կաները քանի մը ոսկի իրենց ձեռքին առած զաղութէ զաղութ կը պտտին՝ թշուառութեան տակ կորացած ու–սումնատենչ զանգուածները ազգ. իշ–խանութեանց դէմ հանելով եւ բեկ–բեկուած ժողովուրդի մը իրաւական վերջին կռուանը քայքայելով։

Այսքան զեխօրէն եւ այսքան սը–րիկայաբար միայն Թուրքը խաղցած է մեր ժողովուրդի խղճին, պատուին եւ անոր իրաւունքներու վերջին մնա–ցորդներուն հետ։

Տակաւին երէկ, ռամկավար թշուա–ռական մը, որ կանոնաւորաբար եր–կու բառ հեգել չի գիտեր, կրթական քննիչ տիտղոսին տակ յանդգնեցաւ Սուրիա մեկնիլ եւ փորձել հոծ զա–ղութի մը ազգ. իշխանութիւնը քայ–քայել՝ քանի մը հարիւր ոսկի վատ–նելով։

Ահա այլ ական մը Սելանիկի մէջ, դպրոց դպրոցի դէմ հանելով։

Նենգ ու ստորին խաղեր Աթէնքի մէջ։

Կատարեալ պաշըպողութիւններ Կիպրոսի մէջ։

Առուծախ Դամասկոսի մէջ։

Եւ այս ամէնը յանուն ազգի՛ եւ յանուն հայրենիքի՛...

Պէտք է վերջ գտնէ այս դաւը։ Այս կարգի սրիկայութիւնները կրնան յաջողութիւն գտնել Պոլսոյ եւ Երե–ւանի մէջ, բայց ոչ գաղթաշխարհի։

Տակաւին «թուրք Լուսաւորչական»–ներ չդարձանք՝ ազատութեան մէջ քէմալական քլիւպներու լուծը անմը–ռունչ կրելու համար»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2ե)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Անգամ մը ծովուն բացերն ելլելէն յետոյ այս դէպքին վրայ պիտի խն–դար, որպէս թէ գլխուածով եղած էր։ Եթէ հիմակ եա դառնար եւ Սըր Ճօնը ցամաք հանէր՝ Զառա այնքան պիտի ջղայնանար որ այլ եւս նաւը համբայ չպիտի կարենար հանել։ Մէկ բան վստահ էր, Սըր Ճօն նաւուն մէջ եկած էր եւ հոն ալ պիտի մնար։

— Լաւ, նաւապետ, դարձեալ Սըր Ճօնն էր խօսողը. հիմակ որ եղելու–թիւնն իմացաք, անշուշտ եա կը դառնաք եւ զիս ցամաք կը հանէք։

Դանդաղօրէն նաւապետ Նէլըըն գը–լուխը օրօրեց, ըսելով.

— Կը ցաւիմ, Սըր Ճօն, հիմակ ձեզ ցամաք չեմ կրնար հանել։

Սըր Ճօն այնպիսի արտայայտու–թիւն մը ունեցաւ որ կարծես լսածին չէր ուզեր հաւատալ։

— Ուրեմն չէ՞ք ուզեր զիս դուրս ցամաք հանել։

— Ոչ։

— Բայց ...

— Հոս եկէք։

Նաւապետը ընդմիջելով Սըր Ճօնին խօսքը եւ ձեռքէն բռնելով տարաւ նա–ւուն յառաջամասը.

— Առջեւ նայեցէք, Սըր Ճօն, կը–րնա՞ն ինչպէս կը կարէ ջուրին ալիք–ները։

Սըր Ճօն նայեցաւ, թէեւ չէր գի–տեր թէ ինչու։

— Ուրեմն, ըսաւ նաւապետը։

— Ուրեմն, յարեց Սըր Ճօն։

— Սըր Ճօն, արագութեան մասին գաղափար չունի՞ք։

— Նաւու արագութեան մասին գա–ղափար չունիմ։ Ինչո՞ւ կը հարցնէք։

— Սա է թէ, այս պահուս երեսուն հանգոյց արագութեամբ կ'երթանք, երբ ճնշումը չատնայ, արագութիւնը մինչեւ 35ի պիտի աւելցնենք։ Այդ–քան արագ կրնայ երթալ, որովհետեւ Կլօրիան զբօսանաւի վերածուելէ ա–ռաջ թորփիլահալած մըն էր։

— Տակաւին չեմ հասկնար թէ այս ամէնը ի՞նչ կը նշանակեն, ըսաւ Սըր Ճօն, որ նաւապետ Օրլավ Նէլըընի մտային հաւասարակշռութեան մասին սկսած էր տարակուսիլ։

— Քիչ յետոյ պիտի հասկնաք, Սըր Ճօն, պատասխանեց նաւապետ Նէլըըն որուն աչքերը ուրախութեամբ կը բո–ցավառէին։ Կը նշանակէ որ եթէ մե–քենավարը արագութիւնը երեսուն եւ հինգ հասցնէ, յաջորդ տասը ժամը ծովուն եւ հինգի վրայ պիտի մնանք եւ բոլոր այդ ժամանակամիջոցին նաւուն ցուկը դէպի Ջրանցքը ուղ–ղուած պիտի ըլլայ։

Սըր Ճօն բարկացոտ շեշտով մը ը–սաւ նաւապետին.

— Լո՞ւրջ կ'ըսէք։

— Ոչ մէկ անեն այսչափ լուրջ եմ եղած. լակոնական կերպով պատաս–խանեց նաւապետ Նէլըըն։

— Բայց սակա ընդվզեցուցիչ է։

Նաւապետը ուսերը ցնցեց։

— Անմիջապէս օրիորդ Հայաթին պիտի դիմեմ։

— Օրիորդ Հայաթը անհանգիստ է, Սըր Ճօն, կը վախնամ թէ զինքը չկր–նաք տեսնել։

— Սուտ էք, նաւապետ։ Իմ նաւ մտած ատենս կատարելապէս առողջ էր։

Նաւապետ Նէլըընին դէմքը կար–մրեցաւ, աչքերը ըմբռելի նայուածք մը ստացան։

— Սըր Ճօն, իմ կամրջակիս վրայ ոչ ոք զիս ստախօս կոչած է, առանց պատժուելու։ Ձեր պարագան նկատի կ'առնեմ, որովհետեւ ձեր զգացում–ներուն ծանօթ եմ, բայց այլ եւս մի՛ կրկնէք ատիկա, վասնզի այս կամր–ջակը նուիրական է։ Խնդրեմ տախ–տակամածը (կէօվէրթէ) զացէք։ Հա–ւատացէք ինծ, Սըր Ճօն, շատ կը ցա–ւիմ որ այս ճամբորդութեան ընթաց–քին մեզ հետ միասին կը գտնուիք։

Իր վերջին խօսքն ըսելով նաւապետ Նէլըըն ետեւ դարձաւ եւ անիւի խցի–կէն ներս մտաւ։

Սըր Ճօն յիմարի պէս կեցած, ըը–դաց որ տրուած հրամաններուն հը–նազանդելէ եւ վարը տախտակամածը երթալէ զատ ուրիշ ելք չկար։ Սկսաւ սանդուղէն վար իջնել, բայց այս ան–գամ բոլորովին տարբեր տրամադրու–թեամբ։ Չէր կրնար ըմռնել թէ ինչո՞ւ նաւապետը մերժած էր զինքը ցամաք փոխադրել։

Գլխաւոր տախտակամածը երթա–լով սրահ մտաւ եւ անմ՛ ... էս զան–գը զարկաւ։

— Հաճեցէք յայտնել Օր. Հայաթին որ կ'ուզեմ հիմակ զինքը տեսնել, ը–սաւ սպասաւորին։

— Կը ցաւիմ, պարոն, բայց Օր. Հայաթը այս իրիկուն ոչ ոք չի կրնար տեսնել։

— Ինչո՞ւ համար։

— Պատճառը չեմ գիտեր, պարոն։ Միայն գիտեմ թէ ինծի այդպէս է հրամայուած։

Հրամայուա՛ծ, ուրեմն մարդը հը–րահանգ ունէր։ Սըր Ճօն ձեռքովը նշան ըրաւ մարդուն որ մեկնի։ Անո–րոշ վիճակի մը մատնուած էր։ Ինչ տխմար էր որ այս մարդոցը հետ խառնուած էր. եւ այս ամէնը գեղե–ցիկ կնկան մը համար։ Ամէն պարա–գայի մէջ օրիորդը չէ՞ր գիտեր որ իրմէ բանի դաղանի կը պահուէր ին–քը։ Նաւը մտած ատենը ան կատա–րելապէս առողջ էր։ Ի՞նչ էր այս յանկարծական տկարութիւնը։ Իրմէ հեռու մնալու պատրուա՞կ մը ար–դեօք։ Անպայման ուրիշ բան չէր կր–նար ըլլալ։ Ուրեմն ան ալ դաւադրու–թեան մասնակից էր։ Որովհետեւ Սըր Ճօն սկսաւ հաւատալ որ Կլօրիային այսպէս յանկարծական շարժման մէջ դրուիլը կը նշանակէր թէ կ'ուզէին զինքը Անգլիայէն հեռացնել, որուն միակ շարժառիթ կը գտնէր Սպիտակ Արծիւին կորուստը, խորհելով որ ինքը առած էր զայն, եւ ուրեմն ի–րենց ապահովութեան մասին կը մը–տահոգուէին։ Որով այն եզրակացու–թեան եկաւ թէ անոնք Սպիտակ Ար–ծիւի ոճիրներուն մէջ մասնակցու–թիւն մը ունին։ Ծուղակը ինկած էր, ան ալ իր իսկ ձեռքով։ Ոչ ոք խնդ–րած էր որ «Կլօրիա» վերադառնայ, ինչ որ ալ ըլլար ամէն գնով պէտք էր Զառա Հայաթը տեսնել. անիկա զը–նէ խնդիրը պիտի պարզէր։ Եւ քանի որ սպասաւորը անոր քով չէր երթար, պիտի խնդրէր Սթէֆըն Հայաթը խը–նամող հիւանդապահուհիէն, որ օ–րիորդին մօտ երթալով ըսէր թէ ին–քը կը փափաքէր անոր հետ խօսիլ։

Սթէֆըն Հայաթի խցիկին դրան զարկաւ. փոքրիկ խօսակցութենէ մը վերջ հիւանդապահուհին ըսաւ թէ հիմակ պիտի երթայ տեսնէ Օր. Հա–յաթը։ Պարզ էր որ ան օրիորդին են–թադրեալ անհանգստութենէն տեղե–կութիւն չունէր։

— Ներս եկէք, բժիշկ, ներս եկէք։

Սթէֆըն Հայաթի տկար ձայնը ե–կաւ խցիկէն որ զինքը կը կանչէր։

(Շար.)

Նոր օրէնք ցոյցերու եւ զէնքերու մասին

Կառավարութիւնը Երեսփ. Ժողովին յանձնեց երկու նոր օրինագիծներ, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն կացութեան ծանրութիւնը:

Առաջին օրինագծով՝ սահմանափակումներ կը դրուին հրապարակային ցոյցերու դէմ: Ո եւ է անհատ որ կ'ուզէ ցոյց մը կազմակերպել հրապարակի վրայ, պարտաւոր է նախապէս հաղորդել քաղաքապետութեան, որ ի հարկին ոստիկանութեան հետ խորհրդակցելով, միջոցներ ձեռք պիտի առնէ բարե-կարգութեան պահպանութեան համար: Ի հարկին պիտի արգիլուի ցոյցը, եթէ կրնայ խանգարել անդորրութիւնը կամ խափանել երթեւեկը: 1848ի օրէնքը պիտի յարմարցուի նոր պայմաններուն եւ աւելի ծանր պատիժներ պիտի սահ-մանուին: Խիստ պատիժներ պիտի տրուին մանաւանդ անոնց որ ցոյցեր կը սարքեն խախտելով օրինական տրամադրութիւնները կամ որ եւ է ցոյցի կը մասնակցին զինուած: Օրինագիծը պատասխանատու կը նկատէ այն խմբակցու-թիւնները որ արգիլուած կամ չարտօնուած ցոյցեր կը սարքեն, ինչպէս եւ ա-նոնց վարիչները: Ծանր պարագաներու մէջ, կառավարութիւնը կրնայ վար-չական հրամանագրով մը լուծել այն ընկերակցութիւնները որ կը ձգտին ձա-խողեցնել օրէնքը, կազմակերպուած դիմադրութեամբ:

Երկրորդ օրինագիծը կը վերաբերի զէնքերու շինութեան, վաճառման եւ գործածութեան: Այս մասին օրինագիծ մը ներկայացուած էր 1934 մայիսին, բայց պարագաները կը ստիպեն փոխել զայն: Նոր օրինագիծը սկզբունքով կ'արգիլէ զէնքերու ներածումը եւ կը ճշդէ անոնց շինութեան եւ վաճառման վերաբերեալ տրամադրութիւնները: Ամէնէն կարեւոր պարագան այն է որ, այսուհետեւ ոչ ոք պիտի կրնայ զէնք մը գնել առանց ոստիկանական արտօնու-թեան: Անոնք որ արդէն զէնք ունին, պարտաւոր են միեւնոյն արտօնութիւնը առնել:

Ամերիկեան ընտրութիւնները

Նոյեմբեր 6ին տեղի ունեցան Մ. Նահանգներու ընտրութիւնները, երեսփ. ժողովը ամբողջովին, իսկ ծերակոյտին մէկ երրորդը նորոգելու համար: Նա-խորդ երեսփ. ժողովին կազմն էր 435, որոնց 315ը ռամկավար, 113ը հանրա-պետական, միւսները զանազան: Իսկ ծերակոյտը ունի 96 անդամ, որոնց 60ը ռամկավար, 35ը հանրապետական: Միեւնոյն ատեն պիտի ընտրուին 33 նա-հանգապետներ, որոնց շրջանը լրացած է եւ որոնց 24ը ռամկավար էին, 8ը հանրապետական: Դեռ չենք յիշեր փոխ-կառավարիչները, դատաւորները եւայլն:

Ընտրութեանց առաջին օրն իսկ բացորոշ էր ռամկավարներուն, ինչպէս եւ նախագահ Ռուզվէլթի յաղթանակը: Քուէարկութեանց կը մասնակցէին մօտ 30 միլիոն քաղաքացիներ: Իբրեւ առաջին քաղաքացի, իր պարտականութիւնը կատարեց նաեւ նախագահ Ռուզվէլթ, իր մօրը բնակած գիւղն երթալով եւ այնտեղ ձգելով իր քուէն, ինչպէս կ'ընէ երեսուն տարիէ ի վեր:

Ընտրութեանց առթիւ խռովութիւններ ալ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ: Փէնսիլվանիոյ մէկ շրջանին հանրապետականները գնդացիրի կրակի բռ-նեցին ռամկավարները: Երեք հոգի սպաննուեցան եւ քսան հոգի վիրաւորուե-ցան այս յարձակումէն, որ խուճապի մատնեց գիւղաքաղաքը: Ոստիկանու-թիւնը ձերբակալեց չորս հանրապետական առաջնորդներ: Սիթըլ մէջ ալ (Միսուրի) երկու հոգի սպաննուեցան, երկու հոգի ծանրապէս վիրաւորուե-ցան եւ ուրիշներ ալ խոշտանգուեցան, մոլեռանդներու կողմէ որոնք չէին ու-զեր որ սեւամորթները քուէ տան: Շիքակոյի մէջ, ճիշդ քուէարկութեան պա-հուն առեւանգուեցաւ սեւամորթ մը, տոքթ. Քինկ, որ թեկնածու ներկայա-ցած էր ծերակոյտին համար:

Փարիզի գերմանական դեսպանին հաւաստիքները

Լոնտոնի գերմանական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան դի-մելով, յայտարարած էր թէ իր կառավարութիւնը պիտի յարգէ Սարի հան-րաքուէի ազատութիւնը: Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ Ֆրանսայի ար-տաքին նախարարին դիմելով, նոյն հաւաստիքները տուաւ: Պ. Լավալ պա-տասխանեց թէ Ֆրանսա չի կրնար հրաժարիլ դաշնագրով իր վրայ դրուած պարտականութիւններէն, եւ հերքեց զինուորական տնօրինութեանց կամ տե-ղափոխութեանց լուրերը: Դեսպանը յանուն իր կառավարութեան յայտարա-րեց թէ չպիտի խախտեն հանրաքուէի համար նշանակուած պայմանները: Պ. Լավալ գոհունակութեամբ արձանագրեց այս յայտարարութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

— oo —

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ Միութեան ժողովը՝ գրադարանի մէջ, այսօր հինգշաբթի ի-րիկուն, ժամը 8.30ին:

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ: Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

ԸՆԿԵՐ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն-կերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» Գրադարանը 181 Cours Lafayette:

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չաւուշի եւ Խասմբէկի մասին:

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերա-կան ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրու-թիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, (նոյեմբեր 11): Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

փոքր ա'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի սրահին մէջ

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicètre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկ-սեռ աշակերտներու կողմէ:

Մուտք 3 փր.

ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ Եռակատի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ

120, Bld. Bellevilleի au Progrès սրահներուն մէջ, 24 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնա-կութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաննե-րուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական գիրք. շքեղ ծառաս-տաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գի-ներ. 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong. Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ'ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յե-տոյ ա'լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09 - 95

ԼԻՕՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կաթուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի' կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տար-ականներուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ,— Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Ց. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին ապօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ չորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Ցաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի է-ջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 Ֆրանք, արտասահման 25 Ֆրանք:

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐՍԷԼ, Օր. Օտ.— 35:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Օ. Պ.— 35:
ԻՒՁԷՍ, Գ. Պ. — 105:
ԿԱՐՏԱՆ, Լ. Գ.— 78:
ԼԻՈՆ, Գ. Զ.— 70:
ՊԵՐԼԻՆ, Ե. Տ. Մ.— 50: (Թիւր.ի հաշւոյն, Համպուրկ):
ՊՈՒՔՐԷՇ, Շնորք.— 200:
ՍԷՆ ՔԼՕՏ, Ռուբ.— 65:
ՕՇ, Ր. Փ.— 70:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Մ. Կ.— 70:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 231:
ԹՈՒՆՈՒԶ, Վ. Ե.— 100:
ԼԱՆԵՍԹԷՐ, Կ. Ա.— 35:
ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ), Գործ.— 288:
ՏԷՍԻՆ, Գործ.— 420: (Հայ-Բոյժի վճարեցինք 60 ֆրանք):
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 910:
ՊՈՒՐԺԷ, Ե. Էվ.— 35:
ԹԻԼՈՒԶ, Ցար.— 70:
ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԷԿ, Տիկ. Տ. Ղ.— 70:
ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, Աւ.— 210: (Հայ Բոյժի վճարեցինք 140):
ԻՍԻ, Ս. Գ.— 40:
ՇԱԼԷԹ, Քէշիշ.— 105:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Կ.— 170: Ի հաշիւ Զ. եւ Գ.ի Մոնթէվիտէօ:
ՓՐԱԿԱ, Պատ.— 80:
ՀԻՆԱՅՏԱ, Ս. Մ.— 50.70:
ԹՈՒԼՕՆ, Փամփ.— 210:
ՕԼՆԻ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Բարսեղ.— 35:
ՓԻԷՐՖԷՕ, Վարդ.— 35:
ԼԸ ՄԱՆ, Զաք.— 70:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է կեդրոն վայրի մէջ տուն մը, պարապ խանութով, որ յարմար է ամէն տեսակ առեւտուրի եւ կը գըտ-նուի բազմամարդ շուկայի մէջ: Դի-մել Morène, 11, Rue Torte, առաջին յարկ, Մարսէյլ:

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վէգիի (Լիոն) Սահակ – Մեսրոպ դպրոցի աշակերտ-ներուն կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 27, Place de la Pi-ramide, Salle Luboz:

Տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխու-թիւն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Զէնիկէրցիներու Հայր. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, «Հայ Ակումբ»ին մէջ:

Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն-ներ եւ պարեր մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱԶԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, այս Շաբաթ ե-րեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժո-ղովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենա-կիցները, այս Կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրա-կարգ:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպա-սուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները: Դիմել ա-մէն օր ժամը 2-3 Պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի. 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

փորթ տ'Օրլէանէն առնել *88* թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïencerie.*

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	Փրանք	Գումար փր.
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100.000	10.000.000
100	50.000	5.000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10.000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10.000.000

Գումար 111.411 թիւ, որոնք կը շահին 60.000.000 փր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետբոր - ռամպուրսմանով (**Contre Rambourseinent**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, բաժանքի եւ մարշան փա-բէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, **PARIS** Tél, Archives 05–93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի յարկաբաժինին մէջ)

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ – ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ

ՑԱՅՏԱԳԻՐ 2 ՆՈՅ.էն 8 ՆՈՅ.

FILMS RECOMMANDES

MARIGNAN. **Caravane** (Charles Boyer, Annabella).
MARIVAUX. **Une femme chipée** (Elvire Popesco)
MOULIN ROUGE. **Si j'étais le patron** (Fernand Gravey, Max Dearly)
EMPIRE. **Sidonie panache** (Bach, Florelle)
IMPERIAL. **Le prince de minuit** (Henry Garat)
OMNIA CINE INFORMATIONS. **Actualités mondiales — Les vieux Moulins de chez nous — L'apprenti sorcier**
VICTOR HUGO. **Amok —Série 7**
ROYAL. **Chansons de Paris — L'accordeur**
BARBES. La garnison amoureuse — Les deux papas
BELLEVILLE. Princesse Czardas — Deux picon grenadine
CAPITOLE. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
DEMOURS. Le dernièr milliardaire — Les malabars
EXCELSIOR. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
FEERIQUE. Arlette et ses papas — Obsession
LECOURBE. Arlette et ses papas — Obsession
LOUXOR. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
LUTETIA. Amok — Série 7
LYON. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
MAGIQUE. Arlette et ses papas — Obsession
MAINE. Arlette et ses papas — Obsession
METROPOLE. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
MONTPARNASSE. Arlette et ses papas — Obsession
MOZART. L'Or — Paris music - hall
PALAIS DES GLACES. Arlette et ses papas —Obsession
PATHE ORLEANS. Arlette et ses papas — Sur scène: Prior et ses joyeux provençaux
REGAMIER. Arlette et ses papas — Obsession
ROCHECHOUART. Le scandale —Gaicha, fleur du Japon
SAINT CHARLES. Arlette et ses papas — Obsession
SAINT MARCEL. Le dernier milliardaire — Sur scène: Joe Rossi, accordéoniste
SELECT. L'Or — Paris music -hall

BANLIEUE

ALHAMBRA D'ASNIERES. Sapho — Au coeur du Pacifique
CASINO DE CLICHY. Poliche — Ça colle
COLOMBES. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
KURSAAL AUBERVILLIERS. Je ne suis pas un ange — Club de minuit
KURSAAL BOULOGNE. La porteuse de pain — Escale à Madère
OLYMPIA DE CLICHY. Le scandale — Gaicha, fleur du Japon
PATHE CINEMA PALACE (Boulogne). Le scandale — Gaicha, fleur du Japon

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՀԵՌԱԳԻՐԻ ՀԱՍՑԷ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՅՈՒԱՍԵԱՑ
Ֆրանսա ու գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 9 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2647 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՂԻՔԻՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Երկու պատկեր՝ երկու փարթամ քաղաքներէ: Մէկը՝ Փարիզէն, միւսը՝ Պերլինէն: Երկուքն ալ միեւնոյն մտահոգութեամբ, — սերունդի փրկութիւն:

Պերլինի Թղթակիցը պատմելով «Հայ. Երիտասարդ» Միութեան վերջին դասախօսութիւնը, այսպէս կը բաժնէ տարագիր գաղութեանց «հայկականութեան» աստիճանները.—

1. Անոնք որ քառասունը անցած են: Ասոնք «մինչեւ գերեզման պիտի կրնան մոռնալ իրենց ազգն ու հայրենիքը»:

2. Անոնք որ պատանի էին երբ ստիպուեցան հեռանալ Հայրենիքէն եւ այժմ 25-35 տարեկան են: Մեծ դեր կ'իյնայ այս երկրորդներուն:

3. Այսօրուան պատանիները, որոնց աչքը բացուեցաւ օտար ափերու վրայ:

4. Անոնք որ օտար հողի վրայ ծնան,— «արմատախիլ բոյս որ չունի յիշատակներ հայրենի»: Ամէնէն դժբախտ սերունդը, «որ օտար ծնած է եւ օտար կը մեծնայ»:

Մօտաւորապէս նոյն խնդիրը կը շօշափէր, կիրակի օր, Փր. կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը,— «Ինչ չահեցանք եւ ինչ կորսնցուցինք Ֆրանսայի մէջ»:

Ուրիշ առենի վերապահելով շահը, խօսինք մտանշուած կորուստի մասին:

Օրուան դասախօսը, դրագիտուհի Պերճուհին է որ իր կարգին կ'ազդարարէ.

— «Քանի մը տարի եւս այսպէս, եւ մենք հազիւ թէ ունենանք պատանիներ կամ երիտասարդներ որ հայերէն խօսին: Դասընթացքները կամ նախակրթարանները շատ քիչ բան կը փրկեն. երկրորդական վարժարաններու վրայ հազիւ կրնանք մտածել. եւ ահա ամբողջ սերունդ մըն է որ կ'երթայ մեր ձեռքէն, տանելով իրեն հետ մեր ոսկեղէն լեզուն, մեր գեղեցիկ սովորութիւնները, մեր հայրենի ոգին, մեր ազգային հպարտ գիտակցութիւնը»:

Ունինք, սակայն, կորուստը Փիզիքական կողմի, եւ շատ մը գեղեցիկ աւանդութեանց:

Կանգ առնենք միայն առաջին կորուստին վրայ,— լեզու եւ ազգային դիմագիծ, Պերլինի հետ կապը պահելու եւ որոշ եզրակացութեան մը յանգելու համար:

×

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն ազդարարութիւն մը, որ կը կրկնուի տարիներէ ի վեր, եւ արդէն դարձած է առած մը.

— Մէկէն 15 տարեկանը կը հալի մեր աչքերուն առջեւ: Մէկէն տասնըհինգը դպրոցը կը տանի, 15էն վեր՝ փողոցը:

Այս պատկերը իրականութիւն է այսօր, տասը տարի վերջը:

Անշուշտ բոլորովին յուսահատական չէ պատկերը: Դեռ հազարաւորներ ունինք 15էն վար, որ պահած են իրենց ազգային դիմագիծը: Առնուազն խեցբեկ հայերէն մը, «ղ»ներով խորթացած: (Ֆրանսացիները «ղ» կ'արտասանեն իրենց «էռ»ը կամ հայկական «ռ»ն. օրինակ՝ «Յաղաջ»):

Եւ սակայն, անվիճելի է նահանջը: «Ամբողջ սերունդ մըն է որ կ'երթայ մեր ձեռքէն»:

Ի՞նչ ընել: Արտասուել եւ հառաչե՞լ: Կամ կորուստը անխուսափելի համարելով, բախտի՞ն ձգել: «Ճակատի գիր» ըսել եւ յոռանջե՞լ:

Այդպիսի ընթացք մը՝ պիտի նշանակէր ինքնասպանութիւն: Արդ, մեր ամբողջ պատմութիւնը վկայ՝ թէ այս ժողովուրդը չուզեր, չի կրնար անձնասպան ըլլալ:

Ան դարեր ու դարեր հալածուեցաւ, խոշտանգուեցաւ, կոտորուեցաւ եւ ցիր ու ցան եղաւ, բայց երբեք մտքէն չանցուց այդ անփառունակ ելքը,— ինքնասպանութիւն:

Նոյն իսկ 1915ի աշխարհաւեր սարսափներուն մէջ, ան հաստատ վազուան ու իր ճակատագրին:

Եւ այդ օրերուն, շատ քիչ բան կախում ունէր իր սեփական կամքէն, իր կարողութենէն եւ աշխատանքէն:

Իսկ այսօր, ընդունելով հանդերձ բոլոր դժուարութիւնները — յաճախ անհնարին եւ անյաղթելի — շատ բան կախում ունի մեր կամքէն ու ճիգէն: Գոնէ կորուստը սահմանափակելու համար:

Ա՛յդ պարտականութիւնն է որ կ'ազդարարեն ե՛ւ Փարիզէն ե՛ւ Պերլինէն: Այդ պարտականութեան ազդանշանն է որ, 1922էն ի վեր կը յիշեցնեն մեր բոլոր կազմակերպութիւններն ու թերթերը: Աւելի բարձրաձայն, մէկ տարիէն միւսը:

Եւ այդ կոչն է որ մենք խտացուցեր ենք մէկ բառի մէջ,— ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ: Այսինքն՝ ծրագրեալ եւ կազմակերպուած աշխատանք:

Քանի որ բոլորս ալ գիտակցութիւնն ունինք վտանգին, դաւքին, եւ կը տառապինք անոր մղձաւանջին տակ, ի՛նչպէս պիտի կրնանք չքմեղացնել որ եւ է դասալքութիւն կամ թուլութիւն:

Ի՞նչպէս պիտի կրնանք արդարանալ պատմութեան առջեւ:

Պերլինի «Երիտասարդ» Միութիւնը նշանախօսք մը կը հնչեցնէ,— 1. Հայերէն խօսիլ ամէն տեղ: 2. Արծարծել ցեղային հպարտութիւնը (կամ գիտակցութիւնը):

Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր շատ աւելի ցիրուցան ենք եւ յիսուն տարուան պանդխտութիւն անցուցած, մարդիկ չեն յուսահատած դալիքէն, եւ կարելին կը փորձեն զայն սահմանափակելու, հեռացնելու կամ յետաձգելու համար:

Ինչո՞ւ ժամանակէն առաջ պիտի ծերանար Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի սակաւին թարմ, երիտասարդ գանգուածը, կծկուելով կրաւորական պատեանին մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ՅՈՒՍԱՀԱՏԵԼՈՎ, ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

»»»· ·«««

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ Պ. ՓԻԷՐ ԼԱՎԱԼ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

»»»· ·«««

Եղաւ ինչ որ անխուսափելի կը համարուէր քանի մը օրէ ի վեր: Արմատական նախարարներու ծանօթ յայտարարութենէն եւ անոնց խորհրդարանական խմբակցութեան բանաձեւէն յետոյ, որոնց մասին գրած էինք երէկ, Պ. Տումէրկի համար ուրիշ ելք չէր մնար եթէ ոչ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել:

Այդպէս ալ ըրաւ, երէկ առտու, հինգշաբթի, նախարարական խորհուրդին ներկայացնելով իր պատճառաբանեալ հրաժարականը: Հետեւողական ըլլալու համար, մերժեց նոյնիսկ ներկայ ըլլալ երեսփ. ժողովին, որ նիստ ունէր կէսօրէն վերջը:

Ի՞նչպէս տեղի ունեցան այս բոլորը:

Արմատական նախարարներու եւ երեսփոխաններու բացորոշ յայտարարութենէն յետոյ, որով կը մերժէին ընդունիլ առժամեայ վարկ առաջարկելու ծրագիրը, պահանջելով ամբողջ ելմտացոյցին քուէարկութիւնը, նախարար, երեսփոխան, ծերակուտական, հանրապետութեան նախագահ, հին ու նոր երեւելիներ աջ-ձախ ինկան, գերագոյն ճիգ մը փորձեցին, որպէսզի ելք մը գտնեն: Բայց անօգուտ: Ոչ արմատականները տեղի կուտային, ոչ ալ Պ. Տումէրկ: Ամբողջ օրը անընդհատ երթեւեկ մը տեղի ունեցաւ դէպի վարչապետարան: Պ. Տումէրկ այլեւս աւելորդ կը գտնէր որ եւ է զիջում կամ սակարկութիւն: Ներքին նախարար Պ. Մառշանտօ (արմատական) ջանաց համոզել իր ընկերները, որպէսզի միջին ճամբայ մը գտնեն: Անոնք մերժեցին, կանգ առնելով առջի օրուան բանաձեւին վրայ: Կ'ըսուի թէ Պ. Տումէրկ վերջին պահուն յանձն առած է յետաձգել սահմանադրական վերաքննութեան ծրագիրը, մինչեւ կանոնական ելմտացոյցին քուէարկութիւնը, պայմանաւ որ նախ քուէարկուի իր պահանջած առժամեայ նախահաշիւը, որպէսզի տրամադրելի վարկ ունենայ տագնապի պահուն: Կ'ըսուի, նաեւ թէ յօժարած է փութացնել քաղաքական ընկերակցութեանց զինաթափութեան ձեռնարկը, յետաձգելով ազգ. ժողովին գումարումը: Բայց տեսնելով արմատականներուն վերջնական որոշումը, անխախտ մնացած է իր որոշման վրայ:

Հինգշաբթի օրուան խորհրդակցութիւններէն եւ բանակցութիւններէն յետոյ, Պ. Տումէրկ պաշտօնատունէն իր բնակարանը երթալու պահուն, երբ իմացաւ արմատականներուն որոշումը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Այժմ կացութիւնը պարզ է: Պատասխանատուութիւնները ճշդուած են: Ես շատ հանգիստ եմ: Գիտեմ ինչ պիտի ընեմ, եւ պիտի ընեմ: Մնաց որ, միշտ կանխաւ յայտնած եմ իմ մտադրութիւններս: Վաղը առտու ժամը 10ին նախարարական խորհուրդին պիտի երթամ, նոյնքան հանդարտ որքան հիմա կը տեսնէք: Բնականաբար, քանի որ նախարարները կը լքեն զիս, երեսփ. ժողովին չպիտի ներկայանամ կէսօրէն յետոյ:

— Բայց ըսած էիք թէ ձգել երթալէ առաջ, սահմանադրութեան տրամադրած բոլոր միջոցները պիտի փորձէք:

— Այո, բայց երեսփ. ժողովին լուծումը պահանջելու համար, դահլիճ մը պէտք է, իսկ նախարարները կը լքեն զիս: Ես չեմ կրնար փոքրամասնութեան դահլիճ մը պահել: Այն ատեն պիտի մեղադրեն թէ դիկտատուրա կը հաստատեմ:

— Ձեր խօսքը պիտի չըսէ՞ք երկրին, անթելի միջոցաւ:

— Պէտք չէ չարաչար գործածել լաւ բաները: Ես ձգել-երթալուս պատճառները պիտի պարզեմ հրաժարագրիս մէջ:

Այս անցուդարձի միջոցին, արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր նոր վարչապետի մասին,— Պ. Լավալ, արտաքին նախարարը, որուն գլխաւոր արժանիքն է չափաւորութիւնը:

Կը կարծուի թէ նոր վարչապետը պիտի կրնայ առժամապէս վարել գործերը, դահլիճին մէջ առնելով նախորդին մեծամասնութիւնը, առանց Պ.Պ. Էռիոյի եւ Թառտիէոյի: Հաւանական չէ որ ազգայնականները մեծ դժուարութիւններ յարուցանեն, եթէ մարաջախտ Փէթէն հաւանի մնալ իբրեւ պատերազմական նախարար:

Մինչ այս մինչ այն, արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած են Փարիզի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Ծանր դէպքերէ կը վախցուի մասնաւորապէս նոյ. 11ին (զինադադար), երբ իրենց տարեկան ցոյցը պիտի կատարեն նախկին ռազմիկները եւ հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, Էթուալի հրապարակին վրայ: Գնդ. տը լա Ռօք, կէս-փաշական Հրեղէն խաչի նախագահը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Մեր դիրքը կախում ունի կացութեան ընթացքէն»: Աւելցուց թէ «ոճրագործութիւն» պիտի ըլլար խափանել Տումէրկի ձեռնարկած գործը եւ խրախուսել ընկերվարական-համայնավար միացեալ ճակատը: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրաւ նաեւ ժոռժ Լըպէք, նախկին ռազմիկներու ազգ. միութեան նախագահը.

— «Կը սպասենք: Մեր դիրքը կախում ունի դէպքերու ընթացքէն»:

»»»· ·«««

ՍԻԹՐՕԷՆ ԿԸ ԿՐՃԱՏԷ ԻՐ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Սիթրօէն հաստատութիւնը կրճատած է 15րդ թաղամասի (ժավէլ), Սէնթ-Ուէնի, Քլիշիի եւ Լըվալուայի բանուորներու մէկ մասին աշխատավարձերը: Քլիշիի մէջ կրճատումները կը հասնին բանուոր գլուխ օրական 2 ֆր. 10ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՆՉԵՐԸ

— o —

Ժամանակ ունի՞ք հետեւելու ձեր բնակած երկրի կուսակցական պայքարներուն:

Անշուշտ մէկ-երկու թերթ կը տեսնէք: Ինչպէս եւ գոյնզգոյն թռուցիկներ՝ պատերու վրայ:

Բայց, կը կարդա՞ք զանոնք, իմանալու համար թէ ո՛ւր կ'երթանք:

Եթէ չենք բաւեր «Յառաջ»ի քաղաքական լուրերը, ես ալ օգնեմ ձեզի:

Մանաւանդ որ, ամէն Հայ նախ եւ առաջ ... քաղաքագէտ է, իսկ օրերը՝ «յղի են»:

Ահաւասիկ «Իւմանիթէ»ն,— կեդրոնական օրկանը՝ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան:

Տարին քանի մը անգամ հանգանակութիւն կը կատարէ այս թերթը, կամ բացը գոցելու, եւ կամ քաղաքական պայքար մը յառաջ տանելու համար: Եւ ամէն տարի պատկառելի գումարներ կը նարէ, առնուազն մէկ միլիոն ֆրանք:

Ներքին պայքարին ծանրացումը նոր առիթ մը եղաւ, նորէն հնչեցնելու աւանդական ազդանշանը,— «մի քիչ փող»:

Եւ ի՜նչ սրտառուչ խորագիրներով,— Տումէրկը այս կ'ընէ, այն կ'ընէ, կը հալածէ, դիկտատուրա պիտի հաստատուի, օգնեցէ՛ք, որպէսզի կարենանք պայքարիլ:

«Ամէն օր սպառնալիքներ կ'ըլլան, հետզհետէ աւելի ուժգին, փաշական առաջնորդներու կողմէ: Ձեր կուսակցութեան տրամադրեցէք միջոցներ, որպէսզի կարենայ դիմաւորել այս վճռական օրերու ծանր պահանջները: ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԷՔ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ»:

Գումարը հասած է արդէն 150,000 ֆրանքի:

Բայց այս չէ կարեւորը:

Պաշտօնաթերթը նոյեմբեր 7ին ամբողջ էջ մը — չորրորդը — յատկացուցած էր կուսակցութեան մէկ յայտարարութեան, խորագրի համար գործածելով որ եւ է տպարանի ամէնէն խոշոր տառերը:

Միայն խորագիրները կ'արտատպեմ (կոչը ուղղուած է Պ. Տումէրկի դէմ).

«Դէպի դիկտատուրա — Հիթլէրը իբրեւ օրինակ կը ծառայէ — Ոտքի՛ ընդդէմ յետադիմութեան եւ ֆաշիստութեան — Պայքարեցէք աշխատանքի համար, գործադուլներուն օրուան հացը ճարելու համար, պաշտպանելու համար գիւղացի-աշխատաւորները, մանր առեւտրականները ու արհեստաւորները, եւ երիտասարդութիւնը,— Միացէ՛ք պայքարելու համար պատերազմ սարքողները, իրականացնելու համար զինաթափութիւնը — Միութիւնը ուժ է — Զգուշացէ՛ք պետական հարուածէն — Կեցցէ՛ աշխատութեան եւ խաղաղութեան յաւիտենական թշնամիներուն դէմ — Համախմբենք այն Ֆրանսան որ կը ապրի, կ'աշխատի եւ կ'ուզէ թօթափել զինքը կրծող մակաբոյծները — Յառա՛ջ դէպի ժողովրդական ճակատ»:

Միւսները, ազգայնական-փաշական ե՞տ կը մնան, այս մարտական ճակատին վրայ:

Ընդհակառակն: Ծաղկեփունջ մըն ալ անոնց անդաստանէն, առաջին առթիւ:

Մինչ այդ, աւելցնեմ որ թէ համայնավար եւ թէ ընկերվարական օրկանները քանի մը օրէ ի վեր նոր ազդարարութիւններ ալ կ'ուղղեն իրենց զինուորեալներուն, խոշոր, սեւ-սեւ տառերով.

— «Արթո՛ւն կեցէք, փաշական կազմակերպութիւնները պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Դուք ալ միջոցներ ձեռք առէք, համաձայն ձեզի տրուած հրահանգներուն»:

Արդարեւ, օրուան լուրերն ու կանչերը իրար կը լրացնեն:

ՎԱՀԷ

«Ես իմ պարտքս կատարեցի»

»»»· ·«««

Պ. Էռիօ, որմէ կը սպասուէր տագնապին լուծումը եւ որ յուսահատած է իր կարգին, պատասխանելով եղած հարցումներուն, բացատրեց թէ ոչ մէկ հոսանք այնքան զոհողութիւններ ըրաւ զինադուլը պահպանելու համար, որքան արմատական կուսակցութիւնը: «Յանցանքը մերը չէ, եթէ մեզի ներկայացուցին այնպիսի բանաձեւեր որոնք ընդունելի չէին: Առժամեայ ելմտացոյցի մասին ոչ լուր ունեցած ենք, ոչ ալ թոյլ տուին որ վիճաբանինք: Քաղաքական կեանքի մէջ մարդ կրնայ ըլլալ ճարպիկ կամ քաջ: Մեր վերջին համագումարին մէջ, ես կրնայի ճարպիկ ըլլալ եւ չհետաքրքրուիլ տրուելիք որոշումով, յետոյ քուէարկուած բանաձեւին ետին ապաստանելու համար: Եւ չուզեցի այս դիւրին ընթացքը բռնել: Անդամ ըլլալով համերաշխ կառավարութեան մը եւ մինչեւ վերջը հաւատարմօրէն ծառայելով անոր, չվախցայ մեղադրանքներէ, հաշտարար ոգի քարոզելով եւ ջատագովելով զինադուլի եւ միութեան քաղաքականութիւնը: Կարելի չէ ստորագնահատել արմատականներուն հերոսական ճիգը եւ անոնց վրայ ձգել ուրիշներու պատասխանատուութիւնը:

Ի՞նչ կը խորհին զանազան հոսանքներ

Ընթերցողները ծանօթ են արմատականներու բռնած ընթացքին: Անոնց խորհրդարանական խմբակցութեանց ժողովը, որ շատ յուզումնալից հանդամանք ունէր, խզած եղաւ զինադուլը: Ընկերվարականները, որոնք բուռն պայքար կը մղէին դահլիճին դէմ, համայնավարներուն հետ ձեռք ձեռքի, անշուշտ գոհ են անոր անկումէն: Կուսակցութեան վարիչ մարմնի առջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Ֆրոսար առաջարկեց մասնակցիլ նոր կառավարութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ ձախակողմեան դահլիճ մը կազմել, այլապէս նորէն աջակողմեան խմբակցութիւնները պիտի վարեն իշխանութիւնը: Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը կը քննէ այս խնդիրը:

Աջակողմեան հոսանքները կը շարունակեն համախմբել իրենց ուժերը, օգնութեան կանչելով բազմաթիւ ազգայնական միութիւններ:

Նախագահ Ռուզվելթի ջախջախիչ յաղթանակը

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգներու ընդհանուր ընտրութեանց մէջ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ ռամկավար կուսակցութիւնը: Այս յաջողութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մըն է նախագահ Ռուզվէլթի վարած քաղաքականութեան համար: Ահաւասիկ առաջին անթիւ ստուգուած թիւերը.— երեսփոխանական ժողով (435 անդամ), ընտրուած են 309 ռամկավար, 98 հանրապետական: Ծերակոյտ (մէկ երրորդի՝ 32 անդամներու ընտրութիւն).— հանրապետական՝ 3, ռամկավար՝ 18: Ծերակոյտին ամբողջութիւնը հաշուելով, ռամկավարները կ'ունենան 68 աթոռ, հանրապետականները՝ 23: Նորընտիր 34 նահանգապետներէն 21ը ռամկավարներ են: Ծանօթ ընկերվարական գրագէտ Ըփթըն Սինքլէր, որ իր թեկնածութիւնը դրած էր Քալիֆորնիոյ նահանգապետութեան համար, պարտուեցաւ, շահելով միայն 676,000 քուէ, մինչ հակառակորդը շահած էր 877,770: Ընտրութեանց հետեւանքով սպաննուեցան տասը հոգի: Վիրաւորներուն թիւը 200ը կ'անցնի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՄԵՐ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

»»»··«««

Պերլինի « Հայ Երիտասարդ » Միութիւնը իր շաբաթական հաւաքոյթներէն մէկը նուիրած ըլլալով «Մշակոյթի Օր»ուան, կիրակի ,28 Հոկտեմբերին, երիտասարդները հաւաքուած էին: Ինչպէս իրենց հրաւիրագիրը « կեցցէ հայ ցեղը » բարեւով կը վերջանայ, նոյնպէս ալ տղաքը իրար կ՚ողջունեն «կեցցէ հայ ցեղը» գոչելով: Եւ կը հրճուի մարդ, տեսնելով այն ոգեւորութիւնը որ կը տիրէ անոնց մէջ:

Միութիւնը ունի մօտ մէկ տարուան կեանք իր այս ձեւով եւ շարունակութիւնն է նախկին ուսանողական Միութեան. իր մասնաւոր հոգածութեան առարկան հայկական մշակոյթն է: Նորագոյն սերունդը կապել հայ կեանքին, ոգեկոչել հայ փառաւոր անցեալը անոր մէջ, վերջապէս ըլլայ արի եւ վեհանձն հայ մարդ եւ պաշտպան հայ ցեղի: Իսկ ցեղը չեն ընդունիր մարդաբանօրէն, այլ իբրեւ «հոգի եւ սիրտ»: Ուրեմն «հայ ցեղ» ըսելով կը հասկնանք հայ հոգիի եւ սրտի, անցեալի եւ բարքի համադրութիւնը: Աչքի առջեւ ունենանք երեք բառ,— ցեղ, ազգ, ժողովուրդ, ասոնց ամէնէն հինը եւ ամէնէն ազնիւը, անաղարտը ցեղն է: Այդ ցեղայնութիւնն է ահա, զոր կ՚ուզեն արծարծել նոր սերունդին մէջ: Երբ լաւ խորհուրդով մը անդրադառնանք այս բացատրութեան իմաստին, հոն պիտի գտնենք մեր հին հայկական «արի արանց» ոգին եւ ոչ մէկ նմանողականութիւն «ցեղ» բառի նորագոյն, եւրոպական բացատրութեան: Եւ յետոյ ո՛վ է պատասխանատուն մեր այս վիճակին — ոչ ոք, ո՞վ դաւաճանեց մեր դատին— ոչ ոք: Միայն եւ միայն օտարասիրութիւնը եւ օտարոտին. վերջապէս մեր ոչ – ցեղայնութիւնը պատճառն է այս ամէնուն: Բայց ամփոփենք «Միութեան վարիչ» Պ. Տիրայր Թըրունճեանի խօսքերը՝ «Հայ Երիտասարդ» Միութիւնը կը նուիրէ իր հաւաքոյթը Մշակոյթի Օրուան այն համոզումով թէ հայ երիտասարդութեան ուսերուն կը ծանրանայ ազգին ապագան: Մեր հայրերն ու պապերն ալ կը տօնէին Սահակ Մեսրոպի տօնը, բայց անոնց համար այդ տօնը ունէր հրաշալիքի, եկեղեցական ծիսակատարութեան բնոյթ եւ միայն գրի գիւտի նշանակութիւն. Մենք կը միացնենք Սահակ – Մեսրոպի աւանդական տօնին «Մշակոյթ»ի գաղափարը, ընդհանրացնելով գրի գիւտին տարողութիւնը: Մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն իրարու հետ պէտք չէ շփոթել: Քաղաքակրթութիւնը անցողակի բան մըն է, բայց մշակոյթը տեւական է ցեղին հետ: «Ցեղ»ը մենք չենք հասկնար մարդաբանական իմաստով, ցեղ ըսելով կը հասկնանք hոգի եւ սիրտ: Մենք անոր մէջ կը դնենք մշակոյթի եւ ստեղծագործական կարողութեան իմաստը. այսպէս ցեղը եւ մշակոյթը կը նոյնանան իրարու հետ. առանց ցեղի մշակոյթ չկայ. մշակոյթը ցեղին արտացոլումն է: Ահա այդպէս պէտք է հասկնալ մեր միութեան բարեւը՝ «կեցցէ հայ ցեղը»:

Այսօր մեր առջեւ ունինք հսկայ պարտականութիւն մը, հայ սերունդին օտարացման դէմ պայքարն է այդ: Ի՞նչ է սակայն հայկ. իրականութիւնը: Աշխարհի չորս կողմը ցրուած է հայ ազգը. մենք անոր մէջ կը զանազանենք չորս տարիքներ.

Ա.— Անոնք որ քառասունը անց են. ասոնց կորսուելու ամէնէն քիչ վտանգ կը սպառնայ, որովհետեւ ապրած եւ տառապած են անոր համար: Մինչեւ գերեզման չեն կրնար մոռնալ իրենց ազգն ու հայրենիքը:

Բ.— Անոնք որ պատանի էին երբ ստիպուեցան հեռանալ հայրենիքէն. ասոնք 25—35 տարեկաններն են. ամէնէն գործունեայ դասը հայ գաղթականութեան: Այս երիտասարդներն են որ կրեցին գաղթականի ծանր բեռը, ապրեցան անապատներուն մէջ, նշմարեցին նշոյլը ազատութեան արշալոյսին, բայց ստիպուեցան հեռանալ իրենց սիրած հայրենիքէն՝ յոյսը իրենց սրտին: Ահա այս դասն է որ առաջնորդներ պիտի տայ նոր սերունդին, ազգային ոգիով:

Գ.— Այսօրուան պատանիները, որոնք թէեւ ծնան հայրենի հողին վըրայ, բայց հասակ նետեցին օտար երկիրներու մէջ՝ թոյլ յիշատակ մը միայն պահելով: Ասոնց աչքը բացուեցաւ դուրսը եւ շլացաւ օտար քաղաքակրթութենէն:

Դ.— Ամէնէն դժբախտ սերունդը մշակութային տեսակէտով կը կազմեն այն փոքրիկները որոնց աչքը առաջին անգամ օտարութեան մէջ արեւին լոյսը տեսաւ: Այս սերունդը արմատախիլ բոյս մըն է, չունի յիշատակներ հայրենի. չի կրնար խօսիլ իր մայրենի լեզուն: Ան օտար աշխարհ ծնած է եւ օտար կը մեծնայ:

Եւ ահա հոս է որ կը սկսի մեր պայքարը: Կա՞յ աւելի մեծ պարտականութիւն քան օգնել այս սերունդին: Որո՞նք են սակայն այն միջոցները, որոնց շնորհիւ հայ երիտասարդը պիտի կրնայ դիմադրել օտարացման վտանգին:

ա) Հայերէն լեզուն:

բ) Ազգային հպարտութիւն:

Թէ լեզուն կ՚ազդէ մարդուս նկարագրին վրայ, անժխտելի է: Եթէ կ՚ուզենք հայ նկարագիր ունենալ, պէտք է հայերէն խօսինք ու կարդանք: Պէտք է մեր պատմութիւնը հայ լեզուով սորվինք: Եթէ հայ մը օտար լեզուով գրքէ մը սորվի իր երկրին պատմութիւնը, օտարի մը հասկացողութեամբ պիտի մօտենայ իր ազգին ճակատագրին: ԱՄԷՆ ՏԵՂ, ՈՒՐ ՈՐ ԸԼԼԱՆՔ, ՀԱՅԵՐԷՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻՆՔ:

Երեւակայեցէք որ նստած էք օտար ընկերներու հետ եւ կ՚առաջարկուի որ ամէն մէկը իր լեզուով երկու խօսք ըսէ. Անգլիացին պիտի արտասանէ Շէյքսփիրէն, Ֆրանսացին Ռասինէն, Իտալացին Տանթէէն, Գերմանացին Կէօթէէն, իսկ դո՞ւն: Եթէ չգիտնաս քու լեզուդ, եթէ չկարենաս քու մայրենի լեզուովդ երկու խօսք արտասանել, գետնին տակը պէտք է անցնիս: Եւ վստահ եղիր որ օտարները նողկանքով պիտի նային քեզի: Լեզուն է ազգի մը առաջին յատկանիշը:

Երկրորդ կէտը ազգային հպարտութիւնն է: Ինչպէս Անգլիացին, Ֆրանսացին, նոյնպէս մենք կրնանք հպարտ ըլլալ մեր ցեղով: Ես բերել տուի Փարիզէն այս պատկերները. ահա Սահակն ու Մեսրոպը, որոնք կերտեցին հայ գիրը եւ տուին բարձր գրականութիւն մը: Ահա Զուարթնոց եկեղեցին իբրեւ տիպար հայ ինքնուրոյն ճարտարապետական ոճին: Ահա Կոմիտասը իբրեւ մարմնացումը հայ բնիկ երգին: Ահա Այվազովսքին իբրեւ հայ նկարչութեան ներկայացուցիչը, իսկ ամէնէն վեր կը տեսնէք Հայաստանի քարտէսը, մեր հայրենիքը, մեր բոլոր յոյսերու կեդրոնը: Ասոնք բաւական են արդէն մեզի ազգային հպարտութիւն ներշնչելու: Ուր որ ալ ըլլանք, ինչ յարկի տակ ալ գտնուինք, երբեք չպիտի ծածկենք մեր ազգութիւնը: Գիտակցօրէն մենք մեզ պիտի կոչենք Հայ: Չպիտի քծնինք կամ լռենք: Այս կերպով աւելի վստահութիւն պիտի ներշնչենք նոյն իսկ մեր հակառակորդին:

Եթէ այսօր մենք «կեցցէ հայ ցեղը» կ՚ըսենք, ատիկա մեզի համար նպատակէտ մը եւ առաջադրութիւն մը կը նշանակէ: Իսկ եթէ պահենք եւ զարգացնենք մեր լեզուն եւ ապրինք ազգային հպարտութեամբ, պիտի հասնինք վերջնական ազատութեան եւ այն ատեն մեր բարեւը ներքին մեծ գոհունակութիւն մը պիտի արտայայտէ,— «կեցցէ հայ ցեղը»:

Ոգեւորիչ այս խօսքերէն վերջ խընամուած դասախօսութիւն մը բրաւ Պ. Մ. Արութիւնեան հայկ. ճարտարապետութեան մասին:

Հայկ. ճարտ. գլխաւոր յատկանիշն է՝ քառակուսի յատակագծի վրայ գմբէթ: Սիւներու գործածութիւն չկայ հոն: Հայերը գմբեթաշինութեան մէջ այնքան առաջ գացած էին որ շատ մը աւերակներէ կարելի է հետեւցնել թէ անոնք նախ գմբէթը կը շինեն եւ յետոյ յենապատերը կը կառուցանէին: Նոյնպէս շինակերպը յատկանշական է հին Հայոց մէջ. հրաբխային կարծր քարերէն կը պատրաստէին տախտակներ որոնք ճարտարօրէն իրարու վրայ կը դրուէին, պատեր կը շինուէին զուգահեռաբար դրուած այս քարէ տախտակներուն միջանցքը լեցնելով շաղախով մը որուն բաղադրութիւնը աւելի կը նմանէր այսօրուան «չիմէնթօ»ին: Մինչդեռ այսօր չիմէնթոյով շինութեան համար նախ տախտակէ կաղապարը կը պատրաստեն եւ վերջը ըստ փափաքի քարէ տախտակներ կը փակցնեն պատին իբր զարդ կամ դիմացկունութիւնը շատցնելու համար: Հայաստանի մէջ քարէ տախտակները այդ երկու դերը միասին կը լրացնէին, սա առաւելութեամբ որ պատը կազմող երկու բաղկացուցիչ տարրերը այսինքն քարէ տախտակները եւ շաղախը, մէկը միւսէն անջատ, բաւական էին արդէն շէնքին կառուցուածքը պահպանելու: Այսպէս կան հայկ. եկեղեցիներու աւերակներ որոնց պատի քարերը անհետացած են բայց շաղախը մնացած է եւ պահպանած եկեղեցիին կառուցուածքը: Կան ուրիշներ ալ որոնց շաղախը ամբողջապէս հատած է, սակայն քարէ զուգահեռական պատերը կը պահեն շէնքին ձեւը, հակառակ շաղախին կորուստէն յառաջ եկած պարապութեան: Ասով պէտք է բացատրել այն մեծ դիմացկունութիւնը զոր ցոյց տուած են հայկ. շէնքերը հակառակ 1000—1400 տարուան հընութեան, երկրաշարժի եւ աւերածութեանց:

Հետաքրքրական են նաեւ որմնաքանդակներն ու որմանկարները. անոնք կը ներկայացնեն կենդանիներ եւ բոյսեր: Հայերը իրաւամբ կոչուած են գմբեթաշինութեան վարպետները: Երբ 990ին երկրաշարժէ վնասուեցաւ Այա–Սոֆիան, Անիէն բերին Տրդատ ճարտարապետը, որ իր հմտութեամբ կրցաւ վերականգնել հսկայ գմբէթը, մինչ բիւզանդական ճարտարապետներ չէին յաջողած: Հազար տարի է անցեր այդ թուականէն եւ դեռ կանգուն է Տրդատի գործը:

Վրաստանի մէջ ալ կան հայկ. ոճով շինութիւններ, բայց Հայաստանը տուող կողմն եղած է եւ Վրաստանը ստացող:

Գմբէթաւոր կառուցուածքներ կը հանդիպինք առաջին անգամ Հայաստանի մէջ. Ռավէննայի գմբէթաւոր շէնքը, ինչպէս կ՚ապացուցանէ Սթրշիկովսկի, պէտք է շինուած ըլլայ հայկ. ներշնչումով, թերեւս ալ հայ վարպետներու կողմէ: Հին արեւմտեան արուեստին օրրանը պէտք չէ փնտռել Եւրոպայի մէջ, այլ հայկական բարձրաւանդակին վրայ, ուր արեւմտեան ժողովուրդ մը ամփոփուած իր լեռներուն մէջ կրցաւ ինքնայատուկ արուեստի ըմբռնումներուն իրական պատկերներ տալ: Հայաստանն է որ ազդուած է Եւրոպան գմբեթաշինութեան մէջ: (Ցիչեց այստեղ Թորամանեանի, Բասմաջեանի եւ Սթրշիկովսկիի աշխատանքներն ու երկերը):

Արդ, իրաւունք ունինք ազգային հպարտութիւն զգալու մեր այս արժանիքներուն համար:

Պ. Շաւարշ Ցարութիւնեանի «Հայ ապրինք» արտասանութիւնը ինչպէս եւ «Մխեռնակ» եւն. նուագները շըրնորհ մը աւելցուցին հանդէսին: Յետոյ ներկաներէն տոքթ. Արտ. Աբեղեան հետաքրքրական ծանօթութիւններ տուաւ պատէն կախուած պատկերներուն մասին, թանկագին յիշատակներ եւ գիտելիքներ հաղորդելով երիտասարդութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Զօրաւոր ապրումի յիշատակներ երբեմն կը կապուին սրահի մը պատերուն, բեմին, անկիւնի մը աննշան զարդին: Ո՞ր երաժշտասէրը չունենար այսպիսի տպաւորութիւններ, երբ նորէն գտնուի Սալ Կավօ: Աչքդ կ՚երթայ դարձեալ սա պզտիկ կապոյտ լոյսին, որուն վրայ սեւեռած մնացեր էր ակնարկդ օր մը, մեծ օր մը: Նորէն կը տեսնես դեկավարին «վանդակ»ը, եւ անդիմադրելիօրէն աչքիդ առջեւ կուգան Շըվիլյեաները, Քաղէները, Վօլֆերը, իրենց տիրապետող կամ նրբօրէն արտայայտիչ շարժուձեւերով: Կը վերապրիս մանաւանդ առաջին ունկնդրութեան սպասումի պահերը. Ռավէլի մը կամ Սթրավինսքիի մը նոր գործը պիտի նուագեն. բոլոր գիտակցութեամբդ լարուեր ես ,միտքը՝ թերեւս Անծանօթէն նոր գետին մը պիտի կցէ իր սահմաններուն ,պիտի ստեղծէ նոր արժէք մը՝ որուն մէջէն հոգիները աննախընթաց յուզումներով պիտի հասնին...

Բաղդատութեան այս եզրը անխուսափելի է անշուշտ Պարթեւեանի համար: Եթէ քննադատը ինքզինքը դնէ այդ մակարդակին վրայ, մեր երիտասարդ հեղինակը բաւական հեռուները պիտի մնայ: Կայ սակայն մեր ժողովուրդին միջին հասկացողութեան սատիճանը: Քննադատը հոս բաւական վարերն է, եւ ալ մինչեւ իր ականջը կը հասնին տափակ երգեր, թանկօներէ, օփերէթներէ ծուռ–մուռ թափթփուքներ: Այդ միջին մակարդակէն դիտուած՝ Պարթեւեան կ՚երեւայ շատ վերերը, եւ իր աշխատանքը՝ նուիրագործուած եւ պարկեշտ արժէքներու վրայ հիմնուած՝ կը ստանայ դաստիարակիչ դեր մը:

Ուրեմն դատաստանը կ՚ըլլայ նպաստաւոր կամ աննպաստ՝ դիտող դիրքին բարձրութեան համեմատ: Հակոտնեայ կարծիքները շատ անգամ ուրիշ պատճառ չունին: Ցաւալի է միայն, որ անարդար դատաւորումներ կ՚ըլլան երբ քննադատ մը այսինչ հեղինակին կը նայի շատ վարերէն, իսկ ուրիշի մը համար բազմաթիւ սատիճաններ վեր կ՚ելլէ...

Սակայն այս բոլորին քով երաժշտութիւնը կայ, իր անցեալ փառքերով ու ներկայ պրպտումներով: Մեծ հեղինակները ժամանակի ընթացքին յաջորդեր են իրարու, տալով մեզի գործերու շարք մը, ուր բիւրեղացեր են արուեստի զանազան խոկումներ, հետզհետէ ճոխացած արուեստագիտութեամբ (թեքնիք):

Փայլփայող զովեստներէն կամ դժուարահաճ վճիռներէն աւելի հետաքրքրական է որոշել թէ ո՞ւր է հիմա Պարթեւեանի երաժշտական մտածումը, ո՞ր շրջանին կը կապուին իր «գեղեցկագիտական»ը եւ արուեստագիտութիւնը, ի՞նչքան հեռու է ան մեր օրերէն:

Եթէ Variationsները եւ «Մայր արաքսի ափերով»ը դաշնաւորման տարրական պարտականութիւններու կը նմանէին, իր վերջին կտորներուն մէջ կ՚ուրուագծուի ձգտում մը դէպի César Franckի եւ Vincent d'Indyի շրջանին ըմբռնումները (Գեղջկական շարք. 2. Հովիւներ՝ լերան վրայ, 3. Խրախճանք):

Հոն ի յայտ կուգայ մտածում մը՝ վսեմին յառող, լուրջ, ստորադասուած եւ միտահոս անուշութիւն. յաճախ կրօնական մթնոլորտ, հակում՝ դէպի զուտ երաժշտութիւն. յղկուած ձեւեր զտուած զարգացումներ: Նոյն իսկ փոխաբանքը իր կենսունակութիւնը կը գտնէ անդրդուելի կարգապահութեան մը տակ: Այս ամէնը՝ անշուշտ որոշ չափով եւ իբր նպատակ, առանց լիովին ցոլացնելու ակնարկուած շրջանին ձեւի եւ ներդաշնակութեան բոլոր կարելիութիւնները:

Որքան ալ գովելի ըլլայ ջանքը, պէտք է խոստովանիլ թէ այն խռէջը եւ թեքնիքը իրենց կատարեալ արտայայտութեան հասեր են արդէն անցեալին մէջ: Արուեստը շատոնց անցեր է ուրիշ գետիններու: Պարթեւեանի նիւթերն իսկ (Հովիւ, Ցայգաթիթեռ, Հով) աւելի տպաւորապաշտ հակում մը ունին: Ես կը յուսայի ,զոր օրինակ, որ իր հովիւները աւելի անմեղունակ, նախնական ըլլային ու տարուէին անմիջական զգայնութիւններով: Սակայն անոնք լեռը չհասած՝ կարծես մտան ու մնացին քարայրի մը մէջ եւ ծնրադիր աղօթեցին, մինչդեռ դուրսը թերեւս արեւ էր, դալար եւ բոյր էր ...

Այսպէս, Պարթեւեան դեռ չէ մըտած քսաներորդ դարէն ներս: Այդ սեմէն անդին յարաբերաբար կարճ շրջան մը ունինք, հազիւ քանի մը տասնեակ տարի. բայց ինչքան արմատական նորութիւններ կան հոն, ինչ յեղաշրջումներ, ինչ յանկարծական ոստումներ՝ հոգիին մէկ բեւեռէն միւսը:

Նախ քան Տըպիւսիի «Ներկայութիւն»ները, ինչպէս կ՚ըսէ M. Boucher: «Խորունկ»էն հեռացող մտածում, ծփուն, յարափոփոխ զգայնութիւն. հարազատ հասում մը մեր ներքին աւիւնութեան. անմիջական տպաւորութիւններ, նրբին հպանցումներ, ծփծփուող ցոլացումներ: Կայ Սթրավինսքիի գոյոցը, ուր հակաբանական հասանքը իր գագաթնակէտին կը հասնի, ուր կեանքը եւ բնութիւնը իրենց տարրային հիմերէն կը բխին, ուր ենթագիտակցական խորքերը, բարբարոս ուժերը կը պոռթկան ուժգնօրէն, տապալելով ամէնէն հաստատուն օրէնքներն իսկ: Կան անդրիմացական, բացարձակ զուտութեան փորձերը, եւ դեռ այնքան ուրիշներ: Իսկ այս ամէնուն համընթաց՝ միշտ ճոխացող թեքնիքը:

Թերեւս առարկողներ ըլլան թէ ատենէ մը ի վեր ծայրայեղութիւնները վերջացած են, թէ հիմա վերադարձ մը կը նշմարուի դէպի չափաւորութիւն, պարզութիւն, մէկ խօսքով դէպի դասականութիւն: Ինչո՞ւ ուրեմն մեր երաժիշտները ստիպուին անօգուտ արժէքներով զբաղիլ:

Արդարեւ, կարծես կազմակերպութեան շրջան մը կը սկսի: Միայն պէտք է գիտնալ, որ այս ձգտումը չի նշանակեր նուաճուած գետիններուն վերադառնալ ու վեր հանել փոշիները հին հականերու հետքերուն: Որպէսզի նոր դասականութիւն մը ապրի, պէտք է իր ոգին վերածնի նոր եւ աւելի բարձր մակարդակներու վրայ: Այդ ոգին կը յատկանշուի մանաւանդ բանականութեամբ: Ան կը պահանջէ միութիւն, գործարանաւորող ուժականութիւն, դժուարահաճ եւ նրբազատ ընտրանք, տիեզերական արտայայտութիւն: Բայց այս յատկութիւնները իրենց որոշ սահմանները չունին. անոնց իմաստը հետզհետէ կը խորանայ հանդրուանէ հանդրուան: Այս տեսակէտով, միտքը պէտք ունի ծայրայեղ հասանքներուն արտադրած վաւերական արժէքներուն, անոնց կերտած նոր իմաստներուն, մտածման նոր գործիքներուն:

Ո՞վ կը հաւատայ այսօր թէ իմացականութիւնը իր յաւիտենական, կայուն հիմերը ունի: Ան իր գլխաւոր կալուածներուն մէջ արդէն լքեր է «պարզ ու որոշ» մտապատկերներու նախկին նշանաբանը: Դիտեցէք իր հիմնական գետինը՝ գիտութիւնը: Այնչափ տեսլերքը աւելի խորապէս իրականացնելու համար կը ստիպուի քանդել մաքին ամէնէն հաստատուն շրջանակները: Երեւակայութեան եւ մեր սովորական գործունէութեան տուեալներուն վրայ հիմնուած շէնքերը կը կորսնցնեն իրենց բացատրողի հանգամանքը: Իսկ ինչ որ նախապէս նկատուած էր անգործածելի հետաքրքրութիւն, ինչպէս ոչ-Էօգլիտեան երկրաչափութիւնը, այդ տեսութեան մէջ կը ստանայ իրական դեր մը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլան յենելութեան կորութիւնները, բուն ստեղծողը պէտք է տիրանայ դրուած ամբողջական գետինին: Պիտի մաղթէի որ հայ երաժիշտը շուտով հասնէր մինչեւ այժմէականը, մինչեւ մաքին ներկայ սահմանը, եւ իր Հայու ձեռքերովը խլէր կոյս պատառ մը՝ Վաղուան Գեղեցիկէն:

Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (40)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Պէտք է գիտնաս որ ռուսական բանակը առայժմ կը մնայ Մուշ եւ Պիթլիս, եւ կ՚ըսեն թէ անոր հրամանատարը Հայ մըն է: Իսկ մենք մտադրած ենք մէկ ամիսէն ձգել այս անիծուած հողն ու ջուրը, երթալ յանձնուիլ ռուս կառավարութեան, յայտնել մեր հաւատարմութիւնը ու երթալ տիրանալ մեր վաթանին, մեր հողին ու ջրին, մեր սիրելի Ալաշկերտին: Դուն ես որ մեր եւ ռուս կառավարութեան մէջ հաշտարար դեր պիտի կատարես: Երբ Մարաթուք լեռը հասնինք, դուն լաւ վալաղներով գիշեր մը կ՚անցնիս Ռուսաց սահմանը ,Պիթլիս: Ընկերներդ ես կուգան, իսկ դուն մեր տըւած ցանկերով կը ներկայանաս կառավարութեան, կ՚առնես մեր ազատ մուտքի հրամանագիրը եւ կուգաս կը գտնես քու վալաղներդ այնտեղ ուր առաջին անգամ ձգած ես: Հրամանագիրը առնելուդ պէս, գիշեր մը էլը կը վերցնենք ու կ՚անցնինք Ռուսին միանալու:

Այս բարի լուրերը լսելուս՝ սիրտս կը տրոփէ, չեմ գիտեր, զի՞ս կը փորձեն, որպէսզի պատրուակ մը բռնելով մեռցնեն: Բայց եթէ զիս պիտի սպաննեն, ո՞վ է բռնած իրենց ձեռքէն: Պատասխանեցի.

— Աղաներ, կ՚ընդունիմ ձեր առաջարկը որ կապ ունի ժողովուրդի մը փրկութեան հետ, բայց կ՚աղաչեմ, չըլլայ միտքէ անցընէք թէ ռուսական բանակ երթալով դէպի ազատութիւն երթալ կը փորձեմ, պէտք է գիտնաք որ ես Ռուսի մէջ ալ ըլլամ նոյնն եմ ինչ որ հոս, քանի որ հոն ալ չպիտի կրնամ գտնել իմ սիրելիներս: Ուրեմն, կ՚երթամ ռուս հրամանատարին, յաջողիմ թէ ոչ եւ կուգամ ձեզ լուր բերելու, պայմանաւ որ խնդիրը ծածուկ մնայ, ոչ ոք լուր չունենայ:

Կ՚որոշուի ապրիլին ձգել Փըրիվան եւ դառնալ դէպի հայրենիք: Գուցէ կարելի ըլլայ իմ պարագաներէս որ եւ է մէկը ողջ գտնել: Լեցուած նոր յոյսերով կը սպասեմ ապրիլին:

×

Շիւքրի աղան պաշտօնապէս վճռած է զիս առնել մուհաճիրներէն եւ կը սպասէ այն օրուան երբ Փրիվան պիտի ձգենք: Քեամիլ աղան զիս ազատելու համար Հասանի հետ խորհեցան: Երբ օր մը Շիւքրին գիւղէն բացակայ էր, Հասանը տունը առնելով, զիս ալ մէկտեղ գիշերանց պիտի փախցնէ Դերսիմ, Ամինօ աղայի քով, ուր կը գտնուին Շիւքրիի ընդդիմադիրները: Ու երբ ապրիլին էլը Փրիվան ձգէր, մենք ալ Դերսիմէն ձգելով պիտի երթայինք միանալու էլին:

Խաղաղ գիշեր մը ձգեցինք Փրիվան եւ բեռները կապելով ձգեցինք հեռացանք: Առաջուան նման ոչ բեռ ունինք ոչ բեռնակիր, ամէն բան թեթեւցած է: Օձապտոյտ ձորի մը մէջէն մէկ ժամ ճամբորդելով հասանք խիտ ծառաստանի մը մէջ, Շղաէ Դերսիմ:

Անդին բլուրի մը վրայ գիւղ կ՚երեւայ: Կը լսուի շուներու հաջոց, յետոյ մարդոց խօսելու եւ քըքիջի ձայներ: Դադրեցաւ շուներու հաջոցը, ամէն մարդ քուն մտաւ. մերինները ալ քնացան: Ես տարուած եմ բնութեան հրաշալիքներով: Երկինքը իր բազմահազար աստղերով ու երկիրն իր միլիոնաւոր զոհերով: Ծառաստանի թաւուտներու մէջ կանուխէն սկսած է թռչունի մը վու–վուն, աղեկտուր երգը կուգայ քանդել իմ դատարկ հոգիս, աչքիս կուգան այգեպանութեանս գիշերուան շարան-շարան ընկերներն ու մտերիմները որոնք աւա՜ղ ալ չկան ու չկան:

Արշալոյսին, կարգ մը զինուած մարդիկ շրջապատեցին մեզ,—Դերսիմցիներ էին: Տուին մանրամասնութիւնը,— ըսելով որ Շիւքրի աղայի հալածականներն ենք, թէ կօշկակար Հայ մը ունինք որուն աշխատութեամբ կ՚ապրինք եւ թէ Շիւքրին մեր այդ արհեստաւոր Հայը մեզմէ խլել ուզելուն պատճառաւ, ձգեցինք Փըրիվան ու գիշերով փախանք, երբ ան գիւղէն կը բացակայէր:

Մարդիկ անմիջապէս լուր տուին գիւղի Ամինօ աղային եղածի մասին: Կուգայ Ամինօն, կարճահասակ լեցուն ու եռանդուն մարդ մը, բարի նայուածքով եւ սակաւախօս: Անոր ուշադրութիւնը իմ կողմն է: Մօտենալով հարցուց,— Ընտանիք ունի՞ս:

— Ոչ, աղա, բան մը չունիմ: — Հայ ըլլալուդ համար մի կասկածիր, կրնաս միւս Հայերուն հետ դուն ալ խաղաղ անցնիլ: Մերինները քիչ մը դժգոհեցան, երբ լսեցին: Ու դառնալով իրեններուն ըսաւ.— Լաւ եղաւ, այս անգամ կօշկակարը մեր կողմն անցաւ:

Ու Հասանը կանչելով ըսաւ.— Եկէք ձեզի տուն մը ցոյց տամ, մաքրեցէք եւ հոն փոխադրուեցէք:

Ցոյց տուաւ իր քէօշկի տակի քարայրը, որ իր յարդանոցն էր: «Անտառէն կրնաք վառելափայտ առնել եւ ջուր՝ 200 քայլ հեռու ջրհորէ մը, մեր սեփական հորերն են: Ուրիշի հորերէն չփորձէք ջուր առնել եւ դաւութիւն չընէք»:

Տունը դասաւորելով, անմիջապէս գործիքներս բացի ու գործի սկսայ:

Դերսիմցիները շատ բարի են, մանաւանդ Ամինօ աղան: Նորէն կեանքը սկսաւ ժպտիլ: Ջրի հաց ու թան: Աշխատանքս շատ է, ինչպէս եւ տառապանքս: Մինչեւ արեւը մարը մտնէ անընդհատ աշխատանք: Հերիքը ձըգած, չուանը առնելով անտառ կ՚երթամ ցախ ու փայտ կը շալկեմ. տունը վառելիք չկայ: Անտառէն դառնալով զոյգ սափորով ջուրի կը վազեմ: Այս բանը նկատած է Ամինօն, քանի մը անգամ աղաներուս զգուշացուց, թէ չարաչար կը տանջէք Հայը: Սակայն լսող չեղաւ:

Օր մը երկու կիներ ձաւար ծեծելու համար մեր տունը եկան, ուր հաստատուած էր ցորեն ծեծելու սանդը: Կիներու ուշադրութիւնը իմ կողմն է: Իմ սիրտս ալ կը թրթռայ անոնց վըրայ: Կը խորհիմ թէ անոնք ալ Հայեր են ,իմ ցեղակիցներս ,իմ միս ու արիւնս:

Տեսայ թէ ինչպէս արցունքի կաթիլներ կ՚իյնային անոնց աչքերէն: Գործը լմնցնելէն յետոյ մէկը, կարճահասակ կլոր դէմքով, լայն ու պայծառ աչքերով ,քիչ մը անհամարձակ, մօտեցաւ ինծի ու քրդերէն հարցուց.

— Եղբայր, դուն Հա՞յ ես:

Պատասխանեցի հայերէն.

— Այո, քոյր իմ, Հայ եմ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»ը

ԻՆՉ ՇԱՀԵՑԱՆՔ ԵՒ ԻՆՉ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

— o —

(ՏՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ)

Կիրակի օր Ֆօրիւայի վերնայարկը կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Տր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին այս տարեշրջանի առաջին գրոյց – դասախօսութիւնը, շատ շահեկան նիւթով մը: Կը նախագահէր Տիկ. Ծ. Մխաքեան, որ քանի մը խօսքով շեշտեց Հ. Կ. Խաչին մտահոգութիւնը տարագիր ժողովուրդին պահանջներուն, մասնաւորաբար հայ կնոջ մտաւոր զարգացման եւ անոր հանրային գործունէութեան մասին: «Այդ ստիպողական պահանջին առջեւ դժբախտաբար շատ քիչ բան կարելի եղած է ընել մինչեւ այժմ: Նպատակը ինքնին բացառիկ կարեւորութիւն ունի մեզ համար. այս անկման շրջանին, եւ Հ. Կ. Խաչը իրբեւ կանացի կազմակերպութիւն պէտք է յարատեւ ու հետեւողական աշխատանք տանի անոր իրականացման համար»: Յոյս յայտնեց որ ասկէ վերջ այս պարբերական դասախօսութիւնները կը դառնան կանոնաւոր եւ, ինչպէս հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան գործին մէջ, հոս ալ Կ. Խաչը կ'ունենայ արդիւնաւոր աշխատանք մը:

Յետոյ խօսք առաւ օրուան դասախօսը, Տիկ. Պերճուհի Բարսեղեան, որ խնամուած եւ ամփոփ գրոյց մը ըրաւ մէկ ժամ տեւողութեամբ, պարզելով մէ առ մէ այն բոլոր կորուստները զորս ունեցած է հայ գաղթականութիւնը Ֆրանսայի մէջ: Յետոյ պարզեց ինչ որ շահեցանք այս գեղեցիկ երկրին մէջ:

Առաջին առթիւ շեշտեց մեր ազգային ոգին եւ մեր գեղեցիկ լեզուին ու աւանդութեանց նահանջը: «Քանի մը տարի եւս այսպէս եւ մենք հազիւ թէ ունենանք պատաններ կամ երիտասարդներ որ հայերէն խօսին: Դասընթացքները կամ նախակրթարանները շատ քիչ բան կը փրկեն. երկրորդական վարժարաններու վրայ հազիւ կրնանք մտածել եւ ահա ամբողջ սերունդ մըն է որ կ'երթայ մեր ձեռքէն, տանելով իրեն հետ մեր ոսկեղէն լեզուն, մեր գեղեցիկ սովորութիւնները, մեր հայրենի ոգին, մեր ազգային հպարտ գիտակցութիւնը: Այս խոշոր կորուստին քով կ'աւելցնեմ մեր ֆիզիքական տոկունութեան նուազումը: Բոլորովին տարբեր կլիմայէ մը փոխադրուած հոս, տառապանքի, զրկանքի, անլուր մարտիրոսութեան տասը տարուան շրջանէ մը վերջ, հիւծած բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս, պարզ է որ չէինք կրնար տանիլ առաջին տարիներու ծանր, չարչարալից գործարանային աշխատանքը: Եւ ահա մեր հին կենցաղով, մեր երկրին մէջ մեր սորված ձեւերով, եկանք ցրուեցանք Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ, ուր ոչ մէկ բան կը համապատասխանէ մեր գիտցածին, ոչ աշխատելու կերպը, ոչ մեր հաւաքական բնակութիւնները վատառողջ ձեւերով, ոչ մեր անավարի սովորութիւնները: Եւ արդիւնքը եղաւ հիւծախտի ջարդ մը: Կորսնցուցինք դարձեալ մեր ընտանեկան բարքերը, մեր երեսին միսոնը, եթէ կ'ուզէք, ոչ անոր համար որ ինկանք բարքերու ապականութեան ոստանի մը մէջ — երբեք այդպէս չէ Ֆրանսան — այլ որովհետեւ ցատկեցինք մեր շատ պահպանողական բարքերէն յանկարծ շատ ազատ երկիր մը, կորսնցուցինք մեր հաւասարակշռութիւնը շատ անգամ այդ ոստումով, որովհետեւ կեանքը երբեք ոստում չներեր, եւ սկսանք «պիկին» պարել տենդագին, առանց շիտակ քալել սորվելու:

Իսկ ի՞նչ շահեցանք: Ամէնէն աւելի աչքի զարնողը արտաքին վայելչութիւնն է: Բաղդատեցէք 1922ին հոս հոն, երեկոյթներու թէ եկեղեցիին մէջ հաւաքուած մեր ժողովուրդին արտաքին տեսքը այսօրուանին հետ, անպայման մեծ փոփոխութիւն կայ. նոյն իսկ անբաղդատելի. հագուածքի, վայելչութեան եւ ճաշակի տեսակէտով:

Սորվեցանք աշխատանքի կերպը, ձեւը: Ճիշդ է, աշխատասէր ժողովուրդ ենք, բայց արեւելեան իմաստով. հոս է որ գիտցանք հաշուել արժէքը աշխատանքի ժամին. կանոնաւորութիւնը եւ սիստեմաթիք հետեւողականութիւնը աշխատանքի արժէքը կը կրկնապատկեն. Ֆրանսան մեզի հասկցուց անոր արժէքը: Մի մոռնաք թէ հոս է որ հայ կինը, պատրաստուած «աշխատելու ամօթէն», ընտանիքին մէջ աւելցուց աշխատող ձեռք մը:

Աչքի կը զարնէ դարձեալ մեր նոր սերունդին ինքնավստահութիւնը, այն սերունդին որ հոս հասակ նետեց եւ գերծ մնաց Արեւելքի մեր նկուն, գլխիկոր, սարսուռ հոգեբանութեամբ վարակուած ազդեցութիւններէն:

Ու տակաւին կայ կայ այս գիտութեան, լոյսի եւ արուեստի մեծ ոստանին անբաղդատելի առաւելութիւնը մեր մտաւոր զարգացման համար: Համալսարաններու, գիտութեան կաճառներու, երաժշտանոցներու բոցը հասանելի է մեր երիտասարդութեան միտքին ու հոգիին: Եւ եթէ չունինք նախապատերազմեան բարձրագոյն ուսանողներու թիւը համալսարաններու մէջ, որովհետեւ ոչ Թուրքիան եւ ոչ ալ Կովկասը կան հիմա առջի իմաստով, բայց հոս մեծցող սերունդը իր առօրեայ կեանքով շփման մէջ է քաղաքակրթութեան ամէնէն մեծ յառաջդիմութիւններուն հետ»:

Դասախօսը վերջացուց իր խօսքը բաղդատելով հայ գաղթականութիւնը բախտակից ուրիշ ժողովուրդներու հետ եւ եզրակացուց,— «Եթէ այսօր մեկնինք հայրենիք, տակաւին կարելի է ըսել թէ մեզ հետ կը տանինք ոչ թէ բացասական երեւոյթներ, այլ իսկական քաղաքակրթութեան մը հիմնական գիտելիքներէն շատ բաներ, ափսո՛ս որ վաղը ուշ պիտի ըլլայ արդէն»: Ու ներկաները կը կրկնէին կարծես իրենք իրենց.— «Այո, եթէ մեկնինք սակայն...»:

Զրոյցը լրացաւ ունկնդիրներու թեր ու դէմ վիճաբանութիւններով որոնք եկան լրացնելու այս շահեկան նիւթը:

Թէյասեղանի մը շուրջ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ Կ. Խաչի անդամուհիներ եւ համակիրներ կը շեշտէին օգտակարութիւնը այս կարգի հանդիպումներու:

Փարիզի մասնաճիւղը քաջալերուած այս արտայայտութիւններէն, յայտարարեց յաջորդ գրոյց դասախօսութիւնը նոյեմբեր 9ի կիրակին: Դասախօսն է Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ:

ԱՐՓԻ

Միսաք Մեծարենցի մահուան 25ամեակը

— o —

Նոյ. 2ին Պոլիս, Սամաթիոյ եկեղեցին ուխտավայր մը դարձած էր, երիտասարդ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի մահուան 25ամեակին առթիւ: Այս առթիւ պատարագեց եւ քարոզ մը խօսեցաւ Գէորգ արք. Ասլանեան, որ իբրեւ հայրենակից տեղեկութիւններ հաղորդեց անոր մանկութեան մասին: Յետոյ բազմութիւնը քալելով գերեզմանատուն գնաց, ուր ծաղկեպսակներ զրուեցան Միսաքի դամբարանին վրայ: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ յանձնախումբ մը կազմուած է, պատ մը քաշելու համար դամբարանին շուրջը, որ շինուած էր բանաստեղծին մտերիմ ընկերներուն ջանքերով, մասնաւոր հանգանակութեամբ, 25 տարի առաջ...

⁂ Այս առթիւ Աշոտ Բէշեան կը պատմէ «Ալաւարար»ի մէջ (2 նոյ.).

Մեծարենցի քերթուածները առանձին հատորով հրատարակուած էին, ու մենք չէինք կրցած մեր հիացումի տուրքը լիովին հատուցանել Բիւզանդիոնի մէջ, որովհետեւ նախապաշարուած էինք որ թերթին տէրը նուազ խանդավառ էր բանաստեղծութեան հանդէպ: Յամառ յօդացաւ մը երկու շաբաթ անկողին դամեց հայրս: Այս ակամայ կաշկանդումը՝ այնքան գործօն ու եռանդուն աշխատողին, պատեհութիւն տուած էր մի առ մի աչքէ անցընելու ամիսներէ ի վեր եկած դիզուած նոր հրատարակութիւնները: Հիւանդութեանը ընթացքին, իրիկուն մըն ալ, երբ եկած էինք օրուան համարատուութիւնը ընելու, ինք, կարծես խղճահարութենէ մը ազատելու աճապարանքով, խօսքի սկսաւ եւ գրեթէ յանդիմանեց, Մեծարենցի գիրքերը ցոյց տալով.

— Ո՞վ է այս Միսաք Մեծարենցը. նոր Դուրեան մըն է. ինչո՞ւ չէք գրեր, ինչո՞ւ չէք ներկայացներ ժողովուրդին:

Եւ սկսաւ Ջրտուքը կարդալ եւ ուրիշ քերթուածներէ հատուածներ, զոր մատիտով շրջագծած էր:

Մենք սաստը լսեցինք, բայց երջանիկ էինք: Հետեւեալ առաւօտ, այս միջադէպը պատմեցինք գրագէտ Գեղամ Բարսեղեանին, որ այն ժամանակ խմբագիր էր «Բիւզանդիոն»ի, եւ մտերիմ բարեկամ ու գմայլող Մեծարենցի: Անոր մռայլ դէմքին վրայ ճառագայթ մը ինկաւ, ժպիտ մը քանդեց դէմքին տրտմութեան կնիքը: Երկու օր վերջ, հայրս խմբագրատուն սկսաւ յաճախել, ուղղակի գնաց Պ. Գեղամ Բարսեղեանի գրասեղանը, Մեծարենցի քերթուածներուն ընթերցումին առաջ բերած հրաշալի անակնկալը յայտնեց յուզումով: «Մեր ծոցին մէջ Դուրեան մը ունինք եղեր», կը կրկնէր խանդավառագին: Փափկօրէն մեղադրեց որ անտարբեր մնացեր ենք, թէ յօդացաւի տառապանքին կը պարտի զայն ճանչցած ըլլալուն գոհունակութիւնը եւ սփոփանքը, եւ թէ ազատ են թերթին մէջ էջեր իրենց տրամադրութեան ներքեւ ունենալու, ներկայացնելու համար Մեծարենցը եւ իր գործը:

Արշաւը սկսաւ: Կուտակուած զսպուած համակրանքները պայթեցան: Յաջորդաբար Գեղամ Բարսեղեան, բանաստեղծ Վահրամ Թաթուլ եւ ուրիշներ ընդարձակ վերլուծումներ ըրին, եւ Մեծարենցին նախանձողներուն դէմ ճակատեցան, տողերն ու տուները կշռուած այն թերթին մէջ միշտ ամբողջ վեց սիւնակ իրենց ասպարէզ ունենալով: Այս ասպնջականութիւնը զոր կ'ընծայէր հայրս, խորհիլ կուտար ինծի որ՝ արդեօք Զօհրապի գուշակութի՞ւնը կը սկսէր իրագործուիլ, թէ «մի զարմանաք, Բէշեան օր մը քերթուած պիտի սկսի գրել...»:

Ուսանողական կեանք

Կիրակի օր, 4 նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը:

Ժողովը միաձայնութեամբ գնահատեց վարչութեան անցեալ տարուան գործունէութիւնը մասնաւորապէս օգնութեան սնտուկի համար, որ ուսանողներու ամենամեծ ծառայութիւնը մատոյց շնորհիւ հայ գաղութի աջակցութեան: Յետոյ ժողովը իր շնորհաւորութիւնները յայտնելով վարչութեան այն անդամներուն որ միութենէն կը հեռանան իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ, անցաւ 1934—35 տարեշրջանի վարչութեան ընտրութեան: Ընտրուեցան Պ. Սարգիս Պալապանեան (նախագահ), Օր. Արաքսի Թասլանքճեան (գանձապահ), Պ. Պ. Նուպար Երէցեան, Նուպար Ակոպով, Շարլ Քերիմ (խորհրդականներ):

Վարչութիւնը պիտի շարունակէ իր նախորդին արդիւնաւոր գործունէութիւնը:

Ժողովը փակուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Վարչութիւնը յոյս յայտնեց թէ գաղութը նոյն աջակցութիւնը եւ նոյն համակրանքը պիտի բերէ Ուս. Միութեան, ինչպէս անցեալ տարի:

Ուսանող մը

ԵՒՐՈՊԱ Կ'ԱՃԻ՞ ԹԷ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ եւրոպական երկիրներու բնակչութեան աճումն ու նուազումը 1933 տարուան ընթացքին,— այդ վիճակագրութեան մէջ կը պակսի միայն Ռուսիան, որ 1927էն ի վեր չի հրատարակեր այլեւս մարդահամարի իր վիճակագրութիւնը:

Եւրոպական երկիրներու մէջ, Իտալիան է առաջինը որ ծնունդներու խոշոր յաւելում մը ցոյց կուտայ մահերու վրայ (419.000), յետոյ կուգան Լեհաստան (402.000), Սպանիա (273.000), Ռումանիա (249.000), Գերմանիա (226.000), Մեծն Բրիտանիա (112.000), Ֆրանսա (21.000):

1933 տարւոյն ընթացքին Եւրոպ. ոչ մէկ երկիր մահերու աննախընթաց աճում մը ցոյց կուտայ:

Հակառակ ծնունդներու համեմատական աճման, Եւրոպայի բնակչութիւնը կը նուազի, մինչ կ'աճի Ասիան:

Միայն Ճափոնի մէջ ծնունդներու տարբերութիւնը մահերու թիւէն աւելի է մինչեւ մէկ միլիոն:

ՎԵՐԵԼԱԿԻ բանուորները գործադուլ ըրին Նիւ Եորքի մէջ, անելի մատնելով 250 ամենամեծ շէնքերու բնակիչները, մանաւանդ առեւտրականները: Երեւակայեցէք որ շէնքեր կան մինչեւ 102 յարկով. մինչեւ բարձրանալն՝ օրը իրիկուն կ'ըլլայ: Տանտէրները հարկադրուեցան զոհացում տալ, բարձրացնելով աշխատավարձը:

ՄԱՄՈՒԼ

Կոտայի պայքար

Սեղանիկի «Հորիզոն»ը կրակ կը տեղայ Բարեգործականին դէմ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 նոյ.).

— «Պէտք է յստակօրէն դրոշմել ամէնուն մտքին մէջ այն չարաբաստիկ իրողութիւնը, թէ Բարեգործականը, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մանաւանդ, դարձած է թունաւոր իժ մը, որ գաղութէ գաղութ սողոսկելով աւերներ կը գործէ: Ժահր կը սրսկէ ան, թունահար մեռցնելով մեր հաւաքական կենսունակութիւնը եւ փոխադարձ ատելութիւնը սաստկացնելով հայ ժողովուրդի հատուածներուն միջեւ: Պէտք է ըմբռնել միանգամ ընդ միշտ, որ համազգային ու համագաղութային իրերադարձութիւնը այսօրուան սաստկութիւնն ու ծաւալը չէր ունենար, եթէ երբեք Բարեգործականը, այլ նպատակներու համար իրեն վստահուած սթերլիններով հրապարակ չիջնէր հակադաշնակցական մոլեգնութիւնը սրելու համար:

Այս չարաղէտ կազմակերպութիւնը, Չեկային պակաս ճգածն է որ կը լրացնէ: Բարձրաղաղակ պէտք է յայտարարել այս ճշմարտութիւնը: Երկուքն ալ կը դաւեն այս ժողովուրդի հանգստին դէմ: Երկուքն ալ ունին համանման առաջադրութիւններ՝ ժողովուրդը բաժան – բաժան պառակտելու համար: Չեկային պէս, Բարեգործականին ալ միակ զէնքը դրամն է: Անոր զօրութեան են ապաւինած երկուքն ալ, խիղճեր գնելու եւ վարձկաններ շարժման դնելու համար: Ու կը տեսնենք ամէն օր, թէ դրամի շնորհիւ ինչպիսի զարհուրանքներ կը գործէ թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւսը, աշխատելով արհուն պղտորել գաղութներու մէջ: Ճշմարտութիւնը այս ըլլալէն վերջ ալ ինչո՞ւ զարմանալ, որ Չեկան յանձին Բարեգործականի, իր լաւագոյն գործակիցը ունի, անոր ձեռքով գրգռելու համար գաղութներու մէջ կիրքն ու մոլուցքը:

Դասակարգային եւ ընկերային գետնի վրայ այս երկու կազմակերպութեանց իրարու տրամագծօրէն հակառակ ըլլալու հէքեաթը թող չպատմեն նորէն մեզի, ինչպէս կը պատմեն ռամկավարները, իրենց բոլշեւիկասիրութիւնը հերքելու համար: Սկզբունքը այլ բան է, եւ, մասնաւորապէս այս պարագային, ծալլուած ու դարակը դրուած է ան Բարեգործականին ու ռամկավարներուն կողմէ: Փաստը այն է, որ Չեկան ու Բարեգործականը, տարբեր այլ իրերամերձ ուղիներով միեւնոյն նպատակը կը հետապնդեն գաղութներու մէջ: Երբ կազմակերպութեան մը —ինչպէս եւ անհատին— մօտ նկարագիրն ու բարոյականը կը պակսին, անիկա կրնայ ամէնէն անբարոյական ու չարագործ կազմակերպութեանց հետ գործակցութեան լեզու գտնել: Փճուռոյց տիտղոսները ու պէյ–էֆէնտիական աստիճանները բնաւ չեն կրնար պարտկել այդ կարգի կազմակերպութեանց եւ անձերու աղտոտ էութիւնը: Մանաւանդ այսօր, արտաքին ջնարակներէն ու զարդարանքներէն խաբուող միամիտներ չեն մնացած: Յետին պարզամիտն ալ գիտէ, թէ չարագործները, ափաշի յատուկ քասքէթներով չեն շրջիր միշտ: Սալօնի հագած ազնուական չարագործներ շա՛տ կան սալօններու մէջ... Բարեգործականը, սալօնական չարագործն է հայ իրականութեան մէջ: Այս մասին ու մանաւանդ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին պատահած դէպքերէն վերջ, այլ կարծիք չի կրնար ունենալ այս ժողովուրդի ողջամիտ զանգուածը:

Այս է պատճառն ալ, որ այդ զանգուածը, մոլեգնօրէն պիտի պայքարի չարաղէտ ու չարագործ Բարեգործականին դէմ: Ու պիտի պայքարի իժը թունազերծ դարձնելու հիմնական առաջադրութեամբ: Հակաթոյն պիտի ստեղծէ անոր դէմ, ամէն տեղ: Պոյքօթի պիտի ենթարկէ զայն: Ոչ միայն պիտի չանդամագրուի անոր, այլ եւ պիտի աշխատի, որ փոքրաթիւ անդամագրուածներն ալ հեռացնէ անոր շարքերէն: Ո՛չ նիւթական եւ ո՛չ ալ բարոյական քաջալերանք՝ հանրավնաս այդ կազմակերպութեան: Պարկեշտ ու պատուախնդիր Հայը պիտի գոցէ իր բակը անոր առջեւ: Երես պիտի դարձնէ անոր: Եւ հանդիպած տեղը, տունը թէ խանութը, սրճարանի թէ փողոցի մէջ, ատելութիւն պիտի քարոզէ անոր դէմ: Անիկա, այս բոլորը պիտի ընէ այն խոր գիտակցութեամբ, թէ կը ծառայէ իր ազգային – հաւաքական շահերուն, իր հանգստին եւ ապահովութեան: Ու վերջապէս, օր մը պիտի հասկցնէ անոր, թէ կարելի չէ ընդերկար թոյն սրսկել եւ կռիւ հրահրել գաղութներու մէջ, որոնք տէր ունին եւ անպաշտպան չեն»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑԵՐՈՐԴ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ Եւս մի հին թատերգութիւն», Յ. ԶԱՐԻԲԵԱՆ՝ «Սայեաթ Նովա» (վերջ), ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. դեսպանը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւնները, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն: Գիրք եւ մամուլ, Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ԶԱՐԻԲԵԱՆ: Խմբագրութեան կողմից, Յաւելուած՝ Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը», Նկարներ:

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները:

S. VRATZIAN
13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis – Robinson (Seine), France:

«ՎԷՄ»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, **17 Rue Damesme**, PARIS (13e):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (23

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Այնպէս կը թուէր որ Սթէֆըն Հայաթ զինքը խնամող բժիշկին անձին մասին գաղափար չունէր. թերեւս խորհեցաւ որ Զարան յաջողած էր Պրայթընէն բժիշկ մը նաւ բերել... Բժիշկ մը որ այնքան ալ յաճախորդ չունէր:

Սըր Ճօն խցիկէն ներս մտաւ: Անմիջապէս նկատեց որ երիտասարդին վիճակը լաւացած էր: Երիտասարդութիւնը ապաքինման ամենահրաշալի զօրութիւնն է:

— Երիտասարդ, կրնաս ինքզինքդ աւելի առողջ զգալ, բայց պէտք չէ նստիլ փորձէք, ըսաւ, որովհետեւ Սթէֆըն մատամբ արմունկներուն վրայ էր կթնած, որ եւ է շարժում վտանգաւոր է այդ վէրքին համար... կրնայ բացուիլ:

Սըր Ճօն Տէվիտսըն անկողնին վրայ նստաւ եւ թեթեւ մը երիտասարդին գլուխը եւ, բարձին վրայ հրեց:

— Տօքթէօր, նաւուն վրայ ենք, այնպէս չէ՞:

Սըր Ճօն գլուխը շարժեց:

— Ինչո՞ւ նաւուն բացերը կ'երթանք:

Սըր Ճօն անկեղծօրէն պատասխանեց.

— Չեմ գիտեր:

— Ուրեմն ձեր կամքովը չէ որ կը նաւարկենք, տօքթէօր:

— Իմ կամքո՞վս, ըսաւ Սըր Ճօն:

— Ըսել կ'ուզեմ որ դուք չէ որ Զարային թելադրեցիք թէ ծովի ճամբորդութիւնը ինծի օգտակար պիտի ըլլայ:

— Ոչ, ընդհակառակն, ես պատուիրեցի որ որոշ տեղ մը պէտք է ցամաք մնաք:

— Հասկցայ, կը ցաւիմ որ ծովուն բացերը կ'երթանք, մրմնջեց Սթէֆըն Հայաթ, որուն դէմքին վրայ անձկալից բան մը կար:

— Ինչո՞ւ համար կը ցաւիք:

Երիտասարդը որ իր խցիկին ձեղունէն կը նայէր, աչքերը բժիշկին դարձնելով՝

— Բա՞ն մը ըսի, տօքթէօր, ըսաւ:

— Ըսի թէ ինչո՞ւ կը ցաւիք: Կը կարծէ՞ք թէ զբօսանաւուն շարժումները ձեզ անհանգիստ կ'ընեն:

— Ինծի համար այս նաւուն շարժումները այնքան մեղմօրօր են, ինչպէս օրօրոցը մանկան մը համար: Ոչ, տօքթէօր, կը ցաւիմ որովհետեւ նաւարկելուս իրական պատճառը գիտեմ:

Սըր Ճօն ականջները լարեց. «իրական պատճառը»: Սթէֆըն Հայաթ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր: Վերջապէս բոլոր այս խորհրդաւոր իրադարձութեանց գաղտնիքը պիտի իմանա՞ր արդեօք:

— Այս նաւարկութեան իրական պատճառը ըսելով ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց:

Սակայն Սթէֆըն Հայաթ աչքերը գոցեց եւ չլսեց հարցումը, եւ կամ չուզեց լսել:

Սըր Ճօն պիտի կրկնէր հարցումը, երբ ճիշդ այդ վայրկեանին հիւանդապահուհին խցիկէն ներս մտնելով դուրս կանչեց զինքը.

— Արտակարգ բան մը պատահած է, ըսաւ, Օր. Հայաթ բանտարկուած է իր խցիկին մէջ:

— Իր խցիկին մէջ բանտարկուա՞ծ է, գոչեց Սըր Ճօն: Ըսել կ'ուզէք թէ ինքզինքը բանտարկա՞ծ է:

— Ոչ Սըր Ճօն, բանտարկուած է:

— Տէր Աստուած, բայց ատիկա կարելի բան չէ: Ո՞վ պիտի յանդգնի Օր. Հայաթը իր նաւուն եւ իր խցիկին մէջ բանտարկել:

— Կարծեմ այդ նաւապետ Նէլըընն է, ըսաւ հիւանդապահուհին, դողդոջ ձայնով մը:

— Ապահովաբար անիկա չպիտի համարձակի այդ բանն ընել:

— Երէկ իրիկուընէ ի վեր միայն այս նաւուն մէջ կը գտնուիմ, Սըր Ճօն, բայց կը վստահեցնեմ ձեզ որ, թէեւ քիչ բան տեսայ, նաւապետ Նէլըընը եթէ մտքին մէջ բան մը դրած ըլլայ, ոչ մէկ բանի առջեւ չընկրկիր:

Սըր Ճօն աչքին առջեւ բերելով նաւապետին հրամայական ձեւը՝ իր կամրջակին վրայ, հիւանդապահուհիին ըսածին համաձայն գտնուեցաւ:

— Օր. Հայաթին հետ կրցա՞ք խօսիլ, հարցուց:

Հիւանդապահուհին գլուխը շարժելով՝

— Ինչպէ՞ս պիտի խօսէի, ըսաւ: Դուռին առջեւ հասած ատենս փորձեցի բանալ, խորհելով որ դժբախտութիւն մը պատահած էր, բայց տեսայ որ կղպուած էր: Խորհեցայ թէ Օր. Հայաթ զինքը անհանգիստ չընելու համար, դուռը ներսէն կղպած է: Ուստի ես կը վերադառնայի կոր ձեզ խորհուրդ հարցնելու համար, երբ սրահին մէջ սպասաւորին հանդիպեցայ, ըսի թէ Օր. Հայաթին մօտ գացի բայց դուռը կղպուած է, Սըր Ճօնը կ'ուզէ զինքը տեսնել անմիջապէս:

Ես ի՞նչ ընեմ, ըսաւ սպասաւորը, յետոյ ուսերը թօթվելով, «բան մը չեմ կարող ընել» ըսաւ: Բայց բժի՞շկը, ըսի: Հիւանդապահուհի, ըսէք բժիշկին որ, եթէ Օր. Հայաթը կ'ուզէ տեսնել, լաւ է որ առաջին առթիւ նաւապետը տեսնէ... նաւապետին քով է անոր խցիկին բանալին, ըսելով քովէս հեռացաւ: Ասոր վրայ է որ կ'ենթադրեմ թէ օրիորդը չէ որ իր վրայ գոցած է, այլ նաւապետ Նէլըընը բանտարկած է զայն իր սեփական զբօսանաւուն մէջ... Օհ, Սըր Ճօն, ի՞նչ կը նշանակեն ասոնք բոլորը:

— Չեմ գիտեր, բայց շուտով պիտի հասկնամ, պատասխանեց Սըր Ճօն, յետոյ աւելցուց.—Հիւանդապահուհի, լաւ է որ դուք հիմակ ձեր հիւանդին մօտ երթաք, ես պիտի երթամ նաւապետ Նէլըընը տեսնեմ, մէկ բան որոշ է.— Օր. Հայաթ պէտք չէ որ երկար ատեն բանտարկուած մնայ, պէտք է որ երթայ եւ անոր խցիկին դուռը բանայ:

Սըր Ճօն նաւապետը փնտռելու պէտքը չունեցաւ. սրահը մտնելուն զայն հոս գտաւ: Առանց այլեւայլի ըսաւ.

— Նաւապետ Նէլըըն. դուք անամօթութիւնն ունեցած էք Օր. Հայաթը իր խցիկին մէջ բանտարկելու:

Նաւապետ Նէլըըն իր մօտ կեցող մարդուն բարկութեան կարեւորութիւն անգամ չընծայեց. հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Յետո՞յ.

— Ձեզի կը հրամայեմ որ զինքը այս վայրկեանիս ազատ կացուցանէք, գոչեց բարկացոտ շեշտով մը:

— Դո՞ւք կը հրամայէք, ըսաւ նաւապետ Նէլըըն, յօնքերը պռստելով:

— Այո, ես: Կ'ուզեմ նմանապէս գիտնալ այս նաւուն մէջ անցած դարձածներուն պատճառը:

(Շար.)

1,500,000 բանուորներ կը տօնեն խորհրդային յեղափոխութեան տարեդարձը

Նոյ. 7ին զգրգադին ցոյցերով տօնուեցաւ խորհրդային յեղափոխութեան 17րդ տարեդարձը: Մոսկուայի աւանդական զօրահանդէսին ներկայ էին աւելի քան մէկուկէս միլիոն հանդիսատեսներ: Այս տարի կրճատուած էին յեղափոխական ազդանշանները եւ Կարմիր Հրապարակին վրայ, Լէնինի դամբարանին դիմացը կ'երեւար միայն հետեւեալ վերտառութիւնը.— «Բանուորներ բոլոր երկիրներու, միացէք»: Այս տարի անգլիերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ չինարէն լեզուներուն վրայ աւելցած էր սպաներէնը, քանի որ Սպանիան յեղափոխութեան հնոց մը դարձած է ամիսներէ ի վեր: Ըստ սովորութեան Ստալին աչքէ անցուց զինուորները, իսկ պատերազմական գործավար Վորոշիլով փառաբանեց կարմիր բանակը, շեշտելով անոր խաղաղասիրական հանգամանքը: «Ընկերվարութեան յաղթանակը Խ. Միութեան մէջ՝ կը քաջալերէ բոլոր երկիրներու բանուորներուն պայքարը դէպի ազատութիւն»: Հանդէսին զինուորական մասը տեւեց երկու ժամ: Այս տարի զինուորական ցոյցէն աւելի, ուզած էին ներկայացնել խորհրդային իշխանութեան ճարտարագործական յաջողութիւնները եւ հաւաքական տնտեսութեան բարիքները: Ամբողջ տօնակատարութիւնը, որ սկսած էր առտուան ժամը 10ին, դեռ չէր վերջացած ժամը 5ին:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԵՆ

Գրած էինք թէ Փարիզի գերմանական դեսպանը Ֆրանսայի արտաքին նախարարին դիմելով, հաւաստիքներ տուած է Գերմանիոյ ուղղամտութեան մասին, Սարի հանրաքուէին առթիւ: Պերլինի հեռագրական գործակալութիւնը գիտել կուտայ թէ՝ Աժանս Հավաս լաւ չէ պատկերացուցած կացութիւնը, հազորդելով այս տեսակցութեան լուրը: «Ուրախալի է որ Պ. Լավալ հերքած է այն լուրերը թէ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնուին, ի հարկին Սարի նահանգը մտնելու համար. բայց միւս կողմէ հաստատած է թէ Ֆրանսա ի հարկին արտօնուած է եւ պարտաւոր է զինուոր ղրկել, բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը, ինչպէս եւ հանրաքուէի ազատութիւնը ապահովելու համար: Այս տեսակէտը բնականաբար անընդունելի է Գերմանիոյ համար: Մեր դեսպանը այս պարագան գիտել տուած է նախարարին եւ խնդրած է որ խօսակցութիւնները չարունակուին: Ան գիտէր որ հրահանգներ պիտի գան իրեն, ինչպէս եւ Լոնտոնի, Հռոմի եւ Պրիւքսէլի գերմանական դեսպաններուն: Այս հրահանգները մանրամասն պատճառաբանութեամբ կը յանձնարարեն բողոքել ֆրանսական զօրքին գործածութեան դէմ՝ Սարի մէջ եւ կը պարզեն գերմանական տեսակէտը՝ այս հարցի մասին:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Իտալիա

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ՝ Սարի հարցին մէջ, Իտալիա պիտի հետեւի Անգլիոյ բռնելիք ընթացքին, համաձայն Լոքառնոյի դաշնագրին: Ֆաշական կառավարութիւնը որ եւ է անջատ քայլ չպիտի առնէ: Միեւնոյնատեն, ցորչափ նոր իրողութիւն մը չատիպէ արտայայտուիլ կամ գործել, իտալական կառավարութիւնը մէկ կամ միւս կողմը չպիտի բռնէ: Հռոմի մէջ կը կարծեն թէ Սարի խնդիրը աւելի դիւրութեամբ պիտի լուծուէր, եթէ Գերմանիա քաշուած չըլլար Ազգերու դաշնակցութենէն, խախտելով Զօրսերու դաշինքը: Քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ մեծ յաղթանակ մը չեն նախատեսեր Գերմանիոյ համար, յունուար 13ի քուէարկութեան առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, հարիւրին հարիւր չի կրնար ըլլալ այդ յաջողութիւնը: Այնպէս կ'երեւայ թէ, վերջ ի վերջոյ ոչ յաղթող պիտի ըլլայ, ոչ ալ պարտեալ: Եթէ Գերմանիա մեծ յաղթանակ մը տանի, այն ատեն միեւնոյն թափով պիտի դառնայ դէպի Աւստրիա: Առ այժմ Գերմանիա չուզեր կորսնցնել Իտալիոյ բարեհաճութիւնը: Ատոր կը վերագրուի Աւստրիոյ ներկայ խաղաղութիւնն ալ:

Զինուորութիւնը դպրոցէն պիտի սկսի

Ի գործադրութիւն անցեալ սեպտեմբերին հրատարակուած հրամանագիրներու, Իտալիոյ կրթական նախարարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր դպրոցներու տնօրէններուն, յանձնարարելով որ անմիջապէս եւ առանց վարանման աշխատին իրականացնել առաջադրուած նպատակները: Մասնաւոր քննիչ նշանակուած է, դպրոցականներու զինուորական կրթութեան համար: Նախարարը կը պատուիրէ որ բոլոր տեսակի դպրոցներուն մէջ տարածուին ձեռք առնուած միջոցները եւ բացատրուի անոնց կարեւորութիւնը, «որպէսզի աւելի եւ աւելի արծարծուի դպրոցականներու սէրը եւ հիացումը իտալական փառապանծ բանակին հանդէպ եւ անոնք ուրախութեամբ տրամադրուին զինուորական նոր դաստիարակութեան համար, ի սէր հայրենեաց»:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԺԱՄ

Իտալիոյ գործարանատէրներու եւ բանուորներու դաշնակցութեանց ներկայացուցիչները պայմանագիր մը ստորագրեցին, շաբաթական աշխատանքը 40 ժամուան վերածելու համար, որքան հնար է: Այս որոշումը տրուած է իբրեւ դարման մը գործազրկութեան տագնապին: Գործատէրերը եւ բանուորները անդամավճար պիտի տան մասնաւոր սնտուկի մը, օգնելու համար այն բազմանդամ ընտանիքով բանուորներուն որոնց վաստակը պիտի պակսի, աշխատանքի ժամերու կրճատումով: Պայմանագիրը սկզբունքով կը ջնջէ յաւելումածական աշխատանքը, բայց մասնաւոր պարագաները նկատի կ'առնուին: Քննութիւններ կը կատարուին կիներու եւ մանուկներու փոխարէն այրեր աշխատցնելու համար:

Իտալիոյ գործազուրկներուն թիւը 900,000ի կը հասնէր սեպտեմբերի վերջը, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին:

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ին ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՕԹԷԼ ՔԼԱՐԻՃի շքեղ սրահներուն մէջ

74, Avenue des CHAMPS-ELYSÉES, Paris. (16)

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՃԱԶ ԵՒ ԹԱՆԿՈՅԻ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐ

Նուագախումբ **R. Sloutsky, Caveau Caucasien**էն, **Kansas** պարեր **Mlle. Suzy Mlle. Simon** եւ **Mlle Janine**ի կողմէ, զանազան նոր եւ ինքնատիպ պարեր:

Զանազան անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտք՝ 30 ֆրանք: Ուսանողներու 20 ֆրանք:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ Եօզկատի եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ

120, Bld. Belleville*ի* au Progrès *սրահներուն մէջ, 24 նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:*

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ

Salle Trocadero*ի մէջ*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelins*ի* սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

— oo —

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին:

ՆԻԿՕԼ – ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ: Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ԼԻՈՆի «Վարանդեան» Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Զարդարեան» Գրադարանը 181 Գուրս Լաֆայէթ:

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կորիւն ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չաւուշի եւ խաամբէկի մասին:

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, (նոյեմբեր 11): Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Յակոբ Յովհաննէսեանի բնակարանին մէջ:

ԱՐԱՄ Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

Ուխտագնացութիւն Անծանօթ Զինուորին Լիոնի մէջ

Մասնակցութեամբ Զ. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ 16ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

11 Նոյեմբեր, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը **1.30**ին

Թափօրը կը մեկնի Փլաս տը Թէառոյէն

Զ. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերներն ու համակիրները, վերջապէս հայ երիտասարդութիւնը, որ գայ մասնակցիլ թափօրին: Ժամը 1ին պատրաստ ըլլալ 45 Rue Bonnel:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փոքր տ'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի սրահին մէջ

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicètre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկսեռ աշակերտներու կողմէ: Մուտք **3** ֆր.

ԶԻՆ. ԵՒ ԹԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Նախկին Պատերազմիկներու Միութեան

Կազմակերպուած Հայ. Կամ. Մարտիկ Միութեան կողմէ

15 դեկտեմբեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, **Petit-Journal**ի մեծ սրահին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԶՕՐ. ՊՐԷՄՕՆԻ

Նախկին զօրահրամանատար Կիլիկիոյ գրաւման բանակին

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

17 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը **9**էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը

Horlogeի շքեղ ու մեծ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Orchestre «La Renaissance»ի, փրոֆէսէօր V. Matheo*ի* եւ Պ. Ստեփանի (champion des danses professionnelles):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Գործ.— 1200:
ԹՈՒԼՈՆ, Թ. Տ.— 70:
ՆԵՍԹԱԼԱ, Գ. Ճ.— 35.50:
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ն. Կ.— 35: (Բարիմիջոցաւ):
ՄԱՐՍԷՅԼ, Համբ.— 20:
ՓՈՒԱԹԻԷ, Շ. Մ.— 35:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ – Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր – եկեղեցիի կրօն. ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նորոգ վախճանեալ Տ. Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է կեդրոն վայրի մէջ տուն մը, պարապ խանութով, որ յարմար է ամէն տեսակ առեւտուրի եւ կը գտնուի բազմամարդ չուկայի մէջ: Դիմել Morène, 11, Rue Torte, առաջին յարկ, Մարսէյլ:

ՕԳՆԱԿԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի 18 - 30 տարեկան սպասուհի մը տնական թեթեւ գործերու համար, միայն ցերեկները: Դիմել ամէն օր ժամը 2-3 Պ. ԹՕՓԱԼԵԱՆի, 6 rue Aubouin, *Bourg-la-Reine:*

Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել *Faïeucerie.*

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վէզիլի (Լիոն) Սահակ – Մեսրոպ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 27, Place de la Piramide, Salle Luboz:

Տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութիւն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Զէնկլէրցիներու Հայր. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, « Հայ Ակումբ »ին մէջ:

Երգ, նուագ եւ արտասանութիւններ եւ զաւեշտ մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի:

Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրակարգ:

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՒԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000
Գումար 111·411 թիւ,	որոնք կը շահին	60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:
Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր նոյնը - ռամպուրսմանով (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 Métro: Passy

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով:

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն **Danton: 52-73**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով: Քուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում: Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ: Կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7

126, Boulevard Sérurier, Paris (19e)

Métro Danube Autobus: M. & BH.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, բացանցի եւ մարշան փորէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14-20:

143, Rue Saint Martin, PARIS Tél. Archives 05-93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի *յարկաբաժինին մէջ)*

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՍՑԷ՝ HARATCH-FOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա ու գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 10 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2648

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ ԿԱՏԱՐԵՆՔ

Ի՞նչ բան կը պակսի այսօր, կուռ, տոկուն եւ ծաւալուն ցանցի մը վերածելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան գործը՝ գաղութներու մէջ:

— Կամք եւ աշխատանք, ամէն բանէ առաջ:

Երկուքն ալ, թէեւ չեն պակսիր, բայց չունին պահանջուած թափն ու տարողութիւնը: Թոյլ են: Խարխուլ:

Բազմաթիւ արգելիչ պատճառներ կան, արտաքին թէ ներքին: Այնքան հանրածանօթ, որ տաղտկալի պիտի ըլլար մանրամասնութեանց մէջ մտնել:

Արտաքին պատճառներուն գլխաւորը՝ մեր ցիրուցան վիճակն է: Ցիրուցան՝ երկրագունդի բոլոր ցամաքներուն վրայ, մէկը միւսէն անծանօթ միջավայրերու մէջ եւ ենթակայ բազմազան իշխանութեանց:

Եւ յետոյ՝ ապրուստի հոգը: Աշխարհի վրայ մնա՞ց վայր մը, ուր մեր գլուխը քարին չզարնենք, պատառ մը հացի եւ չոր բարձի մը համար:

Մանաւանդ որ, իւրաքանչիւր երկրի ժողովուրդը ինք անօթի, միշտ ծուռ կը նայի եկուորին:

Ամէնէն չէնն ու բարեացակամը կը համարուէր այս երկիրը,— բայց չուտ փոխուեցան ժամանակները:

Ինչ կը վերաբերի ներքին խոչընդոտներուն, անոնց մեծագոյն մասը հետեւանք է նորէն, կամքի եւ աշխատանքի թուլացման:

Ընդունինք թէ չափազանց շատ կը զբաղինք աժեմ – չաժեմով: Կ՚ուզենք ճակատիլ ամէն հարցի առթիւ, կամ դաս տալ փոխադարձաբար:

Հետեւա՞նքը,— ահագին ժամանակ եւ եռանդ կը սպառի բիւզանդական վէճերու համար: Տարիները կ՚անցնին անվաստակ, բազմաթիւ բարի առաջադրութիւններ կը յետաձգուին կամ կը փլին կիրքերու տեղատարափին տակ: Եւ պառակտումը, այլասերումը, ներքին կազմալուծումը աւերներ կը գործեն ամէն տեղ:

Արդ, անդարմանելի, անյաղթելի՞ են արտաքին թէ ներքին դժուարութիւններն ու խոչընդոտները:

Ոչ: Պէտք է մերկ աչքով տեսնել իրականութիւնը, բայց զգուշանալ ախտաւոր չափազանցութիւններէ:

Անհիմն յոռետեսութիւնը եւ վայրերան կանչերն ալ պակաս չարիք չեն գործեր:

Նոյն իսկ պիտի ըսէինք թէ՝ արտաքին անյարմարութիւնները այնքան ալ սեւ չեն, որքան կ՚երեւան մեզի:

Այստեղ ալ շատ բան մեր ձեռքն է: Եթէ աւելորդ նեղութիւններ կը կրենք, յաճախ մերն է մեղքը,— տգիտութիւն կամ ապիկարութիւն:

Ամէնէն դժկամակ երկիրն ալ, մեզմէ ուրիշ բան չի պահանջեր, եթէ ոչ պակաս գլխու ցաւ պատճառել:

Այդ վերապահումէն դուրս, ազատ ենք մեր ներքին կեանքը ձեւակերպելու համաձայն մեր պայմաններուն:

Վկայ՝ բոլորովին նոր գաղութներու կազմակերպութիւնները՝ 1922էն ի վեր:

Ամէն պարագայի մէջ, մեր սրտեռութենէն եւ լրջութենէն կախում ունի առաւելագոյն օգուտը քաղել, տուեալ պայմաններուն մէջ:

Մենք ոչ մէկ առեն հրաշք չենք սպասած, ինչպէս քաղաքական կեանքի մէջ, նոյնպէս այս տարրական հոգերուն առթիւ:

Կազմակերպուիլ, փորձել կարելին՝ սահմանափակելու համար օտարութեան չարիքները:

Ահա, երկու բառով, մեր ուղեգիծը:

Ի՞նչ նոր բան կ՚ըսենք այսօր: Մենք, իբրեւ Դաշնակցական, ինչպէ՞ս կրնանք դիւրացնել, արդիւնաւորել այս ուղղութիւնը:

— Կարելի եղածին չափ կարճ կապելով ներքին վէճերը:

Հաւատացա՞ծ ենք այս կամ այն ձեռնարկին օգտակարութեան. կրնա՞նք զայն գլուխ հանել մեր սեփական ուժերով կամ աջակցութեամբ համակիրներու.— այդքանը բաւական է, որպէսզի մէկդի դնենք բոլոր վարանումները եւ անմիջապէս փարինք աշխատանքի:

Պատմութիւնը կը վկայէ թէ թանկագին յաջողութիւններ ունեցած ենք միշտ, ամէն անգամ որ հետեւած ենք այս ճամբուն:

Ամէն տեղ ալ, չօշափելի գործն է որ չարժման մէջ կը դնէ բազմութիւնները:

Աշխատէ, հանրօգուտ գործ մը երեւան բեր,— ժողովուրդը քեզի հետ է:

Թող ապիկարներ, ամուլներ կամ գիժացածներ ակռայ կճրտեն եւ թոյն սրսկեն: Ի՛նչ փոյթ: Մէկ, երկու, տասը,— յետո՞յ:

Ներելի չէ որ եւ է խարխափում կամ վարանում յատկապէս մեզի համար, քանի որ ամէնէն մեծ պարտականութիւններն ու պատասխանատուութիւններն ստանձներ ենք:

Եթէ ուրիշները կը յամառին ջուր ծեծել սանդին մէջ, մենք ինչո՞ւ ժամավաճառ ըլլանք խելք սորվեցնելով անոնց:

Գո՛րծ, գո՛րծ,— եւ բոլորին ալ պատասխանը տուած կ՚ըլլանք:

Ինչպէս, երկրի մէջ, ֆիզիքական գետնի վրայ, գաղութներու մէջ ալ ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր հոգը կ՚իյնայ մեր վրայ:

Այս չի նշանակեր գիկտատուրա: Ոչ ալ ամուլ յաւակնութիւն:

Պիտի հասնինք ուր որ կրնանք: Պիտի կատարենք ինչ որ կը սպասուի մեր փորձառութենէն, ձեռնհասութենէն, եռանդէն, կազմակերպական տաղանդէն:

Մենք աշխոյժի, հաւատքի եւ կենդանի գործի ցօրենը պիտի ցանենք մեր անցած ճամբաներուն վրայ, ուրիշներուն ձգելով որոմն ու մնացեալը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՏԵՒԵՑ ՄԻԱՅՆ 24 ԺԱՄ

Պ. ՖԼԱՆՏԷՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼՈՎ ՀԻՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

»»»· ·«««

Պ. Պ. Տումէրկ եւ էռիօ իրար կ՚ամբաստանեն

Այս անգամ շատ կարճ տեւեց նախարարական տագնապը: Պ. Տումէրկի հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, Հանրապետութեան նախագահը կարգով իր մօտ հրաւիրեց յարմարագոյն թեկնածուները: Առաջինը Պ. Լավալն էր, եւ կը կարծուէր թէ անմիջապէս պիտի ընդունի: Բայց ան մերժեց, յայտարարելով թէ արտաքին գործերու նախարարութեան հոգերը կը բաւեն: Ժխտական պատասխան տուաւ նաեւ Պ. Պուիսոն, Երեսփ. ժողովին նախագահը: Կը խորհուէր նաեւ մարաջախտ Փէթէնի մասին, բայց ան շատոնց մերժած էր: Այն ատեն պալատ հրաւիրուեցաւ Պ. Էթիէն Ֆլանտէն, հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, որ կարճատեւ խորհրդակցութենէ մը յետոյ գործի ձեռնարկելով, յաջողեցաւ նոր դահլիճը կազմել կէս գիշերին:

Իրականին մէջ, նոր վարչապետը հին դահլիճն է որ վերակազմեց, քանի մը փոփոխութիւններով: Դուրս ձգուած դէմքերուն մէջ կը գտնուին մարաջախտ Փէթէն եւ Թառտիէօ, որոնք չեն ուզած բաժնուիլ Պ. Տումէրկէն: Առաջինին տեղ պատերազմական նախարար նշանակուեցաւ Զօր. Մօրէն, իսկ երկրորդին տեղ՝ իբրեւ անպաշտօն նախարար՝ Պ. Լուի Մառէն: Էռիօ կը մնայ դահլիճին մէջ, դարձեալ իբրեւ անպաշտօն նախարար: Արտաքին նախարարութիւնը պիտի վարէ Պ. Լավալ: Դուրս կը մնայ նաեւ նախկին ընկերվարական Մառքէ, աշխատանքի նախարարը, որ շատերու կողմէ թեկնածու կը համարուէր վարչապետութեան: Դատական նախարար Լէմէռի, որ դեռ նոր պաշտօնի կոչուած էր եւ բուռն յարձակումներու կ՚ենթարկուէր ձախակողմեան մամուլին կողմէ, նմանապէս դուրս կը մնայ նոր դահլիճէն: Նախկին նախարարներէն ոմանք իրենց պաշտօնները փոխած են: Այսպէս, Մառշանտօ, որ ներքին նախարար էր, նշանակուած է առեւտրական, իր տեղը տալով Պ. Մառսէլ Ռէնիէի, դարձեալ արմատական: Աշխատանքի նախարարն է Պ. Ժաքիէ, երմաւոգ որոնի տեղեկարարը, որ առաջին անգամ նախարար կ՚ըլլայ:

Նոր նախարարներէն եօթը արմատական են,— Էռիօ, Ռօսա, Մառշանտօ, Քազլ, Ռէնիէ, Քէօյլ եւ Պէռթրան: Երկուքը՝ ձախակողմեան հանրապետական,— Ֆլանտէն (վարչապետ) եւ Փիէթռի (ծովային նախարար): Միւսները կը պատկանին զանազան հոսանքներու: Անկուսակցական է միայն Պ. Լավալ: Վեց հոգի առաջին անգամ է որ նախարար կ՚ըլլան:

Ո՞վ է նոր վարչապետը, պ. Ֆլանտէն

Նոր վարչապետը, Պ. Փիէռ – Էթիէն Ֆլանտէն, ծնած է 1889ին, Փարիզ: Աւարտած է իրաւագիտական համալսարանը եւ եղած է փաստաբան՝ Փարիզի վերաքննիչ ատեանին առջեւ: Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1914ին Իօնէն, միշտ վերընտրուելով: Ճարտար օդանաւորդ է եւ 1914ին գործօն դեր կատարեց, մասնակցելով Իզէրի կռիւներուն: Վարած է զանազան պաշտօններ՝ պատերազմական նախարարութեան մէջ: Անդամ էր այն յանձնաժողովին որ խմբագրեց օդագնացութեան միջազգային պայմանագրութիւնը, հաշտութեան դաշնագրի պատրաստութեան ատեն: Օդանաւային նախարարութեան խորհրդական էր 1920 յունուարէն 1921 յունուար, յետոյ ընտրուեցաւ նախագահ Փարիզի Աէրօ – Քլիւպին: 1922էն ի վեր Ֆրանսայի առաջին պատուիրակն եղած է օդագնացութեան միջազգային յանձնաժողովին մէջ: Զանազան պաշտօններ վարած է հիւսիսային Ափրիկէի մէջ 1919ին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ 1922ին եւ Ուաշինկթընի նաւային խորհրդաժողովին մէջ: Երեսփ. ժողովին փոխ – նախագահն էր 1928—1929: Առեւտրական նախարար եղաւ 1924ին՝ Ֆրանսուա Մարսալի դահլիճին մէջ, յետոյ 1929ին եւ 1930ին՝ Թառտիէօյի կազմած երկու դահլիճներուն մէջ: 1931 — 1932 ելմտական նախարար էր Լավալի դահլիճին մէջ եւ 1932ին՝ դարձեալ Թառտիէօյի դահլիճին մէջ: Վերջապէս հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը վարէր Տումէրկի դահլիճին մէջ:

⁂ Զօր. Մօրէն, պատերազմական նախարարը, հանգստեան կոչուած էր անցեալ տարի: Պատերազմի շրջանին վարած է շատ կարեւոր պաշտօններ, մասնաւորապէս իբրեւ հրամանատար ծանր եւ հեռաձիգ հրետանիի: Անմիջական եւ մտերիմ գործակիցն էր Զօր. Պիւայի:

Նոր դահլիճին առաջին ճառը

Դահլիճը կազմելէ անմիջապէս վերջը, Պ. Ֆլանտէն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.—

« Զինադուլը կը շարունակուի: Ցաջողեցայ շուրջս հաւաքել այնպիսի մարդիկ որոնք, վստահ եմ, խանդավառութեամբ պիտի ծառայեն Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան եւ պիտի մոռնան կուսակցական տարակարծութիւնները, ձգտելու համար մէկ նպատակի.— Նոյն սրտով պայքարիլ թշուառութեան և գործազրկութեան դէմ, վերահաստատել տնտեսութիւնը, պահպանել հանրային ելեւմուտքը, երիտասարդացնել և վերակազմել պետութիւնը: Կը յուսամ թէ երկիրը համակրանքով պիտի ընդունի կառավարութիւն մը զոր ջանացի կազմել նուազագոյն ժամանակի մէջ, որ անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէ եւ Երեսփ. ժողովին պիտի ներկայանայ երեքշաբթի օր »:

Արդարեւ, նոր դահլիճին կազմութիւնը տեւեց միայն 12 ժամ:

Տիրող յուզումը եւ փոխադարձ մեղադրանքներ

Ամբողջ Փարիզը յուզման մատնուած էր օրերէ ի վեր, իսկ հինգշաբթի օր ջղագրգռութիւնը այնքան մեծ էր որ, զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան, ինչպէս գրած էինք: Երբ նախարարական խորհուրդը գումարուեցաւ, Պ. Պ. Տումէրկ եւ Էռիօ արդէն իրենց գրպանը դրած էին հրաժարականները: Նիստը հազիւ բացուած, Պ. Էռիօ յայտարարեց թէ չի կրնար ընդունիլ առժամեայ ելմտացոյցի մը քուէարկութիւնը: « Ես կը քաշուիմ, բայց իմ արմատական պաշտօնակիցներս ազատ կը ձգեմ իրենց որոշման մէջ »:

— Դուք կուսակցութեան պետն էք, գիտել տուաւ Պ. Տումէրկ եւ եթէ կը քաշուիք, ի հարկէ ձեր պաշտօնակիցներն ալ ստիպուած են ձեզի հետեւելու:

Ասոր վրայ, արմատական վեց նախարարներէն չորսը քաշուեցան, եւ վերջնական ձեւ տուին Պ. Էռիօյի խմբագրած հրաժարագրին: Մառշանտօ, որ փորձած էր միջին ճամբայ մը գտնել, նախընտրեց առանձին հրաժարիլ, իսկ Լամուռէօ բացակայ էր հիւանդութեան պատճառաւ: Քառորդ ժամ վերջը ժողովը վերջացաւ եւ Պ. Տումէրկ Էլիզէի պալատը երթալով, հրաժարականը ներկայացուց: Յետոյ հետեւեալ կոչը հրատարակեց, ուղղուած Ֆրանսայի ժողովուրդին.—

« Հարկադրուեցայ ձգել իշխանութիւնը: Կը խնդրեմ բոլոր հայրենակիցներէս պահպանել հանդարտութիւնը որ անհրաժեշտ է լուծելու համար ներկայ դժուարութիւնները, ի շահ երկրին եւ անոր ապահովութեան»:

Մամուլը միեւնոյն ատեն հրատարակեց երկու հակառակորդներուն՝ Պ. Տումէրկի եւ Պ. Էռիօյի հրաժարագիրները, որոնք փոխադարձ մեղադրանքներ կը յայտնեն ակներեւ դառնութեամբ: Տեղի անձկութեան պատճառաւ, երկու նամակներուն իմաստը միայն կու տանք:

Պ. Տումէրկ գիտել կու տայ թէ՝ Պ. Էռիօ իր կուսակցութեան համագումարէն լիազօրութիւն ստացած էր համաձայնելու, բայց մերժեց գործակցիլ, եթէ քուէարկութեան դրուէր առժամեայ ելմտացոյցը: Ուրեմն կարելի չէր շարունակել զինադուլի դահլիճը, մանաւանդ որ երեսփ. ժողովի արմատական խմբակցութիւնն ալ նոյնիմաստ բանաձեւ մը կը քուէարկէր եւ արմատական նախարարները կը հրաժարէին:

Պ. Տումէրկ իր մեղադրանքները աւելի չեշտակի դրաւ՝ մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը, ուր կ՚ըսէ թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին իր հակառակորդներուն կողմէ, դահլիճը ձգելու համար նոյ. 15ին: Այս առթիւ ծանր մեղադրանք մը կ՚ուղղէ արմատականներուն դէմ,— «մարդիկ որ պատասխանատու են այն քաղաքականութեան որ յանգեցաւ փետրուարի խռովութեանց եւ անդէն վեթերաններու մահուան»: (Հերքուեցաւ այս կէտը):

Իսկ Էռիօ իր հրաժարագրին մէջ մասնաւորապէս կը մեղադրէ Պ. Տումէրկը՝ կարգ մը օրինազանցութեանց համար: «Դուք ուղղակի դիմեցիք ժողովուրդին եւ անթելի միջոցաւ ճառ խօսելով անոր առաջարկեցիք էապէս քաղաքական կարեւոր բարենորոգումներ որոնց մասին կառավարութիւնը բան չէր գիտեր ձեր ճառէն առաջ»: Իրենց տեսակէտները պարզելէ յետոյ, Պ. Էռիօ կը շարունակէ.— « Ձենք հասկնար թէ ինչո՞ւ կ՚ընդդիմանաք կանոնական ելմտացոյցին քուէարկութեան, զոր դուք անձամբ այնքան ուժգնօրէն յանձնարարեցիք փետրուար 27ին: Ներկայ երեսփ. ժողովը ձեր կառավարութեան տուաւ ամէն ինչ որ ուզեց ան: Նոյնիսկ իր իրաւասութեանց մէկ մասն ալ զիջեցաւ: Ճիշդ է, կ՚ըսէք թէ դուք որոշած չէք անմիջապէս լուծել երեսփ. ժողովը, բայց կ՚ուզէք տեւապէս պահել անոր կարելիութիւնը, սպառնալիքը: Երեսփոխաններուն վախը այն չէ որ իրենց ընտրական շրջանները պիտի վերադառնան, այլ այն ամօթը որ ժողով պիտի գումարեն ճամբուելու եւ խռովութեանց կրկնակ սպառնալիքին տակ »:

⁂ Ինչպէս գրած էինք, ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հսկէր բարեկարգութեան: Թեթեւ ցոյցեր տեղի ունեցան մեծ հրապարակներուն վրայ եւ 50—60 հոգի ձերբակալուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԻՆԸ ՎԱՌԵՆՔ
ՍԵԻ ԻՆԸ ՓՐԿԵՆՔ...

— o —

Ոչ հանելուկ է, ոչ բառախաղ, ոչ ալ... «պրովոկացիա»:

Վաւերական պատմութիւն:

Գիտէք որ ինը հայ անմեղ աշխատաւորներ դատապարտուեցան Նիւ Եորքի մէջ, Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան պատրուակով:

Գիտէք նաեւ որ, այս ինը զոհերուն բարեկամները վերաքննութեան դիմած են, աջակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, որ հանգանակութիւն մըն ալ բացած է, այս նպատակով:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր ո եւ է մարդ կամ հոսանք, այսպիսի պարագայի մը մէջ:

Առնուազն՝ բարեացակամ չէզոքութիւն, սպասելով որ արդարութիւնը երեւան ելլէ:

Այսպէս չեն մտածեր, սակայն, մեր կարմրուկները:

Երբ անխիղճ եւ անարդար վճիռը արձակուեցաւ, անոնք ծափ ու ծնծղայ զարկին եւ խրախճանքներ սարքեցին, աւետելով թէ «աշխատաւորական զանգուածներու ճնշման տակ, արդարադատութիւնը ելեկտրական իրկիզման ենթարկեց Մատթէոս Լէյլէկեանն ու Նշան Սարգիսեանը»: (Բանուոր):

Իսկ երբ վերաքննութեան ձեռնարկուեցաւ, նոյն «Բանուոր»ը — «օրկա՛ն ամերիկահայ բանուորութեան— գրեց ամենայն շնականութեամբ.

— « Խորհրդային Հայաստանի բարեկամ՝ Հակադաշնակ ժողովրդական Մարմինը պէտք է գլխաւորէ պայքարը Դաշնակցութեան դէմ, ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԵԾԱԾԱՒԱԼ ԵՒ ՎՃՌԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԵՐԹԵՐ ՊԷՏՔ Է ՍՏԻՊԵՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, ՄԵՐԺԵԼ ԴԱՏԱՎՃԻՌԻ ՎԵՐԱՆԿԱՏԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌՆՈՒԻԼԸ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԱՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՅԱՊԱՂ »: (22 օգոստ.):

Հազուադէպ զուգադիպութեամբ մը, այս միջոցին վերաքննութեան խնդիր ունին նաեւ ինը ամերիկեան սեւամորթներ, որոնք երեք տարի առաջ մահուան դատապարտուած են Սքօցպորոյի մէջ, չեմ գիտեր ի՛նչ ոճիրով:

Ուաշինկթընի դաշնակցային բարձրագոյն ատեանը անցեալ տարի բեկանելով այս մահավճիռները, հրահանգեր է վերաքննել զայն:

Բայց, Ալապամայի նահանգի բարձրագոյն ատեանը մերժած է վերաքննութիւնը, «ինը անմեղները անգամ մը եւս ելեկտրական իրկիզումի ատեւերին տակ դնելով »:

Նոյն «Բանուոր»ն է որ կը հաղորդէ այս տեղեկութիւնները:

Արդ, մեր կարմրուկ առաքեալները չեն ուտեր, չեն խմեր, եւ մասնաւոր խմբագրական մը շարադրելով, արդարութիւն կ՚աղաղակեն: Ու կը յայտարարեն յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան.

— « Տիրող դասակարգը լաւ ըմբռնած է, որ ինը տղաներու ազատումը պիտի նշանակէ նոր դարագլուխ մը աւելի քան 12 միլիոն սեւամորթ ժողովուրդին: Այս գիտակցութեամբ ան կ՚ուզէ տեղի չտալ բոլոր փաստերուն եւ միլիոնաւորներու բարձրաղաղակ բողոքներուն:

Արդարեւ ինը սեւամորթ տղաներու դատը՝ դատն է բանւոր դասակարգին եւ 12 միլիոն սեւամորթ ժողովուրդին: Այդ ինը տղաները այլեւս սովորական անհատներ չեն, այլ միլիոնաւոր տանջուածներու խորհրդանիշներ»: (9 Հոկտ.):

Ուրեմն, թող վառին — աշխատի՛նք որ « զանգուածային ճնշման » տակ վառին — ինը հայ բանուորները, բայց փրկուին ինը սեւամորթ բանուորները:

Աշխարհ կը փլի, կամ իրենց լեզուն կը չորնայ, եթէ սեւին համար պահանջուած արդարութիւնը խնդրեն նաեւ ճերմակին — իրենց հարազատներուն համար:

Ի՞նչ կ՚ըսէք, այս կապելիք ապուշները գլխո՞վ կը մտածեն թէ ոտքով:

ՎԱՀԷ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

1935Ի ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

»»»··«««

Անգլիական կառավարութիւնը, 1922ի եւ 1930ի ծովային խորհրդաժողովներուն անուանապէս հաւանած էր ծովային հաւասար ուժեր ունենալ՝ իր երկու մրցակիցներուն՝ Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի հետ։

Հակառակ ասոր, սակայն, ան, փաստօրէն կը ձգտի իր ձեռքերուն մէջ պահել ծովային գերիշխանութիւնը կամ առաջնութիւնը։

Անգլիական նաւատորմին գլխաւոր ուժերուն գլխաւոր խարիսխը, 1925էն ասդին, Սինկափուրն է։ Վերջին տարիներու ընթացքին, Ծայր. Արեւելքի կացութիւնը սրուած ըլլալով, բրիտանական կառավարութիւնը արագացուց Սինկափուրի խարիսխին շինութիւնը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ 1935ին եւ ոչ թէ 1940ին, ինչպէս կ'առաջարկուէր։ Այդ խարիսխի շինութեան հետ, կը շինուի նաեւ Փորթ-Տարուինի խարիսխը՝ թեթեւ ուժերու համար, Աւստրալիոյ հիւսիս-արեւմտեան եզերքը։

Այս երկու նոր խարիսխները, միանալով նախապէս գոյութիւն ունեցող Անգլիոյ Հնդկ. եւ Խաղաղական ովկիանոսներու խարիսխներուն (Սէյլան կղզին, Պոմպէյ, Սինկէյ, Քլանտ) կը ստեղծեն ծովային բացառիկ ուժ մը՝ Խաղաղականի աւազանին մէջ բրիտանական իշխանութեան պահպանութեան համար, եւ, միանգամայն, այդ աւազանին արեւմտեան մասին մէջ թշնամական որ եւ է շարժման դէմ գործելու համար։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է այն որ անգլիական ծովային խարիսխներու դրութիւնը եւ ծովային պաշտպանեալ հաղորդակցութիւնները կը կրկնապատկուին ներկայիս, ոչ-նուազ հսկայ օդային կայաններու դրութեամբ մը եւ կայսերական օդային գիծերով։ Թղթատարական-ճամբորդի օդային գիծը, որ այսօր այլեւս իրար կը կապէ Անգլիան ու Հնդկաստանը, պիտի շարունակուի դէպի Աւստրալիա՝ այս տարուան վերջաւորութեան։ Միեւնոյն ատեն, գոյութիւն ունի կայսերական օդային ուրիշ գիծ մը, որ հիւսիսէն դէպի հարաւ կը կապէ ամբողջ ափրիկեան երկրամասը եւ Լոնտոնը՝ Քէյփթաունի։ Կը նախատեսուի, նաեւ նոր օդային գիծեր հաստատել Ափրիկէի արեւմտեան ծովեզրը՝ համապատասխան՝ բանող կամ պահեստի ծովային ճամբուն։ Բոլոր այս գիծերը ունին ռազմագիտական առաջնակարգ արժէք։ Անոնք կ'ապահովեն օդային ուժերու արագ թռիչքը՝ բրիտանական որ և է վտանգուած կէտը կամ, Ափրիկէի, Աւստրալիոյ թէ Ասիոյ մէջ հաւանական պատերազմի մը վայրը։ Այդ գիծերը ապահովուած են օդային հրաշալի խարիսխներով եւ բազմաթիւ օդակայաններով։

Բրիտանական կայսրութիւնը, իր այժմու օդային այս անօրինակ կազմը ստեղծելէ առաջ հիմը դրած խարիսխներու կազմակերպութեան մը, որ իր նմանը չունի եւ որ իրեն կարելիութիւն կուտայ իր օդային ուժերը արագօրէն տանելու, որ եւ է պատերազմի ատեն, իր տիրապետութեան տակ գտնուող որ եւ է տեղ մը՝ օգտուելով, միշտ, օդային խարիսխներէն։ Շատ մը տեղեր, օդային խարիսխները կը գտնուին ծովային խարիսխներու տեղը, ու, կարծես, կը կրկնեն զանոնք։ Սինկափուրի հսկայ խարիսխին հետ, որ այժմ կը կառուցուի, Մալաքքայի Թերակղզին մէջ, կը շինուին շուրջ 40 օդակայաններ՝ զանազան տեղերու մէջ, նպատակ ունենալով մեծ թիւով օդանաւեր հաւաքել հոն՝ ի հարկին։

Անգլիա, ուրեմն, կը ձգտի ընդլայնել իր օդային եւ ծովային խարիսխները՝ որոնք իրար կը լրացնեն, եւ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ովկիանիայի հաղորդակցութիւնները։

Անգլիա, ճիշդ այդ ձեւով, բայց աւելի ծածուկ ու վերապահօրէն, կը զօրացնէ նաեւ իր Ատլանտեանի խարիսխներու դրութիւնը՝ ընդդէմ իր գլխաւոր մրցակցին՝ Միաց. Նահանգներու։ Անգլիա Ատլանտեանի հետեւեալ ծովային խարիսխները ունի,— Հալիֆաքս, Պերմուտա, Թրինիտատ, Ճամայիքա։ Ասոնք շատ լաւ խարիսխներ են՝ թեթեւ ուժերու համար, որով կրնան ծառայել իբրեւ նեցուկ-վայրեր։ Այդ խարիսխները մասնաւոր նշանակութիւն պիտի ունենան, սակայն, ոչ միայն ծովային ուժերու միացմանը համար, այլ եւ որպէս խարիսխներ օդային տորմիղին։

Նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին Անգլիոյ եւ Քանատայի միջեւ օդային հաղորդակցութիւն հաստատելու։ Արդէն իսկ օդային փորձեր կը կատարուին բրիտանական կառավարութեան հովանաւորութեամբ։ Պերմուտներէն (կղզի) մինչեւ Լոնտոն օդային հաղորդակցութիւնը ոչ թէ զբօսաշրջաի պիտի ծառայէ, այլ ռազմագիտական մեծ արժէք պիտի ստանայ։

Ատլանտեանի մէջ ապագայ պատերազմի մը պատրաստութիւնը, ինչպէս ըսինք, կը կատարուի աւելի ծածուկ կերպով, քան Խաղաղական ովկիանոսի մէջ խարիսխներու կառուցումը։

Անգլիական ամէնէն ուժեղ նաւեր, Ատլանտեանի տորմիղէն, «բարեկամական» այցելութիւն տուին ամերիկեան նաւահանգիստներուն։ Ասոր բացայայտ նպատակն էր ուսումնասիրել այն վայրը, որ ապագայ պատերազմին թատրը պիտի ըլլայ։

Ապագայ նաւային խորհրդաժողովին, Անգլիա կտրուկ կերպով պիտի ընդդիմանայ, եթէ առաջարկուի կամ փորձուի արգելք ըլլալ ծովային թէ օդային խարիսխներու կառուցման եւ ամրացման, աշխարհի որ գօտիին մէջ ալ ըլլայ։

Կարելի է անվարան ըսել որ, Ճափոնի դեռ ոչ-պաշտօնապէս բանաձեւած ցանկութիւնը, որով կ'ուզէ տկարացնել եւ պարզել Սինկափուրի խարիսխը, Անգլիոյ ամենակտրուկ մերժման պիտի բախի։ Ընդհակառակն, հիմքեր կան կարծելու թէ Անգլիա պիտի օգտուի ջնջումէն Ուաշինկթընի դաշնագրին այն համեմատութեամբ որ դրուած էր զանազան տորմիղներու կազմի մասին, — իբրեւ հետեւանք Ճափոնի կողմէ դաւի մը՝ զոր պիտի բացատրենք իր կարգին, — եւ ինք ալ, իր կարգին պիտի հրաժարի դարձեալ Ուաշինկթընի դաշնագրի այն կէտէն որով կ'արգիլուէր Խաղաղականի ճշդուած գօտիներուն մէջ նոր խարիսխներու շինութիւնը եւ պիտի ուզէ առիթէն օգտուիլ՝ Հոնկ-քոնքը ամրացնելու իրաւունքը ապահովելու համար։

Միանգամայն, վստահութեամբ կարելի է ըսել թէ ամերիկեան կառավարութիւնը եւս եթէ ուզէ Անգլիային պահանջել որ Ատլանտեանի իր ծովային խարիսխները զինաթափ ընէ, պիտի հանդիպի նոյն վճռական մերժման անգլիական ծովակալութեան կողմէ։

Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ սուր վէճի նիւթ պիտի դառնան, ամէն բանէ առաջ, զանազան տեսակի նաւերու չափերն ու անոնց թիւը։

Մեծն Բրիտանիա, որ իր տորմիղի համար բազմաթիւ նեցուկ-կէտերու ցանց մը ունի՝ պատերազմական բոլոր հաւանական թատերքին համար, կրնայ համեմատաբար սահմանափակ չափերով ծովային պատերազմական միութիւններու շինութիւնը յանձն առնել եւ անոնցմով բաւարարուիլ։ Միեւնոյն ատեն, պաշտպանելու համար իր համաշխարհային ծովային տիրապետութիւնը, ան ստիպուած է կարելի եղածին չափ մեծ թիւով նրման մարտանաւեր ունենալ։ Այդ էր պատճառը որ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ անգլիական կառավարութիւնը առաջարկեց նուազեցնել նաւերու անջատ տարողութեանց չափը՝ 35.000էն 25, նոյն իսկ 22 հազարի, իսկ անոնց թնդանօթները 16 «ինչ»էն (1 ինչ՝ 16 մմ.) 12 ինչի։ Ան առաջարկեց նուազեցնել նաեւ անջատ տարողութիւնները ուրիշ պատերազմական նաւերու, ինչպէս եւ անոնց թնդանօթներուն չափը։

1930ին, Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովին, Մեծն Բրիտանիա հաւանեցաւ ժամանակաւոր ձեւական զիջումի մը՝ սահմանափակելով, մինչեւ Լոնտոնի դաշնագրին կողմէ ճշդուած ժամանակաշրջանի լրացումը, իր յածանաւերու տորմիղին կազմը՝ իջեցնել 50ի։ Բայց, իրականին մէջ, անգլիական ծովակալութիւնը երբեք հրաժարած չէ իր հին պահանջէն։

Ան իր այդ պահանջը պիտի կրկնէ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին, բայց, հիմքեր կան կարծելու թէ պիտի հանդիպի ամերիկեան պատուիրակութեան վճռական ընդդիմութեան։ Ցածնաւերը չեն կրնար պաշտպանել ծովային առեւտուրը ընդդէմ սուզանաւերու եւ օդանաւերու յարձակումներուն, բայց միեւնոյն ատեն, անոնք կը ներկայացնեն յարձակման առաջնակարգ զէնքեր, որոնք հիանալիօրէն կրնան փճացնել թշնամիին առեւտրական նաւերը, կտրել անոր հաղորդակցութեան գիծերը, յանկարծ յարձակիլ անոր նաւահանգիստներուն եւ ծովեզերեայ զանազան խոցելի վայրերուն վրայ։ Անգլիական ծովակալութիւնը ասկէ առաջ առաջարկած էր 70 յածանաւ ունենալ՝ իբրեւ նուազագոյն պաշտպանութիւն։ Իրականին մէջ, յածանաւերուն դերը կը բացատրուի ոչ թէ «պաշտպանութեամբ», այլ յարձակողականութեամբ։ Ասոր համար է որ անգլ. ծովակալութիւնն ու մամուլը կողմնակից են անոնց թիւը բարձրացնելու։ Ըսինք, արդէն, թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը բուռն կերպով պիտի ընդդիմանայ ասոր։ Եւ եթէ Անգլիացիները պնդեն, կրնայ անյաջողութեան մատնուիլ նախ յառաջիկայ խորհրդաժողովը, ինչպէս որ եղաւ Ժընեւին։

Ականակիր նաւախումբերու խնդիրը ապահովաբար դժուարութիւններ պիտի չյարուցէ։ Բրիտանական ծովակալութիւնը մասնաւոր դժգոհութիւն մը չունի նախանշուած տարողութենէն՝ (150.000 թոն), իբրեւ ընդհանուր չափ՝ թէ անգլիական եւ թէ ամերիկեան այդ դասակարգի բոլոր նաւերուն։

Բայց, եթէ Ֆրանսա եւ, անոր հետեւելով, Իտալիա մերժեն ընդծովեայ տորմիղներու սահմանափակումը, կրնայ ըլլալ որ Անգլիա առաջարկէ իրենը աւելցնել։

Որքան ալ կարելի ըլլայ հասկնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ բրիտանական տեսակէտը ընդծովեաներու մասին՝ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին, հարկ է յիշեցնել այն առաջարկը զոր Անգլիան բրած է բոլոր խորհրդաժողովներուն ուղելով ամբողջովին վերցնել կամ զանոնք նուազագոյն տարողութեան մը իջեցնել։ Շատ հասկնալի է թէ ինչու Լոնտոն դէմ է սուզանաւին, քանի որ ինք ծովային մեծ առեւտուր ունի, իսկ սուզանաւը մեծ վտանգ մըն է ասոր։ Տարակոյս չկայ թէ անգլիական առաջարկին պիտի ընդդիմանան Ճափոն եւ Ֆրանսա, որոնք ամենամեծ թիւով սուզանաւեր ունին։

Ք.

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

Mineur պատարագիս առթիւ

Եկեղեցի։

Հոյակապ բառ մը ինքնին. կրօնական եւ միաժամանակ ազգային հաստատութիւն մը մեզ համար։ Խորհրդաւոր նոյն իսկ երբ խօսակցութեան մը մէջ նմանողական իմաստով գործածուի (եթէ այս բարիք ընես, եկեղեցի մը շինած պիտի ըլլաս)։

Այս մտածումները եւ տարիներով անոր համար սիրով տարած ծառայութիւններս մղեցին զիս խորհելու թէ ինչո՞ւ չունենայ ան, երգուած պատարագներէն զատ ուրիշ նոր պատարագ մը։

Նկատելի է անշուշտ՝ թէ Եւրոպացիք ունին բազմաթիւ պատարագներ ոչ միայն ձայնական՝ այլ դեռ բազմատեսակ գործիական երաժշտութեամբ ճոխացուած։ Եւ եթէ կարելի է ունենալ դէթ ներկայ երգուածներէն աւելի ուսումնասիրուած նոր՝ բայց կրօնական երաժշտութեամբ գրուած պատարագ մը, ես որ եւ է պատճառ չեմ գտներ սիրով տանելու զայն եկեղեցիէն ներս։

Նպատակս մեր աւանդութիւնները վտանգել չէ երբեք, երբ անոնց պահապաններէն մին եղած եմ ցարդ եւ տեղն է որ հրապարակաւ յայտնեմ ցաւս ներկայ երիտասարդութեան, որ չի հետաքրքրուիր մեր շարականներովը, մեր այդ գոհարներովը, մեր այդ շատ բարձր ու գեղեցիկ բանաստեղծութիւններովը։ Եւ երբ Եւրոպացին չունի այդ, անոնք պէտք է որ մեր հպարտութիւնը հանդիսանան։ Մեր նախահայրերը անոնցմով ճոխացուցեր են մեր եկեղեցին, պատճառ մը ունի՞նք զանոնք կորսնցնելու։ Եւ Եւրոպացին կը հիանայ դեռ մեր եկեղեցական ընդհ. արարողութիւններուն վրայ՝ որոնց կարեւորութիւնը, ա-ւա՜ղ, օր ըստ օրէ կը ցնդի մեր մէջ, երբ գնահատելու կարողութիւններ հետզհետէ կ'անհետանան։

Անդրադառնալով նիւթիս, կը ստիպուիմ բոլորին նկատառման յանձնել՝ թէ պատարագը կազմողը երգը չէ՝ այլ բառերն են։ Եւ դեռ կայ թիւ-պատարագ (messe—basse) որ հաւատացեալին համար այնքան համարժէք է որքան գործիական երաժշտութեամբ գրուած ճոխ պատարագ մը։ Եւ հաւատացեալը Ս. Հաղորդութեան կ'արժանանայ թիւ-պատարագով ալ։

Այսպէս, 1931 տարին գրեթէ ամբողջութեամբ աշխատեցայ պատարագը եղանակաւորելու եւ այն տարուան 27 դեկտ.ին երգեցինք մեր եկեղեցին մէջ եւ յաջորդող 28 յունուարին Մասլինի եկեղեցին, միաձայն ձեւին տակ։ Պատարագս առաջին անգամ միաձայն երգելու մտածումս ժողովուրդին վարժութեան ենթարկելու փափաքս էր։

Սոյն արարողութիւններէն անմիջապէս յետոյ ձեռնարկեցի պատարագս բազմաձայնելու գործին, եւ ենթարկելով ծանօթ երաժիշտ Պ. Գ. Ալէմշահի քննութեան, արդէն սորվեցուցի «Կոմիտաս» երգչախումբին, որուն անդամներուն գնահատելի գոհողութեան շնորհիւ եւ Հոգ. Հօր. Քիպարեան սրբազանին եւ Պատ. Հոգաբարձութեան կողմէ տրուած արտօնութեան հետեւանքով, պիտի կարենանք երգել զինադադարին 16րդ տարեդարձին առթիւ եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք հանդիսութեանց եւ հոգեհանգստեան պաշտամունքին առթիւ։

Պատարագիս կազմութեան ձեւին մասին պատշաճ համարեցի քանի մը ծանօթութիւններ տալ ժողովուրդին։

Նկատի ունենալով միօրինակ եղանակով պատարագի մը ձանձրալի բնոյթը, նախասիրեցի եղանակներու (gamme) այլափոխութիւններ շաղկապել։ Այդ շաղկապումներուն մէջ ուշադիր եղայ Աւետարաններուն կապակցութիւններուն՝ որոնք ցարդ mineur եղանակին վրայ եղանակաւորուած կը կարդացուին, եւ սրբասացութիւններուն՝ որոնք հաճելի կերպով ձայնագրուած են արդէն։ Ուշադիր եղայ սարկաւագին երկար տեւողութիւն ունեցող մասերուն (Առաջնորդ, Գոհութիւն եւն.), անփոփոխ պահելու համար զանոնք։ Պատարագիչին համար՝ որուն դերը աւելի աղօթել է քան երգել, շատ պարզ ոճ մը նախընտրեցի, մանաւանդ անոր կարճ տեւողութիւն ունեցող աղօթքներուն մէջ, իսկ մնացեալները հինը յիշեցնող պարզ եղանակաւորումներով գրեցի, միաժամանակ դիւրացնելով երգեցիկ խումբին գործը։ Երաժշտական ու-րիշ պատճառներ ալ դեռ կան, նախընտրելու, պատարագիչին համար, բաւ կարելւոյն պարզ ոճ մը։

Խնամք դրի պահելու գրուածքին բառական իմաստը, եղանակաւորելով պատարագը, անոր արտասանութեան ձեւը իբր հիմ բռնելով։ Սա կը պարտադրէ զիս խնդրել յարգոյ ժողովուրդէն, ի ձեռին ունենալու պատարագի գրքոյկ մը, անոր բառական կազմութեան ուշադիր ըլլալու համար։ Անձնական փորձառութեամբս գիտեմ թէ սխալ բառերով երգող դըպիրներ ալ դեռ չեն պակսիր։

Բառական իմաստին պահպանման սոյն նախանձախնդրութիւնս սատարած է ինքնին՝ պատարագին ընդհ. տեւողութեան, երբ աւելորդ խաղարկութիւններով, իմաստին արտայայտութիւնը պահել գրեթէ անկարելի է։

Գեղարուեստին անհաւանութեան առջեւ տխմար ըլլալու է ըսելու՝ թէ ասկէ լաւ չըլլար։ Միայն կարգինք իրաւասու են բաղդատականը ընելու հիներուն հետ, վերլուծելու, որ եւ է նոր գրուածքի մը գեղարուեստական արժէքը։

Բարեկամներէս մին մէջ կը բերէ, քննադատութեան մասին խօսուած վճռականութեան մը պահուն, չեմ գիտեր որ օտար իրաւագէտին գեղեցիկ մէկ խօսքը. «Քննադատութիւնը գեղարուեստ մըն է, որուն խորը պէտք է թափանցել»։ Ի՞նչ մեծ խորհուրդ։ Որովհետեւ սխալ կամ նպատակաւոր կարծիքները յառաջդիմութեան գլխաւոր խոչընդոտներն են։

Հոգեկան որպիսի մեծ գոհացում զգած եմ, երբ պատարագիս որ եւ է մասին համար հարցում բրած են եւ ես կրցած եմ պատասխանել։ Եւ որքա՜ն սիրուն է այդ սկզբունքը. ուղղակի գործ ունենալ ենթակային հետ, բացատրուիլ եւ իրար հասկնալ, անոնց երկու բառեր, որոնք կրնամ ըսել նոյն իսկ՝ թէ փրկիչի դեր ունին։

Ինծի հարց տուին թէ ի՞նչ պատճառով կը խորհիմ պատարագս երաժշտական դատաստանի ենթարկել։ Շատ պարզ է։ Երբ գործս եկեղեցական է, կը նկատեմ թէ ինքնին ազգային է. եւ երբ ազգային է՝ բոլորը հետաքրքրող գործ է։ Սոյն հետաքրքրուողներուն ձեռնհասները բնականաբար երաժիշտներն են։ Եւ երբ անոնք աննպաստ չարտայայտուին պատարագիս մասին, ժողովուրդին կը մնայ վարժութիւն փնտռել։

Անժխտելի իրականութիւն մըն է թէ մարդուն ամէնէն հաճելի բաները իր վարժութիւններն են։ Բայց նոյնքան անժխտելի իրականութիւն է ըսել նաեւ թէ վարժութիւնները հետզհետէ կը կազմուին մարդուն մէջ։ Երբ օրինակները կոկիկ բայց ազդու բացատրողներն են, կը խորհիմ, օրինակ, հարցնել թէ ո՞ր չափու վրայ շինուած եւ աղուոր կօշիկը դէթ քանի մը օր անհանգիստ չէ բրեր կրողը։ Այսպէս անկարելի չէ որ պատարագս իր առաջին օրերուն առ հասարակ ականջներու հեշտ չհնչէ, բայց այդ երբեք չի նշանակեր թէ անկարելի է իւրացնել զայն։ Ահա հոգ է երաժիշտին եւ ժողովուրդին դերերուն տարբերութիւնը։ Երաժիշտը շատ աւելի դիւրին կը տեսնէ երաժշտական գրուածքի մը որպիսութիւնը եւ այդ միակ պատճառաւ փափաքող եմ որ երաժիշտները արտայայտուին։ Հետեւաբար, երբ նպաստաւոր է անոնց կարծիքը, փափաքող եմ ժողովուրդին համբերատարութեան, գտնելու նաեւ իր վարժութիւնը տարբեր պատարագով ալ։

Ազգի մը յառաջդիմութեան կարեւոր ազդակներէն են նաեւ յարգանքն ու հնազանդութիւնը։ Կօշկակարը երբեք պէտք չէ տայ ինքզինքին խօսելու՝ կարծիք յայտնելու գլխարկի մասին եւ այսպէս շարունակաբար։ Սա ինքնագիտակցութիւն է եւ անհրաժեշտութիւն ազգային գոյութեան։

Պատարագս կաթողիկոսին հաւանութեան ենթարկելու մտածումս չունէի. բայց երբ խորհեցայ երաժշտական դատաստանի ենթարկել զայն, յարմար նկատեցի բոլորովին լմնցած գործ մը ներկայացնել։ Եւ երբ մանաւանդ խիստ վստահաբար գիտեմ թէ եկեղեցիներուն մէջ տարիներէ ի վեր երգուած եւ արդէն վարժութիւն

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (41)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Անոր ծով աչքերը արցունքով ուռեցան դարձեալ։ Խեղդուած էր անցեալի տառապանքով ու զոհերով։ Փորձեց խօսիլ, սակայն հեկեկանքը խեղդեց զինքը։ Ես շարունակեցի.

— Ի՞նչ է անունդ, քոյրիկ։

— Ֆիտան է, բայց կը ներես որ հայերէն չեմ գիտեր։ Իսկ մայրիկս դեռ կը պահէ այդ լեզուն։ Մայրս լսած է ձեր մասին։ Արդ, կ'աղաչեմ եղբայր, հանդիպիս անգամ մը մօրս, մեծ փափաք ունի ձեզ տեսնելու, ձեզմով մխիթարուիլ կ'ուզէ։

— Կուգամ, կուգամ։ Բայց ի՞նչպէս կրնամ գտնել։

— Մայրս Պերա Մազօ կը կոչեն։ Գիւղին հացթուխն է։ Հրապարակ որ մտնես, ուղղակի մօրս թոնիրի քով կը տանի քեզ։ Մնաս բարով ըսելով դուրս եկաւ ընկերոջը հետ։

Ֆիտանի հետ այդ օրը տեսնուիլս դէշ տպաւորութիւն թողուց աղաներուս վրայ։ Թէեւ ինծի բան մը չըսին սակայն թթուած ու քթով-պնչով կը խօսէին հետս։

ՊԵՐԱ ՄԱԶՕՆ

Երեկոյեան գործս լմնցաւ։ Վաղուանափայտ ունէինք այդ օրը, ուստի որոշեցի Պերա Մազօն գտնել։ Փողոցի ուղղութեամբ կը յառաջանամ, պզտիկ տնակի մը քով, հաստատուած թոնիրի մը կողքին, կարճ ու կլոր, 60ի մօտ, առոյգ ու կորիճ ծերուկ մըն է Պերա Մազօն, հացթուխը։ Անոր ճակտի ու ականջներու վրայ փռուած մազերը, խանձած ու դեղնած էին։ Կը բարեւեմ հայերէն, անակնկալի բերելով զինքը։ Կը ցնցուի ու ձեռքի անդխոցը վար կը ձգէ թոնիրի մէջ։ Ու դառնալով ինծի, կը չափէ ոտքէս մինչեւ գլուխս, ու քիւրտերէնով կ'ըսէ.

— Աղտո՛տ, Հայ ձեւանալով, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, սատկէ, կորսուէ ասկէ։

— Ըսել կ'ուզեմ թէ դուն Պերա Մազօ՞ն ես։

— Հա, ես Պերա Մազօն եմ, ի՞նչ գործ ունիս։

— Ջէ՞ որ ես ալ Պերա Մազօ փրկնտող Հայն եմ։

— Սուտ կը խօսիս։

— Ճիշդ կը խօսիմ։

— Չեմ հաւատար։

— Կը հաւատացնեմ։

Անմիջապէս ձեռքս բռնելով մտանք քովի տնակը, որ իրեն կը պատկանէր։

— Ի՞նչ է անունդ, Հայ տղայ։

— Մարգար Մ. Բարխեան։ Հայրենիքս Մուշ, ծննդավայրս՝ Ալվառինջ գիւղ։

— Դարձեալ չեմ հաւատար, մինչեւ որ «Հայր մեր»ը չըսես։

Եւ սկսայ «Հայր մեր որ յերկինս ես», մինչ ինքը երեսը կը խաչակնքէր։

Ու բռնելով իմ գլուխս սեղմեց իր կուրծքին եւ անյագ ու կարօտով ըմ-կսաւ համբուրել երեսներս։ Կ'ըսէր.— Իմ Պետօն առողջացաւ ու գիրկս կը գտնուի, թող իր ոսկորները հանգիստ ըլլան։ Նոյնպէս թող հանգիստ ըլլան մօրդ ոսկորները, որ առ այժմ կը վայելես մօր մը գուրգուրանքը։ Ասկէ վերջ քու լուալ, կարել, ուտել-խըմելը, քու մօր հոգուն պարտք թող ըլլայ։

Երբ ուզեցի իր անցեալին ծանօթանալ, ըսաւ.— Պատմութիւնը երկար է, մինակ այսչափ գիտցիր, որ ես ալ Մշեցի եմ ու Փողրկով գիւղացի. բռնակալութեան շրջանին ձգելով մեր օճախը, ամուսինս Խաչոյի եւ երկու տարեկան տղուս՝ Պետոյի հետ փախանք Պչերեկ եւ Սասի անունով հայ գիւղ մը բնակեցանք։ Ամուսինս կարիճ աշխատող, մտաւ ծառայ տեղացիներուն քով։ Ես ալ ամառ ժամանակ անոր ետեւէն հասկաքաղ կ'ընէի, այսպէս, ասոր տարուան մէջ 50 քիլէ ցորեն աւելցուցինք։ Այդ օրերուն մէջ ցորենը աժան, քիլէն 2 ոսկի։ Ծախելով մեր 50 քիլէ ցորենը, 100 ոսկի տիրացանք։ Գնեցինք տուն եւ արտեր, եղանք ոչխարի ու տաւարի տէր, եւ պէտք ունեցանք ուրիշներ աշխատցնելու։ Պետոյէն զատ ունեցայ երկու աղջիկ եւս, մեծը Ֆիտան, տեղացի պատուաւոր ընտանիքի մը զաւկին հետ ամուսնացուցի։ Իսկ պզտիկն է Անահիտ։ Տղաս Պետօն ամուսնացաւ, հարսն ու թոռան տէր ալ եղայ։ Ամուսինս մեռաւ առանց աչքը ետեւ մնալու։

Ահա վրայ տուաւ աշխարհաքանդ պատերազմը։ Տղաս զինուոր առին, ուրիշներու հետ գնաց ու ալ չեկաւ։ Ահա յաջորդեց ջարդ ու կոտորած, քանդեցին, կողոպտեցին, տարին ինչ որ ունէինք։ Ամէն մարդ գլուխ առած կը փախչէր։ Փեսաս Թումէն Ֆիտանի հետ դէպի Տէրէվէրի փախած էին։ Լուր չունիմ անոնց ազատման մասին։

Իրիկուն մը հարսս, Անահիտը եւ երկու թոռներս, Մարիամ ու Տարօն հետս առած սարսափահար փախանք գիւղէն։ Գացինք պահուեցանք ցորենի արտերու մէջ։ Կէս օրուան ատեն խումբ մը ձիաւոր Քիւրտերէ բռնուեցանք։ Անահիտը դրկէս կորզեցին, առին ձիու քամակին ու փախցուցին, չեմ գիտեր ուր տարին, ուրիշ մը հարսս գետնաքարշ կը տանէր, ու ան չի ձգեր գիրկը բռնած երկու տարեկան տղան, իմ սիրելի Տարօնը։ Փորձեցին տղան հարսիս գիրկէն խլել, ան աւելի սեղմած սրտին՝ օգնութեան ճիչեր կը թողուր։ Խլեցին տղան հարսիս գիրկէն ու երկու զաղաններ պզտիկիս ոտքերէն բռնած քաշեցին ու երկուքի վերածեցին իմ անմեղ Տարօնը, յետոյ կտորները նետեցին մօրը աչքին առջեւ։ Այս ահաւոր տեսարանին առջեւ կը մարիմ կ'իյնամ։ Երբ սթափեցայ, գիշեր էր ու ոչ ոք կար, հարսս ալ տարեր են, կողքիս ծուարած կը մնար վեց տարեկան թոռս Մարիամ, իսկ առջեւս՝ Տարօնիս ճզմուած երկու կտորները։ Կ'առնեմ իմ հոգեհատորիս կտորները ու գլխուս «եազմայ»ին մէջ փաթթելով կը թաղեմ փոսի մը մէջ, իսկ Մարիամը շալկելով կը դիմեմ լեռ։ Կը հասնիմ հոս, Տէր Սլաէ, ուր գտայ փեսաս Թումէն ու աղջիկս Ֆիտանը, որոնք Ամինէ Աղայի շնորհիւ փրկուած էին։ Ան ալ այժմ անոր կը ծառայեն, իսկ ինծի ալ անոնց շնորհիւ տուած է այս տնակը եւ գիւղի հացթուխի գործը։

— Օ, Պերդէ, այս ի՞նչ զուլում էր որ եկաւ, ու տակն ու վրայ ըրաւ մեզ։

— Զուլում, զուլում էր, տղաս, պատմութեան մէջ չտեսնուած բան, չեմ ուրանար, բայց ըսէ կը խնդրեմ, ան ի՞նչ տառապանք էր որ դարերը չտարան, ու փոքր բունակ, դառն կը դառէինք, ու զըրկուած տարէկ կը նստէինք։ Ան ի՞նչ զուլում էր երբ Միրզա բէկ Ցարդամեց փոխ Օհանը ընտանիքի աչքի առջեւ, ականջներէն ու ձեռքերէն կապելով, դրաւ թոնիրի մէջ, ու փայտերը վրան լցնելով ողջ-ողջ խորովեց։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

…եղած բազմաթիւ երգեր Ս. Էջմիածնի հաւանութեան չէին ենթարկուած, եւ ալ ոճիր մը չնկատեցի պատարագիս երգուիլը՝ նախ քան անոր վաւերացումը:

Արդ, գիտակից թէ որ եւ է եղանակ կարելի է լաւ ճաշակի եւ կանոնաւորել, կարեւորութեան գաշնաւորել, կարեւորութիւն կը նկատեմ պատարագիս մայր գոյն քննադատութիւնը եւ կ'ըսեմ.

Ա.— Եթէ պատարագիս մէջ ճնշառելի տեղ կայ, բարեփոխեցէք:

Բ.— Եթէ գրուի պատարագէն որ եւ է կտոր, որ իմ գրածէս աւելի տրամաբանական ու հետաքրքրական ըլլայ, այդ կտորը հիմնապէս փոխենք, անուանը գրողին անունով:

Գ.— Եթէ պատարագս ամբողջութեամբ ճերկայիս երգուածներէն եւ ազգային նուազ արժէք ունի, ամբողջութեամբ մէկ կողմ թողունք, բայց թող գրուի եւ թո՛ղ ունենանք ուրիշ՝ նոր պատարագ, որ երգուի իրաւամբ եւ երաժշտականօրէն ամբողջանայ:

Կը փերջացնեմ խօսքս, սրտագին մաղթանքներով ունենալու գեղարուեստական գործիական երաժշտութեամբ ճոխացուած պատարագներ, ամենայն մեր փրկիչը՝ եկեղեցին:

ՆՇԱՆ Ց. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ
Երաժշտապետ
Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

— o —

Անգլիական թերթ մը գիտել կու տայ, որ քաղաքական սպանութիւնները կը ծաւալին այս վերջին տարիներուն ընթացքին: Եւ կը ներկայացնէ վիճակագրութիւն մը, որ կուգայ լրացնել նախապէս մեր տուած մէկ վիճակագրութիւնը:

10 յունիս 1903ին, Պելկրատի արքայական պալատին մէջ կը սպաննուին Աղեքսանդր Օպրենովիչ թագաւորն ու Տրակա թագուհին:

1914ին, Աւստրիոյ գահաժառանգը, արքեդուքս Ֆրանց Ֆէրտինանտ կը սպաննուի Սերայեվոյի մէջ:

28 յունիս 1928ին, սերպ երեսփոխան մը, խորհրդարանին մէջ, կը սպաննէ Ռատիչը, խրուաթ կուսակցութեան առաջնորդը:

1934 հոկտ. 9ին Մարսէյլի մէջ կը սպաննուի Աղեքսանդր թագաւորը, խրուաթ յեղափոխականներու որոշումով:

Մակեդոնական կազմակերպութեան վարիչներէն Թոտոր Աղեքսանդրով սպաննուեցաւ 1924ին նենգութեամբ: Իր ընկերը, Իվան Միխայլով, երդում ըրաւ լուծել վրէժը: Խումբ մը հակառակորդ դեմին պատկերէ վերջ, հետապնդեց նաեւ զօրավար Փրոթոկերովը:

Մակեդոնացի կին մը, Մէնչա Քարնիճիու, Վիեննայի մէկ թատրոնին մէջ սպաննեց Փրոթոկերովի մէկ բարեկամը, Փանիցա: Ութ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ կինը, սակայն հիւանդութեան պատճառով ներման արժանացաւ: Միխայլով, խանդավառուած կնոջ ընթացքէն, ամուսնացաւ հետը, 1926ին: Վերջերս Պուլկարիայէն Թուրքիա փախան:

1928ին, զօրավար Փրոթոկերով սպաննուեցաւ օր ցերեկով: Իր հետեւորդը եւս, Պայտարով, սպաննուեցաւ Վիեննայի մէջ: Քանի մը օր առաջ, Սոֆիայի քաղաքներուն մէջ սխալմամբ կը սպաննուի մարդ մը, որ կը նմանէր Պայտարովի:

1933 նոյեմբերին, Սինայայի կայարանին մէջ սպաննուեցաւ ռումէն վարչապետը, Տուքա, ռումէն նացիներու (Երկաթեայ պահակ) կողմէ, որոնք յարաբերութիւն կը մշակեն Պերլինի հետ:

Գերման վարչապետը, Ռաթընաու, ընկերվարական Ռուսիոյ հետ դաշնակցութեան կողմնակից, սպաննուեցաւ խումբ մը նախկին սպաներու կողմէ:

Լեհ պետական դէմք մը, Կապրիել Նարուդովիչ, երբ բացումը կը կատարէր նկարչական ցուցահանդէսի մը, սպաննուեցաւ ատրճանակի երեք գնդակով: Մարդասպանը կ'ուզէր սպաննել նաեւ Փիլսուտսկին:

Տումէր սպաննուեցաւ Ռուսի մը կողմէ:

Ճափոնի մէջ, 1931ին կը սպաննուի պատուական նախարար Համակուչի: 1932ին կը սպաննուին ելմտական նախարարը, Ինուցէ, եւ պարոն Թաքումա Տան: 1932 մայիսին կը սպաննուի վարչապետը Ինու Քայ: Այս սպանութիւնները կատարուած են այն պատճառաբանութեամբ թէ ճափոնական քաղաքականութիւնը շատ թոյլ ու տկար կ'առաջնորդուի:

Եղերական վախճան մը ունեցաւ նաեւ Շանկ – Ցօ – Լին: Նախկին հօվին մըն էր այս, որ յետոյ աւազակ դարձաւ, օր մըն ալ Մանչուրիոյ ընդհանուր հրամանատար: Երբ կ'աշխատէր օտար դրամագլուխ գտնել, ընդարձակելու համար չինական երկաթուղիները, ճափոնացիները օդը կը հանեն այն շոգեկառքը, որով կը ճամբորդէր չինացի հրամանատարը:

Անգլիոյ մէջ, Իրլանտացի մը կը սպաննէ Սըր Հէնրի Ուիլսընը:

Վերջապէս կը սպաննուին Տոլֆուս, Զօր. Շլայխէր եւ կինը, Ռոհմ եւ գերման «200 դաւադիրներ»:

Բոլոր այս սպանութիւնները կատարուած են քաղաքական հաշիւներով:

Ո՞ւր է ճիշդը

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը կ'արտատպենք Պոլսոյ Ազգամարտէն: Այս առթիւ ըսենք թէ միայն Յառաջն էր որ վարանեցաւ հրատարակել ակնարկուած լուրը.—

«Բազմավէպ» եւ ուրիշ հայ թերթեր վերջերս մասնաւոր հրճուանքով ծանուցին թէ հայերէնը իբրեւ քննելի օտար լեզու ընդունուած է Ֆրանսայի պաքալօրէայի քննութեանց մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ կրթական նախարարին մէկ գիրը՝ ուղղուած Պ. Զաւէն Ծանդալեանին:

Կը ցաւիմ յայտնելու թէ խնդիրը պարզ թիւրիմացութեան մը կը վերաբերի:

Արդարեւ, ըստ կանոնի, թեկնածու մը, ֆրանսերէնէն զատ, պէտք է գիտնայ նաեւ երկու օտար լեզու, մէկը պարտադիր, միւսը՝ կամաւոր: Պարտադիրն է՝ անգլիերէն կամ գերմաներէն, իսկ կամաւոր՝ իտալերէն, սպաներէն, յունարէն եւն.:

Արդ, հայերէնը պարտադիր լեզուներու կարգը չէ անցած, ինչպէս ոռոշակի կ'երեւի նաեւ կրթական նախարարին պաշտօնագրէն:

Եղածը այն է որ, իբրեւ երրորդ կամաւոր լեզու, թեկնածուն կրնայ հայերէն լեզուի քննութիւն տալ, եթէ հնարաւոր ըլլայ ձեռնհաս քննիչ մը ընկերացնել քննիչ յանձնաժողովին:

Մինչեւ ասիկա նորութիւն չէ, այլ գոյութիւն ունի հինգ տարիէ ի վեր: Արդարեւ, 1929 փետր.ին հրատարակուած կառավարական որոշում մը կը յայտնէ թէ, երկու պաշտօնական լեզուներէն զատ, թեկնածուները կրնան քննութիւն անցընել նաեւ արաբերէն, թուրքերէն, չեխ, հայերէն եւ այլ լեզուներէ, եթէ քննիչ յանձնաժողովը կարենայ այդ լեզուներուն մասնագէտ անձ մը ունենալ:

Հետեւաբար, թիւրիմացութեան մէջ են «Բազմավէպ» եւ միւս հայ թերթերը որոնք գործը այնպէս մը ներկայացուցին որ որպէս թէ հայերէնը իբրեւ պաշտօնական լեզու ընդունուած է պաքալօրէայի մէջ: Պէյրութի Սէն Ժօզէֆի տնօրութիւնը հինէն ի վեր ուզած է որ այսպէս ըլլայ եւ այս ուղղութեամբ ալ դիմումներ կատարած է, բայց ցաւ է ըսել որ ո եւ է դրական արդիւնք չէ քաղած: Այս անգամ ալ, հայ թերթերու լուրին վրայ, երբ կը դիմէ քոմիսէրութեան, բարձր քոմիսէրը կը պատասխանէ թէ այդ տեսակ բան մը չկայ:

Կարծ՝ հինգ տարի առաջ, ուրիշ լեզուներու կարգին հայերէնին համար ալ եղած համեմատաբար համեստ կարգադրութիւն մըն է որ այս անգամ կը ներկայացուի իբրեւ նոր եւ մեծ յաջողութիւն մը:

Պէյրութ Տ.Լ.

Մշակոյթի Օրը

— o —

ՇԱՎԻԼ.— Մեր գաղութը, անցեալ շաբաթ երեկոյ տօնեց Հայ Մշակոյթի Օրը մատուռ – մանկապարտէզի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի մասնաճիւղին: Շավիլի հայ հասարակութենէն աւելի քան 100 հայրենակիցներ ժամանակին լեցուցած էին սրահը. ներկայ էին նմանապէս «Համազգային» Կեդր. Վարչութեան անդամները: Կը նախագահէր Պ. Բերբերեան: Փոքրիկ օրիորդներէ կազմուած խումբ մը հեզահոյէ երգեց, «Ով մեծասքանչ դու լեզու», «Թէ հայրենեաց», «Ազատութեան այն վառ սէրը», եւ ուրիշ երգեր: Մեներգեցին Օր. Գազիկեան «Ես լսեցի մի անուշ ձայն» եւ Օր. Նազիկեան «Ոհ ինչ անոյշ»: Այս վերջինը յուզումով արտասանեց նաեւ Սիամանթոյի «Եղբայրը եղբօրը» բանաստեղծութիւնը: Արտասանեցին նմանապէս Պ. Պ. Ազարիա Տէրիմէնճեան եւ Օր. Սարեան (Ազրիկս): Օր. Զապէլ Տէրմէնճեան եւ Օր. Նազիկեան երգեցին «Այլուխը»: Երգող եւ արտասանող բոլոր աղջիկները ֆրանսական վարժարաններու աշակերտներ են եւ ֆրանսական հողի վրայ հասակ նետած սերունդէն, այնպէս որ մխիթարական եւ խրախուսիչ է անոնց բերնէն լսել հայ խօսք եւ երգը:

Օրուան բանախօսը Պ. Ս. Սասունի կուռ բանախօսութեամբ մը մանրամասնօրէն պարզաբանելով «մշակոյթ»ին նշանակութիւնը, փառաբանեց հայ գիրը, գրականութիւնը, երգը եւ պարը:

Օրիորդներու կողմէ երգուած «Բամ Փորոտան»ով եւ «Յառաջ նահատակ»ով փակուեցաւ հանդէսը:

Գ. Վարդունի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի օփերան

Քանիցս գրած ենք Երեւանի Օփերային այս տարուան խաղացանկին եւ մշակած ծրագրին մասին:

Այս անգամ Երեւանի Օփերայի տնօրէնն է, Գ. Յովհաննէսեան, որ հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ «Խորհ. Հայաստան» թերթին.—

Այսօր (21 հոկտ.) կը բացուի պետական Օփերայի երրորդ թատերաշրջանը երաժիշտ Աղեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերայով:

Այս թատերաշրջանին, մենք պիտի բեմադրենք երկու հայկական օփերա, «Անուշ»ը եւ «Քաջ Նազար»ը: Մեծ յաղթանակ մըն է այս մեր օփերային համար:

Այս տարի հիմը դրինք պարերգային ներկայացումներու:

1934—35 թատերաշրջանը կը տարբերի միւս թատերաշրջաններէն անով որ այս տարի մեծ կարեւորութիւն պիտի ընծայուի ինչպէս գեղարուեստական ստեղծագործութեանց, նոյնպէս եւ ստեղծագործական մեթոտի խնդիրներուն:

Վերին մարմիններու տուած որոշման համաձայն, հայկական (ինքնուրոյն) օփերաներու ստեղծման գործը յանձնուած է Օփերայի ղեկավարութեան, որ արդէն շօշափելի աշխատանք կը կատարէ կարգ մը երաժիշտներու հետ:

Ինքնուրոյն օփերաներու նիւթերը պէտք է ներկայացնեն թէ մեր պատմական անցեալը եւ թէ այժմէական հարցեր:

Միաժամանակ պարերգային թատրոնի համար կատարուած են որոշ յանձնարարութիւններ: Համոզուած ենք որ մեր երաժիշտները կը գրեն այնպիսի գործեր, որոնք վայել են մեր դարաշրջանին:

Այս տարի յանձնարարութիւն տրուած է փրոֆ. Կուշնարեանին ու Ցարօ Ստեփանեանին, որպէսզի օփերա գրեն, եւ Բարխուդարեանին ու Խաչատրեանին, որ պարերգային թատերախաղեր պատրաստեն:

«Անուշ»ի եւ «Քաջ Նազար»ի բեմադրութիւնը մենք կը համարենք մեծ նուաճումներ մեր օփերային համար: Օփերայի տնօրէնութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է այդ օփերաները բեմադրելու համար գեղարուեստական լաւագոյն պայմաններու մէջ: Լայն ժողովրդականութիւն վայելող «Անուշ» օփերան պիտի բեմադրէ Արմէն Գուլաքեան, արտաքին ձեւաւորումը յանձնուած է նկարիչ Մ. Արուտչեանի խնամքին, բեմավարն է Ս. Շաթիրեան, պարերու վարիչը՝ Վ. Արխտակէսեան:

«Քաջ Նազար» կատակերգական օփերան պիտի բեմադրուի Ա. Բուրջալեանի կողմէ, արտաքին ձեւաւորումը յանձնուած է նկարիչներ Մ. Սարեանի եւ Մ. Արուտչեանի խնամքին, բեմավարն է Գ. Բուդաղեան, պարերու վարիչը՝ Վ. Արխտակէսեան:

Բեմադրելի երրորդ օփերան է Ցարսկայա Նեվեստա, երաժշտութիւնը՝ Ռիմսկի – Կորսաքովի: Ինքնատիպ գործ մըն է այս՝ ռուսական օփերային երաժշտութեան մէջ: Գեղարուեստական աշխատանքները յանձնարարուած են Բուրջալեանի: Բեմավարն է Պիրատեան, նկարիչը՝ Արուտչեան:

Մտադիր ենք ներկայացնել այս տարի վրացական օփերա մըն ալ:

Այս թատերաշրջանին, Երեւանի օփերային մէջ աշխատանքի հրաւիրուած է Սվերդլովի Օփերային գլխաւոր բեմադրիչը Պիրատեան, որ վերջերս մեծ ծառայութիւններ մատոյց Սվերդլովի Օփերային: Պիրատեան նշանակուած է գլխաւոր բեմադրիչ եւ երաժշտական բաժնի վարիչ: Հրաւիրած ենք նոյնպէս Եախոնտովը (քընարերգու պարիթոն), Պլատոնովան (մեցցօ – սոփրանօ), երիտասարդներէն՝ Սոկրատեանը (թէնոր), Բարայեան (գունեղ սոփրանօ), Բելուկինը (ճնարերգու թէնոր): Հրաւիրած ենք նոյնպէս շնորհալի բեմավար Ս. Շաթիրեանը:

Պարերգային թատրոնի խաղացանկին մէջ կան Վալպուրգեան գիշեր («Ֆաուստ»ի վերջին մասը), Կարապի լիճը, Կարմիր կակաչը:

Միաժամանակ պիտի տրուին հայկական ազգագրական պարեր: Պարերու գլխաւոր վարիչն է Պրինիխով: Այս տարի իբրեւ պարի վարիչներ հրաւիրած ենք Ռէյնդէն եւ Արխտակէսեանը, ինչպէս եւ սոլիստ պարող Սեմիոնովան:

Երեւանի պետական օփերան այս թատերաշրջանին պիտի կազմակերպէ նաեւ շարք մը համերգներ:

Մոսկուայի մեծ թատրոնը խոստացած է օժանդակել մեր կարգ մը աշխատանքներուն: Խնդրած ենք որ, թատերաշրջանի կէսին, Երեւան գան Մոսկուայի մեծ թատրոնի արուեստագէտներէն Կոզլովսկին, Բարսովան, Գալովին, Բատրովսկայան եւ ուրիշներ:

Ծրագրուած է ներկայացումներ տալ Լէնինականի եւ կարգ մը շրջաններու մէջ ալ:

ՍԱՄՈՒԼ

ՉԵԿԱՅԻ ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

«Հայրենիք» գիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 հոկտ.).

— «Խորհրդային Չեկան Էջմիածնի միջոցով Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանին ուղարկած է նոր գրութիւն մը, որով նոր ազդարարութիւն մը կ'ընէ «եկեղեցական կարգապահութեան դէմ մեղանչող» ամերիկահայ այն հոգեւորականներուն, որոնք յանդգնած էին մատնանշել Էջմիածնի ապօրինի եւ գայթակղեցուցիչ ընթացքը ամերիկահայ թեմի գործերու հանդէպ:

Էջմիածնի միջոցով խօսող Չեկան կը սպառնայ, որ խիստ պատիժներու պիտի ենթարկէ իր հրահանգներուն չենթարկուող հոգեւորականները:

Ըստ երեւոյթին, Էջմիածնի հեղինակութիւնը իրր քաղաքական գործիք արտասահմանի մէջ գործածող խորհրդային ոստիկանութիւնը մոռցած է խապառ թէ՝

ա) Էջմիածինը հոգեւոր իշխանութիւն մըն է միայն, հիմնուած զուտ բարոյական հեղինակութեան վրայ.

բ) Էջմիածինը ոեւէ ֆիզիքական ուժ չունի պատժական խիստ միջոցներ կիրարկելու այն հայ հոգեւորականներու հանդէպ, որոնց եւ եւ կանգնած է ժողովուրդը.

գ) Պատժել ուզած հոգեւորականները իրենց հետ ունին ամերիկահայ գաղութի մեծագոյն մասը եւ ենթարկուած են ամերիկահայ օրինաւոր Երեսփ. ժողովին ու անկէ կանոնաւորապէս ընտրուած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Իբրեւ ապացոյց այն ծիծաղելի վիճակին, որուն մէջ խորհ. Չեկան դրած է Էջմիածինը, կրնայ ծառայել ամերիկահայ վերջին Երեսփ. ժողովին կողմէն յայտնուած մասնաւոր գնահատութիւնը այն երկու հոգեւորականներու գործունէութեան, զորս Էջմիածին Չեկայի հրամանով փորձեց կարգալոյծ ընել վերջերս:

Փոխանակ փութացնելու իր խոստացած քննիչի առաքումը, փոխանակ ծայրայեղ զգուշութեամբ, թաքթով ու անկողմնակալութեամբ շարժելու, Էջմիածին կը շարունակէ մէկը միւսէն աւելի գրգռիչ գրութիւններ հասցնել ամերիկահայ գաղութին, այն ալ ժողովուրդի մեծագոյն մասին կողմէ արհամարհուած Մամբրէ վարդապետներու միջոցով, կարծես աւելի եւս բորբոքելու համար կիրքերը եւ անկարելի դարձնելու համար հայ եկեղեցիի միութեան վերականգնումը:

Ինչպէս կ'երեւի, որքան ատեն որ Էջմիածին խորհրդային կառավարութեան ստիպումով հարկադրուած է պառակտիչ դեր կատարել արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, ամերիկահայ գաղութին (մեր խօսքը հարկաւ անոր պարկեշտ ու ազգասէր մեծամասնութեան մասին է) ուրիշ բան չի մնար, բայց եթէ իր լեղին մտօք եւ ազգի ու եկեղեցիի գերագոյն շահերուն համաձայն վարել իր տեղական գործերը, մինչեւ որ Էջմիածինը իր գլխուն տէրը դառնայ եւ ի վիճակի ըլլայ խոռովութիւն ու երկպառակութիւն սերմանելու տեղ շինարար դեր մը կատարել մեր գաղութներու մէջ»:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

— o —

ՎԻԷՆ, 6 նոյ. (Յառաջ).— Հակառակ տեղատարափ անձրեւին եւ զանազան պատեհ խաղերու, Յ. Կ. Խաչի երեկոյթը անցաւ շատ յաջող: Ճիշդ ժամանակին սրահը լեցուեցաւ: Պ. Կ. Փէհլիւանեան քանի մը խօսքով պարզեց երեկոյթին նպատակը եւ հրաւիրեց Հ. Կ. Տէրմոյեանը, որ խօսեցաւ հայ լեզուին սպառնացող չարիքին եւ այլասերման մասին: Բացատրեց թէ չարիքին գլխաւոր պատճառը մեր անտարբերութիւնն է: «Զգարմանանք երբ օր մը մեր շուրջը տեսնենք օտարալեզու սերունդ մը բոլորովին անծանօթ եւ անզգայ հայ ցաւին եւ հայ պատմութեան հանդէպ»: Այս գեղեցիկ բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ «Հայ Նամուսը» եւ «Գիւղական հեռախօսը» փոքրիկներ Զ. Բալոյեանի, Գ. Պարոնեանի, Կ. Զարզարեանի կողմէ: Բոլորն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ: Երգեցին ընկերներ Մ. Մուրատեան, Պ. Խաչիկեան եւ Պ.Ս. Տիգրանեան: Հանդէսը փակեց Հ. Տէրմոյեան, քանի մը հայրենաշունչ խօսքերով:

Պ. Մանուկեան

«ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ»

Մեզի զրկուած ազդէ մը կը տեղեկանանք թէ Հ. Մ. Պօտուրեան այս անունով շաբաթաթերթ մը պիտի հրատարակէ Պուքրէշի մէջ, բոլորովին անկախ:

Տարեկան բաժնեգինը պիտի ըլլայ 150 լէյ: Յաջողութիւն:

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Ես կը կարծեմ որ տգեղ բան մը կայ այս ամէնուն մէջ, եւ մտադրած եմ խնդիրը երեւան հանել, նոյն իսկ եթէ պարտաւորուիմ ոստիկան բերել եւ ձեզ ամէնքդ ձերբակալել տալ, իբրեւ դաւադիրներու խմբակ մը:

Սըր Ճօն ինքզինքը բոլորովին կորսնցուցած էր, մինչեւ անգամ իր դատելու կարողութիւնը. անհաւասարակշիռ եղած էր: Բայց իր գիտցինը այնպէս չէր. ան ինքզինքին կատարելապէս տէրն էր:

— Կրնա՞մ հարցնել, Սըր Ճօն, թէ եթէ մերժեմ ձեր առաջարկը ի՛նչ ընել մտադրած էք, հարցուց ծաղրանքով:

— Նախ պիտի երթամ Օր. Հայամի խցիկը եւ դուռը խորտակելով ցինքը դուրս պիտի հանեմ, ըսաւ խիստ ձայնով մը:

Նաւապետ Օրլաֆ Նէլըրն խնդաց, յետոյ գոչեց.

— Սըր Ճօն, Սըր Ճօն, պաղե՛ր մի՛ ըլլաք, կ'ընդունիմ որ այս վայրկեանիս կարգ մը բաներ տեղի կ'ունենան այս նաւուն մէջ, զորս դուք չէք հասկնար, ճիշդ ատոր համար ալ ձեր ջղագրգիռ վիճակին կը ներեմ: Կը խոստանամ սակայն, որ վաղն առտու Օր. Հայամ ինք անձնապէս ձեզի պիտի բացատրէ: Հիմակ, իմ ազնիւ բարեկամս, եկէք իմ խցիկս, ուր ճաշը պատրաստ է արդէն ... լաւ ճաշ մը ձեր արդի դրութեան շատ պիտի նպաստէ:

— Զեմ ուզեր անհեթեթ պատմութեան հետ մը հետ ճաշել, հիմակ պիտի երթամ Օր. Հայամը ազատել, գոչեց Սըր Ճօն:

Ու մինչ Սըր Ճօն սկսաւ շարժիլ, նաւապետ Նէլըրն անոր բազուկէն բռնելով իր մօտ քաշեց:

— Սըր Ճօն, կը թուի թէ չէք գիտեր որ նաւապետը, ինքը օրէնք մըն է իր նաւուն մէջ, ըսաւ մեղմ եւ հանդարտ ձայնով մը, եթէ անգամ մըն ալ ըսպառնաք, կը ցաւիմ ըսելու որ հակառակ կամքիս՝ ձեզ շղթայի զարնել պիտի տամ: Հիմակ եկէք, եւ իբրեւ զգայուն մարդ, ձեր ճաշը ըրէք:

Մէկ վայրկեան խորհելէ յետոյ, Սըր Ճօն Տէվիսըն անոր հետ միասին գնաց:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

«Կլօրիա» զբօսանաւի մեկնումին յաջորդ օրը, կէսօրին, մատակարարի հագուստներով մէկը, Փօրչէսթըր Սքուէրի ապարանքներէն մէկուն ընթերցասրահը մտաւ: Անիկա ձեռքին մէջ ունէր արծաթեայ ափսէ մը, որուն վրայ այցետոմս մը կար:

Մատակարարին ներս մտնելէն առաջ, սենեակին մէջ մարդ մը առանձին, հանգստաւէտ աթոռի մը վրայ նստած էր կրակին առջեւ: Եղանակը ամառ ըլլալով, կրակը այնքան ճարճատուն չէր, բայց աթոռին մէջի մարդը, որ ծերունի մըն էր՝ ամառուան այս կրակէն անհանգիստ չէր զգար: Մատակարարին ներս մտնելը իմանալով աչքերը վերցուց եւ դժգոհ շարժումով մը գլուխը դարձուց.

— Ուիլըրն, քանի՞ անգամ քեզի ըսած եմ որ կէսօրուան հանգիստին միջոցին զիս չխանգարէք:

Մատակարարը առանց պատասխանելու մօտեցաւ նստող մարդուն եւ տոմսը պարունակող ափսէն անոր դէմքին մօտեցնելով յարեց.

— Պարոնը կ'ըսէ թէ ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

Աթոռին վրայի անձը խոժոռ երեւոյթ մը առաւ եւ այցետոմսին վրայ նայելով ըսաւ.

— Ներս հրամցուցէք այդ պարոնը Ուիլըրն:

—Շատ լաւ, պարոն:

Սպասաւորը սենեակէն դուրս ելաւ. իսկ աթոռին վրայի մարդը նստաւ սպասեց, այս սպասումը երկար չըտեւեց. մէկ վայրկեան հազիւ անցած, դուռը բացուեցաւ եւ ականջին հետեւեալ խօսակցութիւնը եկաւ.

— Դուք սպասելու պէտք չունիք: Ձեր տէրը կը փափաքիմ առանձին տեսնել:

Ցետոյ դուռը աղմուկով մը գոցեց. կրակին մօտ նստող մարդը ոտքի ելաւ:

— Ֆրէնկ, կարծեմ այսօր այցելութեանս չէիր սպասեր, ըսաւ այցելուն դէպի տանտիրոջ ուղղուելով:

— Ոչ, Ճօրճ, բայց ուրախ եմ որ եկար:

— Լաւ, կարծեմ առանց պաշտօնական քաղաքավարութեան կրնանք ուղղակի նիւթին անցնիլ: Չէի փափաքեր հոս գալ, բայց մտածեցի որ այսօր կամ վաղը պէտք է որ գայի անգամ մը:

— Ինչո՞ւ, ինծի հանդէպ յանկարծական սէ՞ր մը ունեցաք, Ճօրճ:

— Ձեզ հանդէպ ունեցած համակրանքս ոչ աւելցած է ոչ ալ նուազած, Ֆրէնկ: Հոս գալուս պատճառն այն է որ Սպիտակ Արծիւը դարձեալ մարդ սպաննած է:

— Գիտեմ, ըսաւ եւ իր այցելուին աւելի մօտենալով, դեռ կարդալս չեմ մոռցած, Ճօրճ: Թերեւս դուք մոռցած էք, թերթերը այս վերջին երկու օրուան ընթացքին Սպիտակ Արծիւով շատ կը զբաղին:

— Սպիտակ Արծիւը մինչեւ հիմակ երեք հոգի սպաննեց, Ֆրէնկ, սպաննուելիք երկու անձ միայն կը մնայ տակաւին:

— Ճօրճ, անհաճոյ բաներ պատմելու սովորութիւն միշտ ունիք:

— Ձեզ կ'ըսեմ որ կատակի ատեն չէ հիմակ, Ֆրէնկ, ըսաւ Ճօրճ եւ ճակտին քրտինքը սրբելով, Սպիտակ Արծիւը երկու հոգի եւս պիտի սպաննէ ... Առաջին առթիւ ո՞ր ուղղութեամբ պիտի զարնէ:

— Առեղծուածներէ շատ չեմ հասկնար, Ճօրճ:

— Երբեք խորհեցա՞ք թէ այս անգամ հարուածը կրնայ այս տունին դէմ ուղղուած ըլլալ:

— Ճօրճ, ճիշդ հիմակ սրահ մըտած միջոցիդ, ձեզ ներս ընդունող սպասաւորէս զատ ուրիշ մէկը նշմարեցի՞ք այդտեղուանքը:

— Գորշ հագուստներով մէկը տեսայ, որ աթոռի մը վրայ նստած էր, կարծէք ձեր սպասաւորին բարեկամ մըն է: Բայց ինչո՞ւ կը հարցնէք:

— Ճօրճ, այդ մարդը անհատական գաղտնի – ոստիկան մըն է. անոր ընկերն ալ սենեակին ետեւի մասին մէջ նստած է: Գիշերը անոնք կարգով կը քնանան ննջասենեակիս դրան ետեւը դրուած մահճակալին մէջ, աւելցնեմ թէ երկուքն ալ մինչեւ ակռաները զինուած են: Իբրեւ անհատական գաղտնի – ոստիկան ըսին ինծի թէ շաբաթական կը շահին երեք սթերլին եւ տասը շիլլինէն մինչեւ չորս սթերլին ... Ես անոնց կը վճարեմ տասը սթերլին, նմանապէս չէք մը ստորագրած եմ 1000 ոսկիի զոր պիտի վճարեմ եթէ կարենան, ցերեկ կամ գիշեր ատեն, ձերբակալել Սպիտակ Արծիւը:

Ճօրճ յանկարծ ոտքի ցատկելով գոչեց. (Շար.)

«Ալա թուրքա» երաժշտութեան փոխարէն

Գրած էինք թէ՝ Մ. Քէմալի հրամանով ջնջուած է «ալա թուրքա» երաժշտութիւնը, «որ պատիւ չի բերեր մեզի»: Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.—

«Ալաթուրքա» երաժշտութեան արգելքին վրայ, անթելը միայն եւրոպական եղանակներ կը տարածէ: Անթելի վարչութիւնը սկսած է նուագախումբեր կազմել Պոլսոյ եւրոպական երաժշտութեան վարժ նուագախումբերէ եւ այս գործին համար երաժշտանոցին ու քաղաքապետական նուագախումբին օժանդակութեան պիտի դիմէ:

«Կազէլ»ներու եւ ընդհանրապէս «ալաթուրքա» եղանակներուն արգելքը միայն պաշտօնական հաստատութիւններու համար է: Զբօսարաններու եւ արճարաններու մէջ առաջուան նման կրնայ շարունակուիլ նուագումը, մինչեւ որ նոր հրահանգ մը գայ ներքին գործավարութենէն:

Միւս կողմէ, երաժշտանոցը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, ձրի նուագահանդէսներ տալու եւ ժողովուրդը երաժշտութեան վարժեցնելու համար: Մասնաւոր աշխատանք կը թափուի Թրքական «մոթիվ»ներով եւրոպական երաժշտութիւն մշակելու, այսպէսով ազգային երաժշտութիւնը կազմաւորելու համար: Երաժշտանոցը արդէն 20 նուագահանդէսի պատրաստութիւն լրացուցած է:

Հակալքօլական «Կանանչ Մահիկ» միութիւնը անսահման ուրախացած է այս որոշման վրայ, որովհետեւ «ալաթուրքա» երաժշտութիւնը օղիի սպառման ամէնէն գործօն ազդակը կը նկատուի:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՔԵՌԻ խումբի ժողովը, այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին:

ՆԻԿՕԼ - ԴՈՒՄԱՆ ենթակոմիտէի ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ: Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Վերոյիշեալ բոլոր դասախօսական ժողովներու մէջ պիտի խօսի՝

Ընկեր ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (Մարսէյլ) Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Օրակարգ՝ զեկոյց, ներկայացուցչական ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Վրէժ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, (Նոյեմբեր 11): Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Յակոբ Յովհաննէսեանի բնակարանին մէջ:

ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱՅԻ Կուրին ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Մ. ԲԱՐԽԵԱՆ՝ Գէորգ Չավուշի եւ Խասմբէկի մասին:

Կը խնդրուի Սէն Փիէռի Վրէժ խումբի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ:

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ին

ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՕԹԷԼ ՔԼԱՐԻՃի շքեղ սրահներուն մէջ

74, Avenue des CHAMPS-ELYSÉES, Paris (16)

Հովանաւորութեամբ Տիկ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆի

եւ նախագահութեամբ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՃԱԶ ԵՒ ԹԱՆԿՕՅԻ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐ

Նուագախումբ R. Sloutsky, Caveau Caucasienէն, Kansas պարեր Mlle. Suzy Mlle. Simon եւ Mlle Janineի կողմէ, զանազան նոր եւ ինքնատիպ պարեր:

Զանազան անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտք՝ 30 ֆրանք: Ուսանողներու 20 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փոքր տ'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի սրահին մէջ.

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicètre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկսեռ աշակերտներու կողմէ:

Մուտք 3 ֆր.

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է կեդրոն վայրի մէջ տուն մը, պարապ խանութով, որ յարմար է ամէն տեսակ առեւտուրի եւ կը գտնուի բազմամարդ շուկայի մէջ: Դի – մել Morène, 11, Rue Torte, առաջին յարկ, Մարսէյլ:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17 Rue Dames... PARIS (13e)

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ ԿՐՆԱ՛Ք ՍՈՐՎԻԼ

ԵԹԷ ԸՆՏՐԷՔ ՓՈՐՁԱՌՈՒ

ԵՒ

ԽՂՃԱՄԻՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՃԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ – ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ

(Պորթոյի երաժշտանոցէն)

Հաւատարմօրէն կը կիրարկէ ջութակահարութեան երեք մեծագոյն մանկավարժներուն՝ Auerի, Sevcikի եւ Fleschի նորագոյն մեթոտները: Տարիներու փորձառութիւն:

Առանձին եւ խմբական դասեր՝

ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՈԼԻՆԻ, ՍՈԼՖԷԺԻ ԵՒ ԱՐՄՈՆԻԻ

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Դիմել՝ H. KURKDJIAN, 7, Rue Papère, MARSEILLE.

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլըրուած կաթուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փախաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՊԱՌԻԿ, ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ԺԱՄԸ 9—18.30

Mr. LECORNU, 7, rue Paul Lelong, Paris

Métro: Bourse, Téléphone Gutenberg 40-37

Կարելի է դիմել նաեւ մեր հայ ներկայացուցիչին՝

Mr. PATRIKի, 19, Rue Damesme, Paris (13) Մեթրօ Tolbiac, Tél. Gob. 55-87

ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

1° VILLIERS Sur MARNE (Վիլիէ Սիւր Մարն)ի հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 13 ՔԻԼՈՄԷԹՐ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ (GARE DE L'EST) 15 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ, ՈՒՂԻՂ ՕԹՕՊԻՍ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՏՐԱՍՏ, ՋՈՒՐ, ԿԱԶ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԿՈՅՈՒՂԻ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ:

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԳԻՆ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ 25 ՖՐԱՆՔ

ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ **Վ Ե Ց** ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝ Mr. LECORNU, 7, RUE PAUL LELONG, PARIS. ԻՍԿ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԴԻՄԵԼ՝ RESTAURANT DAGOBERT, 1, AVE. DE JOINVILLE A NOGENT S/MARNE.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

2° VERSAILLES (Վերսայլի) մօտ գտնուած հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 22 ՔԻԼՈՄԷԹՐ ՀԵՌՈՒ,

իսկ **St. REMY-les-CHEVREUSES** *կայարանէն 1500 մեթր հեռու:*

ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ **5** ՖՐԱՆՔ ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԱՐԴԷՆ ԳՆԱԾ ԵՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

1936 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ԾԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ST. REMY–LES–CHEVREUSES ԿԱՅԱՐԱՆԸ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇԱՀԱՒՈՐ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՆ ՉԵՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ:

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ ԱՅՍ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis, Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփր՝ անմրցելի գիներով:

ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատի ունեցէք որ Մորթի եւ կաշիի JULIEN վաճառատունը, 8, Rue St. Claire, MARSEILLE, Նոյեմբեր 10 — 15, հարիւր ֆրանքէն վեր ապրանք գնողներուն նուէր պիտի տայ մէկ chevreau – couleur.

JULIEN վաճառատունը միակ ներկայացուցիչն է Chateau Renault համբաւաւոր վաճառանիշին:

Այցելութիւն մը բաւական է համոզուելու համար մեր զեղչեալ գիներուն:

Կրնաք դիմել նաեւ Մարսէյլի մեր տան ներկայացուցիչ Պ. ՏԱՃԱՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆի, 45, Ave. Chartreux, MARSEILLE.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քաթանքի եւ մարշան փորէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél. Archives** 05–93

*Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaire*ի յարկաբաժինին մէջ*)*

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՋՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ եւ ԳՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻՒՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ քէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԼԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր.
1	2·500·000	2·500·000
5	1·000·000	5·000·000
5	500·000	2·500·000
100	100·000	10·000·000
100	50·000	5·000·000
200	25·000	5·000·000
1·000	10·000	10·000·000
10·000	1·000	10·000·000
100·000	100	10·000·000
Գումար 111·411 թիւ,	որոնք կը շահին	60·000·000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ճոնբըր - ռամպուրսմանով (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 11 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2649

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋԱՀ ՄԸՆ ԱԼ ՄԵՆՔ ՎԱՌԵԼԻՆՔ...

»»»· ·«««

Այսօր, զինադադարի առթիւ, ջահադնացութիւն մը պիտի կատարուի Փարիզէն Պրիւքսէլ եւ փոխադարձաբար:

Փարիզի մէջ առնուն կանուխ ջահ մը վառելով Ֆրանսայի Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ, պիտի փոխադրեն Պրիւքսէլ, կայանէ կայան:

Նոյն ձեւով, Պրիւքսէլի մէջ, Պելժիոյ Անծանօթ Զինուորին դամբարանին վրայ վառուած ջահ մը պիտի փոխադրուի Փարիզ:

Երկու ջահերն ալ իրենց տեղերը հասած պիտի ըլլան երեկոյեան, եւ նոյն ժամուն արարողութիւններ պիտի կատարուին երկու մայրաքաղաքներուն մէջ, արծարծելով մշտավառ բոցը:

Ծիսակատարութիւն մը, որ ինչքան ալ քաղքենի- դրամատիրական, մինչեւ իսկ փաշական երեւայ, չի կորսնցներ իր մարդկային հանդամանքը:

Բոլոր արտաքին կեղեւներէն դուրս, նկատի առնենք միայն մէկ բան,— յարգանք մեռելի յիշատակին:

Անշուշտ պետութեանց վարիչները ուրիշ բաներ ալ ունին իրենց մտքին մէջ, երբ ամէն տարի նոր խելք մը կը մտածեն, զինադադարի տարեդարձին առթիւ, աւելցնելով արարողութեանց եւ ձեւակերպութեանց շուքն ու շքեղութիւնը:

Ի՞նչ փոյթ: Մենք առնենք միայն ոգին — յարգանք մեռելին, անծանօթ զինուորին — եւ մեր կարգին ամփոփուինք երկիւղածութեան մէջ: Գոնէ մէկ վայրկեան:

Մեզմէ, մեր ժողովուրդէն աւելի, ո՞վ այնքան կապուած է մեռելներու, եւ ո՞վ այնքան երախտագէտ՝ անոնց յիշատակին:

Զոհը զոհ է ամէն տեղ, ռազմադաշտին վրայ սպաննուած ըլլայ թէ աքսորի ճամբուն վրայ: (Թուրքն ալ երբեւ զինուոր կամ զինուորցու տարաւ ջարդեց մեր բազմութիւնները, ահարեկ՝ վաղուան հեռանկարէն):

Արդ, եթէ օրուան հզօրները, արքաներ, զօրավարներ կամ ծովակալներ պատերազմի ոգին, զարնելու եւ հպատակեցնելու յաղթանակն է որ կը փառաբանեն այսօր, մենք առնենք զինադադարին բուն իմաստը:

Մենք, այս միջազգային տօնակատարութեան առիթով, ճիգ մը, հզօր թռիչք մը փորձենք, գերագոյն իմաստութեան — ինքնապաշտպանութեան ջահը վառելու համար գաղութէ գաղութ եւ մինչեւ Երեւան:

Եթէ անոնք, օտարները, կը ձգտին հին կամ նոր պատերազմի արահետները լուսաւորել իրենց բոցավառ ջահերով, մենք ձեւակերպենք մեր խաղաղութեան պատերազմը,— ինքնապաշտպանութիւն:

Որովհետեւ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, տարիները կ՚անցնին սրընթաց — աւելի շուտ քան մեր հայրենի երկինքին տակ — իսկ մենք օրերը իրիկուն կ՚ընենք վէճ խաղալով:

Տակաւին քանի՞ տարի այսպէս:

Եւ, ո՞ւր հասնելու համար ...

X

Ինքնապաշտպանութեան նոյն ազդանշանն է որ կը հնչեցնեն վիթխարի ուժեր, — յարաճուն սպառազինութեամբ:

Նորերուն նորը, յեղափոխական «աննախընթաց»ը,— Խ. Միութիւն, ամէն տարի, նոյ. 7ին, իր յաղթանակի տարեդարձին առթիւ, ամէնէն առաջ կարմիր բանակի նուաճումներն է որ կը պանծացնէ:

Ան, ամէն տարի, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, օրուան տօնին ամէնէն պատկառելի բաժինը կը յատկացնէ զօրահանդէսին: Ճշմարիտ զօրաշարժ՝ ահարկու սպառազինութեամբ,— թնդանօթներով, հրասայլերով, զրահապատներով, քիմիական կատարելագործութիւններով եւ օդանաւերով:

Եւ ամբողջ երկու ժամ՝ մէկ-երկու միլիոն քաղաքացիներ կը թրծուին զէն ու զրահի ահարկու տպաւորութեան տակ:

Անշուշտ բարի է այս բոլոր ցուցադրութեանց նպատակը, — խաղաղութի՛ւն: Ինչպէս այն միւս երկիրներուն մէջ որ կը կոչուին քաղքենի - դրամատիրական, փաշական, աշխարհակալ եւն.:

Մէկ բան ըսել կ՚ուզեն Մոսկուան, ինչպէս միւսները, — Մինչեւ մեր ակռաները զինուած ենք, ուժ ունինք, պատրաստ ենք, մի՛ փորձէք չափուիլ:

Ինչո՞ւ կ՚արձանագրենք այս պարագան, — ապացուցանելու համար թէ՝ հզօրին հզօրն իսկ ապաւինած է իր սեփական ուժին: Այսինքն պատրաստ է որ եւ պատահականութեան հանդէպ:

— Ուրեմն, մե՞նք ալ պատրաստուինք:

— Մի՛ խեղաթիւրէք: Ըսել կ՚ուզենք՝ բարոյական սպառազինութեան փորձ մը կատարենք, տիրաբար եւ ամէն բանէ վեր բռնելով ինքնապաշտպանութեան ջահը, միշտ վառ՝ գաղութէ գաղութ, ձեռքէ ձեռք փոխանցելով զայն:

Թող չարունակուին վէճերը — վարդապետութեան, ազդեցութեան կամ իմաստութեան: Աշխարհը դամբարան պիտի դառնար առանց գաղափարներու ընդհարման:

Բայց,— չմոռնանք որ կորսնցուցեր ենք տուն-տեղ, հող, ջուր, երկինք եւ արմատ:

Ուրեմն, ամէնէն բուն կամ անխուսափելի զրահին առնեն ալ, կանգ պիտի առնենք տեղ մը, կարճ պիտի կապենք վէճերը, բոլորս զլխուն վերեւ բարձրացնելով փրկարար ջահը,— ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Այդպէ՛ս է որ, մենք տօնած կ՚ըլլանք խակական զինադադարը,— մեր իսկ բարիքին համար:

Եւ այդ կրնայ ըլլալ մեր ամենախոր յարգանքը այն անհամար զոհերուն որոնց հետքերն իսկ չատոնց կորսնցուցած ենք: Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

»»»· ·«««

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ

Նոր դահլիճը իր առաջին ժողովը գումարեց ուրբաթ օր, նախարարական բոլոր փոխանցումները կատարուած ըլլալով: Նախ կարգադրուեցաւ կառավարութեան մասնակցութիւնը՝ զինադադարի տօնակատարութեան որ տեղի կ՚ունենայ այսօր: Անցնելով բուն օրակարգին, որոշուեցաւ յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի յատկապէս ուսումնասիրէ եւ ծրագիր մը կազմէ, իբրեւ դարման տնտեսական տագնապին, ներկայացնելու համար խորհրդարանին: Արտաքին, ներքին, աշխատանքի եւ հողագործական նախարարներուն յանձնարարուեցաւ խորհրդակցիլ եւ ծրագիր մը մշակել նախագահութեամբ Պ. Էռիոյի, ՕՏԱՐԱԶԳԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼՈՒ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ: Իսկ ելմտական նախարարին պաշտօնն յանձնուեցաւ ծրագիր մը կազմել, ճշդելու եւ սահմանափակելու համար խորհրդարանին իրաւունքը՝ նոր ծախքերու մասին: (Մօտաւորապէս Պ. Տումէրկի ծրագիրը):

Նախարարական խորհուրդը նոր նիստ մը պիտի գումարէ երեքշաբթի առտու, եւ իր քաղաքական ծրագիրը խմբագրելով, պիտի ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին վաւերացման, իսկ կէս օրէն յետոյ պիտի կարդայ երեսփ. ժողովին մէջ:

Այս առթիւ ըսենք որ՝ թէեւ արմատականները կը պահեն իրենց դիրքը, մէկ աթոռ ալ աւելի ունենալով, բայց նոր դահլիճը աւելի դէպի աջ կը հակի քան իր նախորդը:

⁂ Նոր դահլիճին կազմութիւնը որոշ մեղմացում յառաջ բերաւ ազգայնական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ: Սակարանը ամուր էր: Պ. Ֆլանտէն, նոր վարչապետը, կը յուսայ որոշ մեծամասնութիւն ապահովել, գլուխ հանելու համար իր ծրագիրները: Ձախակողմեան հոսանքները թերահաւատ են, աչքի առջեւ ունենալով դահլիճին կազմը, եւ կը պահանջեն որ Պ. Ֆլանտէն ճշդէ իր դիրքը փաշականութեան հանդէպ:

Ինչպէս կ՚երեւայ, նոր դահլիճը առ այժմ յետաձգած է պետական վերակազմութեան կամ սահմանադրական վերաքննութեան խնդիրը, նախ եւ առաջ ելմտացոյցը քուէարկել տալու համար: Այս հարցին մէջ, իւրացնելով հանդերձ Պ. Տումէրկի ծրագրին մէկ մասը, կը բաժնուի անկէ: Այսպէս, փոխանակ առժամեայ վարկ պահանջելու (երեք ամսուան համար), պիտի առաջարկէ ժամ առաջ քուէարկել կանոնական ելմտացոյցը: Լուրի մը համաձայն, Պ. Ֆլանտէն հաւաստած է Պ. Էռիոյի թէ չպիտի կատարէ որ եւ է ձեռնարկ որ ընդունելի չէ խորհրդարանին համար:

Օտար մամուլը վերապահ է առայժմ, մասնաւորապէս անգլիականը:

Զինադադարի տօնակատարութիւնը

Այսօր, 11 նոյեմբեր, զինադադարի տարեդարձին առթիւ, մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է ոչ միայն տօնակատարութեան շքեղութիւնը ապահովելու, այլեւ բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Արարողութեանց մէջ տիրական դեր պիտի կատարեն նախկին ռազմիկները,— անոնք որ ամփոփուած են Ազգ. Միութեան դրօշին տակ: Միւս կողմէ, նախկին ռազմիկներու 27 ընկերակցութիւններ ցոյց մը պիտի կատարեն Պասթիյի հրապարակին վրայ:

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Պրիւքսէլի պաշտօնական արարողութենէն յետոյ, Լէօփոլտ Գ. թագաւորը ջահ մը պիտի վառէ Պելժիոյ անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ, յետոյ ջահը պիտի յանձնուի Ֆրանսայի նախկին ռազմիկներու որոնք զայն Փարիզ պիտի բերեն: Ջահը մէկ նահանգէն միւսը պիտի փոխանցուի նախկին ռազմիկներու տեղական ընկերակցութեանց կողմէ: Վալէնսիէնի մէջ, Պրիւքսէլէն հասած Ֆրանսացի նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւնը պիտի հանդիպի պելժիական պատուիրակութեան մը, որ Փարիզէն ճամբայ ելած պիտի ըլլայ, Պրիւքսէլ տանելու համար Ֆրանսայի անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ վառուած ջահ մը: Նոյն իրիկունն իսկ, երկու ջահերը հասած պիտի ըլլան, մէկը՝ Պրիւքսէլ, իսկ միւսը՝ Փարիզ, բոցավառութեան աւանդական արարողութիւնը կատարելու համար:

⁂ Շաբաթ գիշեր, հսկում կատարուեցաւ Յաղթական կամարին տակ, նախկին ռազմիկներու Ազգ. Միութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին, ի յիշատակ Ալեքսանդր Թագաւորին: Ներկայ էր նաեւ հանրապետութեան նախագահը, նախարարներով եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներով: Այս առթիւ փառաւոր թափօր մը կազմուած էր, իսկ Յաղթական Կամարը սեւերով ծածկուած:

Մէկ միլիոն ֆրանքի զեղծարարութիւն մը

Սթավիսքիի գործ մը եւս, թէեւ ոչ նոյն համեմատութեամբ:

Բաւական ատեն հետապնդելէ յետոյ, ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց սեղանաւոր մը, Ժոզէֆ Կոլտէնպէրկ Լէվի, որ վարիչն է «Սոսիէթէ Սիվիլ Ֆինանսիէր» ընկերութեան: Եղբայրն ալ հսկողութեան տակ առնուեցաւ իբրեւ մեղսակից:

Այս ընկերութեան հետ կապուած են ուրիշ խմբակցութիւններ, որոնց գլխաւորն է «Աղէտեալ գործարանատէրներու» խմբակը: Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ ընկերութիւնը վստահութեան գեղծում գործելով, հարիւր միլիոն ֆրանք շորթած է: Ընկերութեան վարչական խորհուրդի նախագահն է դերծովակալ Տիւմէնիլ, որուն ձերբակալութիւնը կը պահանջէ «Իւմանիթէ»: Առջի օր խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ ընկերութեան գրասենեակներուն մէջ, ծովակալին ներկայութեամբ: Ամբաստանագրին համաձայն, պատերազմի բուն աղէտեալներուն դրամը գործածուած է անձնական շահերու: Ժոզէֆ Լէվի վեց միլիոն ֆրանքի անհատական պարտք մը վճարած է, շնորհիւ աւանդ ձգուած գումարներու, կեղծ մուրհակներ հանուած են, 1,125,000 եւ 600,000 ֆրանքի գումարներ դանձուած են ընկերութեան կողմէ, ի հաշիւ երկու գործարանատէրներու, բայց ոչինչ վճարուած է անոնց եւն.:

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

— օ —

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացայ Պերլինէն.—

ԲԵՐԼԻՆ, 8 նոյեմբեր.— «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 26ի թիւին մէջ լոյս էր տեսած Տ. Ֆ. ստորագրութեամբ մի տեղեկատուութիւն, նուիրուած Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ Բեռլինում հոկտեմբեր 20ին կազմակերպուած հանդէսի նկարագրութեան: Տեղեկատուութեան այն հատուածի մէջ, որ վերաբերում է տեղույս Գաղթ. Միութեան վարչութեան խնդրանքով իմ կարդացած բանախօսութեանը Հայ լեզուապատմութեան մասին, ասուած է ի միջի այլոց, «... Վերջ ի վերջոյ ան (արեւելահայերէնը) աւելի զօրաւոր պիտի դառնայ, մենք ալ հիմակուընէ արեւելահայերէնը գործածենք իբրեւ մեր միակ գրական լեզուն: Բարբառները կրնան մնալ, բայց գրական լեզուն մէկ պէտք է ըլլայ»:

Պարտք եմ համարում յայտնել, որ ինձ վերագրուած այդ խօսքերը, ոչ իսկ մէկ հատիկ բառ նրանցից, չեն արտասանուած իմ կողմից: Բացարձակապէս անկարելի բան է, որ ուրիշ ունկնդիրներ — գաղութի ննշող մեծամասնութիւնը ներկայ էր բանախօսութեան — նման համոզում կազմած լինեն իմ ասածներից: Ցաւել պէտք է ուրեմն շատ, որ «Յառաջ»ի տեղեկատուն ոչ միայն հիմնովին ծուռ է հասկացել իմ արտայայտած շատ պարզ մտքերը, այլեւ պէտք է տեսել՝ առանց վերստուգելու մամուլին յանձնել ինձ վերագրուած անհեթեթութիւնները եւ մոլորութեան մէջ նետել Յառաջի ընթերցողներին, մինչեւ իսկ խմբագրին: Այլապէս, անբացատրելի պիտի մնար այդ առթիւ նրա գրած «Երկու խօսք» («Յառաջ», 4 նոյ.), որ հիմնուած է այն վստահութեան վրայ թէ՝ «թղթակիցը իր լսածն է որ գրի առած է: Հետեւաբար, խօսք չի կրնար ըլլալ վաւերականութեան մասին»: Պնդում ենք կրկին՝ խօսք չէ կարող լինել, ընդհակառակն, *անվաւերականութեան* մասին: Այս այսպէս լինելով՝ պէտք չէ մնում այստեղ բառ էութեան անդրադառնալ խմբագրական պաշտպանած հիմնական տեսակէտներին, որոնց - եւ դեռ աւելիին - համամիտ ենք մենք միանգամայն:

«*Յառաջ*»ին յղուած թղթակցութեան մէջ մի ուրիշ անհեթեթութիւն եւս վերագրուած էր ինձ. «վաւերական» դիտուելու պարագային — եւ ի՞նչպէս է որ անտես է առնուած — պէ՛տք է որ նա նոյնչափ եւ դեռ աւելի «խոր զարմանք» պատճառէր *Յառաջ*ի խմբագրին եւ ընթերցողներին: Որպէս թէ ես իմ խօսքիս վերջում յանձնարարած լինեմ ծնողներին՝ «գոնէ որոշ չափով» հայերէն խօսել իրենց զաւակների հետ: Տեղեկատուի կողմից չակերտների մէջ առնուած բառերից հայերէն քիչ - շատ հասկացող ամէն մի ընթերցող այն համոզումը պիտի կազմէ թէ իբր ես ասած լինեմ՝ ծնողներն օրուան մէկ մասը միայն հայերէն պիտի խօսին իրենց զաւակների հետ: Իմ շատ պարզ ու որոշ յորդորը եղել է — ինչպէս միշտ եւ ամէն առիթով — որ ծնողներն իրենց զաւակների հետ մի՛շտ եւ հանապազ անպայման հայերէն խօսին, գէթ որոշ չափով հակազդելու համար դրսի՝ մեր կամքից անկախ՝ առարկայօրէն օտարացնող պայմաններին: Յորդորել եմ պատանիներին եւ երիտասարդներին եւս՝ յիշողութեան մէջ կանչելով անմահ Աբովեանի ծանօթ խօսքերը՝ թո՛ղ, այո, ջանասիրութեամբ սովրին օտար լեզուներ, բայց եւ գուրգուրան իրենց մայրենի եւ հայրենի լեզուի վրայ, թող սրբազան պարտք համարեն հայերէնի գռհացուցիչ ուսումը:

Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ

Երկու խօսք, փակելու համար թիւրիմացութիւնը:

Ակնարկուած թղթակցութիւնը երեւցաւ «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 26ի թիւին մէջ: «Երկու խօսք»ը՝ նոյեմբեր 4ին: Թղթակիցը ճշդում մը ղրկած էր որ եկած օրն իսկ հրատարակութեան տրուեցաւ (տես նոյեմբեր 8): Եւ ահա բուն իսկ մեր աշխատակցին՝ ընկեր Ա. Աբեղեանի հերքումը:

Tout est bien qui finit bien!

ԽՄԲԱԳԻՐ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կ՚իմանանք թէ քանի մը օր առաջ խորհրդակցութիւն մը կատարուած է մասնակցութեամբ Գաղթ. երկու գրասենեակներու, Բարեգործականի եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի, հայ գաղթականներու կացութեան մասին, իբրեւ հետեւանք օրուան դէպքերու: Որոշուած է հաւաքական դիմում կատարել ձեռնհաս իշխանութեան: Այս մասին զեկոյց մը պիտի հաղորդուի մամուլին:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՊՈՒՔՐԷՇ ՀԱՍԱԾ

Մոսկուայէն Վարշաւա եւ յետոյ Պուքրէշ հասած է Գարեգին արք. Յովսէփեան, իբրեւ կաթող. պատուիրակ: «Արազ» կը գրէ թէ պատուիրակը Վիէննա եւ յետոյ Փարիզ հանդիպելով, պիտի երթայ Ամերիկա, լուծելու համար ծանօթ վէները:

«Արթուն կացէք» եւ ... արքայական թերթ

Ֆրանսայի Երիտասարդ Հայրենասէրներու Միութիւնը հետեւեալ կոչը կը հրատարակէ.—

« Արթո՛ւն կացէք: Երկիրը հանդարտութիւն եւ բարեկարգութիւն կ՚ուզէ: Ոճիր մը կը պատրաստուի հայրենիքին դէմ: Մենք թոյլ չպիտի տանք որ գործուի: Մենք պատրաստ ենք Միացեալ Ճակատի եւ Քարթէլի ձեռնարկներուն դէմ»:

⁂ *Ազգայնական թերթերը կը գրեն թէ մօտերս «Ֆրանսայի Տան իշխաններ» պաշտօնական ամսագիր մը պիտի հրատարակեն, որ պիտի կոչուի «Արքայական Սուրհանդակ» (Քուռիէ Ռուայեալ): Կոմս դը Փարիզի կոմսը, որոնք արքայական ժառանգորդներ կը համարուին, իրենք պիտի խմբագրեն եւ ստորագրեն քաղաքական եւ ընկերարանական յօդուածները «և Ֆրանսայի արքայականներուն պիտի փոխանցեն առանց միջնորդի»:*

Ինչ կ՚անցնի կը դառնայ Պերլինէն Փարիզ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ հարկ պիտի ըլլայ յետաձգել Սարի հանրաքուէն, նկատի ունենալով միջազգային կացութիւնը: Այս առաջարկը բացորոշապէս դրուած է Փարիզի հելլէնական դեսպան Պ. Փոլիթիսի կողմէ, որ կարեւոր պաշտօն ունի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ:

Փարիզի գերմանական դեսպանը երկրորդ անգամ այցելեց արտաքին նախարար Պ. Լավալի, խորհրդակցելու համար այս չարաբաստիկ հարցի մասին: Լոնտոնի գերմանական դեսպանն ալ նոյն պաշտօնը կատարեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին մօտ: Քանի մը օրէ ի վեր, հանրաքուէի մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին Հռոմի մէջ, մասնակցութեամբ Սարի Ամերիկացի կառավարիչին. բայց կը թուի թէ ծանրութեան կեդրոնը նորէն Փարիզ փոխադրուած է:

Մինչ այն մինչ այն, հրատարակութեան տրուեցաւ Սարի կառավարիչին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՆԹԷՈՆ

»»»• •«««

Մուտքի սրահը Պանթէոնի:

Բանուած անբաւ մթութիւն ու խորքին մէջ արշալոյս: Խորհուրդներու սեղնագործութիւն՝ որուն վրայ հրեշտակները կը գունաւորեն իմաստութիւնը մահուան գինովութեան:

Սրահին առաստաղը խուժած, խառնուած երկինքին ու երկինքը ձուլուած այս միակ դահլիճին մէջ: Այս վայրէն, այս կամարներուն ներքեւէն ու սիւներուն շուրջէն ճախրանք մը պիտի հասնի վերնադաւառ: Երեւակայութեան մեր զգայարանքը կ'իմանայ մեծ թափահարումը յաւերժական խորհուրդին:

Առեանը ունի երկու բեւեռներ. լռութիւն եւ անշարժութիւն:

Եւ կ'անցնի ամբոխը դարպասներէն բազմագոյն գոռում-գոչումներով:

Լռութիւն եւ աղմուկ կը փորձեն յարձակիլ իրարու վրայ: Երկուքն ալ կոյր ու կենդանի եւ երկուքն ալ անպարտելի: Ադամանդ սահման մը կայ: Երկուքն ալ կը յորդին սակայն ոչ մին եւ ոչ միւսը կը յորդի իրմէ դուրս:

Եւ մահասրահը ահա:

Պարզ իր սարքաւորումով, բարդ ու խոր իր իմաստի նրբանցքներով: Փաստերէն մին մարդուն մէջ հաստատելու աստուածայինը: Ինչպէս աստուածաշնչական երաժշտութիւնը եւ բաներուն ծագումին որոնումը՝ նոյնպէս ճաշակի հրաշքներ կ'ապացուցանեն մարդուն մէջ գոյութիւնը աստուածութեան մասնիկի մը:

Սրահին խորքը բարձրէն մինչեւ գետին կը հասնի երկար քառանկիւն փրանսական մեծադրօշ մը:

Գոյներու անմրցելի ներդաշնակութեան երրորդութեան շուրջ ամբողջ պատմութիւն մը ընթերնելի, ամբողջ երեւակայութիւն մը բեւեռագիր եւ ամբողջ տրամներ, տրամներ, տրամներ…

Տրամնե՛ր՝ որոնց կապարէ վերջին արարները կը զարնուին ամբողջ մարդկութեան, մինչեւ արմէններու կուրծքերուն…

Մեծադրօշին եռեւ լո՛յս, լո՛յս, լո՛յս: Խորանալոյս, տաճարալոյս, ժողովալոյս: Լո՛յս, կապո՛յտ լոյս, լո՛յս ճերմա՛կ լոյս, լո՛յս, կարմի՛ր լոյս: Ամբողջ խորքը կը պսպղայ եռագոյն ճառագայթներու մէջ: Կարծես բիւրեղէ ըլլար այդ մեծադրօշը եւ իր լոյսերը ընդունէր երեք երկինքներէ: Ընդունէր իր լոյսերը կարծես, ազգային խորանը, Պանթէոնի խորքէն, ընդերքներէն, դամբաններէն:

Խորանկը սրահին, աջին ու ձախին, մինչեւ յատակ ինկած են սեւ քօղեր որոնք իրենց լոյսը կ'առնեն լուսազարդուած վեհադրօշէն: Այս մահուան դրօշները որոնք խտացումն են բոլոր գոյներուն՝ կը պատգամեն անխուսափելի պարտութիւնը մարդուն:

Կախուած է, աւելի առաջ, մանիշակագոյն սգաքօղ մը:

Կը տեսնուի տակաւին սիւն մը, յանկարծ աւարտող, որուն վրայ կը վառին լիարուռն խունկեր, իրենք իրենց վրայ դարձող ծուխի գալարներով:

Ծաղիկ է ամբողջ յատակը սրահին: Փողոց մը ծաղիկ, կարաւան մը ծաղիկ, գիւղ մը ծաղիկ, դրախտ մը ծաղիկ:

Կիսադունդ մը ծաղիկներու, որոնք կը մեռնին մեռեալին հետ, որոնք կը թօշնին լռութենէն եւ մանաւանդ սրահին երեք չորրորդ մթութենէն:

Մթնոլորտին մէջ զանակներ, անհունին մէջ հեռաւոր ու մօտաւոր ոսկի աստղեր: Կապոյտ, բարակ մշուշի մը մէջ կը փայլփլին աճիւններ: Խռոված անհուն մը կայ:

Վառ են ծռած կամարներէն ոգիներ ու կը դիտեն մեռեալը՝ հանդչող ծաղիկներու լիճին մէջ: Կը թափին աստղածաղիկներ, տանջածաղիկներ, ոսկի շուշաններ ու մեռելածաղիկներ:

Ահաւոր յիշատակ մը կը պայթի ուղեղներու մէջ: Հերոսներ, նահատակներ, նահատակներ, հերոսներ, նահատակներ, զոհեր, զոհեր, վկաներ…: Ազգ ազգի վրայ, դժո՜խք…

Անթիւ թուական 1914—1918…

Անհունէ անհուն…

Երկինք մը բացուած է Պանթէոնի մէջ: Երկինք գիշերային ու մեռելական հանդէսի երկինք:

Եւ կ'անցնի հանդիսաւոր ամբոխը ամպերու որոտումներուն մէջէն:

Մահուան հրեշտակը քիչ մը ամէնուն կը դպի իր ծանր ծղիներով:

Ու մեր աչքը նայուածք նայուածքի ետեւէ կ'արձակէ այս տեսիլին վրայ: Կ'ուզէ դրկել, պարուրել ու պարփակել ամբողջ անհունը այս սգակիրտումին:

Ու յոգնած կը փակուի մեր աչքը:

Լոյսերու պատկերազարդութիւն մը որ յարաշարժ իր նկարները կը ցուցադրէ…:

Ոսկի խորք… մանիշակագոյն լոյս… Եւ հակամիջը այս տեսիլին, մանիշակագոյն խորք ու ոսկի լոյս որ կը դառնայ… սեւ խորքի մը մէջ փոքրիկ ճերմակ խաչ մը կը դողայ… լոյսէ զանգակ մը որ ովկէանոսի մը վրայ կը թափէ իր ձայնական արծաթ ալիքները… Դրօշակներ կ'անցնին հորիզոնին ցանկապատէն… դրօշակներու հրդեհ… վերջալոյս մը կը փոշիանայ… Աստղերը կը նահանջեն… բանակներ կը քալեն ամպերու տակէ…

Ողբերգութիւն մը կը լյոննայ…

Ամբոխը կ'անցնի ու միշտ ամպերէն կը թաւալին որոտումները:

Պանթէոնի սրահ:

Առեանին երկայնքին, յայսկոյս ու յայնկոյս, դէմ դիմաց եւ անշարժ, մանաւանդ անշարժ, կեցած են բարեւի՝ աւագ պահակազօրքերը հանրապետութեան: Անշարժ անոնց կեցուածքը բարեւողի, անշարժ, անտրոփ ու անքթիթ այդ արձանացումը կարծել կուտայ որ անոնք ուրուականներն են հին դրակոններու, հուսարներու, հին կոլերու, փրանքներու, կելտերու, ասպետներու, դիւցազուններու, որոնք թափած իրենց վրայի հողերը, դուրս են ցատկած ու եկած են քարանալու, ժայռանալու յարգանքի պարտականութեան մէջ:

Օ՛, խաւարամերձ այդ մթութեան մէջ անոնց անդրշիրմեան հերոսութիւնը, այդ կեցուածքը, թարշամող ծաղիկներուն առջեւ, մեծ խորհուրդին առջեւ, Մահուան կայսրութեան առջեւ…

Ձեռքերը պինդ կողերուն, գլուխը չեչտ ու նայուածքը կարծրացած:

Ու լռութիւն, ու խունկ, ու մութ եւ լոյս, ու դրօշ, ու զինուորներ, ու մեռեալ, ու երկինքներ…

Ու կը գոռայ եւ կը գոռայ, խուլ կը վժժայ ամբոխը: Մեր կռնակէն Փարիզի կէսը կը հրէ, խուժէ:

Երկինքէ մը դուրս կ'ելլեմ կարծես,
Ձեռքս աստղ մը ունիմ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Հայ ժողովուրդը, որ դարաւոր փորձութիւնների բովից միշտ անաղարտ եւ բարձր է պահել իր պայծառ ու ժպտուն հաւատը դէպի իր պատմական ճակատագիրը, դէպի վիրաւոր, արիւնաքամ, բայց միշտ վերածնող արդարութեան յաղթանակը, այդ փորձութիւնների ժամին չէ որ պիտի դաւաճանէ ինքն իր, տարամերժօրէն երես դարձնելով իր ազգային լաւագոյն աւանդութիւններին:

Նա եղել է եւ պիտի մնայ արդարութեան եւ իրաւունքի դժուարին, բայց դէպի լաւագոյն հորիզոնները թեւակոխող ճամբորդը: Նա եղել է եւ պիտի մնայ քաղաքակրթութեան, իրաւահաւասար կարգերի, իմաստուն, արդարադատ հասարակական կազմի յամառ ու աննկուն վաստակաւորը…

Եւ նա այսօր էլ, ինչպէս միշտ, խորապէս հաւատացած է որ այս տխուր ժամանակները, այս տառապանքները դարձեալ կ'անհետանան իրենց եղելնակների հետ, ինչպէս անհետ կորել են այնքան ուրիշները, եւ կը մնայ ազգերի մեծ եղբայրութիւնը՝ քաղաքակրթութեան, ազատութեան եւ արդարութեան համար:

×

Հայ ընկերվարականներին հնագոյն աղանդը, շահամոլ կղերը եւ իրենց դիրքից ու եկամուտից զրկուած սարսափով բռնուած գրագէտները միշտ մեղադրում են ապազգայնութեան մէջ:

Հի՞ն պատմութիւն:

Մեր ժողովուրդը տգէտ է, բռնութեան տակ բթացած, այդ պատճառով նոր ուղղութեան հակառակորդները յաջողութիւն են ձեռք բերում, հաւատացնում են միամիտներին, որ ընկերվարականները դէմ են ազգութեան, դէմ են կրօնի:

Այո՛, մենք դէմ ենք կրօնի անունով շահագործութիւններ անողներին, բայց յարգանքով ենք վերաբերւում դէպի ամէն տեսակի ներքին, անկեղծ հաւատ, ու թողնում ենք որ գիտութիւն սովորեն անհատները եւ դրա համեմատ էլ վերագնահատեն իրենց հաւատն ու համոզումները:

Իսկ ազգութեան գաղափարին մենք ոչ միայն դէմ չենք, այլ ջերմ պաշտպան, նրա համար զոհուելու պատրաստ:

Միայն մեր հասկացած ազգն ու ազգութիւնը տարբեր է կղերի, ազնուականի եւ բուրժուայի ըմբռնած ազգութիւնից:

Գ. ԽԱԺԱԿ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

''ՊԱՏԱՆԴԸ,,

— • —

Comédie Françaiseը իր ընդհանուր փորձերու շարքը վերսկսաւ յայտնի բանաստեղծ եւ թատերագիր Քլոտէլի մէկ գործով:

«Պատանդը» նոր գործ մը չէ: Լինյէ Փօ 1912ին զայն բեմադրած է իր վրած «Oeuvre» թատրոնին մէջ, տալով երեք ներկայացում միայն:

Գործը Ֆրանսայի առաջին բեմին վրայ երեւալէ առաջ սակայն, երկար եւ յաջող շրջան մը բոլորած է գաւառական բեմերուն վրայ:

Անցեալ օր հեղինակին ամբողջ գործերուն նուիրագործումն էր որ կը կատարուէր դասական բեմին վրայ, իր ազնուական ոճով եւ ճաշակով, առնոր մթնոլորտին արժանի «Պատանդ»ին նշանակելի խաղարկութեամբ:

Պ. Փօլ Քլոտէլ — նախկին Ֆրանսական դեսպան Ուաշինկթընի, եւ այժմ Պրիւքսէլի — գրական եւ դիւանագիտական աշխարհին ականաւոր դէմքերէն մէկն է այսօր:

Իր թատերական գրականութիւնը մօտ քառասուն եւ հինգ տարիներու անցեալ մը ունի, որու ընթացքին ան տուած է բազմաթիւ ուշագրաւ գործեր, ինչպէս «Փոխանակութիւնը», «Անդուստ կոչիկը», «Ոսկի գլուխ»ը, «Պրոտեւս»ը եւն. եւն.:

«Պատանդ»ը Ֆրանսական յեղափոխութեան վաղօրեակին շրջանը կը բնորոշէ, իր բոլոր գեղեցկութիւններով եւ տգեղութիւններով, անպաճոյճ, ադամանդի նման հատու եւ առնոր պէս ազնիւ ոճի մը մէջ ձեւաւորուած, հոգեկան քամմնելի ողորումներու հանդիսաւոր ընելով մեզ:

Տեղ տեղ ողբերգութիւնը կը հասնի իր ամենավերջին սահմաններուն, անշնչելի դարձնելով մթնոլորտը:

Երկու դասակարգերու ընդհարումէն առաջ եկած այդ տաժմը ամէն յեղափոխութեան վաղորդայնի անխուսափելի երեւոյթն է, ուր երէկուան զրկուածը, անանունը կուգայ իր նոր տիրող իրաւունքները եւ քրմայքները պարտադրել յաղթուածներուն:

Ազնուականուհի մը, Օր. Սինյը տը Քուֆօնթէն իր գիւղացի կաթնեղբայր Թիւրլիւրի անձին մէջ կը գտնէ մարմնաւորուած նոր իրաւատէրներու ցանկութիւններն ու երազները:

Նախկին ագարակի ծառան — յետագային Պարոն Թուսէն – Թիւրլիւր — գդեակին մէջ ապաստանած պապը յեղափոխականներուն յանձնելու սպառնալիքին տակ կը տիրանայ Օր. Տը Քուֆօնթէնի մարմնին՝ եթէ ոչ հոգիին եւ սրտին, որոնք կապուած են իր ազգական Ժորժ տը Քուֆօնթէնին:

Մեքենայութիւններու, ողբերգական կացութիւններու օղակումներ մահուան մէջ կը միացնեն սակայն երկու ազնուական հոգիները, մինչդեռ երէկուան գիւղացին գդեակին մէջ կ'ընդունի Լուդովիկոս ԺԸ.ի այցելութիւնը, որուն հաւատարմութեան երդումը զինքը պիտի բարձրացնէ կոմսութեան աստիճանին:

Պարոն Թիւրլիւրի դիմագիծը Ռոմպրանտի մը կենդանագիրներուն խստութիւնը եւ ճշգրտութիւնը ունի իր լոյսի եւ ստուերի խաղերուն մէջ, որովհետեւ այդ հոգին պաւակը, անտալ ու պահանջկոտ, իր հոգիէն կ'արտացոլէ երբեմն վեհանձնութեան կամ կարեկցութեան շող մը:

Պ. Լըռու իր տաղանդին բոլոր կարելիութիւններով օժտեց Պարոնին տիպարը, որ իր տգեղութիւններուն մէջ իսկ գեղեցիկ էր:

Տիկին Մառի Վանթուրա — խաղին միակ կինը — իր զգայնութեան բոլոր լարերով թրթռաց դերի մը մէջ՝ որ կը պահանջէ արուեստագիտական արտակարգ բնութիւն եւ ըմբռնում:

Անոնց շուրջը Պ.Պ. Հէրվէ, Լը Ռուա, Լաֆօն, Պաքէ, Լը Կօֆ եւ Պալիէթր կը կազմէին Մոլիէռի Տան լաւագոյն ուժերուն տպաւորիչ մէկ խմբաւորումը:

ՎԱՐՊԵՏԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի Concerts Pasdeloupի շաբաթական ունկնդրութիւնը նուիրուած էր ամբողջապէս ֆրանսացի հռչակաւոր վարպետ երաժիշտ եւ հեղինակ Կապրիէլ Ֆօռէ, իր մահուան տասնամեակին առթիւ:

Կ. Ֆօռէի երաժշտութիւնը իր մըտածումի յստակութեամբ, արտայայտութեան ձեւերուն վայելչութեամբ, զգացումին հոյակապ վերելքներով — ինչպէս իր անմահ «Requiem»ը, կամ անոտագիտ քնքշութեամբ — ինչպէս «Dolly»ն— կայ եւ պիտի մնայ ֆրանսական ոգիին և ճաշակին ամենայատկանշական արտայայտութիւնը:

Զափի ու կշիռի գերազանց ըմբռնում, երաժշտականութիւն մը՝ առանց պոռոտախօսութեան, կը փորձուիմ ըսել առանց աղմուկի, եւ պերճանք մը նրբօրէն ձեւաւորուած նախադասութիւններու, ահա Ֆոռէի արուեստին բարձր հմայքը, որ շատերուն համար անմերձենալի կը մընայ:

Տիկին Մարկըրիթ Լօն — վարպետին մտերիմ գործակիցը — Օփերա Քոմիքի բեմէն կարդաց Ֆոռէի արուեստի մասին կարճ բայց շահեկան ուսումնասիրութիւն մը:

Տիկնոջ դպրոցին հետեւող երկու աշակերտուհիներ — զգայնիկ արուեստագէտներ արդէն — եկան դաշնակի վրայ նուագելու — չորս ձեռքով — Ֆոռէի «Տօլի»ն, հինգ կտորներէ բաղկացած suite մը, որուն թարգմանութիւնը երկու շնորհալի աղջնակներուն կողմէ եղաւ խորապէս տպաւորիչ:

Ֆոռէի երաժշտութեան եթերային հմայքը անցնելով այդ կոյս հոգիներու երկինքէն, ստացաւ հոն իր վըսեմութեան ճշգրիտ յատկանիշը:

Թատրոնը վերնայարկերէն մինչեւ առաջին շարքերը՝ երկար դղրդաց ծափերու տակ, չորս անգամ բեմ կանչելով փոքրիկ արուեստագիտուհիները:

Յայտագիրը կը պարունակէր վարպետին գլխաւոր գործերէն կտորներ՝ ինչպէս «Pélléas et Mélisande»ի նախերգանքը, դմայլելի Ballade դաշնակի եւ երաժշտախումբի համար, ուր տիկին Լօն՝ վարպետ եւ զգայուն դաշնակահար՝ վարպետին դասական երաժշտութեան բոլոր հպանցիկ երանգաւորումները գիտցաւ գերազանցօրէն արժեցնել, արժանանալով կիրթ հասարակութեան մը ջերմ գնահատանքի ցոյցերուն:

«Requiem»ը — իր եօթը մասերով — երկնային ներշնչումով ու դաշնաւորութեամբ եկաւ լուսապսակել անմոռանալի ցերեկոյթը:

Ֆօռէ այդ տխրական գործը հեղինակած է 1877ին, որուն համար Լուի Հիլըմէն գրած է թէ «վարպետին ամէնէն յուզիչ եւ վերջնական յղացումներէն մէկն է»:

Դասական հեղինակները նոյնպէս գրած են «Requiem»ներ, որոնց նկարագիրներէն տարբեր է Ֆոռէի ստեղծագործութիւնը: Այստեղ միշտ կը յայտնուի անոր երազուն, կիրթ ու համեստ նկարագրին յատկանիշներով, անբացատրելի փոխանցական կարողութեամբ, եւ հոգիները թովելու մագնիսականութեամբ:

Ֆոռէի արուեստին գաղտնիքը եւ արժանիքն է սա:

Ամբողջ յայտագիրը վարեց հռչակաւոր ղեկավար Պ. Ալպէր Վօլֆ, որ 1909էն սկսած Օփերա Քոմիքի երաժշտախումբը վարած է մեծ հեղինակութեամբ:

1925էն ան կը գտնուէր արդէն Փադըլուի երաժշտախումբին գլուխը: Իր տաղանդը գնահատուած է երկու աշխարհամասերուն մէջ:

Հաճոյք մըն է զինքը դիտել՝ իր ղեկավարութեան պահուն:

Պէտք համարձակիմ ըսել՝ թէ միայն իր երկու ձեռքերուն եւ տասը մատերուն — երբեմն հազիւ նկատելի — շարժումները դիտելով կարելի է հասկնալ երաժշտական նախադասութիւն մը, միջանկեալ մը, արձագանգի մը ամբողջ արժէքը եւ հմայքը:

Ալպէր Վօլֆ դասական հոկաներու գործերէն սկսած բոլոր երաժշտական գլուխ – գործոցները կը վարէ անգիր, աչքերը գամած իր ճպոտին տակ ու շարժիր 80 արուեստագէտներուն, որոնք մէկ հոգիի պէս կը թրթռան իր մէկ մատին ցուցմունքով:

Իր ղեկավարութեան տակ հեղինակներուն ամբողջ ներքին աշխարհն է որ կը բացուի ծալք – ծալք, գեղեցկութիւններուն իւրաքանչիւրը շեշտուած, արժանաւորուած:

Մեծ երաժիշտ մը եւ մեծ ղեկավար մըն է այսօրուան Քոնսէր Փատըլուի պետը:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

— Քալիֆորնիոյ մէջ տաճար մը շինած են, որուն բոլոր պէտքերը հանած են ծառէ մը, որ 20 քիլոմէթր հեռու էր: Կը կարծուի թէ այս ծառը 6 դարէ աւելի կեանք ունի: Հազիւ շաբաթէ մը կրցած են տապալել եւ ամիսներ վրան աշխատելով կրցած են գործածել:

ՏԻՊԱՐ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ ՄԸ

ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

— o —

Հայ իգական սեռէն կարեւոր դէմք մըն ալ անհետացաւ, համալսարանի մէջ լուրջ ուսում առած դայեակ – մանկաբարձուհի մը, որ թէեւ չէր սիրած անունովը յայտնուիլ, պարծենալ, սակայն արուեստին քաջալաւ կիրառութեամբը հանրածանօթ էր հայ եւ օտար, մանաւանդ ռուս շրջանակներու:

Օրիորդ Սանդուխտ Եղիազարեանն էր այն, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ համեստութեան ու խոնարհութեան իսկական տիպար ըլլալով, կը գործէր լուռ, անշշուկ, եւ այնպիսի արդիւնաւոր ճարտարութեամբ, որ իր քառորդ արժանիքը հազիւ ունեցող մը, արդի ստապատիր ցուցամոլիկ դարուն մէջ, անմէջ անձնագովութեան ծանուցիչ շառաչիւններով պիտի ողողէր հրապարակը:

Օր. Սանդուխտ Եղիազարեան ճշմարիտ նուիրուած մըն էր իր կոչումին եւ միայն իր խղճամիտ ու անձնուէր գործունէութեամբն էր հըպարտ:

Պարզ, անսեթեւեթ, բնաւորութեամբը համբոյր, քաղցրալեզու ու միշտ ժպտադէմ, բարիք ընելու սիրահար, կը ծառայէր իր հիւանդներուն, կ'օգնէր ծննդաբերներու տառապանքին, կը սրբէր արցունքներ, առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան, եւ առանց որ եւ իցէ ակնկալութեան, գթութեան քոյր մըն էր բառին իսկական առումով:

×

Ծնած էր 1866ին, Վասպուրական աշխարհի մէջ, Այգեստանի զուարթ ու կենսաբաշխ երկինքին տակ, հայրենակից ըլլալով անմահանուն Խրիմեան Հայրիկին:

Ճանչցած էի զինքը Փարիզի մէջ 1924ին եւ լսած էի թէ շատ փոքր տարիքին դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր մայրը, եւ պաշտպան ու հոգածու ունեցած էր հօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ղեւոնդեան, որ զայն կ'առնէ կը տանի իր քով Ալէքսանդրապոլ, ուր ազգային վարժարանին մէջ Սանդուխտ կը ստանայ տարրական կրթութիւնը, բայց աւելի յետոյ դարձեալ հօրաքրոջ հոգատարութեամբ կը փոխադրուի Տփխիս եւ հոն պետական միջնակարգ ուսումնարանը յաճախելով կ'ըլլայ շրջանաւարտ լաւագոյն վկայականներու տիրանալով, ինչպէս կը գրէր ինձ իմ [illegible] բարեկամս Պ. Ա. Վաչեան, որ քաջածանօթ եղած է Օր. Եղիազարեանի արուեստի կարողութեանց:

Հազիւ ուսումնարանը թողած, կը սկսի հետեւիլ Տփխիսի մանկաբարձութեան եւ հիւանդապահութեան դասընթացքի, որու մէջ աւելի կատարեալ եւ առողջ հմտութիւն ստանալու համար կ'ուղեւորի Մոսկուա եւ կ'արձանագրուի կայսերական համալսարանի մանկաբարձութեան ճիւղին:

Երկու երեք տարի վերջ ամենայաջող քննութիւնը անցընելով կը ստանայ վկայական եւ կը նշանակուի առաջին կարգի մանկաբարձուհի եւ հիւանդապահուհի:

Թէեւ բազմաղիմի պահանջներ եւ դժուարին պայմաններ կը ստիպէին իրեն վերադառնալ Տփխիս եւ այնտեղ գործել, Սանդուխտ կը մնայ Մոսկուա եւ կուրծք տալով ամէն տեսակ զրկանքի եւ խոչընդոտներու, կը յաջողի դառնալ մանկաբարձուհի Մոսկուայի հռչակաւոր «Կլինէկէլով» կնաբուժական հիւանդանոցէն, որ ինչպէս պատմած է ինձ Օր. Ս. Եղիազարեան, կը ղեկավարէր փրոֆ. Սինէգիրով մեծանուն մանկաբարձ կնախտաբոյժը:

Ամբողջ 28 տարի կը պաշտօնավարէ այս հիւանդանոցին մէջ եւ այն ատեն մեծ կարողութիւն ցոյց կուտայ որ վարիչ – բժշկապետը զինքը իրեն օգնական կը կարգէ եւ իր բացակայութեան ժամանակներուն բազմաթիւ հիւանդները անոր խնամքին կը յանձնէ, զայն կոչելով «փոքրիկ ճարտար Հայուհի»:

Բազմերամ ծննդաբեր կիներ Սանդուխտի շնորհիւ լոյս աշխարհ կը բերեն իրենց երախաները, կանայք շատ հիւանդութիւններ կը բուժուին անոր աչալուրջ ու անձնուէր խնամածութեամբ:

×

Բացի նախընտրած ճիւղէն՝ Օր. Եղիազարեան իրեն մասնագիտութեան առարկայ կ'ընէ նաեւ շուէտական

ՀՍԿՈՒՄ

Կը քնանաս փերդ թռչնակ,
Ու չես գիտեր որ լուսնին տակ իմ հոգին
Կը թեւածէ բոյնիդ եզրի՛ն վայրահակ,
Դեղնորակ շիւղ մ'իր կապտորա՛կ կըտուցին:

Կը քնանաս հեշտագին,
Մոռցած թերեւս թէ օրուան մէջ ընդերկար
Կա՛յծն եղայ ես անուրջիդ բո՛ց աղեղին,
Թիթեռն արբշիռ՝ խաղաղ ճամբուդ սիրավառ:

Կը քնանաս, ո՛վ հոգիս…
Գողցած մտքիս մըտածումները ծաղի,
Որ քեզ համար ես մարգերէ՛ն քաղեցի:

Կը քնանաս, երազիս
Կանթե՛ղն անմար, շողը կարմիր եւ դեղին,
Լո՛յսն անըսպառ իմ կուրծքին խո՛ր անդունդին:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

մարմնամարզը եւ առ այս միջոց մը կ'երթայ Շուէտ, տեղին վրայ ուսանելու այդ կարեւոր ճիւղը որու մէջ ալ կ'ունենայ մեծ հեղինակութիւն:

Բայց դէպքեր, ինչպէս շատերուն՝ Օր. Սանդուխտին ալ կը հարկադրեն տեղահան ըլլալ: Ուստի կը թողու Մոսկուան, կու գայ Փարիզ եւ հոս ֆրանսական կառավարութեան յատուկ արտօնութեամբ կը հաստատէ գեղեցկութեան դասատուն մը (Institut de beauté) եւ կ'ընդունի խումբ մը հայ եւ օտար աղջիկներ, որոնք այսօր շընորհիւ իրեն լաւ դիրք ունեցած են:

Իր դասատունը վարելով հանդերձ Սանդուխտ կը հնարէ զանազան անուշահոտ օծանելիքներ, որոնք Փարիզի մէջ շատ շատ ընդունելութիւն գըտած են եւ կը ճանչցուին «Արաքս» անունով:

Երկու երեք անգամ ճամբորդած է Նիւ Եորք եւ հոն ալ կրցած է իր մասնագիտութիւնները մեծապէս արժեցնել, այլ սակայն անողոք հիւանդութիւն մը հոն զինքը կ'ենթարկէ վիրաբուժական ամենալուրջ գործողութեան, որուն հետեւանքը թէեւ կ'ըլլայ յաջող, բայց կը տկարացնէ իր կազմը:

Տասը տարի կեանք կ'ունենայ այս գործողութեան վրայ, եւ այս շրջանին անխոնջ աշխատող մը կ'ըլլայ դարձեալ, թէ իբրեւ մանկաբարձուհի եւ թէ իբրեւ գեղեցկագիտութեան դասաւանդիչ կամ ուսուցչուհի:

Ինչպէս ըսի նախապէս, ճանչցած էի զինքը 1924 թուականէն ի վեր, եւ մօտէն գիտակ եղած իր մասնագիտական կարողութեան եւ երբեմն ալ իբրեւ բժիշկ դարմանած ըլլալու պատիւն ունեցած էի:

Բարի էր բառին կատարեալ իմաստով եւ հիացումս էր գրաւած, երբ կը դիտէի որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին ու տկարութեան, մանաւանդ անարծաթ վիճակին, աշխատութենէ ետ չէր մնար ու կը ջանար օգտակար ըլլալ ուրիշներու իր կարողութեան չափով:

Այս բազմազբաղութեան մէջ յոգնած՝ սկսաւ հիւանդանալ, հիւծիլ, որով փոխադրուեցաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցը:

Հոն վայելեց — հայ եւ օտար բարեկամ եւ բարեկամուհիներու — մանաւանդ իր աշխատակից Օր. Կալիանի իշխանավայել օժանդակութիւնը եւ գիտական ամէն կերպ դարմանները, բայց չկրցաւ բուժուիլ ու մեռաւ սեպտ. 2ին, մեծ պարապ մը թողլով իր ետին:

Շատերը չիմացան անոր մահը, բայց յուղարկաւորութիւնը եղաւ մեծ շուքով:

«Վերածնունդ» (Վոզրոժտէնիէ) ռուսերէն թերթը դրուատալից սիւնակներ նուիրեց անոր յիշատակին, ողբալով անոր մահը:

Այո, մեռաւ Օր. Եղիազարեան, բայց կ'ապրի ան իր գործովը, մանաւանդ այն բարեգործութիւններով, որոնց շնորհիւ շատ ուսանողներ կըրցան իրենց դրամական անձուկ վիճակը թեթեւցնել մէկէ աւելի անգամներ:

Օր. Սանդուխտ Եղիազարեան 70 տարեկանի մօտ էր: Արդեօք պիտի ունենա՞յ հետեւողներ իր բարի սրտին եւ բարի նպատակին:

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐ

»»» · · «««

Ու կիրակին ճաղցածներու արտասուքով օծուելէ վերջ,

երկուշաբթի առաւօտուն արեւախանձ հորիզոնէն՝
բացեղ ամառն հուր ու մոխիր վար կը տեղայ,
գործաւորներ խոնջուած կեանքի նիրաններէն,այրա՛ծ տապէն,
կ'երթան բսպառ ու շար ի շար դէպի անդունդ կամ գողգոթա՛յ:

Երկուշաբթի առաւօտուն մշուշին մէջ մռայլ ու թաց՝
կուլայ արեւն աշնան կոյսին հետ հերարձակ,
գործաւորներ ինչպէս մեռել գերեզմանէն դեռ նոր ելած՝
կ'երթան լռիկ նորէ՛ն մեռնիլ սրտով կըրակ:

Երկուշաբթի առաւօտուն ձմրին ինչպէս խօլ երիվար՝
կը վրընջէ ձըմրան խայթող մըտրակին տակ,
գործաւորներ ձիւնի ծըփուն պատանքին հագած մունջ ու մըթար՝
կ'երթան կըրկէս յօշոտուելու երկաթակուռ ժանիքներու մոլուցքի՛ն
տակ:

Երկուշաբթի առաւօտուն ծաղի ու ծուխի մէջ հեշտալի՝
կը պըսակուի գարունն ինչպէս չըքնաղ աղջիկ,
գործաւորներ յառնող կեանքի մը ըզգեցած լոկ ցընցոտի՝
կ'երթան դուռ դուռ ցանել բուռ բուռ շա՛նք ու մըրիկ,

կիրակի օր մոմերու տակ մեռկ ու սոված ողբալէ վերջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Երեւանի պետական թատրոնը

— o —

...մավար Արմէն Գուլլակեան հե-...եալ յաջողութիւններն ըրաւ ...րհ. Հայաստան»ի, Երեւանի պե-...ական թատրոնին վերաբացման առ-...թիւ.—

Հոկտեմբեր 15ին սկսաւ Երեւանի պետական թատրոնին 14րդ թատերա-շրջանը: Բացումը կատարեցինք Պօ-մարշէի Ֆիկարոյի ամուսնութիւնը գործին ներկայացումով: Այս գործը անցեալ տարի, աննախընթաց յաջո-ղութիւն գտած էր: Երկրորդ ներկա-յացումն է Շեքսպիրինի Ռիչի...

...

չէ կատարուած, միայն արտաքին ձեւաւորումն է որ վերամշակուած է: Գործին տրուած է «բեմադրական նոր մեկնութիւն»: Աւելցուած են երկու տեսարաններ:

Քննութեան յանձնուած են հետեւ-եալ նոր թատերախաղերը.— Վ. Մա-սի ժէրար քոյրերը, Վ. Կատայեւի Ծաղիկներու ճամբան, Միկիտենկոյի Տիրամօր դդեակը:

Նոր թատերախաղեր կը պատրաս-տեն Շիրվանզադէ, Դ. Դէմիրճեան, Վ. Թոթովենց, Վ. Վաղարշեան, Տ. Հախումեան, Ա. Վշտունի:

Դերասանական կազմը կը մնայ նոյնը: Մէկ քանի թատերախաղերու մէջ պիտի երեւի ժողովրդական դե-րասան Աբէլեան:

Կեսարներու կիները

...

Ներկայ թատերաշրջանի ընթաց-քին, նոր բեմադրութեամբ պիտի ներ-կայացուի Գ. Սունդուկեանի անմահ Պէպօն: Բնագրին մէջ փոփոխութիւն

...

նայի տիրակալութեան դէմ, ուժ տա-լով Ներոնի:

Զլուսահատեցաւ Ագրիպպինա: Եր-կու տարի եւս, շնորհիւ դաւերու եւ պալատական խաղերու, բաւական զօ-րաւոր զգաց ան՝ տկարացնելու հա-մար նոր հոսանքը: Այդ յաջողութիւ-նը, սակայն, Ագրիպպինա կը պար-տի նախ Սենեկայի, որ կրցաւ մա-սամբ հաշտեցնել մայրը տղուն հետ, եւ յետոյ որովհետեւ Ներոն երիտա-սարդ էր տակաւին ու տկար՝ խզե-լու համար դաստիարակութեան մը բարոյական կապերը իր ընտանիքին հետ:

Վերջին խզումը կատարուեցաւ 58 թուականին, երբ Ներոն լքեց իր կի-նը, Ակտէան, եւ ամուսնացաւ Պոպ-պէա Սաբինայի հետ: Այս կինը կը պատկանէր Հռոմի ամէնէն մեծ ըն-տանիքներէն մէկուն,որ յեղաշրջուած էր իր սովորութիւններուն մէջ՝ հե-տեւելով նորին:Պոպպէա Սաբինա օժ-տուած էր հրաշալի գեղեցկութեամբ մը, հարուստ էր եւ կը վառէր պեր-ճանքի եւ հեշտանքի կրակով: Փա-ռասէր էր եւ կ'երազէր ամուսնանալ կայսերու հետ: Ծածով իր հմայքին տակ առաւ եւ գրաւեց Ներոնի սիրտը: Փութացնելու համար իր ամուսնու-թիւնը, աշխատեցաւ որ շուտ կատար-ուի փոփոխութիւնը Ներոնի նկարա-գրին մէջ,— կ'ուզէր որ շուտով կեր-...

...

զօր կայսրուհին Ագրիպպինան:

Ներոն յօժար էր սպաննելու, կը բաւէր որ սպանութիւնը տեղի ունե-նար ապահով,— այնքան մեծ էր մօրը ժողովրդականութիւնը, ուստի շատ կը վախնար անյաջողութեան հետե-ւանքներէն:

Անիկէտ, նաւատորմին հրամանա-տարը, Ներոնի կը բերէր սպանու-թեան ծրագիր մը: 59ի գարնան էր: Ներոն կը գտնուէր Նափոլիծոցին վը-րայ, Բայիա: Պիտի շինուէր հսկայ նաւ մը, որ, ծովուն մէջ, յանկարծ պիտի ճեղքուէր մէկ կողմէն,— կը բաւէ որ նաւուն վրայ գտնուի Ագ-րիպպինան: Անիկէտ յանձն կ'առնէր ողջ ցամաք չհանել կայսրուհին, ըս-պանութեան գաղտնիքն ալ ջուրերուն մէջ թաղելով միասին: Ներոն համա-մտութիւն յայտնեց այս սաղայէլա-կան ծրագրին: Նախ այնպէս ձեւա-ցուց թէ կ'ուզէ հաշտուիլ մօրը հետ, եւ Ագրիպպինան հրաւիրեց իր մօտ, յետոյ առաջնորդեց իր նոր շինել տր-ուած նաւուն մօտ: Գրեթէ զայն գր-կած, նաւ հանեց:

Խաղաղ գիշեր մըն էր, եւ աստղերը արցունքի պէս ջինջ: Ագրիպպինա կը խօսէր իր դերուհիներէն մէկուն հետ, երբ տեսաւ որ նաւը հեռացած է ար-դէն ցամաքէն: Ուրախ էր Ագրիպպի-նա եւ հաւատացած էր զաւկին ղղջ-...

...

Ներոնի հրամանով: Նախ շղթայի զարկաւ Ագրիպպինայի գերին, այն ամբաստանութեամբ թէ կայսրուհին դրդումով մահափորձ մը պիտի կա-տարէր Ներոնի վրայ: Յետոյ ջոկատ մը զինուորով պաշարեց Ագրիպպինա-յի ապարանքը, երկու սպայ բարձ-րացան վեր, մտան կայսրուհին սեն-եակը, երբ ան, անկողինին վրայ եր-կարած, կը խօսէր սպասուհիի մը հետ: Տակիտոս կը պատմէ թէ սպան մերկացուց սուրը եւ յարձակեցաւ կայսրուհին վրայ: Ագրիպպինա հասկցաւ որ իր զաւկին հրամանով սպաննելու եկած են զինք:

Ցոյց տալով փորը, կայսրուհին պոռաց.

— Զա՛րկ, փորիս զարկ սուրդ, փո-րիս ուր սնուցի զինք:

Այսպէս մեռաւ մին Հռոմի ամէնէն մեծ կայսրուհիներէն:

ԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս արուեստի քննադատները, արձանագրելով երեւոյթը զոր կը նշ-մարեն քանի մը տարիէ ի վեր, կը վկայեն թէ արուեստը դարձ մը կը կատարէ դէպի դասականութիւն:

Եւ այս դարձը՝ գրականութեան, նկարչութեան, երաժշտութեան մէջ:

Խօլարշաւ անհատապաշտութենէ մը վերջ, ահա կը յայտնուի ճաշակը կարգապահութեան, դասական կա-նոններու եւ ներդաշնակ ձեւերու: Ո-...

...

վին տուաւ բաշը եւ սարսեց հրապա-րակը: Ո՛չ, կ'ըսեն լաւատես քննա-դատներ,— այդքան մը ռոմանթիզ-մը անհրաժեշտ էր, նոյն իսկ ապահո-վութիւն մը ապագային համար: Ար-ուեստագէտին բարձրացման ճամբուն մէջ, գեղեցիկ վկայութիւն մըն է սկսիլը ռոմանթիզմով, որպէսզի ար-ուեստը հասնի իր աւարտին դասա-կանութեան ամէնէն գեղեցիկ փթթու-մով:

Լաւագոյն արուեստին աճման գիծն այն է, որ կը սկսի ռոմանթիզմով եւ կը վերջանայ դասականութեամբ, կը սկսի երիտասարդութեամբ եւ կը վեր-ջանայ չափահասութեամբ:

Արուեստի յետպատերազմեան տագնապն ալ այդ չէ՞ որ կը հաստա-տէ,— խելայեղ երիտասարդութիւնն է որ կը հանդարտի եւ իմաստութիւն կը հագնի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

»»» · «««

ԿԱՏՈՒ

Պզտիկ կատու մը ունիմ,
Դեղին, ճերմակ մազերով,
Ընկերս է ան մտերիմ
Հետը խաղամ օրերով:
Չերթար քովէս բոլոր օր,
Կը կերցնեմ ես անոր
Պանիրով հաց կամ կարագ,
Կ'ուտէ սիրով եւ արագ:
Բայց երբ թոք տամ ես իրեն
Խելքը թռի՛ գլուխէն,
Կը քըսուըտի լափելէն,
Մը՛ռ, մը՛ռ, մը՛ռ, մը՛ռ երգելէն:

Ա՛Լ ՄԵԾՑԱՅ

Արձակուրդը լմնցաւ,
Դպրոց կ'երթամ ես ահա՛.
Սրտիս մէջը չունիմ ցաւ,
Պիտի երգեմ լա՛,լա՛,լա՛:
Գոգնոցըս ալ կարօտցայ:
Տեսէք ի՛նչպէս ես մեծցայ
Կարմիր գոգնոցս որ հագայ,
Շա՛տ փայլուն ալ չեղա՞յ:
Շա՛տ բարի եմ ես հիմա,
Փողոց, մ'ողոց ա՛լ չկայ,
Մանկապարտէզ ես եկայ,
Պիտի բլլամ քա՛ջ տղայ:

ԱՐԱՔՍԻ

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
(ատամնաբոյժ)
եւ
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՈՍԿԵԱՆ
(ատամնաբոյժ)
Նշանուած
Վանեա 28 հոկտ. 1934, Փարիզ

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ
եւ
ՆՈՒՊԱՐ ԳԱԶԱՋԵԱՆ
Ամուսնացած
3 Նոյ. 1934, Տէսին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրք, Ե. տարի, 1935, գրական, գեղար-ուեստական, պատմական, գիտական եւ երգիծական բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով:

Ամէն տեղի համար 20 Ֆրանք:

Հասցէ M. $ M. Barsamian, 30, Rue Drouot, Paris (9):

ԱՒԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (42)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»» · · «««

— Ան ի՞նչ զուլում էր, որ Մուսաբէկ ...էր չուն հօր նման աւելի վայրագ, օր ...ցերեկով մտաւ Խարսայ Միրոյի տուն, ...եւ անոր գրկէն խլեց իր հոգեհատոր ...իր հարազատ աղջիկը Կիւլիզարը, ան ի՞նչ զուլում էր որ Աշվանչա Ամրէ ...Պօղոս իրրեւ տղայ մեծցուց իր աղջի-...կը՝ Անգինը՝ կնեաղ անունով, մինչեւ ...ան ձմեռ, երբ հարս եղաւ Կառնին ...դիւղ:

Ահա քեզի քու չտեսած զուլումներ: Այսպէս տարիներու ընթացքին հայ ...աղքի կեանքն ու պատիւը վտանգուած ...է եղեր...

Տակաւին կան մարդիկ (Հայեր) որ բէկի մը կամ աղայի մը շուքին տակ, ազատ մնացեր են արտաքին հարուածներէ, կլլեր են բէկի կամ ա-ղայի հասցուցած զառնութիւնները, եւ մինչեւ մեր օրերը կը զառանցեն,— եթէ հայ կուսակցութիւնները եղած չըլլային, մենք բէկի պէս կ'ապրէինք: Բաղդատեցէք Պերա Մաչօն, այդ տե-սակներու հետ:

Ինչ որ է.— Պերդէ (ծերուկ), ին-չո՞ւ այս դժուարին աշխատանքը, չատ կը ցաւիմ, երեսիդ ու ճակատիդ մա-...

...

Գնդակներու տարափին տակ շալ-կած պայուսակը, մտայ վառուած գիւղի խոպաններու մէջ: Առաջին խո-պափուչերուն մէջ տեքիս կը դպի ...

կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած տեղեկագիր մը, որ յայտնու – թիւններ կը պարունակէ «Գերմանական Ճակատ»ի գործունէութեան մասին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այս կազմակերպութիւնը մէկ շառաւիղն է հիթլէրական կուսակցութեան եւ պարզապէս գերմանական կառավարութեան ծրագիրն է որ կը հետապնդէ, ջանալով իր ազդեցութեան տակ առնել Սարի յետին բնա – կիչը եւ այդ հողամասը կցել Գերմանիոյ: Իրենց նպատակին հասնելու հա – մար, Գերմանական Ճակատը շարժման մէջ դրած է բոլոր արդիական միջոց – ները.— ռատիօ, շարժանկար, մարզանք, զբօսարշաւ եւն.: Տեղեկագրին հա – մաձայն, սպառնալիքներ ալ պակաս չեն:

Եուկոսլաւիա պիտի ամբաստանէ Հունգարիան

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ՝ լուրի մը համաձայն, Եուկոսլավիոյ կառա – վարութիւնը Ալեքսանդր Թագաւորին սպանութեան պատասխանատու պիտի հռչակէ Հունգարական կառավարութիւնը, համաձայն Ազգերու Դաշնակցու – թեան ուխտի 11րդ յօդուածի Բ. հատուածին: Տրուած լուրին համաձայն, խն – դիրը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին պիտի ներկայացուի նոյեմբեր 20ին: Գլխաւոր մեղադրանքը այն է թէ Հունգարիա թոյլ տուած է որ ղա – ւադրութիւններ սարքուին իր հողին վրայ: Ազգերու Դաշնակցութեան վերո – յիշեալ յօդուածը կ'ըսէ.— «Ազգերու Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր անդամի բարեկամական պարտականութիւնն է ընդհ. ժողովի կամ խորհուրդի ու – շադրութեան յանձնել որ եւ է պարագայ որ կապ ունի միջազգային յարաբե – րութեանց հետ եւ կը սպառնայ միջազգային խաղաղութեան կամ ազգերու բարւոք յարաբերութեանց»: Բողոքը պիտի ներկայացուի միայն Եուկոսլավիոյ կողմէ, անոր ուղղակի ուժ չպիտի տան ոչ Փոքր Համաձայնութիւնը, ոչ ալ պալքանեան միութիւնը, որոնց երկուքին ալ անդամ է Եուկոսլավիա:

⁂ Պուլկարական ոստիկանութիւնը Պելկրատ ղրկեց Ալեքսանդր Թագա – ւորի աճապեկիչին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը: Հաստատուած է թէ աճապեկիչին բուն անունը ոչ Քելեմէն է, ոչ ալ Վլատիմիր Չէրնոզէմսքի, այլ Վէլիչքօ Տիմիթրի Քէրին, ծնած 1897ին եւ անդամ Մակեդոնական կազմա – կերպութեան: Հայրը, քոյրերը եւ եղբայրները կը գտնուին Պուլկարիա: Աճա – պեկիչը երկու անգամ դատապարտուած է, իսկ 1928ին մահուան դատապար – տուած՝ իբրեւ սպանիչը երեսփոխան Տիմովի: Անգամ մը ներում ստանա – լով, 1931ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ օրագրող Թոմա – լեվսքիի սպանութեան համար: Նորէն ներում ստացաւ, 1932 յունուարին, եւ մէկ ամիս յետոյ Հունգարիա ղրկուեցաւ Մակեդոնական կազմակերպու – թեան կողմէ, իբրեւ մարզիչ խրուաթ յեղափոխականներուն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐԷՆ ԱՒԵԼՑԱԾ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, նոյ. 3ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 347,804, որոնց 275,118ը այր եւ 72,686ը կին: Անցեալ շաբթուան վրայ աւելցած են 3821 հոգի, իսկ անցեալ տարուան նոյն շաբթուան վրայ՝ 110,233 հոգի:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՐԹՄ Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ այսօր ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ին

ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՕԹԷԼ ՔԼԱՐԻՃի շքեղ սրահներուն մէջ

74, Avenue des CHAMPS-ELYSÉES, Paris (16)

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. ԼԵՒՈՆ ՊԷՅ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ

եւ նախագահութեամբ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՃԱԶ ԵՒ ԹԱՆԿՈՅԻ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐ

Նուագախումբ R. Sloutsky, Caveau Caucasienէն, Kansas պարեր Mlle. Suzy Mlle. Simon եւ Mlle Janineի կողմէ, զանազան նոր եւ ինքնատիպ պարեր:

Զանազան անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

Մուտք՝ 30 ֆրանք: Ուսանողներու 20 ֆրանք:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի շքեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հետաքրքիր անակնկալներ: Գին 15 ֆրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել: Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-61

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Փոքր տ'Իթալիի Դպրոցասէրի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ սրահին մէջ

13, Rue Pierre Curie, Kremlin – Bicêtre

Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր, զանազան անակնկալներ երկ-սեռ աշակերտներու կողմէ: Մուտք 3 ֆր.

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներու Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ժո – ղովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենա – կիցները, այսօր կիրակի, ժամը 2ին, 131, Fbg. du Temple: Կարեւոր օրա – կարգ:

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pensionով, եր – կու տարեկանէն սկսեալ երախա – ներ, մանչ կամ աղջիկ:

Դիմել խմբագրութեան:

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԷՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնա – կութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձան – բուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական գիրք, շքեղ ծառաս – տաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գի – ներ, 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ – ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

KUSMI-THÉ

Եթէ կ'ուզէք իսկական եւ համով թէյ խմել, պահանջեցէք ձեր նպարավաճառէն հանրածանօթ KUSMI վաճառանիշով ռուսական, սէյլանի, չինական, ֆրանսական, անգլիական եւ զանազան տեսակի թէյերը:

Մեծաքանակ ապսպրանքներու համար դիմեցէք մեր միակ Հայ ներկայացուցիչին՝ **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, PARIS (13e)

Tél. GOB. 55-87

Նմոյշները կը տրուին ձրի

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարոնի բոլոր տեսակէն 1.75

Contentieux Général

B. ARDITTI - G. TISSOT

Վաճառականներ! եթէ ՔՐԻԶԻ բերումով դժուարութեան մէջ կը գտնուիք, դիմեցէք մեզի, խորհրդակցութիւնը ձրի է: Ընկերու – թիւններու կազմութիւն, Լիքիտասիօն, amiable կամ judiciaire, դա – տական հետապնդում բոլոր դատարաններու առջեւ:

CABINET CAUMARTIN 58, Rue Caumartin, Paris

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ քրէական դատերը, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւաբանական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուական դիմումներ: Մասնաւոր ուղղին վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

CONTENTIEUX GÉNÉRAL ARMÉNIEN

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գրասենեակս կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր փորձառու եւ խղճամիտ մասնագէտներու գործակցութեամբ, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ արագ գործողութիւններ:

Ֆրանսա մուտքի եւ բնակութեան իրաւունքներու օրինական միջոցներով ստացումի, ինչպէս նաեւ հպատակութեան, քարտերի եւ մարշան փօ – րէնի արտօնագրի վերաբերեալ խորհրդակցութիւններ:

Ամէն օր բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ ժամը 9 – 12 եւ 14–20:

143, Rue Saint Martin, PARIS **Tél, Archives 05 93**

Métro: Etienne Marcel (Centre Dentaireի յարկաբաժնին մէջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

Թիւ	ֆրանք	Գումար ֆր.
1	2.500.000	2.500.000
5	1.000.000	5.000.000
5	500.000	2.500.000
100	100.000	10.000.000
100	50.000	5.000.000
200	25.000	5.000.000
1.000	10.000	10.000.000
10.000	1.000	10.000.000
100.000	100	10.000.000
Գումար 111.411 թիւ,	որոնք կը շահին	60.000.000 ֆր.

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝ 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ՄԻՆՉԵՒ 14ը ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր Fonpr - ռամպուրսմանով (**Contre Rambourseement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

16, Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).

Կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւլն.:

Կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ:

Խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09 - 95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33. Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ տրամադրելի է բնտիր մը երքմը՝ անմրցելի գիներով:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՋՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՈՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՐԱՔԻ ՏԻԻՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ներմկնայ եւ բէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՐԼԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
13 Novembre
1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2650

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ «ԱՆԿԱՆՈՆ» ՀՈԳԵՐԸ

Մանրամասնութիւններ կը պակսին այն խորհրդակցութեան մասին որ կատարուած է անցեալ շաբթու, հայ գաղթականներու կացութեան առթիւ:

Գիտենք, միայն, որ համաձայնութիւն գոյացած է հաւաքական դիմումի մը մասին:

Այս տարրական համաձայնութիւնն ալ մեծ բան է, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Ձե՞ք ուրախանար, իմանալով որ չորս հաստատութիւններ,— Ազգ. երկու գրասենեակները, Բարեգործականը եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնը — կրցեր են մէկ սեղանի շուրջը հաւաքուիլ, եւ միջոցներ խորհիլ:

Մենք ալ գրի առնենք մեր խորհրդածութիւնները, այդ միջոցներու մասին: Հարցը այնքան բարդ է որ, ինչքան արծարծուի ու մանրուի, կ'արժէ:

×

Ի՞նչ կարելի է ընել, հաւաքական ձեռնարկի մը առթիւ:

Նախ, երբեք չպիտի մոռնանք թէ՝ որ եւ է օրէնք չի կրնար փոխուիլ մեր սեւ աչքերուն համար:

Միւս կողմէ, օդակները այնքան պրկուած են որ, նոր դահլիճին առաջին գործը եղաւ յանձնախումբ մը կազմել, «օտարազգիներու ներգաղթի մասին միջոցներ ձեռք առնելու եւ Ֆրանսացի բանուորութեան առաջնութիւն տալու համար»:

Յանձնախումբին կազմն իսկ արժանի է ուշադրութեան,— անդամներ՝ արտաքին, ներքին, աշխատանքի եւ հողագործական նախարարները, նախագահ՝ Պ. Էռիօն, որ դեռ քանի մը ամիս առաջ, Լիոնի մէջ, գիտել կուտար թէ Ֆրանսա չի կրնար թէ՛ իր դաշտերը կերակրել եւ թէ օտարազգիները:

Այս բոլորին վրայ, իր կարգին սեւ քօղ կը փռէ նաեւ տեղական մամուլին մեծ մասը, պարբերաբար գրգռելով հանրային կարծիքը՝ օտարազգիներու դէմ:

Ապահովաբար Ֆրանսական մամուլը այնքան զբաղած չէր օտարականներով, որքան այս անգամ իբրեւ հետեւանք Մարսէյլի ճգնաժամին եւ տնտեսական յարաճուն տագնապին:

Արդ, երբ օտարականներու խնդիր կ'ըսենք, պէտք է աչքի առջեւ ունենալ երկու կարեւոր պարագաներ.— 1. Անոնք որ կ'եկան ու կուգան աշխատանքի համար.— 2. Անոնք որ այստեղ ինկած են հակառակ իրենց կամքին, իբրեւ քաղաքական փախստականներ:

Զախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն առաջինները, որոնք թէ երկիր ունին եւ թէ պատեհութիւն՝ վերադառնալու, իրենց ուզած ատենը:

Առ նուազն երկու միլիոն օտարական կը հաշուեն Ֆրանսայի մէջ, եւ անոնց մէկուկէս միլիոնը՝ բանուոր:

Երկրորդ մասը զանցառելի քանակութիւն մը կը ներկայացնէ, մեծ մասով Ռուսեր եւ Հայեր (մօտաւորապէս 200,000 եւ 60,000):

Աւելի կարեւոր կէտ մը,— Առաջին շարքէն միշտ կրնան գալ, համաձայն փոխադարձ պայմանագրութեանց: Երկրորդ շարքէն՝ գալիք չկայ: Թէ Հայը եւ Ռուսը իրենց Նանսէնեան թուղթերով բոլոր դուռները իրենց առջեւ գոց կը գտնեն տարիներէ ի վեր: Իսկ այս միջոցին չկամութիւնը աւելի շեշտուած է:

Ուրեմն, խօսելով մեր մասին, վախ չկայ որ նոյն իսկ տասը հայ գաղթականներ աւելնան Ֆրանսայի հողերուն վրայ, առանց արտաքին նախարարութեան հրամանին:

Կը մնայ վաղուց եկած եւ հաստատուած գաղթականներու խնդիրը: Ասոնց մէջէն ալ, անշուշտ բուն բանուորներու պարագան է ամէնէն սախրողականը:

Սախրողական անոր համար որ, կան մէկէ աւելի հոգեր,— 1. Անկանոն թուղթի խնդիր,— 2. Գործազրկութիւն,— 3. Նպաստի խնդիր:

Արդ, հաւաքական ձեռնարկ մը ամէնէն աւելի առաջին կէտին վրայ պիտի ծանրանար, խնդրելով խնդիրը հաշուեյարդարի են-թարկել վարչական կարգադրութեամբ մը.— այլ եւս չհետապնդել այսպէս կամ այնպէս եկածները, բայց քրէական պարագաներէն:

Թող Պ. Էռիօն կ'ըմբռնէ թէ ինչո՛ւ այսպէս եղաւ — ինչո՞ւ այստեղ ինկանք բոլոր կարելի եւ անկարելի, օրինաւոր թէ ապօրէն միջոցներով:

Մանաւանդ որ, գնաց Էնկիւրին ու Մոսկուան ալ տեսաւ, եւ իմացաւ թէ «բանը ինչումն է»:

Միւս երկու պարագաներն ալ կախում ունին նոյն վարչական կարգադրութենէն, իբրեւ նոյն հանգոյցին ուրիշ երկու օղակները:

Նախարարական խորհուրդը ապահովաբար պիտի առաջարկէ սահմանափակել ներգաղթը եւ հետզհետէ նօսրացնել, իրենց երկիրները ղրկել օտար բանուորները:

Երկու պարագաներն ալ շատոնց «լուծուած» են մեզի համար, քանի որ ոչ խմբովին մէկ երկիրէն միւսը երթալու իրաւունք ունինք, ոչ ալ մեր երկիրը վերադառնալու:

Կանք եւ կը մնանք ուր որ քշուեցանք, հակառակ մեր կամքին, եւ շնորհիւ ամբողջ տխեղերքի մը ապիկարութեան եւ դաւաճանութեան:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք իրաւունք չունինք ամէն բարեացակամութիւն ուրիշէն սպասելու, իսկ տարրական պարտականութիւններ մոռացութեան տալու:

«Անկանոն»ներէն շատ շատերը իրենց արեւելեան անհոգութեան մեղքն է որ կը քաշեն: Եւ երբ տարիներով կը կրկնուի նոյն բանը, բարեացակամ տրամադրութիւններն ալ բնականօրէն կը պակսին:

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՑՈՅՑԵՐ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԱՌԹԻՒ

»»»· ·«««

«ԿԵՑՑԷ՛ ԴՈՒՄԵՐԿ», «ԱՆԿՑԻ՛ ԷՌԻՕ»

Հակառակ անձրեւոտ օդին, կիրակի օր շարք մը ցոյցեր տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, զինադադարի տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ օրուան հանդիսութենէն յետոյ, որ ամբողջովին նուիրուած էր Ալեքսանդր Թագաւորի յիշատակին, կիրակի օր կատարուեցաւ բուն զինադադարի պաշտօնական արարողութիւնը, որուն կը մասնակցէր ամբողջ պետական աւագանին: Այս առթիւ տեղի ունեցան աւանդական զօրահանդէսը եւ նախկին ռազմիկներու թափօրը: Իրիկունը Պրեւալէն հասաւ այն ջահը որ վառուած էր Պելժիոյ Անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ, եւ զոր բռնած էր կոյր ռազմիկ մը: Միեւնոյն ժամուն ֆրանսականն ալ կը հասնէր Պրեւալ:

Տօնակատարութիւնը նոյն հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բոլոր մասերուն, ինչպէս միւս երկիրներու մէջ:

Ցոյցեր ալ պակաս չեղան այս տարեդարձին առթիւ, մանաւանդ որ քաղաքական հորիզոնը մռայլ է: Ընկերվարական – համայնավար միացեալ ճակատը մեծ թափօր մը կազմած էր Պասթիյի մօտ, մասնակցութեամբ նախկին ռազմիկներու: Իրենց թերթերը կը գրեն թէ ցոյցին կը մասնակցէին հարիւր հազար աշխատաւորներ, բողոքելու համար պատերազմին դէմ:

Ցոյցերու ընթացքին թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ Պ. Փօլ Մառշան, քաղաքապետական ոստիկանութեան տեսուչը, երբ կը փորձէր վար առնել լամբարի մը ձողէն կախուած կարմիր դրօշը: Կէսօրէն յետոյ ցոյց մը կատարուեցաւ Պ. Էռիոյի դէմ, մեծ պանդոկի մը առջեւ, ուր սովորաբար կ'իջեւանի նախկին վարչապետը: Պ. Էռիօ Լիոն կը գտնուէր, բայց ամբոխը պարապ տեղ աղաղակել.— «Անկցի՛ Էռիօ: Հրաժարեցէք»: Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները: Իսկ ժ. 2-4 համակրական ցոյց մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Պ. Տումէրկի, նախաձեռնութեամբ Հրեղէն Խաչի, Երիտասարդ հայրենասէրներու եւ ուրիշ ազգայնական կազմակերպութեանց, նախկին վարչապետին բնակարանին առջեւ, Ավընիւ Ֆօշ:

Ծանր դէպքեր պատահեցան Լիլլ մէջ, ուր միաժամանակ ցոյց մը կազմակերպած էին ընկերվարականներն ու համայնավարները, իբրեւ ճառախօս ունենալով Փօլ Ֆօռն ու Մարսէլ Քաշէնը: Թերթերը կը գրեն թէ քսան հազար զինուորեալներ եւ 40,000 համակիրներ կը մասնակցէին այս ցոյցին, որ տեղի տուաւ անկարգութեանց: Ապահովութեան Տեսչութեան պաշտօնեաներէն Տէհօ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, իսկ ուրիշ մը չարաչար խոշտանգուեցաւ բազմութեան կողմէ:

Լիոնի մէջ, պաշտօնական ընդունելութեան ատեն, որուն կը նախագահէր Պ. Էռիօ, նախկին ռազմիկներու ընկերակցութեանց նախագահը ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ այլ եւս չպիտի հանդուրժեն սեղանաւորական նոր գայթակղութեան մը եւ կը պահանջեն աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել, այս ախտաւոր երեւոյթները դարմանելու համար: Պահանջ դրուեցաւ նաեւ որ կառավարութիւնը հսկողութեան տակ առնէ զէնքերու վաճառումը եւ արգիլուի Գերմանիոյ վերազինումը:

Մէկ խօսքով, բոլոր ցոյցերը կապ ունէին օրուան խնդիրներուն հետ: Ձախակողմեան հոսանքները իրենց բոլոր ճառերուն եւ բանաձեւերուն մէջ կը բողոքէին հրամանագիր – օրէնքներուն դէմ, պատերազմի եւ ֆաշականութեան դէմ, միեւնոյն ատեն համակրանք յայտնելով Սպանիոյ յեղափոխականներուն: Ձախակողմեան նախկին պատերազմիկներն ալ չեշտելով իրենց խաղաղասիրութիւնը, կը յայտարարէին թէ պիտի պաշտպանեն հանրապետական ազատութիւնները «որոնց համար զոհուեցան մեր պատուած մեռելները»:

Անգլիա՞ն ալ մտահոգ է Սարի համար

Այս միջոցին Լոնտոն կը գտնուի Պ. Ռիպէնթրոփ, Հիթլէրի մտերիմը, որ պիտի տեսակցի Անգլիոյ վարիչներուն հետ, անոնց կարծիքները շօշափելու համար զանազան հարցերու մասին: Զրոյցի մը համաձայն, ամէն բանէ առաջ պիտի հասկցնէ թէ Գերմանիա ինքզինք ազատ կը զգայ Վերսայլի դաշնագրին զինուորական տրամադրութիւններէն:

Այս առթիւ, տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լոնտոնի մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ, Սարի հանրաքուէին առթիւ: Կը վախցուի որ խռովութիւններ ծագին, հետեւաբար Անգլիան ալ պարտաւոր է զգուշութիւններ ձեռք առնել, մաս մը զինուոր ղրկելով:

Թուրքիա նոր օդանաւ կ'ապսպրէ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թրքական կառավարութիւնը 36 սաւառնակներ ապսպրած է Ֆրանսական գործարանի մը: Իւրաքանչիւր անդամին 12 հատ յանձնելով, երեք բաժնով պիտի վերջանան այս օդանաւերը, յառաջիկայ տարուան ընթացքին:

50ը ի՞նչպէս 15,000 կը դառնայ

Անատոլուի գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Մոսկուայէն.—

ՄՈՍԿՈՒԱ, 5 Նոյեմբեր.— Շարունակելով իր շինարարական ծրագիրը, Հայաստանի հանրապետութիւնը որ մէկ մասն է Անդրկովկասի համադաշնակցութեան, Արաբկիրի մօտ շինած է 15,000 տուն, հաւաքելու համար այն Հայերը որոնք ներկայիս արտասահման կը գտնուին եւ երկիր պիտի վերադառնան:

ԽՄԲ.— Լուրին խարդախութիւնը իմանալու համար, կը բաւէ կարդալ «Խ. Հայաստան»ի հետեւեալ տեղեկութիւնը (23 հոկտեմբեր).—

Արտասահմանից ներգաղթող հայ աշխատաւորների համար Նոր Արաբկիրի մօտ կառուցուելու է 50 բնակելի շէնք: Նախագիծները եւ պլանաւորումը պէտք է աւարտին նոյեմբերի մէկին:

Կարմիր թռուցիկ՝ ռումբերու մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ նոյեմբեր 10ին ազգ. մատենադարանին մէջ պայթեցան երկու պարապ ռումբեր, մէկը՝ ընթերցասրահին, միւսը՝ գաւիթին մէջ: Երկուքն ալ թխուած էին համայնավարական թռուցիկներով, այնպէս որ երբ պայթեցան, թուղթերը թռան աջ ու ձախ: Թէեւ մարդ չվիրաւորուեցաւ, բայց խուճապի մատնուեցան այցելուներն ու պաշտօնեաները: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս փակեց շէնքին դուռները եւ խուզարկութեան ենթարկեց բոլոր այցելուները, բայց չկրցաւ գտնել այս նորահնար դաւադրութեան հեղինակները:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ,— ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

— oo —

Կիրակի օր հաղորդած էինք թէ Մոսկուա – Վարշաւայի ճամբով Պուքրէշ հասած է Գարեգին արք. Յովսէփեան, Էջմիածնի նոր պատուիրակը:

Այս առթիւ Պուքրէշի մեր թղթակիցը կը գրէ նոյեմբեր 7 թուականով.—

Կաթող. պատուիրակը երկու շաբաթ Ռումանիա մնալէ յետոյ պիտի մեկնի Վիէննա, Փարիզ ու անկէ Ամերիկա:

Վերադարձին մտադրութիւն ունի այցելել նաեւ միւս հայկ. գաղութները մասնաւորապէս Եգիպտոս, Սուրիա, Յունաստան եւայլն: Անշուշտ անաչառօրէն պիտի գործադրէ իր առաքելութիւնը, այլապէս իր այցելութիւնը վէրքը խորացնելէ զատ ուրիշ բանի օգտակար պիտի չըլլայ:

Դարձեալ մեր թղթակիցն է որ կը գրէ, երկրորդ նամակով մը.

Ձեր թղթակիցը տեսակցեցաւ կաթող. պատուիրակին հետ, որ շատ զգոյշ եւ վերապահ է: Ամէնէն անմեղ հարցումներուն անգամ չպատասխանեց, խուսափելով յառաջ գալիք տպաւորութիւններէ եւ պատասխանատուութենէ:

Պիտի մնայ երկար ժամանակ Փարիզ, Եգիպտոս եւ Ամերիկա, ի վերջոյ Երուսաղէմ պիտի երթայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու:

Իր հեղինակութիւնները կը տպուին Երուսաղէմի մէջ, մեր ուղղագրութեամբ:

«*Արազ*»ի եւ «*Յառաջ*»ի եւ տեղական թերթի մը թղթակիցները միեւնոյն ձեւով մնացին առանց գոհացումի: Իր լռութիւնը շատ պերճախօս է: Անմեղ եւ շատ անմեղ հարցեր տրուած էին, բայց իզուր: Բարեացակամ էր, սիրալիր եւ համակրելի: Տպաւորութիւնը այն է, որ եռանդուն է ու իր դերին գիտակից, բայց ստիպուած է վերապահ ըլլալ:

⁂ Պուքրէշի «Արազ»ը հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Գարեգին արք.ի մասին.—

Գարեգին արք. աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր կը պրպտէ հայ մանրանկարչութիւնը, իբրեւ գեղեցիկ արուեստներէն մէկը հայ արուեստին: Հայ մանրանկարչութեան պատմութեան ամբողջ կապուած պիտի մնայ իր անունը, այն ուսումնասիրութեանց համար որոնցմով գիտական աշխարհին անծանօթ աշխարհ մը պարզեց կամ դիւրացուց գիտնականներու աշխատանքը:

Լոյս ընծայած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, հայ մանրանկարչութեան եւ մենագրական նիւթերու մասին: Յիշենք «Գրչութեան Արուեստը հին Հայոց մէջ», «Հաղբատի դպրոցի մի գլուխ գործոց», «Սեւանի Առաքելոց վանքին հարաւային դուռը», «Տիրացու Յովհաննէս նկարիչ ԺԸ. դարում», «Իգնատիոս մանրանկարիչ եւ Շոթռականց տոհմը», «Խաղբակեանք», «Վախտանգ որդի Ումեկայ եւ նրա տոհմը», «Մխիթար Այրիվանեցի», «Թովմաս Մեծոփեցու կեանքը»:

Այս արդէն տպագրուած ուսումնասիրութիւններէն զատ, պատրաստ ունի իր երկարամեայ զննութեանց արդասիքը՝ վիթխարի երկ մը, «Հայ Մանրանկարչական Արուեստը», բաղկացած մօտ 1600 էջերէ, զոր պիտի տպագրէ Լէնինկրատի Կուլտուրայի Ակադեմիան: Այս երկէն զատ պատրաստ են, տպագրուելու համար, «Քարտէս հայ հնագրութեան» երկու հատորները, ինչպէս նաեւ «Խաղբակեանք կամ Պռոշեանք Հայոց Պատմութեան մէջ» մենագրական ուսումնասիրութեան երկրորդ եւ երրորդ հատորները:

Գարեգին արք. ծնած է 1867ին, Մարաղայի մէջ, եւ վարդապետ ձեռնադրուած է 1894ին: Համալսարանական կրթութիւն ստացած է Գերմանիոյ մէջ: Բացի մատենագրական աշխատութիւններէն՝ զբաղած է նաեւ կրթական գործունէութեամբ, երկար տարիներ պաշտօն վարելով Գէորգեան Ճեմարանի մէջ իբր ուսուցիչ եւ տեսուչ: Ներկայիս մէկն է Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի 4 մնայուն անդամներէն՝ Գէորգ, Արտակ եւ Արսէն եպիսկոպոսներու հետ, միեւնոյն ատեն առաջնորդ Ռուսաստանի թեմին:

Գարեգին Արք. ցարդ ճանչցուած է նաեւ իբր ջերմ հայրենասէր: Այն սակաւաթիւ բարձրաստիճան հոգեւորականներէն եղած է որոնք սիրով բաժնած են հայ ժողովուրդին տառապանքները հայրենի հողին վրայ: Հայաստանի անկախութեան հռչակման նախօրեակին մղուած կռիւներուն մէջ ան յաճախ գտնուած է կռուողներուն հետ եւ քաջալերած է զանոնք իրենց օրհասական զօռեմարտին մէջ: Սարդարապատի կռիւները, որոնք ճակատագրական դեր խաղացին անկախութեան հռչակման մէջ, զինքն ալ գտած են ռազմադաշտը, խաչը ձեռին, զինուորներուն քովն ի վեր: Ան մասնակցած է նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման յաջորդող շրջանի մասւոր ճիգերուն, միշտ մնալով հայ հողին վրայ: Ըսենք, ի դէպ, թէ ինքն էր մէկը այն յանձնախումբէն, որ պաշտօն ունէր հայ դրօշին գոյները զատելու, առաջնորդուելով պատմական ու գեղագիտական տուեալներէ: 1920ի աշնան կռիւներուն ան դարձեալ հայ ժողովուրդին հետ էր, այս անգամ Կարսի մէջ, ուր եւ գերի ինկաւ Թուրքերուն ձեռքը: Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ալ միշտ մնաց հայ ժողովուրդին հետ, շարունակելով իր մասնակցութիւնը բերել մշակութային աշխատանքներու:

ՄԵԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ 60ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր տօնուեցաւ Ֆրանսայի Առեւտրական Աշխարհագրական Ընկերութեան 60ամեակը, շքեղ հացկերոյթով մը որուն կը նախագահէր Հանրապետութեան Նախագահը:

Ներկայ էին, նախարար Պ. Լուի Մարէն, գաղթային եւ առեւտրական նախարարները, մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփրէ, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահը, քաղաքապետը, ոստիկանութեան վերատեսուչը, գաղթային նահանգապետները, Փարիզի առեւտրական սենեակի նախագահ Պ. Կարնի եւ առեւտրական դատարանի նախագահը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի [illegible] բոլոր առեւտրական սենեակներու նախագահները: Ու օտար ըլլալով կը մասնակցէր միայն Հայ Տնտեսական կեդրոնին տասը հայ անդամներ, բաղկացած պատուիրակութիւն մը, որուն միացած էր Ֆրանսահայ կամաւորներու նախագահը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ,, ԵՒ Պ. ԹՐԱՆՔՈՒ ԵԱՇԻ ՃԱՌԸ

Մշակոյթի Օրը Պուքրէշի մէջ՝ անցեալ եւ նախանցեալ տարիներ,— միջազգային հանդամանք առած էր: Միշտ ալ ներկայ կ'ըլլային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ռումէն հանրային դէմքեր, ինչպէս նախկին վարչապետ փրոֆ. Եորկա եւն.: Շնորհիւ այս հանդիսութիւններուն մեր մշակոյթը կարողացանք ծանօթացնել բազմաթիւ օտարականներու եւ ռումէն հանրային կարծիքին:

Այս տարի ալ բացառիկ կերպով տօնուեցաւ այս «Օր»ը Հոկտ. 28ին: Բայց նախ քան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ տարօրինակ դէպքերու շարք մը որոնք ըլլալով բնորոշ, կ'ուզեմ քանի մը տողով ներկայացնել ընթերցողներուն:

Ասկէ քանի մը ամիս առաջ Պ. Սիրունի եւ իր քանի մը գեղարուեստասէր բարեկամները պատրաստուեցան աննախընթաց շուքով տօնելու Մշակոյթի Օրը: Ամիսներ առաջ յայտարարուեցաւ թէ մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի դրադէր այս հանդէսին կազմակերպումովը:

Որոշուած էր բացառիկ հանդամանք տալ տօնին: Այն օրը պիտի երգէր հայ յայտնի թէնօռ Պ. Արմէն Թօքաթեան, որ այդ առթիւ մասնաւորապէս պիտի հրաւիրուէր. Հանդէսը տեղի պիտի ունենար Աթէնէի մէջ, որ միայն արքայական հանդէսներու վերապահուած է. ներկայ պիտի ըլլար հաւանաբար Կարոլ Թագաւորը իր նախարարներով. Հրաւիրուած էին ռումէն բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ մտաւորականներ: Մեր մշակոյթի ծանօթացման եւ ազգ. քարոզութեան տեսակէտէն լաւագոյն առիթն էր, բայց...

Այս բանը ականջը կը հասնի այսօրուան հոգաբարձուներէն ոմանց որոնք մէկ մէկ նամակ կը ղրկեն (ճիշդ այսպէս) բոլոր մշակութային Միութեանց, հրաւիրելով խորհրդակցական ժողովի, տօնելու համար Մշակոյթի տօնը: Ժողովը տեղի կ'ունենայ եւ որպէսզի չըսուի թէ կը խաչաձեւենք — իրենք էին խաչաձեւողները — «Րաֆֆի»ի ներկայացուցիչները կը գիջին եւ կը կազմուի խառն յանձնախումբ մը:

Յանձնախումբը գործի կ'անցնի եւ օր մըն ալ ժողովուրդը կը հրաւիրեն Տալլէսի սրահը, տօնելու համար Մշակոյթի Օրը:

Արդարեւ, Հոկտ. 28ին կիրակին, Տալլէսի փոքրիկ սրահը կը յորդէր: Մուտքը ազատ էր:

Առջեւի աթոռներուն վրայ բազմած են մասնաւոր հրաւիրեալներ: Ռումէն թերթերու քանի մը ներկայացուցիչներ հազիւ նօթեր կ'առնեն: Մէկը կը հարցնէ ինծի թէ հայկ. գաղութին կողմէ կարեւոր անձնաւորութիւններ ներկա՞յ են: Անկարեւոր մարդիկ «կարեւոր» կը ներկայացնեմ եւ կուտամ քանի մը անուններ ...Հոգ չէ, մարդիկ վերջ ի վերջոյ «կարեւոր» չեն ծնիր:

Ժողովուրդը կը հոսի անընդհատ. կարգադրիչ յանձնախումբի երիտասարդ անդամները շուարած են:

— Պ. Թրանքու Եաշը պիտի գայ, աթոռ չկայ:

Արդարեւ քանի մը վայրկեան յետոյ ներս կը մտնէ Պ. Թրանքու Եաշ, հայազգի նախարարը, որ ծափերով կ'ողջունուի ներկաներու կողմէն. Պ. Թրանքու Եաշ իրեն յատուկ բարեպաշտութեամբ կը համբուրէ առաջնորդին ձեռքը:

Առաջնորդը բեմ կ'ելլէ եւ կը խօսի, նախ կամաց, հիւանդ մարդու մը նման, ապա կը սկսի բարձրացնել ձայնը, կը սկսի շարժիլ, ոգեւորուիլ, մոռնալով որ ինք միշտ «հիւանդ» է:

Առաջնորդին կը յաջորդէ Պ. Թրանքու Եաշ, որուն ճառը կուտամ առանձին: Ծափեր երկա՜ր, երկա՜ր:

Բեմ կ'ելլէ Պ. Օննիկ Պէրպէրեան:

Այստեղ քիչ մը կենանք, բանլիքներ ունիմ:

Ռ. Պէրպէրեանի երէց որդին նորութիւն մըն է մեր գաղութին համար. հակադաշնակ հոգաբարձուներ զինքը Եգիպտոսէն բերին իբր վարժարանի տնօրէն, պայմանաւ որ իրենց մասի չարժումին հետեւի: Սակայն երեւոյթներէն դատելով սխալած են, վասնզի Պ. Պէրպէրեան իր պաշտօնին գլուխը եկածին պէս պահանջած է որ իրեն յատկացնեն տնօրէնութեան մասնաւոր սենեակ: Ոչ ոք իրաւունք չունի իր քով գալու առանց սպասաւորին կողմէ իրեն իմաց տալու, ոչ ոք, ոչ իսկ հոգաբարձութեան ատենապետը: Ի՞նչ հարուած այն հոգաբարձուներուն որ կը կարծեն թէ ուսուցիչները իրենց ծառաներն են, որոնց հետ կարելի է իրենց ուզածին պէս վարուիլ: Պ. Պէրպէրեան յամառ եւ յարատեւ մարդու մը տպաւորութիւնը թողուց վրաս: Իբրեւ բանախօս, չափազանց երկարաբան էր: Հասարակութիւնը սկսաւ նեղանալ եւ եթէ հոգաբարձուները կամաց մը ժամացոյցը չցուցնէին, դեռ երկար պիտի խօսէր:

Քանի մը խօսք ալ գեղարուեստական բաժնի մասին:

Կոմիտաս երգչախումբը մէջ ընդ մէջ կ'երգէր. յիշատակելի են երգչախումբի ղեկավար Պ. Botezի բացառիկ յատկութիւնները: Արդարեւ այս օտար երաժիշտը Հայէ մը աւելի լաւ հասկցած է հայ երգին թաքուն ծալքերն ու հոգին. իր ճարտար ձեռքին մէջ 40 հոգինոց երգչախումբը խաղալիկ մըն է կարծես, ինչ որ չկրցան ընել եկող գացող ղեկավարները, կրցաւ ընել Պ. Պոթէզ, գերազանց յաջողութեամբ:

Նորէն լսեցինք Օր. Սվաճեանի քնարական ձայնը: Կը ցաւինք սակայն որ միայն այսպիսի բացառիկ առիթներու կը լսենք զինքը: Բոլոր նշաններ ցոյց կուտան թէ իր ձայնը խոստմնալից է, պայմանաւ որ յարատեւէ:

Ազգ. Թատրոնի դերասանուհի մը արտասանեց քանի մը հայ բանաստեղծներու գործերէն թարգմանութիւններ: Պ. Կ. Պալճեան լաւկան չէշտերով արտասանեց:

Բոլոր ասոնք լմննալէ յետոյ ժողովուրդը մեկնեցաւ, ըսենք, գոհ տպաւորութեան տակ:

Օրուան տօնին առթիւ ռումէն մամուլը վեր հանեց հայ մշակոյթին արժէքները:

ԲԱՆՆՈՒՈՐ

Աւետարանիչ Պ. Թրանքու Եաշի ճառը.—

«Ամէն տօն զոր հայ ժողովուրդը կը տօնէ այս ասպնջական հողին վրայ, չի կրնար մեր մտքին մէջ չարթնցնել եւ այն հոգեկան կապը զոր դարերը թրծած են ընդմէջ հայ եւ ռումէն ժողովուրդներուն: Նախ այն դարաւոր կենակցութիւնը զոր անոնք ունեցած են այս հողին վրայ, եւ այդ առթիւ ստեղծուած անքակտելի եղբայրութիւնը ընդմէջ հալածական ժողովուրդի մը որ եկած ապաստան գտած է այս ափերուն վրայ, եւ ասպնջական ժողովուրդի մը՝ որ դարերով տեսած է եկուորներուն տքնութիւնը իրենց նոր հայրենիքը շէնցնելու համար:

Հոգեկան կապը որ շաղախուած է հայ եւ ռումէն երկու ժողովուրդներուն միջեւ, նաեւ այն հասարակաց տառապանքին համար է զոր երկու ժողովուրդները կրեցին դարերով օտար լուծի տակ, եւ այն պայքարին համար զոր մղեցին անոնք դարերով թօթափելու օտար լուծերը:

Եղբայրացած իրենց դարաւոր կենցաղին մէջ, տառապած միեւնոյն գերութեամբ, ու երկուքն ալ հաւասարապէս ազատագրուելու ձգտած, երկու ժողովուրդներն ալ ի վերջոյ հասան իրենց ցանկութեանց,— Ռումանիան գտնելով իր միութիւնը եւ ազատագրուած տեսնելով այսպէս զանազան լուծերու տակ տուայտող իր զաւակները, ու հայ ժողովուրդը դարաւոր տառապանքէ ու մարտնչումէ յետոյ ստեղծելով իր անկախութիւնը:

Իսկ ինչ որ աւելի անքակտելի կը դարձնէ երկու ժողովուրդներու հոգեկան կապը ոչ միայն տքնութիւնն է զոր հայ տարրը թափեց այս հողին վրայ, այլ եւ արեան տուրքը զոր ան տուաւ իր որդեգրած սոյն հայրենիքին՝ ի հնումն պաշտպանելով անոր հողը թշնամի ոտնձգութիւններէ եւ ի վերջոյ կռուելով անոր ամբողջացման համար:

Ի զուր չէ որ երկու ժողովուրդներու գրականութիւնն ու արուեստը կը ներկայացնեն ակնբախ հանգիտութիւններ: Եթէ ճիշդ է որ մշակոյթները հայելին են ժողովուրդներու հոգեկան կեանքին՝ բնական է ուրեմն որ հայ եւ ռումէն գրականութիւնն ու արուեստը հաւասարապէս ցոլացնեն կսկիծ ու սուգ, կարօտ ու ազատութեան տենչ: Բաղդատեցէք ռումանական «տօյնա»ները հայ ժողովրդական երգին հետ, ու երկուքին մէջ ալ պիտի գտնէք ցեղին կսկիծը ու միեւնոյն ատեն ժողովրդական երգերուն մէջէն կարծես կ'անցնի միեւնոյն կարմիր թելը: Ու որքան խորհրդաւոր է զուգադիպութիւնը որ հայ երգի տաղանդաւոր տարածիչը Լեւոն Եղիազարեան գնաց թաղուիլ Պրաշովի մէջ ռումէն երգչի մը Անդրէ Մուրէշանուի շիրմին առընթեր:

Ինծի համար բացառիկ հրճուանք է մասնակցիլ հայ մշակոյթի տօնին պանծացման նուիրուած այս հանդիսութեան, եւ զգալ հայ ժողովուրդին հոգին հպումը իմ հոգիիս հետ: Նման հպում մը դեռ վերջերս ունեցայ երբ Անգլիա այցիս՝ Մանչեսթըրի հայ եկեղեցիին մէջ հայ հոգեւորական մը իր օրհնութիւնը կուտար ինծ հայ բառերով: Կարծես դարերն էին որ կ'արթննային իր աղօթքին մէջ: Ու նման երանութիւն մը նաեւ Փարիզ, հայ եկեղեցին այցիս, երբ դարձեալ հայ ծերունի ու հերոս հոգեւորականը կը մրմնջեր իր հայերէն մաղթանքը:

Ուրիշ բան չունիմ աւելցնելիք բայց եթէ հոգեկան գոհունակութիւնս յայտնել այն ճիգերուն առթիւ զորս իր հայրենի հողին վրայ հայ ժողովուրդը կը շռայլէ վերականգնելու համար, ու մաղթել որ Հայերը անխախտ պահեն իրենց հոգիին մէջ երկու զգացում,— նախ անվերապահ նուիրում ռումէն հայրենիքին՝ ընծայելով անոր իրենց սէրն ու աշխատանքը, եւ սէր ու աջակցութիւն նաեւ հայ հայրենիքին համար՝ որպէսզի ան իր վերջնական բարօրութիւնը գտնէ»:

ՖՐԱՆՍԱՆ՝ ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ

ԽՄԲ.— Որբերու ագարակի ծրագրին առթիւ, ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր Պ. Գ. Փափազեան, իբրեւ մասնագէտ գիւղատնտես: Այդ ուսումնասիրութեան բնագիրը մեզի յանձնուած ըլլալով, պիտի հրատարակենք պարբերաբար, մանաւանդ որ շահեկան գիտելիքներ կը պարունակէ Ֆրանսայի տնտեսական – հողագործական վիճակի մասին.—

Հարցը բարեխղճօրէն պարզելէ առաջ, նախ պէտք է քննել, շատ հաւանցի, երկրագործական աշխարհի աս վերջին տարիներուն մէջ կրած արժէքներու ելեւէջը:

Ֆրանսան ուր կ'ապրինք, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, ամէնէն ուշ ազդուեցաւ այս տագնապի զարկումներէն: Եւ շատ բարեյոյս ազդակներ կան, որ մեզ կրնան ապահովցնել թէ ամէնէն կանուխ պիտի կարենայ գտնել իր հաւասարակշռութիւնը:

Ուրեմն, երբ իբր օրինակ այս երկրին երկրագործական երկու մեծ արտադրութիւններուն՝ մսի եւ ցորենի վերջին քանի մը տարիներու կրած գիներու ելեւէջը եւ անոնց պատճառները քննենք, բաւական յստակ կերպով պիտի կարենանք ճանչնալ այս երկրագործական գեղեցիկ երկիրը, ուր թերեւս պիտի ընտրենք մեր գործունէութեան կեդրոնը:

Միսի արտադրութիւնը բաժնուած է երեք մասի. Ա. արջառ, Բ. ոչխար, Գ. խոզ:

1920–27, Ֆրանսայի երկրագործը առանց բացառութեան դրամ շատ շահած է, որովհետեւ այդ շրջանին՝ շուկային վրայ ամէն տեսակ արտադրութիւն կրնար ծախուիլ: Միայն 1927ին է որ կը սկսի շահերու աստիճանական կայունութիւնը: Առաջին անգամ ըլլալով արջառի գինին անկումը 1927ին կը տեսնենք, 25–30 առ հարիւր: Այս անկման պատճառները հետեւեալները եղած են:

Ինչպէս գիտէք, պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի արջառը կոտորակուած էր, որով մսի սպառման համար մեծ ներածում տեղի կ'ունենար: Երկրագործը, աշխատող ձեռքի պակասութեան պատճառաւ, օգտուելով կենդանիներու վաճառման գնի բարձրութենէն, իր մշակելիք հողերուն մէկ մասը մնայուն կամ առժամեայ մարգագետիններու վերածեց եւ արջառներու քանակը ազգային կարիքներու բաւարար աստիճանի մը հասցուց: Միանգամայն կառավարութիւնը մաքսը արջառներու եւ կորուած մսի, արտասահմանէն Ֆրանսա անջատ մուտքի արտօնութիւնը չարունակեց, որով հրապարակը ողողուիլ սկսաւ:

1927–28, 1928–29 տարիներուն արջառի մսի անկման պատճառներէն մէկն ալ կարելի է համարել խոտի սովի պատճառը: Առաջին տարուան օդի խիստ խոնաւութիւնը եւ երկրորդ տարուան օդի խիստ չորութիւնը պատճառ եղան հունձքի անբաւարարութեան, եւ հետեւաբար կենդանիներու մէկ մասին անժամանակ վաճառման:

Ցետոյ սկսնակ երկրագործներէն շատեր, չգիտնալով տնտեսական տագնապի պատճառած աւերներուն, որպէսզի կարենան իրենց դրամական վճարումներուն դիմագրաւել, ծախեցին իրենց արջառին մէկ մասը. եւ ահա վերոյիշեալ պատճառներով 1929ի վերջերը Ֆրանսական ազգային արջառին թիւին վրայ զգալի պակասներ տեղի ունեցան:

Իբրեւ հետեւանք այս պակասին, միայն 1930–31ի շրջանին, կը տեսնենք արջառի մսի գնին զգալի բարձրացում, որ դժբախտաբար յարատեւ չըլլար եւ տարուէ տարի մինչեւ 1933 անասուններուն թիւը շատ բաւարար քանակի մը հասնելով, գիները կը հասնին տագնապի համեստ գիներուն:

ՈՉԽԱՐԻ ԳԻՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ֆրանսան իր պէտքին բաւարար ոչխար չունի, եւ տարուէ տարի կը նուազի անոնց թիւը: Պատճառները բազմաթիւ են եւ երկար պիտի ըլլար զանոնք քննել: Բայց հակառակ ոչխարի քանակին պակասութեան, ինքն ալ գիներու անկում ունեցաւ, որովհետեւ զայն սպառող բնակչութիւնը հորթի եւ եզի մսերուն գիներուն նուազութենէն օգտուելով, մէկ կողմ ձգեց ոչխարի միսը, որ վերջ ի վերջոյ ստիպուեցաւ հետեւիլ անոնց գիներուն:

Սոյն օրէնքէն բացառութիւն կազմեց միայն ագարակի ամէնէն սրկբաժոյլ կենդանին, խոզը: Անոր մսին գինը միշտ խոշոր ելեւէջներ ունեցած է. պատճառը թէ հոգեբանական է եւ թէ բնախօսական: Ինչպէս գիտէք, խոզը բազմածին է, մինչեւ 14 ձագ կ'ունենայ, եւ միջին հաշուով ամսական 10–12 քիլօ կ'աւելնայ: Մսացու խոզ մը 10–12 ամիս, առաւելն մէկ ու կէս տարեկանէն աւելի չի պահուիր. որով բաղդատաբար այն կարճ ժամանակաշրջանին խոզարոյծները կրնան հրապարակին վրայ մեծաքանակ խոզի միս հանել: Անոր գինը կամ շատ բարձր է եւ կամ շատ վար. որովհետեւ որ եւ է շրջանի մը, երբ Ֆրանսայի բոլոր ագարակատէրերը կը տեսնեն որ խոզի միսը շահաբեր գնով մը կը ծախուի, ամէնքը մէկ կարծես համաձայնած կ'ըլլան մեծաքանակ խոզի միս հասցնելու, եւ ահա մէկ- մէկ ու կէս տարի վերջը գիները թաւալգլոր կ'իյնան եւ միանգամայն բոլոր խոզարոյծերը ահագին վնասներու կ'ենթարկուին: Անոնց մէկ մասը, մանաւանդ անփորձները, կամ շուտ հարստանալու համար իրենք զիրենք ուտողները կը յուսահատին, եւ կը լքեն խոզարուծութիւնը, փաղելու համար ուրիշ կենդանաբուծական ճիւղի մը ետեւէն: Եւ ահա ճիշդ այս շրջանին, շրջահայեաց ուրիշ ագարակատէրեր, չպտերու թշուառութեան պատճառ եղող խոզարուծութեան շնորհիւ խոշոր գումարներ կը վաստըկին: 1929–30ի շրջանին խոզը, իր բարձրագոյն գինին հասած է, 10 ֆր. ողջ կենդանիին քիլոն: 1931ին գիները իջնելով կ'իյնան եւ 32ի կէսէն սկսեալ կը բարձրանան, հասնելու համար 933ին 8 ֆր.ի:

Իբր եզրակացութիւն, անասնաբուծութեան տագնապին պատճառները եւ դարմանները հետեւեալներն են.—

Ա.— Ազգային արտադրութեան բաւարարութիւնը տեղական սպառումին: Շնորհաւորելի ձեռներէցութիւն մը որուն դարման միայն կարելի է նշմարել սպառման յաւելում, ինչ որ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Բ.— Տագնապի պատճառը,— կենդանական արտադրութեանց գիներուն ահաւոր անկումը: Այժմ եզին միսը, 1928ին բաղդատմամբ 80 առ հարիւր գնի անկում մը կրած է: Ճարպը՝ 50 առ հարիւր, որովհետեւ բուսային իւղերը աւելի աժան գնով գոհացում կուտան ճարտարարուեստին: Այս պատճառներով գիւղատնտես մը իր ծախելիք իւրաքանչիւր եզին վրայ 300–400 ֆր. եւ մէկ ոչխարէն 60 ֆր. կը կորսնցնէ: Անոր բարելաւումն ալ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Գ.— Տագնապի պատճառները.— Անդորրութեան բերումով սպառման նուազումը: 1931ի սպառումը 1929ի բաղդատմամբ 20 առ հարիւր նուազած է, միայն 1932ին քիչ մը բարելաւում կը նշմարուի: Բացառութիւն կը կազմէ միայն խոզի միսը, որուն սպառումը աժանութեան համեմատ կը շատնայ: Այս պատճառին բարելաւումն ալ տնտեսական տագնապին հետ կապ ունի:

Դ.— Տագնապի պատճառ.— Կտրուած կամ ողջ անասուններու ներածումը: Օրինակ մը տալու համար Ֆրանսան 1931ին 3 միլիոն կենդինար (քէնթալ) 1800 միլիոն արժէքով միս ներածած է: Կառավարութիւնը 1931էն ի վեր արդէն մսի ներածումը սահմանափակած, բաժնեցուցակի ենթարկած է (քոնթէնժանթման):

Եւ ահա այս միակ դարմանն է որ Ֆրանսայի անասնաբոյժին շունչ տալ սկսաւ, որուն շնորհիւ կրնայ իր ապրուստը եթէ ոչ լայն չափով, գոնէ բաւարար կերպով շահիլ: Ֆրանսացի անասնաբոյծները աւելի գոհացուցիչ արդիւնք պիտի կարենան ստանալ երբ յաջողին իրենց կենդանիներուն վաճառումը աստիճանաբար ընել, փաստ մը որ բաւական դժուար է իրականացնել:

Ցորենի արժէքին տագնապը.— Ցորենի գնի տագնապը աշխարհի տնտեսական տագնապին գլխաւոր մէկ պատճառն է: Եթէ միացեալ նահանգներու, Քանատայի, հարաւային Ամերիկայի ցորենի մեծ արտադրիչները չսնանկանային՝ անոր գնին արտակարգ անկումին բերումով, աշխարհ այս վիճակին չէր հասներ: Կրկին կեդր. Եւրոպայի մէջ ցորենի տագնապը մշտական աղբիւրը եղած է տնտեսական տակնուվրայութեան, եւ անով Եւրոպայի գլխին միշտ քաղաքական եւ ընկերային խառնակութիւններ կը խմորուին:

Բարեբախտաբար Ֆրանսա ամէնէն վերջն է որ ցորենի տագնապէն ազդուեցաւ: 1914ին Շիքակոյի մեծ շուկային մէջ ցորենը կը ծախէին կէն-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (43)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Շամիլի հետ պայուսակը առած կը դառնայինք, երբ լալու ձայն մը առինք: Գազոյի կին Մուդրէն էր, «Գազօ, Գազօ, օճախդ մարի, անդին ձիերը թալանուեցան, ասդին ալ դրամներդ գողցուեցան»:

Իջարանցում է Գազոյի վրանի մէջ. Գազոն ու իր երկու կիները, Նազէն եւ Մուդրէն դրամներու սուգի մէջ են, գողցուածը արծա՞թ է թէ ոսկի: Երբ սուսկեցին որ արծաթ է եւ չնչին բան մը, կուլ մը ծայր տուաւ Գազոյի երկու կիներուն միջեւ: Նազէն կ'ըսէ որ, դրամը Մուդրէն է գողցած, եթէ օտարը առնէր, փոխանակ արծաթը առնելուն, ոսկին կ'առնէր եւ ինչո՞ւ ամէնը չառնէր: Ու խօսքէն կ'անցնին բռունցքի եւ իրարու մազ կը քաշեն: Ահա մէջ կը նետուի Գազօն եւ կը սկսի անխնայ հարուածել երկուքն ալ, ըսելով.

— Քաֆիր, դրամն ալ իմն է, ձիերն ալ, տարին, տարին, ձեզի ի՞նչ, դեռ երկուքն ալ շատ է մնացեր, կերէք ու նստէք:

Ու միջադէպը փակուեցաւ:

Ամէն օր կ'երթամ դանձ նայելու. անշարժ կը մնայ: Օր մը գիշերանց գացի հանեցի, համրեցի 80 արծաթ մէճիտ էր: Դարձեալ թաղեցի: Անկարելի է որ այսչափ դրամ վրաս պահեմ. լաւագոյնը այն է, առնել այս դրամը եւ փախչիլ Ամինոյի քով եւ ապրիլ Պերս Մադոյի մօտ: Բայց չէ՞ որ անդին դէպի ռուս բանակ երթալու խնդիր մը կայ, ուր ես մեծ երազներ կը տեսնէի: Աղջիս դիրկը կը դառնամ, գուցէ պարագաներէս որ եւ է մէկը ողջ կը գտնեմ:

Աղաներո՞ւ տամ այս դրամը: Օ՜, այդ անկարելի է, աչքս դեռ սեւ է ու արիւնը լճացած անոր մէջ. ձգեմ որ թաղուա՞ծ մնայ: Ոչ, Քամիլ աղային տամ, ան փրկեց գլխս, բառին լայն առումով: Բայց վստահ ըլլա՞մ թէ Քամիլ լսելուն պէս Գազոյին լուր չի տար: Այո, շահը կը պահանջէ որ Քամիլ լռէ եւ տիրանայ դրամին: Կը խորհիմ, կը տրամաբանեմ եւ կ'որոշեմ դրամէն քսան արծաթ առնելով վաթսունը Քամիլին տալ:

Ամէն բան կարգի դրած եմ, քսան արծաթ պատած եմ, եւ քուրջերուս մէջ պահած, մնացածը թաղուած կը մնայ:

Օր մը մօտ կէս օրուան Քամիլ աղայի վրանը մտայ, ինք միայնակ նստած ծխախոտ կը մանրէր: Ըսի.— Տո՛ւր, աղա, ես աւելի լաւ կը մանրեմ»: Տուաւ: Լմննալէն յետոյ ըսի. — «Աղա, բան մը պիտի ըսեմ, կ'աղաչեմ որ գլխս գող չանուանես: Ձեր ընդունիր այդ անունը: Բայց բախտի բերմամբ ստիպուեցայ ընել, բան մը որ ոչ կեանքիս մէջ ըրած եմ, եւ ոչ ալ ընելու միտք ունէի»: Անմիջապէս զգաց ու խնդալով ըսաւ.— Մի՛ գուցէ Գազոյի դրամները առիր: —Այո, աղա, եւ այդ դրամները քեզի կը յանձնեմ, այդ պարագան դուն միայն գիտցիր, առ ինչ կ'ուզես ըրէ, միայն թէ ես չերեւամ խնդրին մէջ:

— Լաւ ըրած ես, ըսաւ, արդէն անոր խնդիրը փակուեցաւ այն առեն, երբ Նազէն ու Մուդրէն ծեծկուեցան:

— Այն առեն, ես դէպի Խուլէք կ'երթամ ձիուն արօտը փոխելու, դուն ալ եկուր այն կողմը եւ առ դրամները:

Փոսի մը մէջ, իր ապայի վրայ համրեց վաթսուն արծաթ մէճիտ: Հինգ արծաթ տուաւ ինծի, «առանք ծախսէ, երբ լմնցաւ նորէն կուտամ» ըսելով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԱՐԴ

Այսպէս թէ այնպէս, Մուրատ գետը հոն տուաւ: Անցանք միւս կողմը ու վրանները բացուեցան, վրան չունեցողները հիւղակներ շինեցին: Ես աղաներուն հիւղակէն դատ, առանձին հիւղակ մըն ալ ինծ շինեցի: Յունիսի եւ յուլիսի տաքերն են, Պչերկայ դաշտին մէջ վրան ձգած է Ալադեադի ժողովուրդը, հետեւանքը դէշ կը տեսնեմ: Վայրը ճահճային է, ուտիներ ու եղէգներ երկինք կը սլանան: Ցորեկը սարսափելի տաք ու տօթ է, գիշերները ցուրտ ու շաղ կ'իջնէ, անուղղի պակաս կը լրացնեն խակ պտուղներ ուտելով,— թութ, խնձոր, եւայլն:

Ես կը նախընտրեմ անօթի մնալ, ու պտուղ ուտելէ կը զգուշանամ: Եռացած ջուր կը խմեմ: Հիւանդութեան նշաններ կ'երեւան, սաստիկ ջերմ կայ ժողովուրդին մէջ:

Ինծի կը պարտադրեն երթալ Թութ հաւաքել, իսկ ես Մահմէտը կը համոզեմ որ հետս գայ, գործիքներով միասին շրջակայ գիւղեր կօշկակարութեան ելլենք, թէ հաց կը գտնենք ուտելու, եւ թէ տան համար ալ բան մը կը հասցնենք: Համաձայնեցանք եւ գործիքներով Զըլըք գիւղ գացինք (հոն ուր առեւանգեցին դժբախտ Խամէն): Մտանք շէյխ Ամուրիի բակը: Մահմէտ պատմեց արհեստս: Շէյխը գործիքներս քննեց եւ թանապուրով կշտանալէ յետոյ, սկսայ գործի: Մինչեւ մութը կոխեց: Յաջորդ օրն ալ գործեցինք: Երբ լմնցաւ, շէյխը տուաւ կէս կոտ գարիէ ալիւր, ռօլիկ մը պղպուր, գլուխ մը իւղ եւ 5 գարիէ հաց: Գործիքներս շէյխին եղբօր կինը՝ Ռաշչէն (այրի) բռնեց, «վաղը եկէք ինծի աշխատեցէք» ըսելով:

Տուն դարձանք: Ամէն տուն հիւանդ ունի: Մեր ալ Հասանն ու իր կինը հիւանդ են:

Երկու տեսակ ցաւ կը գործէ, մէկը ջերմն է, տաք ու պաղ կ'ընէ, միւսը փորքշուք: Այդ իրիկուն, փոխելու չափ հաց ու փիլաւ կերան:

Առտուն Մահմէտի հետ Զըլըք դարձանք, եւ խաթուն Ռաշչէի տունը գործի սկսանք: Կէս օրուան ճաշէն վերջ Ռաշչէն մեր քովն է: Գեղեցիկ ու բաւական ալ կատակաբան, կը հետաքրքրուի ըսելով.

— Ինչո՞ւ քու խօսած քիւրտերէնը չի նմանիր մուհաճիրներու խօսածին, այլ կը նմանի Թուրքի մը խօսածին. դուն այս մուհաճիրներէն չես, դուն Թուրք կամ Հայ ես, աւելի լաւ է Հայ ըսեմ, որովհետեւ Թուրքերն ալ Քիւրտերու նման արհեստի շնորհք չունին, դուն Հայ ես, Հայօղլու Հայ:

— Ոչ, խաթուն չէ, ես Թուրք եմ, ես մօրս հայրս Ռուսերը սպաննեցին, ես այս հետ քեռիներուս քով գացինք: Այս երիտասարդը որ կը քնանայ, իմ քեռիս է:

— Լաւ, կը դարմանամ որ այս գեղեցիկ արհեստով դուն մնացեր ես, դժբախտ կը պատիս քեռիներուդ հետ: Անցիր հոս, Ալմատին (գայմագամ — Ալըք) որ դրամին մէրիկը լացնես: Ալ[illegible] հետաւոր չմնաց, բոլոր Հայեր էին, բոլորն ալ ջարդեցին, ու իրենք զիրենք ջարդած եղան, այսօր կը հառաչեն:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

նարը ներկայ դրամով 90 ֆր·ի: ...երիկացիները 1919—20ի շրջանին ...եւրոպայի կեդրոնարը մինչեւ 250 ֆրանքի ցորեն ծախեցին: Անհաւա– ...ամքի շահերը իրենց ախորժակ տուին ...ւ մինչ չատ արտադրել, առանց ...նկատի առնելու սպառման բաւարար ...ւնակը:

...Մինչ կորմէ Եւրոպա ջանաց խնա– ...գութեան, եւ չչահագործուելու ...համար իր ցորենը, ինքը արտադրել: ...աշխ մեքենաւոր աշխատաւորներ ...ներց անարժէք ցորենով եւ անհա– ...ւոր երկրագործական պարտքերով, ...մատ եղան համաշխարհային այս ...ճգնաժամին տագնապին:

1929ի Ամերիկայի մեծ փլուզումէն ...եւ 1930էն 1931 տարիներուն Ֆր– ...նսան ցորենի արտադրութեան բաց ...ցաւ, բայց շնորհիւ կառավարու– ...թեան ձեռք առած միջոցներուն, մի– ...պակաս քանակը ներածուեցաւ ...ֆրանսացի երկրագործին ցորենը ...150—160 ֆրանքի ծախուեցաւ: 1932— ...եւ 1933ին, ցորենի ֆրանսական ...արտադրութիւնը ներքին սպառման ...չափէն աւելի եղաւ եւ դժբախտա– ...բար ցորենի կեդրոնարը 85—90 ֆր·ի ...իջաւ: Երկրագործը պիտի սնանկա– ...նար, բարեբախտաբար կառավարու– ...թիւնը անոր օգնութեան եկաւ· աշ– ...խատեցաւ աւելորդ ցորենը երեք մի– ...ջոցներով սպառել Ա·— Մէկ մասը ...ածել, Բ·— Սպառումը աւելցնել, ...— Մաս մը ամբարելով յաջորդ ...տարւան վերապահել: Եւ վերջապէս ...վերջերը ցորենը պաշտօնապէս ...գինարը 115 ֆր·ի պարտադիր գի– ...ով յայտնուեցաւ: Երկրագործը խոշոր ...շունչ մը առաւ, թէեւ կան կարգ մը ...դժուարութիւններ, որոնք չատ դժ– ...ուար մէջտեղէն պիտի վերնան, որով– ...հետեւ անոնք կապուած են բոլոր եր– ...կրագործներու բարոյական ընդհա– ...նուր մակարդակին եւ իրենց մարդ– ...կային համերաշխութեան հետ· Եթէ ...երկրագործին համար հաստատ– ...ուած պաշտպան օրէնքներէն օգտը– ...ուողներու առաջին կարգին վրայ պի– ...տի գտնուին կեղեքիչները եւ խարերայ ...շահագործողները:

Ցորենի հետ համընթաց կ'երթան ...բոլոր արմտիքի գիները, որով աւե– ...լորդ է զանոնք մասնաւոր քննութեան ...ենթարկել:

ԳԻՍԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Սուսաննա Ծաւերդեան նշանակ– ուեցաւ Հայաստանի կրթական Ա· փոխ– գործավար, իսկ Գէորգ Աբով՝ Բ· փոխ – գործավար:

...Յակոբ Պալեան նշանակուեցաւ տե– ...ական արդիւնաբերութեան փոխ – ...գործավար:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Գրած էինք թէ Մոսկուայի գի – տութեանց ակադեմիայէն Անդրկով – կասեան մասնաճիւղին կապուած Հա– յաստանի բաժին մը պիտի հիմնուի Ե– րեւանի մէջ: Գիտութեանց Ակադե – միային Հայաստանի բաժնին պիտի յանձնուի տնօրինութիւնը Երեւանի կարգ մը գիտական հաստատութիւն – ներուն, մասնաւորաբար երկրաբանա– կան հիմնարկութիւնը, որ պիտի կազ– մակերպէ հողագիտական բաժին մը ուսումնասիրելու նպատակով Հա– յաստանի հողը: Երեւանի երկրաչար– ժի կայանը խարխի առնելով պիտի հիմնուի նաեւ չարժաբանական հաս– տատութիւն մը: Ծրագրուած է 1935–ին երկրաշարժի կայաններ հիմնել Լէ– նինականի եւ Դիլիջանի մէջ: Հայաս– տանի բնապատմական թանգարանը խարխի առնելով պիտի հիմնուի կեն– սաբանական հաստատութիւն մը, բուսաբանական եւ կենդանաբանական հատուածներով: Այդ թանգարանին մէջ կը գտնուի Հայաստանի բուսաբա– նական եւ կենդանական աշխարհի նը– մուշներուն արժէքաւոր հաւաքածոն: Պիտի հիմնուի նաեւ քիմիական աշ – խատանոց մը:

Ակադեմիային հայկական բաժա – նումը 1935ին պիտի աշխատի գլխա – ւորաբար Հայաստանի բնական հարս– տութեանց ուսումնասիրութեամբ:

Մանկավարժական հոգեր

Մ· Սանթրոսեան, «Խորհ· Հայաս– տան»ի մէջ (26 Հոկտ·), կը ներկա – յացնէ Հայաստանի ուսուցչական տագնապի եւ մանկավարժական հիմ– նարկութեան մը անհրաժեշտութիւ – նը.—

Մանկավարժներու եւ պատրաստը– ւած ուսուցիչներու պակասը սուր տագնապ մը ստեղծած է Հայաստանի մէջ: Կը պակսին մասնաւորաբար մանկավարժական բարձրագոյն կր – թութեան տէր ուսուցիչներ միջնա – կարգ վարժարաններու համար:

Կրթական չինարարութիւնը, գիւ– ղերու մէջ պարտադիր եօթնամեայ ուսման ծրագիրը, ինչպէս եւ միջնա– կարգ (տասնամեայ) վարժարաննե – րու ցանցին ծաւալումը պատճառներ են, որ ստեղծուէր մանկավարժ ու – սուցիչներու տագնապը: Առանց հաշ– ուելու բանուորական համալսարան – ներու, արուեստանոցներու եւ միջ – նակարգ վարժարաններու տնօրէնի պահանջը, միայն միջնակարգ վար – ժարաններու յատուկ բարձրագոյն կրթութեան տէր ուսուցիչներու պա– հանջը, յառաջիկայ 3 տարիներու ընթացքին, կարելի է ներկայացնել հետեւեալ թիւերով.—

1621 հոգի	1934—35
2183	1935—36
2755	1936—37

Այս պահանջին դիմաց մենք ունինք մօտ 300 ուսուցիչներ, որ բարձրա – գոյն կրթութիւն ունին, եւ նոյնքան ալ թերաւարտ ուսուցիչներ (թղթակ– ցութեամբ մանկավարժական դասըն– թացքներու հետեւած):

Միակ բարձրագոյն վարժարանը, որ կրնայ որոշ չափով գոհացնել այս պահանջը, պետական համալսարանն է, որ այս տարի չրջանաւարտ չի տար, բայց գալ տարիներու ընթաց– քին իր չրջանաւարտներուն մէկ մասը կրնայ տրամադրել ուսուցչական ճա– կատին:

Այս կացութիւնը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ միջնակարգ վարժա– րաններու համար: Մեր դպրոցներուն քիչ թէ չատ ծանօթ ամէն մարդու համար գաղտնիք չէ այն, որ մեր դպ– րոցական աշխատանքներու որակին բարձրացման գլխաւոր արգելքն է ո– րակեալ ուսուցիչներու պակասը:

Այս թերութենէն մեկնելով, Սեպ– տեմբերին Երեւանի մէջ բացուեցաւ 4 տարեշրջանով մանկավարժական հիմ– նարկութիւն մը (վարժապետանոց), որուն նպատակն է ուժեր պատրաս – տել մեր միջնակարգ վարժարաննե – րուն եւ բանուորական համալսարան– ներուն համար: Մանկավարժական հիմնարկութիւնը պիտի ունենայ 4 փաքիլթէ հետեւեալ դասընթացքնե – րով.—

1·— Պատմա–գրական փաքիլթէ·— Դասընթացքներն են՝ պատմութիւն, Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, Ռուսաց լեզու եւ գրականութիւն:

1·— Բնագիտական–ուսողական·— Դասընթացքներն են՝ բնագիտութիւն եւ ուսողութիւն (մաթեմաթիք):

3·— Բնագիտական – բնապատմա– կան·— Դասընթացքներն են՝ կենսա– բանութիւն, տարրաբանութիւն, աշ – խարհագրութիւն:

4·— Մանկավարժական – մանկա– բանական·— Դասընթացքներն են՝ մանկավարժութիւն, նախակրթու – թիւն:

Առաջին իսկ տարուան մէջ բոլոր այս դասընթացքները հաստատելը դժուար ըլլալով, այս տարի բացուած են միայն 1.— պատմութեան, 2.— Հայոց լեզուի եւ գրականութեան, 3.— Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան, 4.— ուսողութեան, 5.— մանկավար – ժութեան դասընթացքները:

Դժուարութիւններէն մէկն ալ կը կազմէր շէնքի հարցը: Բայց ամէնէն մեծ դժուարութիւնը՝ ուսանող գտ – նելն էր: Դասընթացքները ուշ բաց – ուեցան, ամէն ուսանող մտած էր այս կամ այն դպրոցը: Բայց վերջապէս կարելի եղաւ գտնել 167 ուսանող, ո– րոնք հիմա կը կազմեն առաջին դա – սարանը: Պետական համալսարանէն վարժապետանոց անցուած են 55 ու – սանողներ, որով ընդհանուր թիւը կը հասնի 222ի: Դասախօսական կազմը դէշ չէ:

Սակայն սխալ է կարծել թէ դասա– խօսները կանչելով, ուսանողները ընդունելով, կը լուծուի վարժապե – տանոցի հարցը:

Վարժապետանոցին բացումը կա – տարուեցաւ չատ աննպաստ պայման– ներու մէջ: Վարժապետանոցին ճաշա– րանը, գիշերօթիկը եւ դասարաննե – րը ցրուած են քաղաքին 5 տարբեր կէտերուն մէջ: Դասախօսութեանց մէկ մասը կը կատարուի պետական համալսարանին մէջ, մէկ մասը հան– քաբանական աշխատանոցին մէջ:

Վարժապետանոցի շէնքը կարելի չեղաւ աւարտել, որովհետեւ շինու – թեանց նիւթերը կը մատակարարուին «թէյի դգալով»: Եւ ուսանողները տեղաւորուած են այս ու այն կողմ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՍՏԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Աստեղագիտական Ըն – կերութիւնը հանդիսաւոր նիստ մը ունեցաւ Նոյ· 7ի չորեքշաբթի գիշե – րը, Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնին մէջ, որ լեցուած էր ամբողջովին:

Նախ կատարուեցաւ ներկայացումը ընկերակցութեան նոր անդամներուն որոնց մէջ կային նաեւ Փարիզի հայ գաղութէն Տիկ· Ա· Եղնաեան, Տիկ· Աննա Միշէլ եւ Պ· Վահէ Եղնաեան, Ժ· Խամէրեան, Լեւոն Կիմիւշկեր – տան, Ա· Համբարձումեան, Ժան եւ Եդուարդ Սիրաքեան, Ճէնտէրճեան եղբարք, Մինաս Մինասեան, Վահ – րամ Մոսթիչեան, Առնակ եւ Եդուարդ Սեդրաքեան:

Ընկերութեան մշտական քարտու – ղար Տիկ· Քամիյլ Ֆլամարիոն այս առթիւ յայտնեց թէ Փարիզի հայ գա– ղութին այս մասնակցութիւնը արժա– նի է շնորհակալութեան «ինչ որ կը պարտինք մեր պաշտօնակից աստե – ղագէտ փրոֆ· Լեւոն Աստուրեանի ջանքերուն: Հանգուցեալ ամուսինս ինչպէս նաեւ ես, միշտ համակիր ե– ղած ենք Արեւելքի այս ժողովուրդին, որ իր իմացական արժանիքներով այնքան ուշագրաւ տեղ մը բռնած է եւ այնքան տառապած: Հայաստանը փոքր է աշխարհագրական քարտէսին վրայ, բայց մեծ է իր պատմու – թեամբ»:

Պ· Լեւոն Աստուրեան գրաւորա– պէս պատասխանեց Ֆրանսացի հռչա– կաւոր գիտնականուհիին այս համա – կրական արտայայտութեան, խորա– պէս զգածուած, իր եւ Հայոց շնոր – հակալութիւնները յայտնելով:

Նիստը յետոյ շարունակուեցաւ ըստ օրակարգին: Կրօէնլանտայի մէջ ֆրանսական պատուիրակութեան կա– տարած գիտական աշխատանքներու մասին շահեկան բանախօսութիւն մը կատարեց նաւապետ Պ· Հայէր, իսկ փրոֆ· Լիօ խօսեցաւ Մօն – Պլանի վրայ կատարած իր աշխատանքներու մասին:

Տ·

Վասպուրականի Հերոսամարտի Քսանամեակը

ՉԸԼՍԻ (Մ· Նահանգներ), 2 Հոկտ· — Յառաջիկայ ապրիլ ամսուն, 1935, կը լրանայ Վասպուրականի արժէքը յատկանշող եւ պարծանքը կազմող մէկ դրուագի քսանամեակը,— ապ – րիլեան հերոսամարտը: Որոշած ենք այս առթիւ գրքոյկ մը լոյս ընծայել, որ օրուան պատմական նշանակու – թեան ընդրոշումին հետ, կարենայ տալ նաեւ Վասպուրականը ընդհան – րապէս վերլուծող եւ կչռադատող գրութիւններ: Կը խնդրենք Վասպու– րականցիներէ եւ ոչ–Վասպուրական– ցիներէ որ գրութիւնով մը պատմա – կան, յեղափոխական, քաղաքական, նպաստեն մեր այս ձեռնարկին: Գրու– թիւնները մեր ձեռքը հասնելու են մինչեւ 1935 փետրուար 1:

Իսկ «Ապրիլեան Հերոսամարտ»ը ոտանաւորի մը մէջ — 3 կամ 5 տուն — լաւագոյնս ընդրոշող եւ պատկե – րացնող անհատին 25 տոլարի նուէր մը պիտի տանք: Ոտանաւորի քննու – թիւնը պիտի յանձնուի ձեռնհաս յանձնախումբի մը:

Համա–Վասպուրականցիներու Ընդհ· Միութեան Կեդր· Մարմին

Հասցէ·— 102, P. O Box, Chelsea. Mass. (U.S.A.)·

— ԴԵՌ կռապաշտական չրջանին Հայերը այնքան ապատամիտ էին, որ ունէին քուրմեր եւ քրմուհիներ:

— ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԻ աստղերէն Պէյպի Լէրոյի, հազիւ 3 տարեկան արդէն չահած է իր կեանքը ապահո– վագրելու եւ մինչեւ իր հասունու – թեան վկայականը ստանալու չափ դրամ:

— Շարժապատկերի աստղերէն Ճէ– միՏուն ամէն անգամ կոտրած հայելիի մը մէջ կը նայի, երբ կը խաղայ:

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խոր– հրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրա – կանի մը մէջ (1 Նոյ·)·

— «Առանց սպասելու որ քառորդ դար անցնի անփոփոխելի կարծիք կազմելու համար արդի Թուրքիոյ մասին, սխալած չենք ըլլար, եթէ ուզենք հաւատալ թէ կատարուած անբնական յեղաշրջումը մեծապէս յաջողած է իր առաջադրութեան մէջ: Այսօրուան իրականութիւնը, թուրք յեղափոխութեան վարիչներուն նա– խատեսածէն աւելի է: Ասիկա խոս– տովանիլը պէտք չէ ամօթ ըլլայ մե– զի համար:

Թուրքիա մեր ժողովուրդին թշնա– մի է: Դարերով կեղեքելէ, կողոպ– տելէ, ջարդելէ եւ մեր օճախներէն տեղահան ընելով օտար ափերու վրայ ցրեցին հատիկներու պէս մեզ ցըր– ուելէ յետոյ, տակաւին կը զբաղի մեր ժողովուրդով, անոր հանգիստ ու խաղաղ օր ցոյց չտալու համար:

Ոչ մէկ առիթ չի փախցներ ճնշում բանեցնելու եւ նեղը դնելու հելլէն կառավարութիւնը, որպէսզի մեր ա– զատութիւնը կաշկանդէ, մեզ ցոյց տայ հելլէնութեան բարեկամութեան ար– գելք եւ մեզ վարկաբեկ ընէ յաչս հել– լէն իշխանութեանց:

Հաւաստի աղբիւրէ գիտենք որ վեր– ջերս արտաքին նախարարութեան մօտ կորովի դիմում կատարուած է աթե– նաբնակ Հայու մը իբր թէ կասկածելի «գործունէութիւն»ով հետաքրքրուե– լու եւ վերջ տալու անոր կողմէ կա– տարուող հակաթուրք փրոփականտին: Անծանօթ չէ մեզի թէ արտաքին նախարարութիւնը պատկան սպասար– կութիւններուն միջոցաւ քննութիւն բացած եւ տեղեկագիր մը կազմած է: Հաւանական է որ խնդրոյ առարկայ անձին խիստ ազդարարու– թիւն ալ եղած ըլլայ:

Այս եւ ասոր նման ուրիշ դէպքեր ցոյց կուտան թէ Թուրքիա կը շարու– նակէ հետեւիլ մեր բոլոր շարժումնե– րուն, կը շարունակէ հալածել մեզ մինչեւ անգամ օտար հորիզոններու տակ, օգտուելով մեզ հիւրընկալող երկիրներու բարեկամական տրամա– դրութիւններէն:

Այս բոլորը գիտնալով եւ ինքնա– պաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածելով մէկտեղ, մեր պարտակա– նութիւնն է ուշի ուշով հետեւիլ թուրք յեղաշրջման զարգացման բո– լոր փուլերուն, ծանօթանալ Թուր– քիոյ տնտեսական ու առեւտրական պայմաններուն, ներքին վարչական կազմակերպութեան եւ մշակութային կեանքին:

Իբր թշնամի չէ որ պիտի ընենք ա– սիկա: Բնաւ երբեք: Աշխարհագրա– կանօրէն Թուրքիա եւ Հայաստան դը– կից են: Հարկադրուած են միշտ քով քովի ապրելու, բարեկամ ըլլան թէ թշնամի: Այս հայեցակէտէն, ծանր յանցանք է մեր տգիտութիւնը դրացի երկրին ուժին, տնտեսութեան, ելե– մտական վիճակին եւ մշակութային արժէքներու մասին:

Միակ երկիրը, որու մասին պար– տաւոր ենք շատ բան գիտնալ, Թուր– քիան է, որովհետեւ միակ երկիրը, որուն հետ մինչեւ վերջ իբր դրկից քով քովի պիտի ապրինք, Թուրքիան է»:

ՈՂԻՄՊՈՍԷՆ ՊԵՐԼԻՆ՝ ՔԱԼԵԼՈՎ

Մօտերս Գերմանիոյ Գերագոյն մարզական Խորհուրդը, նման չտես– նուած եւ դժուարին գործի մը պիտի ձեռնարկէ: Վաղուց բանակցութիւն– ներ սկսած են եօթը երկիրներու մար– զական մարմիններու հետ (Յունաս – տան, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա, Հունգարիա, Աւստրիա, Չեխոսլո – վաքիա եւ Գերմանիա): Ինչպէս յայտնի է, 1936ի համաշխարհային ո– ղիմպիական մրցումները այս անգամ Գերմանիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան (Պերլին) եւ ասոր համար կ'ուզեն անակնկալ մը սարքել:

Ողիմպիականի Միջազգային Յանձ– նախումբը որոշած է Մարաթոնի չէնք մը չինել եւ այն բոցը, որ պիտի բռ– նէն Ողիմպոս լերան ստորոտէն, 3000 մարզիկներու ձեռքէն պիտի անցնի եւ պիտի վառի, մինչեւ որ 1936ի ողիմ– պիական մրցումները լրանան եւ աշ– խարհ հասկնայ թէ Պերլինի միջազ – գային ողիմպիական մրցումը ծեր Ողիմպոսէն բոցավառուած է եւ անոր յիշատակը կը ջանայ թարմացնել:

Բոցավառ ջահը ճամբայ պիտի ել– լէ Ողիմպոսի ստորոտէն դէպի Աթէնք – Սելանիկ (հեռաւորութիւն 1041 քիլոմէթր):

Պուլկարիա, (Սոֆիա), 138 ք· մ·, Եուկոսլավիա 501 ք· մ·, Հունգարիա 381 ք· մ·: Աւստրիա 206 ք· մ·, Չե– խոսլովաքիա 290 ք· մ·, Գերմանիա (Պերլին) 252 ք· մ·: Ընդամէնը 2939 քիլոմէթր ճամբայ պիտի երթայ Ո – ղիմպոսի բոցը: Ամէն մէկ մարզիկը պէտք է վազէ միայն 1000 մէթր, եւ պէտք է փոխանցէ միւսին, որ կը սպասէ իրեն: Ոչ թէ ջահը պիտի փո– խանցէ, այլ այդ ջահին կրակէն պիտի վառէ իր ջահը եւ այնպէս ճամբայ պիտի ելլէ: Այսպէս, Յունաստանը պիտի ունենայ 1041 մարզիկ, որոնք պիտի վազեն 1000ական մէթր: Այս վազքին մասնակցողներուն պիտի տը– ուի մէյմէկ վկայական եւ նուէր մըն ալ յիշատակի համար:

Մարզիկները 15 վայրկեանէն աւե – լի պէտք չէ որ ուշանան: Եթէ ուշա– նան ջահը արդէն մարած կ'ըլլայ: Հաշիւ եղած է թէ վերջին մարզիկը Պերլինի մարզադաշտը պիտի մտնէ օգոստ· 1ին կէսօրէ վերջ ժամը 4ին: Առաջին ջահակիրը, որ մարզադաշտ պիտի մտնէ, անմիջապէս պիտի վառէ «Մարաթոնի չէնք»ին ջահը, որպէսզի տեւէ մինչեւ մրցումներուն վերջը:

ՕՐ· ԱՐՏԵՄԻՍ Մ· ՍՏԱՄՊՕԼԵԱՆ

եւ

ՆՈՒՐՀԱՆ Մ· ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

Նշանուած

11 նոյ· 1934, Փարիզ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (25)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ· Ա· ՀԱՐԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ցիմարացա՞ք դուք, Ֆրէնք, ու– զեն ինծի ըսել կ'ուզէք որ այնքան ապուշներ էք որ Սպիտակ Արծիւին գաղտնիքը կը վստահիք այսպէս եր– կու անձերու:

Դանդաղօրէն եւ ծեր մէկու մը հա– ւաք զգալի ջանքով մը, աթոռին վրայ տապը, իր ուսին վրայ դրուած ձեռ– քը վերցնելով, մէկ կողմ հրեց:

— Այդքան ալ արտառոց բան չէր ծանօ Ճօրճ, ըսաւ, միայն ձեզի տե– ղեկացուցի թէ այս երկու ոստիկան– ներուն կը վճարեմ որպէսզի Սպիտակ Արծիւին այս տան մէջ մտնելը արգի– լեն, կամ իմ մօտ գալէն առաջ սպան– նեն: Եթէ դուրս ելլէք եւ հարցնէք անոնց՝ ձեզի պիտի պատասխանեն թէ ես խնդրին խորերը մտած չեմ, թէ Սպիտակ Արծիւի պատմութիւնը միտ– քս կը տանջէ· այդպէս հաւատացնել տուած եմ անոնց··· թէ ծերունի մը քմայքներուն մէջ կարդալով այս սար – սապդեցիկ ոճրագործութիւնները՝ գրեթէ խելագարած է: Ամէն պարա– գայի մէջ, սակայն ան որ կը համար– ձակի գիշերանց, առանց հարցնելու այս տունէն ներս մտնել՝ առաջին ան– գամ կը սպաննուի, ու յետոյ կը հար– ցնեն թէ ինքը Սպիտակ Արծի՞ւն էր·· Անոնք երկուքն ալ այնքան կը փախ– քին չահիլ հազար ոսկին:

— Տէր Աստուած, բայց դուք խե – լացի էք, Ֆրէնք, չատ խելացի: Ար– դէն հոն ալ միշտ մեր խմբակին գը– լուխն էիք:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ աթոռին վրայ նստող մարդը:

— Բայց հակառակ այդ բոլորին՝ ինքզինքս հանդարտ չեմ զգար, Ֆրէնք, շարունակեց այցելուն: Ձեր նախա – զգուշութիւնները կրնան չատ լաւ ե– ղած ըլլալ կամ ոչ··· բայց ասիկա այնպիսի խնդիր մըն է որ կարողու – թենէդ չատ բարձր է: Ես որ եւ է կան– խազգուշական միջոց ձեռք չեմ ա – ռած, եթէ առած իսկ ըլլայի՝ չեմ կարծեր որ ձեզ պէս ապահով զգայի ինքզինքս: Ֆրէնք, անկեղծօրէն խօ – սելով մահէն կը սարսափիմ եւ լըջօ – րէն կը մտածեմ երթալ ոստիկանու – թեան իմացնել:

—Անխելամ յիմար, գոչեց Ֆրէնք, եւ աթոռէն վեր ցատկելով՝ կատղած եւ դողդոջուն՝ կեցաւ իր այցելուին առ – ջեւ: Անխելամ յիմար, կրկնեց· չէ՞ք խորհիր թէ ոստիկանութեան երթալ ինչ կը նշանակէ, ամբողջ պատմու – թիւնը մէջտեղ կ'ելլէ··· անկէ վերջ դուք եւ ես ո՞ւր պիտի երթանք:

Միւսը ուսերը ցնցեց:

— Որքան ատեն որ Սպիտակ Ար – ծիւը մեզ չպիտի կրնայ բռնել, ի՞նչ կարեւորութիւն կ'ունենայ ուր ըլլալ– նիս:

Ֆրէնք ինքզինքը զսպելու գերագոյն ճիգով մը ըսաւ·

— Ճօրճ, ոստիկանութեան երթալդ լաւ չպիտի ըլլայ: Ձեզի հիմակ կը խոստովանիմ որ կարծուածին չափ անհոգ չեմ այս խնդրի մասին, եւ գլուխս կորսնցուցած չեմ: Ոչ, բա – րեկամս, տակաւին տեղն է անիկա, դուրսի երկու գաղտնի – ոստիկան – ներէն զատ բոլորովին ծոյլ ու անգործ նստած չեմ: Մտիկ ըրէք, Սպիտակ Արծիւը կրցաւ ձեռք ձգել Սթալպէր– կը, Տէյվըրսը ու Մէյսը, բայց տա– կաւին չկրցաւ բռնել, եւ չատ հաւա– նաբար առաջին անգամ մենք զինքը ձեռք անցնինք:

— Զինքը մե՞նք ձեռք անցընենք: Բայց ի՞նչպէս:

— Նայէք, Ճօրճ, որ ձեզի բան մը ըսեմ, բան մը որ մտադրած էի ոչ ոքի ըսել: Ձեզի պիտի ըսեմ որովհետեւ կը տեսնեմ որ դուք ինծմէ աւելի կը սարսափիք, եւ մանաւանդ եթէ չըսեմ ձեզի, կրնայ պատահիլ որ քիչ առաջ թելադրածիդ նման յիմարութիւն մը ընէք··· եւ ոստիկանութեան երթաք:

Երկուքն ալ կրակին մօտ դէմ դի – մաց նստան:

— Ասկէց դատ, չարունակեց խօսող մարդը, նաեւ յետոյ, դուրսի եր – կու մարդիկներէն զատ, վարձած եմ ոչ – մասնագէտ գաղտնի ոստիկան մը, մէկը որուն կրնամ վստահիլ: Այս անձը եռանդագին կ'աշխատի Սպիտակ Արծիւին ապրած տեղը երեւան հա – նել: Խելացի եւ խորամանկ մարդ մը, եւ իր տրամադրութեան տակ ուզած դրամը ունի: Օրուան որ եւ է ժամուն լուրի մը կը սպասեմ, որով պիտի ի– մացնէ մեր մարդուն բնակած վայրը: Այդ լուրը առած վայրկեանիս իսկ դուրս պիտի ելլեմ եւ Սպիտակ Ար – ծիւը պիտի բռնեմ· կ'ընդունիմ որ այնքան երիտասարդ չեմ, բայց աղնիւ խօսք որ բազուկս քան կամ աւելի տարիներու առաջուան ուժը ունի, եւ դուք պէտք է յիշէք, Ճօրճ որ այն ա– տենները կ'ըսուէր թէ եթէ ես բանի մը ձեռնարկեմ, ձեռքէս չի խուսափիր: Հիմակ որ ծրագիրս ձեզի վստահե – ցայ, ուրեմն ձեզ ալ կրնամ որպէս ընկերակից հետս առնել··· թշնամին պէտք է միասին ջախջախել· մէկ բա– նի վստահ եմ··· երկուքս ալ չենք կրնար զինքը փախցնել:

Այցելուին դէմքին վրայ պարզ կ'ե– րեւար որ իր ընկերոջ ծրագրին յաջո– ղութիւնը այնքան ալ կարելի չէր: Իւրեին էր պատմել Սպիտակ Արծիւը սպաննելու պատմութիւնը, եթէ գա– նուէր, բայց թէ ո՞ւր գտնել: Բան մը կար սակայն, որ իր բարեկամը կը մոռնար, Սպիտակ Արծիւը մինչեւ հի– մակ ինքզինքը ցոյց տուած էր որպէս չափազանց խորամանկ մէկը:

Մայրաքաղաքի ամբողջ ոստիկա – նութիւնը չաբաթէ մը ի վեր եռեւէն ինկած է, եւ չէ կրցած գտնել զինքը, եւ ոստիկանները յիմարներ չեն· Հե– տեւաբար բանաւոր մէկը չի կրնար սպասել որ փողոցի հասարակ մարդ մը այդ գործին մէջ յաջողի:

— Լաւ Ճօրճ, ի՞նչ կը խորհիք, կ'ուզէ՞ք ինծի հետ միասին գալ, ը– սաւ տանտէրը, տեսնելով որ այցե – լուն երկար ատեն լուռ կը մնար:

— Անշուշտ, ձեզ հետ միասին պիտի գամ··· եթէ ձեր մարդը իր թաքստո– ցը կարենայ գտնել: Բայց անկեղծօ – րէն ըսելով չեմ կարծեր որ կարենայ գտնել: Ես տակաւին վստահ եմ որ մեր լաւագոյն գործը կ'ըլլայ ոստի – կանութեան դիմել եւ ըսել թէ ով է այդ մարդը: Ոչ մէկ կերպով պար – տաւոր չենք մեր անձերը անոր հետ կապել: Մենք···

— Ցիմար մի ըլլաք, գոչեց միւսը, բան մըն ալ չենք կրնար ըսել, առանց մեր անձերը անոր հետ խառնելու: Նոյն իսկ եթէ ատենք, քիչ ատենէն ա– նոնք եղելութիւնը մէջտեղ պիտի հա– նեն:

(Շար·)

Հայոց այս մասնակցութիւնը արժէք ունէր անոր համար որ, մէկ օր առաջ վերջինչեալ բոլոր Առեւտրական սենեակներու նախագահները, իրենց տարեկան ընդհանուր ժողովը գումարելով Փարիզի Առեւտրական Սենեակին մէջ, շարք մը սեղմումներ սահմանած են Ֆրանսայի մէջ հաստատուած օտար առեւտրականներու, խանութպաններու եւ աշխատաւորներու դէմ: Փարիզի Առեւտրական սենեակի նախագահ Պ. Կարնիէի եւ նախարար Պ. Լուի Մարէնի փափկանկատ կարգադրութեամբ, որոշուած էր որ չարաթ օրուան հանդիսութեանց մասնակցի նաեւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնը, իբրեւ ֆրանքօ-հայկական ձեռնարկ մը, որպէսզի շնորհիւ ֆրանսական Առեւտրական սենեակներու քանի մը հարիւր նախագահներուն, որ վաղն իսկ կը վերադառնան իրենց կեդրոնները, կարելի ըլլայ տարբեր աչքով նայիլ հայ առեւտրականին, խանութպանին եւ աշխատաւորին:

Ճառախօսութեանց ընթացքին, նախարար Լուի Մարէն վերջ, ընկերութեան ընդհանուր քարտուղարը, Զօր. Պրիսօ Տէմայէ, հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց ֆրանսական առեւտրական պատուիրակութիւնները, որոնց մէջ նաեւ միակ օտար կազմակերպութիւնը, Հայ Տնտեսական Կեդրոնը, որուն յայտնեց ֆրանսական առեւտրական կազմակերպութեանց բարեացակամութիւնը:

Աւելի քան հազար սպանութիւն

Թուրքիոյ զինուորական ատեանը չորս տարի բանտարկութեան դատապարտեց սպայ մը եւ երեք տարի՝ բժիշկ մը, որոնք օգնած էին Իվան Միխայլովի եւ կնոջը դէպի Թուրքիա փախուստին: Այս առթիւ ընդհ. դատախազը խստօրէն դատապարտեց Մակեդոնական կազմակերպութեան գործունէութիւնը, յայտնելով թէ աւելի քան հազար մարդ սպաննել տուած է 1924էն ի վեր:

■■■■■■■■■

ԱՄԼԱՑՄԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ հռչակումէն ի վեր, (1933 նոյեմբեր 24), միայն Պերլին-Մօապիտի հիւանդանոցին մէջ գործողութեան ենթարկուեցան են 111 այրեր:

103ՐԴ ՏԱՐԻՆ ՄՏԱՒ ֆրանսացի գիտնական մը, Տոքթ. Կէնիօ, որ այժմ կը բնակի Նանսի եւ տարիներով եղած է նախագահ Փարիզի բժշկական ակադեմիային: Ծնած՝ 1832ին, միշտ քաջառողջ է եւ լաւ ախորժակ ունի: Ամէն օր ոտքով պտոյտ մը կը կատարէ եւ իր երկարակեցութիւնը կը վերագրէ մեթոտիկ շնչառութեան.— խոր շունչ մը քաշել, յետոյ ամբողջովին պարպել:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց մենաշնորհի վերածել ծխախոտը, որ եկամուտի գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է, ինչպէս Յունաստանի մէջ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ կառավարութիւնը անհրաժեշտ մեքենաները գնեց Եւրոպայէն, շաքարի երկու գործարաններու համար:

ՊԱԼՖԱՆԵԱՆ վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուած էր Էնկիւրիի մէջ, որոշած է պալքանեան դրամատուն մը հաստատել:

ՓԱՐԻԶԻ կարեւոր փողոցներէն մէկը Պ. Տումէրկի անունով կոչելու համար, խնդրագիր մը պիտի ներկայացուի քաղաքապետական խորհուրդին:

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ բացումը տեղի ունեցաւ Բագուի մէջ, խորհրդային յեղափոխութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

ՇԻԼԼԷՐԻ ծննդեան 175րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Վայմարի մէջ: Ներկայ էր Պ. Հիթլէր եւ իր պրոպականտի նախարարը՝ Կէօպէլս, որ ճառ մը խօսելով ըսաւ.— «Եթէ Շիլլէր մեր շրջանին մէջ ապրած ըլլար, ապահովաբար մեր յեղափոխութեան բանաստեղծ-ախոյեանը պիտի ըլլար: Մենք միշտ կ'ըսպասենք իր մեծ յաջորդին:»

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեան, Պ. Պ. Նաքոլէոն եւ Աբրահամ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Նորտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սուֆիաս Սարգիսեան եւ զաւակունք (Ուստր), Այրի Տիկին Աննա Գինոսեան (Խարբերդ), Այրի Տիկին Մարիամ Սարգիսեան եւ զաւակունք (Ուստր), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պալեան (Կարտան), Այրի Տիկին Հայրապետեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գզիրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ուլուճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Աննա Միսաքեան, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, Սէն Լուիի Ակնունի ենթակոմիտէին, Քղիի Հայր. միութեան, բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, եղբօրկնոջ, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Աբրահամեան 53 տարեկան, Դատեմցի, Խարբերդ)

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 29ին, Սէն Լու Կրան Փէնի իր բնակարանին մէջ:

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Ս. Փիէռի գերեզմանատունը:

Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԹԱՇՃԵԱՆ, փոխան ծաղկեպսակի, **40** փրանք կը նուիրէ Համազգայինի Սէն Լուի մասնաճիւղին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի ընդարձակ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեշտալի անակնկալներ: Գին 15 Փրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել: Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-61

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կաթուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ԱԶԴ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐԸ ՊԱՀԵՑԷՔ ԿՐՆԱՔ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ ՇԱՀԻԼ

Կ. Խաչի 1 ֆրանքնոց ընկալագիր-նուիրատոմսերը, որոնք կը կրեն խաչի նշան մը, այսուհետեւ պարգեւներ պիտի շահին իբր թոմպոլայի տոմս: Ամէն անգամ որ անոնցմէ հազար հատ ծախուի, պիտի կազմակերպուի թոմպոլա մը: Շահելիք պարգեւներն են՝ գինիներ, շոքոլաներ եւ որոշ քանակութեամբ զանազան նպարեղէններ: Երկու հանոյք միանգամայն, ՕԳՆԵԼ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ եւ ՇԱՀԻԼ ՕԳՏԱԿԱՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ:

Պահեցէք այսուհետեւ ձեր նուիրատոմսերը եւ սպասեցէք թոմպոլայի արդիւնքին, որ պիտի ծանուցուի թերթերուն միջոցաւ:

(Կնիք)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէն Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու կողմէ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ՝ ԱԲՐԱՀԱՄ, ՍԱՐԳԻՍ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆՆԵՐՈՒՆ, իրենց մօր՝ ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pensionով, երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ:

Դիմել՝ խմբագրութեան

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒԻ Է ԻՎՐԻՆԷՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մեթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մեթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

KUSMI-THÉ

Եթէ կ'ուզէք իսկական եւ համով թէյ խմել, պահանջեցէք ձեր նպարավաճառէն համբաւաւոր KUSMI վաճառանիշով ռուսական, սէյլանի, չինական, ֆրանսական, անգլիական եւ զանազան տեսակի թէյերը:

Մեծաքանակ ապսպրանքներու համար դիմեցէք մեր մէկ Հայ ներկայացուցիչին՝ **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, PARIS **(13e)**

Tél. GOB. **55-87**

Նմոյշները կը տրուին ձրի

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մեթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն **Danton:** 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով: Ֆոսֆոր եւ սթրէն. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ. քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շակում: Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ:

Կ'ընդունի 9-12 եւ 2-7

126, Boulevard Sérurier, Paris (19e)

Métro: Danube **Autobus: M. & BH.**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ — 1935 — Ե. ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՃՈԽ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Դիմել **M. et M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot,** PARIS **(9e)**

Ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի վարչութեան, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, **17, Rue Damesme, Paris**

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը:

Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝

1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին

ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետվճարումով (**Contre Rembourssement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ:

Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

×

Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի,

Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9:

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

Փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09-95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Denielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՎԶՆՈՑ (քաշ-քոլ), ՓՈՒԼ-ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երգը՝ անմրցելի գիներով:

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ-ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ

ՑԱՅՏԱԳԻՐ 9 ՆՈՅ.-էն 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DEMOURS PATHE. Amok — Série 7
LUTETIA PATHE. Si j'étais le patron (Fernand Gravey)
MOZART PATHE. Amok — Série 7
SELECT PATHE. Princesse Czardas
SAINT MARCEL PATHE. Amok (Attraction)
LOUXOR PATHE. Le dernier milliardaire La 5e empreinte
LYON PATHE. Le dernier milliardaire (Attraction)
ROCHECHOUART PATHE. Le dernier miilliardaire
EXCELSIOR PATHE.L'Or (Brigitte Helm)
METROPOLE PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
CAPITOLE PATHE.. L'Or (Brigitte Helm)
BARBES PATHE. L'Or (Brigitte Helm)
FEERIQUE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
LECOURBE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
MONTPARNASSE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
PALAIS DES GLACES PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
RECAMIER PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
SAINT CHARLES PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
PATHE ORLEANS. Le scandale (Gaby Morlay)
BELLEVILLE PATHE. Lac aux dames — La femme en homme
MAINE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
MAGIQUE PATHE. Le scandale (Gaby Morlay)
SEVRES PATHE. Lac aux dames — La garnison amaureuse

BANLIEUE

COLOMBES PATHE. Le dernier milliardaire
OLYMPIA DE CLICHY. Le dernier milliardaire
PATHE CINEMA PALACE (Boulogne). Le dernier milliardaire
CASINO DE CLICHY. Princesse Czardas
KURSAAL AUBERVILLIERS. Arlette et ses papas
KURSAAL BOULOGNE. Le grand jeu
ALHAMBRA D'ASNIERES. Arlette et ses papas

FILMS RECOMMANDES

MARIGNAN PATHE NATAN. Caravane (Charles Boyer, Annabella)
MARIVAUX PATHE. Tartarin de Tarascon (Raimu)
IMPERIAL PATHE. Le prince de minuit (Henry Garat)
EMPIRE PATHE — NATAN. Le prince de minuit (Henry Garat)
MOULIN ROUGE PATHE. Un homme en or (Herry Baur)
MAX LINDER PATHE. L'Orage (Film russe)
OMNIA CINE INFORMATION. Actualités mondiales — L'Opera de Paris
VICTOR HUGO. Si j'étais le patron (Fernand Gravey)
ROYAL PATHE. Rapt d'enfant — Dollar et whisky

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : Glacière 15-70

Metro : TOLBIAC

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — MERCREDI 14 Novembre 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2651 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒԱՆՇԱՆ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

Ամէն անգամ որ կը խօսինք մեր ներքին հոգերու մասին, բանտարկանէն մինչեւ գպրոցականը, տնտեսականն ու ֆիզիքականը, մեքենաբար կը ցցուի թուանշաններու հարցը.

— Որքա՞ն: Հարիւրի՞ն քանի՞ն: Ո՞ւր ինչքան: Ո՞րը այսքան...

Եւ թուանշանները խոյս կուտան:

Անշուշտ շատ ունինք թիւեր, ձեռքի տակ, աստին — անդին, դրասենեակներու, գիրքերու կամ թերթերու մէջ:

Բայց, անոնց մեծ մասը քարացած, մամուռ կապած, առասպել... ծերացած են: Այսինքն՝ չեն համապատասխաներ ոչ իրականութեան, ոչ ալ օրուան պահանջին, առաջադրուած հարցի լուծման:

Օրինակ, ո՞վ պիտի կրնար մօտը բարձրացնել եւ յայտնել Ֆրանսայի գաղութին համրանքը: (Անշուշտ մօտաւորապէս: Բացարձակ ճշդութիւնը ցնորք է նոյն իսկ ամենակարող, կազմակերպուած պետութեանց մէջ):

Հարցումը մանրելով, կրնա՞ք ըսել Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի կամ Վալանսի հայկական գաղութներուն թիւը:

«Յառաջ»ի հրատարակութեան առաջին տարիներուն, մեր թղթակիցներն ու աշխատակիցները բաւական օգնեցին, երեւան հանելու համար իւրաքանչիւր գաղութի մարդահամարը:

Այնուհետեւ բազմաթիւ տեղափոխութիւններ կատարուեցան: Ամբողջ քաղաքներ պարպուեցան եւ ուրիշներ ուռեցան: Բանուորները պակսեցան եւ արհեստաւորներն ու մանր առեւտրականները յաւեցան:

Յետոյ, նոր կարաւաններ եկան, եւ ուրիշներ ճամբայ ելան դէպի աւելի հեռուները: Կամ վերադարձան իրենց նախկին վայրերը:

Մէկ խօսքով, 10–12 տարի վերջը, ոչ միայն համրանքը փոխուեցաւ, այլ եւ ընդհանուր դիմագիծը:

Այն առթիւ որ, ազգային կոչուած հաստատութիւններն անգամ շատ աղօտ գաղափար ունին բուն կացութեան մասին:

Հարցուցէք, օրինակի համար, թէ ի՞նչ հիման վրայ 60–70,000 կը հաշուեն Ֆրանսայի գաղութը, 20–25,000 հազար՝ Փարիզն ու Մարսէյլը (զատ–զատ), կամ երկու հարիւր հազար՝ Սուրիա – Լիբանանը,— եւ պատասխանի փոխարէն պիտի լսէք թոթովանք:

Նոյն հարցումը կրնաք ուղղել սա 800,000ի մասին, որ առածի կարգ անցած է (իբրեւ համրանքը արտասահմանի գաղութներու):

Խոստովանինք թէ բոլորս ալ նախընտրած ենք դիւրին —կամ սրտի մօտիկ— ճամբան: Կը սիրենք հոլովել բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ փոխանցուած թիւեր:

Ինչպէս որ, զինադադարի շրջանին, 1,200,000 կորսնցնելէ յետոյ, տակաւին չորս միլիոն կը հաշուէինք մեր համրանքը:

Անշուշտ սխալ չէք համկնար այս գիտողութեան ոգին: Թերեւս աւելի ենք այսինչ գաղութին մէջ, եւ պակաս՝ ուրիշ տեղ մը: Հարցը այն է որ, նոյն իսկ պաշտօնական, իրաւասու շրջանակները շատ քիչ յօգնութիւն կը կրեն, մօտաւոր եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Գիտենք որ ձեռնարկներ եղած են, տարիներ առաջ, Մարսէյլի մէջ: Պալքանեան երկիրներու մէջ ալ փորձուեցաւ քանի մը անգամ: Սուրիա – Լիբանանի առաջնորդները պարբերաբար վիճակագրութիւններ կը հրատարակեն: Իսկ այս միջոցին փորձ մը կը կատարուի Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, սկսելով Պուէնոս Այրէսէն:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ մեծ ըլլան դժուարութիւնները, անյաղթելի չեն: Կը բաւէ որ ըմբռնենք թէ՝ ո՛ր եւ է ձեռնարկի յաջողութիւնը, նոյն իսկ մեր քաղաքական դատին հիմնաւորումը առաւելապէս կախում ունի թիւերու գիտութենէն:

Թուանշաններն են որ, չարժանկարի մը պէս պիտի պարզեն մեր շահն ու կորուստը: Անոնց շնորհիւ միայն կրնանք իմանալ թէ ո՛ւր կ'երթանք: Առանց թուանշանի կրնա՞ս չափել հանրային վէրքի մը, պահանջի մը խորութիւնը եւ զայն դարմանելու կարողութիւնդ, բարոյական կամ նիւթական միջոցներդ:

Ահաւասիկ ամէնէն հրատապ հարցը,— բանուորական:

Տրտունջներ, բողոքներ, աղերսներ ամէն կողմէ: Անշուշտ արդար, եւ արժանի ուշադրութեան:

Եւ սակայն, ո՞վ կը յաւակնի գիտնալ թէ՝ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ համեմատութիւն, ի՞նչ ծաւալ կը ներկայացնէ մատնանշուած պարագան:

Ո՞վ կրնայ պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն.— Քանի՞ գործազուրկ բանուոր ունինք ամբողջ Ֆրանսայի եւ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ: Քանի՞ հոգի զրկուած են օրինական նպաստէն: Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն «անկանոն»ները:

Այս գլխաւոր հարցումներէն կը ծագին ուրիշ բազմաթիւ հարցեր, որոնք նմանապէս կապ ունին թուանշաններու հետ:

Եւ թուանշաններն են որ պիտի ապացուցանեն ոչ միայն թշուառութեան, այլ եւ բարօրութեան աստիճանը: Չէ՞ որ, տարիներու ընթացքին, հազարաւորներ փրկուած են վարձու բանուորութեան գերութենէն:

Թուանշան ժողվեցէք, ընկերներ, որքան կը թոյլատրեն ձեր միջոցները: Մէկ թուանշանը, գաղութի մը թուական պատկերը շատ աւելի տեւական արժէք ունի, քան տասը նկարագրութիւն հանդէսի եւ խնջոյքի, որոնք իրարու կը նմանին եւ մասնաւոր յօգնութիւն կամ արժանիք չեն պահանջեր:

Մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ, մենք թուանշաններու միջոցաւ պիտի կրնանք հետեւիլ արմատախիլ բազմութեանց հետքերուն, եւ պահել զանոնք, չափելով շահն ու վնասը, երեւան հանելով խոցելի կէտերը:

Միայն թուանշանն է որ չի խաբեր:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒ

Երէկ, երեքշաբթի, Ֆլանտէնի դահլիճը առաւօտ երկու անգամ նիստ գումարեց, երկրորդը՝ նախագահութեամբ հանրապետութեան նախագահին, եւ վերջնապէս կազմելով իր յայտարարութիւնը, կէսօրէն յետոյ կարդաց Խորհրդարանին մէջ: Յայտարարութիւնը կարճ էր եւ գլխաւորաբար կը ծանրանար տնտեսական խնդիրներու վրայ, պահանջելով երմտացոյցին անյապաղ քուէարկութիւնը, աւելի ազատութիւն՝ առեւտրական փոխանակութեանց համար եւն.: Անշուշտ դահլիճը ամէն բանէ առաջ միութիւն—զինադուլ— կը յանձնարարէ, հետեւողութեամբ Պ. Տումէրկի, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել իր առաջադրութիւնները, (տես աւելի վարը): Պ. Ֆլանտէն առ այժմ որոշ մեծամասնութիւն մը ապահոված է, բայց դժուար է ըսել թէ որքան պիտի կրնայ տեւել այս մեծամասնութիւնը կամ զինադուլը:

Արդարեւ, «դահլիճներու ջարդը» զարմանալի համեմատութիւններ առաւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 1932 յունուար 1էն ի վեր: Այսպէս, 1932ին — Ֆրանսա ունեցաւ չորս դահլիճ,— Լավալի, Թառտիէօյի, Էրրիոյի եւ Փոնքուրի: 1933ին՝ երեք դահլիճ,— Տալատիէ, Սառօ եւ Շոթան: 1934ին՝ երեք դահլիճ,— Տալատիէ, Տումէրկ, Ֆլանտէն: Ուրեմն տասը դահլիճ 34 ամսուան մէջ. այսինքն միջին հաշուով հարիւր օր իւրաքանչիւր դահլիճի համար:

⁂ Երեսփ. ժողովի սեղանին վրայ կը գտնուին բազմաթիւ հարցապնդումներ, ներքին, արտաքին եւ տնտեսական հարցերու մասին: Հարցապնդումներէն մէկը կը վերաբերի օտար բանուորներու խնդրին:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀՈԳԵՐԸ

»»»· ·«««

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

«*Թայմզ*»ի Փարիզի թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ Ֆլանտէնի դահլիճին գլխաւոր հոգերը.—

Նոր դահլիճին երկու գլխաւոր գործերը պիտի ըլլան կարելի եղածին չափ շուտ քուէարկել տալ ելմտացոյցը եւ միջոցներ խորհիլ տնտեսական տագնապին դէմ պայքարելու համար: Շատ քիչ բան կը մնայ Պ. Տումէրկի բարենորոգումներու ծրագրէն: Երեսփոխանական ժողովի լուծումը յետաձգուած է անպայման ժամանակով, փոխադարձ համաձայնութեամբ: Կարգ մը քայլեր կրնան առնուիլ վարչապետի պաշտօնին լաւագոյն կազմակերպութեան համար, բայց ոչ Պ. Տումէրկի առաջադրած աստիճանով: Պետական պաշտօնեաներու կազմական կանոնագրի փշոտ խնդիրը հաւանական չէ որ նորէն ձեռք առնուի ներկայ պարագաներուն մէջ: Ինչ որ կը մնայ իբրեւ բարենորոգչական, ծախքերու մասին երեսփոխանական ժողովի նախաձեռնութեան իրաւունքը «որոշելու եւ սահմանափակելու» խնդիրն է: Ելմտական նախարարը պիտի ուսումնասիրէ այս խնդիրը: Բացայայտ է որ այս բարենորոգման համար վէրսայլ երթալու պէտք չկայ. կը բաւէ բանաձեւ մը մտցնել ելմտական օրինագծին մէջ եւ քուէարկել ելմտացոյցին հետ: Այս առթիւ ելմտացոյցին վիճաբանութիւնը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, որովհետեւ Պ. Ժաքիէ, որ այժմ նախարար է Ֆլանտէնի դահլիճին մէջ, տակաւին քանի մը օր առաջ ելմտացոյցի տեղեկաբերն էր եւ իբր այդ շատ խիստ քննադատութիւններ կ'ուղղէր մինչեւ հիմա տիրող ելմտական քաղաքականութեան մասին: Իր տեղեկագրին երկրորդ հատորը, որ բաժնուած է երեսփոխաններուն, խստօրէն կը ձաղկէ վերջին տարիներու մեթոտները, մէջն ըլլալով վինակահանութիւններ սարքելու եւ նոր դրամներ կոխելու միջոցները:

Ելմտացոյցի ներկայ մակարդակը, 47,500,000,000 ֆրանք, վար կը մնայ վերջին տարիներու որ եւ է ելմտացոյցէ. բայց արդէն իսկ առեւտրական եւ ճարտարագործական կազմակերպութիւններ կը բողոքեն թէ այդ գումարը վեր է երկրին կարողութենէն եւ թէ կարելի չէ ելմտական որ եւ է վերակազմութիւն, մինչեւ որ ելմտացոյցը պարկեշտօրէն չհաւասարակշռուի եւ տուրքերը չթեթեւնան: Այս դժուարին պարագաներուն մէջ է որ պիտի ներկայացուի ելմտացոյցը, բայց նախնական աշխատանքները յառաջացած ըլլալով, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ քուէարկութիւնը վերջացնել նոր տարիէն առաջ:

Կառավարութիւնը յանձնախումբ մը կազմեց, որպէսզի միջոցներ առաջարկէ, տնտեսական տագնապի լուծման մասին: Պ. Ֆլանտէնի աշխատանքին այս մասը կը զուգադիպի շատ գէշ պահու մը: Տնտեսական տագնապը առնուազն այնքան գէշ է որքան որ եւ է ատեն, իր ծագումէն իվեր: Կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ գրեթէ ամէն ճիւղի մէջ,— ածխահանք, մետաղագործութիւն, հիւսուածեղէն, հողագործութիւն: Օտար հրապարակները կը կծկուին, իսկ ներքին շուկան անդադար կը թուլնայ, գնելու կարողութեան նուազումով: Պ. Ֆլանտէն հակառակ է ֆրանքին գինը կոտրելու եւ կը նախընտրէ աժան գիներու քաղաքականութիւնը: Կը յուսայ այս գործը գլուխ հանել աւելի ազատ տնտեսավարութեամբ մը:

Դահլիճին միւս հոգն է օտարներու ներգաղթը սահմանափակելու եւ ֆրանսական բանուորութեան նախապատուութիւն տալու խնդիրը: Գործազրկութեան պաշտօնական ցանկերը վտանգաւոր յաւելում մը կը ցուցնեն.— Հարիւրին 35, մէկ տարիէն պակաս ժամանակի մը մէջ: Գործազրկութիւնը հաւանաբար կառավարութեան ամէնէն ծանր հոգերէն մէկը պիտի դառնայ ձմրան ընթացքին, մանաւանդ որ ապրուստի գիները աժանցնելու փորձերը ձախողած են:

■■■■■■■■■

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԱՄԽԱՅԱՆ, չորրորդ մը ստացած վէրքերէն մեռաւ, հին – գերորդը ծանրապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ Շէտպուրի մէջ, օդանաւ մը կրակ առած ըլլալով:

ՀՐԵԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ Թիւը, որ 1893 էր Պերլինի մէջ, 1932ին, իսկ 916ի հասած էր 1933ին, այժմ իջած է 366ի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ պիտի լուծուի, կ'ըսեն Պոլսոյ թերթերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՆԷ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ...

— o —

Ամերիկայի «*Բանուոր*»ը կը շարունակէ խիզախօրէն մարտնչիլ, եւեկտրական աթոռէն փրկելու համար իր սեւամորթները, որոնք վերաքննութեան դիմած են:

Միեւնոյն ատեն, նոյն թերթը նոյն քաղքենի արդարադատութենէն կը պահանջէ անյապաղ գործադրել Նիւ Եորքի ինը հայ աշխատաւորներուն տրուած վճիռները,— երկու մահապատիժ, եօթը՝ 10–20 տարի բանտարկութիւն:

Մինչեւ անգամ կը յանձնարարէ «զանգուածային մեծածաւալ ցոյցեր եւ երթեր» սարքել, խափանելու համար վերաքննութեան ձեռնարկը:

Պիտի առաջարկէի յոտնկայս ծափահարել դասակարգային գիտակցութեան այս խորախորհուրդ եւ անձնաւորեալ գիտակցութիւնը, երբ ձեռքս անցան «*Բանուոր*»ի վերջին թիւերը:

Ինչե՛ր, ինչե՛ր: Բայց ո՞ր մէկը:

Նախ՝ աւելի երկար, «պոյով – պօս»ով խմբագրական մը եւս՝ ինը սեւամորթներու փրկութեան համար:

Յետոյ, ուխտ մը եւ սպառնագիր մը, ոտանաւոր եւ շանթարձակ, փրկելու համար Գերմանիոյ համայնավար առաջնորդը, Թէլման, որ բանտարկուած է:

Աչքերը գոց, ժանիքները ցցուն, բռունցքը սեղմած, «*Բանուոր*»ի պսակաւոր բանաստեղծը կը մռնչէ (11 հոկտ.).

Մենք խօսք կուտանք
Կարմիր Թէլման,
Կուգանք քեզի աշխարհի ամէն կողմերէն,
Ու կ'ազատենք քեզ...
Մենք կուգանք մեր սրտերուն ռումբերով,
Մեր երկաթէ քայլերով,
Մեր սուրերով,
Մեր հուրերով,
Մեր Օրերով,
Կարմի՛ր, կարմի՛ր դրօշներով կուգանք

Եւ կ'ազատենք քեզ,
Թելման,
Ու
Գերմանիան...:

Իսկ «եթէ Թելմանը սպաննե՞ն»... (19 հոկտ).

Եթէ նացիները Թելմանը այրեն.
Կամ դահիճին կացինը իյնայ հերոսի վզին
Եւ կամ եթէ տանջանքի յավաններուն մէջ հայի անոր հրեղէն հոգին,
Նացիները թող սարսափին...
Եթէ Թելմանը մեռնի,
Թելմանը կ'ապրի...
Ու մեր սրտերուն մէջ նոր Թելմաններ կը ծնին,
Նոր բանակներ կը քալեն,
Նոր վրէժներ կ'ուռին
Ու մենք ալ կ'այրենք,
Կ'սպաննենք
Ֆաշիզմը վարակախտաւոր...

×

— Ինչո՞ւ կը ծաղրես, պրոլետարական գրականութիւն է: Յետոյ, համաշխարհային յեղափոխութեան թըռիչքը ոչ սահման կը ճանչնայ, ոչ ալ ցեղ:

— Չեմ ծաղրեր, միայն թէ, ներեցէք համարձակութեանս, ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ, այս արի արանց քաջերը երբեմն ալ բարեհաճէին յիշել հայկան պրոլետարիատը, եւ, կամացուկ մը —ի՞նչպէս ըսեմ— առանց բաշերը ցցելու եւ մռնչելու, սանկ պզտիկ մը կենէին «ընկեր» Քէմալին ու Ըամէթը, որոնք ընդ հովանեաւ Կոմկուսի... յամենայն դէպս... այսու ամենայնիւ... հետեւաբար եւ բնականաբար...

ՎԱՀԷ

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

9 դատապարտեալներու պաշտպանութեան համար

»»»· ·«««

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1ԻՆ ԳՈՒՄԱՐԸ ՀԱՍԱԾ ԷՐ 66.924 ՏՈԼԱՐԻ

Երէկ ստացանք «*Հայրենիք*»ի հոկտեմբեր 24 — նոյեմբեր 1 թիւերը: (Ինչո՞ւ այսքան ուշ...): Բոլորն ալ կը պարունակեն խըրախուսիչ մանրամասնութիւններ՝ ծանօթ հանգանակութեան մասին որուն գումարը նոյեմբեր 1ին հասած էր 66,924 տոլարի:

Հըտսըն Քաունթի մէջ հանգանակուած է աւելի քան 4000 տոլար, Պոսթընի մէջ՝ 3565, Լորէնսի մէջ՝ 1300, Ֆրէզնոյի մէջ՝ (Քալիֆորնիա) 1200 եւն.: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Անգլիա եւ Ճափոն գաղտնի չունին

Ատենէ մը ի վեր շրնդալից զրոյցներ շրջան կ'ընեն, Անգլիոյ եւ Ճափոնի յարաբերութեանց մասին: Այդ զրոյցներուն համաձայն, բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ եւ Ճափոնի միջեւ, գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար: Այս լուրերը կրկնուած ըլլալով, Պ. Մաքտօնըլտ հարկ դատեց պաշտօնական հերքում մը հրատարակել: Վարչապետը կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգները տեղեակ են կատարուած բանակցութեանց, ինչպէս որ Ճափոնցիներն ալ գիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ: Ուրեմն, սխալ է թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին քաղաքական եւ տնտեսական հարցերու մասին, կ'եզրակացնէ Պ. Մաքտօնըլտ:

Ամերիկա վերցուց բոլոր արգելքները

Մ. Նահանգներու գանձային նախարարութիւնը նոյեմբեր 12ին ջնջեց դրամագլուխի արտածման մասին հաստատուած բոլոր արգելքները: Այսուհետեւ Ամերիկացիները պիտի կրնան դրամ ղրկել կամ վարկեր փոխանցել օտար երկիրներ, առանց նախապէս առնելու կառավարութեան արտօնութիւնը: Մէկ խօսքով, դրամական փոխանակութեան գործողութիւնները ազատ են այսուհետեւ: Միայն ի զօրու կը մնայ ոսկիի եւ ոսկիով երաշխաւորուած մուրհակներու արտածման արգելքը:

Էնկիւրիի փրանսական դեսպանին հերքումը

ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս գերմանական թերթ մը գրած էր թէ Իսքէնտէրունի նահանգը Թուրքիոյ պիտի վերադարձուի եւ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին այս մասին:

Էնկիւրիի Փրանսական դեսպանը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է Պոլսոյ թերթերուն մէջ.—

«Կարգ մը թերթեր հրատարակեցին գերման թերթի մը այն լուրը, որ կ'ըսէ թէ Իսքէնտէրունի նահանգի վարչաձեւի մասին կիսապաշտօնական բանակցութիւններ սկսած են Էնկիւրիի մէջ: Այս լուրը ամբողջովին երեւակայական ըլլալով, բացարձակապէս որ եւ է հիմ չունի: Այդ հարցը զոր մէջտեղ հանած է «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ», խնդրոյ առարկայ անգամ չէ եղած:

Միւս կողմէ, Թուրք կառավարութիւնը չէ դադրած յայտարարելէ թէ գոհ է իր սահմաններէն, եւ թէ վերջին ամիսներու անոր ամբողջ գործունէութիւնը որոշապէս հաստատած է որ այս խնդրին մէջ ամբողջովին դէմ է վերաքննութեան: Միեւնոյն ատեն, Թուրք հանրապետութեան ամենաբարձր օրկանները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

»»»··«««

Այժմ տեսնենք թէ, բրիտանական տեսակէտին ինչ կը հակադրէ Ամերիկան, որ ծովային ուժեղ պետութիւններէն մէկն է:

Միացեալ Նահանգները մէկ որոշ տեսակէտ ունին այս մասին: Կ'ուզեն ու կը պնդեն ի զօրու պահել ուժերու այն համեմատութիւնը, որ հաստատուած է Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովներուն կողմէ՝ ծովային գլխաւոր պետութեանց միջեւ: Այդ փոխյարաբերութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, ամերիկեան նաւային տորմիղը կը դնէ հաւասար անգլիականին, ու ճափոնականէն գերադաս: Ճափոնականին եւ ամերիկեանին միջեւ, մարտանաւերու, սաւառնաբարձ նաւերու եւ յածանաւներու համար նախատեսուած է 3.5 համեմատութիւնը (3 ճափոնականին դէմ 5 ամերիկեան): Ինչ կը վերաբերի թեթեւ յածանաւերու եւ ականակիրներու՝ Լոնտոնի խորհրդաժողովը նախատեսած է, ամերիկեան տորմիղին՝ ճափոնականին հանդէպ, 10·7 համեմատութիւնը: Նոյն խորհրդաժողովի որոշմամբ, ընդծովեաններու համար երկու պետութեանց միջեւ հաւասարութիւն մը ընդունուած է:

Այս համեմատութիւնները, սակայն, ցարդ լոկ թուղթի վրայ գոյութիւն ունեցան: Ամերիկեան տորմիղը քանակութեամբ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովի գծած համեմատութեան հասաւ միայն մարտանաւերու դասակարգին մէջ (այդ դասակարգէն 15 ամերիկեան միութիւն՝ ընդդէմ 9 ճափոնականին): Սաւառնաբարձ դասակարգին մէջ, ամերիկեան եւ ճափոնական ուժերը գրեթէ հաւասարած են ներկայիս (թէ Ճափոնի եւ թէ Ամերիկայի մէջ 4 պատրաստ եւ 2 աւարտելի միութիւններ—unité): Ուաշինկթընեան տիպով յածանաւերու տեսակէտէն, Մ·Նահանգները ունի պատրաստ եւ կամ աւարտելու մօտ 15 միութիւն՝ ընդդէմ ճափոնական 12 միութեան: Ներկայիս, Միաց· Նահանգներու թեթեւ յածանաւերու դասը հեռու կը մնայ ճափոնական նոյնանման դասէն: Աւելի լաւ չէ, փաստօրէն, եւ ականակիր նաւերու եւ ընդծովեաններու պարագան: Լոնտոնեան ծովային դաշնագրի պայմանաժամին լրանալուն մօտ, Միաց· Նահանգները պիտի ունենան մօտաւորապէս այդ դասու 46 նոր միութիւններ: Մնացեալները աւելի կամ նուազ հինցած պիտի ըլլան, թէեւ անոնցմէ ոմանք պիտի արդիականացուին: Ինչ կը վերաբերի Ճափոնի, ան ներկայիս ունի 104 նաւեր այդ դասակարգէն, որոնց 62ը բոլորովին նոր են, շինուած պատերազմէն յետոյ: Իսկ Լոնտոնի ծովային դաշնագրի պայմանաժամին լրացումէն վերջ Ճափոն պիտի ունենայ 26 նոր միութիւններ եւս, այսինքն՝ ընդամէնը 88, առանց հաշուելու հինցածները:

Սուզանաւերու կողմէ, ամերիկեան տորմիղը քանակի տեսակէտէ քիչ մը կը գերազանցէ ճափոնականը, բայց, եթէ նկատի առնենք որակն ու նորութիւնը, ամերիկեան սուզանաւերը ետ կը մնան ճափոնականներէն:

Ամերիկա ունի 82 պատրաստ սուզանաւեր, որոնց 36ը արդէն իսկ տարիքի ճշդուած պայմանը անցած են: Ճափոն ունի 70 սուզանաւեր, որոնց միայն 7ը «ծերացած» են: Այս տարի Միաց· Նահանգները 12 սուզանաւեր կը շինեն, իսկ Ճափոն՝ 15:

Այս բոլորէն երեւան կուգայ որ ամերիկեան եւ ճափոնական ուժերու փոխյարաբերութիւնը փաստօրէն շատ հեռու չէ դաշնագրի կողմէ նախատեսուածէն:

Երբ պարզուեցաւ որ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովը յաջողութեան որ եւ է յոյս չի ներշնչեր, ու, միւս կողմէ, Անգլիա ու Ճափոն բացայայտօրէն կը ցանկան իրենց ծովային ուժերը հասցնել այն աստիճանին որ նախատեսուած է Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովին կողմէ, Մ· Նահանգները վճռապէս բռնեցին զին· ծովային բռնադատեալ շինութեանց ուղին:

Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը եղաւ Ռուզվէլթի արտակարգ ծրագիրը: Երկրորդ քայլը՝ այսպէս կոչուած Ուինսընի օրէնքը, զոր խորհրդարանը ընդունեց 27 մարտին, կը նախատեսէ ամերիկեան ծովային ուժերը հասցնել դաշնագրային նախատեսութեանց աստիճանին: Ուինսընի օրէնքը չի կրնար փոխել, մինչեւ Լոնտոնի դաշնագրի կողմէ նախաճշդուած պայմանաժամը, ամերիկեան եւ ճափոնական նաւային կազմերու փոխյարաբերութիւնը: Այսուհանդերձ, Ամերիկայի ձեռքը կուտայ իրական զէնք մը՝ յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին համար, որուն միջոցաւ Մ· Նահանգները կրնան իրենց վճռականութիւնը ցոյց տալ՝ մօտ ատենէն ոչ թէ թուղթի վրայ, այլ իրապէս ունենալու համար այն պաշպատեալ նաւերը զորս երկու նախկին խորհրդաժողովները արտօնած են իրեն:

Յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողովին, ինչպէս ըսինք, ամերիկեան տեսակէտին առանցքը պիտի կազմէ ներկայ համեմատութեանց պահպանումը, ընդդէմ ճափոնականին, որ կ'ուզէ Ճափոն եւ ամերիկեան տորմիղներու միջեւ հաւասարութիւն մը, ինչպէս եւ անգլիականին, որ կը ցանկայ որոշ ընդլայնում մը դնել յածանաւերու մէջ: Ամերիկա վճռապէս դէմ պիտի ըլլայ նաեւ այն առաջարկին որ կը նախատեսէ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին կողմէ ճշդուած անհատական տարողութեանց գերաչափին նուազումը՝ զանազան տեսակի նաւերու: Մ· Նահանգները կը շարունակեն մնալ 35,000 թօնօ տարողութեամբ մարտանաւեր շինելու տեսակէտին վրայ: Նաւեր, որոնք պիտի ունենան 16 դիւյմնոց զէնքեր, իսկ ասիկա բացորոշապէս դէմ է անգլիական այն առաջարկին, որով կ'ուզուի յածանաւերու դասակարգին պատկանող միութիւններու ճշդուած չափը նուազեցնել: Ներկայիս, Ամերիկա կը շինէ, բացառապէս, յածանաւեր որոնք ունին Ուաշինկթընի դաշնագրով որոշուած գերագոյն տարողութիւնը, — 10,000 թօն՝ գործունէութեան գերագոյն արագութեամբ:

Անգլիա Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի մէջ, բազմաթիւ ծովային խարիսխներ ունի որոնք լաւագոյնս կրնան պաշտպանուիլ՝ թիւով շատ բայց չափով համեմատաբար սահմանափակ միութիւններէ, եւ, հետեւաբար, իր շահը կը պահանջէ գործողութեան սահմանափակ շրջաններ: Ամերիկայի ծովային ռազմագիտութեան նպատակները կրնան իրականանալ ընդհակառակն, միայն գործունէութեան ծաւալի գերագոյն աստիճանի ընդլայնումով:

Ամերիկա բուռն կերպով պիտի ընդդիմանայ նաեւ սուզանաւ փոխադրող նաւերը վերցնելու կամ առհասարակ ծովային սաւառնորդութեան ամբողջական վերացման մասին Ճափոնի կողմէ ըլլալիք առաջարկին, որովհետեւ կը խորհի թէ իր լաւագոյն զէնքն է ու կրնայ հաւանական թշնամին գերազանցել այդ ուղղութեամբ: Նոյն ընդդիմութեան պիտի արժանանայ անգլիական այն առաջարկը — եթէ ատիկա գայ յառաջիկայ խորհրդաժողովին, — որ կը նախատեսէ մեծ պետութեանց օդային տորմիղներու սահմանափակումը:

Ամերիկա պիտի չուզէ նաեւ շարունակել այն որոշումը որ կ'արգիլէ Խաղաղական ովկիանոսի մէջ իրեն ենթակայ կղզիներու վրայ խարիսխներ շինել: Ծովային նախարար Սուոնսըն դեռ մայիսին յայտարարեց թէ Ուաշինկթընի մէջ կնքուած բոլոր համաձայնութիւնները կապուած են իրարու եւ թէ անոնցմէ մէկին ջնջումը կ'ենթադրէ ջնջումը եւ միւսներուն: Ուրիշ խօսքով, եթէ ջնջուի նաւային կազմերու համեմատութիւնը, ինք ալ Խաղաղականի մէջ նաւային խարիսխներու շինութեան պիտի ձեռնարկէ:

Ամերիկա շատ նպաստաւոր կացութիւն մը չունի Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի մէջ: Ներկայիս, ամերիկեան տորմիղը միայն մէկ գործողութեան խարիսխ ունի Խաղաղականի մէջ, — Փիրլ Հարպըր՝ Հավայի կղզիներուն մէջ: Այդ խարիսխը Սան Ֆրանչիսկոյէն 2089 ծով· մղոն հեռու է (Սան Ֆրանչիսկօն Խաղաղականի մէջ ամերիկեան ծովային ուժերու վերջապահ խարիսխն է), իսկ Փիլիպպեան կղզիներու Փավիթէ ծոցէն 4,770 մղոն: Որով, շատ պարզ է որ Ամերիկա, Ճափոնի հետ պատերազմի մը պարագային, չի կրնար պաշտպանել Փիլիպպեան դիրքերն ու Հաւայ կղզին ու գործել ճափոնական ուժերուն կամ այն կղզիներուն դէմ որոնք կը գտնուին Խաղաղականի արեւմտեան կողմը, — երբ մանաւանդ զինակից չունենայ: Ամերիկա կը ձգտի օդային ուժերով զօրացնել այն «նեղ տեղերը» որոնք կը դժուարացնեն իր ծովային ուժերու գործունէութիւնը:

Միանգամայն, կառավ·օրէն կը զօրացնէ իր օդային տորմիղը որ աշխարհի առաջինն է եւ քանի մը անգամով աւելի է ուրիշ որ եւ է պետութեան ծովային ուժէն՝ թուապէս: 1926ին խորհրդարանը ընդունեց օրէնք մը, ըստ որուն ամերիկեան ծովային սաւառնակներու թիւը 1000 կը նախատեսուի (իսկ ցամաքային պատերազմ· սաւառնակներունը՝ 1800): 1931ին այդ թիւը լրացած էր փաստօրէն: Իսկ Ուինսընի օրէնքը նախատեսեց ծովային սաւառնակներու թիւը բարձրացնել ծովային տորմիղի գերագոյն չափի մակարդակին, — չափ մը զոր կը նախատեսէ այդ օրէնքը: Ծովային նախարարութիւնը բացատրեց թէ ատիկա կը նշանակէ շինել, հինգ տարուան ընթացքին, 1184 նոր սաւառնակներ: Որով, Ամերիկա կ'ունենայ 2184 ծովային օդանաւեր եւ ասիկա, անշուշտ, գերազանց է ճափոնականէն, ու Ամերիկա պիտի պահէ այդ գերազանցութիւնը: Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան վարիչները կը խորհին թէ Ամերիկա ժամանակի ընթացքին պիտի հաւասարակշռէ այն թերին որ կայ այժմ, ամերիկեան եւ ճափոնական տորմիղներու փոխյարաբերութեան միջեւ, ընդծովեաններու եւ ծովային խարիսխներու տեսակէտէն, շնորհիւ վերեւ յիշուած ազդակին:

Օդանաւորդութեան արագ զարգացումը, ռմբակոծման առաւելութիւնները եւայլն հետզհետէ կը նուազեցնեն ճափոնական նպաստաւոր դիրքը՝ Խաղաղականի մէջ: Ճափոն–ամերիկեան պատերազմի մը ընթացքին, օդանաւերու գործածումը հետզհետէ աւելի հաւանական կը դառնայ: Բայց, խօսելով այսօրուան մասին, դեռ Ամերիկա սահմանափակ կարելիութիւններ ունի, օդային ու ծովային տեսակէտէ, Ճափոնի դէմ: Որով, Ամերիկայի գլխաւոր գործն է, — որքան կը սրուի ճափոնական թափանցումը եւ ուժեղացումը Ծայր·Արեւելքի մէջ— գտնել զինակիցներ: Ամերիկա փորձեց Անգլիոյ հետ զինակցիլ, պատերազմի առեն անոր խարիսխներէն օգտուելու համար Խաղաղականի արեւմտեան մասին մէջ: Այդ փորձը նպատակ ունէր պաշտպանել ամերիկեան շահերը Ծայր· Արեւելքի մէջ, որոնք, ատենէ մը ի վեր, վտանգուած են: Ամերիկա, իր հիմնական դժուարութիւններուն դէմ կրնայ փնտռել եւ կը փնտռէ ուրիշ օժանդակներ, քանի որ չի կրնար Անգլիոյ հետ հասկցուիլ՝ շահերու հակադրութեան պատճառաւ:

Այդ օժանդակները կամ ազդակներն են, Ամերիկայի Խաղաղականեան ռազմագիտութեան համար, այն շրջանները զորս ինք կը հաստատէ ասիական երկիրներու հետ, որոնք առարկաները կամ զոհերն են ճափոնական զինապաշտ քաղաքականութեան:

Ք.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ)·— Հոկտ· 31ին տեղի ունեցաւ Հայ-Գերման Միութեան հաւաքոյթը: Պ· Շէֆըրի հաշուական զեկուցումէն վերջ բանախօսեց Տոքթ· Փաուլ Ռորբախ, Հայեւ-գերման Միութեան նախագահը, նիւթ ունենալով «Հայերու նշանակութիւնը արեւելքի մշակութային զարգացման համար»:

Հին օրերէն ծանօթ այս ծերունազարդ հայագէտը որ քանի մը անգամ Հայաստան այցելած է ժամանակին եւ մինչեւ վերջերս (1932) յաճախ Թուրքիա գտնուած, խօսեցաւ հետեւեալ իմաստով.—

Կլիմայի բերումով հնդեւրոպական ցեղերը իրենց բնագաւառներէն Սեւ ծովի հիւսիսային շրջանը տարածուելու անհրաժեշտութիւն մը զգացին եւ ցրուեցան աշխարհի զանազան կողմերը: Իրենց աչքին ինկաւ մանաւանդ Արեւելքի մէջ դիզուած առասպելական հարստութիւնները եւ սկսան արշաւել դէպի այդ երկիրները: Այդ արշաւող ցեղերուն մէջ էր հայկականը, որոնց «արմէն» անունը այնտեղի ժողովուրդները տուին: Ինչպէս կ'ապացուցանէ Պէհիստունի քարաժայռի Դարեհ թագաւորին արձանագրութիւնը: Արմէնները անցած ըլլալով Պալքանները, Տարտանէլը, վերջապէս Փռիւգիա եւ Կապադովկիա, տիրեցին հայկականբարձրաւանդակին եւ խառնուեցան մերձաւոր Արեւելքի բնիկներուն, մանաւանդ Խալտերուն: Առով պէտք է բացատրել ցեղային խառնուրդը հայկական դիմագծին: Բայց, Հայերը դրոշմեցին այդ երկիրը իրենց մշակոյթով, լեզուով եւ ճոխ ճարտարապետութեամբ:

Կ'ենթադրուի թէ այդ դէպի Արեւելք արշաւը՝ հիւսիսէն, տեւեց երկար ժամանակ մինչեւ բիւզանդական կայսրութեան անկումը, զանազան փոփոխակներով:

Միւս կողմէ հարաւէն եւ Ասիոյ խորերէն սեմական թէ մոնկոլական ցեղերու տիրապետութիւնը, վերջապէս խալիֆութիւնը՝ իրենց հետ բերին հակահոսանք մը՝ արշաւ արեւելքէն դէպի արեւմուտք, այսպէս արաբական, սելճուքեան, Լէնկթիմուրեան եւ թրքական արշաւները, որոնք հասան մինչեւ Եւրոպայի սիրտը՝ Վիեննա: Եւ այս բարբարոս շարժումներուն թատերավայր դարձաւ միշտ Հայաստան աշխարհը, յաճախ հարկատու իշխանութիւն մը միայն ներկայացնելով եւ քիչ ատեն ինքնիշխան, ուրիշ նոյն ճակատագրի ենթակայ ժողովուրդներ անհետացան ժամանակի փոշիին տակ, բայց Հայերը դիմացան զարկերուն՝ շնորհիւ իրենց մշակոյթին: Միւս կողմէ Հայաստանը նպատակակէտ չէր այս վերջիններուն համար, այլ ճամբուն վրայ գտնուող երկրամաս մը: Ընդունած ըլլալով, իբր առաջինը, քրիստոնէական բարձր կրօնը, Հայերը ունեցան կրօնական ճոխ գրականութիւն մը եւ այդպէս իրենց շրջապատէն անջատ այլ դիմագրական բացառիկ յատկութեամբ մը զրահուած ապրեցան մինչեւ հիմա:

Եւ սակայն եթէ Թուրքիա զինուածով մը դեռ տէր կը մնայ այսօրուան սահմաններուն, այդ չի նշանակեր թէ տեղապատութիւնը իր ընթացքը չի շարունակեր դարձեալ: Այս տեսակ հարցերու մէջ 50—100 տարին ոչինչ է: Նկատեցէք Պալքանեան երկիրներու անջատումը, Սուրիան եւն· եւն·: Ես աշխարհի երեք մեծութեանց վրայ կասկածով կը նայիմ՝ Ճափոն, համայնավար Ռուսիա եւ քէմալական Թուրքիա, որովհետեւ ոչ մէկ սկզբնական մշակութային վերելք կը նկատեմ հոն· որովհետեւ պարտադրուած քաղաքակրթութիւն մը կը տիրէ այնտեղ եւ ամէն ինչ կեղծ եւ անհիմն է: Մեծն Պետրոս մօրուքը եւ փափախը փոխել տուաւ սախմման տակ եւ այսօր կը տեսնենք ծայրայեղ հակահարուածը ··· Իսկ Քէմալ ամբողջ աշխարհի մշակոյթի սկիզբը կը համարի Թուրք ցեղէն եւ այս սնապարծութեամբ կը դաստիարակուի ամբողջ սերունդ մը· բայց ի՞նչ կ'ըլլայ ասոր հետեւանքը ···:

Անգամ մը Նորատունկեան ըսեր է· — Եթէ կարենամ օր մը Թուրքիոյ մէջ գլխարկով պտտիլ, այն ատեն կը հաւատամ Թուրքիոյ յառաջդիմութեան: Եւ եղաւ որ 1932ին Էնկիւրի գացի եւ աչքովս տեսայ թէ ի՞նչպէս ճաշարանին մէջ Թուրք կինը նստած կը սիգարանէր, եւ էրիկ մարդիկ գլխարկ կը դնէին, բայց ամէն բան կեղծ էր եւ չինծու: Մնաց որ գլխարկը արգիլք է իսլամական կրօնի պաշտամունքին — նամազին — իր լայն եզրերուն պատճառով մանաւանդ: Քէմալ այլապէս կրօնքը առաւ ժողովուրդէն, բայց չտուաւ անոր ուրիշ մը: Ժողովուրդը անցուալ կոյր մըն է հոն եւ անհատականութեան կապուած իշխանութեան դէմ ձայն չի կրնար հանել:

Վերջապէս առանց սեփական մշակոյթի եւ կրթնած մեխանիկ զէնքի ուժին, կարելի չէ տեսականօրէն իշխել եւ պիտի գայ այն օրը երբ Հայերը իրենց սեփական Հայրենիքին մէջ դարձեալ պիտի շարունակեն իրենց բնատուր մշակութային աշխատանքը»:

Այս բանախօսութենէն վերջ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան, որոնք ցոյց կուտային նիւթին որքան հետաքրքրական ըլլալը թէ Հայերուն եւ թէ Գերմանացիներուն համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Նոյեմբեր 4ին կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ «Վասմեան» ենթակոմիտէի սարքած դասախօսական երեկոյթը: Ներկայ էին բացի ընկերներէն նաեւ բազմաթիւ համակիրներ: Ընկեր Ստեփանեանի բացման խօսքէն վերջ, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ·Խ· Դաւիթեան եւ յոտնկայս երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը:

Քանի մը երգերէ եւ զուարթ խօսակցութիւններէ վերջ, խօսք տրուեցաւ ընկ· Ա· Արծրունիի, որ մօտ մէկ ժամ պարզեց Դաշնակցութեան գործունէութիւնը, բացատրեց Դաշնակցականի անհրաժեշտ յատկութիւնները եւ իր խօսքը վերջացուց խիստ կարեւոր յայտնութիւններով:

Ընկեր Խ· Դաւիթեան երգեց «Տըլէ եաման» եւ ուրիշ ժողովրդական երգեր: Ընկ· Խ· Արզումանեան երգեց «Մեղաւոր է Դաշնակցութիւն», իսկ ընկերներ եւ համակիրներ «Կռուեցէք տղերք», «Կարկուտ տեղաց», «Մեր Հայրենիք» եւ ուրիշ շատ մը ազգային ու ժողովրդական երգեր:

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Ազգինը որ խանդավառ ճառով մը թուեց Դաշնակցութեան կատարած դերը մեր իրականութեան մէջ· Խանասորէն մինչեւ Սարդարապատ, Մուշ, Վասպուրական, Ուրֆա եւ ուրիշ շրջաններու հերոսամարտերը: Ի վերջոյ քանի մը դրուագներով շեշտեց Դաշնակցականի յատուկ զոհողութեան ոգին, կարգապահութիւնն ու կորովը:

Ընկերոջ խօսքը նոյնպէս խանդավառեց ներկաները:

Բաժակաճառեր խօսուեցան ու կենացներ պարպուեցան Հ· Յ· Դ· Բիւրոյի, աքսորական ընկերներու եւ ղեկավար մարմիններու կենաց:

Խօսք տրուեցաւ նոյնպէս համակիր եւ չէզոք սեղանակիցներու:

Ընկեր Ազգին կատարեց չորս նոր ընկերներու երդման արարողութիւնը, իսկ ընկ· Արծրունի դրուագներ պատմեց նոր օրերու Դաշնակցական հերոսութեանց մասին ու ողջունեց նոր ընկերներու մուտքը:

«Վասմեան»ի վարչութեան կողմէ կարդացուեցաւ ցանկը այն վեց հին ընկերներու, որոնք զանազան պատճառներով ցարդ չէին կրնար մասնակցիլ կուսակցական գործօն աշխատանքներուն: 10 ընկերներու յաւելումը «Վասմեան» ենթակոմիտէին ստեղծեց մեծ ոգեւորութիւն ու երեկոյթը վերջացաւ տաք մթնոլորտի մը մէջ:

Ներկայ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (44)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

«Սա քեռիդ ինչո՞ւ հետդ կը պտըտցնես, քանի որ գործ չի գիտէ· էշ մը կամ ջորի մը չէ որ գործիքներդ վրան բառնաս, ու դուն ալ վրան հեծնես, մինակ բերանիդ բրդուճին կ'ընկերանայ: Եթէ մինակդ ըլլայիր, ես հաւկիթ կը տապկէի քեզի, իսկ երբ քեռիդ կայ, թանապուր կերար:

Իրաւունք ունէր Ռավչէն· միայն չէր գիտեր որ Մահմէտ անբան անասուն մը, ճիւաղ մըն էր, բայց եւ իմ փրկիչը:

×

Իրիկունը ետ դարձանք: Քիւրտերը խոտի նման թափած են իրարու վրայ, ութ հոգի մեռած են, հազիւ 24 ժամ հիւանդ ըլլալով: Մարմինները ածուխի պէս սեւցած են:

Նոյն գիշերը Մահմէտն ալ հիւանդացաւ եւ ես կօշկակարութեան չկրցայ երթալ: Տունը հիւանդներուն կը նայիմ: Երկու օր վերջ ես ալ փորքըշուք առի: Իմ հիւղակիս մէջ, թոնիր մը բացի եւ աղուոր կրակ մը շինեցի:

Ես տեսած էի, երբ մենք ամառ ժամանակ այդ ցաւը կ'առնէինք, Հօրեղբօրս կինը՝ Շուշան, բնածին բժիշկ մը, ցանէ կամ թիթրենի ծուխով լոգանք կ'ընէր:

Իրիկունը թոնիրս մինչեւ վեր թիթրենիով լեցուցի, մերկացայ, անկողինս վրաս առած ծուխին վրայ կայնեցայ: Մօտ կէս ժամ: Անկէ յետոյ, թոնիրը ուրիշ ճիւղերով լեցուցի եւ անոր շոգիով քրտնեցայ: Այսպէս շարունակեցի երեք օր անընդհատ, առտու իրիկուն: Մարմնոյս վրայ սկըսան երեւալ մանր մանր պղպջակներ, կ'եռար ամբողջ մարմինս, երբ կը դպչէի պղպջակներուն, կը պատռէին եւ դեղին նոսր հեղուկ մը կը քաշուէր: Մէկ շաբաթ վերջ առողջացայ: Բնաւ պտուղ չկերայ· չամիչը որ մուհաճիրներուն գլխաւոր սնունդը կը կազմէր եւ ամէն բանէ աժան էր, բերանս չառի, եռացած ջուր կը խմէի եւ խարկած ցորեն կամ գարի կ'ուտէի իբրեւ սնունդ:

Անդին ամբոխը կը հալէր· առաջին օրերը տասով քսանով օրական մեռնողներ կային, եւ զանոնք հողին յանձնելու սիրտ կ'ընէի: Երբ մեռնողներու թիւը հասաւ ութսունի, հարիւրի, ալ մեռնողը տեղին վրայ կը մնար: Դամբանային լռութիւն կը տիրէր էլին մէջ: Անասունները անտէր արածելու կ'երթան: Շատերը կ'երթան տեղացիներու անասուններուն միանալու եւ կը կորսուին անհետ: Կան որ դաշտի մէջ կը մնան, առանց վրանները դանալու, ուրիշներ տղմուտին մէջ կը խրին ու հոն կը սատկին:

Քամիլ աղան իր ծերակոյտով Ալմատին փախած է: Մարդ ղրկեցին լուր տալու ջարդի մասին: Կէս օրէն վերջ Թուրք բժիշկ մը հիւղակները այցելեց, քանի մը ողջերն ալ քննեց ու ըսաւ·

— Դուք բոլորդ ալ վարակուած էք, ոչ ոք ողջ պիտի ազատի եւ ձեր այս ցաւը պիտի տարածուի տեղացիներուն: Այս աշխարհը պիտի ջնջուի այս ցաւէն, որուն քօլերա կ'ըսեն: Եթէ չհեռանաք բարձր լեռ մը, բոլորդ կը մեռնիք:

Եւ քիթն ու բերանը բռնած հեռուեցաւ ձիուն վրայ ու փախաւ:

Քամիլ աղան յանձնարարեց վաղուան բեռները կապել եւ հեռանալ: Ով որ կրցաւ ոտքի ելնել եւ ինչ որ կրցաւ ազատել, շարժման մէջ դրուեցան: Կար ընտանիք մը որ կէսը ողջ էին, միւս կէսը հիւանդ· ողջերը առին ինչ որ կրցան եւ հիւանդները անտէր ձգելով հեռացան:

Մերիններս վախէն ոտքի ելած են, իրենց միացած են երկու փեսաները, Խըտըրն ու Սլօն, եւ Հասանի մօրաքրոջ տղան՝ Մըստօն, զաղան հայակերը, որ ունի տասը ոչխար, չորս եզ, երկու կով, երկու էշ: Կինը եւ աղջիկը հիւանդ են, իսկ Մըստօն մեռնելու մօտ: Առանց բոլորի ցաւը վրան ինկած է,— բեռ կապել, բառնալ, հիւանդներուն նայիլ, որ անասուններէն վար չիյնան եւն·: Վերջապէս ճամբայ ինկանք: Տեղին վրայ մնացողները հեռացողներէն շատ են:

Յուլիսի տաք· Պչերկայ դաշտին մէջ եւ Ալադաղ ալրողները մոմի պէս կը հալին, ճամբան տաք ու փոշի: Ճամբու պուքեր տանձի նման թափած են, մեծ, պզտիկ, «պուտ մը ջուր» ըսելով հոգի կուտան:

Կէս օրէն վերջ գիւղի մը քով դադար ըրինք: Գիւղացիները արգիլեցին իրենց հորէն ջուր առնել:

Մըստոյի ազգականները երբ տեսան որ Մստօն լքած ենք, բողոքեցին·— Եթէ չերթաք Մստօն բերելու, անոր անասունները արջառ – ոչխարները պիտի առնենք ձեզմէ:

Պէտք տեսան գիս եւ Մահմէտը ետ ղրկելու: Մէկ մէկ եզ հեծած ետ դարձանք: Մստօն օրերով լքուած է եղեր իր կնոջմէն իսկ, անտէր վրանին մէջ, բնական պէտքի մէջ չաղախուած, դիակ կը հոտի: Քիթ ու բերանս փակած՝ անկողնի մը մէջ փաթթեցինք: Արդէն խօսելու լեզու չունի: Կապեցինք եզան կռնակին, մէկ քայլափոխին վար կ'իյնայ փոշիներուն մէջ· արդէն փոշին ծեփած էր անոր քիթ– բերանը, նոյն իսկ աչքերու մէջ: Նորէն բեռցնել, նորէն վար իյնալ· անանկ որ Մահմէտի հոգին քթին հասաւ: Վերջին իյնալուն երկու ոտքերէն բռնած քաշեցինք եւ փոսի մը մէջ նետեցինք: Մեռած կարծեցինք, բայց յանկարծ սկսաւ խռխռալ, եւ չհասկնալիք բաներ մը ըսել:

Մահմէտ ճամբու երկու կողմերը նայեցաւ, եկող– գացողին եւ չուանի օղակ մը անցուց անոր կոկորդէն: Չուանին մէկ ճիւղը ինծի տուաւ եւ միւսը ինք բռնեց·

— Քաշէ՛, ըսաւ, լմնցնենք· հոգինիս առաւ:

Ես հրաժարեցայ, ան ատրճանակով սպառնաց·

— Կը կարծես թէ քի՞չ Հայեր ըսպաննեց, կը խնայե՞ս, քեզ պիտի մեռցնեմ անոր հետ:

Ակամայ չուանը առի եւ ուժով մը քաշեցի: Չուանին հետքը մնաց անոր կոկորդին վրայ: Եւ եզները հեծնելով ետ դարձանք:

Մահմէտ պատմեց թէ ճամբան մեռաւ, ձգեցինք եկանք: Մստոյի ազգականներէն Ահմէտ Օղլին, բաշ ու բերիշ առած ձին նստաւ, գիս ալ միասին առնելով դարձեալ ետ Մստոյին թաղելու: Կը սարսափիմ երբ Մստոյի կոկորդի չուանի հետքը տեսնէ, ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ: Մահուան քրտինքի մէջ հասանք հոն ուր Մստօն ձգած էինք:

— Հոս է, աղա, ըսի, փոսին մէջ:

— Լաւ, ըսաւ առ բահ ու բրիչը, գնա անոր տեղ մը բաց, ես ալ Ալմատին կ'երթամ գնումներ ընելու, մինչեւ իմ գալս լմնցած կ'ըլլայ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար·)

ՀՕԿԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

»»»··«««

Ըմբոստացում, զեղծում, վտարում եւ… այլն

ԽՄԲ.— Մասնաւոր աղբիւրէ մը մեզի կը հաղորդեն այս «գաղտնի» շրջաբերականը, զոր հրատարակու- թեան կուտանք ճոյնութեամբ, պահելով լեզուական եւ ուղղագրական սխալներն ալ: Կ'իմանանք թէ Լիոնի այն ժողովին մէջ ուր կեդրոնի լիազօրները քննութիւն կը կատարէին, ցուցակագրութիւնը այնքան··· «կրիտիկական» դարձեր է որ, կողմերը իրարու վրա խաշեր են:

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ԹԻՒ 10

ՀՕԿԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒՆ

—•—

Սիրելի ընկերներ,

ՍԱՆԿՍԻՈՆՆԵՐ

Մեր վերջին շրջաբերականով թիւ 9 հաղորդեցինք Լիոնի «ԶՈՐԱԳԷՍ» մասնաճիւղի եւ անոր կարգ մը ան- դամներու հանդէպ առնուած որոշում- ները, որոնք առ ի գիտութիւն տեղե- կագրուած էին ՀՕԿի Գլխ. Վարչու- թեան:

Գլխ. Վարչութիւնը իր յուլիս 24 թակիր պաշտօնագրով ի միջի այլոց կը հրահանգէր մեզ հետեւեալը.

«Եթէ Լիոնի ընկերները չընդունին իրենց սխալները եւ չհամակերպին իրենց վերաբերմամբ ձեր տուած որո- շումներին, ՊԷՏՔ Է ԱՌԱՆՑ ՎԱՐԱՆ- ՄԱՆ, ՎՃՌԱԳԷՍ ԱՆՑՆԵԼ ԱՒԵԼԻ ԽԱՌ ՍԱՆԿՑԻԱՆԵՐԻ»:

Կեդր. Վարչութիւնը իր հոկտ. 6ի նիստին մէջ լիազօրեց վարիչ – քար- տուղար ընկ. Հ. Գալճեան, երթա- լու Լիոն եւ տեղւոյն վրայ կիրառելու առած որոշումները:

Ընկ. Հ. Գալճեան 8 օր Լիոն մնալէ ետքը վերադարձաւ եւ Կեդր. Վար- չութեան հոկտ. 22ի լիակատար նիս- տին մէջ կատարեց իր զեկոյցը:

Այս զեկոյցէն կը պարզէր որ Լիո- նի «ԶՈՐԱԳԷՍ» մասնաճիւղի կարգ մը ընկերները իրենց ազդեցութեանը ենթարկելով նախորդ վարչութիւնը եւ 36ի չափ անդամները 146ի վրայ, որոնց ընդդիմութիւնը ցուցադրած են կեդրոնիս կողմէ տրուած որոշումնե- րուն դէմ եւ հակառակ ընկ. լիազօրի համառօտ բոլոր ջանքերուն եւ յա- նուն տխիփլինի ու գիտակցութեան ըրած կոչերուն, յամառած են ենթար- կուելու անոնց:

Հոկտ. 15ին Լիոնի մէջ մեր լիազօրի նախաձեռնութեամբ գումարուած է անդամական ժողով մը, քիչ թիւով ընկերներու ներկայութեամբ, բայց անկարելի ե- ղած է այդ ժողովը ելքի մը յանգե- ցնել, քանի մը ընկերուհիներու եւ մէկ քանի գինով ընկերներու խիստ անվայել վերագրումներով եւ անվերջ բացագանչութիւններով տարած սա- բօթաժի աշխատանքներուն բերմամբ, որոնք վերջ ի վերջոյ պայթեցուցած են ժողովը:

Մուրատ Մուրատեան եւ Պօղոս Արզումանեան որպէս թէ ժողովը եւ ընկերները հանդարտեցնելու մաքով ըրած իրենց ամբոխավար միջամտու- թիւններովը աւելի եւս գրգռած են կիրքերը, Կեդր. Վարչութեան որո- շումները ներկայացնելով որպէս հա- կաժողովրդական եւ մասնայի ար- բանագրութիւններուն հակառակ:

«Մասսան», որու անունով այնքան յաճախ սիրած են խօսիլ յիշեալները ու իրենց խմբակը, այդ ժողովին կը ներկայանար մասնաճիւղի մէկ չոր- րորդն անգամ չներկայացնող խմբա- կով մը, որ հոն բերուած էր Հօկեան համակցութեան արտօ բերող անո- րակելի յետին մաքերով:

Իր անվերջ պոռչտուքներով, բռ- պտանալիքներով եւ վերջ ի վերջոյ ծեծով ժողովը պայթեցնող այդ «մասսան», կուգար մէկ բան միայն ապացուցանելու. այն որ՝ զայն դե- կավարող տարրերը հիմնովին ան- տեսած են անոր Հօկեան դաստիարա- կութիւնը եւ զայն առաջնորդած են անիշխանական, հակակարգապահա- կան, հակահօկեան ուղիներով ու ան- ջատողական, կազմալուծող տրա- մադրութիւններով:

Մուրատ – Արզումանեան խմբակը շատ լաւ գիտէր որ մեր լիազօրը իր լայն բացատրութիւններով պիտի բանար շատ մը ծալքեր եւ պիտի մեր- կացնէր տարրերէ ի վեր անոր տա- րած քանդիչ աշխատանքները: Ան շատ լաւ գիտէր որ այդ օրը պիտի փչրէր այն պատուանդանը, որու վրայ մինչեւ վերջ անսասան կենալու հաւակնու- թիւնը ունէր եւ պիտի պատռէր այն վարագոյրը, որուն ետեւը թաքնուած կը տանէր ան խմբակային կազմալու- ծող աշխատանք, միշտ յանուն «մաս- սային»:

Գիտնալով այս բոլորը ան չէր ու- զեր եւ չուզեց որ հոկտ. 15ի ժողովը լսէր Կեդրոնի լիազօրը ու տեղեակ ըլ- լար իրականութեանը: Անհրաժեշտ էր ուրեմն ամէն գնով պայթեցնել այդ ժողովը: Այդ կանխամտածուած աշ- խատանքին համար ան չվարանեցաւ քուլիսներու ետեւը քաշել եւ հրա- պարակ հանել առհասարակ ո եւ է ժողովի մէջ խօսք չառնող միամիտ ընկերուհիներ ու ալքօլով մեծարուած եւ իրենց ... համարակչութիւ- նը կորսնցուցած քանի մը անգիտակից ընկերները:

Կեդր. Վարչութեան լիազօրը խօ- րապէս յուզուած վերոյիշեալ ժողովի այս խակապէս ողբալի տեսարանէն, բոլոր միջոցները սպառած կը նկա- տէր եւ համաձայն մեր Ծրագիր– Կա- նոնագրի յօդ. 33ի տրամադրութեան, լուծուած կը յայտարարէր Լիոնի «ԶՈ- ՐԱԳԷՍ» մասնաճիւղը եւ կը հեռանար սրահէն:

Կեդր. Վարչութիւնը հիմնուած այս բոլոր տեղեկութիւններու եւ իր ձեռքի տակ գտնուած չարք մը խիստ ծանրակշիռ փաստաթուղթերու վրայ,

ՈՐՈՇԵՑ

1.— Հաստատել լիազօր ընկ. Հ. Գալճեանի կարգադրութիւնը եւ լուծ- ուած յայտարարել ՀՕԿի Լիոնի «Զո- րագէս» մասնաճիւղը:

2.— Իսպառ վտարել ՀՕԿի շարքե- րէն Պօղոս Արզումանեան, Մուրատ Մուրատեան, Մինաս Միքայէլեան, Վարդգէս Շահմէնէնտեան եւ Ռուբէն Մակարեան, որոնք ոչ միայն ան- ձամբ անսաստած են Կեդր. Վարչու- թեան որոշումները, այլ եւ իրենց խմբակային գործունէութեամբը գր- գռած ու ըմբոստացուցած են անգի- տակից Հօկեաններ մեր կազմակեր- պութեան վերին մարմիններու դէմ (Գլխ. Վարչութեան եւ Կեդր. Վար- չութիւն) եւ անուանարկիչ վերա- գրումներ ու ամբաստանութիւններ կատարած են անոնց ղեկավար ընկեր- ներու հասցէին, տարած են հակա- հօկեան կազմալուծող աշխատանք, անջատողական պրօպականտ եւ մեր կազմակերպութիւնը խանգարող ձեռ- նարկներով գիտակցաբար վտանգած են անոր, հետեւաբար եւ խորհ. Հա- յաստանի գերագոյն շահերը:

3.— Հրապարակաւ պախարակել լուծուած «Զորագէս» մասնաճիւղի հաշուեքիչ – քարտուղար Մինաս Մի- քայէլեան եւ գանձապահ՝ Ռուբէն Մակարեան, որոնք հակառակ իրենց եղած կրկնակի ազդարարութիւննե- րուն եւ վերջնագրին, չեն յանձնած իրենց քով գտնուող հօկեան գումար- ներն ու գոյքերը եւ հետեւաբար յայտարարել զանոնք որպէս անսաս- տող, ՀՕԿի հասարակական գոյքերն ու դրամները իւրացնող եւ թշնամի խորհ. Հայաստանին:

4.— Նախազգուշացնել մասնաւո- րաբար Լիոնի եւ առհասարակ Ֆրան- սայի բոլոր շրջաններու մասնաճիւ- ղերու վարչութիւններէ որ յետ այսու ոչ մէկ կապ պահեն յիշեալներու հետ հօկեան գծով: Հակառակ պարագային կ'ենթարկուին ծանր պատասխանա- տուութեան:

5.— Հաստատել Լիոնի նորակազմ «ՎԵՐԵԼՔ» մասնաճիւղի կազմութիւ- նը 40 հիմնադիր անդամներով եւ վա- ւերացնել անոր վարչութիւնը:

6.— Իրաւունք տալ լուծուած «Զո- րագէս» մասնաճիւղի նախկին անդամ- ներէն անոնց՝ որ կ'ենթարկուին այս որոշումներուն եւ ՀՕԿի ընդհ. կար- գապահութեան, անդամագրելու Լիոնի նորակազմ «ՎԵՐԵԼՔ» մասնա- ճիւղին, զիմելով անոր վարչութեան: Իսկ անոնք որ կը յամառին իրենց սը- խալ ուղղութեան մէջ, ինչպէս նաեւ այն բոլոր հօկեանները, ուր որ ալ ըլ- լան, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կ'օժանդակեն արտաքսուած խմբակին եւ չեն ենթարկուիր վերո- յիշեալ սանկսիոններուն, այդպիսիներ- րը, այժմէն իսկ կը յայտարարենք, ինքզինքնին դուրս կը ձգեն ՀՕԿի շար- քերէն:

Կեդր. Վարչութիւնը նոյն նիստին մէջ քննելով 1933 մարտ 8ի որոշումով եւ տարւան մը կախակայումով պատ- ժուած ընկերներ Աչքբրացեանի, Կա- րապետ Շամլեանի, Գէորգ Հիւսեանի, Մովսէս Վահամեանի եւ Անդրանիկ Քէչիչեանի 11 հոկտ. 1934 թուակիր դիմումը, միաձայնութեամբ որոշեց վերահաստատել իրենց հօկեան բոլոր իրաւունքներու մէջ:

Ընկերներ,

Անչեղ կանգնած Հօկեան գծի վրայ եւ գիտակից մեր ստանձնած պարտա- կանութիւններուն, վճռական հարուած տուինք այն վտանգաւոր շարժումին, որ կը խմորուէր Լիոնի մէջ ՀՕԿի հիմ- նական սկզբունքներուն ներհակ գոր- ծունէութիւն մը տանող խմբակի մը կողմէ:

Պարտք կը զգանք խոստովանելու որ շատ արդար էին այն քննադատու- թիւնները որոնք կ'ուղղէին մեզ յա- ճախ չարք մը մասնաճիւղերու կողմէ, ի վեր հանելով մինչեւ հիմա Կեդր. Վարչութեան յայտնաբերած ներողա- միտ ոգին եւ համբերատար տրամա- դրութիւնը, որոնք դժբախտաբար ոչ միայն չկրցան զգաստութեան բերել ըմբոստ տարրերը, այլ եւ նկատուեցան որպէս ղեկավարութեան թուլութիւն եւ կամ վճռականութեան պակաս:

Մէկ կողմէն Հօկեան գիտակից մաս- սայի սուր զանգուածներու այս ա- ռողջ քննադատութիւնները, միւս կողմէն չարաչար գործածուած համ- բերութեան բացասական արդիւնքնե- րը՝ միացած ՀՕԿի գերագոյն շահե- րու պաշտպանութեան մէջ մեր ըս- տանձնած պատասխանատուութեանը, հարկադրեցին զմեզ ձեռք առնելու արմատական միջոցներ:

Սոխողական անհրաժեշտութիւն էր այլ եւս կտրել եւ դուրս շպրտել Հօկի միասնականութեանն ու կենսու- նակութեանը սպառնացող թարախո- տած բոլոր փտտածութիւնները եւ մաքրագործման առողջարար չիջուկը ներարկել անոր երակներուն մէջ:

Կեդր. Վարչութեան անողոք բայց արդար վճռականութեան առջեւ պի- տի փշրուին յետ այսու բոլոր անոնք, որոնք չեն ենթարկուիր Հօկեան տի- սիփլինին, կը շեղին Հօկի գծէն, խմ- բական – հատուածական աշխատանք կը տանին եւ չեն յարգեր Հօկի բարձրա- գոյն մարմիններու որոշումները:

Հօկեան գիտակից մասսան մեր այս վճռականութեան մէջ իր խոկ պահան- ջին գոհացումը գտնելով, ամէն ժա- մանակէ աւելի եռանդով եւ աշխա- տանքի հարուածային թափով պիտի գործի լծուի եւ ամրապնդէ իր շարքե- րը նորանոր նուաճումներով:

Ընկերական ջերմ բարեւներով

Ի դիմաց Հօկի Ֆրանսայի Շրջանի Կեդր. Վարչութեան

Նախագահ՝ Տոքթ. Ե. Մինասեանց

Վարիչ – քարտուղար՝ Տոքթ. Հ. Գալճեան

Քարտուղար՝ Դ. Դաւիթեան

(Կնիք)

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՒՐԱՆ, (Յապաղած).— Նոյեմ- բեր 4ին կիրակի Համազգայինի Սեվ- րանի մասնաճիւղը կատարեց իր բաց- ման հանդէսը:

Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավա- րութեամբ Պ. Ն. Սերգոյեանի երգեց «Ով մեծասքանչ դու լեզու»: Օրուան նախագահ Պ. Սեդրակ Սասունի մանրամասնօրէն պարզեց միութեան նշանակութիւնը: «Ունինք երեք մեծ եւ յիշատակելի օրեր՝ Վարդանանց, Թարգմանչաց տօն եւ Մայիս 28ը: Բայց տօներու տօնն է Թարգմանչաց տօնը, որովհետեւ եթէ մենք չունե- նայինք մեր գիրը, չպիտի ունենայինք Վարդանանցը եւ ոչ ալ Մայիս 28ը»:

Փառաբանելով հայ գիրը, գրակա- նութիւնը, մասնաւորապէս չեշտեց հայ երգին կարեւորութիւնը: Յետոյ գիտել տուաւ.— Բարեգործականը կը կարծէ թէ՝ Համազգայինը իրեն մը- ցորդ մըն է: Բարեգործականը իրեն համար գծուած մասնաւոր սահման ունի, այդ սահմանէն ժամանակ առ ժամանակ դուրս կ'ելլէ: Անցեալները հանդիպեցայ Ա. Զօպանեանի մէկ գրութեան, տպուած 1932 սեպտ. 1ին որ կ'ըսէ.— Հայ իրականութեան մէջ չկայ մարմին մը որ հետաքրքրուի կրթական գործով: Անհաւասիկ Հա- մազգայինը որ զուտ մշակութային հողի վրայ հիմնուած կը զբաղի կր- թական եւ հրատարակչական գործով:

Արտասանեցին փոքրիկներ Հրանտ Քէօսէեան Զարենցի «Հայաստանին» եւ «Ձիւնոտ եմ», Յակոբ Քէօսէեան «Թէ իմ ալեւոր», Կարապետ Գարա- մանուկեան «Ես Հայ եմ», Պետրոս Ոսկանեան «Զգէ, մի չխներ»: Մէջ ընդ մէջ Կոմիտաս երգչախումբը կ'երգէր ժողովրդական երգեր: Օր. Անժէլ Ֆօրթինաթօ դաշնակի վրայ յաջողա- պէս նուագեց քանի մը եւրոպական կտորներ: Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Պ. Ս. Տէր Թով- մասեան, որ գրուառիքն բրաւ հայ մշակոյթին եւ բացատրեց Համազգա- յինի դերը: «Համազգայինը նախընտ- րեց մօտենալ ժողովուրդի համեստ դասակարգին, պահանջելով միայն ամսական Մէկ ֆրանք անդամավճար: Համազգայինը հիմնուած է 1928 Մա- յիս 28ին Եգիպտոսի մէջ, երկու տարի վերջ առանց մէկ սանթիմ ունենալու իր սնտուկին մէջ, հայ ժողովուրդի առողջ տարրին վրայ հիմնուելով Պէյրութի մէջ կը բանայ ճեմարան մը ղեկավարութեամբ Լեւոն Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի: Ներկայիս ունի 80ի մօտ աշակերտ գիշերօթիկ եւ ցերեկօ- թիկ: Պիտի զարմանաք եթէ ըսեմ թէ ինչ չնչին գումարով մը կը մատակա- րարուի այդ ճեմարանը: Հարիւր – հարիւր քսան հազար ֆրանք տարե- կան: Մեր մէջ անհատներ կան որ տարեկան կը ստանան այդ գումարը եւ տակաւին քիչ կը գտնեն»: Օրուան նախագահը շնորհակալութիւն յայտ- նելով Պ. Ն. Սերգոյեանին, երգչա- խումբի անդամներուն եւ Օր. Անժէ- լին փակուած յայտարարեց հանդէսը, Կոմիտաս երգչախումբի «Բամ Փորո- տան»ով, զոր ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց:

Ներկաները մէկ ժամու չափ հայ- կական եւ եւրոպական պար պարելով ուրախ տրամադրութեամբ հեռացան սրահէն:

Թ. Նալպանտեան

Յ. Գ.— Գրադարանիս գիրքեր նը- ւիրած են Պ.Պ. Բալուեան 20 կտոր, Ա. Իսահակեան 9 կտոր, Պ. Ե. Գարամա- նուկեան 16 կտոր, «Դրօշակ»ի խմ- բագրութիւն 25 կտոր, Պ. Ս. Պար- սամեան 26 կտոր, Թ. Նալպանտեան 26 կտոր, Ս. Վրացեան 1 գիրք եւ մէկ տարեկան «Վէմ», Պ. Գ. Պոտուրեան 5 կտոր, Պ. Ա. Քէպապճեան 10 կը- տոր, Պ. Մ. Քէօսէեան 4, Պ. Ս. Կիւլ- եան 4, Պ. Կ. Գրաճեան 4, Պ. Հ. Ծը- րըրեան 3, Պ. Փ. Յովհաննիսեան 2, Պ. Յովհ. Ակինեան 2 գիրք:

Շնորհակալութիւն բոլորին:

ՄԱՄՈՒԼ

ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Պուքրէշի «Արագ»ը հետեւեալ խոր- հրդածութիւնները կ'ընէ այս խորա- գրով խմբագրականին մէջ (8 նոյ.).

— «Որպէսզի հայ հոգեւորականու- թիւնը չկարենայ յաւերժացնել իր յաւակնութիւնները գաղութներու հանրային կեանքին վրայ ու սահմա- նափակուի իր հոգեւոր դերին մէջ, որպէսզի ան չկարենայ աւելի երկար շարունակել իր գործօն մասնակցու- թիւնը գաղութներու կրճոտ պայքար- ներուն մէջ, անհրաժեշտ է ամէնէն առաջ եկեղեցին սանձել իր ժամա- նակավրէպ յաւակնութիւններուն մէջ: Մոռնալով որ հայ ժողովուրդը վա- ղուց է թօթափած կղերին լուծը, ու երբեմն սերունդէ ի վեր աշխարհիկ շունչն է որ կ'իշխէ հայ հանրային կեանքին մէջ, շնորհիւ զմայլելի սե- րունդի մը որ ազգ. սահմանադրու- թեամբ նոր ակօս բացաւ հայ կեան- քէն ներս, եկեղեցին դեռ կը յա- ւակնի կոնդակներու ուժով վարել հայ գաղութները: Զգենք այն պա- րագան որ սեփական կամք չունի եկե- ղեցին եւ խամաճիկ մըն է Երեւանի ձեռքը, ժամանակավրէպ է երբ եկե- ղեցին իր կամքին մէջ ազատ իսկ ձգուի գաղութները վարելու համար, եւ երբ նոյն իսկ խորէն կաթողիկոսի պէս մէկը դրուի եկեղեցին գահուն վրայ:

Տխուր բան է տեսնել որ հայ ժո- ղովուրդը տակաւ կը կորսնցնէ երբեմն սերունդէ ի վեր իր գրաւած դիրքերը, ու կաթողիկոսներն են դարձեալ որ կը յաւակնին հայ ժողովուրդը աջ ու ձախ քշել: Ու անոնք են, ուղղակի թէ անուղղակի, հայ գաղութներու մէջ հետզհետէ հասունցող կրքերը հրա- հրողը: Եկեղեցին է որ խղ կը սկսէ կրակին վրայ: Եթէ եկեղեցին սահ- մանափակուած ըլլար իր հոգեւոր կոչման մէջ, ու իր ստորադաս հո- գեւորականութիւնն ալ մղէր եկեղե- ցիին մէջ սահմանափակուելու, Ամե- րիկայի ամօթալի եւ եղերական դէպ- քերէն շատերը պիտի խնայուէին, Կա- րապետ Մազլումեան մը ամբողջ տաս- ներկու տարի չպիտի բզկտէր յունա- հայութիւնը, կամ Ռուբէն Մանասե- եան մը պատուհաս պիտի չդառնար Միջագետքի հայութեան գլխուն:

Եկեղեցին իր յաւակնութեանց մէջ կ'ամրանայ այն պարզ պատճառով որ գաղութները իրենք են որ իրենց վիզը կ'երկարեն անոր լուծին: Մեր շատ մը թեմերուն մէջ այնպէս են խմբագրուած թեմական կանոնա- դրութիւնները որ եկեղեցին տրուած են բացառիկ իրաւասութիւններ՝ ոչ միայն հոգեւոր գործերու վրայ հա- կակշիռ կիրարկելու, այլ եւ միջա- մուխ ըլլալու թեմին վարչական գոր- ծերուն մէջ ալ: Ամերիկայի եւ Գալի- փօրնիոյ թեմերուն մէջ, օրինակի համար, եկեղեցւոյ միջամտութիւնը թեմերը իրենք են նուիրագործեր դժբախտաբար, ու այնպէս մը ըրեր որ առանց եկեղեցիին կամքին շնչել չեն կրնար: Ու մենք գիտենք թէ ի՞նչ- պէս շնչել կուտայ եկեղեցին՝ ուր Հոգեւոր Գեր. խորհուրդին մէջ Ար- սէն Ղլտճեանի պէս վկայեալ թիփեր բազմած են…

Բարեբախտութիւն է եղեր, Ռումա- նահայ թեմին համար, որ թեմական գործերուն մէջ եկեղեցին միջամը- տութեան ոչ մէկ իրաւունք ունի: Նախ որ այս երկրին Դաւանութեանց Օրէն- քը իր 7րդ յօդուածով Ռումանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող դաւանանք- ները,— բացի կաթոլիկ դաւանանքէն, — կ'արգիլէ որ եւ է կախում ունենալ արտասահման գտնուող իրենց հոգե- ւոր կեդրոններէն՝ զուտ վարդապե- տականէ զատ ամէն հարցի մէջ, եկե- ղեցինէն խլելով այսպէս ամէն յա- ւակնութիւն Ռումանահայ թեմին վրայ:

Ուրիշ թեմեր այս նախզգուշու- թիւնը չեն ունեցեր դժբախտաբար: Ու իրենց այդ անխոհեմութեան պատիժն է որ կը քաշեն հիմա: Ամե- րիկայի թեմը հիմա է որ կ'արթննայ ու կը փորձէ ճշդել իր եւ եկեղեցին կապը»:

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Պ. Խաչեր Աֆտանդիլեանց յաջո- ղութեամբ աւարտեց Փարիզի Travaux publicsի (E.T.P.) վարժարանը, ստա- նալով ingénieur architecteի վկայական:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (26)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

—•—

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Կ'ըսեմ սակայն ոչ թէ անոր համար որ մեղի բան մը կ'ընեն՝ այլ անոր հա- մար որ բարեկամներ ունիմ եւ լաւ բարեկամներ, որոնք բարձր ընկերու- թիւններու հետ շփման մէջ են: Ես ին- քս երկու մեծ ակումբներու անդամ եմ… հաճոյք կը զգամ այդ ակումբ- ները երթալով… կը սիրեմ լաւ բա- րեկամներուս հետ տեսակցիլ: Դուք ալ, Ճօրճ, ունիք բարեկամներ, ա- կումբներ եւայլն… լաւ բան չէ որ կեանքերնուս վերջին օրերը մնանք ա- ռանց բարեկամի, առանց ակումբի, ոչ, ոչ, ի՞նչ պիտի ըսեն անոնք եթէ եղելութիւնը իմանան: Անցեալի այդ բանին համար է որ Սպիտակ Արծիւը այսպէս կը գործէ, փոխանակ հրա- պարակաւ մեզ վարկաբեկելու: Կը խորհիմ թէ ինքն ալ ունի բարեկամ- ներ, ակումբներ, եւ այլն, եւ չեմ կարծեր որ այնքան յիմար ըլլայ յայտնելու թէ ուր եւ ինչպէս անցուց տասնեւհինգ տարուան իր կեանքը: Ինչպէս կը տեսնէք, մենք պայմանա- դրականօրէն իրարու կապուած ենք, մենք եւ Սպիտակ Արծիւը կը փոխա- քենք ընկերութեան մէջ մեր դիրքերը պահել, հետեւաբար այն ինչ որ մու- թին մէջ կը համաձայնինք ընել, պէտք չէ ընենք հրապարակով: Կ'են- թադրեմ թէ մենք հինգս ալ այդ ամ- բողջ տարիներու ընթացքին ապրեր ենք յիմար եւ կարծեցեալ արքայու- թեան մը մէջ, պարզապէս անոր հա- մար որ իր մահուանը այնքան վստահ էինք: Պէտք էր չարիքը կանխուէր… չըրինք: Այդ սխալին պատճառով մեզմէ երեքը մեռան. բայց սխալ մը կրնայ սրբագրուիլ, վստահ եմ որ այն բանը զոր տարիներ առաջ կատարե- ցինք, հիմակ ալ կրնանք կատարել: Համոզուած եմ որ իմ մարդս պիտի գտնէ Սպիտակ Արծիւին թաքստոցը, նմանապէս համոզուած եմ որ քիչ ա- տենէն հաճոյքը պիտի ունենամ իր սրտին մէջ գնդակ մը պարպելու: Ե- կուր Ճօրճ, անցած տարիներուն ես ձեզ կամ հինգէն մէկը բնաւ նկուն չթողուցի, ասկէ վերջն ալ չպիտի ձգեմ:

— Բայց Սպիտակ Արծիւը միւս ե- րեքը սպաննեց, պնդեց Ճօրճ:

— Կը մոռնաք որ Սթալպէրկի մա- հը անսպասելի էր, մինչեւ Սպիտակ Արծիւին զայն սպաննելը ամէնքս ալ Սպիտակ Արծիւը մեռած կը կար- ծէինք: Սթալպէրկի սպանութեան յաջորդ օրը Տէյվիսը զգուշացուցի, մանկ չըրաւ, խորհելով որ Սթալ- պէրկին վրայ գտնուած Սպիտակ Ար- ծիւը պատահական բան մը ըլլալու էր: Լաւ, Տէյվիս մեռաւ: Մէյըրն ալ զգուշացուցի, բայց ան չարունակ կա- ռուած էր հետերնիս… նոյնիսկ քա- ղաքավարի կերպով ինծի հասկցուց որ իմ գործս նայիմ… Ձեզի ալ ըզ- գուշացնելու վրայ էի երբ դուք հոս եկաք: Քանի որ միւսներուն պէս պի- տի չարժէիք ինչո՞ւ մօտս եկաք:

Խօսողին խօսքերը շատ տրամաբա- նական էին, ինչպէս եւ այցելուին համար որ իր բաղդը կամ իր բարե- կամին պիտի ձգէր եւ կամ իր առան- ձին իր ճամբէն երթալ, որովհետեւ սարսափելի կերպով կը վախնար:

— Ցրէնք, ըսաւ ի վերջոյ, ձեզ հետ միասին պիտի գամ. Սպիտակ Արծիւը միասին պիտի բռնենք:

Միւսը գլխով հաստատական պա- տասխան տուաւ:

— Ապահովութեան պիտի չեր- թաք, Ճօրճ:

— Ոչ:

— Որքան ալ վախնաք:

— Որքան ալ վախնամ:

— Շատ լաւ: Հիմակ խմենք եւ մոռնանք այս անհաճոյ խնդիրը… Ճօրճ, կը հաճի՞ք զանգը զարնել, ան կողմը, արմուկիդ մօտն է:

Բայց Ճօրճը ժամանակ չունեցաւ զանգը զարնելու, որովհետեւ ձեռքը հազիւ երկարած, տունին ծառան ափ- սէով մը դարձեալ ներս մտաւ, միայն թէ այս անգամ փոխանակ այցատոմ- սի, նամակ մը կար անոր վրայ:

— Ծխէղ հիմակ մասնաւոր լրաբեր մը բերաւ, տէր իմ, ըսաւ տան տի- րոջը:

Պահարանը առնելով, ըսաւ սպա- սաւորին.

— Ուիսքին, ուիսքին եւ սիֆոնը ներս բերէք:

— Շատ լաւ, պարոն:

Յետոյ սպասաւորին մեկնելէն վեր- ջը.

— Մասնաւոր լրաբեր, ա՞ս ո՞վ է որ մասնաւոր լրաբերով մը ինծի նամակ պիտի ղրկէ:

Քովի նստողը դիտեց, պիտի տար որ բանայ նամակը եւ հասկնայ: Զայն չի հանեց սակայն… զինքը չէր շահա- գրգռեր:

— Տէր Աստուած, ինչպէ՞ս գիտ- ցաւ:

Կայծակի արագութեամբ այցելուին տան տիրոջը դարձաւ. դէմքին գոյնը նետած էր, մեռած մարդու կերպա- րանք առած էր եւ նամակը այցելու- ին կ'երկարէր:

Կարճ նամակ մըն էր բայց սար- սռացուցիչ.

«Տակաւին ապրելու հինգ օր ու- նիք:

Աստուծոյ աղօթք ըրէ, եւ ինծի ըրած չարիքիդ համար թողութիւն խնդրէ, որովհետեւ կ'երդնում որ ոչ երկու գաղանի ոստիկաններէ եւ ոչ ալ այն ապուշը որ վարձեր ես իմ հետքս մէջտեղ հանելու համար, չպիտի ազ- դեն անխուսափելի սպանութեանդ վը- րայ:

Սպիտակ Արծիւը մահավճիռդ ստո- րագրած է»:

— Այո, Տէր Աստուած, ինչպէս գիտցաւ, ըսաւ սարսափահար այցե- լուն:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Սըր Ճօն Տէվիսոըն աղմուկի մը ձայնէն արթնցաւ. ուր գտնուելուն մասին գրեթէ վայրկեան մը մտածեց, — տունը իր անկողնին մէջ չէր, սա- կայն սակայն ալ հանգստաւէտ անկո- ղին մըն էր, այո, Զարա Հայաթի անձնական զբօսանաւուն պարագ խցիկներէն մէկին մէջն էր:

Ապակիի բացուածքներէն յա- ջորդաբար կապոյտ երկինքը եւ կանանչ ծովը տեսաւ, Կլօրիա զբօ- սանաւը կը սուրար, եւ սրտանց գո- հունակութիւն մը զգաց լաւ լողորդ մը ըլլալուն համար:

Բարձին տակէն ժամացոյցը դուրս հանեց, ժամը ութեւկէսն էր, Տէր Աստուած, այս որքան քնացեր էր: Անկողնէն ցատկելով իր խցիկին կից լոգարանը մտաւ: Ով որ այս նախկին թորփիլահալածը այժմու Կլօրիա զը- բօսանաւուն էր ձեւափոխած՝ այնքան լաւ կերպով յաջողած էր որ անձնա- կան զբօսանաւու մը բոլոր արդիական յարմարութիւններով օժտած էր:

(Շար.)

յայտնած են թէ Թուրքիոյ համար չաղատագրուած հողամասի մը խնդիր գոյութիւն չունի։

Եւ վերջապէս, վստահ որ այս մասին որ եւ է հերքումի չպիտի ենթարկուինք, կրնանք աւելցնել թէ Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանութիւնը որ եւ է ատեն եւ որ եւ է ձեւով բանակցութեան չէ ձեռնարկած ի մասին Իսքէնտէրունի անփոփոխելի կանոնադրութեան։

Անգլիա զինուոր պիտի ղրկէ՞ Սարի համար

Երկուշաբթի օր ուշագրաւ հարցապնդում մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։ Աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ ճի՞շդ է որ սպաներ կը զինուորագրուին, Սարի համար։ Գ. Մաքտոնըլտ պատասխանեց թէ եղածը կամաւոր գործողութիւն մըն է։ «Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը յանձնարարած էր գիւրացնել Սարի յանձնաժողովին գործը, յաւելուածական զինուորներ տրամադրելով հանրաքուէի միջոցին։ Ասոր վրայ կարգ մը նախկին սպաներ գործի համար դիմում կատարեցին մեզի. մենք ալ գոհացանք այդ խնդրագիրները հաղորդելով Սարի յանձնաժողովին»։ Հարցապնդող երեսփոխանը գոհ չմնալով, ուզեց գիտնալ թէ Անգլիա զինուոր պիտի ղրկէ՞ հանրաքուէի գործողութեանց ատեն։ Վարչապետը կրկնեց թէ Անգլիա երբեք պարտաւոր չէ զինուոր ղրկելու եւ թէ կառավարութիւնը պատասխանատու չէ իրենց կամքով արձանագրուած անգլիացի սպաներու եւ զինուորներու համար։

Հակառակ այս բացատրութիւններուն, Լոնտոնի մամուլին մէկ մասը կը շարունակէ աղմկել այս հարցին շուրջը, Անգլիոյ «չէզոք մեկուսացում»ի քաղաքականութեան դէմ համարելով զայն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՐՍԵՍԱԿԱՆ կարեւոր ցանկ մը երեւան հանուեցաւ Պուքրէշի մէջ։ Ձերբակալուեցան օդանաւային վարչութեան կապուած երկու լուսանկարիչներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, առեւտրական մը փողոցէ փողոց հետապնդելով սպաննեց յայտնի գործարանատէր մը, Պ. Կապրիէլ Թիւս, որ կալուած մը ծախու առած էր իր մօրմէն։ Ամբոխը քիչ մնաց բզիկ բզիկ պիտի ընէր մարդասպանը, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ։

ՌՈՒԱՆԻ քարահանքերու եւ հանրօգուտ շինութեանց վարչութեան մէջ խոշոր գեղծումներ երեւան հանուած ըլլալով, հինգ հոգի ամաստանութեան տակ առնուեցան։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԸ ձերբակալուեցաւ Պուքրէշի մէջ։ Վրան գտնուեցան կարգ մը նամակներ՝ Իվան Միխայլովէն։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ ուրիշ կասկածելի մարդ մը, որ կը թափառէր արքայական դղեակին շրջակաները։ Վրան գտան դղեակին քարտէսը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն վիճարանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, 181, Cours Lafayette, «Զարդարեան» Գրադարանը։ Նիւթ՝ Ի՞նչու Դաշնակցական եղանք։

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին համակիրները։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ, 15 նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Պ. Փիլօեանի սրճարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐՃՐՈՒՆԻ։ Նիւթ ունենալով՝ Հայ կեանքը, ներկայ քաղաքական կացութիւնը, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղի տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 22ին։ Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Պարսկա – կովկասեան Հայր. Միութեան
8 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ
Նկատի ունենալ այս թուականը։

ՁԻՆ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած Հայ. Կամ. Մարտիկ Միութեան կողմէ
15 դեկտեմբեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Petit–Journalի մեծ սրահին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԶՕՐ. ՊՌԷՄՕՆԻ
Նախկին զօրահրամանատար Կիլիկիոյ գրաւման բանակին
Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու սաուարացման եւ քոնսէրներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Or. ՃԱՄԳԱՉ
61, Rue Plandre, Paris (9)
դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար։
Ամիսը՝ 15 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Սարան Պետրոսեանի, որ իր թոռան Պետրոս Պետրոսեանի ծնունդեան առթիւ 100 ֆրանք նուիրեց միութեանս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 18ին, յետաձգուած է։ Հանդէսի օրը կը յայտարարուի մօտ օրէն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 15 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 5ին, Café Noaillesի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— խորհրդակցութիւն տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսի շուրջ։

Գործ կը փնտռէ

ՏԻԿԻՆ մը գործ կը փնտռէ տան մէջ իբրեւ վարժուհի կամ մանկապարտիզպանուհի, գիտէ անգլերէն եւ հայերէն.

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pensionով, երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ։

Դիմել խմբագրութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հալէպէն Եղիա Թովմասեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Թորոս Թովմասեան (մօտ 52 տարեկան, Քիւրու Չայի ենթակայ Արմտան գիւղէն), որ հինգ ամիս առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ եւ կը թղթակցէր իր որդւոյն հետ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի առաջնորդարանին, 3, Rue Venture, Marseille։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԷՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական դիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ։
Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝
Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong Paris
Մեթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**
Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի
19, Rue Damesme, Paris (13): Մեթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

LOTERIE NATIONALEի
ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ԱՅՍՕՐ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ
Salle Trocaderoի մէջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեանց հարստութիւն հեղինակութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի։ Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրիւ տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը «Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեմանքի կողմէ, քովերը Յական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարները։

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50։

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւսեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Գայաճանեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Պլիտա՝ Պ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Խ. Աղնուրեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօխմանեան, Հալէպ՝ Խորէն Գրքք – Քէսէլեան, Պաղտատ՝ Խորէն Անտօնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Տօքթ. Գ. Կարապետեան, Ապատան՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն «Նոր Օր», Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատունները։

ORCHESTRE S. PARIKIAN

Ասկէ վերջ այլեւս հայկական բոլոր պարահանդէսները, երեկոյթները, խնջոյքները, հարսանեկան եւ նշանախօսութեան ընտանեկան հաւաքոյթները պիտի անցնին կատարեալ ոգեւորութեամբ մը եւ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆ, ծանօթ ջութակահարը, կազմած է ԸՆՏԻՐ ՕՐՔԷՍԹՐ մը, խնամուած répertoireով, որուն մէջ կը մտնեն ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ նորութիւններն ու միեւնոյն ժամանակ ընտրուած morceaux de salonներ, եւ որ իր մէջ կը հաւաքէ Փարիզի ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մասնաւորապէս զատուած նուագածուներ։

ORCHESTRE S. PARIKIAN բոլոր շրջանակներու մէջ փնտռուած միակ երաժշտախումբն է, որովհետեւ երաժշտական ամէն առաւելութիւններն ունենալէ զատ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կը տրամադրէ իր օրքէսթրը։

Պայմաններու համար դիմել ուղղակի իրեն՝ **S. PARIKIAN, 43, Rue Descartes, Paris (5e), Tél. Odéon 91–84:**

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ։

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ։

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ-ԹԱՏՐՈՆ
THÉATRE-ARMÉNIEN
DE PARIS

ԳԵՐԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԽԱՂԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ
Կ'աւանդէ ծրիօրէն Գօմէտի – Ֆրանսէզի նախկին փանսիօնէր
Դերասան Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ
իրեն հայերէն լեզուով խաղակից պատրաստելու համար

Որոշած ըլլալով կանոնաւոր ու մարզուած նոր թատերախումբ մը կազմել, տալու համար շարք մը հայերէն ներկայացումներ — գրական ու գեղարուեստական, ինչպէս նաեւ ոտանաւոր ներկայացում, դասական ողբերգութիւն — անհրաժեշտ կը գտնենք ունենալ նոր ու լաւագոյն տարրեր բաղկացեալ դերասանական կորիզ մը որ ընդունակ ըլլայ հիմնական դասախարակութեամբ ու մասնաւոր ոճով կրթուելու եւ մարզուելու։

Ուրեմն կոչ կ'ընենք բեմական յատկութիւններ ունեցող երկսեռ թատերասէրներուն որ, եթէ կը փափաքին՝ լրջօրէն աշխատելով՝ դերասանական արուեստին հետեւիլ — կարողանալու համար շուտով ներկայացման մասնակցիլ ու խաղալ Բագրատունիին հետ — նամակով իմաց տան «Փարիզի Հայ – Թատրոն»ի ղեկավարութեան։

H. de BAGRATIDE, 45, Rue Monsieur – le – Prince, PARIS

Ա. ներկայացման ոտանաւոր խաղին դաս – փորձերը պիտի սկսին մօտ օրէն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ԱՅՍՕՐ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14ԻՆ
Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։
Տրամադրելի ունինք՝ սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝
1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20ին
ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը
Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան
2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ։
Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետերը - ռամպուրսմանով
(Contre Remboursement):
Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ։
Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով։
A. GODOVANNIKOFF
30, Quai de Passy, Paris (16)
TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**
Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**
×
Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի,
Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9։

KUSMI-THÉ

Երբ կ'ուզէք իսկական եւ համով թէյ խմել, պահանջեցէք ձեր նպարավաճառէն համբաւաւոր KUSMI վաճառանիշով ռուսական, սէյլանի, չինական, ֆրանսական, անգլիական եւ զանազան տեսակի թէյերը։
Մեծաքանակ ապսպրանքներու համար դիմեցէք մեր միակ Հայ ներկայացուցիչին՝ **Mr. PATRIK**ի
19, Rue Damesme, PARIS (13e)
Tél. GOB. 55–87
Նմոյշները կը տրուին ձրի

ԺԱՄԱԳՈՐԾ եւ ՈՍԿԵՐԻՉ
ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
16, Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).
կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւայլն.։
կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ։
Խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին։

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ
ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis.
Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով։

CABINET de Me V. YARJANIAN
JURISCONSULTE
44, Rue Lafayette – Paris (9) **Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38**
Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր։ Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի։ Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ։ Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագնի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը։ Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար։ Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն։ Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում։ Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ
ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ եւ ԳՆԵՑԷՔ
ՌԱՔԻ ՏԻՒՋ
ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ
ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ
Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ բէյի կուտայ։
Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԼԵԱՆ
8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70–89
Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,
75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart (Seine)**
Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ
211, Rue de Criqui

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :: 8 .. Seine 276.724

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԻԻԵԱԿ ՀԱՄԱՐ՝ Metro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
15 Novembre
1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2652

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԸ՛ՐՔԸ ԻՍԿ ՆԵՏԵՑ ԱԼԱ «ԹՈՒՐՔԱ»Ն ...

Երկու շաբաթէ ի վեր, օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդենք նոր շարժումի մը մասին,— «ալա թուրքա» երաժշտութեան ջնջումը՝ Թուրքիոյ մէջ:

Այս անգամ ալ ազդանշանը արձակեց Մ. Քէմալ, ինչպէս միշտ:

Նոյ. 1ին, Ազգ. Ժողովի վերաբացման առթիւ, «Կազի»ն իր տարեկան ճառին մէջ շօշափելով նաեւ մշակոյթի վերաբերեալ խնդիրները, կը յայտարարէր.

— «Գիտեմ թէ որքան կ՚ուզէք որ ազգին երիտասարդութիւնը յառաջդիմէ գեղարուեստի գետնին վրայ: Այս նպատակը կ՚իրականանայ: Սակայն եւ այնպէս թրքական երաժշտութիւնն է որ պէտք է ատիպողաբար ձեռք առնուի այս ջանքերուն առաջին գծին վրայ զտնուի: Այն երաժշտութիւնը որ մեզի կը տրուի այսօր, պատուաբեր չէ մեզի համար: Պէտք է որոշապէս փոխանք ասիկա: Անհրաժեշտ է հաւաքել գեղեցիկ բացատրութիւնները ու մտածումները որ կը յայտնեն ժողովուրդին ներքին զգացումները ու մտածումը եւ զանոնք դաշնաւորել համաձայն արդիական երաժշտութեան ընդհանուր կանոններուն: Այս կերպով միայն թուրք երաժշտութիւնը կրնայ բարձրանալ եւ տեղ գրաւել տիեզերական երաժշտութեան մէջ »:

Ճառին արձագանգները դեռ չէին մարած երբ, նոյն իրիկունն իսկ, անթելի կայաններու յայտագիրներէն ջնջուեցան « ալա թուրքա » եղանակները:

Ներքին գործավարը ընդհանրացուց արգելքը, եւ այժմ պատասխանատուութիւններ կը տեսնուին, արեւմտեան արուեստով երգեր ու եղանակներ մշակելու համար:

Այդ օրէն ի վեր, ամէն օր քայլ մը կ՚առնուի դէպի նոր շարժումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, « ալա թուրքա »ն պիտի վտարուի ոչ միայն պաշտօնական նուագահանդէսներէն, այլ եւ ժողովրդական զբօսավայրերու մէջ:

Ինչպէս ամէն բացառիկ ձեռնարկի առթիւ, այս անգամ ալ պաշտօնական բերաններ կը խօսին յանուն ժողովուրդին, թըրքացնելով անոր սիրտն ու հոգին:—« Այդ մելամաղձոտ եւ մեղկացուցիչ եղանակները չեն խօսիր ժողովուրդի սրտին »:

Ուրեմն, Թուրքն իսկ պիտի մոռնայ իր անունով մկրտուած «ախ»երն ու «աման»ները, հռչակաւոր «ալա թուրքա»ն, յարգելով արեւմտեան երաժշտութեան:

Տարակոյս չկայ թէ ժողովուրդի մը հոգին չի փոխուիր հրամանագիրներով:

Դարաւոր սովորութիւններ, ճաշակներ, վարժութիւններ չեն ջնջուիր մէկ օրէն միւսը: Մանաւանդ որ, «ալա թուրքա»ն իսկապէս թրքավարի է,— համապատասխան՝ Թուրքի խառնուածքին: Նոյն իսկ սիրոյ գաղափարական արտայայտութեան պարագային:

Չէ՞ք դիտած դէմքի, ձեռքի, ոտքի, ամբողջ մարմնի այնքան բնորոշ — թրքավարի — արտայայտութիւնները, երբ երգիչը կամ նուագածուն կը հնչեցնէ որ եւ է «ա՛խ» կամ «ամա՛ն»...

Եւ սակայն, հերիք է որքան մենք մեզ մխիթարեցինք նախապաշարումներով եւ քարացած կանոններով: Յաճախ բռնի պարտադրուած փոփոխութիւն մը՝ կամաց-կամաց կը ստեղծէ նոր հոգեբանութիւն:

Վարչական կարգադրութեամբ, հրամանագրով ու կախաղանով նետուեցան ֆէսն ու քօղը, «գափէս»ն ու «փէրաճէ»ն:

Արդ, այսօր, տասը տարի վերջը, կրնա՞ք պնդել թէ բոլոր Թուրքերը պիտի նախընտրեն ֆէս դնել եւ թրքուհիները՝ քօղ կապել, եթէ յայտարարուի թէ ամէն մարդ ազատ է իր ճաշակին հետեւելու:

Յիշեցնենք անգամ մըն ալ, ինչ որ մեր տեսակէտն եղած է սկիզբէն ի վեր,— Այս բոլոր շարժումները, հասուն, տհաս, իմաստուն, յախուռն, բռնի, յաճախ ծիծաղելի՝ խոր հետքեր ձգած են եւ պիտի ձգեն թրքական կեանքին մէջ, զայն թարմացնելու, վերանորոգելու, արդիացնելու տեսակէտով:

Այդ բոլոր շարժումները կրնան աւելի թթուեցնել Թուրքը, բայց օգտակար են իրեն՝ Թուրքին համար:

Միայն այս պարագան բաւական էր, որպէսզի սթափէինք, մեր աչքերը չփէինք, եւ — օրինակ առնէինք:

Տակաւին քանի՞ տարի պիտի օրօրուինք մեր նախապատերազմեան, ընդհանրապէս խախուտ գիտելիքներով:

×

Ներողութիւն. շեղեցանք նիւթէն:

Ըսել կ՚ուզէինք թէ՝ երբ Թուրքը ինք, վարչական կարգադրութեամբ կամ ինքնաբերաբար, կը նետէ, կը վտարէ իր իսկ նուիրականութիւններն ու արտադրութիւնները, մենք տակաւին քանի՞ տարի անբաժան շապիկի մը պէս մեր վրայ պիտի կրենք, երկրէ երկիր պիտի փոխադրենք ինչ որ Թուրքերէն է կամ թրքական:

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է տեւէ մեր պանդխտութիւնը, մեր անջատումը Թուրքիայէն, որպէսզի մեր ազգային գիտակցութիւնը, արժանապատուութիւնը այնքան զարգանան որ,—

1. Թուրքերէնը մըցումի չելլէ մեր մայրենի լեզուին հետ, այս պողոտաներուն վրայ.

2. «Շարքի»ները եւ «ալա թուրքա» եղանակները տուն-տեղ չըլլան մեր ընտանիքներուն եւ հանդէսներուն մէջ:

Ի՞նչն է որ կը պակսի մեզի,—լեզո՞ւն թէ երգը: Ճաշա՞կը թէ եղանակը:

Այդ ո՞ր ժողովուրդն է որ յարգ ու պատիւ ունեցեր է աշխարհի առջեւ, անտեսելով, արհամարհելով կամ լքելով իր սեփական ստեղծագործութիւնը: Իր իսկ փառքն ու արժանապատուութիւնը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ 118Ի ԴԷՄ 423 ՁԱՅՆՈՎ

»»» · · «««

Իր գործունէութեան ուղեգիծը

Ինչպէս գրած էինք, Ֆլանտէնի դահլիճը երեսփ. Ժողովին ներկայացաւ երեքշաբթի օր եւ կարդաց իր յայտարարութիւնը: Իր ծրագիրը Տումէրկի ծրագիրն է, այն տարբերութեամբ որ վիճելի խնդիրները կը յետաձգուին առ այժմ: Յայտարարութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց Պ. Ֆլանտէն ինք, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Պ. Փէնօ,— երկուքն ալ նոր դէմքեր՝ այս գործին մէջ: Ընթերցումէն եւ հարցապնդումներու քննութենէն յետոյ, Երեսփ. Ժողովը վստահութիւն յայտնեց 118ի դէմ 423 ձայնով:

Ահաւասիկ յայտարարութեան գլխաւոր մասերը.

— « Զինադուլը կը շարունակուի: Ձեզի ներկայացող կառավարութիւնը տոոր արտայայտութիւնն է: Զինադուլը ներկայ պարագաներուն մէջ կը նշանակէ գործ: Հետեւաբար մենք ձեզի կ՚առաջարկենք.— Միութիւն՝ գործի համար եւ գործ՝ միութեամբ, Ֆրանսայի եւ Հանրապետութեան համար: Ֆրանսա խաղաղութիւն կ՚ուզէ: Մենք զայն պիտի պահպանենք ներսը թէ դուրսը: Խաղաղութիւնը կ՚ամրապնդուի զօրութեամբ եւ արդարութեամբ: Մենք կ՚ուզենք զօրաւոր ըլլալ անոնց հանդէպ որ կը յաւակնին խռովել ներքին կամ արտաքին խաղաղութիւնը: Մենք պիտի զարգացնենք մեր զինակցութիւնները եւ բարեկամութիւնները: Պիտի զօրացնենք մեր ազգային պաշտպանութիւնը: Եւ, միջազգային գետնի վրայ, արդարութիւն պիտի փնտռենք Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ: Մենք Հանրապետութիւնը պիտի պաշտպանենք յեղափոխութեան կամ դիկտատուրայի բոլոր ձեռնարկներուն դէմ: Եւ պիտի յաջողինք, բոլորին ապահովելով անկախ, արագ, անողոք եւ ամբողջական արդարութիւն մը, օրէնքի ճշգրիտ շրջանակին մէջ: Ոչ առանձնաշնորհներ պիտի թոյլատրենք, ոչ ալ ապահարկութիւններ: Գործադիր իշխանութեան հեղինակութեան վերահաստատումը անհրաժեշտ կը թուի մեզի, ինչպէս բոլոր Ֆրանսացիներուն: Ատոր համար պայման է ունենալ հաստատուն կառավարութիւն մը: Եթէ ապացուցուի որ, խորհրդարանական հիմնարկութեանց ներկայ շրջանակին մէջ, անկարելի է ապահովել հաստատուն կառավարութիւն մը, չպիտի վարանինք դիմել սահմանադրութեան տրամադրած միջոցներուն »:

Յայտարարութիւնը յետոյ « ազգին երախտագիտութիւնը » յայտնելով Պ. Տումէրկի կատարած գործին համար, կ՚անցնի ելմտական եւ օրինական հարցերուն: Ելմտացոյցին բացը ստուճանաբար կրճատուած է: « Պիտի խնդրենք ձեզմէ կանոնի տակ առնել եւ սեղմօրէն սահմանափակել խորհրդարանական նախաձեռնութիւնը՝ ծախքերու մասին եւ 1935ի ելմտացոյցը քուէարկել կարելի եղածին չափ շուտ:

Փողոցի մէջ բարեկարգութիւնը պահպանուեցաւ, հակառակ ցաւալի գրգռումներու եւ դրդումներու: Շուտով պիտի ներկայացնենք օրինագիծներ որոնց շնորհիւ կանոնի տակ պիտի առնուին թափօրներն ու ցոյցերը եւ զէնքեր պահելու իրաւունքը: Հանրապետութիւնը անձնատուր չպիտի ըլլայ քաղաքական խմբակներու բռնութեանց առջեւ: Պետական ծառայութիւնը իր իրաւունքներուն հետ զորս պիտի յարգենք եւ պիտի ամրապնդենք, կը բերէ պարտաւորութիւններ որոնց շատերը արդէն իսկ սահմանուած են օրէնքով եւ որոնց խիստ գործադրութիւնը պիտի պահանջենք: Բայց օրինական պարտաւորութիւնները ամբողջ պարտականութիւնը չեն ներկայացներ: Մեզմէ իւրաքանչիւրը ըսելայն կը յարգէ պատուոյ կանոն մը: Մենք զայն պիտի ճշդենք պետական ծառայութեանց մէջ, նոյն ինքն պաշտօնեաներուն գործակցութեամբ: Պետական բարենորոգումը շատ մեծ եւ անհրաժեշտ գործ մըն է որմէ կախում ունի վարչաձեւին ճակատագիրը: Վարչապետական պաշտօնի կազմակերպումը կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ քանի մը օրէն, եթէ քուէարկէք անհրաժեշտ վարկերը:

Այդ ձեւով պիտի ապահովուի հրամանատարութեան անհրաժեշտ միութիւնը՝ կառավարութեան մէջ: Բայց պետական ամէն բարենորոգում կ՚ենթադրէ նաեւ վարչական եւ դատական, նահանգային եւ համայնական բարենորոգում: Ատոնց վերաբերեալ օրինագիծները պիտի ներկայացուին 1935ի սովորական նստաշրջանին սկիզբը: Նոյն նստաշրջանին երկրորդ մասին մէջ անշուշտ պիտի ուզէք քննել ընտրական բարենորոգման ծրագիրը, որպէսզի արտակարգ նստաշրջանը կարելի ըլլայ վերապահել 1936ի ելմտացոյցին քննութեան »:

Տնտեսական հարցերու մասին, կառավարութիւնը որոշած է հետզհետէ դիմել « կազմակերպուած ազատութեան », որպէսզի կարելի ըլլայ դարման գտնել գործադրկութեան եւ առեւտրական թուլութեան: « Բոնադատեալ տնտեսավարութիւնը սնանկացած է ամէն տեղ: Մեր ծրագիրը գլուխ հանելու համար՝ կը խնդրենք ժամանակ տալ: Չկայ մոգական դաւազան մը՝ տագնապին վերջ տալու համար: Անհրաժեշտ է զեղչել տոկոսի սակը, օգնելով գործերու վերաբացման, բայց այդ ալ հրամանագիրներով չի կատարուիր: ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՎՐԱՅ ԱՌԱՋՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵԼ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՉԻ ԿՐՆԱՆ ՏԵՂԻ ՏԱԼ ՈՐ ԵՒ Է ԱՌԱՐԿՈՒԹԵԱՆ: Մեր առաջին կառավարական գործը ատոր կը վերաբերի: Ատով մենք ուզեցինք ապացուցանել բանուոր դասակարգին թէ հանրապետական կուսակցութեանց միութիւնը կը ծառայէ միայն իր բարիքին: Հողագործութիւնը կը տառապի արտադրութեանց վաճառման նուազումէն, որ սահմանափակելով ժողովուրդի ամէնէն ստուարաթիւ մասին գնելու կարողութիւնը, ամէն օր կը ծանրացնէ տագնապը: Պէտք է առողջացնել հրապարակը »:

Յայտարարութեան մնացեալ մասը ջերմ կոչ մըն է զինադուլի շարունակութեան: « Օգնեցէք մեզի, որպէսզի վերահաստատենք ազգային վստահութիւնը, թեթեւցնենք ընտանիքի հայրերու անձկութիւնը: Ֆրանսա հարիւր միլիոն բնակիչ ունի իր կայսրութեան մէջ, որ կրնայ անսահման զարգանալ տնտեսապէս: Այնտեղ ամէն մարդ կը տքնի իր հացին համար, բայց նաեւ իտէալի մը համար: Այն իտէալը որ միշտ ոգեւորած է բոլոր Ֆրանսացիները, կը ձգտի մեր զաւակներուն կտակել լաւագոյն կեանք մը չէն հայրենիքին մէջ: Այդ է մեր նպատակն ալ: Միանանք՝ անոր հասնելու համար »:

Նախարարական յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, տեղի ունեցան բազմաթիւ հարցապնդումներ: Կառավարութիւնը յանձն առաւ անմիջապէս պատասխանել, եւ ատոր շնորհիւ էր որ զգալի մեծամասնութիւն շահեցաւ առաջին առթիւ:

ՑՈՅՑԵՐԸ ՈՒ ԹԱՓՕՐՆԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Նախարարական խորհուրդը երեսփ. ժողովին ներկայանալէ առաջ, շարք մը խնդիրներու կարգին, որոշեց գնոր տնօրինութիւն արգիլել որ եւ է թափօր կամ ցոյց՝ փողոցներու մէջ: Այս որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ, խաղաղեցնելու համար կիրքերը: Կառավարութեան տեսակէտն այն է թէ Ֆրանսա աւելի քան երբեք պէտք ունի խաղաղութեան մէջ աշխատելու եւ թէ որ եւ է քաղաքական վէճ պէտք չէ մինչեւ փողոց իջնէ, կարգը խանգարելով եւ անվստահութիւն ներշնչելով արտասահմանի:

Ամերիկա յանձնառած է զինաթափութեան

Պ. Հըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, շատ կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ նոյեմբեր 13ին: Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները այլեւս չեն յուսար որ ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյանայ զինաթափութեան համար եւ պիտի ջանան առանձին համաձայնութիւն մը կնքել, զէնքերու առեւտուրը միջազգային հակակշռի ենթարկելու համար: Այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարուին միւս պետութեանց հետ: Ամերիկեան կառավարութեան կարծիքով, մեծ քայլ մը առնուած պիտի ըլլայ, եթէ միջազգային պայմանագիր մը կնքուի զէնքի եւ ռազմանիւթի շինութեան եւ վաճառման մասին:

Վիճակախաղերը նորէն արգիլուեցան Անգլիոյ մէջ

Ատենէ մը ի վեր վիճաբանութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վերցնելու կամ թեթեւցնելու համար վիճակախաղերու արգելքը: Այս առթիւ, հոգեշահ քարոզներ խօսուեցան մանաւանդ Լորտերու ժողովին մէջ, արքեպիսկոպոսներու եւ եպիսկոպոսներու կողմէ: Նոյեմբեր 13ին, երեսփ. ժողովը 38ի դէմ 206 ձայնով ընդունեց կառավարութեան մէկ օրինագիծը, որ կը ձեւափոխէ վիճակահանութեանց եւ խաղերու վերաբերեալ օրէնքները: Նոր օրէնքով ալ, արգիլուած են բոլոր տեսակի վիճակախաղերը, մեծ ըլլան թէ փոքր: Արգիլուած է, նաեւ, լուրեր տարածել օտար վիճակահանութեանց մասին: Լրագիրներն ալ չպիտի կրնան այնպիսի մրցումներ սարքել որոնց հիմը բախտախաղն է:

«Ալաթուրքա»ն անենց տեղէ պիտի վտարուի

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

« Ալաթուրքա » երաժշտութիւնը որ պաշտօնական նուագահանդէսներէ շատոնց դուրս հանուած էր եւ վերջերս ալ անթելէն դուրս նետուեցաւ, իր ոտքերը Պոլսէն ալ պիտի ժողվէ, ինչպէս կ՚երեւայ: Այսպէս, Պոլսոյ քաղաքապետական ընդհ. ժողովի անդամներէն ոմանք կը պատրաստուին առաջարկ մը ներկայացնել՝ նուագ զտնուած հանրային վայրերուն մէջ արգիլելու համար «այն մելամաղձոտ ու մեղկացուցիչ եղանակները որ ժողովուրդին հոգիին չեն խօսիր »:

Երաժշտանոցին մէջ տենդագին գործունէութիւն մը սկսած է «ալաթուրքա» երաժշտութեան տեղը լեցնելու համար: Ազգային ժողովրդական — երգերը սկսած են վերակազմուիլ եւ եղանակաւորուիլ մօտալուտ երգահանդէսներու եւ անթելի համար: Անթելը քանի մը օրէ ի վեր այլեւս սրտակեղեք «ախ»երն ու « աման»ները մէկդի թողած է եւ « ալաթուրքա»յին բացը կը լեցնէ բացառիկ միջոցներով, սպասելով որ ազգային երաժշտութեան յայտագիրը ամբողջանայ:

Զինադադարի տօնը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 12 Նոյ. (Յառաջ).—Այս տարի ալ, Զինադադարի տօնին առթիւ, Զափահաս Որբերու Միութիւնը ուզեց, յանուն հայ գաղութին, իր յարգանքի բաժինը տանիլ Անծանօթ Զինուորին, որ կը հանգչի կաւնիթեայ հսկայ դամբարանին մը տակ, Լիոնի հասարակաց պարտէզին մէջ:

Անհամար բազմութիւն մը — նախկին ռազմիկներ, հաշմանդամներ, պելժ, իտալացի, ռուս եւ հայ գաղութներու պատուիրակութիւնները իրենց դրօշներով ու քառասուներեօթը Միութիւններ եւ Ընկերակցութիւններ կը մասնակցէին հսկայ թափօրին որ, ժամը 2ին, նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ, սկսաւ յառաջանալ:

Վաղուան անորոշութիւնը եւ տնտեսական ծանր տագնապը կարծես կը ճնշէին ճամբու երկայնքին երկու կողմերը հաւաքուած ժողովուրդին վրայ: Ու բոլորը յարգալից ակնածանքով կը բարեւէին — կին, ծեր, երիտասարդ թէ երեխայ — իրենց ծանօթ թէ անծանօթ դրօշները, որոնք, թերեւս, թաթխուած էին իրենց ազատութեանը համար մարտնչող քաջարիներու այնքան թանկագին արիւնով:

Թափօրը, նախ, կանգ առաւ Ռօնի Զաւակներու յիշատակարանին առջեւ: Կարճ բայց յուզիչ արարողութիւն մը: Յիսնապետ Սէյլէ, որ 16 տարի առաջ երբ Գերմանացիները Ֆրանսայի ռազմական գծերէն ներս կը մտնէին հաշտութիւն խնդրելու համար, հնչեցուցած էր « Cessez le feu — կրակը դադրեցուցէք »ը, լիաթոք, խոր լռութեան մը մէջ, փողահարեց այնքան հաճելի եղանակը, մինչդեռ, անդին, թմբկահարները կը զարնէին « Aux Morts » սարսռազդեցիկ եղանակը:

Բոլոր դրօշակները գլուխն ունենալով, թափօրը յառաջացաւ դէպի Մահարձանը որուն առջեւ տեղի պիտի ունենար վերջնական արարողութիւնը: Հոն էին զինուորական, քաղաքային թէ կղերական իշխանութիւնները: Բոլոր պատուիրակութիւնները զետեղեցին իրենց ծաղկեպսակները — որոնց կարգին Զամերունը՝ փաթթուած զոյգ եռագոյններով — գիրիմին առջեւ, որմէ վերջ, աւանդական մէկ վայրկեան լռութիւնը պահելէ յետոյ, թափօրը կը ցրուէր, անգամ մըն ալ կատարած ըլլալով իր ցարտականութիւնը հանդէպ Անծանօթ Զինուորին:

... Իսկ մեք, Հայերս, սպեղանի մը դնելով մեր խոցոտ վէրքին վրայ, կը հեռանայինք խիստ յուզուած, յուսալով որ, օր մը, մեր սիրելի հայրենիքին մէջ, պիտի կրնանք այդ գերագոյն յարգանքը տանիլ Հայ Անծանօթ Զինուորին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆ նշանակուեցաւ Պ. Վ. Փոթէմքին, որ նախապէս պաշտօնավարած է Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ: Ծնած է 1878ին: Յեղափոխութենէն առաջ պատմութեան ուսուցչապետ էր Մոսկուայի համալսարանին մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը ունկնդրութեան ընդունեց Հիթլէրի մտերիմ գործակալը, Պ. Ֆոն Ռիպէնթրոփ, որ Լոնտոն գացած է մասնաւոր պաշտօնով: Խօսակցութիւնը գաղտնի կը պահուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Թուրք Հանրապետութեան տարեդարձին զուգադիպեցաւ պալքանեան Համաձայնութեան խորհրդաժողովը։ Այդ խորհրդաժողովին վայրն ու թուականը ճշդուած էր մայիսին։ Թուրքիա, անտարակոյս, անոր թուականը մասնաւորապէս բերած կապած էր իր տօնին, որպէսզի հանդիսութեանց առիթով իր զինուորական ուժը ցոյց տայ իր բարեկամներուն։

Ժընեւի մէջ, ուր որոշուած էր խորհրդաժողովի վայրն ու թուականը, ճշդուած էր նաեւ ուրիշ կէտ մը,— խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենար, երբ ուխտը վաւերացուած ըլլար զայն ստորագրող պետութեանց օրէնսդիր մարմիններուն կողմէ։

Այսպէս կամ այնպէս, կը ստեղծուէր, ուրեմն, քաղաքական նոր օրէնք մը, որուն առաջադրութիւնները կամ պարտադրած յանձնառութիւնները դեռ մինչեւ այսօր կը մնան մասամբ միայն լուսաբանուած։

Տախօթ է որ այդ օրկանը բաւական ծանր երկունք մը ապրեցաւ։ Կը յիշուի այն սուր վիճաբանութիւնը որ ծայր տուաւ Յունաստանի մէջ՝ Պալքանեան Ուխտի շուրջ, պարտաւորութեանց եւ գաղտնի նպատակներու մասին։ Վենիզէլոս, քօղազերծելով հարցը, ժամուլի նիւթ դարձուց Իտալիոյ դէմ որ եւ է յանձնառութեան տակ չմտնելու իր տեսակէտը։ Ու յայտնուեցաւ որ պալքանեան ուխտը արտապալքանեան առաջադրութիւններ ու նպատակներ ունի։ Յունաստանի քաղաքական շրջանակներու մէկ մասին դժգոհութիւնը աւելի շատցաւ, երբ պարզուեցաւ թէ Յունաստան բաւական մեծ վտանգի տակ կը դնէ իր ծովեզերքները՝ իր ուխտակիցներէն որ եւ է մէկուն ի նպաստ շարժելու համար, բայց անոր փոխարէն ոչ մէկ ապահովութիւն կը ստանայ իր ծովեզերքներու մասին։ Այդ էր պատճառը, որ Յունաստանի ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը, ուխտը վաւերացնելէ առաջ, կառավարութենէն պահանջեց գաղտնի համաձայնագրին պատճէնը՝ կցուած պաշտօնական դաշնագրին։ Այդ պահանջին գոհացում չտրուեցաւ ու ծերակոյտը ստիպուեցաւ վաւերացնել այն որոշ յայտարարութեամբ թէ՝ Յունաստան որ եւ է պարագայի մէջ պատերազմի պիտի չմղուի արտապալքանեան պետութեան մը հետ, որ պիտի գործէ առանձին կամ պալքանեան պետութեան մը հետ՝ ընդդէմ ուխտը ստորագրող չորս պետութիւններէն մէկուն։ Պարզ խօսքով, եթէ Իտալիա առանձին կամ Պուլկարիոյ հետ յարձակի Թուրքիոյ կամ Եուկոսլավիոյ վրայ, Յունաստան պիտի չօգնէ անոնց։

Այս կերպով, ուրեմն, Յունաստան կը սահմանափակէր իր պարտաւորութիւնները Պալքաններէ ներս. ու այդ է պատճառը որ ուխտին տրուեցաւ պալքանեան հանգամանք։

Հակառակ ասոր, սակայն, Յունաստանի քաղաքական նոյն շրջանակները դեռ բաւարարուած չեն Թուրք ու հանրային կարծիքէն նկատելի մաս մը այն համոզումը ունի թէ ուխտին նպատակները կ՚անցնին պալքանեան սահմանները։ Մանաւանդ որ յոյն օրէնսդիր մարմիններու առջեւ Յալտարիսի կառավարութեան տուած մեկնութիւնը հաւանութիւն չգտաւ դաշնադիր միւս պետութեանց կողմէ։

Յունաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող այս համոզումը վերջերս տեղ գտաւ նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ։

Եւ այդ քանի մը պատճառներով։

Այսպէս, Աղեքսանդր Թագաւորի թաղման ներկայ եղան Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները։ Հոն, մասնակցութեամբ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարար Եվթիչի, նիստ մը գումարեցին ու հրապարակ հանեցին երկու զեկոյցներ։ Համաձայն այդ զեկոյցներուն, «չորս երկիրներու կառավարութեանց միջեւ գոյութիւն ունի գաղափարական նոյնութիւն մը՝ Մարսիլիոյ դէպքի ու անոր կապուած քաղաքական հարցերու շուրջ»։ Այդ երկու զեկոյցները, որոնք նման էին իրարու, Եւրոպայի մէջ արժանացան մեկնութեան մը որ չափազանց ուշագրաւ է։ Այսպէս, «Թան» արձագանգն ըլլալով տիրող կարծիքի մը, գրեց թէ այդ զեկոյցները կ՚ապացուցանեն «քաղաքական համատարմութիւն մը որ պաշտօնապէս յանձնառութեան տակ կը դնէ այն բոլոր պետութիւնները, որ կը կազմեն խնդրոյ առարկայ խմբաւորումները (պալքանեան եւ Փոքր Համաձայնութեան), Ռումանիա, Յունաստան, Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա։ Հանդիսաւոր հաստատում մը այն պարտաւորութեանց, որ այդ պետութիւնները իրարու կը կապէ, եւ շարունակումը այն քաղաքականութեան, զոր գծած էին Մարսիլիոյ ոճրին երկու մեծ զոհերը» եւայլն։

Այսպէս, ուրեմն, այդ զեկոյցները կուգային անգամ մը եւս ընորոշել թէ պալքանեան եւ Փոքր Համաձայնութեան ներքին համաձայնութիւնը միեւնոյն ատեն արտապալքանեան հանգամանք ունի, ու կը հետեւի Ֆրանսական քաղաքականութեան՝ ի խնդիր հաշտութեան զինեալ պահպանումին։

Այս պարագան այնքան բացորոշ է, որ Յունաստանի մէջ կրկին խնդրոյ առարկայ եղաւ, եւ արտաքին նախարար Պ. Մաքսիմոս ստիպուեցաւ յայտարարելու թէ՝ «Յունաստան Պելկրատի մէջ ոչ մէկ նոր յանձնառութեան տակ մտած է որ դուրս ըլլայ պալքանեան ուխտէն եւ թէ գոյութիւն ունի միայն մէկ գործակցութիւն՝ երկու խմբաւորումներու միջեւ, որոնք իրարմէ անջատ կը մնան եւ իրարմէ տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն»։

Ուշագրաւ է որ թէ Եուկոսլաւիոյ եւ թէ Ռումանիոյ մէջ հետաքրքրութիւն եւ իրարանցում չստեղծեցին ուխտն ու խորհրդաժողովը։ Բայց, Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցաւ շատ նշանակալից բան մը։ Այսպէս, խորհրդաժողովէն առաջ գրուեցաւ թէ ազգ. ժողովը բացառիկ նիստ մը պիտի գումարէ եւ թէ նիստը գաղտնի պիտի ըլլայ։ Էնկիւրիէն տրուած կառավարական հեռագիրներ զանազան մեկնութիւններ տուին։ Առաւ մըն ալ, յանկարծ, քանի մը Թուրք թերթեր բակլան իրենց բերնէն հանեցին՝ յանձնառութեանց վաւերացման մասին խօսելով։ Էնկիւրի վրդովուեցաւ ու «պատժեց» թերթերը, տասնական օր դադարման դատապարտելով։

Որպէսզի ընթերցողին համար աւելի որոշ ըլլայ այս բոլորին ներքին ծալքը, հոս մէջ բերենք, թարգմանաբար, մաս մը այն թղթակցութենէն, զոր պուլկարական «Զամփանա» թերթը ստացած է Պոլսոյ իր թղթակիցէն։ Թղթակիցը, խօսելով «Էնկիւրիի խորհրդակցութեանց գաղտնիքներու մասին, կ՚ըսէ թէ ազգային ժողովի գաղտնի նիստը Պոլսոյ մէջ մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծեց, թէ նախ կարծուեցաւ որ արտակարգ որոշման մը մասին է, եւ նոյնիսկ վրդովիչ զրոյցներ սկսան շրջիլ։ Թէ հետաքրքրութիւնը աւելցաւ Պոլսոյ թրքական թերթերու փակումովը՝ այդ գաղտնի ժողովի մասին։ Յետոյ, թղթակիցը կը շարունակէ.— «Հոս շրջան ընող զրոյցներու համաձայն, գաղտնի ժողովին մէջ Րիւշտի պէյ զեկոյց մը տուած է այն հանդիպումներու մասին, զորս ինք ունեցած է միւս երեք արտաքին նախարարներուն հետ եւ երեսփոխաններուն ներկայացուցած է, առ ի վաւերացում, այն դաշնագիրները որոնք արդիւնք են Պելկրատի մէջ գոյացած համաձայնութեան։ Թէ ինչ են այդ դաշնագիրներուն բովանդակութիւնները, դժուար կարելի է հասկնալ։ Համաձայն շրջան ընող զրոյցներուն, յիշեալ դաշնագիրները կը վերաբերին պալքանեան համաձայնութեան երկիրներու զինուորական գործակցութեան ... Հոս կարգ մը շրջանակներ չեն կարծեր որ Էնկիւրիի կառավարութիւնը յանձն առած ըլլայ բաներ որոնք զինքը կը մղեն անժամանակ բախումներու։ Որովհետեւ, կ՚ըսեն անոնք, Թուրքիա այժմ աւելի քան երբեք պէտք ունի խաղաղութեան՝ իր ճարտարարուեստական հնգամեայ ծրագիրը իրականացնելու եւ ծրագրեալ բարեկարգութիւնները գլուխ հանելու համար։ Նոյն շրջանակներու համաձայն Թուրքիա պալքանեան համաձայնութեան կը մասնակցի ոչ թէ Թրակիան ապահովելու իր փափաքէն մղուած, քանի որ վերջինս ապահովուած է Թուրքեւհելլէն համաձայնութեամբ, այլ, ինչպէս ըսած է Րիւշտի պէյ ազգ. ժողովին մէջ, ազգային շահերու ընդհանուր քաղաքականութեան բերումով»։

Թէ ի՛նչ են այդ շահերը,— որոշ չեն։ Ստոյգ է, միայն, որ, ինչպէս կը գրէր «Հաքիմիէթը Միլլիէ», «Թուրքիոյ համար Եուկոսլաւիոյ բաժանումը վտանգ մըն է ոչ միայն Պալքաններու, այլեւ՝ Եւրոպայի խաղաղութեան»։

Պարզ է թէ ինչո՛ւ Թուրքիա այնքան նախանձախնդիր է Եուկոսլաւիոյ միասնականութեան։ Անիկա կ՚ուզէ որ Պուլկարիոյ կռնակին «ուժ մը գոյութիւն ունենայ», որպէսզի իր կռնակը ապահով ըլլայ։ Եւ, մտահոգ՝ սերպեւպուլկար մերձեցումէն, ամէն ջանք կը թափէ որ Պելկրատը շարունակէ թշնամական վերաբերում ցոյց տալ Սոֆիայի։ Իր այդ ցանկութիւնն էր պատճառը որ Թէվֆիք Րիւշտի Աղեքսանդր Թագաւորի թաղման օրերուն Պելկրատի մէջ խաղեր փորձեց՝ օգտագործելով ահաբեկիչին Մակեդոնացի մը ըլլալը եւ ջանալով Պելկրատը գրգռել Սոֆիայի դէմ։ Այսուհանդերձ, ոչ միայն չյաջողեցաւ, այլ եւ ոչ մէկ պալքանեան պատուիրակութիւն այնքան մեծ յարգանքի արժանացաւ, որքան պուլկարականը։

Անդրադառնալով Էնկիւրիի խորհրդաժողովին, սխալած չենք ըլլար, ապահովաբար, եթէ ըսենք թէ, հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, համաձայնութիւնը պալքանեան չէ։ Որովհետեւ, անիկա տեսակ մը գործակցութիւն է Փոքր Համաձայնութեան եւ պալքանեան ուխտը ստորագրող պետութեանց միջեւ։ Կամ, ինչպէս Թիթուլէսքու յայտարարեց Պոլսոյ մէջ, «դադրած է ապահովութեան համար պարզ զինակցութիւն մը ըլլալէ, եւ վերածուած է քաղաքական կազմակերպութեան մը»։

Աւելին,— ստեղծուած է «գրեթէ մեծ պետութիւն մը», միշտ Թիթուլէսքուի բացատրութեամբ։

Որո՞ւ դէմ, սակայն. Պուլկարիո՞յ, — իմաստ չկայ։ Կը նշանակէ արտապալքանեան ուժերու դէմ՝ որոնք դէմ են ներկայ գոյավիճակին։ Իսկ սթաթուքոյի պահպանման առաւելապէս կողմնակից են Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, եւ Թուրքիա։

Ի հարկէ, մեզ չահագրգռողը առաւելապէս Թուրքիան է։ Այդ է պատճառը որ մենք չխօսեցանք Էնկիւրիի խորհրդաժողովի օրակարգին տնտեսական եւայլ խնդիրներու մասին։ Ատոնք, իրականին մէջ, կը ծառայեն միայն աչքերու փոշի փչելու։ Իսկ խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած են, անտարակոյս, քաղաքական մեծ խմբաւորումները եւ հաւանական բախումները։

Այս կերպով, ուրեմն, Թուրքիա ինքզինքը դրած կ՚ըլլայ չէզոք ու խաղաղ մնալու այն շրջանակէն դուրս, զոր մինչեւ քանի մը տարի առաջ իր քաղաքական տրամադիծը կ՚ուզէր դարձնել։

Իսկ ատիկա արդիւնք է այն մտահոգութեանց, որոնց «ստնաձայնը կ՚առնէ» մօտէն թէ հեռուէն։

Այդ մտահոգութեան, արդիւնքն է, դարձեալ, սախական — իսլամական այն միւս խմբաւորումը զոր կ՚ուզէ գլխաւորել եւ որու մասին հարկ է առանձին խօսիլ։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴՐՕՇԸ

Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին գլխաւոր օջախը կը կազմէր, ինչպէս գրեցինք, Սելանիկը։ Մասնաւորաբար պուլկար դպրոցներն էին, որ կը խմորէին շարժումը։ Գրեթէ ամէն դպրոցական, երբ 14 տարեկան կ՚ըլլար, կը մտնէր յեղափոխական կազմակերպութեան մէջ։ Դպրոցը այսպէս կը դառնար ոչ թէ «ուսման յարկ» մը, այլ նախ քաղաքական հնոց մը,— ուսուցիչ եւ աշակերտ աւելի կը զբաղէին մակեդոնական դատով, Թուրքին դէմ ապստամբութիւն մը կազմակերպելու հարցով, քան թէ ընթերցանութեամբ կամ գրավարժութեամբ։ Յաճախ լուրջ վիճաբանութիւններ կը ստեղծուէին,— ի՞նչպէս հետապնդել մակեդոնական դատը, յեղափոխութեա՞մբ թէ բարեշրջութեամբ։

Բարեշրջութեան կողմնակիցները կը հաւատային թէ մակեդոնական դատը լուծելու լաւագոյն ձեւն է սպասել որ ժամանակը հասունցնէ, մինչ այդ անհրաժեշտ կը գտնէին եռանդուն քարոզչութեամբ մը եւ դպրոցներու ցանցով միացնել բոլոր սլաւ տարրերը։

Յեղափոխութեան կողմնակիցները կը պնդէին թէ նպատակին հասած ատեն մը աւելի մեծ ազդեցութիւն կը գործէ քան թէ բոլոր դպրոցական դասագիրքերը եւ հռետորական ճառերը։ Եւ սակայն, այս հոսանքին ներկայացուցիչները համոզուած էին որ անօգուտ է վաղօրդ սպասել օդը հանելով զօրանոց մը կամ կառավարչատուն մը,— լաւագոյն յեղափոխութիւնը այն է որ կրնայ վնասել օտար դրամագլուխի ներկայացուցիչներուն։ Վտանգի, կ՚ըսէին անոնք, երբ օտար դրամագլուխը վնաս կրէ, դրամատէրներու աղաղակէն շուտով կ՚արթննան ու կը շարժին եւրոպական պետութիւնները։

Զինեալ գործունէութեան կողմնակից էին ոչ միայն Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխութեան Կոմիտէի մարդիկը, որոնց կեդրոնն էր Սելանիկ, այլ եւ Վէրխովիստները, որոնց կեդրոնն էր Սոֆիա։

Վէրխովիստներու կողմէ, Զօր. Ցոնչեւ 400 հոգինոց ուժով մը կ՚անցնի սահմանը եւ կը ճակատի թրքական ուժերուն դէմ։ Սելանիկի կոմիտէն կը մերժէ մասնակցիլ շարժման, չուզելով փառքի որ եւ է բաժին տալ իր մրցակիցներուն։ Ու թոյլ կուտայ, որ Ցոնչեւի զինուորները առանձին կռուին Թուրքերուն հետ։ Արիւնահեղ կռիւ մը տեղի կ՚ունենայ։ Թուրքերը կը յաղթեն։ Շարժումը կը ձախողի։ Մակեդոնիոյ ընդհ. ապստամբութեան յոյսը կը ցնդի։ 3000 մակեդոնացի գիւղացիներ, խոր ձմրան մէջ, կը ստիպուին փախչիլ թրքական եաթաղանին առջեւէն։ Լեռները կ՚ապաստանին բոլորը, սակայն չեն ազատիր, եւ կը մեռնին աննկարագրելի տառապանքներու մէջ։

Այս անգամ Սելանիկի կոմիտէն է, որ կը նետուի ասպարէզ։ 1 յունուար 1903ին, Իվան Կարվանովի նախագահութեան տակ, կոմիտէն խորհրդակցութիւն մը կը կատարէ եւ կ՚որոշէ կազմակերպել ընդհ. ապստամբութիւն մը։ Ուժերը չցրուելու համար, կ՚ընտրեն կռուի սահմանափակ գօտի մը, բախումին տալու համար իր լրիւ սաստկութիւնը։ Կոմիտէն յարմար կը նկատէ, այսպէս, կռիւը սկսիլ Մանասթըրի վիլայէթին մէջ, որովհետեւ այստեղ բնակչութիւնը մեծ մասամբ յարած էր շարժման եւ յետոյ լեռնոտ էր վայրը, նման գործողութիւններու շատ յարմար։

Կը մնար ճշդել օրը։ Երկրորդ ժողով մըն ալ կը գումարուի Սմիլէվոյի մէջ, ուր կը ճշդուի օրը,— Ս. Եղիայի տօնին օրը։

Սակայն նախ քան այդ գործողութիւնը, կ՚որոշուի յեղափոխութեան վարագոյրը բանալ Սելանիկի մէջ արեան շաբաթով մը։

28 Ապրիլին, դժոխային մեքենայ մը կը պայթի, նաւահանգիստին մէջ, Ֆրանսական «Կուատալքիվիր» նաւուն վրայ։ Նաւը կը քանդուի գրեթէ բոլորովին։ Յաջորդ օրը, իրիկուան դէմ ահաւոր որոտումով մը օդը կ՚ելլէ քարիւղի ամբարը։ Նոյն պահուն կը մարին քաղաքին բոլոր լոյսերը։ Այս մթութիւնը յատկապէս կը ստեղծուի, որպէսզի մեծ ըլլայ սարսափը՝ երբ պայթին ռումբերը։ Արդարեւ, քաղաքը հազիւ կորսուած խաւարին մէջ, ամէն կողմէ կը լսուին ռումբերու ահաւոր որոտումներ,— կարծես երկինքէն ռումբ կը տեղայ։ Այսպէս ռումբ կը նետուի վալիին «քոնաք»ին վրայ, ռումբեր կը պայթին երեք մեծ սրճարաններէ, ռումբ մը կը դրուի գերմանական վարժարանէն, ռումբ մը կ՚որոտայ եւրոպական մեծ պանդոկէ մը։ Աւելի կարեւորը սակայն,— կոմիտէն որոշած էր միաժամանակ օդը հանել Սելանիկի Օսմանեան Պանքան, ուր դրուած էին քաղաքին եւ ամբողջ նահանգին դրամագլուխները։ Քոմիթէճիները, որոնց մէջ պուլկար ուսանողներ, գաղտնօրէն ստորերկրեայ ճամբայ մը բացեր էին մօտակայ խանութի մը նկուղէն մինչեւ Դրամատան տակը։ Այնտեղ զետեղեր էին դժոխային ահաւոր մեքենայ մը։ Ու մինչ, ծանօթ իրիկուն, քաղաքը կը ցնցուէր ռումբերու տեղատարափին տակ, ահա կը պայթի դրամատան դժոխային մեքենան։ Երկրաշարժ մը, եւ օդը կը ցնդի հսկայ դրամատունը փշրանք դարձած,— սարսափելի որոտումը կը դղրդացնէ ամբողջ թաղերը։ Կարծես ամբողջ Սելանիկն էր, որ կը կործանէր։ Ցնցումը այնքան սաստիկ էր, որ դրամատան հետ կը քանդուի նաեւ դիմացի գերմանական ակումբը։ Զոհերու թիւը եւս նշանակալից էր, բազմաթիւ Եւրոպացիներ,— Աւստրիացիներ, Զուիցերիացիներ, Գերմաններ կը թաղուին աւերակներուն տակ։ Խուճապ մը կը սկսի քաղաքին բնակչութեան մէջ,— փախչող փախչողի։ Քիչ յետոյ, ռումբերու ձայնը մարելէ վերջ, կը փրփրի կառավարութիւնը իսլամներուն, որոնք կ՚ուզեն ջարդով մը փոխ-վրէժ կատարել։ Հազիւ կարելի կ՚ըլլայ առաջքն առնել անխուսափելի ջարդին։

Սելանիկի կոմիտէն, այս ահաւոր ցոյցով, իր այցաքարտն էր որ կը ներկայացնէր Եւրոպայի, որ անտարբեր կը մնար Պալքանեան տառմին։

Եւ ահա կուգայ կը հասնի Ս. Եղիայի օրը։ 2 Օգոստոսին, Մանասթըրի լեռներուն վրայ կրակներ կը վառին, — ապստամբութեան ազդանշանն է, որ կը տրուի։

Կոմիտէն այնքան վստահ է իր յաջողութեան մասին, որ պաշտօնապէս կը հաղորդէ Արեւելեան Երկաթուղիներու Վարչութեան թէ, «յեղափոխութիւն յայտարարուած ըլլալով, մարդկային անմեղ զոհերու պատճառ չդառնալու համար, կը խնդրուի ընդհատել ճամբորդներու փոխադրութիւնը»։ Հակառակ այս յայտարարութեան, թրքական իշխանութիւնը անակնկալի կուգայ եւ պահ մը խուճապի կը մատնուի դէպքերուն առջեւ։

Առաջին երեք շաբաթներու ընթացքին, ապստամբութիւնը կ՚ընթանայ յաջողութեամբ,— բոլոր դիրքերուն վրայ ապստամբները կը տօնեն իրենց յաղթանակը։

Սոֆիայի ֆրանսական դեսպանը, Պուրկաթէլ, կը տեղեկագրէ Փարիզ, արտաքին նախարարութեան.— «Մակեդոնացիները բանականութեան ձայն չեն ուզեր լսել այլ եւս։ Անոնք ուխտած են զոհել իրենց կեանքը, եւ այս ձեւով կրնան գործել ամէն ոճիր, ինչպէս ամէն հերոսութիւն»։ Արդարեւ Մակեդոնացիներու անձնազոհ կռիւը, իր թափով եւ հերոսութեամբ, վեր կը մնար Եւրոպացիներու ըմբռնողութենէն։

Մակեդոնացիներու գերագոյն հերոսութեան մասին կը վկայեն Եւրո-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (45)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Ուրախացայ. տեղը աւազոտ էր, խկոյն հորը բացի եւ Մստօն գլորեցի մէջը, ծածկեցի ու դեռ Ահմէտը չեկած, կամաց կամաց հասայ վիրաւորներու մէջ, դիտեցի անոնք որ տեղին վրայ մնացեր են։ Ահա Սէկօրի հիւղակը, այս այն հրէշն է որ աներս Մկրօն ոչխարի պէս մորթեց, տասը դրշ.ի փոխարէն։ Երկու տղաքները 10–15 տարեկան եւ կինը օրեր առաջ մեռած ուռած էին ու ինք ալ մահուան հետ կը կռուի, վրաս կը նայի, լեզու չունի խօսելու։ Հիւղակի դրան առջեւ կապուած երկու լաւագոյն եզներ կը քակեմ եւ առջեւս առած կը քշեմ։ Ահմէտ Ալմաւինէն եկաւ միացաւ ինծի. ճանչցաւ եզները. «Լաւ ըրիր բերելդ, ուրիշներ պիտի առնէին»։ Եզան վրայ հեծած հասանք վրանները, սակայն Քամիլ աղան գրաւեց եզները։

ՄԱՐՄԱՐԻՈՆ

Դժնդակ պայմաններու տակ ամիս մը ճամբորդելով հասանք Դըշտա Խըղալ, Մարմարիոնի տակ։ Հայկական գիւղ մըն է այս. (Միացեալը դպրոց մը ունէր, շէնքը դեռ ամուր կը մնար եւ Զիլանցի աշիրէթներ կը բնակէին մէջը)։

Դէպի ռուսական բանակ երթալու միտք ունինք։ Արդէն հասած ենք Մարաթուկի ստորոտը։ Քամիլ աղայի 1200 տուներէն չորս հարիւր եօթանասուն տուն մնացած էր։ Վրանները բացին, օդը քիչ մը փոխուած է. ջուրն ալ լաւ է, սակայն դեռ շատ հիւանդներ ունինք։

Մերինները վրան չունին, արեւի դէմ չմնալու համար խնդրեցին Քամիլէն որ արտօնէ գիւղ ելլել, շէնքի մը մէջ բնակիլ, մինչեւ քիչ մը լաւնան, դարձեալ գան միանալու էլին։ Չորս տնուորները,— Հասան, իր երկու փեսաները, իր հօրեղբայր Բըտան,— բեռները կապեցին դէպի գիւղ, Մարմարիոն։ Ես եմ դարձեալ որ կը տանջուիմ։ Հասանք գիւղ, լաւ եւ ամուր շէնքերը լեցուած են Զիլանցիներ։ Կիսաքանդ տան մը մէջ տեղաւորուեցանք։ Տանըլեց արջառ ունէին, զոր Հիւսէին կ՚արածէ. ընդամէնը 15 հոգի են, բոլորն ալ հիւանդ։ Մէկը ջուր կ՚ուզէ, մէկ չորպա, ուրիշ մը թան, ջուրէն զատ բան չկայ։ Երկու սափորով ջուր կը կրեմ, աղբիւրի վրայ Զիլանցիներ տեղեկութիւններ կ՚ուզեն կը հարցնեն թէ ո՛ր աշիրէթին կը պատկանինք։ Կը խուսափիմ պատասխանելէ, որովհետեւ իմ խօսած քրտերէնս դիս կը մատնէ։ Դիմացիները «խուլ է, համր է» կ՚ըսեն ու կը հետեւին ինծի։ Երբ ներս մտան, մեր հիւանդները տեսան, քիթ-բերան բռնած փախան։

Վիճակս անտանելի է, ես հոս մնալով կեանքս վրայ կուտամ։ Տրամադրեցի փախչիլ։

Առտուն արշալոյսին, սափորներն առի դուրս ելայ, ուղղուեցայ դէպի վրանները։ Ճամբան Սղերդցի ջորեպաններ փորձեցին զիս ձերբակալել, փախայ. չկրցան զիս բռնել. արեւը ծագեցաւ, հասայ վրանները եւ Քամիլ աղային պարզեցի եղելութիւնը։

— Լաւ ըրիր որ փախար, թող լաւնան գան հոս, կ՚ըսէ Նորէն գնա անոնց քով։

Կը ցաւիմ որ գործիքներս հոն մնացին։

Յաջորդ օրը Մահմէտ եկաւ եզ մը հեծած զիս առնել տանելու, սակայն Քամիլ աղան չտուաւ եւ Մահմէտ պարք պարքով ետ գնաց։

Լրացաւ երկու ամիս, որ Մարմարիոնի տակ այդ աղուոր ջուրի վրայ ենք։ Կարաւանը դէպի Պշերեկ դարձաւ ճամբու պաշար բերելու։ Քամիլ աղան անցաւ Մարաթուկ, Հաճի Մուսաբէկի տղան տեսաւ, եւ դէպի Մարաթուկ անցնելու տեղ ուզեց եւ սիրով ընդունուեցաւ։

Կարաւանը դարձաւ, օր աւուր ձգելով մեկնումը։ Խաղաղ առաւօտ մը տասը ոստիկաններ, որոնց գլուխը անցած էր հայակեր Սլէման Չավուշ, բոլորն ալ ծանօթ դէմքեր, պարտադրեցին Քամիլին որ տանելով իր մարդիկը ետ դառնայ, հակառակ պարագային բանի պիտի քշուէին Մերտին, անկէ ալ Գոնիա։

Յաջորդ օրը վրանները քակուեցան եւ ամէն մարդ իր գլխուն ճարը փնտռեց, հինգ-տասնով իրարու ընկերացած ձգեցին հեռացան։ Քամիլ աղան իր մօտ ազգականներով ընդամէնը 18 տնուորներ ետ դարձանք դէպի Միտիաթ։

Հասանք Մուրատ գետ, հոն ուր էլը կը ջարդուէր։ Տեղեկացանք որ դայմագամը կիրով վառել տուած է բոլոր անոնք որ մեր հեռանալէ վերջ տեղին վրայ մնացած էին,— մեռածներ, ողջեր, հիւանդներ, վրաններ, հիւղակներ, բոլոր քուրջերով մէկտեղ։

ՆՈՐԷՆ ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

Անցանք Մուրատ գետը եւ հասանք Մըթըրէ անունով հայկական գիւղ մը, որուն տէրը Արիֆ էֆ. ջարդած էր գիւղացիները եւ գրաւած անոնց կարողութիւնը։ Քառասուն երիտասարդներ վար դրած է իր վարուցանքի համար, իր հարէմին մէջ քսան հատընտիր հայ կին ու աղջիկներ կ՚ապրին։ Մեռած է Արիֆ էֆ. անոր յաջորդած է իր տղան, Նուրի էֆ. 25 տարեկան կծու կնամոլ։

Այցելեց մեզի, ծանօթացաւ մեր վիճակին եւ իր գիւղին մէջ տեղ տուաւ մեզի։

Նուրի էֆ. տեսած է Քամիլի քոյր Դիլպարը, տարուած անոր սիրով, ատոր համար տեղաւորեց մեզ։(Դիլպար ամուսնացած էր)։ Ամէն օր Քամիլին եւ իր փեսին հացը այդ կուտայ իր դիւանի մէջ եւ ինք կը բացակայի։ Դիլպար համակերպած է Նուրի էֆ.ի եւ քիչ մնաց որ անոր կինը դառնար։ Քամիլ զգալով իր սխալը ձգեց Մըթըրէն եւ բարձրացանք լեռ, մտանք Տէրէվէրի, եւ հասանք Դերսլաւէ, Ամինօ աղայի քով, ուր գաղթ տեղաւորեց մեզ։ Ես դարձեալ գտայ Պերա Մաղօն եւ վայելեցի անոր խնամքը։

X

1916 դեկտ.ին մտանք Դերսլաւէ եւ հոն գտայ նախկին աղայիս պզտիկ եղբայրը՝ Հիւսէյինը, որ լալով պատմեց.— Քուրանոյիս փաթթուած մրմռաց.— մեր փախուստէն յետոյ մեռան բոլոր մեր ընտանիքը, նոյնպէս ամէն անոնք որ Մարմարիոն մեր հետ եկան, մնացին Հասան ու Մահմէտ։ Ծախեցինք բոլոր անասունները, գործիքը եւ կարասիները, աժան գինով։ Եւ մէկ մէկ եզ հեծած էլի ետեւէն եկանք ու չկրցանք գտնել։ Թրշամէ գիւղին մէջ գողցան մեր հեծնելիք երեք եզներն ալ։ Եղբայրներս մահամերձ վիճակով հասան Դերսլաւէ։ Ես կը մուրայի զաւակներս պահելով. ինկած էին, քալելու կարողութիւն չունէին։ Օր մը Մահմէտ գողցաւ Մըլայ Եասինի այծը եւ մորթեց։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

…գացիները իրենք, խոստովանելով որ …անհասկնալի կը մնայ իրենց այդքան …անձնուրացութիւն: Արդարեւ, անդ–…ական քննիչ յանձնախումբ մըն է, …որ, ապստամբութեան գործողու–…թիւններուն հետեւած ժամանակ, …կ'արձանագրէ նաեւ հետեւեալ պարա–…գան.—

…լեռներու վրայ թաքուած գիւղակի …մէջ, քննիչ յանձնախումբին առջեւ …կիլեն խումբ մը մակեդոնացի գիւ–…ղացիներ: Երբ իրենց կ'ըսուի թէ Եւ–…րոպացիներ են, որեկած են քննութեան …գիւղացիները կը հարցնեն թէ բժիշկ …կա՞յ իրենց մէջ: Յանձնախումբէն …անգլիացի բժիշկ մը կը ներկայացնէ …իրենք եւ պատրաստակամութիւն …կը յայտնէ հետեւելու իրենց, այն …համոզումով թէ ապահովաբար վիրա–…ւոր մը ունին եւ անմիջական բժշկա–…կան օգնութիւն մը կը սպասուի իրմէ: …գիւղացիները, երերցնելով իրենց գլ–…խը, կ'ըսեն.— «Մենք վիրաւորի …համար չէ որ բժիշկ կ'ուզենք, բժիշ–…կէն մեր ուզածը ուրիշ բան է: Թոյն …մը, շատ զօրաւոր թոյն մը ըլ–…լայ, որ չուտ սպաննէ եւ անպայման …սպաննէ»:

Բժիշկը, զարմացած կը հարցնէ թէ …ինչ պիտի ընեն թոյնը:

Գիւղացիները ամենայն պարզամըտ–…ութեամբ կը յայտարարեն.— Մեր …գիւղակին մէջ շատ մը դաւաճաններ …եւ մատնիչներ ունինք: Կ'ուզենք զա–…նոնք ճաշի հրաւիրել եւ թունաւորել: Մակեդոնացի գիւղացիները շատ կը …զարմանան, որ անգլիացի բժիշկը կը …մերժէ:

Երկու աշխարհներ, որ չեն հասկ–…նար իրար:

Ցեղային ատելութիւնը, Մակեդոնա–…ցիներու ընդդէմ Թուրքերու, այնքան …սաստկացած է, որ «Մահ կամ ազա–…տութիւն» աղաղակով լեռնէն կ'իջնեն …գիւղացիները, եւ շան պէս կը սպան–…նեն ոչ միայն իրենց դարաւոր թշնա–…մին, այլ եւ այն ցեղակիցը, որ օգնած …է թշնամիին:

…Թուրքերու վայրագութիւնը եւս կը …գործէր աննախընթաց, կամ իրենց …զատմութեան համար սովորական …ձեւով: Հսկայ բանակի մը ճնշումին …տակ, Բարձ. Դուռը կ'աշխատի տրա–…փաքը խեղդել ապստամբութիւնը: 370 վաշտ, 100 հեծելազօրաց գումար–…տակ, 164 հրետանի կը գործեն Մա–…նասթըրի շուրջը: Եւ դեռ չենք հաշ–…ուեր պաշըպոզուքները:

Արիւնը կը հոսի անընդհատ, մին–…չեւ հոկտեմբեր, երբ Թրքական պաշ–…տօնական զեկոյց մը կը հաղորդէ թէ …«խաղաղութիւն կը տիրէ Մակեդոնիոյ …մէջ»:

Ապստամբութիւնը իրապէս վերջ …գտած էր,— 200 գիւղեր հիմնայատակ …կործանած էին, 70,000 մակեդոնացի …գիւղացիներ թափառական կը շրջէին …երկրին մէջ, 30,000 հոգի փախած էին …Պուլկարիա:

Այո՛, խաղաղութիւն կը տիրէր Մա–…նասթըրի մէջ, բայց գերեզմանի խա–…ղաղութիւն...

Եւ սակայն Մակեդոնական Ներքին …Յեղափոխութեան կոմիտէն եւս հա–…սած էր նպատակին: Եւրոպա հասկ–…ցած էր որ վէրք մը կայ պալքանեան …այդ երկրամասին վրայ, վէրք մը որ …կը խոովէր իր հանգիստը: Փեթեր–…պուրկ եւ Վիէննա կը համաձայնին եւ …կը մշակեն Մուրցսթէկի ծրագիրը: …Մեծ պետութիւնները բարենորոգում …կը պահանջէն Մակեդոնիոյ համար:

…Այդ բարենորոգումը, սակայն, պի–…տի վիժէր շուտով հայկականին նման:

Հ.Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իր բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար

»»»··«««

«Հայրենիք»ի վերջին թիւերէն կ'արտատպենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները: Ինչպէս գրած էինք եւ–րէկ, մինչեւ նոյ. 1 հանգանակութեան ընդհ. գումարը հասած է 66.924 տո–լարի:

ՐԻՉՄԸՆՏ, հոկտ. 22.— Ունեցանք հրապարակային ժողով. ատենապե–տեց ընկ. Փափազեան. բանախօսեց ընկ. Լ. Ներսէսեան: Իր ընկերներու պաշտպանութեան համար հանգա–նակուեցաւ 305 տոլար:

ՄԵՍԻՆԱ, հոկտ. 23.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Խօսեցաւ ընկ. Ա. Սաչազլեան: Հանգանակուեցաւ 330.50 տոլար իր բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար:

ՖԻՉՊԸՐԿ, Մէս.— Իր բանտար–կեալներու պաշտպանութեան գործի համար հանգանակուեցաւ 100 տոլար:

ՄԷՏԻՍԸՆ (Մէյն).— Այստեղ մի–այն քանի մը Հայեր կը բնակին, ո–րոնք իր բանտարկեալներու պաշտ–պանութեան գործին համար կը նուի–րեն 55 տոլար:

ՀԸՏՍԸՆ ՔԱՈՒՆԹԻ, Ն. Ճ., հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային մեծ ժողով: Ատենապետեց ընկ. Պասմաճ–եան. խօսեցան ընկերներ Տէր Ման–ուէլեան, Ռստիկեան եւ Միքայէլեան: Հանգանակուեցաւ աւելի քան 4000 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շա–րունակուի:

ՊՈՍԹԸՆ, հոկտ. 28.— Տեղի ունե–ցաւ Պոսթընի, Ս. Պոսթընի եւ Րո–զընտէյլի կոմիտէներու մասնակցու–թեամբ հրապարակային ժողով: Ներ–կայ եղաւ խուռն բազմութիւն: Ատե–նապետեց ընկ. Լ. Տագլեան: Նախա–գահեց Զօր. Սեպուհ: Խօսեցան ըն–կերներ Յ. Տէր Յովհաննէսեան, Վ. Ահարոնեան եւ Գ. Իփէկեան: Խօսե–ցան նաեւ Մէսէչուսէցի կառավար–չական թեկնածուները՝ Պ. Ճէյմս Քըրլի (դեմոկրատ) եւ Կ. Պէյքըն (հանրապետական): Հանգանակուե–ցաւ 3565 տոլար:

ԼՕՐԷՆՍ, հոկտ. 28.— Ժողովին խօ–սեցան Տոքթէօրներ Ն. Տ. Ս. Թաշճեան եւ Ա. Արէլեան: Հանգանակուեցաւ 1300 տոլար:

ՖՐԷԶՆՕ, (Քալիֆ.), հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Հանգանակուեցաւ աւելի քան 1200 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շա–րունակուի դուրսը:

ՓՈՒԹԱՔԷԹ, հոկտ. 28.— Ունե–ցանք խանդավառ հրապարակային ժողով: Խօսեցան ընկ. Կ. Թանտրճեան եւ Հայր Ղեւոնդ Մարդուկէսեան: Հանգանակեցինք 1200 տոլար: Հան–գանակութիւնը կը շարունակուի դուրսը:

ՋԸԼՍԻ, հոկտ. 28.— Երեկոյեան ունեցանք հրապարակային ժողով: Խօսեցան ընկերներ Վ. Ահարոնեան եւ Գ. Իփէքեան: Հանգանակուեցաւ 800 տոլար:

ՓՈՐԹԼԸՆՏԻ եւ ՊԻՏԻՖՈՐՏԻ կոմի–տէներու հրապարակային ժողովը անցաւ շատ լաւ: Խօսեցան ընկերներ Վերածին եւ Գարեգին Տէր Սահակ–եան: Մէյնի նահանգապետը, Լուիս Կրէն, որ նախապէս խոստացած էր խօսիլ մեր ժողովին, Ամերիկեան Լի–ճինի Պատգմ. ժողովին մէջ իր ունե–ցած գրաղման հետեւանքով ուշացած

բլլալուն, հեռագրով մը իր ցաւը յայտնած էր որ անձամբ ժողովին պի–տի չկրնայ ներկայ ըլլալ: Հանգա–նակուեցաւ 720 տոլար:

ԼՈՎԷԼ.— Ունեցանք հրապարակա–յին ժողով: Խօսեցան ընկերներ Տոքթ. Ն. Տ. Ս. Թաշճեան եւ Տոքթ. Ա. Ա–րէլեան: Հանգանակուեցաւ 473 տո–լար:

ՄԱՆՉԷՍԹԸՆ, Ն. Ի., հոկտ. 28.— Ունեցանք հրապարակային ժողով կէսօրէն վերջ: Ներկայ էր գաղութին ազգայնական հայութիւնը: Խօսեցան ընկերներ Վարդօ Ինճէեան, Յ. Պա–պիկեան եւ Ա. Կեավուրեան: Հան–գանակուեցաւ 212 տոլար: Հանգանա–կութիւնը կը շարունակուի:

ՖՐԷՆՔԼԻՆ – ՎՈՒՆՍԱՔԷԹ, հոկտ. 28.— Ժողովին խօսեցաւ ընկեր Ման–տալեան: Հանգանակուեցաւ 105 տո–լար: Հանգանակութիւնը կը շարու–նակուի:

ԵՈՒԹԻՔԱ, Ն. Ե.— Մեր փոքրիկ գաղութին մէջ եւս կատարուեցաւ հանգանակութիւն: Արդիւնքը՝ 104 տոլար:

ՆԻՒ ՔԷՍԸԼ, Փէն.— Ժողովին խօ–սեցաւ ընկ. Գ. Թօփալեան: Հանգա–նակուեցաւ 83 տոլար: Կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ մը:

ՔԼՈՎԻՍ.— Իր բանտարկեալ ըն–կերներու պաշտպանութեան համար Քլովիսի (Քալիֆ.) մէջ հանգանակ–ուած է 100 տոլար:

ՀԱՎԱՆԱ (Քուպա), հոկտ. 30.. Ժողովրդական հանդէսով մը տօնե–ցինք Դաշնակցութեան 44րդ տարե–դարձը: Ատենապետեց ընկ. Զանթիկ–եան. խօսեցան ընկերներ Բարսեղեան, Խըլմէթեան եւ Արսլանեան: Մեր իր բանտարկեալ ընկերներու համար հանգանակուեցաւ 261 տոլար: Հան–գանակութիւնը կը շարունակուի:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ երկու գրութիւնները, նոյ. 10 եւ 12 թուականներով.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանին վարչութիւնը վե–րակազմուած է հետեւեալ կերպով. Նախագահ՝ Առաքել Զաքրեան, փոխ–նախագահ՝ Սահակ Տէր Թովմասեան, քարտուղար՝ Վազգէն Անդրէասեան, փոխ–քարտուղար եւ հաշուակալ՝ Վրթանէս Փափազեան, գանձապահ՝ Կարօ Խուպիկեան, անդամներ՝ Մկր–տիչ Մալումեան, Հայկազուն Աբէլ–եան, Միհրան Քիւրքճեան, Մեսրոպ Աստուրեան, Վահրամ Էլմայեան, Սպանդար Սարաֆեան:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջ. վարչութիւնը քննելով Փարիզի մաս–նաճիւղի եւ նախորդ նշանակովի շրջ. վարչութեան միջեւ տեղի ունեցած տարակարծութիւնները եւ այդ առթիւ եղած հրապարակային զանազան ար–տայայտութիւնները, լսելով այս մա–սին մասնաւորաբար Փարիզի մասնա–ճիւղի ներկայացուցիչներուն տեղե–կութիւններն ու բացատրութիւնները, կը հաստատէ որ՝

Ա.— Փարիզի մասնաճիւղը կազմը–ւած է համաձայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծը–րագիր – կանոնագրի եւ իր ներկայ կազմով ան կը նկատուի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան ենթակայ օրինա–ւոր մասնաճիւղը:

Բ.— Եղած թիւրիմացութիւններն ու անկանոնութիւնները հարթելու համար նախորդ նշանակովի Շրջ. վարչութեան օրինական ձեռնարկները եղած են անտեղի եւ անիմաստ:

Այս հաստատումներով Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնն ու Փարիզի մաս–նաճիւղը կատարեալ համաձայնու–թեամբ եղած թիւրիմացութիւնները կը նկատեն վերջացած եւ կ'որոշեն վերակազմել Շրջ. Վարչութիւնը Փա–րիզի մասնաճիւղի չորս ներկայացու–ցիչներու յաւելումով:

Ի դիմաց Ֆրանսայի Շրջ. Վարչ.
Նախագահ՝ Ա. Զաքրեան
Քարտուղար՝ Վազգէն Անդրէասեան

Ո՞Վ ԸՍԱՒ ԹԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԱՐԴԱՐԱՐ ԵՆ

Այս գրութիւնը կ'արտատպենք «Ճիմհուրիէթ»էն (9 նոյ.), իբրեւ զուարճալիք.—

Մէն Պրիս անուն 80նոց ցնդած մը, Փարիզի ժուռնալ թերթին մէջ յօդ–ուած մը գրած էր Թուրքիոյ դէմ: Կարգ մը ընկերներ հարկ եղած պա–տասխանը տուին: Ասոր նման գիրք մը կը գտնուի սեղանիս վրայ: Տէյ–կաս անուն ֆրանսացի հարիւրապետ մը «Ցաղթանակի թեւերուն տակ» վերնագրով յօդուած մը կցած է գիր–քի մը, զոր ասկէ առաջ գրած էր Չա–նաք Գալէի եւ Պալքաններու մէջ կռ–ուող ֆրանսական բանակի շարժում–ներու մասին:

Ցիշելէ յետոյ թէ արեւելեան բա–նակը Պուլկարներէն խլեց 80,000 գե–րի, 400 թնդանօթ, 10,000 ձի եւ 20,–000 փոխադրական զանազան կենդա–նիներ, հեղինակը կ'ըսէ թէ այս յաղ–թանակը Դաշնակիցներուն առջեւ բա–ցաւ Պոլսոյ դուռները եւ կը պատմէ ֆրանքեւանգլիական բանակներու հրամանատար ծանօթ Ֆրանշէ տ'Էփ–րէի յաղթական մուտքը Պոլսոյ մէջ. «Ցաղթական դաշնակիցները չկրցան կրկնել Սուլթան Մահմուտին ըրածը եւ չհամարձակեցան խոլամութենէն ազատել Այա Սոֆիայի այդ գեղեցիկ շէնքը զոր մարդիկ նուիրած են Ցի–սուսին»:

Այս ձեւով իր մոլեռանդութեան աս–տիճանը ցուցնելէ յետոյ, հեղինակը կը յարձակի Փիէր Լոթիին վրայ՝ Թուրքերը գովելուն համար. «Թեթեւ–սոլիկ (զիւպպէ) եւ ստախօս Փիէր Լո–թին ամենամեծ գէշութիւնը ըրաւ Ֆրանսայի, «լաւ Թուրքեր» հէքեաթը կլլեցնելով մեզի: Լաւ Թուրքը միայն գրողներու երեւակայութեան մէջ ապրած էր»:

Համաձայն հարիւրապետ Տէյկասի, որ կը թուի թէ զինադադարէն Պոլիս եկած եւ մեր մէջ ապրած է, լաւ Թուր–քերը հաճոյք կը զգան եղեր «ջարդե–լով անմեղներ որոնց միակ յանցանքն է իրենց Աստուծոյ երկրպագել»:

Ֆրանսացի սպան, շարունակելով խաչակիրի իր մոլեռանդ հոգիէն բխող այս տեսակ բարբանջանքներ եւ զր–պարտութիւններ, կ'ըսէ. «Թուրքերը Պոլսոյ մէջ մեզ դիմաւորեցին իրենց ցեղին յատուկ կեղծաւոր քէնով մը եւ ատելութեամբ: Ասոր փոխարէն, իրենց տուները ֆրանսական, անգ–լիական, իտալական եւ հելլենական դրօշ զարդարող Յոյները, Հայերը եւ Եահուտիները ծափերով ընդունեցին մեր զինուորները»:

Կը կասկածիմ թէ այդ սպան գործ–նապէս կրակի մտած եւ հետեւաբար կռուած ըլլայ հերոս ցեղիս զաւակնե–րուն դէմ: Որովհետեւ եթէ այդ ըլլար, պիտի ըսէր թէ Թուրքը ոչ թէ կեղ–ծաւոր, այլ ընդհակառակն տղամարդ է, ոչ թէ ջարդարար, այլ ընդհակա–ռակն վեհանձն է, ինչպէս կ'ըսեն Սէյ–տիւլպահրի մէջ իր ոտքը եւ թեւը կորսնցնող Զօր. Կուրօն եւ նման Ֆը–րանսացիները:

Եթէ Թուրքը ջարդարար ըլլար, մէկ հատիկ քրիստոնեայ չէր մնար Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլա–վիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Ալպանիոյ մէջ որոնք դարերով մնա–ցին իր սուրին տակ: Այդ ազգերը ո–րոնք այսօր անկախ պետութիւններ են, տղամարդ եւ վեհանձն Թուրքին շնորհիւ է որ կրցան պահել իրենց գոյութիւնը: Այնպիսի ատեն մը երբ միայն ուժը կը տիրապետէր եւ Եւրո–պան կը դողար իրմէ, Թուրքը չդպաւ խիղճերու, հաւատալիքներու եւ ազգութեանց: Փոքրամասնութիւն–ները զորս մենք հարիւրաւորտարիներ առաջ պահպանեցինք հոգածութեամբ, քաղաքակիրթ աշխարհը դեռ հիմա կ'աշխատի պաշտպանել Ազգերու Դաշնակցութեամբ, եւ չի յաջողիր:

Հարիւրապետը կ'ուզէր որ ցնծու–թեամբ ընդունէինք թշնամի զօրքերը որոնք Պոլիս մտան եւ հազարումէկ ծայրայեղութիւն գործեցին: Եթէ հիւսիսային Ֆրանսայի քաղաքները տօնակատարութեամբ ընդունէին պա–տերազմի ատեն հոն մտնող գերման զինուորները, հարիւրապետը կրնար ուզել որ մենք ալ նոյն ձեւով դիմա–ւորէինք զիրենք:

Այս ամառ, երբ Կալաթա Սարայի սկաուտներուն հետ Մարսիլիա գա–ցինք, մաքստան ոստիկ. զինուոր չաւուշ մը մեծ համակրանքով ընդու–նեց մեզ եւ ընկերոջը հետ խօսելով շարունակ գովեց Թուրքերը: Եւ երբ մեր խումբէն մէկը սիկարա մը հը–րամցուց, չաւուշը ըսաւ իր ընկերոջ.

— Տեսա՞ր, նայէ թէ Թուրքերը որ–քա՛ն լաւ մարդիկ են:

Այս չաւուշը ընդհ. պատերազմին կռուած է Չանաք Գալէի մէջ, Թրք. սուինի հարուած մը կերած է. գերի ինկած եւ տարիներով ապրած է Անա–տոլուի մէջ: Հակառակ ասոր սիրած է Թուրքերը, որովհետեւ մաքուր սիր–տով ժողովուրդի զաւակ մըն է, իս–կական հերոս մը: Ան, հարիւրապետ Տէյկասի նման խաչակիր մը չէ որ 15 տարի յետոյ իր թունաւոր տողերով քէն ու ատելութիւն սերմանէ ազգե–րու միջեւ»:

ՍԱՄՈՒԼ

«ՊԱՒԷ ՄԸ ԿՕ ՔԻ ԸՄ ՖԸԼԸՆԸ»

»»»·«««

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.).

— «Հիւսիսային Սուրիա (Գամըշ–լու) հաստատուած քրտախօս մեր հայրենակիցներն են որ կ'ըսեն. Պաւէ մը կօ քի ըմ ֆըլըն՝ «Մեր հայրերը ըսին թէ մենք Հայ ենք», ու իրենց լեզուով ալ, մեր խորագիրը:

Եւ տարիներ տարիներ, շարունակ, հայրերու կողմէ աւանդուած այս բառերը, բաւական եղած են անոնց ինքնաճանաչումին:

Այսպէս, ցեղային գիտակցութիւ–նը դարերու ընթացքին, մտածումով մը միայն տոկացեր է դարերու կար–միր զարհուրանքին դէմ, մնացեր է անխեղդ ու անզգետնելի դաժան մի–ջավայրի մը յարապիրկ շղթաներուն մէջ:

Մինչեւ այսօր ալ մեծ եղեռնէն բը–սան տարի վերջ տակաւին, անապատ–ներէն յանախ հայ տղաներ կուգան որոնք իրենց անունն իսկ չեն գիտեր: Ոչ մէկ նշոյլ անցեալի յիշողութենէն. բայց իրենց տէրերու բարկութեան պահուն արտասանած մէկ բառ՝ էր–մէն, երբեմն անարգանքի իմաստով նոյն իսկ, բաւական կ'ըլլայ անոնց մէջ արթնցնելու ցեղային խորհուրդի անբացատրելի սարսուռները:

Հայ ժողովուրդը տիրացաւ այդ ժառանգին:

Հիւս. Սուրիոյ շրջանին մէջ մօտ 5000 է թիւը քրտախօս Հայերուն, ո–րոնք կեդրոնացած են ընդհանրապէս Գամըշլուի մէջ:

Քանի մը տարի առաջ համազգային հանգանակութեամբ մը հաւաքուած գումարներով Թէլպրաքի մէջ երկու գիւղեր հիմնուեցան: Խնամատարա–կան մարմինը կազմուած էր մեծ մա–սամբ գործին անտակ եւ ապիկար մարդոցմէ որոնք այդ գործին կազ–մակերպութիւնը յանձնեցին անբարե–խիղճ ձեռքերու:

Ընտրուած վայրի անպատեհու–թեանց եւ անյարմարութեանց մասին եղած դիտողութիւնները որոշ մար–միններու եւ ներկայացուցիչներու կողմէ, նկատուեցան դիտումնաւոր եւ նպատակաւոր:

Որքան կը յիշենք հազարաւոր անգլ. ոսկի ծախս մը եղաւ··· վասն ոչնչի:

Հողին բնական ամլութեան եւ անձ–րեւներու չգոյութեան պատճառով, հետեւանքը այն եղաւ որ երկու տարի վրայէ վրայ այնքան տքնաջան եւ տա–ռապայման աշխատանքով հերկուած ու ցանուած ընդարձակ ցանքերը փը–ճացան:

Անկէ վերջ լքուեցան գիւղերը եւ գիւղացիները գացին իրենց օրապահի–կը ճարելու այս ու այն աղայի հողին վրայ իբրեւ մշակ:

Սպառուած գումարին հետ սպառե–ցաւ նաեւ հետաքրքրութիւնը մեծ ա–զաներուն դէպի այս Հայերը: Արդ–ուակից կաթողիկոսն ալ տակաւին քա–նի մը օր առաջ առիթ եւ ժամանակ ունեցաւ այցելելու այդ շրջանները, տեսնելու համար իր լքուած հօտը:

Այսօր սակայն անոնք դարձեր են արդէն ինքնաբաւ այդ շրջանին մէջ: Սեւ հաց մը ճարելէ վերջ, անոնք ան–ցեալ տարի շինեցին իրենց եկեղեցին: Ոչ մէկ արտասահմանեանօժանդակու–թիւն ստացան: Նոյն անտարբերու–թիւնը ցոյց տուին նաեւ Սուրիոյ կեդրոնները:

Եկեղեցիի շէնքն էր որ կը ծառայէր իբրեւ դպրոց իսկ հիմա որ 300 աշա–կերտներ ունին ահա կը կառուցանեն եւ դպրոցը:

Միակ մարմինը որ ցարդ հետա–քրքրուեր է այս շրջանով ընդհանրա–պէս եւ Գամըշլուի շրջանով մասնա–ւորապէս, Ս. Օ. Խաչն է: Այս ձեռ–նարկին առթիւ եւս, ինչպէս մեր աշ–խատակիցը կը տեղեկացնէ մեր այ–սօրուան թիւի թղթակցութեամբ, Ս. Օ. Խաչը իր նիւթական եւ դրական աջակցութիւնն է ցոյց տուած»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (27)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Սըր Ճօն լօգարան մտնելէն քան վայրկեան յետոյ արդէն հագուած էր, եւ տեսնենք օդը իր հետ ինչ կը բերէ խորհելով դուրս ելաւ:

Մտածեց նախորդ օրուան նաւապետ Օրլաֆ Նէլըընի խցիկին մէջ ունեցած ճաշի մասին, եւ ընդունեց որ խկա–պէս պատուական ճաշ մըն էր: Ցետոյ սկսաւ ուրիշին քիչ մը աւելի խմել, եւ թերեւս այդքան շատ քննանալուն պատճառը ուրիշին էր, բայց անիկա այդքան ուրիշին նպատակի մը համար խմած էր,— խորհելով թէ զօրաւոր ըմպելը կը բանայ նաւապետին բերա–նը: Կը յուսար այդպիսով իր երկ–րային աչքերուն առջեւ երկինքի դուռները բացուած տեսնել: Եւ սա–կայն նաւապետ Նէլըըն ուրիշին ջուրի պէս կը խմէր եւ բնաւ չէր ազդուիր: Գէթ պարկելու գացած ատեն, այդ եղած էր իր համոզումը:

Խօսած էին, օ՜հ, ո՛րքան խօսած էին եւ սակայն բոլոր այդ խօսակցութեան ընթացքին չկրցաւ նաւապետ Նէլըը–նին բերանէն բան մը առնել Զարա Հայաթի, իր եղբօրը, կամ «Կլօրիա»ի յանկարծական մեկնումին մասին. բո–լոր ուղղակի հարցումները դիւանա–գիտական հրաշալի դարձուածքով մը կը փոխէր: Նախապէս Սըր Ճօն նա–ւապետին խօսքերը շատ քիչ հետա–քրքրութեամբ մտիկ կ'ընէր, եւ սա–կայն անիկա լաւ զրուցող մըն էր, փոթորկաշունչ ծովու պատմութիւն–ներ ունէր, որոնց անձանձրոյթ եւ եր–կար ատեն կրնաս ունկնդրել: Նաւա–պետ Օրլաֆ Նէլըըն իր ծովային կեանքը սկսաւ Շուէտական առագաս–տանաւի մը մէջ պզտիկ հասակէն, ո–րովհետեւ ծնունդով Շուէտացի էր, յետոյ Անգլիա գաղթեց, լեզուն սոր–վեցաւ, յետոյ դարձաւ առագաստա–նաւի մը մէջ մտաւ: Վտանգալից կեանք մը անցուցած է. իր արկածա–խնդրութիւնները այնքան շատ են, որ պատմելու համար շաբաթներ պէտք են: Սակայն անոնք որ Սըր Ճօնի պատմեց ուրիշին խմելու ատեն այնքան շահեկան էին որ նշանաւոր վիրաբոյժը գրեթէ միւս բոլոր բանե–րը մոռցաւ եւ այս յանդուգն ու կար–գապահ նաւաղներուն ծովուն վրայ ունեցած վտանգալից ճամբորդու–թիւններու մասին մտածեց: Վերջա–պէս այն համոզումին եկաւ թէ նա–ւապետ Օրլաֆ Նէլըըն ինչ որ ալ ե–ղած ըլլայ՝ ան քաջ մարդ մըն էր, անընկճելի ոգիով եւ լաւագոյն ու փորձառու նաւապետ մ'ը:

Սըր Ճօն երբ սրահ մտաւ, տեսաւ որ նախաճաշը պատրաստ է եւ սպասաւոր մըն ալ կը սպասէր:

— Բարի լոյս, մատակարար, ես առաջի՞նն եմ, հարցուց:

— Ոչ, պարոն, վերջինն էք:

— Ո՜հ:

— Քիչ մը բրինձէ ապուր կ'ուզէ՞ք, պարոն:

— Շնորհակալ եմ:

— Ցետոյ ձո՞ւկ թէ խոզի երշիկով հաւկիթ կ'ուզէք, կամ երկուքն ալ կ'ուզէ՞ք, պարոն:

— Մենակ ձուկ կ'ուզեմ, մատա–կարար, ըսաւ Սըր Ճօն, յետոյ խնդա–լով աւելցուց. կարծեմ տակաւին չեմ վարժուած այսպէս կոչուած «նաւու ախորժակին»:

— Այդպէ՞ս է պարոն, ըսելով մա–տակարարը մեկնեցաւ:

Սըր Ճօն նախաճաշը դեռ չէր վեր–ջացուցած, երբ մատակարարը ներս մտնելով ըսաւ.

— Օր. Հայաթին յարգանքները, պարոն, ուրախ պիտի ըլլայ եթէ նա–խաճաշերնիդ լրանալէ յետոյ, նաւուն տախտակամածին վրայ զինքը տեսնե–լու երթաք:

— Շնորհակալ եմ, մատակարար, խնդրեմ ըսէք Օր. Հայաթին որ քանի մը վայրկեանէն իր մօտ պիտի ըլլամ:

Սըր Ճօն սկսաւ աճապարանքով նա–խաճաշը լրացնել. կը փափաքէր տես–նել օրիորդը որ գիշեր մը առաջ իր խցիկին մէջ բանտարկուած էր: Նա–խորդ իրիկուան պատահարներու մա–սին ի՞նչ պիտի ըսէր: Արդեօք նաւուն ետ դառնալու հրաման տուա՞ծ էր, որ ինք կարենար ցամաք ելլել: Պիտի բացատրէ՞ր թէ ինչու նաւապետը ճամբայ հանած էր նաւը, թէ պարապ պատճառաբանութիւն մը պիտի գտնէր: Ասոնք եւ ասոնց պէս կարգ մը հարցումներ կը փափաքէր ուղղել Կլօրիա գրօսանաւուն գեղեցիկ տիրու–հիին:

Նախաճաշը լրանալէն վերջ երբ Սըր Ճօն կը պատրաստուէր վեր՝ տախ–տակամածը ելլել, սրահին ծայրէն դուռ մը բացուեցաւ եւ հիւանդապա–հուհին ներս մտաւ: Սըր Ճօն անոր դարձաւ եւ բարեւելէ յետոյ հիւան–դին մասին հարցուց:

— Այս առաւօտ շատ աւելի լաւ է, Սըր Ճօն, լաւ նախաճաշ մը ըրաւ: Տարօրինակ արագութեամբ կ'ապա–քինի այդ երիտասարդը: Երէկ իրի–կուն իր հետ խօսած միջոցիս քիչ մը զարմացայ, կ'աշխատէր անկողնին մէջ նստիլ, նոյնը կրկնեց այս առաւօտ ալ:

— Հըմ, վերջը պիտի խօսիմ անոր հետ, ըսաւ Սըր Ճօն ժպտադէմ: Այժմ ներեցէք, հիւանդապահուհի, երթամ, իր քոյրը պիտի տեսնեմ:

Հրաշալի առաւօտ մըն էր, արեւին ճառագայթները կը փայլէին, երկին–քը գոց կապոյտ գոյն մը առած էր: Առաւօտեան այդ գեղեցկութիւնը մէկ բանով կը խանգարուէր, ան ալ ուժ–գին հովն էր որ ծովը քիչ մը կը փո–թորկէր:

Սըր Ճօն թօքերը ուռեցուց, յետոյ սկսաւ իր հիւրը փնտռել, որ գրեթէ մէկ անդամէն աչքին զարկաւ, նստած էր աթոռի մը վրայ, արեւուն մէջ եւ գիրք մը կը կարդար:

Եւ որովհետեւ հոն իրենցմէ զատ ուրիշ մէկը չկար, եւ աղջիկն ալ գիր–քը կարդալով էր զբաղած, պատեհու–թիւնը ունեցաւ ուրեմն Զարա Հա–յաթի մասին իր անմիջական տպաւո–րութիւնը ստանալ:

Այո, աներկբայ էր որ ան իր մինչեւ այժմ տեսած բոլոր կիներուն գեղեց–կագոյնն էր: Գլուխի ոսկեայ վարսե–րէն սկսեալ մինչեւ նուրբ եւ փափուկ ոտքերը կատարելապէս համաչափ էին:

Կարելի՞ էր միթէ որ այդքան գե–ղեցիկ կերպարանքին ետեւ, այդ կա–տարելատիպ մարմնին ներսը նենգ եւ չարամիտ սիրտ մը պահուըտած ըլ–լար: Իր աչքերը կ'ըսէին թէ կարելի բան չէ, բայց սիրտը գիտէր որ բա–ցատրութեան կարօտ շատ մը բաներ կային, որոնք դեռ անլոյծ կը մնային:

(Շար.)

ԻՏԱԼԻԱ – ԱՆԳԼԻԱ փութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ երէկ, Լոնտոնի մէջ: Խաղը այնքան հետաքրքրութիւն շարժած էր որ, Իտալիայէն Լոնտոն գացած էին 10,000 հոգի, իսկ ներկաներուն թիւը 90,000ի կը հասնէր սկիզբէն իսկ: Փարիզէն ալ բազմաթիւ մարզիկներ գացած էին, առաջնորդութեամբ պատուոյ դասակարգի խումբերուն: Մանրամասնութիւնները վաղը:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ դիւանատուներուն մէկ մասը բռնուեցաւ պուլկարական ոստիկանութեան կողմէ: Այս առթիւ երեւան հանուեցան նաեւ բազմաթիւ զէնքեր, ռումբեր եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ:

ԱՀԱԲԵԿԻՉ ՄԸ, Կրաթիչէֆ, որ մեղսակից կը համարուի խռովութեան դաւադրութեան եւ Հունգարիայէն Ռումանիա փախած էր, ձերբակալուելով յանձնուեցաւ Եուկոսլավիոյ:

ՄԹԱՎԻՑՔԻԻ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ դեկտեմբեր 31: Երրորդ երկարաձգումն է այս:

Առջի օր դէմ դիմաց հանուեցան Պայոնի քաղաքապետը՝ Կառա եւ «Լա վոլոնթէ»ի տնօրէնը, Տիւպառի: Այս առթիւ նոր եւ աւելի ծանրակշիռ յայտնութիւններ երեւան հանուեցան առաջին ամբաստանեալին դէմ:

2500 ԹՈՒՐՔԵՐ Քոնսթանցայէն պիտի փոխադրուին Թուրքիա եւ Մերսին: Վերջին մէկ ամսուան ընթացքին 25,000 Թուրքեր հասած են Թուրքիա:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԳԻԾԷՆ ԴՈՒՐՍ հանելու համար երկու դաւեր սարքուած են Փարիզ – Տէօնքէրք ճամբուն վրայ: Առաջին դաւը երեւան հանուեցաւ նոյեմբեր 8ին, երբ գործաւոր մը դիտեց որ երկաթ ձող մը սղոցուած է քանի մը մեթրի վրայ: Հակառակ հաստատուած հսկողութեան, նոյն ձեռնարկը երկրորդ անգամ կրկնուած էր նոյեմբեր 11ին: Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս խորհրդաւոր դաւադրութեան մասին:

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՏՈԼԱՐ արժողութեամբ ոսկի եւ գոհարեղէններ գտնուեցան Մոսկուայի մէջ, ստորերկրեայ երկաթուղիի շինութեան առթիւ: Բոլորն ալ խնամով պահուած էին սնտուկներու մէջ, յեղափոխութեան օրերուն: Իսկ Լէնինկրատի մօտ, Լակոտայի լիճին մերձակայ անտառին մէջ, երեւան հանուեցան բազմաթիւ հազուագիւտ դրամներ, որ կը պատկանին 11րդ դարուն: Այս թանկագին գանձը կը բաղկանայ 11,000 կտորներէ, որոնց մէջ կան իտալական, դանիական, չեխական, սաքսոնեան, ինչպէս եւ արեւելեան դրամներ:

ՏՈՒՄԷՐԿ–ԷՌԻՕ միջադէպ մը կը գրաւեցնէ մամուլը, նախորդ դահլիճին հրաժարումէն ի վեր: Տեղական թերթ մը Տումէրկի բերնով մեղադրանքներ գրի առած էր Պ. Էրիոյի դէմ: Այս վերջինը ցայրանալով զեկոյց մը հրատարակեց, ուր բացորոշապէս կը հասկցնէ թէ նախորդ վարչապետը կ'ուզէր Մաք Տոնըլտի օրինակին հետեւիլ, նախապէս առժամեայ վարկ մը ապահովելով եւ յետոյ Երեսփ. Ժողովը լուծելով: Երբ այս յայտնութիւնը ցոյց տուին, Պ. Տումէրկ յայտարարեց թէ իր խօսակցութիւնը սխալ արձանագրած են եւ թէ չպիտի պատասխանէ Պ. Էռիոյի վերագրումներուն:

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ պիտի տօնուի յառաջիկայ գարնան: Տօնակատարութեանց յայտագիրը պիտի կազմուի Նոյ. 21ին, մասնակցութեամբ բոլոր պաշտօնական եւ անհատական հաստատութեանց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ առեւտրական պայմանագրութիւնը ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ: Այս դաշնագրին համաձայն, Թուրքիայէն ուղղակի դէպի Յունաստան արտածումներուն հարիւրին 50ը պիտի վճարուի յունական ապրանքներով, 20ը այն երկիրներու ապրանքներով որ չահաւոր են Յունաստանի համար, իսկ մնացեալ 30ը դրամով:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՐԾԻՒ ենթակոմիտէութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Քաշանի սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մշօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն վճռաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 181, Cours Lafayette, *«Զարդարեան» Դրադարանը: Նիւթ՝* Ինչու Դաշնակցական եղանք:

ՌՈՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ: Կը հրաւիրուին համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ակնունի» ենթակոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ, 15 նոյեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, Պ. Փիլոեանի սրճարանի սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ: Նիւթ ունենալով՝ Հայ կեանքը, ներկայ քաղաքական կացութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը: *Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

17 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը

Horlogeի շքեղ ու մեծ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Orchestre «La Renaissance»*ի, փրոֆէսէօր* V. Matheo*ի եւ Պ. Ստեփանի* (champion des danses professionnelles):

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Նաղ. — 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Արմ. — 694:
ՎԵՋԻՆ, Դ. Կ. — 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պ. — 140:
ՔՐԵՍՓԻՆ, Կ. Ֆ. — 35:
ՍԷՆ ՔԼԷՐ, Գ. Ս. — 35:
ՔՐԷՕԶՕ, Յ. Ա. — 35:
ՓՐԻԷՍԹ, Ս. Շ. — 70:
ԱՆԻԷՌ, Ղ. Մ. — 140:
ՌՕՄԱՆ, Ս. Պ. — 105.25:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Կ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ բժշկական դասախօսութիւն ընկերուհի Սաթենիկ Մալխասեանի բնակարանին մէջ, Sentier de la Roux, Bagneux, *18 Նոյեմբեր կէս օրէ ետք ժամը 3ին:*

Կը խօսի՝ Բժ. ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 18ին, յետաձգուած է: Հանդէսի օրը կը յայտարարուի մօտ օրէն:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 15 Նոյեմբեր, հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 5ին, Café Noailles*ի սրահին մէջ: Օրակարգ.— խորհրդակցութիւն տարեկան երեկոյթ – պարահանդէսի շուրջ:*

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ազգ. կեդր. վարչութիւնս քաղաքիս բոլոր հայրենակցական միութիւններ հրաւիրած է 18 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ազգ. առաջնորդարան, խորհրդակցելու եւ վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար կարգ մը կարեւոր հարցերու մասին: Ուստի կը խնդրուի իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն իր կողմէն գրաւոր կերպով լիազօրուած երկու անդամներ ղրկել սոյն նիստին: Եթէ կան Հայր. Միութիւններ որոնք չեն ստացած հրաւիրագիր՝ կը խնդրուի ներկայ իլլ այն նկատէք:

Ազգ. կեդր. վարչութիւն

Գործ կը փնտռէ

ՏԻԿԻՆ մը գործ կը փնտռէ տան մէջ իբրեւ վարժուհի կամ մանկապարտիզպանուհի, գիտէ անգլերէն եւ հայերէն.

Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄՕՏ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pension*ով, երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ:*

Դիմել խմբագրութեան:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԻԷՆԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ տարեկան պարահանդէսը՝ տեղի կ'ունենայ

16 *ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ* 12

8, Rue Jean-Goujon*ի գեղեցիկ սրահին մէջ*

կը խնդրուի բոլոր Միութիւններէն նկատի առնել սոյն թուականը

Մանրամասնութիւնները յաջորդով պիտի յայտարարուին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՌՈՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ–ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ Մ. ՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17ին ՔՕԼՊԷՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ՝ ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՖԻՕՏՕՐՕՎՆԱՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— *Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ,— Խնամք տարեկաններուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ* (Հայաստանէն).— *Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ,— Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ չորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:*

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը *Ֆրանսա՝* 20 *Ֆրանք, արտասահման* 25 *Ֆրանք:*

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ ՎԵՑԵՐՈՐԴ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ «Եւս մի հին թատերգութիւն», Յ. ՁԱՒՐԵԱՆ՝ «Սայեաթ Նովա» (վերջ), *ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները»* (վերջ), *Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցեան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. դեսպանը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը»* (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւններ, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, *Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն:* Գիրք եւ մամուլ, *Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ՁԱՒՐԵԱՆ:* Խմբագրութեան կողմից, Յաւելուած՝ *Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»*, Նկարներ:

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները:

S. VRATZIAN

13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis – Robinson (Seine), France:

«*ՎԷՄ*»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, **17 Rue Damesme**, PARIS (13e):

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ
ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000	Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ	50 ֆր.
1000	Ծաքթիւր »	50 »
1000	Առեւտրական քարտ	40 »
1000	Պահարան, ճերմակ	40 »
100	Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով	50 »
1000	Թռուցիկ – ծանուցում	35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ

ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՊՐԱԿԸ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

17, Rue Damesme – PARIS (13e) կամ հեռախօսել՝ **Glacière 15 – 70**

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քօնսէրներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄՊԱԶ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:

Ամիսը՝ **15** *Ֆրանք:*

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ պնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՓՈՒԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ **SOMYL**ով: Բուրոն եւ պրին. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում: Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ: Կ'ընդունի 9 – 12 եւ 2 – 7

126, Boulevard Sérurier, Paris (19e)

Métro: Danube Autobus: M. & BH.

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԷՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ իրք. շէնք. ծառատուներ, ԿԱՐ ՏԸ ԼԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու. բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ **Tolbiac**

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ – **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ **ODÉON 76-22**

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09-95.

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարոնի բոլոր տեսակէն 1.75

KUSMI-THÉ

Եթէ կ'ուզէք իսկական եւ համով թէյ խմել, պահանջեցէք ձեր նպարավաճառէն համբաւաւոր KUSMI *վաճառանիշով* ռուսական, սէյլանի, չինական, ֆրանսական, անգլիական եւ զանազան տեսակի թէյերը:

Մեծաքանակ ապսպրանքներու համար դիմեցէք մեր միակ Հայ ներկայացուցիչին՝ **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, PARIS **(13e)**

Tél. GOB. **55-87**

Նմոյշները կը տրուին ձրի

ՎԶՆՈՑ (*քաշ – քոլ*), ՓՈՒԼ – ՕՎԷՐ

եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով:

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոքրիկ արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme. PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	[illegible] ֆրանք	50 ֆրանք	[illegible] ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — VENDREDI 16 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2653

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԵՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

»»»··«««

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ հաւաքական ծրագիր մը մշակուած է Ժընեւի մէջ, վերջնապէս հաշուեյարդարի ենթարկելու համար Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութիւնը, որ ահ ու սարսափ կը սփռէր 1894էն ի վեր:

Պուլկարիոյ անմախընթաց եւ համատարած գործողութիւնները, խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւններն ալ այդ կ'ապացուցանեն:

Երեւութապէս, այդ գործողութեանց նպատակն է երեւան հանել Մարսէյլի դէպքին բոլոր ծալքերը, քանդելով Խրուաթներու դաւադրական ցանցերը եւ կաշկանդելով բոլոր պատասխանատուներն ու մեղսակիցները:

Բայց, կը թուի թէ իրականին մէջ, շատ աւելի ընդարձակ է ծրագիրը: Վճռական հարուած մը պիտի իջնէ նաեւ Մակեդոնական Կազմակերպութեան, քանի որ հաստատուեցաւ թէ Մարսէյլի հարեւիչը Մակեդոնացի մըն էր, երկու անգամ մահուան դատապարտուած եւ յետոյ Խրուաթներուն միացած:

Արդէն օրէնքէ դուրս հռչակուած՝ իր իսկ երկրին՝ Պուլկարիոյ մէջ, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը անհնարին կացութեան մը մատնուած էր ամիսներէ ի վեր, երբ ծագեցաւ Մարսէյլի դէպքը:

Պ. Կէորկիեւ, Պուլկարիոյ նոր դիկտատորը, այնքան խիստ միջոցներ տնօրինած էր որ, նոյն ինքն Իվան Միխայլով, կազմակերպութեան աւարկու հրամանատարը, հարկադրուեցաւ Թուրքիա փախչիլ իր կնոջը հետ — նոյնպէս ահաբեկիչ — եւ այժմ կը գտնուի Գասթէմունի (եթէ ճիշդ են տրուած լուրերը):

Նոր կառավարութեան առաջին գործը եղաւ պաշարման տակ առնել եւ ոչնչացնել Մակեդոնացիներուն միջնաբերդը կամ արծուեբոյնը, Փէթրիչի գաւառը: Գործողութիւն մը, որուն չէր համարձակած դիմել պուլկարական ուրիշ որ եւ է դահլիճ:

Այս գործողութեան տարողութիւնն ու ծանրութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ՝ Փէթրիչի գաւառը պետութիւն մըն էր պետութեան մէջ: Պետութեան պաշտօնեան չէր կրնար անվտանգ ոտք կոխել այնտեղ, եւ պուլկար զինուորը չէր կրնար գնդակ արձակել անպատիժ:

Թառած՝ անմատչելի բարձունքներու վրայ, ծանօթ՝ այդ երկրամասի բոլոր գաղտնիքներուն, կոյս անտառներէն մինչեւ անդնդախոր ձորերն ու աւարկու քարայրները, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը կը գործէր տիրաբար, իր ցանցերը տարածելով ամբողջ երկրին մէջ:

Եթէ որ եւ է թղթակից ուզէր տեսակցիլ հրամանատարին հետ, կ'ընդունուէր միայն աչքերը կապելու պայմանով, ինչպէս եղաւ «Թայմզ»ի թղթակցին, 1924ին:

Չկար պետական պաշտօնատուն մը, ուր իր «աչք»ը չունենար կազմակերպութիւնը:

Յաճախ, կազմակերպութիւնը ինքն էր զսպանակը այս կամ այն պաշտօնատան կամ պաշտօնեային:

Տուրքեր կը գանձէր ոչ միայն բուն Փէթրիչի շրջանին մէջ, ուրիշ պարտականութիւններ ալ դնելով բնակիչներուն վրայ, այլ եւ տարբեր վայրերու մէջ, ուր որ կրնար հասնել իր թաթը: Բաժին ունէր ծխախոտի կամ արմտիքի բերքէն, եւ պարբերաբար կը դիմէր մեծագումար հանգանակութեանց, որոնց շատ քիչերը կը համարձակէին ընդդիմանալ: (1924ին քսան միլիոն լէվա պահանջեցին Սոֆիայի Հրեաներէն, իսկ ութ միլիոն՝ Հայերէն, նախապէս կազմելով իւրաքանչիւր հարուստի վճարելիքը):

«Յառաջ»ի ընթերցողները պարբերաբար մանրամասն տեղեկութիւններ ստացած են այս աւարկու կազմակերպութեան կեանքի եւ գործունէութեան մասին, եւ նոր շարքի մը կը հետեւին այս միջոցին:

Ուրեմն, մենք պիտի ամփոփուինք անոր վերջին տարիներու կեանքին վրայ:

Կազմակերպութիւնը հարկադրուած էր անկարելին փորձել եւ ելք մը գտնել, Մակեդոնիոյ համար, որ մեծ պատերազմէն վերջը բաժնուեցաւ Եուկոսլավիոյ եւ Յունաստանի միջեւ:

Այդ դերմարդկային պայքարին մէջ, Մակեդոնացիները ի զուր քարին կը զարնէին իրենց գլուխը: Բոլորովին անպատ էր քաղաքական կացութիւնը:

Որ եւ է յեղափոխական–դաւադրական ձեռնարկ՝ անմիջապէս տեղի կուտար ոչ միայն դրացիներու, այլ եւ մեծ պետութեանց դեսպաններու բողոքին: Նոյն իսկ սպառնալիքներ պակաս չէին: (Սերպիական բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէր երկու ժամէն Սոֆիա խուժելու, եթէ աւելի մեծերը արտօնէին):

Այս պայմաններուն մէջ, ներքին վէճերը, պառակտումներն ու տեսակէտի տարբերութիւններն ալ թունաւորեցին մթնոլորտը: Եւ ահռելի ջարդ մը, կատաղի եղբայրասպանութիւն մըն էր որ սկսաւ մասնաւորապէս 1924ին, երբ ներքին դաւադիրներ սպաննեցին կազմակերպութեան վարիչը, Թոտոր Ալէքսանտրով:

Այդ օրը, վրէժխնդիրները քանիչորս ժամուան մէջ ոչնչացուցին բոլոր դաւադիրները, Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն մինչեւ խմբագիրներն ու գործիչները, եւ միայն մէկ պատասխանատու վարիչ յաջողեցաւ պրծիլ, լեռնէ լեռ իյնալով:

Յետագային, սպաննուեցաւ նաեւ նոր վարիչը, Զօր. Փրոթոկէրէվ, եւ գերագոյն պետ հռչակուեցաւ Իվան Միխայլով, որ կը գործէր մինչեւ իր փախուստը:

Եղբայրասպանութիւնը այնուհետեւ ալ շարունակուեցաւ անողորմաբար, կազմակերպութեան երկու թեւերուն միջեւ: Օր չէր անցներ որ մէկն ու մէկը չիյնար Սոֆիայի փողոցներուն կամ գաւառի մէջ:

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

12,000 ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ, ՄԷԿ ՀԱՐՈՒԱԾՈՎ

»»»··«««

8000ը վար դրուած են առժամապէս

»»»··«««

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ԽԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քանի մը օրէ ի վեր, Ռումանիոյ Ապահովութեան տեսչութիւնը եւ ոստիկանութիւնը լարած էին իրենց բոլոր ուժերը, հետապնդելու համար մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականներ: Այս գործողութիւնը յանգեցաւ անհամար ձերբակալութեանց, որոնց նմանը չէ տեսնուած Ռումանիոյ մէջ: Ահաւասիկ օրուան լուրերը, քաղուած՝ զանազան աղբիւրներէ.—

ՊՈՒՔՐԷՇ, 14 նոյեմբեր (Հաւաս).— Նմանը չտեսնուած հետապնդումներ եւ ալտուռ տեղի ունեցան այսօր, մասնակցութեամբ ոստիկանութեան, ոստիկան–զօրքին եւ բանակին: Քաղաքին կեդրոնը զինուորներու շղթաներ բռնած են գլխաւոր փողոցները, մինչ ոստիկանները ինքնութեան թուղթ կը հարցնեն անցորդներուն: Անոնք որ չեն կրնար անմիջապէս ապացուցանել իրենց ինքնութիւնը, ոստիկանութեան կեդրոնը կը փոխադրուին: Այս վիթխարի գործողութիւնը տարածուած էր ամբողջ Ռումանիոյ մէջ, երեւան հանելու համար բոլոր կասկածելիները եւ անկանոնները: Տասներկու հազար ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան: Ութ հազար հոգի առժամապէս վար դրուեցան: Պուքրէշի մէջ վար դրուած կասկածելիներուն թիւը այս իրիկուն կը հասնէր երկու հարիւրի: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ օտարականներ որոնց ինքնութեան թուղթերը անկանոն են եւ որոնք Ռումանիա մտած են խարդախութեամբ: Արդէն իսկ հաստատուած է թէ շատերը պատկանած են կամ տակաւին կը պատկանին խրուաթական կամ մակեդոնական ահաբեկչական կազմակերպութեանց:

Այս աննախընթաց գործողութիւնը որոշուեցաւ իբրեւ հետեւանք եօթը օտար նշանաւոր ահաբեկիչներու ձերբակալութեան, որ տեղի ունեցած էր վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին:

⁂ «Ժուռնալ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ նոյն թուականով.—

Ապահովութեան Տեսչութիւնը այսօր ձերբակալեց երկու խրուաթ ահաբեկիչներ, Անտրէ Ռատիչէֆ եւ Թէոտոր Սէվա, որոնք բնակած են Եանէա Փուսթայի հռչակաւոր ագարակին մէջ (խրուաթ դաւադիրներու բոյնը, Հունգարիա): Այդ կեդրոնին փակումէն յետոյ, կազմակերպութեան բոլոր անդամները հարկադրուեցան փախչիլ, հետապնդուելով ոստիկանութեան կողմէ: Անոնք Ռումանիա ապաստանեցան և ձերբակալուելով փոխադրուեցան Պուքրէշ: Քննութիւնները կը շարունակուին: Երկու կալանաւորները Եուկոսլավիոյ պիտի յանձնուին:

Պուլկարիոյ Քէօսթէնտիլ քաղաքին եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կատարուած քննութենէն յետոյ, պուլկարական ոստիկանութիւնը մակեդոնացի կնոջ մը քով գտաւ մեծ քանակութեամբ զէնքեր, պայթուցիկներ եւ ռազմանիւթ: Երեւան հանուեցաւ նաեւ մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան մը կորիզը: Ոստիկանութիւնը կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարեց: Կարգ մը անդամներ Ռումանիա փախած ըլլալով, լուր տրուեցաւ այդ երկրի ոստիկանութեան եւ ամէն միջոց ձեռք առնուեցաւ փախստականները բռնելու համար: Ընդհանուր ալտուռ մը տեղի ունեցաւ այսօր, Պուքրէշի գլխաւոր փողոցներուն մէջ: Արդիւնքը շատ գոհացուցիչ կ'երեւայ: Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ ոստիկանութեանց սերտ գործակցութեան շնորհիւ, կը յուսացուի ոչնչացնել ահաբեկչական բոլոր կեդրոնները եւ անմիջապէս ձերբակալել կասկածելի մարդիկը:

⁂ Դարձեալ Պուքրէշէն կը հեռագրեն անգլիական թերթերու.

Քաղաքը սպառազէն բանակատեղի մը դարձած է: Այսօր ձերբակալուեցան 3000 մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականներ, որոնց մէջ կը գտնուին հինգ հարիւր կիներ: Պուքրէշի ամբողջ պահակազօրքը շարժման մէջ դրուած էր, օգնելու համար ոստիկանութեան: Ամենամեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ ձերբակալուած անձերու անուններու մասին: Այս առտու կանուխ ոստիկանութիւնը եւ զինուորները բռնեցին քաղաքին փողոցները: Ամէն անցորդ պարտաւոր էր իր անձնագիրը ցուցնել: Բոլոր սրճարաններն ու ճաշարանները խուզարկուեցան եւ ամէն յաճախորդ հարկադրուեցաւ ապացուցանել իր ինքնութիւնը: Ժողովուրդը բաւական խուճապի մատնուեցաւ, վախնալով թէ զինուորական դաւադրութիւն մը տեղի կ'ունենայ:

Միայն ուշ ատեն նշդուեցաւ թէ աննախընթաց գործողութեան նպատակն էր գտնել եւ ձերբակալել բազմաթիւ մակեդոնացի եւ խրուաթ յեղափոխականներ, որոնք Պուքրէշ ապաստանած էին, Ալեքսանդր թագաւորին սպանութենէն յետոյ:

»»»··«««

ԼԻԹՎԻՆՈՎԻ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ մասին զրոյցներ կը շրջին ատենէ մը ի վեր: Կ'ըսուի թէ իրեն պիտի յաջորդէ արտաքին գործավարութեան բարձր պաշտօնատարներէն Սթամանիակով: Գլխաւոր պատճառն է՝ արտաքին գործավարին եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ տիրող տարակարծութիւնը՝ յեղափոխական քարոզութեան մասին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. ժողովին լուծման լուրերը կը հաստատուին: Հեռագրի մը համաձայն, արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին նոր ընտրութեանց համար:

ՀՌՈՄԻ ֆրանսական դեսպանը, որ Փարիզ կանչուած էր, իր պաշտօնատեղին կը վերադառնայ մասնաւոր հրահանգներով: Շուտով արտաքին նախարարն ալ Հռոմ պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ (ինչպէս ծրագրած էր հանգուցեալ Պ. Պարթու):

Հ.Յ.Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինը բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար

—.—

ԳՈՒՄԱՐԸ ՀԱՍԱԾ Է 75.941 ՏՈԼԱՐԻ

Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի նոյեմբեր 2–6 թիւերը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՏԻԹՐՈՅԻԹ, նոյեմբեր 5.— Երէկ ցերեկին ունեցանք հրապարակային ժողով: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը: Խօսեցան ընկերներ զօր. Սեպուհ, Գասպար Իփէկեան եւ Կ. Թանտրեան: Հանգանակուեցաւ 8000 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՓՈՆԹԻԱՔ, Միչ.— Ունեցանք հրապարակային ժողով: Խօսեցան զօր. Սեպուհ, Գ. Իփէկեան, Թանտրեան եւ Տոքթ. Քէշիշեան: Հանգանակուեցաւ 700 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԻՍԹ ՓՐՈՎԻՏԵՆՍԻ մեր հայրենակիցները եւս կատարեցին հանգանակութիւն՝ ինը անմեղ բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին համար: Հանգանակուեցաւ 245 տոլար:

ՊՐՈՒՔԼԻՆ, հոկտեմբեր 28ին ընտանեկան համեստ խնջոյք մը տեղի ունեցաւ մեր հայրենակիցներէն մէկուն բնակարանին մէջ: Նուագածու Պ. Պաղտասար Պաղտասարեան յայտարարեց, որ իրեն տրուելիք նուէրները ինք կ'ուզէ յատկացնել ինը բանտարկեալներու պաշտպանութեան գործին: Հաւաքուեցաւ այդ նպատակին համար 72 տոլար:

Նոյեմբեր 24ին հանգանակութեան գումարը հասած էր 67,241 տոլարի: Տիթրոյիթի եւ Փոնթիաքի գումարներն ալ հաշուելով (8000 եւ 700), մինչեւ նոյեմբեր 6 ընդհ. գումարը հասած կ'ըլլայ 75,941 տոլարի, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է ներկայ պայմաններուն մէջ:

Այս որոշումները տրուած էին Ժընեւի մէջ

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ՝ պալքանեան վերջին խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, յատկապէս քննեց ահաբեկչական կազմակերպութեանց խնդիրը եւ համապատասխան որոշումները տուաւ, անոնց ոչնչացման համար: Այդ որոշումներու հիման վրայ է որ, միաժամանակ խիստ հետապնդումներու ձեռնարկեցին Եուկոսլավիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ ոստիկանութիւնները սերտ գործակցութեամբ: Իբրեւ առաջին քայլ, ապահով. տեսչութեանց գործունէութիւնը կրկնապատկուեցաւ բոլոր սահմանակից երկիրներուն մէջ: Թէեւ Պուլկարիա անդամ չէ պալքանեան համաձայնութեան, բայց նոյն եռանդով փարեցաւ այս մաքրագործման աշխատանքին: Այդ գործունէութեան առաջին արդիւնքն եղաւ Անտրէ Ռատիչէֆի ձերբակալութիւնը Ռումանիոյ մէջ: Այս Խրուաթը, որ վտանգաւոր ահաբեկիչ մըն է, նախապէս Հունգարիա փախած, ատեն մը խրուաթ յեղափոխական կեդրոնին մէջ գտնուած եւ յետոյ Ռումանիա մտած է կեղծ անցագրով: Քիչ յետոյ ձերբակալուեցաւ երկրորդ փախստական մը, ինչպէս գրուած է վերը:

Միեւնոյն ատեն, պուլկարական ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները, երեւան հանեց բազմաթիւ թուղթեր, զէնքեր եւ ռազմանիւթեր, մասնաւոր տուներու մէջ: Ձերբակալուեցան բազմաթիւ կասկածելիներ, որոնց կարգին խրուաթ գործիչ մը, Տոքթ. Վորքափիչի, որ Պուլկարիա ապաստանած էր Մարսէյլի մահափորձէն անմիջապէս վերջը: Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց նաեւ բազմաթիւ զարհուրելի դէպքեր: Այսպէս, մակեդոնական կազմակերպութիւնը, որ ապօրէն հռչակուած է, իր հետքերը կորսնցնելու համար խմբովին սպաննել տուեր է բազմաթիւ այրեր և կիներ որ կրնային վտանգաւոր դառնալ: Գիւղի մը մէջ երեւան հանուած է փոս մը, ուր լեցուած էին 14 կիներու եւ մանուկներու դիակները, բոլորն ալ սպաննուած: Կ'ըսուի թէ հարիւրներու կը հասնի այս կարգի սպանութեանց թիւը:

Օտեսայի թուրք հիւպատոսը վիրաւորուած

Պոլսոյ թուրք թերթերը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակեն Մոսկուայէն, նոյեմբեր 9 թուականով.—

Երէկ գիշեր, առաւօտեան դէմ, Օտեսայի մեր փոխ հիւպատոսը Զէքի պէյ վիրաւորուեցաւ անծանօթ թափառաշրջիկի մը գնդակէն: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Զէքի պէյի վէրքը թէեւ ծանր չէ, բայց պէտք տեսնուած է բժշկական գործողութեան ենթարկել զայն:

Մոսկուայի փոխ հիւպատոս Ֆուատ պէյ ճեպընթացով Օտեսա մեկնեցաւ, դէպքը քննելու համար:

Երկրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Երէկ հաղորդուած էր թէ Օտեսայի մեր հիւպատոս Զէքի պէյ վիրաւորուած է ձախ ուսէն, իր ինքնաշարժի ետեւէն արձակուած գնդակով մը: Զէքի պէյ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, պէտք տեսնուած ըլլալով գործողութեամբ դուրս հանելու գնդակը: Առողջական վիճակը վտանգաւոր չէ:

Ստոյգ է թէ գնդակը քաղաքական նպատակով չէ արձակուած: Դեռ յայտնի չէ թէ եղածը մասնաւոր ձեռնա՞րկ մըն է թէ ոչ: Գնդակ արձակողը գինով վիճակի մէջ ձերբակալուած է ժողովուրդին կողմէ, եւ փառաւոր ափոյ մը ունենալէ յետոյ, յանձնուած է ոստիկանութեան: Մոսկուայէն հրամայուած է շատ լուրջ քննութեանց ձեռնարկել:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի Ազգ. վիճակահանութեան Բ. տարեշրջանի Գ. շերտին վիճակահանութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, այս անգամ թէ պարգեւները փոխուած են եւ թէ քաշելու ձեւը: Այսպէս, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւին տեղ հաստատուած է 2,500,000, կրճատուած են մէկ միլիոնի պարգեւները, ջնջուած են շարքերը (սէրի) եւայլն:

Ահաւասիկ վիճակահանութեան արդիւնքը.—

241.601 թիւը շահած է **2.500.000** փրանք:

Հետեւեալ հինգ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է **1,000,000** փրանք, 782,018, 928,850, 961,581, 129,182 եւ 672,712:

Հետեւեալ հինգ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է **500,000** փրանք, **232,999, 853,809, 262,287, 376,346, 453,792**:

5307 վերջացող թիւերը շահած են **100,000** փրանք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԵՐԷՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

»»»· ·«««

ԽՄԲ.— Պուքրէշի «Արազ»ին մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը կ'ամփոփենք այս պատմական տեղեկութիւնները.—

Ըմբռնելու համար այն դերը պէտք է գիտնալ որ այդ օրերուն Հայերն էին գլխաւոր միջնորդը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի վաճառականութեանց միջեւ, եւ հայկ. կարաւաններն էին որ կը կատարէին ապրանքներու փոխանակութիւնը ընդմէջ Եւրոպայի եւ Ասիոյ: Պուքովինան եւ Մոլտովան, իրենց աշխարհագրական դիրքով, կ'իյնային յաճախ այդ կարաւաններու ճամբուն վրայ: Այնպէս որ հայ առեւտրականները անծանօթ մը չէին ռումէն իշխաններուն՝ որոնք հիմնեցին Մոլտովան ու Վալաքիան, որովհետեւ բացի կարաւաններէն որ պարբերաբար կ'անցնէին ռումէն հողերէն, հայ գաղթականութեան կորիզներ ալ սկսած էին կազմուիլ Մոլտովայի զանազան կէտերուն վրայ, նոյնիսկ Մոլտովան դեռ իշխանապետութեան չվերածուած: Արդարեւ Տրակոշ–Վոտա 1352ին է որ հիմնեց մոլտովական աթոռը, մինչ 1350ին Հայերը եկեղեցի իսկ ունէին Պոթօշանի մէջ, Չէթաթէ–Ալպայի մէջ շատ աւելի առաջ, իսկ Եաշի մէջ պիտի ունենային 1395ին:

Կարելի չէ Ռումանահայ առեւտրական անցեալի մասին խօսիլ, ու քանի մը խօսք չընել «Հայ Կարաւան»ներուն վրայ,— տեսակ մը դասական բացառութիւն ռումէն երկիրներու առեւտուրի պատմութեան մէջ: Այդ պատմութիւնը գրող բոլոր հեղինակները (Հաշտէու, Եօրկա, Անճէլէսքու, եւայլն) համերաշխ են վկայելու համար որ Հայերն էին ամէնէն ճարպիկ միջնորդները արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ առեւտրական կապ ստեղծելու եւ պահպանելու համար: Եւ այնպիսի շրջանի մը երբ շատ նախնական էին հաղորդակցութեան միջոցները մասնաւորաբար արեւելքը արեւմուտքի կապող ճամբաներուն վրայ, եւ մանաւանդ երբ այդ ճամբաները անապահով էին ու միշտ հրոսակներու յարձակման վտանգին ներքեւ, Հայերը բնականաբար մեծ խումբերով պիտի ճամբորդէին մէկ երկրէն միւսը, ու քաղաքէ քաղաք: Ատկէ է որ ծնունդ առին կարաւանները, ու դարերով նկատուեցան ամէնէն ապահով միջոցը առեւտուրի համար, մինչեւ որ ծովու ճամբան Արեւելքը կապեց Արեւմուտքի:

Կարաւաններուն անհրաժեշտութիւնը անոր համար էր նաեւ որ արտադրողը ինքը ստիպուած էր շուկայ փնտռել: Չէր բաւեր արմտիք հասցնել, արջառ բուծանել կամ կերպաս հիւսել՝ անհրաժեշտ էր նաեւ վաճառել զանոնք, գտնել անոնց լաւագոյն շուկան: Ռումէն երկիրներու մէջ մանաւանդ, ուր առատ էին արմտիքն ու արջառը եւ ուր կազմակերպուած չէր դեռ արտածումը տեղական ուժերով, օտար վաճառականներու պէտքը զգալի էր: Օտար միջնորդներուն պէտք կը զգային մանաւանդ երկրին իշխանները, պոյարները, ագարակատէրները, որոնց սեփական կալուածներուն վրայ գիւղացին կը հասցնէր արջառ եւ արմտիք, եւ որոնց արտադրութիւնը պիտի չքանար՝ եթէ չգտնուէր յարմար շուկայ մը զանոնք սպառելու համար: Հայերն էին այն օրերուն ամէնէն ճարպիկ միջնորդները որոնք պիտի փոխադրէին երկրին ապրանքները այլուր եւ դուրսէն պիտի բերէին երկրին պէտք ունեցածը:

Զարմանալի չէ հետեւաբար երբ Մոլտովայի հին իշխաններէն երկուքը, Ալէքսանդր–չէլ–Պուն (1400—1432) եւ Շթէֆան–չէլ–Մարէ (1400—1432) իրենց երկրին վաճառականութեան նպաստելու համար Լեհաստանի հայ վաճառականները հոն ապրող Գերմաններուն հետ մէկտեղ հրաւիրեցին իրենց երկիրը, խոստանալով անոնց շարք մը առեւտրական բացառիկ արտօնութիւններ: Անոնք սիրով ընդունեցին եղած հրաւէրը եւ խումբով գաղթեցին Մոլտովա եւ Պուքովինա: Ալէքսանդր–չէլ–Պուն նոյն իսկ մասնաւոր հրովարտակով մը, որ 1407 հոկտ. 8 թուականը կը կրէ, արտօնութիւններ տուաւ Լէմպէրկէն եկող հայ եւ գերման առեւտրականներուն:

Հայ առեւտուրը ամէնէն առաջ զարգացաւ Պուքովինայի մէջ, Սէրէթ Սուչովա եւ Չէրնըուց:

Սուչովայի Հայերը շնորհիւ իրենց ստացած իշխանական արտօնութիւններուն, արեւելքի հետ իրենց ունեցած ծանօթութեան եւ իրենց ունեցած վաճառականական ընդունակութիւններուն՝ կարճ ժամանակի մէջ իրենց համար ստեղծեցին նիւթական նախանձելի կացութիւն: Անոնք սկսան ընդարձակ առեւտուր արեւելքի զանազան ապրանքներու, մեծ զարկ տուին եզավաճառութեան եւ խոզավաճառութեան, սկսան պարապիլ կաշեգործութեամբ եւ խաղախորդութեամբ, եւ միջնորդի դեր կատարել Պուքովինայի եւ շրջակայ երկիրներու առեւտուրին միջեւ: Սուչովայի եւ ընդհանրապէս Պուքովինայի մէջ կաշիի առաջին գործարան հիմնողը Հայերն էին եւ կը պատրաստէին գլխաւորաբար կարմիր կաշի հունգար ազնուականներու գործածած կարմիր կօշիկներուն համար: Ատկէ զատ մեծ քանակութեամբ ծխախոտ կը ներածէին Պուքովինա եւ Աւստրիոյ զանազան նահանգները, երբ դեռ ծխախոտը մենաշնորհի ենթարկուած չէր: Անասնավաճառութեամբ կարենալ պարապելու համար՝ Հայերը ստիպուած էին ունենալ սեփական արօտավայրեր, այնպէս որ Սուչովայի Հայերը շուտով կալուածատէր դարձան, աժան գինով ձեռք ձգելով գիւղեր, ագարակներ եւ արօտավայրեր: Եղաւ ատեն մը, երբ Պուքովինայի խոշոր կալուածատէրերուն մէկ երրորդը Հայեր էին:

Պուքովինայի սոյն երեք գլխաւոր կեդրոններէն յետոյ՝ բուն Մոլտովան է որ հայ առեւտուրին թատր կը դառնայ: Մոլտովայի մէջ Հայերը «Եօթը Քաղաք» շէնցուցած են, կ'ըսէ աւանդութիւնը: Եթէ այդ եօթը ոստաններէն մէկը Սուչովան է, միւս վեցը բուն Մոլտովայի մէջ է որ կ'իյնան,— Պոթօշան, Հօթին, Տօրօհօյ, Եաշ, Վասլիւ եւ Կալաց: Մոլտովայի այս քաղաքներուն Հայերն են եղած, մանաւանդ ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, գլխաւոր առեւտրական տարրը, ինչպէս կը վկայեն բազմաթիւ ռումէն պատմիչներ:

Սուչովայէն յետոյ Պոթօշանն է եղած հայ առեւտրականներուն գլխաւոր կայանը: Ասելն. գրեթէ հայ առեւտրականներն են որ շէնցուցած են քաղաքը: Փրոֆ. Եօրկա իր «Պոթօշանեան Արձանագրութիւնք» երկին յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ թէ «1530ին Պոթօշանի մէջ կը գտնենք լաւ կազմակերպուած հայ գաղութ մը, որովհետեւ տօնավաճառի քաղաք մըն էր Պոթօշան, եւ Մոլտովայի մէջ տօնավաճառի վայր մը առանց Հայու կարելի չէր ըմբռնել այն ատեն»:

ԺԴ., ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ առեւտրական լաւագոյն միջնորդները հանդիսանալէ յետոյ, Հայերը տակաւ իրենց ոտքերուն տակէն կորսնցուցին հողը: Մինչեւ այդ ատեն ապրանքներու փոխանակութիւնը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ տեղի կ'ունենար ցամաքային ճամբով, ըլլայ Մոլտովայէն եւ Պալքաններէն անցնելով: Երկու ճամբուն վրայ ալ հայ կարաւաններն էին մեծագոյն միջոցը փոխանակութեան: Բայց երբ Պոլսոյ գրաւումէն եւ Ամերիկայի գիւտէն յետոյ բացուեցաւ ծովու ճամբան, սկսաւ տակաւ չքանալ նաեւ հայ կարաւաններուն դերը,— ծովային հաղորդակցութիւնը ըլլալով աւելի արագ, աւելի ապահով եւ աւելի աժան:

Այս տեղատուութեան մէջ դեր խաղացած է նաեւ մրցակցութիւնը:

Նախ Յոյներն են եղած իրենց մրցորդները, մանաւանդ այն շրջանին երբ Մոլտովայի եւ Վալաքիոյ իշխանական գահերը Բ. Դուռնէն սկսան գնել Ֆէնէրցի Յոյներ որոնք իրենց արբանեակներն ալ սկսան բերել ռումէն ժողովուրդը լաւ մը ծծելու համար: Յոյն վաճառականներ ալ կը սպրդէին այդ արբանեակներուն մէջ, ու իրենց առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլար հայ առեւտրականը ջախջախել: Եթէ չբաւէր պարկեշտ մրցումը՝ իրենց կռիւը կը մղէին իշխանին հովանիին տակ: Ու որպէսզի ռումէն ժողովուրդը պաղեցնեն հայ տարրէն՝ Յոյները կը դիմէին կրօնական մոլեռանդութեան զէնքին: Սկսան Հայերը իբր հերետիկոս ցուցնել իրենց դաւանակից օրթոտոքս Ռումէններուն, եւ տեսակ տեսակ զզուելի առասպելներ յօրինել ու տարածել հայ բարքերու շուրջ: Ֆէնէրցի յոյն իշխանները Հայերէն խլեցին նաեւ Մոլտովայի նախկին վոյվոտներուն տուած առանձնաշնորհները, ինչպէս հողատէր դառնալու իրաւունքը, որպէսզի բոլորովին ջլատեն հայ առեւտուրը: Պայքարի այս ձեւերը անշուշտ որ իրենց դերը ունեցան եւ կասեցուցին հայ վաճառականութեան թափը, մանաւանդ Վալաքիոյ մէջ՝ ուր աւելի գերիշխան էին Յոյները քան թէ Մոլտովայի կողմերը:

Այդ վաճառականութիւնը բոլորովին պիտի ամլանար յետոյ, երբ ասպարէզ պիտի գային Հրեաները: Տարբեր պայքարի իրենց ձեւերը՝ բայց աւելի հուժկու էին անոնք իբրեւ առեւտրական մրցորդ: Խուլ, ստորերկրեայ պայքարի մը գինով էր որ անոնք կրցան հայ առեւտուրը ջլատել՝ մինչ ատենին աննշան դեր մը միայն ունէին իրենք ռումէն երկիրներու մէջ, եւ ինչպէս կ'ըսէ փրոֆ. Տօքթ. Անճէլէսքու, ԺԵ. դարու վաւերաթուղթերը Հրեաները կը յիշեն պարզապէս իբր «օրընտար», այսինքն իբր ագարակապան Հայերու մօտ, մասնաւորաբար Եաշի եւ Պոթօշանի մէջ:

Հետաքրքրական է զուգակշիռը զոր ռումէն հռչակաւոր պատմաբան Հաշտէու կ'ընէ, «Պէնէլէ Փուպլիքը»ի մէջ (1883), ռումէն երկիրներու առեւտուրին մասին խօսելով.

«Ութ կամ ինը դարու ընթացքին՝ Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները հետզհետէ յաջորդեցին իրարու առեւտուրի ասպարէզին մէջ: Տարօրինակ է սակայն որ այս երեք ժողովուրդներու իւրաքանչիւրին յարաբերական գերակայութիւնը կը համապատասխանէ ռումէն ժողովուրդի պատմութեան որոշ դարաշրջաններուն: Հայկական առեւտուրը տեւած է մինչեւ 1600, այսինքն ռումէն ցեղի փառքի շրջանին: Յունականը 1600էն 1800, երկու դար, ստրկճական տկարացումով: Հրէական վաճառականութիւնը 1800էն սկսեալ չեմ գիտեր թէ մինչեւ երբ...: Ռումէն կեանքի մեծութեան օրերուն ոչ Հրեան, ոչ Յոյնը,— ոչ տատասկը, ոչ բաղեղը,— չէին կրնար արմատ բռնել Տրակոշի կամ Նէկրու Վոտայի պարտէզներուն մէջ: Երբ ազգային առաքինութիւնները տկարացան, Քիր Եանին (յոյնը) կամ վարպետ Մօրիզը (հրեան) սկսան տակաւ սպրդիլ, իբրեւ հետեւանքը ստեղծուած կաշառակերութեան շրջանին, եւ յետոյ իրենք դառնալով չարժանիթ կաշառակերութեանց աւելի ցայտուն նոր շրջանի մը: Ժլատ, բայց պատուաւոր, օտար բայց միշտ անջատուած թէ իրականին մէջ եւ թէ գաղափարով իր սկզբնական հայրենիքէն, այլամերժ բայց ոչ քարոզիչ եւ ոչ ալ թշնամի տեղական կրօնքին, շահադէտ բայց ոչ գող,— Հայը չէր կրնար իր առեւտուրով ռումէն ժողովուրդի անբարոյացման նպաստել: Ֆէնէրցի (յոյն) առեւտրականը մեծապէս անբարոյացուց մեր ժողովուրդը...: Հրեան մահն է Ռումանիոյ՝ զոր հոգեվարք վիճակի մէջ առաւ Յոյնին ձեռքէն»:

Բայց հայ առեւտուրի վերջնական քայքայման մէջ մեծ դեր խաղացին նաեւ Հայոց շնորհուած քաղաքական իրաւունքները անցեալ դարու կէսերուն: Առեւտուրն էր եղեր Հայոց զբաղումը Կալիցիայէն մինչեւ Պալքան, ու Խրիմէն մինչեւ Թրանսիլվանիա, որովհետեւ թափառական ժողովուրդ մը ապրանք տանիլ բերել կրնայ մէկ երկրէն միւսը, ու քաղաքէ քաղաք: Այդպէս է որ Հայերը Մոլտովայի մէջ առեւտուրով սկսան: Բայց անոնք տուն տեղ ըլլալէ, քաղքի մը կապուելէ յետոյ ալ ստիպուած էին առեւտուրը ընել իրենց միակ ասպարէզը, որովհետեւ երկար ատեն տեղական օրէնքները իրենց զլացան հողատէր դառնալու իրաւունքը: Եւ հակառակ անոր որ հայկական կարաւաններուն դերը վաղուց չքացած էր՝ իբր առեւտրական հաղորդակցութեան միջնորդ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ եւ չնայելով նաեւ որ նախ Յոյները, յետոյ ալ Հրեաները վտանգաւոր եւ մահացու մրցորդներ դարձած ըլլային հայկական առեւտուրին համար, Հայերը երկար ատեն առեւտուրով զբաղեցան բացառապէս՝ երբ մանաւանդ Ֆէնէրցի Յոյներու տիրապետութեան օրով Հայերը զրկուեցան քաղաքական եւ քաղաքային իրաւունքներէ,— մասնաւորաբար կալուած գնելու, պաշտօնատար դառնալու եւ նման իրաւունքներէ::

Այնպէս որ երբ 1858 օգոստոս 19ի Փարիզի դեսպանախորհուրդը Հայերն ալ ներմուծեց այն քրիստոնեայ տարրերուն շարքին՝ որոնք քաղաքական իրաւունքներ պիտի վայելէին Մոլտովայի եւ Վալաքիոյ մէջ, Հայերը վաղուց զրկուած մրցումի դիմանալու հնարաւորութենէն եւ մանաւանդ զզուած առեւտրական ասպարէզէն, ըսկսան գնել հաստատ կալուածներ, ագարակներ, մշակելի հողեր, իրենց առեւտրական դիրքերը բոլորովին զիջելով այլեւս Հրեաներուն:

ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

»»»·«««

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 11 Նոյ.— Ամիսէ մը ի վեր, Պրիւսէլի մէջ, քանի մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուած է Երիտասարդաց Միութիւն մը, որուն նպատակն է յարաբերութեան սերտ կապեր հաստատել գաղութի անդամներուն միջեւ եւ ստեղծել մտերմական մթնոլորտ մը:

Այս նպատակաւ մշակուած է առժամեայ ծրագիր մը, ազատ՝ քաղաքական եւ կրօնական հանգամանքներէ: Գործունէութեան գլխաւոր սկզբունքը հիմնուած է Միութեան անհատական ուժերուն վրայ, կարելի եղած չափով օգտագործելով Պրիւսէլի հայ երիտասարդական ուժերը:

Միութիւնը իր առաջադրած նպատակին հասնելու համար, պիտի կազմակերպէ հանդէսներ, բանախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոյթներ, նուագահանդէսներ, զբօսական պտոյտներ, մարզանքներ (թէնիս, ֆութպոլ, բանակում եւլն.): Մարզանքի մրցումներ պիտի հաստատուին Պրիւսէլի եւ Անվէրսի Երիտասարդական Միութեանց անդամներուն, ինչպէս նաեւ տեղական օտար կազմակերպութիւններուն միջեւ:

Միութեան կրնան անդամակցիլ Պրիւսէլի բոլոր Հայերը, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան:

Միութիւնը իր պիւտճէին ներած չափով պիտի ջանայ ունենալ մնայուն հաւաքատեղի մը քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ, ուր անդամներ դիւրութիւն պիտի ունենան հաւաքուելու եւ իրարու հետ մօտէն շփում ունենալու:

Անդամակցութեան պայմանները դիւրամատչելի են ամէնուն համար: Կան գործօն անդամներ, պատուոյ անդամներ եւ պաշտպան անդամներ՝ տարբեր անդամավճարներով: Որ եւ է խտրութիւն պիտի չըլլուի քիչ կամ շատ վճարող անդամներուն միջեւ, որով Միութիւնը զերծ պիտի մնայ անհատական ազդեցութիւններէ եւ դասակարգային պայքարներէ, որոնք յաճախ դէպի կազմալուծում կ'առաջնորդեն մեր Միութիւնները:

Մինչեւ այսօր ինքնաբերաբար Միութեան անդամ արձանագրուած են մօտաւորապէս ութսուն հոգի, ինչ որ Պելժիոյ պէս պզտիկ գաղութի մը համար, իբր սկզբնաւորութիւն, նշանակելի յաջողութիւն մըն է:

Առժամեայ վարչութեան անդամներն են՝ Մ. Միսաք (ատենապետ), Լ. Սարուխան (ատենադպիր), Տ. Քաքէջեան (գանձապահ), Վ. Սարգիսեան եւ Ս. Քարամ, խորհրդական անդամներ: Ամէնքն ալ ժիր ու գործունեայ երիտասարդներ:

Երիտասարդաց Միութիւնը պէտք է հոգ տանի նաեւ հայ մշակոյթի պահպանման, պարբերաբար դասախօսութիւններ ու վիճաբանական ժողովներ կազմակերպելով հայ լեզուի, գրականութեան եւ ազգային ոչ-կուսակցական հարցերու շուրջ, վառ պահելու համար գաղութին մէջ հայ ոգին եւ տոհմային դաստիարակութիւնը:

Միութիւնը իր անդրանիկ հանդէսը տուաւ Նոյեմբեր 10ին, Պրիւսէլի Գեղարուեստից Պալատի սրահներէն մէկուն մէջ: Մուտքը ազատ էր, անդամներուն եւ ոչ-անդամներուն համար հաւասարապէս:

Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ: Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Անվէրսի Երիտասարդաց Միութեան անդամներուն խմբովին ժամանումը, իբր համակրանքի արտայայտութիւն քոյր Միութեան կողմէ:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը բաւական յաջող անցաւ: Մասնաւոր գնահատութեան արժանացան տաղանդաւոր թաւջութակահար Գ. Ծովինովի նուագած ընտիր կտորները, որոնք գեղարուեստական իսկական վայելք մը պատճառեցին ներկաներուն: Յիշեալ արուեստագէտը Մոսկուայի Բազմարուեստեան վարժարանի նախկին ուսուցիչներէն է, եւ մեծ համբաւ կը վայելէ ռուս եւ օտար շրջանակներուն մէջ:

Պարերը սկսան կէսգիշերին եւ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտեան ժամը չորսը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Սրտանց յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք առժամեայ վարչութեան անդամներուն:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԻ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆ

— o —

Ճափոնի առեւտրական եւ ճարտարագործ. նախարարութիւնը պատրաստած է մասնաւոր վիճակագրութիւն մը, որմէ կը յայտնուի, որ Ճափոն ունի 67,318 գործարան, հարիւրին 31,6 համեմատութեամբ հիւսուածեղէնի յատուկ: Հիւսուածեղէնի գործաւորներուն մէջ կիները կը կազմեն 81,7 առ հարիւրը, այսինքն 881,459: Ճափոնական ամբողջ ճարտարարուեստին մէջ գործաւորներու թիւն է 1,735,511, որուն 848,307ը այր, 887,207ը կին: Վիճակագրական այս պատկերով, Ճափոն այն միակ երկիրն է, ուր կին գործաւորները աւելի են այր գործաւորներէն:

Նոյն վիճակագրութեան համաձայն, — ընդունելով որ իրական պատկերն շատ պակաս ցոյց կուտայ,— հիւսուածեղէնի 881,459 գործաւորներու մէջ 140,471ը պատանիներ են: Այս տղաքը բոլորն ալ կուգան գաւառներէն: Իրենց աշխատավարձը շատ աննշան է, իսկ սնունդը բոլորովին անբաւական: Նկատի առնելով որ անոնք կ'աշխատին նախնական գործարաններու մէջ եւ կը բնակին մութ եւ ապառողջ խրճիթներու մէջ, զարմանալի չէ եթէ անոնք մեծ մասամբ հիւծախտի զոհ կ'երթան:

Ճափոնցի կաթոլիկները աղքատախնամ եւ նպաստամատոյց ընկերութիւններ կազմած են այս դժբախտաց համար: Թօքիոյի ուսանողները եւս նպաստամատոյց ընկերութիւններ կազմած են մայրաքաղաքի «կարմիր արուարձանին» համար: Միւս կողմէ, հակառակ կառավարական խոստումներուն, համայնավարութիւնը մտած է այս բանուորներուն շրջանակներուն, ինչ որ կը դժուարացնէ օգնութեան գործը:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋՆՋԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (46)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»· ·«««

Յաջորդ օրը գտան եւ սաստիկ ծեծ մը քաշեցին Հասանին եւ Մահմէտին. երկու օր վերջ մեռան ու մնացին անթաղ:

Ի՞նչ կրնամ ընել, արդարութիւնը ուշ կանուխ իր տեղը կուգայ, ինչ որ ցանեն, այն ալ կը հնձեն: Տասներկու անձէ բաղկացեալ ընտանիք մը, տարին չըոլորած մարեցաւ եւ մոխիր դարձաւ. տուր ալ փառք:

Սովը սաստիկ է. մէկ կոտ ցորենը 25 արծաթ մէճիտ կ'արժէ, իսկ գարին 15: Հայերու առուծախը շատոնց լմնցած է: Քամիլ աղան կաշէ «սապօղ»ներու տեղ տրեխներ հագած է. մէկ ձի մնացած է, հայրենի յիշատակ:

Կէս օր ժամանակ, ընտանիքի անդամները տունէն կը բացակային, ան գիտէ որ մուրալու գացած են. ի՞նչ կրնայ ընել: Անօթի փորը աղա չի ճանչնար:

Պերօ Մաղօն օրական հաց մը կուտայ ինծի, ըսելով.— Աղայիդ տուր, թող հասկնայ որ Հայերը իրարու օգնելէ յետոյ, իրենց թշնամիին ալ օգնել գիտեն:

ՇՈՒՇԱՆԸ Կ'ԱԶԱՏԵՆՔ

Մուհաճիր Քիւրտերը սովալլուկ գայլերու պէս խումբ խումբ կը լեցուին Դերսլաւէ: Ամէնէն շատ նեղութիւն կը պատճառեն Պերօ Մաղոյին: Հացթուխ է, սակայն անխնայ կը հարուածէ իր քով մուրացկանութեան գացողը: Այդպէս պատուիրած է Ամինօ աղան:

Շէխոյին մէկ ջորին սատկած էր ու փողոց նետուած: Մուհաճիր Քիւրտերը վրան խոյանալով սկսան բզքտել, ամբոխը թանձրացաւ, սկսան իրարու գլուխ ճեղքել: Կերան նոյն իսկ աղիքներն ու կաշին: Տեղացիները կը սոսկան եւ դռները կը գոցեն անոնց առջեւ:

Քամիլ աղայի տունը հաւաքուած են իր բոլոր մտերիմները: Գազօն դառնալով ինծի ըսաւ.

— Մուսա, մենք երթալով կը բարակնանք, իսկ դուն կը հաստընաս. այդ կերած–խմածդ ի՞նչ է:

Քամիլ աղան պատասխանեց իրեն.

— Մեղք էր այս ազգին որ ջարդեցինք, անոնք Աստուծոյ այս արեւուտակ ապրելու իրաւունք ունէին. տեսէք, պառաւ կին մըն է եւ հրաշքով ազատած (խօսքը Պերօ Մաղոյի մասին է) եւ եղած է հացթուխ այս գիւղին, որ մեր ցեղակիցներունն է, օրական 3 տան հաց կը թխէ, 30 հաց կ'առնէ, երեքականէն 90 ղրշ. օրական կը շահի: Իսկ Մուսան անոր ցեղակից, հոս իրար գտան, իբրեւ մայր ու տղայ իրարու կ'օգնեն: Մուսան օրական երեք անգամ կուշտ հաց կ'ուտէ, Պերօ Մաղոյի շնորհիւ. բնական է կը հաստընայ, իսկ մենք որ կանանչ կ'ուտենք, կը բարակնանք:

Քալաշ Ամինօ աղայէն խնդրեց որ հացթխութիւնը Մաղոյէն առնէ իրեն տայ: Ան խստիւ մերժեց: «Այս Քիւրտիստանի մէջ երկու Հայեր իրար գտած իրարու կ'օգնեն: Իսկ մենք ցեղակիցներ ըլլալով մէկտեղ, չենք համարձակիր տեղացիի մը տուն մտնել. երէկ սատկած ջորիին վրայ մուրացկանները իրար կը սպաննէին, իսկ տեղացիները քրքջալով իրենց դռուները կը գոցէին»:

Ուրախութիւնս չափ չունի, որ մեր ջարդարարները իրենց ջարդուած բերնով կը գովէին մեր արժանիքները:

Քամիլ աղայի ձին ջուրը տարի, վրան հեծած կը դառնայի: Պերօ Մաղոյի քով մուհաճիր կին մը տեսայ, գլուխ գլխի կը խօսէին: Զարմացայ. Պերօ Մաղօն որ մուհաճիրները կ'ատէ, ի՞նչպէս այս կնոջ հետ անուշ անուշ կը խօսի: Վերադարձայ Պերօ Մաղոյի քով: Ձիս որ տեսաւ ուրախ ժպիտով մը ըսաւ.

— Եկուր տղաս, քեզի հայրենակից կին մը գտայ. Քիւրտերը բռնի առեր տարեր էին:

Ներս մտայ. Ֆիտանի հետ թրէքի կրակով կը տաքնար: Երկուքն ալ ոտքի ելան: Ես ապշած եմ եւ ինքզինքս ելած: Այդ նիհար ու դալկացած կինը նետուեցաւ վրաս, համբուրեց գլխս եւ լալով ըսաւ.

— Արեւուդ մեռնիմ, Մարգար, ի՞նչպէս ազատեցար եւ մինչեւ հոս հասար. երա՞զ է թէ իրականութիւն:

— Ո՞վ ես դուն, շուտով ըսէ, կը հարցնեմ եւ կուլամ:

— Նայէ չիտակ, դուցէ ճանչնաս:

— Անկարելի է, ես ցնորած եմ, ըսէ. ո՞վ ես:

— Ես Խասգիւղի Գրրօ Մակարի աղջիկ Շուշանն եմ, Նշոյ Աստուրի նորընծայի հարս, Մխիթարի կին (այժմ Ամերիկա), քու հօրեղբօրդ աղջիկ Ալմաստը (այժմ Հայաստան), իմ հօրեղբօրս Մոսոյի կինն էր: Մենք խնամիներ ենք: Յիշէ որ, երբ այգիները կը հասնէին, ձեզի կուգայի եւ կը վայելէի, մինչեւ այգեկութք, աղջիկ էի այդ ատեն: Երբ դուն գիշերները այգին պահելու կ'երթայիր, ես ալ կինդ Բերսոն մէկտեղ կը պառկէինք:

Յիշեցի բոլորն ալ ու թափեցի տաք ու առատ արցունքներ, վերյիշելով այն թանկագին օրերը, այն օրուան սէրը, որ աւա՜ղ անցաւ շուքի նման:

Նստանք, Պերօ Մաղօն սեղան պատրաստեց, Շուշանը լաւ մը կերակրեց, անոր գլուխը տաք ջուրով լուաց, սանտրեց ու փոխեց անոր բզքտած ճերմակեղէնները: Եւ Շուշան սկսաւ իր պատմութիւնը.—

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, եղբայրս Մխիթար զինուոր էր, եւ կը գտնուէր Հասան Գալէ: Պատերազմի օրերը, 1914 փետրուարին դասալիք տուն դարձաւ, որովհետեւ զէնքը առած եւ «ամալէ թապուր»ի վերածած էին: Ջոկատ մը հայ զինուորներէ միայն եղբայրս ազատած էր: Ճամբայ շինելու պատրուակով գործի կը ղրկեն ձորի մը մէջ, յետոյ ուրիշ Թուրք ջոկատ մը եւս կը ղրկեն զանոնք ջարդել տալու, բայց եղբայրս ազատած տուն եկած էր:

Մեր տան ախոռի մսուրին տակ պահարան մը շինած էր. ամբողջ հինգ ամիս այդ պահարանին մէջ ապրեցաւ:

Յուլիս 15ին, երբ մեր ջարդը սկսաւ, մայրս զիս ալ եղբօրս քով պահեց: Կը լսենք օտար ձայներ մեր տան մէջ: Անոր կողոպուտն ու աւերումը կը հասնի մեր ականջին: Երբ ամէն բան կողոպտուեցաւ եւ տունը պարպուեցաւ, սկսան պեղումներ կատարել տան չորս կողմը եւ գտնուեցաւ մեր պահարանը:

Հանեցին մեզ դուրս մեր կալին մէջ, եղբայրս բզիկ բզիկ ըրին, զատ զատ կտրելով թեւերն ու ոտքերը. իսկ զիս Սատուլլահ օնպաշին առնելով Սէյման Ջավուշին տարաւ: Այս վերջինը զիս տեսնելով ըսաւ.— Ո՞ւր էիր երկար կը փնտռէի քեզի: Ամբողջ հինգ տարի գիշեր զազանի քմահաճոյքին առարկայ դարձած էի:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

— oo —

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐ - ԲՈՂՈՔ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԴԷՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակի վարչական խորհուրդը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկած է հայ գաղթականներու մասին, իր հոկտ. 30ի ժողովին մէջ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՐՑ. — «Նկատի ունենալով հայ գաղթականներու իրաւական մարմիններու արտայայտած փափաքը թէ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութիւնը լաւագոյն լուծումներէն մէկն է հայ տարագիրներու հարցին,

կը խնդրէ Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակէն շարունակել իր բանակցութիւնները այդ ուղղութեամբ»։

Այս առթիւ անհրաժեշտ կը գտնենք արձանագրութեան յանձնել կարեւորութիւնը, զոր կուտային, այս հարցին, Պուլկարիոյ, Տանըմարքայի, Ցունաստանի ներկայացուցիչները, երբ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհրդարանի Զ. յանձնախումբին մէջ, քննութեան կ'առնուէր գաղթականներու հարցը։ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը, ի մէջ այլոց, Նանսէնեան Գրասենեակին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր հայ եւ ռուս գաղթականներու փոխադրութիւնը շուտափոյթ կատարելու անհրաժեշտութեան վրայ, որպէսզի անոնց խնայուին, որքան կարելի է, իր կառավարութեան ձեռք առնելիք միջոցները՝ տեղացի աշխատաւորութիւնը պաշտպանելու նպատակով։

Նախագահին հրաւէրով, Պ. Բաշալեան Վարչական Խորհուրդին հաղորդեց հայկական մարմիններէ առած տեղեկութիւններ Ցունաստանէն եւ Պուլկարիայէն Երեւան փոխադրուած գաղթականներու ներկայութեան մասին։ Ըստ այդ տեղեկութեանց, կը թուի թէ հայ գաղթականները, աշխատելու եւ իրենց ընտանիքին ծառայելու բաղձանքէն մղուած, կրնան չահիլ իրենց ապրուստը Խորհրդային Հայաստանի մէջ։ Ճիշդ է թէ ապրուստը դիւրին չէ Հայաստանի մէջ, սակայն զրկանքները, որոնց կ'ենթարկուին ճիշդ ինչպէս այլ երկիրներու տարագիրները, կրնան հանդուրժել, նկատի առնելով որ Խորհրդային Հայաստան շինարարութեան շրջան մը կը բոլորէ դեռ։ Սակայն, հակառակ տարածուած զրոյցներուն, սովի խնդիր չկայ։ Հետեւաբար ճիշդ չէ ըսել թէ Երեւան փոխադրուած բոլոր հայ գաղթականները կը փափաքին փախիլ, հեռանալ Հայաստանէն։ Փախած են միայն անոնք որոնք չունէին նկարագիրը՝ ընտանեկան յամառ աշխատանքներու տոկալու։ Ուրեմն, բացառութիւններ են անոնք, եւ արդէն իրենց թիւը, որ կը հաշուուի 6–700, շատ աննշան է համեմատմամբ մինչեւ այժմ փոխադրուած գաղթականներու բազմութեան։

Հակառակ այն դժուարութիւններուն, զորս կը պատճառէ ներգաղթողներու բնակարանի հարցը, Հայաստանի կառավարութիւնը մտադիր կը թուի շարունակելու ներգաղթը աստիճանաբար գործադրել ինչպէս անցեալ տարիէն, իր կողմէ ներկայացուցիչ Նանսէնեան Գրասենեակին օժանդակութեամբ, պէտք է հակել նոր ներգաղթողներու փոխադրութեան։ Մինչեւ այժմ աւելի քան 15,000 գաղթականներ արձանագրուած են Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, եւ նոյնքան մը բազմութիւն կը կազմեն Ֆրանսա գտնուող գաղթականները, որոնք կ'ուզեն Հայաստան երթալ։

Պ. Ռաֆայէլ կը կարծէ թէ կարելի չէ այս հարցը քննել սովորական չափանիշով։ Արդարեւ պէտք չէ երբեք մոռնալ, թէ ժամանակաւոր է ասյնջականութիւնը զոր կարգ մը երկիրներ կուտան հայ գաղթականներուն, հետեւաբար անհրաժեշտ է խորհիլ զանոնք փոխադրելու մասին։

Այս պայմաններուն մէջ, Վարչական Խորհուրդը պարտք կը դնէ իր ընդհ. քարտուղարին վրայ հետապնդել խնդիրը եւ քննել ներկայացուած թելադրանքները, հայ տարագիրներու ներգաղթը վերսկսելու մասին։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ. — Ահա բանաձեւը, զոր ընդունած է Ազգերու Դաշնակցութեան ԺԵ. խորհրդաժողովը այս հարցին մասին.—

«Ընդհ. Ժողովը... շահագրգռութեամբ կ'արձանագրէ կարգ մը կառավարութեանց կողմէ կատարուած վտարման դէպքերը, որոնք հետզհետէ աւելի յաճախակի կը դառնան, նոյն իսկ աննշան յանցանքներու համար, եւ գաղթականներու այս վտարման հետեւանքով լուրջ կացութեան մը կը մատնուին դրացի պետութիւնները,

Ուստի կը հրաւիրէ կառավարութիւնները որ չվտարեն գաղթականները իրենց երկրէն՝ առանց նախապէս վիզա ստանալու սահմանակից երկրի մը համար»։

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ այն տեղեկագրին վրայ, որով Նանսէնեան Գրասենեակը կը ներկայացնէր կարգ մը կառավարութեանց այլեւս սովորական դարձած վտանգաւոր կարգադրութիւնը, որուն համաձայն գաղթականները կը վտարուին իրենց երկրէն առանց նախապէս վիզա տրուելու անոնց որ կարենան ուրիշ երկիր մը երթալ։

Վերջացող տարւոյն մէջ մինչեւ 30 յունիս, Նանսէնեան Գրասենեակը ստիպուեցաւ միջամտել վտարման աւելի քան 2,000 դէպքերու առթիւ։

Կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, Վարչական Խորհուրդը միաձայնութեամբ ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.—

«Նկատելով որ հետզհետէ կ'աւելնայ վտարման ենթարկուած գաղթականներու թիւը,

Նկատելով որ անկարելի է վտարման ենթարկուած գաղթականներուն համար, առանց վիզայի, ուրիշ երկիր մը երթալ,

Համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ԺԴ., ԺԴ. եւ ԺԵ. Ընդհ. Ժողովներու բանաձեւերուն, խնդրուած ըլլալով կառավարութիւններէն չվտարել որեւէ գաղթական, որ վիզա չունի ուրիշ երկիր մը երթալու,

Նկատելով որ դժուարութիւն մը կը ստեղծէ վտարման այս անօրինութիւնը դրացի երկիրներու համար,

Նկատելով որ անել կացութեան մը կը մատնուին գաղթականները վտարման այս կարգադրութիւնով, որուն գործադրութիւնը օրինապէս անհնար է կատարել,

Վերջապէս, գաղթականաց վերաբերեալ՝ միջկառավարական խորհրդակցական յանձնախումբին Ե. եւ Զ. նիստերու բանաձեւերուն համաձայն, որոնք կը յանձնարարեն վտանգաւոր գաղթականներու մասին վտարման կարգադրութիւնը փոխարինել ներքին պատիժով մը եւ կ'արձանագրեն թէ պատժական իրաւարանութեան սկզբունքները անհաշտ են այն կարգադրութիւններուն, որոնք կը կատարուին գաղթականներու մասին, վտարման հրամանին հնազանդելու անկարելիութեան պարագային,

Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակի Վարչութիւնը պարտք կը դնէ իր անօրէնին վրայ, խորհրդակցելէ վերջ միջկառավարական յանձնախումբին հետ, հրաւիրել կառավարութեանց ուշադրութիւնը այն ծանր անպատեհութիւններուն եւ դժուարութիւններուն վրայ, զորս կը ստեղծէ գաղթականներու վտարման սովորական կարգադրութիւնը,

Ու կը խնդրէ Ցանձնախումբին նախագահէն, որ այս հարցը Զ. յանձնաժողովին ուշադրութեան յանձնէ 1935 տարուան սկիզբը»։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարսէյլ (Յառաջ).— «Ընկեր Կարօ» Ենթակոմիտէի անդամները պարահանդէսէն անմիջապէս յետոյ, կազմակերպած էին ընկերահամակրական երեկոյթ մը, նոյ. 3ին, Bar Terminusի մէջ։

Ներկաներուն մէջ, երիտասարդներու կողքին, կային նաեւ տարիքոտ ու ալեւոր համակիրներ՝ հին օրերու գործունէութեամբ խանդավառ։

Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ընկերները վերջին ծայր կարգապահ եւ օրինակելի վիճակի մը մէջ, ամէն աշխատանք տարած էին, երեկոյթին աւելի փայլ մը տալու համար։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Բացման խօսքը լսաւ ընկեր Ս. Փօյաճեան, պարզելով Ենթակոմիտէին գործունէութիւնը—«Ընկեր Կարօ» Ենթակոմիտէին քանի մը համեստ ընկերներու անձնազոհ աշխատանքով, Մարսէյլի ու շրջաններու կուսակցական քոյր ենթակոմիտէներու մէջ իր արժանի տեղը գրաւեց։ Մենք վստահ ենք իւրաքանչիւր ընկերոջ բարոյական ու նիւթական զոհողութեան վրայ եւ կը յայտարարենք թէ մեր ընկերները ունին խոր համոզում, անկեղծութիւն, եւ ամուր կառչած են Դաշնակցութեան գաղափարին։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ազգին որ յաջորդաբար պարտականութիւններ դրաւ բոլոր սեղանակիցներու եւ ընկերներու վրայ, որպէսզի աւելի հաճելի դարձնեն երեկոյթը։

Երեկոյթին մասնակցեցան ընկերներ Մութաֆեան իր արտասանութեամբ, Ժ. Փօյաճեան իր մեներգով, ընկ. Մանուկեան արտասանութեամբ։ Իսկ բոլոր ներկաներ եւ ընկերներ ազգային եւ յեղափոխական խմբերգներով թնդացուցին սրահը։ Գաւաթները պարպուեցան Դաշնակցութեան ղեկավար մարմիններու կենաց ու հիմնադիրներու յիշատակին։ Այս ջերմ մթնոլորտին մէջ Սեբաստացի հերոս Մուրատի շրջանի ընկերներէն Համբար աղան պատմեց Մուրատի կեանքէն առնուած դրուագներ զորս երիտասարդ ընկերները լսեցին յափշտակուած։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ա. Արծրունի, որ գեղեցիկ ճառով մը բացատրեց Դաշնակցականի արժէքները եւ Դաշնակցականի առանձնայատկութիւնները, թելադրեց ընկերներուն որ ամէն կերպ աշխատին դառնալ տիպար Դաշնակցականներ։

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Պօղոս Հիւսեան որ ոգեւորուած բազմաթիւ ընկերներու եւ համակիրներու ներկայութենէն իր գոհունակութիւնը յայտնեց «Ընկեր Կարօ» Ենթակոմիտէին վարչութեան, շեշտեց թէ գեղեցիկ առիթ մը ստեղծեցին միասնաբար խանդավառելու, երիտասարդ ընկերները յեղափոխական դաստիարակութեամբ մարզելու, կրթելու համար։

Երրորդ խօսողն էր ընկ. Ազգին որ յայտարարեց. «Ընկերներ, ծանօթ եմ ձեր աշխատանքին, ձեր կարողութեան ու ձեզմէ իւրաքանչիւրէդ կը պահանջեմ որ մէյ մէկ ընկեր աւելցնէք «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ներկայ թիւին վրայ»։ Ընկերները իրենց գոհունակութիւնն ու համամտութիւնը յայտնեցին այդ առթիւ։

Ապա տեղի ունեցաւ երկու նոր ընկերներու երդման արարողութիւնը։

Կէս գիշերէն անց էր երբ երեկոյթը փակուեցաւ։

Ն. Մանուկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

═ • ═

Վալանս, 13 նոյ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Զինադադարի 16րդ տարեդարձին առթիւ Վալանսի քաղաքապետութիւնը հրաւիրած էր Ազգ. Միութիւնը իրենց մասնակցութիւնը բերել Անծանօթ Զինուորի դամբանը այցի առթիւ կազմուելիք թափորին։ Վարչութիւնը պատասխանելով եղած հրաւէրին, մասնակցեցաւ թափորին, աւելի քան 50 կազմակերպութիւններու կողքին։ Այս առթիւ շնորհաւորելի է Վարչութեան անդամներուն եւ դպրոցի ուսուցչութեան տարած աշխատանքը։ Թափորին կը մասնակցէին 30ի մօտ աշակերտներ, մաքուր հագուած եւ բոլորին ձեռքը թարմ ծաղկեփունջեր։ Առջեւէն կը քալէր սեւաչեայ 14–15 տարու պատանի մը, բարձր բռնած հայկական Եռագոյնը։ Օրին պայծառութիւնը գրաւիչ գեղեցկութիւն մը կուտար տարագիր Եռագոյնին ծալքերուն, որ կը ցոլացնեն հայ ժողովուրդին դարերու խրոխտ կամքը։ Երկու աղջիկներ բռնած արուեստական ծաղկեպսակ մը, վրան հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն ժապաւէններով, կը քալէին համաչափ, ընկերակցութեամբ վարժուհիին որ կը հսկէր պզտիկներուն։

Մէկ ժամէ աւելի տեւող այս թափօրին մէջ, որ անցաւ Վալանսի գլխաւոր հրապարակներէն ու պողոտաներէն մինչեւ Անծանօթ Զինուորին դամբարանը, ուշադրութիւն գրաւեց Հայոց համեստ մասնակցութիւնը, որ արձանագրուեցաւ տեղական թերթերուն մէջ։

Սուրհանդակ

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (12 հոկտ.).

— «Նիւ Եորքի ծանօթ դատավարութեան առթիւ, Դաշնակցական մամուլին պարզած տեսութիւններուն,— «Բոլորին մէկ պատասխան» խորագրով, Ռամկ. պաշտօնաթերթ «Ապագայ»ի խմբագրական շարքին մէջ սուտը, խարդախութիւնը, գրպարտութիւնը և մանաւանդ նենգութիւնը ուսուսի տուած գիրար կը հրմշտկեն, ինչ որ Ռամկ. խմբագիրներու փէշակն է եղած միշտ։

«Ապագայ»ի այրդեցուցած բազմաթիւ նենգութիւններէն մէկուն մասին կ'ուզենք խօսիլ այս անգամ։

Սոյն խմբագրականներու շարքին Գ.ին մէջ «Ապագայ» սահեցուցած է նենգութիւն մը, այն յոյսով որ անոր տակ ծածկուած բուն ճշմարտութեան անծանօթ է ընթերցողը։

Այդ թերթը (18 սեպտ.) իր բանասարկութիւններու եւ նենգութիւններու շարքին կը սպրդեցնէ նաեւ հետեւեալը.

— «Մոռցէք եւ ներեցէք այս «պզտիկ աննշան մեղքերը» եւ հարցուցէք թէ ի՛նչ տեսակ «մաքրակրօնութեան» մղուած այդ մարդիկը (Դաշնակցութիւնը. «Ա.») քանի մը տարի առաջ խօսակցութեան մտան Մոսկուայի հետ։ Չեկան չկա՞ր այն ատեն։ Չեկան չէ՞ր գործած իր ոճիրներն ու բռնութիւնները Հայաստանի մէջ, իրենց կոտորուած ընկերներուն ուրուականը երբ այսօր իբր թէ կը տանջէ զիրենք, չէ՞ր ընկերանար իրենց, երբ գացին խօսելու այդ արիւնոտ ձեռքերով մարդոց հետ»։

Ու, «Ապագայ»ի հաշուով, ամէն կարելի է... «եթէ կարելի ըլլայ միայն բան մը, փոխարինութիւն մը ձեռք բերել... կուսակցութեան համար»։

Նենգամտութիւն եւ բանսարկութիւն կոչեցինք այս պղծութիւնը։ Արդարեւ, ուրիշ վերագրում չենք կրնար ընել, երբ հաստատ գիտենք թէ ճշմարտութիւնը գիտնալով հանդերձ, ան կը դիմէ այսպիսի ստորնութիւններու։

Անմիջապէս յայտնենք թէ Մոսկուայի հետ պարզ խօսակցութիւն չէ որ եղած է, այլ բանակցութիւն։ Ու այդ բանակցութիւնը յանգած է եւքի մը,—երկու պատուիրակութիւններու կողմէ ստորագրուած է համաձայնութիւն։

Անմիջապէս յայտնենք, դարձեալ, որ համաձայնութիւնը ստորագրուելէն քիչ յետոյ, անոր բովանդակութեան ծանօթացած են Ռամկ. Կեդր. Վարչութեան անդամները եւ գտած են օգտակար եւ նպատակայարմար մեր ազգային շահերու տեսակէտէն, բայց ոչ Դաշնակցութեան կուսակցական շահերու տեսակէտէն։ Ընդհակառակն։ Անմիջապէս յայտնենք նաեւ, որ այդ համաձայնութիւնը Մոսկուա չէ հաստատած եւ ոչ ալ պաշտօնապէս ու գրաւոր մերժած՝ իրեն յատուկ նենգաւոր գիտումներով։

Այնքան մը օգտակար նկատուած է այդ համաձայնութիւնը, որ Ռամկ. Կեդր. Վարչութիւնը կամովին ցանկութիւն յայտնած է միասին դարձեալ դիմելու բանակցութեան, ինչ որ տեղի ունեցած է եւ որուն արդիւնքը եղած է դարձեալ մերժում։

Այդ համաձայնագրի բովանդակութիւնն էր. — Հայաստանի անկախութեան պաշտպանութիւնը՝ խորհրդային վարչութեան տակ, որքան ատեն որ Ռուսաստանը կը մնայ խորհրդային։ Հայաստանի սահմաններու լայնացում այնքանով, որ բաւարար ըլլար հայ ժողովուրդը ամբողջութեամբ տեղաւորելու։ Անմիջապէս ձեռնարկել ներգաղթի՝ գաղթահայութիւնը ամբողջապէս փոխադրելու համար Հայաստան։

Ասոր փոխարէն Դաշնակցութիւնը յանձն կ'առնէր, բացի բոլշեւիկեան դաւանանքէն, ամէն տեսակի զոհողութիւն եւ զիջում։ Նոյն իսկ կազմակերպութիւնը լուծել խորհրդային սահմաններուն մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը խօսեր ու բանակցեր է եւ պիտի բանակցի յետ այսու ա՛լ, բոլորի հետ, իբրեւ կողմ — «ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ», բայց բնաւ ԿՈՐ ԳԾՈՎ զանոնք չողոքորթելու եւ անոնց ոտքերուն առջեւ փռուելու ցանկութեամբ»։

ԱՆԳԼԻԱ ՍՊԱՌԱԶԷՆ

Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գրէ թէ գալ տարի անգլիական բանակին թիւը պիտի աւելցուի մեծ չափով։ Այս տարուընէ, կ'աշխատին արդէն բանակը օժտել գիտական նորագոյն կատարելագործութիւններով։ Աւելի քան 5 միլիոն սթերլին պիտի բարդուի պիւտճէին վրայ, որպէսզի կազմակերպուի արշաւախումբ մը։

Իր զինուորական ճամբաներուն վրայ, պիտի աւելցուին զօրաբաժիններու թիւերը, եւ անոնց պիտի տրուին պարենաւորման եւ սպառազինութեան դիւրութիւններ։ Մայր հողամասին վրայ, Անգլիոյ մէջ երկու զօրաբաժիններ պիտի օժտուին մեքենաշարժ սպասարկութեամբ։

Օդային պաշտպանութեան ճակատին վրայ եւս, Անգլիա կ'աշխատի նոյն մտահոգութեամբ։ Պարթուի այցելութիւնը Լոնտոն, յետոյ Զօրավար Վէյկանի ճամբորդութիւնը Լոնտոն ուրիշ նպատակ չունէին, բայց եթէ խորհրդակցիլ ինքնապաշտպանութեան ծրագրի մը մասին, որուն համաձայն Անգլիա, Ֆրանսա, Պելճիքա եւ Հոլանտա միասնաբար պիտի կռուէին թշնամի յարձակման մը պարագային։ Այս ծրագրով, Անգլիա կը վաւերացնէր Պոլտուինի խօսքը թէ Մեծն Բրիտանիոյ սահմանները կը սկսին Հռենոսէն։ Հոլանտա չուզեց միանալ այս ծրագրին։ Սակայն որոշ է թէ Անգլիա, Պելճիքա եւ Ֆրանսա պիտի միացնեն իրենց օդային նաւատորմը եւ պիտի կռուին հաւաքաբար։ Անգլիա, այս նպատակով, 2 միլիոն սթերլին յատկացուցած է օդանաւային ուժերու յաւելման

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջիկնեն զաւկին, ԱՐՄԵՆՈՒՀԻի (Սէն Շամոն)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (28)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Նանդալ քայլերով դէպի կարգա — որ աղջիկը յառաջացաւ. բայց տարօրին իրեն չմօտեցած՝ աղջիկը գլուխը դէրքին վրայէն վեր առնելով սեւ ղեկը. դերքը ձեռքէն վար, սպասողին առջեւ ինկաւ եւ ոտքի ելլելով բարեւելու դրութեան մէջ մը, խորհելով որ անիկա շատ մը ճաշակ բաներ պիտի ըսէ իրեն։

— Բարի լոյս, Օր. Հայաթ։

Սըր Ճօնին ձայնը հաճելի էր եւ սովորական, կարծէք «Կլօրիա» զբօսանաւին մէջ հրաւիրուած հիւր մը ըլլար։

— Բարի լոյս, Սըր Ճօն, պիտի նստինք, հարցուց աղջիկը յուզումէն դողդղացող ձայնով մը եւ բժիշկին պզտիկ նայուածքէն իր դէմքը կարմրեցաւ։

Սըր Ճօն ուրիշ աթոռ մը առաւ, որ պատշաճաբար կանխաւ եւ իրեն համար դրուած էր։

— Թերեւս լաւ կ'ըլլայ որ նստինք, ըսաւ։

Զարա Հայաթ դարձեալ նստաւ իր աթոռին վրայ։ Սըր Ճօն ալ հանդարտ կերպով նստաւ իրենին վրայ։ Վայրկեան մը երկուքն ալ լուռ մնացին. երկուքն ալ անկասկած խօսակցութեան նիւթ մը կը փնտռէին։

Առաջին առթիւ աղջիկը խզեց լռութիւնը.

— Կը խորհիմ որ լաւ քնացաք, Սըր Ճօն։

— Այնքան լաւ որքան բանտարկեալ մը կրնայ, պատասխանեց Սըր Ճօն, խոժոռադէմ։

— Օհ, ըսաւ աղջիկը եւ աւելի կարմրեցաւ։

Սըր Ճօն չխօսեցաւ, այլ սպասեց։ Զարա Հայաթի պատեհութիւն պիտի տար առանց հարցնելու իր բացատրութիւնները տալու, եթէ ան կը փափաքէր։

Դարձեալ լռութիւն. յետոյ ըսաւ.

— Ո՛հ, Սըր Ճօն, ի՞նչ կրնամ ըսել։

— Այդ է որ անձկութեամբ կ'ուզեմ իմանալ... Ինչ կրնաք ըսել։

— Պատահածը չկրցայ արգիլել... ես ինքս չէի գիտեր որ նաւը ճամբայ ելած էր։ Երբ իմացայ, ես...

— Բանտարկուած էիք, ամբողջացուց, Սըր Ճօն։

Այս տեսակ արտայայտութիւն մը զբօսանաւուն տիրոջ հանդէպ՝ կրնար մեծ ցասում պատճառել. Զարա Հայաթ պարզապէս խնդաց։

— Սըր Ճօն ես բանտարկուած չէի, բառին ներկայ իմաստով, ատոր պատճառը նաւապետ Նէլսընը ինծի բացատրեց եւ իր բացատրութիւնները կատարելապէս գոհացուցիչ գտայ։

— Կրնա՞մ հարցնել թէ ինչ էր բացատրութիւնը։

- Կը ցաւիմ որ չպիտի կրնամ պատասխանել, Սըր Ճօն։

- - Ինչո՞ւ ըսաւ Սըր Ճօն, չփոթած։

— Ատիկա մեր խնդրին հետ կապ չունի. ինծի պատահած դէպքը ձեզի պատահածին հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի. Խնդիրն այն է որ Կլօրիայով կը ճամբորդէի առանց ձեր կամքին, ո-րոնց համար չեմ գիտեր ինչ կերպով պէ՞տք է ձեզմէ ներողութիւն խնդրեմ։

Գիշերուան մը հանգիստէն վերջ, հիմակ Սըր Ճօն այլ եւս ներողութիւն պէ՞տք չէր զգար։ Երէկ գիշեր բարկութենէն կատղած էր, իսկ հիմա բոլորովին հանդարտած. աւելին. գիտումը լաւ էր իրեն համար, կ'ուզէր նաւուն մէջ մնալ եւ դաղտնիքը ամբողջութեամբ իմանալ։

Անշուշտ նաւապետ Նէլսընին ծովուն բացերը նաւարկելը պարզ քմահաճոյքի մը արդիւնքը չէր, ու երբ անբաղձալի հիւր մըն ալ տեսաւ անոր մէջ, չհամարձակեցաւ ետ դառնալ եւ զինքը ցամաք հանել...

Ուրեմն նաւուն մէջ մնալով իրողութեան վերահասու պիտի ըլլար։

— Օր. Հայաթ, ըսաւ մտերմական շեշտով մը, առաջին անգամ այս զբօսանաւը այցելեցի պարզ անոր համար որ ինծ նկար մը ցոյց տուին եւ շատ փափաքեցայ այդ տիկնոջ հետ յարաբերութիւնս շարունակել։ Եկայ, նաւէն մեկնած միջոցիս նաւակ մը ափիս մէջ երկաթ մը դրաւ, այդ երկաթը փոքր նախազգուշութենէ մը կը բաղկանար, «գլխս բոլորովին մ'ըլլէք», անոր տակը երկու սկզբնատառեր կային «Զ. Հ.»։ Այդ երկաթէն այնպէս հասկցայ որ այդ բառերը քաղաքավարական սովորական հրաւէր մը չէին, այլ այդ երկաթը գրող շատ գեղանի տիկինը կը զգար որ ինքը շատ մեծ նեղութեան մը մատնուած է։ Այնպէս որ թոյլ տուէք խոստովանելու թէ, իրիկուան իմ վերադարձս բացարձակապէս այդ տիկնոջ եղբայրը տեսնելու փափաքս չէր, այլ տեսնել տիկինը, ինքը եւ զինքը այդ նեղութենէն ազատելու միջոցներու մասին մտածել։ Կը յուսայի որ խօսակցութենէ մը վերջ այդ տիկինը ինծի պիտի վստահէր եւ գլխս նկատէր իբրեւ իր բարեկամը։ Երէկ գիշեր պատեհութիւնը չունեցայ տիկինը տեսնելու, որովհետեւ իր եղբայրը քննելու գործով զբաղած միջոցիս զբօսանաւը ճամբայ ելաւ ու երբ ըսի թէ կ'ուզէի նաւուն տիրոջը հետ տեսնուիլ ինծ պատասխանուեցաւ թէ տիկինը անհանգիստ է. կ'ընդունիմ թէ այսպէս բանի կերպով փախցուելուս համար շատ բարկացած էի, եւ սակայն զգացի եւ հիմակ ալ կը զգամ որ ատիկա տիկինին յանցանքը չէր։ Արդ, կ'ուզեմ ըսել այդ տիկնոջ որ, այդ խնդիրին քննութիւնը յետագային ուրիշ առիթի մը ձգելով, տիկինին ներկայ մտահոգութենէն եւ նեղութենէն ազատելու միջոցներու մասին ներկայիս միասին խօսինք։

Սըր Ճօն խօսքը վերջացնելէ յետոյ տեսաւ որ իր խօսքերը դիմացի աղջկան վրայ մեծ ազդեցութիւն գործած էին։ Անոր շրթներուն վրայ տամուկ բոց մը կար եւ շրթները թեթեւօրէն դողդղալով յարեց.

— Սըր Ճօն, չեմ կարծեր որ կեանքիս մէջ երբեք այդքան ազնիւ ու տպաւորիչ խօսքեր լսած ըլլամ, որուն համար սրտագին շնորհակալութիւններս, վասնզի հիմակ կը հասկնամ թէ այս կեղծ ու պատիր աշխարհին մէջ գոնէ մէկ անկեղծ բարեկամ ունիմ։ Բայց, Սըր Ճօն, բացարձակապէս կը դժուարանամ հասկնալ թէ ինչ բան է որ ձեզի մտածել կուտայ թէ ես տագնապի մը մէջ կը գտնուիմ։

Աղջիկը լռեց եւ չեշտակի անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ պատասխանի մը համար։

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

2,226 վերջացող թիւերը շահած են **50,000** փրանք :
7,724 վերջացող թիւերը շահած են 25,000 փրանք :
2,015 վերջացող թիւերը շահած են **25,000** փրանք :
915 վերջացող թիւերը շահած են **10,000** փրանք :
42 վերջացող թիւերը շահած են **1000** փրանք :
0 վերջացող թիւերը շահած են **100** փրանք :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵԼՃԻՈՅ դահլիճին տագնապը կ'երկարաձգուի, քաղաքական եւ տնտեսական պատճառներով : Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ժասփառի :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, Մոսկուա պիտի երթայ առեւտրական նախարարը, Պ. Մառշանտօ, դեկտեմբերի սկիզբը : Հրաւէրը Մոսկուայէն եղած է :

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԱՌԹԻՒ, միայն Ֆրանսայի անթելի կայանները չէին հաղորդած արարողութեանց մանրամասնութիւնները : Թղթատարական նախարարը պատժեց պատասխանատու պաշտօնեան :

ՆՈՐ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ հանուած էր Ռուսանի մէջ, ինչպէս գրած էինք : Ամբաստանեալներու թիւը արդէն հասած է 11ի, մէջն ըլլալով զեղծումները մատնանշողը :

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ 276 նամակները աճուրդով ծախու հանուեցան առջի օր : Վերջին պահուն, 100 հատը վար դրուեցան, ազգ. դիւանաթուղթերու վարչութեան պահանջին վրայ : Մնացեալը ծախուեցաւ 150,000 փրանքի : Ամէնէն բարձր գինը, 43,000 փրանք, տրուեցաւ սիրահարական նամակի մը որ ուղղուած է Ժոզէֆինի : 21,000 փր.ի ծախուեցաւ ստորագրութիւն մը, երբ Նափոլէոն 16 տարեկան էր : Ժոզէֆինի մէկ նամակը՝ երկու էջ՝ ծախուեցաւ 5100 փրանքի եւայլն :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ 14րդ ցուցահանդէսը կը բացուի այսօր, ուրբաթ, Կռան Փալէի մէջ, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին :

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ, լորտ Կնէպալ Իտըն պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ պարզապէս բարեկամական խօսակցութիւն մը ունեցան, ինք եւ արտաքին նախարարը, Հիթլէրի մտերիմ գործակալին՝ Ռիպէնթրոփի հետ : «Ոչ քաղաքական, ոչ ալ սպառազինութեան խնդիր յուզուեցաւ» :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՐՇԻՒ ենթակոմիտէութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Թաշեանի սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մշօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ժողովը նոյեմբեր 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Կղէմէս Մկրտիչեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 16 նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 181, Cours Lafayette, *«Զարդարեան» Գրադարանը : Նիւթ՝* Ինչու Դաշնակցական եղանք :

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը 16 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ : Կը հրաւիրուին համակիրները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 18 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի :

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Ժիւլիէնի Վրէժ խումբը եւ Փրիվայի ու շրջանի բոլոր ընկերները, 18 նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Սէն Ժիւլէնի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ՇԱԲԱԹ 17 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ*

երեկոյեան ժամը 10էն *մինչեւ առաւօտ*

SALLE HOCHEի ընդարձակ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեշտալիք անակնկալներ: Գին 15 փրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել: *Հեռախօսել՝* Prov. 95-61 եւ 34-61

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԶԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Դէր - Կոմսուհի Պընուա տ'Ազիի սրահներուն մէջ, 4,Rue Fabert, Paris (7), 18 *նոյեմբեր, Կիրակի օր : Այս առթիւ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅ, ՔՕՔԹԷՅԼ, ՊԱՂ ՊՈՒՖԷ եւ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑՆԵՐ :*

Բացառիկ պատեհութիւն

Ծախու է, Քլամառի հայկական թաղամասի մէջ, գեղեցիկ փողոցի վրայ, 4 փիէսնոց վիլլա մը, հնարաւորութիւն կայ խանութի, կալուածական տուրք չկայ, առաջին փոխանցում, գին՝ **36000** փրանք :

Դիմել՝ **35, Rue de Sèvres, Clamart, Seine.**

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ. — 337 *փրանք : Կարգադրեցինք :*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տիգրանակերտի եւ շրջանի Հայր. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, 32 Ave. des Gobelins, *մեթրօ՝ Կոպըլէն, կը հրաւիրուին նոլոր հայրենակիցները : Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն :*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

17 նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Սէն Թ'էթիէնի Դուրեան Գրադարանին մէջ, կը խօսի՝ Հայր Արիս Վարդանեան, *Նիւթ՝ Հայ լեզուի ծագումն ու զարգացումը :*

Կը հրաւիրուի գաղութին հայութիւնը :

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՊԱՌԻԿ, ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ, ԺԱՄԸ 9—18.30

Mr. LECORNU, 7, rue Paul Lelong, Paris

Métro: Bourse, Téléphone Gutenberg 40-37

Կարելի է դիմել նաեւ մեր հայ ներկայացուցչին՝

Mr. PATRIK**ի, **19, Rue Damesme, Paris (13)** մեթրօ **Tolbiac, Tél. Gob. 55-87

ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

1° VILLIERS Sur MARNE (Վիլիէ Սիւր Մարն)ի հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 13 ՔԻԼՈՄԷԹՐ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ (GARE DE L'EST) 15 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ, ՈՒՂԻՂ ՕԹՕՊԻՒՍ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՏՐԱՍՏ, ՋՈՒՐ, ԿԱԶ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԿՈՅՈՒՂԻ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ :

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԳԻՆ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ 25 ՖՐԱՆՔ

ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ **Վ Ե Ց** ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝ Mr. LECORNU, 7, RUE PAUL LELONG, PARIS. *ԻՍԿ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԴԻՄԵԼ՝* RESTAURANT DAGOBERT, 1, AVE. DE JOINVILLE A NOGENT S/MARNE.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

2° VERSAILLES (Վերսայլի) մօտ գտնուած հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 22 ՔԻԼՈՄԷԹՐ ՀԵՌՈՒ,

իսկ **St. REMY-les-CHEVREUSES** *կայարանէն 1500 մեթր հեռու:*

ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ **5** ՖՐԱՆՔ ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԱՐԴԷՆ ԳՆԱԾ ԵՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

1936 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՃԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ST. REMY-LES-CHEVREUSES ԿԱՅԱՐԱՆԸ, ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇԱՀԱՒՈՐ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՆ ՉԵՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ:

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ ԱՅՍ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

*LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉES*ի *Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին*

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինն **100** *փրանք*

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 փր.	գումար	10.000.000 փր.
10	,,	500.000 փր.		5.000.000 փր.
100	,,	100.000 փր.		10.000.000 փր.
100	,,	50.000 փր.		5.000.000 փր.
1.680	,,	5.000 փր.		8.400.000 փր.
3.360	,,	1.000 փր.		3.360.000 փր.
16.800	,,	500 փր.		8.400.000 փր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 փր.	գումար	300.000 փր.
20	հատ	7.500 փր.	,,	150.000 փր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20 *ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ*   ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Qaui de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առտուան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՈՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ — **ՌԱՔԻ ՏԻՒԶ** ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ — ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ներմկնայ եւ քէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՐԼԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. **ՃԻՏԷՃԵԱՆ,**

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ : Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ :

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Մեզ տրամադրելի է ընդհր մը երքմը՝ անմրցելի գիներով:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)   17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 17 Novembre 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2654

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւնները Մակեդոնական Ներքին Կազմակերպութեան վերջին տարիներու կեանքի մասին։

Ուրեմն, մտաւորականներու, հին և նոր գործիչներու ամբողջ սերունդ մը գլխատուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին։ Սպանդ մը, որուն հանդէպ կառավարութիւնը անզօր կը մնար մինչեւ անցեալ տարի, երբ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան, Թագաւորին միջամտութեամբ։

Անցեալ շաբթու, Պուլկարի զինուորական ատեանին առջեւ, երբ հարիւրապետ մը եւ բժիշկ մը կը դատապարտուէին իբրեւ մեղսակից Իվան Միխայլովի փախուստին, ընդհ. դատախազը քամենլի տեղեկագիր մը կարդաց։

Համաձայն այդ զեկոյցին, 1924էն ի վեր, ներքին եղբայրասպանութեան զոհ գացած են աւելի քան հազար հոգի։ Այս ահաբեկեալներէն 624ը կ'ամբաստանուէին իբրեւ կուսակից համայնավար քաղաքականութեան, 220ը՝ իբրեւ հետեւորդ Փրոթոկէրովի, 40ը՝ իբրեւ կուսակից Իվան Միխայլովի եւ աւելի քան 200 հոգի՝ իբրեւ սովորական անդամներ Փէթրիչի եւ Քէօսթէնտիլի գաւառներուն մէջ։

Այս արհաւիրքը — ճշմարիտ խիերակերութիւն — չէր կրնար անվթար պահել երբեմնի հզօր Կազմակերպութիւնը։

Երբ Կէորկիեւի դահլիճը հասաւ վերջնական հարուածը տալու, բաւական հարթուած էր ճամբան։ Այսինքն, Կազմակերպութիւնը ոչ նախկին հմայքն ունէր, ոչ ալ նոյն հնարաւորութիւնները։ Մանաւանդ որ, նոր կառավարութիւնը նոյն իսկ Պուլկարիոյ փրկութեան համար անհրաժեշտ կը գտնէր Մակեդոնական Կազմակերպութեան ոչնչացումը, որպէսզի կարենայ լեզու գտնել Եուկոսլավիոյ հետ։

Այդ քաղաքականութիւնը տիրաբար յառաջ կը տարուէր, երբ գնդակը որոտաց Մարսէյլի մէջ, անշնչացնելով Եուկոսլավիոյ Թագաւորն ու Ֆրանսայի արտաքին նախարարը։ (9 հոկտ.)։

Եթէ կը յիշէք այդ օրերու լուրերը, պիտի նկատէք որ կարգ մը իրազեկ թերթեր առաջին առթիւ մահափորձը վերագրեցին Մակեդոնացիներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, իրար խառնուեցան Խրուաթն ու Մակեդոնացին։ Ի վերջոյ ամբաստանուեցաւ Խրուաթ «Ըմբոստներ»ու կազմակերպութիւնը (Ուսթաշա), բայց Մակեդոնացիներն ալ կրկին սեւ ցանկը անցան։ Մանաւանդ որ հաստատուեցաւ թէ բուն ահաբեկիչը նախկին Մակեդոնացի մըն է։

Այդ օրէն սկսեալ, պալքանեան երկիրներու կառավարութիւնները ձեռք ձեռքի տուած են, եւ կը փորձեն միեւնոյն քարով երկու թռչուն զարնել, — ոչնչացնել թէ՛ «Ուսթաշա»ն եւ թէ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը։

Որոշումները շատոնց տրուած էին, Պելկրատի մէջ, Ալեքսանդր Թագաւորին յուղարկաւորութենէն անմիջապէս վերջը։

Այս առթիւ հրատարակուած երկու զեկոյցները ուշագրաւ էին նաեւ այն տեսակէտով որ՝ թէ Փոքր Համաձայնութեան եւ թէ Պալքանեան Ուխտին անդամները, հինգ պետութիւններ (մէկը՝ Թուրքիան) միջազգային գետնի վրայ կը դնէին խնդիրը։

Ըսել կ'ուզէին թէ՝ սոսկական դէպք մը չէ Մարսէյլի սպանութիւնը, եւ եթէ բոլոր պետութիւնները չգործակցին ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, կացութիւնը կրնայ ծանրանալ եւ վտանգաւոր դառնալ խաղաղութեան համար։

Այս տեսութիւնը աւելի ձեւաւորուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, պալքանեան պետութեանց մնայուն խորհուրդին գումարման առթիւ։ Եւ հետապնդումներն ալ աւելի մեթոտիկ եւ ծաւալուն հանգամանք ստացան։

Այսօր այլեւս տարակոյս չկայ թէ ծրագրեալ գործունէութեան մը պիտի հետեւին պալքանեան երկիրները եւ Թուրքիա, ոչնչացնելու համար երկու կազմակերպութիւնները։

Այս ոստիկանական գործունէութեան հետ, այլապէս ուշագրաւ է միւս ձեռնարկը, — Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարին ճամբորդութիւնը դէպի Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ դնելու համար դաւադրութեան ամբաստանագիրը։

Եթէ յաջողի այս ձեռնարկը, — եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իւրացնէ պալքանեան պետութեանց տեսակէտը, միջազգային քննութիւն կազմակերպելով եւ պատասխանատուներ (պետութիւններ) փնտռելով, դժուար է գուշակել թէ ի՛նչ նոր կնճիռներ կրնան ծագիլ։

Առ այժմ թողունք այդ հարցը, ամփոփուելով Մակեդոնական Կազմակերպութեան շուրջը։

Ուրեմն, այս ահարկու Կազմակերպութիւնը զարհուրելի տագնապի մը մատնուած է այս միջոցին, իբրեւ հետեւանք ներսէն եւ դուրսէն սարքուած հետապնդումներու։

Տակաւին չենք յիշեր բուն իսկ իր ծոցին մէջ բացուած ահաւոր վէրքը, որ տարիներէ ի վեր կը կրծէ իր յաղթանդամ եւ հուժկու մարմինը։

Պիտի կրնա՞յ դիմանալ այս հարուածներուն։ Պիտի կրնա՞յ կանխել վերջալոյսը։

Կարելի չէ վճռական պատասխան տալ այս հարցերուն։ Յեղափոխական եւ դաւադրական կազմակերպութիւնները մէկ օրէն միւսը չեն մեռնիր։ Կը տկարանան, կը ձեւափոխուին, բայց չեն փոշիանար։

Հարցը այն է որ, այս քառասնամեայ կազմակերպութիւնն ալ յենարան փնտռեց հզօրներու մօտ, մեծ մայրաքաղաքներու մէջ, որոնք իրեն հետ կրնան ըլլալ որքան ատեն որ ընդունակ ըլլայ հագանակներ հանելու կրակէն։

Ամէն պարագայի մէջ, ճակատագրական շրջան մըն է որ կը բոլորէ «Օրիմ»ը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԶՐԿՈՒԻՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԷՆ

Երէկ Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.— Հայերու եւ Ռուսերու գործազրկութեան նպաստը դադրեցուցին։ Կը խնդրուի դիմումներ կատարել։

Կը սպասենք մանրամասնութեանց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԺԸՆԵՒ ԿԸ ՏԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Ամբաստանութիւններ՝ պետութեանց դէմ

Պ. Եէվթիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, նոյեմբեր 15ին Պելկրատէն ճամբայ ելաւ դէպի Ժընեւ, միասին տանելով իր կառավարութեան յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքին առթիւ կատարուած քննութեանց մասին։ Կը կարծուի թէ նախարարը պիտի առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին օրակարգը անցընել հոկտեմբեր 9ի մահափորձին միջազգային պատասխանատուութեանց խնդիրը։ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան կատարած քննութիւնները, որ կը շարունակուին հինգ շաբաթէ ի վեր, այն եզրակացութեան յանգած են թէ Հունգարիա ուղղակի եւ անուղղակի պատասխանատու է Մարսէյլի դէպքին, քանի որ խրուաթ ահաբեկիչները հունգարական հողի վրայ կը գործէին կառավարութեան գիտութեամբ, մինչեւ մահափորձին պատրաստութիւնը։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Փոքր Համաձայնութեան պետութիւններն ալ իրենց կարգին պիտի պահանջեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը քննէ այս խնդիրը, համաձայն Ուխտի տրամադրութեանց։ Եուկոսլավիա իր առաջարկին ուժ տալու համար պիտի ներկայացնէ հետեւեալ փաստերը, որոնք հաստատուած են Փարիզի, Մարսէյլի, Պելկրատի եւ Սոֆիայի մէջ.—

Սեպտեմբեր 24ին, Պիսթոյի մէջ, վիճակով կ'որոշուին Մարսէյլի ահաբեկիչները։ Հունգարական գիւղի մը մէջ տեղի կ'ունենայ վերջնական վիճակահանութիւնը, ի ներկայութեան Փէրչէվիչի, որ լիազօր պատուիրակն էր «Ուսթաշի»ներու գերագոյն պետին՝ Փավէլիչի։ Վիճակը կ'իյնայ Փոսփիչիլի, Ռայիչի եւ Միյօ Քրալի (երեքն ալ բանտարկուած Մարսէյլի մէջ)։

Սեպտեմբեր 25ին, Փավէլիչի պատուիրակը, Միյօ Պլիք, մեկնելու հրամանը կը տանի ուխտեալներուն։ Սեպտեմբեր 26ին նշանակուած ահաբեկիչները Ցիւրիխ կ'երթան հունգարական անցագրով։ Սեպտեմբեր 27ին Ցիւրիխի կայարանին մէջ իրենց կը սպասէ Փավէլիչի գործակալը, ահաբեկիչ Քվաթէրնիք, որուն կ'ընկերանար Տիմիթրի Կէորկիէվ, այլ անուամբ՝ Քելէմէն կամ Քէրիմ, որ իրեն հետ եկած էր Իտալիայէն։ (Բուն ահաբեկիչը որ մեռաւ)։ Քվաթէրնիք ունէր Փավէլիչի մէկ նամակը, որ գործողութեանց վարիչ կը նշանակէր զինքը։ Միեւնոյն օրը, հինգ ահաբեկիչները Լոզան կը հասնին, ուր իրենց հունգարական անցագիրները կը փոխուին չեխական անցագիրներու հետ։ Սեպտեմբեր 29ին, դաւադիրները Փարիզ կ'անցնին Էվիանի եւ Թոնոնի ճամբով։

Հոկտեմբեր 6ին, Քվաթէրնիք, Փոսփիչիլ եւ Ռայիչ Ավինեօն կ'երթան, ուր կը հանդիպին խորհրդաւոր Փեթարի եւ նոյնքան խորհրդաւոր խարտիշահեր կնոջ մը, որուն ինքնութիւնը ճշդուած է։

Հոկտեմբեր 8ին դաւադիրները իրար կը գտնեն Էքսի մէջ, ուր Քվաթէրնիք աջակցութեամբ խորհրդաւոր Փեթարի եւ խարտիշահեր կնոջ, Կէորկիեւի եւ Միյօ Քրալի հրահանգներ կուտայ, յաջորդ օրուան համար։ Հոկտեմբեր 9ի առտուան Փեթար ռումբեր եւ ատրճանակներ կուտայ Կէորկիեւի եւ Միյօ Քրալի։ Քանի մը ժամ վերջը Կէորկիեւ կը կատարէ ահաբեկումը։

Այս ամբողջ ամբաստանութիւնը ապացուցանելու համար, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը միասին կը տանի բեռ մը փաստաթուղթ։ Պելկրատի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ձեռնարկին, եւ կը յուսան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի ուզէ բարոյական գոհացում տալ Եուկոսլավիոյ, որպէսզի կարելի ըլլայ ոչնչացնել բոլոր խռովարար տարրերը։

Հրապարակային ամբաստանութիւն մը եւս

«Նովոսթի», Պելկրատի կիսապաշտօնական օրկանը, գրել կուտայ խմբագրականի մը մէջ.

— «Մեր ժողովուրդը եւ մեր կառավարութիւնը կը պահանջեն որ կատարելապէս լուսաբանուի Մարսէյլի ոճիրը։ Մեր դաշնակիցները համաձայն են այս պահանջին, մէջն ըլլալով Փոքր Համաձայնութիւնը եւ պալքանեան ուխտին անդամները։ Այս ուղղութեամբ որոշումներ տրուած են Պելկրատի մէջ եւ հրատարակուած՝ երկու խմբակցութեանց զեկոյցներուն մէջ։ Այնտեղ շեշտուած է թէ ճշմարտութիւնը խեղդելու որ եւ է փորձ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Պատասխանատուութիւնները, որոնք օրէ օր աւելի կը ճշդուին, կը ծանրացնեն մահափորձին տարողութիւնը՝ միջազգային տեսակէտով. Հաւանաբար անոր համար որ կարգ մը պետութեանց մէջ, կը ջանան ծածկել գործին բուն հանգամանքը, որովհետեւ կը մերժեն յանձնել յանցաւորները եւ հաստատել սպանութեանց բուն ներշնչողները եւ անոնցմէ օգտուողները։ Ճիշդ է որ անգլիացի պետական մարդիկ երկիւղներ յայտնեցին ամբողջ ճշմարտութեան յայտնութեան մասին։ Անոնց եւ կարգ մը անգլիական թերթերու կարծիքով, ճշմարտութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր պիտի ըլլայ միջազգային յարաբերութեանց համար եւ ձգտեալ վիճակը աւելի պիտի ծանրանայ։ Եթէ մահափորձին բուն ներշնչողները պիտի խնայուին, կը նշանակէ թէ պէտք է անպատիժ մնան եւ շարունակեն միեւնոյն մեթոտները եւ միեւնոյն միջոցները գործածել։ Ուրեմն Եւրոպան անձնատուր պիտի ըլլայ անոնց առջեւ, իր անկարողութեամբ եւ անբարոյականութեամբ։ Այս կերպո՞վ պիտի թեթեւնայ միջազգային յարաբերութեանց լարումը։ Ոչ։ Այն ատեն Եւրոպան պիտի դառնար թատերաբեմ մը, ուր բոլոր ոճիրները պիտի արդարանան, իբրեւ քաղաքական գործողութիւն»։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ սահմանափակման մասին մշակուած կառավարական ծրագիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ ...

Ապահովաբար շատ քիչեր գիտեն որ Ռամկավարները անմրցելի են իբրեւ ազգասէր, իբրեւ եկեղեցասէր, իբրեւ համերաշխասէր, իբրեւ ճշմարտասէր եւ այս բոլորէն վեր՝ իբրեւ Հայաստանասէր։

Չգիտցողները լուսաբանելու եւ թերահաւատները համոզելու համար, պարտք սեպեցի տակէ տակ շարել շարք մը շօշափելի փաստեր.—

1. «Արեւ», ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, նոյեմբեր 7ին արտատպած էր «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 20 թուակիր խմբագրականը, «Օրուան թոհ ու բոհին մէջ», իր շիլ հաշիւներուն յարմարցնելու համար։

Ոչինչ։ Թող կարդան եւ տարածեն։

Այս առթիւ, խմբագրութիւնը պարտք սեպեր է հասարակութեան ծանօթացնել «Յառաջ»ը։

Խնդրեմ, ծանօթացէք դուք ալ.—

«ՅԱՌԱՋ, ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻԶԻ ՕՐԿԱՆԸ»։

2. Նոյն թերթը կ'աւետէ Աթէնքէն գրուած թղթակցութեամբ մը (26 հոկտեմբեր).

— «Դաշնակցական շրջանակներէ բխած տեղեկութեան համաձայն, բանտարկեալ Նիկոլի սպառնալիքին վրայ, Բիւրօն ստիպուած է Ջամալեանը Աթէնք ղրկել, կարելին եւ անկարելին ընելով սպառնացողը բանտէն ազատելու համար»։

3. Նոյն կուսակցութեան Փարիզի բերանը կը գրէր երկու ամիս առաջ, իմացած ըլլալով թէ հիթլերական կառավարութիւնը մեծագումար նըպաստներ կը բաշխէ Արեւելքի մէջ, քաղաքական քարոզութեան համար.

— «Յուսաբեր» թերթը շարքին մէ՞ջն է գերման մարքերով Եգիպտոսի մէջ հրատարակուած թերթերուն։ Ամէն ամսագլխու ստացուած չէ՞ք մութ խողովակէ՝ ուրկէ՞ կուգայ եւ ի՞նչ ծառայութեան փոխարէն)։ (Ապագայ, 15 սեպտեմբեր)։

4. Նոյն հոսանքին եւ առհասարակ «միացեալ» խառնիճաղանճին ուրիշ մէկ արբանեակը, Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս»ը, կը պատմէր հոկտեմբեր 21ին.

— «Նախկին «Երեւանեան Հանրապետութեան» վարչապետ Պ. Հ. Օհանջանեան ժամանած է մայրաքաղաք։ Եւրոպայէն Եգիպտոս տանող շատ կարճ ճամբաներ կային. սակայն նախընտրած է Պուքրէշէն անցնիլ։ Արդեօք նոր աէրոպլանե՞ր կան սարքելիք»։

5. Նոյն հոսանքին բոլոր թերթերը, Ամերիկայի «Պայքար»էն եւ անոր անգլերէն շաբաթաթերթէն առնելով, վերջերս գրեցին թէ ոստիկանութիւնը Եգիպտոսի մէջ գտեր եւ ձերբակալեր է Ղեւոնդ արք.ի «տասներորդ ոճրագործը», փախստական Փ.ն։ (Սուտ)։

... Այսօր հազիւ ժամանակ ունեցայ այսքանը հաւաքելու։

Վ.ԱՀԷ

Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը

Արտաքին նախարար Պ. Լավալ առջի օր զեկոյց մը կարդաց նախարարական խորհուրդին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը պիտի գումարուի նոյեմբեր 21ին, եւ օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Սարի հանրաքուէն, ուստի կառավարութիւնը կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ։ Նախարարը նոյն զեկոյցը կրկնեց Երեսփ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, մանաւանդ ծանրանալով Սարի հարցին վրայ։ Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, Պ. Լավալ վերջնապէս ճշդեց Ֆրանսայի դիրքը։ Ըսաւ թէ կառավարութեան միակ նպատակն է ապահովել քուէարկութեան ազատութիւնը։ «Ֆրանսա որոշած է խաղաղասիրութեամբ եւ առանց յետին միտքերու կատարել իրեն յանձնուած պարտաւորութիւնները եւ պաշտպանել իրեն վստահուած շահերը»։

Նախարարը չուզեց խօսիլ դէպի Հռոմ ճամբորդութեան ծրագրի մասին, սպասելով Իտալիոյ պատասխանին։

Միայն յայտնեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել Պ. Պարթուի քաղաքականութիւնը, ապահովելու համար երկու երկիրներուն եւ ուրիշ պետութեանց գործակցութիւնը՝ խաղաղութեան պահպանման համար։ «Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ իր զինակցութեանց եւ բարեկամութեանց»։

Մ. Նահանգները պիտի տիրապետեն օդին մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմական նախարարը իր ելմտացոյցին մէջ կը պահանջէ անհրաժեշտ վարկերը տրամադրել, 800 նոր օդանաւեր շինելու համար։ Այս 800էն 500ը պիտի բռնեն հինցած – մաշած օդանաւերու տեղը, իսկ 300ը պիտի աւելնան եղածին վրայ։ Այս յաւելումով, Մ. Նահանգներու զինուորական օդանաւերուն թիւը պիտի բարձրանայ 2400ի, գերազանցելով միւս բոլոր երկիրները։

Այս շինութիւնները բացառիկ ծախքեր պիտի պատճառեն, բայց կառավարութիւնը չուզեր ընկրկիլ, նկատի առնելով միւս պետութեանց զինարշաւը։

Նոր օդանաւերուն մեծ մասը պիտի յատկացուին Խաղաղականի ծովեզերքին պաշտպանութեան։

Թուրքիա գաղթականներ կը տեղաւորէ Թրակիոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գաղթականներուն Թրակիոյ մէջ տեղաւորումը դիւրութեամբ առաջ կը տարուի։ Թրակիոյ մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ այս գործին համար խորհրդակցութեան հրաւիրած էր Էտիրնէի, Քըրքլարէլիի եւ Թէքիրտաղի կուսակալները։ Այս առթիւ զեկուցում բրած է Զօրլուի գայմագամը որուն շրջանակին մէջ 10 հազար գաղթականներ տեղաւորուած են։ Յայտնի եղած է որ այս գաղթականները նոր հիմնուած գիւղերու մէջ տեղաւորուած են կառավարութենէն միայն հող ու բնակարան ստանալով։ Ասոնք Ռումանիայէն եկած գաղթականներն են որոնք այնտեղ իրենց ինչքերը ծախած էին։

Այս տարի եկած գաղթականներուն թիւը 100 հազար է։ Քիւսթենճայէն այս օրերս կը սպասուին 700 գաղթականներ որոնք այս տարուան եկողներուն վերջին խումբը կը կազմեն։ Այս 100 հազար գաղթականները եկած են ոչ միայն Ռումանիայէն, այլեւ Պուլկարիայէն, Եուկօ – Սլավիայէն, Կղզիներէն, Ատրպէյճանէն, Սուրիայէն եւ Իրաքէն։

Հակառակ իրենց կրած ճնշումներուն, Պուլկարիայէն եկող գաղթականները քիչ են, որովհետեւ, կը գրէ «Ճիւմհուրիէթ», պուլկար կառավարութիւնը անոնց արգիլած է կալուած ծախել եւ միասին դրամ բերել։

Յառաջիկայ գարնան գալիք գաղթականներէն 30,000 հոգին ալ Թրակիա պիտի տեղաւորուին։ Այս մասին հիմակուընէ պատրաստութիւններ կ'ըլլան։ 1935ին տեղաւորուելիք գաղթականներուն համար, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովէն 5 միլիոն ոսկիի յատկացում պիտի ուզէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

»»»· ·«««

«Նիւ Եորք Թայմզ»էն թարգմանելով, ամբողջութեամբ հրատարակեցինք Ուոլթըր Տիւրանթիի թղթակցութիւնը Երեւանէն այն մասին, թէ ինչպէս «Հայաստան կը ծաղկի Խորհրդային իշխանութեան տակ»:

Թղթակցութիւնը հետաքրքրական է ոչ թէ իր պարունակած նորութեանց կամ ճշմարտութեանց համար, որոնք դժբախտաբար կը բացակային, այլ վրդովեցուցիչ յերիւրանքներուն եւ անճշդութիւններուն համար, որոնք ամերիկեան թերթի թղթակցին յայտնապէս ներշնչուած են Խորհրդային կառավարութեան կողմէ՝ պրոպագանտի նպատակներով արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ:

Այդպիսի վրդովիչ յերիւրանք մըն է, օրինակ, Տիւրանթիի յայտնած այն միտքը, թէ Հայաստանի Հանրապետութեան Դաշնակցական կառավարութիւնը, Թուրքիոյ պաշտպանութիւնն ունենալու համար, Թուրքիոյ թողուց Հայաստանի այն մասը, ուր կը գտնուի Արարատ լեռը:

Երեւանի մէջ Տիւրանթի տեսակցած է ոչ միայն խորհրդային «վարչապետ» Ս. Տէր Գաբրիէլեանի, այլ եւ ուրիշ ղեկավար համայնավարներու հետ, որոնք, երբ թէ փաստացի տեղեկութիւններ տալով օտար թղթակցին, Խորհրդային կառավարութեան յանցանքներն ալ նետած են իրենց ատելի Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ: Անոնք պարզապէս օգտուած են այն հանգամանքէն որ ամերիկացի թղթակիցը անծանօթ է մեր պատմութեան եւ կրնայ հալած իւղի տեղ ընդունիլ իր լսածը:

Եթէ Տիւրանթի առարկայական ու անկողմնակալ կերպով ուսումնասիրէր մեր մօտիկ անցեալը եւ ոչ թէ այնքան անների կերպով հաւատք ընծայէր համայնավարներուն, պիտի տեսնէր՝

ա) Որ 1920 թ. աշնան Թուրքիա յարձակում գործեց Հայաստանի վրայ՝ Խորհրդային կառավարութեան նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ.

բ) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը իր համայնավար գործակալներու միջոցով նոյն 1920 թ. սարքած մասնաւոր ապստամբութեամբ քայքայեց հայկական բանակը եւ հող պատրաստեց Թուրքերու յարձակման համար.

գ) Որ Թուրքերուն օգնելու համար Խորհրդային կառավարութիւնը գրաւեց իր զօրքերով Ղարաբաղը, Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը եւ սպառնական դիրք բռնեց Ղազախի ճակատի վրայ՝ ստիպելով հոն պահել հայկական զօրքերու մէկ մասը այն ատեն, երբ անոնք բոլորն ալ պէտք էին Թուրքերուն դէմ.

դ) Որ կամաւորներու անուան տակ Խորհրդային կառավարութիւնը հայկական բանակի մէջ մտցուց Թուրքիոյ ի նպաստ աշխատող բազմաթիւ վարձկաններ, որոնք կոտրեցին հայկական զօրքերու դիմադրական ուժը եւ պատճառ եղան որ անոնք առանց կռուի յանձնեն Կարսը.

ե) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը, Թրքական յարձակման շրջանին Հայաստան ղրկեց Լեգրանի գլխաւորութեամբ մեծ պատուիրակութիւն մը, որ զինուած հսկայական գումարներով ներսէն սկսաւ քայքայել հայ պետական մեքենան, ընկճել հայ դիմադրական կորովը եւ օգնել իրենց բարեկամ Թուրքերուն:

Վերջապէս, զ) որ Ալեքսանդրապոլի մէջ, ուր հաշտութիւն պիտի կնքուէր Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, Խորհրդային կառավարութեան մէկ ուրիշ պատուիրակութիւնը Մտիվանիի գլխաւորութեամբ ամէն ջանք թափեց, որ Թուրքերը ըստ կարելւոյն ծանր պայմաններ պարտադրեն Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան. թերեւս համայնավարները այն յոյսն ունէին, թէ ատելի Դաշնակցական կառավարութիւնը տապալելէ ետքը իրենք պիտի կրնան Թուրքէն պզտիկ զիջումներ կորզել եւ այդ կերպով իրենց վարկը բարձրացնել հայ ժողովուրդի աչքին: Բայց, ինչպէս յայտնի է, վերջէն այդ պզտիկ զիջումներն ալ չկրցին կորզել Թուրքէն եւ գացին Կարս, ուր վաւերացուցին Ալեքսանդրապոլի չվաւերացուած դաշնագրի այնքան ծանր ու անարդար պայմանները Հայաստանի սահմաններու վերաբերմամբ:

Փաստ է, որ Դաշնակցական կառավարութիւնը երբեք չվաւերացուց Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը, մինչդեռ Խորհրդային կառավարութիւնը վաւերացուց զայն Կարսի մէջ գէթ այն մասով, որ Հայաստանի սահմաններուն կը վերաբերէր:

Յերիւրանքի եւ անճշդութեան ուրիշ օրինակ մը.— Համայնավարները այնպէս մը տպաւորած են ամերիկացի միամիտ թղթակիցը, որ իբր թէ Խորհրդային իշխանութեան օրով է միայն որ Հայաստան սկսած է օգտուիլ իր ջրային եւ ելեկտրական ուժէն, մինչդեռ ատիկա ճիշդ չէ: Ցարական եւ ապա Դաշնակցական ազգային կառավարութեան օրով արդէն Հայաստան ունէր ելեկտրական կայաններ եւ ջրակայաններ, այնպէս որ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչնչէն չէ որ գործ սկսած է:

Անճշդութիւն մը եւս.— Համայնավարները հաւատացուցած են ամերիկեան թղթակցին, թէ Խորհրդային կառավարութեան Հայաստան մտնելէն առաջ՝ Երեւանի բնակչութիւնը միայն 40,000 կը հաշուուէր, մինչդեռ այժմ 120,000 է, եւ իբր թէ ինքը՝ Խորհրդային իշխանութիւնն է որ տեղաւորած է այդ յաւելեալ ամբողջ բազմութիւնը: Մինչդեռ իրականին մէջ Դաշնակցական ազգային կառավարութեան օրով 1920 թ. Երեւան արդէն ունէր 120,000ի հասնող բնակչութիւն մը, որ մեծապէս պակսեցաւ, երբ բոլշեւիկները տիրացան քաղաքին: Պէտք եղաւ աւելի քան 10 տարի, որպէսզի Երեւանի բնակչութիւնը հասնի 1920 թուի բարձրութեան:

Ուրիշ անճշդութիւն մը.— Համայնավարները ամերիկեան թերթի թղթակցին այնպէս են ներկայացուցեր կացութիւնը, որ իբր թէ Հայաստան ամբողջ Խորհրդային Միութեան աչքի լոյսն է, որ իբր թէ Մոսկուա ամէն տարի հսկայական գումարներ կը ծախսէ Հայաստանի վրայ, շատ աւելի քան կը ստանայ Հայաստանէն: Մինչդեռ իրականին մէջ, ինչպէս ցոյց կու տան պաշտօնական թիւերն իսկ, Հայաստան Խորհրդային Միութեան ամէնէն խորթ զաւակն է եւ անկէ տասնապատիկ աւելի Մոսկուա դրամ կը ծախսէ Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի վրայ: Միեւնոյն ատեն փաստ է, որ Մոսկուա անխնայ կերպով կը թալէ Հայաստանը եւ Խորհրդային Միութեան ուրիշ շրջաններու պէտքերուն կը յատկացնէ Հայաստանի ներկայ մեծագոյն հարստութիւն եղող պղինձը եւ բամպակը: Գաղտնիք չէ, որ Մոսկուա չամչցաւ նոյնիսկ ամերիկեան Նիըր Իսթ Ռիլիֆի Հայաստան բերած կաթն ու հացը 1921 թ. Ռուսաստան տանիլ:

Վերջապէս, ահա եւ ամենամեծ կեղծիքը, զոր համայնավարները կլեցուցած են ամերիկացի միամիտ թղթակցին.— իբր թէ «Խորհրդային կառավարութիւնը բերած է Հայաստանի բան մը, զոր ան չէ ունեցած դարերէ ի վեր— այն է՝ խաղաղութիւն, ապահովութիւն եւ անկախութիւն ունենալու զգացում»:

Եթէ Տիւրանթի գէթ թեթեւ ծանօթութիւն մը ունենար Կովկասի Հայոց պատմութեան, պիտի գիտնար, որ կովկասեան Հայաստան ցարական կառավարութեան ձեռքն իյնալէն յետոյ, աւելի քան ամբողջ դար մը վայելած է ներկայէն ոչ նուազ խաղաղութիւն ու ապահովութիւն, իսկ ցարական շրջանին տնտեսապէս ալ անհամեմատ աւելի բարւոք վիճակ մը ունեցած է: Սակայն, ոչ ցարերու օրով եւ ոչ ալ Խորհրդային կառավարութեան ժամանակ Հայաստան չէ ունեցած եւ չունի անկախ ըլլալու այն զգացումը, որու մասին կը խօսի Տիւրանթի, քանի որ թէ այն ատեն եւ թէ այժմ Հայաստան կը կառավարուի օտարի գերագոյն ուժով, ամբողջովին ենթակայ օտար բռնակալի մը միահեծան կամքին:

Ցաւալի է, որ ամերիկեան մեծ թերթի ծանօթ թղթակիցը, ինքը այնքան անների դիւրութեամբ մոլորուելէ ետքը, թոյլ կու տայ իրեն համայնավար պղտոր աղբիւրներէ ստացած իր բացայայտօրէն անճիշդ տեղեկութիւններով մոլորեցնել նաեւ ամերիկեան հանրային կարծիքը:

(Խմբագրական «Հայրենիք»ի)

ԱՆՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔ.- ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

—·—

Հոգեխռով վիճակի մէջ, ձգելով կրկին ամէն սրբութիւն, կամրջակէն վեր կը մագլցիմ:

Koutoubiaն, սպիտակ կարապի մը նման, քարափին կռթնած, տակաւին կը բեռնաւորուի: Քառորդ մը եւս ու նաւը կը սուլէ: Դանդաղ գնացքով մը կը բաժնուինք Մարսիլիայէն, մեր երկրորդ հայրենիքէն, ի խնդիր երրորդ հայրենիքի մը որ, ապահովաբար վերջինը պիտի ըլլայ…

Չէ՞ որ հարազատէն մինչեւ օտարը հայմաթլօղ կը կոչեն մեզ, քաղաքակիրթ բոչաններու վերածելով ազգ մը, որուն յանցանքը եղած է անհաւասար զուպարին մէջ նետուիլ, առանց սակարկելու իր արեան գինը…

Ու, սպիտակ կարապը կը հեռանայ, ճերմակ թաշկինակները հետզհետէ կը փոքրանան, կը հալածին վհատեցնելով էութիւնս, պղջալու, լալու, փոթորիկի մը մատնելով հոգիս, որուն խորութեանց ոչ ոք կրնայ թափանցել:

Ի՞նչ ճակատագիր է աս. ոչ մէկ ազգ պանդուխտ բառին իմաստը այնքան լաւ գիտէ քան Հայը: Ազգեր կան որոնք բառն անգամ չեն գործածեր: Մինչդեռ Հայուն պատմութիւնը կարծես լծորդուած ու նոյնացած է անոր հետ, եւ, ինծի կը թուի որ մեր մեծագոյն չարիքը եւ դժբախտութեան ակնաղբիւրը հոս է: Դարէ դար մեր պատմութեան ու կեանքին հետ անբաժան ու աւրնթեր ան եղած է հոգեբանութիւն մը, ժողովուրդի մը համար որ Արարատէն մինչեւ Տաւրոս, իր անջնջելի կնիքն է թողուցեր:

Շոգենաւը բաց ծովն ելած է այլ եւս. երկինքն ու ջուրը մեր հորիզոնը կը կազմեն: Կամրջակի բազրիկին կռթնած, ձեռս ի ծնօտ, լուռ կը դիտեմ շուրջս որ երջանիկ ազգի մը դրօշակներէն կազմուած է: Ո՛չ ոք մելամաղձոտ երեւոյթ մը ունի, իրենց միակ մտածումը կեդրոնացած է դրամի եւ կնոջ վրայ: Ինծի նման օտարութեան չէ որ կ'երթան, այլ կ'երթան հաճոյքով վայելելու իրենց հայրերուն բռնութեան արդիւնքը, պապենական ժառանգը չահագործելու:

X

Ամէն անգամ որ կը ստիպուիմ ծովերուն կապուտակ ու անեզր ջուրերուն վրայ ճամբորդել, լեղապատառ ճիչ մը, հոգեկան դառնութիւն մը եւ մահուան յաճախանքը կ'ունենամ, հոգիս հողը կ'ուզէ, կենսատու ու արգաւանդ հողը կ'ուզեմ որուն ընդերքէն երփներանգ կեանքն է որ առանց տատանումի եւ անօրօր կը վերընձիւղի. հողը՝ որ կեանք կու տայ ու գիտէ նոյնպէս մահը ծածկել, այն հողը՝ որուն արգանդէն Արարատն ու Տաւրոսը դուրս ժայթքած են, եւ, ուրկէ անցան Արմէնները «թեւցուցած մարմարն յուռթի լեռներուն, այգիներուն յորդ գինին» :Ես այն հողը կ'ուզեմ, ուր իմ ցեղիս բուռ մը քաջերը, իրենց արիւնով Սարդարապատն ու Գարաքիլիսէն կերտեցին, ես կարօտն ունիմ այն հողին որուն վրայ արեւին առաջին ճառագայթները կ'ողջունեն Արարայի բարձունքին վրայ հանգչող հերոսներուն շիրիմները… Հողը, հողը գեղեցիկ որուն վրայ կանգնեցան Վահագնի եւ Անահիտի մեհեանները, հողը վերջապէս՝ որուն վրայ ու որուն հետ հայ շինականն իր հոգին կու տայ…

Ծո՛վ, դուն ան չես որուն ծիրանիէն կարմրիկ եղեգնիկն ելաւ ծուխով եւ որուն մէջէն հուր մազերով պատանին կը վազէր արեգակէ աչքերով: Դուն իմ աշխարհիս ծովերը չես հրաշափառ, ոչ Սեւանն ես եւ ոչ ալ Բզնունեացը, այլ ծովն ես բռնութեան քաղաքակրթութեան եւ քու վրայէդ էր որ Աղեքսանդրներ, Անիբալներ, Կեսարներ եւ Նափոլէոններ իրենց յաղթական բանակներով անցան: Որքա՜ն ալ խոր ու անթափանց ըլլաս, դուն ալիք մըն ես յարաշարժ որ ամէն հզօրի առջեւ ծունկի կուգաս, կը հիւրընկալես զայն ու յետոյ ծոցիդ մէջ կ'անհետացնես: Դարերով դուն ծեծեցիր Հայոց ծոցը, ամեհի կոհակներովդ ու ի վերջոյ Դաշանց թուղթերով չորրորդ անգամ կործանեցիր հայրենիքս:

Արմէնները կ'ատեն ծովը, վասն զի իրենց սեւահեր ու սեւաչուի քօղերուն բիբերուն մէջ կը տեսնեն խորութիւնն ու յատակը իրենց ցաւի ծովերուն:

. . .

Ժամական 17 մղոն կը կտրէ նաւը: Սպանիոյ խառոչաւոր ու խորդուբորդ եզերքը քերելով է որ կ'անցնինք: Քաթալոնիան է, հեռուէն Պարսելօնայի լոյսերը ջուրին վրայ երկար սիւներ կը գծեն, բեկբեկ ու յարաշարժ: Այս այն քաղաքն է, ուր տարին անգամ մը համաշխարհային մաքսանենգներն ու անիշխանականները իրենց ժողովները կը գումարեն եւ ուրկէ կը ստանան իրենց գործունէութեան ուղեցոյցը: Այսօր, ան հրաբուխի մըն է վերածուած, ծայրայեղ ազատականութեան ոգիով մըտարբորոք:

Ի՞նչ լաւ է այսպէս, միայնակ դիտել հեռուն գիշերին մէջ, ծովուն վրայ ժամերով… Կը յիշեմ որ այսպէս մոռացման ու ինքնամփոփումի ժամեր ունեցած եմ պատերազմի կատաղի տարիներուն եւ սակայն այն ատեն ճակատագիրը անսասոյց էր տակաւին ու յոյր գերագոյն զօրավիգն էր մեր կեանքին: Սալըփազարի փուռին մէջ, ուր երկու ամիս, յանուն Հացին, յանուն ապագայ Հայրենիքի գաղափարին, ես ապրեցայ կողք կողքի, Մակեդոնացի Պուլկարին, Ղալաթացի Յոյնին եւ Գասթամպօլուցի Թուրքին հետ: Տասկալօզ կը կոչէին զիս, իրենց ընտանիքներուն եւ սիրահարներուն նամակները կը գրէի ու ձմեռ գիշերով կ'երթայի հրաշէկ փուռին առջեւ խորհրդածելու, լալու եւ խանդավառուելու, ցեղիս ճակատագիրը ապրելով: Քանի քանի գիշերներ, ծնողքիս աքսորեալ վիճակը, իմ կացութիւնս զիս մղած են մեծագործ ոճիրներ յղանալու, Ռասքօլնիքով մը ըլլալու, եւ ճարճատող բոցերուն առջեւ յիշելու որ կրակը սրբութեանց սրբութիւն է, թէ պապերս իրաւամբ զայն պաշտեր են: Հիմա, չարքով, այս բոլորը կուգան կ'անցնին մտքիս առջեւէն… Սկիւտարի վերջալոյսները կը յիշեմ, կը յիշեմ Զարիֆեանը, Պէրպէրեանը ուրկէ չվկայուած՝ նոճի ծառ մը տնկեցինք, ուր Տիկ. Զապէլ Եսայեան (որ հիմա միջազգայնականութիւն կը քարոզէ) մեր ազգասիրական ջիղերը գրգռեց: Որքան փոխուած են մարդիկ եւ իրք: Կ'անցնին այս բոլորը խառն ի խուռն, ու կը սեղմուի սիրտս, կ'այլափոխի անդորր հոգիս, վար կ'իջնեմ սանդուխէն, «Մեղեդինե՛ր»ը ձեռքիս. հեւալով, գրեթէ շնչատ, անէծք կը մրմռամ… Անէծք բոլոր անոնց որ Ասիացիներու ուզեցին Արեւմուտքի ռոմանթիք պատմուճանը հագցնել:

X

—Բայց ինչո՞ւ կը շտապէք, կ'ըսէ կին մը որ Հայ ըլլալս չի գիտեր:

Անակնկալի եկած՝ մէկէն կը սթափիմ ու գիրքը կը թողի ձեռքէս, կը ծռիմ կ'առնեմ զայն եւ ահա անխուսափելին:

— Օտարակա՞ն էք, պարոն:

— Այո՛, տիկին, Հայ եմ:

— Հա՞յ… իմ ամուսինս ալ Կիլիկիա գտնուած է եւ լսած եմ Հայոց մասին:

— Ուրախ եմ, տիկին, որ ձեր ամուսինը Կիլիկիա գտնուած է: Մեզ որ անխառնակ ու պարտուած վերադարձաք եւ խորտակեցիք ձեր իսկ ձեռքով ֆրանսական հմայքը Արեւելքի ժողովուրդներուն մէջ:

— Կառավարական հրաման էր, պարոն:

Չեմ ուզեր այլեւս ընդմիջուիլ, վայրկեանի մը մէջ սաւառնաթեւ կը սուրամ Ջինադաղարի խանդավառ օրերուն, երբ Փոքր Ասիոյի մէջ, գաղթական ժողովուրդը Ֆրանսացիներու պնդումով կը շտապէր նաւերը լեցուիլ, Կիլիկիան լեցնելու մտքով: Ու, երբ վերապրող հայութիւնը գունդագունդ իր հայրենի ժառանգը կուգար վայելել, անդին մեր գերեզմանը կը փորէին: Կը զգամ ինքզինքս, կը տեսնէ կինը որ տուայտանքի մէջ եմ ու ճակատս կնճռոտ, յամրաբար կը հեռանայ ինծմէ, իր ընկերուհիներուն բաներ մը փսփսալով:

Կինն կ'անդրադառնամ, հոգիս կը լկուի ու ալ բառ չեմ կրնար գտնել սիրելու Մայր Արեւմուտքին ու տեսնելու յաւիտենական ցամքած որդերը որ մեր մարմնոյն վրայ փակած կ'ուզեն յաւերժացնել իրենց մակաբոյծ եւ անօգուտ գոյութիւնը, մարդիկ որ աշխարհ չեն ճանչցած եւ իրենց սխալութիւններով նոյն իսկ ուզեցին սատանդը տարակոյսի տակ ձգել:

Ինչքան արդար էր մեռնիլ մեր լեռներուն վրայ քան թէ գալ ու բոշայի պէս փշուր մը հացին գերին դառնալ, աւելի լաւ էր գամփռին պէս ճակատ ճակատի կռուիլ էգ գայլին հետ քան թէ գալ ու բողացած Եւրոպային ծառայել…

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Ատամնաբոյժ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայաստանի Կարմիր Խաչը 1933ին ունէր 29,890 անդամ, 1934ին՝ 72,000:

Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց եւ արդիւնաբերական ձեռնարկներու մէջ, Կարմիր Խաչը 1933ին ունէր 605 առողջապահական կայան, 1934ին՝ 797:

Կարմիր Խաչի Երեւանի կանանց հիւանդանոցը, որ ունի 42 մահճակալ, 1933ին սպասարկած է 3,430 հիւանդի, իսկ 1934ին՝ 4,487 հիւանդի: Նոյն հիւանդանոցին կից բուժարանը սպասարկած է 1933ին՝ 1,132 հոգիի, իսկ 1934ին՝ 4,600 հոգիի:

Կարմիր Խաչի Երեւանի ատամնաբուժարանը 1933ին խնամած է 2,770 հոգի, 1934ին՝ 4,870:

Սեպտեմբեր 15էն ի վեր Երեւանի մէջ բացուած է հիւանդապահութեան դասընթացք մը, որուն կը հետեւին եւ կարի գործարաններուն մէջ, ուր 30 հոգի, այլ հիմնարկութեանց բանուորուհիներէն 32 հոգի: Հիւանդապահութեան վերապատրաստութեան դասընթացքներուն կը հետեւին 52 հոգի: Նման դասընթացքներ բացուած են նաեւ Լէնինականի հիւսուածեղէնի եւ կարի գործարաններուն մէջ, ուր հիւանդապահութեան կը հետեւին 80 բանուորներ եւ բանուորուհիներ:

«Պատրաստ երկրի առողջապահութեան պաշտպանութեան» չքանշանով վարձատրուած են 357 հոգի:

ՄԻՔ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՄԷԿ ԱՆՏԻՊ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Սուրէն Մարկոսեան վերջերս Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան դիւանին մէջ գտաւ Միք. Նալբանդեանի մէկ անտիպ ձեռագիրը: Այս ձեռագիրը, կէս պրակէն քիչ մը աւելի, զեկոյց մըն է, զոր գրած է Միք. Նալբանդեան Պոլսոյ Հայ համայնքին մասին, ռուս կառավարու-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (47)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

«Հինգ օր վերջ, երբ ալ ուժասպառ ինկայ, զիս ղրկեց Նորտոյի տունը, ուր լեցուն էին ինծի նման դժբախտ հարս ու աղջիկներ: Թէ Խասգիւղի, թէ շրջակայ գիւղերու կարաւաններ կը գտուէին, գեղեցիկ հարս ու աղջիկներ վար կը դրուէին, անցնող դարձող զօրքին ու ոստիկանին դոհացում տալու: Իսկ ծերերը, մանուկները եւ տղեկները եւ անկարողները կը լեցնէին մարագներու մէջ, ու ողջ ողջ կ'այրէին:

Երբ Ալաշկերտի ու Մալազկերտի գաղթականները մտան Մուշ, եւ կին առնել տանելու պահանջ շատցաւ, այն ատեն, Սիւլէյման չավուշ ծախու հանեց իր ձեռքին տակ եղած 300է աւելի կիներ ու աղջիկներ: Մուհաճիր Քիւրտեր կը մտնէին մեր մէջ, իրենց հաւնած հարս ու աղջիկներ կ'ընտրէին, կը սակարկէին Սիւլէյման չաւուշի հետ: Գինը կը վճարէին ու կ'առնէին կը տանէին:

Ես ալ Մալազկերտցի մոլլայի մը կողմէ գնուեցայ: Զիս առնելով Ցրօնք գիւղ տարաւ: Անհաշիւ արջառ – ոչխարներ ունէին, 18 անձէ կը բաղկանար անոնց ընտանիքը:

Ռուսական բանակը երբ Պալանուխէն նահանջեց, մենք ալ դարձանք Մալազկերտ: Ցուռնաբի վերջերը երբ ռուսական բանակը անակնկալ սկսաւ յառաջանալ, ամէն բան տեղին վրայ մնաց, 18 անձէն մոլլան, իր եղբայրը ու ես երեք ձի հեծած ազատեցանք: Ահագին հարստութեան հետ 15 անձի ալ կորուստ ունեցանք: Դժբախտ մնալով երեք ձիերը ծախեցին կերանք: Ես յղի էի, 10 օր առաջ տղայ մը ունեցայ, որ շուտով մեռաւ: Ես ալ մեռնելու եմ, եթէ բարերար ձեռք մը չհասնի: Արդ, կ'աղաչեմ Մարգար, զիս փրկելու միջոց մը գտէք, չեմ ուզեր բաժնուիլ ձեզմէ»:

Անմիջապէս Պիրա Մազոյի հետ խորհրդակցութեան կը նստինք: Շուշանը ինծի իբրեւ քոյրս կը ներկայացնեմ, բողոքելով Ամինօ աղային եւ ետ կը պահանջեմ, խօսք կու տամ որ երբ Քամիլ աղան Տէր – Սլաւէ ձգէ, հեռանամ, եւ ծառայեմ իրեն:

Յաջորդ օրը Ամինոյի դիւանն եմ, եւ առանձին գտնելով զայն բողոքս պարզեցի.

— Կը պաղատիմ, աղա, ամբողջ երեք տարի ընտանիքիս դրկէն առեւանգուած քոյրս այսօր գտայ, հոս է, մեռնելու դատապարտուած, մոլլայի մը կինն է, երէկ զիս տեսաւ, լալով գիրկս ինկաւ, ըսելով «եղբայր, ազատէ զիս, ալ քեզմէ զատուիլ չեմ ուզեր, եթէ պիտի մեռնինք, մեռնինք իրարու հետ»: Ես անկարող ու անտէր, քու ազնուութեան դիմելով կը պաղատիմ, աղա, ազատէ քոյրս, քեզի ազնիւ խօսք կու տամ, մուհաճիրները երբ այս տեղը ձգեն, քու քովդ կու գամ եւ քեզ կը ծառայեմ:

— Լաւ, ըսաւ Ամինօ, ինչպէ՞ս կրնանք մէկու մը օրինաւոր կինը ետ առնել:

— Կը վստահեցնեմ, աղա որ այս երեք տարի քոյրս անոր քով իբրեւ կին կ'ապրի, բայց տակաւին «մար» (պսակուած) չէ, չնայած որ տղայ մըն ալ ունեցեր են:

— Հիմակ եկուր միասին երթանք: Շեխոյի քարայրի դուռն ենք: Ամինօն նախ Շեխօն կանչեց եւ ըսաւ.— Դուրս հանէ այն մուհաճիրները որ քու քարայրիդ մէջ կը մնան: Դուրս եկան մոլլան, իր եղբայրը եւ Շուշանը: Շուշան զիս տեսնելուն պէս, լալով պոռալով վրաս նետուեցաւ.— Եղբայր, եղբայր: Ես ալ կուլամ եւ կը կանչեմ.— Քոյր իմ, քոյր իմ: Եւ երկար կ'ողջագուրուինք:

Մոլլան աչքերը չորս բացած, ապուշ ապուշ կը նայի:

Ամինօն զայրացուց մեր լացը եւ դառնալով մոլլային ըսաւ.

— Մոլլա, որչա՞փ ատեն է որ այս հայ կինը քու քովդ կը պահես:

— Երկու – երեք տարի է:

— Զաւակ ունեցա՞ծ էք այդ կնոջմէն:

— Այո, տղայ մը եղաւ, շուտով մեռաւ:

— Այս կնոջ «մար» ըրա՞ծ ես, վկայական ունի՞ս: Մոլլան կակազելով «այո» մը ըսաւ, իսկ Շուշան դառնալով մոլլային պոռաց.

-- Սուտ կը խօսիս, բնաւ «մար» եղած չենք, մօտ երեք տարի է իբրեւ «խաբաս» մը, անհարազատ քովդ կը պահես, եւ պզտիկ մըն ալ ունեցանք: Աղա, կ'աղաչեմ յանուն Մուհամմէտ մարգարէին, զիս ազատէ եւ թոյլ տուր եղբօրս միանալու: Ասկէ վերջ կտոր կտոր կ'ըլլամ, ու եղբօրմէս չեմ բաժնուիր, սպաննեցէք, մեռցուցէք զիս, ալ ասկէ վերջ մոլլային հետ ապրիլ չեմ ուզեր:

Մոլլան կատղեցաւ.— Ես դրամով քու կեանքդ փրկեցի, կը վայլէ՞ որ այս նեղ օրերուն զիս լքես:

— Ես քեզի չպաղատեցայ որ դրամով կեանքս փրկես, զուլումն էր որ զիս մատնեց քու ճանկերուդ մէջ, եթէ տակաւին կը շարունակուի այդ զուլումը, թող վերջ տայ իմ կեանքիս, դարձեալ քեզի հետ չպիտի գամ եւ եղբօրմէս չպիտի բաժնուիմ:

Ամինօն ըսաւ.— Չըլլար, արդէն օրէնքով դուն դատապարտուած ես, որ առանց «մար» ընելու կինը քովդ կը պահես: Կինը թող երթայ իր եղբօր հետ: Իսկ դուն Շեխօ, մոլլային «փըթի»ները իր կռնակը տուր, եւ շուտով թող հեռանայ մեր գիւղէն:

Շուշանը տարինք Շեխոյի քով իբրեւ ծառայ, անոր կինն ալ քրիստոնեայ էր, Խըլաթէ գիւղի Ջարդի փշրանքէն, կրօնքով Ասորի, անունը՝ Սառա:

ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻՄ ՄԷԿ ԷՇՈՎ

Շուշանի ազատման պարագան գէշ ազդած է Քամիլ աղային, որ դաժան դարձած է ինծի հանդէպ: Եթէ առաջուան նման էլը առանձին ըլլար, իմ բաժինս գնդակ մըն էր:

1917 մարտի կէսին Քամիլ ձգեց Դէրըլաւէն: Նկատած էր որ այլեւս իրեն չպիտի հետեւիմ: Մեկնումէ բերկուն զիս առաւ եւ Ամինոյի դիւանը գացինք:

— Ամինօ աղա, ըսաւ Քամիլ, այս Հայը ազատեցինք, ու ասկէ վերջ ալ պիտի կրնանք զայն չահագործել, ուստի չեմ ուզեր որ ուրիշի մը բաժին ըլլայ, բերած եմ քեզի կը նուիրեմ, խէրը տեսնես:

Ամինօն շնորհակալ ըլլալով, հրամայեց որ էշ մը տան Քամիլ աղային, իր բեռները գետնէն վերցնելու: Քամիլ աղան դառնալով ինծի ըսաւ.

— Մուսա, պը խաթըրէ մըյ: Եւ աչքերը թաց հեռացաւ:

Առտուն կանուխ քեօշկի տանիքէն կը դիտէի Քամիլի պարագան: Երէկուան աղան կը սոնքար իր յաջողութեան մէջ: Ընտանիքի բոլոր անդամները ձիով կը ճամբորդէին: Իսկ այն օր բոլորին կռնակը բեռ կապած կ'երթան: Կ'երթան մոլորուած ու շուարած չեն գիտեր ո՛ւր:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

թեան Պոլսոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչին յանձնարարութեամբ, 22 դեկտ. 1861ին (հին տոմարով):

Ձեռագիրը յանձնուած է Աշոտ Յովհաննիսեանի, որ Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի կաճառին պատմութեան բաժնին յանձնարարութեամբ կը զբաղի Միք. Նալբանդեանի գործերուն լիակատար հրատարակութեամբ եւ այս տարի տպագրութեան կը յանձնէ Նալբանդեանի անտիպ գործերը մէկ հատորով:

Միաժամանակ Սուրէն Մարկոսեան երեւան հանած է կարգ մը արժէքաւոր վաւերաթուղթեր, որոնք, կը գրէ խորհ. Հայաստան, «լոյսին կը մերկացնեն ցարական կառավարութեան եւ Դաշնակցութեան գաղտնի յարաբերութիւնները ռուս-տաճկական պատերազմի նախապատրաստութեան շրջանին (sic !) եւ միաժամանակ ցոյց կու տան Դաշնակցութեան դերը իբրեւ ցարական աշխարհակալութեան գործակալ»: Այս նիւթերը կաճառին յանձնարարութեամբ կ'ուսումնասիրուին ներկայիս, հրատարակութեան տրուելու համար»:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

— o —

Հոկտեմբեր 29ին Երեւանի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ ճարտարապետներու առաջին համագումարի կազմակերպութեան համար: Այս նպատակով մասնաւոր յանձնախումբ մը կ'աշխատի գործակցութեամբ կրթական գործավարութեան առողջութեան բաժնի վարիչ Լ. Աբխեանի:

Յանձնաժողովին նախագահը Սահինեան ծրագիր մը ներկայացուց, առաջարկելով այս առթիւ մամուլին մէջ յօդուածներ հրատարակել ճարտարապետութեան մասին, դասախօսութիւններ կատարել դպրոցներու եւ գործարաններու մէջ, եւայլն: Խօսեցան նոյնպէս Ա. Վշտունի, Մ. Մազմանեան, Շեկոյեան եւ ուրիշներ:

Յանձնաժողովը կը բաղկանայ հետեւեալներէն.— Սահինեան, Զոհրաբեան, Յ. Պօղոսեան, Ա. Վշտունի, Միրզոյեան, Քացախեան, Արազեան, Գրիգորեան, Համբարձումեան, Գ. Մուշեղեան:

«ՆԱԽԱՏՕՆԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅ»

Ինչպէս ժամանակին, թագաւորները սովորութիւնն ունէին իրենց ծննդեան կամ գահակալութեան տարեդարձի նախօրեակին խնջոյքներ տալու ժողովուրդին, այնպէս ալ խորհրդային կառավարութիւնը «Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» տարեդարձի նախօրեակին առատ շուկաներ կը բանայ երկրին մէջ, որպէսզի ժողովուրդը վայելէ եւ փառք տայ... Լէնինին:

Այսպէս Հայաստանի ներքին առեւտուրի գործավարը կը յայտարարէ թէ «նախատօնական շուկաներ» պիտի բացուին քաղաքներու մէջ, որպէսզի «մինչեւ տօները եւ տօնական օրերուն կուշտ ու կուռ ուտէ ժողովուրդը, եւ լայնօրէն բաւարարէ իր բազմապիսի պահանջները»: Այդ շուկային կը մասնակցին գրեթէ բոլոր առեւտրական կազմակերպութիւնները: Մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի նոյնպէս մշակութային առեւտուրին, որ պիտի կազմակերպուի Երեւանի, Լէնինականի, Ղարաքիլիսայի եւ բանուորական այլ կարեւոր քաղաքներու մէջ:

Նախատօնական շուկան պիտի կազմակերպուի այս ձեւով.— 1. Ազատ վաճառում քաղաքներու մէջ, 2. Բանուորներու առատ պարէն տալ, 3. Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց շուկայի ծաւալում:

Ազատ վաճառման համար շուկայ պիտի հանուին 200,000 րուբլի արժէքով կերպաս, 280,000 րուբլի արժէքով հագուստեղէն, 150,000 րուբլի արժէքով օճառ, մեծ քանակութեամբ արդիւնաբերական ապրանք, 350,000 րուբլի արժէքով պահածոյ: Շուկայ պիտի հանուին նոյնպէս 20 թոն դդմաճ (մածարոնի), 200 թոն խաղող, 140 թոն պտուղ, 50 թոն խաղէն, 350,000 րուբլի արժէքով ծխախոտ, մօտ 100 թոն միս, իւղ, պանիր, երշիկ, եւայլն:

Բանուորներուն առատ պիտի հայթայթուի պանիր, իւղ, դդմաճ, մրգեղէն, թէօմպէքի (նարկիլէ ծխելու համար), միս, հաւկիթ, բանջարեղէն:

Դպրոցականներուն համար ալ շուկայ պիտի հանուին զանազան քաղցրաւենիքներ եւ հրուշակային (հէլվա) ապրանքներ:

Առատ պարէն տրուած է նաեւ ուսանողական ճաշարաններուն, բազմացնելու համար ճաշերու տեսակները եւ բարձրացնելու համար անոնց որակը:

ՓԱՆՈՍ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գալ տարի նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեան կը թեւակոխէ իր ստեղծագործական կեանքին 40րդ տարին: Այս առթիւ, Երեւանի կերպարուեստագէտներու համագումարի նախօրեակին, երիտասարդ գրող Գ. Մահարի կ'ոգեկոչէ վաստակաւոր նկարիչին վերելքի ճամբան:

Թէրլէմէզեան իր նկարչական կրթութիւնը ստացած է նախ Լէնինկրատ, յետոյ Փարիզ, մրցանակներ խլելով: 1913ին Միւնիխի ցուցահանդէսին կը մասնակցի եւ ոսկի շքանշան մը կը ստանայ: Ուսումնասիրութեան համար կը ճամբորդէ երկրէ երկիր,— այսպէս Վանէն Ռուսիա, Եւրոպա, Ամերիկա, Պոլիս, Պարսկաստան: Ահա թէ ինչո՛ւ հարուստ են իր նիւթերը, եւ, ինչպէս քննադատ մը դիտեր է, կարծես աշխարհի պատկերն է որ կը ներկայանայ առջեւդ, երբ կը նայիս իր ամբողջական գործերուն:

Այդ գործերէն յիշենք Նիակարան, Ռումէլի Հիսարի արշալոյսը, Քուրանի ընթերցումը, Չէլէպի Սուլթան Մահմուտի դամբարանը, Սեւանը, Մասիսները, Բժնի գիւղը, Երեւանի առաւօտը, Պատերազմի արհաւիրքները, Հոմերոսի երգը, Ուղտերը, Ալլահվերդիի պղնձաձուլարանը, Ղափանը, Հարուածայինները, Նոր Երեւանը, եւայլն:

Գ. Մահարի յետոյ մէջբերումներ կ'ընէ անգլիացի, ֆրանսացի, թուրք, վրացի քննադատներէ, որոնք հիացումով կը խօսին Թէրլէմէզեանի տաղանդին մասին:

ՀՈՂԱԾՈՒԽԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրած էինք թէ հողածուխի կամ կիզահողի հանքեր գտնուած են Հայաստանի մէջ: Այս հանքերուն մասին խորհ. Հայաստան կը գրէ (2 նոյ.) .—

Առաջին անգամ եւ զանազան միջոցներով հողածուխ երեւան հանուած է Աղբարայի շրջանին մէջ, Թափա գիւղին մօտերը (400 թոն):

Գալ տարի հողածուխի արդիւնաբերութիւնը պիտի կատարուի մեքենայով, մասնաւորաբար Աղբարայի, Բասարգեչարի եւ Ստեփանաւանի շրջաններուն մէջ: Հողածուխի պաշարը այստեղ կը նախատեսուի 150 հազար թոն (խոնաւութիւնը 35 առ հարիւր):

Բասարգեչարի հողածուխի հանքերուն մէջ ջուրը քաշելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ութ ջրհան: Աղբարայի շրջանին մէջ ալ հողային աշխատանքներն են, որ ծանր են, որովհետեւ անհրաժեշտ է ուղղել Արփաչայ գետը,— մօտ 65,000 րուբլի ծախք կ'ենթադրուի:

Ճարտարագէտ Պանկեւիչ, խօսելով Հայաստանի հողածուխի արդիւնաբերութեան զարգացման հեռանկարներուն մասին, կը գրէ թէ ծրագրուած է յառաջիկային հիմնել հողածուխի գործարաններ Աղբարայի, Ստեփանաւանի եւ Բասարգեչարի մէջ:

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լէնինականի պետական թատրոնը, որ կը կոչուի երկրորդ կամ Մռաւեանի անունով, իբրեւ վարիչ ունի Վ. Մ. Աճէմեան, որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ խորհ. Հայաստանի (28 հոկտ.) .—

Անցեալ տարուան Մեծապատիւ Մուրացկանները, Սէր եւ խարդաւանք գործերուն բեմադրութիւնը աննախընթաց յաջողութիւն գտաւ, եւ այդ յաջող բեմադրութիւնը մղիչ-ազդակ մը դարձաւ մեր թատրոնի զարգացման:

Այս թատերաշրջանին, որ 7րդն է, խաղացանկը կազմեցինք նկատի առնելով երեք կարեւոր հանգամանք.— Ա. Ուշադրութիւն դարձնել եւ առաջնութիւն տալ հայկական թատերախաղերուն, Բ. Մեծցնել դասական գործերու շրջանակը, Գ. Զմոռնալ ժամանակակից թարգմանական լաւագոյն գործերը:

Այս կէտերը աչքի առջեւ ունենալով, մեր խաղացանկը կազմեցինք այսպէս.— Հայ հեղինակներու գործերէն Շահնամէ (Ջանան), որմէ զատ նոր գործեր պիտի տան Դ. Դէմիրճեան, Ե. Բահաթուր, Ն. Զարեան, Վ. Վաղարշեան:

Ջանանի գործին բեմադրութեան համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարենք: Մոսկուայի թանգարաններէն նիւթեր կը հաւաքենք բեմայարդարումի համար: Արտաքին ձեւաւորումը պիտի կատարէ Շերիշեւ, երաժշտութիւնը կը գրէ Ս. Բարխուդարեան:

Մտադիր ենք բեմադրել նաեւ Շիրվանզադէի Քաոսը, զոր ես եմ թատերախաղի վերածած: Յետոյ պիտի բեմադրենք Թումանեանի Անուշը: Ուքրէն թատերագիր Իվան Կաչէրգայի աշխատութիւնը, Ժամագործը եւ հաւը, որ մրցանակի արժանացաւ Մոսկուայի մէջ: Մեր թատրոնին առաջին նոր բեմադրութիւն ալ պիտի ըլլայ այդ խաղը:

Անցեալ տարուան մեր խաղացանկէն կրկնուելիք բեմադրութիւններն ալ դասաւորած ենք նոյն սկզբունքով.— Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները, Շիլլէրի Սէր եւ խարդաւանքը, Կորքիի Յատակումը, Կիրշոնի Դատը, Բաղդասարեանի Մարոֆը, եւայլն:

Վերակազմած ենք թատրոնին երաժշտական կազմը: Թիֆլիզէն եւ Երեւանէն հրաւիրած ենք վաստակաւոր երաժշտական ուժեր: Իբրեւ երաժշտական մնայուն ղեկավար այս տարի մեր մօտ պիտի աշխատի երիտասարդ երաժիշտ մը՝ Տէլեմաք Աւետիսեան:

Լէնինականի մեր թատրոնը օժանդակութիւն ցոյց կու տայ նաեւ Ղարաքիլիսայի թատրոնին:

Լէնինականի Պատանեկան Թատրոնը եւս պիտի առնենք մեր հսկողութեան տակ: Այդ թատրոնին պիտի տանք երիտասարդ դերասաններ եւ դերասանուհիներ:

Նոր ուժեր պատրաստելու համար, մեր թատրոնին կից պիտի բանանք արուեստանոց մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Խնձորեսկէն կը հեռագրեն Երեւան թէ հոկտեմբեր 29ին, երեկոյեան ժամը 10ին, երկրաշարժի ցնցումներ զգալի եղան: Վնասներ չկան:

*** Գալ տարի Հայաստանի գիւղատնտեսական բարձրագոյն վարժարանը կու տայ 130 շրջանաւարտ, որոնք անմիջապէս պիտի ղրկուին գաւառները:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԱՍԷՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Որբասէր Հայուհիներու նախաձեռնութեամբ կազմուած է Հայ Որբերու Պաշտպան ընկերակցութիւն մը, ընդ առաջ երթալով Որբասէր հասարակութեան փափաքին:

Վարչութիւնս վստահ ըլլալով արտացաւ հայրենակիցներու օժանդակութեան, դիմումներ պիտի կատարէ անդամագրուելու համար:

Հիմնադրական առաջին ժողովը տեղի ունեցած է 20 հոկտ. 1934ին: Վարչութեան անդամներն են.— Տիկիններ Ա. Մ. Տէր Աթանասեան, Ա. Յ. Մալաքեան, Լ. Թ. Արապաճեան, Թ. Յ. Թուչճեան, Օ. Յ. Արութեան, Շահէ Քհնյ. Արէլեան, Երուանդ Սէլեան, Յովհաննէս Կէօնճեան, Տիրան Թէքէեան:

(Կնիք)

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Պուա–Քոլոմպ.— Ընդառաջ երթալով ձեր «Թուանշաններ ժողովեցէք» խմբագրականին, սիրով կը պատասխանեմ շրջանիս մասին: Պուա – Քոլոմպ ունի մօտ 110 ընտանիք Հայ: Ասոնց 100 ընտանիքը մինչեւ 1930 բանուորութեամբ կ'ապրէին, իսկ 10ը իրենց արհեստով: Երբ գործազրկութիւնը սաստկացաւ, շատեր սկսան առեւտուրով ու մաս մըն ալ արհեստով զբաղիլ: Ունինք սափրիչներ, կօշկակարներ, դերձակներ եւն: Այսօր հազիւ 60 ընտանիքներ կապուած են բանուորութեան: Ասոնցմէ 20 ընտանիք կ'աշխատին, իսկ 40ը անգործ ըլլալով նպաստ կը ստանային: Մէկ տարիէ աւելի է որ կտրած են: Ասոնք ալ կ'ապրին իրենց ընտանիքներուն կարի աշխատութիւնով: Ուրեմն ներկայիս 110 ընտանիք ունեցող Պուա Քոլոմպի գաղութէն 40 ընտանիք անգործ են եւ զրկուած նպաստէ, իսկ մնացեալները մանր առեւտուրով ու արհեստով կը զբաղին:

ԱՆԻԷՌ.— Այս գաղութը ունի մօտ 200 Հայ ընտանիք, որոնց կէսը առեւտուրով ու արհեստով իր օրապահիկը կը հանէ, իսկ 100 ընտանիք բանուորութեան կապուած են: Հարիւրէն երեսունը կ'աշխատի, 30ը ներկայիս նպաստ կ'առնէ, իսկ մնացեալը նպաստէ զրկուած ըլլալով, խեղճութեան մատնուած է: Նախապէս շատ էին նպաստընկալները, բայց վերջերս կարգ մը պատճառներով կտրեցին:

Ուրեմն կ'ունենանք Անիէռ–Պուա–Քոլոմպ 300 Հայ ընտանիք, որոնց 150ը առեւտուրով ու արհեստով կ'ապրին, միայն 30 ընտանիք նպաստ կը ստանան, իսկ մնացեալ 120 ընտանիքը ի՛նչ կ'ուտէ, ինչպէս կ'ապրի՝ կրնաք գուշակել:

Գալով անկանոն թուղթ ունեցողներուն, Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մէջ տասը հոգի կան որ ամէն ամիս կ'երթան կը ներկայանան Ոստիկանական վերատեսչութեան, ուր մէկ մէկ կնիք կը զարնեն եւ կը ճամբեն: Ամէնքն ալ 1928ին «Թրանսիթ» եկած են, խաբուելով «սմսար»ներէն եւ մինչեւ այսօր ոչ գործ կրնան ունենալ, ոչ ալ ապրելու դրամ ունին: Ամէնքն ալ պատուաւոր մարդիկ են եւ ի զուր իրենց գլուխը քարին կը զարնեն:

*** Առջի օր նորէն Տըլաժի գործարանէն շատ մարդ հանեցին, մօտ 300 հոգի: Սիթրօէնի Քլիշիի գործարանն ալ միշտ կ'արձակէ: Այս գործարանը 1925—1930 կը բանեցնէր 3500 հոգի, եւ օրական 14 կառք կը հանէր, իսկ այժմ 400 բանուոր կը պահէ: Միակ մխիթարութիւնը այն է որ փողոցը մուրացող չունինք: Եթէ շատ խեղճ մէկը ունենանք, իսկոյն հանգանակութիւն կը կատարենք եւ կ'օգնենք:

Յակոբ Ադամեան

ԽՄԲ.— Կը թելադրենք մեր թղթակիցներուն, այս ուղղութեամբ տեղեկութիւններ հաւաքել իրենց շրջանին մէջ, որքան կը ներեն իրենց պայմանները:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

— • —

Թէհրանի «Ալիք»ը դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 հոկտ.).

— «Հանճարը՝ աշխատանք է, ասել է Գեօթէն:

Եւ արդարեւ, Դանտէն երբեք չէր տալ մարդկութեան «Աստուածային կատակերգութիւնը», եթէ 20 տարի անդուլ աշխատանք չը թափէր իր անզուգական երկի վրայ:

Տոլստոյը իր «Պատերազմ ու խաղաղութիւն» հսկայ գործը եօթ անգամ վերամշակել է, նախ քան հրատարակութեան տալը:

Գեօթէն իր «Ֆաուստ»ի վրայ աշխատել է երիտասարդութեան օրերից սկսած մինչեւ իր մահը:

Ֆրանսացի գրող Ռաբլէն գրել է իր «Պանտագրուէլ»ը 17 տարում:

Ռուս աշխարհահռչակ երգիչ Շալեապինը իր «Հոգի եւ դիմակ» յուշերի մէջ պատմում է, թէ որքա՜ն է նա տառապել եւ արտասուք թափել մինչեւ որ կարողացել է թագաւոր Իվան Գրոզնու տիպը հարազատօրէն ներկայացնել:

Բազմաթիւ նման օրինակներ կարելի է բերել մեծ գրողների ու մեծ արուեստագէտների կեանքից:

Այս է պատճառը, որ ստեղծել են ազգային մեծ մշակոյթներ, որոնք զարկ են տուել համամարդկային մշակոյթի հոյակապ զարգացման:

Այսպէ՞ս է արդեօք նաեւ մեր՝ Հայերիս մօտ:

Ցաւօք սրտի՝ ո՛չ...

Մեզ մօտ, մանաւանդ սկսնակ գրողների մէջ, նկատւում է չափազանց թեթեւամիտ ու անբարեխիղճ վերաբերմունք դէպի գրական խօսքը...

Դեռ հազիւ սովորած գրիչ շարժելը, նա արդէն նետւում է գրականութեան ասպարէզը, առանց պատկերացնելու իրեն գրական աշխատանքների բոլոր դժուարութիւնները ու պահանջները:

Հազիւ մի–երկու փորձ կատարած, նա արդէն համարում է իրեն բանաստեղծ, վիպագիր, հրապարակախօս, դերասան եւայլն: Եւ իբրեւ այդպիսին պահանջում է իր տեղը, պատուաւոր տեղը հայ մամուլի, հայ գրականութեան մէջ, հայ բեմի վրայ...

Ցանկալի չունենալով ո՛չ բնատուր շնորհք, ո՛չ պատշաճ մտաւոր պաշար, հայ սկսնակ գրողն ու դերասանը աշխատանք ու ջանք էլ չեն ուզում թափել, որպէսզի բաւարարած լինեն գեղարուեստի գէթ ամենատարրական պահանջներն ու օրէնքները...

Անպահանջկոտութիւնը՝ պարզապէս առասպելական է մեզ մօտ...

Սկսնակ գրողը մի վայրկեան կանգ չէ առնում ու իրեն հարց տալիս՝ արդեօք ասելիք ունի՞ ընթերցողին թէ ոչ. արդեօք ինքը մի բան սովորե՞լ է, որպէսզի ուրիշին սովորեցնի, կամ իր ասելիքը ի վիճակի՞ է հաղորդելու ընթերցողին այնպիսի ձեւով, որ համոզիչ լինի նրա համար և նրան պատճառի հոգեկան հաճոյք:

Գրչի առաջին իսկ փորձը սկսնակ գրողը (երիտասարդ թէ հասակաւոր) շտապում է տպագրութեան յանձնել, միայն թէ օր առաջ իր ստորագրութիւնը տեսնի թերթի մէջ...

Տպագրելու տենչը այնքա՜ն մեծ է ու այնքա՜ն անզուսպ, ինքնասիրահարութիւնը այնքա՜ն մերկ մեր սկսնակ գրողների մէջ, որ վա՛յ այն խմբագրին ու թերթին, որ մերժեց տպագրել որեւէ բանաստեղծութիւն կամ յօդուած... »:

Օրական 180 հազար ֆրանք նպաստ

Հարցումի մը պատասխանելով, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին աշխատանքի եւ գործազրկութեան յանձնաժողովի նախագահը յայտարարեց թէ օրական 180,000 ֆրանք նպաստ կը տրուի գործազուրկներուն, Փարիզ քաղաքին եւ Սէնի նահանգին մէջ: Միայն Փարիզ քաղաքին մէջ դեկտեմբերի համար նախատեսուած նպաստի գումարն է իբր 39 միլիոն ֆրանք:

Քաղաքապետական խորհուրդը հանրօգուտ շինութեանց ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստած է, գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար:

Այսպէս, 240 միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի կամուրջներու շինութեան, 220 միլիոն՝ ջուրի ճամբաներու նորոգման համար: Աւելի քան մէկ միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի փապուղին (մէթրօ) դէպի արուարձանները երկարելու համար: Միեւնոյն ատեն աշխատանքներ պիտի կատարուին կայարաններու բարեզարդութեան համար եւ աստիճանաբար պիտի ջնջուին շոգեկառքի գիծերու վրայ բացուած ճամբաները, որոնք այնքան արկածներու պատճառ կ'ըլլան: Այս շինութեանց պիտի յատկացուի 480 միլիոն ֆրանք:

«ՑԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (29)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Որ և է մտահոգութիւն չունի՞ք, հարցուց Սըր Ճօն, եւ ուզեց ամբողջ խնդիրը մէջտեղ հանել, սակայն առ այժմ այդքանով բաւականացաւ:

— Միակ մտահոգութիւնը զոր ունիմ ներկայիս, ան ալ սա է որ այս դրօշանաւուն մէջ կը գտնուիք, հակառակ ձեր կամքին:

Խորամանկօրէն ուղղակի պատասխանելէ խոյս կու տար, բայց Սըր Ճօն անոր օձիքը այդքան դիւրութեամբ թող տալու տրամադիր չէր:

— Կարծեմ, քիչ առաջ ձեզի ըսի որ իմ խնդիրս պիտի թողունք հիմակ եւ դրաղինք միայն ձերինով: Իմ հանդէպ կատարեալ վստահութիւն չունի՞ք:

— Ի՞նչ բանի մէջ կատարելապէս վստահիմ ձեզի:

Այլեւս դեղեւելու առիթը չէր. աւելի լաւ էր ուղղակի խնդիրին անցնիլ:

— Այդ Սպիտակ Արծիւի փոքր խնդրին մէջ, ըսաւ:

— Սպիտակ Արծի՞ւը, չեմ հասկնար:

Յետոյ միտքին մէջ լոյս մը ծագածի պէս,

— Ո՛հ, ըսել կ'ուզէք այն փոքրիկ արծիւը որ երէկ սրահին մէջ գտաք ու յետոյ միասին տարիք: Ըսէք, Սըր Ճօն, ի՞նչու համար տարիք անիկա:

Ի՞նչ կը փորձէր ընել. ինքը ապուշի տե՞ղ կը դնէր. անպայման այդպէս էր: Վարը խցիկին մէջ վիրաւոր պառկողը, իր եղբայրը դրական ապացոյց մըն էր որ ձեւացուցածէն աւելի բան գիտէր:

— Հետս միասին տարի անիկա, որովհետեւ անոր հոս մնալը յարմար չգտայ, պատասխանեց:

— Բայց ի՞նչ անպատեհութիւն կար ատոր մէջ, Սըր Ճօն. ձեզի ըսի որ իմս չէ. թէ եղբայրս հոս բերուած միջոցին անոր գրպանէն ինկած էր:

— Գիտեմ թէ այդ բաները ամբողջ ըսիք, Օր. Հայաթ:

— Ուրե՞մն:

— Դուք պէտք եղած ուղղամտութիւնը ցոյց չէք տար, Օր. Հայաթ: Արդեօք կը կարծէ՞ք թէ այդ փոքրիկ խորհրդանշանին պատմութիւնը չեմ գիտեր. թէ բնաւ թերթ չե՞մ կարդար, բնաւ իմացած չե՞մ Սպիտակ Արծիւին ոճիրները:

— Սպիտակ Արծիւի ոճիրնե՞րը... Յանկարծ կեցաւ աղջիկը եւ բժիշկը նկատեց որ ան իր յիշողութիւնը կը քրքրէր. վերջապէս կարծես փնտռածը գտնելով՝ ոտքի ցատկեց՝ դէմքի մահատիպ տժգունութեամբ: Սպիտակ Արծիւի ոճիրները, յարեց շնչահեղձ ձայնով մը, կ'ենթադրէք թէ Սթէֆըն... Ո՛հ, ո՛չ, կարելի բան չէ, այդպէս սարսափելի բան մը պէտք չէ մտքէ անցընել: Ըսէք խնդրեմ, կը պաղատիմ, Աստուծոյ սիրոյն, ըսէք որ չէք ուզեր ըսել թէ...

Դարձեալ կեցաւ աղջիկը եւ ուղղակի անոր դէմքին նայեցաւ, եւ ինչ որ անոր աչքերուն մէջ կարդաց, իրեն սրտաճմլիկ աղաղակ մը արձակել տուաւ. յետոյ նուաղած ինկաւ:

— Թշուառակա՛ն արարած:

Սըր Ճօն ետեւ դարձաւ, ուրկէց եկած էր ձայնը: Իր դէմը գտաւ նաւապետ Ֆրլաֆ Նէլըրը, որուն դէմքին վրայ խոր վիշտ մը կար:

— Թշուառակա՛ն արարած, կրկնեց նաւապետը, չտեսա՞ք որ ան բնաւ չէր կասկածած:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Սըր Ճօն անկողնին մէջ կը քնանար: Յանկարծ սաստիկ ցնցումէ մը արթնցաւ:

Բա՛ն մը կը պատահէր. իր խցիկին մթութեան մէջ բան մը չէր կրնար տեսնել, սակայն բնազդաբար զգաց որ տարօրինակութիւն մը կար:

Մթութեան մէջ ելեքտրական կոճակը փնտռեց, վար կոխեց, խցիկը լոյսով ողողուեցաւ, իր խցիկը պառկած ատեն ձգած վիճակին մէջ էր:

Ի՞նչ պատահած էր ուրեմն որ ինքը այդքան յանկարծական կերպով, արթնցեր եւ բոլոր ջիղերը գրգռուած:

Անկողնէն ելլելով մինչեւ խցիկին դուռը գնաց, վայրկեան մը սպասեց հոն, յետոյ բացաւ: Դուրսի նրբանցքը մարդ չկար. դուռը դարձեալ գոցելով, քիչ մը կեցաւ, դէմքին վրայ տարօրինակ արտայայտութիւն մը կար. բան մը պատահած էր, բայց ի՞նչ. այո, Կլօրիա զբօսանաւը անշարժ կը կենար: Ուրեմն մեքենաներուն աշխատելէ դադրելն էր որ զինքը արթնցուցած էին: Դէպի անկողին երթալով բարձին տակէն ժամացոյցը հանեց. ժամը առտուան 3ն էր: Ապակիի բացուածքին մօտ գնաց եւ վարագոյրը բացաւ. թանձր ապակիի ընդմէջէն հազիւ կրցաւ նշմարել որ լուսնակ գիշեր մը կար եւ ծովն ալ շատ հանդարտ էր:

Ինչո՞ւ Կլօրիան կեցաւ. արդեօք նաւահանգի՞ստ մը հասան. Հանդարտ կարծած ծովը աւազանի ջո՞ւր էր միայն:

Վարագոյրը վար ձգելով գնաց աթոռի մը մօտ, որուն վրայ հագուստներն էր դրած, սկսաւ աճապարանքով հագուիլ: Տախտակամածը պիտի երթար եւ պիտի տեսնէր թէ ինչ պատահած է:

Տարատը հազիւ հագած էր, ոտքերուն տակ դոփիւն մը զգաց: Նաւուն անիւը սկսաւ դառնալ. Կլօրիան՝ կրկին կը շարժէր. այո՛, դէպի ետ. նախ յամրաբար, յետոյ աւելի արագ. դէմքը ապակիին մօտեցուց աւելի լաւ տեսնելու համար: Ջուրին մէջ տեսած սպիտակ գիծը ի՞նչ էր. սպիտակ գիծ մը որ կարծես նաւուն շուրջ տեսակ մը կիսաշրջանակ կը կազմէր, միշտ նաւուն հետեւելով. հիմակ նաւուն զուգահեռ ուղղութեամբ. ահա նուազ յստակ կը տեսնուի, եւ ահա ամբողջովին աներեւութացաւ:

Տխմա՛ր, ինչ յիմար եմ, մտածեց, անմիջապէս հասկցած պէտք էր ըլլայի: Նաւուն ճեղքած ալիքն էր: Կլօրիան այլեւս ամբողջութեամբ դարձած էր. հիմակ եկած ճամբով դէպի ետ կը սուրար:

Վերադարձնա՞լ, ինչո՞ւ:

Սըր Ճօն տարատը դարձեալ հանեց եւ փիժաման հագաւ: Տախտակամած երթալը անօգուտ էր հիմակ. երթար իսկ որ եւ է տեղեկութիւն չպիտի առնէր: Լաւագոյնն էր մինչեւ առտու սպասել, որ ատեն բոլորին տրամադրութիւնն աւելի աղէկ պիտի ըլլար: Տասը վայրկեան յետոյ Սըր Ճօն դարձեալ խոր քունի մէջ մտած էր:

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԻՆ անդամ ընտրուեցան Պ. Լէօն Պէռառ եւ մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էփրէ, յաջորդելով հանգուցեալ աբբայ Պրէմոնի եւ մարաջախտ Լիոթէի: Առաջին աթոռին համար չորս անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ: Պ. Պէռառ նախկին նախարար մըն է, իսկ մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էփրէ Սելանիկի դաշնակից բանակին հրամանատարը, որ 1918ի աշնան ճեղքեց գերմանեւպուլկար ճակատը, եւ Պելկրատ մտաւ նոյեմբեր 1ին, իսկ աւելի վերջը՝ յաղթական մուտք մը գործեց Պոլսոյ մէջ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վէճը կը շարունակուի սաստկօրէն, փոքրամասնութեանց իրաւունքի մասին: Աթէնքի մէջ բողոքի նոր ցոյցեր կատարուեցան, մասնակցութեամբ նախկին ռազմիկներու, առեւտրական սենեակներու եւայլն: Ալպանական կառավարութեան հերքելով եղած վերագրումները, կը յայտարարէ թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, յոյն փոքրամասնութեան իրաւունքները յարգելու համար:

ԿԱՐՏԱՆԻ (*Մարսէյլ*) ածխահանքին մէջ փլուզում մը տեղի ունեցած ըլլալով, զոհ գացին երեք բանուորներ, մէկը՝ լեհ, երկուքը՝ իտալացի: (Հայ բանուորներու համար ալ գերեզման մը եղած է այս ածխահանքը):

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ բարձր պաշտօնեաներէն Սիրօ պատասխանատուութեան կանչուեցաւ, ամբաստանուած ըլլալով թէ կարեւոր գումարներ ստացած է խաղարաններու կարգ մը միջնորդներէ, դադրեցնելու համար անոնց դէմ եղած հետապնդումները:

ԼԱ – ԿԱՌԷՆ – ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ դրամատան մը հաւաքիչները ինքնաշարժով կեդրոն կը փոխադրէին 90000 փրանք դրամ եւ 250,000 փրանք արժեթուղթ, երբ դաւադիրներ ատրճանակ ի ձեռին յարձակելով, յափշտակեցին բոլորը մէկ եւ անհետացան:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ կարգ մը իրաւասութիւնները կրճատուեցան առջի օրուան նիստին մէջ, օր առաջ քուէարկելու համար ելմտացոյցը: Այսպէս, օրինագծի ո'ր եւ է յօդուած ելմտական յանձնաժողովին չպիտի յղուի կամ չպիտի յետաձգուի, եթէ առաջարկը ներկայացնողը կառավարութիւնը կամ յանձնաժողովը չեն:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏՈՒՄԷՐԿ հինգշաբթի առտու կանուխ, ժամը 4ին մեկնեցան Փարիզէն, մասնաւոր ինքնաշարժով մը, որպէսզի ուշադրութիւն չգրաւեն: Իրիկուան իսկ հասան Թուրնֆէօյ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ *խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը* 8.30*ին*, 32, Ave. des Gobelins*ի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:*

ԱՐԾԻՒ *ենթակոմիտէութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ 17 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Քաջանի սովորական հաւաքատեղին:*

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ *Զաւարեան Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մշօ» խումբի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:*

ՇԱՎԻԼԻ *Արղութեան խումբի ժողովը նոյեմբեր 17, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Կղեմէս Մկրտիչեանի բնակարանին մէջ:*

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *«Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 18 նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:*

Հ. Յ. Դ. *Վալանսի Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնժիւլիէնի Վրէժ խումբը եւ Փրիվայի ու շրջանի բոլոր ընկերները, 18 նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, Սէն Ժիւլիէնի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կոմիտէի ներկայացուցիչը:*

Այրի Տիկին Եօժէն Գէորգեան եւ դուստրը Օր. Օլկա Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան (լրագրող) եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Միլոյէ Սօքիզ (ազգ. երեսփոխան եւ խմբագրապետ «Բրավտա» օրաթերթի) և զաւակունք, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներ եւ բարեկամները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծհօր՝

Պ. ՍԱՀԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ (ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ)
(Նախկին հիւպատոս Հ. Հանրապետութեան)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, նոյեմբեր 9ին Վիէննայի մէջ, 62 տարեկան հասակին:

ԾԱՆՕԹ.— Հանգուցեալին մարմինը Վիէննայէն փոխադրուեցաւ Պելկրատ եւ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 13ին: Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՌՈՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ-ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ Մ.ՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ՔՕԼՊԷՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ՝ իշխանուհի ՎԻՔԹՕՐԻԱ ՖԻՕՏՕՐՕՎՆԱՅԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ *օրացոյց 1935*

Հրատարակութիւն *Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ*

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեաց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի: Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրիւ տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը «Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեքսանքի կողմէ, քովերը 3ական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարները:

Գին 5 փրանք, փոստի ծախքով 5.50, *Սուրիա եւ Պալքաններ* 5, *ուրիշ երկիրներ* 5.50:

Դիմել Karnik Antikian*ի*, 49, Rue Nationale, Marseille, *Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝* 51, Rue Mr. le Prince, *Լիոն եւ Տէսին՝ Վահան Հիւսեան* 3, Rue Tellier, Decines, *Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Գայաճանեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Պլիտա՝ Պ. Արղումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Խ. Աղնաւորեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօշխանեան, Հալէպ՝ Խորէն Գըրք – Բէօէլեան, Պաղտատ՝ Խորէն Անտօնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Տոքթ. Գ. Կարապետեան, Ամստերդամ՝* A. George, *Աթէնք՝ Գրատուն «Նոր Օր», Քանատա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատուները:*

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԷՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

19, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (ACOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՎԶՆՈՑ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ *եւ* ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երեմը՝ անմրցելի գիներով:

LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉES*ի Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին*

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինն **100** *փրանք*

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1·000·000 ֆր·	գումար	10·000·000 ֆր·
10	,,	500·000 ֆր·		5·000·000 ֆր·
100	,,	100·000 ֆր·		10·000·000 ֆր·
100	,,	50·000 ֆր·		5·000·000 ֆր·
1·680	,,	5·000 ֆր·		8·400·000 ֆր·
3·360	,,	1·000 ֆր·		3·360·000 ֆր·
16·800	,,	500 ֆր·		8·400·000 ֆր·

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15·000 ֆր·	գումար	300·000 ֆր·
20	հատ	7·500 ֆր·	,,	150·000 ֆր·

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20 *ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ* ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Qaui de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՆԿԷՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ

երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

SALLE HOCHEի շքեղ սրահներուն մէջ **9 Avenue Hoche**

կը մասնակցին ամենազգի ծանօթ արուեստագէտներ

Հեշտալի անակնկալներ: Գին 15 փրանք:

կարելի է նախօրօք սեղաններ վարձել: Հեռախօսել՝ Prov. 95-61 եւ 34-61

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԶԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Դեր – Կոմսուհի Պընուա տ'Ազիի սրահներուն մէջ, 4,Rue Fabert, Paris (7), 18 *նոյեմբեր, Կիրակի օր: Այս առթիւ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅ, ՔՕՔԹԷՅԼ, ՊԱՂ ՊԻՒՖԷ եւ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑՆԵՐ:*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

17 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը

Horloge*ի* շքեղ ու մեծ սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Orchestre «La Renaissance»*ի, փրոֆէսօր* V. Matheo*ի եւ Պ. Սանփանի* (champion des danses professionnelles):

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէվրանի Հայ. Կրթ. Միութեան սրահի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ 25 *նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը* 2.30*ին:*

Կը նախագահէ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ԽՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Խ. ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Օր. Անժէլ Ֆօրթինաթօ (*դաշնակ*), *Արտասանութիւններ, երգ, պար հայկական տարազով, անակնկալներ հայ սկաուտներու կողմէ:* Մուտք 5 եւ 3 փրանք

Հաղորդ.— Gare du Nord*էն շոգեկառք՝* 13.25, 13.50, 14.35, 14.45, Autobus Jean Jaurès*ի հրապարակէն:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նոյեմբեր 18 *Կիրակի առաւօտ, ժամը* 11*ին, տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ Ս. պատարագի, Նորոգ հանգուցեալ Գերաշնորհ Գրիգորիս եպիսկոպոս Պալաքեանի մահուան քառասունքի առթիւ, նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյս Դպրաց դասու եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Կեդր. Վարչութեան՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, մասնաւոր պատրաստուած Եպիսկոպոսական մահարձանի առջեւ:*

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ հանգուցեալ Սրբազանի կենսագրականի մասին կը քարոզէ իր ձեռնասուն Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայութիւնը անխտիր ներկայ ըլլալ:

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն

ՍԷՆ ԹԸԷԹԻԷՆԻ Դուրեան Դպրոցը, որ շատոնց փակ էր, վերաբացուեցաւ եւ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ Երեքշաբթի եւ Շաբաթ իրիկունները, ժամը 7էն 9ը: Տեղի պիտի ունենան հրապարակային դասախօսութիւններ եւ պիտի սորվին հայերէն ու ֆրանսերէն դասաւանդութիւններու շարք մը: Փափաքողները կրնան դիմել Դպրոցի վարչութեան արձանագրուելու:

ՊԱՆԹԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ԵՒ ԱՐՔԷՕՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Անցեալ տարուան նման այս տարի եւս «Ligue pour l'instruction des illetrés» *ֆրանսական բարենպատակ ընկերութիւնը Պանթէօի* Rue d'Arcueil*ի դպրոցի մէջ եւս բացած է ֆրանսերէնի ձրի դասընթացք մը, որ տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ* 8.30*էն* 10:

Անոնք որ անցեալ տարի յաճախեցին, տեսան թէ որքան գործնական ցոյց կը տրուի թէ ուսուցչին եւ թէ տնօրէնին կողմէ: Ուրեմն կ'արժէ որ մեր հայրենակիցները օգտուին այս պատեհութենէն:

Լեւոն Տօնիկեան

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր **Société PEUREUX**

48, Bld. des VIGNES, MARSEILLE: Tél. Colbert 58-10

կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

Emile Vial, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09-95:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՏ.—

M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ -:- ԿՐՆԱ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ

ԵԹԷ ԸՆՏՐԷՔ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԵՒ ԽՂՃՍՄԻՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ - ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ (Պոլսոյ երաժշտանոցէն)

Հաւատարմօրէն կը կիրարկէ ջութակահարութեան երեք մեծագոյն մանկավարժներուն՝ **Auer**ի, **Sevcik**ի եւ **Flcseh**ի նորագոյն մեթոդները:

Առանձին եւ խմբական դասեր՝ ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՈԼԻՆԻ. ՍՈԼՖԷԺԻ եւ ԱՐՄՈՆԻԻ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Գրել՝ H. KURKDJIAN, 7, Rue Papère, MARSEILLE.

ԹԱՐՄ ՄԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ Մեր՝ մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գնով: Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 18 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2655

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱԿԱՏՈՎ ԵՒ ՏԻՐԱԲԱՐ

»»»..«««

Նոր լուր մը չունինք Մարսէյլէն, այն հետազօտութեան մասին որ կը ծանուցանէր թէ պաշտօնական իշխանութիւնը դադրեցուցած է հայ եւ ռուս գաղթականներու գործազրկութեան նպաստը:

Տարակոյս չկայ թէ եղածը տեղական կարգադրութիւն մըն է, թերեւս առժամեայ, ինչպէս կը պատահի երբեմն, երբ սնտուկները կը սպառին:

Այս եզրակացութիւնը անոր համար որ, կառավարութիւնը տակաւին չէ սպառած իր ծրագիրը՝ օտար բանուորներու կացութեան կամ անոնց իրաւունքներու սահմանափակման մասին:

Իր առաջին յայտարարութեան մէջ, Նոր դահլիճը միջանկեալ յիշեց Ֆրանսացի բանուորին առաջնութեան իրաւունքը, իսկ բուն ծրագիրը պիտի քննուի երեքշաբթի օրուան ժողովին մէջ:

Այս խորհրդածութիւնէն չի հետեւիր թէ ի յառաջագունէ լաւատես ենք: Մթնոլորտը նպաստաւոր չէ, վարդագոյն յոյսեր սնուցանելու համար:

Բայց — ինչպէս շեշտած ենք միշտ — աւելորդ է խուճապի մատնուիլ եւ վայրերան կանչեր արձակել:

Ո՛րքան ալ սեղմումներ եւ զրկանքներ պարտադրուին, որոշ սահմանէ մը անդին չեն կրնար անցնիլ:

Ոչ երկրին օրէնքները թոյլ կուտան այդպիսի բան, ոչ ալ հանրային կարծիքը եւ բուն իսկ Ֆրանսայի տնտեսական շահերը:

Իսկ առանձնապէս Հայերու եւ Ռուսերու մասին, վարչական իշխանութիւնը հարկադրուած է նկատի առնել անոնց բացառիկ պարագաները:

Պատ մը քաշուած է երկուքին առջեւ, եւ եթէ իրենց կամքէն կախում չունի վար առնել զայն, մեր կարողութենէն բոլորովին վեր է նոյն իսկ փոքր ճեղք մը բանալ:

Աւելի պարզ խօսելով, ոչ Հայը կրնայ իր տեղէն շարժիլ, ոչ ալ Ռուսը:

Գալով ներգաղթին — Ռուսը այդ իրաւունքէն ալ զրկուած է — նմանապէս կախում չունի մեր կամքէն:

Բոլոր երկիրներն ալ կը պահանջեն կամաց-կամաց կապել դռները: Եւ սակայն, Երեւանն ալ տեղ չունի, կամ եթէ ունի՝ տուն չունի:

Որ եւ է երկրի ամէնէն թթու հոսանքն ալ անզօր է այս կացութեան առջեւ:

Մենք իրենց դուռներն ինկանք իրենց իսկ ոճիրներուն հետեւանքով, եւ այսօր պատրաստ ենք հեռանալու,— եթէ ելքը իրենք ցուցնեն:

Կրնա՞ն բռնի քշել մեզ,— ոչ:

Կրնա՞ն աշխատանքի բոլոր շուկաները փակել մեր առջեւ, որպէսզի անօթի մնանք: Դարձեալ ոչ:

Բայց, կը պրկեն օղակները, կէս-բաց, կէս-գոց դուռներ կը ցուցնեն, քիթ-բերան կ'ընեն, լուն ուղտի կը վերածեն, եւ մեր երեսին կուտան օտարութիւնը:

Այստեղ է որ պիտի արժեցնենք մեր ընդունակութիւնը եւ աշխատանքը, չարիքը նուազեցնելու համար: Այստեղ շատ բան կախում ունի մեր կամքէն եւ կարողութենէն:

Գրեցինք թէ վերջերս խորհրդակցութիւններ կատարուած են, հաւաքական ձեռնարկ մը փորձելու համար:

Այդ խորհրդակցութեանց շնորհիւ, կազմուած է յուշագիր մը, որ պիտի ներկայացուի բոլոր պաշտօնական հաստատութեանց ստորագրութեամբ, (մէջն ըլլալով երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը):

Տեղեկութիւն չունինք յուշագրին բովանդակութեան մասին: Կը հաւաստեն թէ ամէն պարագայ նախատեսուած է եւ շատ լաւ խմբագրուած:

Անշուշտ հին եւ նոր պատմութիւններէ աւելի, անոր մէջ ծանրացած են բուն գործնական հարցերու մասին:

Այսօրուան կառավարութիւնները սրտաշարժ կոչերէն եւ աղերսներէն աւելի, ականջ կուտան ամփոփ եւ թանձրացեալ առաջարկներու:

Այս առթիւ, անշուշտ պիտի ուզեն իմանալ թէ ինչքան բանուոր ունինք, ո՛ր ճիւղերուն մէջ բազմութիւն կը կազմենք, ո՛րքան է գործազուրկներու թիւը եւն:

Կրնա՞նք ի հարկին ապացուցանել թէ իբրեւ գաղութ ի՛նչքան կը նպաստենք պետութեան եկամուտներուն, մեր վճարած տուրքերով եւ ուրիշ յանձնառութիւններով:

Մենք վստահ ենք թէ ամուլ չպիտի անցնի այս հաւաքական ձեռնարկը, եթէ լաւ պատճառաբանուած է: Մանաւանդ եթէ հետապնդուի ծրագրեալ գործակցութեամբ եւ եռանդով, փոխանակ բախտին ձգուելու, իբրեւ «ազգասիրական» տաղտուկ մը:

Մինչեւ հիմա օտարացման եւ այլասերման հոգն ունէինք աչքի առջեւ: Ահա նոյնքան ծանր մղձաւանջ մը,— աշխատանքէ չզրկուելու, ապրելու հարց:

Որ եւ է թուլութիւն կամ որ եւ է վէճ՝ այս ճակատին վրայ, պիտի ծառայէ ոչ միայն աւելորդ զրկանքներ պատճառելու, այլ եւ սաստկացնելու այլասերումը եւ վհատութիւնը:

Խնդիր մը եւս,— այս առթիւ ալ կրնայ դուռ բանալ կողմնակի ձեռնարկներու կամ քաղաքական խաղերու, եթէ իրատես օրկանները արթուն չգտնուին եւ տիրաբար չվարեն այս գործը:

Թոյլ չտանք որ ատենէն կանուխ արթնցողը ծրագիր յղանայ եւ «յանուն ազգի» դիմումներ կատարէ: Նոյն իսկ բարեմտօրէն:

Հերիք է որքան տուժեցինք մեր «պաշըպօզուք» սովորութիւններուն հետեւանքով:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

1950ին ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի նոյեմբեր 12ի նիստին մէջ, ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, գաղթականներու տեղաւորման մասին, իբրեւ պատասխան զանազան հարցումներու: Ստորեւ կուտանք առաջին մասը, մնացեալը յետաձգելով երեքշաբթի օրուան.—

1923էն մինչեւ 1933, փոխանակութեան միջոցաւ Թուրքիա եկած են 99,709 տուն գաղթական, որ կ'ընէ 379,913 հոգի: Իսկ փոխանակութեան շրջանակէն դուրս ըլլալով եկողները են 58,027 ընտանիք, 248,392 հոգի: Ընդհանուր գումարը կ'ընէ 157,736 տուն, 628,305 հոգի: Այս գաղթականներուն տրուած են 107,564 տուն, 16315 կալուած, 15201 խանութ, 6,230,971 արտավար հող: Ասոնցմէ դուրս են փոխանակուածներուն տրուած պօնօները, ընդամէնը 6 միլիոն ոսկի արժէքով:

1 Յուլիս 1933էն 1 յունիս 1934 եկող գաղթականներուն թիւն է 3018 ընտանիք, 15,319 անդամով: Ասոնցմէ 1383 հոգին եկած են Եուկօ-Սլավիայէն, 4743՝ Պուլկարիայէն, 4284 հոգի Ռուսիայէն, 325՝ Սուրիայէն, 252՝ Երկոտասան կղզիներէն, 1112՝ Պարսկաստանէն, 9՝ արեւմտեան Թրակիայէն:

Գալով տեղաւորման, եկող գաղթականներէն 6397 հոգի տեղաւորուած են Թրակիա, 74՝ Էլազիզ, 15՝ Տիարպէքիր, 8881՝ զանազան նահանգներ, իսկ 2 հոգինոց ընտանիք մը ազատ թողուած է:

Շիւքրի Գայա պէյ յետոյ բացատրեց օրինական օգնութեանց հանգամանքը եւ ըսաւ թէ մինչեւ հիմա եկած գաղթականներուն հող տրուած է. միայն այս տարի եկողներուն հող չէ բաժնուած: Եկողները մեծ մասով մշակ (րէնչպէր) եւ երկնուած: Որովհետեւ,— շարունակեց,— հողի նոր բաշխումի դեռ բազորդ ըլլալով, տեղաւորումը այնպէս մը կատարուած է որ անոնց բնակելիք գիւղերը զօրանան: Լքեալ եւ պետական գոյքերէն անոնց հող տրուելով հանդերձ, թիւ 1505 օրէնքին համաձայն ալ հող բաշխուած է:

Ասկէ վերջ ամենակարեւոր խնդիրը՝ գալիք գաղթականներու հող գտնելու պարագան է. որովհետեւ տրամադրելի պետական շատ քիչ հող մնացած է: Օրէնքին նախատեսած մարզագետիններէն աւելին տրուած է գաղթականներուն, իբրեւ հող: Ասոր համար կը խորհինք չշահագործուած բայց տէր ունեցող հողերը գնել (խալթիմլաք) եւ գալիք գաղթականներուն բաժնել...:

Գործավարը յետոյ բացատրեց գաղթականներուն տուն ապահովելու համար հետապնդուած մեթոտը, եւ ըսաւ թէ պիւտճէի կարելիութեան չափով տուներ շինուած են: Երկու տարիէ ի վեր 250,000 ոսկի ծախսուած է արեւելեան նահանգներուն համար, 50,000 ոսկի ալ՝ արեւմտեան նահանգներուն համար: «Շնորհիւ մեր երկրի դիւրութեանց եւ այն հոգածութեան զոր բնիկները կը ցուցնեն գաղթականներուն, այսօր շատ աժան կը կատարուի տեղաւորումը: Այս ծախքը կընայ 100 ոսկի հաշուել անձ գլուխ»:

Անատոլուի բեկորները իրենց տեղերը պիտի մնան

Վերջացող տարուան ընթացքին, խումբ խումբ անհատներ եւ ընտանիքներ Պոլիս կը գաղթէին, Կեսարիոյ եւ Եոզկատի շրջանէն: Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ այլեւս արգիլուած է այս գաղթը: Անցեալ շաբթու մաս մը բեկորներ Կեսարիա հաւաքուեր են գիւղերէն, Պոլիս երթալու համար, բայց թոյլ չէ տրուած շարունակել իրենց ճամբան: Պոլիսէն օդափոխութեան համար Կեսարիա գացած քանի մը ընտանիքներ ալ երբ կը վերադառնային, արգելքի հանդիպեր են, բայց թիւրիմացութիւնը պարզուելով, արտօնուեր են շոգեկառք նստելու:

«Յոյն հայրենակիցներ, կարգը ձերն է»

Պոլսոյ «Ժիմհուրիյէթ»ն է որ կ'ազդարարէ այս խորագրին տակ.—

«Մեր հայ եւ հրեայ հայրենակիցները, եւ անոնց հետեւելով յոյն հայրենակիցները իրենց մէջ յանձնաժողովներ կազմեցին, Սաւառնակի Միութեան օգնելու համար: Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, մինչ Հայերը 10,000 ոսկի եւ Հրեաները ալ բաւական դրամ հաւաքած են, յունական յանձնաժողովը դեռ յիշատակութեան արժանի գումար չէ հանգանակած: Մինչդեռ, Թուրքերէն յետոյ Յոյները Պոլսոյ ամէնէն բազմամարդ համայնքն են եւ կը համրեն շատ մը մեծահարուստներ:

Յոյն հայրենակիցները ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը սաւառնակ կրնան նուիրել բանակին եւ կասկած չունինք թէ պիտի նուիրեն, կը բաւէ որ հանգանակիչ յանձնաժողովը հիմնապէս գործի անցնի եւ նախ սկսի ոչ թէ աղքատներէն, այլ հարուստներէն:

Հիլլէն եւ նոյն իսկ յոյն հարուստներ միլիոններ նուիրած են Յունաստանին: Կասկած չունինք թէ Պոլսոյ հայրենակից Յոյներն ալ չպիտի խուսափին իրենց երկրի ինքնապաշտպանութեան համար զոհողութիւն ընելէ»:

Թուրքիա նոր ընտրութիւններ կը կատարէ

«ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ»

Իսմէթ փաշա պաշտօնապէս հաստատեց թէ կառավարութիւնը որոշած է նոր ընտրութեանց դիմել, «յանուն երկրի շահերուն»: Այս որոշումը առնուած է նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը, որպէսզի «ազգին ձայնով, անգամ մը եւս հաստատուի կուսակցութեան եւ կառավարութեան ամրութիւնը»: Ազգ. Ժողովը ինք պիտի որոշէ իր լուծման թուականը: Սահմանադրութեան համաձայն, ան միայն իրաւասութիւն ունի այս որոշումը տալու, երկու երրորդի մեծամասնութիւն պահանջելով:

Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ ընտրական օրէնքն ալ պիտի բարեփոխուի: Այսպէս, կը խորհուի թեկնածուներու միայն մէկ ցանկ կազմել բոլոր քաղաքներուն մէջ, ջնջել թաղային քուէարկութեանց գրասենեակները եւ հաստատել կեդրոնական գրասենեակ մը՝ իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակի մէջ: Քուէները պիտի տրուին «այո» կամ «ոչ», այսինքն ցանկին թէր կամ դէմ, (ինչպէս հիթլէրական Գերմանիոյ մէջ):

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

»»»..«««

ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐ.— ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐ.— ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին կարեւոր խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին Հռոմի մէջ, ուր զանազան ծրագիրներ կը մշակուին ատենէ մը ի վեր: Դեռ անցեալ շաբթու էր որ այնտեղ այցելեց Հունգարիոյ վարչապետը, իսկ երէկ գիշեր Հռոմ հասաւ Աւստրիոյ վարչապետը, Տոքթ. Շուշնիկ: Արդէն Իտալիոյ մայրաքաղաքը հասած են Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակները, Երեքներու մասնախումբին հետ խորհրդակցելու համար Սարի հանրաքուէի կազմակերպութեան մասին: Եւ վերջապէս, պատրաստութիւններ կը տեսնուին արտաքին նախարար Պ. Լավալի այցելութեան համար:

Սարի հանրաքուէի մասին խորհրդակցութիւններն սկսած են արդէն: Գերմանացիները մեծ դժուարութիւններ յարուցին առաջին օրէն: Իրենց պատուիրակը անգլերէն ճառ մը խօսեցաւ, որ շատ յուսալից չէր: Անոր պատասխանեց Ֆրանսական պատուիրակը, եւ ետոյ համաձայնութիւն գոյացաւ որ ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութիւնները անմիջապէս ձեռնարկեն մանրամասնութեանց քննութեան:

Սարի խնդիրը չափազանց փափուկ է: Վերսայլի դաշնագրին համաձայն, եթէ Գերմանիա հանրաքուէն շահի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ նահանգը չպիտի յանձնէ, մինչեւ որ չկարգադրուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եղած դրամական եւ տնտեսական խնդիրները: Արդ, եթէ Գերմանացիները փորձեն Սարը վերագրաւել քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսական բանակին աջակցութեան պիտի դիմէ, արգիլելու համար, ինչ որ կրնայ տեղի տալ ծանր խռովութեանց: Ասոր համար է որ, Ֆրանսացիները կ'ուզեն անգլիական եւ իտալական զինուորներ ալ ունենալ իբրեւ գործակից:

Այս հարցին մէջ ալ, շատ բան կախում ունի Հռոմի խորհրդակցութիւններէն:

Գալով Աւստրիոյ վարչապետին այցելութեան, Մուսոլինի պիտի ջանայ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ: Իր ծրագիրն է Աւստրիոյ անկախութիւնը ապահովել քանի մը ազգերու երաշխաւորութեամբ, եւ ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ, ինչպէս կ'առաջարկէ Ֆրանսա: Մուսոլինի կ'աճապարէ վերջացնել այս խնդիրը, որովհետեւ կը կասկածի թէ Սարի խնդիրը կարգադրուելէ յետոյ, Գերմանիա նորէն յարձակողականի պիտի սկսի Աւստրիոյ մէջ:

Շատ աւելի կարեւոր են Ֆրանսայի հետ կատարուելիք բանակցութիւնները, որոնք ուշացան Պ. Պարթուի սպանութեան հետեւանքով: Երկու երկիրներու կառավարութիւնները նախ պիտի ջանան համաձայնութիւն մը գոյացնել ափրիկեան գաղթավայրերու մասին, որ մեծ դժուարութիւններ չի ներկայացներ: Յետոյ պիտի կարգադրուին Հունգարիոյ վերաբերեալ հարցեր, իսկ ամէնէն փափուկը Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մերձեցման խնդիրն է: Պ. Լավալի ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի գլխաւորաբար այս նպատակով: Աւելորդ է ըսել թէ այդ մերձեցման խնդիրը մեծապէս բարդացած է այսօր, քանի որ Իտալիա չուզեր յանձնել խրուաթ կալանաւորները:

Մարսէյլի դէպքին հետեւանքները

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ԶՈՒԻՋԵՐ ՏԵՂԻ ՏԱԼ

Ազգերու Դաշնակցութեան Եուկոսլաւ ներկայացուցիչը Փարիզի դեսպանին հետ ներկայանալով Պ. Լավալի, հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը պաշտօնապէս պիտի դիմէ Ա. Դ. Խորհուրդին, որպէսզի քննութիւններ կատարուին, Մարսէյլի սպանութեան միջազգային պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար: Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Խորհուրդը մեծամասնութեամբ պիտի ընդունի այս դիմումը, յառաջիկայ շաբթու, սակայն քննութիւնը պիտի յետաձգուի յառաջիկայ յունուարին:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը ուշադրութիւն պիտի հրաւիրէ կարգ մը օտար պետութեանց, մասնաւորապէս Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ քաղաքական պատասխանատուութեանց մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, Պելկրատի կառավարութիւնը ամէն փորձ պիտի կատարէ, որպէսզի իրեն յանձնուին այն կալանաւորները որ կապ ունին Մարսէյլի սպանութեան հետ: Այսպէս, Փավէլիչը եւ Քվաթերնիքը պիտի պահանջէ Իտալիայէն, Փէրչէվիչը՝ Աւստրիայէն, եւ ուրիշներ՝ Իտալիայէն, Աւստրիայէն եւ Հունգարիայէն: Կիսապաշտօնական «Նովոսթի» բացորոշապէս կ'ըսէ թէ Իտալիոյ երկարած բարեկամութեան ձեռքը չպիտի ընդունուի, մինչեւ որ Փավէլիչն ու Քվաթերնիքը չյանձնուին:

⁂ Սոֆիայէն կը գրեն թէ պուլկարական ոստիկանութիւնը յաջողած է ձեռք անցընել Իվան Միխայլովի եւ իր գործակցին՝ Նասթէվի գաղտնի թղթակցութիւնները, ինչպէս եւ մեծաքանակ ռումբեր, պայթուցիկներ եւ ռազմանիւթեր: Պելկրատի թերթերուն համաձայն, բռնուած թղթակցութեանց մէջ կապեր կ'երեւան Սոֆիայի Հունգարական դեսպանատան եւ Մակեդոնացիներուն միջեւ: Այս առթիւ թերթերը հարցումներ կ'ուղղեն Հունգարիոյ վարչապետին, որ քանիցս յայտարարած էր թէ որ եւ է կապ չունին Մարսէյլի սպանութեան հետ: Թերթերը ուրիշ օտար հաստատութեանց եւ անհատներու անուններ ալ յիշած ըլլալով, պուլկարական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հերքում մը հրատարակել:

Ամէն պարագայի մէջ, Եուկոսլաւիոյ հանրային կարծիքը չէ հանդարտած եւ հատուցում կը պահանջէ Աղեքսանդր թագաւորին սպանութեան համար:

Ամերիկայի մէջ ալ ապահովագրութիւն գործազրկութեան դէմ

Նախագահ Ռուզվէլթ ծրագիր մը կազմած է, գործազուրկներու ապահովագրութեան մասին: Այս ծրագրով, առհասարակ պիտի վերցուի գործազուրկներուն նպաստ բաշխելու դրութիւնը, որ կը տեւէ մինչեւ հիմա:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ երրորդ նստաշրջանը փակուեցաւ Նոյեմբեր 16ին: Թագաւորը բացակայ ըլլալով, դատական նախարարը կարդաց գահաճառը, որ յիշելով քաղաքական դէպքերը եւ վերջին սպանութիւնները, դիտել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ.- ԱՐՁԱԿԱԳԻՐԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պոլսոյ մէջ հիմը դրուած է «Մշակոյթ» անունով մատենաշարի մը, որուն նպատակն է.— «Հետզհետէ լոյսին բերել անհետացող դէմքերու նշխարները (գեղարուեստական, պատմական ու մատենագրական երկեր, հին ու նոր վաւերագրեր ու նամակներ), ազգագրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ Արեւմտահայ արժէքաւոր մտաւորականներու հատորներէն դուրս ցան ու ցիր կամ բոլորովին սպառած երկերը, կենսագրական ծանօթութիւններով եւ լուսանկարներով ճոխացած: Հրատարակել նաեւ Տարեգիրք, Հանդէս եւ չահեկան գործերը ապրող մտաւորականներու»:

Այս լուրջ եւ դժուարին ձեռնարկին ոսորինութեան կոչուած է մեր գրագէտ հայրենակիցը, Պ. Թ. Ազատեան: «Մշակոյթ» մատենաշարին հրատարակելիք առաջին գործերը հետեւեալները պիտի ըլլան.— Տատեան գերդաստանի պատմութիւնը (անտիպ վաւերագրերով ու նամակներով), Ճէզայիրլեան Մկրտիչ Ամիրայի կենսագրութիւնը, Ն. Աշտարակեցի կաթողիկոսի կոնդակներն ու նամակները, Գար. Սրուանձտեանց Եպսկ.ի անտիպ էջերն ու նամակները, իր կենսագրութիւնով, Մ. Զարիֆեանի քերթուածները, օրագրութիւններն ու նամակները:

Հրատարակուելիք այս առաջին երկերէն զատ, «Մշակոյթ» մատենաշարի ծրագրին մէջ կ'իյնան բազմաթիւ ուրիշ երկեր, մէկը միւսէն աւելի թանկագին ու արժէքաւոր: Ձեռնարկողներուն աշխատանքին եւ զոհաբերութեան մասին որ եւ է տարակոյս չէ՛ր որ մեր միտքէն պիտի անցնէր: Ու կը հաւատանք մանաւանդ, որ Պոլսոյ պէս միջավայր մը միայն պիտի կրնար ի գլուխ հանել գէթ մէկ մասը այս ծրագրին: Սակայն առաջին իսկ առթիւ մեր միտքը կը տանջէ բարոյական եւ նիւթական քաջալերութեան պակասին մղձաւանջը: Չէ՞ որ նմանօրինակ ուրիշ ձեռնարկներ ալ, նուիրուած մեր մշակոյթի դարաւոր սպասմութեան պահպանման, մեր գրականութեան եւ գեղարուեստի մշտավառ ջահերը կենդանի պահելու, չուտով դադրեր են հետաքրքրութեան առարկայ դառնալէ, հեղինակները լքելով իրենց հոգերուն մէջ: Կը վախնամ խորապէս, որ «Մշակոյթ» մատենաշարն ալ մէկ–երկու հատոր լոյս ընծայելէ յետոյ, օր մը մոռացութեան մատնուի:

Այս առթիւ ինչո՞ւ չյիշել հինգ տարիէ ի վեր իր գոյութիւնը պահող, Գաղթաշխարհի հրատարակչական միակ (գրական) ընկերակցութիւնը, Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամները, որ հազիւ կրցաւ իր համեստ նպատակին մէկ մասը իրականութիւն դարձնել, հրատարակութեան տալով ՈՒԹ գեղեցիկ հատորներ (իններորդը մամուլի տակ)՝ սիրտերու եւ հոգիներու խօսող Ընկերակցութիւն մը, որ տնտեսական տագնապին հետեւանքով, ինքն ալ աղդուեցաւ, եւ որուն մէկ քանի տարիներէ ի վեր հրատարակած վիճակագրութիններուն փաստը վեր է որ եւ է մեկնութենէ:

X

«Մշակոյթ» մատենաշարին առաջին հատորն է բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի արձակ երկերու հաւաքածոն, «ՈՍԿԻ ԱՐԻՇԻՆ ՏԱԿ»:

Քսանեւհինգ տարիներ առաջ մօտ մը պէս հատնող քնարերգակ Մեծարենցէն քերթուածներու երկու հատոր ունէինք. «Ծիածան» եւ «Նոր Տաղեր» (1907): Այս երկու հատորներէն դուրս կը մնային թիւով 11 քերթուածներ եւս, զոր գուրգուրանքով հաւաքած ու ամփոփած էր Թ. Ազատեան, բանաստեղծին կեանքին նուիրուած առաջին հատորի մը մէջ, 1922ին:

Միսաք Մեծարենց ստորագրած էր սակայն արձակ գրութիւններ ալ, «Ինքնադատութեան փորձ մը», «Գրական կենդանագիրներ ու քննադատականներ», «Գիւղական պատկերներ ու տեսիլներ», «Անջատ գրութիւններ», «Նամակագրութիւններ», եւ «Հայացումներ»: Ահաւասիկ այս էջերն են, որ կը կազմեն Մեծարենցի արձակ երգերու հաւաքածոն: Հատորին մէջ կան քանի մը լուսանկարներ, իր մէկ նկարը՝ գծուած Գ. Մխիթարի կողմէ, ներածութիւն մը Թ. Ազատեանէ, եւ քանի մը տասնեակ գաւառական բառերու ցանկը:

Այս հատորով կորուստէ կը փրկուին անոր արձակ էջերը, սակայն չա՛տ քիչ բան կ'աւելնայ անոր գրական նկարագրին վրայ: Ընթերցումէ մը վերջ, երբ կը փորձենք դասաւորել մեր տպաւորութիւնները, կուգանք այն եզրակացութեան, թէ վաղամեռիկ բանաստեղծը գրի առած է այդ էջերը զանազան առիթներով, իբրեւ պատասխաններ իր արուեստին ու գրականութեան շուրջ տեղի ունեցած անիրաւ կամ իրաւացի քննադատութիւններուն, մտահոգութիւնը չէ ունեցած դասաւորելու իր միտքերը, խնամելու իր ոճը, սրբագրելու իր նախադասութիւնը: Արձակագիրը կը նմանի Քերթողին առջեւ: Բանաստեղծական խառնուածքը, ներշնչումը եւ թռիչքը կրկին կը յայտնուին, երբ զանոնք կը յայտնաբերէ արձակ քերթուածներու մէջ, ինչպէս Ցայգային (էջ 101—102), Որբին տերեւը (էջ 103), կամ Տկնորին երգը (էջ 111): Երբ կը փորձէ ուրիշ գրական սեռի մը մէջ ինքզինքը բացատրել, հոն կը կորսնցնէ արուեստի ամէն մտահոգութիւն, բառերը կը դառնան յաճախ աններդաշնակ, ինչպէս օրինակ «Ցետամնաց Բարեկենդան»ի կամ «Անտիպ բանաստեղծ մը»ին մէջ:

Լեզուն եւ բառամթերքը նոյնպէս կը զանազանուին անոր արձակին եւ քերթուածներուն մէջ: Եթէ անոնք առինքնող, ներդաշնակ ու երաժշտական են վերջիններուն մէջ, ընդհակառակն առաջիններուն մէջ կը դառնան անհարազատ, ինքնատպութենէ զուրկ: Անոնք կը կրեն արեւմտահայ գրականութեան այն առենուան գրական վէճերուն դրոշմը, եւ բոլոր արուեստակութիւնները: Մեծարենց իր հարազատ գետնին վրայ չէ, երբ ստիպուած է իր միտքերը զարգացնել արձակի մէջ:

Արձակներէն ոմանց մէջ յստակութիւն չունի Մեծարենց: «Ջրին ծառը» հատուածէն նախադասութիւն մը.

— «Սակայն երբ հոսանքը պիտի անցնի կամուրջին տակէն, հոն ուր ժայռերու յոխորտանքը կ'իյնայ, եւ սպիտակ զմրէթարդ Աստուածամայրը կը ժպտի անուշ, կամուրջին տակէն կը սահի անչչուկ, հանդարտած, եւ բարի Աստուածամայրը զինքը շրջապատող ամբարձուղէշ ու բազմատեղ ծառերէն, ստուերի խունկ մը՝ օրհնութիւն մը կը թօթուէ, որ կը շղարշանայ իր դարաւոր անկողինին մէջ երկարած գետին ողորկ եւ դողդոջուն մարմինին վրայ՝ գրեթէ հոլանի»:

Այս մասին կրնանք դիմել նաեւ իր վկայութեանց, բժիշկ Օֆէլիա Տ. Գասպարեանի ուղղած մէկ նամակին մէջ 1907ին.

— «Կ'երեւայ անհասկնալի բաներ կ'ըսեմ. գիրս ալ չի՞ յայտներ արդեօք մտքիս տենդագին վիճակը. անհասկնալի՞ բաներ, զարմանալի չէ որ «Ծիածան»իս մէջ ալ գտած ըլլաս անոնցմէ. որովհետեւ «Ծիածան» չէ ունեցած բաւականաչափ հասկնալի հանգամանք, այսինքն կենսական, հանրամատչելի, հոգեբան յատկութիններ»:

Հակառակ այս քանի մը վերապահումներուն, գուրգուանքով կը թերթատենք Մեծարենցի արձակ էջերու հաւաքածոն, այնպէս ինչպէս քերթուածներու երկու հատորները, որոնք մեր բանաստեղծութեան եւ արուեստին բերին մտածումներու, նոր զգայութիններու, երազած պատկերներու թարմութիւն, ինքնատպութիւն, խորութիւն եւ անկեղծութիւն: Այս արձակ էջերէն ոմանք մանաւանդ կը լուսաբանեն իր հիւանդ հոգին ու մտերիմ պահերը: Մեծարենցի մանկութենէն ու պատանեկութենէն բաւականաչափ տեղեկութիւններ ունինք, որոնք դիւրութիւն կուտան մեզի կազմելու իր նկարագիրը եւ գրական անհատականութիւնը: Ասոնց վրայ աւելցուցէք իր որակով թանկագին երկերը, որոնց մէջ ա՛յնքան թափանցիկ կերպով կը նկատուի քերթողին վիրաւոր եւ կարօտաբաղձ հոգին:

Յաջորդ յօդուածով պիտի փորձենք գծել իր կեանքին ու արուեստին ամէնէն բարախուն երակները, որոնցմով միայն կրցաւ ան դառնալ մեր բանաստեղծութեան տաղանդաւոր ու ներշնչեալ ներկայացուցիչներէն լաւագոյնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՐԴՈՒՆ ՑԵՂԸ

ԽՄԲ.— Ճաշակ մը՝ ողբացեալ Հմայեակ Մատթէոսեանէն, որ Պոլսոյ մէջ ցանեց իր տաղանդին ցոլքերը, սակայն դժբախտաբար գրիչը լքեց Փարիզի թոհ ու բոհին մէջ: Կ'արտատպենք «Ճակատամարտ»էն (1920 օգոստոս 22):

Ունի ուրիշ գրուածքներ ալ, որոնց լաւագոյն մասերը պիտի ներկայացնենք պարբերաբար:

Ա.

Դաշունեցին զայն տասն անգամ ու յափշտակեցին ձեռքէն այն էակը զոր իր կեանքին մէջ սիրած էր ամէնէն աւելի:

Հասկցաւ այն ատեն թէ այլեւս չէր կրնար ապրիլ իբրեւ մարդ: Լուռ, ըմբոշխնեց սա մխիթարութիւնը թէ ազատագրուած էր այն շղթաներէն, որոնցմով կապուած ենք մենք երկրին:

Պառկեցաւ անշարժ՝ երկար ժամանակ հորի մը մէջ ուր նետած էին զինքը՝ կտրատուած գլուխներու ու մահամերձ մարմիններու հետ մէկտեղ, մինչեւ որ կսկիծը, որ թափանցեց անոր սիրտն ու միտքը, փրցուց ջիղերը ու հովին տուաւ ինչ որ կար անոնց մէջ հողեղէն, կաթեցուց արիւն աչքերուն, որպէսզի ալ չզանազանէ բարութեան գոյները եւ ձեռքերուն տըւաւ այնքան զօրութիւն որ կարենային խեղդել մէկ անգամէն:

Ու երբ լեռներու ահաւոր լռութեանը մէջ, ու երբ հոգիին սահմռկեցնող մեծութեանը դէմ կանգնեցաւ, թօթուելով վրայէն փերթերը դիակներուն, իր մէջէն արձակեց ամէն մեղկութիւն:

Այլեւս ոչ մէկ նոր վիշտ չպիտի խոցէր զինքը: Պիտի ընթանար խողխողելով կեանքը մինչեւ որ գտնէր այն զոր սիրած էր իր կեանքէն աւելի:

Բ.

Սպասեց ակնդէտ ճամբուն մէջտեղ, երբ տրոփիւն մը պրկեց իր ուշադրութիւնը:

Ձիաւոր մը քրտնաթոր ու ահեղավազ, կը սուրար՝ գիրկին վրայ սեղմած բան մը որ փաթթուած էր ծիրանի լաթի մը մէջ:

Վազեց ընդառաջ, բռնեց երիվարին փոթորկած բաշերէն, աւելի արագ քան շանթը, ծունկի բերաւ զայն ու այն վայրկեանին երբ իր գարշապարին տակ հոգին կուտար թաւալգլոր մարդը, հազուագիւտ ու շողշողուն մետաղներու տուփ մը ինկաւ ոտքերուն տակ:

Արհամարհանքով անդին հրեց զայն ու գնաց գլուխը հանդչեցնելու դարաւոր ծառի մը հաստաբեստ կոճղին վրայ:

Մահահանդոյն, կանգնած մնաց այդպէս, մինչեւ որ ոտնաձայն մը առաւ:

Կին մը բոկոտն, արիւնլուայ կողերով ու անհունօրէն տանջուած, կ'երգէր եւ կ'օրօրէր դիակը իր զաւկին, որուն բերանը կառչած էր իր ծիծին:

Մօտեցաւ, նայեցաւ անոր ցաւագարած աչքերուն եւ կոնակը դարձուց:

Թողուց որ ինչպէս ինքը, չէջի ան ալ խելայեղ, սիրականի մը մահուան չարչարանքը ծոցին վրայ:

Գ.

Քալեց երկար ատեն եւ երբեք չյոգնեցաւ:

Իմացած էր թէ փարախներով հեռու վայր մը՝ շրջապատուած անմատչելի ժայռերով ու անյատակ վիհերով, աւազակներ հիմնած էին Ոըջ մը, որուն ստորերկրեայ փապուղիներուն մէջ պահած էին այն բոլորը ինչ որ գողցած էին:

Անոնց մէջ կային մարդոց կողմէ ամէնէն աւելի սիրուած բաները:

Երբ մօտեցաւ, իրիկուն էր արդէն եւ հետզհետէ ջահերը կը բռնկէին հսկայ պարիսպներուն վրայ:

Ոչ մէկ ձայն կար. կիները կը քնանային խոնջէնքով ու այրերը մեկնած էին ամէն ուղղութեամբ, լայնաբաց ռնգունքներով, տոգորուած նոր գողօններու հրապոյրով:

Պէտք էր որ մարդը կողոպտէր իր նմանը:

Անցաւ անշշուկ պատերէն եւ տեսաւ պահապան մը որ կը ծիծաղէր ինքնիրեն՝ տարուած անտես երազէ մը:

Հանեց իր դուրկը եւ անագմուկ, մղեց զայն անոր կոկորդը մինչեւ եբախակալը. յետոյ վազեց խորոյկ մը եւ կրակի տուաւ Ոըջը:

Ամէն կողմէ այն ատեն աղաղակներ սկսան բխիլ, բարձրանալ, ծաւալիլ:

Անասունները դարձան այսահար ու նետուեցան բոցերուն մէջ, չէնքերը, սիւները, կամարները կործանելէ առաջ՝ մերկացան իրենց զրասանդներէն ու գոյներէն եւ ճարճատեցին երգելով միաբերան եւ վերջին անգամ, ինչպէս ժողովուրդ մը մահուան առջեւ:

Ու ծուխը, մեղքով ծնած մանուկներու միսին, եւ հոտը՝ կիներու կեղծիքներուն ու ճարպին՝ լեցուց ամբողջ միջոցը:

Վերջալոյսին յանդիման բռնկող այդ հրդեհը նման էր խանդավառ արշալոյսի մը:

Այսպէս, երբ մոխրացաւ ամէն ինչ, գտաւ թաքուն վիրապները ու անոնց մէջ տեսաւ բիւրեղէ աման–ներ, բռնուոր թանկագին գեղօններով, պաշտամունքի խայտաբղէտ առարկաներ եւ աղջիկներ սպիտակ, տակաւին կոյս, որոնք չէին ճանչցած սէրը ու անոր լոյսը:

Հեռացաւ որովհետեւ բոլոր անոնց մէջ որոնք կը սիրուէին ամէն բանէ աւելի, չգտաւ այն որ սիրա՛ծն էր իրեն:

Դ.

Ու հետզհետէ զգաց թէ անխորտակելի կամք մը անձնազոհութեան, կը շարժէր, կը լեցնէր երակները այնպիսի ուժգնութեամբ, որ հրաշէկ էր ու ընդունակ պայթելու:

Թափառեցաւ ու գինովցաւ ցաւին ահաւոր անյուսութեամբը, շրջեցաւ ու յղացաւ հզօր, կարմիր, բոցաշո՛ւնչ պատկերներ:

Պիտի բարձրանար լեռը, պիտի բանար տասը բերանները դաշունահար իր վէրքերուն ու պիտի խեղդէր մարդկութիւնը անոնցմէ հոսող հրավառ արիւնով:

Ջրհեղեղի մը նման պիտի թափէր բոլոր քաղաքներուն վրայ հեռոստ–տենչ հեղուկը իր մարմինին, անշարժացնելով այն ինչ որ ոճիրը չարանակ նուիրագործած էր դարերու մէջէն:

Ներկուած անով, պիտի գլորէին անդունդներու խորը՝ մարդոց ձեռքով ստեղծուած ամէն ինչ. պիտի անյայտանային ոճրագործ տենչանքները եւ ստութիւնը օրէնքներուն ու գթութեան. գահավիժող այս սահանքներուն հետ պիտի ազատագրուէր կապկանուած իր ցաւը:

Վասն զի այդ պահուն պիտի ներկէր մեռնողներու վերջին ճիչերը եւ պիտի ճանչնար ձայնը անոր զոր խլած էին իր ձեռքերէն:

Ե.

Բայց արիւնը, որ լերան կատարին վրայ յորդեցաւ դաշունահար իր մարմինին տասը բերաններէն, չհասաւ իսկ մինչեւ ստորոտը:

Քայքայմոլոր իջաւ սարերէն եւ տեսաւ ժողովուրդը առուակի մը եզերքը, որ թաղած գլուխը հողին մէջ, կուլար ու կուրծքը կը ծեծէր:

Հասկցաւ թէ անոր ալ գիրկէն խլած էին իր սիրական էակները, թէ իր կսկիծն էր որ կ'արտասուէր հազար հազար աչքերով, կը փրփրէր, կ'ալեկոծէր, կը մրրկանար, ինչպէս լոյսը բոցավառող անտառի մը:

Ու հոն լիայայդ, ամփոփեց իր տարամերժ հոգիին մէջ բովանդակ տառապանքը, ապրելու կամքը ու քաջութիւնը անոնց եւ անյաղթելի կերպով գինուած բարձրացաւ վերստին դէպի լեռ:

Ցեղի մը ցասումն էր որ բորբոքած, պիտի թափէր այս անգամ հրաբուխէ մը հոսող հեղուկ հուրին պէս:

Երբ որ ամբողջ ցեղ մը բռնկի՝ թող սարսափին մարդիկ. յանկարծ կրնան կանգնիլ վեր բոլոր անոնք որ տակաւին ողջ ու սիրուած ամէնէն, նետուեցան անծանօթ հորերու մէջ:

ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նայիրին

Թռչնակի հանգոյն երգո՛վ աղբերացս
Անո՛յշ աղջնակ.
Առուակի շուրթին զուարթ եւ ծփուն
Դուն երազահիւս նայի՛ր [illegible]:

Աստղերու ծոցէն անցնող դողահար
Պաղպաջո՛ւն շողիկ,
Մարմնացա՛ծ խորհուրդ, եւ սրտի համար
Մարգարտանըման լուսեղէ՛ն հիւրիկ:

Ըզգո՛յշ, մի՛ անցնիր մարգերէն դալար,
Ջի ծաղկունքն ամէն կը գողնան ընդ[illegible]
Երա՛նգն այտերուդ:

Ըզգո՛յշ, մի՛ դիտեր լճափին երկար,
Ջի ալիք մ'յանկարծ կը ծըծէ պայծառ
Կապո՛յտն աչքերուդ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]:

ԺԱՄԸ ՏԱՍՆԷՆ ՎԵՐՋԸ... ՆԱՐՕՍ

Մեքսիքայի մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն որ եւ է երիտասարդ երբ գիշերուան ժամը 10էն վերջ աղջկան մը հետ բռնուի հասարակաց վայրերու եւ պարտէզներու մէջ, պարտաւոր է ապացուցանել թէ նշանած կամ կինն է. այլապէս պիտի պատժուի... պսակուելով:

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՀՐԱՆԴ ԱԼԵԱՆԱՔ

ԽՄԲ.— Այս երգիծանքը կ'արտատպենք Մ. եւ Մ. Պարսամեան եղբայրներու «ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ» տարեգիրքի 1935ի հատորէն, որ նոր լոյս տեսաւ: Այս առթիւ ուրախ ենք ծանուցանելու թէ՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, որ այս շարքը սկսաւ «Յառաջ»ի մէջ, այսուհետեւ կանոնաւորապէս պիտի աշխատակցի մեր թերթին, իսկ «Ծաղրանկարներ»ը գրքի պիտի վերածուին նոր յաւելումներով.—

X

Հրանդ Ալեանաքեան ծնած է Կոստանդնուպոլիս՝ Բանկալթիի ազգային գերեզմանատան մէջ:

Ծնածը ուրուական մըն էր:

Դայեակ Աղնէս տուտու եռ եռ փախած է լեզապատառ:

Ալեանաքեան հասակ նետելով կատարելագործուած է իբրեւ փէրի՝ առանց սակայն մարդու վախ պատճառելու. ընդհակառակն ինքն է որ սարսափած է այս աշխարհիս ողջերէն ու առողջներէն:

Նախակրթարանի ու կեդրոնականի պատերէն թափանցելով դասարան ու դպրոց է փոխած:

Պոլսոյ Ջարդին՝ ուրուականը սոսկումով կը փախչի Վոսփորի ափերէն ու կ'ապաստանի Վառնա: Պուլկար կառավարութիւնը ազատ մուտք կը շնորհէ Ալեանաքի, երբ մէկ օդին՝ Բիւզանդիոնի մէջ կոտորուած Հայերուն: Այնտեղ սակայն ոչ ոք կը հետաքրքրուի իր ապրուստով: Ձենքը գերբնական կարծելով չէին խորհած որ ստամոքս մը ունի Ալեանաք: Օր մը միայն, դերասանապետ Թովմաս Ֆասուլեաճեանէն կը հրաւիրուի ճաշի՝ մէկ պնակ լուբիայով: Ալեանաք կը կաղանայ եւ իբրեւ քարիւղ կը մտնէ բէդրոլ փոխադրող «Մանթաշօֆ» նաւուն մէջ ու Սեւ Ծովը ճեղքելով կ'ելլէ Պաթում, անկէ ալ Թիֆլիզ: Իր առաջին գործը կ'ըլլայ խօսիլ ռուսահայերէն:

— Պոլսում՝ ջարդ: Վառնայում՝ քաղց, Պաթումում՝ դղում, Թիֆլիզում՝ քէյֆ... գնում եմ, գալիս եմ... կրիտիքական մոմենտ... Ես նկարիչ էնօէլիկէնս... հէնց էնպէս... հէնց էսպէս... ընկեր ճան, ճան բալա... կեանքը եղաւ մի խաթաբալա...

Կովկասի մէջ ալ չգտնելով իր տաղանդին արժանի ընդունելութիւն օր մը կը յայտարարէ.

— Պոլսում մաղդիր էի անձնասպանութիւն անելով վերջ տալ իմ կեանքին, Վառնայում էլ մաղդիր էի անձնասպանութիւն անել. հիմի բոլորին հասած եմ համարում: խօսր կէս գիշերին, կը ջախջախեմ իմ գանկը...

Պատասխան կուտան ու կ'ըսեն իրեն.

— Լաւ է անդամ քան երբեք:

Հետեւեալ առաւօտ կը յայտարարէ.

— Վաղը կը մեռնիմ...

Պատասխան կուտան ու կ'ըսեն իրեն.

— Այսօրուան գործը վաղուայ մի թողուր...

Բանք թէ ուրուական էր. ոչ կրնար անձնասպան ըլլալ, ոչ ալ մեռնիլ: Տխուր անմահ մը: Ցոյսերու կարաւանի մը գլուխը անցնելով՝ փոխադրուած է Փարիզ:

Անբախտութիւնը սակայն իրմէ առաջ Փարիզ հասած էր եւ կը սպասէր Ալեանաքի:

Ալեանաք Բանթենի գերեզմանատան մէջ մէկիկ մէկիկ կը թաղէ իր յոյսի փիղերը եւ ուղտերը:

Փարիզի մէջ կ'ըլլայ retoucheur մեծադիր լուսանկարներու, միաժամանակ նկարելով դաշտեր ու ձորեր, լճեր ու բանջարանոցներ: Բարձունքներ չէ եղած վախնալով տաք ու պաղէն:

Ամբողջ իր կեանքի ընթացքին եթէ առջեւը ունենար խոշոր հայելի մը եւ տեսածները վերարտադրէր՝ վստահաբար պիտի ըլլար պինդ մեծ ծաղրանկարիչ մը: Թիֆլիզի մէջ, ձմեռ մը, իր մէկ երգը եղանակաւորած է: Ամբողջ ամառուան մը տաքերուն երգած են այդ կտորը՝ զուարճանալով ու զովանալով: Բառերը կարծուած են Եղիա Տէմիրճիպաշեանինը իսկ եղանակը կարծուած է Չայքովսքինը: Ատկէ ի վեր Տէմիրճիպաշեան ու Չայքովսքի անմահացած ու չքաւորուած են իսկ բուն հեղինակը մնացած է անչուք:

Փարիզի մէջ իբր ազգային նկարիչ ստեղծած է պատկերներ ցեղին տառապանքէն ու յեղափոխութենէն: Օրինակ՝ «Հայկական Ազատամարտը», «Մահ կամ Ազատութիւն», «Հայ կամ Արքայութիւն», «Մայր Արաքսի» (ափերով ու կողերով), «Կռունկք տղերք», «Որբեր», «Կարկուտ Տեղաց», «Ստամպօլը պիտի լինի արեան ծով», «Ողջա՛ հայրենիք», «Հիմա՞ էլ չնկարել», «Ձայն մը հնչեց», «Կոչնակդ հնչեցուր», «Ձայն տուր, ո՛վ ծովակ», «Թնդանօթներ որոտացին», «Ահա մօտեցան մահուան ժամերս», «Մեռանում եմ, աղեկ ընկեր»:

Եթէ մեր մէջ շատեր ջարդուած ու մեռած են առանց պատանքի, ու ոմանք ալ կռուելով մեռած են նոյնպէս առանց պատանքի, Ալեանաք ալ այդ մեռնողներուն կեանքը նկարած է: Եթէ զիրենք չէ անմահացուցած գոնէ անոնց պատանք մը շնորհած է իր նըկարիչի կտաւներով:

Հայկական երգարանի նկարիչը եղած է ան: Ուրեմն զուր է պնդել թէ ներդաշնակութիւն ու երաժշտութիւն չունի իր եւ իր նկարներուն մէջ:

Սարքած է իր նկարներուն ցուցահանդէսը եւ երկու շաբաթ ի զուր սպասած է այցելուներու: Միակ հանդիսատես ունեցած է իր դասընկեր բարեկամը՝ իշխան Արշակունի, մէկ մըն ալ Արջունի սրբազանը որ լալահառաչ «պահպանիչ»ով մը փակած է նկարահանդէսը: Ալեանաք ողբալին հեծութեամբ գետին է թափած պատկերները ու մէջը նստելով, ցուցամոլը ճակտին, ռուսահայերէն հրամայած է որ լուսանկարեն զինքը, տակը գրելով.

Հ. Ալեանաք նստէր կուլայ,
Ջրկայ բռող.— «Մի՛ լա, մի՛ լա»:

Քանի մը անգամ մասնակցած է Անկախներու ցուցադրութիւններուն: Այցելուներէն տասնեակ անձեր՝ փափաքած են գնել նկարներուն շքեղ շրջանակները: Ալեանաք այդ շրջանակները վարձքով առած ըլլալով չէ կրցած գոհացնել դիմողները:

Ալեանաք իր նկարները ծախելու միայն մէկ միջոց է գտած. զանոնք դնել վիճակահանութեան: Ու կը գործէ այս ուղղութեամբ: Ալեանաք ինքզինքէն 2—3 թիւ գնելով՝ քանի անգամ է որ ինք կը շահի իր նկարները:

X

Հրանդ Ալեանաք կոչուած է փարիզահայութեան մլուկը:— Թոթովախօսներ կուտեն «լ» գիրը:: Ասիկա [illegible] նոր համար որ անգամ է Միութիւններուն եւ յաւէտ ներկայ է հայկական բոլոր ցերեկոյթներուն եւ երեկոյթներուն, ըլլայ ներկայացում, նուագահանդէս, երգահանդէս, համերգ, ցուցահանդէս, միթինկ կամ սգահանդէս:

Ներկայ է երբեակ հանգամանքով իբր թատերական, երաժշտական ու նկարչական քրոնիկագիր:

Անգամ մը երեկոյթի մը կազմակերպիչները որոշած էին ոչ ոք ընդունիլ ձրի, մանաւանդ Ալեանաքը: Դրան առջեւ ստուար նոյոգներուն ալ խստիւ պատուիրուած էր այս պարագան: Հանդէսը սկսելէն ու [illegible] դոցուելէն վերջ մէկը ըսաւ.

— Այս հանդէսը իսկապէս բացառիկ է որովհետեւ Ալեանաք ներկայ չէ...

Սխալ էր սակայն: Ան մը [illegible] բու էր հասարակութեան վրայ [illegible] նելու համար Ալեանաքի բարձր [illegible] քը: Եւ իրաւ այնտեղ էր Ալեանաք, առաջին կարգի աթոռներէն մէկուն վըրայ՝ կոկոզաւիլ: Բայց ինչպէս եղած էր որ մեծ օժիքը ձեռք չէր [illegible]: Résquilleur մըն է՞ր: Ո՛չ: Հապա՞: Ըսինք՝ ուրուական մը միայն:

ԹԱՏՐՈՆ

ՕՖԷՆՊԱԽԻ «ՄԱՏԱՄ ՖԱՎԱՌ»Ը

— օ —

Թէեւ երեւելի երգահան Օֆէնպախի գործերուն ամէնէն ծանօթներէն չէ «Մատամ Ֆավառ» օփէրա-գոմիքը, բայց անոր քիչ մը հինցած նիւթին հեղինակները — ՊՊ. Տիւրիւ եւ Շիվօ — ժամանակին, 1878ի առենները, բաւական զուարճացուցած պէտք է ըլլան կէս դար առաջուան խաղաղ եւ քէֆով գոհացող ժողովուրդը:

Օֆէնպախի երաժշտութիւնը, այս ժողովրդական և միեւնոյն ատեն դասական, ականջի մօտ, շատ ճարտար, նախապէս դասաւորուած, շարք մը սիրուն եւ առոյգ եղանակներու կատարեալ բնականութեամբ իրար յաջորդելը, ցոյց կուտան անգամ մը եւս հանճարեղ երաժիշտի մը անմահութիւնը, հակառակ տարիներու հոլովման եւ մանաւանդ հոգեբանութեան փոփոխման:

Թրիանոն Լիրիքի օրքէսթրը, Պ. Պիլվիօ Մորսէի ղեկավարութեամբ, հմտօրէն, անհուն «փիանիսիմօ»ներով, «տըմի-թէնթ»երով ընկերացաւ խմբերգով պատրաստուած կարող դերասաններու մեներգներուն եւ «տիւօ»ներուն: Տիկին Իվօն Ֆառոշ եւ Պ. Ցանիէլ Վինեօ — երկուքն ալ օփէրա-Գոմիքէն — Ֆավառ ամոլին դերերը կը կատարէին: Փորձենք ամփոփել խաղը:

Ֆավառ եւ կինը կը փնտռուին Մօնթալէ մարքիզին կողմէ: Տիկին Ֆավառ որ դերասանուհի-երգչուհի է, ամուսնոյն գրած կատակերգութիւնները յաճախ կը խաղայ բեմի վրայ, դիպուածով իր ամուսինը — Ֆավառը — կը գտնէ պանդոկի մը շտեմարանին մէջ:

Հազիւ թէ կծիկը դնելու կը պատրաստուին, Մօնթալէի կողմէ ղրկուած զինուորները պանդոկը կուգան, վերէն վար խուզարկութիւն կատարելու եւ Ֆավառը ձերբակալելու համար:

Տիկին Ֆավառ, ամուսինը կրկին շտեմարանին մէջ պահելով, պանդոկին սպասուհին կը ձեւանայ պանդոկատիրոջ հետ համաձայնելով, եւ զինուորները կը գինովցնէ առատ գինի, երգ եւ պարով:

Զինուորները Ֆավառը չգտնելով կը մեկնին:

Միւս կողմէ Հէքթօր տը Պուափրէօ հազարապետ Քօթինեաքի աղջկան՝ Սիւզանի զարմուած, հօրմէն աղջկան ձեռքը կը խնդրէ, բայց Քօթինեաք չուզելով Սիւզանը տալ Պուափրէօի, այս վերջինէն կը պահանջէ որ ունենայ Տուէ քաղաքին մէջ բարձր պաշտօն մը, մինչդեռ վստահ է որ չպիտի կարողանայ ձեռք ձգել:

Տիկին Ֆավառ որ (խաղին մէջ) հերոսուհի մըն է, ամուսինը ազատելէ առաջ, Պուափրէօն ճանչնալով, կը դիմէ մեծ անձնաւորութեանց Պուափրէօին համար խնդրելու Տուէի բարձր պաշտօնը եւ խորամանկութեամբ կը յաջողի: Հազարապետ Քօթինեաք, տեղեկանալով խնդիրին, ստիպուած է աղջիկը Պուափրէօի տալ իբրեւ կին: Պուափրէօ, Ֆավառները ազատելու համար, պանդոկէն մեկնած ատեն զանոնք, իբր իր սպասաւորները, հետը կը տանի, միեւնոյն ատեն ունենալով իր քովը Սիւզանը որ շուտով իր կինը պիտի դառնայ:

Երկրորդ արարին Պուափրէօ եւ կինը իրենց ապարանքին մէջ խնջոյք մը պիտի տան եւ ահա մարքիզ տը Մօնթալէ, ծեր կնամոլ մը, որ Պուափրէօի տնօրէնն է, այս վերջինին գալով Տիկին Ֆավառը կը փնտռէ: Տիկին Ֆավառ, որ դուքսեցիներուն դիմաց իբր սպասուհի է ճանչցուած, Մօնթալէի քով ինքզինքը Տիկին Պուափրէօ կը ներկայացնէ: Ահա մեր «Տէր-Կալան»ը որ կը սկսի Մօնթալէէ ճշմարիտ Տիկին Պուափրէօ-Ֆավառի գեղեցկութենէն տաքցած: Այս առենէն խեղկատակութիւնը կը սկսի, վերջ գտնելու համար միայն երրորդ արարին ծայրը ուր Մօնթալէէ ճշմարիտ Տիկին Պուափրէօն կարծելով Մատամ Ֆավառը — հետեւաբար դերասանուհին — կը ստիպէ զայն Թագուհիին դիմաց բեմ ելլել... բուն Ֆավառին հետ: Իսկական տիկին Ֆավառին հետ Պուափրէօ ժամանակին կը հասնին ամառնային Թատրոնը ուր տեղի պիտի ունենայ ներկայացումը եւ խաղքութեան առջեւը կ'առնուի, Տիկին Ֆավառ — ճշմարիտը — մեծ յաջողութեամբ խաղալով դեր մը որ չենք գիտեր երբ սորվեցաւ:

Խիստ գեղեցիկ ձայներ կան «Մատամ Ֆավառ»ի դերասան-երգիչներուն մէջ: Յիշենք Պ. Մորթօնը որ մարքիզ տը Մօնթալէի ծիծաղելի դերը ուշիմութեամբ կատարեց: Պ. Մաքս Մուլթիս փայլուն Պուափրէօ մը եղած էր, Օր. Պրէկա գեղեցիկ Սիւզան մը, Պ. Քարլ Պիւզօթէն — պանդոկապետը եղած էր — ինչպէս որ կ'երեւակայենք աւելի յիսուն տարի առաջուան պանդոկապետները: Պ. Վինիօ իր պարիթօնի հզօր ձայնովը թէեւ քիչ մը խստութեամբ կատարեց Ֆավառի դերը, բայց իր բնականը, իր միմիքը եւ գեղեցիկ ձայնը զինք առաջնակարգ արուեստագէտներու քովը կը դնեն:

ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ»

»»» :«««

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ փրոֆ. Յ. Մանանդեանի մէկ նոր հետաքրքրական աշխատութիւնը, — Խորենացիի առեղծուածին լուծումը: Գիրքը բաղկացած է հետեւեալ մասերէն. — «Աշխարհացոյցը եւ Մովսէս Խորենացին, 2. Խորենացիի առեղծուածին լուծումը, եւ իբրեւ յաւելուած՝ 3. Խորենացիի պատմութեան բառացաշարը, 4. Ուսումնասիրութեան գլխաւոր աղբիւրները ռուսերէն եւ գերմաներէն:

Փրոֆ. Մանանդեանի կարծիքով, Խորենացին իր պատմութիւնը գրած է Բագրատունիներու զօրացման շրջանին՝ Թ. դարուն մէջ: Կանգնելով պատմաբանասիրական համեմատութիւններէ հանուած եզրակացութիւններու վրայ, Մանանդեան նախ կ'աշխատի ցոյց տալ, որ Աշխարհացոյցը եւս գրուած է Խորենացիի ձեռքով: Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնելով իր նիւթին վերաբերեալ կարգ մը հարցեր, փրոֆէսօրը գրքին կցուած յաւելուածին մէջ կը քննէ Խորենացիի պատմութեան լեզուն, իբրեւ իր գլխաւոր տեսակէտներուն փաստ եւ օժանդակ աղբիւր: Շատ հետաքրքրական է պատմաբանին այն թէզը թէ Խորենացին իր պատմութիւնը գրի առած է Բուղայի արշաւանքէն վերջ (852-855), թէ Խորենացին կը ներկայանայ Բագրատունեաց շրջանի տիրապետող դասակարգերուն քաղաքական համակրութեան, Բագրատունիներու յունասիրական օրիենտասիոնին արտայայտիչը իր պատմութեան մէջ:

Այս գործով, Խորենացիի առեղծուածը կրկին հրապարակ կը դրուի, բայց եւ այնպէս շատ հետաքրքրական են Մանանդեանի շօշափած հարցերը, եւ իր ուսումնասիրութիւնը կը մնայ Հայաստանի պատմութեան քննութեան բերուած լաւագոյն նպաստը:

*** Դեռ նոր լոյս տեսաւ նաեւ փրֆ. Յ. Մանանդեանի մէկ ուրիշ աշխատութիւնը, — Աւատատիրութիւնը հին Հայաստանում: Փրոֆէսօրը քննութեան ենթարկած է Հայաստանի հին պատմիչները եւ իր նիւթին վերաբերեալ բոլոր աշխատութիւնները, այսպէս հանելով հետաքրքրական եզրակացութիւններու՝ հայկական աւատապետութեան մասին:

Ներածութենէն եւ աղբիւրներու մասին ընդհանուր տեսութենէն եւ մատենախօսութենէն զատ, հեղինակը կը պարզէ աւատապետութեան, նախարարութեանց ներքին էութիւնն ու փոխյարաբերութիւնները, ընկերային զանազան խաւերու նկարագիրը: Շատ հետաքրքրական է այն գլուխը, ուր կը կատարուի Հայ եկեղեցիին դասակարգային դէմքին բնորոշումը եւ Հայ եկեղեցիին կատարած դերին վերլուծումը, ինչպէս նաեւ «չինական»ներու եւ «ռամիկ»ներու, արհեստաւորութեան եւ գիւղացիութեան նուիրուած մասերը: Ի վերջոյ, փրոֆ. Մանանդեան կը պարզէ հայկական աւատապետութեան անկման պատճառները:

Նափոլէոնի ՍԻՐԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

— օ —

Անցեալ օր Փարիզի մէջ աճուրդով ծախուեցան Նափոլէոնի սիրային նամակները, Նափոլէոնի տղուն մէկ ձեռագիրը եւ այլ վաւերաթուղթեր:

Ձեռագիրներուն տէրը աճուրդի դրած էր մեծ թիւով նամակներ, սակայն Ֆրանսայի Ազգ. Դիւանատան տնօրէնութիւնը արգիլք դրաւ աւելի քան հարիւր ձեռագիրներու վրայ: Այնպէս որ ծախուեցան միայն սահմանափակ թիւով նամակներ:

Այս աճուրդին առթիւ, Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն հաւաքածոյի սիրահար հարուստներ Փարիզ թափած էին, բայց յուսախաբ եղան, երբ տեսան որ արգիլուեցաւ բազմաթիւ նամակներու վաճառումը:

Ֆրանսացի հարուստները եւս ամէն ջանք թափեցին, որ օտարներուն ձեռքը չանցնին իրենց կայսեր նամակները, բայց եւ այնպէս աճուրդին մէջ յաղթեցին կարգ մը Ամերիկացիներ եւ Անգլիացիներ:

Ընդհանուր գումար, 150,000 ֆրանքի ծախուեցան այն նամակները, որոնց վաճառումը արտօնուած էր Ազգ. Դիւանատան տնօրէնութեան կողմէ:

Ժամանակին, մենք այստեղ թարգմանաբար տուած ենք Նափոլէոնի սիրային կարգ մը նամակները:

Այդ նամակներէն, հետեւեալը, որ, առաջին անգամ տպուած էր կարգ մը յապաւումներով, ծախուեցաւ 46,300 ֆրանքի: Նափոլէոն այս նամակը գրած է կանանչ թուղթի վրայ, առաջին կնոջը՝ Ժոզէֆինի ուղղեալ. —

«Մինչեւ իրիկուն, այնպէս կը յուսամ որ, նամակ մը պիտի ստանամ քեզմէ: Գիտե՞ս, իմ սիրելի Ժոզէֆինս, թէ ինծի ի՞նչ հաճոյք կը պատճառեն նամակներդ: Վստահ եմ որ քեզի համար եւս հաճոյք մըն է նամակ գրելդ: Այս իրիկուն պիտի մեկնիմ Թիրոլեան լեռները, դէպի Վերոնա, յետոյ Մանթուա, անկէ ալ՝ Միլան, ուր թերեւս ստանամ համբոյր մը քեզմէ, տաք ինչպէս կը հաւաստես: Չէ՞ որ դուն կեանքիս էութիւնն ես եւ սիրտս լեցնող զգացումը: Ապահովաբար, դուն արդէն Միլան հասար ու ծանօթացար քաղաքին: Ի՞նչ կ'ընես արդեօք այս պահուս: Կը քնանաս, չէ՞: Ափսո՜ս որ քովդ չեմ, որպէսզի ծծէի շունչդ, դիտէի գեղեցկութիւնդ, ողողէի քեզ համբոյրներովս: Երբ քեզմէ հեռու եմ, ի՜նչ երկար կը թուին գիշերները, անհամ եւ տխուր: Իսկ երբ քովդ եմ, ցաւ կ'ընեմ որ շարունակ գիշեր չըլլար: Մնաս բարով, իմ գեղանի եւ բարի սիրականս, այնքան աննման եւ այնքան աստուածային: Սիրատոչոր համբոյրներ ամէ՜ն կողմիդ, ամէ՜ն կողմիդ»:

Աճուրդի դրուած նամակներուն մէջ կար նաեւ Նափոլէոնի տղուն ձեռագիրը, — դատաստան մը իր հօր մասին. —

«Իր թշնամիներուն սխալներէն օգտուելու մէջ այնքան ճարտար, Նափոլէոն կը կարծէր թէ այդ սխալները կը նուազեցնէին իր փառքը՝ այնքան դիւրին դարձնելով իր յաղթանակները: Թերեւս չկայ մէկը, որ այնքան փափաքած ըլլայ, որքան ինք, ճակատիլ իրեն արժանի եւ հաւասար թշնամիներու հետ»:

Այս ձեռագիրը ծախուեցաւ 8,300 ֆր.ի: Իսկ 5,600 ֆրանքի ծախուեցաւ Մարի-Լուիզի (Նափոլէոնի վերջին կնոջ) նամակը, որով կայսրուհին կարծես դամբանական մը կը կարդար Ս. Հեղինէ կղզիին վրայ շիջած մեծ մարդուն. —

«Թէեւ որ եւ է տաք զգացում չէի զգար իր մասին, սակայն չեմ կրնար մոռնալ որ հայրն էր զաւկիս: Եւ յետոյ, հակառակ կարծուածին, երբեք գէշ չէր վարուիր հետս, ընդհակառակն միշտ սէր ու գորով ցոյց կուտար ինծի, միակ բանը զոր կարելի է ցանկալ քաղաքական շահերու վրայ հիմնուած ամուսնութեան մը մէջ: Ատոր համար շատ կը վշտակրիմ, ու թէեւ պէտք էր ուրախ ըլլալ որ քրիստոնէավայել ձեւով մը վերջ գտաւ իր դժբախտ կեանքը, այսուհանդերձ ես կը փափաքէի որ դեռ երկար ապրէր երջանկութեան մէջ, — միայն թէ ինծմէ հեռու ապրէր»:

Աճուրդի դրուած նամակներուն մէջ կան նաեւ Ժոզէֆինի նամակները, պատանի Նափոլէոնի (16 տարեկան) մէկ ձեռագիրը:

ԿԵՑՑԷ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԸ

Պատմութեան դասագիրքերու մեղսակցութեամբ, Միջին Դարը տակաւին կը հեծէ դատապարտութեան մը տակ: Արդարեւ, երբ կ'ոգեկոչուի Միջին Դարը, անմիջապէս մարդկային մտքին առջեւ կը պատկերանայ խաւարը: Ազատականութեան յաղթանակէն, կամ Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն ի վեր Միջին Դարը հոմանիշ է խաւարի:

Եւ սակայն քրիստոնէութեան խոյագար եւ միահեծան տիրապետութեան դէմ մեր ընդվզումը պատճառ մը չէր որ ուրանայինք Միջին Դարու մտաւորական վերելքը:

Mercure de Franceի մէջ, Լըֆէվր տէ Նօէթ արժէքաւոր յօդուածով մը դատապարտութեան սեւ կնիքն է որ կը վերցնէ Միջին Դարուն վրայէն, հաշուեկշիռն ընելով գիտական նորութեանց որ երեւան եկան պատմութեան այդ դժբախտ շրջանին. —

Հին Դարը, որ այնքան հարուստ է գրականութեան եւ արուեստի արտադրութիւններով, ընդհակառակն չափազանց աղքատ էր արդիւնաբերական միջոցներու եւ գործիքներու տեսակէտով: Տարիներ ու տարիներ հիներու գործնական օժիտը մնաց նոյնը, — այդ էր պատճառը, որ անոնք չկրցան շահագործել այնքան հարստութիւններ, չկրցան ստեղծել տնտեսական կազմակերպութիւններ, եւ սովը պարբերական հիւանդութիւն մը դարձաւ իրենց ընկերութեան համար: Բիրտ եւ կոպիտ փոքրամասնութիւն մը, այս կացութեան մէջ, տէր կանգնելով արդիւնաբերութեան՝ կ'աշխատէր պահել իր գերիշխանութիւնը ամէնէն անգութ առանձնաշնորհներով եւ ընկերային չարաշահութիւններով, առոնց կարգին՝ գերեվաճառութեամբ:

Այս էր հին ընկերութեան գաղտնիքը, գլխաւոր պատճառը իր կեղծ նկարագրին: Ահա գլխաւոր պատճառը անկման եւ կործանումին այնքան քաղաքակրթութիւններու և կայսրութիւններու, որոնք կ'ուղենշեն (jalonner) պատմութիւնը մինչեւ Միջին Դար:

Միջին Դարու «խաւար»ին հետ, ընդհակառակն, կը սկսի ճարտարագիտական արագ յառաջդիմութիւն մը, որ կը հարստացնէ մարդկային գործնական աշխատանքի ասպարէզը: Արդարեւ ծագում կ'առնէ ճարտարարուեստը: Կենդանական, ջրաբաշխական, օդային միջոցներով կը ստեղծուին շարժիչ ուժեր, որոնք կը դարձնեն առաջին անիւը արդի ճարտարագործութեան: Ու երբ հետզհետէ աւելի կը զարգանայ, կը բարդաւաճի, կը զօրանայ արդիւնաբերական գործիականութիւնը (outillage), անմրցելի, աւելի հզօր եւ աւելի խնայողական քան մարդկային մեքենան, այն ատեն անօգուտ կը դառնայ գերեվաճառութիւնը: Գերիներու ազատագրումը կը սկսի այս թուականնին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը (16 հոկտ.) իրենց առջինեկ զաւկին ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի:

Պրիւքսէլ

Այսպէս կը ծագի նոր աշխարհի մը առաւօտը, երբ եւ հետզհետէ գործիքներու եւ մեքենաներու շարունակական կատարելագործութիւնը կը բարելաւէ ձեռագործ բանուորին կեանքը եւ կը դիւրացնէ անոր ընկերային վերելքը:

Լըֆէվր տէ Նօէթ դեռ կը մոռնայ թուել յառաջդիմութիւնները բժշկական եւ փիլիսոփայական կալուածներու մէջ:

ԳՐԱԿԱՆ 25ՆՈՑ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Փօլ Մորան, խօսելով գրական նորահաս սերունդին — 25 տարեկաններուն — մասին, կ'աշխատի բանաձեւել անոնց ցանկութիւնները. —

Գրող մը նախ կը փնտռէ հրատարակիչ մը: Բայց երեւակայեցէք անգամ մը, — սովորութիւն է տրտնջալ՝ ներկայացնելով գրողներու նիւթական աննախանձելի կացութիւնը ներկայ տագնապին մէջ: Խորհա՞ծ էք, սակայն, հրատարակիչներու մասին: Ո՞ր հրատարակիչը կը համարձակի հրապարակ բերել նոր գրող մը, 25 տարեկան նորահաս վիպագիր մը: Շատ ալ հետաքրքրական չէ նախ պարբերաթերթի մէջ տպել, անթելով կարդալ, շարժանկարի պաստառին վրայ ցոյց տալ, յետոյ գիրքի վերածել որ եւ է նոր վէպ, քանի որ, այդ ձեւով, վէպը կը դառնայ թանգարան գրուած արտադրութիւն մը:

Հրատարակիչներու տագնապը, որ այնքան կապուած է նոր գրողներու ճակատագրին, կ'աճի հետզհետէ աւելի, որովհետեւ հիմա օրաթերթերը լայն տեղ կուտան գրականութեան: Այս պարագան, սակայն, օգտակար է նոր գրողներուն, — գիրքը ապրանք մըն է որ կը ծախուի ոչ միայն ներքին, այլ եւ արտաքին շուկային վրայ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, դժբախտաբար, արտասահմանը չի կրնար գիրք գնել: Կը մնայ միայն ներքին շուկան: Արդ, երկրին ներսը օրաթերթն է որ կը տիրապետէ: Ու նոր գրողներուն առջեւ կը բանայ տարածման լայն հորիզոն մը:

Պէտք է արձանագրել միայն, որ գրող մը, օրաթերթի մէջ, հրաւիրեալ մըն է, տան-տէր դառնալէ առաջ՝ պարտաւոր է պատշաճիլ կուսակցութեան, որունն է թերթը: Եւ ահա թերթն է որ իրեն կուտայ նիւթը եւ ոչ թէ, հին բարի օրերուն պէս, մուսան: Պարբերաթերթը մը, սակայն, գրողին համար տուն մըն է, ուր կրնայ նստիլ, խորհրդածել եւ սպասել.. մուսային: Ահա թէ ինչո՛ւ ճաշակ ունեցողը, երբ գրականութիւն կ'ուզէ, կը հետեւի պարբերաթերթին: Այսպէս կ'ընեն գաւառի եւ արտասահմանի երիտասարդները: Պարբերաթերթն է, որ հիմա կ'ապրեցնէ գրականութիւնը, շնորհիւ պարբերականին է որ կ'աճի եւ կը ծաղկի նորավէպը:

Պարբերաթերթը, ճիշդ է թէ, սկսաւ վնասել գիրքին, որ ձանձրացուցիչ է:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եթէ միայն երեք անգամ ներկայ է այդ հաւաքոյթներուն՝ իր ներկայութիւնը կը բազմապատկուի Դպրոցասէրի սարքած հանդէսներուն:

Իր ամբողջ բառարանն ու քերականութիւնը սպառած է այս որբադրծարանին վրայ «վեցհազարեայ» յօդուածներ գրելու համար: Շատ գնահատած է յիշեալ տան յաւէրժական տնօրէնութիւնը որ իրեն յանձնած է Դպրոցին գծագրութեան դասերը:

Իր շնորհիւ աշակերտուհիները, ալ ձախ ակնարկ մը միայն նետելով, քաղաքը կը գծագրեն արագիլներ, օձեր, մակարոյծներ, տղրուկներ ու յարալէզներ:

Մէկ խօսքով՝ Ալեանաք Դպրոցասէրի քրոնիկագիրն է: Տեսակ մը մասնագիտութիւն: Եթէ ձեռքէն գայ, կը լեցնէ թերթերը Դպրոցասէրի գովքը հիւսող քրոնիկներով:

Օրինակ մը.

«Որբուհիները անոյշ երգերով արթնցած առաւօտուն եւ եռանդուն ամպիկներու նման լուացուեցան զուլալ ջուրերով: Յետոյ սպիտակափայլ սրբիչներով չորցուցին իրենց գիրուկ այտերը եւ նախաճաշեցին մաստ ձիթապտուղներ:

Տպաւորիչ էր իրենց «Հայր Մեր»ը: Աշակերտուհիները աշխոյժ կերպով ուղղուեցան դասարանները՝ կարծես Թռչնախումբ մըն էր որ գնաց թառիլ վարդենիի մը վրայ:

Հիանալի կերպով դաս ըսին, սքանչելի կերպով դաս առին:

Ցամր ու ներդաշնակ զանգիւններով հնչեց զանգակը: Դէպի եդեմական պարտէզ: Որբուհիները՝ մէյ մէկ ծաղիկ՝ Գողգոթայի կամ անապատի, բուրաստանի վերածեցին այգին: Ընկաս խաղերու համերգը որուն կ'ընկերանար խոհանոցին մէջ խաշող անմահական ոսպապուրը: Կ'արժէ որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները այցելեն անգամ մը այս հաստատութիւնը՝ նախ քան իրենց ամուսնութիւնը»:

×

Հրանդ Ալեանաք պակաս մը լրացնելու մտքով եղած է նկարչական քննադատ: Գրած է իր եւ իր արուեստակիցներուն գործերուն վրայ: Գոված է իր նկարները: Այս շատ բնական է՝ քանզի հայր մը միշտ գեղեցիկ կը գտնէ իր զաւակները:

Եթէ ներկայացման մը ընթացքին տեսնէք մէկը վեցյարկանի օսլայուած օձիքով եւ ձեռքը թուղթ-մատիտ, մերթ ընդ մերթ գրառած նօթագրելով՝ քաջ վստահ կրնաք ըլլալ որ ան Ալեանաք Հրանդն է: Իսկ եթէ դիպուածով քովը նստած ըլլաք եւ իր կարծիքը ուզէք դերասանի մը մասին՝ ան պիտի պատասխանէ ձեզի անայլայլ ու անփոփոխ.

— Միայն մի քանի օրից կարող էք իմանալ իմ կարծիքը՝ երբ կարդալու լինէք օրաթերթում իմ յօդուածը...

Ալեանաք եթէ դերասանուհիի մը վրայ գովեստի արժանի կէտ մըն ալ չգտնէ՝ բարեխղճաբար կը գրէ.

«Տիկին Մելանի աչքի կը զարնէր. մանաւանդ իր հայերէն մաքուր առոգանութեամբ»:

Արուեստագէտները գրած է միշտ իր անձնական բարեկամութեան նժարին վրայ: Բնաւ գէշ չէ գրած իր բարեկամներուն համար: Ահա մարդ մը որ չէ դաւաճանած բարեկամութեան դէմ:

Տասը մատները մոմ ընելով՝ ձեռքերը այրած է:

×

Ծնած է Ալեանաքեան: Պուլկարիոյ մէջ եղած է Ալեանաքով, Կովկասի մէջ Ալեանաքովսկի իսկ Ֆրանսայի մէջ Ալեանաք: Խորապէս կը ցաւի որ Գաղղիոյ մէջ իր անուն մականուն չէ ընտրած Հրան տ'Ալեանաք ազնիւ եւ խելացի ձեւը:

×

Հրանդ Ալեանաք Դաշնակցական է երբ կը մտնէ խմբագրատունը... Յառաջի: Հնչակեան է երբ կը մտնէ տնօրէնութեան սենեակը... Դպրոցասէրի: Ռամկավար է երբ կը մտնէ գրասենեակը... Բարեգործականի: Չէզոք է երբ կը մտնէ... անկողին:

Ու կը քնանայ խռմփալով՝ կռնակը դարձուցած բոլոր կուսակցութիւններուն:

×

Հրանդ Ալեանաք՝ դերասան Տրդատ Նշանեանի իբր հիւանդ «դէսից, դէնից» ամսական հազար ֆրանք ստանալը լսելով ըսած է.

— Եթէ Նշանեանը վարակուել է մի թոքով՝ ես տառապում եմ, սեւ թոքս ալ միասին, երեք ջիկեարներով...

Վերջ ի վերջոյ այս երկու թոքախտաւորները միանալով, իբրեւ արմատական դարմանում, հիմնեցին «Հայ կեանք» անունով թերթ մը: Քանի մը ամիս վերջը իրենց հիւանդութիւնը ամբողջապէս փոխանցելով թերթին՝ իրենք քաջողջութեամբ դուրս եկան խմբագրական ասպարէզէն:

Անկէ ի վեր հայ կեանքը կը տառապի հիւծախտէ:

×

Ալեանաք անգամ մը, զայրացած ու կրակոտ յօդուած մըն է գրած «Կոմիտասեան Յանձնախումբ»ին դէմ որ միմիայն վարդապետին մասին կը հոգայ ու կը մոռնայ «վրձինի Կոմիտասներ» գնել... հիւանդանոց:

×

Անհրաժեշտութիւն մըն է այստեղ արձանագրել որ, օր մը, Հրանդ Ալեանաք ռիւ տիւ Թամփլի հրէական շուկայէն անցած ատեն գնած է 500 հատ հին ձեւի՝ բարձր օձիքներ, խիստ կարճ գինով մը: Այդ պատճառով, տարիներէ ի վեր իր վրայ կը կրէ բարձր օձիք: Միակ բարձր բանը որ ունի, կ'ըսեն չարամիտներ: Ալեանաք դեռ երկար շրջան մը պէտք չունի արդիական օձիքներու որոնք կարճ ու սուղ ըլլալու կրկնակ թերութիւնները ունին: Եւ արդէն վիզը՝ իր դրած օձիքներուն կաղապարը ստացած ըլլալով՝ կարելի չէ որ կարենայ գործածել կարճ օձիք:

Այդ երկար օձիքներուն է որ կը պարտի իր կեանքը:

Արտաշէս Յովհաննէսեանի հետ ինքնաշարժի արկած մը կ'ունենայ: Ալեանաք գլուխը կը քաշէ օձիքին մէջ ու կ'ազատի՝ մինչդեռ Արտաշէս կը վիրաւորուի իր քիթէն:

Կեցցէ՛ ուրեմն հին ու բարձր օձիքը:

Ինք արդէն, արուեստի եւ կեանքի մէջ, ԺԸ եւ ԺԹ դարերու երկրպագու մըն է: Եւ իբր երկրպագու ծունկի եկած ըլլալով՝ չէ քալած ժամանակին հետ:

×

Իր կեանքէն զգայացունց լուր մը.

Լսեցինք որ Ալեանաք, վերջերս, թատրոնէ մը ներս մտած ատեն օձիքը ձեռք է տուած: Իրեն ըսած են.

— Բարեկամ, դո՞ւն ալ դերասան ես որ առանց տոմսակի կը մտնես...

Պատասխանած է.

— Գրեթէ դերասան եմ. հասարակական գործիչ եմ:

×

Ալեանաքի յանկերգն է.

— Քսանեւհինգ տարուց ի վեր նկարում եմ եւ միաժամանակ ծառայում եմ հայ մամուլին...

Դեռ ո՛չ ոք այս յանկերգը չէ վերածած յոբելեանական քայլերգի:

×

Իբր homme des lettres կը մասնակցի լրագրողներու միջազգային Միութեան, թէեւ մինչեւ հիմակ ոչ մէկ հիւթեղ էջ է արտադրած: Եւ սակայն անարդարութիւն է իրմէ սպասել կուռ ու կենդանի էջ մը: Ուրուագծային յօդուածներ տուած է լրագրութեան. այնքան միայն կրնար ընել ուրուական մը:

×

Անհատական Ալեանաքի ուրուանկարը.

Դէմք՝ տարիքոտ սիրահարի: Պոմպէ գլխարկ. Appartement օձիք որուն մէջտեղը թառած է թիթեռնիկ փողկապ մը: Ձեռնոց ու գաւազան: Գունաւոր ժիլէ, վրայէն պօնժուռ: Նեղ ու կարճ տափատ: Կոճակաւոր կօշիկներ՝ կանացի կրունկներով. վրայէն կէթր:

ԺԹ. դարու ոճով զգեստաւորեալ mannequin մը որ հանուած է հանդերձեղէններու վաճառատան մը ցուցափեղկէն:

Գինիի շիշերու զարդախից՝ որուն վրայ շինուած է երկայնավիզ Տօն Ժուանի մը գլուխը:

Ամէն բանէ աւելի սակայն՝ ան կը նմանի մարդաձեւ պալօնի մը որ շինուած է օձիքի մեծ փապրիքի մը կողմէ, իբրեւ ռէքլամ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

կուտայ թէ լրջօրէն եւ գացած է Եւրոպայի խաղաղեցման շարժումը: Զոր-րորդ նստաշրջանը կը սկսի նոյեմբեր 20ին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ մասին բուռն ճառ մը խօսելով, Պ. Չըրչիլ դիտել տուաւ թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը պատերազմի պիտի յանգի: «Խաղաղութիւնը կ'ապահովուի միայն այն ատեն երբ մենք ամենամեծ ուժն ունենանք մեր կողմը: Եթէ մեր եւ մեր բարեկամներուն հաւաքական ուժերը գերազանցեն միւս կողմը, մէկի դէմ երեք կամ չորս համեմատութեամբ, այլեւս պատերազմ չի ծագիր»:

ՀԵՂԵՂԱՆՄԱՆ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐ կը տեղան Մարսէյլի, Նիսի եւ Թուլոնի շրջաններուն մէջ: Արկածներ ալ պատահած են: Միջերկրականը կատղած է:

ՀԱՑԸ ԵՒ ԿԱԹԸ 5 — 10 սանթիմ աւելի աժան կը ծախուին քանի մը գաւառական քաղաքներու մէջ: Մամուլը կը պահանջէ որ Փարիզն ալ օգտուի:

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Պ. ՖԼԱՆՏԷՆ շրջաբերական մը ուղղելով բոլոր նախարարութեանց, կը յանձնարարէ հսկել պաշտօնեաներու վրայ եւ պատասխանատուութեան կանչել թերացողները: Ամէն ամիս տեղեկագիր մը պիտի ներկայացուի թերացումներու եւ եղած տնօրինութեանց մասին:

Նոր գրողներուն համար՝ բախտ մըն է որ հրապարակ կուգան պարբերաթերթերու յաջողութեան շրջանին: Պարբերաթերթը, որ կ'իյնայ օրաթերթին ու գրքին միջեւ, գրականութիւնը կը հանէ սենեակներէն եւ հոգեբանական վերլուծումներու յաճախանքէն, կը նետէ կեանքին մէջ: Հիմա ճամբորդութիւնն է որ, ամէնէն աւելի կը ներշնչէ: Վաղը սակայն, գլխու ծաղկին երգիծանքը եւ գրավէճը, որոնք պարբերաթերթի յատուկ սեռեր են քան Ֆէ գրքի:

Գալով արդի 25նոցներու «ներքին» հարցերուն,— նորահասներու մէջ կը նշմարուի սէր բնութեան, երկնքի, կենդանիներու եւ ծովու: Անոնք մեծերուն կը թողուն ոճի հոգը, ու կը զբաղին միայն փորձառական ծանօթութիւններու հարուստ ցուցադրութեամբ մը: Անոնք ոճին տեղ ունին թոն մը: Եւ այս թոնը կուգայ պատմութեան հետ, ունայնականութենէն (nihilisme) եւ յոռետեսութենէն վերջ, գրականութեան տալու ճաշակը զուարթութեան, յաղթութեան, կեանքի սիրոյն:

Ցուսահատութեան հիներու ճիչերէն վերջ, կեանքի ղառնութեան մասին տարէցներու աղաղակներէն ետքը, ուրախալի է տեսնել կեանքը ողջունելու արդի երիտասարդներուն տարօրինակ ձեւը,— վստահութեան եւ ընկերային խառնաշփոթութեան առջեւ երիտասարդներու հեգնոտ եւ թրվռուն կեցուածքը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր *եւ* Աղբիւր – Սերոբ *խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը* 8.30*ին*, 32, Ave. des Gobelins*ի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:*

CABINET de Mᵉ V. YARJANIAN
JURISCONSULTE
44, Rue Lafayette – Paris (9) Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուներու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագրի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ *ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ*ի
1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին
Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ
8, Rue Daru, Métro: Termes

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ .— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարօնի բոլոր տեսակէն 1.75

Etude de Me BERNARD WAHL
(*12* année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
J U R I S C O N S U L T E
Droit Français et International Privé
94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:
Ընդունելի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի ճակատը ինկած զինուորներու Քօրնիշի յուշարձանին կազմակերպումը Հայ Արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այսօր, կիրակի առաւօտ ժամը 10.30*ին կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:*

*Ժամադրութիւն՝ ժամը*10.30*ին գտնուիլ յուշարձանին տակ, առնելով* 80, 83 *եւ* 99 *թիւ հանրակառքերը: Արարողութիւնը կը տեւէ հազիւ քառորդ ժամ:*

---

*ՄՕՍ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ մէջ բնակող հայ պատուաւոր ընտանիք մը կը ստանձնէ պահել, pension*ով, *երկու տարեկանէն սկսեալ երախաներ, մանչ կամ աղջիկ:*

Դիմել խմբագրութեան:

Ա Զ Դ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, իր որոշումով, այսօր, Մարսէյլի բոլոր մատուռներուն մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ առաջնորդ Գեր. Տէր ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ:

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻ
Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Դիմել ամէն օր (կիրակին մէջը) ժամը 3 - 7 բացի երկուշաբթիէ: 62, **rue de Rochefoucauld,** բակին խորը, Բ. յարկ աջ կողմ: Մէթրօ՝ **Pigalle:**

Ս Ե Փ Ա Կ Ա Ն Ա Տ Է Ր Ե Ղ Է Ք

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ *հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական դիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն* 15 *վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:*

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong. Paris
Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier. Tél. Gut 40 - 37**
Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի
17, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

ԺԱՄԱԳՈՐԾ* ԵՒ *ՈՍԿԵՐԻՉ
ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
16, Avenue de la Porte d'Italie. Paris (13e).
Կը ծախենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ամէն տեսակ ոսկեղէն զարդեր՝ օղ, մատանի, շղթայ, ապարանջան, ասեղ եւլն.:
Կը նորոգենք՝ ամէն տեսակ ժամացոյցներ եւ զարդեղէններ:
խնամեալ աշխատանք եւ չափաւոր գին:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան **Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա**
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ *Հեռաձայն* Danton: 52-73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme. PARIS (13e)

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
16, Rue de Vaugirard, PARIS (6ᵉ) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ **ODÉON 76-22**
Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք դայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
Կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու
EMILE VIAL. 22, Rue Fontaine. St. Denis. Tél. Plaine: 09 - 95.
ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին
33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)
Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ

*LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉES*ի *Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին*

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)
Մէկ տոմսակին գինն **100** *ֆրանք*

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 ֆր.	գումար	10.000.000 ֆր.
10	,,	500.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
100	,,	100.000 ֆր.		10.000.000 ֆր.
100	,,	50.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
1.680	,,	5.000 ֆր.		8.400.000 ֆր.
3.360	,,	1.000 ֆր.		3.360.000 ֆր.
16.800	,,	500 ֆր.		8.400.000 ֆր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 ֆր.	գումար	300.000 ֆր.
20	հատ	7.500 ֆր.	,,	150.000 ֆր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 *եւ* 1/20 *ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ* ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Qaui de Passy, Paris (16)
Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**
Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քննաքրներու մասնակցութեան՝
Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄՊԱԶ
61, Rue de Flandre, Paris (19)
դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:
Ամիսը՝ **15** *ֆրանք:*

ՎԶՆՈՑ (*քաշ - քոլ*), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ՝
ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER,
*GILETS ET GANTS DE LAINE*ի
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis.
Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՋՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ եւ ԳՆԵՑԷՔ — **ՐԱՔԻ ՏԻԻՁ** ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ — ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ քէյֆ կուտայ:
Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԷԵԱՆ
8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89
Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,
75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart** (Seine)
Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ
211, Rue de Criqui

Թ Ա Ր Մ Ս Ե Ր

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ Թարմ պլրուած կակուղ ՍԵՐ *մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:*

Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN. 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

TARTARIN DE TARASCON
D'APRÈS LE CHEF-D'ŒUVRE D'ALPHONSE DAUDET, ADAPTÉ ET RÉALISÉ PAR RAYMOND BERNARD

AVEC
RAIMU
CHARPIN
ET
SAINT - GRANIER
DIALOGUES DE MARCEL PAGNOL
PRODUCTION NATAN
AU
MARIVAUX
PATHÉ - NATAN

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Եւ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ MARDI 20 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2656 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՂԱՐԻՒՆ ԵՒ ԾՐԱԳՐԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

»»»· ·«««

Քիչ անդին կը հրատարակենք Մարսէյլի մեր թղթակցին առաջին տեղեկութիւնները՝ գործազրկութեան նպաստի դադարման մասին:

Ուրախ ենք որ Ազգ. Վարչութիւնը առաջին դիմումները կատարած է, միեւնոյն ատեն լրջութեան հրաւէր մը ուղղելով:

Տակաւին կանխահաս է, խօսելու համար այդ ձեռնարկներու արդիւնքի մասին: Բայց վստահ ենք թէ դրական եք մը պիտի գտնուի, մանաւանդ երբ ձեռնհաս իշխանութեան ներկայացուի այն յուշագիրը որ կազմուած է Փարիզի մէջ, շարք մը մարմիններու եւ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն ստորագրութեամբ: (Եթէ սակայն խմբագրուած է փաստացի):

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը շեշտենք այն ինչ որ յիշեցուցած ենք բազմաթիւ առիթներով եւ ամիսներէ ի վեր,— ծրագրեալ եւ համաքական աշխատանք:

Խաչաձեւումները վնասակար են միշտ, իսկ ներկայ պարագային կրնան յոնք չակելու տեղ աչք հանել: Մանաւանդ որ, նախարարական խորհուրդը ոչ միայն կը խորհի սահմանափակել օտար բանուորներու ներգաղթը, այլ եւ նօսրացնել եղածը:

Արդէն շատ ինկած է օտար բանուորներու թիւը, ինչպէս կը հաստատէ նախարարական յանձնախումբը: 1932ին 1,500,000 էր անոնց թիւը, իսկ այժմ 814,000: Այս գումարին մէջ, ապահովաբար տասը հազար ալ չէ հայ բանուորներուն թիւը.— այսինքն՝ զանցառելի քանակութիւն մը:

Այս հարցին մէջ ալ, շատ բան կախում ունի մեր լրջութենէն եւ աշխատանքէն:

Որ եւ է արդար դատ միշտ ելքի մը կը յանգի, երբ լաւ պաշտպանուի:

Մեր բացառիկ պարագան դժբախտութիւն մը, բայց միեւնոյն ատեն առաւելութիւն մըն է ներկայիս: Կարգ մը թթու ազգայնական թերթերու ամբոխավարական հրատարակութիւնները չեն կրնար վնասել մեզի, կը բաւէ որ արթուն եւ պաղարիւն մնանք, եւ զգուշանանք ջղագրգիռ շարժումներէ եւ թեթեւամիտ արտայայտութիւններէ:

Ուրեմն, պաղարիւն եւ ծրագրեալ աշխատանք, բոլոր պիտանի օրկաններու գործակցութեամբ եւ մեթոտիկ, եւրոպական կանոնաւորութեամբ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

»»»· ·«««

1934ին 1,800,000 էին, այժմ հազիւ 814,000

ՕՐԱԿԱՆ 1,800,000 ՖՐԱՆՔ ՆՊԱՍՏ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ

Նախարարական խորհուրդին կողմէ կազմուած յանձնախումբը, որուն նախագահն է Պ. Էռիօ, շաբաթ օր իր առաջին նիստը գումարեց, յատկապէս քննելով օտար բանուորներու խնդիրը: Կատարուած քննութիւններէն երեւան կուգայ որ օտար բանուորներու թիւը, որ 1932ին 1,500,000 էր, իջած է 814,000ի: Նախարարական յանձնախումբը միջոցներ կը խորհի աւելի նուազեցնելու համար այս թիւը, իբրեւ առաջին միջոց ֆրանսացի բանուորներուն գործ ճարելու:

Համաձայն նոյեմբեր 10ի վիճակագրութեան, Փարիզի մէջ արձանագրուած նպաստընկալ բանուորներու թիւն էր 94,525, իսկ արուարձաններու մէջ՝ 75,054, ուրեմն համագումար 167,579, Սէնի նահանգին համար: Այս թիւերը անշուշտ փոփոխական են, քանի որ գործազուրկները ամէն օր կրնան գործ գտնել, բայց ընդհանուր թիւը միշտ կ՚աւելնայ: Գործազրկութեան նպաստի օրական գումարն է 1,800,000 ֆրանք, ինչ որ տարին կ՚ընէ 648,000-000 ֆրանք: Արդ, Փարիզ քաղաքին ելեւմուտքն է 4 միլիառ 29 միլիոն ֆրանք, ինչ որ կը նշանակէ թէ ահագին գումար կը տրամադրուի տեղացի եւ օտար բանուորներու նպաստին համար, հակառակ պետութեան մասնակցութեան: Քաղաքապետական խորհուրդը լրջօրէն կը քննէ այս հարցը:

Ազգայնական թերթ մը այս տեղեկութիւններուն գլուխը դրած է հետեւեալ խորագիրը.— «ՄԻՆՉ 814,000 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԻՐԵՆՑ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՃԱՐԵՆ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ, 314,000 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԳՈՐԾ ԳՏՆԵԼ»:

Այս առթիւ, հարիւրին 10ի համեմատութեան խնդիրն ալ կը յուզէ, արմատական բարեփոխումներ պահանջելով: Ձեռնհաս իշխանութիւնները կը հաւաստեն թէ բացի շարք մը արհեստներէ որոնք միայն օտարներու յատուկ են, 10 առ հարիւրի կանոնը կը յարգուի միշտ:

⁂ Վարչապետ Պ. Ֆլանտէն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ «Փառի – Սուառ»ի.

— «Կառավարութեան առաջին գործը եղաւ լուծել գործազրկութեան այնքան բարդ խնդիրը: Մենք կ՚ուզենք առաջնութիւն ապահովել Ֆրանսացի բանուորներուն: Այս պարագային պիտի ծագին օտարականներու ներգաղթի եւ ի հարկին վտարման խնդիրները: Կայ նաեւ արձակուած բանուորներուն տեղ ուրիշներ գտնելու խնդիրը: Ամբողջական կարգադրութիւն մը պիտի գտնենք եւ պիտի գործադրենք: Խնդրեցի Պ. Էռիոյէն ժողովի հրաւիրել շահագրգռուած նախարարները եւ անոնց հետ որոշել ձեռնառնելիք միջոցները: Կը յուսամ մինչեւ տասը օր ստանալ այդ ուսումնասիրութեան արդիւնքը: Անմիջապէս յետոյ գործի պիտի ձեռնարկենք»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ.— ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ.— ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ Մարսէյլի մեր թղթակցէն ստացանք նամակ մը, որ մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ հայ եւ ռուս գործազուրկներու նպաստի դադարման մասին: Կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 15, հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, Մարսէյլի նահանգային եւ քաղաքապետական իշխանութեանց որոշումով, դադրեցաւ Հայերու եւ Ռուսերու գործազրկութեան նպաստը:

Ահաւոր է այս անակնկալ հարուածը եւ շշմեցուցիչ: Մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ եկածը ձմեռ է իր բոլոր արհաւիրքներով:

Լուրը կայծակի արագութեամբ շրջան ըրաւ հայ գաղութին մէջ: Մարդիկ հացէն կը փնտռեն: Ո՞ւր դիմեն: Որո՞ւ:

Քանի մը օրէ ի վեր, առաջնորդարանը ջուրի նամբայ է դարձած: Կ՚երթան ու կուգան, ճար մը հայցելով:

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ Երեսփ. ժողովը, կացութեան ծանրութեանը գիտակից, արտակարգ նիստ մը գումարեցին, մինչեւ լոյս, եւ տուին կարեւոր որոշումներ, անմիջապէս գործի լծուելու առաջադրութեամբ:

Այսպէս, Մարսէյլի բոլոր երեսփոխաններուն, ծերակուտականներուն, նահանգապետին, քաղաքապետին, նահանգային եւ քաղաքապետական ժողովներու անդամներուն նամակներ գրուեցան այս ուղղութեամբ: Գրուեցաւ նաեւ վարչապետին:

Ազգ. վարչութեան նախագահը այցելեց ներքին եւ աշխատանքի նախարարութեանց տեղւոյս գրասենեակները: Իբրեւ արդիւնք ըսեն որ խօսակցութիւնը յուսալից հանգամանք ունեցեր է:

Ազգ. վարչութեան ատենապետին այն հարցումին թէ, այս հրահանգը Փարիզէ՞ն, թէ Մարսէյլի իշխանութեանց կողմէ եղած է, պատասխանը հետեւեալը եղած է.

— «Մարսէյլէն, սակայն մեծ անարդարութիւն մը գործուած է հանդէպ Հայերուն եւ Ռուսերուն: Դիմեցէք պատկան իշխանութեանց»:

Ազգ. վարչութիւնը որոշեց նաեւ, իր առանձին դիմումներէն զատ, հաւաքաբար դիմում մը կատարել, ռուս գաղթականներու ազգ. միութեան հետ, առ որ անկ է:

Կիրակի օր, ազգ. վարչութիւնը ժողովի հրաւիրած էր բոլոր հայրենակցական Միութեանց վարչութիւնները, կամ ներկայացուցիչները, առաջնորդարանի մէջ, առաւելապէս բանուորական հարցերով զբաղելու համար: Վերջին պահուն, այս անակնկալ հարուածը եւս իր օրակարգի նիւթ ընելով, միասնաբար բոլոր միութեանց եւ թաղական խորհուրդներուն հետ, պիտի որոշեն առնուելիք առաջին քայլերը:

Չմոռնանք յիշել որ, այս անակնկալ հարուածին անմիջական ազդեցութեանը տակ, քանի մը բարեմի՞տ թէ չարամիտ տղաք — համայնավարներ — որոշած են փողոցներուն մէջ ցոյցեր սարքել, հաւաքական երթ մը սարքել դէպի նահանգապետարան ու քաղաքապետական: Եւ թռուցիկ մըն ալ հանած են մէջտեղ, խաչաձեւելով, ազգ. իշխանութեան գործունէութիւնը:

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, արդէն, կարմիր սէնտիքայի առջեւ, տեղի կ՚ունենան ցոյցեր, ճառեր եւայլն:

Այս կացութեան առջեւ, ազգ. կեդրոնական վարչութիւնը հետեւեալ կոչը հրապարակ հանեց այս առաւօտ, առ ի գիտութիւն:

— «Մարսէյլի նահանգի մէջ հայ անգործներու նպաստը, տեղական իշխանութեան հրամանով դադրեցուած ըլլալով, ազգ. կեդր. վարչութիւնս անմիջապէս նոյնիսկ երէկ գիշերուընէ, որոշումներ տուաւ եւ պէտք եղած դիմումները կատարեց պատկան իշխանութեանց մօտ:

Ներկայիս կոչ կ՚ընենք մեր յարգոյ հասարակութեան որ պաղարիւն մնայ եւ որ եւ է հրապարակային ցոյց կամ դիմում չընէ տեղւոյն իշխանութեան տուած հրահանգներուն դէմ, մեր ըրած դիմումները չվտանգելու համար, սպասելով նոր կարգադրութեանց»:

Եուկոսլաւիոյ բողոքը Մարսէյլի դէպքին առթիւ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը յուշագիր մը կազմած է Մարսէյլի դէպքին առթիւ, ներկայացնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ՝ յուշագիրը շատ երկար է, բայց չափաւոր եւ փաստացի: Գլխաւոր նպատակն է ապացուցանել թէ Մարսէյլի դէպքին պարագաները խաղաղութիւնը վտանգելու հանգամանք ունին, հետեւաբար անհրաժեշտ է միջազգային քննութեամբ մը երեւան հանել ամբողջ ճշմարտութիւնը: Յետոյ կը պատմէ դաւադրութեան բոլոր պատրաստութիւնները, որոնց ամփոփումը տուած ենք արդէն: Այս ձեռնարկին մէջ Եուկոսլաւիոյ ուժ կուտան Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կ՚ուզէ որ լայն քննութիւն մը կատարուի եւ ամէն բան երեւան հանուի, քանի որ սպանութիւնը կատարուեցաւ իր հողին վրայ:

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Եուկոսլաւիոյ ձեռնարկը: Քաղաքական շրջանակներու մէջ միտքերու խաղաղեցման համար վնասակար կը գտնեն այս դիմումը:

Յուշագիրը յատկապէս Հունգարիոյ դէմ ուղղուած ըլլալով, այնտեղ՝ ալ մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ: Թոլակալ Հորթի, Հունգարիոյ խնամակալը, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ թերթի մը.

— «Ես խորապէս համոզուած եմ թէ նոյն իսկ անոնք որ սուտ մեղադրանքներ կը տարածեն, անոնք շատ լաւ գիտեն բուն կացութիւնը: Արժէք չունին այդ սուտ լուրերը. Հունգարիոյ պատիւը անխոցելի է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

«Բաշխուղն է որ կը դարձնէ աշխարհը»

ԲԱԳՈՒ, ՄԱՆԹԱՇԵւ, ՏԷԹԷՐՏԻՆԿ, ՄՈՒՍՈՒԼ, ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ, ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԼԱ ԵՒ ԱՅԼՆ: ՁԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՈՐ ՎԷՊԻ ՊԷՍ ԿԸ ԿԱՐԴԱՑՈՒԻՆ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ԱՂԷՏԸ

ՀՐԴԵՀ ՄԸ ԿՈՉՆՉԱՑՆԷ ԿՈՏԻՆԻԷՌԻ ԴՂԵԱԿԸ.— ՎՆԱՍՆԵՐԸ Կ՚ԵՆԹԱԴՐՈՒԻՆ ՄՕՏ ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ.— ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՉԿԱՅ.— ՇԷՆՔԸ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ԷՐ.

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ, (Յառաջ).— *Նոյեմբեր 17ին, շաբաթ, Կոտինիէռի դըղեակին մէջ, Գարակէօզեան Հօմի պաշտօնէութիւնը եւ սաները նախաճաշը արդէն վերջացուցած են. ատենին մաքրութեան եւ բաղնիքի օր է: Ըստ սովորականին դաս չկայ նոյն օրը, պաշտօնեաներ քաշուած են իրենց ընթացիկ աշխատանքի վայրերը. սաները կը զբաղին ատենին գործերով. ժամը ինընկէս, աղոց մէկ մասը բաղնիք պիտի մտնեն քիչ վերջը:*

Պարտէզը աշխատող երկու Ֆրանսացի պաշտօնեաներ ճիշդ այդ պահուն, — ժամը ինընկէս — յանկարծ կը նշմարեն թանձր ծուխէ գալարներ, որ կը բարձրանան դղեակին հիւսիս. արեւելեան սրանկիւն ձեղնայարկէն: Մինչեւ որ ջուրը կը հասնի դղեակ, արդէն բոցերը կը սկսին ժայթքել տանիքէն դուրս: Մաս մը պաշտօնեաներ եւ չափահաս սաներ կը փորձեն մօտենալ կրակի վայրը: Տեղի անյարմարութիւնը, ջուր սրսկելու անկարելիութիւնը եւ թանձր ծուխը կը ջլատեն իրենց ճիգերը:

Ժամը 10ին կը հնչէ ահազանգի փողը: Փոքրիկ սաները կը մեկուսացուին անմիջապէս, ընտանիքները կը զբաղին փրկելու իրենց կարեւոր գոյքերը, մաս մը սաներ կը ջանան ազատել վարչական թղթածրարները եւ տեսչութեան գոյքերը:

Արդէն հեռախօս եղած է Վիլ-օ-Բըլէի, Վանտօմի եւ Շաթօտէօնի հրշէջ խումբերուն, որոնք կը հասնին մաս առ մաս:

Ժամը 11 – 12 կրակը անսպասելի արագութեամբ գրաւած է ամբողջ դղեակի վերնամասը եւ ձեղնայարկերը: Հիւսիսի հովը կը հրահրէ բոցերը որոնք կը թռին, կը լափեն ամբողջ կաղնեփայտէ յատակերը վերնայարկի:

Կ՚իմացուին առաջին փլուզումները, ու հրակէզ գերանները կը թափին երկրորդ յարկի վրայ, ուր են աղոց ննջարանները եւ կարգ մը պաշտօնէութեան սենեակները: Արեւելեան սանդուղը բռնուած է:

Հրշէջ խումբերը պաշարած են արդէն դղեակը երեք ճակատէն: Իրենց տրամադրութեան տակ ունին դղեակի լճակը, որ 500 մէթր հեռու է: Քանի մը ինքնաշարժ ջրհաններ ջուր կը սրսկեն դղեակի բարձրութեամբ. պայթող պատուհաններէն ջուրի յորձանքը ներս կը խուժէ, բայց անկարելի կ՚ըլլայ զսպել կամ մեղմացնել կրակի մոլեգնութիւնը: Ամէն կողմէ կը փութան ոստիկանական ուժեր եւ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը:

Կէսօրէն վերջ.— Կրակը իջած է դասարաններու յարկը, հրդեհը մարելու կամ նոյնիսկ մեկուսացնելու ամէն յոյս կորած է, գետնայարկի դահլիճները մտնել վտանգաւոր կը դառնայ, երբեմն ներքին պատեր եւ բարձր ծխնելոյզներ կը փլին. պատերէն քարեր կը թափին: Կրակը, միշտ հովէն արծարծուած կ՚իջնէ արդէն գետնայարկի ընդարձակ դահլիճները:

Վերահաս գիշերը աւելի եւս երեւան կը բերէ տեսարանի ահաւորութիւնը, դղեակի պերճակառոյց պատերը միշտ կանգուն են, բայց ամբողջ ներքնամասը բոցավառ հնոց մըն է. պատուհաններէն եւ տանիքէն բոցեղէն լեզուներ ու հրացայտ ծուխի գալարներ կը բարձրանան. աւելի ուշ, դէպի 8–9, Կոտինիէռի դղեակէն կը մնայ հրավառ կմախքը միայն: Հրշէջները կը շարունակեն թէեւ ջուր սրսկել, բայց բեկորները կը ծխան ամբողջ գիշերը:

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎ ԵՆ

Բարեբախտաբար դղեակի յարակից շէնքերէն մին ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ տղաքը ընդունելու. հոն կան անջատ խոհանոց, ննջարաններ, ճաշարան եւ ջուրի, ելեկտրականութեան եւ բաղնիքի յարմարութիւններ:

Շաբաթ իրիկուն իսկ կարելի կ՚ըլլայ սաներու տաք խմիչք տալ եւ պառկեցնել անկողիններուն մէջ, որոնք պահանջը կը գոհացնեն լիուլի:

Այսօր, կիրակի, արդէն կազմակերպուած է խոհանոցը եւ տղաքը պաշտպանուած են ցուրտին դէմ:

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Վնասները անհաշուելի են: Բացի շէնքէն, հրոյ ճարակ դացին դղեակի ամբողջ կահկարասին, անկողիններէն մաս մը, դասարանական պիտոյքները ամբողջութեամբ, Հօմի գրադարանը, թանգարանը, հանդերձատունը եւ դերձակատունը, կօշկակարատան կազմածները: Պաշտօնեաները ամէնն ալ, առանց բացառութեան չափազանց զգալի, նոյնիսկ անփոխարինելի կորուստներ ունին: Կրակին արագութիւնը, փլուզումները, պատերէն դահավիժող քարերը, շէնքի մանուածապատ անցքերը միացած ընդհանուր յուզումին թոյլ չըտուին ազատելու ինչ որ հնարաւոր էր: Բարեբախտաբար մառանը կարելի եղաւ պարպել մեծ մասով, ինչպէս նաեւ ճաշարանի կարեւոր սպասները:

Պայմաններու թոյլ տուած չափով կարելի պիտի ըլլայ նոյնիսկ մէկ երկու օրէն դասաւանդութիւնը կազմակերպել: Հօմի սաներուն ընտանեկան պարագաները անհոգ կրնան ըլլալ աղոց առողջութեան եւ ապահովութեան մասին:

ՀՐԴԵՀԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Այս պահուս կարելի չէ վճռական կարծիք յայտնել հրդեհի պատճառներու մասին:

Հրդեհին ծագած անկիւնը դղեակին ամէնէն անընակելի մասն էր, պաշտօնական քննութեան կ՚իյնայ այդ մասին հաւանականութիւնները ճշդել: Ամբողջ հրդեհի ընթացքին ոչ մէկ պաշտօնական աջակցութիւն պակսեցաւ: Վանտոմի փոխ-նահանգապետը, ոստիկանապետը անձամբ ներկայ էին, ոստիկաններ եւ հրշէջներ օգնեցին կահկարասիներու փոխադրութեան: Ամէն ճիգ թափուեցաւ մեղմելու չարիքը, բայց ի զուր:

Զարգէտ լուրը հաղորդուեցաւ անմիջապէս Նիւ Եորք, բարերարին, Պ. Միհրան Գարակէօզեանի, որ մինչեւ հիմա կըցաւ կորովի յարատեւութեամբ կանգուն պահել իր հովանաւորած գործը:

Թերեւս իրաւունք պիտի ունենանք ըսելու,— Դղեակը մեռաւ, բայց կ՚ապրի Հօմը: — Փ. ՍԱՆ.

⁂ Հաւուրտ Գարակէօզեան Հօմի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ այն հրդեհը որ փճացուցած է հաստատութեան մայր շէնքը, նիւթականէ զատ որ եւ է ուրիշ վնաս կամ արկած չէ պատճառած, եւ թէ հաստատութիւնը կը շարունակէ իր գոյութիւնը յարակից շէնքերու մէջ:

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԸ *կը շարունակէ բարձրանալ Լոնտոնի մէջ: Փոքրաքանակի գիները 44 առհարիւր յաւելում կը ցուցնեն բաղդատմամբ 1914ի, մինչ 43 առ հարիւր էր 1934 հոկտեմբերին:*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

»»»··«««

30.– Ինչո՞ւ ձախողեցանք Լօզանի մէջ

Լօզանի խորհրդաժողովին առաջին մասը վերջացաւ փետրուար 4ին: Ըսմէթ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին ներկայացուց դաշնագրին պատճէնը եւ առաջարկեց վաւերացնել զայն՝ «խաղաղութեան սիրոյն» եւ բացատրեց թէ կարգ մը խնդիրներ բարեփոխումներ պիտի կրեն հետզհետէ:

Արդարեւ, քանի մը շաբաթ ետքը խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ՝ Քըրզընի նախագահութեան տակ: Ըսմէթի թելադրած բարեփոխումները այնտեղ քննուելէ յետոյ, երկրորդ խորհրդաժողով մը սկսաւ Լօզանի մէջ:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը այս անգամ Սըր Հօրըս Րըմպօլտն էր: Բանակցութիւնները տեւեցին Ապրիլէն մինչեւ Յուլիս: Դաշնակիցները նոր զիջումներ ըրին «պարտուած» Թուրքերուն եւ սակայն Քըրզընի աւարը մնաց անձեռնմխելի: Մեծն Բրիտանիան գոհացում ստացած էր ամէն կերպով. մանրամասնութիւններով թող զբաղէին միւսները: Դաշնագիրը ստորագրուեցաւ Յուլիս 4ին, իսկ Էնկիւրի վաւերացուց զայն Օգոստոսին:

X

Ի՞նչ շահեցաւ հայ ժողովուրդը Լօզանի մէջ: Բացարձակօրէն ոչինչ: Մեր հզօր դաշնակիցները 1914էն մինչեւ 1921, պաշտօնական ու անպաշտօն ձեւերով իրենց բարեկամութեան սրտագեղ հաւաստիքները տալէ ետք, հազիւ թէ բարեհաճեցան մեր անունը յիշել խորհրդաժողովին մէջ:

— Ըսմէթ փաշա, կը խնդրեմ, մեղքցէք սա բարի քրիստոնեաներուն, կմկմաց բրիտանական կայսրութեան ներկայացուցիչը:

Մուսուլի հարցին հետ բաղդատելով մանրամասնութիւն չէ՞ր Հայաստանի ազատագրումը: Լորտ Քըրզըն կրնա՞ր Միջագետքի քարիւղը զոհել անճար ու անպաշտպան ժողովուրդի մը սեւ աչքերուն:

— Հապա ո՞ւր մնացին իրենց խոստումները, ի՞նչ արժէք ունեցան մեր զոհաբերութիւնները, մեր թափած արիւնը, մեր նահատակութիւնը, պիտի հարցնեն միամիտները:

Դիւանագէտներու խոստումներն ու յանձնառութիւնները դրական արժէք չունին ընդհանրապէս, եթէ խոստումը ստացողը եւ անոր հաւատացողը իր իրաւունքները պարտադրելու հնարաւորութենէն զրկուած է: Ցուցախաբութեան պարագային յանցաւորը միշտ զոհն է:

Աւելի կարեւոր մանրամասնութիւն մը կը վրիպի մեր ուշադրութենէն, երբ վերադնահատման կ'ենթարկենք մեր աշխատանքները պատերազմէն յետոյ: Պէտք է միանգամընդմիշտ ընդունինք որ հայ ժողովուրդը Սեւր կամ Լօզան չգնաց որովհետեւ ջարդուած էր, նահատակուած էր Դաշնակիցներու փառքին համար: Երբեք:

Եթէ նոյնիսկ որ եւ է աղէտ պատահած չըլլար մեզի 1915ին, մենք դարձեալ պիտի պահանջէինք մեր անկախութիւնն ու պատմական հողերուն վերադարձը: Իբրեւ քաղաքակրթուած եւ իր ճակատագիրը իր միջոցներով վարելու ընդունակ ժողովուրդ, բացարձակ իրաւունք ունէինք պետական ազգ դառնալու եւ կազմակերպուած հայրենիքի մը տիրանալու այն պահուն՝ երբ օրուան յաղթականները կեղեքող ու հարստահարող պետութեանց հաշուեյարդարը կը կատարէին Եւրոպայի մէջ:

Ըսել կ'ուզենք որ մեր ջարդուած ու չարչարուած ըլլալու պարագան չէր որ պիտի ապահովէր մեր անկախութիւնը, այլ մեր իրական, շօշափելի արժէքը: Ու եթէ Եւրոպան որոշ չափով ականջ տուաւ մեր պահանջներուն, պատճառը այն էր որ քաղաքակրթական արժէք մը տեսաւ հայ ժողովուրդին մէջ: Ինչ կը վերաբերի մեր ջարդին, արիւնին, աւերակին, թշուառութեան, տառապանքին ու արցունքին, այդ ամէնը եւրոպական մամուլին «ոճիր – արկած»ի սիւնակները լեցնելու դատապարտուած մանրամասնութիւններ են. ոչ աւելի, ոչ պակաս:

Ուրեմն ինչո՞ւ պարտուեցանք այն ժամուն, երբ մեզմէ աւելի վար մակարդակի վրայ գտնուող ազգեր անկախութիւն ստեղծեցին: Որովհետեւ յաղթական պետութիւններու սեփական շահերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ աւելի կենսական էին քան նահատակուած ժողովուրդի մը ազատագրումը: Ատոր համար էր որ մեր տառապանքները պղատոնական համակրութիւն մը միայն ստեղծեցին անոնց մօտ: Մեծն Բրիտանիան թերեւս պատերազմ կ'ընէր Մուսուլը գրաւելու համար, բայց մէկ հատ զինուոր ալ չէր տար մեզի՝ Կարինն ու Վանը «Արարատեան Հանրապետութեան» կցելու համար: Զգացումով չդատենք քաղաքական աշխարհի բարոյականը:

Կասկած չկայ որ եթէ Հայոց աշխարհին հողերը իրենց ընդերքին մէջ ունենային այնքան քարիւղ որքան Մուսուլի նահանգը, բրիտանական կայսրութեան ներկայացուցիչը ոչ թէ «մեղքնալու» կոչ պիտի ընէր Ըսմէթին, այլ նոյնիսկ պիտի սպառնար:

— Տուէք Հայերուն՝ մեր պզտիկ դաշնակիցներուն իրաւունքը, ապա թէ ոչ...

Հայ ժողովուրդը որ եւ է պատասխանատուութիւն ունէ՞ր 1923ի դժբախտութեան մէջ: Հազար անգամ ոչ: Մետասաներորդ ժամու իմաստունները յանցաւոր կը նկատեն Հայաստանի Հանրապետութեան նախորդ կառավարութիւնը կամ, աւելի ճիշդ, Դաշնակցութիւնը: Ի՞նչ կ'ըսեն այդ պարոնները:

— Կարսը Թուրքին տուիք, Մոսկուայի հետ թշնամացաք, Վրացիներուն հետ պատերազմ ըրիք...

Եթէ սիրտ ունենայինք ծիծաղելու, պիտի ըսէինք որ մեր այսօրուան դժբախտութեանց պատասխանատուն Յունաստանի Աղեքսանդր թագաւորին ոտքը խածնող կապիկն էր:

Զարաճճի անասունը թագաւորը մեռցուց: Յունաստան ետ կանչեց Կոստանդինը. Ֆրանսան զայրացաւ որովհետեւ ան Քայզէրին փեսան էր եւ Իտալիոյ հետ գործակցելով ռազմամթերք ուղարկեց Մուսթաֆա Քէմալին՝ հելլէն բանակը ծովը թափելու համար, Թուրքիա յաղթեց շնորհիւ Խորհրդ. Ռուսաստանի եւ երկու դաւաճան պետութեանց օժանդակութեան:

Հայ ժողովուրդը երկու սուրի մէջ մնաց: Ու երբ Ըսմէթ Լօզան եկաւ, այլեւս բանը բանէն անցած էր:

Դաշնակիցները ստիպուած էին «զապուլ էֆէնտիմ» ըսելու Մ. Քէմալի ներկայացուցիչին:

Եւ որչափ ամբարտաւան դիրք բռնեց Ըսմէթ խորհրդաժողովին մէջ, ամէն անգամ որ մեր չակերտաւոր բարեկամները «Հայ» անունը կ'արտասանէին: Ինչ չնական պատասխան տուաւ ան, երբ մեր պատուիրակութեան անդամները — Նորատունկեան, Ահարոնեան, Խատիսեան — դանդատ կը յայտնէին Հայերու տեղահանութեան եւ հայկական հարստութեանց գրաւման մասին:

— Հայերը ճամբորդել կը սիրեն, էֆէնտիներ, մենք ի՞նչ կրնանք ընել...

Ըսմէթ, որուն լռութիւնը ոսկի է, դիտմամբ չիմանալու կուտար աւելի կարեւոր խնդիրներ զորս բարձրաձայն իրեն կը մատնանշէին մեր ներկայացուցիչները:

Ըսինք թէ դաշնակիցները ի մէջ այլոց հետաքրքրուեցան մեր հարցով: Արդարեւ, երբ մեր միացեալ պատուիրակութիւնը Փուանքարէին եւ Լորտ Քըրզընին ուղղուած երկու տարբեր յուշագիրներով կը խնդրէին հողային յանձնաժողովին մասնակցիլ «Հայկական Հարցը» պետութիւններուն ներկայացնելու համար, Ֆրանսայի վարչապետն ու Անգլիոյ արտաքին նախարարը գրեթէ միեւնոյն պատասխանը տուին.

— Եթէ պէտք ըլլայ տեղեկութիւններ ստանալու, այն ատեն ձեզ կը կանչենք...

Այդ դիւանագիտական պատասխանը տակաւին չստորագրած, թէ վարչապետը եւ թէ նախարարը գիտէին թէ «պէտք չպիտի ըլլար» Հայերուն հետ տեսակցելու: Ճիշդ է որ մեր երեք պատուիրակները երբեւ շնորհ տեսակցութեան ընդունուեցան յետոյ, բայց Դաշնակիցները գործնական եզրակացութեան մը յանգելու նպատակով չէր որ «պատուեցին» մերինները:

Այսպէս կամ այնպէս, Լօզանի զոյգ մը խորհրդաժողովները չիրականացուցին նոյնիսկ մեր ամէնէն համեստ պահանջները եւ Դաշնակիցները, առանց կարմրելու, հայկական հարցը կարեցին, կրճատեցին, սեղմեցին եւ ամփոփեցին երկգիծի որոշումի մը մէջ — Թուրքիան պիտի յարգէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Ըսմէթ առանց վարանումի ստորագրեց այդ պայմանը, որուն իսկական արժէքը շատ լաւ ծանօթ էր իրեն: Թուրքիան ստորագրութենէ վախցող պետութիւն չէ:

Այսօր, Լօզանի կատակերգութենէն տասնմէկ տարի ետքը, հարցուցէք աշխարհի ճակատագիրը վարող Եւրոպացի դիւանագէտներուն թէ այդ իրաւունքներուն որքանը յարգած է «Կայլին» եւ ինչ ձեւով յարգած է: Ոչ գիտեն, ոչ ալ կը հետաքրքրուին: Ցամի տեսան 1934 քաղաքական դէպքերը այնպէս դասաւորուած են որ, Եւրոպան ուզէ – չուզէ աչք – կապուկ պիտի խաղայ Էնկիւրիի հետ: «Հայերը թող իրենց գլխուն ճարը նային. հայրենիք ունին, կառավարութիւն ունին», կը մտածեն Լոնտոնի եւ Փարիզի վարիչները:

Եթէ միայն գիտնային թէ այդ հայրենիքին կառավարութիւնը Կարլ Մարքսի ու Լէնինի գիրքերուն թարգմանութիւններով աւելի կը հետաքրքրուի քան ազգին ճակատագիրով:

Լօզանը լուծե՞ց Թրքական հարցը, կամ Սեւրի դաշնագիրը կը պահէ՞ դեռ իր ուժը: Առայժմ կանխահաս է արտայայտուիլ այդ մասին եւ ենթադրութիւններ ընել, խանդավառութիւն ստեղծելու կամ վհատութիւն յառաջ բերելու համար: Մեզի կը մնայ ուշի ուշով հետեւիլ օրուան դէպքերուն — այդ տեսակէտէն ամէնէն աննշան լուրն ալ իր արժէքը ունի — եւ անտեղի յուզումի չենթարկուիլ, երբ Եւրոպան կը սիրաբանի «վեհանձն թշնամիին եւ ազնիւ բարեկամին հետ»:

Ամէն շողոքորթութիւն ծրագիր մը կը հետապնդէ:

Միջազգային քաղաքականութիւնը չափազանց անստոյգ է այսօր եւ անկարելի չէ որ իրերու ներկայ դասաւորումը յեղաշրջուի մէկ օրէն միւսը:

Գիտեմ որ մեր քաղաքական դաստիարակութիւնը որոշ աստիճան մը օգտուած է անցեալի յուսախաբութիւններէն, բայց չեմ հաւատար թէ միանգամընդմիշտ թօթափած ենք մեր վիպականութիւնը:

Եթէ մեր քաղաքական պայքարին հիմնական նպատակը անկախութիւնն է—այդ մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ — ու եթէ կը հաւատանք որ այդ գերագոյն նպատակը անպայման պիտի իրագործուի մեր սեփական միջոցներով եւ մեր անվհատ աշխատանքով — չեմ մոռնար արտաքին ազդակները — այն ատեն մեր բոլոր ճիգերը պիտի կեդրոնացնենք այդ իտէալին շուրջ եւ պիտի վարենք աւելի եսապաշտ քաղաքականութիւն մը, որուն մէջ զգացումը եւ սիրտը բաժին չունին:

Ուրիշներ այդ բարոյականով կը վարեն իրենց ազգը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Զ. Ո. Մ.ի ագարակի ծրագրին անցնելէ առաջ, լրացնեմ առաջին գրութեանս մէջ պարզուած իրողութիւնները, ներկայացնելով նորագոյն կարելիութիւնները.—

1934ի սկիզբները, մինչեւ մայիս – յունիս ամիսներուն՝ արջառի, ոչխարի եւ խոզի մսերու գիներուն վրայ խոշոր փոփոխութիւններ չտեսնուեցան, բացի եղանակային սովորական գիներու ելեւէջէն: Յուլիս ամիսը՝ բացի Կեդր. Ֆրանսայէն՝ շատ երաշտ անցաւ, եւ այս պատճառով հիւսիսի եւ արեւելքի անասնաբոյծները մասնաւորաբար վնասուեցան: Որովհետեւ անոնք վախնալով յառաջիկայ ամիսներուն հաւանական շարունակելի երաշտէն եւ ձմրան խոտի անբաւարար ամբարումը նախատեսելով, իրենց աւելորդ արջառը շուկայ թափեցին ծախելու համար: Եւ ծախեցին ոչինչ գինով, մատուցումի շատութեան եւ որակի պակասութեան պատճառաւ:

Բարեբախտաբար օգոստոսին ունեցանք բարեբեր անձրեւը, որ ագարակի բոլոր կենդանիներուն պարգեւեց կանանչ խոտ եւ ձմրան պաշար, որով արջառի մսի գինը հասաւ տնտեսական տագնապի սովորական գիներուն:

Նոյնպէս յուլիս ամսուն հորթի միսը ահաւոր անկում մը ունեցաւ: Անոր առաջին կարգի միսը Վիլէթի շուկային մէջ ծախուեցաւ 8ֆր. 30ի, փոխանակ 10 ֆրանքի, որ 1932ի համեստ գին է: Այս անկման պատճառները շատ են: Ֆրանսա հորթի ներածում չունի, որով ներքին արտադրութիւնն է որ գնորդ չի գտներ: Որովհետեւ 1. Ընտանիքները, տնտեսական տագնապի եւ անգործութեան պատճառաւ իրենց մսի պիւտճէն կրճատած են, 2. Երկրագործը, շուկայի վրայ, սովորականէն աւելի հորթի միս կը թափէ. օրինակ, Փարիզի մսի շուկան որ նոյն իսկ մերձակայ նահանգներն ալ կը մատակարարէ, 1934ի առաջին եօթը ամիսներու շրջանին 1933ի բաղդատմամբ (որ 934էն աւելի լաւ տարի էր) 90,000 հորթ աւելի ընդունած է: Ուրեմն հակառակ գնորդի նուազման մատուցումը շատ է: Երկրագործը այս անպատեհութիւնը իր նուազագոյնին հասցուցած պիտի ըլլար, եթէ ապագային փոխանակ արու հորթեր շուկայ ղրկելու, մեծ մասով էգեր ղրկէր: Այսպէսով հորթի արտադրութիւնը իր սովորական վիճակին հասցուցած պիտի ըլլար, եւ միանգամայն իր պահած արու հորթերը աշխատանքի համար պիտի կարենար գործածել:

1934ին՝ ոչխարի եւ խոզի միսերը բաղդատաբար աւելի կայուն գին մը ունեցան. ատոնց պատճառները արդէն նախապէս բացատրած էի:

ՑՈՐԵՆԻ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Ըստ երկր. նախարարութեան յայտարարութեան՝ Ֆրանսա 1933ին, ցորենի հունձք ունեցած է 98 միլիոն կենդինար: Ցորենը արմտիքի առաջին տեղը բռնելով, երբ անոր գինը եւ հունձքը քննենք, կրնանք միւսներուն վրայ ալ գաղափար կազմել: Սոյն 98 միլիոնին վրայ պէտք է աւելցնել Հիւս. Ափրիկէէն ներածուած 3 միլիոն կենդինար կարծր ցորենը եւ 1932ի ամբարումէն մնացած 15 միլիոն կենդինարը: Որով երբ գումար 116 միլիոն կենդինար ցորեն կ'ունենանք: Ֆրանսա 12 ամսուան ընթացքին 88 միլիոն կենդինար կը սպառէ. ուրեմն 28 միլիոն կենդինար անպէտ ցորեն մնաց: Մինչեւ 1934ի յուլիսի վերջը, այսինքն նոր հունձքէն անմիջապէս առաջ սոյն անգործածելի ցորենի քանակը, շնորհիւ ձեռք առնուած եւ նախապէս յիշուած միջոցներուն իջած էր 21 միլիոն կենդինարի:

Այժմ հաշուենք 1934—35 տարուան համար, Ֆրանսայի մէջ տրամադրելի ցորենի քանակը,— 83 միլիոն կենդինար 1934 տարուան հունձքը, 3 միլիոն կենդինար Հիւս. Ափրիկէէն ներածուած կարծր ցորենը, 21 միլիոն կենդինար 1933էն մնացած ցորենը: Գումար՝ 107 միլիոն կենդինար:

Ալիւրը աւելի մաքուր (անխառն) պատրաստելով, կը յուսացուի տարեկան 88 միլիոն կենդինարի սպառումը բարձրացնել 92ի. իսկ մնացած 15 միլիոն կենդինարը հետեւեալ կերպով կը խորհին գործածել: Վեց միլիոն կենդինար յաջորդ տարուան համար ամբարել, մնացած 9 միլիոնի մէկ մասը արտածել Եւրոպայի ցորենի պէտք ունեցող երկիրները, իսկ միւս մասն ալ քիմիական անվնաս դեղերով բնակչութեան համար անգործածելի եւ անասուններու համար գործածելի վիճակի մը հասցնել:

Գանք ցորենի գնին: Ինչպէս ըսած էի, 1933ի շրջանին, ցորենի հունձքի առատութեան պատճառով գինը մինչեւ կենդինարը 85—90 ֆրանքի իջաւ: Շնորհիւ կառավարութեան միջամտութեան, 1933ի վերջերը ցորենը 115 ֆրանք պարտադիր գին մը ունեցաւ. սոյն գինը շարունակուեցաւ մինչեւ 1934ի նոր հունձքը: 1934ի հոկտեմբերէն սկսեալ, 1933ին պաշտօնապէս ամբարուած ցորենը իբր պարտադիր գին ունեցաւ 131.50 ֆր. հարիւր քիլօն, եւ նոր հունձքը՝ 108 ֆրանք: Եւ որպէսզի հին եւ պաշտօնապէս ամբարուած հունձքը առանց ոչնչանալու գործածուի, 16 յուլիս 1934 պաշտօնագրով հրամայուեցաւ որ ալիւրին մէջ 65% գործածութիւն մը ունենայ:

Հակառակ ցորենի համար երկր. նախարարութեան կողմէ տրուած բազմաթիւ հրամանագիրներուն, երկրագործը դժգոհ է. որովհետեւ թէեւ ցորենի պարտադիր գինը գոհացուցիչ է. սակայն ամէն երկրագործ, ամէն շրջանի մէջ դիւրութեամբ իր հունձքը այդ գնով չի կրնար ծախել, եւ ի զուր ցորենը ամբարած կը սպասէ հաւանական գնորդին որ կ'ուշանայ: Ցորենի պարտադիր գինը երկրագործին բարօրութեան համար ստեղծուեցաւ, սակայն դժբախտաբար շատ անգամ անխիղճ մակաբոյծները, շահասէր ալիւրի վաճառականները կամ փռապաններն են որ կը գողնան բարի եւ աշխատասէր երկրագործին իրաւունքը: Որովհետեւ անոնք նեղը մնացած երկրագործէն գաղտնի կը գնեն պաշտօնական սակէն շատ նուազ գիներով, եւ նոյն ցորենը ալիւրի կամ հացի ձեւին տակ սպառողին կը ծախեն պաշտօնական գնով:

Յետ պատերազմեան բարոյականի անկումէն եւ ժողովուրդներու արտակարգ նիւթապաշտութենէն յառաջ եկած անպատեհութիւն մը եւ միանգամայն գողութիւն մըն է այս գործողութիւնը որ դժբախտաբար դիւրաւ չպիտի անհետանայ:

ԳԻՍԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ
MINEUR ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

— o —

ԽՄԲ.— Ինչպէս առջի գրութիւնը (Սերգոյեան), նոյնպէս այս կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտներ: Մեր միակ մտահոգութիւնն այն է որ հայկական երաժշտութիւնը զոհէ չխաթարուի, եթէ բան մը չպիտի շահի:

«Յառաջ»ի 10 նոյ. թիւին մէջ կարդացի Պ. Ն. Սերգոյեանի յօդուածը որ եկեղեցիով սկսած ու անով ալ վերջացած էր:

Ես 28 տարի անձնուիրութեամբ ծառայած ըլլալով հայ եկեղեցիին, պարտականութիւն կը սեպեմ լուսաբանել ժողովուրդը:

Կարելի՞ չէ չծիծաղիլ Պ. Սերգոյեանի յաւակնութեանց եւ տարօրինակ արտայայտութեանց վրայ: Դպրապետը ի զո՛ւր կը ջանայ արդարացնել իր սխալ ու վրիպած գործը:

Կ'ըսէ թէ մեր աւանդութիւնները

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (48)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ— (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»»··«««

Ամինօ աղան իր խոստման համաձայն, զիս դաշտային աշխատանքի չի ղրկեր: Դիւանին մէջ կը ծառայեմ: Երբ հիւր չկայ, ոչխար կթելու կ'երթանք Պերուսրի հետ, կաթերը էշերու վրայ բառնալով:

Գիւղացիները, դրացի գիւղերու բարեկամները պարտադրեցին Ամինոյին որ ինծի համար կօշկակարի գործիքներ հայթայթէ: Իմ ալ փափաքս է որ արհեստով զբաղիմ, որով կը մոռնամ շատ ցաւեր:

Ամինօն Շեխօն Մերտին ղրկեց, եւ 700 ղրշ.ի գործիքներ, գամ, կաշի եւն. բերել տուաւ: Պերա Մագոյի տունը խանութ մը շտկեցի եւ կը գործեմ: Դրացի գիւղերէն էշու վրայ բեռցած կօշիկ կուգայ նորոգուելու:

Առաջուան նման չէ աշխատանքս, լաւ գործ, լաւ դրամ: Շաբաթը 12—15 արծաթ կուտամ Ամինօին: Կը խնթենայ այս անակնկալ յաջողութենէն: Գործատէրը, կօշիկ բերողը գիտէ որ դրամը Ամինօին է, իսկ ես որպէսզի իր գործերը ամուր չինեմ, լաւ կաշի գնեմ, բացառիկ նուէրներ կը ստանամ,— հաւ, հաւկիթ, իւղ, մածուն ու սեր: Այս բոլորը կը մնան Պերա Մագոյին: Երկու կուժ դրած է, 20է աւելի հաւ ու ճուտեր ունի:

— Տղուս «սէրմայէ»ն է, կ'ըսէ միշտ: Խոստովանինք որ Ամինօն եւ իր պարագաները ընաւ կարեւորութիւն չէին տար այս բացառիկ նուէրներուն:

X

Շշուկներ կան, բերնէ բերան կը լսենք թէ Շուշանը սիրահարուած է Համզա անունով քիւրտ երիտասարդի մը: Պաղ կտրած ենք ես ու Պերա Մագօն: Մեր շրջանակին մէջ ալ քիչ անգամ կ'երեւայ:

Օր մը Պերա Մագօն ղրկեցի անոր քով, տեղեկութիւն մը բերելու:

Պերա Մագօն զայրացած ներս մտաւ. բարկութենէն կը դողար:

— Ի՞նչ կայ, Պերգէ, կը հարցնեմ:

— Ինչ որ կ'ըսեն ճիշդ է: Շուշանը յայտարարեց.

— Ես երկար օտարին ծառայելու ժամանակ չունիմ: Եթէ կ'ուզէք որ ես Քիւրտի մը հետ չամուսնանամ, թող Մարգար ամուսնանայ ինծի հետ, սա պայմաններով.— Առանձին տուն մը, ես իբրեւ կին տունը կը մնամ, իսկ ինք որպէս տղամարդ կ'աշխատի եւ կ'ապրինք:

Ամէն ինչ առատ է, սակայն Շուշանի այս վատութիւնը բոլորս ալ հացէ ջրէ կտրած է:

Ամինօն ալ իմացած էր խնդիրը: Օր մը առանձին ըսաւ ինծի.— Կը լսենք թէ քոյրդ, Համզայի հետ պիտի ամուսնանայ:

— Մենք ալ լսեցինք, սակայն երբ իրեն կը հարցնենք, բան չըսեր: Մնաց որ ես ալ չեմ հաւատա՛ր, դուրսի խօսքեր են:

— Հաւատա՛, Մուսա, ես անցեալները քէօշկի տանիքէն կը դիտէի, կուժն առած հորին վրայ երթալով, Համզայի դրան դիմաց կուժը վար դրաւ եւ ներս մտաւ, ուր Համզան դրան մէջ իրեն կը սպասէր: Վստահ եմ որ անիկա քու քո՛յրդ չէ, այլ «փին» մը:

Աշխարհ այսպէս է. վատեր ալ կան, լաւեր ալ: Խեղճ Խամէն, որ իր պատիւն ու կեանքը փրկելու համար, մարդ կը մեռցնէր, իսկ սա Շուշանը որ ազատեցինք, տես ինչ կ'ընէ...

X

Խամէի մասին դեռ բան մը չէի ըսած Պերա Մագոյին: Այս անգամ կանչեցի եւ ըսի.— Պերգէ, երբ Մահմէտի հետ մտանք Պշերիկ, իմ հետս կար մեր գիւղի պատուաւոր հարս մը. Ղըշըղ գիւղէն: Տէրէվերի աշիրէթապետ Սլէման աղայի խոլամները առեւանգեցին ու տարին Խըըրէ: Ինչպէս կրնանք տեղեկութիւններ առնել:

Բարկացաւ Պերգէն, ըսելով.— Ան ալ այս շանորդիի նման լիրբ մը ըլլալու է:

— Ոչ', Պերգէ, չէ. ան պատուաւոր ընտանիք է:

Եւ պատմեցի դրուագներ անոր կեանքի մասին:

— Լաւ, քանի որ պատուաւոր է, ես զայն գտնելու միջոցը կը ստեղծեմ: Մաթա Այշէն, (Ամինոյի մայրը) Խըըրեցի է. մօտերս հօրը տունը կ'երթայ, այցելութենէն վերջ կը դառնայ: Կը պատուիրենք անոր: Արդէն Սլէման աղան անոր եղբայրն է, ուր որ ըլլայ կը գտնէ եւ մեզի տեղեկութիւն կը բերէ:

Պաշտօնապէս Մաթայ Այշէն տուն կը հրաւիրենք, Պերգէն ձուածեղ մը կը պատրաստէ անոր: Ետոյ խնդիրը կը պարզենք:

— Ամենայն սիրով, տղաս, ըսաւ, քանի որ դուն այսօր տղուս խնամքը կը վայելես, դուն ալ իմ տղաս ես: Պարտք կը զգամ փնտռել Խամէն եւ տեղեկութիւն բերել, պայմանաւ որ Խըըրէ ըլլայ. անհոգ եղէք այդ մասին: Մէկ ամիսէն լուր կ'առնէք:

ԽԱՄԷՆ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒԳԱՅ

Աշնան գեղեցիկ օր մըն էր, երբ տարուան անցեալի տխուր ցաւերով, աչքիս առջեւէն շարան շարան կ'անցնէին հոգեհատորներս, ազգականներ ու բարեկամներ: Երէկուան կուշտ ու կուռ օճախներ, այսօր սուգ ու խաւար միայն մահուան ուրուականը կը տեսնուի: Ամէն բան շուքի նման անցաւ, առանց հետք մը իսկ ձգելու:

Ցանկարծ դրսէն կը լսեմ ձայն մը որ «Մուսա՛» կը կանչէ: Մաթայ Այշէն է, իսկ իր կողքին կանգնած Խամէն՝ գլուխը կախ, ու աչքերը արցունքէն ուռած: Հեկեկալով ըսաւ.

— Ներէ՛ ինծի, Մարգար, որ խոստումս չկրցայ կատարել. եղածը կամքէս եւ ուժէս վեր էր: Ի՛նչ կը համարձակէի ընել, այս զուլումը համատարած էր. ոչ միայն ինծի հանդիպեցաւ, այլ ամբողջ ցեղիս եւ անոր հաւատարիմներուն: Բոլորն ալ ինծի նման անտէր ու անզօր, արիւնոտ սրտով կ'ողբան իրենց սեւ ճակատագիրը...

Էջ մը բեռցուցած էին իբրեւ նուէր՝ ըմպատեղ, չամիչ, ջլտի շարան, ընկոյզի կտոր, որոնցմէ եւ ոչ մէկը տեսայ:

Խամէն տարի Ամինոյի տունը, ու ծանօթացուցի իբրեւ հօրեղբօրս աղջիկը ցոյց տալով:

Դարձայ գործիս: Պերա Մագօն տան պատրաստութեան մէջ է, ճուտեր կը մորթէ, կերակուրներ կը պատրաստէ: Խնդրեց Երեկոյեան գնաց Ամինօէն, Խամէն մինչեւ վերադարձը իր քով մնայ: Սիրով թոյլ տուին:

Երեկոյեան հայկական սեղան նստանք: Գաղտնի, Պերա Մագոյի կողմէն, Շուշան եւս հրաւիրուած էր սեղանին, ի պատիւ Խամէին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

պահպանած ենք, թէ Եւրոպային կը հիմնայ մեր արարողութեանց վրայ, թէ պատարագը կազմողը երգը չէ այլ բառերն են, նոր կօշիկը քանի մը օր անհանգիստ ընելէ վերջ կը վար - ժուինք եւայլն:

Ցեղն է ըսել թէ իր ձեռնարկը մեր աւանդութեանց դէմ է: Ընդունինք պահ մը թէ, մեր պատարագը միօրինակ է, բայց պէտք է գիտնալ թէ ամենատգեղ եղանակ մը անգամ, երբ իմաստով արտայայտուի եւ կամ իր հոգւոյն գիտակից ղեկավարի մը ձեռքին տակ երգուի, կը գեղեցկանայ եւ կը կորսնցնէ իր միօրինակութիւնը:

Այս կարեւոր կէտին վրայ պէտք էր որ կեդրոնացնէր իր ուշադրու - թիւնն ու երգիչներու ձեռնհասութիւնը, եւ ոչ թէ մեր երգերը փոխելու յաւակնութիւնն ունենար:

Հոս կը յիշեմ պարագայ մը. օտար բարձրաստիճան կղերական մը որ Գ. Սերգոյեանի երգերը լսած էր, ըսաւ ինծի օր մը. «Տարիներէ ի վեր լը - սած եմ ձեր եկեղեցական երգեցո - ղութիւնները, բայց կը ցաւիմ ըսելու որ շատ տգեղ ու անհաճոյ են»:

Բացատրեցի յարգելի կղերականին բուն պատճառները եւ խոստացայ փոխել իր համոզումները: Անիթը ներկայացաւ եւ անցնող յունուար 7-ին երգեցինք տասը հոգինոց խում - բով մը Կոմիտասէն եւ Եկմալեանէն: Յակառակ ժամանակի սղութեան եւ կրաքանչիւր հեղինակէն քանի մը կտոր միայն, օտար եկեղեցականը զարմանքով խոստովանեցաւ իր ըրած լաւ տպաւորութիւնը եւ զգա - ցած անկեղծ գոհունակութիւնը:

Ուրեմն երգելն ու ղեկավարելն է կարեւորը, եւ ոչ թէ եկեղեցական երգերու մասին կիսկատար գաղա - փարներ ունենալով ելլել պատարագ խմբագրելը:

Անցեալները Մաղէնի մէջ երգուած Mineur պատարագը՝ այն ալ միայն հայ եկեղեցական երաժշտութեան համար, ամօթ մը պիտի մնայ, որուն չկրցաւ խնայել նոյնիսկ Գ. Պարթեւեան, որ երգեհոնով մասնակցած էր նոյն երգեցողութեան:

Մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը Կոմիտասով ու Եկմալեանով զգալա - պէս բարեփոխուած է, պէտք է միայն երգել եւ ընդհանրացնել, եւ ո՛չ թէ զանոնք անտես առնել, եւ քմա - հաճ փոփոխութիւններ պարտադրել:

Այս ընթացքով պատճառ մը չկայ չբարեփոխելու նաեւ շարականները որոնք իսկական հնութիւններ են թէ՛ բովանդակութեամբ եւ թէ երգեցո - ղութեամբ եւ որոնցմէ շատ քիչերը բան կը հասկնան:

Կոմիտաս վարդապետ անգամ՝ որ անվիճելի երաժշտագէտ մըն է, չէ ե - ղած այնքան յանդուգն որքան կրցաւ ըլլալ Գ. Սերգոյեան, որովհետեւ վարդապետը զուրգուրանքով կը մօտե - նար հայ եկեղեցական երաժշտու - թեան, եւ կը ջանար, օրերով կը փնտռէր երգուած երգերու մէջ իս - կականը, այսինքն մայր եղանակը ի յայտ բերել: Եւ յաճախ իր բառերով կ'ըսէր թէ «կ'ուզէր գոհարը խիճէն զատել»:

Ուսուցիչներով եւ աշակերտներով մինչեւ այսօր կը խոնարհինք անոր աւանդներուն առջեւ, կը քալենք եւ պէտք է որ քալենք անոր գծած ճամբէն, ե - թէ կ'ուզենք հայ երգը հայացնել ու փրկել զայն:

Գ. Սերգոյեան երաժշտական հմ - տութեանց մէջ իր ապիկարութիւնը չուրանար, այլապէս ինչո՞ւ Գ. Ալեմշահի օժանդակութեան դիմէր զայն վերէն վար սրբագրել տալու: Ան չէ ուզած խնայել Գ. Երգչապետին հեղինակի արժանապատուութեան եւ կատարած է հարկ ու պաշտշաճը:

Արդ երբ կ'ուզէ իր պատարագը երաժշտագէտներու դատաստանին յանձնել, հետաքրքիր է իմանալ թէ որո՞ւ գործը քննութեան պիտի են - թարկէ, ի՞ր թէ Գ. Ալեմշահինը:

Պատարագիչ քահանային եւ սար - կաւագի դերի մասին ալ Գ. Սերգոյեա - նի գիտցածը սխալ է եւ թերի: Անոնց դերը ոչ միայն աղօթել է, այլ աղօթ - քը երգելով արտայայտելուն մէջն է: Այն ատեն ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ունենայինք լատին ծէսէն:

Իբրեւ ունկնդիր ինծ հետ նաեւ ներ - կայ ժողովուրդը, ապշահար մնացինք տեսնելով պատարագիչ քահանան, որ լատին քահանայի մը նման կը մր - մռար, եւ սարկաւագն ալ կ'երգէր մե - ռելական ու միապաղաղ:

Արդարեւ ողբալի է Գ. Սերգոյեանի երաժշտական կարողութիւնը եւ ընդ - վզեցուցիչ իր յանդգնութիւնը:

Մենք կ'ուզենք հաւատալ թէ Փա - րիզի առաջնորդը եւ հոգաբարձու - թիւնը պիտի ուզեն վերջ տալ այս - պիսի ապօրինութեանց եւ չպիտի հանդուրժեն Կեփէկի եւ Սերգոյեանի քմահաճոյքներուն, որոնք մեր ծէսե - րը ու արարողութիւնները թերագնա - հատելու չափ յառաջ գացած են:

Վերջացնելով կ'ըսեմ թէ տաղանդ - ներու հանդէպ յարգանք ու պաշտում ունիմ, իսկ միջակութիւններու հան - դէպ ալ արգահատանք:

Ա. ՊԷՋԷՃԵԱՆ
(Երգիչ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

1950ԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ

ԽՄԲ.— Կիրակի օր հրատարակեր էինք Թուրքիոյ Ներքին գործավարին յայտարարութեանց առաջին մասը: Այսօր կուտանք մնացեալը.—

Անցնելով հարցումի երկրորդ կէ - տին, Ներքին գործավարը բսաւ.—

«Ճիշդ չէ թէ 10,000 գաղթական - ներ կը սպասեն Քօսթանցայի մէջ. լուրը չափազանցուած է: Այս տարի եկող բոլոր գաղթականներուն թիւը 12,000 է: Քօսթանցայի մէջ սպասող գաղթականներուն թիւը եթէ քիչ մը շատ եղաւ այս տարի, պատճառը այն է որ Պուլկարիոյ Տէլի Օրմանի Թուր - քերը Ռումանիա գաղթեցին, մեր եր - կիրը գալու համար: Ասոնց վրայ ա - ւելցան Տօպրուճայի (Ռումանիա) Թուրքերը: Վեց ամսուան ընթացքին 4337 հոգի եկան: Երէկ հեռաձայնով հարցուցինք եւ հաստատեցինք որ Քօսթանցայի մէջ 100է աւելի գաղ - թականներ չկան, եւ ասոնք ալ շոգե - նաւով Պոլիս փոխադրուած են:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Ներկայիս մէկ միլիոն Թուրքեր կան Պուլկարիոյ մէջ: Ամէնէն հոծ շրջանն է Տէլի Օրմանը, որուն բնա - կիչները կը լրացնեն իրական Թուր - քին բոլոր յատկութիւնները:

Ռումանիոյ մէջ կան 400,000 Թուր - քեր, որոնց մէջ են նաեւ կակաուզ կոչուած քրիստոնեայ Թուրքերը: Եու - կո-Սլավիոյ մէջ կ'ապրին 800,000 Թուրքեր, ինչպէս նաեւ ծնունդով կարգ մը Թուրքեր որոնք սակայն փոխած են իրենց լեզուն, յարմարե - լով միջավայրին:

Ասկէ զատ, ուրիշ երկիրներու մէջ կան 20-30 միլիոն Թուրք ցեղին պատկանող անձեր, բայց անոնք դուրս են մեր նիւթէն:

Գործավարը ապա ըսաւ թէ Թուրք գաղթականութիւնն է եղած որ աշ - խարհի մէջ տարածած է քաղաքա - կրթութիւնը եւ աշխարհի սորվեցու - ցած է մարդկայնութիւնը: Միւս կող - մէ, Թուրքերը պատմութեան մէջ հա - չակաւոր են իբրեւ երկիր մը գաղ - թավայր (fojoñ) դարձնող, եւ այս տեսակէտով ոչ մէկ պետութիւն կը - նայ մրցիլ անոնց հետ: Թուրքը ուր որ գնաց, միասին տարաւ քաղաքակր - թութիւն, շինարարութիւն եւ գիտու - թիւն:

Թուրքին երկրորդ յատկութիւնն է՝ իբրեւ դերի չապրիլ հոն, ուր ժամա - նակին տիրապետող եղած է իր դրօ - շակը: Այս պարագան տկարութիւն նկատողներ կան, բայց ուժ նկատող - ներ ալ կան: Ես մեծ արժանիք մը եւ ուժ մը կը նկատեմ այն պարագան որ Թուրքերը չեն կրնար դերի ապ - րիլ:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 30-35 ՄԻԼԻՈՆ
ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ 1950ԻՆ

Անդրադառնալով բնակչութեան խնդրին, Շիւքրիւ Գայա պէյ ըսաւ.— Թուրքիոյ բնակչութիւնը 30-35 միլի - ոնի պիտի հասնի 1950ին, եւ այս ե - րեւոյթը ուղղակի արդիւնքն է մեր ազգի սեփական դրամագլուխին: Ար - տասահմանի մեր արենակիցներուն ի - րենց կամքով կամ ուրիշ ազգակնե - րու բերումով մեր երկիրը գալը՝ ար - ժէքաւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ բնակչութեան յաւելումի տեսակէ - տով:

Թերթերը կը խօսին կարգ մը դէպ - քերու մասին. միայն սաչափը ըսեմ որ Թուրքիա, ինչպէս որ կը շահա - գրգռուի արտասահմանի ամբողջ մարդկութեամբ եւ մարդկայնական շարժումներով, նոյնպէս ալ բնակա - նաբար կը շահագրգռուի իր եղբայր Թուրքերով: Երբ ըսեմ թէ ներկայ Թուրքերը ուրիշ երկիրներու իրենց հանդէպ ունեցած բարեկամութիւն - ները կը չափեն այդ տեղերու Թուր - քերուն եղած վերաբերումներով, կարծեմ թէ ամբողջովին թարգմանը հանդիսացած կ'ըլլամ թուրք ազգին եւ Ազգ. Ժողովին զգացումներուն»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ
Դ Ա Դ Ր Ա Ծ

«Երկու ամիս առաջ Թուրքերու արտագաղթի հոսանք մը ծայր տուաւ Պուլկարիոյ մէջ եւ խուժումի մը ձեւն առաւ. բայց մեր արտաքին գոր - ծավարութեան կատարած դիւանա - գիտական ձեռնարկներուն վրայ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ այս խու - ժումը դադրեցաւ ամբողջովին: Պուլ - կար կառավարութիւնը մեզի հաղոր - դեց թէ արտագաղթը տեղական ազ - դեցութեամբ եղած է:

Այսօր քաղաքական թէ վարչական ամէն միջոց ձեռք առնուած է, արգի - լելու համար զանգուածային գաղթը: Բացառութիւն կը կազմեն մանր խումբերը, այսինքն անոնք որոնք ի - րենց ապրանքները ծախած են կամ ապրանք չունին եւ կամ ճամբայ ելած են արդէն:

Ինչպէս դիտել տուաւ մեր ընկերը, ձմրան մէջտեղը եթէ գաղթականներ գան, շատ մեծ տառապանքներու պի - տի ենթարկուին մեր երկրին մէջ, ուր խիստ ձմեռ կ'ընէ: Հետեւաբար ա - ւելի լաւ է որ գարնան գան: Այս ձը - մեռ մեր սպասելիք գաղթականնե - րուն թիւր 100 ընտանիքէն աւելի ըլ - լալու չէ: Անշուշտ եթէ որեւէ դէպք չծագի:

ԹՐԱԿԻԱ՝ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՎՐԱՅ

Եկող գաղթականներուն տեղաւոր - ման վայրը Թրակիան է, որուն ամէ - նէն շատ կարեւորութիւն կուտանք. թէ՛ դիրքութեան, թէ՛ պէտքի տեսա - կէտով: Միայն այս տարի 12,000 գաղթական տեղաւորեցինք Թրակիոյ մէջ: Ընդհ. քննչութիւնը շարունակ զբաղած է այս գործով: Կառավա - րութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի գաղթականները արտա - դրող դառնան: Կարմիր Մահիկը 5000 ոսկի ղրկած է անոնց, եւ խոստացած է նոյնչափ գումար մըն ալ ղրկել: Հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Կարմիր Մահիկին:

Միւս կողմէ, շնորհակալութեամբ յիշեմ թէ մեր Տնտեսական գործավա - րութիւնը որոշած է 6000 թոն ցորեն ղրկել, իբրեւ ուտելիք եւ սերմնցու գործածուելու համար:

Օրէնքը որ անցեալ տարի ընդուն - ուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ,— շարունակեց Գործավարը,— շատ կարեւոր տրամադրութիւններ եւ սկզբունքներ կը պարունակէ: Կառա - վարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, անմիջապէս գործադրութեան անցնե - լու համար: Երէկ իմացայ որ Պետա - կան խորհուրդը ընդունած է օրէնքի մասին պատրաստուած կանոնագիրը: Օրէնքը նախատեսած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ շուտով գործի պիտի ձեռնարկէ:

Հանրային կարծիքին եւ Ազգ. Ժո - ղովին հաշիւ տուած ըլլալու համար, յայտնեմ թէ կառավարութեան ամե - նագլխաւոր քաղաքականութիւններէն մէկն ալ՝ բնակչութեան քաղաքակա - նութիւնն է: Եւ այս քաղաքականու - թիւնն է՝ արտասահմանէն գալիք գաղթականները կանոնաւոր մեթո - տով տեղաւորել եւ անմիջապէս ար - տադրող դարձնել: Յայտնեմ թէ այս նպատակով կատարուելիք քաղաքա - կան խորհրդակցութեանց նախօրեա - կին կը գտնուինք»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգային Կեդրոնա - կան Վարչութիւնս նախապէս պաշտ - կան իշխանութեանց մօտ պէտք եղած դիմումները կատարելէ ու անոնց բա - րեացակամ տրամադրութիւնները շօ - շափելէ վերջ, ներկայիս կոչ կ'ընենք Մարսէյլի եւ Արուարձաններու հայ գաղութիս, Թաղային խորհուրդնե - րուն մանրամասն տեղեկագրելով Ա - ռաջնորդարան ներկայացնել եւ ար - ձանագրել տալ.—

Ա. Բոլոր անոնք որոնք այլեւայլ պատճառներով ինքնութեան թուղթ չունին:

Բ. Բոլոր անոնք որոնք թէեւ 20նոց ինքնութեան թուղթ ունին եւ աշխա - տելու իրաւունք ունենալով հանդերձ (Travailleur Industriel) անգործ են, եւ գործ կը փնտռեն:

Գ. Այն այրի կիները, որոնց զոր - ծաւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մահացած եւ զաւակներու տէր են եւ 20նոց քարթ ունին բայց non travailleur.

Ե. Այն անգործները որոնք երկրա - գործութեամբ աշխատելու տրամա - դիր են:

Զ. Աքսորեալներ, որոնք առանց քր - րէական յանցանքի մէջ գտնուելու աքսորուելու վճռոյն ենթարկուած են:

Ճշդումէ խուսափելու եւ դիմող - ները ըստ կարելւոյն օրինաւորապէս գոհացնելու համար, կը յանձնարա - րենք արուարձաններու մէջ գտնուող - ներուն իրենց Թաղային խորհուրդնե - րուն մօտ դիմում մը ընել, որոնց արդէն Ազգ. Կեդրոնական Վարչու - թիւնս հարկ եղածը հրահանգած է: Իսկ Մարսէյլ քաղաքին մէջ ապրող - ները պարտաւոր են իրենց դիմումնե - րը կատարել միայն պատկանեալ Հայ - րենակցական Միութիւններու միջո - ցաւ:

(Կնիք)

ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Յուսաբեր» կը բացատրէ այս խո - րագրով խմբագրականի մը մէջ (7 Նոյ.).

— «Այս ժողովով Ամերիկայի հա - յութիւնը նիզ կ'ընէ մաքրել գետինը այն որոմներէն, զորս այնքան առա - տութեամբ ցանեց Չեկայի արժանա - ւոր գործակալը, սակայն ամերիկա - հայութեան անարժան առաջնորդը՝ Ղեւոնդ Դուրեան:

Պառակտելով գաղութը՝ Չեկան կը յուսար վերջնապէս քայքայել անոր հանրային կեանքը եւ անհնար դարձ - նել որ եւ է ստեղծագործ աշխատանք: Այս նպատակին պիտի ծառայէր նաեւ այն Կալանաւորը, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տիտղոսը կը կրէ, իր բնակավայրին մէջ վերջին պրոլետա - րիատի իրաւունքներն իսկ չունենա - լով:

Չեկան միայն չափով մը յաջողեցաւ իր առաջադրութեանց մէջ,—պառակ - տեց գաղութը, բայց անկարող եղաւ վերջնապէս քայքայել մեր հանրային կեանքը:

Ապացոյց — Ամերիկայի Հայոց Ե - րեսփոխանական ժողովը:

Հակառակ այն ծանր կացութեան, որ ստեղծուած էր մասնաւորապար Դուրեանի սպանութենէն վերջ, Ազգ. Վարչութիւնը կրցաւ, այնուամենայ - նիւ, վերակազմել բոլոր թեմերը, ըն - տականոն վիճակ հաստատել Առաջ - նորդարաններու մէջ, գաղութը խմբել Ազգ. Իշխանութեան շուրջ, կարելի դարձնել գումարումը Երեսփոխան. ժողովի, մասնակցութեամբ 47 թեմե - րէ եկած 87 երեսփոխաններու:

Ոեւէ իշխանութիւն այսքան կարճ ժամանակի մէջ եւ այսքան դժնդակ պայմաններու տակ աւելին ըրած չէ:

Երեսփոխանական ժողովը կուզայ վերջնապէս ձեւաւորելու այն ճիգը, որ սպառած է մինչեւ այսօր: Եթէ մինչեւ ժողովը կրնային խարխա - փումներ ըլլալ, ժողովէն վերջ այդ խարխափումները անկարելի կը դառ - նան: Ասկէ վերջ Չեկան գործ պիտի ունենայ ոչ թէ անկազմակերպ զան - գուածի, այլ կազմակերպուած գա - ղութի մը հետ, որ թէ կռուան ունի իր տուներուն տակ եւ թէ իշխանու - թիւն իր ձեռքերուն մէջ:

Այս տեսակէտով առանձնապէս ու - շագրաւ է այն իմաստուն որոշումը, որ առած է Երեսփոխանական ժողո - վը.

«Հաստատելով Կաթողիկոսի հե - ղինակութիւնը իբրեւ Հոգեւոր Պետ Հայոց Եկեղեցւոյ, Երեսփոխանական ժողովը վերցուց էջմիածնին վարչա - կան իրաւունքները ապահովող յօդ - ուածները»:

Այս իմաստուն որոշումով Չեկայի ստանձգութեանց դէմ ամէնէն առաջ կը պաշտպանուի հինք Ամենայն Հայոց Կալանաւորը: Դաղտնիք չէ, որ ամե - րիկահայ գաղութի Սահմանադրու - թեամբ կաթողիկոսին տրուած վար - չական իրաւունքներէն ոչ թէ Կաթո - ղիկոսը կ'օգտուէր, այլ Չեկան: Այս վերջինը այդ իրաւունքները զէնք կը ծառայեցնէր ամէնէն առաջ Հայ Ե - կեղեցիի դէմ, անոր իրաւազուրկ կրօ - նապետի միջոցով արտասահմանեան հայ գաղութները պառակտելու հա - մար: Կաթողիկոսի վարչական իրա - ւունքներու վերացումով Չեկան հար - կադրուած պիտի ըլլայ հանգիստ ձը - գել իր կալանաւորը եւ վերջ տալ ա - նոր կռնդակային *տրմփինկին*:

Իր նոր Սահմանադրութեամբ՝ ա - մերիկահայ գաղութը կաթողիկոսի անձին մէջ կը տեսնէ Հայ Եկեղեցիի *կրօնական* պետը եւ կը ճանչնայ ու կ'ընդունի անոր *կրօնական* հեղինա - կութիւնը: Բայց երբեք *վարչական*»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ հետեւանքով ձերբակալուե - ցաւ վտանգաւոր ահաբեկիչ մը, Կրէտիչէֆ, որ 1932ին գիւղացիներու ապս - տամբութիւն մը սարքած էր Եուկոսլավիոյ մէջ, եւ երկու ոստիկան-զինուոր - ներ վիրաւորելով Աւստրիա փախած էր: 1933ին յանձն առած էր սպաննել Սավայի նահանգապետը, իսկ վերջերս պաշտօն ստացած էր Եուկոսլավիա վե - րադառնալ երկու ընկերներու հետ:

ՉԵԽՈՍԼԱՎԱՔԻՈՅ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ծրագիր մը ներ - կայացուց խորհրդարանին, առաջարկելով 14 ամիսէն երկու տարուան վերա - ծել զինուորութեան շրջանը: Այնպէս կ'երեւայ թէ բոլոր հոսանքներն ալ պիտի քուէարկեն այս առաջարկը, նկատի առնելով երկրին պաշտպանութեան տկա - րութիւնները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԱՀԼԻՃԸ կազմեց Թէվֆիք փաշա Նէսիմ, ազգայնական տար - րերով: Արտաքին եւ երկրագործական նախարարն է Քամէլ պէյ, Ղպտի, որ երբեմն եղած է փոխ-նախագահ վերաքննիչ ատեանի:

40,0000 ՆԱՐԻՆՋ ցամաք հանուեցաւ Անգլիա, Հիթլէրի նկարը պարու - նակող թուղթերով: Անգլիացիները մերժեցին գնել, զանոնք... թթու գտնե - լով: Հաստատուեցաւ թէ բեռը կապուած էր Պերլինի համար, բայց սխալմամբ Լոնտոն հանուած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (30)

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Զգայազիրկ Զարա Հայաթը նաւա - պետ Նէլսընին հետ միասին անոր խցիկը փոխադրելէն եւ հիւանդապա - հուհին մօտը հսկելու համար կանչե - լէն ի վեր ժամեր անցած էին: Ցինչեւ նաեւ սրահին մէջ նաւապետ Նէլսընին ուղղած իր հարցումը թէ ի՞նչ ըսել ուզած էր. «Ձե՞ք տեսներ, ան բնաւ բանէ մը չէ կասկածեր» ըսելով. բայց նաւապետը որ եւ է բացատրութիւն չէր տուած, ըսած էր միայն որ վի - ճաբանելու ժամանակ չունի եւ իր կամրջակը պէտք էր երթար անմի - ջապէս, նաւուն ընթացքը դիտելու համար: Սըր Ճօն մէկ ժամէ աւելի ա - ռանձին մնացած էր առանց իր ընելի - քի մասին բան մը գիտնալու: Վեր - ջապէս միտքը դրած էր ամէն գնով խօսակցութիւն մը ունենալ նաւապետ Նէլսընին հետ. նաւապետին կամրջա - կը բարձրացած միջոցին, սանդուխին վրայ նաւաստի մը հանդիպած էր որ իրեն հաղորդած էր նաւապետին հը - րահանգը թէ, ոչ ոքի թոյլատրուած է կամրջակը ելլել: Սըր Ճօն վիճարա - նած էր, խնդրած էր, մինչեւ իսկ բարկացած էր, անօգուտ, նաւաստը անդրդուելի կը մնար... որքան ատեն որ ինքը այդտեղ կը մնար, այդ սան - դուղէն մարդ չպիտի կրնար վեր ել - լել: Սըր Ճօն սրահը վերադարձած էր, թերեւս Զարա Հայաթ առողջացած, զինքը տեսնել պիտի ուզէր:

Հիւանդապահուհին միայն տեսաւ ու ըսաւ թէ Օր. Հայաթ մտադրած է օրուան մնացեալ մասը իր խցիկին մէջ անցընել: Նաւին վրայ գտնուողներուն ամէնքէն ալ յարաբերութենէ կտ - րուած էր եւ ցաւալին ան էր որ ոչինչ կրնար ընել, միայն համբերութիւնով սպասել մինչեւ Զարա Հայաթի կամ նաւապետին երեւումը:

Սըր Ճօն այդ օրը ամբողջ մինչեւ ի - րիկուան ժամը տասնըմէկը ի զուր սպասելէն յետոյ՝ յուսահատ անկողին մտած էր:

Ամբողջ այդ օրուան միակ դէպքը որ պատահած էր եւ Սըր Ճօնին մեծ զարմացում պատճառած՝ այն էր որ յիշած էր թէ իր սպասաւորները իր բացակայութենէն չմտահոգուելու համար ուզած էր — եթէ նաւապետը թոյլատրէր — տունը անթել լուր մը ղրկել: Այսպէս լուր մը խմբագրած եւ սպասաւորի մը միջոցով նաւապետին խցիկը ղրկած էր. քանի մը վայրկեան վերջ ծառան վերադարձած էր միասին բերելով նաւապետ Նէլսընէն տոմս մը. անոր մէջ նաւապետը կը գրէր — Սըր Ճօն, ես ինքզինքս թոյլ տուի անթել լուր մը ղրկելու ձեր տունը, ձեզ նա - ւուն մէջ գտնելէս ժամ մը վերջը. հե - տեւաբար նորիսկ ձեր ղրկածը անօ - գուտ պիտի ըլլայ: Սըր Ճօն պատասա - խանեց.— Առանց փողոցային հետա - քրքրութեան կը փափաքէի ձեր ղրկած անթելին պատճէնը տեսնել: Պատասա - խանը եկաւ, ճիշդ երկու բառով, պատճէնը ներփակուած է: Սըր Ճօն կարդաց անթելը, որ իր անունով ղը - կուած էր եւ հակառակ կամքին նա - ւապետ Նէլսընին յանդգնութեան վը - րայ խնդաց: Անիկա ուղղուած էր իր մատակարարին, ուր կ'ըսէր. Քանի մը օր տունը չպիտի ըլլամ, բա - րեկամի մը զբօսանաւին մէջ պտոյտ կը կատարեմ, յետոյ իր անունը գր - ուած էր, սակայն նկատեց որ զբօսա - նաւին անունը յիշուած չէր հոն, արդ ինչպէս պիտի գտնէին զինքը եթէ ծանրակշիռ դէպք մը պատահէր: Ի - րոլմսին մտահոգութիւնը փարատելու եւ փնտռտուքի չելլելու համար ահա թէ ինչ էր խորհած ճարպիկ Նէլսընը:

Երեք անգամ երիտասարդ Սթէֆըն Հայաթը տեսնելու գացած եւ անոր առողջութեան վրայ հիացած էր. Սթէֆըն իր վիրաւոր - ուելու մանրամասնութիւնը չէր փա - փաքած յայտնել, ինքն ալ բան չէր հարցուցած, իր առողջական վիճակը նկատի ունենալով: Այսպէսով օրը ի - րիկուն եղած եւ գիշերը վրայ հասած էր:

Երկրորդ անգամ ըլլալով Սըր Ճօն արթնցաւ. խցիկին դրան կը զարնէին:

— Մտէք, գոչեց Սըր Ճօն:

Դուռը բացուեցաւ եւ նաւապետ Օր - լաֆ Նէլսըն ներս մտաւ:

— Բարի լոյս, ըսաւ ան:

— Բարի լոյս, պատասխանեց Սըր Ճօն:

— Կարծեմ պիտի ուզէիք աւելի շուտ գիս դուրս շպրտել աակից քան թէ ներս ընդունիլ, ըսաւ նաւապետը ժպտելով:

Սըր Ճօն անկողնին մէջ նստելու ձեւ մը առնելով,

— Այս նաւուն պատահարներուն վարժուեցայ այլեւս, ըսաւ:

Նաւապետը խնդաց յետոյ գոչեց.

— Ուրախ եմ որ չբարկացած չէք:

— Խնդրեմ սխալ չհասկնաք, տա - կաւին բացատրութիւն կը պահանջեմ, յարեց Սըր Ճօն:

— Բնականաբար... եւ պիտի ստա - նաք... բայց ոչ այս պահուս: Ու երբ այդ բացատրութիւնը ստանաք՝ Սըր Ճօն, պիտի ըմնէք թէ ձեր մեր մէջ գտնուելէն ի վեր տեղի ունեցած բո - լոր դէպքերը պատահեցան որովհե - տեւ բացարձակ անհրաժեշտութիւն էր որ այդպէս ըլլային. եւ այն ատեն առաջին անգամ դուք պիտի ընդունիք թէ մեր մասին ունեցած ձեր բոլոր կարծիքները սխալ են եղեր:

— Երանի թէ այդպէս ըլլար, պա - տասխանեց Սըր Ճօն, համոզիչ չեշ - տով մը:

— Բայց ես այս խնդրի մասին վի - ճաբանելու համար չեկայ հոս, ըսաւ նաւապետը.

— Շատ պարզ է, մռմռաց Սըր Ճօն:

— Քիչ ատենէն Փլիմութ պիտի հասնինք:

— Իրա՞ւ, եւ հոն պիտի խարսխէք:

— Ա՛հ:

— Ուրեմն ես անկէց ցամաք կ'ել - լեմ: Դուք ուր կ'ուզէք հոն գացէք:

— Ա՛հ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք այդպէս, ահ, ահ ընելով:

— Ըսել կ'ուզեմ Սըր Ճօն որ ձեզ ցամաք հանելու միտք չունիմ:

— Ի՞նչ:

Սըր Ճօն ականջներուն չէր ուզեր հաւատալ:

— Կը կրկնեմ... ձեզ ցամաք հա - նելու մտադրութիւն չունիմ:

— Տէր Աստուած, բայց նաւապետ դուք...

— Սպասեցէք, բացատրեմ, ըսաւ նաւապետը ձեռքը վերցնելով.

— Այս եւ չուտ:

— Մտադրած եմ, Սըր Ճօն, ձեզ ցամաք չհանել, ճիշդ այն պատճառով որ Պրայթըն Նաւարկած միջոցնիս ձեզ մերժեցի ցամաք հանել:

(Շար.)

«Աղա, էֆէնտի, փաշա» կը ջնջուին Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 16 թուականով.— Թուրք մամուլը կը ծանուցանէ թէ երբ ընտանեկան անունները (մականուն) պաշտօնապէս ընդունուին յառաջիկայ տարուան սկիզբը, պիտի ջնջուին «աղա», «փաշա», «էֆէնտի» տիտղոսները: Այս բոլորին փոխարէն պիտի գործածուի «պէյ», իբրեւ համազօր «պարոն»ի: «Պէյ»ը պիտի դրուի անունին եւ մականունին միջեւ: Զօրավարներն ալ, որոնք փաշա կը կոչուէին, այսուհետեւ պիտի ճանչցուին միայն իրենց զինուորական աստիճաններով:

Հաւանաբար նոր մականուններէն շատերը պիտի առնուին թրքական հին բառերէն, որ գործածութենէ դադրած էին: Այս կերպով ալ ուժ պիտի տրուի լեզուն թրքացնելու շարժումին: Տնտեսական գործավար Ճէլալ պէյ իբրեւ մականուն ընտրած է «Պայա» (մեծ): Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ «Արազ» (երջանիկ):

Մանր դէպքեր Աթէնքի մէջ

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած էր երէկ, Աթէնքէն, նոյ. 18 թուականով.—

Ոստիկանութիւնը եւ ֆաշական խումբեր ուրբաթ օր յարձակեցան համայնավար «Րիզոսփաստիս» թերթին խմբագրատան վրայ: Բանուորները հերոսաբար պաշտպանեցին թերթը: Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Հազար դնդակ արձակուեցաւ: Կռիւը տեւեց երեք ժամ: Քառասունի չափ բանուորներ վիրաւորուեցան:

Ընկերվարական-Համայնավար միացեալ ճակատը նորէն ձախողեցաւ

Ընկերվարական կուսակցութեանց Գործադիր Կոմիտէն (Բ. Միջազգային) որ ժողովի նստած էր նոյ. 13–16, քննելու համար ընդհանուր ճակատի խնդիրը, փակուեցաւ առանց ելքի մը յանգելու: Փոքրամասնութիւն կը կազմեն Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու միացման կուսակիցները (Ֆրանսա, Զուիցերիա, Սպանիա, Իտալիա, Ռուսիա (սոց. դեմ.), Աւստրիա եւ Լեհաստանի Պունտը): Ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է որ իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական կուսակցութիւն կրնայ համայնավարներուն հետ միացեալ ճակատ կազմել որոշ հարցերու մասին, ինչպէս եղած է Ֆրանսայի մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ժողովին կը մասնակցէին ընկերներ Ս. Սասունի եւ Վահան Համբարձումեան:

Հայ առեւտրականի մը դժբախտութիւնը

—·—

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԿԸ ԴԻՄԷ ԵՒ ԿԸ ԽԱԲՈՒԻ.— ՎԱՐՁՈՒ ԱՆԵՐ ԵՒ ԶՈՔԱՆՉ.

«Մաթէն» հայ առեւտրականի մը ամուսնական դժբախտութիւնը կը պատմէր երէկ, առանց յիշելու անունը, միայն յայտնելով թէ 40 տարեկան է եւ կը բնակի քսաներորդ թաղամասին մէջ (Պէլվիլի շրջան): Առեւտրականը ամուսնական գործակալութեան մը կը դիմէ, որ 2500 ֆրանքի երկու մուրհակներ ստորագրել տալով, զինքը յարաբերութեան մէջ կը դնէ 24 տարեկան խարտեաշահեր աղջկան մը հետ: Առեւտրականը շատ գոհ կը մնայ աղջիկէն, բայց կ՚ուզէ անոր ծնողքն ալ տեսնել: Այդ ալ կը կարգադրուի եւ նոյն իրիկունն իսկ աղջիկը ճաշարան կը բերէ իր հայրն ու մայրը: Ապագայ աներն ու զոքանչը շատ լաւ կը կատարեն իրենց դերը: Ամբողջ ութ օր, կերուխում եւ խրախճանք: Իրիկուն մը, աներ-պապան կը հասկցնէ թէ արեւմուտքի մէջ սովորութիւն է մատնի մը գնել նշանածին եւ թէ գործակալութիւնը ունի հատ մը, շատ ճաշակաւոր եւ աժան,— 1800 ֆրանք: Վաճառականը անմիջապէս կը գնէ եւ նշանածին մատը կ՚անցընէ: Յաջորդ օրը, նշանածը այլ եւս չերեւար: Աներն ու զոքանչն ալ կ՚անհետանան: Վաճառականը կը դիմէ տրուած հասցէին, ուր կը պատասխանեն թէ այդպիսի վարձակալ չունին: Փեսացուն կը դիմէ ամուսնական գործակալութեան, յայտնելով թէ նշանածը անհետացած է իր ծնողքին հետ: Գործակալութիւնը կը ջանայ մխիթարել, եւ նա կը պահանջէ իր մուրհակները: Քանի մը օր վերջը, երբ սրտաբեկ ման կուգար Պուլվառ Սեւաստոփոլի վրայ, կը հանդիպի նշանածին, որ պարոնի մը թեւը մտած էր:—«Ա՜հ, օրիորդ, ո՞ւր էիք»: — «Ներողութիւն, պարոն, ես նշանուած եմ»: — «Բայց ինծի հետ»: — «Ո՛չ, այս պարոնին հետ»: — «Իսկ ձեր ծնողքին հասցէ՞ն»: — «Աւա՜ղ, ես ալ չեմ գիտեր. ես անոնց հանդիպեցայ ամուսնական գործակալութեան գրասենեակէն ղուրս ելած ատեն: Կը կարծէին թէ որբ եմ, եւ հայրիկ-մայրիկ եղան ինծի: Պարզապէս իրենց փորը կշտացնել կ՚ուզէին…»:

Խաբուած փեսացուն այժմ դիմած է դատարան, երկու նշանաւոր փաստաբաններ վարձելով, իսկ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ կեղծ աներն ու զոքանչը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ՄԵՌԱՒ կարտինալ Կասփարի, որ Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչն եղած է 1914էն մինչեւ 1930 եւ 1929ին Պ. Մուսոլինիի հետ ստորագրեց Լատերանի համաձայնութիւնը: 82 տարեկան էր եւ բազմաթիւ պաշտօններ վարած է, մեծ հեղինակութիւն շահելով:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նոր դրամները կոխուած են առանց աւանդական նշանախօսքին,— «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն»: Այս առթիւ զրոյց տարածուած էր թէ հրապարակէն պիտի քաշուին, բայց ելմտական նախարարը պաշտօնապէս հերքեց, յայտնելով թէ եղածը զանցառութեան հետեւանք չէ, այլ յարմարութեան: Հին հինգ ֆրանքնոցները պիտի հաւաքուին, երբ նոր դրամէն պատրաստ ըլլայ բաւական քանակութեամբ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. Լավալ Ժընեւ մեկնեցաւ երէկ իրիկուն, մասնակցելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, ուր յետաձգուած է Սարի հարցին քննութիւնը:

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԾԱԳԵՑԱՒ Իտալիոյ եւ Հապէշիստանի միջեւ: Խումբ մը Հապէշներ յարձակեցան Կոնտարի իտալական հիւպատոսարանին վրայ: Ընդհարման միջոցին, իտալացի պահակ մը սպաննուեցաւ եւ երկու հոգի վիրաւորուեցան: Իտալական դեսպանը անմիջական հատուցում պահանջեց:

ՖԻԼԻՊԷԻ մէջ կախուեցաւ Լազարով, Բաղդանլըքի պահակազօրքի համայնավարական շարժման պարագլուխը (1932): Համայնավարի մը մահապատժի գործադրութեան առաջին դէպքն է այս, վերջին ժամանակներս, որովհետեւ Պորիս թագաւորը կը մերժէր վաւերացնել որ եւ է մահապատիժ՝ քաղաքական յանցանքներու համար: Պուլկարիոյ միահեծան կառավարութեան նոր օրէնքով այժմ մահապատիժներու վաւերացումը կը կատարէ գերագոյն ատեանը:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը նորէն դիմեց Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէսզի քննեն երկրին ելմտական եւ դրամական վիճակը եւ զեղչեն պատերազմական պարտքերու տարեվճարները:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ վերջին խուզարկութիւնները շատ լաւ արդիւնքի յանգեցան: Նպատակն էր երկրէն հանել բոլոր այն օտարականները որ Ռումանիա մտած են խարդախութեամբ կամ հոն կը բնակին առանց արտօնագրի: Վերջերս 70 գաղտնի տեղեկագիրներ հասած էին, որոնք կը ծանուցանէին թէ բազմաթիւ ահաբեկիչներ մտած են Ռումանիա: Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց երկու ժամ: Հարիւր կասկածելիներ վար դրուեցան Պուքրէշի մէջ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Ազբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին, յառաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ 25 նոյեմբեր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ:

Պատրաստուեցէ՛ք «ՌՈՍՏՈՄ»ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
Պիտի ներկայացուի՝ ՌՈՀ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՀ ԼԻՆԻ
ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒԻ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ՚ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong Paris
Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**
Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի
17, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉESի Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինն 100 ֆրանք

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 ֆր.	գումար	10.000.000 ֆր.
10	,,	500.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
100	,,	100.000 ֆր.		10.000.000 ֆր.
100	,,	50.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
1.680	,,	5.000 ֆր.		8.400.000 ֆր.
3.360	,,	1.000 ֆր.		3.360.000 ֆր.
16.800	,,	500 ֆր.		8.400.000 ֆր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 ֆր.	գումար	300.000 ֆր.
20	հատ	7.500 ֆր.	,,	150.000 ֆր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ — ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Quai de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առտուան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
15 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյն թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Պարսկա – կովկասեան Հայր. Միութեան
8 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ
Նկատի ունենալ այս թուականը:

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քննէրներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄՊԱԶ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:
Ամիսը՝ 15 ֆրանք:

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis–Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը ստանձնէ իր քով խնամել փոքր երախայ մը հինգ տարեկանէն վեր: Երախան կրնայ յաճախել տեղւոյն ֆրանսական վարժարանը որ կը գտնուի անտառին մէջ եւ օժտուած է մանկավարժական վերջին մեթոտներով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Օր. Խանճեանի, 5, Ave. Payret – Dortail, Plessis–Robinson, (Seine).

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ, տէր եւ տիկին ընկ. Յ. Գալայճեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին ՍԱՌԻԿ ՄԱԹՈՅԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ Օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Երուանդ Ցարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան
Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տարականներուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ,— Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Ց. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ չորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք:

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

Վարձու յարկաբաժիններ

ՎԱՐՁՈՒ Է Սէն Միշէլի եւ Օտէոնի մօտ յարկաբաժին մը, 7 փիէս, ընակարան եւ միեւնոյն ատեն գործատեղի ըլլալու յատկութեամբ, պայ 9 տարի, կեդրոնական ջեռուցիչ, լոգարան, ելեկտրականութիւն, sonnerie, պաղ պաղ եւ տաք ջուր սենեակներուն մէջ:

Տարեկան վարձք 4000 ֆր.: Սենեակներու կարգուսարքի եւ զանազան զետեղման համար ծախսուած 25.000 ֆր.ի փոխարէն կը պահանջուի 10.000 ֆր. ստակ: Այցելելու եւ բանակցելու համար հեռաձայնել PIGALLE 67—69, ժամը 9—12 եւ 14—19:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ անուշ օղին

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու
EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09-95
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

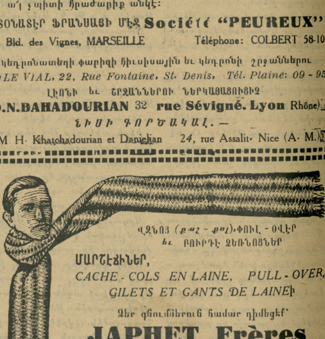

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ
եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ
ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER,
GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis
Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբենեանց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի: Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրատոներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով և հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը «Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեմանաքի կողմէ, քովերը 3ական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարները:

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50:

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Գույաճեան, Շարվիէօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ՚Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալեքսանդրիա՝ Պ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Ապէտեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Խ. Ազնաւուրեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Քէօսէեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօշխանեան, Հալէպ՝ Խորէն Գըրք – Տօքթ. Պաղտատ՝ Խորէն Անտոնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Քան. Գ. Կարապետեան, Ապատան՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն «Նոր Օր», Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատունները:

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ՚ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : Clacière 15 – 70

Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշներ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 21 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2657

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ «ՍԱԼԹԱՆԱԹ», ՈՉ ԱԼ ՄԱՐՋԱՆՔ

»»»· ·«««

Շատ հեռուները չերթալու համար, յիշենք թէ մասնաւորապէս 1934 յուլիս 25էն ի վեր, այս էջերուն վրայ պարբերաբար կ'արծարծենք հայ բանուորներու պաշտպանութեան խնդիրը:

«Ո՞ւր դիմեն», կը հարցնէինք այդ օրը, հարեւանցի նշանակելով անճար բանուորներու պարագան.—

1. Մարդիկ որ գործ կը փնտռեն եւ չեն գտներ:

2. Ուրիշներ որ արժանի են գործազրկութեան նպաստի, բայց կը մերժուին:

3. Դեռ ուրիշներ որ յանցանք մը գործած, օրինական թերութեան մը մէջ բռնուած են եւ իրաւունք չունին աշխատելու:

4. Հարիւրաւորներ, որ տարիներէ ի վեր իրենց գլուխը քարին կը զարնեն, անկանոն թուղթերու պատճառով:

5. Վերջապէս աւելի դժբախտներ, որոնք Ֆրանսայէն հեռանալու հրաման ստացած են:

Այնուհետեւ ուրիշ հոգեր ալ ծագեցան, որոնք արձանագրուած են օրը օրին: Մեր պարտքն եղաւ ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին, արթուն պահել հանրային կարծիքը եւ գործի մղել համապատասխան օրգանները:

Մենք յաւակնութիւն չունինք մոգական դարման մը գտնելու, եւ ամէնէն աւելի կը մտանանչէինք ծրագրեալ, կազմակերպուած եւ հաւաքական աշխատանքի անհրաժեշտութիւնը:

Մարսէյլի դէպքէն վերջ, երբ աւելի պղտորեցաւ մթնոլորտը, կրկին եւ կրկին յիշեցուցինք սթափիլ եւ գլուխ գլխի տալ: («Զաւ-
րաշուք հով մը կը փչէ...», 13 հոկտ.):

Նոյն ազդարարութիւնը պարբերաբար, երբ, անտեսական տագնապին հետ, կը ծանրային Ֆրանսայի ներքին վէճերն ալ, յանդելով դահլիճի փոփոխութեան:

Ճիշդ մէկ ամիս յետոյ, նոյեմբեր 13ին, յատկապէս յիշեցուցինք հաւաքական ձեռնարկի մը պահանջը, երբ նոր վարչապետը յանձնախումբ մը կը կազմէր, ծրագիր մը կազմելու համար օտար բանուորներու սահմանափակման մասին:

Այդ օրերուն էր որ իմացանք թէ խորհրդակցութիւն մը կատարուած է Բարեգործականի գրասենեակին մէջ, մասնակցութեամբ երկու «Օֆիս»ներուն եւ ուրիշ միութեանց, յուշագիր մը ներկայացնելու համար կառավարութեան:

Դժբախտաբար, դեռ որ եւ է զեկոյց հաղորդուած չէ մամուլին, ոչ այդ խորհրդակցութեանց եւ ոչ ալ խմբագրուած յուշագրի մասին, որպէսզի կարելի ըլլար որոշ գաղափար մը կազմել:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ լաւ է խմբագրուած յուշագիրը: Կը հաւատանք:

Բայց, յուշագիրը բոլոր անցեալ եւ ներկայ պատմութիւններէն դուրս, անոնց գլխուն վերեւ, կը պարունակէ՞ թանձրացեալ փաստեր, չօշափելի եւ համոզիչ թուանշաններ, որպէսզի որ եւ է նախարարի համար պարզ ըլլայ մեր կացութեան պատկերը:

Մենք ոչ մակաբոյծներ ենք այս երկրին մէջ, ոչ ալ բեռ:

Իբրեւ փախստական եկանք — իրենք սոխուեցան բանալ դուռները — եւ քանի մը տարի չանցած, հազարաւոր անտեսութիւններ հաստատեցինք, թէ առեւտրական շարժում ստեղծելով եւ թէ բազմազան տուրքեր վճարելով:

Իսկ մեր բանուորները իրենց արիւն-քրտինքը ծախու հանեցին ողորմելի գիներով, եւ այնպիսի գործերու մէջ որոնցմէ մինչեւ այսօր ալ խոյս կու տայ տեղացին:

Այս գիտակցութիւնը կը զօրացնէ մեր թեւերը, կուռ փաստերով հիմնաւորելու համար մեր դատը, որ զանցառելի պարագայ մը կը կազմէ ընդհանուր տագնապին մէջ:

Յուշագիրէն անկախ, մասնաւոր խօսակցութիւն մը նախարարական յանձնախումբի նախագահին հետ, մեծապէս օգտակար պիտի ըլլար: Պայմանաւ որ թուանշաններով խօսէինք,— ի՞նչ կը ներկայացնենք իբրեւ բանուոր, իբրեւ գործատէրկ, իբրեւ եկամուտի աղբիւր եւն.:

Մենք այն տպաւորութիւնն ունինք թէ խորհրդակցական ժողովը քիչ մը շատ է տարուած «սալթանաթ»ով եւ տիրաբար չէ կապուած գործին:

Այլապէս, ինչո՞ւ այսքան պիտի ձգձգուէին շատ մը նախնական աշխատանքներ:

Ամէն օր որ պարապ կ'անցնի, կորուստ մըն է թանկագին պատեհութեանց: Եւ անհրաժեշտ է, գոնէ այս առթիւ, մէկդի դնել «ամաթէօր»ի հոգեբանութիւնը, որովհետեւ պատահական փորձանք մը չէ որ կը դիմաւորենք, այլ տեւական հոգ մը:

Յետոյ, մէկ օրէն միւսը անակնկալներ կրնան պատահիլ, ինչպէս եղաւ Մարսէյլի մէջ:

Մենք չծածկեցինք մեր ուրախութիւնը, Փարիզի մէջ գոյացած համաձայնութեան մասին: Բայց, սկզբունքի համաձայնութիւնը ամէն բան չէ, եւ անսավարի ձեւերով կացութիւն չի դարմանուիր:

Ահաւասիկ Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը գործի ձեռնարկեր է գնահատելի փութաջանութեամբ, եւ դիմումներ կը կատարէ: Բայց չէ՞ որ Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու ճակատագիրն ալ Փարիզի կապուած է: Այս քաղաքին մէջ կատարուած աշխատանքներէն եւ ձեռք բերուած արդիւնքէն կախում ունի միւս բոլոր ձեռնարկներուն յաջողութիւնը:

Այս առթիւ, անհրաժեշտ է, նաեւ, լսել բուն իսկ բանուորներու ներկայացուցիչները:

Այդ է լաւագոյն միջոցը, միեւնոյն ատեն կանխելու համար անպատասխանատու կամ տաքարիւն մարդոց մարզանքները, որոնք երբեք նպաստելի չեն կրնար ծառայել, մանաւանդ ներկայ պարագաներուն մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգ. Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— ∞ —

Կ'ՈՐՈՇՈՒԻ ԳՈՐԾԵԼ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ.— Հայ գործազուրկներուն թիւը հազարի կը մօտենայ: Եթէ իւրաքանչիւր ընտանիք հաշուենք 4 – 5 անդամ, կ'ունենանք 4 – 5 հոգի՝ անստուգութեան մատնուած:

Երկար ատենէ ի վեր, բազմաթիւ ընտանիքներ գործազրկութեան նպաստով կ'ապրէին, կէս – կուշտ, կէս – անօթի: Առաջնորդարան դիմողներու վիճակը աննկարագրելի է: Ազգ. վարչութիւնը կարելին կը փորձէ, ելք մը գտնելու համար: Ընտանիքներ կան որոնք բարին լայն առումով անօթի են: Օրուան միակ խօսակցութիւնը գործազրկութեան նպաստի դադարումն է: Մարդիկ վաղուան հեռանկարէն շշմած՝ կը թափառին փողոցէ փողոց, միայն մէկ հարցում հոլովելով.— Ի՞նչ պիտի ունենանք վաղը:

Օրը օրին կը հաղորդեմ բոլոր տեղեկութիւնները, ի հարկին հեռագրով կամ հեռախօսով:

Այս առթիւ կը խնդրուի միշտ յիշեցնել որ մեր բանուորները զգուշանան անտեղի ցոյցերէ, չդժուարացնելու համար պաշտօնական մարմիններու աշխատանքը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 նոյ. (Յառաջ).— Ինչպէս ծանօթ է, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էր բոլոր հայրենակցական միութիւնները, 18 նոյեմբերին, միասնաբար խորհրդակցելու, դարմաններ ու ծրագիրներ մշակելու համար, զանազան այժմէական եւ կարեւոր հարցերուն շուրջ:

Այսպէս, այս հրաւէրին պատասխանած էին գրեթէ բոլոր հայրենակցական միութիւնները իրենց ներկայացուցիչներով: Յիշենք քանի մը անուններ, Քղիի, Տարօն – Տուրուբերանի, Զարասանձաքի, Սալնոյ Ձորի, Բալուի, Վասպուրականի, Քէսրիկի, Եղկատի, Հաճնոյ, Բարձր Հայքի, Բալու քաղաքի, Չմշկածաքի, Ուրֆայի, Թօմարզայի, Կեսարիոյ Թաշխանի, Պոլսեցիներու հայրենակցական միութիւնները: Եղեգիի վերաշինութեան միութիւնը, Խարբերդի եւ յարակից գիւղերու երիտասարդ միութիւնը, Խարբերդի Եղեգի գիւղի Յառաջդիմասէր Միութիւնը, Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղի ուսումնասիրաց ընկերութիւնը եւ ուրիշ զանազան կազմակերպութիւններ:

Սրահը նեղ կու գար ներկայացուցիչներուն համար:

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետը, Պ. Սուրէն Արզումանեան, բացաւ ժողովը, մանրամասն յիշելով բոլոր ձեռնարկները զորս կատարեցին համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, եւ այն բոլոր գործերը որոնք պիտի կատարուին յետագային:

Յիշեց զանազան կարելիութիւններ, եւ անոնց կողքին դժուարութիւններ: Ապա շեշտեց.

— «Սիրելի ներկայացուցիչներ հայրենակցական միութեանց, շնորհակալ ենք, որ մեզ պատուեցիք ձեր ներկայութեամբ, եւ այսպիսով մեզի եռանդ տուիք: Մենք ձեզ կանչեցինք հոս, որպէսզի միասնաբար դարման մը խորհինք, այս տարագիր բազմութիւններու համար, մօտենանք իրարու, եւ ճանչնանք իւրաքանչիւրին իրաւունքն ու պարտականութիւնը: Մենք ձեր աջակցութեան պէտք ունինք»:

Մանրամասն տեղեկատուութենէն յետոյ, կազմուեցաւ ժողովի օրակարգը:

Զմռնամ յիշել, որ հայ անգործներու տրուած նպաստի դադարումը կը զուգադիպէր այս ժողովին: Որով, ժողովը ստացաւ աւելի կարեւոր հանգամանք: Տարբեր խնդիրներու համար սարքուած այս խորհրդակցական ժողովը օրակարգ անցուց նաեւ այս հարցը, որ ամէնէն կարեւորն է:

Ուրեմն, ժողովի օրակարգն էր,

ա) Անգործ բանուորներու նպաստին դադարումը: բ) Անկանոն ինքնութեան թուղթ ունեցողները: գ) Պ. Սահաթճեանի քով գտնուած 13.500 ֆրանք ազգային գումարը: դ) Դպրոցի հարց: ե) Ազգ. տուրքի խնդիր:

Ամէնէն սախրողական հարցին՝ նպաստի դադարման մասին, ժամը 3.30էն մինչեւ 6, տեղի ունեցան տաք եւ յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ: Զանազան միութեանց ներկայացուցիչները արտայայտուեցան եւ իրենց տեսակէտները մէջտեղ դրին: Ամէնուն բաժնը կարելի է մէկ բառի մէջ ամփոփել,— ԴԱՐՄԱՆ, ԴԱՐՄԱՆ: ԱՅՍ ԱՆԱՐԴԱՐ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՄԻԱՍՆԱԲԱՐ, ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է»: *Ոմանք յարմար դատեցին, Ազգ. Միութեան կողքին կազմել առանձին յանձնախումբ մը, այս գործով զբաղելու համար, իսկ ուրիշ ներկայացուցիչ մը առաջարկեց որ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը միանայ կարմիր սէնտիքայի մէջ գործող բանուորական յանձնախումբին հետ, որպէսզի միացեալ ճակատով յառաջ երթայ գործը:*

Ժողովականներու մեծամասնութիւնը դատապարտեց այս քայլը, համարելով վտանգաւոր, քանի որ սէնտիքան ամէն բանէ առաջ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ:

Հարցը քուէի դրուելով, մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ ազգ. իշխանութեան թողուլ այս խնդիրը, որպէսզի վերջացնէ իր աշխատանքները:

Եւ բոլորը համաձայն գտնուեցան որ ամէն միջոց փորձուի, մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Երկրորդ հարցն էր անկանոն թուղթ ունեցողներուն խնդիրը: — Հրաչեայ
ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը թողունք այդ մասը, ինչպէս եւ ուրիշ տեղեկութիւններ:

❂❂❂❂❂❂❂❂❂❂❂

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ *բացուեցաւ երէկ Փէշթայի մէջ, մասնակցութեամբ 15 կառավարութիւններու: Այս պետութեանց մնայուն ներկայացուցիչներէն զատ, ուրիշ երկիրներ ալ մասնաւոր պատուիրակներ ղրկած են: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է երկու տարի եւս երկարաձգել ներկայ համաձայնութիւնը, մեղմացնել արտածման սահմանափակումները եւն.:*

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐԸ--ՆՈՒԱԶԵՑՆԵԼ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

»»»· ·«««

Նոր արտօնագիր չպիտի տրուի

Աշխատանքի նախարար Պ. Ժաքիէ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ իր ծրագիրներու մասին.

— Առաջին հոգս եղաւ քննել գործազրկութեան խնդիրը, սուր եւ ցաւոտ խնդիր մը, քանի որ անարդարօրէն ապրելու միջոցներէն կը զրկէ մեծ թիւով հայրենակիցներ: Արագօրէն ուսումնասիրեցի խնդիրը, լուծում մը գտնելու համար անյապաղ: Այս հարցին ամէնէն կարեւոր երեւոյթներէն մէկը, որ արդարօրէն կ'ըզբաղեցնէ հանրային կարծիքը, ֆրանսացի բանուորութեան պաշտպանութիւնն է եւ աստիճանաբար հեռացումը օտար բանուորութեան: Այսօր մեր երկրին մէջ կան 800 000 օտար բանուորներ, բաժնուած բոլոր արհեստներուն մէջ, որոնք կը խնդրեն աշխատանքի շուկան, նիշդ այն պահուն երբ այնքան Ֆրանսացիներ գործ կը փնտռեն: Անշուշտ հարկ է խոստովանիլ թէ այս օտար բանուորներուն թիւը մեծապէս նուազած է 1930էն ի վեր, երբ կը հասնէր 1,300,000ի: Բայց տակաւին անբաւական է այս նուազումը: Արդէն իսկ միջոցներ կը խորհինք: Ուրբաթ օր զանազան առաջարկներ ներկայացուցի նախարարական այն յանձնախումբին որ պաշտօն ունի ուսումնասիրելու այս խնդիրը: Յանձնախումբը միջոցներ փնտռեց արագօրէն եւ արդիւնաւորապէս ապահովելու համար օտար բանուորներու կրճատումը եւ սահմաններու աւելի սեղմ հսկողութիւնը: Ես որոշած եմ շատ խիստ վարուիլ օտարներու աշխատանքի արտօնագիր տալու գործին մէջ: ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ, ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ, ԱՅԼԵՒՍ ՈՐ ԵՒ Է ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ ՊԷՏՔ ՉԷ ՏՐՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆՈՂ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ: Իսկ անոնք որ արդէն Ֆրանսա կը գտնուին եւ աշխատանքի վաւերացեալ պայմանագրութիւն մը ունին, անոնց արտօնագրի նորոգումը պիտի կատարուի յստակօրէն որոշուած եւ խստօրէն սահմանափակուած պայմաններու մէջ: Յետոյ, իւրաքանչիւր ձեռնարկի մէջ, օտար բանուորներու համեմատութիւնը պէտք է կրճատուի զգալապէս: Այսօր ճարտարագործութիւններ կան որոնք հարիւրին 80 օտարական կը գործածեն: Անթոյլատրելիքան է այս եւ պէտք է դադրի: Դեռ աւելին. ես վայր մը գիտեմ ուր օտարազգիներու համեմատութիւնը ֆրանսացի բանուորներու կրկնապատիկն է, մէջն ըլլալով սահմանամերձ շրջաններու բնակիչները: Այս զեղծումն ալ պէտք է դադրի: Մէկ խօսքով, որոշած ենք Ֆրանսացի բանուորին պաշտպանութեան գործին գտնել կորովի եւ արի լուծումներ, որոնց եւ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքներուն շնորհիւ Ֆրանսացիք պիտի կրնան վստահ ըլլալ թէ օտար բանուորներէն վերջը միայն պիտի կրեն հետեւանքները տագնապի մը որ կ'երկարաձգուի եւ որ շարունակ ծանրացաւ վերջին ժամանակներս:

⁂ Պ. Էռիօ, որ Լիոն կը գտնուի, իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ քաղաքապետական խորհուրդի ժողովին մէջ.

— Քանի մը ժամէն նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնեմ մեր ծրագիրը՝ ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան մասին: Այս պահուս Ֆրանսայի մէջ կը գտնուին 350,000 ֆրանսացի գործազուրկներ (ամբողջական) և 840,000 օտար բանուորներ: Հարկ է կարգի դնել մեր տունը: Մենք չենք ուզեր շատ բիրտ միջոցներ գործածել օտար բանուորներուն դէմ, բայց անհրաժեշտ է որ ուժ տանք մերիններուն: Կը կարծեմ թէ կառավարութիւնը քանի մը ժամէն պիտի ընդունի մեր առաջարկած միջոցները: Մեր ծրագիրը կը նախատեսէ հարցին բոլոր երեւոյթները: Օտար բանուորութեան մ․․ռաքերեալ օրէնքը շատ մը բարեփոխումներու կը կարօտի:

Պ. Էռիօ այս առթիւ յայտնեց թէ հացին գինը լուրջ անկում մը կրնայ ունենալ միայն այն ատեն երբ ցորենի հրապարակը գտնէ իր նախկին ազատութիւնը: Մինչ այդ, Լիոնի մէջ հացին գինը հինգ սանթիմ պիտի զեղչուի այս շաբթու:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿՐՆԱՅ 5-6 ՄԻԼԻՈՆ

Զինուոր հանել զօրաշարժի ատեն

—·—

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՅՈՅՑԻ ՏԵՂԵԿԱԲԵՐԻՆ ԴՂՐԴԱԳԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արմ. ընկերվ. երեսփոխան մը, Պ. Աուշէնպօ, որ զինուորական ելմտացոյցի տեղեկաբերն է երեսփոխաններուն բաժնեց իր տեղեկագիրը: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ տեղեկագիրը ջախջախիչ փաստեր կը պարունակէ Գերմանիոյ վերազինման մասին: Այսպէս, տեղեկաբերին տուած թիւերուն համաձայն, 1934ի աշնան Գերմանիոյ մնայուն զինուորները կը ներկայացնեն հետեւեալ ուժը.— Բուն բանակը՝ 300,000, *զինուորութեան ընդունակ ոստիկանութիւնը՝* 100,000, *օժանդակ ուժեր՝* 80,000: *Գումար՝* 480,000 *զինուոր:*

1935ին այս ուժը պիտի բարձրանայ առնուազն 600,000*ի, հետեւեալ համեմատութեամբ.— Կանոնաւոր բանակ՝* 400,000 (*առանց հաշուելու օդային ուժը*), *զինուորցու ոստիկանութիւնը՝ հարիւր հազար, օժանդակ ուժեր՝ հարիւր հազար: Այս մնայուն բանակին վրայ պէտք է աւելցնել հետեւեալ զինուորները, որոնք կազմ եւ պատրաստ են անմիջապէս դրօշի տակ առնուելու.*

— պահեստի զինուորներ (բանակէն արձակուած) 300,000, *երիտասարդ պահեստիներ (հիթլէրական շարքերէն եւ պարտաւորիչ աշխատանքի ճակատէն)* 400,000, *տարեց պահեստիներ (նախկին ռազմիկներ, 35 – 45 տարեկան) 1 միլիոն* 400,000, *կէս – զինուորական կազմակերպութիւններէն պաշտպան վաշտեր՝* 100,000 *գումար՝* 4,900,000: *1935ի մնայուն զինուորներն ալ հաշուելով*
ներ՝ 100,000 *գումար՝* 4,900,000: *1935ի մնայուն զինուորներն ալ հաշուելով* (600,000), *համագումար* 5,500,000 *զինուոր, որոնք զօրաշարժի կրնան ենթարկուիլ քանի մը օրուան մէջ: Տակաւին կարելի է հաշուել սահմանամերձ շրջաններու կամաւորները: Տեղեկաբերը կ'ըսէ թէ գերմանական օդագնացու –*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ - ՃԱՓՈՆԻ ԴԻՐՔԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով մենք տեսանք Թէ՝ Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգները ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն յառաջիկայ ծովային խորհրդաժողո–վի ընԹացքին:

Այժմ տեսնենք նաեւ Ճափոնը, որը հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր ուժերն ու յաւակնուԹիւնները եւ որ Թէ՛ իր ճարտարարուեստով եւ Թէ իր ցամա–քային ու ծովային ուժերով կը փոր–ձէ հասնիլ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի:

Ճափոնի դիրքը, ծովային խորհր–դաժողովին առջեւ, շատ յստակ ու որոշ պիտի ըլլայ: Կարելի է ըսել՝ ա–ւելի որոշ քան՝ միւսներունը:

Ան, ամէն բանէ առաջ, մէկ ձգտում ունի,— Անգլիոյ նաւատորմին հաւա–սար նաւատորմ ունենալու իրաւուն–քը ձեռք ձգել: Որով, կը ջանայ ամ–բողջովին փոխել «համեմատուԹեանց» այն դրուԹիւնը զոր հաստատեր էին Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի խորհրդա–ժողովներուն մէջ, այնքան մեծ ճի–գերով:

Ճափոնի այս ձգտումը զինուորա–կան ու քաղաքական ի՛նչ նպատակներ ունի:

Պատասխանելու համար այս հար–ցումին, հարկ է արագ ակնարկ մը նետել Ճափոնի ծովային խարիսխնե–րու կացուԹեան վրայ. որովհետեւ այդ կացուԹիւնը բանալին է Ճափոնի, ինչ–պէս նաեւ ուրիշ պետուԹեանց ծովա–յին քաղաքականուԹեան բացատրու–մին:

Ճափոն խարիսխներ չունի Խաղա–ղական ովկիանոսի արեւելեան մասին մէջ: Բայց արեւմտեան մասին մէջ, այն ճամբաներուն վրայ ուր կը մի–նան Ճափոնական կղզիները՝ ասիա–կան երկրամասին, Ճափոնի ծովային ուժերու դիրքերը կը հիմնուին խա–րիսխներու բացառապէս զօրեղ դրու–Թեան մը վրայ:

Նախ, հոս կը գտնուի Ճափոնական կղզիներու (Սաւէպօ, Մայտուզուրու, Քուրէ եւ Օսքա) առաջնակարգ խա–րիսխներու հռչակաւոր քառանկիւնը: Անկէ անդին կուգայ ամբողջ ցանց մը՝ շատ մը երկրորդական խարիսխ–ներու՝ տարածուած մասամբ այն կղ–զիներուն մէջ որոնք կը գտնուին Ճափոնի եւ իր ասիական երկրամա–սին միջեւ ու մասամբ իր երկրամա–սերուն մէջ, — Օմինաթօ, Մաքուն, (Փիքատորեան կղզիներ), Ռիօ – Իւն (Նախկին Փորթ–ԱրԹուր), Ասօուրի, Կէյիու, Մուրօրան, Նացէ, Եաքօշի եւայլն:

Բոլոր այս խարիսխները, ունենա–լով բաւական զինուորական ուժեր, կ'ապահովեն Ճափոնի, Չինաստանի եւ Քորէայի միջեւ հաղորդակցու–Թիւնն ու կապը, եւ, հետեւաբար, կը մերձենան այն վայրերուն, ուր կը գտնուին Ճափոնի համար այնքան ան–հրաժեշտ հում նիւԹերը,—մանաւանդ պատերազմի ատեն:

Միացեալ Նահանգներու ծովային ուժերը որ եւ է ձեւով չեն կրնար վը–տանգել այդ հաղորդակցուԹիւնը, քանի որ, անոնք, ինչպէս ըսինք նա–խորդ յօդուածով, փաստօրէն զուրկ են որ եւ է խարիսխէ՝ Խաղաղական Ովկիանոսի արեւմտեան մասին մէջ: Իսկ Անգլիոյ կողմէ վտանգ մը կրնայ գալ միմիայն ԹեԹեւ նաւերու գործո–ղուԹեամբ մը, որ իբրեւ խարիսխ պի–տի ունենայ Հօնկքօնկը: Մեծ մարտա–նաւերը, որոնց խարիսխն է Սինկա–փուրը, պիտի չկարենան գործողու–Թիւններ կատարել, որովհետեւ մեծ է տարածուԹիւնը՝ հարաւային եւ արեւելեան – չինական ծովերուն մէջ (Սինկափուրէն Շանհայ 14,000 ծովային մղոն): Իսկ երբեք չեն կը–նար գործել ճափոնական ծովուն մէջ:

Ճափոն, հակառակ Ուաշինկթընի դաշնագրին արգելքին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման, որոնք կ'արգիլեն որ եւ է ծովային խարիսխ շինել եւ յիշեալ կղզիները ամրացնել, — այդ խարիսխներուն մէջ կը շինէ ԹեԹեւ զինուորական նաւեր, ինչպէս նաեւ օդակայաններ: Նման խարիսխ–ներ շինած եւ ամրացումներ արդէն իսկ կատարուած են Քոոսլ, Մալա–քայ եւ Սայփան (Մարիանեան խումբէն) կղզիներուն մէջ: Պանինեան կղ–զիներուն մէջ կը գտնուի Ախտասվա–րա խարիսխը որ շատ լաւ ամրացուած է: Ճափոն, ամրացնելով այս կղզե–խումբը, կ'ուզէ ոչ միայն եւ կամ ոչ այնքան պաշտպանել զանոնք որ եւ է յարձակման դէմ՝ արեւելքէն կամ հա–րաւէն, այլ՝ կը ջանայ կտրել Միաց. Նահանգներու կապը՝ ասիական եր–կրամասերու եւ Խաղաղականի արեւ–մտեան մասին ամերիկեան հողերուն հետ,— Փիլիպեաններն ու Հաւայ: Մինչ փելին, Պանինեան եւ Մարիան–եան կղզիները, որոնք տարածուած են միջօրէական ուղղուԹեամբ, այդ հա–ղորդակցուԹիւնները կը կտրեն լայն–քին, Քարօլինեան եւ Մարշալ կղզի–ները, որոնք արեւմուտքէն արեւելք են տարածուած, անոնց վրայէն կ'անցնին Ֆլանկէն: Աւելին. այս կղ–զիները կրնան ծառայել իբր գործո–ղուԹեան խարիսխներ՝ ճափոնական ԹեԹեւ ուժերուն՝ յածանաւերուն եւ ընդծովեաններուն համար, որոնք գոր–ծողուԹեան մեծ արագուԹիւն ունին ու պէտք է գործեն ընդդէմ ամերի–կեան ծովային հաղորդակցուԹեանց՝ Հաւայի ինչպէս նաեւ Ալասքայի հետ:

Այս կերպով, ուրեմն, այս կղզինե–րու ամրացումը ճափոնական ռազմա–գիտուԹեան համար ոչ Թէ պաշտպա–նողական, այլ շատ գործօն ու յա–ռաջընԹաց նպատակի մը ծառայող ծրագիրին կը յենու: Այս բոլորին եզ–րակացուԹիւնը պարզ է. — Ճափոնը իր տարմիղին ուժը հաւասարեցնելով Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ծովային ու–ժերուն եւ ձեռք ձգելով ռազմագիտո–րէն շատ նպաստաւոր դիրք մը՝ Խա–ղաղականի արեւմտեան մասին մէջ, ապահոված կ'ըլլայ ինքնիշխանու–Թիւն մը՝ այդ գօտիին մէջ:

Իսկ ասիկա կը նշանակէ, նախ, Ճա–փոնի հողային ապագայ ընդարձա–կումներուն համար կարելիուԹիւններ ստեղծել (ի վնաս չինական հողերուն), ու նոյն պատեհուԹիւնները ապահովել ասիական երկրամասին վրայ ճափո–նական յառաջխաղացման, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ դէմ պատերազմի մը պարագային:

Խաղաղականի այդ գօտիին մէջ Ճափոնի տիրակալուԹիւնը միանգա–մայն կը նշանակէ դիւրացնել, Ամե–րիկայի հետ պատերազմի մը պարա–գային, ճափոնական ծովային ուժե–րու կողմէ յարձակման գործողու–Թիւն մը ամերիկեան գերիշխանու–Թեան ենԹակայ հողերու, եւ, առա–ջին կարգին՝ Փիլիպեաններու եւ Հաւայի, իսկ յետոյ՝ ԱլէուԹեան եւ Ալասքա կղզիներուն վրայ:

Խնդիր է Թէ, Ճափոնի ծովային քա–ղաքականուԹեան վարիչները պիտի համաձայնի՞ն որ եւ է զիջումի՝ հա–ւասարուԹեան մասին իրենց առաջար–կին մէջ: 1932ին, Ժընեւի զինաԹա–փուԹեան խորհրդաժողովին, ճափո–նական պատուիրակուԹիւնը առաջար–կեց հետեւեալը,—մարտանաւերու եւ յածանաւերու մասին Անգլիոյ, Ամե–րիկայի եւ Ճափոնի միջեւ գոյուԹիւն ունեցող 5—5—3 համեմատուԹիւնը փոխել եւ ընել 11—11—8: Միանգա–մայն, սակայն, հաւասարացնել ԹեԹեւ ուժերու տեսակները, որով՝ Ճափոնի համար Լոնտոնի չափը աւելցնել (ա–ռաջարկը նախատեսէր երեք պետու–Թիւններէն ամէն մէկին համար 150 հազարական Թոն յածանաւերու, 150 հազար Թոն ականակիրներու եւ 75000 Թոն ընդծովեաններու, մինչ Լոնտոն–եան չափով Ճափոնի մասին հետեւ–եալը ճշդուած է,— 100.500 յածանա–ւերու, 105.500 ականակիրներու եւ 52.700 ընդծովեաններու): Ճափոն մի–անգամայն կը պահանջէր բոլորովին վերցնել սաւառնակները որոնք իր չահերու տեսակէտէն ամենավտան–գաւոր նաւերն են, քանի որ անոնք կը նուազեցնեն արժէքը իրեն համար շատ նպաստաւոր ազդակին՝ հեռա–ւոր տարածուԹեան:

Ճափոնական առաջարկը կը նախա–տեսէր, նաեւ, բոլոր ծովային տարա–ծուԹիւնները բաժնել անջատ գօտի–ներու, որոնցմէ ամէն մէկը ծառայէ որպէս տեսակ մը «ազդեցուԹեան շրջանակ»՝ այդ տեղի պետուԹեանց ծովային ուժերուն: Այս առաջարկը կրկին սեղանի վրայ է: Ուաշինկթընի Ճափոն դեսպանը, որ Ամերիկայի ա–ռաջարկեց խաղաղականեան ուխտ մը կնքել, կ'ուզէր այդ ովկիանոսի ա–րեւմտեան աւազանը ճանչնալ իբրեւ ճափոնական ազդեցուԹեան շրջանակ, իսկ արեւելեան մասը՝ ամերիկեան: Ասիկա կը նշանակէ Ճափոնը ձգել «քակուած ձեռքերով»՝ Արեւելեան Ասիոյ երկիրներու տեսակէտէն, եւ անոր տալ ազատուԹիւն մը՝ չինական հողերու ապագայ գրաւման համար: Որով, ոչ Ամերիկայի եւ ոչ ալ Մեծն Բրիտանիոյ համար ընդունելի է: Եր–կու անգլեասաքսոն պետուԹեանց հա–մար նոյնքան անընդունելի է Ճափո–նի այս առաջարկը որով կ'ուզէ (Թէև դեռ անպաշտօն) բոլորովին վերցնել կամ նուազեցնել Սինկափուրեան խա–րիսխը, եւ Փիլիպեաններու, ինչպէս նաեւ Հաւայի ամրացումը սահմանա–փակելու մասին գոյուԹիւն ունեցող որոշումը երկարաձգել. ասիկա պի–տի նշանակէր Անգլիայէն ու Ամերի–կայէն պահանջել որ զինաԹափ ըլլան որ եւ է լուրջ ձեռնարկէ՝ իրենց ծայ–րագոյն արեւելեան իշխանուԹեանց պաշտպանուԹեանը համար ու ապա–տանել Ճափոնի բարեացակամու–Թեան՝ այդ հողերու մասին: Հետե–ւաբար, վստահօրէն կարելի է ըսել որ եԹէ Ճափոն պաշտօնական հան–գամանք տայ իր այդ առաջարկնե–րուն, կտրուկ կերպով պիտի մեր–ժուի:

Ատոր փոխարէն, Ճափոն պիտի մերժէ պահել — ինչպէս կը պահան–ջէ Ամերիկան — Լոնտոնի համեմա–տուԹիւնը՝ յածանաւերու եւ ականա–կիրներու մասին, ինչպէս նաեւ Ան–գլիոյ առաջարկը՝ ընդծովեաններու վերացման կամ նուազագոյն տարո–ղուԹեան իջեցման մասին:

Եւ որովհետեւ Ճափոն ապահով կը զգայ ինքզինքը, ապագայ պատերազ–մի մը Թատրին վրայ, իր ունեցած խարիսխներով, Թերեւս համաձայնի, մասամբ, Անգլիոյ այն առաջարկին, որով կ'ուզուի նուազեցնել զանազան դասի նաւերու ճշդուած չափերը: Իսկ Ամերիկա բուռն կերպով դէմ է ա–տոր: Բոլոր երեւոյԹները կը հաս–տատեն Թէ Ճափոն նախաձեռնուԹիւ–նը պիտի վերցնէ Ուաշինկթընի դաշ–նագիրը ժխտելու նախ քան յառաջի–կայ խորհրդաժողովի գումարումը:

Իսկ ասիկա պիտի նշանակէր որ ան վճռապէս կը մերժէ Ուաշինկթընի համաձայնուԹեան սկզբունքները եւ համեմատուԹեան դրուԹիւնը:

Ք.

ԱՆՏՈՒՆԻ ԿԵԱՆՔ.- ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Բ.

Ջանդակը կը հնչէ. սեղանատուն կ'իջնենք, նստած առընԹեր, դրեԹէ ի–րարու կպած, արմուկ արմուկի: «Մե–ղեդիներ»ն ալ հետս, անբաժան ըն–կերս այս օտար ու ծփուն քաղաքին մէջ:

Ակնոցաւոր ու միջին տարիքոտ մարդ մը որ հանդիպակաց կողմը նըս–տած է, կը հետաքրքրուի Թէ ինչերէն կը կարդամ: Կ'ըսեմ Թէ Հայ եմ եւ գիրքն ալ հայերէն: Եւ ահա, հար–ցումներու տարափը կը սկսի.

— Ի՞նչ եղաւ ձեր կառավարուԹիւ–նը:

— Սէվրի դաշնագիրով կառավա–րուԹիւնը Invalideի մէջ է, իսկ հայ–կականը Արարատի ստորոտ:

— Ի՞նչու...

— Ի՞նչու... որովհետեւ, երբ պա–տերազմը շահեցաք, ոսյն իսկ Հա–յոց մասնակցուԹեամբ, չուտով մոռ–ցաք ձեր փոքրիկ դաշնակիցը. հար–ցուցէք ձեր Պ. B.ին...

— Զարմանալի է:

— Այո՛, պարոն, նոյնիսկ շատ զար–մանալի:

Ու, դիմացէն Փրանսացած Իտալա–ցի մը որ Հրեայի կերպարանք ունի, անպատկառօրէն եւ սակայն իրաւա–ցի՝

— Սակայն, դուք ալ ձեզ կառա–վարող եւ գիտակից ազդ մը չէք ըլ–նաւ...

Արիւնը գլուխս կը ցատկէ, կը զս–պեմ ինքզինքս եւ չարժեր պատասխա–նել քեզի, կ'ըսեմ:

— ՆերողուԹիւն, Պարոն, ես ձեզ վիրաւորել չուզեցի, կ'ուզէ՞ք որ բա–ցատրեմ միտքս, կ'ըսէ ու լարուած կը սկսի նկարագրել մեր պատկերա–զարդ պատմուԹիւնը:

— Մարսիլիացի եմ եւ կ'ապրիմ 25 տարիէ ի վեր այն Թաղամասին մէջ ուր ամփոփուած է հայուԹեան չինա–կան տարրը: Տօմինիքէն, ՓրԹիթ Մա–ռի, Ռիւ Պէնիստ եւ Պէռնար տիւ Պուա: Այս փողոցներուն մէջ է որ 77 ազգեր երկրագունդին զանազան մա–սերէն հաւաքուած, իրենց բնակու–Թիւնը հաստատած են պանդոկներու եւ զանազան իջեւաններու մէջ: Բացի Հայերէն, ոչ Չինացին, ոչ Իտալացին, ոչ Արաբը, ոչ Սպանիացին, ոչ Ռու–սը, ոչ ՓորԹուկալցին եւ ոչ ալ Լե–հը եւ Ալպանացին, նոյն իսկ Հրեան իրենց զաւակները փողոցը չեն Թա–փած, այն ալ կեղտի մէջ: Բացի Հա–յերէն, որոնք երբեք ուրիշներու ի–րաւունքը յարգելու գաղափարը չու–նին, այս մարդիկը Փոնօներով եւ կամ արեւելեան նուագարաններով գրեԹէ ամէն իրիկուն, կը գինովնան, կը պոռան, կը ճչան եւ ի վերջոյ ալ փցուն խնդիրի մը համար կը կռուին: Ու, ասիկա, տեղի կ'ունենայ գիտէ՞ք ժամը քանիի՞ն, տասնէն վերջ, երբ ոչ ոք իրաւունք ունի խանգարելու իր դրացիին քունն ու հանգիստը: Ատոր համար է որ Արաբ մը եւ կամ Չինա–ցի մը ժամը 10ին կը սկսին բանալ ի–րենց պատուհանները եւ անլուր հայ–հոյուԹիւններով, «Assez! sale race»! կը պոռան:

Ձայն չեմ հաներ, ականներս կծր–տելով:

Տիկին մը, որ դառնուԹիւնս հաս–կցած էր, զգալով որ վիրաւորուած արժանապատուուԹիւնս պէտք էր դարմանել, խօսակցուԹեան կը մաս–նակցի ու ինձ դառնալով.

— Բայց, վերջապէս, պատասխա–նեցէք, Պարոն, կ'ըսէ:

— Այո՛, Տիկին, այս պարոնը որ քիչ առաջ Թաղի մը բնակչուԹեան տգեղ կողմերը ցոյց տուաւ, կը մոռ–նայ որ ազդ մը իր տեսածներով չեն դատեր: Ան մեր ժողովուրդին Թշ–ուառ եւ գործարաններու մէջ բԹա–ցած մասը տեսած է եւ Թերեւս ալ իր դասակարգի մարդիկը: Մենք ալ այդ հրջակայքը կ'ապրինք եւ սակայն միւս՝ յարկաբաժիններու բնակիչները չեն գիտեր Թէ մենք ո՞վ ենք, եԹէ դրան վրայ ազգանունս գրուած չըլլայ:

— Իրաւունք ունի պարոնը, կը ձայնեն չորս կողմէն:

Քաջալերուած կը սկսիմ բացատրել Թէ մենք Իտալիան Վիրգիլիոսով, Տանթէով եւ Կարիպալտիով կը ճան–չնանք եւ ոչ Թէ Նափոլիի ժողովուր–դով: Յաջողած էի տրամադրուԹիւն–ները բարեփոխել, ու ցոյց տալով դիրքը որ հացին չերտին քովն էր, Ռսկեդարէն մինչեւ Մայքըլ Արլէն, Մաքսուտեանէն մինչեւ Մամուրեան, Մախոխեանէն մինչեւ Լօրիս–Մելիքօֆ Հայոց պատմուԹիւնը կ'աւանդեմ...

Ձո՛ւր է սակայն, երբ կառավա–րուԹիւն չունիս, մարդ չես այս ա–նիծեալ աշխարհին վրայ...

Այսպէս աւարտեցաւ ճաշը. ես հաց չկերայ, այլ հացը գիս կերաւ: Ու, կը շտապեմ դուրս նետուիլ հեռանալ, երԹալ կամրջակին վրայ բոլորովին անձնատուր մռայլ մտածումներու, փշրուած նոյն իսկ ազգային արժա–նապատուուԹենէ կ'ուզեմ առանձնա–նալ, հեռանալ դիտող աչքերէ, հո–գեկան տառապանքս երկարելու հա–մար ու կը խորասուզուիմ ես իմ մէջս, ցեղիս մէջը: Ո՛չ մէկ լոյս, ո՛չ մէկ կարկառ, ո՛չ մէկ մխիԹարական ե–րեւոյԹ...

Մեր ճակատագիրը բաժնող ազգեր՝ կան, եւ սակայն, անոնցմէ ոչ ոք այնքան խեղճ զուրկ եղած է քան Հայը: Դարերու ստրկուԹեան անջն–ջելի կնիքը խարանուած է մեր հոգի–ին վրայ եւ դրամը Հայուն միակ ի–տէալը եղած է:

Կը մտածեմ որ, անէծք մը իջած է մեր վրայ եւ մենք այլասերածներ կրնանք արտադրել միմիայն: Պիտի չունենա՞նք արդեօք հպարտուԹիւնը որ հանճարի մը ծը–նունդով, ամբողջ ազդ մը, յարգան–քի կեցնէ ուրիշները:

Կը մտածեմ որ, դարերով կողք առ կողք ապրեցանք Ասորւոց, Բաբելացւոց, Պարսից, Վրաց, Աղուանից, Քրտաց, Յունաց, Հռովմայեցւոց, Թուրքին եւ Ռուսին, եւ սակայն, երբեք չկրցինք ճանչնալ մեր հարեւան–ները: Ոչ միայն չճանչցանք զիրենք, այլ ինքզինքնիս եւս չծանօԹացու–ցինք: Ու ասիկա երկրորդ եւ ամենա–զարհուրելի սխալն է մեր պատմու–Թեան:

Նաւը կը սահի, Ծիպրալթարը կ'ան–ցնինք եւ սակայն, ես անհետացող ազգերուն քաղաքակրԹուԹեան հետ–քերը կ'ընդնշմարեմ այդ ցից ու քար–քարուտ լերան վրայ: Աննիբալ իր փիղերով եւ Նեմրուդի այրուձիով այս տեղերէն անցաւ սասանեցնելու եւ կործանելու համար այն վիԹխարի կայսրուԹիւնը որ Հռովմինն էր: Այն վայրկեանին երբ Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի ջուրերը միացնող նե–ղուցը կտրեց, ան զգաց Թէ իր հօր՝ Ամիլքարի երդումը իրականացաւ: Եւ սակայն, պատմուԹիւնը կ'ըսէ որ որքան ռազմավար ու յաղԹական զօ–րավար, ան չեղաւ եւ չունեցաւ նոյն անողոք վճռականուԹիւնը յաղԹու–Թեան դափնեպսակը խլելու ու չարա–չար պարտուած գնաց մեռաւ իր հայ–րենիքէն՝ Կարթագենէն, հեռու Բիւ–Թանիոյ անշուք մէկ վայրին մէջ: Այո՛, ազգեր եղան որ իրենց արշա–ւանքներով մինչեւ օրս կոԹողներ կանգնեցին եւ իրենց հետ պատմու–Թիւնին ոսկի տառերով արձանագրե–ցին գալոց սերունդներուն համար:

Կրկին, այս նեղուցէն անցան Արա–բացիք, իրենց խալիֆաներով եւ ազ–նուականնժոյգներով երԹալ փշրելու համար Փուաթիէի ճակատամարտին մէջ եւ սակայն այսօրուան Իրլան–տան եւ Անտալուզիան հրաշալիքներ կը պարտին անոնց արշաւին:

Իսկ մենք, մենք Արարատէն մինչեւ Տաւրոս սրածեալ եւ ջարդուփշուր, կոտորուած ազգի մը արգահատանքը միայն ունինք մեր եւեւ...

Ց. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Աստամբուլ)

ՊԱՅՔԱՐ ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

— • —

Անցեալ երեքշաբթի օր, «Վաշխա–ռուԹեան դէմ», երեսփոխան Ֆրի–պուրկի նախագահուԹեան տակ հրա–պարակային ժողով մը գումարուելով, երկար խորհրդակցուԹիւններ կա–տարուեցան ներկայացուցիչներուն հետ: Այս առԹիւ ծանօԹ հռետորներ խօսք առին պաշտպանելու համար այն բոլոր տանտէրերը, որոնք կը հեծեն պարտքերու ծանր տոկոսնե–րուն տակ եւ կ'ապրին միշտ սպառնա–լիքի տակ, գործչափ ազատ կը ձգուին հետապնդում կատարող փոխատու ընկերուԹիւնները որոնք մէկ շաբա–Թէն միւսը կրնան աճուրդով եւ չնչին գինով ծախել տալ կալուածները:

Զօրս ժամ տեւող այս վիճաբանու–Թեանց իբր արդիւնք, միաձայնու–Թեամբ որոշուեցաւ հսկայական ցոյց մը կատարել յառաջիկայ դեկտ. 10ին Սալ Վակրամի մէջ, ճիշդ ժամը 8.30–ին: Այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք կը գտնուին նոյն կացուԹեան մէջ, անշուշտ պիտի ուզեն լսել իրենց շահերը պաշտպանող հռետորներն ու երեսփոխանները:

Հ.

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (49)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

»»» • • «««

Ճաշէն վերջ, խնդիրը դարձաւ Շու–շանի սիրահարուԹեան շուրջ: Նորէն, Պերօ Մազօն պաղատեցաւ.— Մի ը–ներ, աղջիկս, քանի որ անգամ մը ազատեցար այդ շուներէն, երկրորդ անգամ այդ երկաԹէ օղակը վիզդ մի անցըներ:

Շուշան առանց կարմրելու յայտա–րարեց.— ԵԹէ Մարգարը չուզէ ինծի հետ ամուսնանալ, ես ազատ եմ ու–զածս ընելու:

Խօսք առաւ Խամէն եւ ըսաւ.

— Իմ բախտակից ու դժբախտ քոյրիկ, դուն քու անտանելի վիճակիդ մէջ տեղի տուած ես անվայել սիրոյ մը, կը վստահեցնեմ որ դու հարա–զատ հօր մը զաւակ չես: Անգամ մը համատարած սարսափին մէջ ճմլուե–ցար արեւահար վարդի մը նման, մեր ոսոխի կրունկներուն տակ, հիմա որ բախտը քեզ ազատեց, ալ ինչո՞ւ կ'ու–զես նետուիլ նոյն փորձանքին մէջ: ԵԹէ նորէն Քիւրտ մը սպանել կ'ուզես, ի՞նչ պակասուԹիւն տեսար քու առա–ջին քիւրտ ամուսինէն, կամ ի՞նչ ա–ռաւելուԹիւն պիտի գտնես այս նոր առածէդ: Ոսոխը՝ ոսոխ է, միեւնոյն համն ու հոտն ունի: Գալով Մարգա–րին քու հետ ամուսնանալու խնդրոյն, բացարձակապէս սխալ ու վտանգաւոր է: Նախ որ Մարգար քեզ իբրեւ իր քոյրը ազատած է, իր ազային մէջ – նորդուԹեամբ: Հետեւաբար կարելի չէ որ եղբայր մը իր քրոջ հետ ամուս–նանայ: Երկրորդ, դուն ունիս քու քիւրտ սիրահարը, ան չպիտի Ներէ Մարգարին եւ կրնայ գնդակ մը բաժին հանել անոր. մոլորած քոյր, քիչ մըն ալ համբերէ եւ մի բաժներ այս տաքուկ մԹնոլորտէն: Ո՞վ ըսաւ Թէ ամպոտ երկինքը միշտ ամպոտ պիտի մնայ: Օր մը պիտի ծագի արեւը եւ չուքի նման պիտի անցնին այս դժ–բախտ օրերը, ողջ մնացողները պիտի դառնան իրենց ազդին գիրկը եւ պիտի արժանանան իրենց սիրելիներու գուրգուրանքին:

Ի պատասխան այս բոլորին, Շու–շան ըսաւ.

— Ես ամէն յոյս կտրած եմ, նոր ազդ ու սիրելիներ, տառնք բոլորը լմնցան: ԵԹէ այդ է ձեր վճիռը, մնաք բարով, ոչ ոք իրաւունք ունի իմ գոր–ծիս խառնուելու:

Եւ ձգեց դուրս գնաց:

Երեք օր վերջ, իր աղա Շէխօն 18 արծաԹ մէճիտ առնելով Համզայէն, Շուշանը կարգեց անոր հետ:

ԽԱՄԷԻ ՏՐԱԴԻՐԸ
ՄԵՐ ՓԱԽՈՒՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Առտուն երբ գործիքներս բացի ու սկսայ աշխատելու, Խամէն քովս եկաւ դարձեալ Թաց աչքերով: Իր ցաւերը փարատելու եւ մռացուԹեան տալու համար ըսի.

— Ես շատ կ'ամչնամ երբ դուն ա–սանկ կտրատած չորերով գիս տեսնելու կուգաս:

Պաղարիէն կերպով ըսաւ.

— Դուն գիս փորձի կ'ենԹարկես, երբ սիրտս սեւ է, վրաս ինչ կ'ուզէ ըլլայ, անօգուտ է: Տխուր է սիրտս, Մարգար, եԹէ մինչեւ օրս, քու ողջ ըլլալը եւ ո՞ւր ըլլալը գիտնայի, հը–րաշք գործած կ'ըլլայիր ինծի ոչ քիւրտ էրիկ, ոչ ալ անկէ ծնած տղայ — աղջիկ կը մխիԹարէ, այլ միայն ազդ, ազատուԹիւն: Մօտ օրերս մեր գիւղի կարաւանները Տիգրանակերտ կ'եր–Թան: Կ'երԹամ կրծախելու: Ես ալ կ'երԹամ կարաւանին հետ չամիչ ծախելու: Այս առԹիւ կ'իմանամ այն տեղի Հայե–րուն վիճակը, ամէն բան կը ստուգեմ եւ դառնալով կը պատմեմ քեզի:

Հինգ օր մնալէն վերջ, քիւրտ ա–մուսինը եկաւ ու Խամէն առնելով մեկնեցաւ իրենց գիւղը, Խըրէ:

×

Այս տարուբերումի մէջ, մտանք 1918 Թուականը: Քիւրտերը կը խօ–սէին Գերմանացիներու յաղԹելու մասին: «Փրատ»ները Մերտինի մէջ հայ որբեր կը հաւաքեն, հաց ու դրամ կուտան, կ'ըսեն:

Բան մը եղած է, բայց մենք չենք գիտեր:

Պերօ Մազոյին խօսեցայ եղածի մասին: Պատրաստուեցաւ, միացաւ կարաւանին եւ գնաց Մերտին: Կա–րաւանը դարձաւ, իսկ Պերօ Մազօն չկայ: Քիւրտերը ըսին.— Երբ Մեր–տին մտանք, Պերօ Մազօն շատ մը հայ բարեկամներ գտաւ ու անոնց հետ գնաց:

Բայց Ֆիտան (Մազոյի աղջիկը) կուլայ, կը բողոքէ: «Դուն մայրիկս շարժման մէջ դրիր, ով գիտէ գուցէ սպաննեցին»:

Նոյն իրիկունը Խամէն Տիգրանա–կերտէն եկաւ: Տուաւ տեղեկուԹիւն–ներ, Թէեւ այնքան լաւ չէ, բայց ա–ռաջուան նման ալ չէ: Հայ եկեղեցին վերաբացուած է, շատ մը հայ կիներ, աղջիկներ, որբեր հոն կը խնամուին: «Ուստի, նախորդ անգամուան ըսածիս պէս, ամէն բան պիտի պատրաստեմ, եկող շաբԹու կարաւանին սպասէ, երկուշաբԹի առտու Տէքոզէն դըր–նուէ: Երբ գիս տեսնես, հետեւէ կա–րաւանին: Գիշերը ուր որ հանգիստ ընենք հասիր մեզի, մնացեալը մի մտածեր»:

Որոշուած օրը Տէքոզէ եմ. կ'անց–նի կարաւանը, Խամէն անոնց մէջ է: Ես ալ կարաւանի ետեւէն կ'երԹամ:

Կէս օրին մօտ, Խանասօր անունով գիւղ մը հասանք: Ճամբան գիւղի մէջէն կ'անցնի: Երկու հեծեալ ոստի–կաններ դէմս կարեցին, իբրեւ փա–խստական զինուոր գիս կաշկանդեցին, կասկածելով հագուստներէս:

Խանասօրցիները հաւաքուեցան: Մահմուտ Ճաւըշ ճանչցաւ զիս, «այս մարդը ամէն տարի Ամինոյի ջորիներուն համետները նորոգելու կուգար», ըսաւ ոստիկաններուն. Հայ կօշկակար մըն է, որ Դերսիմէ, Ա–մինօ աղայի քով կը մնար, եւ այժմ արհեստով կը զբաղէր:

«Հայ» անունը լսելուն պէս, ձեռ–քերս կաշկանդեցին եւ կապեցին ձիու ասպանդակին: Մինչեւ ծմէ Կըլըհէ, կապուած ձեռքերով տարին: Տէրմէ Հոն ոստիկաններէն մէկը, ես մնացի անունով գիւղ մը գնաց, մէկ ոստիկանի հետ:

— Ի՞նչ պիտի ընէք զիս, կը հարցնեմ ոստիկանին:

— ԵԹէ ընկերս չհասաւ, քեզի Լօ–տովրէ դայմագամին կը տանիմ: Իսկ եԹէ եկաւ, գուցէ սպաննէ քեզի,— եԹէ համբերատար ես, ընկերս չէ:

Ահմատիէ գիւղին դիմաց գետի մը վրայ ոստիկանը ձիէն վար իջաւ «ապ–տէսդ» ըրաւ եւ իր կապոյտ վերար–կուն կանանչներուն վրայ ձգելով ըն–կաւ իր «նամազ»ը: ԱսիԹէն օգտը–ւելով անմիջապէս գետը նետուեցայ, ճեղքեցի այն սոսկալի պարիսպը զոր գետին ջուրը անկարգօրէն ածած ուռիներ, սօսիներ, ոըԹառնիներ եւ մորենիներ կը կազմէին դէպի երկինք անտեսանելի դարձնելով գետին ըու–րը:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ ԺՈՂՎԵՑԷՔ

ՄԵՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

— o —

Վիէն.— Յառաջի ծնունդէն ի վեր, անցնող տասը տարուան ընթացքին, պարբերաբար կը գրուի Վիէնի հայ գաղութի եւ կօշիկի գործարանին մասին։ (Փոն Թ՚իվէք)։

Բայց, ոչ մէկ անգամ չէ փորձուած այս մէկուն եւ միւսին յրիւ պատկեր:

Այս այդ փորձին կը ձեռնարկեմ, խանդավառ որ «Յառաջ» միշտ կը յիշեցնէ իր թղթակիցներուն, գրել բանուորական կեանքէն, գործարանէն ներս թէ դուրս։

Ուրեմն, այս անգամ գործարանէն դուրս։

Կօշիկի գործարանատէր Պ. Փելէ, տասը տարի առաջ 1923 — 24ին շինել տուած է մասնաւորապէս հայ բանուորներուն համար, երեք խոշոր շէնքեր, գործարանէն հինգ վայրկեան հեռաւորութեան վրայ։ Երկուքը երկերկու յարկ ունին, իսկ մէկը՝ երեք։

Այս երեք շէնքերուն մէջ կան բնակարաններ 55 ընտանիքի համար։ Մէկ քանին երեքական սենեակներով, իսկ մնացեալները երկուական, մէկը, իբրեւ խոհանոց — ճաշարան, երկրորդը իբրեւ ննջարան։

Այս 55 ընտանիքի բնակարաններէն, այսօր պարապ են միայն երեք հատ, իսկ մնացեալները բոլորն ալ բռնուած հայ ընտանիքներով։

Շէնքերուն առջեւ կայ նաեւ ընդարձակ դաշտագետին մը, որուն վրայ հայ մանուկները հանգիստ կը խաղան տաք եղանակներուն։ Իսկ ծնողքները եւս հոն կ՚անցընեն իրենց հանգիստի ժամերը, շատ անգամ իրենց ճաշերն ալ այս մարգագետնին վրայ ընելով։

Բնակարաններուն իբրեւ վարձք կը վճարուի ամսական 45 փրանք, երկու սենեակի համար, իսկ 67 — 50 երեք սենեակներու։

Տուներուն մէջ ելեքտրականութիւն քաշուած է առաջին օրէն։ Բայց, բոլոր բնակարաններուն համար մէկ ժամացոյց դրուելով, ելեքտրականութեան վարձքերը շատ սուղ կու գային, որովհետեւ, քանի մը արհեստաւորներ (դերձակ, կօշկակար եւայլն) «մօթէօր»ներ անցուցած են իրենց մեքենաներուն քով եւ իրենց հանգիստին համար կ՚աշխատցնէին ուրիշներու քսակէն։ Իսկ, գործատէրը լոյսի ծախքը հաւասար կերպով կը բաժնէր բոլոր ընտանիքներուն վրայ։ Նկատի ունենալով այս հաւասար բաժանումը, ուրիշներ ալ ի հեճուկս սկսան ելեքտրականութիւնը գործածել իրենց զանազան պէտքերուն, (արդուկ, ջուր տաքցնել եւայլն) ու այսպէսով, խերաքանչիւր ընտանիք, ծեռները կը վճարէր ամսական՝ 25—28 եւ մինչեւ 35 փրանք։ Իսկ ամառուան եղանակին, 12—15 եւ մինչեւ 20 փրանք։

Ու այսպէսով, դժգոհութիւնները սկսան շատնալ։ Անտանելի բան էր, ամէն ամիս, մինչեւ հաշուով վճարել 35ական փրանք մէկ լամբի համար։ Քանի մը անգամ բողոք ներկայացուեցաւ գործատիրոջ։ Ճարահատ, այս տարի տեղի տուաւ եղած բողոքներուն, ու հինգ ամիս առաջ ժամացոյցներ դնել տուաւ բոլոր բնակարաններուն մէջ։ Ներկայիս, ամէն ընտանիք, իր հաշուոյն ուզածին չափ կը վառէ, 5 — 7 փրանք վճարելով ամսական, անշուշտ բացի այն արհեստաւորներէն, որոնք մեքենաներ կը բանեցնեն։

Գործարանատէրը, ժամանակին ունեցած է նաեւ կաճ – կարասիներ բնակարաններուն մէջ, բայց ի վերջոյ, անյարմարութիւններու պատճառաւ, ծախած է մեր հայրենակիցներուն աժան գնով, բացի վառարաններէն։

Ելեկտրականութեան ծախքին համար դժգոհութիւնը մեծ էր, բայց վերջապէս յաջողեցան այս խնդիրը կարգադրել։

Այժմ կայ երկրորդ դժգոհութիւն մը,— ջուրի հարցը։ Բնակարաններուն մէջ ջուր չկայ, եւ կը բերուի 50էն 75 քայլ հեռուէն։ Անշուշտ դժուար է բանուորին համար, մանաւանդ բազմանդամ ընտանիքի եւ երախաներու տէրերուն, յոգնած գործէն վերադառնալէ վերջ, 50 — 75 քայլ հեռուէն ջուր բերել, եւ հանել երկու երեք յարկ վեր։

Քիչ մը դժուար (ծախքը շատ) եւ խելք չկտրելիք բան ըլլալուն համար, այս մասին դեռ պաշտօնական դիմում մը, կամ բողոք չէ ներկայացուած մինչեւ այսօր։ Բայց, պէտք է դիմել հաւաքաբար, թերեւս այս մասին ալ յաջողութիւն ձեռք բերուի։

Գաղութին այս ամփոփ կեանքը մէկ կողմէն օգտակար է ազգ. դիմագծի պահպանման տեսակէտէն։ Որովհետեւ, փոքրիկները մինչեւ Փրանսական դպրոց յաճախելը, երբեք Փրանսերէն չեն գիտեր, ու միայն Հայերէն կը խօսին։ Իսկ Փրանսական դպրոց յաճախելէ վերջ, անոնք կ՚երթան նաեւ Հայկական գիշերային դասաւանդութիւններուն, ու այսպէսով չեն կորսնցներ իրենց մայրենի լեզուն։ Այսօր, Վիէնի մէջ չենք կարծեր, որ գտնուի մէկ հատիկ հայ երախայ, որ Հայերէն չգիտնայ ու միայն Փրանսերէն խօսի։

Իսկ վնասակար կողմն այն է,— Զանազան տեղացիներ իրար խառնուած ըլլալով, իրենց բնաւորութիւններն ալ անյարմար, յաճախ ալ երախաներու պատճառաւ, (քու երախադ խփեր զարկեր է), կը պատահին անհամութիւն, բանակէճ, ու երբեմն ալ կռիւ։ Անշուշտ, հայ գաղութին համար պատուաբեր չեն, այս պարագաները։

Գործատիրոջ այս շէնքերուն մէջ բնակող հայ ընտանիքներէն զատ, այս շրջանին մէջ կը գտնուին 75—80 ընտանիքներ եւս, իրարմէ հարիւրէն հինգ հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ։ Ասոնց եւս մեծամասնութիւնը կ՚աշխատի կօշիկի գործարանը, իսկ փոքրը մաս մը զանազան գործարաններու մէջ։ Այս բնակարաններուն վարձքերն եւս գրեթէ միեւնոյն են, բաղդատելով գործատիրոջ տուներուն վարձքին հետ։ Ամսական 45—60 երկու սենեակի, երբեմն ալ երեք սենեակի, իսկ կան ալ որ կը վճարեն մէկ սենեակի համար 35 — 40 փրանք։

Ուրեմն, այս անգամ այսքան գործարանէն դուրսի կեանքէն։ Յաջորդ անգամ գործարանէն ներս մտնելով, կուտանք աշխատանքի զանազան բաժիններու պատկերը, եւ հայ բանուորներու ճշգրիտ թիւը այս գործարանին մէջ։

ՊԱԼ-ԱՂԲԻՒՐ

ԽՄԲ.— Ջերմապէս կը յանձնարարենք մեր բանուոր – թղթակիցներուն, այս ուղղութեամբ վիճակագրութիւններ կազմել իրենց շրջանի կամ գործարանի մասին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՍԵՆԱԼ ՅԱՂԹԵՑ ՐԱՍԻՆԿԻ 3 — ՕՈՎ

— o —

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Սթատ Գոլոմպի մարզադաշտին մէջ մարզական մրցում մը։ Այս մարզահանդէսին կազմակերպիչներն էին «Լը Ժուռնալ» եւ Րասինկ Գլիւպ տը Փարի, հօգուտ աշխատաւորութեամբ հանգստեան թոշակներու նախաձեռնի եւ Փարիզի անգլիական դեսպանին։ Ներկայ էին 35 հազար հոգի։

Մարզահանդէսին առաջին մասը յատկացուած էր ըռկպիի մրցումի մը, ուր մրցեցանփէքիւնեաննոր եւ Րասինկ Գլիւպի խումբերը։ Այս վերջինը պարտուեցաւ 12ի դէմ 8ով։

Այս մրցումը լրանալէ յետոյ, րուկաւ փութպոլի մեծ մրցումը, որուն հանդիսատեսները անհամբերութեամբ կը սպասէին։ Ժամը 2.30ին երկու խումբերը դաշտ մտան։ Զայնարձակը կը հնչեցնէ 2 երկիրներու ազգ. քայլերգները։ Խաղը սկսաւ Անգլիացիներու յարձակումով։

Խաղին սկզբնաւորութենէն արդէն Րասինկի բերդը պաշարման տակ առնուեցաւ, այնպէս որ անկարելի էր ազատումը։ Հինգ վայրկեան անցած, Արսէնալի յառաջապահները փոքրիկ փասերով կը մօտենան եւ չուարումի մատնելով Րասինկի վերջապահները զօրաւոր շիւթ մը կը քաշեն, Բերդապահ Հիւէն կ՚աքսէ բռունցքով, բայց այս միջոցին դիծէն դուրս ելլելով մինչեւ իր տեղը դրաւելը գնդակը նորէն կ՚անցնի անգլիացի յառաջապահներէն Մարշըլի որ ուժգին հարուածով մը կը նշանակէ առաջին կէտը։

Այս նշանակէտէն վերջ Րասինկ կը սկսի յարձակողականի, եւ գնդակը միշտ մէկ բերդէն միւսը կ՚երթայ ու կուգայ։ 13րդ վայրկեանին, Րասինկի յառաջապահներէն Քէնէտի, Կալէժ եւ Վէյնանտ իրարու օգնելով եւ փասերով կը մօտենան անգլիական բերդին եւ կը գտնուին բերդապահ Մօսի հետ դէմ դիմաց, բայց Վէյնանտ 12 փաւէն գնդակը կը քաշէ, առանց արդիւնք մը տալու։ Ժողովուրդը կը սկսի պոռալ։

Ասոր վրայ գնդակը կ՚անցնի նորէն Անգլիացիներուն որոնք զիկ—զակ վայրէջքներով եւ միշտ գլուխի փասերով կը մօտենան Րասինկի բերդին եւ վերջապահը չուարեցնելով Հիլ կը նշանակէ զօրաւոր շիւթով մը երկրորդ նշանակէտը։ Ասկէ վերջ խաղը միեւնոյն թափով չարունակուեցաւ մինչեւ 25րդ վայրկեանը։ Գնդակը միշտ Անգլիացիներուն ոտքն է։ 32րդ վայրկեանին անգլիացի յառաջապահները կը մօտենան բերդին եւ Հիւէն կ՚աքսէ գնդակը, բայց գնդակով միասին գետին կը գլտորի, եւ կը վիրաւորուի։ Ասոր վրայ դաշտէն դուրս կ՚ելլէ, իր տեղը տալով վերջապահին։ Տասը վայրկեան վերջ դարմանուելէ յետոյ նորէն կուգայ եւ կը գրաւէ իր տեղը։

Այսպէսով առաջին խաղամասը կը լրանայ Արսէնալ 2, Րասինկ 0։

Հինգ վայրկեան դադարէ վերջ մրցողները նորէն դաշտ կուգան։ Այս անգամ յարձակողականը կը սկսի Րասինկի կողմէ։

Քսան վայրկեան գնդակը նետուեցաւ մէկ բերդէն միւսը։ Ահա Րասինկէն աստղիակի ժօրտան ալ կը վիրաւորուի եւ դաշտէն դուրս կ՚ելլէ։ Բայց քիչ վերջ նորէն իր տեղը կը գրաւէ։ Ասոր վրայ Արսէնալի յառաջապահները կը մօտենան բերդին եւ կը նշանակեն երրորդ եւ վերջին նշանակէտը։

Այս նշանակէտէն վերջ գնդակը միշտ Րասինկի բերդին առջեւ է։ Հիւէն ինքզինքը ցուցնել սկսաւ։ Բայց ամէն բան վերջացած էր։

Այս մրցումով Արսէնալ երրորդ անգամն է որ Փարիզ կ՚այցելէ եւ յաղթական դուրս կ՚ելլէ։

Արսէնալի խումբէն են այն 7 խաղացողները որոնց չորսը մաս կը կազմէին այս խաղարկութեան։

Այս յաղթութիւնը մեծ է Արսէնալի համար այն իմաստով որ անցած հինգշաբթի Իտալիոյ ազգային խումբին դէմ, իսկ չորսը օր սփռնեցական մեծ մրցում մը ունենալով անգլիական զօրաւոր խումբերէն Աստոն Վիլլայի դէմ, կիրակի օր օգնելով Փարիզ ժամանած եւ յոգնած դաշտ իջած էն։ Հասոյթը եղաւ 301,000 փրանք։

⁂ Իսկ Լիլ տը Նօրի անձնու խումբն ալ յաղթեց Սթօքհոլմի անձնաւորներու խումբին 1—0ով, Լիլի մէջ։

⁂ Ֆրանսա – Պելճիքա հեծելանիւի ազգային խումբերու մրցումին մէջ որ տեղի ունեցաւ Վելոտրոմ տ՚Իվէրի մէջ հոն բաղմութեան մը ներկայութեան, Ֆրանսա յաղթական եղաւ։

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖԻԼԻՊԷ, (Յառաջ)— Ասկէ առաջ գրեցինք թէ Պուլկարիոյ հայաբնակ քաղաքներուն մէջ թաղականական ընտրութիւններ կատարուած են, բացի Ֆիլիպէէն, վերջին պահուն յետաձգուած ըլլալով։

Սոյն ընտրութիւնները վաւերացուած են։ Ֆիլիպէի Թաղ. Խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի ունեցած է 4 նոյեմբերին։ Բայց, միայն չորս օր ետք դաժան տեղեկագրեալ ըլլալով պլըքէն Թաղ. Խորհուրդը, ժողովրդական հասունքը չէ մասնակցած։ Վերջին պահուն Սոֆիայէն հրաման է եկած միայն պուլկարահպատակներով ընտրութիւն կատարել։ «Պլըքէն»ները միայնակ գտնելով իրենց զիրենք չարունակած են ընտրութիւն խաղալ, կարծելով որ մեծ թիւ մը կ՚ունենան։ Արդիւնքը այն է եղած, սակայն, որ 2128 ընտրողներէն միայն 893 քուէ առած են, այն ալ՝ գինիի, գործի եւ այլ խոստումներով կամ «տուգանքի» սպառնալիքներով։

Ֆիլիպէն զօր իրենց «բերդ»ը կը կարծէին, բաւական յստակաբար բրած է խեղճերը։ Իսկ ընտրութիւնը, ինչպէս կ՚երեւի, անվաւեր պիտի նկատուի։

⁂ Ծանօթ է որ կառավարութիւնը լուծեց հոգաբարձութիւնները։ Այս վերջինները ասկէ վերջ պիտի ըլլան Թաղ. Խորհուրդներէն։ Իսկ այժմ Թաղ. Խորհուրդներու ընտրութեան համար մասնակցութեան իրաւունք կը տրուի միայն պուլկարահպատակներուն։ Կառավարութիւնը պուլկար եկեղեց. մարմինները եւս պիտի լուծէ եւ անոնց համար ալ ընտրական դրութիւնը պիտի վերցնէ։ Հիմա կայ՝ ուրեմն, կարծելու թէ պատրաստ է նաեւ հրամանագիր մը փոքրամասնութեանց Թաղ. Խորհուրդներն եւս նշանակովի ըլլալու մասին։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

«Հայրենիք»էն խմբագրական (նոյ. 2ի).

—«Միանգամայն վստահելի աղբիւրներէ մեզի կը հաղորդեն, որ 1929 թ. մինչեւ 1933 թ., այսինքն՝ առաջին Հնգամեակի գործադրութեան շրջանին, Խորհ. Հայաստանի մէջ եղջերաւոր անասուններու թիւը 360 հազարէն իջած է 70,000ի։

Ասիկա կը նշանակէ, թէ հայ գիւղացիները, երբ տեսեր են որ խորհրդային կառավարութիւնը բռնի «համայնացման» կ՚ենթարկէ իրենց անասուններն ալ, գերադասեր են մորթել եւ ուտել զանոնք, քան յանձնել խորհուրդներուն։ Եւ այդ ըրեր են ահատոր չափերով, այնքան՝ աւելի քան 80 առ հարիւր։

Երբ նկատի ունենանք, որ Խորհրդային Միութեան միւս մասերու մէջ միջին հաշուով անասուններու կորուստը Հնգամեակի շրջանին եղած է 50—60 առ հարիւր, Հայաստանի մէջ կատարուած կոտորածը պէտք է նկատել ամենէն բարձրը։ Ու ասիկա թերեւս կարելի է բացատրել այն բանով, որ հայ գիւղացին վրացի, թաթար կամ ռուս գիւղացիներէն շատ աւելի անհատապաշտ ու անկարգապահ են։

Անասուններու կոտորածի մասին տեղի տրամադրութեան տակ եղած բոլոր թիւերն ալ խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներէ են, ուրեմն, չեն կրնար չափազանցութիւն նկատուիլ։

Առաջին հնգամեակը, ինչպէս վստահ ցոյց կուտան, խիստ սուղի է նստած խորհրդային փորձարկութեանց ենթակայ ժողովուրդներուն. անոնք ոչ միայն կորսնցուցած են իրենց անասուններու կէսէն աւելի, այլեւ դատապարտուած են կիսաքաղց գոյութեան մը, իսկ տեղ-տեղ նոյնիսկ սովամահութեան։

Մեզ յայտնի են Ուկրայնայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ եղած մարդկային կորուստները (4—5 միլիոն), բայց մեզ յայտնի չէ տակաւին, թէ որքա՞ն մարդկային կորուստներ է ունեցած Հայաստանը՝ խորհրդային իշխանութեան կատարած համայնավարական վերջին փորձարկութեան շրջանին։ Սակայն, կարելի է վստահ ըլլալ, որ այն քանի մը հազար ներգաղթողներու փոխարէն, զորս խորհրդային կառավարութիւնը ներս բերաւ վերջին տարիներուն, քանի մ անգամ աւելի մեծ թիւ մը Հայեր ալ մեռած են դատապարտուած Մոսկուայի բռնկեցային անմիտ փորձարկութեանց հետեւանքով»։

ՖԻՐՏՈՒՍԻԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ արժէքաւոր ժողովածու մը, Ֆիրտուսիի ծննդեան հազարամեակին առթիւ։

Ժողովածուին մէկ կարեւոր մասը կը գրէ Կ. Մելիք – Օհանջանեանի ստուար եւ հետաքրքրական ուսում – նասիրութիւնը Ֆիրտուսիի մասին։ Այդ ուսումնասիրութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ վեց գլուխներէն.—

1.— Ֆիրտուսին եւ իր դարը, 2.— Ֆիրտուսիի «Շահնամէ»ին պաշտպանութիւն գրաւոր աղբիւրները հայ մատենագրութեան մէջ, 3.— Ֆիրտուսիի դիւցազներգած Իրանի առասպելական եւ վիպական մոտիվները Ագաթանգեղոսի եւ Բիւզանդի պատմագրութեան մէջ, 4.— Ֆիրտուսիի սասնադարաշրջանական եղանակները Իրանի վիպաշխարհի գիւցազներգութիւնը գրած ժամանակ, 5.— Իրանի վիպական մոտիվներուն սովորութեան պատճառները հայ մատենագրութեան մէջ, 6.— «Շահնամէ»ի վիպական մոտիվները հայ գիւղացիին հոգեւոր աշխարհին մէջ։

Ժողովածուին մէջ կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ունի նաեւ փրոֆ. Մ. Աբեղեան, — Շահնամէի ստանուորի չափը հայ բանաստեղծութեան մէջ։ Գ. Լեւոնեան՝ «Ֆիրտուսին հայ գրականութեան մէջ», Շահնազարեան՝ «Շահնամէի ձեռագրին մէկ օրինակը»։

Շատ հետաքրքրական է Ռուստամ —Զալի հայ — իրանական ժողովրդական վէպը, զոր 1915ին Նորկեղի Պառուր Պօղոսեան պատմած է Արտաշէս Բաբսեղեանին։ «Ռուստամ — Զալ»ը լոյս տեսած է Մելիք—Օհանջանեանի խմբագրութեամբ, յառաջաբանով եւ բառարանով։ Ժողովածուին վերջը դրուած է ռուսերէն ամփոփում մը եւ յատուկ անուններու ցանկ մը։

Գիրքը պատկերազարդ է, արտաքին՝ ձեւաւորումը կատարած է Ե. Դանչօ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու հայ սափրիչներուն ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ հայ սափրիչներու Միութիւն մը կազմուած է արհեստակցական գետնի վրայ։ Վարչական կազմը հետեւեալն է. — Պ. Պ. Գ. Սաէփանեան՝ նախագահ, Ս. Էքինճեան՝ փոխ — նախագահ, Բ. Աճէմեան՝ քարտուղար, Գ. Դաւիթեան գանձապահ, Հ. Իշխանտարեան, Կ. Զալըմեան եւ Ա. Գէորգեան՝ խորհրդականներ։

Այս առթիւ վարչութիւնս կը խնդրէ հայ արհեստակիցներէն որ իրենց կամքին ընեն աջակցելու համար Միութեան։

Արձանագրուելու կամ որ եւ է տեղեկութեան համար դիմել Միութեան ատենադպիր, Պ. Սաեփանեանի, 23, Bld. du Port—Royal, Paris (13):

Քարտուղար՝ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է ընդլայնել բազմաթիւ խումբեր որոնք ծովուն մակերեսէն ցած ըլլալով չեն երեւիր։ Խութերուն մաքրագործումը պիտի կատարուի այն գօտիին մէջ ուր տեղի պիտի ունենան նաւահանգիստին ընդլայնման աշխատանքները։

Պիտի հանուի նաեւ 1925ին ընկղմած «Ափոլլոն» զրահաւոր նաւուն կմախքը որ կրնայ նեղութիւն պատճառել աշխատանքներու ընթացքին։ Պէյրութ եղած նիւթերուն արժէքը կը գնահատուի 300.000 ս. ոսկի։

Մօտ օրէն պիտի բերուին հուժկու բեռնաբարձ գործիքներ, որոնք կրնան 50 թօն ծանրութիւն մը վերցնել 18 մէթր բարձրութեան մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (31

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Ու այժմ ձեր վրայ բաւականաչափ վստահութիւն չունիմ. միայն այսքանը կրնամ ըսել որ տակաւին քանի մը օր ձեզ չպիտի արտօնեմ որ Լոնտոն վերադառնաք։ Անտարակոյս այս ամէնը ձեզի շատ խորհրդաւոր կը թուին...

— Ոչ մէկ խորհրդաւորութիւն, ընդմիջեց Սըր Ճօն, կարծեմ երէկ Օրիորդ Հայաթին ըսածներս խմացաք։

Նաւապետը գլուխը շարժեց։

— Այն եւ տասը համար կը ցաւիմ, որովհետեւ ձեր ենթադրութիւնները ճիշդ չեն։

Սըր Ճօն ոտքի ելաւ.

— Նաւապետ Նէլըրն, կը սիրեմ ձեզ անոր համար որ գիս բանի բանտարկեցիք այս նաւին մէջ. դուք մարդ մըն էք... Այս բառով շատ բան ըսել կ՚ուզեմ։ Բայց անշուշտ այնքան ալ բթամիտ չէք ինծի հաւատացնելու համար թէ Օր. Հայաթին ըսածներս հիմ չունէին։ Թերեւս չէք գիտեր որ եաեւի արահին դաշնակին վրայ փոքրիկ Արծիւներէն հատ մը գտայ։

— Գիտեմ որ գտաք, Սըր Ճօն, գիտեմ նաեւ որ անիկա հետեւինդ միասին տարիք։

— Ուրե՞մն։

— Պատուոյ խօսք կուտամ որ Սթէֆըն Հայաթ մեր օրիորդին ձեր յիշած մարդասպանութիւններուն հետ բնաւ որ եւ է կապակցութիւն չունի, նոյնիսկ շատ կը տարակուսիմ որ ան իր կեանքին մէջ որ եւ է զէնք ունեցած ըլլայ։ Կեանքս գրաւի կը դնեմ որ, նոյնիսկ եթէ զէնք մը ունենայ, քան եարտ հեռաւորութենէն յարդի դէզ մը չպիտի կրնայ բանեցնել։ Հաւանաբար դիս չէք ճանչնար եւ հետեւաբար զուր տեղը չունչ կը սպառեմ։ Ուստի մեր կարեւոր կէտին վերադառնանք, այցելութեանս նիւթին շուրջ, կ՚ուզեմ որ պատուոյ խօսք տաք, որ նաւէն բացակայութեանս միջոցին, պիտի չփորձէք փախչիլ. քաղաքին մէջ որ եւ է մէկուն հետ չըպիտի յարաբերուիք, կամ որ եւ է անցնող նաւի միջոցով նամակ կամ երկաթ մը անգամ չպիտի ղրկէք։ Կարճ, դրօսանաւին մէջ պիտի մնաք, ուրպէս Օր. Հայաթի կամաւոր հիւրը։

— Իսկ եթէ մերժե՞մ։

— Կը կարծեմ թէ այդ յիմարութիւնը չպիտի գործէք։

Իսկ եթէ մերժէք, ուրիշ միջոց չըպիտի ունենամ բայց եթէ երկաթ շղթայ զարնել եւ ձեզ խցիկին մէջ բանտարկել...

— Բայց ասիկա ընդվզեցուցիչ է։

— Թերեւս, եւ սակայն անհրաժեշտ։

— Ի հարկէ չեմ ուզեր շղթայակապ մնալ. միւս կողմէ սակայն...

Շղթայակապ մնալը անտանելի բան է, մանաւանդ առանց շարժում մը ընել կարենալու։ Խորհուրդներուս հետեւեցէք, ինչպէս խելացի մէկը, որուն վստահ եմ։ Երբեք մի վախնաք թէ այդպէս ընելով ձեր անունը անպատուուած պիտի ըլլայ. հաւատացէք որ անպատուուած պիտի չըլլաք։ Այս նաւին մէջ ոչ ոճրագործ կայ, ոչ ալ մեղսակից։

Սըր Ճօն այն տեսակ դրութեան մը մէջ էր որ կարծէք մէկը տարճանակը գլխուն դրած պատասխանի կը սպասէր։ Ձեր ուզեր խցիկին մէջ բանտարկուած մնալ, մանաւանդ ամբողջ օրը։ Նաւապետի խօսքերուն հաւատար կամ ոչ, մեծ տարբերութիւն մը չպիտի ընէր։ Եթէ պատուոյ խօսք տար, պէտք էր պահել իր խօսքը, եւ նաւապետ Նէլըրն այդ բանը գիտնալուն համար էր որ այդ ընտրութիւնը իրեն ձգեց։ Ցամենայն դէպս աւելի լաւ էր ազատ ըլլալ քան թէ շղթայակապ, ազատ եղած միջոցին նաւուն մէջ պիտի կրնար պտըտիլ եւ թերեւս կերպով մը կարենար այս խորհրդաւորութեան գաղտնիքը լուծել։

— Շատ լաւ, Նաւապետ Նէլըրն, պատուոյ խօսք կուտամ, ըսաւ ի վերջոյ։

Այս որոշումին վրայ նաւապետը ժպտեցաւ, եւ այնպիսի տարօրինակ բան մը ըրաւ որուն Սըր Ճօն երբեք չէր սպասեր։ Անիկա Սըր Ճօնին քով գալով երկու ձեռքերը անոր ուսերուն վրայ դրաւ։

— Ճօն Տէվիսըն հիանալի անձնաւորութիւն մըն էք դուք, կ՚ատեմ այն ձեւը եւ խօսքերը զորս քիչ առաջ պարտաւորեցայ ընել. հիմակ ձեզի մէկ խնդիրք ունիմ.— երբ Զարային հանդիպիք, երէկուան պատահարին համար ձեւով մը ներողութիւն խնդրեցէք, ինչ կերպով կ՚ուզէք ըրէք, միայն թէ իր եղբօրը մասին մտահոգ չըլլայ։

— Անտարակոյս ձեր խնդրածը պիտի կատարեմ, նաւապետ։ Եթէ գիտնայի որ Օր. Հայաթ Սպիտակ Արծիւի ոճիրներուն անտեղեակ է, չպիտի երազէի անգամ ընել այն հարցումները որոնք երէկ ըրի։ Կէտ մը կայ սակայն, ներկայ պարագաներուն տակ օրիորդ Հայաթը թերեւս բացարձակապէս մերժէ հետս որ եւ է խօսակցութիւն ունենալ։

Նաւապետ Նէլըրն իր ձեռքերը անոր ուսերուն վրայէն կամաց մը ետ քաշելով ըսաւ.

— Սըր Ճօն, եթէ ես ձեր տեղն ըլլայի պիտի տեսնէի որ անիկա այդ տեսակ մերժում մը չպիտի ընէ։

— Այդ գիտողութիւնը շատ չեմ հասկնար։

Նաւապետը ժպտեցաւ եւ իր աչքերը բարեկամական նայուածք մը սատացան։

— Առաջին անգամ երբ ձեզ տեսնելու եկայ, ըսաւ, որպէսզի հետս գաք, նախապէս սախլուեցայ ձեզի լուսանկար մը ցոյց տալ։ Ձեզ հետաքրքրողը Սթէֆըն Հայաթը չէր, դուք կը փափաքէիք անոր քրոջը հետ ձեր յարաբերութիւնը վերանորոգել։ Ձեր մտալլկումին եւս տեղեակ եմ, այն իրիկունը Րիճընդ փողոցին մէջ Զարային հանդիպելէն եւ անոր հետ խօսելէն ի վեր երբեք չէք դադրած հրապուրուելէ... ճի՞շդ եմ։

Սըր Ճօն չէր գիտեր թէ այս խօսքերուն վերջաւորութիւնը ո՞ւր պիտի յանգէր. սակայն գլխովը հաստատական նշան մը ըրաւ։

Կրկին անգամ ըլլալով նաւապետը իր ձեռքերը անոր ուսերուն վրայ դրաւ։ Բայց այս անգամ այնքան ծանր կը ճնշէին իր ուսերուն վրայ որ Սըր Ճօն Տէվիսըն սախլուած անոր դէմքին յառած մնաց։

— Ճօն Տէվիսըն, թոյլ տուէք որ այժմ մէկ կողմ ձգել ձեր տիտղոսը— եւ խօսինք այնպէս ինչպէս մարդը մարդուն։ Ճօն Տէվիսըն, կ՚ուզեմ որ ըսէք ինծի թէ եթէ այս կասկածները ձեր մտքին մէջ չըլլային՝ արդեօք չպիտի՞ փափաքէիք որ Զարա Հայաթը ձեր կինը ըլլար։

(Շար.)

թիւը ունի 3500 — 4000 քաջավարժ մեքենավարներ, բազմաթիւ ընտիր օդանաւերով: Ցետոյ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ սպառազինութեանց մասին: Քրուփի զինագործարանը կ՚արագացնէ ծանր եւ թեթեւ թնդանօթներու շինութիւնը, կ՚ուսումնասիրէ հեռաձիգ թնդանօթներ եւ հզօր հրասանդեր: Վառօդի գործարանն ալ կ՚աւելցնէ արտադրութիւնը: «Քանի մը ամիս ալ, եւ Գերմանիա աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ քան 1914ին, կ՚եզրակացնէ տեղեկաբերը: Շատ հեռու ենք Վերսայլի դաշնագրէն: Ֆրանսայի հակառակորդները պատերազմի կը պատրաստուին ուժգին թափով, իբրեւ թէ շատ մօտ ըլլար: Ֆրանսայի համար հզօր եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը պահելով միայն կարելի է յուսալ թէ խաղաղութիւնը չպիտի վտանգուի»:

Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովները

—·—

ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՄԷՋ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴԷՊՔԸ

Ոգեւորութիւնը վերկապաւ Ժընեւի մէջ, շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն որ կը բացուին այս շաբթու: Զինաթափութեան խորհրդաժողովին դիւանը կը գումարուի այսօր, իսկ Ա. Դ. խորհուրդին ժողովը՝ հաւանաբար շաբաթ օր: Այս վերջինը իր օրակարգին վրայ ունի երկու կարեւոր խնդիրներ,— Սարի հանրաքուէն եւ Մարսէյլի դէպքը: Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարները, որոնք Փոքր Համաձայնութեան մնայուն խորհուրդը կը ներկայացնեն, խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Եուկոսլավիոյ պատրաստած յուշագրի մասին: Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը որոշած է արդարութիւն ստանալ: Այս ձեռնարկին մէջ իրեն ուժ կուտան ոչ միայն Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա, այլ եւ Ֆրանսա, Թուրքիա եւ ուրիշ երկիրներ: Կ՚ըսուի թէ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի յանձնէ կարգ մը փաստաթուղթեր, ապացուցանելու համար թէ Հունգարիա մասամբ պատասխանատու է Մարսէյլի դէպքէն յառաջ Եուկոսլավիոյ մէջ կատարուած մահափորձերուն, քանի որ ապաստան տուած է օտար ահաբեկիչներու, հակառակ եղած բողոքներուն:

«Թայմզ» կը պահանջէ ոչնչացնել ահաբեկիչները

«Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ արդարացի գտնելով հանդերձ Եուկոսլավիոյ տեսակէտը, դիտել կուտայ թէ օրուան այս ժամուն այդպիսի խնդիր մը դնել Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ՝ պիտի ծառայէ պղտորելու ազգերու յարաբերութիւնները, մանաւանդ որ Եուկոսլավիա ամէնէն աւելի կը պնդէ իրեն յանձնել Փավէլիչը, որ Իտալիոյ մէջ ձերբակալուեցաւ մէկ ամիս առաջ: Այս վերապահումէն դուրս, «Թայմզ» համաձայն է որ հաւաքաբար միջոցներ ձեռք առնուին, «վերջնապէս ոչնչացնելու համար այն ահաբեկիչները որ ուրիշ երկիր կ՚ապաստանին: Ահաբեկչական կազմակերպութիւնները սպառնալիք մըն են եւրոպական համերաշխութեան համար: Անթոյլատրելի են անոնց մեթոտները: Բացարձակապէս արդար է որ միջազգային ձեռնարկ մը կատարուի անոնց դէմ: Ինչպէս պատերազմը, ոճիրն ալ չի կրնար թոյլատրուիլ իբրեւ միջոց քաղաքականութեան: Խնդիրը միջազգային է եւ պէտք է լուծուի միջազգային միջոցներով: Եթէ ձգուի որ կառավարութիւնները անհատապէս կարգադրեն այս անախորժ խնդիրները, հետեւանքները շատ ծանր կրնան ըլլալ: Բոլոր կառավարութիւնները կրնան հաւասարապէս թշնամիներ համարել քաղաքական մարդասպանները»:

Երկրաշարժ Մուշի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Մուշի մէջ (որ կը գտնուի եղեր ... Քիւրտիստան): Ութ հոգի մեռած եւ շատեր վիրաւորուած են: Նիւթական վնասները շատ մեծ են: Իբր 150 տուներ կործանուած են:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց մէկ միլիառ լիրի գանձատոմսեր հանել, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար: Տոկոսը պիտի ըլլայ 4 առ հարիւր: Հոկտեմբերին ելմտացոյցի բացն էր 715,000,000 լիր: Ելմտացոյցին տարեկան գումարն է 20 միլիառ լիր: Հանրային պարտքը 15 միլիառ կամ 17 առ հարիւր աւելցած է վերջին չորսուկէս տարուան ընթացքին:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ապահովելու համար, որոշուեցաւ աւելի զօրացնել Վիէննայի ոստիկանութիւնը եւ առ հասարակ ամբողջ երկրին պաշտպանողական ուժը: Այս որոշումը հետեւանք է Աւստրիոյ վարչապետին Հռոմ այցելութեան: Յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին, Վիէննայի ոստիկանութիւնը պիտի զօրանայ ամսական յաւելումներով: Այս ամսու ծառայութեան մտան 150 նոր ոստիկաններ, դեկտեմբերին պիտի արձանագրուին 300, յունուարին 300 եւ այսպէս շարունակ:

ԻԲՐԵՒ ԱՀԱԲԵԿԻՉ Նիսի մէջ ձերբակալուեցաւ Չեխ մը, Լատիսլաւ Քիս, 40 տարեկան, որ այդ քաղաքը հասած էր հոկտ. 30ին եւ մատնանշուած՝ ոստիկանութեան կողմէ: Սենեակը խուզարկեցին, բայց բան մը չգտան: Հաւանական է որ վտարուի:

ՎՏԱՐՄԱՆ ՎՃԻՌ տրուած ըլլալով, անձնասպան եղաւ Իտալացի բանուոր մը, Լուիճի, Լիոնի շրջանին մէջ: Երկու գնդակ պարպեց գլխուն:

ՍՈՍԻԷԹԷ ՍՓԷՍԻԱԼ ՖԻՆԱՆՍԻԷՌի նախկին նախագահը, Շառլ Լէվի եւս ձերբակալուեցաւ 1,300,000 ֆրանք իւրացուցած ըլլալով ընկերութեան տոկոսներէն, խարդախ հաշիւներով: Նախապէս ձերբակալուած էր հօրեղբայրը, Ժոզէֆ Լէվի:

45,000 ՎԵՐԵԼԱԿԻ ծառայողներ, գոնապաններ եւ գիշերապահներ կը պատրաստուին գործադուլ հռչակել Նիւ Եորքի մէջ: Կրնաք երեւակայել 80-100 յարկ բարձրութեամբ շէնքերու բնակիչներուն վիճակը, եթէ որոշումը գործադրուի:

ՓՈՂՈՑԱՅԻՆ ՑՈՅՑԵՐՈՒ եւ անհատական զէնքերու վերաբերեալ օրինագիծները ներկայացուեցան Երեսփ. Ժողովին: Կառավարութիւնը կը պահանջէ անյապաղ քուէարկել զանոնք:

Մեզի կը հաղորդեն որ հոկտեմբեր 31ին Մանչէսթրի մէջ մեռած է փարիզաբնակ առեւտրական ՊԵՏՐՈՍ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Մանչէսթրի Հայոց եկեղեցիին մէջ եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տարեկաններուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԿՈՑ,— Երբ կօշիկիս կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ շորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ - ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Յաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք:

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Քրիստափոր եւ Աղբիւր – Սերոբ խումբի ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ուրբ, այսօր չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ 25 նոյեմբեր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ

×

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը 21 նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ,

GULBENKIAN & POOLE

392, Strand, LONDON, W. C. 2

Գնում եւ վաճառում ամէն տեսակ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Կը լրացնենք նաեւ կիսատ հաւաքածոներ:

Achat & Ventes des Timbres-Postaux

Դրոշմաթուղթի միակ Հայ վաճառատունը ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ

LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉESի Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինը **100** ֆրանք

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1·000·000 ֆր·	գումար	10·000·000 ֆր·
10	,,	500·000 ֆր·		5·000·000 ֆր·
100	,,	100·000 ֆր·		10·000·000 ֆր·
100	,,	50·000 ֆր·		5·000·000 ֆր·
1·680	,,	5·000 ֆր·		8·400·000 ֆր·
3·360	,,	1·000 ֆր·		3·360·000 ֆր·
16·800	,,	500 ֆր·		8·400·000 ֆր·

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15·000 ֆր·	գումար	300·000 ֆր·
20	հատ	7·500 ֆր·	,,	150·000 ֆր·

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Quai de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտուն ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ:

Պատրաստուեցէք «ՌՈՍՏՈՄ»ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Պիտի ներկայացուի՝ **ՄԻՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ**

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ

ԵՈԶԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 24ի Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9·30էն մինչեւ լոյս

«AUX PROGRES»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

120, Boulevard de Belleville — Métro: BELLEVILLE

Գեղարուեստական նոխ բաժին Առաջնակարգ օրքեսթր:

Այս բացառիկ երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն սիրուած ուժեր իրենց փանթէզիներով, արտասանութեամբ, երգով, եւայլն:

կը ներկայացուին Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ''ԱՇՈՒՂԸ,,

եւ ''ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ,,Ը

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մեծն Տիգրան եւ Արտաշէս խումբերու կողմէ

24 Նոյեմբեր, Շաբաթ երկոյ, ժամը 9ին

84 Րիւ Շափ, Պօն Թէաթրի սրահին մէջ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, բուրգեր, մարզանք, սկաուտական պատկերներ, եւայլն:

Պարեր՝ նուագով եւ ռատիոյով, կը ներկայացուի զաւեշտ մը:

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 7 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը ստանձնէ հայերէնի դասեր՝ ֆրանսական նախակրթարան կամ լիսէ յաճախող աշակերտներու համար: Կ՚ուսուցանէ, իր նոր մէթոտով, ընթերցում, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, շարադրութիւն, բառագիտութիւն եւ գրավարժութիւն: Ամբողջական ընելու համար հայեցի դաստիարակութիւնը՝ շրջան մը վերջ կը սկսի աւանդել նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն:

Լիսէ յաճախող հայ աշակերտներու համար անհրաժեշտ է սորվիլ հայ լեզուն՝ քանի որ ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է հայերէնը՝ պաքալորիայի քննութեանց մէջ իբր օտար լեզու:

Պայմաններու համար դիմել գրաւոր, **N. BÉCHIKTACHLIAN, 17, Rue Damesme,** PARIS (13e):

«ՎԷՄ»

Լոյս տեսաւ վեցերորդ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Վ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆ՝ «Փոթորիկից առաջ», Յ. ԻՐԱԶԵԿ՝ «Եւս մի հին թատերգութիւն», Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ՝ «Սայեաթ Նովա» (վերջ), ԶՕՐ. Գ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ՝ «Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ պետութիւնները» (վերջ), Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ՝ «Օպոզիցիան Հանր. Հայաստանում», ՍԱՄՍՈՆ՝ «Հայաստանի անդր. ղեկավարը Պարսկաստանում», ՊՐՕՖ. Զ. ԱՒԱԼՈՎ՝ «Բաթումի խորհրդաժողովը» (վերջ), Հայաստանի խորհրդ. Արձանագրութիւններ, Նոր թուղթեր, Կեանք եւ Մշակոյթ, Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Բ. ԹԱՇԵԱՆ եւայլն: Գիրք եւ մամուլ, Գրախօսական՝ Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ, Յ. ՋԱՒՐԵԱՆ: Խմբագրութեան կողմից, Յաւելուած՝ Վ. եպ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը», Նկարներ:

Տարեշրջանը լրացած ըլլալով՝ բաժանորդներէն եւ գործակալներէն կը խնդրուի փակել իրենց հաշիւները:

S. VRATZIAN

13, Rue des Platanes Cité Jardins. Plessis – Robinson (Seine), France:

«ՎԷՄ»ի Ֆրանսայի ընդհանուր գործակալն է՝ Լ. Գեւոնեան, 17 Rue Damesme, PARIS (13e):

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՆԵՐ,

CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով:

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կակուղ ՍԵՐ մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր զեղչ:

Կ՚ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ: Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ:

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000 Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ		50 ֆր·
1000 Ծաթթիւր	»	50 »
1000 Առեւտրական քարտ		40 »
1000 Պահարան, ներմակ		40 »
100 Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով		50 »
1000 Թուղթիկ - ծանուցում		35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ

ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՊՐԱԿԸ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

17, Rue Damesme - PARIS (13e) կամ հեռախօսել՝ Glacière 15 - 70

ORCHESTRE S. PARIKIAN

Ասկէ վերջ այլեւս հայկական բոլոր պարահանդէսները, երեկոյթները, խնջոյքները, հարսանեկան եւ նշանախօսութեան ընտանեկան հաւաքոյթները պիտի անցնին կատարեալ ոգեւորութեամբ մը եւ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆ, ծանօթ ջութակահարը, կազմած է ԸՆՏԻՐ ՕՐՔԷՍԹՐ մը, խնամուած répertoireով, որուն մէջ կը մտնեն ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ նորութիւններն ու միեւնոյն ժամանակ ընտրուած morceaux de salonներ, եւ որ իր մէջ կը հաւաքէ Փարիզի ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մասնաւորապէս զատուած նուագածուներ:

ORCHESTRE S. PARIKIAN բոլոր շրջանակներու մէջ փնտռուած միակ երաժշտախումբն է, որովհետեւ երաժշտական ամէն առաւելութիւններն ունենալէ զատ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կը տրամադրէ իր օրքէսթրը:

Պայմաններու համար դիմել ուղղակի իրեն՝ **S. PARIKIAN, 43, Rue Descartes, Paris (5e), Tél. Odéon 91-84:**

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 22 Novembre 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 փրանք	70 փրանք	35 փր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 փրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 փրանք	100 փրանք	—

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2658 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արդէն իսկ հրատարակուած են նախարարական խորհուրդին որոշումները՝ օտար բանուորներու կրճատման մասին:

Այդ որոշումները գործադրելի են անմիջապէս: Միեւնոյն ատեն, նախարարական յանձնախումբը պիտի շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, նոր միջոցներ — սեղմումներ — առաջարկելով:

Ամբողջ ծրագիր մըն է այս, եւ կը ձգտի նուազագոյն քանակութեան իջեցնել օտար բանուորներու թիւը:

Ուրիշ ատեն, երբ չէն էր երկիրը եւ գործարանները կը բանէին գիշեր - ցերեկ, աչքի չէր զարներ 1,500,000, նոյն իսկ երկու միլիոն օտարներու բազմութիւնը: Ընդհակառակն, վարձու ձեռքեր կ՚որսային, այդ օրերուն, մինչեւ պալքանեան երկիրներու մէջ:

Շուտ սահեցան առատութեան տարիները, եւ հիմա 800,000 օտար բանուորներն անգամ շատ կը տեսնեն, առարկելով թէ 350 հազար տեղացիներ աշխատանք չունին եւ նպաստով կ՚ապրին:

Նոր չէ այս հարցը: Տնտեսական տագնապին տեւականացումը եւ յարաճուն արտունջները, ինչպէս եւ ազգայնական հոսանքներու մղած պայքարը ուշ – կանուխ պիտի յանգէին սահմանափակումներու եւ սեղմումներու: Թէեւ, տագնապին բուն պատճառը բոլորովին ուրիշ բան է:

Տեղացիներու առաջնութեան եւ օտարներու նօսրացման առաջին քայլը առնուեցաւ 1932 օգոստոս 10ին, հարիւրին 10ի համեմատութեան օրէնքով:

Այդ օրէն ասդին, հազարաւոր օտարազգիներ հեռացան Ֆրանսայէն, կէս առ կէս պակսեցնելով թիւը:

Նոր տնօրինութիւնները կուգան աւելի պրկել օղակը, ոչ միայն ամրապնդելով 10 առ հարիւրի օրէնքը, այլ եւ սահմանելով շարք մը վարչական խստութիւններ:

Անշուշտ բոլորս ալ պիտի կրենք այդ խստութեանց հետեւանքները, ուղղակի կամ անուղղակի:

Հայկական տեսակէտով, նորեկներու (ներգաղթ) խնդիր չունինք: Շատոնց փակուած են դուռները՝ «Նանսէնեան սաներ»ու առջեւ: Եւ պէտք է բարիք մը համարել այս, համատարած չարիքին մէջ: Ամէն մարդ իր տեղը, ինչպէս կը յանձնարարենք տարիներէ ի վեր:

Ուրեմն, այսուհետեւ ո՛վ որ Ֆրանսա կուգայ, վաւերական անցագիր մը ճարելով, պիտի գիտնայ թէ չի կրնար վարձու աշխատաւոր դառնալ: Ոչ մէկ արտօնագիր՝ այդպիսիներու համար:

Կը մնայ արդէն եկած հաստատուած աշխատաւորներու խնդիրը, որ իսկապէս բարդ է եւ ծանրակշիռ:

Նախ անոր համար որ, բազմաթիւ անկանոնութիւններ ծուռ նայիլ կուտան մեզի: Երկրորդ, ամէն անգամ որ նոր օրէնք մը կը հրատարակուի կամ վարչական տնօրինութիւն մը կը հրամանագրուի, ստորադաս պաշտօնեաներ կա՛մ սխալ կը մեկնեն, կամ չափազանց եռանդէ վարակուած՝ աւելորդ նեղութիւններ կը պատճառեն:

Տարակոյս չկայ որ այս անգամ ալ այդպէս պիտի ըլլայ:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, արդէն իսկ սկսած են հետապնդումները, նախատեսուած կամ չնախատեսուած պարագաներու համար:

Առ այժմ զանց առնելով մանրամասնութիւնները, կը թելադրենք խուճապի չմատնուիլ, ճիշդ պատասխաններ տալ վաւերական հարցումներուն, լրացնել օրէնքին պահանջները, եւ սպասել կատարուած դիմումներու արդիւնքին:

Որքան ալ պրկուած ըլլան օղակները, վարչական իշխանութիւնը չի կրնար անտեսել մեր բացառիկ պարագան:

Քիչ անդին պիտի կարդաք լուր մը, որ կը հաստատէ մեր լաւատեսութիւնը:

Այսպէս կամ այնպէս — նորէն կը յիշեցնենք — մեր բռնած դիրքէն եւ հաւաքական աշխատանքէն կախում ունին շատ մը բարիքներ:

Մանաւանդ որ — նորէն կը յիշեցնենք այս պարագան եւս — այս երկիրն ալ կը գտնուի անսովոր վիճակի մը մէջ, ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով:

Միայն տնտեսական տագնապը չէ որ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ, այլ եւ քաղաքական կացութիւնը:

Ապացոյց՝ նախարարական խորհուրդի միեւնոյն նիստին մէջ հաստատուած երկու օրինագիծներ՝ հրապարակային ցոյցերու եւ զէնքերու մասին:

Դեռ ուրիշ ծրագիրներ ալ կան սեղանի վրայ, միեւնոյն առաջադրութեամբ:

Երբ կ՚ուզենք արժեցնել մեր բացառիկ եւ անել կացութիւնը, այդ չի նշանակեր թէ կրնանք վարուիլ ճիշդ այնպէս ինչպէս եթէ մեր տան մէջ ըլլայինք:

Երբ երկիր մը իր զաւակներուն համար անգամ կը սահմանափակէ շատ մը իրաւունքներ, այլ եւս աւելորդ է խօսիլ զանազան մարդանքներու մասին, ո՛ր կողմէն ալ կատարուին:

Այս կացութեան մէջ մեր ճամբան գտնելու համար, պէտք չէ սպասենք որ բարեկամական ազդարարութիւններ կամ յորդորներ ուղղուին մեզի:

Նոր տնօրինութեանց հետեւանքները հետզհետէ պիտի զգացուին:

Ուրեմն, ոչ թէ ջղագրգիռ կամ ուռուցիկ շարժուձեւեր պիտի փորձենք, այլ պիտի աշխատինք լրջօրէն ուսումնասիրել մեր կացութեան բոլոր երեսները, եւ մեթոտիկ, յարատեւ աշխատանքի լծուիլ, առաւելագոյն օգուտը քաղելու համար:

Եթէ կառավարելը նախատեսել է, թող ամէն քաղաքացի փորձէ տէր դառնալ իր՚գլուխին, փոխանակ զայն վարձու տալու առաջին հանդիպողին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԸ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

»»»··«««

Յոյս կայ որ նպաստը վերահաստատուի քանի մը օրէն

Հայ Գաղթ. Գրասենեակի նախագահ Գ. Ա. Խատիսեան երէկ արտաքին գործերու պաշտօնատունը երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ միջազգային յարաբերութեանց դիւանի վարիչին հետ եւ դարման մը խնդրեց Մարսէյլի գործազուրկներուն համար: Պաշտօնատարը պատասխանեց թէ՝ նպաստի դադարումը միայն Հայերու եւ Ռուսերու չի վերաբերիր, այլ ընդհանուր օտարականներու, նկատի առնելով նիւթական միջոցներու անբաւականութիւնը: Կառավարութիւնը միւս օտարականներու հանդէպ իր վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ համաձայն կնքուած պայմանագրութեանց: Գալով Հայերուն եւ տարագիր Ռուսերուն, որոնք անկախ պետութիւն եւ փոխադարձ պայմանագրութիւն չունին, անոնց բացառիկ կացութիւնը յանձնուած է աշխատանքի նախարարութեան ուշադրութեան:

Այս առթիւ, նոյն պաշտօնատարը յանձնարարած է որ Հայերը նկատի առնեն երկրին վիճակը, հանդարտ կենան եւ չմասնակցին զանազան ցոյցերու, մանաւանդ որ այս հարցերու մասին տարբեր տեսակէտներ կան պաշտօնական շրջանակներու մէջ:

Պաշտօնատարը յոյս յայտնած է թէ քանի մը օրէն պիտի վերահաստատուի Հայերու եւ Ռուսերու նպաստը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մեծապէս պիտի կրճատուի անոնց թիւը

»»»··«««

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախարարական խորհուրդը իր նոյեմբեր 20ի նիստին մէջ վաւերացուց մասնաւոր յանձնախումբին ծրագիրը՝ Ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան մասին: Գ. Լոփ ներկայացուց մշակուած առաջարկները, որոնց նպատակն է.— 1. Միացնել ճարտարագործական եւ հողագործական բանուորութեանց վարչութիւնները.— 2. Աւելի խիստ հսկողութիւն մը կատարել սահմաններուն վրայ.— 3. Աւելի խստօրէն գործադրելով 1932 օգոստոս 10ի օրէնքը՝ (հարիւրին 10), նուազեցնել օտար բանուորներու թիւը ճարտարագործութեան, վաճառականութեան եւ հողագործութեան մէջ:

Այս նպատակները իրականացնելու համար, ծրագրուած են կարգ մը տնօրինութիւններ որոնք վաւերացուեցան նախարարական խորհուրդին կողմէ: Այսպէս, նկատելով որ 350,000 Ֆրանսացի նպաստընկալ բանուորներ կը գտնուին 800,000 օտար բանուորներու դիմաց, ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ: ԻՍԿ ԱՐԴԷՆ ՏՐՈՒԱԾ ԱՐՏՕՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԻ ՇԱՏ ՄԱՆՐԱԿՐԿԻՏ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ մը: Մէկդի դնելով բացառիկ պարագաները որոնց դատաւորը աշխատանքի նախարարը պիտի ըլլայ, ԿՐՃԱՏԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄՈՎ ՈՐ ԵՒ Է ԱՐՏՕՆԱԳԻՐ պիտի կրնայ նորոգուիլ ՄԻԱՅՆ ԱՅՆ ԱՏԵՆ ԵՐԲ ԱՆՈՐ ՏԷՐԸ ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲՆԱԿԻ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ: Եղանակի յատուկ մասնագէտներու խնդիրը պիտի քննուի յառաջիկային:

Պետութեան, նահանգներու եւ համայնքներու, հանրային հաստատութեանց եւ վարչութեանց անունով եղած բոլոր հանրօգուտ շինութեանց եւ հայթայթումներու համար, ճշդուած ըլլայ թէ ուղղակի համաձայնութեամբ, բանուորները պիտի ըլլան Ֆրանսացի: Այս պարտաւորութիւնը պէտք է արձանագրուի յանձնառութեանց տետրակին մէջ: Եթէ, արհեստի մը համար, տեղաւորման գրասենեակները հաստատեն որ Ֆրանսացի բանուորութիւնը անբաւական է թէ տեղին վրայ եւ թէ երկրի ուրիշ մասերուն մէջ, կարելի է ընդունիլ սահմանափակ թիւով օտար բանուորներ: Ամէն պարագայի մէջ, այս թիւը չպիտի անցնի իւրաքանչիւր նահանգի եւ իւրաքանչիւր արհեստի համար աշխատանքի նախարարին հրամանագրով սահմանուած առաւելագոյն չափը:

Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ փութով քուէարկել օրինագիծ մը, աշխատանքի քննիչներուն տալու համար հսկողութեան այն իրաւասութիւնները որ կը պակսին:

Պատժական տնօրինութիւնները պիտի զօրացուին:

Գալով անհատական ճարտարագործական կամ առեւտրական ձեռնարկներու, հրամանագիրներ պիտի հրատարակուին ոչ միայն շահակիցներուն պահանջով — ինչպէս մինչեւ հիմա — այլ ի պաշտօնէ, որոշելու համար օտար բանուորութեան համեմատութիւնը, իւրաքանչիւր արհեստի եւ շրջանի համար, ամէն անգամ որ օտարներու թիւը աւելի է հարիւրին տասնի չափէն: Եղած հրամանագիրները պիտի վերաքննուին, երբ հարիւրին 10էն աւելի համեմատութիւն մը նախատեսուած է:

Սահմանագլուխներու հսկողութիւնը հետզհետէ աւելի անհրաժեշտ ըլլալով, ներքին նախարարութիւնը իրաւունք ստացած է զօրացնելու զայն, աջակցութեամբ մաքսային իշխանութեանց: Միեւնոյն ատեն, ներքին նախարարութիւնը փոփոխումներ պիտի կատարէ ինքնութեան թուղթերու կարգ ու սարքին մէջ, դիւրացնելու համար օտար բանուորներու հսկողութիւնը Ֆրանսայի մէջ:

Կառավարութիւնը որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել, ծանրացնելու համար պատիժները, երբ ենթական կ՚անսաստէ արտաքսման վճիռի մը, ինչպէս եւ օտարականներու յատուկ ոստիկանութեան մասին:

Նախարարական յանձնախումբը պիտի շարունակէ այս հարցին ուսումնասիրութիւնը: ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ, ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԻՐԱՒԱՍՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼ ԱՅՍ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ եւ կը խնդրէ մասնաւորներէն համակերպիլ անոնց, յանուն ազգային շահերու:

ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՑՈՅՑԵՐՈՒ ԵՒ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

»»»··«««

Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ՈՐ ԵՒ Է ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, ներքին նախարարը արտօնութիւն ստացաւ անմիջապէս երեսփ. ժողովին յանձնելու հետեւեալ առաջարկները.—

1. Օրինագիծ՝ զէնքերու ներածման, շինութեան, առեւտուրի, վաճառման եւ ստացման մասին:

2. Օրինագիծ հրապարակային ցոյցերու եւ համախմբումներու առթիւ ըլլալիք ազդարարութեանց մասին:

Այս օրինագիծները նախապէս կազմուած եւ վաւերացուած էին Տումէրկի դահլիճին կողմէ: Այս անգամ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուած են գործադրութեան եղանակներու մասին:

Առաջին օրինագծին տրամադրութեամբ, փողոցներու մէջ որ եւ է ցոյց կատարելու համար, անհրաժեշտ է որ կազմակերպիչները նախապէս արտօնութիւն ստանան: Եթէ անստորեն, կազմակերպիչները եւ վարիչները ենթակայ պիտի ըլլան ոչ միայն պատժական, այլ եւ քաղաքային պատասխանատուութեան, յառաջ եկած նիւթական վնասներուն համար:

Միւս կողմէ, դատական իշխանութիւնը պիտի կրնայ լուծել պատասխանատու խմբակցութիւնը, եւ անոր գործունէութիւնը անմիջապէս դադրեցնելու համար, լուծումը հրամայող դատաւորը պիտի կրնայ առանց վերաքննութեան հրամայել որ փակուին անոր գրասենեակները եւ արգիլուի ո՛ր եւ է ժողով:

Օրինագիծը միեւնոյն ատեն կ՚արգիլացնէ ոստիկանութեան կողմէ ըլլալիք ազդարարութիւնները (հրաւէր՝ ցրուելու եւն.), համաձայն քննիչ յանձնաժողովի յայտնած բաղձանքին:

Գալով երկրորդ օրինագծին, զէնքերու շինութիւնը եւ առեւտուրը կանոնի տակ առնելով, կ՚ենթարկէ վարչական իշխանութեան հսկողութեան: Արգիլուած է զէնք պահել առանց մասնաւոր արտօնութեան: Արդէն ունեցողներն ալ պարտաւոր են նոր արտօնութիւն ստանալ: Այս ձեւակերպութենէն դուրս ձգուած են որսի հրացանները: Հաւանօրէն պիտի վճարուի այն քաղաքացիէն որ ինքնաբերաբար կառավարութեան կը յանձնէ իր զէնքը, առանց արտօնութիւն ունենալու: Զէնքերու վերադարձման եւ հսկողութեան ծախքերը հոգալու համար, հարիւրին 10 տուրք մը պիտի հաստատուի զէնքերու վաճառման վրայ, բացառութիւն համարելով որսի հրացանները:

ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԷ՞Ր

Շնչառկից լուրեր տարածուած ըլլալով, Սարրօյի Վերաստուչը պաշտօնանեն եղաւ

Անջի օր, մինչ նախարարական խորհուրդը նիստ կը գումարէր, որոշումներ տալով շարք մը ծանրակշիռ հարցերու մասին, շնչառկից լուրեր տարածուեցան սակարանին մէջ: Այդ զրոյցներուն համաձայն, ծանր վէճեր ծագած էին նախարարական խորհուրդին մէջ, յանգելով դատական նախարար Գ. Փէռնոյի հրաժարման: Զրոյցները բերնէ բերան տարածուելով հասան մինչեւ խորհրդարան, որ փոթորկեցաւ: Կառավարութեան անդամները ապշեցան, մանաւանդ որ դահլիճին նիստը ժամը 1ին վերջացած էր, մինչ այս լուրերը շրջան կ՚ընէին ժամը 12ին:

Բնականաբար այս լուրերը ազդեցին գիներուն վրայ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ, խուճապը խափանելու համար: Գ. Մէթէն, Սակարանի մասնաւոր լիազօրը, պաշտօնանկ եղաւ, իր պետերուն հազորդած հերքելով այս կասկածելի զրոյցները:

Այս առթիւ ձախակողմեան թերթերը կը պնդեն թէ իսկապէս ծանր վէճեր ծագած են նախարարական խորհուրդին մէջ: Անոնց լուրերուն համաձայն, դատական նախարարը պահանջած է ձերբակալել կարգ մը կասկածելիներ, մասնաւորապէս Շօթանի նախկին դիւանապետը, Գ. Տիւպուա, իբրեւ մեղսակից «Սոսիէթէ Սիվիլ Ֆինանսիէր»ի: (Արդէն ձերբակալուած են այս ընկերութեան երկու վարիչները, Ժոզէֆ եւ Շարլ Լէվի): Իբրեւ թէ միւս նախարարները ընդդիմացած ըլլալով, դատական նախարարը սպառնացեր է հրաժարիլ:

Գործազուրկներ կը պաշարեն եւ կը գրաւեն Քաղաքապետարան մը

»»»··«««

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՎԱՐ ԿԸ ԴՐՈՒԻ

Վեց ամսուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով յարձակման ենթարկուեցաւ Սէն – Քանթէնի քաղաքապետարանը (հիւսիս – արեւելք):

Անցեալ յունիսին ցոյց մը տեղի ունեցաւ, որովհետեւ քաղաքապետութիւնը պահանջած էր որ իւրաքանչիւր գործազուրկ շաբաթը երեք ժամ աշխատի ճամբաներու շինութեան համար: Այս անգամ որոշուած էր կրճատել նպաստը: Ասոր վրայ 400 գործազուրկներ ժողով գումարելով խուժեցին դէպի քաղաքապետարան: Ոստիկանապետը առաջարկեց պատուիրակութիւն մը նշանակել: Ցուցարարները մտիկ չըրին, պոռալով.

— Ո՛չ, ո՛չ, քաղաքապետը մեր քթին կը խնդայ, հերիք է որքան պատուիրակութիւն խաղացինք:

Ոստիկանապետը յայտնեց թէ քաղաքապետը չէ եկած եւ խնդրեց սպասել, մինչեւ որ լուր տայ: Ցուցարարները նախ համակերպեցան, բայց յետոյ տեսնելով որ քաղաքապետը կ՚ուշանայ, յարձակեցան դրան վրայ, խորտակեցին զայն եւ ներս խուժեցին, մինչ «Ինթէրնասիոնալ»ը կը թնդար: Ահռելի հրմշտուքին մէջ, ցուցարարները կանգ առին առաջին յարկը: Վերջապէս հասաւ քաղաքապետը (ընկերվարական): Ոստիկանապետը առաջարկեց որ պատուիրակութիւն մը ընտրեն: «Ո՛չ, ո՛չ, պոռացին ցուցարարները: Բոլորս մէկ պիտի ընդունուինք»: Հինգ – վեց անգամ բանակցութիւններ փորձելէ յետոյ, քաղաքապետը ճարահատ երեւցաւ ցուցարարներուն եւ սկսաւ յորդոր կարդալ, եղակի խօսելով: Բացատրեց թէ նպաստի գումարները սպառած են եւն.: Ցուցարարները առաջարկեցին դրամի տեղ ապրանք տալ: Այդպէս ալ համաձայնեցան: Նոյ. 29էն սկսեալ, 1500 գործազուրկներէն 160ը ուտելիք պիտի ստանան, դրամական կրճատումը փոխարինելու համար:

Ցոյցը տեւեց երեք ժամ: Քաղաքապետը գերի մնաց երկու ժամ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ, — 14. Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Այլացեղ ժողովուրդներու խառնուրդով կազմուած այս համեմատաբար նոր երկրին կիները, ֆիզիքական եւ հոգեկան կառուցուածքով իրարմէ մեծապէս տարբերելով հանդերձ, շատ կը սիրեն իրարու քով գալ, միութիւններ եւ համագումարներ կազմել, զբաղիլ ընկերային եւ քաղաքական հարցերով: Ցօղուածագիրը՝ Պ. Ժիլպէռ Շինար կ՚ըսէ, — «Ամերիկուհիներու մօտ հանրային աշխատանքներու ջիղը աւելի զօրաւոր է՝ քան այլերուն մէջ»:

Ասիկա կը բացատրուի այն բանով, որ ամերիկացի կիները ժառանգականօրէն ստացած են պատասխանատուութեան, վտանգի, նախաձեռնութեան զգացումները: Այսպէս են եղած իրենց մեծ մայրերը, ամերիկեան ցամաքամասին վրայ առաջին անգամ ոտք դնող գաղթականներու կիները, որոնք ստիպուած էին, իրենց ընտանիքը եւ ինչքերը պահելու համար, շատ անգամներ զէնք ի ձեռին կռուիլ կարմրամորթ ընիկներու հետ: Այդ ընդարձակ ամայութիւնները շէնցնողները շատ բան կը պարտին կիներուն, եւ ատիկա գիտնալով է որ, երախտագէտ հայրենիքը քանի մը տարի առաջ յիշատակարան մը բարձրացուցած է «Ռահվիրայ մայրը» անունով:

Ամերիկուհիները իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են տասնըիններորդ դարու ազատագրական բոլոր շարժումներուն: Եղած են՝ գերութեան վերացման պայքարի առաջին շարքերուն մէջ, եւ կնոջ մը գրած մէկ գիրքը Տիկ. Սթօուի «Թոմմաս աղբօր տնակը» — ահագին ցնցում յառաջ բերած է ի նպաստ գերիներուն:

Կիները եղած են նաեւ ոգելից ըմպելիներու դէմ բացուած կռուին ոգին: «Գինեհատութեան քրիստոնեայ կիներու միութիւնը» յաջող արգիլքներ ձեռք բերած է այս գետնին վրայ: Կանացի կազմակերպութիւններն են՝ որ գլխաւոր հարուածը տուած են պոռնկութեան եւ ընկերային զանազան մոլութիւններուն:

Իգական սեռը, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, շատ կանուխ տիրացած է ուսման իրաւունքին: Մօտաւորապէս մէկ դար առաջ, 1837ին, Մէրի Ուօլի անուն կին մը կը բանայ առաջին երկրորդական վարժարանը: Իր օրինակը վարակիչ կը դառնայ, եւ քանի մը տարիներու ընթացքին, երկրին չորս կողմը կը բացուին համանման վարժարաններ: Բայց, հակառակ ատոր, շատ վերջը ստացած են քուէարկելու իրաւունքը, եւ 1920ին, երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, տիրացած են այրերու հաւասար բոլոր քաղաքական իրաւունքներուն:

Բացի գիւղական շրջաններէն, ուր կիները կ՚իշխեն ագարակներուն մէջ — Ամերիկուհիները ընդհանրապէս չեն խառնուիր իրենց ամուսիններու գործերուն: Տեղեակ չեն անոնց նիւթական վիճակին: Թէ այրը, եւ թէ կինը կը պահեն իրենց անկախութիւնը, եւ եթէ ամուսնալուծումը վրայ չհասնի, շատ անգամ կը մնան իբրեւ ընկերներ՝ քան թէ ամուսիններ:

Սակայն, ուրիշ որ եւ է երկրի կիներէն աւելի, Ամերիկուհիները ազդեցիկ են ընտանիքին մէջ: Անոնք չեն ուզեր, որ այրերը միջամուխ ըլլան ընտանեկան գործերուն: Կերակուր պատրաստել, տանը գործերը տեսնել, տղաքը դպրոց տանիլ եւ բերելէն զատ, կը հասնին նաեւ հանրային շատ մը աշխատանքներու, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, Ամերիկուհի մը ընդհանրապէս անդամ է բազմաթիւ միութիւններու, քաղաքական, բարեսիրական, եւայլն:

Միւս երկիրներու իրենց քոյրերուն նման, ամերիկացի կիները եւս կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն տնտեսական շատ մը ճիւղերու մէջ. բայց իրենց մենաշնորհն է գրեթէ՝ ուսուցչութիւնը, մանաւանդ անոնց համար որ չեն ամուսնանար: Ամերիկայի մէջ ուսանողութեան թիւը կը հաշուեն՝ մօտաւորապէս 25 միլիոն (5—17 տարեկան): Արդ, այս բազմութեան համար կան, եօթը հարիւր հազար ուսուցչուհիներ, ի դիմաց հարիւր քառասուն հազար ուսուցիչներու: Ուրեմն, այրերը կը կազմեն հարիւրին տասնըութը տոկոսը:

Շատ են համալսարան մտնող երիտասարդները, որոնք՝ մինչ այդ ուսում ստացած են միայն կիներէ:

Դպրոցները թէեւ անկախ վարչութիւններ ունին, բայց, մշտական հսկողութեանը տակն են աշակերտներու ծնողքներէն կազմուած միութիւններուն, որոնց անդամները գլխաւորաբար մայրերն են: Միութիւններու վարչութիւնները վարժարանի ուսուցչական կազմին հետ կը խորհրդակցին, կը վիճաբանին մանկավարժական նորագոյն ձեւերու մասին, շատ անգամ իրենց տեսակէտները պարտադրելով անոնց:

Մեծապէս փոխուած է նաեւ կիներու դաստիարակութեան կերպը: Մշտական խմորման եւ յառաջդիմութեան նուիրուած այս ժողովուրդը, որդեգրած է ամենայեղափոխական նկատուած սկզբունքները: Երկրորդական վարժարան մտած աղջիկ մը արդէն տեղեակ է այնպիսի նիւթերու՝ որոնք տասնըհինգ—քսան տարի առաջ ամօթ կը սեպուէին, եւ արգիլուած էին իրմէ մեծերուն անգամ: Բայց, արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, սեռային կամ ընկերային հարցեր կ՚ուսումնասիրուին Ամերիկուհիներու կողմէ, ոչ թէ ախտաւոր հետաքրքրութեան մը գոհացում տալու, այլ՝ կեանքի պահանջներուն եւ պայմաններուն պէտք եղածին պէս ծանօթանալու համար:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն երկրորդական ուսում ունեցողները, որովհետեւ, կարգ մը նահանգներու մէջ պարտադիր է անիկա: Կ՚ըսեն թէ, քիչ ատենէն այդ օրէնքը պիտի տարածուի երկրի միւս նահանգներուն վրայ եւս:

Բարձրագոյն վարժարաններու, համալսարաններու, արհեստագիտական վարժարաններու 600,000 մանչերու դէմ՝ կան 400,000 աղջիկ ուսանողներ: Կը հետաքրքրուին ամէն բանով, գիտութիւն, պատմութիւն, հոգեբանութիւն, բայց, ընդհանրապէս չեն խորացներ իրենց ուսումը եւ կը մնան մակերեսային:

Ցաւը, իրենց ազդեցութիւնը զգալի եղած է աւելի տեղական՝ քան թէ համազգային քաղաքականութեան մէջ: Ճիշդ է որ, անդամ են դատարաններուն, զանազան կուսակցութիւններու յանձնախումբերուն, բայց կարեւոր պաշտօններու համար, շատ քիչեր ընտրուած են ուղղակի: Քանի մը տարի առաջ, Թէքսասի նահանգի կառավարիչ նշանակուած էր Տիկ. Ֆէրկըսըն, սակայն, եղաւ իբրեւ փոխանորդը իր ամուսնոյն՝ որ արձակուած էր դատական ամբաստանութեամբ մը: Եղած են նաեւ ծերակուտական եւ երեսփոխան կիներ, որ իրենց մեռնող կամ հիւանդ ամուսիններու տեղերը բռնած են՝ մինչեւ նոր ընտրութիւնները: Քաղաքական կեանքի մէջ դեռ անփորձ ըլլալով, կիները մեծ սպառնալիք մը չեն այրերու գլխուն, եւ դիւրաւ կը պարտուին: Տարիներու փորձառութեան պէտք ունին:

Յիշենք կանացի կազմակերպութիւններէն գլխաւորները,— «Ամերիկեան Յեղափոխութեան Աղջիկները», «Համադաշնակցութեան աղջիկները» եւայլն: Անդամները համոզուած խաղաղասէրներ ըլլալով հանդերձ, չեն դադրիր ազգայնական ըլլալէ: Գուրգուրանքով կը պահեն փառաւոր անցեալի եւ մեծ մարդերու յիշատակը: Իրենց զաւակներուն կը սորվեցնեն հայրենիքի աստղազարդ դրօշին յարգանքը: Գաղթականներուն համար կը բանան քաղաքային ուսման դասընթացքներ: Համաշխարհային խաղաղութեան իրենց փափաքը բացատրելու համար, կարելի է ըսել, որ Քուպայի, Հայիթիի եւ Կեդր. Ամերիկայի հանդէպ, Միացեալ Նահանգներու վերջին տարիներու զիջող քաղաքականութիւնը գլխաւորաբար արդիւնք է կիներու հանրային կարծիքի ճնշման:

Տնտեսական ճիւղին գալով, տեսականօրէն բոլոր արհեստները բաց են իրենց առջեւ, բայց անկախ դիրքի մը հասնելու համար, շատերը երկարօրէն պայքարած են: Հիմա, նախագահ Րուզվէլթի վարչութեան օրով, աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ կ՚ապրին: Նոր նախագահը, գնահատելով կիներու կարողութիւնը, աշխատանքի նախարարութիւնը յանձնած է ամուսնացած կնոջ մը, որ կը պահէ աղջկնութեան անունը, Օր. Փէրքինս: Փորձը ապացուցած է, որ կին մը կրնայ այր մարդու չափ գործ տեսնել, որովհետեւ բոլորն ալ կ՚ընդունին, թէ Րուզվէլթի պայքարին մէջ, ամէնէն յոգնեցուցիչ պաշտօններէն մին Աշխատանքի նախարարութիւնն է: Ուրիշ կին մը, Տիկ. Պրայըն Օուըն, Միացեալ Նահանգներու Քոփէնհակի դեսպանուհին, կրցած է իր շուրջի քաղաքական մարդոց յարգանքը շահիլ: Այս փայլուն բացառութիւններու շնորհիւ, կիներու հանդէպ եղած նախապաշարումը հետզհետէ կ՚անհետանայ:

Ուրիշ երկիրներու մէջ եղածին պէս Ամերիկայի մէջ եւս, մեծ թիւով կիներ մուտք գործած են ճարտարարուեստէն, ազատ ասպարէզէն ներս, եւ իրենց ապրուստը ճարելով, ամուսնութիւնը փափաքելի բան մը չնկատողները շատցած են: Երկրին բարգաւաճ վիճակը նախ բոլորին ալ գործ հայթայթած է, այնպէս որ, երկու սեռերու մէջ մրցակցութիւնը այնքան զգալի չէ եղած: Բայց, քանի մը տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական տագնապին պատճառաւ, սկսած են խորթ աչքով նայիլ իրարու: Արդիւնքը այն եղած է, որ կիները սկսած են հասկնալ, թէ իրենց տեղը ընտանիքին մէջ է գլխաւորաբար: Կարգ մը ընկերաբաններ կը խորհէին, թէ որքան ծանրանայ տագնապը, այնքան պիտի շատնան ամուսնալուծումները, որովհետեւ դրամապէս նեղուած ամուսինները չպիտի կարենան գոհացնել իրենց կիներուն պահանջները: Ճիշդ հակառակը կը պատահի, փաստելու համար կիներու տարօրինակութիւնները: Մտահոգ այրը իր մխիթարութիւնը գտած է տանը մէջ, երբ տեսած է, թէ բարգաւաճ շրջանի գրեթէ անտարբեր նկատուած կինը ինչպիսի քաջութեամբ կ՚աշխատի օգնել իր ամուսնոյն, կրճատելով ծախքերը, ընելով նոյնիսկ ծանր աշխատանքներու: Այրերէն աւելի՝ կիներն են որ ուժ կուտան նախագահ Րուզվէլթի ընկերային փորձերուն, անոր մէջ տեսնելով նոր կեանքի մը հեռանկարը:

Այրերու հաւասար իրաւունքներ ունեցող Ամերիկուհիները կը բաժնեն նաեւ պատասխանատուութիւնը եւ պարտականութիւնները:

Հ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԷՊՔԸ ՉՎԵՐՋԱՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Իզմիրլեան Պատրիարք կը խառնակէր կացութիւնը, երբ կառավարութիւնը կ՚աշխատէր մարել ծայրայեղութիւնները

«Ճումհուրիէթ» այս խորագիրներուն տակ կը շարունակէ հրատարակել Փարիզի նախկին օսմանեան դեսպան Սալիհ Միւնիր փաշայի յուշերը որոնց նախորդ մասերը տուած ենք օրը օրին:

Երբ Սասունի մէջ կատարուելիք քննութեանց եւ բարենորոգումներու մասին բանակցութիւնները կը շարունակուէին դեսպաններուն հետ, Պոլսոյ մէջ հայկական արիւնոտ ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Հայկական անմիտ, տգէտ եւ վար դասակարգէն խումբ մը անձեր, քոմիթէճիներու գրգռութեամբ եւ բարենորոգում ուզելու պատրուակով, փորձեցին բուռն ցոյց մը կատարել Պապը Ալիի առջեւ: Չկարենալով համոզել պատրիարքը, ցուցարարները Պապը Ալիի ճամբան բռնեցին, իրենց առջեւ ունենալով պարզ քահանայ մը:

Այս ցուցարարները, որոնց թիւը մօտ 2000ի կը հասնէր, կռուի բռնուեցան հեծեալ ոստիկան զինուորներու ջոկատի մը հետ, որ կ՚ուզէր արգիլել իրենց յառաջխաղացումը Տիվան Եօլի ճամբէն, եւ ատրճանակով սպաննեցին ջոկատին հրամանատարը: Ոստիկան զինուորներէն ալ հինգ հոգի վիրաւորուեցին: Ցետոյ ցրուեցան, 60ի չափ վիրաւոր տալէ յետոյ:

Նոյն օրը հայկական ուրիշ խումբ մը ռումբերով եւ ատրճանակներով յարձակեցաւ իսլամներուն եւ կարգ մը պահականոցներու վրայ: Երեք օր արիւնոտ ընդհարումներ տեղի ունեցան Թաղերուն մէջ, իսլամ եւ հայ համայնքներու տգէտ դասերուն միջեւ: 500է աւելի անձեր վիրաւորուեցան եւ 100է աւելի սպաննուեցան: Բազմաթիւ Հայեր վախէն գոցեցին իրենց խանութները: Մօտ երկու հազար հոգի, մէջն ըլլալով նաեւ կիներ եւ տղաք, ապաստանեցան Գումգափուի Պատրիարքարանը եւ Ղալաթիոյ ու Բերայի եկեղեցիները: Պատրիարքարան ապաստանող 550 հոգիէն 136ը զինեալ քոմիթէճիներ էին:

Կառավարութիւնը բուռն միջոցներով առաջքն առաւ ընդհարումներուն եւ ապահովեց կարգապահութիւնը: Հակառակ ատոր, ինչպէս նաեւ կառավարութեան եւ դեսպաններուն կողմէ տրուած հաւաստիքներուն, մանաւանդ Պատրիարքարան ապաստանողները չէին ուզեր դուրս ելլել:

Իզմիրլեան պատրիարք, փոխանակ հաւաստիքներ տալու Պատրիարքարանի եւ եկեղեցիներու մէջ փակուածներուն, ընդհակառակն զրոյց կը տարածէր թէ իսլամները պիտի ըսպաննեն բոլոր Հայերը, եւ իրենց արենակիցներուն յուզումը շատցնող քոմիթէճիներուն հետ կը դիմէր դեսպաններուն եւ մանաւորաբար անգլիականին, օգնութիւն խնդրելով անոնցմէ:

Քոմիթէճիներուն նպատակն էր կասկածի մղել դեսպանները, յուզել Եւրոպայի հանրային կարծիքը եւ պետութիւններու հակակշռին տակ ինքնավարութիւն եւ այլ առանձնաշնորհներ ապահովել Անատոլուի մէջ:

Ճիշդ է, դեսպանները իրար անցան: Կարգ մը պատերու վրայ խաչքաներ փակցուած էին որոնք Իսլամները եւ Հայերը իրարու դէմ գրգռելու պարունակութիւն ունէին: Անմիջապէս Թոփհանէի առջեւ եկան դեսպաններու յատուկ նաւերը:

Ապտիւլ Համիտ պատրիարքին մօտ ղրկեց խորհրդական Արթին փաշան եւ կարգ մը ուրիշ երեւելի Հայեր, խրատ տալու համար անոր: Միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ բարենորոգումները ամբողջովին պիտի իրագործուին: Բայց այս յորդորները որ եւ է ազդեցութիւն չունեցան: Անկէ յետոյ զիս կանչեց, եւ երդում ընել տալով կրօնքիս եւ պատուիս վրայ, ուզեց որ կարծիքս յայտնեմ հայկական խնդրի մասին: Հաւատաց թէ չպիտի բարկանայ: Ես ալ սա պատասխանը տուի.

«Իրողութիւնը սա է որ, ոչ միայն եւրոպական պետութիւնները լռեցնելու, այլ եւ Հայ թէ Իսլամ, Անատոլուի բոլոր բնակիչներուն բարիքին եւ ձեր պետութեան շահին համար անհրաժեշտ է որ առանց ժամանակ անցնելու եւ ամբողջովին կատարէք վարչական եւ դատական բարենորոգումները: Իմ համոզումովս, հոս հոն մորթուող – կոտորուող Հայերուն մեծ մասը անմեղ է: Բայց անոնց մէջ կան նաեւ քոմիթէճիներ, ոճրագործներ եւ դաւաճաններ զորս հարկ է կախել: Ահա համեմատաբար քիչ թիւով այս անիծեալները փնտռելու, գտնելու եւ ծանր պատիժներու ենթարկելու է. բայց անոնց չյարողները պաշտպանելու է եւ թող տալու չէ որ անոնց մազին դպչին: Պէտք է վճռապէս հրամայէք թէ իսլամ ըլլան կամ քրիստոնեայ, ձեր բոլոր հպատակներուն իրաւունքները պիտի յարգուին եւ թէ հանդարտ կեցող Հայերը զերծ պիտի մնան ամէն տեսակ յարձակումէ»:

Ապտիւլ Համիտ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ խօսքերուս եւ ըսաւ. «Աստուած ողորմի հօրդ. խօսքերդ ամբողջովին ճիշդ եւ հաւատարմական են: Աստուած անպակաս ընէ քեզ»: Ցետոյ յանձնարարեց որ Պատրիարքարան երթալով աշխատիմ գոհացնել Իզմիրլեանը, կրկնեմ Արթին փաշայի միջոցաւ տրուած խոստումները եւ յանձնարարեմ որ վերջ տայ քոմիթէճիներու գրգռութեանց, աւելցնելով որ, հակառակ պարագային, խռովութեանց վախճանը աղէկ չպիտի ըլլայ: Գալով Թագաւորին խոստումներուն, անոնք ֆէրմանով մը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս պիտի հաղորդուին Պատրիարքարան:

Ասոր վրայ Պատրիարքարան գացի:

* * * «Ճումհուրիէթ» այս առթիւ հրատարակած է Իզմիրլեան պատրիարքին լուսանկարը, սա արձանագրութեամբ. «Խառնակիչ Իզմիրլեան պատրիարք»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

— o —

Յառաջիկայ դեկտ. 1 շաբաթ երեկոյ գաղութիս սիրուած արուեստագիտուհիներէն Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան պիտի տայ իր առաջին նուագահանդէսը, Սալ Շոփէնի մէջ:

Իր արուեստին մասին փափաքեցայ հակիրճ կերպով արտայայտուիլ, մանաւանդ որ Օր. Ղազարոսեան շատ համեստ դրսնուած է, ցարդ Փարիզի մէջ նուագահանդէս սարքած չըլլալով:

Պոլսոյ մէջ անուանի վարպետներու աշակերտելէ վերջ, հինգ տարի առաջ կուգայ Փարիզ, եւ կ՚ընդունուի Պետական Երաժշտանոցը արձանագրեալ աշակերտուհի ներդաշնակութեան ճիւղին, միեւնոյն ատեն շարունակելով դաշնակի ուսումը Լազար Լեվիի հսկողութեան տակ:

Տեսական երաժշտութեան գլխաւոր կէտերը իւրացնելէ յետոյ, կը սկսի արտադրել դաշնակի եւ երգի համար գողտրիկ կտորներ, որոնք արդէն մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն Պոլսոյ մէջ:

Չեմ կրնար մասնաւոր գնահատութեամբ չյիշել իր առաջին պաշտօնական երեւումը Փարիզի բեմին վրայ, անցեալ յունիսին տուած նուագահանդէսի մէջ, ուր նուագեց Պախի քոնսէրթօն, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, առանց երկար պատրաստութեան եւ որուն համար պէտք էր ունենալ մեծ ինքնավստահութիւն եւ յիշողութիւն: Նոյն նուագահանդէսին ցոյց տուաւ ան իր մտացի ընկերակցութիւնը «Իրիկնամուտ» անուն կտորիս մէջ եւ արդէն իսկ շահեցաւ հանրութեան համակրութիւնը:

Իր անձնական նուագահանդէսն է որ պիտի տայ հիմա, շատ պատասխանատու եւ խնամեալ յայտագրով մը, ուր կ՚երեւին հին ու նոր գործերու քով Կոմիտաս վրդ.ի եւ Գէորգ Սինանեանի գործերը:

Բայց ինչ որ ամէնէն հետաքրքրական պիտի ըլլայ ինծի համար, ե-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (50)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ — (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Թէ ինչպէս այդ պարիսպէն անցայ, չեմ յիշեր: Ջուրին մէջ եմ, ջուրը խոր է, ափի մօտ լողալով դարիվար կ՚երթամ ջուրին հետ: Որչափ վար երթամ, այնչափ գիւղս անտանելի կը դառնայ:

Ոստիկանը իմ փախած ուղղութեամբ հրացան կը բանայ, բայց ես 100 քայլ վարն եմ, զիս տեսնել անկարելի է: Ինկայ սարսափելի ճախճախուտի մէջ. օձը չի կրնար ճեղքել: Հրացանի ձայնէն պուրակին մէջ վայրի խոզի խռնչիւն եւ չնագայլի կաղկանձիւն կը լսեմ: Իսկ ես կը սեղմուիմ անտառի խոռոչի մը մէջ, մինչեւ զօտեկապս ջուրի մէջ:

Շատոնց դադրած է հրացանի ձայնը, բայց չեմ կրնար տեսնել, ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ ցամաքին վրայ: Սողալով դուրս ելայ ջուրէն խիտ պուրակի մը մէջ: Շորերս հանեցի, քամեցի, ծառ մը չինելով գլուխս կախեցի եւ ջուրը նետուելով միւս կողմը անցայ: Ասկէ կրնամ դիմացի կողմը տեսնել: Մարդ չկայ, ոստիկանը գացեր է:

Կամաց կամաց պուրակին մէջէն լեռն ի վեր կը բարձրանամ: Լերան գագաթն եմ: Արեւը կամաց կամաց կը կորսուի: Ու ես մոլորած կռունկ, ուր երթալս չեմ գիտեր: Լերան վրայ շրջան մը ընելով, դաշտահովիտի մը մէջ գիւղ մը, աւելի ճիշդ գիւղաքաղաք մը կը տեսնեմ, բլրակի մը վրայ հոյակապ եկեղեցի մը, բրդաւոր ու զանգակատունով: Ասոր գիւղ մըն էր Խըլըթէն, որու ջաղցի բեկորներէն Փրխա Շիւքրի աղայի քով տեսայ երկու եղբայրներ, Ապիզոն ու Ջարջիզ:

Ապահովուած վար կուգամ. կամաց կամաց կը զգամ այն հարուածները որ ստացեր եմ փախուստի ատեն: Այդ խոշոր գիւղաքաղաքի մէջէն հազիւ 20—30 տուներէ ծուխեր կ՚ելլէն: Անոնք ջարդի փշրանքներն են, այս ու այն աղայի քով ապաստանած, այժմ դարձած են շէնցնելու իրենց աւերած օճախները:

Գիւղին քովն եմ. աչքի կը զարնեն անխնամ մնացած այգին ու պարտէզը: Այդ ծով կանաչութեան մէջ, հազիւ նշմարեցի երեք կիներ, որոնք բահով ու բրիչով, մութը կոխած դեռ կ՚աշխատէին պարտէզներու մէջ:

Աղբիւրին վրայ եմ: Իբրեւ օտարական, զինուորական տարազս անոնց յիշել կուտայ զինուորութեան գացող իրենց երիտասարդները: Վարանոտ քայլերով մօտեցան ինծի, ու արաբերէն հարցուցին ով ըլլալս: Տուի պէտք եղած տեղեկութիւնը եւ խնդրեցի զիս Ապիզոյի քով տանիլ: Կիները զիս առաջնորդեցին: Թէեւ մութը կոխած, ան նստած էր «տէզկեահ»ին դէմ ու կը գործէր: Տուի ծանօթութիւն եւ յայտնեցի փախուստիս մասին: Ուրախութեամբ ընդունեց զիս, — «Հոգ մի ըներ, ըսաւ, ես ապահով Մերտին կը հասցնեմ քեզ. հոն մեր պատրիարքը՝ Մար Շիմոն բաւական ուժեղ է. հազարաւոր որբեր հաւաքած կը խնամուին. ամէն ամիս մեզի ալ նպաստ կը ղրկէն»: Եւ առնելով զիս անցանք տան կողմը: Այդ հսկայ շէնքը առանձին — առանձին սենեակներով, անոր ընդարձակ բակը եւ առջեւի խոշոր պարտէզը կը վկայէին անցեալի 40 անձէ բաղկացեալ ընտանիքին փառաւոր կեանքը:

Ճաշէն յետոյ, ճերմակեղէնս կը փոխէ եւ կարել կուտայ պէշտաններս որ մորենիի փուշերէն բզիկ – բզիկ եղած էին: Դէմքիս ու ձեռքերուս վրայ ստացած վէրքերս կը դարմանէ ու կը հրաւիրէ զիս նշանտուքի մը մասնակցելու: 109 հոգի ազատած են: Բոլորն ալ քաջառողջ երիտասարդներ: Կ՚ամուսնանան իրարու հետ, չուզելով իրենց գիւղը լքելու համար: Ապիզոն անոնց թէ աղան է եւ թէ կրօնապետը: Կը կատարէ նշանտուքի արարողութիւնը: Պէտք կը տեսնեն որ ես ալ հայերէն կրօնական բան մը երգեմ, ու Թաղիքէ գլխարկս վար առնելով կը սկսիմ երգել, — «Նշանաւ ամենայաղթ խաչի քո»: Շատ հաճելի եղաւ ներկաներուն: Ի նշան շնորհակալութեան, բոլորը մէկէն, կնոջական նուրբ ձայնով ըսկսան երգել «Լի՛, լի՛, լի՛, լի՛» մինչեւ հարիւր անգամ: Այս աշխարհին մէջ փոխանակ ծափահարելու կը լլահարէն մարդը...

ՄԵՐՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երկու օր վերջ, Մայիս 15, Խըլըթցիներ իրենց ցանկը պիտի ներկայացնեն Մերտինի իրենց պատրիարքին, նպաստ ստանալու: Երկու կտրիճ երիտասարդի հետ, արշալոյսին ճամբայ ինկանք դէպի Մերտին: Երեկոյեան արեւը մայր մտած Ասորիներու Պատրիարքարանն եմ: Երբ իմ «Արմէնիէն» ըլլալս հասկցաւ, զիս ղրկեց Հայոց եկեղեցին, որ երեք օր առաջ բացուած էր:

Հարիւրի չափ, 6—12 տարեկան որբեր ոչ անկողին ունէին, ոչ հագուստ, ոչ ալ կանոնաւորութիւն: Սկսայ որբերը քննել, անոնց մեծամասնութիւնը ոչ իր անունը գիտէ, ոչ ալ իր ծնողքինը. Թրքական ու քրտական անուններ կուտան: Մէկը աղջիկ մը գտայ, 15 տարեկան, Քիմօ Ոսկեան, Գոմերցի:

Առտուն ամերիկեան Կ. Խաչին գացի: Դռնապանը Ասորի կին մըն՝ արգիլեց: Անոր հասկցուցի «Արմէնիէն» ըլլալս: Քովի սենեակէն վայելուչ հագուած երիտասարդ մը կանչեց: Անոր պատմեցի փախուստս: Զիս դռնապանին յանձնելով, սանդուղներէ մը վեր բարձրացաւ: Քիչ մը վերջ դուրս եկաւ ու մատի ծայրով զիս կանչեց:

Ներս մտայ մաքուր սենեակ մը: Հոն նստած էր 28 տարեկան կայտառ Ամերիկացի մը, Մըստըր Միլըր, նախօրէն Կ. Խաչի մասնաճիւղին: Նախ քան հարցուփորձը, մեքենան բերաւ եւ այդ տարազով նկարս քաշեց: Հարցուց թէ ինչ ազգի կը պատկանիմ: Երիտասարդ հայ թարգման մը Կարապետ, թէ կը թարգմանէր եւ թէ անգլիերէնի դասեր կուտար: Երբ ալ տեղեկութիւններ տուի իմ ազատութեանս մասին, դադրեցուց հարցուփորձը, հարցարան մը բացաւ թղթի մը վրայ ու յանձնեց Պ. Կարապետին, որպէսզի տեղեկութիւններ քաղելով անգլիերէնի վերածէ:

Ահա այդ հարցարանը.—

1. Ի՞նչպէս իմացաք 1914ի պատերազմը:
2. Հայերն ալ Թրքական բանակին զինուոր տուի՞ն: Եւ քանի՞ տարեկանէն սկսեալ:
3. Ի՞նչպէս կը կատարուէր զինուորագրութիւնը, խուժանի՞ն թէ ոստիկաններու միջոցաւ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՒՄԲ ԽՈՒՄԲ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

ԱՆԿԱՆՈՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ քէմալականութիւնը, մօտ երկու տարիէ ի վեր, անխնայ կը պրկէ օղակը Թուրքիոյ մէջ ապրող բոլոր օտարականներու դէմ, մերթ առաջնորդուելով տնտեսական տուեալներէ եւ մերթ ալ ազգային թաքուն, դաւադրական ծրագիրներէ:

Այսպէս, Հայերուն, Յոյներուն եւ Հրեաներուն արդէն խիստ խախուտ, ազգ. կազմակերպութիւններուն տիրանալէ եւ զանոնք նիւթապէս ու տնտեսապէս քամելէ յետոյ, կարգը երեւի եկաւ «յաղթականներուն» ... Ֆըրանսացիին, Անգլիացիին եւ ուրիշներու:

Տակաւին երէկ, երբ Մարսէյլի Առեւտրական Սենեակի պատուիրակութեան նախագահը Պ. Ֆէլիքս Փըրուքս Թուրքիա կը հասնէր, վերադարձին չէր մոռնար յանձնարարել թէ պէտք է Պոլսոյ ֆրանսական գաղութը գնել հաստատուն գետնի վրայ, տնտեսապէս եւ բարոյապէս:

Երեւի այս ուղղութեամբ, իր առաքելութիւնը ձախողած ըլլալու է, որ քանի մը ամիս վերջ, հակառակ փառաբանական չափազանցութիւններու, այսօր խումբ խումբ Ֆրանսացիներ Մարսէյլ կուգան, չկրնալով դիմանալ յարուցուած զանազան դժուարութիւններուն, մանաւանդ տնտեսական արգելքներուն:

Ինչպէս ծանօթ է, քէմալապետութեան մշակած օրէնքին համաձայն, օտարականներուն արգիլուած են շարք մը արհեստներ, որոնք վերապահուած են Թուրքերուն:

Անցեալ շաբաթները երեք կարաւանով հոս եկան վաթսուն Ֆրանսացիներ, որոնք մռայլ գոյներով կը նըկարագրեն տնտեսական կացութիւնը Թուրքիոյ մէջ:

Վաթսուն հոգի են՝ ասոնք: Կրնան վաղը ըլլալ հարիւր կամ երկու հարիւր հոգի: Մէկ խօսքով, սկիզբն է երկանց:

Այս առթիւ լոյս են զանազան տեսակ թերթեր: Մանաւանդ պահպանողական օրկանը Լը Փըթի Մարսէյէ, որուն մէջ Լէօն Պանքալ, բոլորովին անտեղի կերպով պանծացուցած էր Թուրքն ու Թուրքիան, տակաւին երէկ:

Միայն, համեմատաբար աւելի ապատահիւ Մարսէյլ-Մաթէն օրաթերթէն էր որ առաջին առթիւ արտայայտուեցաւ, սուր խայթոցներ, զապուած արտայայտութիւններ արձակելով:

Հատուած մը.

— «Թուրքերը կ՚անգիտանան որ այս քայլերը չեն համապատասխաներ Թուրք-ֆրանսական առեւտրական դաշնագրի ոգիին, եւ երկու երկիրներու մէջ ապրող իրենց հպատակներու համար մշակուած կանոնագրութեանց: Ինչ որ պիտի ըլլար ուշ կամ կանուխ, եղաւ: Ֆրանսացիները կ՚իյնան նոր օրէնքի այս հարուածներուն տակ, եւ կը ձգեն իրենց տեղերը վերադառնալու համար Ֆրանսա»:

Թերթը շարունակելով կ՚ըսէ թէ եկուորներուն վիճակը չափազանց ողբալի է, հազիւ քանի մը հոգի կրնան առանց որ եւ է օգնութեան տուն տեղ ըլլալ եւ հաստատուիլ, իսկ միւսնե՞րը ... Ի՞նչպէս պիտի ապրին. ի՞նչ պիտի ընեն:

Այսպէս, մռայլ գոյներով նկարագրելէ վերջ, կ՚ըսէ նաեւ թէ, քաղաքապետական եւ նահապետական ժողովները դիմած են, առ որ անկ է, պէտք եղած օգնութիւնը կազմակերպելու համար:

×

Գրած էի թէ խորհրդակցական ժողով մը գումարուած է, գործադրկութեան նպաստի դադարման եւ անկանոն թուղթերու խնդիրը քննելու համար: Ազգ. Վարչութեան ատենապետը տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ այս մասին: Տեսնուած են պատկան մարմիններու հետ: Իբրեւ հետեւանք այս տեսակցութեանց, ատենապետը թելադրեց Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներուն կազմել եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան յանձնել ցանկը հետեւեալ հայրենակիցներուն.

1. Անոնք որ զանազան պատճառներով ինքնութեան թուղթ չունին:
2. Անոնք որ թէեւ 20նոց ինքնութեան թուղթ ունին եւ աշխատելու իրաւունք ունենալով հանդերձ (Էնտիւսթրիէլ քառթը) անգործ են եւ գործ կը փնտռեն:
3. Այն պատանիները, որոնք հասած են տոմս առնելու տարիքին եւ սակայն ծնողքին կողմէ դժուար կ՚ըլլայ այդ տոմսերը ձեռք ձգել:
4. Այն այրի կիները, որոնց գործաւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մահացած են եւ սակայն զաւակներու տէր են եւ քաղցնոց տոմս ունին, որ աշխատաւոր չէ:
5. Այն անգործները որոնք երկրագործութեամբ աշխատելու տրամադիր են:
6. Անոնք որ առանց քրէական յանցանքի մէջ գտնուելու աքսորուելու վիճակին ենթակայ են:

Այս յիշուած թերութիւններով թուղթ ունեցող բոլոր հայրենակիցներուն ցանկը կազմելով, իւրաքանչիւր ենթակային կացութեան համապատասխան քայլեր պիտի առնուին:

Միջ-հայրենակցական ժողովը յարմար գտաւ այս բոլորը եւ յանձնարարեց անոր, յարմար եղանակով յառաջ տանիլ աշխատանքը:

Օրակարգի երրորդ խնդիրն էր Պ. Սահաթճեանի մօտ գտնուած 13 հազար հինգ հարիւր Ֆրանքի ազգային գումարը: Այս գումարը քանի մը տարի առաջ հանգանակուած էր միջ-հայրենակցական յանձնախումբի մը կողմէ դպրոցի մը գնման համար:

Տարիներէ ի վեր, եկող գացող վարչութիւնները եւ միջ-հայրենակցական յանձնախումբը կը պահանջեն այդ ազգային գումարը, եւ սակայն, Պ. Սահաթճեան միշտ խուսափողական պատասխաններ կուտայ: Միահամուռ քաղձանքով որոշուեցաւ միջ-հայրենակցական յանձնախումբ մը կազմել եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, հետապնդել այս խնդիրը, որ հանգանակուած էր դպրոցի մը շէնքի գնման համար եւ որ դարձեալ պիտի յատկացուի նոյն նըպատակին:

ՀՐԱԶԴԱՆ

Երիտասարդ դաշնակահարուհիին չորս գործերն են, Շարքի մը ձեւին տակ, եւ որոնք զինքը երեւան պիտի բերեն իբրեւ հեղինակ:

Որքան գիտեմ, Ովաննէս Տէր Գրիգորեանէն յետոյ, որ շատ ծանօթ է արդէն Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ, Գոհարիկ Ղազարոսեան իգական սեռի պատկանող երկրորդ հեղինակը պիտի ըլլայ՝ եթէ յարատեւէ այս ճիւղին մէջ:

Այս չորս կտորներուն անուններն են՝ ա) Նախերգանք, բ) Թռչունը՝ պատուհանիս առջեւ, գ) Ծուլութիւն, դ) Պարերգ ...

Անդաղտնապահ չըլլանք երկար խօսելով եւ թողունք ասոնց գնահատումը՝ ունկնդրին, բայց արդէն անունները բաւական թելադրիչ չե՞ն...

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ.Ի ՁԵԿՈՅՑԸ ԻՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Նոյ. 11ին, Պուքրէշի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին պատարագեց կաթող. պատուիրակը, Գարեգին արք. Յովսէփեան: Այս առթիւ կարդացուեցաւ կաթողիկոսին կոնդակը՝ իր առաքելութեան մասին:

Գարեգին արք. բացատրելով կոնդակին իմաստը, մանրամասնօրէն պարզեց հետեւեալ վեց կէտերը.—

Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իրաւասութիւն կուտայ Գարեգին արք.ի հետաքրքրուիլ գաղութներու եկեղեցական գործերով, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչը Էջմիածնի գահակալին:

Բ. Իրաւասութիւն կուտայ իր լիազօրին չփման մէջ մտնել թեմական կազմակերպութեանց հետ, ի հարկին գումարելով թեմական պատգամաւորական ժողովներ՝ առաջնորդներու ընտրութեան համար:

Գ. Իրաւասութիւն կուտայ իր լիազօրին քննել արտասահմանի հոգեւոր պաշտօնէութեան շուրջ ստեղծուած պարագաները, թերացողները յորդորել, սաստել, ի հարկին պատժել՝ յանուն հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր պետին:

Ե. Պաշտօն կը յանձնէ զարկ տալ գաղութներու մտաւոր կեանքին, բանախօսութիւններ կատարել զանազան գաղութներու մէջ, տարածելով սէր եւ գուրգուրանք դէպի հայ լեզուն, հայ արուեստներն ու հայ մշակոյթը:

Զ. Պաշտօն կը յանձնէ իր լիազօրին գաղութները հետաքրքրել Էջմիածնի նիւթական անձուկ վիճակով, եւ երկարօրէն կը ծանրանայ Էջմիածնի աթոռին նիւթական աջակցութիւն հասցնելու անհրաժեշտութեան վրայ, յիշեցնելով որ ոչ միայն նիւթապէս ճգնաժամ մը կ՚անցընէ Էջմիածինը, այլ եւ Մայր Տաճարի շէնքին վտանգ կը սպառնայ՝ մանաւորապէս նորոգութեան կարօտ ըլլալով եկեղեցւոյ կըտուրը: Կը յիշեցնէ թէ Էջմիածինը դարերով կրցած է ապրիլ հայ ժողովուրդին լումաներով եւ կոչ կ՚ուղղէ հայ գաղութներուն աջակցութեան հասնիլ այս անգամ ալ:

Զանց ընելով ամբողջական ընթերցումը՝ Գարեգին արք. վերլուծեց նաեւ, համառօտակի, բովանդակութիւնը երկրորդ կոնդակի մը, որով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը յայտնէր թէ այդքան տառապանքներէ յետոյ հայ ժողովուրդը ունեցաւ վերջապէս իր սեփական հայրենիքը, եւ կը բացատրէր վերելքը զոր հայ ժողովուրդը կ՚ունենայ իր հայրենիքին մէջ, նախ տնտեսական մարզի վրայ, ստեղծելով ճամբաներ, ելեկտրական կայաններ, արդիւնաբերութեան գործարաններ, եւն., եւ յետոյ մշակութային ասպարէզի մէջ՝ զարկ տալով թանգարաններու եւ մատենադարաններու, համալսարանի եւ դպրոցներու, բեմի եւ երաժշտութեան, պայքարելով անգրագիտութեան դէմ, եւ արդէն իսկ Հայաստանի բնակչութեան 90առ100ը դարձնելով գրագէտ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը բացատրէր իր կոնդակին մէջ թէ ըղձալի է գաղութներուն ալ մասնակցութիւնը Հայաստանի մտաւոր եւ նիւթական վերելքին, եւ կը յիշէր մասնաւորաբար Մելքոնեան կտակը՝ որ 30,000 անգլ. ոսկի բաժին հանած է Հայաստանի մշակութային աշխատանքներուն, քաջալերելով հեղինակները իրենց պրպտումներուն մէջ եւ տըպագրելով անոնց երկերը, Պօղոս Նուպարի կտակը՝ որ բուժարան մը կը պահէ իր կնոջ Մարի Նուպարի անունով, զանազան հայրենակցականներու նախաձեռնութեամբ ստեղծուած հիւղաւանները, Նուպարաշէն, Նոր Մալաթիա, Նոր Արաբկիր եւն.:

Կը յորդորէ ի վերջոյ գաղութները ամէն կերպով աջակցիլ հայրենի վերաշինութեան եւ այս առթիւ գաղութներու հոգածութեան կը յանձնէր Էջմիածնի ալ կարիքը արտասահմանի աջակցութեան, թելադրելով այս առթիւ որ արտասահմանի հայութիւնը նախաձեռնութիւնը ստանձնէ կառուցանելու հանրակառքի գիծ մը որ Էջմիածինը կապէր Հայաստանի մայրաքաղաքին:

⁂ Նոյ. 15ին, կաթող. պատուիրակը հրապարակային բանախօսութիւն մը կատարեց ընդարձակ սրահի մը մէջ, Էջմիածնի ներկայ կացութեան եւ Հայաստանի շինարարութեանց մասին: Այդ բանախօսութեան ամփոփումը պիտի տանք վաղուան թիւով:

ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ...

ԳՈՂԵՐԸ ...«ԱԶԳԱՑԻՆՃԻ» ԵՆ ԵՂԵՐ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն.—

Ազէզի մէջ ձերբակալուեցան չորս հայ գողեր, որոնք Պէյրութէն մեկնած էին հիւսիսային Սուրիա, մասնաւոր ծրագրով եւ նպատակով:

Աֆրինի աւազակային դէպքը հետապնդող ժանտարմաներ երբ հեռուէն կը նշմարեն ինքնաշարժ մը, կեցած Ազէզէն քիչ հեռու բլուրի մը վրայ, կ՚ուղղուին դէպի հոն եւ կը սկսին հարցաքննել վարիչը: Այս վերջինը կը յայտնէ թէ քանի մը ճամբորդներ կը տանէր Ազէզ, երբ յանկարծ աւրուեցաւ մեքենան եւ ստիպուեցաւ սպասել հոն: Կը կասկածին ժանտարմաները և կը խուզարկեն ինքնաշարժը, որուն մէջէն կը գտնեն դրամարկղի գողութեան յատուկ կարեւոր գործիքներ, փամփուշտ, զէնք, եւն.: Վարիչը շղթայակապ կը տանին Ազէզ, գիշերանց ուր արդէն իրարանցումն ու աղմուկը ծայր տուած էր, հասած ըլլալով աւազակներու եւ ժանտարմաներու միջեւ տեղի ունեցող ընդհարման լուրը:

Այդ աղմուկն ու իրարանցումը պատճառ կ՚ըլլան որ Թաթուլեան եւ իր ընկերները ձախողին եւ ստիպուին կիսատ թողուլ իրենց սկսած գործը:

Հետեւեալ առաւօտ, լեռներու մէջ կը ձերբակալուին Թաթուլեան եւ իր ընկերները, որոնք Պէյրութի ոստիկանութեան ծանօթ են իբրեւ նշանաւոր գողեր:

Ազէզի մէջ այս հայ գողերը եւ վարիչը կ՚ենթարկուին ծանր եւ երկարատեւ ծեծի, խոստովանելու համար զանոնք: Ազէզի իշխանութիւնները մինչ այդ կը կարծեն որ երեք ինքնաշարժները կողոպտող եւ ժանտարմաները սպաննող աւազակներն են այդ Հայերը: Հայ գողերը սակայն, տեսնելով որ իբրեւ ոճրագործ աւազակներ կը մեղադրուին, նախամեծար կը համարին յայտնել իրենց բուն մեղքը: Եւ այսպէս փայտի ու բռունցքներու հարուածներուն տակ կը խոստովանին ամէն բան, աւելցնելով որ Հալէպի, Անտիոքի եւ Ալէքսանտրէթի մէջ չեն յաջողած իրենց նպատակին մէջ, որովհետեւ հետապնդուած են Դաշնակներու կողմէ:

Թաթուլեան, Գասապ Միհրան, Յակոբ Աբիկեան, Պետրոս Տրդատեան, Յակոբ եւ վարիչը շղթայակապ բանտ կ՚առաջնորդուին, սակայն, Սամուէլ Զավուշ կը յաջողի կորսնցնել իր հետքը: Այժմ այս վերջինը եւ ինքնաշարժի տէրը՝ Մօրիս Քէլէշեան, որ Հաճը Համիսլիցի է, կը փնտռուին:

Ըստ «Էլ Ահրար»ի Թաթուլեան Պէյրութի եւ շրջականներուն մէջ 70է աւելի գողութիւններ ըրած եւ քանիցս բանտարկուած էր եւ դեռ երկու տարի առաջ բանտէն ելած, լրացնելով բանտարկութեան ժամանակաշրջանը:

Բանտէն ելլելէն վերջ, Թաթուլեան եւ իր ընկերները լծուած էին ազգային գործի: Սահակեան վարժարանի «Խնամակալ Մարմին» անունով ժամանակ մը հրապարակ եկան, վերջը իբրեւ ծնողական ժողովի ներկայացուցիչներ բանակցութիւններ վարեցին Առաջնորդարանի հետ եւն.: Նոյնպէս անոնք «Անդրանիկ» Փութպոլի խումբի մարզադաշտին վարիչներն էին:

ՍԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՏԸ

— o —

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Նոյ.).

— «Լրջօրէն կարդացէք հակադաշնակցական որ եւ է թերթ, ուշադիր լսեցէք հակադաշնակցական որ եւ է ճառախօս եւ մօտիկէն հետեւեցէք հակադաշնակցական որ եւ է գործի եւ պիտի տեսնէք ու համոզուիք, որ այդ թերթը լեցուն է զարշելի սուտերով, այդ ճառախօսը կը ստէ սանձարձակ եւ այդ գործը հիմնուած է ստութեան եւ խաբկանքի վրայ:

«Ցուսաբեր» փորձութիւնն ունեցած էր մէկ քանի թռուցիկ յիշատակութիւններով թուելու հակադաշնակցական մամուլի ընդամէնը մէկ քանի շաբթուան ընթացքին հրապարակած սուտերը եւ պատկերը դարձած էր ուղղակի հրէշային:

Մէկը միւսէն զարհուրելի սուտեր հրամցնելով հայ հանրութեան, հակադաշնակցական մամուլը դիւային նպատակն ունի անուանարկելու եւ քաղաքական հետապնդումներու զոհ դարձնելու իր հակառակորդ կազմակերպութիւնը եւ սանձելու գրգռութեան թունաւոր մթնոլորտ մը, ուր անհընարին դառնայ որ եւ է շինարար աշխատանք եւ կորսուի գործակցութեան որ եւ է յոյս ու փափաք:

Այո, մէկը միւսէն զարհուրելի են այդ սուտերը եւ դիւային՝ սուտերով հետապնդուած նպատակը:

Որպէսզի կասկածելի դարձնեն Դաշնակցական թերթ մը, եւ գործըւած սպանութեան մը մեղսակից, կը գրեն թէ Աթէնքի «Նոր Օր»ի խմբագրատան մէջ խուզարկութիւն կատարուած է, մինչդեռ առասպել մըն է լոկ խուզարկութեան այդ յերիւրանքը ...

Որպէսզի Դաշնակցութիւնը ամէն գնով մեղադրեն Դուրեան արքեպիսկոպոսի սպանութեան մէջ, կը գրեն թէ ան սպաննած է Արամ Տէր Մանուէլեանը, որ «Հայրենիք»ի ... նախկին խմբագիրն է եղած ...

Որպէսզի շարք մը պետութիւններու թշնամութիւնը գրգռեն Դաշնակցութեան եւ անոր ականաւոր գործիչներուն ու թերթերուն դէմ, զազրելիօրէն կը ստեն թէ գերման չէքեր կը դրկուին «Ցուսաբեր»ին եւ «Բիւրոյի անդամները խմբական պտոյտներ կը կատարեն Գերմանիա»...

Որպէսզի յաչս հայ հանրութեան Դաշնակցութիւնը ներկայացնեն իրբեւ ... մատնիչ, սեւով սպիտակի վըրայ կը ստեն թէ «Դաշնակցականները Պէյրութի մէջ ժուռնալ մը տուած են Բարեգործականի մաճին իբրեւ...» «Բոլշեւիկ կազմակերպութեան» մը:

Որպէսզը Դաշնակցականներն անգամ գրգռեն իրարու դէմ, կը յերիւրեն այլանդակ սուտեր, որոնց համաձայն իբր թէ Դուրեան արքեպիսկ.ի սպանութեան համար մեղադրուողները ... գիրար ծեծած են, իսկ «Դաշնակցական չէֆերու եւ Վ. Գարտաշեանի այրիին միջեւ ծանր վէճ մը տեղի ունեցած է», հոգ չէ թէ Վ. Գարտաշեան ամուրի էր ...

Որպէսզի Դաշնակցականներն անյանցանքը փաթթեն Դաշնակցութեան վզին, Տօքթ. Հ. Օհանջանեանի Պուքրէշ ժամանման առթիւ վերջին փողոցայինի նման հարց կուտան — «արդեօք նոր տեղերն՞ր կան սարքուելիք»...

Ոչ «Ցուսաբեր», ոչ ալ մենք ու որ եւ է մէկը, Փիզիքական հնարաւորութիւն իսկ չունինք, թող ըլլայ մէկ քանի տողերով եւ պարզ յիշատակութեամբ մը, թուելու հակադաշնակցական թերթերու այլանդակ սուտերը, այնքան որ անհաշիւ եւ ամենօրեայ են անոնք: Այլ սակայն հակադաշնակցական մամուլի տարածած սուտերը արդէն կը հանդիսանան հանրային չարիքի, որ կը սպառնայ տակաւ խաթարել ամէն բարոյական, խանգարել հանրային խաղաղութիւնը, անհնար դարձնել ամէն տեսակ շինարար աշխատանք, ալ աւելի խորացնել հայկական քաոսը եւ մշտապէս գրգռուած պահել հայ հանրութիւնը»:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (32)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Սըր Ճօն այս ուղղակի հարցումէն շփոթեցաւ: Շատ բնական հարցում մըն էր, մանաւանդ ի՞նչն էր պատճառը որ Հարի փողոցէն «Կլօրիա» զբօսանաւուն մէջ եկած էր: Եթէ այս կասկածները ձեր մտքին մէջ չըլլային՝ արդեօք պիտի փափաքէիք որ Զարա Հայաթը ձեր կինը ըլլար: Ասոր ինչ պատասխանէր. իր ներքին զգացումները ի՞նչ էին: Կլօրիան նաւարկելէն ի վեր մէկը միւսին եւեւէն դէպքերը այնքան տարօրինակ կերպով տեղի ունեցան, որ խորհելու ժամանակ չունեցաւ: Սակայն հիմա որ հարցումը շատ պարզօրէն կ՚ըսուի՝ պիտի փափաքի՞ր որ Զարա Հայաթ իր կինը ըլլայ, խորհեցաւ որ ասոր միայն մէկ պատասխան կրնայ տալ — այո՛: Ինչ որ ալ ըլլային իր կասկածները, նոյն իսկ եթէ ապացոյցներով հաստատուած ըլլային, դարձեալ, չպիտի կրնար մոռնալ այն գեղադէմ օրիորդը, որուն պատկերը միայն, գլխուն եկած բոլոր բաներուն պատճառ հանդիսացած է. Բայց թէ նաւապետ Նէլըըն ինչո՞ւ այդ հարցումը ըրած էր, չէր գիտեր: Գիտէր միայն որ անիկա լուրջ նպատակ մը ունէր, ուրեմն ինքն ալ պատշաճ պատասխան մը պիտի տար:

— Նաւապետ Նէլըըն, ըսաւ աչքերը դիմացինին աչքերուն ուղղելով — ձեր հարցումին պատասխանելէ առաջ կ՚ուզեմ ըսել որ ինծի կը վերապահեմ այն կասկածս զոր ունիմ հանդէպ Սթէֆըն Հայաթի թէ վիրաւոր վիճակի մէջ նաւ բերուած միջոցին այդ գիշերուան սպանութեան մէջ ինքը մասնակցութիւն մը ունի կամ ոչ: Հիմա ահա ձեր հարցումին իմ պատասխանս. իր եղբայրը եթէ նոյնիսկ մարդասպանն է եւ եթէ ան ասոնք ամէնքը գիտէ, դարձեալ ինծի համար մեծ պատիւ պիտի համարիմ եթէ Զարա Հայաթ ամուսնութեան համար ձեռքը ինծի երկարէ:

Ու մինչ Սըր Ճօն խօսքը վերջացուց, նաւապետը երկու ձեռքերն ալ անոր ուսերէն քաշեց:

— Ճօն Տէմփսըն, ըսաւ, եւ իր ձայնը յուզումէն կը դողար, ձեզի բան մը պիտի ըսեմ,— Զարա ձեր մասին կը մտածէ: Մի հարցնէք թէ ինչպէս գիտեմ. միայն գիտեմ, այսչափ: Հաւատացէք ծերունի նաւաստիի մը խօսքին, որ այս աշխարհին մէջ անկէց աւելի լաւ, աւելի մաքուր եւ աւելի պատուաւոր աղջիկ տակաւին չէ ծնած: Ան ամէն կերպով յարմար է աշխարհիս ամէնէն ազնիւ ճէնթլմէնին տանտիկինը ըլլալու: Եթէ պարկեշտօրէն կը սիրէք զինքը, ինչպէս յայտնեցիք, ձեր անհիմն խորհուրդները վանեցէք ձեր մտքէն, եւ որպէս կին առէք աշխարհիս ամէնէն քաղցր այս էակը:

Սըր Ճօն ուզեց նաւապետ Օրլաֆ Նէլըընին հարցնել թէ, որպէս Կլօրիային պարզ նաւապետը ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ անձնական այդքան հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ իր տիրուհիին ապագային մասին, սակայն նաւապետը շուտ մը դարձաւ, գլխովը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ խցիկէն դուրս ելաւ:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Օգնական — ոստիկանապետ Հ. Ա. Տէյվըս հեռաձայնով հրահանգեց որպէսզի գաղտնի ոստիկան Փիրսըն իրեն դրկեն շուտով. յետոյ նստաւ եւ ջղաձգօրէն սկսաւ իր աշխատասեղանին վրայ մատներով զարնել, մինչեւ Փիրսընին գալը:

— Զի՞ս ուզեցիք, պարոն:

Գաղտնի ոստիկան քննիչ Փիրսըն դրան սեմին առջեւ կեցած էր:

— Այո, Փիրսըն, ներս եկէք եւ նստեցէք: Կ՚ուզեմ ձեզ հետ խօսիլ:

Փիրսըն դուռը գոցելէն յետոյ աթոռ մը առաւ եւ իր գլխաւորին սեղանին դիմացը նստաւ:

— Փիրսըն, այնպիսի բան մը ընելու վրայ եմ որ երկար ժամանակուան բարեկամական կեանք մը կրնայ խորտակել:

— Իրա՞ւ, պարոն, հետաքրքրուեցաւ Փիրսըն, բայց ոչ մտահոգ:

— Այո՛, ի բացակայութեան բարեկամի մը տունը պիտի խուզարկեմ, առանց անոր հաւանութիւնը առնելու:

— Հրամանագրով խուզարկութի՞ւն մը, պարոն:

— Ոչ, Փիրսըն, ոչ իսկ հրամանագրով խուզարկութիւն մը: Խուզարկութիւնս պիտի կատարեմ առանց հրամանի եւ արտօնութեան, եւ ինչպէս ըսի, բարեկամիս բացակայութեան:

— Վտանգաւոր բան մըն է ձեր ընելիքը, պարոն, եթէ կը թոյլատրէք այսպէս ըսելու:

Հ. Ա. գլխով հաստատական պատասխան տուաւ:

— Գիտեմ, վտանգ մը եւ մեծ համարձակութիւն մը:

— Այդ բանը բացարձակապէս անհրաժե՞շտ է, պարոն:

— Բացարձակապէս ... ըստ իմ կարծիքիս:

— Ձեր կարծիքը շատ հաղուադէպօրէն սխալ կ՚ըլլայ, պարոն:

Հ. Ա. այս գովասանքին վրայ խնդալով,

— Շնորհակալ եմ, Փիրսըն, ըսաւ: Փիրսըն ժպտեցաւ:

— Վտանգաւոր քայլ մը պիտի առնեմ եւ կ՚ուզեմ որ դուք ալ միասին ըլլաք ինծի հետ:

— Ե՞ս, պարոն: Եւ քննիչ ոստիկանին ժպիտը շրթներուն վրայ սառեցաւ:

— Այո, Փիրսըն, կ՚ուզեմ որ բոլոր ընկերներէս որպէս վկայ ներկայ գտնուիք: Ոչ թէ յետագային իմ մասին վկայելու, այլ որպէսզի վստահեցնէք բարեկամս, եթէ հարկ ըլլայ, որ այն ինչ որ ըրի բոլորը իր բարօրութեան համար էր:

— Շատ բարի պարոն, որ եւ է ատեն պատրաստ եմ ըսելու Սըր Ճօն Տէմփսընին այն ամէնը ինչ որ կը փափաքիք ըսել:

— Ուրեմն գուշակեցիք:

— Դժուար գուշակում մը չէր, պարոն:

— Թերեւս ոչ, ըսաւ Հ. Ա. ժպտելով. մի կարծէք սակայն թէ անպայման իմ հրահանգած բաներս պիտի պատմէք Սըր Ճօնին ... ոչ, միայն պիտի խնդրեմ ձեզմէ որ ճշմարտութիւնը ըսէք:

— Ճշմարտութի՞ւնը, պարոն. ուրեմն դժուար գործ մը չէ ընելիքս:

— Հետս պիտի գա՞ք:

— Անշուշտ, պարոն:

— Այդ մասին «անշուշտ» չկայ, Փիրսըն: Ասիկա բոլորովին անպաշտօն խնդիր մըն է, եւ այս բանը մերժելու բացարձակ ազատ էք:

— Կը հասկնամ պարոն, եւ սակայն կ՚ուզեմ ձեզ հետ գալ:

(Տար.)

Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը

Երեքշաբթի օր բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը, ինչպէս եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը։ Նիստը բացաւ Պ. Պէնէշ, փառաբանելով Ալեքսանդր Թագաւորին եւ Պ. Պառթուի յիշատակը։ Ժողովը երկու վայրկեան ոտքի կեցաւ իբրեւ յարգանքի ցոյց։ Յետոյ խօսք առին Եուկոսլավիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները։

Դեռ պաշտօնական աշխատանքները չսկսած, Փոքր Համաձայնութեան նախարարները Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ վերջին անգամ աչքէ անցուցին Եուկոսլավիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքի մասին։ Բոլորն ալ ուժ պիտի տան որ դաւադրութիւնը լուսաբանուի ամբողջութեամբ եւ միջազգային քննութեամբ։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ ալ (դիւան), յարգանքի ցոյցեր կատարուեցան եւ յետոյ քննուեցան մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները։

Լոնտոնի մէջ յուսախաբութիւն կը տիրէ երկու ժողովներու սկզբնաւորութեան մասին։

Ֆաշական դաւադրութիւն մը Մ. Նահանգներու մէջ

»»» · · «««

ԴՐԱՄԱՏԷՐՆԵՐԸ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ԿԱՇԱՌԵԼ ՈՒԶԵՐ ԵՆ, 500,000 ԶԻՆՈՒՈՐՈՎ ՌՈՒԶՎԷԼԹԸ ՏԱՊԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ցնցալից գործ մըն ալ Մ. Նահանգներուն մէջ...

Խումբ մը դրամատէրներ — Սակարանի ջոջեր — երեք միլիոն տոլար եւ կէս միլիոն նախկին ռազմիկներ խոստանալով, առաջարկեր են նախկին պաշտօնատարի մը՝ Զօր. Պըթլըրի, Ուաշինկթընի վրայ քալել, տապալել նախագահ Ռուզվէլթը եւ ֆաշական կամ հիթլէրական իշխանութիւն հաստատել։

Զօրավարը մերժած է եւ գործը երեւան հանուած ըլլալով, արդէն իսկ հարցաքննութեան ձեռնարկուած է։ Առաջին անգամ հարցաքննուեցաւ զօրավարը, որ պատմեց թէ դաւադիրները հինգ անգամ տեսակցութիւններ ունեցան իրեն հետ, առաջարկելով ֆաշական դիկտատուրա հաստատել։ Ծրագրին համաձայն, դաւը գլուխ պիտի հանուէր առանց արիւնհեղութեան։ Պ. Ռուզվէլթ պիտի պահուէր, եթէ համաձայնէր ֆաշականութեան եւ պիտի դրուէր Իտալիոյ Թագաւորին կացութեան մէջ։ Իսկ եթէ մերժէր, պաշտօնանկ պիտի ըլլար։

Թուրքիոյ արտաքին գործավարին խօսքերը ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ (այսուհետեւ՝ պայ) հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ պուլկարական մամուլին, Սոֆիայէն անցած ատեն.

— «Յունաստանի հետ մեր սահմանները միայն վարչական են, իսկ իրականին մէջ որ եւ է սահման չկայ երկու երկիրներուն միջեւ։ Այս անգամ Անգարայի մէջ խառն յանձնաժողովներ կազմեցինք, որպէսզի ծխախոտի եւ չամիչի նման նիւթերու վաճառումը միասին կատարենք։ Մեր ապրանքները նոյն, շահերը նոյն ըլլալով բնականաբար նոյն են նաեւ մեր սիրտերը»։

Պուլկար լրագրողները հարցում ուղղեցին եւրոպական կարգ մը թերթերու այն հրատարակութեան մասին որուն համաձայն Անգարայի ժողովը քննած է Եգէականի վրայ պուլկարական ելքի խնդիրը եւ թէ ժողովին շրջանակներուն մէջ այլեւս որոշ թոյլատուութիւն կը տիրէ Պուլկարիոյ այս պահանջի մասին։

Ընկերիրի վերջին խորհրդակցութեանց ատեն,— պատասխանեց Թ. Րիւշտի պէյ,— Միջերկրականի մէջ պուլկարական ելքի մը հարցը ոչ խնդրոյ առարկայ եղած է, ոչ ալ պիտի ըլլայ... Ասիկա այսպէս գիտցէք։ Մենք դէմ ենք դաշնագրերու վերաքննութեան. ասիկա քանի մը անգամ բսի ձեզի եւ նորէն կը կրկնեմ։ Այս խնդիրը դուք կը յերիւրէք։

«Թուրքիոյ մէջ խոր համակրանք կայ Պուլկարիոյ հանդէպ. բայց դուք չարունակեցիք արծարծել այս ծովային ելքի եւ Թրակիոյ խնդիրը. ինչ որ պատճառ դարձաւ որ այդ համակրանքը նուազի եւ Թուրք հանրային կարծիքը խրտչելով վրդովուի։ Մենք կ՚ուզենք բարեկամ ըլլալ Պուլկարիոյ եւ ասիկա բազմաթիւ անգամներ յայտարարեցինք. բայց Պուլկարիոյ հետ մեր բարեկամութիւնը երբեք Յունաստանի դէմ չպիտի ըլլայ։ Ասիկա վճռապէս գիտցէք։ Մենք այս տեսակ բարեկամութիւն չենք ուզեր։ Մեր քաղաքականութիւնն է բարեկամ մնալ բոլոր հարեւաններուն հետ, բայց բնաւ չենք ուզեր այս բարեկամութիւնները հաստատել ո եւ է հարեւանի դէմ։

ꝏꝏꝏꝏꝏꝏꝏꝏꝏꝏ

318 ԼԵՀ ՀՐԵԱՆԵՐ մէկ ամիսէ ի վեր կը թափառին Միջերկրականի վրայ։ Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս մերժեցին ընդունիլ։ Խեղճերը ճարահատ գացին Սելանիկ եւ Պիրէոն, բայց նորէն մերժուեցան։ Հիմա պիտի փորձեն Ռումանիա կամ Լեհաստան երթալ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Մաթուշքա, այն խելագարը որ սովորութիւն ըրած էր շոգեկառքեր պայթեցնել։ Մահավճիռը լսած ատեն ըսաւ.— «Կը զղջամ բրածիս։ Թոյլ տուէք որ աղօթեմ զոհերուս համար»։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ 25 նոյեմբեր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel։

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ, 24 նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 22 նոյեմբեր, Հինգշաբթի օր, ժամը 8.30ին, ընկ. Փուչիկեանի բնակարանը։ Ներկայ կ՚ըլլայ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. du Temple, կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Դրա-դարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը 21 նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 2ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Քաշանի «Արծիւ» կոմիտէն ցաւով կը ծանուցանէ

ԸՆԿԵՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳԱԶԻԿԵԱՆԻ

զառանցէտ մահը որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 18ին Ville de Versaillesի հիւանդանոցին մէջ, Versailles։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր առաւօտեան ժամը 8ին Վիլ տը Վերսայլի հիւանդանոցին մէջ։ Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իր բարեկամները։

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով։ Նմոյշ մը ճաշակել յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ Société "PEUREUX"

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

Կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09-95,

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ ջուր. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ՚ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու. բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ։

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong Paris

Մէթրօ Bourse կամ Sentier. Tél. Gut 40-37

Եւ մեր ներկայացուցիչին Mr. PATRIKի

17, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87 & Gla. 15-70

LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉESի Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին

(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)

Մէկ տոմսակին գինն 100 ֆրանք

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 ֆր.	գումար	10.000.000 ֆր.
10	,,	500.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
100	,,	100.000 ֆր.		10.000.000 ֆր.
100	,,	50.000 ֆր.		5.000.000 ֆր.
1.680	,,	5.000 ֆր.		8.400.000 ֆր.
3.360	,,	1.000 ֆր.		3.360.000 ֆր.
16.800	,,	500 ֆր.		8.400.000 ֆր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 ֆր.	գումար	300.000 ֆր.
20	հատ	7.500 ֆր.	,,	150.000 ֆր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9

A. GODOVANNIKOFF. 30, Quai de Passy, Paris (16)

Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— GODOVANNIKOFF, PARIS

Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru, Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՕՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանդ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատուները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկ. Յ. Գալայճեանի եւ իր տիկնոջ, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին ՍԱՌԻԿ ՄԱԹՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Société Savantesի սրահին մէջ։ 28, Rue Serpente. մէթրօ Օտէոն։ Կը խօսի՝ Պ. ՆԱՄԻԹՕՔ, նիւթ՝ «Կովկասի անուանակոչութեան ծագում»։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆԻ Համազգայինի անդամները եւ համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին, 24 նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Պ. Մինաս Այթունեանի բնակարանը, 17, Rue Ampère, Cachan։

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Լիոնի Ֆրանսացիներուն եւ Լիոնահայութեան, որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին մասնաճիւղիս սարքած պարահանդէսը։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈԶԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋ. ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 24ի Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9.30էն մինչեւ լոյս «AUX PROGRES»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

120, Boulevard de Belleville — Métro: BELLEVILLE

Գեղարուեստական նոխ բաժին Առաջնակարգ orfեսթր:

Այս բացառիկ երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն սիրուած ուժեր իրենց ֆանթէզիներով, արտասանութեամբ, երգով, եւայլն։

կը ներկայացուին Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ "ԱՇՈՒՂԸ„

եւ "ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ„Ը

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Մարսէյլի Մեծն Տիգրան եւ Արտաշէս խումբերու կողմէ

24 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

84 Բիւ Շափ, Պօն Թէաթրի սրահին մէջ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, բուրգեր, մարզանք, սկաուտական պատկերներ, եւայլն։

Պարեր՝ նուագով եւ սաւթիոյով, կը ներկայացուի պաւէշտ մը։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 7 ՖՐԱՆՔ

Վարձու յարկաբաժիններ

ՎԱՐՁՈՒ է Սէն Միշէլի եւ Օտէոնի մօտ յարկաբաժին մը, 7 փիէս, բնակարան եւ միեւնոյն ատեն գործատեղի դարձնելու իրաւունքով, պայլ 9 տարի, կեդրոնական ջեռուցիչ, լոգարան, ելեկտրականութիւն, sonnerie, պաղ պաղ եւ տաք ջուր սենեակներուն մէջ։

Տարեկան վարձք 4000 ֆր.։ Սենեակներու կարգուսարքի և զանազան ընտեղման համար ծախսուած 25.000 ֆր.ի փոխարէն կը պահանջուի 10.000 ֆր. առկրկեալ։ Այցելելու եւ բանակցելու համար հեռաձայնել PIGALLE 67—69, ժամը 9—12 եւ 14—19։

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները։

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարոնի բոլոր տեսակէն 1.75

ԿԱՇՆՈՅ (քաշ-քոլ), ՓՈՒԼ-ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ տամադրելի է ընտիր մը երփը՝ անմրցելի գիներով։

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67-69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխզիջ արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ՚ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19։ Նաեւ ժամադրութեամբ

ԹԱՐՄ ՍԵՐ

Մասնաւոր խնամքով կը պատրաստեմ թարմ պլորուած կաթով սեր, մեծաքանակ գնողներու եւ ճաշարաններու համար մասնաւոր գին։ Կ՚ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ փափաքողներէ։ Տեղեկացնել առնուազն 3 օր առաջ։

Դիմել՝ PANOSSIAN, 46, Ave. de l'Isle, JOINVILLE—LE—PONT (Seine).

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ VENDREDI 23 Novembre 1934

ԺՈՒՆ ՏԱՐԻ - 10e Année No 2659 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Տարեթուան ընթացքին հրատարակեցինք Թուրքիոյ ներքին գործավարին զեկուցումը՝ արտասահմանի գաղթականներու տեղաւորման մասին։

Թերեւս առաջին անգամ է որ Թուրք նախարար մը հրապարակաւ փաստացի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ երկրի բնակչութեան եւ գաղթականներու տեղաւորման մասին, միեւնոյն ատեն պարզելով քէմալականութեան հիմնական քաղաքականութիւնը։

Անգամ մըն ալ 1928ին էր որ, «Ճիմհուրիյէթ»ի մէջ պաշտօնական տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ, թուական մանրամասնութիւններով։ Այնուհետեւ կցկտուր տեղեկութիւններ միայն կ'երեւային, պարբերաբար։

Ի՞նչ նորութիւններ կ'իմանանք, Շիւքրի Գայա պէյի զեկուցումէն։

Ամէնէն առաջ՝ հիմնական ծրագիր մը.— կարելի եղածին չափ չէնցնել Թուրքիան, բազմապատկելով բնակչութիւնը։

Արտատպենք իր իսկ խօսքերը.

— «Կառավարութեան ամենագլխաւոր ծրագիրներէն մէկն ալ բնակչութեան բազմացումն է։ Որոշած ենք արտասահմանի գաղթականները մեթոտով բերել, տեղաւորել եւ անմիջապէս արտադրող դարձնել»։

Այս քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը պիտի կազմէ, առ այժմ, Թրքական Թրակիան, որ հողի վերջին փշրանքն է եւրոպական ցամաքամասին վրայ։

Դարձեալ Շիւքրի Գայա ինքն է որ կը շեշտէ.

— «Եկող գաղթականներուն տեղաւորման վայրը Թրակիան է, որուն ամէնէն շատ կարեւորութիւն կուտանք, թէ դիրքութեան, թէ պահանջի տեսակէտով։ Միայն այս տարի 12,000 գաղթական տեղաւորեցինք Թրակիոյ մէջ։ Մարզպանութիւնը շարունակ զբաղած է այս հարցով։ Կառավարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի գաղթականները արտադրող դառնան»։

Այս առթիւ, Թուրքիոյ ներքին գործավարը աւետիս մըն ալ կուտայ, առանց որ եւ է վերապահութեան.— Թուրքիոյ բնակչութիւնը 30 – 35 միլիոնի պիտի հասնի 1950ին։

«Իշալլա՛հ»։ Հարցը այն է որ, իր իսկ խոստովանութեամբ, 1923էն 1933 հազիւ 628,305 հոգի կրցեր են փոխադրել ու տեղաւորել, իսկ այս բազմութեան 379,913 հոգին Յունաստանի հետ փոխանակուած Թուրքերն են։

Այս աւետիսին քով պէտք է դնել նաեւ շարք մը քմածին թուանշաններ, որոնք Պուլկարիոյ Թուրքերուն թիւը կը ներկայացնեն մէկ միլիոն, (փոխանակ 5 – 600,000ի), Եուկոսլավիոյ Թուրքերը՝ 800,000 եւայլն։

Գործավարը չէ մոռցած յիշել նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուած 20 – 30 միլիոն Թուրքերը, բայց անմիջապէս կարճ կապած է։ «Անոնք մեր նիւթէն դուրս են»։

×

Ինչպէս քաղաքական – ընկերային բոլոր հարցերուն մէջ, գաղթականներու տեղաւորման քաղաքականութեան առթիւ ալ քէմալականութիւնը ինքնուրոյն եւ զարմանահրաշ յատկութիւններ կը սնուցանէ։

Քիչ առաջ յիշեցինք 30 – 35 միլիոն բնակչութեան պատմութիւնը։ Շատ աւելի չնդալից զուարճալիք մը գլորած է Շիւքրի Գայա.

— «Թուրք գաղթականութիւնն է եղած որ աշխարհի մէջ տարածած է քաղաքակրթութիւնը եւ աշխարհին սորվեցուցած է մարդկայնութիւնը (?)։ Միւս կողմէ, Թուրքերը պատմութեան մէջ հռչակաւոր են իբրեւ երկիր մը գաղթավայրի վերածող։ Այս տեսակէտով, ոչ մէկ պետութիւն կրնայ մրցիլ անոնց հետ։ Թուրքը ուր որ գնաց, միասին տարաւ քաղաքակրթութիւն, շինարարութիւն, գիտութիւն»։

Բայց, չզուարճանանք։ Մեզի համար հիմնականը այս է,— Թուրքիան կը շարժի, Թուրքիան կը գործէ։ Ան կ'ուզէ հիմնաւորել եւ ամրապնդել իր յաղթանակները, նոյն իսկ պատմութիւնը վեր ի վայր հրջելով եւ խեղկատակութիւններ քարոզելով։

Մնաց որ, այդ սոփեստութեանց եւ խեղկատակութեանց մէջ անգամ, ան կը գործէ որոշ մեթոտով մը։ Եթէ հէքեաթներ կը պատմէ անցեալի մասին, չէ կորսնցուցած իրականութեան գիտակցութիւնը։

Օրինակ, ինչպէս Շիւքրի Գայա պէյի կարդացած թուանշաններն ալ կ'ապացուցանեն, գաղթականներու տեղաւորման «բարեքներէն» զրկուած կը մնան արեւելեան նահանգները։

Ներքին գործավարը չըսեր թէ Թուրքիոյ ո՛ր մասերուն մէջ տեղաւորուած են 1923–1933 փոխադրուած 628,305 գաղթականները։ Բայց դիւրին է իմանալ գաղտնիքը, երբ նկատենք որ՝ 1933 յունիսէն 1934 յունիս փոխադրուած 15,319 գաղթականներէն Խարբերդ գացած են՝ միայն 74 հոգի, Տիարպէքիր՝ 15։ (Խօսք չկայ Էրզրումի, Մուշի, Վանի եւայլն մասին)։

Կը հետեւի թէ՝ քէմալականութիւնն ալ տակաւին ինքզինքը տանուտէր չզգար արեւելեան նահանգներուն մէջ, ուր բուերն անգամ կը սարսափին աւերէն եւ ամայութենէն։

Իրրեւ մխիթարութիւն չէ որ կը յիշենք այս պարագան, այլ իբրեւ իրականութիւն մը որ արժանի է լուրջ խորհրդածութեան։

Տարակոյս չկայ թէ Թուրքիա նորէն պիտի դառնայ դէպի արեւելք, երբ լրանան ծրագրուած երկաթուղիները եւ ուրիշ հաղորդակցութեան շինութիւններ եւ երբ վերջնապէս վերահաստատուի ապահովութիւնը, որ միշտ խախուտ է։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պահպանողական «Թան»ն անգամ կը քննադատէ տրուած որոշումները

Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց կառավարութեան նոր տնօրինութիւնները, օտար բանուորներու սահմանափակման եւ ուրիշ խստութեանց մասին, որոնց մանրամասնութիւնները հաղորդած էինք երէկ։

Աջակողմեան մամուլը մեծամասնաբար գոհ է եղած կարգադրութիւններէն. բայց նոյն իսկ այդ հոսանքին մէջ կան թերթեր որ կը քննադատեն զանոնք, իբրեւ անգործնական։ Այս կարգէն է *Թան*, դրամատէրներու մեծ օրկանը, որ ուշագրաւ գրութիւն մը հրատարակած էր երէկ, «Օտարականները եւ Գործազրկութիւնը»։

Տեղի անձկութեան պատճառաւ, այսօր միայն մէկ մասը կուտանք, շարունակութիւնը յետաձգելով վաղուան։

Այդ յօդուածին համաձայն, 1911ին օտար աշխատաւորներու թիւն էր 528,000։ Երբ տագնապը սկսաւ, 1930ի սկիզբը, անոնց թիւը հասած էր իբր մէկ միլիոն երեք հարիւր հազարի, «ինչ որ նոյն իսկ չէր լեցուցած պատերազմի պատճառաւ մեր աշխատաւորներու շարքին մէջ բացուած պարապը։ Շատ մը օտարականներ ինքնաբերաբար հեռացան տագնապի միջոցին, եւ հաւանական է որ յսօր հազիւ 800,000 օտար բանուորներ կան Ֆրանսայի մէջ։ Եւ սակայն, այս թիւը շատ մեծ կ'երեւայ, եւ շատեր կը սիրեն զայն բաղդատութեան դնել մեր ամբողջական գործազուրկներու թիւին հետ,— իբր 356,000։ Այս բաղդատութիւնը կատարելով, կը փորձուին եզրակացնել թէ կը բաւէ իրենց տեղերը դրկել 356,000 օտարականներ, գործազրկութիւնը ջնջելու համար։ Այսպէս մտածել՝ կը նշանակէ յախուռն գործել։ Արդարեւ, անկարելի է օտար բանուորներուն տեղ ֆրանսացի գործազուրկներ դնել։ Փորձը կը տեսնենք ամէն օր, երբ ճարտարագործական հաստատութիւններ կը դիմեն տեղաւորման գրասենեակներու, գործ առաջարկելով։ Գործատէրերը իրենք ընդհանրապէս կը նախընտրեն ֆրանսացի բանուորներ առնել։ Բայց շատ մը արհեստներու, մանաւանդ մասնագիտութիւն դարձած արհեստներու համար, ֆրանսացի բանուոր չեն գտներ։ Միւս կողմէ կան աշխատանքներ զորս մեր գործազուրկները չեն ուզեր ընդունիլ, ինչ որ դիւրահասկնալի է։ Կրնա՞ք ստիպել գործատէր մը որ իբրեւ հասարակ բանուոր աշխատցնէ պաշտօնեայ մը, կամ Փարիզցի բանուոր մը գործի մտնէ ագարակի մը մէջ։ Համաձայն 1932 օգոստ. 10ի օրէնքին, օտար բանուորներու գործածութիւնը սահմանափակուած է շատ մը արհեստներու մէջ։ Այս սահմանափակումը նեղացուցիչ է արդէն, եւ սակայն վարչական իշխանութիւնը, բանուորական եւ գործատիրական կազմակերպութեանց կարծիքն առնելէ յետոյ, երբեմն ստիպուած է աւելի բարձր համեմատութիւն մը նշանակել։ Այդ կ'ապացուցանէ թէ մեր տնտեսութիւնը չի կրնար ձեռք քաշել օժանդակ բանուորներէ։ Ենթադրելով որ բոլոր օտարազգիները վտարուին, գործազրկութիւնը չպիտի անհետանայ ատոր շնորհիւ. ընդհակառակն։ Հակառակ տագնապին, բանուորութեան նուազութիւն մը պիտի զգացուի, եւ բազմաթիւ հաստատութիւններ դժուարութեան մատնուելով, գործազրկութիւնը թերեւս պիտի մեղմանայ կարգ մը կէտերու վրայ, բայց պիտի ծանրանայ ուրիշ կէտերու վրայ»։

Ինչպէս բսինք, ստիպուած ենք վաղուան ձգել մնացեալը, տեղ ճարելու համար ուրիշ լուրերու։

«Լ'Էռ Նուվէլ» եւս կը յանձնարարէ շրջահայեցութեամբ շարժիլ, եւ ոչ թէ բրտօրէն գործադրել տրուած որոշումները։ «Կարգ մը ճարտարագործութեանց եւ մասնաւորապէս տաժանելի աշխատանքներու համար կայ օտար բանուորութիւն մը զոր անհրաժեշտ է պահել, որովհետեւ ֆրանսացի բանուորները այդպիսի աշխատանքներ չեն կատարեր եւ պատերազմէն առաջ ալ չէին կատարեր»։

Իսկ «Իւմանիթէ», համայնավար պաշտօնաթերթը, բողոքելով եղած կարգադրութեանց դէմ, կը հարցնէ.— «Ազգային բանուորութեան պաշտպանութի՞ւն. գնա բանդ։ Երկաթուղիի բանուորներուն մէջ օտար բանուորներ կա՞ն։ Եւ սակայն, 50,000 հոգի արձակուեցան հրամանագիր – օրէնքներով։ Օտարականներ կա՞ն պետական պաշտօնեաներուն մէջ։ Եւ սակայն կառավարութիւնը այնտեղ ալ գործէ հանեց։ Աւնենք հանքագործները։ Վերջին տարիներու ընթացքին, հազարաւոր լեհ բանուորներ սահմանէն դուրս հանուեցան։ Եւ ֆրանսացի բանուորը գործ չունի շաբաթը մէկ–երկու օր, երբեմն աւելի»։

Սուրիականներ կառավարութիւն կը կազմեն Լիբանանի մէջ...

Պէյրութի թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Պէքաայի ժանտարմաները ձերբակալած են բոլշեւիկեան խումբ մը, որ գիւղացիներու մէջ ապստամբութիւն կը քարոզէր։

Կալանաւորներն են Սարգիս Գասապեան, Գառնիկ Պանոճեան, Կարապետ Ամուրեան, Սամի Էլիֆ։ Անոնց վրայէն գտնուած են 800 թռուցիկներ, որոնցմէ բազմաթիւ օրինակներ ցրուած են։ Ժանտարմաներ երկաթուղիի մօտ վայրերու մէջ գտած են կարմիր դրօշակներ եւ նշանաբանատախտակներ։ Սաաղէ գիւղին մէջ, Անթուն անուն բոլշեւիկ մը ձերբակալուած է։ Անոր բնակարանէն գտնուած է ծրար մը թռուցիկ, որոնց մէջ գրուած է թէ՝ բոլշեւիկեան կառավարութիւն կազմուած է Լիբանանի մէջ, իր իշխանութեան տակ։

«Գիներու դիկտատոր» կը գործէ

Ինչպէս ամէն բանի մէջ, գիներու համար ալ դիկտատոր մը ունի Գերմանիա։ Այս իշխանաւորը, Կարլ Կէօրտէլէր սկսած է գործել խստօրէն։ Նոյեմբեր 20ին իրաւասութիւն տուած տուգանքի դատապարտելու եւ ի հարկին բանտարկելու անոնք որ չեն համակերպիր նշանակուած գիներուն։ Բոլոր արհեստներու եւ ճարտարագործութեանց մէջ Կէօրտէլէր ինք պիտի նշանակէ գիները, ունենալով ամենալայն իրաւասութիւններ։ Գիները շատ բարձրացած են եւ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ ժողովուրդին մէջ, այնպէս որ դիկտատորը հարկադրուած է վճռական միջոցներ ձեռք առնել։ Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ լիազօրներ նշանակուած են, ժողովուրդին գանգատները լսելու եւ տնօրինութիւններ ընելու համար։ Մասնաւորապէս խիստ պատիժներ պիտի տրուին կարգի գիները բարձրացնողներուն դէմ։ Պատիժները այնքան ծանր են որ կրնան մինչեւ 4000 մարք տուգանքի կամ բանտարկութեան յանգիլ։ Հարաւային Գերմանիոյ մէջ յանցաւորները կը ձերբակալուին եւ կեդրոնացման բանակատեղիներ կը փոխադրուին։

ԵԹԷ ՁԱԽՈՂԻՆ ՖՐԱՆՔԵԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ...

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԿՐՆԱՅ ԾԱՆՐԱՑՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւի մէջ շատ յոռետես են, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց առթիւ. որովհետեւ վիճելի հարցերուն վրայ աւելցած է աւելի ծանրակշիռ խնդիր մը, Մարսէյլի դէպքը։

Հռոմի ֆրանսական դեսպանը առաջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մուսոլինիի հետ, Աւստրիոյ վարչապետին տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ։ Իտալացիները լուռ կը մնան այս բանակցութեանց մասին։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսական դեսպանը առաջին խօսակցութեանց մէջ իսկ շօշափած է Մարսէյլի դէպքին պատասխանատուութեանց խնդիրը։ Միեւնոյն ատեն, դեսպանը ուզած է իմանալ թէ Իտալիա որքան ուժ պիտի տայ Հունգարիոյ պահանջներուն, դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին։ Եթէ այս հարցը չպարզուի, դժուար է Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ, հետեւաբար եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցումը։

Միւս կողմէ, Եուկոսլավիոյ յուշագիրը կը մեղադրէ ոչ միայն Հունգարիան, այլ եւ Իտալիան, խրուած ահաբեկիչներու գործունէութեան առթիւ։ Կ'ըսուի թէ մեծ պետութեանց ճնշումին վրայ, Իտալիոյ դէմ եղած մեղադրանքները ջնջուած են։ Եւ սակայն, Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ գաղտնիք չէ թէ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը հետեւեալ մեղադրանքները բանաձեւած է Իտալիոյ դէմ.— Խրուաթական երեք կայաններ կը գործեն Հռոմէն տասը մղոն հեռու, Ապրուցցէի նահանգին Ֆոնթաչչիօ, Սան Տէմէթրօ եւ Սան Լորէնցօ գիւղերուն մէջ։ Իտալացիները ուժ կուտան Խրուաթիոյ անկախութեան շարժումին։ Թէեւ Եուկոսլավիոյ յուշագրին քննութիւնը յունուարին յետաձգուած է, բայց կացութիւնը չի մեղմանար առով եւ լուրջ վտանգներ կան խաղաղութեան համար։ Եուկոսլավիա կը պնդէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քննութիւն կատարէ, գիտնալ տալով թէ 12 տարի առաջ, երբ իտալացի զօրավար մը սպաննուեցաւ Եաննայի մէջ, յոյն աւազակներու կողմէ, Իտալիա մարտանաւեր ղրկեց, ռմբակոծեց եւ գրաւեց Քորֆուն։ Վախ կայ որ երբ զոհացում չտրուի, Եուկոսլավիա գործի ձեռնարկէ Հունգարիոյ դէմ։ Այն ատեն Իտալիա ուժ պիտի տա՞յ իր պաշտպանեալին։ Ֆրանսան ալ օգնութեան չ'ը՞ պիտի հասնի Եուկոսլավիոյ։ Իսկ Գերմանիա՞ն ...

Ուշագրաւ տեսակցութիւններ Ժընեւի մէջ

Հակառակ տրուած հերքումներուն, Ժընեւի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ Եուկոսլավիոյ յուշագիրը ոչ միայն բողոք մըն է, այլ եւ ամբաստանագիր մը՝ յատկապէս Հունգարիոյ դէմ։ Թէեւ միայն Եուկոսլավիա ստորագրած է յուշագիրը, բայց ջերմապէս ուժ կուտան Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա։ Կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնն ալ համակրական դիրք պիտի բռնէ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ Պ. Լիթվինով անցեալ օր ամբողջ երկու ժամ խօսեցան այս եւ ուրիշ հարցերու մասին, եւ անգամ մը եւս ամրապնդուեցաւ ֆրանքօ-ռուս գործակցութիւնը։ Պ. Լավալ ուրիշ տեսակցութիւններ ալ ունենալէ յետոյ, Փարիզ վերադարձաւ, խորհրդակցելու համար։

Եուկոսլավիոյ յուշագիրը կը բաղկանայ 40 մեքենագիր էջերէ եւ ի հարկին հրատարակութեան պիտի տրուի։ Այս պաշտօնագիրը կը ձգտի ապացուցանել թէ Մարսէյլի մահափորձը «ներշնչուած եւ կազմակերպուած էր» օտար ուժերու կողմէ, որոնց գլուխը կ'երեւայ Հունգարիա։

Այս ամբողջ իրարանցումին մէջ, առ այժմ երկրորդական գծի վրայ կը մնայ Սարի խնդիրը։ Մինչ այս մինչ այն, Հունգարիան ալ կը պատրաստուի բողոքագիր մը ներկայացնելու, Եուկոսլավիոյ ամբաստանագրին ծանօթանալէ յետոյ։ Այդ պարագային իրեն ուժ պիտի տան Իտալիա եւ Աւստրիա։

⁂ Հունգարիոյ ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Պ. Լավալ եւս երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին հետ։

⁂ Հինգ Խրուաթներ ձերբակալուեցան Վանքուվէրի առջեւ (Քանատա), անգլիական նաւու մը մէջ որ հասած էր Ալժէրէն։ Ուրիշ երկու կասկածելիներ փախան։

Դուրեան մրցանակը (120 ոսկի) յանձնուեցաւ Հրաչեայ Աճառեանի

«Սիոն»ի վերջին թիւէն կ'իմանանք թէ հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի անունով հաստատուած գրական մրցանակի առաջին երկամեակին ամբողջ պարգեւը, 120 պաղեստինեան ոսկի, միաձայնութեամբ յատկացուած է փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի, որ ներկայացուցած էր բազմակողմանի ուսումնասիրութիւն մը, «Պատմութիւն Հայերէն Լեզուի»։

Ներկայացած գործերուն մէջ կը գտնուի նաեւ մեր աշխատակից Կ. Բասմաջեանի « Հայկական դրամագիտութիւնը », որուն յատկացուելիք գումարը պիտի որոշուի յառաջիկայ երկամեակի մրցանակաբաշխութեան ատեն։

Մրցանակի համար ներկայացած էին նաեւ հետեւեալ գործերը.— 1. «Հայ կանայք», Յ. Տէր Յակոբեանի (Նոր Ջուղա). 2. «Բելգիան եւ Հայերը», Ա. Սարուխանի (Պրիւսէլ), 3. «Կայծակներ եւ փայլակներ », Գ. Մալաթեանի (Անվերս). 4. «Վ. Թէքէեան եւ ժամանակակից արեւմտահայ գրականութիւնը», Յ. Օշականի, 5. «Հոգեւոր կեդրոններ եւ Գլաձորի բարձր Դպրոցը», Գարեգին արք. Յովսէփեանի (Էջմիածին), 6. «Հայաստանի սեպաձեւ շրջանի պատմութիւնը », Փրօֆ. Ա. Խաչատրեանի (Երեւան)։

⁂ Միեւնոյն առթիւ (Թարգմանչաց տօն), տեղի ունեցած է հանգուցեալ պատրիարքին դամբարանին բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ։

Ս. ԳՐՔԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ 1500ԱՄԵԱԿԸ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Ս. Գրքի թարգմանութեան 1500ամեակին առթիւ, « յոբելենական տարի » հռչակած է 1935 թուականը, մասնաւոր կոնդակով մը, որ ուղղուած է Կիլիկիոյ երկու կաթողիկոսներուն եւ միւս հոգեւոր պետերուն։ Կաթողիկոսը իրեն ներկայացուցիչ նշանակած է Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արք.ը, որ միեւնոյն ատեն պիտի ըլլայ նախագահը արտասահմանի յոբելենական յանձնաժողովին։

Մ. Քէմալ կը զգուշանայ դուրս ելլել երկրէն

Էնկիւրիէն կը գրեն թէ Մ. Քէմալ յետաձգած է Պուքրէշի եւ Պելկրատի համար ծրագրած ճամբորդութիւնը։ Ցարմար չի նկատուիր որ « Կազի»ն երկրէն դուրս ելլէ, ցորչափ կը տիրէ Մարսէյլի մահափորձին պատճառած ջղագրգռութիւնը։ Միեւնոյն պատճառով Մ. Քէմալ ետ կեցած է Մոսկուայի ճամ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս յայտնի է, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Բ. Միջազգայինի Գործադիր Մարմնի ժողովը:

Նիստերը տեւեցին չորս օր, նոյ. 13–16:

Ներկայ էին Պելժիայէն՝ է. Վանտէրվէլտ, Տը Պրուքէր եւ Վան Ռոզպրոք, Տանըմարքայէն՝ Ա. Անտէրսէն, Գերմանիայէն՝ Վէլս եւ Կրիւմընէոլ, Անգլիայէն՝ Կիլիս եւ Քօնթըն, Ֆրանսայէն՝ Պլում, Պրաք, Լօնկէ, Կրիւմպախ եւ Զիրոմսկի, Հոլանտայէն՝ Ալպարտա եւ Վիպաութ, Իտալիայէն՝ Մօտիկլիանի եւ Նէննի, Պաղեստինէն՝ Եարպլում, Լեհաստանէն՝ Լիպման, լեհական Պունտէն՝ Էրլիխ, Շուէտիայէն՝ Աքէրպէրկ եւ Լինտօթրօէն, Չեխոսլովաքիայէն՝ Սուքուփ եւ Վինթէր, Չեխոսլովաքիայի գերման համայնքէն՝ Հէլլէռ, Զուիցերիայէն Գրիմ, Սպանիայէն՝ Փրիէթօ եւ Տէլ Վայօ, Հունգարիայէն՝ Պիւխինկէր, Կանանց Միջազգայինի կոմիտէէն՝ Տիկ. Ալիս Փէլս, Ընկերվ. Երիտ. Միջազգայինէն՝ Վօուինք, Աւստրիայէն՝ երեք պատգամաւոր, Ռուս սոց. դեմոկրատիայէն՝ Տան եւ Աբրահամօվիչ, Ռուս սոց. յեղափոխականներէն՝ Սուխոմլին, Վրաց սոց. դեմոկրատիայէն՝ Գվարձալաձէ, Հ. Յ. Դաշնակցութենէն՝ ընկ. Սեդ. Սասունի եւ տողերս գրողը:

Օրակարգի առանցքը կը կազմէին բանուորական միացեալ ճակատը եւ միջազգային քաղաքական կացութիւնը:

Սպանիոյ վերջին դէպքերու մասին հետաքրքրական եւ մանրամասն զեկուցում մը տուաւ Վէնսէն Օրիոլ, որ մասնաւոր պաշտօնով Սպանիա էր գացած:

Լըռուի կառավարութիւնը, հակառակ հանրապետական նշանախօսքերուն, միապետական տարրերուն հետ միացած, վայրագ միջոցներով կը ճնշէ Սպանիոյ յեղափոխական ըմբոստ զանգուածները, կը հալածէ ղեկավարները եւ գաղթային բանակի օգնութեամբ արեան մէջ կը խեղդէ Աստուրիան:

Օրիոլի զեկուցումէն յետոյ, Սպանիոյ նախկին ելմտական նախարար Փրիէթօն կարգ մը փաստական լրացումներ ըրաւ, մատնանշելով ընկերվարական, համայնավար եւ անիշխանական բանուորութեան հերոսական պայքարը: Տուաւ փաստեր, թիւեր եւ լայն տեղեկութիւններ:

Այնուհետեւ քննուեցաւ Սարի հարցը, յունուար 13ի հանրաքուէի հարցը:

Սարի ընկերվարական ներկայացուցիչ Մաքս Պրաուն ամփոփ զեկուցում մը տուաւ, նկարագրելով հիթլերականներու տենդագին աշխատանքը, լրտեսական ցանցն ու գործադրուած ճնշումները:

Բ. Միջազգայինի Բիւրօն եւ Արհեստ. Միջազգայինի ներկայացուցիչները (Ժուհօ եւ ուրիշներ), խառն նիստ մը ունեցան եւ որոշեցին.

1. Սպանիոյ յեղափոխական աշխատաւորութեան նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն հասցնել:

2. Սարի հանրաքուէի ապահովութեան համար դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան, որ հիթլերական բռնութեան ու հալածանքի դէմ միջոցներ ձեռք առնէ, Եւրոպայի խաղաղութիւնը չվտանգելու համար:

×

Ամէնէն շահեկան եւ երբեմն բուռն վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան երկու Միջազգայիններու համագործակցութեան շուրջ:

Նոյ. 15ին, Պրիւսէլի մէջ, Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր՝ Բ. Միջազգայինի կողմէն, Քաչէն եւ Թօրէզ՝ Գ. Միջազգայինի կողմէն, հանդիպում մը ունեցած էին Սպանիոյ յեղափոխութեան յաջողութեան համար միացեալ ճակատ կազմելու եւ փաշականութեան դէմ պայքարելու նպատակով:

Թէեւ պաշտօնական հանգամանք չունէր այդ խորհրդակցութիւնը եւ մասնակի բնոյթ կը կրէր, «Իւմանիթէ»ն հրատարակեց ամբողջութեամբ երկուստեք վաւերացուած բանակցութեանց բնագիրը: Այս փութկոտութիւնը աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատէր, որ միացեալ ճակատը անոնց համար բացառիկ արժէք ունի եւ կ'ուզեն զանազան առիթներով բանուորական պանդուխտներու միտքը նախապատրաստել:

Այդ բանակցութեան ատեն Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր Գ. Միջազգայինի ներկայացուցիչներուն պատասխանած էին թէ «մենք լիազօրուած չենք միացեալ ճակատի մասին խօսելու: Շուտով կը գումարուի Գործ. Մարմնի ժողովը եւ ըստ այնմ ձեզ կը պատասխանենք»:

Ահա այդ բանակցութեանց մասին էր որ Վանտէրվէլտ եւ Ատլէր երկար բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տուին:

Լէոն Պլում նմանապէս զեկոյց մը կարդաց Ֆրանսայի բանուորական համագործակցութեան մասին եւ անհրաժեշտ նկատեց նոյն հիմերով եւ նմանօրինակ դաշինքով իրականացնել միացեալ ճակատը միջազգային գետնի վրայ:

Լայն վիճաբանութիւններ բացուեցան այս զեկուցումներուն շուրջ: Բազմաթիւ ներկայացուցիչներ խօսք առին քննելով համագործակցութեան կարելիութեան պայմաններն ու անհրաժեշտութիւնները: Մասնաւորապէս Սկանտինաւեան երկիրներն ու Անգլիան կը գտնէին, որ, նախ Գ. Միջազգայինի կողմէն ոչ մէկ առաջարկ կայ միացեալ ճակատի խնդիրը իր բովանդակ խորութեամբ ու ծանրութեամբ քննութեան նիւթ դարձնելու: Եւ, երկրորդ, Ֆրանսայի մէջ կատարուող փորձը, բաւարար չէ, քանի որ չգիտենք մինչեւ ո՞ւր պիտի յանգի: Այսպիսով, մենք դեմոկրատիկ կարգերը սպառնալիքի տակ չենք կրնար դնել, նոյն իսկ վտանգելով անոնց գոյութիւնը: Հետեւաբար, կան երկիրներ, որ փաշական ալիքը անհրաժեշտ կը դարձնէ զայն, իսկ կան երկիրներ ալ, որ համագործակցութիւնը Գ. Միջազգայինի հետ կը վտանգէ ժողովրդապետական կարգերն ու բանուորական ազատութիւնները:

Ի վերջոյ, յանուն Բ. Միջազգայինի, Գ. Միջազգայինին յղուեցաւ հետեւեալ նամակը, Քաչէնի եւ Թօրէզի միջոցով:

Ահա այդ նամակը իր ամբողջութեամբ.—

«Քաղաքացիներ,

«Հոկտ. 15ին, Պրիւսէլի բանակցութեան ժամանակ, ձեզի յայտնեցինք թէ, Գործ. Մարմնի ժողովին կը տանինք ձեր առաջարկները:

Գործ. Մարմինը չորս օր տեւող վիճաբանութեան մը ընթացքին, զբաղեցաւ միջազգային բանուորութեան ընդհանուր վիճակով եւ Պրիւսէլի մեր բանակցութեամբ: Եւ մեզ լիազօրեց, ձեզի հետեւեալ տեղեկութիւնները տալու:

Սպանիոյ բանուորութեան աջակցելու հարցը արդէն դրուած էր նախ քան Գ. Միջազգայինի գործակցութեան հրաւէրը: Ատկէ վերջ, մենք ստացանք Սպանիոյ կացութեան մասին լիակատար, հրահանգիչ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ Վէնսէն Օրիոլէն: Շուտով մամուլին պիտի յանձնենք: Գործ. Մարմնի ժողովին մէջ ալ, լսեցինք նմանապէս զեկուցումը մեր երկու սպանացի ընկերներուն՝ Փրիէթոյի եւ Տէլ Վայոյի: Եւ հիմնուելով այս զեկուցումներուն վրայ, կազմակերպեցինք օգնութեան գործը մեր ընկերներուն համար որոնք հալածանքի եւ [illegible] հետապնդումներու առարկայ են կառավարութեան կողմէ: Այդ ստուարաթիւ բանտարկեալներու առաջին շարքին մէջ կը գտնուի Քաբալէրօն, որ անդամ է մեր Գործ. Մարմնին:

Դահիճներու ձեռքէն փրկելու համար զանոնք, մինչեւ այժմ եղած բողոքներն ու ցոյցերը, կազմակերպուած զանազան երկիրներու մէջ, եղած են բանուորական շարժման պայմաններուն համաձայն: Ատոր համար է, որ Ֆրանսայի մէջ ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները միասնաբար ցոյցեր կազմակերպեցին, մինչդեռ Պելժիոյ մէջ, ուր համայնավարները աննշան թիւ մըն են, ընկերվարականները իրենք սարքեցին բողոքի միթինկներ, ուր խօսք առած էր նաեւ Բ. Միջազգայինի նախագահը: Քանի մը օր վերջ այդ ցոյցէն, պելժ ընկերվարականներու համագումարին մէջ, խանդավառ ցոյց մը տեղի ունեցաւ, Սպանիոյ մէջ գործադրուած խժդժութեանց դէմ:

Դուք Պրիւսէլի բանակցութեան ատեն, յայտնեցիք թէ յանձնառութիւն ունիք միայն Սպանիոյ բանուորութեան օգնութեան համար միացեալ գործակցութեան, առանց շօշափելու ընդհանուր միացեալ գործակցութեան խնդիրը:

Գործ. Մարմինը 18 եւ 19 մարտ 1933ի որոշումով, կը յանձնարարէր իր մասնաճիւղերուն տեղական – ազգային դաշինքներ չկնքել, նկատի ունենալով Բ. Միջազգայինի (1933 փետր.) դիմումը Գ. Միջազգայինին, փաշականութեան դէմ ինքնապաշտպանութեան դաշինք մը կնքելու մասին, մինչեւ Մոսկուայէն պատասխան ստանալը:

Բայց, ատկէ վերջ, բազմաթիւ նոր դէպքեր եկան, ինչպէս Աւստրիան, ուր մեր Միջազգայինի տարրեր մասնաճիւղերը պէտք տեսան տեղական դաշինքներ կնքելու, նկատի առնելով զանազան երկիրներու առանձնայատուկ պայմանները:

Մինչդեռ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ իրականացած է համագործակցութիւնը, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Չեխոսլովաքիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ մերժուած է մեր ընկերներուն կողմէ, ձեզ յայտնի պատճառներով:

Այս պայմաններուն մէջ, 18 եւ 19 մարտ 1933ի որոշումը եւ մեր մասնաճիւղերուն դրուած արգելքը կը կորսնցնէ իր գոյութեան իրաւունքը եւ ամէն կուսակցութիւն ազատ կ'ըլլայ լիակատար անկախութեամբ շարժելու այս խնդրին մէջ»:

Այս նամակը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ, բացի վրացական ներկայացուցչէն:

Այս նամակը կարօտ է մէկ երկու փոքրիկ լուսաբանութեանց:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Բ. Միջազգայինի Գործ. Մարմինը:

Գ. Միջազգայինի համագործակցութեան առաջարկը Սպանիոյ նկատմամբ, մասնակի եւ սահմանափակ ճակատ մըն էր, կապուած դէպքերու յորձանքին հետ: Ինչ կը վերաբերի օգնութեան հարցին, իւրաքանչիւր երկրի բանուորական կազմակերպութիւն կը կատարէ իր պարտականութիւնը համաձայն իր տեղական պայմաններուն:

Գալով համագործակցութեան, միջազգայնօրէն հարցը տակաւին հասունցած չէ եւ այդ պատճառով իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական կուսակցութիւն ազատ է, ազգային գետնի վրայ, ինքնավար կերպով համագործակցելու կամ մերժելու: Ուրիշ խօսքով, միացեալ ճակատ՝ միջազգային գետնի վրայ.— Ոչ: Իսկ ազգային գետնի վրայ,— նայած պայմաններուն:

Ժողովի փոքրամասնութեան կողմէ Լէոն Պլում կարդաց հետեւեալ յայտարարութիւնը (անշուշտ առանց քուէարկութեան դրուելու): Այդ փաստաթուղթը ստորագրուած է 7 կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ՝ ֆրանսական, զուիցերական, աւստրիական, սպանական, իտալական, լեհական Պունտ եւ ռուս մենշեւիկներ:

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ.—

«Ստորագրեալներս,— Բ. Միջ. Գործադիրի պատգամաւորներ,— համոզուած ենք որ ներկայ պայմաններու մէջ, պատերազմի եւ փաշական վտանգը մէկ կողմէն, բանուոր դասակարգի ծոցէն բխող ինքնաբուխ պահանջը միւս կողմէն, պարտք կը դնեն Բ. Միջազգայինի վրայ որ նորոգէ 1933 փետր.ի իր առաջարկը Գ. Միջազգայինին եւ հարցնէ թէ պատրա՞ստ է գործակցելու բոլոր կուսակցութեանց հետ, հաւասար իրաւունքներով, միջազգային հողի վրայ, պատերազմի դէմ եւ ժողովրդավար կարգերու պաշտպանութեան համար:

Ստորագրեալներս միաժամանակ գոհունակութիւն կը յայտնենք որ Գործ. Մարմինը ճանչցաւ իւրաքանչիւր կուսակցութեան անկախութիւնը, գործելու համաձայն իր երկրի պայմաններուն: Ջերմօրէն կը մաղթենք որ այն երկիրներուն մէջ ուր գոյութիւն ունի արդէն միացեալ ճակատը, կարճ ժամանակուան մէջ հնարաւորութիւն տայ Բ. Միջազգայինին եւս իրականացնելու թէ՛ ներկայ վտանգաւոր կացութեան փրկութեան եւ թէ իր միջազգային պայքարներու յաջողութեան համար»:

Ահա, ամփոփ պատկերը այն տրամադրութիւններուն, որ երեւան եկան ժողովին մէջ եւ վճռեցին համագործակցութեան ճակատագիրը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԷՊՔԸ ԶՎԵՐՋԱՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Իզմիրլեան Պատրիարք կը խառնակէր կացութիւնը, երբ կառավարութիւնը կ'աշխատէր մարել ծայրայեղութիւնները

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիրլեան Պատրիարք ընդունեց զիս: Անոր սենեակը կային սրածայր մօրուքով, սրածայր խելքով խումբ մը երիտասարդ եւ որպէս թէ անկախութեան կողմնակից Հայեր: Թագաւորին հրամանները հաղորդելէ յետոյ, Պատրիարքին ըսի.

«Օգտուեցէք այն բարեացակամութենէն զոր Թագաւորը կը ցուցնէ ձեզի: Օտարներու խոստումներուն մի վստահիք: Երբ իրենց գործը կարգադրուի, անոնք ձեզ ձեր գլխուն կը թողուն, կը մոռնան, ձեզ կը զոհեն: Ի զուր մի վազէք անկարելի երազներու ետեւէն, պատճառ մի դառնաք որ շատ մը անմեղ Հայեր ալ խառնուին յանցաւոր Հայերուն եւ չփոթութեան մէջ կոտորուին: Քոմիթէճիները պէտք է հրաժարին ըմբոստութենէ, բռնութենէ, եւ այլ եւս չխաղան ատրճանակի եւ ռումբի հետ, ինչպէս նաեւ դադրին փրցնելէ իրենց արենակիցները: Եթէ քոմիթէճիները մտիկ չընեն եւ յամառին ըմբոստութեան վրայ, ու մերժեն Թագաւորին խոստացած բարենորոգումները, պետութիւնները կեցցէ չպիտի ըսեն իրենց չփոթութեանց համար: Հայերը մեզի օտար չեն, այլ մեր երկրին աշխատասէր, ճարտար, արհեստաւոր եւ արտադրող արժէքաւոր տարր մըն են: Անոնք կարեւոր դեր մը ունին մեր տնտեսութեան մէջ: Հետեւաբար կը փափաքինք որ հանգիստ եւ ապահով ապրին եւ աշխատին մեր հանրային հարստութեան յաւելման համար»:

Իզմիրլեան Պատրիարք չընդհատեց խօսքս, այլ նոյնիսկ երբեմն երբեմն գլուխը կը շարժէր, իբրեւ հաւանութեան նշան: Երկու օր պայմանաժամ ուզեց, ինծի պատասխանելու համար: Երկու օրէն կրկին Պատրիարքարան գացի: Այս անգամ աւելի տխուր էր Իզմիրլեանի դէմքը: Նորէն ներկայ էին սրածայր մօրուքով եւ սրածայր խելքով անձերը: Պատրիարքը յուսահատ շեշտով մը ըսաւ.

— «Թուրքերէն գրական լեզուն չեմ գիտեր, չեմ կրնար նուրբ խօսքեր ընել: Քիչ մը հայերէն խօսիմ, այս էֆէնտին թող թարգմանէ ձեզի»: Եւ ներկաներէն մէկը իբրեւ թարգման ներկայացնելէ յետոյ, շարունակեց.

«Հայերը երկար տարիներէ ի վեր ենթարկուած են զանազան տեսակ անիրաւութեանց եւ խժդժութեանց եւ Քիւրտերու փորձանքին: Կառավարութեան կողմէ իրական պաշտպանութիւն չեն գտած: Կարեւորութիւն չի տրուիր Պատրիարքարանի եւ Հայ ժողովուրդի գանգատներուն. խոստացուած բարենորոգումները չեղան եւ մեր վիճակը երթալով աւելի գէշ եղաւ: Երբ Հայերը Իսլամներուն դէմ դատ ունենան, դատերուն ընթացք չի տրուիր, անոնց իրաւունքը չապահովուիր: Շատ տեղեր յաճախ անպատիժ կը թողուին այն Իսլամները որոնք յարձակած են Հայերու ինչքին եւ անձին վրայ: Ընդհակառակն Հայերը կը պատժուին ամենափոքր պատրուակներով: Սարսափած Սասունի եւ այս անգամ ալ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ջարդերու ահաւորութենէն, եւ վախնալով որ անոնք կը կրկնուին, միւս կողմէ նկատելով որ կառավարական պաշտօնեաները անկարող են պաշտպանելու, կ'ապաւինինք պետութեանց պաշտպանութեան եւ անոնցմէ կը սպասենք բարենորոգումները եւ կեանքի ապահովութիւնը: Գիտցած եղէք որ ես բան մը չեմ կրնար ընել այլեւս»:

Սա պատասխանը տուի Պատրիարքին. «Ձեր բողոքներուն մէկ մասը ճիշդ եւ իրաւացի է. բայց մէկ մասը չափազանցուած է: Քանի կը շարունակուին քոմիթէճիներու գրգռութիւնները եւ յարձակումները, քանի հանդարտութիւն չէ հաստատուած երկրին մէջ, անկարելի է բարենորոգում ընել: Եթէ — ինչպէս կը յուսամ — պետութիւնները նոյնիսկ ուզեն ձեր խնդիրը գործնապէս ձեռք առնել, իրենց մէջ երկար բանակցութիւններէ յետոյ է որ պիտի որոշեն իրենց կատարելիք կամ ընել տալիք բաները: Ասիկա 4—5 օրուան խնդիր չէ, այլ ժամանակի կը կարօտի: Արդէն ցնորական է ձեր այս յոյսը, պարապ տեղը ժամանակ մի կորսնցնէք: Եթէ չօգնէք երկրին մէջ հանդարտութեան վերահաստատման եւ չկատարէք ձեր պարտականութիւնը, կը վախնամ որ Հայերու եւ Իսլամներու ներկայ յուզումը կրնայ աւելնալ ու յորդիլ: Եւ հակառակ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, նորէն ջարդեր կ'ըլլան եւ արիւն կը թափուի»:

Այս խօսքերուս վրայ, Իզմիրլեան Թուրքերէն ըսաւ. «Ըլլալիքը կ'ըլլայ: Մենք արդէն բոլորս որոշած ենք նահատակուիլ»:

«Եթէ ձեր նպատակը այս է,— ըսի,— ոչ ոք կ'արգիլէ ձեզ անձնապէս նահատակ ըլլալէ: Բարի վայելում, նահատակուեցէք, Աստուած ձեզի հետ ըլլայ. բայց Անատոլուի հարիւր հազարաւոր Հայերը զոր կ'ուզէք քշել ձեզի հետ, կը հաւանի՞ն կամովին նահատակուելու: Եթէ չեն հաւանիր, ի՞նչ իրաւունքով կ'ուզէք զանոնք ալ բռնի նահատակ դարձնել: Լաւ խորհեցէք, մտիկ ըրէք խրատներս»:

Այս ըսելով հեռացայ Պատրիարքարանէն, միտքէս անիծելով Պատրիարքն ալ, շուրջի դաւաճաններն ալ:

Տարի մը չանցած, քոմիթէճիները յարձակեցան Ղալաթիոյ Օսմանեան դրամատան վրայ, եւ ռումբերով ու ատրճանակներով մարդ սպաննեցին: Շատ ալ զոհ տուին:

×

Քանի մը տարի յետոյ դեսպան էի Փարիզի մէջ: Հայ բարեկամներէս մէկը օր մը Հայ մը բերելով ներկայա-

---

ԵԶԸՐ ՀԱՅԱԶԻՆՉ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (51)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ--(ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

4. Ի՞նչ կը պատահէր զօրակոչին չպատասխանող մէկու մը, բանի միջոցներ կը գործադրէի՞ն եւ ի՞նչ եղանակով:

5. Գերմանացիները ալ կը մասնակցէի՞ն զինուորագրութեան գործին:

6. Ի՞նչպէս իմացաք բանակներու մէջ հայ զինուորներու զինաթափութեան մասին:

7. Ի՞նչ կ'ըլլային զինաթափ եղած զինուորները:

8. Ի՞նչ խորհեցաք ընել այդ առթիւ, ընդհանուր առմամբ:

9. Ի՞նչ էր ձեր վերին մարմիններու կարծիքը այդ սխալի դէմ:

10. Ի՞նչ կը խորհէին ձեր քաղաքական կուսակցութիւնները այդ մասին:

11. Ի՞նչով օժանդակեցիք Թրքական բանակի պարենաւորման գործին, ի՞նչեր վճարեցիք, (գրէ մի առ մի անունները):

12. Կառավարութիւնը ի՞նչ կը վճարէր ի գին ձեր տուածներուն:

13. Ի՞նչպէս սկսաւ տեղահանութիւնը:

14. Տեղահանուածները կրնայի՞ն իրենց հետ առնել իրենց կահկարասիները եւ դրամը: Եթէ ոչ, որո՞ւ կը յանձնէին եւ ի՞նչ կը ստանային:

15. Կը կողոպտուէի՞ն ճանապարհին, որո՞նք էին կողոպտողները, ոստիկաննե՞րը թէ խուժանը:

16. Կառավարութիւնը լուր ունէ՞ր կողոպտուելու մասին եւ ի՞նչեր կ'ընէր:

17. Տեղահանուածները ո՞ր ուղղութեամբ կը քշուէին: Ո՞վ էր առաջնորդողը:

18. Ի՞նչ էր անոնց քաշած չարչարանքը ճանապարհին, ձիւնի ու անձրեւի ատեն ճամբան շարունակել կու տայի՞ն:

19. Քիւրտերը ի՞նչ դեր կը կատարէին տեղահանուած Հայերու հանդէպ:

20. Կայի՞ն վայրեր որ տեղահան չեղան: Անոնց գոյքերն ալ գրաւուեցա՞ւ:

21. Ջարդը ի՞նչպէս սկսաւ:

22. Ի՞նչ զէնքեր կը գործածէին ջարդի միջոցին:

23. Կիներու, ծերերու եւ պզտիկներու հանդէպ ի՞նչպէս վարուեցան:

24. Ողջ ողջ այրուողներ եղա՞ն, ի՞նչպէս շէնքերու մէջ կ'այրէին, քանի՞ անձ մէկ շէնքի մէջ լեցնելով կ'այրէին:

25. Գերմանացին լուր ունէ՞ր այս հրկիզումէն եւ ի՞նչ կը խորհէր:

26. Հայերու կողմէն դիմադրողներ եղա՞ն:

27. Ի՞նչ պայմաններու տակ Քիւրտերը վար կը դնէին քեզի նման երիտասարդներ:

28. Շա՞տ է թիւը անոնց որ կ'ապրին հարէմներու մէջ:

29. Այդ տեսակները իրենց ազգին գիրկը դառնալու փափաք ունի՞ն:

30. Քանի իսլամացողներ եղա՞ն:

Այս հարցարանին պատասխանելու համար երեք օր աշխատեցայ, 105 էջէ բաղկացեալ տետրակ մը յանձնեցի:

Զիս վեր կանչեցին: Ժողովի նստած էին Մստըր Միլլըր, Տոքթ. Տատ, Միս Ֆնանկան եւ Միս Նօրտ, եւ ուրիշներ, ինծի ստորագրել տուին հարցարանը եւ զիս «գաւաղ» նշանակեցին: Կ. Խաչի նշանով մը զարդարեցին ուսս եւ գլխարկս, պառկելու սենեակ մը իր բոլոր յարմարութեամբ, ուտել խմել եւ 3 հնչուն ոսկի ամսական:

Պաշտօնս է մուտքի դրան հսկել, եւ անախորժ ու կասկածելի մարդ ներս չառնել, Տոքթ. Տատի հետ քաղաք եւ այլ ուր երթալ, նոյնը Միսիոնար աղջիկներու հետ: Իրենք հեծնելիք ձիեր ունէին, ինծի ալ սպիտակ էշ մը տըւին:

ԳԻՒԼԻԶԱՐԻ ՆՈՅԵՄԻ

Մայիսը լրացաւ, Մերտինի ու Չըջակայքի, Թըլ – Էրմէն, Թըլ – Էպխաթի Հայերը գունդագունդ ամսական առնելու կուգան: Խումբ մը կիներու մէջ տեսայ Պերա Մադօն, որ զիս չճանչցաւ, եւ երբ հասկցաւ փախուստս, սկսաւ լալ, ինչո՞ւ ձգեցիր մեռելները եւ փախար: Հանդարտեցուցի եւ պատուիրեցի որ ամսականը դառնալէ յետոյ, անմիջապէս մեկնի պզտիկներ բերելու:

Երկու օր վերջ տեսայ Գիւլիզարի Նոյեմի, բնիկ Բոնաչէն Ցօշատ գիւղացի: Հայրը ծնած ու կրթուած Պոլիս, հիւրէքթին իր մօրը հետ դարձած երկիր: Տիգրանակերտի Ամերիկեան Կ. Խաչի մասնաճիւղին միջնորդութեամբ Նոյեմ անցած էր Մերտին, Պոլիս դառնալու որոշումով:

Ահա ինչ որ պատմեց Նոյեմին,— կոտորածին մայրս կարաւանին միացուցին, ու տարին Խաթտիլ, իր բախտակիցներու հետ վառելու համար: Ես ոստիկանի մը կողմէ վար դրուեցայ: Բախտը զիս քշեց մինչեւ Տիգրանակերտ: Հոն մնաւ ոստիկանը ու ես ինքնութիւնս պահելով իբրեւ Թրքուհի մը, ծառայութեան մտայ Թուրք պէյի մը տուն: 1918ին, Ամերիկեան Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը մտաւ Տիգրանակերտ: Միեւնոյն ատեն բացուեցաւ Հայոց եկեղեցին, Ցոլհ. Տալլեանի տնօրէնութեամբ:

Անմիջապէս ձգեցի պէյի ծառայութիւնը եւ գացի եկեղեցին, ուր լեցուած էին իմ նման ծնողազուրկներ: Փնտռեցի մեր գիւղի բեկորները եւ միայն Գուլէ Մօռոյի աղջիկը Եղիսը գտայ, որ Խաթտիլ ամուսնացած էր:

Անկէ յետոյ Քիւրտերու քովէն փախաւ եկաւ Հլոյի հարս Խամէն, զոր բռնի Մուհաճիր Քիւրտերու քովէն խլած տարած էին եւ մէկ տարեկան տղայ մը ունէր, զոր ձգած փախած էր: Ան տուաւ տեղեկութիւն քու ողջ ըլլալուդ մասին, ու ըսաւ.— Ես Մարգարին հանդիպած խանդարեցի, ու զայն Քիւրտերու քովէն ազատելու համար շարժման մէջ դրի: Մենք այս փախուստը միասին կազմակերպած էինք: Որոշուած օրը միացաւ մեզի, սակայն հետխոտն կուգար կարաւանի հասնելու (կը ետեւէն, առանց մեզ պատմէ ամբողջ եղածը): Երկու օր առաջ անոր քիւրտ ամուսինը մէկ տարեկան տղան գրկած եկած էր Հայոց եկեղեցին, կուլար, կը պաղատէր ու կ'ըսէր.— Կամ կինս տուէք, կամ զիս ալ հոս առէք, Հայ ըրէք:

Միւս օր Խամէն ինծ ըսաւ.— Պիտի դառնամ քիւրտ ամուսինիս հետ եւ պիտի երթամ Մարգարին մասին տեղեկութիւն մը առնելու: Եւ միանալով ամուսինին հետ գնաց անոր հետ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն:

…ցոյց ինծի։ Այդ մարդը ձեռքերուս փաթթուելով համբուրեց, ըսելով. «Միշտ կը կատարեմ»։ Զարմանքով սպասեցի պատճառը։ Պատասխանեց. «Պարոնը Պոլսոյ Հայերէն չճանչցաք զիս։ Պոլսոյ Հայ կ'երթէ ցոյցերու եւ դէպքերու ատեն, կռկամ ցոյցերու եւ դէպքերու ատեն, …է որ Թարգմանի պաշտօնը կատարեցի Իզմիրլեան պատրիարքին եւ ձեր …ցի։ Այն ատեն ինչ որ ըսիք, բոլորը իրականացան։ Փորձանք չմնաց որ …ը գլխուն չգար։ Ձեզի մօտիկ չըլլալով կը գլջացին. բայց գիտցած եղէք որ …մբ Իզմիրլեան կ'ուզէր մօտիկ ըլլալ ձեր …րհուրդներուն, մինչդեռ շուրջի …ած մարդուկները (Հէրիֆ) բռնանալիքով արգիլեցին զինքը»։

Այս խօսքերը ըսողը՝ անմեղ Հայերու արժէքաւորներէն մէկն էր, «Սամանց» թերթի խմբագրապետ Տիրան Քէլէկեան էֆէնտի։

Մեր կառավարութեան եւ ռուս դեսպանատան Թարգման բարեկամս Մաքսիմովի տուած հաւաստիքներուն վրայ, եկեղեցիներու Հայերը թէեւ վերադարձան իրենց տեղերը, բայց Աբդուլ Համիտ կը վախնար, լուր եկած ըլլալով թէ Տրապիզոնի մէջ ընդհարումներ ծագած են Հայերու եւ Իսլամներու միջեւ, թէ Անատոլուի շատ քաղաքներու մէջ ալ քօմիթէճի Հայերը որպէս թէ պիտի յարձակին Իսլամներու վրայ եւ պիտի կողոպտեն անոնց ինչքերը, եւ թէ Իսլամներն ալ պատրաստուին անկէ առաջ Հայերուն վրայ յարձակելու։

Աբտիւլ Համիտ ուզեց որ առաջ լուծել բարենորոգումներու խնդիրը եւ հանդարտեցնել Հայերը։ Եւ պատրաստեց օրինագիծ մը որ պիտի կրնար ընդունուիլ նաեւ դեսպաններուն կողմէ։ Արտաքին նախարար Սայիտ փաշան եւ զիս ղրկեց Թարապիա՝ դեսպաններուն մօտ, որպէսզի օրինագծին հիման վրայ բանակցինք եւ գործը շուտով վերջացնենք։

Ֆրանսական դեսպանատան մէջ հաւաքուեցանք։ Սայիտ փաշա (քիւրտ) այդ շրջանի ամէնէն լաւ պետական մարդոցմէ մէկն էր. բայց փոխանակ արմատէն լուծելու քաղաքական անվերջ դժուարութիւնները, կը նախընտրէր բամպակէ թելով կապել զանոնք։ Բանակցութեանց մէջ միշտ կը խօսէր եւ կը զգուշանար վիճաբանութիւններէ. կը զգուշանար դեսպանները բարկացնելէ, ջղայնացնելէ։ Տարիքոտ էր եւ շատ փորձ էր արտաքին նախարարութեան աթոռին զոր կը գրաւէր տարիներէ ի վեր։

Իբրեւ հետեւանք այս մտայնութեան եւ հոգերուն, միայն ուղղութիւն տուաւ ինծի եւ ինքը հակակշռողի դերին մէջ մնաց։ Ինծի վիճակուեցաւ խօսքի մրցումը եւ երեք դեսպաններուն խօսք հասկցնելու դերը։ Բախտ ունէի որ յաջողեցայ առանց ճղմուելու դուրս ելլել այս ծանր բեռին տակէն։

ՍԱԼԻՀ ՄՈՒՆԻՐ

ԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ՓԼՁԵԼՈՒ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Ինչպէս գրած էինք, կաթող. պատուիրակ Գարեգին արք. Յովսէփեան նոյ. 15ին բանախօսութիւն մը կատարեց Պուքրէշ, Տալլէսի սրահին մէջ։

«Արագ»ին կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, այդ բանախօսութեան մասին.—

Բանախօսը նախ պարզեց Էջմիածնի նիւթական կացութիւնը, զոր արդէն նկարագրած էր կիրակիի իր քարոզին մէջ եւ մանաւանդ ասկէ առաջ «Սիոն»ի մէջ տպուած թղթակցութեամբ մը, ուր կ'ըսուէր թէ «Մեր դրամական եկամուտը չբաւականացնելի աղու- …ն վարձն էր, որ այս անցած տարին …ն պակասել է, մինչեւ իսկ ոչ բաւարար միաբանութեան հացը հոգալու, եւ ապա վանքի բակում եղած փոքրիկ բանջարանոցը, որտեղից հոգացւում են սեղանատան պէտքերը։ Վանքի եւ աթոռի պահպանութեան կենսատու միջոցները մնում են մեր արտասահմանեան կամաւոր նուէրները, որ ի հարկէ դարձեալ շատ հաստատ են կարիքներու համեմատութեամբ։ Իսկ Միութեան թեմերից շատ քիչ, գրեթէ ոչինչ օգնութիւն է գալիս, որովհետեւ թեմական եկեղեցիներն ու համայնքները իրենք դժուարութեամբ կառավարուելու վիճակին մէջ են։

Էջմիածինը սեփականութիւններէ զրկուած է, ըսաւ բանախօս արք.ը, բայց քաղցած չենք. տեսէք, քաղցած մարդու երեւոյթ ունի՞մ ես։ Կ'ապրինք հաւատացեալներու եւ մանաւանդ արտասահմանի օժանդակութեամբ։

Ոչ միայն մենք կ'ապրինք, այլ եւ շնայելով Մայր Աթոռի սուղ միջոցներուն, վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին 10.000 րուբլի ենք յատկացուցած կարիքաւոր գիւղական քահանաներուն։ Ասկէ զատ Էջմիածինը Արզարեան հիմնադրամէն նպաստներ յատկացուցած է արտասահմանի կարիքներուն»։

(Ակնարկութիւնը կը վերաբերի հնդկահայ հանգուցեալ Արզարի կտակին, որուն տարեկան եկամուտին մէկ երրորդը կը ղանուի Լոնտոնի կեդր. Ցանձնախումբի տրամադրութեան տակ, անոր հայեցողութեամբ բաշխուելու համար, եւ երկու երրորդը կը բաշխուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ՝ համաձայն հանգուցեալ կաթողիկոսի օրով մշակուած կանոնադրութեան։ Բաշխումը իրեն վերապահուած այս գումարէն է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը վերջին չորս տարուան ընթացքին 21.000 անգլիական ոսկի բաշխած է զանազան կարիքներու, որմէ 15.000ը յանձնած է Ա. Հայաստանի կառավարութեան՝ որբերու եւ գաղթականներու յատկացուելու համար, եւ մնացեալն է որ ղրկուած է Սուրիոյ, Յունաստանի, Պոլսոյ, Նոր Ջուղայի եւն., որբերուն եւ այրիներուն, ինչպէս կը պարզէ «Սիոն»ի մէջ տպուած կէս պաշտօնական հաղորդագրութիւնը)։

Մայր Աթոռին նիւթական վիճակին մասին իր հակիրճ տեղեկութիւնները տալէ յետոյ, բանախօս արք.ը բսաւ.

«Բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդները կը դուրգուրան իրենց ազգային հնութեանց վրայ։ Հայ ժողովուրդն ալ պէտք չէ անտարբեր մնայ դէպի իր պատմական շքեղ կոթողը որ Ս. Էջմիածինն է։ Հոգ չէ թող չըլլի նա այնքան վիթխարի ինչպէս են Փարիզի Նոթր Տամը եւ Հռոմի Ս. Պետրոսը. բայց Էջմիածնի փոշոտ քարերն անգամ մեզ համար նուիրականութիւն թող ըլլան եւ հոգածու ըլլանք զանոնք պահպանելու դարուց ի դար»։

Մոգական լապտերով ներկաներուն ցոյց տուաւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսը, Հայրապետական դահը, Միւռոնի կաթսան, եւ յետոյ Էջմիածնի Մայր տաճարը։

«Ահա մեր փառաւոր յիշատակարանը՝ որ 1630 տարուան հնութիւն ունի։ Սա պատը որ կը տեսնէք միակ մնացորդն է Դ. դարու կառուցման։ Զանգակատան մասը նոր է, 17րդ դարուն աւելցուած, բայց իր մէջ ամփոփած հայ ճարտարապետական ոճին բովանդակ գեղեցկութիւնը։ Եւ ահա Գ. մաս մը, Էջմիածնի վանքին արեւելեան խորանները, որոնք շինուած են վերջին ժամանակներս Գէորգ Դ. կաթողիկոսի օրով։ Եւ ով զարմանալի երեւոյթ, այս ի նորոյ շինուած մասն է որ փլչելու վտանգին տակ է եւ նորոգութեան կարօտ,—որովհետեւ այս նոր մասը չէ շինուած մեր նախնիքներու հաւատքով, երբ ճարտարապետները փողի համար չէ որ կ'աշխատէին։ Ահա գմբէթը, ներսէն նըկարուած ֆրեսքներով, որոնք շինուած են 18րդ դարուն, հայ մեծ արուեստագէտի մը Նաղաշ Յովնաթանի ձեռքով, Ղուկաս կաթողիկոսի ժամանակ։ Եւ ահա վարագոյրը Իջման Տեղին, հայ արուեստի մէկ գլուխ գործոց։ Ամէն ժողովուրդ իր մերձեցման ուղիներն ունի դէպի գեղեցկութիւնը. ամէն ժողովուրդ տարբեր կ'ըմբռնէ ու կը մեկնաբանէ գեղեցկութիւնը։ Հայ ժողովուրդը զայն կը գտնէ գոյներու ներդաշնակութեան մէջ. ան լեզու կուտայ գոյներուն։

«Ահա ինչ որ կրնայի ցոյց տալ Էջմիածնէն։ Խնդիրը արդէն երկարաբանութեան մէջ չէ, խնդիրը այն տրամադրութեան մէջ է որ դուք ինքներդ կրնաք ստեղծել ձեր մէջ։ Եթէ չըլլայ այդ ինքնեկ տրամադրութիւնը՝ ի զուր են պատկերները, որքան ալ շատ ըլլան թիւով ու գեղեցիկ։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը հաւատայ որ այն ժողովուրդը որ դարերու ընթացքին իր հաւատքին ու ժոլը ստեղծեր է հայ ճարտարապետութեան այս հրաշակերտը, հրաշալի տաճարը Զուարթնոցի մէջ կամ Անիի փառայեղ մայր եկեղեցին, այդպիսի ժողովուրդ մը պիտի չարունակէ ջերմօրէն կապուած մնալ իր Մայր Աթոռին, եւ սիրով պիտի բերէ իր նիւթական աջակցութիւնը անոր»։

Գարեգին արք. քանի մը վայրկեան դադարէ յետոյ սկսաւ իր բանախօսութեան Բ. մասը, «Շինարարութիւնը Խ. Հայաստանի մէջ»։ Այդ մասն ալ աւելի զուարթութեամբ համեմուած հաճելի զրոյցի մը ձեւն ունէր, քան փաստացի դասախօսութեան մը որ կը սպասուէր Հայաստանէն նոր եկող պատկառելի մտաւորականէ մը, — հոգ չէ թէ նոյն իսկ միակողմանի ըլլար այդ դասախօսութիւնը, այնինչ ցոլացնէր միայն գրական կողմերը։ Միակ փաստացի մասը, մոգական լապտերով ցոյց տրուած լուսանկարներն էին՝ որոնք կը ներկայացնէին Հայաստանի զանազան տեսարանները, շինուած ու շինուող շէնքերը, եւն.։

⁂ Նիւ Եորքցիները տարեկան 3.500-000 թոն հաց կ'ուտեն, 2.500,000 գաւաթ կաթ կը խմեն, օրական 7,000.000 հաւկիթ կ'ուտեն, տարեկան 220.000 վակոն բանջարեղէն կը սպառեն։

⁂ Մ. Նահանգներու Նախագահին տարեթոշակն է 75.000 տոլար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

…

ՎԻԷՆ, 19 նոյ. (Յառաջ).— Եղանակին հետ սկսան երեկոյթները եւ ներկայացումները։ Անցած շաբաթ իրիկուան, Կ. Խաչի երեկոյթէն յետոյ կիրակի օր կէս օրէն վերջ ժամը 3ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ ներկայացուեցաւ Շիրվանզադէի «Պատուի համար»ը, նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղին։ Նոյն ժամուն գնդակի մրցում կար հայկական խումբերու միջեւ։ Բայց դարձեալ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Դերակատարները բոլորն ալ բաւական յաջող էին։ Ունկնդիրներուս մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւեց Օր. Շնորհիկ Ճղիկեանը որ հակառակ իր փոքր տարիքին եւ ուսահայ լեզուի հնչիւններուն, լաւ կատարեց Մարգարիտի գլխաւոր դերը։ Այս առթիւ Զ. Ո. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղը իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ դերակատարներ Տէր եւ Տիկ. Տողիկեանի, Պ. Յովհ. Տիգրանեանի, օրիորդներ Շնորհիկ Ճղիկեանի եւ Թեբէզ Կարապետեանի, որոնք սիրով իրենց մասնակցութիւնը բերին սոյն ներկայացումին. նաեւ Պ. Կ. Փէհլիվանեանի որ ղեկավարեց բոլոր փորձերը եւ ներկայացումը։ Այս առթիւ պէտք է ըսել որ Վիէնի մէջ բաւական ընդունակ երիտասարդներ կան բեմի համար, բայց լրջօրէն չեն հետեւիր։

Ինչպէս նախորդ նամակով գրած եմ, այս տարի եւս հայերէն դասաւանդութիւնները կը շարունակուին կանոնաւորաբար։ Վիէն Խաթրէզէնի դպրոցը վերաբացուեցաւ այս ամսուն սկիզբը։ Այս տարուան դասատուն է Հայր Արիսը։ Աշակերտներու թիւը 50էն աւելի է։ Այս դպրոցի մասին աւելի մանրամասնութիւններ յառաջիկային։ Համազգայինի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ բացուած ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնները չափահաս երիտասարդներուն համար՝ նոյնպէս կը շարունակուին կանոնաւորաբար։ Առաջին օրերուն հազիւ թէ տասնեակ մը երիտասարդներ արձանագրուած էին, բայց ներկայիս 25 երիտասարդներ կ'օգտուին այս պատեհութենէն։ Հայր Տէրմոյեան կը դասախօսէ շատ յստակ եւ ըմբռնելի մեթոտներով։ Գալով բանուորական կեանքին, առ այժմ տագնապ չունի։ Թէեւ պակաս ժամ աշխատողներ կան, բայց բոլորովին անգործները շատ քիչ են։ Այս մասին ցանկ մը կը պատրաստուի համաձայն «Յառաջ»ի թելադրութեան։ Պ. Փելէի կօշիկի գործերը որ ամրան եղանակին բաւական թուլցած էին, ներկայիս լաւ են, նոյնպէս մետաքսի եւ հիւսուածեղէնի գործերը։ Ո եւ է հայ գործաւոր արձակուած չէ։

Պ. Մանուկեան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— o —

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 19 նոյ. (Յառաջ)— «Դուրեան» գրադարանը վերաբացուած ըլլալով, վարչութիւնը որոշած է դասախօսութիւններու շարք մը բանալ, ինչպէս նաեւ հաստատել հայերէնի եւ ֆրանսերէնի դասընթացքներ։

Նոյ. 17ին Վիէնէն հրաւիրուած էր բանաստեղծ եւ լեզուաբան Հ. Արիս Վարդանեան, դասախօսելու համար Ե. դարու հայ լեզուի զարգացման մասին։ Ներկաներուն կողմէ եղան զանազան հարցումներ, որոնց սիրով պատասխանեց։ Ունկնդիր մը հարցուց թէ որո՞նք էին մեր նախնիքներուն նախընտրած գոյները։ Հ. Արիս պատասխանեց.— Առէք եւ քննեցէք մեր նախնիքներէն մնացած ձեռագրերը եւ պիտի տեսնէք որ անոնց մանրանկարները պատրաստուած են երեք գոյներով՝ կարմիր, կապոյտ եւ ոսկեգոյն։ Ուրեմն մեր նախնիքներուն սիրած գոյները եղած են այս երեքը եւ այդ իսկ պատճառաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը զանոնք ընտրեց իբրեւ խորհրդանիշը Հայոց աշխարհի։ Երկու ժամ՝ տեւող դասախօսութեան եւ մտերմիկ զրոյցներու շնորհիւ ծանօթացանք շատ մը հետաքրքրական նիւթերու։ Հ. Արիս ուրախութիւն յայտնեց որ փոքրաթիւ գաղութին մէջ հիմներ ենք գրադարան մը, ներկաներուն թելադրեց բոլորուիլ անոր շուրջ եւ ներշնչուիլ, որովհետեւ հայ գիրն ու հայ լեզուն են որ մեզ պիտի փրկեն այս համայնակուլ Եւրոպայի հսկայ ձուլարանէն։ Երեկոյթը վերջացաւ ուրախ տրամադրութեամբ։ Միայն ցաւալի էր, որ շատերը կը բացակայէին, հակառակ նախօրօք եղած յայտարարութիւններուն։

⁂ Կ. Խաչի մասնաճիւղը, նախորդ տարիներուն պէս, ժամանակին վերաբացած է դպրոցը ուր կը յաճախեն 25—30 փոքրիկներ։ Այս տարի ուսուցիչ նշանակուած է Պ. Հայկ Հայրապետեանը որ կը դասաւանդէ միայն հինգշաբթի ամբողջ օրը, իսկ կիրակի մինչեւ կէս օր։ Ուսուցիչը իր կարելին կ'ընէ օգտակար հանդիսանալու, սակայն դժբախտաբար ծնողները շատ անտարբեր են այս գեղեցիկ ու օգտաշատ հաստատութեան հանդէպ։ Անցեալ օր դպրոց գացի եւ զարմանքով տեսայ, որ ժամը 10ին կամ 10.30-ին դեռ քանի մը աշակերտներ նոր կուգային։ Հարցումիս ի պատասխան ուսուցիչը զանոնք ըսաւ.— «Ես տասը դեռ փառք կուտամ, հապա կէս օրէ վերջ այս ներկաներուն կէսը պիտի բացակային, որովհետեւ փաթթոնած եւ կամ քաթէշիզմի պիտի երթան, կը նախընտրեմ ութ ժամ անդադար դասաւանդութիւն ընել քան թէ մէկ աշակերտիս բացակայութիւնը նշմարել»։ Յանցանքը ամբողջովին կը ծանրանայ ծնողքներուն վրայ։ Շաբաթը ամբողջ հինգ օր տեղական դպրոց կ'երթան, կարելի չէ՞ մէկ օր ալ յատկացնել հայերէնի։ Մայրե՛ր, վստահ եղէք, վաղը թարգմաններու միջոցաւ պիտի արտայայտուիք ձեր զաւակներուն հետ։

Գոնէ օրինակ առէք ձեր դրացիներէն, առէք Յոյն մը, երիտասարդ կամ ծեր, խառնեցէք տասնեակ մը օտարականներու մէջ եւ պիտի տեսնէք որ եթէ յունարէն խօսող չկայ հոն, անպայման ինքնիրեն յունարէն կը խօսի։

⁂ Քղիի Հայր. Միութիւնը նոյ. 18ին յուզիչ ներկայացում մը տըւաւ «Անմահ բոցը» (Ս. Պարթեւեան), տարագրութեան կեանքէն առնուած։ Դերակատարները հակառակ իրենց անփորձութեան՝ բաւական յաջող էին։ Ունեցան կոկիկ հասոյթ մը։

Հարգանցի

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼԸ ՄԻԼԻ ՄԷՋ

ԼԸ ՄԻԼ, 19 նոյ. (Յառաջ).— Լը Միլ էքսէն հինգ քիլոմէթր հեռու փոքր գաղութ մըն է։ Ունի երկու կղմինտրի գործարան — առաջինը «Սոսիէթէ Ժէնէրալ», կը բանեցնէ մօտ երկու հարիւր գործաւորներ։ Այս գործարանին մէջ հայ գործաւոր չըկայ։ Երկրորդ գործարանը կը պատկանէր մեծահարուստ Վիրապեան եղբայրներուն որոնք երկար ժամանակէ ի վեր Ֆրանսա հաստատուած են։ Այս գործարանը կ'աշխատէին 18 հայ երիտասարդներ, որոնք Լը Միլ հաստատուած են 1925ին։ Մեծամասնութիւնը ամուսնացած եւ 3-4 զաւակներու հայր։ Պարագաները նկատի առնելով, բախտաւոր կը համարուինք։ Այժմ կացութիւնը փոխուեցաւ։ Վիրապեան եղբայրները իրենց գործարանը ծախեցին առաջին ընկերութեան։ Ասոր վրայ նախկին պաշտօնեաները առիթէն օգտուելով, բոլորն պատրուակներով արձակել 8—10 տարուան բանուորներ։ Եթէ այսպէս շարունակուի, թշուառութեան պիտի մատնուինք։ Մինչեւ հիմա անգործ վեց հոգի ունինք, որոնց մէկ ամիս հազիւ նպաստ տուին, յետոյ դադրեցուցին։

Գրիգոր Նորտիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնս նախապէս պատկան իշխանութեանց մօտ պէտք եղած դիմումները կատարելէ ու անոնց բարեացակամ տրամադրութիւնները շօշափելէ վերջ, ներկայիս կոչ կ'ընենք Մարսէյլի եւ Արուարձաններու հայ գաղութիս, Թաղային խորհուրդներուն մանրամասն տեղեկագրելով Առաջնորդարան ներկայացնել եւ արձանագրել տալ.—

Ա. Բոլոր անոնք որոնք այլեւայլ պատճառներով ինքնութեան թուղթ չունին։

Բ. Բոլոր անոնք որոնք թէեւ 20նոց ինքնութեան թուղթ ունին եւ աշխատելու իրաւունք ունենալով հանդերձ (Travailleur Industriel) **անգործ են, եւ գործ կը փնտռեն։**

Գ. Այն այրի կիները, որոնց գործաւոր ամուսինները Ֆրանսայի մէջ մահացած եւ զաւակներու տէր են եւ 20նոց քարթ ունին բայց non travailleur.

Ե. Այն անգործները որոնք երկրագործութեամբ աշխատելու տրամադիր են։

Զ. Աքսորեալներ, որոնք առանց քրէական յանցանքի մէջ գտնուելու աքսորուելու վճռոյն **ենթարկուած են։**

Խճողումէ խուսափելու եւ դիմողները ըստ կարելւոյն օրինաւորապէս գոհացնելու համար, կը յանձնարարենք արուարձաններու մէջ գտնուողներուն իրենց Թաղային խորհուրդներուն մօտ դիմում մը ընել, որոնց արդէն Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնս հարկ եղածը հրահանգած է։ Իսկ Մարսէյլ քաղաքին մէջ ապրողները պարտաւոր են իրենց դիմումները կատարել միայն պատկանեալ հայրենակցական Միութիւններու միջոցաւ։

(Կնիք)

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Իլ Փօփօլօ տ'Իթալիա» կը գրէ (8 նոյ.) թէ Տոքթ. Արամ Ֆէսլիքէնեան նշանակուեցաւ Cavalier de la couronne d'Italie։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (33

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

—·—

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ուրեմն խնդիրը կարգադրուած է։ Հիմակ երկու օր է որ Պրայթընէն մեր ոստիկանին տեղեկագիրը ինծի հասած ենք. Սըր Ճօն տակաւին իր տունէն կը բացակայի, եւ իր կառքը Պրայթընի կառատունը կը մնայ դեռ։ Անշուշտ իր ծառան իրմէ անթել մը ստացաւ, ըսելով թէ զբօսանաւով համբորդութիւն կը կատարէ եւ կարելի է քանի մը օր բացակայի տունէն… բայց ես այդքանով չեմ գոհանար։

— Ձե՞ք գոհանար, պարոն։

— Ոչ Փիրսըն, այս տեսակ ժամանակ մը կարելի բան չէ որ վաղեմի բարեկամս Ճօն զբօսանաւով պտոյտի ելլէ, ասկէց զատ շատ մը հիւանդներ ունի որոնք իրեն կը սպասեն եւ Սըր Ճօնի պէս համբաւեալ բժիշկ մը իր հիւանդները ձգելով այսպէս չի փախչիր։

— Կը կարծէ՞ք պարոն որ կրնայ առեւանգուած ըլլալ, հարցուց Փիրսըն։

— Ոչ, այսինքն բառին իսկական առումով չեմ խորհիր որ առեւանգուած ըլլայ։ Եթէ — Սըր Ճօնին բառերով — գեղեցիկ դէմք մը եւ զոյգ մը արտակարգօրէն գրաւիչ աչքեր — որովհետեւ ես կինը չեմ տեսած— մէկու մը առեւանգիչը կրնան համարուիլ… այն ատեն կը վախնամ որ Սըր Ճօն Տէվիտսըն առեւանգուած է։

— Ներկայ պարագաներու մէջ կը կարծեմ պարոն ու լաւագոյն է պատմութիւնը ամբողջութեամբ ընէք։

— Ինչ որ հիմակ պիտի ընեմ, Փիրսըն, պատասխանեց Հ. Ա. եւ սկսաւ Սըր Ճօնին հետ ակումբին մէջ ունեցած ամբողջ խօսակցութիւնը եւ անոր կառքով Պրայթըն գացած օրուան պատմութիւնը ընել։

Հ. Ա. պատմութիւնը աւարտելէն յետոյ, Փիրսըն ըսաւ.

— Բայց վստահաբար, պարոն, ինչպէս որ դուք կը կասկածիք, այդ կինը անձնական զբօսանաւ չի կրնար ունեցած ըլլալ։

— Վայրկեանի մը համար անգամ չեմ կրնար հաւատալ որ այդ կինը անձնական զբօսանաւ մը ունի, Փիրսըն։ Բայց կրնայ ըլլալ որ անիկա որպէս խայծ ծառայած ըլլայ Սըր Ճօնը Պրայթըն տանելու համար։

— Ի՞նչ նպատակով սակայն, հարցուց Փիրսըն, որուն համար այս խնդիրը հանելուկ մը կը թուէր։

— Զեմ գիտեր Փիրսըն, եւ այդ բանն է որ զիս կը մտատանջէ։

Հոգ. օգնական – ոստիկանապետ Հ. Ա. Տէյվիս իրականութիւնը ըսաւ։ Ամբողջ երկու օր այս խնդրին համար միտքը չարչարած բայց գոհացուցիչ բացատրութիւն մը չէր գտած։ Ճաշի միջոցին Սըր Ճօնի հանդիպած ատեն անոր շարժուձեւերը տարօրինակ գտած էր, սուտ խօսած էր ըսելով թէ նախորդ գիշերը հիւանդանոցի մը մէջ անցուցեր է։ Հ. Ա. խորմսըն հասկցած էր որ, Սըր Ճօն մասնաւոր կառքով մը նաւաստիի մը հետ մեկնած էր։ Ինչո՞ւ այսպէս արտակարգ բան մը ունէր. ինչո՞ւ կը ստէր. Հ. Ա. կարծես լուսինին մէջ կը գտնուէր։ Անիկա միայն թէ կը ճանչնար Սըր Ճօն Տէվիտսընը եւ այդքանը բաւական էր։ Սըր Ճօն պատուաւոր մարդ էր, բայց այս ընթա՞ցքը։ Հետեւաբար որոշեց իր բարեկամին օգնել, հոգ չէ թէ այդ բանին համար ինքը կանչուած չըլլայ։ Փնտռտուք մը պիտի ընէր անոր տանը մէ՞ջ յուսալով գտնել բան մը որով հասկնար թէ ի՞նչու հրաշալի այս վերաբերմունքը այսպէս աներեւոյթ կ'ըլլայ եւ ամէն բան խորհրդաւորութեան մէջ կը թողու։ Զէր գիտեր թէ տանը մէջ ինչ պիտի գտնէ որ այս խորհրդաւորութեան վրայ լոյս մը սփռէ. միայն խորհեցաւ որ թերեւս կարենայ բանի մը հանդիպիլ։

— Այո, Փիրսըն, այդ բանն է որ զիս կը տանջէ, շարունակեց։ Սըր Ճօն Տէվիտսըն նշանաւոր մասնագէտ մըն է եւ ինծի համար անկարելի կը թուի առանց մէկուն բան մը ըսելու այսպէս մեկնիլը, այստեղ բան մը կայ. եւ ասոր համար կ'ուզեմ իր տունը այցելել եւ տեսնել թէ հոն կըրնանք որ եւ է բան գտնել իր ընթացքը բացատրող։ Իր մառանապետ խորմսըն այնքան լաւ կը ճանչնամ որ կը խորհիմ թէ առանց դժուարութեան պիտի յաջողինք իր տունը խուզարկել։ Դուք հետս ըլլալով՝ իմ մօտեցած մէկ բանս կրնաք տեսնել։ Երկու զոյգ աչքերը մէկ զոյգէն միշտ լաւ են։ Եթէ հոն մեզ մտատանջող բան մը չգտնենք՝ յետագային կրնաք բացատրել իրեն թէ ինչու համար ինծի հետ կապ չունեցող խնդիրի մը միջամուխ եղած եմ, եւ եթէ Սըր Ճօն իմ բացատրութեամբս չգոհանայ, ահա այն ատենը ձեզ որպէս վկայ ցոյց պիտի տամ։

— Կատարելապէս հասկցայ, պարոն… ե՞րբ պիտի երթանք Սըր Ճօնին բնակարանը.

— Հիմակ իսկ։

— Շատ լաւ, պարոն։

Ինքնաշարժով Հարլի փողոց երթալու ատեն Հ. Ա. ըսաւ.

— Բէչ ատենէն Սիտնիէն թերեւս կրկին անթել մը ստանաք։

Ոստիկան քննիչին առաջին անթելին Սիտնիէն պատասխանած էին թէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը յիշուած անձի մասին որ եւ է հետք չէր գտած, բայց ամէն կողմը պիտի հարցաքննեն եւ արդիւնքը անթելով դարձեալ տեղեկացնեն։

— Ծիծաղելի բան է,— շարունակեց Հ. Ա.— որ այս սպանեալներու ժամանակին անցուցած կեանքերուն մասին որ եւ է հետք չենք գտներ։ Կը կարծեմ որ իրենց անցեալը մաքուր եղած չէ, քանի որ այդքան բծախնդրօրէն իրենց անձերուն հետ առնչութիւն ունեցող բոլոր թուղթերը ոչնչացուցեր են։

— Իսկապէս տարօրինակ է, պարոն։ Բայց հոս, այս երկրին մէջ, անոնք պարկեշտ կեանք մը վարած են. թէեւ հոն պարագան նոյնը չէ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, այս Սպիտակ Արծիւ կոչուող մարդը աւելի անսովոր պատճառներ ունի, գործելու համար այսպիսի երեք ոճիրներ։

— Անշուշտ այդպէս է, յարեց Հ. Ա. եւ գրեթէ վստահ եմ թէ տակաւին գործը չէ վերջացուցած… եւ եթէ Սպիտակ Արծիւը յաջորդ սպանութիւն մըն ալ ընէ՝ մեծ իրարանցում պիտի պատահի, Փիրսըն։

— Գիտեմ պարոն։

— Եւ մամուլը մեր մասին շատ տըգեղ արտայայտութիւն պիտի ունենայ։

— Մամուլով մտահոգուելու պատճառ չունինք, պարոն։

(Շար.)

բորդութեննէն ։ Երբ միջազգային կացութիւնը խաղաղի, «Կադի»ն պիտի ձեռնարկէ ճամբորդութեանց, առաջին անգամ պաշտօնապէս այցելելով Պելկրատ։ Կ'ըսուի թէ միեւնոյն պատճառներով յետաձգուած է Ալպանիոյ Թագաւորին այցելութիւնը դէպի Էնկիւրի։

Թուրքիոյ տեղաւորման խաղախականութիւնը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ներքին գործավարութիւնը մեծ աշխատութեամբ կը շարունակէ բնակչութեան աճումի եւ տեղաւորման քաղաքականութիւնը։ Գործավարութիւնը քաղաքական ձեռնարկներու սկսած է, օտար երկիրներէ Թուրք գաղթականներ փոխադրելու համար։ Կը յուսացուի թէ այս ձեռնարկները նպաստաւոր արդիւնք պիտի ունենան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel:

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
«ՌՈՒՍՆԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՑ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

»»»• •«««

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, 24 Նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. dut Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանը, 181 Քուր Լաֆայէթ։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 2ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 25 Նոյեմբեր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին «Դուրեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆՆԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Համազգային»ի ժողովը յետաձգուած է դեկտ. 2ին։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն, անդամուհիներն եւ օժանդակ անդամուհիները այս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1.30ին իր դարմանատան մէջ խմբանկարուելու համար։

Տեղի կ'ունենայ նաեւ ժողով կարեւոր օրակարգով։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ. Ո. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ Թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Խզմիրցի Մարիամ Սարաֆեան (մօր անունը՝ Իլմոնիա) որ 4-5 տարի առաջ Յունաստանէն եկած է Փարիզ եւ ամուսնացած Պ. Մանուկի հետ։ Իր հասցէն իմանել Յառաջի վարչութեան։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

23 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Société Savantesի սրահին մէջ։ 28, Rue Serpente. Մէթրօ Օտէօն։
Կը խօսի՝ Պ. ՆԱՄԻԹՕՔ, նիւթ՝ «Կովկասի անուանակոչութեան ծագումը»։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի՝ հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Ցարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՎԶՆՈՑ (քաշ-քոլ), ՓՈՒԼ-ՕՎԸՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ
ՄԱՐՇԷՑԻՆԵՐ,
CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER,
GILETS ET GANTS DE LAINEի
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257, Rue St. Denis, Paris 2e.
Métro: St. Denis.
Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երմը՝ անմրցելի գիներով։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ODEON 76-22
Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԽԱՌՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ
ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒՑԷՔ եւ ԳՆԵՑԷՔ
ՌԱՔԻ ՏԻԻՋ
ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ
ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆՄՐՑ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ
Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ բէյֆ կուտայ։
Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՐԵԱՆ
8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89
Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,
75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)
Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿՐՏԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ
211, Rue de Criqui

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՕՏ, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՊԱՌԻԿ, ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱՐԱԺԻՆՆԵՐ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ԺԱՄԸ 9—18.30

Mr. LECORNU, 7, rue Paul Lelong, Paris

Métro: Bourse, Téléphone Gutenberg 40-37

Կարելի է դիմել նաեւ մեր հայ ներկայացուցչին՝

Mr. PATRIKի, 19, Rue Damesme, Paris (13) Մէթրօ Tolbiac, Tél. Gob. 55-87

ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

1° VILLIERS Sur MARNE (Վիլիէ Սիւր Մարն)ի հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 13 ՔԻԼՈՄԷԹՐ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ (GARE DE L'EST) 15 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ, ՈՒՂԻՂ ՕԹՕՊԻՒՍ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ։
ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ, ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՏՐԱՍՏ, ՋՈՒՐ, ԿԱԶ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԿՈՅՈՒՂԻ ԵՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐ։

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ԳԻՆ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ 25 ՖՐԱՆՔ

ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ **Վ Ե Ց** ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝ Mr. LECORNU, 7, RUE PAUL LELONG, PARIS. ԻՍԿ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ ԴԻՄԵԼ՝ RESTAURANT DAGOBERT, 1, AVE. DE JOINVILLE A NOGENT S/MARNE.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

2° VERSAILLES (Վերսայլի) մօտ գտնուած հողամասերը

ՓԱՐԻԶԷՆ 22 ՔԻԼՈՄԷԹՐ ՀԵՌՈՒ,
իսկ **St. REMY-les-CHEVREUSES** *կայարանէն 1500 մէթր հեռու։*

ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՄԷԹՐԸ **5** ՖՐԱՆՔ ՎՃԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 3 ՏԱՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԱՐԴԷՆ ԳՆԱԾ ԵՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

1936 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՃԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ ST. REMY-LES-CHEVREUSES ԿԱՅԱՐԱՆԸ
ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՅՍ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՇԱՀԱՒՈՐ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵԱՆ ՉԵՆՔ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ։

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ ԱՅՍ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

*PALAISSAU*ի ՄԷՋ ԾԱԽՈՒԻ ԵՆ

1300 f. մէթր մշակելի հող, 500 մ. կայարանէն փր.	10,000
215 f. մէթր քաղաքին մէջ, պտղատու ծառեր, մէկ մասը շրջապատով, միջնորմ, ճակատ 38 մէթր, խորութիւն 6 մէթր, կարելի է բաժնել երկու մասի	11,000
3248 f. մէթր քաղաքին մէջ, ճակատ 5.50 մ., շրջապատով եւ պտղատու ծառեր	11,000
2323 f. մէթր մշակելի հող, ճակատ 11.30 մ.	11,000
1945 f. մէթր մշակելի հող, ճակատ 27 մ.	11,000
1318 f. մէթր մշակելի հող, ճակատ 14.30 մ.	11,000
1050 f. մէթր, շէնք շինելու հող, ճակատ 17 մ.	24,000
489 f. մէթր արտօնուած հողամասի մը անկիւնը	12,000
300 f. մէթր լօթիսմանի մէջ, ճակատ 10 մ.	9,000
2315 f. մէթր փողոցի վրայ, փոքր ճակատ, կազ, ելեկտրականութիւն	20,000
1500 f. մէթր, մաս մաս ծախուիլը արտօնուած, հողամասի մը անկիւնը, մեծ հաղորդակցութեանց ճամբու եզերքը, ջուր, ելեկտրականութիւն	36,000

*LOTERIE des RÉGIONS LIBÉRÉES*ի Վիճակահանութիւնը Նոյեմբեր 26ին
(ՇԱՐՔ՝ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15)
Մէկ տոմսակին գինն **100** *ֆրանք*

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

10	հատ	1.000.000 փր.	գումար	10.000.000 փր.
10	,,	500.000 փր.		5.000.000 փր.
100	,,	100.000 փր.		10.000.000 փր.
100	,,	50.000 փր.		5.000.000 փր.
1.680	,,	5.000 փր.		8.400.000 փր.
3.360	,,	1.000 փր.		3.360.000 փր.
16.800	,,	500 փր.		8.400.000 փր.

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

20	հատ	15.000 փր.	գումար	300.000 փր.
20	հատ	7.500 փր.	,,	150.000 փր.

ԸՆԴԱՄԷՆԸ 22,100 ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ, ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 56,510,000 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ, 1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 26 ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9
A. GODOVANNIKOFF. 30, Quai de Passy, Paris (16)
Téléphone: JASMIN 01-50 Métro: Passy Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**
Գրասենեակը բաց է ամէն օր առաւօտուն ժամը 9էն իրիկուան ժամը 9 առանց դադարի, կիրակի օրերն ալ։

Պատրաստուեցէք «ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
Պիտի ներկայացուի ՕՒԸ ԼԻՒԻ, ՆԵՐԸ ԼԻՒԻ

Հայերու ժամադրավայրը
Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52-73
Եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER AGOPIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԻՆԵՆ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 24 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2660

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԼԵԿՈԾ ԵՒՐՈՊԱՆ

Երկու խնդիրներ, Սարի հանրաքուէն եւ Մարսէյլի մահափորձին քննութիւնը կը սպառնան ծանր փորձութեան մը ենթարկել Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Առաջին խնդիրը ուղղակի կապ ունի Ազգաժողովին հետ:

Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութեամբ, անոր յանձնուած է Սարի առժամեայ վարչութիւնը եւ ան է որ պիտի կազմակերպէ հանրաքուէն, յառաջիկայ յունուարին:

Երկրորդը անակնկալ խնդիր մըն է, եւ կը սպառնայ նոր եւ աւելի ծանր բարդութիւններ ստեղծել, եթէ Եուկոսլավիա պնդէ իր ամբաստանագրին վրայ:

Մինչեւ հիմա, կը կարծուէր թէ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը պիտի գոհանայ միայն յուշագիր մը ներկայացնելով եւ միջազգային քննութիւն պահանջելով:

Հիմա որ յուշագիրը ժրնեւ փոխադրուած է, եւ անոր պարունակութիւնը հաղորդուած՝ շահակից պետութեանց, պաղ հով մը կը փչէ Զուիցերիոյ լեռներէն:

Երեք – չորս օրէ ի վեր, Սարն իսկ մոռցուած է եւ դիւանագէտներն ու թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն այս փշոտ հարցին:

Յուշագիրը մէջտեղ չէ դրուած տակաւին: Բայց անոր նախաբանը, խնդրագիրը, որ յանձնուեցաւ նոյ. 22ին, ինքնին իրական ամբաստանագիր մըն է ուղղուած ոչ միայն Հունգարիոյ, այլ եւ Իտալիոյ դէմ:

Եթէ հաւատանք իրազեկներու պատմութեան, վերջին պահուն կարելի եղած է կլորցնել ամբաստանագրին սուր կէտերը, եւ աւելի շատ ծանրանալ Հունգարիոյ վրայ, եղովբոսեան բանաձեւի մը վերածելով Իտալիոյ վերաբերեալ մասերը:

Միւս կողմէ, կարելի եղած է համոզել որ յունուարին յետաձգուի յուշագրին քննութիւնը: Անշուշտ այն մտահոգութեամբ թէ ժամանակ անցնելով կիրքերը կը մեղմանան: Մանաւանդ որ, ճիշդ այս միջոցին բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, եւ արտաքին նախարարն ալ Հռոմ պիտի երթայ մօտերս, անձամբ լուծելու համար շարք մը խնդիրներ:

Այդ խնդիրներէն մէկն է, նորէն, Մարսէյլի մահափորձը:

Որքան ալ փափկութեամբ շարժին, Ֆրանսայի ներկայացուցիչները չեն կրնար լռութեան մատնել հոկտեմբեր 9ի սպանութեան պարագաները:

Մանաւանդ որ, Իտալիա չուզեր յանձնել երկու խրուած գործիչները, Տոքթ. Փավէլիչն ու Քվաթէրնիքը: (Բոլորին կարծիքով՝ դաւադրութեան բուն կազմակերպիչները):

Ֆրանսայի բանակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ ոչ միայն լուծել երկու երկիրներուն վերաբերեալ խնդիրներ, այլ եւ մերձեցում հաստատել Իտալիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ, որոնք իրարու հանդէպ ճիշդ այն դիրքն ունին ինչ որ նախկին Աւստրիա – Հունգարիան եւ Սերպիան:

Մարսէյլի դէպքը աւելի լարեց յարաբերութիւնները:

Եուկոսլավիա հաւասարապէս պատասխանատու կը հռչակէ Հունգարիան եւ Իտալիան, չեչտելով թէ ազատ ասպարէզ տուած են խրուած յեղափոխականներուն, տուն – տեղ ըլլալու եւ դաւադրութիւններ սարքելու համար:

Արդ, Հունգարիան արդէն աչքի փուշ է Եուկոսլավիոյ համար, որովհետեւ դաշնագիրներու վերաքննութիւն կը պահանջէ: Ուրիշ խօսքով՝ իր կորսնցուցած հողերը (Թրանսիլվանիա եւ Պուքովինա):

Միեւնոյն ատեն, Հունգարիա հովանաւորեալն է Իտալիոյ, որ ոչ միայն զանազան համաձայնութիւններ կնքած է անոր եւ Աւստրիոյ հետ, այլ եւ ուժ կուտայ վերաքննութեան շարժումին:

Դեռ վերջերս էր որ Հռոմ այցելեց Հունգարիոյ վարչապետը, իսկ Աւստրիոյ վարչապետը նոր վերջացուց իր սիրալիր խօսակցութիւնները՝ Մուսոլինիի հետ:

Այժմ բուն հարցը այս է,— Ո՞ւր կրնայ յանգիլ յարաբերութեանց այս վիճակը, եթէ.— 1. Եուկոսլավիա տեղի չտայ եւ ի հարկին ճնշում բանեցնէ Հունգարիոյ վրայ.— 2. Եթէ Ֆրանսա ուզէ պաշտպանել իր զինակիցը՝ Եուկոսլավիան, իր ետեւէն քաշելով Խ. Միութիւնը (Եուկոսլավիոյ կողքին են արդէն Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա).— 3. Եթէ Իտալիան ալ, իր կարգին, ճակատ կազմէ Հունգարիոյ, թերեւս նաեւ Գերմանիոյ հետ:

Ո՛ւր որ ալ յանգի այս կացութիւնը — կրնան վերջին պահուն հարթել կամ յետաձգել ընդհարման վտանգը — միտքերը հետզհետէ կը պատրաստուին նորութեան մը համար:

Կը թուի թէ՝ որոշ փոփոխութեան մը պիտի ենթարկուին քաղաքական ահաբեկումներու մասին տիրող համոզումներն ու կանոնները, իբրեւ հետեւանք այս բոլոր ցնցումներուն:

1914ի ահաբեկումը յանգեցաւ պատերազմի, իսկ այս անգամ եթէ փոթորիկ մը չպայթեցաւ, այդ չի նշանակեր թէ ամէն վտանգ անհետացած է:

Այս մտահոգութիւններով, կարծողներ կան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերջ ի վերջոյ պիտի հարկադրուի միջազգային պայմանագիր մը կնքել, արգիլելու համար քաղաքական ահաբեկումը:

Այդ պարագային, հարկ պիտի ըլլայ վերաքննութեան ենթարկել, նաեւ, քաղաքական ապաստանեալներու օրէնքը: (Յանցաւորները յանձնել–չյանձնել):

Մարսէյլի դէպքէն ի վեր, այս խնդիրը կ՚արծարծուի զանազան ձեւերով, իսկ պալքանեան խորհրդակցութեանց ընթացքին յատկապէս քննութեան ենթարկուած է, Թուրքիոյ նախաձեռնութեամբ, առանց եզրակացութեան մը յանգելու:

Ուրեմն, շատ բան կախուած է Եուկոսլավիոյ բողոքին ելքէն:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՅԱՆՁՆԵՑ ԻՐ ԽՆԴՐԱԳԻՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

»»»..«««

ՈՒՂՂԱԿԻ ԿԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՆ

■■■■■■■■

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ ԽԻՍ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐՆԵՐ ՅԱՆՁՆԵՑԻՆ

Պ. Ֆոթիչ, Ազգերու Դաշնակցութեան Եուկոսլավիոյ ներկայացուցիչը, նոյեմբեր 22ին ընդհ. քարտուղարութեան յանձնեց իր կառավարութեան խնդրագիրը՝ Մարսէյլի սպանութեան մասին: Միեւնոյն ատեն առանձին ծանուցագիրներ յանձնեցին Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ներկայացուցիչները, ուժ տալով Եուկոսլավիոյ ձեռնարկին: Երկուքն ալ այս առթիւ կը շեշտեն թէ՝ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան կողմէ մատնանշուած խնդիրները, իրենց բացառիկ ծանրութեամբ, ուղղակի կապ ունին Չեխոսլովաքիոյ եւ Ռումանիոյ հետ, իբրեւ անմիջական դրացիները Հունգարիոյ, ինչպէս եւ կեդր. Եւրոպայի խաղաղութեան հետ:

Եուկոսլավիոյ այս առաջին գիրը նամակ մըն է, հիմնուած Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 11րդ յօդուածին վրայ: Մօտերս պիտի ներկայացուի բուն յուշագիրը, որ կը բաղկանայ 42 մեքենագիր էջերէ, բազմաթիւ գաղտնի տեղեկութիւններով ու փաստերով:

Ահաւասիկ նոյեմբեր 22ին ներկայացուած խնդրագրին ամփոփումը.— Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը կը յիշեցնէ թէ յունիս 4ին «Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրած էր Հունգարիա հաստատուած կարգ մը ահաբեկիչ տարրերու եղեռնական արարքներու մասին, մատնանշելով այն աջակցութիւնն ու մեղսակցութիւնները զորս այդ նոյն տարրերը գտած են հունգարական կարգ մը իշխանութեանց քով»:

Արդ, Ալեքսանդր Թագաւորին եւ Պարթուի սպանութեան մասին կատարուած քննութիւնները կը ցուցնեն իր «այդ եղեռնական արարքը ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ, ՈՐՈՆՔ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԾ ԵՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ, ԻՆՉՊԷՍ ԱՌԱՋ ԵՒ ԹԷ ԱՅԴ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՇՆՈՐՀԻՒ Է ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾ Է ԳԼՈՒԽ ՀԱՆԵԼ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՂԵՐԵԼԻ ԱՐԱՐՔԸ»:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի յունիս 4ի նիստին մէջ, Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ պատրաստ է ուղղակի բանակցութիւններով կարգադրելու երկու երկիրներու սահմաններուն վերաբերեալ խնդիրը: «Հունգարական կառավարութիւնը ըմբռնելով իր պատասխանատուութիւնը, պարտաւոր էր միջոցներ ձեռք առնել, զրկելու համար ահաբեկիչներուն տրուած աջակցութիւնը: Այդ ոգիով էր որ բանակցութիւններ սկսան Հունգարիոյ հետ եւ յանգեցան յուլիս 21ի համաձայնութեան: Հաստատուած է թէ մարդասպանին մեղսակիցներուն մէջ կան ահաբեկիչներ որոնց մասին բողոքներ յայտնած էր Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը եւ հաստատուած է թէ ահաբեկիչները ոչ միայն օգտուած են Հունգարիոյ շնորհած ապաստանի իրաւունքէն, այլեւ անոր հողին վրայ բնակած են խմբովին, մինչեւ սպանութեանց նախորդ օրը: Կատարուած քննութեանց արդիւնքը մանաւորապէս ծանր եւ ակներեւ եղանակով մը կը ցուցնէ հունգարական կառավարութեան պատասխանատուութիւնը՝ կարգ մը եուկոսլաւ փախստականներու ահաբեկչական գործունէութեան ընծայուած օգնութեան եւ աջակցութեան համար»: Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը մանրամասն յուշագրով մը Ա. Դ. Խորհուրդին պիտի ներկայացնէ բոլոր տեղեկութիւններն եւ փաստերը:

Ծանուցագիրը բացարձակապէս անհրաժեշտ կը գտնէ որ մատնանշուած պատասխանատուութիւնները ճշդուին միջազգային ամենաբարձր ատեանին առջեւ, որովհետեւ խաղաղութեան համար չկայ աւելի մեծ վտանգ մը քան այն երբ ամբողջ ժողովուրդ մը կը զգայ թէ յանձին իր ամէնէն փառաւոր պետին՝ զոհ գացած է եղեռնական արարքներու որոնց պատասխանատուները կրնան անպատիժ մնալ»:

Ծանուցագրին վերջին մասը կը ձաղկէ «քաղաքական սպանութեանց կարգ մը մեթոտները, որոնց միակ զոհը Եուկոսլավիան չէ եւ որոնք սովորական անհատներու գործը չեն: Եթէ այս մեթոտները անպատիժ պիտի գործադրուին որ եւ է ազգի լաւագոյն ծառայողներուն եւ խաղաղութեան ամէնէն ամուր նեցուկներուն դէմ, այլ եւս որ եւ է կազմակերպուած կառավարութիւն չի կրնար մնալ, ոչ ալ միջազգային կեանք, այլ վերադարձած կ՚ըլլանք բարբարոսական շրջանի մը»:

Հունգարիոյ ներկայացուցիչը կը բողոքէ ուժգնօրէն

Ազգերու Դաշնակցութեան հունգարական ներկայացուցիչը այս ծանուցագրին ծանօթանալէ յետոյ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Գոհունակութեամբ իմացայ թէ Մարսէյլի գարշելի գործը յանձնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ատեանին: Մենք կ՚ուզենք որ խնդիրը ամփոփօրէն քննուի եւ մեր կողմէ կարելին պիտի փորձենք որ գործին բոլոր ծալքերը ամբողջովին լուսաբանուին Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ:

Մեզ կը զարմացնեն եւ կ՚ըմբոստացնեն Եուկոսլավիոյ ծանուցագրին վերագրումները, զրպարտութեանց այն պայքարէն յետոյ որ յամառօրէն կը շարունակուի շաբաթներէ ի վեր: Ես վճռապէս կը բողոքեմ այդ զրպարտութեանց դէմ: Եուկոսլավիոյ ծանուցագիրը իր բովանդակութեամբ եւ ձեւով ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մէկ նոր հանգրուանը քաղաքական կանխորոշ ծրագրի մը որ ուղղուած է Հունգարիոյ դէմ: Անոր նպատակը բացորոշ է, ան կը ձգտի ուշադրութիւնը շեղեցնել մահափորձին բուն պատճառներէն եւ ժխտել Հունգարիոյ բարոյական ամբողջութիւնը, կարծելով թէ մեր երկիրը դիւրին որս մըն մըն է իր զինաթափ վիճակին մէջ: Ուժգնօրէն կը բողոքեմ այս ձգտումներուն դէմ, զանոնք համարելով միջազգային ահաբեկչութեան արարքներ»:

■■■■■■■■■

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագրով մը յիշեցուց Ֆրանսայի թէ դեկտեմբեր 15ի պայմանաժամը կը մօտենայ եւ պարտաւոր է 22,308,312 տոլար վճարել ի հաշիւ պատերազմական պարտքերու: Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա որ եւ է վճարում չըներ 1932էն ի վեր, սկզբունքի խնդիրներ յարուցանելով:

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ԿՈՆԴԱԿ ՄԸ ԶԱՐԺԵ՞Ր

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Մ. Քէմալ հետեւեալ քաղձանքը յայտնած է մամուլի տեսչութեան միջոցաւ.

— «Հանրապետութեան նախագահը կը խնդրէ իր լրագրատէր ընկերներէն որ դուռ թուրքերէն եղած գրութիւնները հրատարակուին խմբագրական սիւնակներուն մէջ, եւ ամբողջովին, առանց թերթին միւս էջերը անցնելու: Այս կարգի գրութիւնները կրնան ըլլալ ինչպէս քաղաքական խմբագրականներ, նոյնպէս լեզուական յեղաշրջման օժանդակող տեղեկութիւններ»:

Այս «քաղձանք»ը իրականին մէջ հրաման մըն է, քանի որ «Կազի»ն «իր բարեկամներէն կը սպասէ այսպէս շարժիլ ամէնէն ուշը մինչեւ եօթը օր»:

Այլեւս ո՞վ կը համարձակի անտեսել, այսքան փափկանկատ հրահանգ մը:

Կարդալով այս լուրը, անմիջապէս միտքս եկաւ մեր մամուլը, իր խմբագրականներով եւ մնացեալով: Ըսել կ՚ուզեմ՝ իր լեզուով եւ շարադրութեամբ:

Առտուն կանուխ արթնցողը ոչ միայն տեսակէտ կը պարզէ, այլ եւ լեզու կը շինէ: Հասկցիր՝ կը լղրէ:

Քանի՞ հոգի բան մը սորվեցան, օրինակ, Հայր Արսէն Ղազիկեանի դասերէն եւ սաստերէն:

Քանի՞ հոգի ուզեցին թղթատել «Մի՛ ԳՐԵՐ…»ը, գոնէ ծուռն ու շիտակը զանազանելու համար:

Առէք որ եւ է թերթ եւ երէ կրնաք՝ սորվեցէք ԱՊԱՅՈՒՑԱՆԵԼ, ՁԵԿՈՒՑԱՆԵԼ, ՄԱՏՈՒՑԱՆԵԼ, ԾԱՆՈՒՑԱՆԵԼ բայերուն խոնարհումը:

Մինչեւ հիմա կը գրէին՝ ԱՊԱՑՈՒՑԵՑ!, ՁԵԿՈՒՑԵՑ!, ՄԱՏՈՒՑԵՑ! ԾԱՆՈՒՑԵՑ!:

Կը թուի թէ տարիներու պայքարը բանի մը ծառայեր է եւ հիմա կը գրեն.— ԱՊԱՅՈՒՑԱՆԵՑ, ՁԵԿՈՒՑԱՆԵՑ! ԾԱՆՈՒՑԱՆԵՑ! ՄԱՏՈՒՑԱՆԵՑ!:

Թշուա՛ռ «մեծասքանչ», որ տարբական ուշադրութեան մը պատիւէն ալ զրկուած ես:

Քանի որ ոչ քերականութիւնը օգուտ ունի, ոչ ալ հրապարակային կոչը կամ սաստը, ես կ՚առաջարկեմ օգտուիլ կոնդակներու «տրմփիկ»էն եւ խնդրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն որ կոնդակ մըն ալ այս հարցին յատկացնէ:

— Ինչո՞ւ կաթողիկոսին դիմել եւ ոչ բարեխնամ կառավարութեան:

— Որովհետեւ էջմիածինը գիտէ հայերէն լեզուի օրէնքներն ու կանոնները, գիտէ որ «մատուցանել»ին անցեալ կատարեալն է «մատոյց», իսկ Երեւանը ոչ միայն այդ բոլորէն «պէխապէր» է, այլ եւ առաջին պսակաւորն է «զեկուցեց»ներու, «մատուցանեց»ներու եւ ուրիշ անհամար պատկերազարդ բարբարոսութեանց եւ տգիտութեանց:

Խնկապէս որ դերերը շրջուած են:

Թուրքիոյ մէջ լեզու կը շինեն, մեր մէջ եղածն ալ կը քանդեն:

Թուրքիոյ մէջ հանրապետութեան նախագահը կը հսկէ նոյնիսկ յօդուածներու տեղաւորման, մեր մէջ ամէնէն պատասխանատու գրողն իսկ ամօթ կը սեպէ հոգ տանիլ բառի, բայի, շարադրութեան եւ քերականութեան:

Անշուշտ խելացին նորէն մենք ենք:

ՎԱՀԷ

Զինուորական վերակառ.

Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը որոշեց խորհրդարանին ներկայացնել իր օրինագիծը, որով կը պահանջէ երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը: Քննութիւնը պիտի սկսի դեկտեմբերին: Այս առաջարկով, կառավարութիւնը կ՚ուզէ զօրացնել բանակը, որ թէեւ բաղդատաբար փոքր է, բայց լաւ կազմակերպուած եւ ռազմունակ:

Չեխոսլովաքիա մտահոգութեամբ կը դիտէ Գերմանիոյ վերազինումը, Լեհաստանի երկդիմի քաղաքականութիւնը, Գերմանիոյ բռնած դիրքը՝ Աւստրիոյ հանդէպ, Աւստրիոյ մէջ կատարուած միապետական քարոզութիւնները, եւ վերջապէս Հունգարիոյ պայքարը՝ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար: Նախկին Հունգարիայէն ընդարձակ հողամաս մը կցուած է Չեխոսլովաքիոյ: Այդ հողամասը լեռնային նեղ տարածութիւն մըն է Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ միջեւ. այնպէս որ եթէ Հունգարիա եւ Լեհաստան միանան եւ Գերմանիան ալ իրենց հետ առնեն, հող չահելու համար, Չեխոսլովաքիան անելի մը կը մատնուի:

Առաջարկուած օրինագիծը կ՚ապացուցանէ թէ Չեխոսլովաքիա կ՚ուզէ պատրաստ գտնուիլ որ եւ է պատահականութեան հանդէպ:

Ֆրանսա՞ն ալ պիտի աւելցնէ

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

Ատենէ մը ի վեր խօսքեր կան թէ Ֆրանսան ալ պիտի աւելցնէ զինուորութեան շրջանը, որ մէկ տարի է: Հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, ձախակողմեան հոսանքները կը շարունակեն պնդել թէ լուրը ճիշդ է:

Առջի օր, արմատական երեսփոխանները այս մասին հարցումներ ուղղեցին Պ. Ֆլանտէնի: Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը առայժմ չի խորհիր աւելցնել զինուորութեան շրջանը, բայց, նոյնքան վճռականութեամբ դիտել տուաւ թէ չեն կրնար խոստանալ թէ յառաջիկային յաւելում չպիտի պահանջեն:

Միեւնոյն ատեն, պատերազմական նախարարը երեսփ. ժողովի զինուորական յանձնաժողովին ներկայանալով, պատասխանեց զանազան հարցումներու: Այդ խորհրդակցութենէն յետոյ, որոշուեցաւ 800 միլիոն ֆրանքի մասնաւոր վարկ մը քուէարկել, նախկին զինուորներ վերստին արձանագրելու եւ մասնաւոր բանակ մը կազմակերպելու համար, իբրեւ օժանդակ ուժ արեւելեան եւ հիւսիսային սահմաններու: Արմատականները կ՚ուզէին միայն 350 միլիոն քուէարկել, բայց յետոյ համակերպեցան 800 միլիոնին, որուն մէկ մասը պիտի յատկացուի բերդերու զօրացման:

Ոչ միայն ցամաքի վրայ, այլեւ օդին մէջ

Օդանաւային նախարարն ալ իր կարգին լուսաբանութիւններ տալով երեսփոխանական ժողովի օդանաւային յանձնաժողովին առջեւ, յայտարարեց թէ 1934ի համար քուէարկուած մէկ միլիառ ֆրանքի վարկին կէսը գործածուած է զինուորական օդագնացութեան համար եւ թէ հաւանաբար նոր վարկ մը պիտի պահանջէ մօտերս: Այս առթիւ հաստատեց թէ Գերմանիա ընդարձակ ծրագիր մը կազմած է օդանաւային սպառազինութեանց համար եւ արդէն ունի հազար ընտիր օդանաւեր, առանց հաշուելու առեւտրական սաւառնակները որոնք կրնան ռազմականի վերածուիլ 48 ժամէն: Բայց Ֆրանսան ալ ձեռքերը չէ ծալլած: Ֆրանսայի օդային ոյժերը այսօր ունի շարք մը հետապօտիչ սաւառնակներ որոնք կրնան 235 մղոն ճամբայ կտրել մէկ ժամուան մէջ: Դալով ամբաձիգ օդանաւերուն, նախարարը յայտնեց թէ Ֆրանսա հարկադրուած է մասնաւոր մեքենայ մը սարքել, որովհետեւ Պերլին աւելի հեռու է ֆրանքոգերման սահմանագլուխէն քան Փարիզ: Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ եւ ժամանակին հետ պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿԱՆԱՆՉ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

31.– Լորտ Քըրզընի վերջին գործերը եւ վախճանը

Անգլիոյ հանրային կարծիքը խանդավառութեամբ ողջունեց լորտ Քըրզընի վերադարձը: Լոյտ Ճորճի տապալումէն յետոյ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը երկու տարբեր ու չատ անգամ իրարու հակամարտ ուղղութիւններով վարելու վտանգը հեռացած էր այլ եւս: Լորտը ինքն իրեն եւ գրեթէ առանց ականջ կախելու Պօնըր Լոյի խորհուրդներուն, յաջողցուցած էր չատ կարեւոր խնդիր մը — Մուսուլի գրաւումը:

Պահպանողական մամուլին մէկ հատուածը որ ընդհանրապէս խոհեմութիւն կը քարոզէ եւ վտանգաւոր կը գտնէ արտասահմանեան յանձնառութիւնները, խստօրէն քննադատեց զայն, բայց ատիկա նախարարին քունը չփախցուց:

Լորտ Քըրզըն աւելի ինքնավստահ կեցուածք ունէր հիմա եւ տրամադիր էր նոր կռիւներ սարքելու: Լօզանի խորհրդաժողովը վերահաստատեց բրիտանական կայսրութեան հեղինակութիւնը Արեւելքի մէջ — այս կարծիքը ունի Նիքըլսըն: Կը մնար այդ հեղինակութիւնը ամրապնդել նաեւ Եւրոպայի մէջ: Ու լորտ Քըրզըն հիմա պիտի ճակատէր «Ըմէթէն ու Մ. Քէմալէն չատ աւելի զօրաւոր ու վարպետ հակառակորդի մը հետ»: Այդ հակառակորդը Փուանքարէն էր՝ Ֆրանսայի վարչապետը որուն դէմ Քըրզըն բացաւ իր կեանքին վերջին պայքարը:

Ի՞նչ գործեր տեսաւ ան մինչեւ իր մահը:

×

Նախ պէտք է չեչտել որ Պօնըր Լոյի պահպանողական կառավարութիւնը չատ մեղմ ուղղութեան մը կը հետեւէր եւ տրամադիր չէր նոր վէճեր ստեղծելու: Ցունուար 4ի Փարիզի հաշտութիւններու խորհրդաժողովին խզումէն յետոյ, Մեծն Բրիտանիան չարունակեց «չէզոք մեկուսացման» աւանդական քաղաքականութիւնը: Անիկա չէզոք բայց յուռետես աչքով պիտի դիտէր գերմանական կայսրութեան քայքայումը: Պերլին՝ Անգլիոյ միջամտութեան դիմեց դրացի պետութեան հետ իր վէճը կարգադրելու համար. Պօնըր Լօ բնականաբար որ եւ է քաջալերութիւն կամ խոստում չտուաւ Գերմանիոյ վարիչներուն: Լորտ Քըրզըն որոչած էր իր ընելիքը. ականջ չկախեց ո՛չ վարչապետին թոյլ քաղաքականութեան, ոչ ալ Պերլինի խնդրանքին: Առանձին պիտի գործէր: Պատճառներ ունէր այդպէս յանդուգն քայլեր առնելու. անհատական պատճառներ:

1923ի առաջին ամիսներէն սկսեալ, ան կը փայփայէր գլխաւոր խոհեմ... — Հնդկաստանի փոխարքայ եղայ, արտաքին նախարար եղայ, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ պիտի ըլլամ: Ինչպէս ինքն ալ կը խոստովանէր, յիսուն տարի չարունակ խորհած էր այդ եռապատիկ փառքին մասին: Բայց Լօզանի խորհրդաժողովէն յետոյ այդ խոհեմին իրականացումը տեսակ մը մղձաւանջ եղաւ իրեն:

Ապրիլին Պօնըր Լօ հիւանդացաւ. Չէմպըրլէյն կամ Պալտուին վարչապետ ըլլալու փափաք չունէին: «Ինձմէ աւելի յարմար մէկը կա՞յ», կը մտածէր լորտը, «չկայ, չի կրնար ըլլալ»: Ու երբ մայիս ամսուն վարչապետը սկսաւ բացակայիլ դահլիճին նիստերէն, անոր պաչտօնը փոխանորդաբար վարեց լորտ Քըրզըն: «Ուրեմն այլ եւս որոչ է դիրքս», մտածեց դարձեալ Քըրզըն: Մայիս 19ին լորտը չաբաթական հանգիստի համար իր գիւղը գնաց: 21ին՝ երկուչաբթի օրը, Պօնըր Լօ իրեն կ՚իմացնէր թէ «հրաժարականը Թագաւորին յանձնած է»: — Սովորութիւն չէ Նորին Վեհափառութեան յանձնարարել յաջորդ վարչապետին անունը, բայց եթէ հրաժարականս ընդունի, այն ատեն անմիջապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնէ նոր դահլիճ մը նչանակելու», կը գրէր Պօնըր Լօ:

Այդ նամակէն քանի մը ժամ ետքը Թագաւորին քարտուղարին կողմէ ուղարկուած հեռագիր մը զինքը Լոնտոն կը հրաւիրէր: Այլ եւս տարակոյս չկար, վարչապետ պիտի ըլլար:

Յաջորդ օրը երբ լորտը Լոնտոն հասաւ, պալատական քարտուղարը յայտնեց թէ Թագաւորը վարչապետութեան պաչտօնին պիտի հրաւիրէ Սթէնլի Պոլտուինը: Անիկա կայսերական պալատն էր հիմա եւ կը տեսակցէր Թագաւորին հետ: Կարելի է երեւակայել փառասէր լորտին յուսախաբութիւնը:

Պոլտուինը ո՞վ էր, ո՞վ կը ճանչնար զայն, հանրային մարդ մըն ալ չէր, փորձառութիւն չունէր, աննչան մարդուն մէկը...

Ու լորտ Քըրզըն բազկաթոռին մէջ նետուեցաւ ու սկսաւ լալ մը պէս լալ:

Նիքըլսըն դիտել կուտայ թէ կայսերական քարտուղարը յանցաւոր չէր իր արարքին համար: Իսկապէս որոչուած էր լորտ Քըրզընը վարչապետ նչանակել, սակայն երկուչաբթիէն մինչեւ երեքչաբթի առտու, զանազան դէպքեր պատահած էին: Աչխատաւորականները բացատրած էին թէ իրենք՝ իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն, դժուար կացութեան մը պիտի մատնուէին եթէ օրուան վարչապետ նչանակուէր լորտերու ժողովին մէկ անդամը(*): Միւս կողմէ Պալֆըր համկցուցած էր որ Քըրզըն խառնուածքով աններդունակ էր երկրին ճակատագիրը վարելու այս ժողովրդապետական դարուն: Դիտողութիւն ըրած էին նաեւ ուրիչ ականաւոր պահպանողականներ:

Լորտ Քըրզըն չափէն աւելի ընկճուած էր. բայց յանկարծ սթափեցաւ, մոռցաւ իր դառնութիւնները, յիչեց իր ազգային պարտականութիւնը եւ յաջորդ օրն իսկ Պոլտուինին ուղարկեց չնորհաւորական նամակ մը: Մայիս 27ին դարձեալ ինքն էր որ առաջարկեց Պոլտուինը նչանակել պահպանողական կուսակցութեան վարիչ:

(*) Լորտերու ժողովին անդամ մը երեսփոխան չի կրնար ընտրուիլ եւ հետեւաբար չի կրնար Երեսփ. ժողովի նիստերուն մասնակցիլ: Նոյն իսկ «տիտղոսաւոր» վարչապետը զրկուած է այդ իրաւունքէն: Այդ է պատճառը որ չատ մը ծանօթ հանրային գործիչներ, կը խուսափին ազնուական տիտղոսներէն, այսինքն լորտերու ժողովին անդամակցելէ, որպէսզի քաղաքական գործօն ասպարէզը չփակուի իրենց առջեւ:

×

Լորտ Քըրզընի եւ Լոյտ Ճորճի հակառակութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը ռուսական խնդիրն էր: Նախկին վարչապետը տրամադրութիւն ցոյց կուտար բոլչեւիկներուն հետ սիրաբանելու: Արտաքին նախարարը չափազանց ուրախացաւ ան-չուչտ, երբ ազատական վարչապետին ռուսասէր քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ Ճենովայի խորհրդաժողովին մէջ: Գերմանիա անջատ համաձայնութիւն մը կնքեց Ռափալլոյի մէջ՝ խորհրդային Ռուսաստանի հետ:

Լորտ Քըրզըն հակառակ էր նոյն իսկ 16 մարտ 1921ին Լոնտոնի մէջ կնքուած անգլեւռուս առեւտրական դաչինքին: Անիկա բացատրութիւն կը պահանջէր Մոսկուայի վարիչներէն Անգլիացիներու բանտարկութեան կամ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կատարուած հակաբրիտանական քարոզութեանց մասին: 1920ին Ռուսերը մահուան դատապարտած էին Անգլիացի մը: 1923ին կաթոլիկ եպիսկոպոս մը գնդակահարուած էր Չեկային հրամանով:

Լորտ Քըրզըն ծանուցագիր մը ուղարկեց Մոսկուա, 1923 մարտ 30ին, այդ անիրաւութեանց դէմ բողոքելու համար: Չիչերին յանկանչական պատասխան մը տուաւ.

— Մի՛ մոռնաք Իրլանտայի, Հնդկաստանի կամ Եգիպտոսի մէջ ձեր կատարած քաղաքական սպանութիւնները:

Լորտ Քըրզըն Մայիս 2ին խմբագրեց աւելի սպառնական ծանուցագիր մը: Ռուսիոյ հակաբրիտանական քարոզութիւնը չեչտելէ յետոյ, ան իր յայտնութիւնները փաստելու մտահոգութեամբ, յիչեցուց Մոսկուայի վարիչներուն թէ բրիտանական իչխանութիւնները Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Հնդկաստանի, Թուրքիոյ կամ անգլիական գաղթավայրերուն մէջ, «ձեռք անցուցած էին բոլչեւիկներու ծածկագիր հրահանգները»:

Դիւանագիտական պատչաճութեան հակառակ քայլ մըն էր որ առաւ լորտը. քննադատեցին զինքը թէ «փաստեր յիչելու պէտք չունէր»: Բայց լորտ Քըրզըն չլսելու զարկաւ այդ քննադատութիւնները: Իրաւունք ալ ունէր: Մոսկուան չուարեցաւ. չէր կրնար խզում յառաջ բերել օրուան այդ ժամուն: Բանակցութիւններ կատարուեցան ամբողջ մէկուկէս ամիս եւ յունիս 13ին Անգլիան եւ խորհրդային Ռուսաստանը գործը անուչի կապեցին: Քըրզըն յաղթութիւն մը եւս չահած էր. կարգը եկաւ Փուանքարէին:

×

1923 յունուար 11ին Ֆրանսա եւ Պելճիքա գրաւեցին Ռուրի չրջանը եւ ստեղծեցին «հանքերու եւ գործարաններու միջդաչնակցային հակակչիռի յանձնախումբ մը», հսկելու համար Գերմանիոյ արդիւնաբերութեանց վրայ: Չէ՞ որ հաշտութիւնները երաչխաւորելու համար նախկին թչնամին գրաւի դրած էր իր բոլոր աղբիւրները: Պերլին անմիջապէս բողոքեց այդ անիրաւութեան դէմ:

Հռենոսի Ցանձնախումբը՝ որ Վերսայլի դաչնագրով նչանակուած մարմին մըն էր, դժուար կացութեան մատնուեցաւ: Ամերիկեան անդամը հրաժարած էր արդէն: Իսկ Անգլիոյ ներկայացուցիչը գրեթէ ձայն չէր կրնար ունենալ՝ փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով:

Ֆրանսա եւ Պելճիքա աչխատեցան որ Ռուրի եւ Հռենոսի ամբողջ չրջանը իրենց գրաւման ենթարկուած գօտիի մը վերածուի: Անգլիա չէր կրնար հաւանիլ այդ կարգադրութեան, բայց որովհետեւ Փուանքարէ տիրական ձեռք մը ունէր այդ գործողութիւններուն մէջ եւ Ռուրը իրապէս գրաւուած էր, Լորտ Քըրզըն փորձեց միջամտել Պերլինի եւ Փարիզի միջեւ: Վէճին առանցքը Հաշտութիւններու խնդիրն էր: Եթէ Փուանքարէի նպատակն էր ապահովել անոնց վճարումը, իրաւունք չունէր սնանկացնելու պարտատէր մը որուն վրայ պահանջ ունէին նաեւ միւս դաչնակիցները:

Այդ նկատումով էր որ Լորտ Քըրզըն Գերմանիոյ առաջարկեց որոչ գումար մը խոստանալ: Միացեալ Նահանգները համաձայն էին այդ տեսակ կարգադրութեան մը: Մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի նչանակուէր, հաշտութիւններու չափն ու վճարման եղանակները ուսումնասիրելու համար: Փուանքարէ չատ դժուարութեամբ հաւանեցաւ այդ ծրագրին: Անգլեւգերման համաձայնութեան մը վախը կը հալածէր զինքը: Այդ թուականէն ետքն էր որ Ֆրանսա անգլեւսաքսոն ցեղերու դաչնակցութիւնը չէզոքացնելու համար բանակցութեան սկսաւ Ճափոնի հետ՝ պաշտպանողական դաչինք մը կնքելու նպատակով:

Կարեւոր դէպքեր պատահեցան այդ օրերուն: Գերմանական մարքը թաւալգլոր անկում կրեց եւ երկրին տնտեսական ու առեւտրական կարգուսարքը հիմնովին յեղաչրջուեցաւ:

Օգոստոս 11ին, Քունոյի կառավարութեան անկումէն յետոյ, նոր վարչապետը՝ Շթրէզէման խիստ միջոցներ ձեռք առաւ բոլչեւիկեան վտանգը կանխելու համար:

Քըրզըն արժեցուցած էր իր տեսակէտները, Ֆրանսան այլեւս պիտի համակերպէր Հաշտութիւններու հարցին խաղաղ կարգադրութեան, քաջալերութիւն տուած էր Գերմաններուն, իրեն հետ էր միջազգային կարծիքը: Դաչնակիցները պիտի խուսափէին սպառնական միջոցներէն:

Քաղաքական ուրիչ դէպք մը պատահեցաւ օգոստոսին: Ցունաստանի եւ Ալպանիոյ սահմանավէճը կարգադրելու համար Վէրսայլի խորհրդաժողովը միջդաչնակցային մարմին մը նչանակած էր: Ամսուն 23ին (1923) յանձնախումբին իտալացի անդամը՝ զօրավար Թէլլինի սպաննուեցաւ յունական հողին վրայ: Մուսոլինի ըսպառնաց եւ անմիջապէս մարտանաւ մը ուղարկեց Քորֆու եւ ռմբակոծեց(**):

Վէճը յանձնուեցաւ Ազգերու Դաչնակցութեան: Լորտ Քըրզընի հմայքը չատ բան կորսնցուց այդ հարցին մէջ, որովհետեւ բազմաթիւ վարանումներ ունեցաւ եւ Մուսոլինիի յաղթանակէն ետքն էր որ անիկա յանկարծ հասկցաւ իր սխալը եւ Ազգերու Դաչնակցութեան սնանկութիւնը: Փուանքարէ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պոլտուինի հետ. երկու վարչապետները համաձայնութիւն գոյացուցին զանազան հարցերու չուրջ. տարակարծութիւն չկար այլեւս եւ Դաչնակիցներու համերաչխութիւնը ապահովուած էր: Անգլիա պիտի վարէր եթէ ոչ հակագերման, գոնէ Ֆրանսայի նպաստաւոր ուղղութիւն մը: Քըրզըն պարտուած էր, թէեւ տարին չլրացած ուրիչ յաղթութիւն մը ամոքեց իր դառնութիւնները: Ինքն էր որ արդէն հանդիսացաւ Հռենոսը անկախ հանրապետութիւն մը հռչակելու ֆրանսական ծրագրին:

1924ի նոյեմբերի ընտրութիւններէն ետք երբ պահպանողականները նորէն իչխանութեան գլուխ անցան (այդ թուականէն տարի մը առաջ պարտըւած էին), Պոլտուին արտաքին նախարար նչանակեց Օսթին Չէմպըրլէյնը:

Քաղաքական կեանքը այլեւս փակուեցաւ լորտին առջեւ. հոգեկան դառնութիւնները եւ վարչապետ չըլլալու պարագան մեծապէս ազդեցին իր քայքայուած առողջութեան վրայ. հազիւ երկու տարի ապրեցաւ ու մեռաւ 1925ի մարտին: Իր աճիւնը ամփոփուած է այսօր աննչան գիւղի մը գերեզմանոցին մէջ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(**) Իտալական մարտանաւին ռումբերը սպաննեցին 16 հայ որբեր:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՈՍԿԻ ՄԱՐԴ ՄԸ»
(UN HOMME EN OR)

...

Խաղի ընթացքին՝ հերոսը — Հարրի Պօռ — բնորոչում մը կ՚ընէ.— «Ներումը քաջութեան ամենաբարձր արտայայտութիւնն է»:

Եւ այդ քաջութեամբ զինուած, ան կը յաջողի իր խախտող երջանկութիւնը հաստատել վերոյիչեալ հաւատամքին մաքուր պատուանդաններուն վրայ:

Կառավարական պաչտօնատան մը մէջ համեստ պաչտօնեայ, Փափօն, (Հ. Պօռ), չատ երիտասարդ կնոջ մը՝ Ժանէթի (Սիւզի Վէռնօն) հետ ամուսնալու ակարութիւնը ունեցած է, հաւատն եւ անփչրելի սիրով մը կապուած անոր:

Իր յատկութիւնները եւ հաճոյքները չափաւոր են, սահմանագծուած իր հաճելի բնակարանին չորս պատերուն մէջ, ունենալով երեք գլխաւոր նիւթեր, — իր կինը, T.S.F.ը, եւ իր ծըխամորճը...:

Երիտասարդ կնոջ մը հոգին ամբողջապէս լեցնելու անկարող այդ տարրերը չպիտի կրնային արգիլել Ժանէթը աւելի լայն ու հաճելի հորիզոններ երազելէ:

Երիտասարդ եւ հարուստ հեռապնդողի մը խոստումները հաճոյքով կը լսուին, պատրաստելով անծանօթ հրապոյրներով եւ պատահարներով լեցուն կեանք մը: Անկումը չատ մօտ է:

Բայց Փափօն տեսած է վտանգը:

Ժանէթ կ՚ուզէ ապրիլ աչխարհիկ կեանքով, չքեղօրէն հագուիլ, կեանքին բոլոր հաճոյքները ճաչակել: Լա՛ւ, ան պիտի ունենայ այդ բոլորը:

Փափօն նոր մարդ մը պիտի ըլլայ: Ան կը սկսի իր ձեւափոխութիւնը իր հագուստներէն, զարմանք պատճառելով իր երիտասարդ կնոջ:

Գործարանային ձեռնարկ մը չահակից տնօրէն մը կը փնտռէ, որոչ դըրամագլուխով մը: Փափօն առանց վարանումի իր բոլոր խնայողութիւնները կը դնէ հոն, իր անպայման յաջողելու հզօր կամքին հետ:

Կարճ ժամանակի մէջ գործարանները բազմապատկուած են, եւ Փանէթ այսօր գրեթէ երջանիկ է:

Ան երախտապարտ է իր ամուսինին ամէնօրեայ հոգածութիւններուն հանդէպ: Այդ բարոյական կապը զինքը միչտ կը պաչտպանէ դեռ յուսալից սիրահարին ցանկութիւններուն վըտանգէն:

Անգաղտնապահութիւն մը՝ Փափոնի մէկ ընկերոջ կողմէն՝ անքան զոհողութիւններով եւ յամառութեամբ կազմուած երջանկութեան չէնքը փլցնելու վտանգին կ՚ենթարկէ պահ մը:

Ժանէթ իր ժամադրութիւններուն ծանօթ բայց անգիտակից ձեւացող ամուսինը անարժան կը գտնէ այժմ, եւ կ՚արհամարհէ: Ու այլ եւս ազատ կը համարի ինքզինքը որ եւ է բարոյական կապէ՝ Փափոնի հանդէպ:

Ան որոչած է այժմ հետեւիլ իր սիրահարին:

Բայց Փափոն անխօս ու աչալուրջ կը հսկէ:

Սեղանի մը ընթացքին, փախուստի որոչուած պահէն քանի մը ժամ առաջ, իր սրահներուն մէջ հանդիպելով երիտասարդ հակառակորդին, զայն կը հրաւիրէ առանձնասենեակ մը, եւ հոն, խօսակցութեան ընթացքին կը խոստովանի — գիտնալով որ Ժանէթ դրան ետին մտիկ կ՚ընէ — թէ չի բաւեր երիտասարդ կին մը գրաւել պա[illegible], այլ ամենադժուարինը զայն պահել գիտնալն է, թէ՛ ինք իր ամբողջ ապագան խաղցած է մի միայն կարենալ պահելու համար իր կեանքին միակ սէրը եւ գոյութեան իրաւունքը՝ Ժանէթը...

Քանի մը ժամ յետոյ, սիրահարը՝ կայարանին մէջ, մեկնելու մօտ կառախումբին առջեւ ի զուր պիտի ըսպասէ Ժանէթի գալուն, եւ պիտի ուզէ հեռախօսել...

Փափոնի լուսաչող սրահները պարպուած են հրաւիրեալներէն:

Հեռախօսը կը թրթռայ, կը կանչէ:

Փափոն հանդարտ քայլերով կը մօտենայ, մինչդեռ Ժանէթ անձկութեամբ պահեր կ՚ապրի:

— Ինչպէ՞ս... Ոչ, պարոն, ո՞վ... չեմ լսեր...:

Եւ նոյն հանդարտութեամբ հեռախօսը կը փակէ:

— Ո՞վ էր, ի՞նչ կ՚ուզէն... կը մըմնջէ Ժանէթ՝ յուզումէն դողահար: Փափոն բարի ժպիտ մը դէմքին կը մօտենայ թեւերը բաց.

— Ոչի՛նչ, ոչինչ սիրելիս, հասցէի սխալ մը...

Ժանէթ իր փոքրիկ գլուխը կը թաղէ Փափոնի լայն ու վեհանձն սրտին վըրայ, վերջնապէս յաղթուած բարութեան, զոհաբերութեան եւ փափկանկատութեան այդ գերմարդկային արտայայտութիւններէն: Ժանէթի երջանկութիւնը՝ պահ մը ցեխի մէջ թաւալելու վտանգին ենթարկուած այլ եւս ապահով պահարան մը գտած է Փափոնի ոսկի սրտին մէջ:

Հարրի Պօռ՝ «Թչուառներ»ու անմոռանալի Ժան Վալժանը եւ բազմաթիւ ժապաւէններու հերոսը իր անընդօրինակելի ու գերազանցօրէն մարդկային խաղով գրաւիչ է այս վերջին ստեղծագործութեան մէջ: Ան կ՚ապրի այնքան խորութեամբ, խղճամտօրէն, հաւատքով, որ անկարելի է

ԵՂԵՐ ՀԱՅԱՋՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (52)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օգոստոսին, կէս օր ժամանակ, ներս մտաւ համակրելի մարդ մը, մաքուր հագուած ու բամբ ձայնով մը բարեւեց: Բարեւեց անուչ հայերէնով մը, եւ ուզեց տնօրէնը տեսնել:

Նստելու համար տեղս ցոյց կուտամ եւ կ՚երթամ տնօրէնին լուր տալու: Կ՚ընդունի եւ կը ներկայացնեմ:

Քիչ վերջ Թարգման Պ. Կարապետ զիս կանչեց եւ ըսաւ.— Հիւրին համար մահճակալ մը աւելցուր քու սենեակիդ մէջ:

Կէս ժամ վերջ հիւրը քովս էր: Խոտորջուրցի էր (Կարին), Տայք Միութեան կողմէ որոչուած յանձնախումբի անդամներէն, որ պաչտօն ունէր Կարնեցի որբեր հաւաքելու: Ցանձնախումբին կեդրոնը կը գտնուէր Հալէպ, եւ անդամները կը պտտէին զանազան քաղաքներ: Իրեն Թաթմանեանի բաժինն կ՚իյնայ Մերտինի չրջանը: Ահա անոր տուած տեղեկութիւնները Հայաստանի եւ պատերազմի մասին (ես նոր կը լսէի):

— «Հաչտութիւն կնքուած է: Համաձայնականները յաղթական ելան: Իսկ Ռուսիոյ մէջ ցարը տապալեցաւ եւ առ այժմ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը կը տիրէ: Գալով Հայաստանին, իր ազատութիւնը ձեռք բերաւ, մեր դարերու երազը իրականացաւ: Հայաստանի հանրապետութեան հիմը դրուեցաւ 1918 Մայիս 28ին: Մայրաքաղաքն է Երեւան: Հայաստանի հանրապետութիւնը ունի իրեն յատուկ բանակ եւ խորհրդարան: Խորտակուած է դարերու չղթան: Թուրք կառավարութիւնը յունիս 4ին մանուկ հանրապետութեան հետ կնքեց հաչտութեան դաչնագիր, եւ աչխարհի մեծ ու պզտիկ պետութիւններէն առաջ, ինք ճանչցաւ Հայաստանի հանրապետութիւնը իբրեւ անկախ պետութիւն:

Իսկ ես իբրեւ որբահաւաք ունիմ բոլոր պետութիւններէն վկայականներ, ի հարկին կրնամ ոստիկան եւս պահանջել գործս դիւրացնելու համար: Ահա, սիրելի Մարգար, աւետիս մը, դարերու ընթացքին այդ տենչով մեռան չատ մը հազարաւորներ: Այսօր ունինք մէկ միլիոն զոհերու արեան գինը, մեր ազատութիւնը, մեր մանուկ հանրապետութիւնը որ օրէ օր կը զարգանայ ու հասակ կը նետէ»:

Այս բոլորը հանդարտութեամբ մըտիկ ըրի: Բայց չեմ գիտեր ինչո՞ւ, կուլամ, եւ կապուած կը մնայ լեզուս: Կապուած լեզուովս կը ցատկեմ տեղէս, կը համբուրեմ Թաթմանեանը, որ ինծի աւետած էր իմ հայրենիքիս փրկութիւնը:

Ինծի համար Ամերիկ. Կ. Խաչը, անոր առատութիւնը եւ վայելքը այլ եւս կարեւորութիւն չունին: Հայաստա՜ն, հոն երթալ լծուիլ անոր դատն, բայց քաղցր աչխատութեան, չինել, ստեղծագործել եւ ծաղկեցնել:

ՊԵՐԱ ՄԱԳՕՆ ԿԸ ԳՈՒԺԷ ԽԱՄԷԻ ՄԱՀԸ

Օգոստոսի վերջերը, Պերա Մագօն աչատեց իր ընտանիքը, աղջիկը, փեսան եւ թոռնիկը եւ եկաւ մօտս Ամերիկ. Կ. Խաչի գաղթակայանին մէջ, ուր արդէն 3—4 հարիւր կիներ, 200 որբեր պատսպարուած էին:

Պերա Մագօին տուին խոհարարի պաչտօն, 8 դրչ. օրականով, ողջ դրամ: Ֆիտան անցաւ բամբակ մանելու գործին, 12 դրչ. օրականով, Թումէն երեք էչերով քար կը կրէ հիւանդանոցի չինութեան (18 դրչ.). բոլորն ալ կայանէն կ՚ուտեն, կը խըմեն եւ հոն կը պառկին: Իսկ Մարիամ մտաւ դպրոց: Ուրախ եմ այս կարիճ ծերուկին յաջողութեան եւ ազատութեան համար:

Պերա Մագօն տուաւ տեղեկութիւններ Խամէի մասին.

— Խամէն Տիգրանակերտ միրգ ծախելու կ՚երթայ տեղացիներուն հետ: Կը զատուի ընկերներէն եւ կ՚երթայ Հայոց եկեղեցին: Երեք օր վերջ անոր քիւրտ ամուսինը գրկած մէկ տարեկան տղան Տիգրանակերտ կ՚երթայ, կուլայ, կը պաղատի, — «Կամ կինս տուէք կամ զիս ալ Հայ ըրէք»: Խամէն նախ կը մերժէ ամուսինին միանալ, վերջը կը համակերպի ու ամուսնոյն հետ կը դառնայ Խըրէ: Գիչերը հիւր կը մնան Ամինոյի քով որ տեղեկութիւն կ՚ուզէ քու մասին: Ամինօն կ՚ըսէ.— Մահմուտէ Չավուշ (Խանասորցի) լուր ղրկած է թէ ոստիկաններ Մուսան ձերբակալեցին եւ Սալվէրէ տարին: Չեմ գիտեր Մուսան ինչո՞ւ մինչեւ Խանասոր գացեր է եւ հոն ձերբակալուեր: Խըրթցիներ ալ ըսեր են թէ Մուսան ազատած եւ Մերտին գացած է:

Խամէն չատ կուլայ այդ առթիւ: Երկու չաբաթ կը մնայ ամուսնոյն քով: Կ՚ըսէ անոր հետ քաղ ու քաղհանք: Գիչեր մը ամուսինին ատրճանակը առած կը փախչի: Ամբողջ գիչերը կը քալէ եւ մօտ լուսնալուն Զայուզէ գիւղին քով քարայրի մը մէջ կը պահուի:

Առտուն Զայուզէի հովիւներ քարայրի կողքի չըհորէն ջուր հանել կուտան եւ կը խմցնեն ոչխարներուն: Դադարի ժամանակ քարայր կը մտնեն հանգստանալու եւ կը տեսնեն Խամէն: Կ՚ուզեն ձեռք ձգել, չի յանձնուիր: Երբ կը փորձեն բռնի ձեռք ձգել կը քաչէ ատրճանակը: Մէկը գլխէն կը վիրաւորուի կ՚իյնայ, միւսը սարսափահար կը փախչի եւ հաւար կը փրցնէ:

Մինչ այդ, Խամէն քարայրը կը ձըգէ եւ կը մտնէ անտառ: Չորս կողմէն կը պաչարեն. ճարահատ կը մտնէ դիրք մը: Հետապնդողները կռուելով դիրքը կը նեղցնեն. կեանքի ու մահու պայքար: Կը կռուի այդ ահռելի խուժանի դէմ, եւ ոչ դիրքը կը լքէ եւ ոչ ալ կը յանձնուի: Վերջին փամփուչտը կուտայ իր ճակտին ու անչունչ կը յանձնուի դահիճներուն:

Տեղացիները զարմանքով կը խօսէին անոր մասին ու «Դէլէ գուրտ» (էգ գայլ) անունը կուտային:

Ահա կին մը որ իր պատիւն ու կեանքը փրկելու համար, մաքառեցաւ լման չորս տարի, սպաննեց իր պատիւը բռնաբարողները, քամեց դառնութեան բաժակը, եւ մուրճը տուաւ սրտին, ինք իր ձեռքով վերջ իր երիտասարդ կեանքին:

Այս կնոջ պատմութիւնը կուզայ նոր պսակ մը եւս աւելցնել հայ եզական սեւի ճակտին: Թող անոր արիւնոտ պատմութիւնը ներչնչարան ըլլայ հայ բոլոր սերունդներուն:

Հանգիստ քու տառապած ոսկորներուն, սիրելի բուդ եւ խոնջած գլուխիդ, Խամէ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՀԵՌԱՑՆԵԼ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք թէ պախպանողական Թաննի անգամ, գործարանատէրերու եւ սեղանաւորներու օրկաններ, կը քննադատէ կառավարութեան որոշումները՝ օտար բանուորներուն մասին։ Ահաւասիկ վերջին մասերու այդ յօդուածին.—

Չենք կարծեր թէ որ եւ է մէկը կրնայ խորհիլ զանգուածաբար իրենց երկիրը վերադարձնել օտար աշխատաւորները, որոնց մեծ մասը մենք ենք որ Ֆրանսա բերինք եւ ոչ թէ իրենք իրենց եկան։ Կասկած չկայ թէ ...

... աշխատավարձին վրայ 10 առ հարիւր աւելի պիտի վճարուէր անոնց։ Ինչ ալ ներկայացնէ այդ տոկոսը, կը ծանրացնէ ծախքերը բոլոր հաստատութիւններուն, որոնք առանց ատոր ալ արդէն ճզմուած են տուրքերու տակ։ Ահա ատոր է, արդէն, որ կ'ուզէն հասնիլ անոնք, որպէսզի գործատէրերը ստիպուին ճամբել իրենց բոլոր օտար աշխատաւորները։

Եւ սակայն, շատ մը պարագաներու մէջ գործատէրերը արգելքի պիտի հանդիպին, որովհետեւ կը պակսի ֆրանսացի բանուորը։ Այն ատեն, չկարենալով տոկալ արժեգնոյն բարձրացման, պիտի ստիպուին կամ դադրեցնել իրենց գործը, կամ կրճատել աշխատավարձերը, ի վնաս ֆրանսացի բանուորներուն։ ...

ՀՐ. ԱԼԵՄԱՆԱՔ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԻ ԴԱԴԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 նոյ. (Ցառաջ).— Գաղութը իր բոլոր խաւերով կը սպասէ կառավարական շրջանակներէ տրուելիք պատասխանին։ Մինչեւ այս վայրկեանը, տակաւին ոչ մէկ տեղեկութիւն ստացանք պաշտօնապէս թէ անպաշտօն։

Օրէ օր, գարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան։ Ցաճախ չափազանցուած եւ անտեղի։ Այս առթիւ ըսենք բոլորին, թէ որ եւ է հիմք չունի շրջան ընող զրոյցները, նպաստաւոր թէ աննպաստ։ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր բոլոր ուժով չարժման գլուխը անցած է, եւ կը սպասէ իր ձեռնարկներուն արդիւնքին։

⁂ Կը տեղեկանամ թէ հայ անգործներու տրուած նպաստի դադարումը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգած է կառավարական շրջանակներու մէջ։ Շատեր բոլորովին անտեղի եւ անարդար կը գտնեն այս գործողութիւնը։ Կ'ըսեն թէ, այս որոշման մէջ ինքնագլուխ գործած են քաղաքապետարանի եւ նահանգային ժողովի դիւանը, առանց լուր տալու միւս անդամներուն։

⁂ Հայ անգործներու տրուած նպաստին դադարման առթիւ, Սէնտիքա Իւնիթէրը, գործակցութեամբ Մարդու Իրաւունքներու պաշտպան ընկերակցութեան եւ ուրիշ բանուորական կազմակերպութիւններու, անցեալ կիրակի, Թափի Վէրի սրահին մէջ, կազմակերպած էր հրապարակային միթինկ մը։ Բաւական բազմութիւն խռնուած էր։ Խօսեցան Սէնտիքա Իւնիթէրի եւ Մարդու Իրաւունքներու պաշտպան ընկերակցութեան ներկայացուցիչները, վեր հանելով այն անարդար որոշումը, որուն ենթարկուեցան հայ անգործ բանուորները։

⁂ Այն Յոյները, որոնք զրկուեցան նպաստի իրաւունքէն, կը պատրաստուին խումբ խումբ Յունաստան երթալ։ Մարսէյլի յունական հիւպատոսարանը արդէն սկսած է արձանագրութեան։

⁂ Պ. Արամ Թիւրապեան նպաստի դադարման առթիւ բարեկամական դիմում մը կատարած ըլլալով Մարսէյլի երեսփոխան եւ նախկին քաղաքապետ Պ. Խօժէն Փիէռի, այս վերջինը անմիջապէս նամակ մը գրած է Մարսէյլի քաղաքապետին եւ անոր մասնաւոր ուշադրութեան յանձնած է խնդիրը։

մը կը կատարուի, եւ թէ աշխատանքի չուկան կը թեթեւնայ։

Ինչ ալ ըլլան միջոցները, որոնց ձեռք կը զարնէ կառավարութիւնը, պէտք չէ շատ հաւատք ընծայել թէ ...

... պակաս են, օտար բանուորներուն ...

ՍՊՄՈՒԼ

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (15 նոյ.).

— «Օրէ օր աւելի կը ծանրանայ Հիւսիսային Եպիրոսի (Ալպանիա) մէջ բնակող Յոյներուն վիճակը, այն բռնութեանց հետեւանքով, որոնց ենթարկուած են անոնք, ալպանական իշխանութեանց կողմէ։ Տարագիրները կը հասնին Յունաստան եւ քամնելի բաներ կը պատմեն։ Հակայունական հալածանքը ստացած է սարսափելի համեմատութիւններ եւ կը շարունակուի սիսթէմաթիկ կերպով։ Բռնութեանց տեսակները ի գործ կը դնեն Ալպանացիները, անտանելի դարձնելով Յոյներու կեանքը։ Շատ մը տեղեր յունական դպրոցները փակուած են, ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Կիրակի օր, Փարիզի մէջ տեղի ունեցան ...

... նինք նաեւ երեք նպաստընկալներ՝ 35 ընտանիքէն, բայց կը վախնանք որ այդ կը կտրեն։ Բարեբախտաբար փողը մուրացող չունինք։

Մ. Յովսէփեան

ԹՈՒՂԹԱՏԱՐ ՔԻՉՄԷՉԻ

Մեր հոգերը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆՈՐԱԳԱՍՈՒԹԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (34

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻԻԸ

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՈԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Ես չեմ մտահոգուողը, Փիրըն, ալ կինս։ Անիկա իր ամուսինին պաշտօնեաներու մասին ըսուածներէն շատ կ'ազդուի, մանաւանդ երբ հաւակիր բարեկամներ կ'երթան եւ անոր զանազան հարցումներ կ'ուղղեն, ատոր համար միշտ իրեն խորհուրդ կուտամ բնաւ չպատասխանել, ահա ատոր համար է որ կինս նեղ դրութեան կը մատնուի։

... նոնք ըսաւ.

— Միստըր Տէյվիս Սըր Ճօն տակաւին իր զբօսանուի ճամբորդութենէն չվերադարձաւ։

— Գիտեմ, կամ կը գուշակէի թէ այդպէս պիտի ըլլար, խօրմս։ Սակայն կ'ուզենք անգամ մը ներս մտնել եթէ կարելի է։

— Ի հարկէ, Պ. Տէյվիս։

... խուզարկել, եւ միաժամանակ անոր ուխտքին խմել, շատ մեծ համարձակութիւն պիտի ըլլար։

— Մտիկ ըրէք, խօրմս, սկսաւ Հ. Ա. հանդիստ կերպով նստելէն վերջ. հետը շատ անկեղծ պիտի խօսիմ ... տիրոջդ բացակայութենէն քիչ մը անհանգիստ եմ. թէեւ այդպէս ըլլալու պատճառները ձեզ չեմ կրնար յայտնել, բայց հաւատացէք որ անոր բարիքին համար են անոնք։

Խօրմս, որ օգնական–ոստիկանապետին դիմաց կեցած էր, մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ զանոնք ու երբ Հ. Ա. խօսքը վերջացուց, ըսաւ.

— Ես ալ նմանապէս, պարոն, ...

քալէ։ Եւ որովհետեւ զինարշաւ մը կը կատարուի բոլոր երկիրներուն մէջ, հաւանական է որ նախարարութիւնը նոր վարկեր պահանջէ յառաջիկայ տարուան համար։

Ցուցակութ Պեյրութի սպանիական հիւպատոսարանին վրայ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԿԱՍԿԱԾԻՆ

Նոյեմբեր 15ին կէս գիշերէն վերջ, Պէյրութի սպանիական հիւպատոսարանին վրայ յարձակում մը գործուած է։ Քարեր նետուած են, ապակիները փշրուած եւ կարմիր գիրերով «կեցցէ համայնավար Սպանիա, անկցի աշխարհակալ Սպանիա», գրուած է դրան վրայ։

Կառավարութիւնը խիստ քննութիւն բացած է եւ փնտռտուքի սկսած։

«Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկը դիմում կատարած է սպանիական հիւպատոսին եւ հարցուցած․

— Ո՞վ կը կարծէք որ ըրած ըլլայ այս յարձակումը․

Հիւպատոսը կը պատասխանէ․

— Ապահովաբար համայնավարներ, եւ երբ «համայնավարներ» կ'ըսեմ, չեմ մտածեր Լիբանանցիներու մասին, որոնց մէջ գրեթէ համայնավարներ չկան, այլ կ'ակնարկեմ հայ գաղթականներուն որոնք կարգ մը կայաններու մէջ Մոսկուայի փրոփականտին ենթակայ են, փրոփականտ մը որ հետզհետէ կը զօրանայ։

— Ի՞նչ կրնայ ըլլալ պատճառը։

— Համայնավարները ուզեցին Սպանիոյ մէջ խառնակութիւններ ընել, սակայն ձախողեցան եւ պատժուեցան․ այս պէտք է ըլլայ պատճառը։

»»»· ·«««

ՄԱՀՈՒԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ եղած է Ռումանիոյ վարչապետին, Պ․ Թաթարէսքոյի, «Երկաթեայ պահակներ»ու կազմակերպութեան կողմէ, որ անցեալ տարի սպաննած էր վարչապետ Տուքան։

Պ․ ՖԻԼԻՓ ՊԵՐԹԼՕ, արտաքին նախարարութեան նախկին ընդհ․ քարտուղարը եւ Արեւելքի բաժնին վարիչը, որ հանգստեան կոչուած էր, մեռաւ առջի օր, 68 տարեկան հասակին մէջ։ Հանգուցեալը վճռական դեր կատարած է Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, մասնաւորապէս 1914ին, երբ պատերազմը դեռ չէր պայթած, եւ զինադադարի շրջանին, երբ յաղթականները դաշնագիր դաշնագրի վրայ կը դիզէին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Մոսկուա պիտի երթայ դեկտեմբերի առաջին օրերը։ Այս առթիւ, առջի օր ունկնդրութեան ընդունեց Փարիզի խորհրդային պատուիրակութեան վարիչը եւ օգնականը, Պ․ Ստեփան Մուրատեան։

ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ մէջ երկու հազար բանուորներ ժողով գումարելով, բողոքեցին օտարամերժ պայքարին դէմ, «որ կը ձգտի հաւատցնել թէ օտարականները թշնամիներ են եւ կ'ուտեն գործաւորներուն հացը»։ Բանաձեւը կը յայտնէ թէ «մենք համերաշխ ենք մեր գաղթական եղբայրներուն հետ»։

ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ կը շարունակուի 7000 բանուորներու գործադուլը։ Նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւն մը ուզեց միջին ճամբայ գտնել, բայց հիւսուածեղէնի գործարանատէրները մերժեցին առաջարկուած պայմանները։

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՆ իբրեւ մականուն ընտրեց Ին էօնիւ, ի պատիւ 1921 – 22ի ճակատամարտին։ Ինչպէս գրեցինք, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտին ալ պիտի կոչուի «Արաղ» (Արաքս)։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ միացեալ ճակատի վարիչ մարմինը որոշեց սաստկացնել պայքարը, հրապարակային միթինկներով եւ ցոյցերով, ընդդէմ Ֆլանտէնի դահլիճին քաղաքականութեան, «որ կը ջնջէ մէկ դարէ ի վեր շահուած հիմնական իրաւունք մը»։ (Փողոցի ցոյցերու մասին)։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ․ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 նոյեմբեր Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Société Savantes-ի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel։

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
«ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

»»»· ·«««

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» կոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, 24 նոյեմբեր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ․ Ա․ ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ։

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9, 139, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՎԷԼԵՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Մուրատ» խումբի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 2ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Անտօք» Ենթակոմիտէի ընդհ․ ընկերական ժողովը 25 Նոյեմբեր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին «Դուրեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԸՆԿԵՐԱ – ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Ռոմանի Անդրանիկ խումբի կողմէ, 25 նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·30ին, ընկերվարականներուն սրահը։ Կը խօսի՝ ընկեր ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՕԵԱՆ (Վալանսէն), «Կարմիր Ժամուց» նիւթին շուրջ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

Կը հրաւիրուի․ Ռոմանի երկսեռ հայ հասարակութիւնը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մեծն Տիգրան եւ Արտաշէս խումբերու կողմէ

24 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

84 Րիւ Շափ, Պօն Թէաթրի սրահին մէջ

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, բուրգեր, մարզանք, սկաուտական պատկերներ, եւայլն։

Պարեր՝ նուագով եւ ռատիոյով, կը ներկայացուի զաւեշտ մը։

ՄՈՒՏՔ՝ 5 եւ 7 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ կը ստանձնէ հայերէնի դասեր՝ ֆրանսական նախակրթարան կամ լիսէ յաճախող աշակերտներուն համար։ Կ'ուսուցանէ, իր նոր մեթոտով, ընթերցում, քերականութիւն, ուղղագրութիւն, շարադրութիւն, բառագիտութիւն եւ գրավարժութիւն։ Ամբողջական ընելու համար հայեցի դաստիարակութիւնը՝ շրջան մը վերջ կը սկսի աւանդել նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։

Լիսէ յաճախող հայ աշակերտներուն համար անհրաժեշտ է սորվիլ հայ լեզուն՝ քանի որ ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է հայերէնը՝ պաքալորիայի քննութեանց մէջ իբր օտար լեզու։

Պայմաններու համար դիմել գրաւոր, N. BÉCHIKTACHLIAN, 17, Rue Damesme, PARIS (13e)։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru, Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ․ ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ գործերը։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ․ 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ — Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատունները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Համազգային»ի ժողովը յետաձգուած է դեկտ. 2ին։

ՖՐ․ Կ․ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն, անդամուհիներն եւ օժանդակ անդամուհիները վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1·30ին իր դարմանատան մէջ խմբանկարուելու համար։

Տեղի կ'ունենայ նաեւ ժողով կարեւոր օրակարգով։

ՖՐ․ Կ․ ԽԱՉԻ փարիզի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2,30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ։

REGIONS LIBERÉESի ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9։

ՈՉ ՈՔԻ ՉՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

Բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին։

Գրասենեակի մուտքն է՝ **2,Avenue RENÉ BOYLESVE**

A. GODOVANNIKOFF, 30 Quai de Passy. Paris (16)

Tél. Jasmin 01-50 **MétrO: Passy**

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՖՐ․ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

դեկտեմբեր 22 եւ 23ին

Նախագահութեամբ Տիկ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆի

Foyer de la Musique Russeի սրահին մէջ

26, Rue Tokio Paris (16)

Պատրաստուեցէք «ՌՈՍՏՈՄ»ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Պիտի ներկայացուի՝ ՄԻՐ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՐ ԼԻՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Դեկտեմբեր կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle JEAN GOUJONի ՄԷՋ

8, rue Jean Goujon. Paris. Մէթրօ՝ **Champs Elysées**

Աշխատակցութիւն Օր. Gisèle Aubryի կողմէ (Ֆօլի Պերժերէն)

Ընտիր Ճազ-Պանտ։ Կը մասնակցի ԱԼԻՍ Նուագախումբը։

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ Գին՝ 10 ֆրանք։

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ

Salle des Ingénieurs Civilsի ընտիր սրահներուն մէջ

19 Rue Blanche Մէթրօ՝ **Trinité**

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ

ԵՈԶԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋ․ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 24ի Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9·30էն մինչեւ լոյս

«AUX PROGRES»ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

120, Boulevard de Belleville — Métro: BELLEVILLE

Գեղարուեստական ճոխ բաժին. Առաջնակարգ օրքեսդր։

Այս բացառիկ երեկոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն սիրուած ուժեր իրենց ֆանթէզիներով, արտասանութեամբ, երգով, եւայլն։

կը ներկայացուին Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ "ԱՇՈՒՂ"ը եւ "ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ"ը

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէվրանի Հայ․ Կրթ․ Միութեան սրահի բացման հանդէսը տեղի կ'ունենայ 25 նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին։

Կը նախագահէ՝ ԱՐԺ․ ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ Ա․ ՔՀՆՅ․ ԽՈՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ․ Խ․ ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին․— Օր․ Անժէլ Ֆօրթինաթօ (դաշնակ), Արտասանութիւններ, երգ, պար հայկական տարազով, անակնկալներ հայ սկաուտներու կողմէ։ Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք

Հաղորդ․— Gare du Nordէն շոգեկառք՝ 13.25, 13.50, 14.35, 14.45, Autobus Jean Jaurèsի հրապարակէն։

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis-Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը ստանձնէ իր քով խնամել փոքր երախայ մը հինգ տարեկանէն վեր։ Երախան կրնայ յաճախել տեղւոյն ֆրանսական վարժարանը որ կը գտնուի անտառին մէջ եւ օժտուած է մանկավարժական վերջին մեթոտներով։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Օր․ Խանճեանի, 5, Ave. Payret – Dortail, Plessis–Robinson, (Seine).

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Դեկտեմբեր 29 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը երեկոյթ – պարահանդէս կազմակերպուած է Լիոնի Զ․ Ո․ Միութեան մասնաճիւղի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ Թուականը։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Երուանդ Ցարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական դիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷՆ 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ։

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong. Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

17, Rue Damesme. Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԻ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Մեծ տրամադրելի է ընել մը երեք՝ անձրեւելի գներով։

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ –·– ԿՐՆԱ՞Ք ՍՈՐՎԻԼ

ԵԹԷ ԸՆՏՐԷՔ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԵՒ ԽՂՃՄԻՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ.

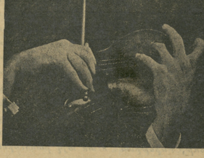

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ – ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ (Պոլսոյ երաժշտանոցէն)

Հաւատարմօրէն կը կիրարկէ ջութակահարութեան երեք մեծագոյն մանկավարժներուն՝ Auerի, Sevcikի եւ Flcsehի նորագոյն մեթոտները։

Առանձին եւ խմբական դասեր՝ ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՈԼԻՆԻ, ՍՈԼՖԷԺԻ եւ ԱՐՄՈՆԻ։ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ։

Գրել՝ H. KURKDJIAN, 7, Rue Papère, MARSEILLE.

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant ԱՇՈՏ Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց ցաւցնելու, միայն մէկ վայրկեան քնով՝ SOMYLով։ Քուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր։ Երախաներու ատամներու շտկում։ Կ'ընդունի Assurance Socialeի հիւանդներ։ Կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7

126, Boulevard Sérurier, Paris (19e)

Métro Danube **Autobus: M. & BH.**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ — 1935 — Ե․ ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՃՈԽ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Դիմել **M. et M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot,** PARIS (9e)

Ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի վարչութեան, Լ․ ԳԵՒՈՆԵԱՆ, 17, Rue Damesme, Paris

---

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e

■■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 25 Novembre 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2661 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ ՕՏԱ՛ՐՆ Է ՄԵՂԱՒՈՐԸ

Օրուան տագնապին առթիւ — Հայի խնդիր — տարագիր բազմութիւնները մատնուած են լուրջ մտահոգութեան:

Տագնապը չատոնց կը կրծէր պալքանեան եւ առ հասարակ արեւելեան գաղութներու արմատները:

Բազմաթիւ լեզուատար կոչեր արձանագրուեցան վերջին չորս տարիներու ընթացքին՝ Պուքրէշէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Միջագետքէն:

Բուն դարմանը, անշուշտ, ներգաղթն էր, եւ զանազան ձեռնարկներ կատարուեցան մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ, մինչեւ 1932: Վերջին կարաւանը մեկնեցաւ Պուլկարիայէն, մօտ հազար հոգի փրկելով պանդխտութենէ:

Երեւանի չայլած հաւաստիքներուն վրայ, առ նուազն 30-50,000 հոգի Հայաստան պիտի փոխադրուէին քանի մը տարուան ընթացքին: Նոյն իսկ խօսուեցաւ հարիւր հազարի ծրագրի մը մասին:

Այս բոլորը ծառայեցին միայն ոգեւորութիւն ստեղծելու, որ չքացաւ պղպջակի մը պէս: Երեւան հաւաստիքներ տուած ատեն, կը մոռցած սակարկութեան մտնել գաղութներու հետ, պահանջելով դրամագլուխ՝ բնակարաններու շինութեան համար, ինչպէս եւ ճամբու ծախք եւ ուրիշ բաներ:

Արդ, ահաւասիկ երկու տարի կ'ըլլայ որ ներգաղթ չի կատարուիր, 1932ի կարաւաններէն յետոյ, որոնց թիւը ոչ իսկ տասը հազարի հասաւ:

Շարժումը մէկ անգամէն կանգ առաւ, եւ Յունաստանի մէջ յաջորդ կարաւանի մը համար արձանագրուած բազմութիւններն անգամ յուսախաբ եղան, իրենց բեռները կապելէ եւ մինչեւ Սելանիկ իջնելէ յետոյ:

«Հայաստանասէր» կազմակերպութիւններ եւ Միութիւններ յոյսեր, աւետիսներ ցանեցին աջ ու ձախ: Նոյն իսկ արձանագրութիւններ կատարեցին այս տարուան համար: Ու մինչ Երեւանէն հրամանի եւ պատուիրակի մը կը սպասէին, հաստատուեցաւ որ խափանուած է ներգաղթը, սպասելով կարգ մը շինութեանց լրացման:

Մինչ այս մինչ այն, կատարեալ յուսախաբութեան մը յանգեցաւ, նաեւ, «Բնակարանի Ֆոնտի» հանգանակութիւնը, Փարիզի մէջ:

Հակառակ բոլոր շողշողուն շարժումներուն եւ շնդալից կանչերուն, այդ հանգանակութիւնը, որ սկսաւ անցեալ տարի յունիսին, հազիւ 150,000 ֆրանքի յանգած էր, համաձայն 1934 օգոստոս 28 թուակիր զեկոյցի մը:

Շարժումը չատոնց մարած է, եւ ինչ որ ալ հաւաքուած ըլլայ անկէ ի վեր, ապահովաբար 200,000ի չէ հասցուցած գումարը:

Տուեալ պայմաններուն մէջ, այս ողբերգութիւնը պիտի ծառայէ չքմեղացնելու Երեւանը:

— Ի՞նչ կրնամ ընել. ձեզի պատուիրեցի որ դրամ ճարէք, որպէսզի կարենամ բնակարան շինել եւ ներգաղթ կատարել: Քանի որ չըրցաք, այլ եւս իրաւունք չունիք բան մը պահանջելու ինձմէ:

Ա՛յս է որ կը կոչուի՝ հայրենասիրական պարտականութիւն կամ պետականութիւն:

Կրնաք չարել բոլոր ստորոգելիները, բայց եզրակացութիւնը մէկ է,— անանկութիւն՝ երկու կողմէն ալ:

Անանկութիւն՝ Երեւանի համար որ կը յաւակնի բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւն կոչուիլ, բայց առեւտրական հիման վրայ դրած է անոնց ներգաղթը: Եւ անանկութիւն այն բոլոր տարրերուն համար որ Հայաստան կը խաղցնեն գաղութներու մէջ, հազիւ երկու բնակարանի ծախք ճարելով երկու տարուան ընթացքին:

Այս օրերս, առիթ ունեցանք լայն տեղեկութիւններ կարդալու Թուրքիոյ ներգաղթի քաղաքականութեան մասին:

Տեսաք թէ քէմալականութիւնն ի՛նչպէս կը կատարէ ներգաղթը, ունենալով կանխորոշ ծրագիր մը եւ գործը հետապնդելով ոչ թէ իբրեւ մարզանք, այլ իբրեւ հիմնական քաղաքականութիւն:

Կարդացիք նաեւ, վերադարձող Թուրքերուն ընծայուած դիւրութիւնները:

Անշուշտ, կարելի չէ Խ. Հայաստանը բաղդատել քէմալական Թուրքիոյ հետ:

Մանրանկար եւ աղքատ ինքնավարութիւն մըն է մեր երկիրը, հազիւ 28,000 քառ. քիլոմէթր տարածութեամբ, իսկ Թուրքիան 750,000 քառ. քիլոմէթր, օժտուած՝ հարստութիւններով եւ ամենալայն պատեհութիւններով:

Եւ սակայն, բաղդատեցէք տիրող ոգին:

Եթէ Թուրքիան լայն պատեհութիւններ ունի, չէ՞ որ մեր մինաճար երկիրն ալ կը վայելէ Միութեան հզօր աջակցութիւնը, իբրեւ հաւասարազօ՛ր անդամ:

Ինչո՞ւ Երեւանը չի կրնար ամենալայն չափով օգտուիլ այդ բացառիկ դիրքէն:

Ինչո՞ւ անոր ուշադրութեան չի յանձներ այս պրոբլեմը ժողովուրդին արտակարգ, անել կացութիւնը: Ինչո՞ւ հիմնական քաղաքականութեան մը չի վերածեր ներգաղթը: Ինչո՞ւ չի մտածեր պետական վարկ ապահովել բնակարաններու կառուցման համար — շինարարութիւն: Եւ վերջապէս, ինչո՞ւ չի կրնար գոնէ ձրի շոգենաւեր ապահովել գաղթականներու փոխադրութեան համար: (Յունաստան եւ Պուլկարիա թէ չօգնեն եւ թէ չօգնեկաք տրամադրեցին ձրի կամ 75 առ հարիւր զեղչով, հակառակ իրենց տնտեսական անձկութեան):

Ամէն իրաւունք ունինք մեր ուզածը պահանջելու օտարէն, իսկ երբ կարգը կուգայ մեր իշխանաւորներուն, անմիջապէս կը խեղճանանք:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՍԻԱ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԹԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՅԱՐՁԱԿԻ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեսփ. ժողովը ուրբաթ օր վերջացուց զինուորական ելմտացոյցի քննութիւնը, քուէարկելով պահանջուած վարկերը: Այս առթիւ շարք մը կարեւոր յայտարարութիւններ եղան: Տեղեկաբերը, Պ. Առչէնպօ (արմատական) պատասխանելով զանազան մեղադրանքներու, ըսաւ.

— Պ. Հիթլէր չի գործադրեր դաշնագիրը. առաջին անգամ Ռուսիան էր որ այս բանը ազդարարեց մեզի, եւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ անոր եւ մեր միջեւ: Միայն Խ. Միութիւնն է որ կ'ամրապնդէ Եւրոպան և խաղաղութիւնը: Ռուսաստան կուռ եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը ունի զոր մեզի կը տրամադրէ եթէ վէճ մը ծագի Գերմանիոյ եւ մեր միջեւ: Ինչո՞ւ կը յուզուիք որ քաղքենի Ֆրանսան համաձայնութիւն կնքեր է խորհրդային Ռուսաստանի հետ: Ռիշըլիէօ չհամաձայնեցա՞ւ Գերմանիոյ բողոքական իշխաններուն հետ: Անշուշտ, ցաւալի է որ պատերազմէն քսան տարի վերջը նորէն հաւասարակշռութեան քաղաքականութեան կը վերադառնանք. բայց յանցանքը մերը չէ. ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է հեռացնել նոր պատերազմի մը արհաւիրքը: Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ 1935ի համար քուէարկել 5689 միլիոն, իբրեւ զինուորական վարկ, այսինքն 1934էն 257 միլիոն պակաս:

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, խօսք առաւ Պ. Ժան Ֆապրի, բանակի յանձնաժողովին նախագահը, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիոյ սրընթաց վերազինումը անհրաժեշտ կը դարձնէ Ֆրանսայի պատրաստութիւնը: «Վեց հարիւր հազար զինուորներ կը գտնուին գերմանական զօրանոցներուն մէջ, իսկ 21 զօրաբաժիններ կազմ եւ պատրաստ են. զինուորական օդագնացութիւնը շուտով կը հասնի հարիւր տորմիղի (իւրաքանչիւրը 8 — 10 օդանաւ): Ռազմանիւթերու շինութիւնը արագօրէն յառաջ կը տարուի: Նոր ուժ մը երեւան կուգայ եւ այդ ուժը յայտնապէս կ'ուղղուի դէպի արեւելք, ամէն բան այդ կ'ապացուցանէ,— կամուրջները, ճամբաները, երկաթուղիները: Ինչպէ՞ս կարելի է մտահոգութեան չմատնուիլ: 1927էն ի վեր Գերմանիա կը խախտէ դաշնագրին յօդուածները, իսկ մէկ տարիէ ի վեր այնքան ակներեւ կերպով կը սպառազինուի որ ամբողջ Եւրոպան երկիւղի մատնուած է: Պ. Պ. Պէնէշ, Պօլտուին, Մաքտօնըլտ, Սըր Ճօն Սայմըն եւ ուրիշներ բոլոր միեւնոյն բանն ըսին,— խաղաղասէր պետութեանց որ եւ է տկարացում անդարմանելի սխալ մը պիտի ըլլայ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիական յարձակումը: Բոլոր սպայակոյտները համաձայն են,— անակնկալ յարձակում, օդային չանթարձակ գործողութիւն ամէնէն ահարկու միջոցներով, անդարմանելի աւերումներ ...

Ազգայնական երեսփոխանը յետոյ մասնագիտական մանրամասնութեանց մէջ մտնելով, պարզեց Ֆրանսայի առաւելութիւններն ու տկարութիւնները սպառազինութեանց տեսակէտով եւ եզրակացուց.

— «Պէտք չէ անտարբերութեամբ նայիլ մեր բանակին վրայ, ան է մեր ապահովութեանց միակ պաշտպանը: Զինարշա՞ւ. Ֆրանսան չէ որ պիտի մեղադրուի իբրեւ պատասխանատու: Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ, սակայն իր տկարութիւնը պատերազմի հրաւէր մը պիտի ըլլար: Քանի որ մարդ չի կրնար ժխտել այս վտանգը, պէտք է աշխարհ համոզուի թէ մենք բոլորս պատրաստ ենք անոր դիմադրաւելու: Այն ատեն պատերազմը պիտի երեւայ իբրեւ խելագար ձեռնարկ մը եւ մենք ազատ պիտի ըլլանք յարձակումէ»:

Վիճաբանութեանց ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Զօր. Մօրէն, պատերազմական նախարարը: Պէտք չէ, ըսաւ, պատերազմ պատրաստել, այլ պատերազմի պատրաստուիլ: Գերմանական վտանգը անուրանալի է, բայց ամէն բան պիտի ըլլայ որպէսզի կարենանք դիմադրաւել յանկարծակի յարձակում մը: Կարելի չէ ամբողջ բանակը սահմանագլուխ փոխադրել:

Խօսելով զինուորութեան շրջանի երկարաձգման մասին, նախարարը յայտարարեց թէ որ եւ է փոփոխութիւն չպիտի կատարուի, մինչեւ որ բացառիկ պարագաներ չհարկադրեն: Բայց, պիտի քաջալերուին կամաւոր արձանագրութիւնները: Եզրակացնելով, Զօր. Մօրէն ըսաւ.

— «Անոնք որ պատերազմ ըրած են, չեն ուզեր անգամ մըն ալ տեսնել: Ողբալի բան պիտի ըլլար եթէ երկու մեծ ազգեր իրար բզքտէին այնպիսի խնդիրներու համար որ կրնային կարգադրուիլ ուրիշ կերպով: Կ'ուզեմ որ այստեղ ալ, ինչպէս այլուր ամէն բան լուրջ առնուի, բայց եղերական համեմատութիւններ չտրուին»:

Ֆրանսա եւ Ռուսիա զինակցա՞ծ են

»»»» • • ««««

Բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ խոր զարմանք պատճառեց զինուորական ելմտացոյցի տեղեկաբերին այն յայտարարութիւնը թէ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, զինուորական գործակցութեան համար: Մոսկուայի մէջ մէկ անգամէն հերքեցին այս լուրը, նոյն իսկ չհաւատալով թէ այդպիսի յայտարարութիւն կրնայ եղած ըլլալ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ:

Լոնտոնի մէջ շատ գէշ ազդեց այս յայտարարութիւնը: Երեսփոխան մը երկուշաբթի օր հարցապնդում պիտի ուղղէ արտաքին նախարարին: Պերլինի թերթերը շատ ալ անհաւատալի չեն գտներ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ զինակցութիւնը, նկատի առնելով Լեհաստանի բռնած դիրքը:

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն իրազեկ աղբիւրէ.—

Գաղտնի դաշնագիր չկայ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, բայց պայմանագիր մը կնքուած է ֆրանսական բանակին եւ կարմիր բանակին միջեւ, համաձայնութիւն մը որ շատ կը յիշեցնէ նախկին ֆրանքօ-ռուս զինակցութիւնը: Ֆրանսացի եւ ռուս սպաներ գլուխ գլխի տալով կազմած են ռազմագիտական ծրագիր մը, որ տեսականօրէն պիտի գործադրուի անմիջապէս, եթէ պատերազմ ծագի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Այս պարագային, Ռուսաստանի օդանաւային ուժը ճիշդ այն դերը պիտի կատարէ ինչ որ կը սպասուէր ցարական հեծելազօրքէն՝ 1914ի պատերազմին: Այդ ծրագրին համաձայն, մինչ Ֆրանսայի սահմանային ամրութիւնները պիտի կասեցնեն գերմանական բանակին առաջին յառաջխաղացութիւնը, կարմիր օդանաւերը պայթուցիկներու, կազերու եւ հրձիգ ռումբերու տեղատարափ մը պիտի թափեն Գերմանիոյ վրայ, ահռելի խուճապի մը մատնելով ամբողջ երկիրը եւ խանգարելով զօրաշարժը: Ֆրանսական բանակը վստահ է թէ պիտի կրնայ սահմանին վրայ կեցնել գերմանական յարձակումը եւ յետոյ շարժման մէջ դնելով պահեստի բանակը, ջախջախել թշնամին իր ծանր թնդանօթներու գերազանցութեամբ. բայց Ֆրանսայի զինուորական օդագնացութիւնը տկար է: Հետեւաբար Խ. Միութիւնը թանկագին աջակից մը պիտի դառնայ:

Այս պայմանագրին եւ գաղտնի դաշնագրի մը միջեւ եղած տարբերութիւնը այն է որ երբեք չէ վաւերացուած Ֆրանսայի խորհրդարանին կողմէ, հետեւաբար օրինապէս պարտադիր չէ:

ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայկական միացեալ կազմակերպութեանց ստորագրութեամբ կազմուած յուշագիրը, որ վարչապետ Պ. Ֆլանտէնի ներկայացուած էր երեք օր առաջ, լաւ տպաւորութիւն գործած է պաշտօնական շրջանակներու մէջ: Յուշագրին պատճէնները յանձնուած են Պ. Էռիոյի եւ աշխատանքի նախարար Պ. Ժաքիէի: Բոլորն ալ հաւաստած են թէ՝ եղած վարչական տնօրէնութիւնները չեն մեքենաբար քաղաքական ապաստանեալներու եւ կառավարութեան համար գաղտնիք չէ հայ գաղթականութեան բացառիկ վիճակը: Ինչ կը վերաբերի Մարսէյլի գործադուլներու նպաստի դադարման, տեղական խնդիր է, բայց կառավարութիւնը պիտի միջնորդէ, որպէսզի վերահաստատուի նպաստը:

Պ. Էռիօ, որ նախագահն է միջնախարարական յանձնախումբին, իրեն եղած դիմումի մը պատասխանելով, հաւաստած է թէ կարելին պիտի ընէ որպէսզի հայ գաղթականութիւնը զոհ չդառնայ նոր խստութեանց: Գալով արտաքսումներու հարցին, յատկապէս պիտի քննուին անոնց թղթածրարները, ի հարկին իւրաքանչիւր պարագայ զատ – զատ, օրէնքին խստութիւնները մեղմացնելու համար:

⁂ Միացեալ մարմնի անդամներէն Պ. Լ. Կիւմիւշկէրտան երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարսէյլի փոխ – քաղաքապետին հետ, որ միեւնոյն ատեն երեսփոխան է:

⁂ Միացեալ մարմինը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները Բարեգործականի կեդրոնին մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՎՐԴՈՎՈՒՄԸ

Եուկոսլաւիոյ ծանուցագրին առթիւ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հունգարիոյ մէջ խոր վրդովում պատճառեց Եուկոսլաւիոյ ծանուցագիրը, որով Մարսէյլի սպանութեան մեղսակից կը հռչակուի հունգարական կառավարութիւնը: Երէկ հաղորդած էինք Ազգերու Դաշնակցութեան հունգարական ներկայացուցիչին բուռն բողոքը: Ներկայացուցիչը, Տօքթ. Էքարթ, անմիջապէս ընդհ. քարտուղարութեան դիմեց, տեղեկութիւններ ստանալու համար: Այս առթիւ պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, զարմանք յայտնեց որ Եուկոսլաւիոյ ծանուցագիրը հրատարակութեան տրուած է առանց անմիջապէս անոր կցելու բուն յուշագիրը որով պիտի ապացուցուէին եղած մեղադրանքները: Յետոյ յայտարարեց.

— «Այս եղածը վիրաւորանք մըն է մեր պատիւին դէմ. եթէ մենք ամէն բան կորսնցուցած ենք, թոյլ չպիտի տանք որ մեր պատիւն ալ խլեն: Եթէ երկու պաշտօնագիրները միեւնոյն ատեն հրատարակուած ըլլային, անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէի եւ որ եւ է բան չպիտի ըսէի: Անմիջապէս առուգումներ պիտի կատարէի եւ սակայն պիտի պահանջէի Փէշթայէն որ քննութիւն կատարուի Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան տուածներու եւ վերագրումներու մասին»:

Հունգարիոյ վարչապետն ալ իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Եուկոսլաւիոյ ծանուցագիրը չի զարմացներ հունգարական կառավարութիւնը, որ կը կարծէ թէ մէկ ամիս առաջ սկսած լրագրական պայքարը կը ձգտի ոչնչացնել Հունգարիոյ գրաւած դիրքը: Հունգարական կառավարութիւնը խորապէս կը ցաւի որ ծանուցագրին ոգին այն է ինչ որ մամուլի ոգին: Մարսէյլի սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, այնպիսի ատեն մը երբ կարելի չէր որ եւ է բան ճշդել մահափորձի կազմակերպիչներու մասին, այդ մամուլը աճապարեց, Հունգարիան վարկաբեկելու համար, քաղաքական այնպիսի պայքար մը բանալ որ կրնար նախ եւ առաջ Եւրոպայի խաղաղութեան սպառնալ: Հունգարական կառավարութիւնը առաջին օրէն իսկ, յստակօրէն հասկցաւ այս զրպարտութեանց պայքարին նպատակները: Պայքարին վարիչներուն նպատակն էր ոչ միայն վարկաբեկել Հունգարիան, այլեւ ահաբեկել զայն, ջլատելու համար մեր աշխատանքը յօգուտ մեր ազգային գոյութեան: Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան ընթացքը ապօրէն է մանաւանդ անոր համար որ հարկ չէ դատած նախապէս հունգարական կառավարութեան հաղորդել ամբաստանութեան հիմ ծառայող բոլոր փաստաթուղթերը: Հունգարական կառավարութիւնը կրնար հերքել զանոնք, ինչպէս եւ այն պնդումը թէ մարդասպանը Հունգարիա բնակած է մահափորձէն առաջ: Հունգարական կառավարութիւնը, իբրեւ ներկայացուցիչը հազարամեայ ազգի մը, որուն պատմութիւնը երբեք չէ ճանչցած քաղաքական սպանութիւնը իբրեւ միջոց ազգային դատ մը արժեցնելու, հանդիսաւորապէս կը բողոքէ Եուկոսլաւիոյ ընթացքին դէմ եւ կը մերժէ ոճիրի մեղսակցութեան ամբաստանութիւնը: Նկատելով որ հունգարական կառավարութիւնը Եւրոպայի խաղաղութիւնը վտանգուած կը համարի Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան բռնած ընթացքով, իր կողմէ բաղձալի կը գտնէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անմիջապէս գործի ձեռնարկէ, գործը արագօրէն լուսաբանելու համար: Այս առթիւ, հունգարական կառավարութիւնը մասնաւորապէս Եւրոպայի հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այն կէտին վրայ թէ՝ Եուկոսլաւիա եւ իր բարեկամները ապաւինած են իրենց զինուորական ուժերուն գերազանցութեան որ ապահովուեցաւ միակողմանի ձեւով, շնորհիւ հաշտութեան դաշնագիրներուն եւ որ կը սպառնայ խաղաղութեան սրբազան գաղափարին»:

Իտալական մամուլը ջերմապէս կը գնահատէ Հունգարիոյ բռնած ընթացքը, այս բողոքին առթիւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ.— ՄԱՆՈՒԿԸ ԵՒ ՊԱՏԱՆԻՆ

Քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակը արեւմտահայ գրականութեան համար փոխանցման շրջանի մը բոլոր յատկանիշներով կը ներկայանար: Մինչ մէկ կողմէն գաւառական գրականութեան վարպետները գեղարուեստական գրականութեան երկունքէ մը յետոյ իրենց արեւոտ ու գաւառաբոյր հունձքը կը բերէին, եւ արտասահմանի մէջ, հայրենի հողէն ու հորիզոնէն հեռու ապրող տաղանդաւոր քանի մը քերթողներ ցեղին ցաւն ու երազը կը չփորէին, Պոլսոյ մէջ հայ միտքն ու խօսքը ստիպուած էին քալել աւանդութեան եւ միօրինակութեան սովորական ճամբաներէն:

Միսաք Մեծարենցի յայտնութիւնն ուրեմն մեր գրականութեան մէջ, բախտորոշ ժամանակաշրջանի մը կը զուգադիպէր:

Գրականութեան պատմագրին գործն է քառորդ դարու գրական այդ շրջանը ներկայացնել փաստերով, կենդանի օրինակներով, եւ ենթականերուն նուիրուած կենսագրական տեղեկութիւններով: Պէտք է արձանագրել սակայն, որ Մեծարենցի յայտնութիւնը իրեն հետ կը բերէր հոգիներու մէջ անթեղուած կրակի մը եւ փափաքներու իրականացման բոլոր կարելիութիւնները: Կային գրողներ, որոնք՝ արուեստի եւ գրականութեան սովորամոլութիւններէն զզուած ըլլալով մէկտեղ, թռիչքն ու յանդգնութիւնը չունէին, գրականութեան բոլոր աւանդութիւններէն հրաժարելու, գրական յեղափոխութեան մը նախակարապետը դառնալու եւ քանդելու հայ մտածումին, զգայնութիւններուն եւ հոգիին օտար բոլոր կաշկանդումներն ու նախապաշարումները:

Քսանամեայ պատանի մըն էր, որ հոգիներու մէջ զսպուած այդ փոթորիկը չփորեց քանի մը զգայուն եւ ապրուած քերթուածներով: Անիկա գրական դժգոհութեան խորհրդանշանը դարձաւ եւ արձակագիր վարպետներու կողքին, հայ քերթողութեան մէջ երգել փորձեց հարազատ եւ ընտանի ձայներով, եկաւ մեզի պատմել կարօտը հայրենի երկինքին ու անդաստաններուն, եւ իր հոգիին մէջ պահուած ենթագիտակցական բոլո՛ր տարրերը խտացուց լոյսով, արեւով, ժպիտով ու արցունքով թրծուած ստեղծագործութեան մը մէջ:

Հոս է Միսաք Մեծարենցի ինքնատպութիւնն ու մեծութիւնը, առանց չափազանցութեան, անկախ այն բանէն թէ անիկա մէկ քերթուած տուեր է կամ երկու փոքրիկ տետրակի մէջ ամփոփեր է իր մտքին ու հոգիին հորիզոնէն փայլատակող բոլոր զգայնութիւնները:

×

Իր ծննդավայրը անմիջական ներգործութիւն մը չէ ունեցեր անոր հոգիին կազմութեանը վրայ: Բինկեանի մէջ ծներ է, հո՛ն՝ ուր ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, ժայռերու կատարին արծիւի բոյն մը թառեր է: Ութ տարեկանին կը հեռանայ ծննդավայրէն դէպի Սեբաստիա, յետոյ Մարզուանի գոլէճը, եւ վերջապէս Պոլիս, ուր պիտի կազմուէր մտաւորական եւ գրական մարդուն նկարագիրը: Եւ սակայն մանկական յիշատակներու ամբողջ պաշար մը թաքուն կերպով կը քնանար անոր ներքին էութեանը մէջ, օր մը ստեղծագործական թափով յայտնուելու համար: Այս ճիգին իր նպաստը կը բերէ մանաւանդ Մեծարենցի առաքինի մայրը, աւելի վերջերը, իր գաւառին երեւակայութեան եւ երազներուն հայրենի աւանդութիւններէն, երգերէն ու սովորութիւններէն հում նիւթ ու առատ հայթայթելով, այնպէս ինչպէս Արփիար Արփիարեանի մօրը պարագան էր:

Գիւղի հինաւուրց պատկերը եւ անոր շրջակայքը, կենդանի նկարի մը պէս կը յառնէին քերթողին մտքին մէջ. ո՞վ կրնար մոռնալ արդէն իր գիւղին պատկերը, որ տարիներ ետքն ալ կախուած կը մնայ մեր մտքին մէջ, լուսաւոր կանթեղի մը պէս.

Կիրճին խորը ժայռին ծոցն էր գիւղակը փռուած,
Տարտամօրէն, հսկայական, արծիւի մը ձեւերով,
Մագիլները խորասուզուած խորշերուն մէջ մրթամած:
(Ծիածան, Այգերգ)

Եւ կամ՝

Գիւղն համօրէն կը մրափէ ծոցն արեւոտ ժայռերուն,
Տիւանդորրի պահն ըմպած է մեղկ հեշտութիւն մը սիւքի,
Որ ջուրերուն վրայ կը ցանէ գինովի դողն իր թրթռուն,
Գետն համբոյրի մը երազով դէպի ափունք կը թեքի:
(Ծիածան, Գետափի երազանք)

Ծիածանի քերթուածներուն մէջ քիչ մը տարտամ, Նոր Տաղերուն մէջ սակայն մանկական այս յիշատակները կենդանի ապրումներ եւ ներշնչումի ազդակներ կը դառնան եւ երազի ու երեւակայութեան հորիզոնը կ'ընդարձակուի:

×

Հետեւինք սակայն մանկական եւ պատանեկան տարիներուն անոր հոգիին պատմութեան եւ նկարագրի այն առանձնայատկութիւններուն, որոնցմով՝ օր մը, տարիներ վերջ, պիտի կազմուէր անոր գրական խառնուածքը յատկանշական գիծերով:

Այդ առանձնայատկութիւնները յատուկ են, որոշ տարբերութեամբ, բոլոր տղոց: Կը պատմեն որ Մեծարենց պզտիկուց կը սիրէր առանձնութիւնը. սակաւախօս էր, ամչկոտ եւ աղմուկէ զգուշացող, խաղէ եւ խնդումէ մանաւանդ հեռու փախչող: Երազող էր եւ բնաւորութեամբ հեզ: Կը սիրէր մտիկ ընել եւ դիտել, քան թէ խօսիլ կամ վիճաբանիլ: Առիթներ կը փնտռէր դպրոցէն բացակայելու: Ուսուցիչներէն ոմանց վկայութեանը համաձայն, դպրոցին մէջ անընդունակ էր եւ ուշադրութիւնը ցրուած: Հակառակ այս վիճակին, հեռու էր մանկական չարութիւններէ: Բայց, տեղին համաձայն, դիւրազգած էր եւ դժուարահաճ, յաճախ աննշան պատճառներով կ'արտասուէր:

Տասը տարեկանին կը կենար ճամբաներուն եզերքը, դիտելու համար մշակներուն եւ նախիրին երթեւեկը: Երբեմն առանձին, մօրը կամ ընկերոջ մը հետ կը հեռանար գիւղէն կը պըտըտէր պարտէզներուն մէջ, անտառներու եւ ջրերուն եզերքը: Կը սիրէր դեգերիլ ուռենիներու ստուերին տակ եւ խաղալ աղբիւրներուն ջուրերուն մէջ, լսել գիւղին կոչնակին ձայնը եւ մշակներուն անտունիները: Բնութեան գրկին մէջ, կենդանի այս դաստիարակութիւնը կը շարունակուի պատանեկութեան մէջ եւս(*), որովհետեւ անոր մտահոգութիւնը, մեծ ծարաւը ինքնատիպ գրականութեան մը իրականացումն էր: «Ասոր համար, դէթ իմ մասիս, կը գրէր ինքը Մեծարենց, անհրաժեշտութիւնը կը զգամ հողին ու ջուրին ու քարին հետ ապրելու»:

Երազն էր անգամ մը իր ծննդավայրը վերադառնալ, տեսնել ու ապրիլ գիւղին ծոցը, նորոգուիլ իր տեսարաններուն ու գեղեցկութիւններուն աւիշովը: Որովհետեւ «գիւղի տեսարանները, կը գրէր, իմ մեծագոյն ներշնչարանս կը կազմեն, որքա՜ն կը ցաւիմ որ էապէս իրենց զաւակը չեմ իմ բանաստեղծութեանս մէջ. այն ատեն աւելի ինքնատիպ եւ ապրող կ'ըլլայի»:

Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի մասնաւորաբար առաջին հատորին՝ Ծիածանին, որուն մասին իր ինքնադատութեան փորձ մը խորագրով արձակ գրութեանը մէջ ունի հետեւեալ ճիշդ դիտողութիւնը. «Այս գիւղը՝ (Բինկեան) որ իր ծառաստաններն ու արօտավայրերը իր դիմացը առած նստեր է, թէեւ ինքնին համակ բանաստեղծութիւն, զարմանալի է որ ժամանակին չէ ունեցած իր սիրերգակները, աշուղները. իր երգերը ամէնն ալ Ակնայ մտքին ծնունդներն են՝ կամ անոնց այլայլումները (վարիանտ). ուրեմն Մեծարենցին մնացեր է անոր առաջին «մտքի գինով»ը ըլլալու փառքը. սակայն, որքան ալ որ ան հպարտ զգայ ինքզինքը այս մասին, միւս կողմէն ալ չի կրնար չցաւիլ որ իր հաճոյքը անխառն չէ. որովհետեւ «Ծիածան» իր ծննդավայրին հարազատ ցոլացուցիչը չէ, կամ չէ կրցած ըլլալ. այնքան կանուխ բաժնուած ըլլալով անկէ. իսկ ինչ որ մնացած է իր քով անկէ, խանդաղատալի մանկականութեամբ մը յիշատակերտուած, անշուշտ չպիտի բաւէր հզօր լիութիւններ արտայայտելու»:

Եւ հիմա որ իր նկարն ունիմ աչքերուս առջեւ, այս տողերը կ'ուզեմ վերջացնել իր գրչի եւ հոգիի եղբայրակիցներէն Գեղամ Բարսեղեանի հետեւեալ տողերով. (Միսաք Մեծարենց իր մտերմութեան մէջ, լոյս տեսած 1909ին Ազդակի մէջ, եւ ամփոփուած՝ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ մատենաշարին թիւ 4ին մէջ. Գեղամ Բարսեղեանի Ամբողջական գործը, Փարիզ, 1931):

«Ա՜հ, իր եղբայրական դէմքը՝ խոհալիր աչուըներուն բարութեամբը ճառագայթուած, պայծառ, իր սիրագորով ձայնը, իր յատկանշական շեշտը՝ գաւառացի տղու մաքրասիրտ անկեղծութեամբը թրթռական, իր ժպիտը՝ լուսածագ ու յետոյ բոլորովին լուսեղէն ու քաղքենի ստութիւններու եւ արուեստակութիւններու արմկահարումներուն մէջ՝ ինքզինքը չկորսնցնող իր պանդուխտ հոգին, պարզ, վսեմ, քաղցր»:

Վերջին յօդուածով մը պիտի փորձեմ ճշդել, թէ իր ակնարկած արուեստի հզօր լիութիւնները ի՛նչ չափով կրցաւ արտայայտել Միսաք Մեծարենց:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) Մեծարենցի կենսագրական տեղեկութիւնները կրնաք գտնել Թ. Ազատեանի կազմած Իր կեանքը առաջին հատորին մէջ, Կ. Պոլիս 1922:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ

Այս տարուան Նոպէլի գրական մրցանակը Փիրանտէլլոյի վիճակուեցաւ: Ֆրանսան զրկուեցաւ յանձին հռչակաւոր Փօլ Վալէրիին եւ ուրիշներուն: Անգլիացի Չէսթըրթըն նմանապէս չյաջողեցաւ այս բացառիկ բախտին արժանանալ: Փիրանտէլլօ շատ սիրուած է Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ. իր թատրոնը հիւսիսի ժողովուրդներուն սրտին կը խօսի, Իպսէնի խորհրդաւոր մշուշին հակադրող եւ սակայն միեւնոյն մեկնակէտը ունեցող թատերագիր մը՝ Փիրանտէլլօ. ահա թէ ինչո՞ւ թատրոնը յաղթանակ մը տարաւ: Իտալիան հպարտ կրնայ զգալ ...

Լուիճի Փիրանտէլլօ Սիկիլիացի է. ծնած 28 յունիս 1867ին: Ուսանող եղած է Հռոմի մէջ, յետոյ անցած Գերմանիա եւ վկայուած Պոնի համալսարանէն: Փիրանտէլլօ իբրեւ թէզի նիւթ ունեցած է հռոմէական գաւառաբարբառը: Վերադառնալով Իտալիա, կարգուած է ուսուցիչ Հռոմի աղջկանց ուսուցչանոցին:

Փիրանտէլլօ թարգմանած է իտալերէնի Կէօթէի «Հռոմէական Իլլիականը»: Արտադրած է բաւական վէպեր, ունի բազմաթիւ վիպակներ, որոնք հաւաքուած են մեծ հատորի մը մէջ, «Վիպակներ Մէկ Տարուան Համար» անունով:

Իր վէպերէն յիշատակութեան արժանի են «Փասքալ»ը, «Իր ամուսինը», «Կը դարձնեն», «Մէկ, ոչ ոք, հարիւր հազար»ը եւն. եւն.: Իբրեւ պատմող ինքնատիպ եւ իրապաշտ է Լուիճի Փիրանտէլլօ: Ունի ինքնայատուկ «հիմուր» մը, ընտրած նիւթերը բացառիկ պարագաներ կը յատկանշեն: Իր հերոսները խառնակ հոգեբանութեամբ կը ներկայանան: Վիպակներուն խորքը իրապաշտ կամ ընապաշտ է: Անոնց վերլուծումին մէջ գաւառական հոգեբանութիւնը տիրական ձեւ մը կը ստանայ, վիպային երանգաւորումներով, ջնարակուած մարդկային յոյզերով, իսկ զարդաւորուած ինքնայատուկ հիմուրով: Օրինակ, իր վիպակներէն մէկուն մէջ, դժբախտ մարդ մը ստիպուած է իր կինը յանցանքի մէջ բռնել, գոհացում տալու համար հասարակաց կարծիքին: Կինը զինքը կը խաբէ, եւ ինք շատոնց գիտէ այդ բանը, հրացանը ձեռքը բռնած, բերանը սպառնալիքներու մէջ՝ կը դողդղայ, սակայն կը դիւրացնէ իր կնոջ սիրականին փախուստը գաղտնի դուռէ մը, մինչդեռ ամբոխը պատուհանին տակ կը սպասէ ողբերգութեան վախճանին: Սիկիլիական նախանձին, պատուախնդրութեան կիրքերը փոշիի կը վերածուին Փիրանտէլլոյի ապատատենչ հիմուրին շնորհիւ:

Սակայն, Փիրանտէլլօ իբրեւ թատերագիր ունեցաւ համաշխարհային յաջողութիւն: Յիսուն տարեկանին միայն թատրոն մտաւ եւ գրած է մինչեւ հիմա երեսունէ աւելի թատերգութիւններ: Իր առաջին գործը ներկայացուեցաւ 1917ին եւ անմիջապէս յայտնութիւն մը եղաւ: Տ'Անունցիոյէն վերջ ամէնէն ծանօթ դէմքը կը մնայ ներկայիս իբրեւ իտալացի աշխարհածանօթ թատերագիր: Անշուշտ օտար երկիրներու մէջ սիրուած իտալացի գրողներ շատ կան, սակայն Փիրանտէլլօ միջազգային համբաւ մը ունի, եւ եթէ Լէօփարտիի բանաստեղծութիւնները վիպային խառացած յոռեալութիւն մը ունին եւ մեր օրերու տ'Անունցիոյին գործերը Նիցչէի եւ Թոլսթոյի խառնուրդը կը մատնեն, Փիրանտէլլոյի թատերգութիւնները հզօր արձագանգն են ժամանակակից յարաբերական (ռըլաթիվիզմ) և շարժական (մօպիլիզմ) արուեստին: Թէեւ Փիրանտէլլօ դպրոցի մը վարպետը չէ եւ ոչ ալ բազմաթիւ հետեւորդներ ունի: Փիրանտէլլոյի թատրոնը սիսթէմ մը չունի, հոդ է արդէն իր գրական արժէքին լաւագոյն ապացոյցը: Իր արուեստը զարգացած եւ մարմին առած առանց որոշ թէքնիքի եւ բեմական տուեալներու: Փիրանտէլլօ իր խորքին մէջ փիլիսոփայութիւն չունի, այլ հաղորդական հիմուր մը: Մեծ հիմօրիսթ մըն է, սակայն իր հիմուրը չի շահագործեր անընական զգացումներ, չի մերկացներ ողբերգական կացութեան մը զուարճալի կողմերը, այլ իր ընտրած նիւթին հետ միս ու ոսկոր դարձած է, եւ կենդանացած իր տաղանդին եւ ստեղծագործութեան շնորհիւ, իր տրամախօսութեան եւ գիւտերու թատերական զարգացումով:

Փիրանտէլլօ ընտրած է չափազանց ինքնատիպ, հազուագիւտ նիւթեր, պարագաներ եւ դէպքեր, որոնք ինքնին հիմուր ունին եւ շահագործած է զանոնք: Բնական երեւոյթներ որոնք արուեստի շունչով երանգաւորուած են:

Իր երեսունէ աւելի թատերգութիւններէն հազիւ 7–8 հատը կարդացած կամ տեսած եմ բեմի վրայ, որոնք թարգմանուած եւ խաղացուած են Փարիզի մէջ: «Ամէն ոք իր ճշմարտութիւնը», — այս գործը պիտի վերբերուի քանի մը օրէն Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ, տ'Անունցիոյէն վերջ միակ օտար հեղինակն է որ կ'ապրի եւ որուն թատերգութիւնը կը ներկայացուի Ֆրանսական ազգային առաջին թատրոնին մէջ: «Պարկեշտ ըլլալու հաճոյքը», «Վեց անձեր ի խնդիր հեղինակի», «Հենրիկոս Դ.», «Հագուեցնել անոնք որ մերկ են», «Այսպէս եւ այնպէս», «Պատուաւոր հեշտանքը», «Ինչպէս որ զիս կ'ուզես», եւն., որոնց մէկ երկուքի մասին արդէն գրած եւ վերլուծած եմ «Ցառաջ»ի մէջ:

Փիրանտէլլոյի դրամները Միջերկրականի տաք արեւին տակ հասունցած են, սակայն հիւսիսի մշուշներուն մէջ աւելի համակրանք կը վայելեն որովհետեւ իր հերոսները Իպսէնեան խորհրդապաշտ եւ միեւնոյն ատեն ժառանգական ախտերով բազմապատկուած անհատականութիւններ կը յայտնաբերեն, չգոհացուած կամ քիչ գոհացուած եսերու, կտտորակուած խիղճերու յարաշարժ մտահոգութիւնները կը մատնեն եւ միսին եւ հոգիին եղերական պայքարները կը ներկայացնեն, միշտ հիմուրով շաղախուած:

Փիրանտէլլօ, ինչպէս ըսի, որոշ հոգե–ընախօսական փիլիսոփայութիւն մը չի պարտադրեր, Պէրկսոնեան շարժապաշտութիւնը, Ֆրէօյտեան ենթագիտակցութիւնը, Այնշթայնեան յարաբերականութիւնը եւ Փրուստեան ենթակայապաշտութիւնը հաւասարապէս կիրարկած է իր թատերգութիւններուն մէջ:

Փիրանտէլլօ գաւառական գրականութեամբ միջազգայնացած է, որովհետեւ իր գիւղը աշխարհին մանրանկարը նկատած է եւ իր ընտրած նիւթերը համամարդկային ոգիով եւ չունենալով թարմացուցած, Սիկիլեան աշխարհը եղած է իր աշխարհը եւ սեղմած է իր բնագաւառին մէջ:

Քիչ հեղինակներ գրած են բեմին վրայ, Փիրանտէլլոյի չափ անհատին երկուութեամբ: Մարդ երկուքի բաժնուած է եւ բացառիկ պարագաներու մէջ կտտորակած, մշուշներու մէջ ուրուականի վերածած եւ կրկին կենդանացուցած: Կարծէք ուրիշ հերոսներ ըլլան, ունկնդիրին մէջ կասկածի, տարտամ անստուգութեան կրքոտ յուզումներ ստեղծելով:

Առաջին ակնարկով իր թատերգութիւնները մտքի ստեղծագործութիւններ կը կարծուին և յանկարծ կ'զգանք թէ ներքին անհանգստութիւններու փոխակերպումն է որ կ'ապրինք հերոսներուն հետ: Փիրանտէլլոյի գործերը երկուութիւնը ունին նաեւ ձեւի եւ կենսունակութեան, երբ մանաւանդ հերոսները իրենց ներքին ապրումներուն լուծումը կը ներկայացնեն եւ կը փակեն իրենց հոգիին խառնակ եւ ենթագիտակցական զգայականութիւնը հեղինակին հիմուրին վարագոյրներովը:

Փիրանտէլլօ այս մենամարտը կը փորձէ իր գործերուն մէջ ամէն ձեւաւորումներով, զարմանազան խմորումներով եւ հրաշալի գիւտերով: Չորս հարիւր վիպակ, ութ վէպ, երեսուն թատերգութիւններ որոնց մէջ իտալական ամէն խաւի տարբերակները, 1870–1914 և 1917–1935ի կեանքը կը թրթռայ անոնց մէջ: Շատ երկար պիտի ըլլար մեր յօդուածը, եթէ իր բոլոր արժէքաւոր գործերը քննելու եւ վերլուծելու սկսէինք: Փիրանտէլլոյի թատերգութիւնները միշտ հետաքրքրութեամբ դիտուած են, մեծ քննադատներ իրմով զբաղած են եւ իր գործերը թարգմանուած են բոլոր լեզուներով: Իտալական թատրոնը Փիրանտէլլոյի շնորհիւ նոր թափ եւ կենդանութիւն կ'առնէ, մանաւանդ յետպատերազմեան շրջանին: Արդէն 1870–1914 իտալական թատրոնը շատ աղքատ եղած է: Բացառիկ երեւոյթ է անշուշտ Կապրիէլէ Տ'Անունցիոն, որուն թատերգութիւնները տեսակ մը խօսուն բանաստեղծութիւններ են: Իտալական թատրոնը, պատերազմէն առաջ մեծապէս ազդուած էր ֆրանսականէն, իսկ յետոյ ռուսականէն: Իպսէն, Չեխով, Պէք եւ ուրիշներ բաւական աշակերտներ հասցուցած են Իտալիոյ մէջ: Արժէքաւոր թատերգութիւններ տուած են Ճիաքօզա, Պրակա, Պրաքքօ, Սամ Պէնէլլի եւն., իսկ նորերուն մէջ ներկայիս աչքի կը զարնեն՝ Մարթինի, Ջեզարէ Լոտովիչի, Լէօ Ֆէրէրօ, Ալվարօ, Սօլարի, Անիանթէ եւն.:

Իտալիա գրական եւ թատերական վերելքի մը նախօրեակին է, մանաւանդ թատրոնը, ինչպէս Ռուսիոյ մէջ, մեծ խնամքի եւ գուրգուրանքի առարկայ է: Անդադար ճիգեր կը թափուին վերանորոգելու եւ թարմացնելու արուեստը իր բոլոր յայտնութիւններով: Փիրանտէլլօ նախանձելի դեր կատարած է, սակայն ի՞նչ հեգնութիւն՝ այս մեծ վարպետը շատ աւելի ճանչցուած է եւ սիրուած օտար երկիրներ քան իր հայրենիքին մէջ եւ Սկանտինաւեան է որ զինք գնահատեց եւ վարձատրեց:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՑԱՌԱՋ»Ը

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՋՆԹՕ ԳԻՒՂԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

»»»· ·«««

Եւ վերջապէս Ջնթօ գիւղի մեր փարիզաբնակ հայրենակիցները գիտակցութեան գալով կազմեցին իրենց հայրենակցական միութիւնը:

Խորհրդակցութիւն, մասնակի տեսակցութիւն, ցանկ, հրաւիրագիրներ, ժողով, վարչութիւն, թուղթ, պահարան, կնիք:

Այո՛, կազմուած էր միութիւնը, հետեւեալ անունով.

— Ջնթօ գիւղի եւ շրջակայի Ճախճախ, Ջնթուկ, Ջրխողան գիւղակներու հայրենակցական Միութիւն ...

Երրորդ անգամ կ'ըսենք թէ կազմ էր ու պատրաստ միութիւնը, տասներեք հիմնադիր եւ յիսունը մէկ պարզ անդամներով:

Կը մնար անցնիլ գործի ...

Ու իբրեւ առաջին գործունէութիւն՝ վարչութիւնը կ'որոշէ հրատարակել պատի օրացոյց մը: Այո՛, պատի օրացոյց մը որուն խաւաքարտին վրայ երեւէր, փայլուն կերպով, Ջնթօ գիւղի հրաշափառ բնանկարը:

Դժբախտութիւնը այնտեղ էր որ Ջնթօ գիւղը երբեք չէր արժանացած լուսանկարուելու բախտին: Վարչութեան անդամներէն մին կ'ըսէ.

— Աւելի լաւ: Լուսանկարը հասարակ բան է: Նկարիչի մը շինել կուտանք մեր Ջնթօ գիւղի նկարը:

Վարչութեան անդամներէն Պ. Ագրիպ Կուրապաղատեան, որ հիւսն է եւ որմնադիր միաժամանակ, եւ ինք շինած է Ջնթոյի տուներէն շատերը, յանձն կ'առնէ ուրուանկար մը պատրաստել:

Այդ ուրուանկարը կը տանին ծանօթ նկարիչի մը որ ստեղծէ պէտք եղածը:

Գիւղը շինուած է ջրվէժի մը տակ եւ անդունդի մը եզերքը, արեւելքէն կ'երեւին Ձին – Հիսարի լեռները եւ արեւմուտքէն Քապաք գիւղի արտերը: Գիւղին կռնակէն կը բարձրանայ Աֆթոսի սարը: Սարին գագաթը պէտք է դնել արեւ մը, որուն բիւրաւոր ճառագայթներուն տակ շողշողայ Ջնթօն:

Ուրեմն պատկերը պիտի ըլլայ չորսյարկանի: Վերը՝ արեւ, վրան հրեշտակ, աւելի վար ջրվէժ, մէջը ձուկ, անկէ վար գիւղը իր տուներով եւ չորս գործարաններով, ամէնէն վարն ալ անդունդ մը որուն յատակը վիշապ մը աղթայակայ:

Ու կը յանձնարարեն նկարիչին.

— Պատկերը ճոխ ըլլայ, գիւղը կրցածիդ չափ նոր ու հարուստ, լեռան վրայէն թռչին թող թռչունները, վազեն թող կենդանիները եւ պտըտին թող՝ հայկական պէս հագուած որսորդները, ամէն բան պայծառ կերպով երեւի: Խաչվար, Բուրվառ, Հաճի – Յակոբ, խուլ Օհան, քոսոտ Սէրգօ եւ Աղջի Մարիամ փողոցները որոշ կերպով երեւին: Ծաղիկներով, սոխակներով եւ տավուլ – զուռնայով լեցուն ըլլայ գիւղը: Մէկ խօսքով՝ դրախտ մը: Մէկ կողմէն հոսին պաղ աղբիւրներ, միւս կողմէն բխին տաք ջուրեր: Գիւղը եզերուած ըլլայ բարտիներով, ուռիներով, նոճիներով, կաղամախիներով: «Ափաշկարա» թող երեւի բաղնիքը, դպրոցը, եկեղեցին եւ սպանդանոցը, ինչպէս նաեւ խեւ Թորոսի համբաւաւոր գինետունը:

Չորս գետեր հոսին գիւղին փողոցներէն: Գետերուն անունները գրուին՝ Սալոն, Տիմոն, Ադրոն, Փիսոն: Գիւղին առասպելական հիմնադիր Ադամ Պակասեանի կիսամերկ պատկերն ալ գրուի որ պտտուած ըլլայ Եդեմին բո՛ւն վայրը: (Թող ամբողջ աշխարհ պոռայ ու հերքէ ...)

Գիւղին համբաւաւոր գեղուհի Կիւլիզարի պատկերն ալ եթէ իբր Եւա գրուի կ'ամբողջացնէ ... Պակասեան Ադամը:

Նկարիչը ստիպուած էր ոչ թէ գիւղ մը այլ գաւառ մը նկարել: Քանի մը շաբաթ վերջ նկարը վարչութեան սեղանին վրայ էր: Կլկլ Աւետիս, Ջնթօ գիւղի սոխի վաճառականը, խիստ յուզումի մատնեց ժողովը: Իր խանութը չէր նկարուած պատկերին մէջ: Իր խանութը «Կլկլ Աւետիս, սոխավաճառ» նշանատախտակով եւ սոխերու կախաններով: Հաճի Սահակ ոյժ տուաւ Կլկլի բողոքին, աւելցնելով որ իր տունը 1913ի վերջերը ճերմակ ներկել տուած էր, մինչդեռ պատկերին մէջ անգոյն ելած է:

Վարչութիւնը յանձնախումբի մը պաշտօն տուաւ պատկերը նկարիչին վերադարձնել որպէսզի սոխավաճառը եւ Հաճի Սահակին տան ճերմակ ծեփը աւելցուին:

Նկարիչը բարին Աստուծմէ համբերութիւն խնդրելով, կ'անցնի սեղանին առջեւ, գոհացում տալու համար Ջնթօ գիւղի վարչութեան: Սոխավաճառին պատկերը դեռ չլրացած՝ վրայ կը հասնի միութեան ընդհ. ժողովի նախագահը, լալագին աղաղակելով.

— Կեցի՛ր, վարպետ, կեցի՛ր ... Նամուսս դուն պիտի ազատես ... Մեր Ջնթոյի խեւերը մոռցեր են քեզի ըսել որ ես գիւղին մէջ ագարակ ունէի ... մէջը եզներ, կովեր, ոչխարներ, այծեր, խոզեր, ճագարներ, հաւեր, բադեր, սագեր, աքաղաղներ, մեղուներ եւ շերամներ ... Ագարակիս դըռանը վրայ թէեւ անունս չէր գրուած՝ սակայն նշանատախտակ մը շինել տըւած էի ու կախելիք օրս անիծեալ պատերազմը վրայ հասաւ ... Շինէ՛ ագարակս ու նշանատախտակն ալ դուն կախէ .. ես քու ըրածդ չեմ մոռնար: Աղջիկս նշանած եմ ... մեր աղազայ փեսացուին շատ պատմած ենք ագարակի մասին. հիմակ եթէ մեր գիւղի պատկերին մէջ չտեսնէ ագարակը մենք խայտառակ եղանք գընաց ...

Այս բոլորը ոչինչ: Իրական յեղափոխութիւնը կը պայթի ա՛յն ժամանակ՝ երբ Ճախճախ, Ջնթուկ, Ջրխողան գիւղակներու յարգելի բնակիչները կ'իմանան թէ օրացոյցին վրայ միայն Ջնթօն կը նկարուի եւ անտեսուած են իրենց անմահական գիւղակները:

Բուռն վէճ, վիճաբանութիւն, բացառիկ ընդհ. ժողով, փոթորիկ:

Միութիւնը վաթսունը չորս կտորի կը բաժնուի: Աւելի կտորներու չէր կրնար բաժնուիլ արդէն՝ միայն վաթսունը չորս անդամ ունենալով: Բարեբախտութիւն է արդէն որ անդամներէն որ եւ է մէկը երկուքի չէ բաժնուած:

Քանի մը ամիս վերջ Ջնթօ գիւղացի՝ խելացի Սողոմոն՝ կը վերակազմէ միութիւնը, հետեւեալ լակոնական ծրագիր – կանոնագիրով.

—«Միութիւնը իրեն նպատակ ընտրած է բնաւ ու բնաւ գործունէութիւն չունենալ:

Գործելը հայկական կեանքի մէջ համազօր է քայքայումի եւ ներքին կռիւի:

Թող մեր միութեան միակ գործունէութիւնը ըլլայ երազե՛լ, ինչպէս այսօր ինքը՝ Ջնթօն արդէն մի գեղեցիկ երազ է»:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

(ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ)

— o —

ՆԻՒ — Ամերիկեան մամուլը ջերմ գնահատութեամբ կ'արտայայտուի երիտասարդ հայ գրագէտի մը, Ուիլեըմ Սարոյեանի մասին, որուն առաջին գիրքը լոյս տեսաւ հոկտ. 15ին:

Նախապէս ներկայացուած էինք այս տաղանդը, քաղելով Հայրենիքէն: Աղքատ ընտանիքի մը զաւակն է Սարոյեան, ծնած Քալիֆորնիոյ մէջ, Պիթլիսէն գաղթած: Ութ տարեկանէն մինչեւ 13 տարեկանը թերթ ծախած է փողոցները, յետոյ ծառայած՝ հեռագրատան մը քով: Այժմ 26 տարեկան է, արդէն անուն հանած ամերիկեան գրականութեան մէջ: Կ'աշխատակցի նաեւ շաբաթաթերթ Հայրենիքի (անգլիերէն):

Իր դիմագիծը լրացնելու համար, կ'ամփոփենք Տոքթ. Լեւոն Քալայեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը.—

Ջարքաշ հայ որբի մը տիպար ...

յով մը, ամփոփուած 270 էջերու մէջ: Գիրքը հրատարակուած է ճոխ եւ լաւ տպագրութեամբ եւ կազմով: Բովանդակութիւնը նիւթերու այլազանութեամբ եւ տիպերու զանազանութեամբ ալ ուշագրաւ է: Պատմութեանց մեծ մասը անձնական փորձառութեան, կամ իր ապրած կեանքին հետ առնչութիւն ցոյց տուող նիւթեր են: Ոճը կտրուկ, պատկերալից ու սիրուն է: Կեանքն է որ կը տիրէ ամէն էջի վրայ, ապրուած իրական կեանքը: Չի փիլիսոփայեր բայց կեանքի փիլիսոփայութեան զանազան գունաւոր պրիսմակումը կը շողայ հոն:

Թէ իրական տաղա՞նդ մըն է եւ կամ փոսուռայի ժամանակաւոր լուսարձակո՞ւմն է որ կ'երեւի, այդ ժամանակն է որ պիտի որոշէ: Բայց կայծը կայ եւ մենք կը յուսանք որ տաղանդը ժամանակի ընթացքին իր բոցավառութիւնը պիտի ունենայ, պատիւ բերելով այս հայ տաղանդին պատկանած ցեղին:

Պատմութիւնները դասաւորել իրենց կարեւորութեան ու արժէքին համեմատ դժուարին գործ է: Այս 27 պատմութեանց մէջ կան ...

...

...օրէն չեմ արտայայտուիր, հակառակ նկատուելիք նիւթ մը չէ այս: Ես անտարակուսելիօրէն Հայ եմ, նոյնպէս են նաեւ իմ գործերս: Անգլիերէն կը գրեմ, որովհետեւ միակ լեզուն է որով կրնամ արտայայտուիլ,— լեզու մը զոր խորապէս կը սիրեմ»:

Ուիլեըմ Սարոյեան իր նախամուտը կ'ընէ ամերիկեան գրականութեան մէջ 27 կարճ պատմութեանց հաւաքածո-

...կելու համար մեր ճամբան: Չէ՞ որ այս դերը ցաւը կը մեղմէ, կ'օգնէ քնանալու, կը նպաստէ ճամբան շարունակելու: Լաւ արեան ու արեւին տեղը կը բռնէ ան: Ցնծութիւնը կը թմրեցնէ ու լացը կը լռեցնէ: Ինչ որ է էբրրինը հիւանդին, նոյնն է NRAը տառապող ընկերութեան համար: Լաւագոյն եւ ամենաճարտար պատմութիւններէն մին է այս: Եօթանասուն ...

...կողմէ իր հօրը հանդէպ: Այդ սէրը պաշտամունքի հասեր է, ու նման երկիւղածութեամբ գրուած իրավէպ մը անկարելի է որ խոր եւ մնայուն տպաւորութիւն չթողու ընթերցողներուն վրայ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՊԱՐԵՆ ՊԱԼ-Ի ՄԷՋ

Քանիցս գրած ենք կախարդական այս կղզին մասին, որ դրախտ մըն է, ջուրերու կապոյտ թագաւորութեան մէջ կորսուած:

Արտակարգ պայծառութեամբ ս-գողուած, կանանչութեան կապոյտ փրփուրով մը ծեփուած, կախարդական այս կղզին կ'օրօրուի կարծես ...

...րու կչռոյթին, իրենց դէմքին տալով խորհրդաւոր իմաստներ եւ արտակարգ շնորհ մը:

Ցաճախ պարախումբը կը նստի քառակուսի մը կազմելով: Կեդրոնը՝ պարագլուխը, տասնէն տասներկու տարեկան աղջիկ մը, բողբոջուն բատիսներով եւ վարդակոկոն աչքերով: Պարագլուխը անպայման կը մարմնացնէ մանկամարդ իշխան մը, հերոսը հէքեաթերգութեան, զոր պիտի ներկայացուի: Այդ հերոսը նախասահմանուած է կռուելու չար ոգիներու եւ հրէշներու դէմ: Իր կռիւին,— որ կ'արտայայտուի պարով,— ուժ կուտան շուրջ — պար բռնած աղջիկները: Պարը կը վերջանայ իշխանին յաղթանակով:

Ամբողջ պատկերը ...

...եւ է, որ կը նշմարուի ցեղային հաւաքական ձիրքերով: Արուեստագէտ այս ժողովուրդին մասին կը խօսինք դեռ, բայց ուրիշ անգամ:

ԵՐԲ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԾԱԳԻ...

Քաղաքական անստոյգ ներկայ վիճակին մէջ, շատեր մտահոգ են թէ ինչ օրեր վերապահուած են վաղուան: Շատեր հաւանական կը գտնեն որ ներքին յեղափոխութիւններ պիտի ծագին զանազան երկիրներու մէջ:

Գրական աշխարհն ալ մտահոգ է նոյնքան: Լէ Մարժ գրական պարբերաթերթը վերջերս հարցարան մը բացաւ, մտաւորականներուն ուղղելով.— Ի՞նչ պիտի ընէք, երբ յեղափոխութիւն ծագի:

Այլապէս հետաքրքրական են պատասխանները ...

...

...երկու կամ երեք կով բուծանելով»:

Եւ դեռ կարգ մը մտաւորականներ խելացութիւն կը համարեն, յարմարիլ կացութեան՝ երբ յեղափոխութիւն ծագի:

Լիխթէնպերժէ կը նախընտրէ «մեռնիլ այդ յեղափոխութիւնը չտեսած»:

ՀԵՐՄԻՆԷ Թ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ Յ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Նշանուած

Պոլիս — Պուքրէշ

18 Նոյեմբեր, 1934

վերջ: Իսկ եթէ այդ յեղափոխութիւնը դէմ է իմ գաղափարներուս, պիտի կռուիմ մինչեւ վերջ, այսինքն յանձն առնելով բանտ եւ աքսոր»:

Կարգ մը մտաւորականներ ալ կը գրեն թէ իրենց դիրքը կախում պիտի ունենայ համաձայն այն ուղղութեան, որուն պիտի հետեւի յեղափոխութիւնը,— ձախ թէ աջ: Ոմանք ալ կ'ենթադրեն որ այդ յեղափոխութիւնը պիտի յանգի պոլշեւիկեան դիկտատուրայի:

Կի Լավօ կը թուի թէ չի սիրեր արտայայտուիլ հերոսական ձեւով: «Եթէ յեղափոխութիւն ծագի, կ'ըսէ, պարզ է, կծիկը պիտի դնեմ, ինչպէս ամէն մարդ կարծեմ»:

Ժան Շլումպերժէ համաձայն է Լավոյի, միայն թէ իր փախուստին կ'ուզէ տալ քիչ մը հովուերգական ...

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Պերլինէն «Ճչղում» մը եւս ստացանք, Շալճեան ստորագրութեամբ, ինչպէս եւ բացատրութիւն մը՝ Պ. Տ. Ֆրունճեանէ, որ գրի առած էր Տոքթ. Ա. Աբեղեանի բանախօսութիւնը:

Նոյն ինքն բանախօսին յայտարարութենէն յետոյ, այլ եւս տեղի չի մնար նոր ճշդումներու: Գալով երկրորդ գրութեան, մեր թղթակիցը դիտել կուտայ թէ բանախօսութիւնը գրաւոր չէր, եւ ներկայացնելով անոր կառուցուածքը, կը բացատրէ թէ կարելի չէր ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ եւ թէ ինք որ եւ է պատճառ չունէր ընթերցողները մոլորեցնելու:

Տրուած բացատրութիւնները բաւական համարելով, եւ վստահ՝ երկու կողմին ալ բարեմտութեան վրայ, կը փակենք այս վէճը:

«Երկունքի բացառիկը

«Հայ Մշակոյթի Օր»ուան առթիւ ԵՐԿՈՒՆՔԻ խմբագրութիւնը կը պատրաստէ բացառիկ թիւ մը, 40 էջ (հոկտ. նոյ. դեկտ.), նուիրուած գրի գիւտին, հայ մշակոյթին: Այս միացեալ թիւը, որ պիտի ունենայ գրական բացառիկ բովանդակութիւն, մամուլի տակ է արդէն եւ լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր 10ին:

«Հայ-Բոյժ»

«ՀԱՅ — ԲՈՅԺ»ի երկրորդ թիւը լոյս տեսած է: Անոնք որ հաւաքածոյ չեն պահեր, բարի ըլլային ՀԱՅ — ԲՈՅԺի վարչութեան վերադարձնել երկրորդ թիւը, որ եւ է փոխարինութեամբ: Հաւաքածու գնողները կրնան ստանալ նոր թիւեր, եթէ վերադարձուին երկրորդ թիւը:

...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԽՆԱԼՈՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐԷ

Այտըն Համիտ անմիջապէս պատրաստեց քարոզչական օրինագիծ մը

(Շար. Նոյ. 23ի թիւէն)

Շատ լեզու թափելով յաջողեցայ մէկ կողմ դնել տալ դեսպաններու ծրագրին մէջ գտնուող անպատեհ կողմերը, ինչպէս օրինակ այն պահանջը թէ դատական վճիռները Հայերէնի թարգմանուելու են եւ կամ ամէն նահանգի եւ գաւառակի մէջ քրիստոնեայ պաշտօնեայ մը գտնուելու է որ գրէ Հայերուն կողմէ տրուելիք խնդրագրերը եւ հետապնդէ անոնց գործողութիւնը: Բայց ...

եւ պաշտօնական ծանուցագրերով բազմաթիւ անգամներ չյայտարարեցի՞ք թէ ազգի եւ կրօնքի որ եւ է խտիր չկայ ձեր հպատակներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ: Հետեւաբար ինչո՞ւ չէք ուզեր քրիստոնեայ կուսակալներ եւ միւթէսարրըֆներ կարգել: Գործադրեցէք ձեր խոստումները. ձեզմէ ուզուածը այս է: Ալբանիոյ կառավարիչներու մասին չէ՞ք առներ դեսպաններուն կարծիքը: ...

...

Ապտիւլ Համիտ գոհունակութեամբ ընդունեց մեր ստորագրած օրինագիծը եւ անմիջապէս իրատէով հրամայեց գործադրութիւնը. Պապը Ալին ալ կուսակալութեանց դրկեց կիրարկուելու համար:

ՍԱԼԻՀ ՄԻՒՆԻՐ

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

[redacted]

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

ՄԵՐ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԷՆ ԵԼԱԾ ԶԳԵՍՏՆԵՐԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԻՐԵՆՑ ՄԱՍՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՆՐԲԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

TAILOR

Georges Cherbetjian

TÉLÉPH. PROV. 00.23
MÉTRO POISSONNIÈRE

94 RUE LAFAYETTE
PARIS

[redacted]

Ի՞նչ կրնայ ընել հայ բանուորը...

«Փոփիւլէռ»ի մէջ կը կարդանք.— Ընկեր Լիւսիէն Հիւսէլ, քաղաքապետ Վիէնի եւ երեսփոխան Իզէռի, ռուսական դեսպանատան յայտնած էր թէ բաւական թիւով հայ գործազուրկ բանուորներ կ'ուզեն իրենց երկիրը դառնալ որ մաս կը կազմէ Խ. Միութեան: Ընկերը հետեւեալ պատասխանը ստացած է, 1934 հոկտեմբեր 17 թուականով եւ 531 թուահամար.—

«Ի պատասխան ձեր նամակին, Խ. Ս. Հ. Մ. Փարիզի ընդհ. հիւպատոսարանը պատիւ ունի ձեզի տեղեկացնելու որ յիշուած հայ բանուորները կրնան դիմում կատարել խորհրդային հպատակութեան համար: Ատոր համար, պէտք է լեցնեն այն հարցարաններ (երեք հատ՝ 18 տարին լրացուցած իւրաքանչիւր անձի համար) զորս ընդհ. հիւպատոսարանը իրենց պիտի ղրկէ փոխան 160 Ֆր. հիւպատոսական ծախքի՝ իւրաքանչիւր անձի համար: Հիւպատոսական ծախքերը ետ չեն տրուիր, ինչ որ ալ ըլլայ դիմումին արդիւնքը: Ընդհ. հիւպատոսարանը իր կողմէ պարտք կը սեպէ ազդարարել թէ շատ քիչ յոյս կայ որ ընդունուին իրենց դիմումները:

Ստորագր. (անընթեռնելի)

Այս մասին դիմում կատարուած էր նաեւ աշխատանքի նախարարութեան, որ կը պատասխանէր այսպէս.—

«Այս օտար բանուորները որ կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ, կրնան ձրի փոխադրուիլ մինչեւ Ֆրանսական սահմանը, պայմանաւ որ ապացուցանեն թէ ի վիճակի են իրենց ճամբան շարունակելու մինչեւ նպատակակէտը»:

Ահա թէ ինչ կը հրամցնեն այս դժբախտներուն զորս կ'ուզեն Ֆրանսայէն դուրս նետել, ուր եկած են աշխատելու գործատէրերու պահանջին վրայ եւ օտար բանուորներու վարչութեան հաւանութեամբ: Հայերու կացութիւնը մասնաւորապէս դժուարին է, որովհետեւ, համաձայն ռուսական հիւպատոսարանի նամակին, այս բանուորները չեն կրնար իրենց երկիրը դառնալ եթէ խորհրդային հպատակ չեն եւ նախապէս լուր կը տրուի թէ պէտք չէ յոյս ունենան այդ մասին»:

»»»..«««

· ՆՈՐԷՆ ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐ տարածուած ըլլալով դահլիճի անհամաձայնութեան եւ մասնաւորապէս դատական նախարար Պ. Փէռնոյի մասին, վարչապետութեան դիւանը զեկոյց մը հրատարակեց, հերքելու համար այդ զրոյցները:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի քոյր կոմիտէներու ընկերահամակրական ընդհ. դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Société Savantesի D սրահին մէջ, 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon կամ St. Michel:

Կը խօսին ընկերներ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
« ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ»

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քոնսէրներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄՊԱԶ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար:

Ամիսը՝ 15 ֆրանք:

FILMS RECOMMANDÉS

ՓԱԹԷ ՆԱԹԱՆԻ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ
ՇԱԲԱԹ ՆՈՅ. 23—29

MARIGNAN. Les nuits Moscovites (Harry Baur, Annabella)
MARIVAUX. Tartarin de Tarascon (Raimu)
MOULIN ROUGE. Un homme en or (Harry Baur)
IMPERIAL. Si j'étais le patron (F. Gravey, Max Dearly)
OMNIA CINE INFORMATION. Actualités mondiales — Manoir de la forêt vierge
VICTOR HUGO. L'Imperatrice rouge (vers. orig. s. t. f.)
ROYAL. Rythmes d'amour — Princesse par interim
BARBES. Tu sera star — Rémo, démon de la jungle
BELLEVILLE. Rothchild (Harry Baur) — Marie Rose, Rose Marie
CAPITOLE. La dactylo se marie — Malacca
DEMOURS. Le prince de minuit — Malacca
EXCELSIOR. La dactylo se marie — Malacca
FEERIQUE. Amok — La garnison amoureuse
LECOURBE. Amok — Les surprises du sleeping
LOUXOR. La dactylo se marie — Malacca
LUTETIA. Imperatrice rouge (Marlène Diétrich)
LYON. La dactylo se marie — Malacca
MAGIQUE. Rothchild (Harry Baur) — Vienne 1934
MAINE. Amok — La garnison amoureuse
METROPOLE. La dactylo se marie —Malacca
MONTPARNASSE. Si j'étais le patron — Malacca
MOZART. Si j'étais le patron — Les Malabares
PALAIS DES GLACES. Amok — Tout pour l'amour
PATHE ORLEANS. Amok — Sur scène: Huard et son orchestre
RECAMIER. Amok — La jeune fille d'une nuit
ROCHECHOUART. La dactylo se marie— Malacca
SAINT CHARLES. Amok — La garnison amoureuse
SAINT MARCEL. Si j'étais le patron — Obsession — Sur scène: Les ballets Golden
SELECT. Si j'étais le patron — Les Malabares

BANLIEUE

ALHAMBRA D'ASNIERES. Le dernier milliardaire — J'étais une espionne
CASINO DE CLICHY. L'or — Paris Music — Hall
COLOMBES. La dactylo se marie — Malacca
KURSAAL AUBERVILLIERS. Tu sera star — Suzanne c'est moi
KURSAAL BOULOGNE. L'or — Quatre à Troyes
OLYMPIA DE CLICHY. La dactylo se marie— Malacca
PATHE CINEMA PALACE (Boulogne). La dactylo se marie — Malacca

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի մէջ

8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատուները:

Ֆր. կ. ԽԱՉԻ փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2,30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանին մէջ՝ կարեւոր օրակարգ:

կը հրաւիրուին համակիրները:

ԵՐԱԽԱՅ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շատ վստահելի ընտանիք մը որ կը բնակի Փարիզի արուարձաններէն Plessis–Robinsonի բարձունքին վրայ, անտառին մօտիկ, կը ստանձնէ իր քով խնամել փոքր երախայ մը հինգ տարեկանէն վեր: Երախան կրնայ յաճախել տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանը որ կը գտնուի անտառին մէջ եւ օժտուած է մանկավարժական վերջին մեթոտներով:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Օր. Խանճեանի, 5, Ave. Payret – Dortail, Plessis–Robinson, (Seine).

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒԻ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնական դիրք. շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ. 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝

Mr. LECORNU

7, Rue Paul Lelong. Paris

Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40 - 37**

Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի

17, Rue Damesme. Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac

Tél. Gob. 55-87

REGIONS LIBERÉESի ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ, ԿԷՍ, ՔԱՌՈՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԿՐՆԱՔ ԳՆԵԼ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9։

ՈՉ ՈՔԻ ՉՄԵՐԺՈՒԻՐ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ

Բայց խուճապի տեղի չտալու համար, կը խնդրուի գնումը չյետաձգել վերջին վայրկեանին։

Դրասենեակի մուտքն է՝ 2 Avenue RENÉ BOYLESVE

A. GODOVANNIKOFF, 30 Quai de Passy. Paris (16)

Tél. Jasmin 01-50 MétrO: Passy.

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ,

GULBENKIAN & POOLE

392, Strand, LONDON, W. C. 2

Գնում եւ վաճառում հին եւ նոր ամէն տեսակ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Կը ղրկենք նաեւ կիսաս հաւաքածոներ:

Achat & Ventes des Timbres-Postaux

Դրոշմաթուղթի միակ Հայ վաճառատունը ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ODÉON 76–22

Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոգում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքարոնի բոլոր տեսակէն 1.75

Etude de Me BERNARD WAHL

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատապաշտներու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝

ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**

48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09 - 95

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃՆԵՐ,

CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257, Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՉՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻԻՉ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ բէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐԶԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՍՐԵՒԲՇԱԲԹԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 27 Novembre 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2662

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԼՈՒԽ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵՆՔ

Աշխատաւոր բազմութիւնները անհամբեր կը սպասեն մինչեւ հիմա կատարուած դիմումներու արդիւնքին, թէ ընդհանրապէս եւ թէ յատկապէս Մարսէյլի մասին:

Դժբախտաբար նոր լուր մը չունինք, բացի այն ձեռնարկներէն եւ հաւաստիքներէն որ հրատարակուեցան օրը օրին:

Անշուշտ ելքի մը պիտի յանգին այդ բոլորը, մանաւանդ եթէ չպակսի հետեւողական եւ յարատեւ աշխատանքը:

Առ այժմ, վարչական իշխանութիւնը իրեն տրուած հրահանգներն է որ կը գործադրէ, շատ լայն ճակատի մը վրայ:

Այսպէս, Աշխատանքի նախարարութեան քննիչները հետապնդումներ կը կատարեն օրերէ իվեր, կէտ առ կէտ գործադրելու համար 10 առ հարիւրի օրէնքը:

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, քննութեան ենթարկուեցան կարգ մը հայկական արհեստանոցներ ալ, ստուգելու համար օրէնքին գործադրութիւնը: Հաստատութիւն մը, որ ունի մօտ 180 ֆրանսացի եւ 50 – 60 հայ կօշկակարներ, շատ կարճ պայմանաժամ ստացաւ, 10 առ հարիւրի օրէնքը կէտ առ կէտ գործադրելու:

Կը նշանակէ թէ գործատէրը հարկադրուած է աւելցնել ֆրանսացիներու թիւը — եթէ թոյլ կուտան իր պայմանները — որպէսզի կարենայ պահել բոլոր հայ աշխատաւորները: Այլապէս պիտի ճամբէ հայրենակիցներու մեծագոյն մասը, որպէսզի վերահաստատէ օրինական համեմատութիւնը:

Այս կարգի գործողութիւններ կը շարունակուին ամէն ուղղութեամբ:

Մենք այս մէկ պարագան յիշեցինք, իբրեւ բնորոշ օրինակ:

Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրած է իր յայտնի ու գաղտնի ուժերը, բուն ոստիկաններն ու «քննիչ»ները, օրէնքի սաստին ենթարկելու համար կասկածելիներն ու օրինազանցները:

Հետապնդումները սկսան շաբաթ գիշեր, շատ լայն ծաւալի մը վրայ եւ ամէնէն անյուսալի վայրերէն, — Փարիզի շէնշող, «գիշերօթիկ» հաստատութիւններէն:

Կը փնտռուին ոչ միայն կասկածելի, «անկանոն» օտարականներ, այլ եւ քրէական յանցաւորներ եւ անպաշտօն «մեղաւորուհիներ»:

Անշուշտ մեզ կը հետաքրքրէ միայն «անկանոն»ներու պարագան, որ ծանր հոգ մըն է, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Ահաւասիկ երեք հրատապ խնդիրներ, ընդամէնը երկու շաբթուան ընթացքին.—

1. Գործազուրկներու նպաստի դադարում: (Առ այժմ սահմանափակուած Պուշ–տիւ–Ռօնի նահանգին մէջ (Մարսէյլ):
2. Քննութիւն հայկական արհեստանոցներու մէջ, ուր հայ աշխատաւորները մեծամասնութիւն կը կազմեն պարագաներու բերումով: (Սահմանափակ դրամագլուխ. արհեստներ՝ որոնց անվարժ է կամ անտրամադիր՝ Ֆրանսացին):
3. Անկանոն Թուղթերու հարց:

Այս երեք խնդիրներուն հետ պիտի ծագին ուրիշներ ալ, — բուն ֆրանսական հաստատութեանց օտար բանուորներու համեմատութիւնը, 10 առ հարիւր օրէնքին գործադրութեամբ արձակուած բանուորներու նպաստի հոգը, վարչական տնօրինութիւններ՝ զանազան օրինազանցութեանց առթիւ եւն.:

Այս բոլորը նկատի ունենալով, մենք նորէն կը յիշեցնենք հաւաքական եւ ծրագրեալ աշխատանքի ստիպողականութիւնը:

Ինչո՞ւ ծածկենք ճշմարտութիւնը, — Անբաւական է մինչեւ հիմա եղածը: Եւ պատահական:

Վտանգին անմիջական տպաւորութեան տակ, զանազան հաստատութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները ափյափոյ ժողովներ կազմեցին, աղերսագիր մը խմբագրեցին եւ ներկայացուցին կառավարութեան:

Այս առթիւ, մասնաւոր դիմումներ ալ կատարուեցան, այս կամ այն պաշտօնական անձին կողմէ, յանուն բարեկամութեան եւ մարդասիրութեան:

Իսկ Մարսէյլի մէջ, Ազգ. Վարչութիւնը իր կարգին դիմումներ կատարեց մինչեւ Փարիզ: Միեւնոյն ատեն, միթինկներ գումարուեցան բանուորներու կողմէ, յանուն համերաշխութեան:

Եւ հիմա բոլորը մէկ արդիւնքին կը սպասեն, սրտատրոփ անձկութեամբ:

Ինչպէս ըսինք, ապահովաբար ելքի մը պիտի յանգին այս բոլոր ձեռնարկները:

Պաշտօնական շրջանակներն ալ կ՚ընդունին թէ կարելի չէ օրէնքին խստութեանց ենթարկել անխտիր բոլոր օտարները: Կան օտարականներ՝ անկախ պետութեամբ եւ ապահով հայրենիքով, ինչպէս եւ փոխադարձ պայմանագրութիւններով: Եւ կան «հայ–մաթլու»ները, որոնք ուրիշ ալ՝ չեն կրնար շարժիլ իրենց տեղէն: (Անցեալ օր 14 Եուկոսլաւներ սահմանէն դուրս հանուեցան, քշուելով Սպանիա, բայց այս վերջինը մերժեց եւ ինկան նորէն Ֆրանսա: Եւ Եուկոսլաւիա անկախ է...):

Արդ, անբաւական են այս ձեռնարկները, կացութեան դարման տանելու եւ բոլոր անակնկալները դիմաւորելու համար:

Անհրաժեշտ է գտնել ձեւ մը, եւ ստեղծել մնայուն օրկան մը, ամբողջ Ֆրանսայի համար:

Այն հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները որ պատահաբար քով քովի եկած են, այսօր կան, վաղը չկան:

Անոնք նոյն իսկ որոշ ծրագիր ալ չունին, եւ իւրաքանչիւրը պիտի շարունակէ առանձին գործել, համաձայն իր հայեցողութեան եւ կարողութեան:

Գլուխ գլխի տանք եւ գլուխ մը ստեղծենք եթէ ոչ այս գաղութին, գոնէ այս հոգերուն համար:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԿԱՆՈՆՆԵՐԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԵԼՈՎ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

ՁՈՒԱՐՃԱԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Շաբաթ գիշեր ոստիկանութիւնը կոխեց Փարիզի զանազան թաղամասերը, մասնաւորապէս Քլիշիի եւ Փիկալի ծանօթ զբօսարանները, առանց այլեւայլի ձերբակալելով բոլոր ներկաները եւ ոստիկանատուն առաջնորդելով: Շատ մը «չնորհքով մարդիկ» բողոքեցին, բայց անօգուտ: Լրագիրները գիտել կուտան թէ ոստիկանները շատ խիստ վարուեցան, հրելով – հրմշտկելով կանոնաւոր թէ անկանոն:

Ուրիշ թաղերու մէջ ալ հետապնդումներ կատարուեցան: Այս առթիւ ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ՚ըսէ.—

Անցեալ գիշեր հետապնդումներ կատարուեցան քաղաքապետական եւ դատական ոստիկանութեանց կողմէ, թէ փողոցներու եւ թէ զանազան հաստատութեանց մէջ: Այս քննութեանց ընթացքին եւ իբրեւ հետեւանք թուղթերու ստուգման, 168 հոգի անկանոն վիճակի մէջ գտնուած ըլլալով պահականոցները առաջնորդուեցան, լրացուցիչ քննութեանց համար: Ստուգումները կը շարունակուին այժմ եւ 29 հոգի մեղադրանքի տակ ինկան զանազան յանցանքներով (անսաստում արտաքսման վճիռներու, դատարկապորտ, արգիլեալ զէնք եւայլն):

Աւելի զատ, քան օտարականներ որոնք թուղթ չունէին, ոստիկանութեան օտարականներու գրասենեակը առաջնորդուեցան:

Այս թիւերէն դուրս կը մնան 125 ձերբակալութիւններ որ կատարուեցան պոռնկութեան համար:

⁂ Հետապնդումները շարունակուեցան նաեւ կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը, Երկու հարիւր երեսուն հոգի հարցաքննուեցան Կառ տը Լիոնէն մինչեւ Նասիոնի հրապարակը, մայրաքաղաքի լայնքին ու երկայնքին: Գաղտնի ոստիկաններ սրճարաններէ, պարասրահներէ ներս մտնելով, կ՚աղաղակէին.— «Ձեռքերը վեր»: Եւ ահա իրարմէ կը բաժնուէին պարող զոյգերը, կը դադրէր նուագը, կամ թղթախաղը, եւ ամէն մարդ իր թուղթերը կը ներկայացնէր: Ո՛վ որ չունէր, կ՚առաջնորդուէր ոստիկանատուն: Տղան հօրմէն, ամուսինը կնոջմէն կը բաժնուէր: Զուարճալի տեսարաններ ալ պակաս չեղան: Պաստէօյի մօտ, ոստիկանները բռնեցին Անգլիացի մը, որ խնդրեց.— «Ես այս փողոցին մէջտեղը կը բնակիմ, թոյլ տուէք որ կինս պատուհան կանչեմ եւ անցագիրս վար նետէ»: Ոստիկանները արտօնեցին, բայց կինը մերժեց անցագիր տալ: «Ոստիկանութիւնն է որ կը պահանջէ, կնիկ»:— «Հո՛գս, գիշերը դուրսը անցընել կ՚ուզէիր, հիմա գնա վայելէ»: Եւ մարդը պահականոցին մէջ անցուց գիշերը:

Ձերբակալուեցաւ նաեւ դերասան մը, Քանիչքա, որուն համար կ՚ըսեն թէ ջայլամի ստամոքս ունի: Եղած հարցումներուն պատասխանելով, Քանիչքա ըսաւ.— Արուեստագէտ եմ. նոր վերադարձայ Նիւ Եորքէն: — Ի՞նչ տեսակ արուեստագէտ:

Իբրեւ պատասխան, Քանիչքա ոսկի ժամացոյցը բերանը նետելով կլլեց: Ոստիկանները իրար անցան, նոյնիսկ մէկ դեղ փնտռելու գնաց, փսխել տալու համար. բայց Քանիչքա ժպտելով յայտարարեց.

— Ձեզի ըսի թէ ես արուեստագէտ եմ:

Ցետոյ թեթեւ մը հազալով բերնէն հանեց ժամացոյցը: «Հիմա համոզուեցա՞ք»: Ոստիկանները ստիպուեցան ազատ ձգել մարդը:

Կին մը կ՚ողբար.— «Ամուսինս տարի՜ն»: Գաղտնի ոստիկան մը պատասխանեց.

— Անոր կի՞նն էք: Ուրեմն հետեւեցէք: Կին մը միշտ պէտք է հետեւի իր ամուսնին:

Կիրակի գիշերուան գործողութեանց արդիւնքը եղաւ հարցաքննութիւն 230 անձերու: Մօտ քսան հոգի առժամապէս վար դրուեցան, իրենց ինքնութիւնը ստուգելու համար: (Հարցաքննութեան համար երբեմն կը սպասէին 4 — 5 ժամ): Տասներկու հոգի ձերբակալուեցան, ինը՝ ինքնութեան թուղթ չունենալով, մէկը՝ արտաքսման վճիռի համակերպած չըլլալով, մէկը՝ բնակութեան իրաւունք չունենալով, մէկն ալ՝ պոռնկութեան համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԲՈՂՈՔԸ, ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները Ժընեւէն մեկնեցան Կիրակի օր եւ Փարիզ եկան, ուր կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենան վարչապետ Պ. Ֆլանտէնի եւ արտաքին նախարար Պ. Լավալի հետ: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերը պիտի ըլլան փոխադարձ օգնութեան արեւելեան ուխտը, Եուկոսլավիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի դէպքի մասին եւ Հունգարիոյ բողոքը՝ այդ առթիւ: Պ. Թիթուլէսքօ իր սալոն – վակոնը հրաւիրած էր Թէվֆիք Րիւշտի պէյը: Երկու նախարարները Ժընեւ պիտի վերադառնան Փարիզի տեսակցութիւններէն յետոյ, ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի բացառիկ նստաշրջանին որ պիտի գումարուի դեկտեմբերի սկիզբը եւ պիտի զբաղի Սարի խնդրով եւ Եուկոսլավիոյ յուշագրով: Այս պաշտօնագիրը յանձնուած պիտի ըլլար երէկ: Ամբողջութիւնը կը բաղկանայ 60 էջէ, որոնց 46ը մեքենագիր նիւթ է, իսկ 14 էջը յաւելուած՝ փաստաթուղթերու լուսանկարներով:

Հունգարական ներկայացուցիչն ալ պաշտօնագիր մը յանձնեց, իր բուռն վրդովումը յայտնելով Եուկոսլավիոյ կառավարութեան ընթացքին դէմ եւ պահանջելով անյապաղաբար քննութեան ենթարկել խնդիրը: Բողոքագիրը կ՚ըսէ թէ Հունգարիոյ համար կենսական է պաշտպանել իր պատիւը այնպիսի ամբաստանութեանց դէմ որոնց միակ նպատակն է վարկաբեկել հունգար ազգը եւ թէ խաղաղութեան շահն իսկ կը պահանջէ ժամ առաջ քննութեան ենթարկել խնդիրը:

Այս առթիւ, հունգարական մամուլը կրակ կը տեղայ: Բոլորն ալ միաբերան կը բողոքեն Եուկոսլավիոյ վերագրումներուն դէմ, զրպարտութիւն հռչակելով զանոնք: Հունգարիոյ ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովին նախագահը յօդուած մը գրելով «Փէշթէր Լօյտ»ի մէջ, գիտել կուտայ թէ Ֆրանսա միջամտած է Պելժիան, Իտալիան եւ թերեւս Աւստրիան դուրս ձգելով, ամէն միջոց Հունգարիոյ գլխուն փաթթելու համար: «Հունգարիան զինաթափ է եւ անոր դէմ ամէն բան կարելի է ընել»:

Իտալական մամուլը բացէ ի բաց ուժ կուտայ Հունգարիոյ բողոքին, պահանջելով որ ամէն պետութիւն ճշդէ իր դիրքը Եուկոսլավիոյ յուշագրին առթիւ, որովհետեւ անոր ձեւակերպած ամբաստանութիւնները կրնան խանգարել միջազգային յարաբերութիւնները եւ խաղաղութիւնը: «Պէտք է անմիջապէս ապացուցանել այդ ամբաստանութիւնները եւ թոյլ տալ որ Հունգարիա արդարօրէն պաշտպանէ ինքզինքը: Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնած է, միջազգային ատեանի մը առջեւ հանելով խնդիրը»:

Մինչ այս մինչ այն, Հռոմէն կը տեղեկացնեն թէ Թուրինոյի դատական իշխանութիւնը աննպաստ եզրակացութեան յանգած է, Տոքթ. Փավելիչի եւ Քվաթէրնիքի դէմ եղած պահանջի մասին: Այսինքն, երկու խռուած գործիչները չպիտի յանձնուին Ֆրանսայի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉԸԼԼԱՆ

Տարակոյս չկայ թէ աւելի շատ քաղաքական պայքարներն են որ դեր կը կատարեն օտարամերժ հոսանքին մէջ, քան բուն տեղացի ժողովուրդին շահերը:

Թող փորձեն հանրաքուէ մը սարքել եւ պիտի տեսնեն որ ամէնէն առաջ բուն ժողովուրդին զաւակները պիտի բողոքեն, նորագոյն խստութեանց դէմ:

Եթէ 356,000 ֆրանսացի գործազուրկներու աշխատանք ճարելու համար պէտք ըլլար երկրէն դուրս հանել կամ ձգել – երթալու հարկադրել նոյն քան օտարականներ, այն ատեն ի՞նչ պիտի բանէին հարիւրաւոր սրճարաններ, ճաշարաններ, հիւրանոցներ, պարասրահներ եւ զբօսարաններ, իրենց գոյնզգոյն ըմպելիներով, համադամներով եւ ... ցնծուհիներով:

Այն ատեն նոր անձկութիւն մը չը՞ պիտի մատնուէին հազարաւոր առեւտրականներ, անկիւնի նպարավաճառէն մինչեւ ածխավաճառը եւ անուշահոտութեանց վաճառականը:

Այն ատեն, միայն թոշակաւոր ու – սանողները կամ ծթռած տոլարականները պիտի բաւէի՞ն ժողվելու պողոտաներու վրայ եւ պարտէզներու մէջ ցանուած ժպիտներն ու համբոյրները, որոնք նոյնքան կը տառապին ... գերարտադրութենէ:

Հապա օտարականներու նոր սեռը, որ կը մեծնայ իբրեւ ժան կամ ժանէթ եւ որ արդէն դրամագլուխ մըն է սակաւամարդ Ֆրանսայի համար:

Անցեալ օր, լայնափոր «Թան»ն անգամ դիտել կուտար թէ արհեստներ կան ուր Ֆրանսացին չուզեր աշխատիլ:

Իսկ աշխատաւորական թերթ մը կը տրտնջար թէ ասպարէզներ, գործեր կան որոնք միայն Ֆրանսացիներուն յատուկ են, եւ սակայն տասնեակ հազարաւորներ անգործութեան դատապարտուած են (երկաթուղի, պետական պաշտօնէութիւն, նաւարան, հանքեր եւայլն):

Ուրեմն, «Թան»ի մատնանշած գործերը մեծապէս պիտի տուժեն, եթէ օտարականները նամբուին:

Իսկ օտարականները նամբուելով, յատկապէս ֆրանսական ուրիշ բազմաթիւ գործեր եւ արհեստներ կրճատուելու պիտի դատապարտուին:

Ա՞յս է ազգայնական մամուլին ուզածը:

ՎԱՀԷ

Մականուններու օրէնքը Թուրքիոյ մէջ

»»» • • «««

ԱՅԼԵՒՍ ԶՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻՆ «ԵԱՆ», «ՕՖ», «ԷՖ», ՎԻՉ, «ԻՍ», «ԶԱՏԷ»

Թուրքիոյ պետական խորհուրդը ներկայիս կը քննէ կանոնագիր մը որ կը ճշդէ մականունի օրէնքին գործադրութեան պայմանները: Կանոնագիրը մինչեւ դեկտեմբերի վերջը պիտի հրատարակուի, որովհետեւ մականունի օրէնքը յառաջիկայ յունուարէն սկսեալ ի զօրու է: Ահա կանոնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

ՅՕԴ. 1.— Ամէն Թուրք, բացի իր անունէն, պարտաւոր է նաեւ մականուն մը ունենալ: Մականուն չունեցողները պարտաւոր են մինչեւ 2 յուլիս 1936 մականուն մը ընտրել, մարդահամարի տեսչութեան արձանագրել տալ եւ գործածել:

ՅՕԴ. 2.— Խօսակցութեան, գրութեան, ստորագրութեան մէջ, նախ փոքր անունը, յետոյ մականունը կը գործածուի: Խօսակցութեան եւ գրութեան մէջ կարելի է միայն մականունը գործածել, իսկ ստորագրութեան մէջ՝ փոքր անունին սկզբնատառերը եւ մականունը ամբողջութեամբ:

ՅՕԴ. 4.— Քաղաքային օրէնքին համաձայն, դատարանով ալ կարելի է փոխել մականունը: Միայն մինչեւ 2 յուլիս 1936, չահագրգռուողները կրնան նոր մականուն ընտրել: Այս նոր ընտրութենէն վնասուողները իրաւունք ունին դատարանի դիմելու:

ՅՕԴ. 5.— Նոր գործածուելիք մականունները Թուրքերէն լեզուէն կ՚առնուին:

ՅՕԴ. 6.—Մականունը կը գործածուի առանձին, կամ «օղլու»ի հետ միասին:

ՅՕԴ. 7.— Եան, օֆ, էֆ, վիչ, իչ, իս, տիս, աքի, զատէ, մահտում, պին եւ նման ուրիշ ազգութիւն ցուցնող եւ ուրիշ լեզուներէ առնուած մասնիկներ եւ բառեր կարելի չէ կցել մականունին: Եթէ կցուած են, չեն կրնար գործածուիլ:

⁂ «Վագըթ»ի խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ Անգարայէն կը հաղորդէ թէ այսուհետեւ իր թերթը կը կոչէ Գուրուն, որ համապատասխանն է «Վագըթ» (ժամանակ) ոչ – Թուրքերէն բառին: Ասըմ պէյ միեւնոյն ատեն Ուս Թուրքերէն մականունը ընտրած է իրեն եւ ասկէ վերջ պիտի ստորագրէ Ասըմ Ուս:

Պայ Ասըմ Ուս յօդուածով մը կը պարզէ իր այս որոշման պատճառները:

Մ. Քեմալ պիտի կոչուի Քեմալ Աթաթիւրք

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը ծափերով քուէարկեց օրինագիծ մը որով Մ. Քէմալ այսուհետեւ պիտի կոչուի Աթա – Թիւրք (Հայր Թուրքիոյ), պահելով Քէմալ անունը:

Ֆրանսեւռուս Զինակցութեան մասին

Արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ:

Ինչպէս գրած էինք, այս լուրը մեծ յուզում պատճառած է մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, ուր հարցապնդման ենթարկուեցաւ արտաքին նախարարը:

Այս առթիւ, զինուորական ելմտացոյցին տեղեկաբերը, Պ. Առշէնպօ, ո–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ, — 15. ՖՐԱՆՍԱ

Եւրոպական ցամաքամասի վրայ, ներկայիս կան չորս երկիրներ, ուր կիները քուէարկելու եւ ընտրուելու իրաւունք չունենալէ զատ, զրկուած են նաեւ նուազ զարգացած ժողովուրդներու իրենց սեռակիցներու վայելած կարգ մը իրաւական եւ քաղաքական առաւելութիւններէն: Զորսէն մէկը՝ Ֆրանսան է: Միւսները՝ Զուիցերիա, Պուլկարիա եւ Եուկոսլավիա:

Տարօրինակ կացութիւն. մանաւանդ եթէ նկատի առնենք, որ ազատական գաղափարներու եւ շարժումներու հնոցը այս երկիրը եղած է: Բազմաթիւ ընկերային տակնուվրայութիւններ անգամ՝ լիակատար ազատութիւն բերած չեն իգական սեռին:

Կարելի է ըսել, որ քանի մը հարցերու մէջ հանրապետութիւնները աւելի ժլատ են եղած քան միւս վարչաձեւերը:

Մեծ յեղափոխութենէն շատ առաջ, աւատականութեան շրջանին, գոնէ որոշ կիներ կրնային դատել եւ պատիժներ սահմանել: Աւելի յետոյ, միապետութեան ժամանակ, դարձեալ մենաշնորհներ ունէին, տեղական խորհրդարաններու ընտրութեան առթին, բոլոր կիները եւ աղջիկները, որ ընտանիք մը կը պահէին, քուէ կրնային տալ: Մէկ օճախը՝ մէկ ձայն: Զանազան քաղաքներու մէջ, հարկատու կիները, այրերէն կէս առ կէս պակաս կը վճարէին: Արդ, ազատական հանրապետութիւնները զրկեցին կիները այս իրաւունքներէն: Անշուշտ փոխարէնը տալով ուրիշ բաներ:

Առաջին հանրապետութեան շրջանին, ի զուր կ'անցնին մեծ գիտնական Քոնտորսէի յուղիչ կոչերը՝ ի նպաստ տկար սեռի վերջնական ազատագրման: Այդ թուականներուն երեսփոխան մը՝ Օլմբ տը Կուժ, յեղափոխութեան ամէնէն տաք առենը կը պոռայ. — «Քանի որ կիները կառափնատ կ'ելլեն, իրաւունք ունին նաեւ ամպիոն բարձրանալու»: «Կիներու Իրաւունքներու Յայտարարութեան» հեղինակը յորձանքին մէջ վրայ կու տայ իր գլուխը, սակայն մահուընէ վերջն իսկ, սկզբունքները չեն իւրացուիր իր հայրենակիցներուն կողմէ, եւ ուրիշ ազգեր են որ կ'օգտուին, ընդօրինակելով կամ առանց փոփոխութեան ընդունելով զայն:

Այսօր, 150 տարի վերջ, պզտիկ տարբերութիւններով նոյնն է Ֆրանսուհիներու կացութիւնը:

Բայց, եթէ իրաւականօրէն երկրորդական աստիճանի վրայ ինկած են այս երկրի կիները, այդ չի նշանակեր թէ պետութեան գործերուն եւ քաղաքականութեան վրայ ազդեցութիւն ունեցող կիներ չեն եղած: Եղած են նոյն իսկ որ անպաշտօն կերպով ժողովուրդ կառավարած են: Յիշենք մէկ քանիները:

Բոլորս ալ ծանօթ ենք Ֆրանսայի ազգային հերոսուհիին՝ Ժան տ'Արքի: Լսած ենք նաեւ, թագաւորական եւ կայսերական գահերու շուրջ դարձող տարփուհիներու, խնամակալուհիներու մասին: Պլանշ տը Գասթիյ (1188-1252), Լուի Ը.ի մայրը, ճարպիկ եւ ջղուտ կին մը: Երկու անգամ իր զաւկին խնամակալը ըլլալով, յաջող պատերազմներու մէջ կը ջախջախէ իր դէմ ըմբոստացող աւատապետներու բանակը: Հետաքրքրական բաներ կը պատմեն իր մասին. իբր թէ կը խառնուէր եղեր իր զաւկին ընտանեկան մտերիմ գործերուն: Ուրիշ մը, Լուիզ տը Սավուա (1476-1531), Ֆրանսուա Ա.ի մայրը: Խնամակալ կը նշանակուի, երբ զաւակը Իտալիոյ դէմ պատերազմի կ'երթայ եւ յետոյ, երբ գերի կ'իյնայ Սպանացիներուն ձեռքը, նուրբ դիւանագէտի մը պէս կը կառավարէ երկիրը: Նորէն խնամակալուհի մը, Քաթէրին տը Մէտիչի, վայրագ կին մը: Ս. Բարթողիմէոսի ջարդերուն (ուր բազմաթիւ հազար բողոքականներ մահացան) գլխաւոր պատասխանատուն: Դեռ կան Լուի ԺԴ.ի եւ Լուի ԺԵ.ի կիները, որոնց համար կ'ըսուի թէ պետութիւնը իրենք կը վարէին: Եւ այսպէս շատեր:

Պէտք հարցնել թէ այս արժէքաւոր կիները ինչո՞ւ ուղղակի չէին իշխեր: Որովհետեւ հին Ֆրանսացիներու օրինագիրքը կ'արգիլէր կիներու թագաժառանգութիւնը:

Ներկայ քաղաքային օրինագիրքը — Նափոլէոն Ա.ի օրերէն մնացած — չափազանց աննպաստ է արդիական կնոջ, մանաւանդ ամուսնացածներու համար: Քանի մը տարի առաջ արժէքաւոր օրէնսգէտ մը, Պ. Ժոզէֆ Պարթելէմի կը գրէր.

— «Մեր քաղաքային օրինագիրքը, անչափահաս տղէ մը եւ խենթէ մը ստորադաս կը նկատէ ամուսնացած կինը: Ան չի կրնար իրաւական որ եւ է գործողութիւն կատարել, ծախել, գնել, փոխ առնել, գրաւի տալ եւն.: Յաւիտենական անչափահաս մըն է: Օրէնքի անհեթեթութիւնը աչքի կը զարնէ՝ մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ չափահաս կամ տունը մնացած աղջիկ մը տղամարդու բոլոր իրաւունքները կը վայելէ, եւ միայն ամուսնացած պարագային կ'իրաւազրկուի: Գրեթէ կը տարուինք մտածելու որ օրէնքը ամուսնութիւնը կը նկատէ որպէս յիմարութիւն մը»:

Բարեփոխման առաջարկ մը կը բերէ նախկին դատական նախարար Պ. Ռընէ Ռընու, 1932ին ծրագիրը կը ներկայացուի Ծերակոյտին, ճիշդ կիներու քուէարկութեան վիճաբանութեան օրը, բայց կը յետաձգուի եւ մինչեւ այսօր կը մնայ երեսի վրայ:

Ֆրանսուհիները այս ոչ նախանձելի կացութենէն ազատելու համար պայքարող ֆէմինիստները, երբ զէնք կը գործածեն այն իրողութիւնը թէ՝ ներկայ կեանքի պահանջներուն տեղի տալով երբ կինը իր բաժինը կը բերէ երկրի գործունէութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, անարդարութիւն է զայն ստորադաս վիճակի մէջ պահել, որովհետեւ, թէ ինք կը վնասուի, թէ ամուսինը եւ նոյն իսկ պահանջատէրը, եթէ առեւտրականի մը հետ է գործը:

Արդէն, պատերազմէն առաջ մեծ թիւով կիներ կը մասնակցէին տնտեսական կեանքին, բայց համաշխարհային բռնկումէն վերջ, ինչպէս միւս երկիրներու մէջ հոս եւս շատ մը աշխատանքներ կ'իյնան իրենց վրայ: Հիմա, մօտաւորապէս եօթը միլիոն կիներ կան աշխատանքի շուկային մէջ գործատէր կամ աշխատաւոր, երկրագործութեան գրասենեակներու, առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի մէջ:

Ցողուածագիրը, դքսուհի տը լա Ռօշֆուքօ, երկրի շահերուն համար վնասակար կը գտնէ աշխատող կիներու այս հսկայ բազմութիւնը եւ փափաք կը յայտնէ որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ տունը պահելու համար կիները: Այսպէս, անգործութեան մեծագոյն դարմանը գտած կ'ըլլայ: Իսկ ատիկա կարենալ իրականացնելու համար, կը թելադրէ շատցնել բազմանդամ ընտանիքներու եղած օժանդակութիւնը, չաշխատող կիներու ամուսիններուն շաբաթականներու յաւելումը, բնակարաններու բարելաւումը, եւն.: Որպէսզի իր ըսածները սխալ չհասկցուին, տեկինը կ'աւելցնէ.

— «Բայց Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ եղածին պէս, տնտեսական տատղնապի առաջին զոհերը պէտք չէ ըլլան, քիչ թէ շատ կարեւոր դիրքերու հասած արժէքաւոր կիները, եւ ոչ ալ անոնք որ ընտանիքի մայր եւ «հայր» են միանգամայն: Միայն Սէնի նահանգին մէջ, երեք հարիւր հազար մանուկներ եւ ծերեր ապրեցնելու հոգը ինկած է կիներու վրայ»:

Լռելեայն ըսել կ'ուզէ որ աշխատելու պէտք չունեցող կիները — եւ այնքա՜ն շատ են, ինչպէս կը հաստատէ կարգ մը թերթեր — իրենց գործերը կամաց մը անգործներուն ձգեն: Ըստ իս, այս ձեւով, «աչքի փուշ» օտարներու խնդիրն ալ կարգադրուած կ'ըլլայ:

Կիներու քաղաքական իրաւունքներուն ակնարկելով, Պ. Փոլ Վալէրի կը գրէ. «Սահմանադրական օրէնքին համաձայն, ամենադեղեցիկ յատկութիւններով օժտուած կին մը, ամէնէն անարժէք այրէն վար է: Ցետոյ, այս ձեւով, Ֆրանսուհի մը աւելի անկարող կը նկատուի՝ քան ուրիշ երկիրներու իր սեռակիցները»:

Իսկապէս անհասկնալի է իրենց հանդէպ եղած այս անիրաւութիւնը, որովհետեւ Թրքուհիներ եւ ուրիշներ քուէարկութեան իրաւունք ստանալէն վերջ, Ֆրանսուհիները շատո՜նց պէտք է ստացած ըլլային, նկատելով որ մտաւորապէս աւելի վար չեն մնար միւսներէն: Դպրոցական քննութիւնները եւ մրցումները ցոյց կու տան ֆրանսացի աղջիկներու յաջողութիւնները: Ամէն տարի տասնեակ հազարներով աղջիկներ կ'աւարտեն երկրորդական վարժարանները: Այդ իրաւունքը ձեռք բերած են 60—70 տարի առաջ, մամուլի բուռն պայքարէ մը վերջ, եւ առաջին անգամ Օր. Տօյիէ ստացած է երկրորդական ուսման վկայականը, 1869ին: Հետզհետէ իրենց առջեւ բացուած են ազատ ասպարէզները: Կան բժիշկներ, փաստաբաններ: Կրնան անգամ ըլլալ առեւտրական դատարաններուն: Վերջապէս հանրային աշխատանք տանելու բոլոր յատկութիւնները ունին: Համբերատար կանացի կազմակերպութիւններ կան. բարեսիրական, մարզական, մշակութային, որոնք բաւ բերար դեր մը կը կատարեն երկրի ընկերային կեանքին մէջ: Իրականութիւն մը՝ ընդունուած շատ մը բժիշկներու, երեսփոխաններու կողմէ:

Սակայն, հակառակ ֆէմինիստներու ճիգերուն, ինչպէս ըսինք, ազատագրումը կատարեալ եղած չէ: Բազմաթիւ անգամներ խորհրդարանի օրակարգին վրայ եկած է կիներու քուէարկութեան հարցը: Նոյն իսկ 1919-1925, 1932ին, Երեսփ. Ժողովը ընդունած է երկու սեռերու հաւասարութիւնը ամէն տեսակէտով, բայց, երբ ծրագիրը Ծերակոյտին ներկայացուած է, մերժուած է:

Վերջերս, քուէպահանջ շարժումը դարձեալ բռնկած է: Թերեւս շատերը տեսան սինէմաներու մէջ «սիւֆրաժիսթ»ներու (քուէարկութիւն պահանջող կիներ) սարքած ցոյցերը: Նախկին վարչապետ Պ. Տումէրկ, յունիս 4ին արտասանած ճառով մեծ յոյսեր կուտար կիներուն, բայց անոնք դարձեալ յուսախաբ եղան:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'երեւայ թէ հեռու չէ «սըրշալոյս»ը:

Ցաջորդով քանի մը խօսք՝ իբրեւ վերջաբան:

Հ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Նոյեմբեր 4ին ծնողական ժողովի հրաւիրուած էին այն անձերը որ հարազատ մը կամ տղան մը ունին Հայ Ճեմարանին մէջ: Որոշուած ժամուն վաթսուն ու մէկ հրաւիրեալներէն մեծ մասը իրենց տեղերը գրաւած էին:

Պ. Շանթ, ժողովը բանալով մօտաւորապէս հետեւեալը խօսեցաւ ու յետոյ ներկայացուց Ճեմարանի այս տարուան վիճակը:

— Հոս կը գտնուիք ծնողներ եւ խնամակալներ, դուք մեզի յանձներ էք ձեր զաւակը կամ ձեր սիրած մէկ անձը, հետեւաբար իրաւունք ունիք ծանօթանալու դպրոցին ուղղութեան ու վիճակին: Անոնք կարելի է ըստանալ նախ դուրսը ձեր լսածներէն որոնք բերնէ բերան անցնելով դժբախտաբար կը խեղաթիւրուին, յետոյ կարելի է տեղեկանալ նաեւ ձեր զաւակներէն, ինչ որ կ'ըլլայ թերի: Կայ նաեւ ուրիշ միջոց մը, — ծնողները անձամբ ներկայանալով կրնան գոհացում գտնել այդ ուղղութեամբ: Մենք այս վերջինը փորձել տաք, կը փորձենք նաեւ ձեզ հետ հաւաքաբար տեսնուիլ, դէմ դիմաց, երես երեսի:

Ամէն տարուան սկիզբը ծնողները խորհրդակցութեան կը հրաւիրենք եւ այսպէսով կ'ունենանք մտքերու ազատ շփում, ճանաչում, իրարու մերձեցում: Արդ, հարցուցէք Ճեմարանի վիճակին, ուղղութեան, կրթութեան, բարոյականին մասին ինչ որ ձեր միտքը կը զբաղեցնէ: Մենք ալ կ'ուզենք գիտնալ թէ ծնողները ինչ կը մտածեն, ինչի՞ պակասը կը զգան, ինչէ՞ կը նեղուին, ինչո՞վ կրնան օգնել մեզի եւ մենք իրենց: Բայց նախ քան այդ ձեզի տամ քանի մը հիմնական տեղեկութիւններ մեր այսօրուան վիճակին մասին:

Գիտեմ, առաջին հարցումը որ պիտի տաք, աշակերտներու թիւն է: Անմիջապէս ըսեմ որ այս տարի ունինք 85 աշակերտ, որոնց մէկ երրորդը աղջիկ են: Անցած տարի ալ թիւը նոյնն էր եւ այս տարի աւելցած չէ, որովհետեւ խիստ մաքրում կատարեցինք անընդունակ, տկար աշակերտները տուն ճամբելով:

Դասարանները կազմը.— Այս տարի ունինք երկու պատրաստական եւ չորս հիմնական դասարաններ: Վերջին 4 դասարանները կը համապատասխանեն ֆրանսական պրըմիէ էլէմանթէրին. ունինք նաեւ երեք լսարանական դասարաններ բաղկացած 20 աշակերտներէ: Իւրաքանչիւր դասարան ունի միջին հաշուով 10—15 աշակերտ:

Ուսուցչական մարմինը կը բաղկանայ 12 հոգիէ, 8 այր եւ 4 կին: (Պ. Շանթ թուելով իւրաքանչիւրին աւանդած դասերը, աւելցուց թէ լսարանի աշակերտներ նաեւ դաս կու տան վարի կարգերուն, որոնց շատ հեղ իրենք ներկայ կ'ըլլայ):

Տնտեսական վիճակ.— Ճեմարանի նիւթական աղբիւրներն են.— Ա. Համազգայինը՝ տարեկան 2200 ս. ո., Բ. Կ. Խաչ՝ 1900 ս. ո., Գ. Թոշակ՝ 1600 ս. ո., Դ. Ներքին 700: (Մէկ սուրիական ոսկին քան ֆրանք է):

Վճարումի հիմքը այսպէս է.— Զորս դասին կը տրուի հինգ սուրիական ոսկի, որով 24 դասին 30 ոսկի. ըսել է իւրաքանչիւր ուսուցիչ օրական կ'առնէ մէկ ոսկի (20 ֆր.):

Ֆրանսերէնի ուժեղացում.— Առաջին օրէն մեր հոգածութեան առարկան եղած է ֆրանսերէնը, թէեւ գիտենք որ չենք կրնար մրցիլ օտար, ֆրանսական դպրոցներու հետ այդ գետնի վրայ, մենք ջանացեր ենք ու կը ջանանք տալ այնքան որքան անհրաժեշտ է կեանքի պայքարին եւ պաքալորէայի քննութիւններուն համար:

Սկսած վարի դասարաններէն մինչեւ լսարանականները՝ ֆրանսերէնը կը խօսուի: Վերի կարգերուն գիտական բոլոր դասերը կ'աւանդուին ֆրանսերէնով: Մասնաւոր խնամք կը տարուի անոնց որ պաքալորէայի քննութեանց կ'ուզեն մասնակցիլ եւ ատոր փոխարէն հայագիտութեան, գրականութեան հետեւողներուն կը տրուին իրենց նիւթին վերագրեալ պարտականութիւններ:

Պ. Շանթ իր այս շահեկան տեղեկատուութենէն ետք, ներկաները հրաւիրեց որպէսզի իրենց միտքը զբաղեցնող խնդիրները հարցնեն:

Առաջին հարցը որ ուղղուեցաւ արաբերէն լեզուի ուսուցման շուրջն էր: Պ. Շանթ պատասխանելով ըսաւ թէ տեղացի ուսուցիչ մը ունինք արաբերէն լեզուի համար որ շատ ալ հոգ կը տանի, բայց արաբական ուսուցման սիստեմը մերինէն տարբեր ըլլալով, մեր աշակերտները շատ չեն կրնար օգտուիլ:

Անշուշտ այս խնդիրը այսպիսով պէտք չէ փակել, որովհետեւ մեզի համար որ եւ է լեզուէ աւելի տեղական է պէտք. իսկ մեր զարգացած դասուն, մանաւանդ անոնց համար որ կոչուած են յետագային ազգային գործեր վարելու, պահանջ մըն է այդ: Ահաւասիկ տասներկու տարիներէ ի վեր 150.000 հայութիւն ապաստանած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ու կ'ապրի արաբ ժողովուրդին հետ ու կ'անտեսէ անոր լեզուն, ջանք չի թափեր երկու բառով ուղիղ նախադասութիւն մը կազմելու: Մենք չենք կարծեր թէ 150.000 հայութեան մէջ մէկ երկու տասնեակ Հայեր գտնուին որ արաբերէնը կարդան ու հասկնան: Միայն Պէյրութի մէջ մօտ 90 թերթեր կը հրատարակուին ու մենք չենք գիտեր թէ անոնք ինչ կը գրեն, ինչ կ'ըսեն:

Մեր կարծիքով Ճեմարանը այս ուղղութեամբ մեծ գործ ունի կատարելիք: Ահա, վերջերս հակահայ հրատարակութիւնները սկսեր են եւ մենք մեր թեւերը ծալլած նստեր ենք, միայն կը գոհանանք մեղադրելով որ մեզի հակառակ կը գրեն: Ձկայ մէկը որ իրենց լեզուով, իրենց մամուլի միջոցով հանրութիւնը լուսաբանելով թիւրիմացութիւնները հարթէ:

Մենք տակաւին կ'անդրադառնանք այս հարցին, բայց մեր խօսքը փակելէ առաջ կ'ուզենք Ճեմարանի պատասխանատու վարչութեան լուրջ ուշադրութիւնը հրաւիրել այս այնքան կենսական խնդրին շուրջ:

Տեղի անձկութեան պատճառով զանց կ'առնեմ միւս հարցերը:

Թ. Դ. ԹԱԿԻՑ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՌՄԲԱԿՈԾԵՑԻՆ ՓԱՐԻԶԸ

Գերման սպաները, վերջերս, Պերլինի մէջ հացկերոյթով մը տօնեցին Փարիզի ռմբակոծութեան տարեդարձը:

«Պերթա» կը կոչուին այն ռումբերը, զորս գերմանական աշարկու թնդանօթ մը տեղաց Փարիզի վրայ հեռաւոր տարածութենէ մը:

Իժտէհար թնդանօթին շինութեան մասին կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1916ի վերջերն է: Գերման սպայակոյտը կորսնցուցած է իր գերիշխանութիւնը օդին մէջ, այնպէս որ չկարենալով այլեւս շարունակել իր օդային յարձակումները Փարիզի վրայ, հետզհետէ կը կորսնցնէր նաեւ բարոյական հեղինակութիւնը:

Երիտասարդ սպայ մը, այս յուսահատ կացութեան մէջ, համարձակութիւնը կ'ունենայ յայտարարելու որ եթէ կարելի չէ օդէն ռմբակոծել Փարիզը, կարելի է ռմբակոծել ցամաքէն:

Ցանդուգն գաղափար մըն էր այս: Այսուհանդերձ սպայակոյտը կը մտածէ ծրագրին կարելիութիւններուն մասին: Կը կանչուի Քաւէնի ճարտարապետներէն մին: Պատրաստ է ծրագիրը, զոր կը պարզեն ճարտարագործին եւ պատուէրը կը տրուի անմիջապէս: Ֆրանսական իշխանութիւնները քիչ մնաց պիտի յաջողէին ձեռք ձգել այդ ծրագիրը, շնորհիւ իրենց լրտեսներուն: Սակայն կը մատնուին: 1917 գարնան Քրուփ գործարանին կողմէ հեռագիր մը կը հաղորդէր սպայակոյտին թէ պատրաստ է թնդանօթը, եւ փորձերը կատարելու համար հրահանգ կը խնդրէր:

Ո՞ւր կատարել այդ փորձերը: Ի վերջոյ կ'որոշուի փորձերը կատարել ծովու վրայ: Թնդանօթը կը տարուի Քուքսհավէն, ուրկից ռումբերը կ'արձակուին դէպի հիւսիս-արեւմտեան ծով, Հէլիկոլանտ կղզիին ձախ կողմը: Փորձերը ցոյց կու տան, որ թնդանօթը 90 քիլոմեթր տարողութիւն միայն ունի, մինչդեռ անհրաժեշտ էր 120 քիլոմեթրի տարողութիւն:

Քրուփ կը վերսկսի իր գործը: 1918ին պատրաստ է նոր թնդանօթը, զոր կ'անուանեն Լա Փաբիզիէն:

Կը զետեղեն Քրէփիի անտառին մէջ: Մեծ դժուարութիւններով կը շինեն թնդանօթին զետեղման վայրը, ծածկելով զայն հաւանական թշնամի յարձակումներու դէմ: Այդ շինութիւններուն համար կը գործածուի 100 թոն կրաքար, 200 թոն խիճ, 25 թոն երկաթեայ ձողեր:

Վիթխարի թնդանօթը, երբ հսկայ ծառերը տապալելով կը տեղաւորուի

ԽԶԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆԶ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (53)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

ՄՇԵՑԻ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գաղթակայանին մէջ 3—4 հարիւր կիներու իբրեւ հսկիչ, «Մաֆնակայի կողմէն» կարգուած է Մշոյ Գոմեր գիւղացի Սանամ Տէր Սարգիսեան:

Սեպտեմբերին, թուրք տարազով կին մը ներկայացուի Թաթմաննեանի որ սիրով ընդունեց:

Տիկինը անմիջապէս քօղը վար առաւ: Աչքերը ուռած էին լալէն: Սկսաւ պատմել.

— Բնիկ Մշեցի եմ, Զարուհի Պետրոսեան. իբրեւ որբ մտայ Մշոյ գերման միսիոնարներու դպրոցը: Շրջանաւարտ եղայ ու պաշտօնի կանչուեցայ Պիթլիսի նոյն մասնաճիւղի դպրոցին մէջ: 1915ի ջարդին դպրոցը իր պաշտօնեաներով տեղահանուեցաւ: Մենք չորս պաշտօնակիցներ դպրոցը պարպող ոստիկաններու տրամադրութեան տակ ինկանք ու խմեցինք մեր տառապանքի լեղին: Մինչեւ Պըշերիկ հասնիլը, 60 որբերը հատան: Ուղողը առաւ տարաւ: Մենք չորս ընկերներ դեռ մեր տառապանքի մէջն ենք: Ոստիկաններու դերը լմնցած էր: Անոնք վերադառնալով մեզ ծախեցին Տէրէվէրի պարէն փոխադրող կարաւանին: Անոնք ալ մեզ փոխադրեցին Մերիաթ: Զորս ընկերներս ալ միեւնոյն գիւղի մէջ ենք:

Մեզ դաշտային ու լեռնային աշխատանքի կը տանէին, ինչ որ ոչ ըրած էինք եւ ոչ ընելու կարողութիւն ունէինք: Հետեւաբար լքեցին մեզ: Զորս մէկ գիւղի կողքին քարայրի մը մէջ անցուցինք ամիսներ, երբեմն մուրալով ու շատ առեն անօթի մնալով: Ինչե՛ր չտեսանք այդ քարայրին մէջ: Մեր դուռը բաց էր ամէն մարդու առջեւ: Եկաւ առեն մը, երբ ալ անդամալոյծի նման մեր նստած տեղէն շարժելու կարողութիւն չմընաց: Զորցան մեր մարմինները եւ ցամքեցաւ մեր արիւնը:

Այս դժոխային պայմաններու տակ, ձգեցինք այդ քարայրը ու խաղաղ գիշեր մը դուրս եկանք: Բայց ո՞ւր պիտի երթայինք: Օրերով քալեցինք, գիշերները անտառները անցուցինք եւ հասանք Սըրվէրէ: Քաղաք մտնելու համարձակութիւն չունեցանք: Պարտէզի մը ցանկապատի տակ օրեր անցուցինք, ջուրի պտուկներէն վայրի խոտեր եւ ուրիշ կանանչներ ուտելով:

Սըրվէրէէն կարաւան մը Մերտին կ'երթար. կարաւանի հետ քանի մը Ասորիներ կան, Համտուլլահ պէյի կարաւանն է: Խօսեցանք Ասորիներուն որ իբրեւ ճամբու ընկեր Մերտին տանին մեզ: Սիրով ընդունեցին եւ սկսանք հետեւիլ կարաւանին: Հազիւ օր մը կրցանք կարաւանին հետ քալել: Յաջորդ օրը մնացինք ճամբան: Ճամբան առանձին երթալ անկարելի էր: Մտանք անտառ. վայրի պտուղներ կը ճարէինք ապրելու համար:

Օր մը ցերեկին բռնուեցանք երկու հովիւներէ: Անոնք մեզի հաց տուին ու տարին քարայրի մը մէջ: Մեզի հետ վարուեցան այնպէս, ինչպէս կը պահանջէր իրենց կամքը: Ցետոյ քարայրի դուռը քարով գոցեցին, վարուեան հաճոյքին ձգելով մեզի:

Մինչեւ գիշեր ուշ առեն հազիւ կրցանք քարերը քանդել եւ փախանք սարսափահար: Ամբողջ գիշերը քալեցինք, ու ցերեկը պահուեցանք: Ցուրտը սաստիկ է ու մենք մերկ: Այս անտանելի վիճակին մէջ հասանք Մերտինի մօտ: Գիշերը սաստիկ ցուրտ է, գետինը, սառած, բայլիկ ու տկլոր զաւթափէ մը վեր կ'ելլենք: Քաղաքին մօտ շատ շինութիւններէ հեռու, ձիերու ազբակոյտ մը տեսանք որ կը շոգիանար: Աճապարեցինք ու աղբակոյտին մէջ թաղուեցանք:

Ցուրտին դէմ մեռնելու դատապարտուած ենք: Երկու ընկերներ դադրած են խօսելէ, լեզու չունին, սակայն դեռ կը շնչեն: Տեսարանը զարհուրելի է:

Առտուն երկու զինուորներ եկան ձիու կառքով նոր աղբեր բերին պարպելու: Անոնք մեզ տեսան, հասկցան եղելութիւնը: Թէեւ անոնք ալ ուզեցին իրենց շնական կիրքերուն գոհացում տալ, սակայն մենք ալ գերեզմանի քովն էինք:

Երկրորդ անգամ գալով, մեզի կերակուրի աւելցուք ու հացի փշրանքներ բերին: Երկու ընկերներս մեռած էին, իսկ միւս ընկերս ալ չկրցաւ բերանը բանալ եւ բան մը ուտել: Ցաջորդ գիշերը ողջ ընկերս սաստիկ ճըւոց կը հանէր, եւ կը սարսափէր: Ցուրտը սաստիկ էր, տեղէս ելլելու կարողութիւն չունէի:

Առտուն ճիգ մը ընելով դուրս ելայ աղբի մէջէն եւ ողջ ընկերս ալ մեռած գտայ: Սարսափահար ձգեցի աղբակոյտը որ գերեզման եղաւ իմ սիրելի ընկերներուս եւ փախայ քաղաք:

Զօրանոցի մը առջեւէն կ'անցնիմ. ցուրտէն սեւցած են ոտքերս, իմս չեն կարծես, կուլամ «ալլահ էչլինա» կանչելով: Ցանկարծ ներսէն սպայ մը դուրս եկաւ, մօտ 25 տարեկան: Երկար նայեցաւ ինծի ու մօտենալով ձեռքէս բռնեց տարաւ տաքուկ սենեակ մը. Թէյ, հաց ու պանիր տուաւ: Ցետոյ կանչեց զինուոր մը եւ կառք մը պատուիրեց: Զիս դրին կառքի մէջ, ինք ալ կողքիս տեղաւորուեցաւ: Մտանք քաղաք եւ հասանք բաղնիք: Բաղնեպանին պատուիրեց մազերս խուզել եւ աղուոր լոգանք մը տալ:

Լոգանքէն յետոյ ինծի տուաւ ճերմակեղէն, շրջազգեստ, գուլպայ եւ կօշիկներ եւ բրդէ ծածկոց մը վրաս գոցելով, մտանք կառք եւ զիս տարաւ տարի քաղքէնացի մայրիկի մը քով: Պատուիրեց խնամք տանիլ ինծի: Պատրաստեց մահճակալ մը եւ ամէն օր առատօրէն կուղար հաց, միս, իւղ, շաքար եւ ամէն ինչ որ պէտք էր ապրելու համար:

Ամէն օր ինծի այցելելու կուգար: Ուզեցի հասկնալ թէ ո՞վ է ինք, որ այս բարիքը ինծի կ'ընէ: Պատասխանեց.

— Ես Պոլսեցի եմ. անունս Ահմէտ էֆ. եւ տեղւոյս զինուորական «Թապուր քեաթիպի» եմ. խիղճս չատ համար տանջեց զիս քու վիճակդ հետեւաբար, կը ջանամ մարդկայնօրէն քու կեանքդ փրկել:

Մօտ մէկ ամիս յետոյ բաւական դադած էի ինքզինքս:

Օր մը կէս օր առեն քովս եկաւ, ձեռքը հեռագիր մը՝ գերմաներէն, վրան կը նայի ու բան չի հասկնար. կը նեղուի: Ըսի.— Ահմէտ էֆ. այսօր նեղուած կը տեսնեմ ձեզ, ի՞նչ է պատահեր:

— Ոչինչ, ըսաւ, այս հեռագիրը առեր եմ, չեմ գիտեր ի՞նչ կ'ըսէ:

— Կրնա՞մ նայիլ հեռագիրը, թերեւս օգտակար դառնամ ձեզի:

Խնդալով ըսաւ.— Ուրախ կ'ըլլամ, եւ հեռագիրը երկարեց ինծի: Առի հեռագիրը, մատիտ մը եւ կտոր մը թուղթ եւ թուրքերէնի վերածելով իրեն տուի:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

իր բոյնին մէջ, կը մնար աշխատիլ երկրորդական պատրաստութիւններու համար: Վիթխարի Թնդանօթին համար, զանազան կէտերու վրայ կը չուրջ, զանազան կէտերու վրայ կը գտնուէին ծանր թնդանօթներ, որոնք եւս պիտի կրակեն միաժամանակ, անշուշտ շփոթութիւն պատճառելու համար թշնամիին: Կազմ եւ պատրաստ, թնդանօթին շուրջ պիտի հսկէին օդանաւերու 10 տորմիղ, յարձակելու համար՝ երբ Ֆրանսական օդանաւերը գան քանդել Եժտէհար Թնդանօթը: Փարիզի մէջ եւս, գերմանացի մը հրահանգ կը ստանայ հեռախօսով լուր տալու Ֆրանսայի գաւառական մէկ անկիւնը ծանօթ հասցէի մը թէ Փարիզի մէջ ուր կ'իյնան գերմանական ռումբերը: Զուիցերիայէն ժամուոր պաշտօնով մէկը պիտի երթար տեղեկութիւնները առնել Ֆրանսական գաւառէն, ծանօթ հասցէէն:

Եժտէհար Թնդանօթը կը կշռէր 750,000 քիլօ, իսկ արձակած մէկ ռումբը 100 քիլօ: Մէկ ռումբ արձակելու համար, պիտի գործածուէր 150 քիլօ վառօդ: Ռումբը պիտի ճամբորդէր 3 վայրկեան եւ 3,5 երկվայրկեան: Թնդանօթին փողը 34 մեթր երկարութիւն ունէր եւ 1 մեթր տրամագիծ:

Թնդանօթաձգութեան կը հրամայէր հարիւրապետ Վէրնէր Քիւրթ, որ «կրակ»ի հրամանը պիտի ստանար հեռախօսով մը:

23 մարտ 1918ին, սպայակոյտին կողմէ հեռախօսով կը հասնի հրամանը:

— Կրակ...

Հեռախօսի ցանց մը կրակի հրամանը իրարու փոխանցելով կը հասնէր թնդանօթին գետեղման վայրը: Ժամը եօթնէն 7 վայրկեան անց: Ահեղ որոտում մը: Ռումբը կը ճեղքէ մթնոլորտը: Երկվայրկեանի մէջ կը ճամբորդէ 2 քիլոմեթր: Գերման սպաները կ'երեւակայեն արդէն խուճապը որ պիտի ստեղծուի Փարիզի մէջ: Ժամը եօթը 12 վայրկեան անց: Փրոֆ. Ռոզէնպէրկ էր, որ կը վարէր թնդանօթին նշանաձգութիւնը, կը յայտարարէ յուզուած ձայնով.— Այս պահուս ռումբը կը պայթի Փարիզի վրան վրայ:

Եւ սակայն դժոխային կացութեան մը կը մատնուէին իրենք եւս, թնդանօթաձիգները: Ֆրանսական օդանաւերը հրահանգ ստացած են քանդել Եժտէհար Թնդանօթը:

Ու փոխադարձ կռիւ մը: Ֆրանսական օդանաւերը կատաղութեամբ կը յարձակին Եժտէհար Թնդանօթին ծածկուած գիրքին վրայ, միւս կողմէ Եժտէհար Թնդանօթը կ'որոտայ անընդհատ, սարսափ սփռելով Փարիզի մէջ:

Եթէ սաղին, Փարիզի մէջ մեծ է սարսափը, նոյնքան դժոխային կեանք է ստեղծուած գերմանացի թնդանօթաձիգներու գիրքերուն մէջ: Ֆրանսացի օդանաւորդները կը յաջողին սպաննել բազմաթիւ թնդանօթաձիգներ, բայց անվնաս կը մնայ հսկայ թնդանօթը:

Գերմանական ճակատի ընդհ. յարձակման շնորհիւ, ժամանակ մը վերջ Գերմանացիները թնդանօթը կը բերեն աւելի մօտիկ,— 80 քիլոմեթր Փարիզէն հեռու:

18 յուլիսին, սակայն, կը սկսի Ֆրանսական ճակատի ընդհ. յարձակումը: Գերմանական Եժտէհար Թնդանօթին նահանջի ճամբան վտանգի մէջ է: Ջետեղելու համար 15 օր պէտք եղած էր, քակելու եւ ետ փոխադրելու համար 24 ժամ միայն ունէին: Գիշերով կը հասցնեն Ֆէր – ան Թարտընուայի կայարանը, որուն վրայ ռումբ կը տեղան Ֆրանսացի օդանաւորդները: Գերմանացիները կը յաջողին փախցնել եւ զետեղել Պօմոնի մէջ: 9 Օգոստոսին, կէսօրէն վերջ ժամը 2ին թնդանօթը կը սկսի գործել նորէն:

320 ռումբ նետած էր ընդամէնը, 180ը կ'իյնայ Փարիզի մէջ, 140ը արուարձաններուն մէջ:

Ջինադադար է: Գերմանացիները կը յաջողին անյայտացնել Եժտէհար Թնդանօթը:

Ահա այս թնդանօթին քաջագործութեան պատմութիւնն է, որ կ'ոգեւորէ գերման սպաները, որպէսզի երիտասարդները իմանան թէ ի՛նչ հրաշքներ գործած են իրենց երէցները, պատերազմական արուեստի մէջ, վիրաւորուած եւ զինուորական չքանչան ստացած ընդհ. պատերազմի ընթացքին: Միւսը Ֆրանսացի, որ ոչ միայն զինուոր չէ գացած, այլեւ իրբեւ համայնավար՝ հայրենիք ալ չի ճանչնար,— Ֆրանսա իրեն համար գոյութիւն չունի:

Գործատէրը կ'ըսէ.

— Ձեզմէ մէկը պէտք է ճամբեմ, բայց չեմ գիտեր ո՞րը ճամբեմ...

— Ի՞նչ, կը բացագանչէ «ընկերը», ես Ֆրանսացի եմ, ի՞նչպէս կարելի է զիս ճամբել...

— Ա՛յ, ես քեզ անհայրենիք կը կարծէի, միջազգայնական...

— Այո, միջազգայնական եմ, բայց ոչ երբեք անօթի մնալու գնով...

Թերեւս փոքրիկ գործատէրը սխալեցաւ ճամբել «օտարականը», եւ ոչ թէ կուշտ ու կուռ փորով բայց պարապ երազներով միջազգայնական «Ֆրանսացին»:

Այո, աշխատանքը տանք նախ Ֆրանսացիներուն, համաձայն ենք: Սակայն, ուշադրութի՛ւն, այդ արդար պահանջը կը շօշափէ այնպիսի հարցեր, որոնք փափուկ են, ցաւագին, նոյնիսկ եղերական»:

«ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴՈ՛ՒՐՍ...»

— օ —

Քլէման Վօթէլ, «Ժուրնալ»ի իր առօրական բաժնին մէջ, տոմսի մը նիւթ ըրած էր վերջերս օտար աշխատաւորներու դէմ բացուած պայքարը: Ու կը գրէր.—

«Դո՛ւրս օտարականները: Աշխատանքը,— որ այնքան արհամարհուած էր առենօք, բայց պահանջ մը դարձած հիմա,— աշխատանքը պէտք է տալ միայն Ֆրանսացիներուն: Շատ լաւ, սակայն հարցը այնքան ալ պարզ չէ:

Օտարական ալ կայ, օտարական ալ:

Պէտք է տարբերութիւն մը դնել: Այսպէս երեք կարգի օտարականներ կան.—

1.— Դաշնակիցները, (այն օտարականները, որոնք կուգան երկրէ մը, որ դաշնակից էր մեզի պատերազմի ընթացքին):

2.— Չէզոքները, (անոնք որ կուգան երկրէ մը, որ պատերազմի ընթացքին առաւել կամ նուազ չափով բարեացակամ էր հանդէպ մեզի):

3.— Թշնամիները, (անոնք որ կուգան երկրէ մը, որ թշնամի էր մեզի երէկ, ինչպէս այսօր):

Տարրական արդարութիւնն իսկ կը թելադրէ որ ներկայ պահուն զանց չառնուի այս դասակարգումը:

Օրինակ, կարելի՞ է հանդուրժել որ գործատէր մը ճամբէ իր պելժ բանուորը, որ կռուած է մեր կողքին, պատերազմի ժամանակ, եւ պահէ գերման բանուորը, պարզ այն պատճառով որ Հրեայ է, իբր թէ փախստական:

Անհրաժեշտ է դեռ մանրամասնել մեր դասակարգումը,— օտարականներ կան, որ Ֆրանսայի մէջ հաստատուած են տարիներէ ի վեր, ամուսնացած են Ֆրանսուհիներու հետ, զաւակ ունեցած են: Վերջապէս կան օտարականներ, որոնք Ֆրանսական կրթութիւն ստացած են, միայն ու միայն ֆրանսերէն կը խօսին: Զանոնք կրնար բոլորը մէկ տոպրակի մէջ դնել:

Ստիպուած ենք նկատի ունենալ օտարականներու «որակը»:

Վերջերս գործատէր մը ինծի կը բացատրէր թէ «բացառիկ» կացութեան մը մէջ գտնուած է, երբ տագնապին առթիւ ստիպուեր է ճամբել մէկն ու միւսը իր երկու բանուորներէն: Մէկը Լիւքսէմպուրկցի, կամաւոր գրուած է Ֆրանսական բանակին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Լէնինկրատի Էրմիտաժ Թանգարանին կողմէ հնագիտական արշաւախումբ մը, Պիոտրովսկիի ղեկավարութեան տակ, վերջերս պեղումներ եւ քննութիւններ կը կատարէ Սեւանի լճին ափը, Քոլագրանի ամրոցին աւերակներուն մէջ: Հրուանդանի այդ ամրոցին վրայ, որ ցցուած է լճին մէջ, փորագրուած է Խալդերու Թագաւոր Ռուսաս Ա.ի արձանագրութիւնը, որ կը մնայ 8րդ դարէն (Քրիստոսէ առաջ):

Այս պեղումներուն մասնակցած են Հայաստանի պետական Թանգարանի եւ Քաղաքակրթութեան պատմութեան կաճառին ներկայացուցիչներն ալ:

Արշաւախումբը կ'աշխատի պարզել այդ ամրոցին նկարագիրը եւ նախապատրաստական կարգադրութիւններ կ'ընէ գալ տարի աւելի ընդարձակ պեղումներ կատարելու համար ամրոցին մէջ: Այդ նպատակով լուսանկարած են պեղման վայրերը:

Արշաւախումբին պեղումներուն շնորհիւ բացուած է հրապարակ մը ամրոցին պարիսպներուն ներսը: Անկից զատ բացուած է ամրոցին երկրորդ (ներքին) պարիսպին մէկ մասը եւ այդ պարիսպին կցուած շէնքը:

Առ այժմ երեւան հանուած են երեք սենեակներ: Երկու սենեակներուն մէջ մէկական օջախ կայ: Մէկը զօտեւորուած է կաւաշէն ցած պարիսպով: Գտնուած են քանի մը երկաթէ եւ պղնձէ առարկաներ, մեծ քանակութեամբ քարէ քերիչներ եւ կրակարան, ոսկրեայ գործիքներ եւ կաւէ անօթներ: Այս գիւտերը համանման են Հայաստանի զանազան վայրերու գերեզմաններուն մէջ գտնուած առարկաներուն:

Պեղումները պարզեցին, որ ամրոցին պարիսպը եւ շէնքը կառուցուած են աւելի հին բնակութիւններու ժամանակ: Այդ բնակութեան լուսաբանութիւնը պիտի կատարուի գալ տարի:

Գրքի պալատ

Խորհ. Հայաստան ամիսը անգամ մը կը խօսի գրքի պալատին մասին, որ պիտի շինուի: Իր վերջին թիւով կը գրէ թէ նոյեմբեր 3ին Գրողներու Տանը մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, գրքի պալատին կառուցման եւ ոճաւորման մասին: Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին քաղաքին գրեթէ բոլոր ճարտարապետները, քանդակագործները, նըկարիչները, հրատարակչական կազմակերպութեան ներկայացուցիչները եւ կարգ մը գրողներ:

Գրքի պալատին կառուցման եւ անոր արժէքին մասին Զօհրաբեան զեկոյց մը տուաւ, յետոյ խօսեցաւ Երեւան հրաւիրուած Ազրբէջանի եւ Վրաստանի գրքի պալատները շինող ճարտարապետ Պէն:

Գրքի պալատը պիտի կառուցուի Երեւանի մէջ, Աբովեան, Ալլահվերտեան, Տէրեան եւ Զօհրաբեան փողոցներուն միջեւ ինկած տարածութեան վրայ: Կառավարութիւնը 7.5 միլիոն ռուբլի յատկացուցած է շինութեան: Գրքի պալատին մէջ պիտի կեդրոնացուին տպագրական բոլոր գործերը, գրողներու տունը, եւն.: Պիտի ունենայ տպարան, ժողովասրահ, ընթերցարան:

Պէնի զեկոյցէն վերջ խօսեցան Մազմանեան, Քանթարեան, Բայեւ, Քաջազնունի, Ա. Սարգսեան, Նորենց, Ն. Զարեան, Գ. Լեւոնեան եւ ուրիշներ: Խօսողները մասնաւորապէս նկատի առին պալատին ոճաւորման հարցերը: Պաշտպանեցին «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային ոճը», որ միաժամանակ համապատասխանէ դարաշրջանի նկարագրին:

Վ. Պիրադեան

Ինչպէս գրեցինք, Երեւանի Օփերային գլխաւոր բեմավար եւ երաժշտական բաժնի վարիչ նշանակուած է Պիրադեան:

Պիրադեան իր երաժշտական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիզի մէջ: 1914ին կ'աւարտէ տեսաբանութեան, երգահանութեան եւ երգի դասարանները, յետոյ կը մտնէ Թիֆլիզի օփերան իբրեւ երգիչ:

1918—1922ին կ'աշխատի Բագուի Օփերային մէջ իբրեւ բեմավար: Այդ շրջանին է գլխաւորաբար որ ցոյց կուտայ բեմավարի իր ընդունակութիւնները: 1922ին կը հրաւիրուի Տաշքէնդ, ուր կ'աշխատի մինչեւ 1925, յետոյ մէկ տարի Կազանի մէջ: 1925ին կ'ընդունուի Մոսկուայի նորաբաց Ակվարիում օփերան:

1928ին կը փակուի այս օփերան: Պիրադեան կը հրաւիրուի Տաշքէնդ, ապա դարձեալ Բագու: 1930ին կ'աշխատի Սվերդլովի օփերա – թատրոնին մէջ, ծանօթ բեմադրիչ Լոսսկիի հետ: Այդտեղ կը բեմադրէ Այտա, Պոռիս Կոտունով, Տէճապրիստները օփերաները, որոնք մեծ յաջողութիւն կը գտնեն:

Օփերայի այս ներկայացումներէն զատ, Պիրադեան կը վարէ նաեւ սէնֆոնիք համերգներ: Նման համերգներ կուտայ Մոսկուայի, Բագուի, Սվերդլովսկիի, Կիսլովոդսկիի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Այս տարուընէ սկսեալ պիտի գործէ Երեւանի օփերային մէջ: Իր առաջին բեմադրութիւնն եղաւ Քարմէնը: Ինք պիտի բեմադրէ նաեւ Թագաւորին հարսնցուն օփերան:

ՆԿԱՐԻՉ Ս. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Բեղնաւոր արուեստագէտ մը:

Վաստակաւոր նկարիչ Ստեփան Աղաջանեան ծնած է 1864ին, Շուշի: 1882ին կը հեռանայ Շուշիէն, ու կ'ապրի Բագու, յետոյ Պուխարայի մէջ: Ժամանակ մը վերջ կ'երեւի Մարսիլիոյ մէջ: Հոս կը հետեւի նկարչութեան: Կ'աշակերտի դիմանկարիչ փրոֆ. Միսարի: Նիւթական ծանր պայմաններու մէջ ժամանակ մը տառապելէ վերջ, Մարսէյլէն կ'անցնի Փարիզ, կը մտնէ Ակադեմի Ժուլիան: Այստեղ իր ուսուցիչներն էին Ժան – Փօլ Լօրանս, Ժան Ժոզէֆ Պէնժամէն Կոստան:

Աւարտելէ վերջ ակադեմիան, կը վերադառնայ ծննդավայր, հակառակ Ժան Փօլ Լօրանսի խորհուրդներուն, որ կ'ուզէր իր քով պահել:

Շուշիի մէջ ապրուստ հոգը, ընկերային յետամնաց վիճակը կը յուսալքեն շուտով զինք, կ'ուզէ վերադառնալ Փարիզ: Ճամբու ծախք կը խնդրէ քանի մը հարուստներէ, կը մերժուի: Կ'անցնի Բագու, սեւ աշխատանքներ կը կատարէ: 1903ին կ'անցնի Ռոստով, ուր ուսուցիչ կը նշանակուի նկարչութեան: Շուտով ուշադրութիւն կը գրաւէ եւ մինչեւ 1914 ուսուցիչ կը մնայ ռուս պետական գեղարուեստական դպրոցին մէջ: 1922ին կը հաստատուի Երեւան: Վերջին 12 տարիներու ընթացքին Աղաջանեան պատրաստած է կարեւոր գործեր: Ունի արժէքաւոր դիմանկարներ:

Իր գործերէն յիշենք Գարուն, Աշուն, Զմեռ, Նկարչի բակը, Մեր տան այգին, Երեւանի մէանիտը, Արարատը, հին Երեւանէն տեսարաններ, Պիոնէրուհին: Այժմ կ'աշխատի մեծ գործի մը վրայ, Համալսարանական նոր թաղամասը Երեւանում:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԷՔՍԻ ՄԷՋ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ, 20 նոյ. (Ցառաջ).— Մեր գաղութի մասին յաճախ գրուած է «Ցառաջ»ի մէջ: Մենք պիտի ջանանք պարզ եւ փաստացի տուեալներով պատկերացնել տնտեսական տագնապին ծալքերը, որոնք տակաւ առ տակաւ կ'օղակեն նաեւ հայ բանուոր դասակարգը: Ամէն բանէ առաջ ըսենք որ մեր գաղութին հայութիւնը ցրուած վիճակ մը կը ներկայացնէ, մանաւանդ ներկայիս: Հաւաքական կամ չկայ ազգային միչակութային ասպարէզի մէջ: Ամէն մարդ գլուխը առած կը քալէ, բայց դէպի ո՞ւր,— ինքն ալ չի գիտեր: «Միութիւնը զօրութիւն է» կ'ըսէ իմաստուն առածը, բայց մենք շատ շատ հեռու ենք համերաշխութենէ: Ցառաջդիմասէր մշակութային միութիւն մը կար երկու տարի առաջ, ան ալ քայքայուեցաւ եւ այս գաղութն ալ անկերպարան վիճակի մը մատնուեցաւ: Այս կացութիւնը խակապէս ցաւալի է մեզի համար: Հիմա որ ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք հաւաքական ճիգերու եւ գործունէութեան, անհրաժեշտ է որ Էքսի հայ գաղութն ալ գործի մէջ մէկ սիրտ ու մէկ հոգի իր ազգային կրթական եւ տնտեսական իրաւունքներու պաշտպանէ:

Ինչո՞ւ համար Էքսը չունենար իր Թաղական խորհուրդը, ազգային միութիւնը, յանուն նոր սերունդի փրկութեան:

Գործի տագնապը հոս ալ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է հայ բանուորի գլխուն: Նոյ. 17էն սկսեալ հոս ալ սկսան հայ, ռուս եւ յոյն բանուորներու նպաստը դադրեցնել: Հիմա խեղճ բանուորները մատնուած են ծանր կացութեան մը: Չեն գիտեր թէ ինչ պիտի ընեն: Ո՞ւր եւ որո՞ւ դիմել, կտոր մը սեւ հաց ճարելու համար: Մանաւանդ որ ամէն մէկը ունի նուազագոյն 2—3 երեխայ: Եւ յետոյ եկածը ձմեռ է: Իր հայրենիքը չէ որ մէկուն քով միչակութիւն ընէ, գէթ փորը կշտացնելու համար: Եւրոպայի այս լքրծուն պողոտաներուն վրայ, անհրաժեշտ է տարին 12 ամիս աշխատիլ, որովհետեւ ամէն օր պայուսակը ձեռքը առած չուկայ պիտի երթաս, բան մը գնելու համար: Երբ գործ չունիս, դրամ չունիս, ի՞նչպէս պիտի ընես, մանաւանդ որ ապառիկ ալ չեն տար, երբ գիտեն որ անգործ ես եւ չորս – հինգ զաւակներու տէր:

Այս պարագան ալ կ'ապացուցանէ թէ գաղութը պէտք ունի իրաւասու մարմնի մը, որ կարենայ դիմումներ կատարել առ որ անկ է:

Արթնցէք, հայրենակիցներ, ժամանակը ամէն բան ընել կուտայ: Լաւ է ուշ քան երբեք:

Թղթակից

ՆԱԽԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ

Հակառակ տնտեսական տագնապին, Դեկտ.ի սկիզբները լոյս պիտի տեսնէ մեր շարքին 9րդ հատորը՝ Երուանդ Օտեանի «ԸՆԿԵՐ ՓԱՆՋՈՒՆԻ»ն, որ պիտի պարունակէ մեծ երգիծաբանին ընտրուած էջերէն Առաքելութիւն մը ի Տաղվար, Նամակներ՝ Ընկեր Փանջունիէն, Պախպաննողականը եւ ուրիշ գրուածքներ:

Այս առթիւ կը ցաւինք յայտնելու սակայն, թէ կարգ մը դրավաճառներ եւ անհատ վաճառողներ, հակառակ մեր բոլոր դիմումներուն, չեն բարեհաճած փակել իրենց հաշիւները: Այս կացութեան առջեւ, կը փութանք պաշտօնապէս յայտարարել, որ 1935 յունուար 31էն յետոյ, հրատարակութեան պիտի տանք, թերթերու միջոցաւ եւ մեր գիրքերու կողքին վրայ, առանց բացառութեան, անունները բոլոր անոնց որ որ եւ է առկախ հաշիւ ունին Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն հետ, իր կազմութենէն ի վեր:

(Կնիք)

Ց. Գ.— Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Պարսկաստանի եւ Պալքաններու հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Նկարահանդէս

Նկարիչ Ալխազեան պատկերահանդէս մը կազմակերպած է Շանթ գրատան մէջ, 30, Rue Drouot, ուր ցուցադրուած են շուրջ երեսուն մեծ ու փոքր նկարներ: Այս նկարները կը ներկայացնեն հարաւային եւ սպանիական տեսարաններ:

Կ'արժէ որ ամէն գեղարուեստասէր անգամ մը այցելէ այս ցուցահանդէսը, ուր պիտի գտնէ արուեստագէտին ամէնէն աշխատուած կտաւները, աբեւով ու լոյսով թրծուած, կենդանի եւ զուարթ գոյներու պէսպիսութեամբ: Ցուցահանդէսը բացուած է 15 նոյեմբերին, պիտի տեւէ մինչեւ դեկտ. 15:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (35)

Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ա Ր Ծ Ի Ւ Ը

Թարգմ. Ա. ՃԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Հ. Ա. դարձեալ սպասաւորին դառնալով.

— Ճաշէն վերջ, երկրորդ անգամ դուրս ելլելու առեն իր շարժումները ի՞նչպէս էին:

— Շատ բնական, պարոն:

— Բնաւ չըսա՞ւ որ թերեւս դրօսանքի պտոյտի մը ելլէ, հարցուց Ճէք Փիրսըն:

— Բնականաբար ո՛չ, պարոն: Եթէ այդպէս բան մը ըսած ըլլար, անշուշտ պիտի հարցնէի թէ արդեօք հագուստ կ'ուզէ՞:

— Ը, ը... հը՛մ... ճիշդ է:

— Այնպէս որ քանի մը օր բացակայելու լուրը առնելով զարմացաք:

— Շատ, պարոն. որովհետեւ Սըր Ճօն պայմանադրութիւններ ունի: Եւ գիտեմ որ անիկա իր խօսքը չի դրժեր, մեծ նեղութեան մատնուած եմ հեռաձայնով իր բացակայութեան պատճառները բացատրել ջանալու համար:

Ճէք Փիրսըն դարձաւ իր գլխաւորին նայեցաւ, ըսել ուզելով որ՝ «կարգը ձերն է պարոն»:

— Թերեւս ամէնքս ալ զուր տեղը կը մտահոգուինք, ըսաւ Հ. Ա. Տէյվիս, ուզելով գիտնալ թէ իր այս խօսքերը ինչ ազդեցութիւն պիտի գործէին սպասաւորին վրայ:

— Ա... ա... այո պարոն... կարելի է, ըսաւ Էտըմս վարանումով:

Հ. Ա. աչքերը ծառային դէմքին յառեց: Վստահ էր որ անոր մտքին մէջ բան մը կար զոր տակաւին չէր յայտնած:

— Էտըմս տիրոջդ բացակայութենէն զատ ուրիշ ի՞նչ բան կայ որ քեզ կը մտահոգէ, հարցուց:

Էտըմս ջանաց ինքզինքին տիրական ձեւ մը տալ.

— Զիս կը մտահոգէ՞, պարոն: Չեմ հասկնար, պատասխանեց:

— Կը հասկնաս, կը հասկնաս, ըսաւ Հ. Ա. ժպտելով. մենք պարզապէս տիրոջդ շահուն համար հոս եկած ենք, Էտըմս, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ ծուղակի մը մէջ ինկած է:

— Տէր Աստուա՛ծ, մի ըսէք ատիկա պարոն, գոչեց Էտըմս, այնպիսի սարսափահար ձայնով մը որ Հ. Ա. անմիջապէս միջամտեց.

— Ըսէք տեսնեմ, Էտըմս ի՞նչ կայ, մտքիդ մէջ բան մը ունիս, ըսէ:

Էտըմս տատամսեցաւ. այնքան անհանգիստ կը թուէր որ Հ. Ա. աւելցուց.

— Քեզի խօսք կուտամ Էտըմս, թէ ինչ որ ըսես իմ և ոստիկան քննիչՓիրսընին կողմէ բացարձակապէս գաղտնի պիտի մնայ:

— Լաւ, պարոն, բան մը կայ որ զիս շատ մտահոգ կ'ընէ:

Բայց Տէր Աստուած, չեմ գիտեր ինչպէս ըսեմ:

Հ. Ա. կը տեսնէր յուզումէ սպասաւորի դէմքին վրայ, վերջապէս շահեկան բան մը պիտի իմանար:

— Ըսէ Էտըմս, աւելի լաւ է որ ըսես ինծի... Ցիչէ թէ երկուքս ալ Սըր Ճօնին բարօրութեան մասին կը մտածենք:

— Այս երկու օրուան ընթացքին կը մտածեմ ու կը մտածեմ եւ չեմ կրնար հաւատալ որ Սըր Ճօն անոնց հետ կրնայ բան մը ունեցած ըլլալ:

Հ.Ա. բան մը չէր հասկնար:

— Ի՞նչ բանի հետ բան մը ունեցած ըլլալ, հարցուց Հ. Ա.:

— Սպիտակ... Արծիւի... մար... մարդասպանութեանց մէջ, թոթովեց:

— Ի՞նչ, գոչեցին օդնական ոստիկանապետը եւ Փիրսըն միաժամանակ:

— Էտըմս յիմարացա՞ր, աւելցուց Հ. Ա.

— Երանի՛ թէ այդպէս ըլլայի, պարոն, պատասխանեց ծառան. ինծի ըսիք որ պատմեմ, ահաւասիկ ես ալ կը պատմեմ, վասնզի գաղտնիքին ծանրութիւնը այլ եւս առանձին չեմ կրնար կրել: Սըր Ճօնէն լուր առնելէս վերջ իր ննջասենեակը յարդարելու գացի. այդ նաւաղին հետ դուրս ելած գիշերը հագած զգեստները աթոռին վրայ դրուած էին. մէկ կողմ դնելու համար զանոնք ծալած միջոցի՝ իր գրպաններուն մէկուն մէջէն բան մը ինկաւ:

— Ըսէ տեսնենք մարդ Աստուծոյ, ի՞նչ ինկաւ, գոչեց Հ. Ա., որովհետեւ Էտըմս այդտեղ կանգ առաւ:

— Ասիկա, պարոն: Էտըմս բաճկոնին գրպանէն առարկայ մը դուրս հանեց որը տեսնելուն օդնական ոստիկանապետ եւ իր ստորադաս պաշտօնեան զարմանքի բացագանչութիւն մը ունեցան:

Սպասաւորին ցոյց տուած առարկան արծաթեայ փոքրիկ Սպիտակ Արծիւ մըն էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Օգնական – ոստիկանապետն ու քննիչ - ոստիկանը ծառային ցոյց տըւած առարկային վրայ քանի մը վայրկեան իրենց զարմանքը չկրցին զսպել:

— Բացարձակ վստա՞հ ես որ Սըր Ճօնի գրպաններէն ինկաւ ատիկա. թերեւս երկար ատենէ ի վեր տախտակամածին վրա՞յ էր, եւ ուշադրութիւն ըրած չէիր անոր, ըսաւ Հ. Ա. յուսալով որ Էտըմսը սխալած կրնար ըլլալ:

— Վստահ եմ որ տիրոջս գրպանէն ինկաւ, պարոն, բաճկոնը ծալլած միջոցիս տեսայ որ գրպաններէն մէկէն տախտակամածին վրայ ինկաւ:

Այդ յայտնութիւնը այլ եւս կասկած չէր վերցներ: Բայց Սըր Ճօն Տէվիսըն բաճկոնի գրպանին մէջ Սպիտակ Արծիւը ի՞նչ գործ ունէր: Հ. Ա. անցեալը սկսաւ քրքրել իր մտքով, եւ յիշեց որ վիրաբոյժը այդ մարդասպանութեամբ երեւութապէս շատ էր հետաքրքրուած. ի՞նչ կը նշանակէր ատիկա: Հ.Ա. իր անձէն թերեւս կասկածէր բայց ոչ իր բարեկամէն: Եւ սակայն այդ Արծիւին հետ ի՞նչ գործ ունէր: Ուրիշ կէտ մը, ո՞ւրկից գտած էր ատիկա: Նորէն յիշեց իր բարեկամին հետ ունեցած վերջին տեսակցութիւնը. խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը ի՞նչ էր. դժուար էր յիշել քանի որ յիշելու մասնաւոր ճիգ մը չէր ըրած. երկու կէտ միայն նըկատեց,— առաջին՝ որ մարդասպանին երիտասարդ մէկը ըլլալու հաւանականութիւնը զինքը հանդստացուցած էր. եւ երկրորդը այն արտակարգ անձկութիւնը զոր ունեցած էր Հ. Ա.ին Սպիտակ Արծիւը տեսած միջոցին: Պարզ էր ուրեմն որ այդ առտն Սըր Ճօնն ալ ունէր անկէց. մտքովը ուզած էր երկուքը բաղդատել, վստահ ըլլալու համար թէ ոստիկանութեան ունեցածը իր գրպանին մէջ եղածին կը համապատասխանէ՞ր:

(Շար.)

բուն զեկոյցը տեղի տուած էր այս լուրերուն, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— « Ես երբեք չըսի թէ զինուորական համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ես երբեք չյայտարարեցի թէ ֆրանքօ-ռուս զինակցութիւն մը կամ զինուորական դաշնագիր մը կնքուած է »:

5000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ Ի ՆՊԱՍՏ
օտար գործաւորի բանուորներու

Մարսէյլէն կը հեռագրեն «Իւմանիթէ»ի (24 Նոյ.). — Իրր 5000 բանուորներ իրենց համերաշխութիւնը յայտնեցին գաղթական բանուորներու: Ջանազան պատրուակներ յառաջ քշելով, Պուշ-տիւ-Ռոնի նահանգապետութիւնը Նոյ. 16էն սկսեալ նպաստ կը զրկէր բոլոր հայ, յոյն, Թուրք եւ ռուս գործաւորներըը: Իրր 2500 աշխատաւորներ կը տուժեն այս անարդար տնօրինութենէն: Գործաւորներու կոմիտէն քանի մը անգամ պատուիրակութիւններ ղրկեց, ընկերակցութեամբ համայնավար եւ ընկերվարական երեսփոխաններու, բայց բոլորն ալ ճամբուեցան: Ասոր վրայ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ այս իրիկուն, Սալ Ֆէրրէրի մէջ, որ լեփ-լեցուն էր. մօտ հինգ հազար բանուորներ իրար կը ճզմէին: Քանի մը հարիւր ընկերներ չկրցան տեղ գտնել: Ֆրանսացի բանուորները, գործ ունեցող թէ անգործ, այսպէս կուգային իրենց համակրանքը յայտնելու գաղթական ընկերներուն: Գործաւորներու կոմիտէին, դաշնակցային (ընկերվարական) եւ Իւնիթէր (համայնավար) սէնտիքաներուն բանախօսները, ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ ճառեցին կառավարութեան խաղերը: Պատուիրակութիւն մը կազմուեցաւ որ աւելի լաւ ընդունելութիւն գտաւ նահանգապետութեան մէջ քան նախորդները: Խոստումներ եղան: Պատասխան մը պիտի տրուի երեքշաբթի օր: Կը հաստատուի թէ նահանգային ընդհ. ժողովին կարծիքը չեն հարցուցած: Ամէն պարագայի մէջ, նահանգապետութիւնը այժմ հասկցաւ խնդիրը: Եթէ կը յուսար իրար ձգել Ֆրանսացի եւ օտար բանուորները, պէտք է չակէ իր սխալը: Գործաւորները պիտի հսկեն որպէսզի գործադրուին այն որոշումները որ տրուեցան այս իրիկուն:

⁂ Լը Ֆորէսթի մէջ (Փա-տը-Քալէ) հօթը լեհ բանուորներ հրաման ստացան Ֆրանսայէն հեռանալ երեք օրէն: (Այս այն շրջանն է ուր դէպք մը պատահեցաւ քանի մը ամիս առաջ, պատճառ դառնալով հարիւր լեհ հանքագործներու արտաքսման:

Միացեալ ճակատին նոր պահանջները

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը գումարուեցաւ շաբաթ օր, իբրեւ օրակարգ ունենալով օրուան կացութիւնը եւ միացեալ ճակատի գործունէութիւնը: Այս առթիւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական դիւանը նամակ մը ուղղելով ժողովին, կ'առաջարկէ գործունէութեան միութիւնը վերածել կազմական միացման եւ վերակազմել բանւոր դասակարգի միութիւնը որ խորտակուեցաւ 1920ին, Թուրի պառակտումին առեն:

Համայնավար կուսակցութիւնը գործունէութեան ընդարձակ ծրագիր մը ներկայացնելով, մասնաւորապէս կը դնէ հետեւեալ պահանջները.—

1.— Զինաթափ ընել եւ լուծել Փաշական կազմակերպութիւնները, որոնք քաղաքացիական պատերազմ կը սարքեն:

2.— Համեմատական ընտրութիւն բոլոր օրէնսդիր, նահանգային եւ համայնական ժողովներու համար, վերահաստատելով չորս տարուան շրջանը:

3.— Ընդարձակել 1884ի օրէնքը արհեստակցական իրաւունքի մասին (սէնտիքա), ընդգրկելով բոլոր ասպարէզները անխտիր, մասնաւորապէս պետական պաշտօնեաները:

4.— Պահել խորհրդարանին իրաւունքը վարկերու նախաձեռնութեան մասին:

5.— Լուծել երեսփ. ժողովը եւ անմիջապէս ընտրութեան ձեռնարկել, որպէսզի երկիրը կարենայ իր կարծիքը յայտնել պետական բարենորոգման համար:

6.— Բանակը մաքրել արքայական եւ Փաշական տարրերէն:

7.— Ընդհ. զինաթափութիւն համաձայն Խ. Միութեան առաջարկած ծրագրին:

8.— Հսկողութեան տակ առնել զէնքերու շինութիւնը եւ վաճառումը:

9.— Աշխատաւոր բազմութիւններու հզօր ինքնապաշտպանութիւն մը կազմակերպել:

Ընկերվարական ազգ. խորհուրդը երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, գոհունակութիւն յայտնելով համայնավարներու առաջարկին համար, յանձնարարեց վարիչ մարմնին՝ պատասխանել հաւաքական ծրագրի եւ այն բանակցութեանց մասին որ պիտի կատարուին երկու կուսակցութեանց միացման համար:

»»»··«««

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ մը հաստատուեցաւ Խ. Միութեան ազգային պաշտպանութեան գործավարութեան մօտ, փոխան ռազմայեղափոխական խորհուրդին որ ջնջուած էր քանի մը ամիս առաջ: Գործավարը ինք պիտի անուանէ անոր անդամները, ծրագիրներ պիտի ներկայացնէ եւ օրակարգ պիտի պատրաստէ, նախագահելով նիստերուն: Անդամներն են 80 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին Վորոշիլով (գործավարը) եւ շատ մը յայտնի դէմքեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց մենաշնորհի վերածել քարիւղը եւ հանքային թեթեւ իւղերը եւ դադրեցնել արտաքին պարտքերու վճարումը:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒՆ վարչական ժողովի գործերը քննութեան պիտի ենթարկուին, համաձայն « Միլլիէթ »ի տեղեկութեանց: Ոստիկանութիւնը տետրակներն ու դրամարկղը կնքելով, սկսած է քննել հաշիւները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ դադրած Հայերու նոր ցանկ մը հրատարակած են Պոլսոյ թերթերը: Ահաւասիկ անունները.— Վանցի Գրիգորի որդի Մանուկ, Տարտանէլցի Կարապետ Երլտըղեանի որդի Գէորգ, Պոլսեցի Պ. Մէհսիեանի դուստր Զարուհի, Պոլսեցի Ստեփանի որդի Մանուկ Ժամկոչեան, Զարեհ Զօփուրեան, Գրիգոր Գալայճեան, Կ. Թահմազեան, Տօքթ. Գ. Վարդանեան, Լ. Գապուքճեան, Վահան Մխաքեան, Յակոբ Պալիկեան, Շահնազ Պալիկեան, Ովաննա Սեւնպիլեան, Հերմինէ Ազգապաքեան, Խորէն Պէր-պէրեան, Օհան Կիւլաւեան, Զատիկ Զուլլուեան, Սիրանոյշ Տէտէեան, Միհրան Շահինեան:

ԹՈՒՐՔԻԱՑԻՆ Ֆրանսա կը վերադառնան բազմաթիւ Ֆրանսացիներ, գործէ զրկուած ըլլալով, ինչպէս գրած էր մեր Թղթակիցը: « Մաթէն » եւս հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կ'ողբայ վերադարձողներու թշուառութեան վրայ: Մարսէյլի Թուրք հիւպատոսը յայտարարած է թէ փոքր արհեստներու օրէնքին տրամադրութեամբ, շատ մը օտարականներ զրկուած են որոշ արհեստներէ: Ասոնց մէջ կան 227 Ֆրանսացիներ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ տեղի կ'ունենան դէպի Պայքալ եւ արեւմտեան Սիպերիա, համաձայն Մոսկուայէն քաշուած հեռագրի մը: Միեւնոյն ատեն ալիւր եւ ցորեն կը փոխադրուի բազմաթիւ կառախումբերով:

LOTERIE NATIONALEի
ԶՈՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ԱՅՍՕՐ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ
Salle Trocaderoի մէջ

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղիին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝
ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
կեդրոնատեղի փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու
EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09-95,
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐ ԵՂԷՔ
ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնակութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ դիրք, շքեղ ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹէն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:
Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝
Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong. Paris
Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**
Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի
17, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87

LOTERIE NATIONALE
ԶՈՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ
Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը: Տրամադրելի ունինք՝ սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝
1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը
Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:
Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետքը-ռամպուրսմանով (Contre Remboursement):
Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ: Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով:
A. GODOVANNIKOFF
30, Quai de Passy, Paris (16)
TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**
Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**
Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9:

Պատրաստուեցէք «ՌՈՍՏՈՄ»ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
Պիտի ներկայացուի՝ **ՌՈՒՀ ԼԻ՛ՆԻ, ՉՈՒՀ ԼԻ՛ՆԻ**

ՆԿԱՏԻ ԱՌՆՈՒԵԼԻՔ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ՝ 16 դեկտեմբեր կիրակի կէսօր, « ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ » վարժարանին ի նպաստ հանդէսը
Նախագահ.— Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ
Բանախօս.— ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Ղեկավար.— ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջութեան
խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒ

Բովանդակութիւն.— Մի՛ կլլեր, ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ, — Խնամք տարեկաններուդ, ՏՈՔԹ. ՄԱՇՈՒՐ (Հայաստանէն).— Հայ հիւանդները, ՏՈՔԹ. Ա. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ եւ ՏՈՔԹ. Ս. ԺԱՄԵՆՑ,— Երբ կօշիկներ կապը քակեմ՝ կը ցաւի հոս, ՏՈՔԹ. Յ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ,— Բժիշկին աղօթքը, ՄՈՒՍԱ ԻՊՆ ՄԱՅՄՈՒՆ,— Երախայիդ շորերը փոխեցի՞ր, ՄԵՆԾ-ՀԱՅՐԻԿ,— Մանչուս ոտքերը ծուռ են, ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Ցաջորդով՝ բաժանորդներու բժշկական հարցումներուն պատասխանի էջը եւ մէկը միւսէն կարեւոր յօդուածներ:

Տարեկան բաժնեգինը Ֆրանսա՝ 20 ֆրանք, արտասահման 25 ֆրանք:

Դիմել Dr. AIVAZIAN, 17, Rue Damesme, PARIS.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1935

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը, բովանդակութիւն՝ ազգ. քննական պատմութիւն (շարունակութիւն անցեալ տարուընէ), Բագրատունեաց հարստութենէն մինչեւ Ռուբինեանց հարստութիւն հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի: Ամփոփ նկարագրութիւն ազատագրական պատմական դէպքերու, կրօնական լրիւ տօներով, օրացոյցին ճակատը զետեղուած Դաշնակցութեան զինանշանով եւ հայկական զոյգ եռագոյնով, մէջտեղը « Հայկական Գոյամարտ» նկարը գծուած է Հ. Ալեանաքի կողմէ, քովերը Յական նկարներով, օրացոյցին թերթերուն մէջ զետեղուած են հայկական հին ու նոր յեղափոխականներու նկարները:

Գին 5 ֆրանք, փոստի ծախքով 5.50, Սուրիա եւ Պալքաններ 5, ուրիշ երկիրներ 5.50:

Դիմել Karnik Antikianի, 49, Rue Nationale, Marseille, Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51, Rue Mr. le Prince, Լիոն եւ Տէսին Վահան Հիւսեան 3, Rue Tellier, Decines, Վիէն՝ Ներսէս Խաչիկեան, Վալանս՝ Ղազար Գալուստեան, Ռոման՝ Ս. Պիլալի, Նիս՝ Ս. Շէհրէրեան, Կարտան՝ Լ. Գայաճանեան, Շարվիլօ՝ Ս. Թիւրիմեան, Փօն տ'Օպնա՝ Ա. Կարապետեան, Ալճերիա, Պլիտա՝ Պ. Արզումանեան, Թէհրան՝ Ս. Յովսէփեան, Քոնսթանցա՝ Հ. Կարապետեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Խ. Աղնաւորեան, Պէյրութ՝ Գրատուն Հ. Ապաճեան, Դամասկոս՝ Աւետիս Լօշխանեան, Հալէպ՝ Խորէն Գըրք-Քէսէլեան, Պաղտատ՝ Խորէն Անտօնեան, Պաղտատ՝ Ա. Աղանիկեան, Պաղտատ՝ Տօքթ. Գ. Կարապետեան, Ապատան՝ A. George, Աթէնք՝ Գրատուն « Նոր Օր», Քանտա՝ Ա. Սիրունեան, ինչպէս նաեւ բոլոր Դաշնակցական թերթերու խմբագրատունները:

ՕՐ. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԶՈՅԵԱՆ
Նշանուած
Շաս 17 նոյեմբեր, 1934 Վիէն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը համարեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բժշկապետ Եաղուպեանի որ հիւանդութեանս միջոցին, իր այցելութիւններով եւ հոգածու վերաբերմունքով սատարեց արագ ապաքինմանս:

ԼԷ ՄԻԼԻ (Էքս ան Փրօվանս) Թաղական խորհուրդի սարքած պարգեւաբաշխութենէն, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին, շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 65, 41, 69, 103, 79, 19, 426, 215 եւ 53: Պարգեւները ստանալու համար դիմել՝ Պ. Գրիգոր Տէրվիշեանի, La Blancherie, Les Milles (B. du Rh.)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլիերէնի հմուտ հայ օրիորդ մը կը ստանձնէ մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Երուանդ Յարութիւնեանի, 13, Rue d'Orsel, Paris (18).

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme. PARIS (13e)

ԼԱՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ
ԻՐԱՒԱԳԷՏ **ՊԷՐՆԱՐ ՎԸՀԷ**Ի
94, Rue Saint Lazare. Paris (9):
Եթէ հիմնապէս չգիտէք ֆրանսերէն լեզուն իր բոլոր նրբութիւններով, եթէ չէք հասկնար արուեստագիտական բացատրութեանց իմաստը եւ ծանօթ չէք ձեր բոլոր իրաւունքներուն, մի ձեռնարկէք դատական եւայլն գործեր, առանց ձեռնհաս անձի մը ներկայութեան: Մի խնայէք այս առթիւ ձեր ընելիք ծախքը, որովհետեւ ապագային պիտի զղջաք դառնօրէն:
Խորհրդակցութիւն մը չկարօտիր մեծ գումարի, բայց շատ անգամ կը փրկէ անձի մը կացութիւնը՝
ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԷՋ:
Գրաւոր խորհրդակցութիւն՝ փարիզի, գաւառներու եւ արտասահմանի համար: Ղրկեցէք մանդափոստով 30 ֆրանք:
Գրեցէք հակիրճ, բայց որոշ, յստակ եւ ճշգրիտ:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան **ՖԼՕՐԻԱ**
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton: 52-73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՎԶՆՈՑ (քաշ-քոլ), ՓՈՒԼ-ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ
ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis.
Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57
Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երեմը՝ անմրցելի գիներով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԸ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ — 1935 — Ե. ՏԱՐԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՃՈԽ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
Դիմել **M. et M. BARSAMIAN, 30, Rue Drouot,** PARIS **(9e)**
ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի վարչութեան, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, **17, Rue Damesme,** Paris
ԳԻՆ **20** ՖՐԱՆՔ

ORCHESTRE S. PARIKIAN
Ասկէ վերջ այլեւս հայկական բոլոր պարահանդէսները, երեկոյթները խնջոյքները, հարսանեկան եւ նշանախօսութեան ընտանեկան հաւաքոյթները պիտի անցնին կատարեալ ոգեւորութեամբ մը եւ խանդավառութեամբ, որովհետեւ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆ, ծանօթ ջութակահարը, կազմած է ԸՆՏԻՐ ՕՐՔԷՍԹՐ մը, խնամուած répertoireով, որուն մէջ կը մտնեն ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ նորութիւններն ու միեւնոյն ժամանակ ընտրուած morceaux de salonներ, եւ որ իր մէջ կը հաւաքէ Փարիզի ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մասնաւորապէս զատուած նուագածուներ:
ORCHESTRE S. PARIKIAN բոլոր շրջանակներու մէջ փնտռուած միակ երաժշտախումբն է, որովհետեւ երաժշտական ամէն առաւելութիւններն ունենալէ զատ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ կը տրամադրէ իր օրքէսթրը:
Պայմաններու համար դիմել ուղղակի իրեն՝ **S. PARIKIAN, 43, Rue Descartes, Paris (5e), Tél. Odéon 91-84:**

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 28 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2663
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ

»»» · · «««

Առաջարկեցինք փորձ մը կատարել, գլուխ գլխի տալ եւ գլուխ մը սարքել եթէ ոչ այս գաղութին, գոնէ օրուան հոգերուն համար (տնտեսական – բանուորական):

Ինչո՞ւ այս առաջարկը։ Եղածները չե՞ն բաւեր։ Եւ եթէ անոնք չեն բաւեր, ինչո՞վ աւելի արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ նոր կամ կեդրոնացեալ կազմակերպութիւն մը։

Այս հարցումները մենք մեզի կու տանք ինքնաբերաբար։ Նախ մենք ձեւակերպենք խնդիրը, որպէսզի նոր թիւրիմացութիւններ չծագին։

Ըսինք թէ անբաւական են այն դիմումներն ու ձեռնարկները որ կատարուեցան պատահաբար, պետական նոր տնօրինութեանց անմիջական տպաւորութեան տակ։

Ոչ միայն անբաւական, այլ եւ անծրագիր։

Վերջ ի վերջոյ, քանի մը ժողովներ գումարուած եւ կարծիքներ փոխանակուած են, յանգելու համար աղերսագրի մը որ կրնայ վսեմ ոճ եւ սրտառուչ արտայայտութիւններ ունենալ, բայց չի համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն։

Հակառակ եղած խոստումին, մինչեւ հիմա որ եւ է զեկոյց չհաղորդուեցաւ մամուլին, այդ խորհրդակցութեանց կամ խնդրագրի մասին։ Ցուցագրին մատուցումն ալ թերթերը լսեցին իրենց սեփական աղբիւրներէն։

Մեր մասին, որքան կրցանք ստուգել, յուշագիրը չի պարունակեր որ եւ է թուանշան, որ կարենար գաղափար մը տալ մեր կացութեան մասին եւ իբրեւ խարիսխ ծառայել առաջարկուած մեղմացումներուն։

Ոչ հայ բանուորներուն թիւը նշանակուած է այնտեղ, ոչ ալ գործազուրկներուն։

Ետոյ, չէ բացատրուած թէ՝ ի՛նչ կը ներկայացնենք մենք, իբրեւ տնտեսական ազդակ, իբրեւ շինարար բազուկ եւ եկամուտի աղբիւր։

Խնդրագրին հեղինակները անշուշտ կը յիշեն թէ՝ Ֆրանսայի ականաւոր դէմքերը ի՛նչպէս կը գնահատէին մեր արժէքը, երբ տեղի ունեցաւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին բացումը։

Անոնք մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յիշէին հայ վաճառականութեան դերը՝ ֆրանսական արտադրութեանց սպառման մէջ։ Կ՚ըսէին թէ պատերազմէն առաջ դէպի Արեւելք եղած արտածումներու երկու երրորդը (աւելի կամ պակաս) կը պարտին հայկական ձեռներէցութեան։

Այսօր աւելի քան երբեք՝ մարդիկ նոյն լեզուէն կը հասկնան։ Մանաւանդ որ, նոյն մարդիկն են մեր ճամբուն վրայ, նոյն հաճոյակատար հաւաստիքներով։

Արդ, ի՞նչ կը ներկայացնենք մենք այսօր, այս երկրին համար, պատերազմէն քան կամ արտագաղթէն 12 տարի վերջը։

Եթէ կառավարութիւնը երկրին դուռները բացաւ բացառիկ պարագաներու տակ, այդ չի նշանակեր թէ Ֆրանսայի գործատէրը մեզ գործարան հրաւիրեց մեր սեւ աչքերուն համար։

Իսկ այսօր, երբ տեղ մը նպաստէ կը զրկեն եւ ուրիշ տեղեր ճամբելու կը պատրաստուին, մեր սրտառուչ արտայայտութիւնները չեն որ պիտի համոզեն պետութիւնը կամ գործարանատէրը։

Անհրաժեշտ է ապացուցանել մեր նիւթական արժէքը։ Ուրիշ խօսքով, որոշ ծրագիր ունենալ եւ աշխատիլ։ ԱՇԽԱՏԻԼ։

Կը թուի թէ այս տեսակէտով շատ աւելի արթուն եւ գործնական շարժած են տարագիր Ռուսերը։

Եւ չմոռնանք որ անոնց խնդիրը աւելի բարդ է։ Մեզմէ չորս-հինգ անգամ աւելի բազմաթիւ են անոնք, եւ քաղաքական տեսակէտով ալ՝ աւելի մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնեն, նկատի առնելով Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան սիրալիր յարաբերութիւնները։

Ծրագրեալ աշխատանքէն անցնելով բուն գործունէութեան, անմիջապէս աչքի կը զարնէ երկրորդ կարեւոր թերին։

Անշուշտ բոլորդ ալ իմացաք,— բազմաթիւ դիմումներ կատարուած են եւ դեռ կը կատարուին բազմաթիւ անուններով։

Այս «զալմազալ»ը ձեզի չի՞ յիշեցներ զինադադարի շրջանի ցիրուցան, յաճախ իրարմէ անտեղեակ աշխատանքներն ու ձեռնարկները, դիւանէ դիւան եւ ժողովէ ժողով, յանուն հայկական դատի։

Մենք ջերմապէս կը գնահատենք ո՛ր եւ է աշխատանք որ կը կատարուի ելք մը գտնելու համար։

Ուրախ ենք, մանաւանդ, որ հին կապեր կը նորոգուին եւ նորեր կը հաստատուին։

Եւ սակայն, առաջին խրախուսանքէն յետոյ, անշուշտ մարդիկ պիտի ուզեն գիտնալ թէ ո՛րն է մեր խրատաւու իշխանութիւնը, դիմումներ ընդունելու կամ հրահանգներ հաղորդելու համար։

Ըսինք արդէն,— երեքուն օրկան մըն է միացեալ մարմինը։

Աղերսագրին մատուցումէն յետոյ, ո՞վ է որ պիտի հետապնդէ մնացեալը։

Փոխարերական բացատրութիւն մը գործածելով, ո՞վ է «Պատրիարքարանը» եւ ո՞րն է անոր գործակատարը, որպէսզի բոլոր բարի տրամադրութիւնները եւ աշխատանքները կատարուին կեդրոնական խողովակով մը եւ յարատեւօրէն։

Այս հարցումները անոր համար որ, օրակարգի հոգերը մէկ-երկու շաբթուան խնդիրներ չեն եւ կը պահանջեն կազմակերպուած օրկան մը։

Քանի մը խորհրդածութիւններ եւս, որ սերտ կապ ունին մեր առաջարկին հետ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԸ ՅԱՆՁՆԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ժընեւէն կը գրեն փարիզեան թերթի մը.— Եուկոսլավիոյ յուշագրին հրատարակութիւնը հաւանաբար տեղի չունենայ երեքշաբթի իրիկունէն կամ չորեքշաբթի առաւօտէն առաջ, մանաւանդ անոր համար որ անհրաժեշտ է անգլերէնի թարգմանել այս խոշոր վաւերագիրը։

Ինչ կը վերաբերի ահաբեկչութիւնը զսպելու համար առաջադրուած միջազգային ծրագրին, կը հաւաստեն թէ մասնագէտներ աշխատանքի լծուած են արդէն։ Ծրագրին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ, կ՚ըսեն, ծանրացնել պատիժները, դիւրացնել յանցաւորները յանձնելու գործը եւ մասնաւորապէս լրացնել արդի օրէնսդրութեանց թերիները որոնք թոյլ չեն տար միշտ յանցաւորի մը յանձնումը ստանալ, երբ ոճիր մը կը գործուի արտասահմանի մէջ։ Այս առթիւ կը խորհուի նաեւ վերջնապէս ընդունիլ պելժիական օրէնքին մէկ տրամադրութիւնը, որուն համաձայն վեհապետի մը վրայ եւ օտար երկրի մէջ կատարուած մահափորձի մը յանցաւորները ապաստանի իրաւունք չպիտի վայելեն որ եւ է պարագայի մէջ։ Այս պայմանագրին քուէարկումը զոհացում պատճառած պիտի ըլլայ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան, որ ուրիշ փոխարինութիւններ ալ կը սպասէ հունգարական կառավարութենէն, մանաւանդ յանցապարտ պաշտօնեաներու համար որոնք անթոյլատրելի դիւրութիւններ ընծայած են ահաբեկիչներուն, առանց կեդրոնի կառավարութեան գիտութեան։

Իտալիա մերժեց յանձնել երկու Խրուաթները

Իտալիոյ հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց այն լուրը թէ Թորինոյի վերաքննիչ ատեանի հարցաքննիչ բաժինը անընդունելի գտած է Ֆրանսայի պահանջը՝ Տոքթ. Փավէլիչի ու Քվաթէրնիքի յանձնման մասին։ Այս առթիւ տրուած վճիռը ըստ էութեան չի քններ խնդիրը, այսինքն չի դատեր երկու ամբաստանեալներուն վերագրուած յանցանքները, այլ կը սահմանափակուի իրաւագիտական ձեւակերպութիւններու քննութեամբ։ Այսպէս, դիտել կը տրուի թէ՝ մինչ փաշական օրէնսգրքին 13րդ յօդուածը խտրութիւն չի դներ քաղաքական եւ միւս յանցանքներուն միջեւ, 1870ի ֆրանքօ-իտալական դաշնագիրը յանցաւորները փոխադարձաբար յանձնելու տրամադրութիւն կը պարունակէ միայն քրէական յանցանքներու համար։ Նոյնիսկ արքայասպանութեան համար բացառութիւն չէ նախատեսուած դաշնագրին մէջ։

Թերթերը կը գրեն թէ Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք ազատ չպիտի արձակուին, այլ բանտը պիտի մնան, մինչեւ որ դատարանը քննէ անոնց մասին եղած ամբաստանութիւնները եւ վճռէ թէ հիմքեր կա՞ն անոնց դէմ դատ բանալու Իտալիոյ մէջ։ Այդ պարագային՝ պիտի յանձնուին այն մասնաւոր ատեանին որ կը գործադրէ պետութեան ապահովութեան տրակինեան օրէնքը։

⁂ Վիէննայի մէջ ալ բանտարկուած կը մնայ դեր-գնդապետ Փէրչէվիչ, որ ամբաստանուած է իբրեւ բուն կազմակերպիչը խրուաթական դաւադրութեանց։

⁂ Մարսէյլի մէջ նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուեցան երեք խրուաթ ամբաստանեալները, Պէնէշ, Նովաք եւ Մալնի։

Զարմանազան զրոյցներ Փարիզի խուզարկութեանց առթիւ

»»» · · «««

ԹԻԹՈՒԼԷՍՔՕ ԵՒ ԹԵՎՖԻՔ ՐՈՒՇՏԻ ԿԸ ՎԱԽՆԱՅԻ՞Ն

Երէկ մանրամասնօրէն հաղորդած էինք շաբաթ եւ կիրակի գիշեր կատարուած խուզարկութիւնները։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, մօտ հազար հոգի հարցաքննուած, բայց միայն երկու հարիւր հոգի վար գրուած են, զանազան յանցանքներով։

Այս առթիւ, զարմանազան զրոյցներ շրջան կ՚ընեն բերնէ բերան, որոնք արձանագրուած են նաեւ տեղական թերթերուն մէջ։

Այսպէս, լուրեր կան թէ խուզարկութիւնները կատարուած են Լոնտոնի Ապահովութեան Տեսչութեան (Սքոթլէնտ Եարտ) խնդրանքով։ Իբրեւ թէ 170 կասկածելիներ մատնանշուած են, Ճորճ իշխանին ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի կ՚ունենայ վաղը, աննախընթաց չքեղութեամբ եւ որուն պիտի մասնակցին բազմաթիւ ականաւոր մարդիկ, արքայ, իշխան, թագուհի, դքսուհի, նախարար, զօրավար եւայլն։

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, վախեր կը տիրէին Ռումանիոյ արտաքին նախարար Պ. Թիթուլէսքոյի եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի մասին, որոնք Փարիզ եկան առջի օր։ (Թ. Րիւշտի առաջին անգա՞մ է որ Փարիզ կու գայ ...):

Ոստիկանութիւնը կը հերքէ այս բոլոր զրոյցները, յայտարարելով թէ կատարուած հետապնդումները որ եւ է կապ չունին երկու դէպքերուն հետ եւ պարզապէս տեղական կարգադրութիւններ են։

⁂ Ոստիկանութեան պաշտօնական զեկոյցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կատարուած գործողութեանց մասին.— 9րդ թաղամասին մէջ խուզարկուեցան 16 հաստատութիւններ, հարցաքննուեցան 500 հոգի, որոնց 50ը ոստիկանատուն առաջնորդուեցան, ստուգումներ կատարելու համար։

17րդ թաղամասին մէջ պահականոց առաջնորդուեցան 22 աղջիկներ եւ երկու դատարկապորտներ։ 11րդ եւ 20րդ թաղամասերուն մէջ 100 հոգի հարցաքննուեցան, երեք աղջիկներ եւ օտարական մը ձերբակալուեցան։ Առաջին, ութերորդ եւ 14րդ թաղամասերուն մէջ 200 հոգի հարցաքննուեցան, 75 դատարկապորտներ, 10 օտարականներ եւ երկու աղջիկներ ձերբակալուեցան։ 15րդ թաղամասին մէջ 100 հոգի հարցաքննուեցան, 19 դատարկապորտներ եւ երեք օտարականներ ձերբակալուեցան։

⁂ Հետապնդումները երկուշաբթի գիշեր ալ շարունակուեցան, ժողովրդական թաղերու մէջ։ Ոստիկանութեան նոր զեկոյցին համաձայն, աւելի քան 1500 հարցաքննուած են, 140 հոգի ոստիկանատուն փոխադրուած՝ ստուգման համար։ Ձերբակալուած են 86 հոգի, 49 օտարականներ՝ անկանոն թուղթերու պատճառաւ, 23 պոռնիկներ, 11 դատարկապորտներ, երկու հոգի ալ՝ արգիլուած զէնքի համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Երբ քիչ մը զուարճանալ ուզեմ, «Բանուոր» թերթը կ՚առնեմ ու կը կարդամ։

Այս թերթը կը հրատարակուի Նիւ-Եորքի մէջ, իբրեւ «օրգան ամերիկահայ բանուորութեան»։ Ատեն մը, շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ միայն կը ելլէր, անօթի լակոտի մը նման։ Հիմա կը պոռայ — կը կանչէ ամէն օր, կուշտ բուրժուայի մը նման, (Ծախու Ապրանքներու Գործավարութեան օժանդակութեամբ օրաթերթ դարձած է այժմ)։

Ինչպէս կը գրէի, երբ քիչ մը զուարճանալ ուզեմ, կ՚առնեմ որ եւ է թիւ «օրգան ամերիկահայ բանուորութեան» եւ կը կարդամ։

Զուարճանալու բան մը կը հայթայթէ ամէն օր անպայման։

Օրինակ, օր մը այս թերթին խմբագիրը կ՚ըսէ իր ընկեր – աշխատակցին.

— Ես խմբագրապետ ըլլամ, դուն ալ խմբագիր։ Եկուր ինծմէ տեսակցութիւն մը ուզէ, ես ալ քեզի տեսակցութիւն մը տամ։ Ես ըսեմ, դուն գրէ, ես խօսիմ, դուն մտիկ ըրէ, ես պոռամ, դուն լսէ, ես նետեմ, դուն բռնէ։ Ետոյ յօդուած մը կը շինես, պատկերս ալ կ՚առնես, «քլիշէ»ն կը հանես, կը տպեմ թերթիս մէջ։

Եւ իրաւ ալ, այսպիսի տեսակցութիւններ կը գրուին ու կը տպուին այս թերթին մէջ։ Դիտել պիտի տաք ինծի թէ մե՞ղք է տեսակցութիւն խաղալը, երբ Լոյտ Ճորճը տեսակցութիւն կու տայ, «Բանուոր»ի խմբագրապետը տեսակցութիւն չի՞ կրնար տալ, ին-չո՞վ է պակաս։

Բայց, եղբա՛յր, տեսակցութիւնը որո՞ւ կուտայ,— թերթի մը խմբագրապետը եթէ ըսելիք ունի, կ՚ըսէ արդէն իր թերթին մէջ, ի՞նչպէս ուրեմն տեսակցութիւն կուտայ ... իր թերթին։

Այս թերթը խմբագիր մըն ալ ունի, որ չօրը դիրք է՝ պրոլէտ բանաստեղծ կ՚ուզէ դառնալ։ Կը փչէ՛, եւ անա՛նկ կը փչէ, որ վախնամ օր մը իր փչուկը պատռէ։ Այս տղան է, որ շունչը կը բռնէ, ըսթախոզի պէս կարմրիլ կ՚ուզէ՝ բոլշեւիկ երեւնալու համար։ Ահա այս պրոլէտ - բանաստեղծ եւ բան - ուոր խմբագիր Յակոբ Գույումճեանն է, որ կը գրէ թէ տեսակցութիւն ունեցած է պրոլէտ - խմբագրապետ խաչիկ Քէօսէեանի հետ,– բայց ի՛նչքան դժուար։ Դիւրի՞ն կը կարծէիք — մեր պրոլէտ բանաստեղծն է որ կը գրէ թէ Ստալինին մօտենալու չափ դժուար է մօտենալ խմբագրապետ Քէօսէեանի, եւ այն ալ այս երջանիկին պատկերը իր թերթին մէջ տպելու պայմանով։

Ահա ասանկ խմբագիրներ ունինք, որ ասանկ խաղեր կը խաղան։ Անշուշտ պէտք է իրենց հետ ընդունինք որ ասոնք ի ծնէ խմբագրապետ են։ Հայաստա՛ն մը կը գովեն, որ մատդ կը խածնես։ Կարծես գացեր տեսեր են։ Մեզմէ լա՛ւ կը նկարագրեն Հայաստանը։

Վերջին թիւերէն մէկուն մէջ, իբրեւ Հայաստանի բաներուն մասնագէտ, կը գրէին թէ գրողներու միութեան ժողովին մէջ նառ է խօսեր Տոքթ. Սիմոնեան։

Ի՛նչ, տոքթ. Սիմոնեա՞ն։ Ա՞ս ով է։ Հապա մենք որ կը յաւակնէինք թէ Հայաստանի թերթերուն գրածներուն մէջէն մրջիւն չենք փախցներ։ Հասկցա՛յ, սակայն։

Դրաստամատ Տէր Սիմոնեան իր անունը հիմա կը գրէ Դր. Սիմոնեան, եւ մեր Հայաստանի գործերուն մասնագէտ Բանուորի խմբագրապետը «Դր.» սկզբնատառերը կարդացեր է տոքթէօր։ Չէ՞ որ Երեւանի մէջ կը գրեն Դր. (դոկտոր)։

Խե՛ղճ Քէօսէ օղլու, քու տոքթէօր բառդ պարզապէս «փափազ օղլու» մըն է, որ Մոսկուայի ճաշակով՝ իր մականունին առջեւէն «Տէր»ը նետեր է եւ դարձեր Սիմոնեան։

ԱՐԱԶ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

«Հայրենիք»ի վերջին թիւէն (10 նոյեմբեր) կը տեղեկանանք թէ բնը բանտարկեալներու պաշտպանութեան համար կատարուած հանգանակութեան գումարը հասած է 76,856 տոլարի։ Նիւկարաֆոլսի մէջ հանգանակած են՝ 532, Ֆաուլըրի մէջ՝ (Քալիֆորնիա) 271, Օքլէնտի մէջ՝ 73 եւայլն։

Ուշագրաւ անձնասպանութիւն մը Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի մէջ անձնասպան եղաւ Սերպ հրապարակագիր մը, Մաքսիմով Փէթրովիչ, կազին կտուցը բանալով։ Կ՚ըսուի թէ մտերիմ բարեկամն էր Տոքթ. Փավէլիչի եւ սերտ կապեր ունէր խրուաթ յեղափոխականներուն եւ Ալեքսանդր թագաւորին ահաբեկիչներուն հետ եւ կը վախնար որ կը սպաննուի։

Տարբեր աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Փէթրովիչ տարօրինակ տիպար մըն էր եւ ազգական՝ Սեւ Լերան Միլօ իշխանին։ 1911էն Լոնտոն գրկուեցաւ իբրեւ կցորդ սերպիական դեսպանատան։ Մեծ պատերազմին ծառայեց Պալքաններու մէջ, իբրեւ՝ շաղկապ Անգլիացիներու եւ Սերպերու միջեւ։ Վերջերս շատ կը վախնար իր կեանքին համար։ Չորեքշաբթի օր Լոնտոնի ապահովութեան Տեսչութիւնը հրամայեց որ հեռանայ Անգլիայէն։ Այս հարուածը շատ ծանր եկաւ իրեն։ Բազմաթիւ ծանօթ մարդիկ, նոյնիսկ երեսփոխաններ երաշխաւոր եղան, բայց անօգուտ։ Դրամն ալ սպառած էր եւ չէր կրնար տեղէն շարժիլ։ Իր բարեկամներէն մէկը կը պատմէ թէ գիշերը չէր քնանար առանց իր դիւանադէտի սուրը անկողնին քով դնելու եւ երբեք պատուհանի մը առջեւ չէր նստեր, վախնալով թէ անցորդ մը գնդակ կ՚արձակէ։ Իբրեւ թէ քանի մը անգամ կասկածելի մարդիկ երեւցեր են իր բնակարանին շուրջը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ
Ա. Դ. Խորհուրդին նախագահին դէմ

Ազգերու Դաշնակցութեան հունգարական ներկայացուցիչը նոր նամակ մը ուղղելով, պահանջեց որ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարար Պ. Պէնէշ հրաժարի խորհուրդին նախագահութենէն, Եուկոսլավիոյ յուշագրին քննութեան ատեն, քանի որ կողմ է այս գործին մէջ։ (Ինչպէս յայտնի է, Եուկոսլավիոյ բողոքին ուժ տուին նաեւ Չեխոսլովաքիա եւ Ռումանիա)։ Պ. Պէնէշ ինքնաբերաբար յանձն առաւ հրաժարիլ նախագահի պաշտօնէն, այդ գործին քննութեան ատեն։ Կ՚ըսուի թէ այդ պարագային նախագահութիւնը պիտի առաջարկուի Պ. Լիթվինովի։

Կը կարծուի թէ յուշագրին քննութեան պիտի ձեռնարկուի դեկտեմբեր 4ին։

⁂ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները ծանուցագիր մը ուղղեցին Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան, գանգատելով թէ իրենց երկիրները հեռու ըլլալով, իրենք աւելորդ նեղութեանց կը մատնուին, երբ Ա. Դ. խորհուրդը կը յետաձգուի յանկարծ, ինչպէս եղաւ այս անգամ։ Կը խնդրեն որ ժողովներու գումարման թուականը վերջնապէս որոշուի առնուազն հինգ օր առաջ եւ մասնախումբերու աշխատանքները պատրաստ ըլլան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ Է ՍԱՐԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

»»»··«««

Օրուան հրատապ հարցն է այս, միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտով: Անոր լուծումէն կախում ունի Եւրոպայի խաղաղութիւնը:

Այս առթիւ կ'ուզէի տալ քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ, իբրեւ առաջնորդ ունենալով Ֆրանսացի երեսփոխան Անրի Ֆրիպուրկի մէկ ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը, որ վերջերս հրատարակուած էր պելժիկան հանդէսի մը մէջ:

Սարը Լօրէնի հիւսիսային կողմը հաստատուած պզտիկ հողամաս մըն է, 1912 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ, այսինքն՝ Լիւքսէմպուրկի դքսութեան երկու երրորդ մեծութիւնը կամ Քօրսիկա կղզին քիչ մը աւելի մեծ:

1932 յունուար 1ին, իր բնակչութեան թիւը կը հասնէր 815905ի: Այդ թիւը օրէ օր բարձրանալու հակամէտ է, որովհետեւ Սարը Եւրոպայի ամէնէն առողջարար ու արդիւնաբեր երկիրներէն մէկն է: Այդ վիճելի հողամասին ճակատագիրը որոշուեցաւ Վերսայլի դաշնագրով, որուն համաձայն ամէն երկիր իրաւունք ունի ինքնին որոշելու իր ճակատագիրը: Ըստ այնմ, Սարի բնակչութիւնը, 15 տարուան փորձառութենէ մը յետոյ, հանրաքուէով պիտի որոշէր թէ Գերմանացի՞ ըլլալ կ'ուզէ թէ Ֆրանսացի: Մինչ այդ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ստանձնեց երկրին կառավարութիւնը, ընտրելով 7 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէր ապահովելու համար տեղացի բնակչութեան հանգիստը եւ պահպանելու երկրին կարգ կանոնն ու խաղաղութիւնը:

Յանձնախումբը մինչեւ այսօր խղճմտօրէն եւ բոլորովին անկողմնակալ ոգիով կատարած ըլլալով իրեն յանձնուած այդ փափուկ ու դժուարին գործը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ միեւնոյն մարմնին պաշտօն յանձնեց կատարելու նաեւ հանրաքուէն: Երկու ամիսէն Սարի բնակիչները հրաւիրուած են ըսելու թէ կ'ուզե՞ն գերմանացի ըլլալ թէ Ֆրանսացի, կամ թէ կը նախը՞նտրեն որ ներկայ վարչաձեւը շարունակուի Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ:

1932 յունուար 1ին, Սարի բնակչութեան 409709ը այր էր եւ 406196ը կին, այսինքն՝ 427 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլոմեդրին վրայ: Այդ միեւնոյն թուականին՝ 72,58 առ հարիւրը կաթոլիկ էր, 26,15 առ հարիւրը բողոքական եւ 0,52 առ հարիւրը հրեայ:

Կարելի չէ այժմէն վճռական գուշակութիւններ ընել հանրաքուէի արդիւնքին մասին, սակայն ամենայն հաւանականութեամբ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ի նպաստ Գերմանիոյ պիտի քուէարկէ, որովհետեւ ցեղային կապը, լեզուն եւ մշակոյթը գերմանական են:

Գերմանացիները նախապէս Ֆրանսացիներուն առաջարկեցին հանրաքուէէն հրաժարիլ ի նպաստ իրենց, ինչ որ իրենց կարծիքով լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ ստեղծելու մերձեցում մը, որուն միակ արգելքը կը հանդիսանար այդ մեղրանոյշ առաջարկութիւնը, չվստահելով անոնց անկեղծութեան վրայ: Ֆրանսացիք կ'ըսեն թէ խնդիրը գերման հողամաս մը Ֆրանսայի միացնել չէ, այլ իրարու տնտեսապէս ենթակայ երկու հողամասերը ներդաշնակ գործակցութեան մէջ պահել, Սարի հողամասին շահն իսկ կը պահանջէ որ Գերմանիոյ չմիանայ:

Նկատի առնելով երկու կողմերուն քաղաքական ու տնտեսական կարեւոր շահերը, բանակցութիւնները բոլորովին ապարդիւն մնացին:

Սարի գլխաւոր հարստութիւնը կը կազմէ հանքածուխը, որ 1780 թուականէն ի վեր կը շահագործուի, եւ մասնագէտներու կարծիքով ան կրնայ դեռ մօտաւորապէս 500 տարի շահագործուիլ: Այդ բնական արտադրութեան շնորհիւ է որ երկրին մէջ զարգացան ճարտարարուեստական կարգ մը ձեռնարկութիւններ, ինչպէս՝ սղոցարաններ, յախճապակիի գործարաններ, ապակեգործութիւն, մետաղագործութիւն, եւայլն:

Ճարտարարուեստի այս զանազան ճիւղերը շահագործելու համար պէտք եղաւ գործաւորներու, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն օտարականները, ինչպէս՝ Լեհեր, Չեխեր, Վէստֆալիացիներ, եւայլն: Բնակչութեան 75 առ հարիւրը բանուոր է, որուն 53 առ հարիւրը կ'աշխատի հանքերու եւ աշխատանոցներու մէջ, իսկ բնակչութեան միայն 1,5 առ հարիւրը հողագործութեամբ կը զբաղի:

Սարի մէջ կը մշակուի խաղող, որմէ կը պատրաստեն տեսակ մը անուշահոտ գինի, որ մասնաւոր համ մը ունի եւ կը մրցի Հռենոսի եւ Մօզէլի գինիներուն հետ:

Հետաքրքրական է գիտնալ իւրաքանչիւր երկրին պաշտպանած տեսակէտը:

Գերմանիոյ պրոպականտի նախարար Կէօպպէլս վերջերս իր արտասանած մէկ ճառին մէջ կը յայտարարէր թէ՝ Սարը 40 տարի միայն պատկանած է Ֆրանսայի, ինչ որ խիստ աննշան թիւ մը կը կազմէ բաղդատմամբ 2000 տարիներու տեւողութեան, երբ այդ երկիրը մաս կը կազմէր Գերմանիոյ:

Այդ առարկութեան դէմ Ֆրանսացիները դիտել կու տան թէ՝ 1683ին Լուդովիկոս ԺԴ. մտաւ Սարլուի նոր քաղաքը, զոր հիմնած էր Սարի մէջ, եւ թէ այդ թուականէն մինչեւ Վիէննայի վեհաժողովը, այսինքն 152 տարուան ժամանակամիջոցին մէջ, Սարը մաս կը կազմէր Ֆրանսայի:

Պատմական այս մէջբերումները որքան ալ վիճելի հանգամանք մը ունենան, անցեալին կը պատկանին եւ չեն կրնար լուծել ներկայ դժուարութիւնները: Այսօր խնդիր է գիտնալ թէ Սարի բնակիչները ի՞նչ կը մտածեն իրենց երկրի ապագային մասին: Արդարեւ, գաղտնի ու ազատ քուէարկութիւնը պիտի որոշէ ամէն բան:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտականութիւն ստանձնած է ապահովելու քուէարկութեան կանոնաւորութիւնն ու ազատութիւնը: Եթէ յաջողի այդ նպատակին մէջ, իր ազդեցութիւնը պիտի զօրանայ, հակառակ պարագային՝ պիտի կորսնցնէ ամէն հեղինակութիւն, եւ աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի վտանգուի:

1919ին, նախագահ Ուիլսըն արդարացի գտաւ, որ Փրուսիոյ պատկանած հանքերուն սեփականութիւնը Ֆրանսայի փոխանցուի, իբր հատուցում այն վնասներուն, զորս գերմանական բանակը պատերազմի ընթացքին պատճառեց հիւսիսային Ֆրանսայի հանքերուն: Հատուցումի այս խնդիրն ալ, ուրիշներու նման, առկախ մնաց մինչեւ այսօր, ծնունդ տալով նորանոր դժուարութիւններու:

Վերսայլի դաշնագրին համաձայն, եթէ Գերմանիա հանրաքուէն շահի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդ նահանգը պիտի չյանձնէ Գերմանիոյ, մինչեւ որ չկարգադրուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ եղած դրամական եւ տնտեսական խնդիրները: Արդ, եթէ քուէարկութենէն անմիջապէս ետքը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունուար ամսուն, Գերմանացիները փորձեն Սարը վերագրաւել, այն ատեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսական բանակին օժանդակութեան պիտի դիմէ արգիլելու համար անոնց մուտքը, ինչ որ հաւանաբար տեղի պիտի տայ ծանր խռովութիւններու: Ասկէ զատ, Գերմանիա մտադիր է նաեւ հանրաքուէէն վերջ, ինքզինքը բոլորովին ազատ հռչակել Վերսայլի դաշնագրին զինուորական տրամադրութիւններէն:

Մաղթենք որ քաղաքական այս փափուկ ու կնճռոտ հարցը օր առաջ գտնէ իր արդար ու արագ լուծումը, որպէսզի մարդկութիւնը ազատի նոր պատերազմի մը մղձաւանջէն, որ Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է քաղաքակիրթ աշխարհին վրայ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՅՈՄԻ ՀՐԴԵՀԷՆ ՎԵՐՋ

— օ —

Մէկ շաբաթէ ի վեր Կոտինիէգի դղեակին մնացորդները կը մխան: Արտաքին չորս պատերէն զատ, ներքնակողմը խառնիճաղանճ աւերակոյտ մըն որ կը յիշեցնէ ռմբակոծուած փլատակները՝ ռազմադաշտերուն: Ինչ որ դեռ կանգուն կը մնայ հոն, — արձանիկ ծխնելոյզներ, պատի խլեակներ, ջեռուցիչներու եւ խողովակներու գիսախռիւ ցանցը, — մէկ վայրկեանէն միւսը փլելու, տապալելու երկիւղը կը ներշնչէ: Երբեմն անանուն զանգուած մը կը փրթի, կ'իյնայ դղրդագին: Երէկ պատուոյ մուտքի գաւիթը կանգուն էր դեռ ու առաստաղէն առկախ կը ճօճէր ջահը. պատուոյ սանդուղի բազրիքն ի վեր մարմարեայ «մելիւզին»ները, միշտ ժպտուն, դեռ կը շարունակէին իրենց յաւիտենական յարդարանքը··· այսօր կամարները տեղի տուած են ու քարակոյտերու տակ թաղուած են վերջին պահակները Լառօշֆուքոյի դքսական տոհմին···

Ի՞նչպէս կարելի է պատրաստել կորուստներուն հաշուեփակը: Ո՞րը ողբալ, հոյակապ դահո՞կը իր Հօմին տասնամեայ ճիգերով, պերճ կարասիներով, պահուած կայքը եւ ի՞նչքը. սաներէն սկսեալ մինչեւ պաշտօնեաները, ամէն մէկուն կորսնցուցած անձնական յիշատակնե՞րը ··· կրակը ութ ժամուան մէջ փճացուց ինչ որ մարդիկ տարիներով աքներ էին շինելու, հաւաքելու համար. նիւթին հետ ծախքն ու հոգա- գնաց մաս մը կեանք բոլոր անոնցմէ որ եկած ու անցած էին այս յարկերուն տակ եւ կամ դեռ կ'ապրէին այնտեղ:

Անշուշտ, միշտ կարելի է անտեսել նիւթական կորուստներ, որքան ալ ծանր ըլլան անոնք. մեր կեանքը տրուած է մեզի ստոյիկեան վարժութիւնը: Բայց ոչ մէկ խորհրդածութիւն չի կրնար մեր միտքը հաշտեցնել կորուստին հետ աննիւթական արժէքներուն որոնցմով լեցուն են երբեմն անշան իրեր: Ու կրակէն վերջ ներքին մորմոքը — «Եթէ սանկ չարժած ըլլայի··· եթէ այնպէս խորհած ըլլայի»···

Այս բոպէիս ալ մտածումս չերթար ու չպիտի երթայ պերճազարդ դահլիճներուն, ու մեր հանգստաւէտութիւնը ապահովող այն ճոխ, արդիական կարգուսարքին: Ի՞նչ փոյթ թէ զրկուած պիտի մնանք ատոնցմէ ու դպրոցի կեանքը պիտի շարունակենք նուազ դիւրին պայմաններու մէջ: Բայց ցաւով պիտի խորհիմ ուրիշներուն հետ միասին գրչագիր ու զարդարուն աւետարանին վրայ, — սեփականութիւն Դաւիթեան ընտանիքին — որ մեզ կը կապէր մեր արմատներուն: Եւ դեռ քանիներ անցեալի շուքով ծանր այդ կարգի գիրքերու եւ իրերու: Ու մեր գրադարանի հայերէնի մատենաշարը, թէեւ համեստ, բայց հաւաքուած աշխարհի չորս առուներէն, եւ այժմ այնքան դժուար է եթէ ոչ անհնարին կրկին քով քովի բերել: Ու հայապատում մեր քարտէսները, նկարները, իրերը ··· Եւ յետոյ անձնական մեր հօրիզոնը կազմող լուսանկարներ, թղթի պատառներ, գրութիւններ — որոնց կը կառչի մեր սնափառութիւնը, մեր գոյութեան իմաստը, — ինչպէ՞ս կարենալ չյիշել զանոնք:

Ինչ արած սակայն. կեանքը յաւիտենական վերսկսիլ մըն է: Վերսկսինք անգամ մըն ալ մինչեւ յառաջիկայ անակնկալը ···

×

Այսուհանդերձ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, ինչպէս կ'ըսէ առածը:

1924 հոկտ. 17ին մտած էինք Կոտինիէգի դղեակը. 1934 նոյեմբեր 17ին ստիպուեցանք լքել զայն: Տասը տարի եւ ճիշդ մէկ ամիս: Այս տասնամեայ փորձառութիւնը տարուէ տարի աւելի շեշտուած կերպով կը զգացնէր դղեակին կարգ մը անպատեհութիւնները մատակարարական, եւ մանաւանդ, նոյն իսկ մանկավարժական տեսակէտներով: Դղեակը մեծածախս շէնք մըն էր որ ծանր կը կշռէր հաստատութեան եկամտացոյցին վրայ: Շէնքը յաւակնոտ ու տարէց ազնուականի քմայքներ ու պահանջներ ունէր: Իր ճարտարապետութիւնը խոտոր կը համեմատէր դպրոցի կարգ մը պահանջներուն հետ. իր ջեռուցումը, իր մաքրութիւնը, իր տնտեսութիւնը մնայուն հարց մըն էր որ մակաբոյծ ու ոչ խնայողական ծախսերու կը հարկադրէր Հօմը: Պետական տուրքը չոքած էր վզին: Կարելի է երեւակայել թէ այս ամէնը, բազմապատկուած՝ հեռաւորութեամբ որքան աւելի լուրջ հանգամանք առին քանի մը տարիէ ի վեր աճող տնտեսական տագնապին հետեւանքով: Յարգոյ բարերարը, Պ. Գարակէօզեան, Հօմը բազմակողմանի ծրագրով օժտելու իր փափաքին հակառակ, ստիպուեցաւ տարուէ տարի սահմանափակել անոր տարողութիւնը: Ծանօթ է անշուշտ որ 3—4 տարիէ ի վեր դադրած է նոր սաներու արձանագրութիւնը: Խնայողութեան կարգախօսը մտած էր մեր յարկէն ալ ներս, ինչպէս ամէնուրեք:

Տոլարի անկումը աւելի կը ծանրացնէր կացութիւնը:

Անցեալ յունիսին Պ. Գարակէօզեան Անթիլիասի կաթողիկոսարանի կողմէ հրաւէր ու առաջարկ կը ստանար Հօմը փոխադրելու Պէյրութ ու միացնելու Անթիլիասի ժառանգաւորացին: Այս կարգադրութիւնը կը թուէր թէ պիտի կարենար մեղմացնել այդ վարժարանին տագնապը, լուծում մը տալով միանգամայն Հօմի առտնին հոգերուն:

Բարերարի թելադրանքով, Գարակէօզեան Հօմի տնօրէն Պ. Նուպար Դաւիթեան օգոստոսի ընթացքին մեկնեցաւ Պէյրութ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու հարցը: Ուսումնասիրական այդ ճամբորդութիւնը, Հօմի փոխադրութեան թէր ու դէմ բոլոր պայմանները նկատի ունենալէ վերջ, յանգեցաւ այն եզրակացութեան թէ փոխադրութեան դէթ առ այժմ պէտք չկայ:

Այս որոշումով ալ, այս նոյեմբերի սկիզբը վերաբացուեցաւ Հօմի վարժարանը, բայց վարչութիւնը, մասամբ հարկադրուած, մասամբ ալ հաւանաբար աւելի յուսադրիչ կանխելու մտահոգութեամբ, յարմար դատեց դիմելու կարգ մը արմատական միջոցներու. փակուեցան արհեստանոցները, վերջ դրուեցաւ մաս մը պաշտօնեաներու աշխատանքին, մնացեալներուն թոշակները զգալի կրճատումներ կրեցին: Սաներու թիւը իջաւ 35ի:

Ահա այս սահմանափակ տարրերով Հօմը կը յուսար անցնիլ տագնապալից շրջանը, ինչ որ տեղի կու տար անհիմն տարաձայնութիւններու հաստատութեան ապագայի մասին:

Ահա այս պայմաններուն մէջ էր որ Հօմը կրեց վերջին աղէտը:

Քանի մը օրէ ի վեր փոխադրուած ենք դղեակին յարակից շէնքը եւ նոյ. 22ին կարելի եղաւ դասաւանդութեան սկսիլ:

Թերեւս ոմանց զարմանալի թուի թէ ամէն ինչ կորսնցնելէ վերջ, ինչպէս կարելի կ'ըլլայ անմիջական այս վերակազմութիւնը:

Ասիկա կը պարտինք Պ. Գարակէօզեանի ազնիւ մէկ նախաձեռնութեան:

Շէնքը ուր կը գտնուինք այժմ, երբեմն կը պարփակէր հին դղեակին ախոռները եւ մարագները: 1928ին Պ. Գարակէօզեան ի գին մեծ զոհողութեան զայն վերանորոգել, արդիացնել տալէ վերջ, տրամադրեց արձակուրդային գաղութներու ֆրանսական ընկերակցութեան: Շէնքը օժտուեցաւ առողջապահութեան, հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով. ընդարձակ, լուսաւէտ, օդասուն սրահներ, ջուր, ելեկտրականութիւն, բաղնիք, խոհանոց: Այդ թուականէն ասդին ամէն ամառ առ նուազն հարիւր ֆրանսացի տղաներ, Փարիզէն կամ մեր շրջակայքէն կուգային անցընելու ամառը:

Օգտակար ձեռնարկ մը չի վրիպիր, չի կորսուիր բնաւ:

Շէնքը կը մնար միշտ կազմ ու պատրաստ: Մինչ հրդեհը կը շարունակէր ճարակել դղեակը, տղաքը փոխադրուեցան, տեղաւորուեցան այնտեղ:

Անշուշտ նոր յարկաբաժինները չեն ներկայացներ դղեակին կարգ մը առաւելութիւնները: Դեռ հրդեհէն առեղծած խառնակութիւնը կարգի չէ մըտած. բայց յուսալի է որ նոր շէնքը պիտի պարզացնէ գործը: Թերեւս սկզբնական բացառիկ ծախքերէ վերջ, ընթացիկ ծախքերը նուազին ատոր. ճամբար: Դեռ կայ ներկայ այս շէնքին դիմաց յար եւ նման ուրիշ թեւ մը, որ թէեւ աւեր է ներքնապէս, բայց յարմար՝ վերաշինուելու, բարեզարդուելու:

Գարակէօզեան Հօմը կը մտնէ ուրեմն գոյութեան տարբեր փուլի մը մէջ: Իր մասին յոռետես ըլլալու պատճառ մը չկայ: Այս ձեւով թերեւս ան պիտի կրնայ ժամանակի տագնապին դէմ աւելի ամրօրէն կառչիլ իր խարիսխին:

Sauf l'imprévu! ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացին:

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Յ. Գ.— Հրդեհի մասին առաջին թղթակցութեանս մէջ սպրդած է գըրաշարական սխալ մը որ կրնայ թիւրիմացութեան տեղի տալ: 10րդ տողին վրայ «մինչեւ որ ջուրը կը հասնի դղեակ» բառերը կարդալ «մինչեւ որ լուրը կը հասնի դղեակ»:

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբթու հրատարակեցինք կաթող. պատրիարք Գարեգին արք. Յովսէփեանի զեկուցումը Պուքրէշի մէջ: Ստորեւ կը հրատարակենք նաեւ իր հրապարակային բանախօսութեան ամփոփումը, քաղելով «Արազ»էն:

Էջմիածնի կացութիւնը բացատրելէ յետոյ, Գարեգին արք. հետեւեալ կերպով պարզեց Հայաստանի վերաշինութիւնը.—

«Բուն նիւթին անցնելէ առաջ թեթեւ բացատրութիւն մը: Անհատաբար ես կուսակցական մարդ չեմ. քաղաքականութեամբ սկզբունքով չեմ պարապիր. բայց թոյլ կուտամ ինծ ըսելու որ կը սիրեմ իմ հայրենիքը, իմ ազգը, ու կը ցանկամ տեսնել իմ ժողովուրդի բարօրութիւնը: Հետեւաբար ինչպէս սրբազնագոյն հայրապետին, նոյնպէս ինծ համար համակրելի է վերաշինութեան ամէն ձեռնարկ որ կ'ըլլայ հայրենի հողի վրայ: Իւրաքանչիւր շէնք որ կը շինուի, ամէն մէկ քիլոմեթր խճուղին կամ երկաթուղին, ամէն մէկ կամուրջը կամ գործարանը, մէյ մէկ գրաւական են մեր ժողովուրդի հաւաքական յառաջդիմութեան:

«Ինչպէս անցեալ օր կարդացուած կոնդակներէն երեւաց, առանց քաղաքական գիծ կամ ձգտում յայտնելու, Հայոց Հայրապետը կը թելադրէ պահպանել հայ եկեղեցւոյ դարաւոր աւանդութիւնները, նկատի ունենալով ընդհանրութեան շահը, միացնել անհատական շահերը, կռուիլ պառակտիչ ձգտումներուն դէմ, եւ Հայրենիքին կապել հայ ժողովուրդը:

«Այսօր մեզ բաժին է ինկած մեր պատմական հայրենիքի մէկ մասը, մէկ փոքրիկ մասը: Մենք ոչ միայն զրկուեցանք մեր հայրենիքի մեծագոյն մասէն, այլեւ մեր ժողովուրդի մէկ երրորդը զոհ տուինք պատերազ-

մէկ երրորդը զոհ տուինք պատերազ-

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (54)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

—·—

Իզզէթ փաշայի կայարանէն, գերմանական սպայակոյտը շնորհակալութիւն կը յայտնէր Իւլկուան զրկած պարէնին համար:

Ահմէտ էֆ.ի աչքերը չորս բացուեցան: Երբ իմ մտաւոր կարողութեանս ծանօթացաւ, աւելի փափուկ վարուեցաւ ինծի հետ:

Լրացաւ երեք ամիսը: Բժիշկ մը հետը առնելով, եկաւ քննութիւն մը կատարեց եւ ամէն բան կատարեալ գտաւ, զիս առանձին սենեակ մը տարաւ եւ վար դրաւ իբրեւ իր կինը: Այս ամբողջ ոսկեղէն զարդեղէնները առած բերած էին ինծի, ալ չըսեմ լըգեստները: Ամբողջ երկու տարի անոր քով անցուցի առանց նեղութեան:

Արդ, քանի որ այսօր որբերուն ու ազատուողներուն արտօնուած է դառնալ իրենց ազգին գիրկը եւ դուք Պ. Թաթմանեան, իբրեւ որբահաւաք լիազօրուած էք բոլոր պետութեանց կողմէ, մի զրկէք զիս այս շնորհէն, բարի եղէք զիս ալ առնել տանելու: Որչափ որ Ահմէտ էֆ. ինծի հանդէպ բարի գտնուեցաւ ու զիս գերեզմանէն ազատեց, բայց ան չունի այն արժէքը, ինչ որ իմ ազգս: Կ'աղաչեմ, մի մոռնաք ձեր կարաւանին միացնել զիս»:

— Լաւ, ըսաւ Թաթմանեան, ես մահուան գնով քեզ փրկելու պատրաստ եմ: Բայց հաւատա՞մ թէ կեանքդ գերեզմանէն ետ դարձնող այս սպան, որ այժմ գինովցած է քու նորութեամբ ու գեղեցկութեամբ, մանաւանդ քու մտքի պաշարով, թոյլ պիտի տա՞յ:

— Շատ ճիշդ են ըսածներդ, բայց խոստովանինք որ ան ամէն ատեն ինծի կ'ըսէ. — «Զարուհի, ես քեզ կեանքիս չափ կը սիրեմ: Բայց եթէ գիտնամ որ դուն քու ազգդ ինձմէ աւելի կը սիրես, կը ձգեմ որ դառնաս քու ազգիդ գիրկը: Ասիկա կ'ընեմ քեզ չափազանց սիրելուս համար, որպէսզի սիրտդ կոտրած չըլլամ»: Ես անոր ըսած եմ որ հօրեղբայր մը ունիմ Ամերիկա, ուրիշ ոչ ոք ունիմ եւ թէ ուրիշի հետ ապրիլ չեմ ուզեր: Արդ, սիրելի Թաթմանեան, դուն ինծ կը ներկայանաս իբրեւ հօրեղբայրս, ես կը փարիմ քեզի ու կուլամ: Այդ կը նշանակէ որ Ահմէտ էֆ.ի հետ ապրիլ չեմ ուզեր: Վստահ եմ որ կը յաջողինք:

Սիրով ընդունեց այդ որոշումը եւ խօսք տուաւ իբրեւ հօրեղբայր ներկայանալ:

×

Սեպտեմբեր 20ի առտուն արաբական տարազով 17 տարեկան որբ մը ներս մտաւ: Արգիլեցի: Ըսաւ թէ ես Հայ եմ, ազատեցէք զիս:

— Ո՞ր տեղացի ես:

— Մշեցի եմ:

— Ո՞ր գիւղացի ես:

— Ալվառինջի:

— Ալվառինջի, որո՞ւ զաւակն ես:

— Ջուլհակ Պօղոսի տղայ Սարգիսն եմ:

— Դուն Ջուլհակի անէն որո՞նք կը ճանչնաս, ըսէ անոնց անունները:

— Հօրեղբայրս Թումաս, միւս հօրեղբօրս տղաքները, Պետրոս, Մօսօ, Յովնիկ եւ սկսաւ հեկեկալ:

— Լաւ, դուն Ալվառինջցի քեաթիպ Մարգարը կը ճանչնա՞ս:

Երկար նայեցաւ դէմքիս ու լալագին պլլուեցաւ ինծի: «Հա՛, կը ճանչնամ, դուն ես, դուն, Մարգար, արեւուդ մեռնիմ»:

— Էհ պատմէ, Սարգիս, ի՞նչպէս հասար մինչեւ հոս:

— Այն օրը որ լեռնէն գիշերով գիւղ իջանք ու յանձնուեցանք ոստիկանապետին, իբրեւ թէ ներում եղած ըլլար, այդ խաբէութենէն վերջ, երբ աշխատող մարդիկ դաշտէն իրար կապած հաւաքեցին եւ կիներն ու ճիժերը տարին դէպի Խասգիւղ, այդ օրը Չէրքէզները զիս առին տարին: Անոնց տաւարներուն հովիւ եղայ: Անոնց հետ մինչեւ Մերտինի տակ Թըլ Էրմէն հասանք: Աղաներս մեռան: Ես անցայ Թըլ Էպիար, եւ տեղացի հարուստ արաբ պէյի մը քով մտայ: Ան ինծի դաշտային աշխատանքի չտուաւ, այլ բերաւորներուն հետ ուխտարներ կթելու կ'երթայի: Եւ տան միւս գործերը կ'ընէի: Հիմա որ որբեր կը հաւաքեն, եկած եմ յանձնուիլ, կ'աղաչեմ զիս փրկեցէք:

Տղան հայերէնը մոռցած էր եւ թուրքերէնէ աւելի շատ արաբերէն կը խօսէր:

Կատարեցինք պէտք եղած ձեւակերպութիւնը եւ Սարգիսը ընդունիլ տուինք որբանոց: Որբանոցի տղաքները բողոքեցին թէ հայրենակիցդ մինչեւ վերջ կուլայ: Կը կանչեմ, հարց ու փորձ կ'ընեմ: — Ինչո՞ւ կուլաս: Կ'ըսէ.— Ազգականներս, եղբայրս, մայրիկս միտքս կուգան, կուլամ:

— Անոնք բոլորն ալ եղան, ամբողջ ազգին, եւ ատոր փոխարէն մենք ունեցանք մեր ազատութիւնը, մեր բանակը եւ պէտք է որ երթանք, ասկէ վերջ զինուոր դառնանք մեր մանուկ հանրապետութեան: Բայց կը խորհիմ որ այդ կորուստի համար չէ որ կուլաս, դուն ուրիշ հոգեր ունիս որ ինծմէ պահել կ'ուզես: — «Չէ, չունիմ»: — «Հա, ունիս»: Կը ստիպեմ եւ կը սկսի խոստովանիլ:

— Ճիշդ խօսիմ, ես արաբ աղայիս քով սիրահարուած էի աղջկան մը, որ նոյնպէս ծառայ էր եւ գրեթէ մէկտեղ կ'աշխատէինք: Արաբ աղաս լսելով մեր սիրահարութեան գաղտնիքը, աղջիկը վռնտեց: Ատոր վրայ բարկացած ես ալ ձգեցի հոս եկայ: Ասկէց աւել պակաս բան չունիմ:

Կը բարկանամ, կը համոզեմ, խօսք կու տայ մոռնալ, եւ իմ քով մնալ:

Երկու օր վերջ առտուն լուր տուին թէ գիշերը արտաքնոցի պատէն ցատկելով փախած է, խապա կորսուելու:

×

Թաթմանեան 23 Երզրումցի եւ Մշեցի որբեր հաւաքած եւ արձանագրած էր: Ժամը 7ի առտուն քաղաք մըտանք եւ ուղղակի Զարուհիին գացինք: Դուռը ծեծեցինք, Զարուհին դուռը բացաւ, ներս մտանք, Ահմէտ էֆ. ճաշի նստած էր:

Զարուհին երկար նայեցաւ Թաթմանեանին եւ լալագին նետուեցաւ անոր գիրկը, «հօրեղբա՛յր, հօրեղբա՛յր» կանչելով:

Սպան աչքերը չորս բացած՝ խենթի նման կը դիտէր տեսարանը:

Հանդարտեցուցինք Զարուհին եւ Թաթմանեան իբրեւ անոր հօրեղբայր ըր պահանջեց սպայէն իր եղբօր աղջկան յանձնումը:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

պայմաններու երեւէն ջախջախուեցաւ հայ ժողովուրդը. չենք ուզեր վերլուծել փոթորիկը որ արմատախիլ ըրաւ մեզ, այլ մատնանշել միայն ահաւոր իրականութիւնը: Այսօր մեր ժողովուրդի մեծ մասը ցրիւ է եկած աշխարհի ամէն կողմը, զուրկ քաղաքացիական իրաւունքներէ, կարօտ կտոր մը հացի: Ստուար մաս մըն ալ ցրուած է Խորհ. Միութեան զանազան երկիրներուն մէջ: Փոքր մաս մըն է միայն երկրի մէջ: Մեր ոտքի տակի միակ հողն է ան, ուր ամփոփուած է աւելի քան մէկ միլիոն հոգի, կրկած հայրենի հողին, հայ լեզուին, հայ աւանդութիւններուն, հայ սրբութիւններուն:

«Հայ լեզուն է որ կը տիրէ արդարեւ Հայաստանի մէջ. մինիստրըները հայ լեզուով կը հրամանագրեն. հայ լեզուն կը լսես խանութներու մէջ ու փողոցը, ինչպէս նաեւ զօրքի մէջ: Ու մեծ աշխատանք կը թափուի հայ մշակոյթ ունենալու համար: Թուե՞մ ձեզ. արուեստներու եւ հնութեանց թանգարանը, համալսարանը իր մասնագիտական փաքիւլթէներով, թատրոնն ու օփերան, հայ սինէման, Երաժշտանոցը, հրատարակչական գործը՝ ուր պզտիկ տեղ չէ որ կը գրաւեն անցեալի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները:

«Ահա թէ ինչու համար Հայաստանը սիրելի պէտք է ըլլայ ամէն մէկուն՝ ինչ հայեացքներու տէր ալ ըլլայ ան: Քաղաքական իրաւակարգը կրնայ մէկուն համար ցանկալի ըլլալ, մէկ ուրիշին համար ոչ: Ես իբր հողետրական չեմ զբաղիր ատով: Բայց ամէնուն համար սիրելի պէտք է լինի մեր նուիրական հայրենիքի վերաշինութիւնը: Կան հարցեր որոնք պէտք է բռնուին կուսակցական տեսակէտներէն եւ շահերէն: Հայաստանի վերաշինութիւնը այդ հարցերէն է:

«Այժմ կ՚անցնիմ իմ նիւթին: Ձեզմէ շատերը իրենց աչքովը տեսած կ՚ըլլան պատերազմին բերած աւերածները մեր երկրին մէջ, ուր կասած էր արդիւնաբերութիւնը, եւ ուր սղութիւնը հասած էր մինչեւ սովի սահմանները, մանաւանդ Վանէն, Ալաշկերտէն եւ ուրիշ վայրերէ Հայաստան խուժած գաղթականութեան հետեւանքով: Ասոնց վրայ աւելցուցէք 1920ի հայ եւ թուրք պատերազմին եւ Կարսի գրաւման հետեւանքով Հայաստան խուժած գաղթականութիւնը: Այնպէս որ Հայաստանի խորհրդայնացման յաջորդող քանի մը տարիներուն մէջ շինարարութեան մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ: Աւելի ճիշդ 1926էն յետոյ է որ՝ կը սկսին շինարարական աշխատանքները:

Մէկ դասախօսութեամբ սպառելիք նիւթ չէ զանոնք պատմելը: Տասնմէկ ժամ կրցուած պէտք է: Հետեւաբար թռուցիկ պիտի ըլլայ իմ զեկուցումս: Կը սկսիմ երկրագործութենէն որ առանցքն է Հայաստանի շինարարութեան: Ի՞նչ էր, օրինակի համար, այդ երկրագործութեան վիճակը սակէ քանի մը տարի առաջ. ողբալի, որովհետեւ ջրանցքներ չկային. այդին առանց ջուրի բերք չի տար. Հայաստան արդէն զարմանալի երկիր է. առանց ջրի անապատ մըն է, ջուր մը: Պատմութենէն գիտենք որ մեր նախնիքը ուժ կուտային ոռոգման. Արտաշատը, Անին, Դուինը հարուստ էին ջրանցքներով, յետոյ քանդուեցաւ ամէն ինչ»:

Բանախօս արք.ը հոս գովեց կը յիշէ Հայաստանի 40 տեսակ խաղողներուն, զմայլելի դեղձերուն, համով հոտով դուդմաներուն (սեխ), եւ ի վերջոյ թուռմը կ՚ընէ ջրանցքներուն որոնք շինուեցան, ինչպէս Սարտարապատի ջրանցքը, Շիրակի ջրանցքը, եւն., ու կը շարունակէ.—

Քանի մը խօսք ալ Նուպարաշէնի մասին: Նուպարաշէնը հիմնուած է նախկին գլուխ մը վրայ, այսինքն տեղ մը ուր աւելի բոյս միայն կը բուսնէր առեխին: Հիմա կոկիկ աւան մըն է, կանոնաւոր փողոցներով: Կեդրոնը գիւղական այգին է, ու քովն ալ դպրոցը: Ամէն մէկ ընտանիքի տուն մը կը տրուի, ու անոր կից 400 մէթր ալ հող, ուր ան կրնայ մշակել տունին պէտք եղածը: Համայնական հողեր ալ կան, զոր կը մշակէ ամբողջ գիւղը, ու արդիւնքէն, տուրքերը տրուելէ եւ համայնական կարիքները հոգացուելէ յետոյ, մնացորդը կը բաժնուի գիւղին, ամէն մէկուն աշխատած ժամերուն համեմատութեամբ:

Երկրագործական մարզէն յետոյ կուգան Հայաստանի ելեկտրականացման աշխատանքները, այսինքն շինութիւնը ելեկտրակայաններուն: Մեր պապերը նաւթի եւ մուրի մէջ կը թաթխուէին: Հիմա ելեկտրականութիւնն է որ կը տարածուի ամբողջ Հայաստանի մէջ: Երեւանը ունի իր առաջին եւ երկրորդ ելեկտրակայանները, որոնք ոչ միայն կը բաւեն Երեւանին, այլ եւ լոյս կը ղրկեն նաեւ Վաղարշապատ: Ձորագէսի կայանը վիթխարի ձեռնարկ մըն է. ես անձամբ անցած եմ բացուած փապուղիէն որ 5–6 քիլոմէթր երկայնութիւն ունի: Նշանաւոր է նաեւ Քանաքեռի կայանը, որ 30,000 ձիու ուժ պէտք է ունենայ, իսկ եթէ իրականանայ Սեւանի ջուրերը Զանգուի մէջ հոսեցնելու ծրագիրը, այլ եւս լոյսը կ՚ողողէ բովանդակ Հայաստանը»:

Բանախօսը անցնելով քաղաքի շինարարութեան, մոգական լապտերով ցուցուց Երեւանի բոլոր յայտնի շէնքերը,— Մարի Նուպար ակնաբուժարանը, Առաջին եւ Երկրորդ հիւանդանոցները, Անասնաբուժական Ինստիտուտը, Ժողովրդական Տան յատակագիծը, Գիւղատնտեսական Դանքը, բաղնիքը, համալսարանի դասախօսներու հանրակացարանը, եւն.: Ի վերջոյ ըսաւ.

«Կարծեմ ձեզ ձանձրացուցի: Ապա թէ ոչ կրնայի դեռ շատ երկար խօսիլ: Ես չեմ յոգնիր:

Բայց չըրացուցած՝ երկու խօսք ալ ընեմ Մելքոնեան հիմնարկութեան մասին, որ ոչ միայն զարկ կուտայ հայագիտական հրատարակութեանց, այլ եւ նիւթապէս կ՚ապահովէ հեղինակները: Այլ եւս հայ հեղինակները չեն աշխատիր ու սոված մեռնիր: Անոնք հոնօրար կը ստանան: Իւրաքանչիւր պրակի համար 250, 350, 400 րուբլի հոնօրար կ՚առնեն. այնպէս որ եթէ 100 փորմանոց գիրք մը գրես, բաւական է ամբողջ կեանքիդ մէջ: Կ՚ուտես կ՚ուտես չի հատնիր (ծափեր ու ծիծաղներ): Բոլոր հեղինակները աշխատանքի լծուած են, ինչպէս Մանուկ Աբեղեանը որ շատ կը գրէ այժմս ու շատ փող կը վաստկի, Յակոբ Մանանդեանը որ պատմագիտական արժէքաւոր երկեր գրեց ու կը գրէ, Հրաչեայ Աճառեանը որ աւարտեց հայ արմատական բառարանի վեց վիթխարի հատորները եւ վերջերս ալ անոնց յաւելուածը, եւն., եւն.»:

Դասախօս արք.ը ի վերջոյ կոչ ըրաւ սիրելի Հայաստանը, մասնակցիլ անոր շինարարութեան եւ օգնել որպէսզի իրականանայ Էջմիածնէն Երեւան հանրակառքի մը շինութիւնը:

⁂ Նոյ. 18ին Պուքրէշի Թաղ. Խորհուրդը հացկերոյթ մը սարքեց ի պատիւ Կաթող. պատուիրակին: Այս առթիւ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ հանգանակութիւն պիտի կատարէ ի նպաստ Էջմիածնի:

Սոֆիայի մէջ ալ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են ընդունելու համար կաթող. պատուիրակը:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԻԲՐԵՒ ՔՆՆԵԼԻ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՅԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 21 նոյ. (Յառաջ).—Կարգ մը հայ թերթեր վերջերս ծանուցին թէ հայերէնը ընդունուած է իբրեւ քննելի օտար լեզու Ֆրանսայի պաքալորէայի քննութեանց մէջ: (Խմբ. — Վիճելի է): Աւելորդ չէ թերեւս հաղորդել, որ այդ դրութիւնը 1927էն ի վեր արդէն գոյութիւն ունի Գերմանիոյ մէջ: Երկրորդական վարժարանի մը (կիմնազ, ռէալ վարժարան եւն.) աւարտական քննութեանց ներկայացող (դուրսէն) իւրաքանչիւր թեկնածու, ի բիւրս ուրիշ առարկաներու, պէտք է գիտնայ նաեւ երկու օտար լեզու, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն: Այդ երկուքն ալ դպրոցական պարտադիր առարկաներու թիւին կը պատկանին:

Արդ, Փրուսիոյ կրթական նախարարը տակաւին 1927ին հրամանագրած է թէ օտարազգի թեկնածուները՝ յիշեալ պարտադիր լեզուներու փոխարէն՝ ազատ են ընտրելու իրենց մայրենի լեզուն եւ կամ ուրիշ մը,— ռուսերէն, իտալերէն, սպաներէն եւ այլն: Ասոնց թիւին է նաեւ ՀԱՅԵՐԷՆը: Եւ հրահանգը քանիցս գործադրուած ալ է այս երկրին մէջ, հայ թեկնածուներու մասին: Նուազագոյն չորս – հինգ դէպք պատահած է վերջին տարիներուն միմիայն Պերլինի մէջ (Ֆրանկֆորթ եւս, թերեւս ուրիշ տեղեր ալ), երբ աւարտական քննութեանց ներկայացող հայ թեկնածուները ֆրանսերէնի կամ անգլիերէնի փոխարէն, որոնք պարտադիր լեզուներ են, հայերէն քննութիւն տուած են: Ամէն առթիւ, դպրոցական պատկան վարչութեանց կողմէ այդ մասին նախապէս տեղեկութիւն կը տրուի Արեւելեան Լեզուներու Ճեմարանի հայերէնի դասախօսին (Տոքթ. Ա. Աբեղեան), որ կը կատարէ քննութիւնը, բանաւոր եւ գրաւոր, սահմանուած ծրագրով:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Կիրակի օր Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան փրոֆէսիոնէլ Ա. պատւոյ դասակարգին պատկանող ֆութպոլի խումբերուն միջեւ մրցումներ, որոնք փոքր փոփոխութիւններ յառաջ բերին ընդհ. դասաւորման մէջ:

Ահա արդիւնքները համառօտիւ.— Րասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ յաղթեց Օլէմփիք Ալէի 5—1ով: Ֆութպոլ Գլիւպ Միլհուզ յաղթեց Օլէմփիք Լիլուայի 1—0ով: Րասինկ Գլիւպ տը Փարի յաղթեց Սթատ Րընէի 2—1ով: Րէտ Սթառ Օլէմփիք յաղթեց Մօնփէլիէի 3—0ով: Ֆան յաղթեց Նիմի 2—1ով: Վիֆ եւ Էքսէլսիոր 0—0 հաւասար: Օլէմփիք տը Մարսէյլ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէթ 1—1 հաւասար: Ֆութպոլ Գլիւպ Անթիպ եւ Ֆութպոլ Գլիւպ Սէ Շօ 1—1ով հաւասար:

Ուրեմն Րասինկ Գլիւպ Սթրազպուրկ յաղթելով Օլէմփիք Ալէի, անցած է ընդհ. դասաւորման գլուխը ունենալով 21 կէտ: Իսկ Սէ Շօ հաւասար մնալով Անթիպի հետ եւ Րասինկ Գլիւպ տը Փարի ալ յաղթելով Սթատ Րընէի ընդհ. դասաւորման մէջ կ՚ըլլան առաջինը՝ երկրորդ եւ երկրորդը՝ երրորդ:

Սթատ Պիւֆալոյի մէջ, երկրորդ պատւոյ դասակարգին պատկանող խումբերէն՝ Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի եւ Ամիէն Աթլէթիք Գլիւպ 3—3ով հաւասար մնացին:

⁂ Հեծելանիւի միջազգային մրցումին, որ տեղի ունեցաւ Վէլոտրոմ տ՚Իվէրի մէջ, ֆրանսացի եւ օտարական ախոյեան հեծելանուորդներուն միջեւ եւ որուն կազմակերպիչն էր Վէլոտրոմի տեսչութիւնը, շատ մեծ անակնկալ մը եղաւ հանդիսատեսներուն համար որոնք կը յուսային Ֆրանսացիները յաղթական տեսնել:

Մրցումը պիտի սկսէր ժամը 2.30ին: Արդէն ժամը 1ին ամբողջ Վէլոտրոմը լեցուած է: Շատեր ետ դարձան, դուռները գոց գտնելով:

Մրցումին ազդանշանը տրուեցաւ ճիշդ ժամը 2.30ին: Առաջին անգամ մուտք գործեցին օտար հեծելանուորդները իրենց գլուխը ունենալով խմբապետը՝ իտալացի Կուէռան: Երկու վայրկեան վերջ եկան Ֆրանսացիները, խմբապետութեամբ Անթօնէն Մանեի:

Առաջին մրցումն էր չորս քիլոմէթր (16 շրջան) հետապնդում, որ օրուան ամէնէն կարեւոր մրցումն էր եւ վտանգաւոր: Այս մրցումին էր որ յայտնի պիտի ըլլար թէ ո՞վ արագ կը քշէ իր հեծելանիւը:

Ահա արդիւնքները.— Ֆուրնիէ (ֆրանսացի) յաղթեց Ժան Աէրցի (պելժ): Յետոյ եկան Օլմօ (իտալացի) եւ Մօրիս Արչամպօ (ֆրանսացի): Ժողովուրդը ամբողջ Արչամպոյի կողմն է: Բուռն ծափեր: Բայց ի զուր, որովհետեւ Օլմօ օձի պէս սողոսկելով եւ արագ սլացքով մը չարաչար պարտութեան մատնեց իր հակառակորդը, 12րդ շրջանին: Քաէրց (պելժ) ալ յաղթեց Անրէ Լիւոփի (ֆրանսացի) 5րդ շրջանին: Այս կերպով համաշխարհային նորընտիր ախոյեանը անգամ մըն ալ ցոյց տուաւ թէ լաւ հեծելանուորդ մըն է:

Յետոյ մէջտեղ եկան Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ 1932 տարուան ախոյեանները՝ Րոժէ Լափէպի — Ժորժ Սփէչէր (ֆրանսացի) եւ Տի Փաքօ — Փէսմոնթէսի (իտալացի), ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր մրցորդներուն մեկնումի ազդանշանին եւ կը պոռար, քաջալերելով ֆրանսացի հեծելանուորդները: Այս անգամ ալ յուսախաբ: Իտալացիները յաղթական ելան Ֆրանսացիները ետ ձգելով 8 մէթր:

Ամէնէն վերջին մրցումը յատկացուած էր երկու խմբապետներուն, Անթօնէն Մանեի (Ֆրանսայի շրջանին յաղթականը) եւ Կուէռայի (Իտալիոյ շրջանին ախոյեանը): Ժողովուրդին հանած աղմուկը անլսելի կը դարձնէր ձայնարձակները: Ֆրանսացիները կը քաջալերէին Անթօնէն Մանեն, իսկ Իտալացիները՝ Կուէռան: Վելոտրոմը բաբելոնի մը երեւոյթը առած էր: Հոս է որ պիտի որոշուի թէ ո՞վ է իսկական հեծելանուորդը: Մրցումի ազդանշանը տրուելուն պէս, Կուէռա կարծես ինքնաշարժ մը ըլլար, այնպէս մը քշեց իր հեծելանիւը որ 8 մէթր ետ ձգեց Անթօնէն Մանեն, խլեց յաղթութիւնը եւ հռչակուեցաւ «Օրուան Թագաւոր»ը:

Այս կերպով օտարական հեծելանուորդները յաղթեցին հետապնդումի մրցումին մէջ, ունենալով 8ի դէմ 11 կէտ:

25 քիլոմէթրը (100 շրջան) կտրեց Ֆրանսացի Րիկօ, շահելով 4 կէտ, իսկ երկրորդ Կուէռա՝ 11 կէտ:

Գալով 50 քիլոմէթր (200 շրջան) ամերիկեան մրցումին, որուն ազդանշանը տուաւ ամերիկացի թէնիսի համաշխարհային ախոյեան Թիլտըն, շահեցան նորէն օտարականները: Ուրեմն երեք օր նախափորձերով դրադելէ եւ հանգիստ ընելէ յետոյ, նորէն Ֆրանսացի ականաւոր ախոյեան հեծելանուորդները պարտուեցան օտարական հեծելանուորդներէն 0—3ով:

⁂ Խորհ. Հայաստանի լաւագոյն հեծելանուորդներէն Օնիկ Քաջարեան Անդրկովկասեան հեծելանիւի առաջնութիւնը շահած էր անցեալ տարի, մասնակցելով Մոսկուա – Երեւան մրցումին (10 քիլոմէթր) եւ յաղթած Միութենական ախոյեան Խաբախինին: Այս տարի ալ պարտութեան մատնելով Խ. Միութեան հեծելանիւի ախոյեան Տենիսովը, հռչակուեցաւ Խ. Միութեան հեծելանիւի ախոյեան:

ՀՐԱՆՏ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Փորթ տ՚Իթալի, Ժանթիյի եւ Պիսէթրի երիտասարդութիւնն ալ լրջօրէն կազմակերպութեան նշաններ ցոյց տալ սկսաւ:

Անցեալ շաբաթ հիմը դրուեցաւ միութեան մը:

Այդ միութիւնը «Գողթան» երկսեռ երգչախումբն է, որ ունի այսօր 35 անդամներ, մեծ մասով իգական սեռէ:

Ղեկավարն է ծանօթ երգիչ Պ. Ա. Քէչէճեան, որ առանց որ եւ է ակնկալութեան, ամէն երկուշաբթի երեկոյեան 8էն 10, Թաղիս դպրոցի սրահին մէջ հայ երգի փորձեր կը կատարէ:

Անցեալ շաբաթ անդամական ընդհ. ժողով գումարելով ընտրեցինք աժամեայ վարչութիւն մը, մեծ մասամբ օրիորդներէ բաղկացած:

Նորընտիր վարչութիւնը նախանձախնդիր հայ ազգային եւ ժողովրդական երգը ծանօթացնելու ու տարածելու շրջանիս հայութեան մէջ, կոչ կ՚ուղղէ երկսեռ հայ երիտասարդութեան, որ գան բոլորուին նորակազմ Միութեան շուրջ, զայն նախանձելի եւ բարգաւաճ վիճակի մը հասցնելու համար:

Փափաքողները կրնան անձամբ ներկայանալ ամէն երկուշաբթի երեկոյ 8էն 10, դպրոցի սրահը, 19, Rue de Paris, Gentilly, երգչախումբին անդամ արձանագրուելու համար:

Կը յուսանք թէ երաժշտասէր երկսեռ հայ երիտասարդութիւնը պիտի ուզէր օգտուիլ ներկայացող այս պատեհ առիթէն:

Տ.

ՄԱՀ ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք մահը Օր. Նոյեմի Խանճեանի, քոյրը Պ. Արտաւազդ Խանճեանի, եւ զարմուհին վաղամեռ գրագիտուհի Տիկ. Ասատուր Խանճեան – Սիպիլի, որ աւանդեց իր հոգին կիրակի գիշեր բուժարանի մը մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ:

Օրիորդ Խանճեան ծնած էր 1887ին Պոլիս, Սկիւտար, եւ իր նախնական կրթութիւնը Պոլսոյ մէջ ստանալէ վերջ, անցած էր Ֆրանսա եւ իբր մանկավարժուհի աւարտած էր Chartresի Ecole Normale Supérieure d'institutrices ուսումնարանը մեծ յաջողութեամբ: Պոլիս վերադառնալով ամբողջ 25 տարիներ ֆրանսերէն լեզուն տարածեց հայ վարժարաններու մէջ: Իր աշակերտները կը հաշուուին հարիւրներով, եւ որոնց մեծ մասը Ֆրանսա կ՚ապրին այսօր:

Խանճեան ընտանիքը երրորդ մահն է որ կ՚ողբայ այս տարի, նախ ողբացեալ Սիպիլը, յետոյ իր զաւակը՝ Խմման, եւ այսօր ալ տարաբախտ Օր. Նոյեմի Խանճեանը, որ երկար տարիներ եղաւ ճշմարիտ դաստիարակուհի մը, եւ գուրգուրացող մայր մը, իր աշակերտներուն համար:

Շատեր կը յիշեն անշուշտ, երբ ան իր դասերը աւարտելէ վերջ, պատերազմի ժամանակ, ման կուգար Պոլսոյ փողոցները, եւ տունէ տուն, քիչ մը նպար հաւաքելու համար հայ որբերուն եւ անտէր ընտանիքներուն: Այդ չարաչար աշխատանքն էր որ հիւծեց զինքը եւ անողոք հիւանդութիւնը անկողին գամեց, երկար ամիսներէ ի վեր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի, ընտանեկան շատ սեղմ շրջանակի մէջ: Հանգուցեալ դաստիարակուհիին մարմինը պիտի ամփոփուի Cormeilles en Parisisի (S. et O.) գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ ալպանացի Կիւրքի, որ 1931ին Վիէննայի օփերային մէջ մահափորձ մը կատարած էր Ալպանիոյ թագաւորին դէմ, սակայն ձախողելով սպաննած էր թիկնապահը, հազարապետ Թոփոլայ: Այդ օրէն ի վեր բանտարկուած կը մնար:

1922 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ նախարարներու գնդակահարման վայրը գնելու եւ յիշատակարան մը կանգնելու համար հանգանակութիւն բացած է Աթէնքի «Քաթիմէրինի» օրաթերթը: Գումարը հասած է 340,000 տրախմիի: Յանձնախումբին մէջ կը գտնուին վարչապետ Ցալտարիս, արտաքին նախարար Մաքսիմոս եւ ուրիշ երեւելիներ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ խստօրէն կը հետապնդուին, կը գրէ «Իւմանիթէ»: Կառավարութիւնը հրամայած է բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարել այն Արաբներուն դէմ որ կը համակրին համայնավարութեան: «Ալ Տուհուր» յեղափոխական թերթին խմբագրատունը խուզարկուելով, բազմաթիւ գիրքեր գրաւուեցան: Թերթին տէրը փախաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (35)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՃԱՐԵԼԵԱՆ — Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԲԼ

Հ. Ա. ծռելով, սպասաւորին ձեռքի Սպիտակ Արծիւին նայեցաւ, ուշադրութիւնով քննեց զայն. այո՛, կասկած չկար որ իրենինին յար եւ նման էր, զոր հաւանաբար մարդասպանը իր յաջորդ զոհին կուրծքին վրայ պիտի փակցնէր: Ասոր մէկ պատասխան միայն կար. Սըր Ճօն այս մարդասպանութիւններու մասին տեղեկութիւն ունէր, բայց ոչ ոքի չէր յայտնէր: Հ. Ա. վստահ էր որ ակումբին մէջ անոր հետ միասին ճաշած միջոցին սպանութեանց մասին ոչինչ գիտէր, հետեւաբար նաքէն պէտք է եղած ըլլայ, եւ ան ալ նաւապը տեսնելէն ու անոր հետ երթալէն յետոյ: Ուրեմն Պրայթըն գտնուող զբօսանաւուն մէջ պէտք է ըլլայ: Տրամաբանօրէն այնպէս կը հետեւէր թէ զբօսանաւուն մէջ մնած միջոցին բան մը տեսած եւ յաջորդ օրը սախպուած էր դարձեալ հոն երթալ: Բայց ի՞նչ տեսած կամ տեղեկացած էր հոն. Սպիտակ Արծիւին խնդրին հետ կապակցութիւն ունեցող բան մը կար, քանի որ առջի գիշերը վերադարձած միջոցին գրպանին մէջ այդ փոքրիկ թռչուններէն հատ մը դրած էր: Վերջապէս եկաւ այն եզրակացութեան որ Սըր Ճօն զբօսանաւուն մէջ Սպիտակ Արծիւ մը գտաւ եւ այդ մասին վստահ չըլլալով ուզած էր միասին քաղաք տանիլ բաղդատելու համար սպանեալին վրայէն գտնուած թռչունին հետ: Ու յետոյ Սըր Ճօն ըսած էր որ եթէ Հ. Ա. իր տունը չգար՝ ինքը իրեն պիտի երթար: Հ. Ա.ի համար խնդիրը սկսաւ պարզաբանուիլ. միայն պէտք էր գիտնալ որ առաջին առթիւ իր բարեկամը ինչո՞ւ համար այդ զբօսանաւը այցելած էր: Կէս գիշերէն վերջ անծանօթ նաւակ մը իրենց այցելած էր աղջկանքի մը համար. ի՞նչ աղջկանք: Սըր Ճօն Տէվիտսընի պէս անձ մը մէկ բանի համար միայն կը խնդրուի... հիւանդի մը այցելելու: Բայց ա՞յր թէ կին: Ամենայարեւոր կէտը այդ էր.— ա՞յր թէ կին:

— Ի՞նչ տխմար եմ, գոչեց Հ. Ա. բարձրաձայն.

— Ներողութիւն, պարոն, ըսաւ Ճէք Փիրըրն:

— Ը, օհ, ոչինչ Փիրըրն, բարձրաձայն կը մտածէի, ըսելով Հ. Ա. ոտքի ելաւ: Փիրըրն, հիմակ Եարտ պէտք է վերադառնանք, յետոյ դառնալով Էտըմին, սակայ հետս միասին պիտի առնեմ, ըսաւ, ակնարկելով ձեռքի Սպիտակ Արծիւին զոր այս վերջինը տակաւին կը բռնէր, եւ աւելցուց,— Էտըմս, այս խնդրի մասին ոչ ոքի բան պիտի չըսես. չեմ կարծեր որ ներկայիս տէրդ որ եւ է վտանգի մէջ եղած ըլլայ, նոյն իսկ եթէ այս շաբթուան ընթացքին անկէց լուր մըն ալ չառնես՝ դարձեալ մտահոգուելու պատճառ մը չունիս: Այս խնդիրը ես անձնապէս պիտի հետապնդեմ ու եթէ քեզ հրամցնելիք բան մը ըլլայ կը տեղեկացնեմ: Հասկցա՞ր Էտըմս:

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց Էտըմս, հանդարտացած, յետոյ աւելցուց. ուրախ եմ որ այս խնդիրը լուրջ բանի մը տեղ չէք դներ, պարոն, ինքզինքս շատ անհանգիստ կը զգայի:

— Ուրեմն այլ եւս հանդարտեցիր, ըսաւ Հ. Ա.:

— Բայց, պարոն, մեր այցելութեան գլխաւոր նպատա՞կը, յարեց Փիրըրն:

Հ. Ա. ետեւ դարձաւ եւ աչքը թարթելով,

— Մեզի համար հարկաւոր եղող բանը Էտըմսը տուեր է, ըսաւ եւ Ճէք Փիրըրն ըմբռնեց անոր աչքը թարթելուն նշանակութիւնը.

— «Ալ բան մի՛ հարցներ»:

Խնդիրը այն էր որ Հ. Ա. բարձրաձայն «ինչ տխմար եմ» գոչած միջոցին, մտքին մէջ սա գաղափարը եկած էր որ Սըր Ճօնը այդ գիշեր Պրայթըն կանչուած պէտք էր ըլլալ վիրաւոր մարդ մը խնամելու համար: Գիտնալով թէ այդ գիշերը սպաննուած մարդը՝ Մէյսըն, կրակած եւ վիրաւորած էր իր թշնամին, ուրեմն մեծ զուգադիպութիւն մը կար այս երկու դէպքերուն միջեւ, ուստի վիրաբոյժին բնակարանին մէջ խուզարկութիւն չկատարելու որոշումն էր տուած: Պէտք էր իսկոյն ոստիկանատուն երթալ եւ խնդիրը ձեռք առնել:

Ինքնաշարժին մէջ Հ. Ա. ընկերոջը բնաւ չխօսեցաւ, հակառակ անոր որ Ճէք Փիրըրն շատ հետաքրքրուած էր, այն բանով որ իր գլխաւորը կարեւոր հետքի մը վրայ կը գտնուէր, սակայն չհամարձակեցաւ անոր լռութիւնը իր հարցումներովը խանգարել, որովհետեւ գիտէր թէ Հ. Ա. Տէյվիս շատ կոշտ կը վարուէր հանդէպ անոնց որոնք կը յանդգնէին իր մտածումները ընդմիջել:

Հ. Ա.ի այդ օրուան մտածումները այնքան ալ հաճելի չէին: Իր բարեկամը անկասկած աղտոտ գործի մը խառնուած էր, ուրկէց դուրս հանելը շատ դժուար պիտի ըլլար: Եթէ, իր կասկածածին նման, Սըր Ճօնի յայտնի էր Սպիտակ Արծիւի ինքնութիւնը եւ ոստիկանութեան չէր իմացներ՝ ուրեմն ինքն ալ մեղսակից պիտի նկատուէր: Պէտք չէր թոյլ տալ որ իր բարեկամին պատիւը աղարտի.— ամենադժուար խնդի՛ր: Սըր Ճօնին այս հարցի մասին լռութիւն պահելը մէկ պատճառ կրնար ունենալ — կին մը, եւ որքան գիտէր մէկ կին միայն կրնար,— Րիճընդ փողոցի կինը, ինչ որ խնդիրը աւելի կը բարդացնէր: Եթէ ծանօթ կին մը ըլլար, կարելի էր կարգ մը պատճառներ ստեղծել, բայց մէկը որուն մասին գաղափար չունիք, չէք ճանչնար, որ գիշեր ատեն Րիճընդ փողոցին մէջ խօսած է, ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար մեղմացուցիչ պարագաներ գտնել: Յամենայն դէպս բրիտանական ոչ մէկ ծանրագլուխ դատարան:

Սքօթլէնտ Եարտի իր պաշտօնատեղին հասնելով Հ. Ա. ըսաւ իր օգնական - քննիչ Փիրըրնին.

— Փիրըրն, այդ Սպիտակ Արծիւին Սըր Ճօն Տէվիտսընի բնակարանէն գտնուիլը շատ լուրջ խնդիր մըն է եւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս ըսեմ քեզի...

— Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ՚ուզէք, պարոն, ըսաւ Փիրըրն, իր գլխաւորին դէմքին շեշտակի նայելով. կ՚ուզէք ըսել որ առ այժմ այդ գաղտնիքը ինծի պահեմ:

— Այո, Փիրըրն, ըսելիքս այս էր, ինչ որ բնականաբար հակօրինական է, բայց որովհետեւ համոզուած եմ որ կարելի բան չէ որ Սըր Ճօն Սպիտակ Արծիւի ոճիրներուն մեղսակից եղած ըլլայ, այդ հարցումը ուղղեցի քեզի:

(Շար.)

Ֆրանսնեւթուրք նոր դաշնագիր?

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Թէվֆիք Ռիւշտի եւ Պ. Լաւալ բանակցութիւններ պիտի կատարեն այս շաբթու, ապահովութեան եւ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքելու համար: Թուրքիոյ արտաքին գործավարը պիտի առաջարկէ Ֆրանսայի՝ համաձայնութիւն մը կնքել այն հիմերուն վրայ որոնք միացուցած են Փոքր Համաձայնութեան երեք պետութիւնները եւ որոնց գլխաւոր կէտերն են.— միացեալ արտաքին չաղաքականութիւն, նախնական խորհրդակցութիւն՝ իրենց հետ կապուած խնդիրներու մասին եւայլն:

Ռումանիա լուծեց կարմիր ֆիրքերը

Ռումանական ոստիկանութիւնը նոյեմբեր 26ին խուզարկեց 32 ընկերվարական եւ համայնավարական կազմակերպութեանց գրասենեակները, առաւել կանուխ չարժման մէջ դնելով ոստիկանութիւնը: Բոլոր գիրքերը եւ փաստաթուղթերը գրաւուեցան եւ կազմակերպութիւնները լուծուած հռչակուեցան զինուորական եւ ոստիկանական մասնաւոր հրամանագրով մը, որ պատերուն վրայ փակցուած էր բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Հրամանագիրը միեւնոյն տեն կ՚արգիլէ որ եւ է լուր կամ հրատարակութիւն որ ընկերվարական ոգի ունի, ինչպէս եւ ընկերվարական ակումբներու եւ միութեանց հաստատումը: Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը աճապարած է այս հրամանագիրը հանելու, խորհրդային դեսպանութեան հաստատումէն առաջ, որպէսզի յառաջիկային վէճեր չծագին, համայնավարական կազմակերպութեանց լուծման առթիւ:

Աղաւաղի մախանենգութիւն Պոլսոյ մէջ

ՏԱՍԸ ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը ընդարձակ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն աղամանդի մաքսանենգութեան մը մասին, որուն հետեւանքով հարցաքննուեցան աւելի քան 30 ոսկերիչներ: Առաջին օրը ձերբակալուեցան տասը հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին հետեւեալ հայ ոսկերիչները.— Եգիպտացի Շիշման Սարգիս, Տիգրան, Արմենակ, Մուպարէքեան, Օննիկ, Հրանտ: Հաջորդ ձերբակալութեանց ատեն բռնուեցան նաեւ.— Պաղտասար օղլու Երուանդ, Սուքիաս օղլու Պարթեւ, Վարդան օղլու Տիգրան, Կարապետ օղլու Թորգոմ: Հարցաքննութեան տարուեցան նաեւ Պոլսոյ ծանօթ ոսկերիչներէն Ֆէնկեան եւ Զամիչեան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԷՅԸ «ՊԷՅ», ՀԱՆԸՄԸ «ՊԱՅԱՆ»...

Ամբողջ Թուրքիան եռուզեռի մէջ է, մականուն մը ընտրելու համար: Ազգանունը տրուած է Պոլսէն եւ Էնկիւրիէն, ուր օրուան երեւելիները արդէն ընտրած են իրենց մականունները, ինչպէս հաղորդած ենք օրը օրին:

Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ պէյի տեղ «պայ» որոշուած ըլլալով, հանըմներն ալ, «մատամ» թէ «մատմազէլ», պիտի կոչուին... «պայան»:

Թուրքիոյ տեղաւորման գործը

Թրակիոյ մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ որ վերջերս քննական պտոյտի մը ելած էր, ուրբաթ օր վերադարձաւ եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Պոլսոյ մամուլի թղթակիցներուն:

— «Թէքիրտաղէն յետոյ, այցելեցի Չանաք Գալէի գետեղման շրջանակը: Շատ գաղթականներ ղրկուեցան Չօրլու, եւ մեծ գոհունակութիւն տեսայ հոն: Երկու ամսուան ընթացքին, երկու նոր մեծ գիւղեր ալ շինուած են Չօրլուի մէջ: Ասկէ զատ, շատ մը փոքր գիւղերու մէջ ալ գաղթականներ տեղաւորուած են: Միայն Չօրլու քաղաքին մէջ 200է աւելի գաղթականական տուներ շինուած են: Հետզհետէ հասնող գաղթականները կը ղրկուին Հայրապօլուի գաւառակը: Ժողովուրդը եւ պաշտօնատուները մեծ օժանդակութիւն կ՚ընեն անոնց: Եկող գաղթականներէն ոչ մէկը դուրսը մնացած է, իսկ հարեւաններու կողմէ պատսպարուած են անոնք որոնց տուներուն շինութիւնը դեռ չէ աւարտած: Կէլիպօլուի գիւղերուն մէջ ալ կը շարունակուի աշխատանքը: Հակառակ եղանակին, լաւ գտայ գաղթականներուն վիճակը: Անոնց առողջութիւնը լաւ է եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններ չկան: Թէքիրտաղի մէջ բժշկական մարմին մը կազմուած է, հարկ եղած օգնութիւնը ընելու համար: Եկող գաղթականները պատուաստուած են կարգ մը հիւանդութեանց դէմ իսկ անոնց հագուստները եւ գոյքերը հականեխուած են:

Ասկէ վերջ գալիք գաղթականները պիտի տեղաւորուին Սարայի եւ Մալկարայի գաւառակներուն մէջ:

500 գործազուրկներու ցոյցը

Քանի մէջ (Մանշ) 500 գործազուրկներ չարաթօր ցոյց մը կատարեցին նահանգապետութեան առջեւ, հաց եւ աշխատանք պահանջելով: Թերթերը կը գրեն թէ ամբողջ շրջանին մէջ (Քալվատոս) 10,000 գործազուրկներ կան, բայց միայն 303 հոգի նպաստ կը ստանան, Տվիլի, Թրուվիլի, Տիվի եւ Քապուրկի գրասենեակներէն: Եւ այս՝ 400,000 հոգինոց բնակչութեան մը վրայ: Անգործութեան մատնուած են ոչ միայն նաւահանգիստի եւ նաւարանի, այլ եւ հիւսուածեղէնի, մետաղագործութեան, խալախորդարանի, շաքարի եւ պանիրի գործարաններու աշխատաւորները: Գործազուրկները կը պահանջեն նոր գրասենեակներ բանալ, նպաստ բաժնել բոլոր գործազուրկներուն՝ առանց սեռի, ցեղի եւ ազգի խտրութեան, ապուր բաշխել եւ ձրի ճաշարաններ հաստատել իրենց զաւակներուն համար:

»»»··«««

ՇՈՆԴԱԼԻՑ ԴԱՏ ՄԸ.— Նախկին գաղտնի ոստիկան Պօնի դատ բացաւ «Կանկուար» շաբաթաթերթին դէմ, 200,000 ֆրանք հատուցում պահանջելով: Շաբաթաթերթին տնօրէնը կը պնդէ իր ամբաստանութիւններուն վրայ, իբրեւ Սթավիսքիի մեղսակից ներկայացնելով Պօնին, եւ միեւնոյն ատեն մեղադրելով թէ գիտակցաբար մոլորեցուցած է դատական իշխանութիւնը, դատաւոր Փռէնսի սպանութեան հետքերը կորսնցնելու համար: Վկայութեան կանչուած են նախկին նախարարներ Թառտիէօ, Շէրոն, ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչ Քիափ եւ ուրիշ բազմաթիւ երեւելիներ:

ՖՐԱՆՔԵՒՌՈՒՍ ՁԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ մասին եղած հարցապնդումի մը պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հերքեց այդ լուրը եւ իրենք պատճառ չունին չհաւատալու:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՍՏՂԵՐԷՆ Պրիճիթ Հէլմ երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Պերլինի մէջ, օգոստոս 29ին իր ինքնաշարժով գետին տապալած եւ ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով անցորդ կին մը:

«ԱՔՍԻՕՆ ՖՐԱՆՍԷԶ», արքայական օրկանը դատ բացած էր ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչ Պ. Պոնփուա Սիպոտի դէմ, որ գրաւել տուած էր իր մէկ թիւը: Խմբագրութիւնը 3000 ֆրանք հատուցում կը պահանջէր: Վերջինիս հաշտարար դատաւորը ինքզինքը անձեռնհաս յայտարարեց, առարկելով թէ եղածը վարչական տնօրինութիւն է: Դատը փոխադրուեցաւ քաղաքային ատեան, որ օրինաւոր գտաւ «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի պահանջը: Դատարանը կ՚ըսէ թէ թերթերու վաճառումը բացարձակապէս ազատ է եւ թէ ոստիկանութիւնը բռնութեան դիմած է: Դատը պիտի տեսնուի դեկտ. 19ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ պիտի կատարուի յառաջիկայ տարի, աշնան: Այժմէն փորձեր կը կատարուին ուիցերիոյի մասնագէտի մը աջակցութեամբ:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ նորէն քննուեցաւ նոյեմբեր 19ին, Պոլսոյ իրաւական Բ. ատեանին առջեւ: Դատարանին անդամները յաջորդաբար հիւանդացած ըլլալով, շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ դեկտեմբեր 10ին:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՈՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատունները:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ,

GULBENKIAN & POOLE

392, Strand, LONDON, W. C. 2

Գնում եւ վաճառում հին եւ նոր ամեն տեսակ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Կը լրացնենք նաեւ կիսատ հաւաքածոներ:

Achat & Ventes des Timbres-Postaux

Դրոշմաթուղթի միակ հայ վաճառատունը ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ

LOTERIE NATIONALE

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը: Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝

1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետնորդ - ռամբուրսմանով (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ: Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով:

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ԱՆԻԷՌ-ԱՍՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ԳՈԼՈՆՊԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons, Անիէռ (անկիւնի սրճարանը):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ-ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԿՂԻԷՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՂՔԱՏ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՐԲԵՐՈՒ

(երեկոյթին ամբողջական հասոյթը կը յատկացուի Պետ. Հ. Կ. Խաչին եւ Որբերու Օգնութեան մասնաճիւղին)

15 դեկտեմբեր 1934, շաբաթ երեկոյ ժամը 22ին

Salle des Fêtesի մէջ **30, rue du Casino, Enghien.**

գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Առաջնակարգ նուագախումբ «ԱՐԻՍ»:

Պ. Գ. ԱԼԷՄՇԱՀի երգչախումբ՝ իր ամբողջական կազմով:

Կ՚երգեն՝ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՔԷՉԷՃԵԱՆ:

Կը պարէ կովկասեան պարեր փոքրիկն ՌԷԺԻՆԱ (հինգ տարեկան) իր հօրը՝ Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆի ընկերակցութեամբ:

Պարերը կը վարէ պարի փրոֆէսէօր՝ Պ. Պ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ:

Հաճելի անակնկալներ: Առնման քոթիյոն: Ճոխ եւ աժան պիւֆէ:

Մինչեւ լոյս պար եւ պարի մրցում:

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ:

ՃԻՆ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ. Կամ. Մարտիկ Միութեան կողմէ

15 դեկտեմբեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, **Petit-Journal**ի մեծ սրահին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ԶՕՐ. ԴՈՒՄՕՆԻ

Նախկին զօրահրամանատար Կիլիկիոյ գրաւման բանակին

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն

*LOTERIE NATIONALE*ի

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆ, Տէօվ.— 97:
ԼԱՎԻԼՏԻԷՕ, Մ. Տ.— 37:
ՎԻԷՆ, Ուզ.— 85:
ՎԻՎԻԷ, Քէօչ.— 35:
ԹԻՐԱՆԱ, Տ. Զ.— 100:
ՓԱՐԻԶ (16), Տիկ. Թամ.— 70:
ՓԱՐԻԶ (20), Մ. Ա.— 35:
Լ. ՍԷՅՆ ՍԻՒՐ ՄԵՐ Ս. Կ.— 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Վ.— 170:
ՊԱՆԵԷՕ, Ա. Ճ.— 53:
ՊՕՐՏՕ, Գործ.— 500:
ՓՐԷ ՍԷՆ ԺԵՐՎԷ, Ա. Տ.— 35:
ՔԱԶԻԷՌ, Աւետ.— 140:
ՎԻՎԻԷ, Պ. Ք.— 70:
ԹԷՀՐԱՆ, — 475: Կարգադրեցինք:
ՇԱՍ, Պ. Ա.— 25:
ԹՈՒԼՈՒԶ, Մարկ.— 100:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը համարեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բժշկապետ Եաղուպեանի որ հիւանդութեանս միջոցին, իր այցելութիւններով եւ հոգածու վերաբերմունքով սատարեց արագ ապաքինմանս:

Շնորհակալութիւններ նաեւ ընկերներու եւ բարեկամներու:

Մարսէյլ Օննիկ Կարապետեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ակումբի սրահին մէջ:

Մուտքը՝ ազատ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Իզմիրցի Մարիամ Սարաֆեան (մօր անունը՝ Իլմոնիա) որ 4-5 տարի առաջ Յունաստանէն եկած է Փարիզ եւ ամուսնացած Պ. Մանուկի հետ: Իր հասցէն իմանալ Յառաջի վարչութեան:

— Քասնթիէն Մարտիրոս, Թադէոս եւ Մանիշակ Աւետիսեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Զաւէն Աւետիսեանը, որ Գարակէօզեան Որբանոցի նախկին սաներէն էր եւ ասկէ առաջ կը գտնուէր Փարիզ, Լուար-է-Շէր, Քօլոմպ, Սէն:

Ցիչեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարտիրոս Աւետիսեանի, Քասնթի, Յունաստան:

ՎԶՆՈՑ (քաշ-քոլ), ՓՈՒԼ-ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

*CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER, GILETS ET GANTS DE LAINE*ի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ **Gutemberg 57-57**

Միշտ տրամադրելի է ընտիր մը երկմը՝ անմրցելի գիներով:

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

44, Rue Lafayette – Paris (9) **Métro: Peletier Tél. Prov. 78 – 38**

Կը ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական եւ Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ դատական եւ վարչական գործերու համար գրաւոր եւ կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուներու մօտ, վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիրութիւններ պաշտպանելու համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար, ինչպէս նաեւ վիզայ Ամերիկա մեկնելու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի ստանաք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:
Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՈՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՏՏՈՒԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻԻԶ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆՆՄԱՆ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ներմկնայ եւ բէյֆ կուտայ:

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒՊԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-89

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՏԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, **Clamart (Seine)**

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՏՐԵԱՆ եւ ԹԷՐՋԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

ՏԵՍԷՔ ՄԵՐ ԳԻՆԵՐԸ

ԵՒ ՁԵՐ ԸՆԵԼԻՔ ՇԱՀԸ

1000 Նամակաթուղթ, ընտիր թուղթ	50 ֆր.
1000 Ծրար »	50 »
1000 Առեւտրական քարտ	40 »
1000 Պահարան, ճերմակ	40 »
100 Հարսանեկան հրաւիրագիր պահարանով	50 »
1000 Թուղթիկ – ծանուցում	35 »

(Բազմաթիւ հազարներու համար աւելի պակաս գին)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒԱՅԼ ԳՈՐԾԵՐ

ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

225 ՖՐԱՆՔ 16 ԷՋՆՈՑ ՊՐԱԿԸ, ԿՈՂՔՈՎ ԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Դիմել՝ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

17, Rue Damesme – PARIS (13e) կամ հեռախօսել՝ Glacière 15 – 70

Le Gérant: **H. STEPHAN**

Imprimerie **A. DER (AGOPIAN)**

17, Rue Damesme PARIS (13e)

■■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
29 Novembre
1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2664

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ ՄԷԿ ՍԵՂԱՆԻ ՎՐԱՅ

»»»· ·«««

Ի՞նչ է մեր առաջարկած կեդրոնացումը:

Եթէ ունենայինք Ազգ. Խորհուրդ մը, իրաւասութեանց եւ աշխատանքի բաժանումներով, ճամբան հարթուած կ՚ըլլար: Եւ առավ խակ վերջ դրուած՝ այն թարթափումներուն որ կը մատնանշուին ամէն օր:

Այդ պահանջը կայ ու կը մնայ, հակառակ բոլոր խնքնախաբէութեանց կամ ուրացումներուն:

Եւ սակայն, որովհետեւ ժամանակի կը կարօտի այդ ձեռնարկը, իսկ մենք սաիպողական հոգեր ունինք այսօր, պիտի առաջարկէինք առժամեայ կարգադրութիւն մը.—

Կազմել վարիչ մարմին մը՝ գաղթականներու զոյգ «օֆիս»ներու եւ Հայ Տնտեսական կեդրոնի ներկայացուցիչներէն, խառկապէս հետապնդելու համար օրուան հոգերը,— գործազրկութիւն, պասա, անկանոն թուղթ եւ յարակից հարցերը:

Անշուշտ այս մարմինը պիտի վայելէ միւս բոլոր կազմակերպութեանց աջակցութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս:

Անոնց եւեւը պիտի գտնուին ինչպէս Բարեգործականը, նոյնպէս Հայր. Միութիւնները կամ նախկին կամաւորները,— բոլոր այն օրկանները որ կապ ունին աշխատաւոր բազմութեանց հետ եւ կրնան դիւրութիւն մը ընծայել, աշխատանք մը ստանձնել:

Մէկ խօսքով, եռանդամ մարմինը պիտի դառնայ գործադիր իշխանութիւն, իսկ միւսները՝ աջակից կամ խորհրդատու:

Այս կարգադրութեամբ, ոչ միայն բոլոր դիմումները կը կատարուին մէկ խողովակով, այլ եւ բոլոր հոգերն ու հարցերը կը կեդրոնանան մէկ սեղանի վրայ, ներկայացնելով կացութեան ամբողջական պատկերը:

Փաստաբաններու իրաւասու իշխանութիւններն ալ կը կապուին այս մարմնին հետ, իբրեւ օժանդակ ուժեր:

Երբ այս հիման վրայ կազմակերպուի գործը, ոչ միայն վերջ կը տրուի հակասական կամ թերի ձեռնարկներու, այլ եւ ճամբայ կը բացուի աւելի լուրջ աշխատանքներու համար:

Այսօրուան — վաղուան հոգեր չեն գործազրկութեան տագնապը, կամ 10 առ հարիւրի օրէնքին խստագոյն գործադրութիւնը, եւ կամ նպաստի դադարման ողբերգութիւնը:

Նոյն իսկ եթէ կարճ տեւէ տագնապը, միայն վերահաս ձմրան անձկութիւնը բաւական է լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու:

(Այս առթիւ, եւ իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կրկին կը յանձնարարենք զգուշանալ վայրերան արտայայտութիւններէ, որոնց համաձայն իբրեւ թէ գաղթականները դուրս պիտի հանուին կամ այլուր պիտի փոխադրուին...):

Երբ մէկ սեղանի վրայ փռուին բոլոր հարցերը, գանգատներն ու բողոքները, փոխանակ զանազան հաստատութեանց դղրդնեմուն մէջ թաղուելու, վարիչ մարմինը պատեհութիւն կ՚ունենայ նա՛եւ նոր լուծումներու մասին մտածելու:

Օրինակ, մենք երբեք լրջօրէն չենք զբաղած հողագործական աշխատանքներու հարցով:

Ռուսերը բախտաւոր են այս տեսակէտէն, շատոնց կապուած ըլլալով հողագործութեան:

Չենք ուզեր խոշոր բառեր գործածել, դնելով «հողագործական գաղութ»ներու ծրագիրը: Թերեւս ուշ է ատոր համար, եւ շատ ալ դժուար:

Բայց, գիտենք թէ կան ֆրանսական ընկերութիւններ որոնք աշխատաւոր ձեռքեր կը փնտռեն, թափուր եւ ընդարձակ հողեր մշակելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, ուսումնասիրութեան արժանի հարց մըն է այս: Երբ աշխատանքի եւ հացի խնդիր ունինք, ներելի չէ կանխակալ կարծիքներով տարուիլ կամ թափծու վճիռներ արձակել եւ յօրանջել:

Կը տեսնէք որ մեր բոլոր խորհրդածութիւններն ու թելադրութիւնները կը յանգին մէկ եզրակացութեան,— ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ:

Կազմակերպութիւն՝ միակ եւ ընդունակ օրկանի մը ձեռքը կեդրոնացնելով բոլոր հոգերը, եւ աշխատանք՝ համաձայն կանխորոշ եւ գործնական ծրագրի մը եւ տեւական, հետեւողական գործունէութեամբ:

Անշուշտ այս բոլորը կը կարօտին դրամական լայն միջոցներու:

Այդ մասին ալ պարտաւոր է մտածել այն խորհրդակցական մարմինը, որ յուշագիր ներկայացուց կառավարութեան եւ այժմ որդեգրին կը սպասէ:

Անոր կ՚իյնայ շարժման մէջ դնել բոլոր կազմակերպութիւնները, թէ գործը ձեւակերպելու եւ թէ նիւթական աղբիւրներ ճարելու համար:

Եթէ այս բոլորը ցնորք են եւ մենք նորէն հանդիսատես պիտի ըլլանք պատահական, կիսկատար կամ խաչաձեւեալ ձեռնարկներու, այն ատեն կրկին կը ծագի միւս հարցը,— բանուորները իրենք իրենց գլխուն ճարը կը նային, ստանձնելով նախաձեռնութիւնը համապատասխան կազմակերպութեան մը:

Այդ պարագային, անգամ մը եւս հաստատուած պիտի ըլլայ թէ՝ պարզապէս մարզանքներով եւ «սալթանաթ»ով զբաղած են բոլոր մեծ ու փոքր դրասենեակները, անընդունակ՝ որ եւ է հիմնական աշխատանքի:

Ուրիշ խօսքով, անգամ մը եւս պիտի համոզուինք թէ, բազմաթիւ կարճ – երկայն թեւեր ունինք, բայց չունինք տիրական գլուխ մը, որ դիմաւորէ օրուան անակնկալները:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

■■■■■■■■

Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բանակցութիւնները այդ գործին հե՞տ ալ կապ ունին

Նախարարական խորհուրդի աջի օրուան նիստին մէջ, Պ. Լավալ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարներուն հետ ունեցած տեսակցութեանց մասին: Թերթերը կը գրեն թէ այս խօսակցութիւնները կապ ունին ոչ միայն արեւելեան դաշինքի մը, ԱՅԼԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԶՍՊԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԸ ՀԵՏ:

ԽՄԲ. — Այս պայմանագրի մասին առաջին անգամ գրեց «Թան»ը, Ժընեւէն զրկուած թղթակցութեան մը մէջ: Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ահաբեկչութեան եւ յանցաւորներու յանձնումի մասին ծրագիր մը առաջարկած է Թուրքիա, պալքանեան ժողովին մէջ (Էնկիւրի), բայց համաձայնութիւն չէ գոյացած:

⁂ Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ֆրանսա եւ Թուրքիա կ՚ուզեն փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքել, ամրապնդելու համար պալքանեան համաձայնութիւնը: Թուրքիա ինքզինքը ապահով կը զգայ կոնակէն, բարեկամութեան եւ զինակցութեան կապեր հաստատած ըլլալով Խ. Միութեան, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ: Այժմ կ՚ուզէ նոյն ապահովութիւնն ստանալ Պալքաններու եւ Միջերկրականի մասին, սերտ համաձայնութիւն մը կնքելով Ֆրանսայի հետ:

Արտաքին նախարարը մեծ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Թէվֆիք Րիւշտիի եւ Պ. Թիթուլէսքոյի: Ճաշէն յետոյ, խօսակցութիւնները շարունակուեցան նախարարին եւ հիւրերուն միջեւ: Ցետոյ Պ. Թիթուլէսքօ եւ Թէվֆիք Րիւշտի այցելեցին վարչապետին եւ երկար խօսեցան Եուկոսլավիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ ծագած վէճին եւ ուրիշ հարցերու մասին: Երկու նախարարները իրենց տեսակէտները պարզեցին Փոքր Համաձայնութեան եւ պալքանեան միութեան գործակցութեան մասին, միեւնոյն ատեն նկատի առնելով Խ. Միութեան բռնելիք դիրքը, որ կրնայ փոխուիլ:

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

»»»· ·«««

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆՊԱՍՏԷ
ԶՐԿԵԼ ԲՈԼՈՐ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Երեսփ. ժողովը աջի օրուան նիստին մէջ, երբ կը քննուէր աշխատանքի նախարարութեան եւմտացոյցը, կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նաեւ օտար բանուորներու մասին: Համայնավար երեսփոխան Քափրօն դիտել տուաւ թէ իրականին մէջ ամբողջական գործազուրկներու թիւը մէկուկէս միլիոն է, իսկ մասնակի գործազուրկներուն թիւը՝ 3,200,000: Ուրեմն իրր հինգ միլիոն աշխատաւորներ կը տուժեն համատարած տագնապէն: Խօսելով օտար բանուորներու հարցի մասին, երեսփոխանը ճաղկեց օտարամերժ պայքարը: Բացատրեց թէ օտարականներու վտարումը անկարելի է ոչ միայն բարոյապէս, այլ եւ նիւթապէս: «Օրինակ, կը կարծէ՞ք թէ հիւսիսային շրջանին մէջ կարելի է 55,000 օտար հանքագործներուն տեղ դնել հիւսուածեղէնի, շինութեանց եւ նաւարանի 60,000 գործազուրկները: Միւս կողմէ, վտարելով օտարները, պիտի ոչնչացնէք մանր առեւտուրը, ինչպէս եւ Ֆրանսայի համբաւը աշխարհի մէջ: Ուրեմն գաղրի օտարներու կողմէ մեր բանուոր դասակարգին դէմ եղած մրցումը, պարտադրեցէք որ հաւասար վճարում կատարուի»:

Բանախօսը առաջարկեց շաբաթական աշխատանքը վերածել 7 ժամուան, առանց կրճատելու վճարումները, ազգային սնտուկ մը հաստատել գործազրկութեան համար եւայլն:

Ազգայնական երեսփոխան մը առաջարկեց գործազրկութեան որ եւ է նպաստ չվճարել օտար բանուորներուն:

Խօսեցան նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Պ. Ֆրոսար եւ ուրիշներ: (Այս նիւթը շատ կարեւոր ըլլալով, մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք առանձին):

Պատերազմի հաշմանդամները կը պաշրին փողոցներուն մէջ

Աջի օր քանի մը հարիւր (ձախակողմեան թերթերը, կ՚ըսեն՝ 2500) ժողով գումարեցին Բաւէի մէջ, յետոյ երթալով Օփերայի հրապարակը, ցոյց մը սարքեցին: Կը պահանջէին ջնջել այն հրամանագիրը որով երեք առ հարիւր կրճատուեցաւ իրենց հանգստեան թոշակը: Բազմաթիւ ոստիկաններ կը հըսկէին բարեկարգութեան: Ինչպէս անցեալ գարնան եւ ամրան, այս անգամ ալ հաշմանդամները փռուեցան փողոցին մէջ, ամբողջ 55 վայրկեան, ժամը 10·25էն մինչեւ 11·20 խափանելով երթեւեկը, մինչ հարիւրաւոր ոստիկաններ չէթայ կազմած կը հսկէին: Հաշմանդամները կ՚աղաղակէին միաձայն.

— «Մեր հանգստեան թոշակները, մեր հանգստեան թոշակները, անկցին հրամանագիր—օրէնքները»:

Ցոյցերու ընթացքին, 46 տարեկան հաշմանդամ մը հրմշտուքէն գետին ինկաւ ուշաթափ: Անմիջապէս դեղարան փոխադրեցին, բայց մեռաւ: Այս դէպքը աւելի գրգռեց կիրքերը: Ոստիկանական տեսչութիւնը ստիպուեցաւ երկար զեկոյց մը հրատարակել, միտքերը հանդարտեցնելու համար:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի, նոյ. 26 թուականով.—

Սուրիոյ եւ Լիբանանի իշխանութիւնները կարեւոր որոշում մը տուին, արտօնելով Հրեաներու ներգաղթը, պայմանաւ որ ներգաղթողները դրամագլուխ ներածեն եւ գործարաններ եւ ուրիշ ձեռնարկներ հիմնեն, տեղացի աշխատաւորներ գործածելով: Ուրիշ պայման մըն ալ այն է որ հրաժարին սիոնական գաղափարներէն, որ կը ձգտին համախմբել հրեայ բնակչութիւնը:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հողային ամբողջութիւնը ապահովելու համար, պիտի չթոյլատրուի որ Հրեաները հողեր գնեն Սուրիոյ սահմանագլուխին երկայնքը, որովհետեւ այդ շրջանին մէջ տեղաւորումը յետագային կրնայ պատճառ համարուիլ սահմանագլուխը փոփոխելու ի նպաստ Պաղեստինի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՊԷՅ», «ՊԱՅԱՆ», «ՕՂԼՈՒ»

●●●●

Երկու տարիէ ի վեր, շօգեպինդ արագութեամբ կ՚ընթանայ թրքական յեղաշրջումը:

Ինչ որ կատարուեցաւ տասը տարի առաջ, սուլթան–խալիֆայութեան ջնջումով եւ ուրիշ արմատական փոփոխութիւններով, աննախընթաց էր Թուրքիոյ պատմութեան մէջ:

Իսկ ինչ որ տեղի կ՚ունենայ երկու տարիէ ի վեր,— լեզուական համաժողովէն յետոյ — աննախընթաց է համաշխարհային պատմութեան համար:

Ամբողջ մարդկային պատմութիւնը վեր ի վայր շրջելէ յետոյ, Քէմալ Աթաթիւրք, այլ անուամբ Մ. Քէմալ այժմ ալ թուրք ընտանիքները տակնու վրայ կ՚ընէ, մականուն պահանջելով:

Հրամանը կը վերաբերի բոլոր Թուրքերուն (թրքահպատակ): Բայց ամէնէն ծանր հարուածը պիտի կրեն բուն Թուրքերը, որովհետեւ մականուն չեն ունեցած եւ նոր պիտի ճարեն:

Միւսները, ոչ - Թուրքերը, պրպըտումներ կատարելու պէտք չունին:

Հայը «եան»ը պիտի ջնջէ, Յոյնը՝ «իս»ը կամ «իտիս»ը, երկուքը մէկ՝ եւ ուրիշներ՝ «էվ»ը կամ «ով»ը (ռուսական),— պրծաւ:

Անոնք ուրիշ բաց դուռ մըն ալ ունին,— «օղլու»:

Այսպէս, պատրիարքը, Մեսրոպ արք. Նարոյեան, եթէ չուզեր Մեսրոպ արք. Նարօ կամ Նարոյ դառնալ, պիտի ստորագրէ «Նարօ օղլու Մեսրոպ»: Քաղաք. ժողովի ատենապետն ալ, Վահան Սուրէնեան, եթէ չափազանց հայկական գտնէ Վահան – Սուրէնը, կը կլորնայ եւ կը դառնայ «Սուրէն օղլու Վահան»:

Տարակոյս չկայ թէ բոլոր հաւատարիմները պիտի նախընտրեն «օղլու»ն, ընդ առաջ գացած ըլլալու համար քէմալապետութեան ծրագրին որ կը ձգտի անհետացնել ազգութեան որ եւ է դիմագիծ:

Բայց, միայն մականունով չի վերջանար մասնաւորապէս իսլամ Թուրքերուն չարչարանքը:

Անոնք պարտաւոր են մոռնալ, նաեւ, քանի մը բաներ, որ միս-ոսկոր դարձած են դարերէ ի վեր,— «աղա», «փաշա», «էֆէնտի»:

Միայն «պէյ»ին խնայուած է: Ան ալ՝ աննանաչելի դառնալու պայմանաւ:

Այսուհետեւ պիտի գործածուի ոչ թէ պէյ, այլ «պայ»: Եւ ոչ թէ անունին եւ մականունին միջեւ, այլ սկիզբը, եւրոպական ձեւով, իբրեւ համազօր «պարոն»ի,— «պայ Թէվֆիք Արազ»:

Հոչակաւոր «հանըմ»ն ալ կոնակը տալով «պայ»ին, կը դառնայ «պայան», օրիորդ ըլլայ թէ տիկին: (Զէ՞ որ «հանըմ»ն ալ ծնած է «խան»էն = «խանում»:

Դեռ ջուր կը վերցնէ այս խնդիրը: Բայց, Թուրքերը խօսք մը ունին — զարնելով զարնելով կը գտնեն եղանակը:

Նոր եղանակը թրքացումն է հաբիւրին հարիւր քսան համեմատութեամբ:

Պարզամիտներ կը կարծեն թէ այս ընթացքով աննանաչելի պիտի դառնայ Թուրքը: Ոչ միայն լեզուով ու բառով, այլեւ անունով:

Իսկ եաթաղա՞նը...

ՎԱՀԷ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԳԻՇԵՐ ՑՈՐԵԿ

»»»· ·«««

Ոստիկանական հետապնդումները շարունակուեցան նաեւ աջի գիշեր — չորրորդ գործողութիւն: Այս անգամ նորութիւն մը հաստատուած էր,— «աւտուք»ի ձեռնարկել նաեւ ցերեկ ատեն: Այս որոշման վրայ, երեքշաբթի կէսօրէն յետոյ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրաւ իր ուժերը, եւ անակնկալ հետապնդումներ կատարեց Քառթիէ Լաթէնի (Ս. Միշէլ), Մոնփառնասի եւայլն կողմերը, հարցաքննեց հարիւրի չափ անհատներ եւ ոստիկանատուն առաջնորդեց տասը հոգի, ստուգումներ կատարելու համար: Ցետոյ գործողութիւնը շարունակուեցաւ ուրիշ վայրերու մէջ, եւ քանի մը ժամ ընդհատումէ յետոյ, վերսկսաւ գիշերուան ժամը 10ին: Ցայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններ մտան Ռիվոլիի, Օփերայի, Շոսէ տ՚Անթէնի, Քլիշիի զբօսարաններէն եւ սրճարաններէն ներս, աղաղակելով.

— Ձեռքերը վե՛ր, կիները աջին, այրերը անդին:

Հրամանը կը գործադրուէր անմիջապէս: Կէս գիշերուան մօտ, երկրորդ գործողութիւն մը կատարուեցաւ տարբեր ուղղութեամբ: Փլաս Մոպէռի, Ռիւ Սէն Ժաքի, Սէն Տընիի եւ Մոնփառնասի կարգ մը «գիշերօթիկ» հաստատութիւններէն հաւաքուեցան չորս օտար եւ վեց ֆրանսացի դատարկապորտներ, տասը օտարականներ՝ իբրեւ անսաստող իրենց վերաբերեալ օրէնքին, մէկ օտարական՝ որ արտաքսման հրաման ստացած էր եւ երեք ուրիշ օտարներ որոնք դատապարտուած էին ի բացակայութեան:

Ոստիկանութեան վերատեսուչը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ այս հետապնդումներուն առթիւ.

— Մենք միայն մէկ նպատակ ունինք,— երեւան հանել այն չափազանց բազմաթիւ անհատները որոնք չեղած են օրէնքէն: Այս հետապնդումները գրեթէ տեւական են, քանի որ 1934 յունուար 1էն ի վեր 1212 անգամ կատարուած են, երեւան հանելով 1115 անկանոն օտարականներ, առանց հաշուելու ուրիշ բազմաթիւ յանցանքներ: Այս անգամ, թերեւս աւելի լայն ծաւալի մը վրայ կատարուած գործողութիւնները երեք օրուան մէջ տուին հետեւեալ արդիւնքը, առանց հաշուելու քննելի պարագաները,— 149 հեղինակներ՝ զանազան յանցանքներու, 125 օտարականներ որոնք բացորոշապէս անկանոն՝ օրինազանց վիճակի մէջ են, մասնաւորապէս արտաքսուած մարդիկ: Կը հետեւի թէ այս մաքրագործումը հակառակ չէ Փարիզի շահերուն: Մնաց որ, կրկին եւ կրկին հրահանգած եմ որ եւ է կերպով չվնասել մայրաքաղաքի առեւտուրին եւ ոգեւորութեան:

⁂ Լիոնի մէջ ալ հետապնդումներ կատարելով, ձերբակալուեցան 60 ցնծուհիներ եւ բազմաթիւ կասկածելի մարդիկ: Այս վերջիններէն չորսը վար դրուեցան:

Անգլիական հարսնիքը եւ Լոնտոնի հայ գաղութը

Այսօր, հինգշաբթի, Լոնտոնի մէջ տեղի կ՚ունենայ Անգլիոյ Ճորճ թագաւորին չորրորդ տղուն՝ Քէնթի դուքսին հարսնիքը՝ Յունաստանի Մարինա իշխանուհիին հետ: Այս առթիւ մասնաւոր արտօնութեամբ, յանուն Լոնտոնի հայ եկեղեցիին եւ գաղութին հոգեւոր հովիւ Մերուժան քահանայ անգլ. շնորհաւորութեան գիր մը ուղղած է Անգլիոյ վեհապետին:

Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին հրաւէրով, Ուէսթմինիսթրի արարողութեանց ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Մերուժան քահանան: Իսկ պալատական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ ԺՈՂՎԾՑԷՔ

ՄԵՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Վիէն.— Անցեալ թղթակցութեամբ, (ՅԱՌԱՋ, 21 նոյեմբեր) տուի ամփոփ տեղեկութիւններ՝ Փոն Թ'ելվէքի շրջանին մէջ գտնուած հայ գաղութի բնակարանային կեանքի մասին։ Այս անգամ պիտի նկարագրեմ բուն գործարանի կեանքը։

Նախ հանդիպինք գրասենեակը, ուր կ'աշխատին նաեւ 4 հայ օրիորդներ։ Զորսն ալ վկայուած են Վիէնի նախակրթարաններէն, որոնց շնորհիւ յաջողած են տեղաւորուիլ գրասենեակային աշխատանքներու մէջ։

Երկու մեծերը արդէն 5 — 6 տարիէ ի վեր կ'աշխատին։ Մէկը, մօտ մէկ տարի առաջ յաջողեցաւ մեքենագրութենէ անցնիլ ընդհ. հաշուապահի օգնականութեան, իսկ երկրորդը, կը զբաղի ծանօթագրութեամբ։ Փոքրերէն մէկը՝ մէկ տարիէ ի վեր արդէն կ'աշխատի, իսկ միւսը դեռ հազիւ երկու ամիս առաջ մտաւ։

Կօշիկի այս գործարանը կը բաղկանայ երեք յարկէ, եւ շատ կոկիկ շէնք մըն է։ Իւրաքանչիւր յարկ վերապահուած է մէկ արհեստանոցի, կօշիկի զանազան մասերու պատրաստութեան համար։

Այսպէս, առաջին յարկին մէջ կը կտրուին ներբանցու, կրունկ, եւ այլ զանազան մասերը։ Երկրորդ յարկին մէջ կը կարուին երեսցուները։ Երրորդ եւ ամենամեծին, մէկ կողմին վրայ կը կարուին երեսները, իսկ միւս կողմը կօշիկներու լրիւ պատրաստութիւնը։

Բացի երես կարողներու բաժինէն, մնացեալ մասերը գրեթէ կիներ եւ աղամարդիկ խառն կ'աշխատին մեքենաներու վրայ։

Աշխատանքներուն համար շղթայի դրութիւն հաստատուած է չորս տարի առաջ։ Կարելի է ըսել թէ մինչեւ այսօր Ֆրանսայի մէջ քիչ կը գտնուին այս սիստէմին վերածուած կօշիկի գործարաններ։

Շղթաներու բոլոր կազմածները բերուած են Գերմանիայէն, իրենց մեքենագործներով միասին, որոնք տեղաւորուելէ վերջ մեկնած են։ Այստեղ անմիջապէս ըսենք, որ գործարանին ամէնէն կարեւոր մեքենաները գերմանական են, եւ վերջին դրութեամբ։ Երկրորդ տեղը կը գրաւեն անգլիականները, թիւով քիչ, իսկ երրորդ ֆրանսականները։

Բացի առաջին յարկի արհեստանոցէն, մնացեալ երկու յարկերը ամբողջութեամբ շղթայի դրութեան վերածուած են։ Երբ շղթայ կ'ըսենք, անշուշտ, պէտք չէ հասկնալ պարզ երկաթ շղթայ մը։ Մեր գործարանին շղթաները շինուած են հետեւեալ կերպով։ Բարձրութիւն մէկ մեթր, լայնք՝ 50 սանթիմէթր։ Շղթայի երկու կողմերէն ձգուած են երկաթ ձողեր ճիշդ երկաթուղիի նման։ Ունին փոքրիկ անիւներ, նոյնպէս երկու կողմերէն, որոնք կը քալեն ձգուած երկաթ ձողերուն վրայէն։ Իսկ մէջտեղի մասը շինուած է նուրբ, եւ շատ հաստատուն տախտակներով։ Անիւներուն վրայ եւս գոցուած են տախտակի նեղ շերտերով։ Տակէն դառնալիք մասն ալ շինուած եւ գոցուած է տախտակով։ Այնպէս որ, այցելող մը, երբ ուշադրութեամբ չնայի, կը կարծէ թէ, շղթան կեցած է բեռնաւորուած հարիւրաւոր զոյգ կօշիկներով։ Մեքենաները շարուած են շղթաներու՝ երկու եզերքն ի վար։

Իսկ, երես կտրողներու եւ կարողներու շղթաները շատ պարզ են։ Ասոնք շինուած են շատ հաստատուն մոմլաթի տեսակ կտորներէ։ Տակերը շինուած են տախտակէ, որուն վրայէն կը քալեն շարունակ, տակէն դառնալով։ Կտրողներն ունին իրենց առջեւ սեղաններ, որոնց վրայ կը կտրեն, եւ ամբողջ երեսի մասերը լրացնելէ վերջ, կը դնեն շղթային վրայ, որ կը տանի մինչեւ ուր որ պէտք է։ Իւրաքանչիւր բանուոր, 8 ժամուան մէջ կը կտրէ 40 — 60, եւ մինչեւ 100 զոյգ։ (Այս վերջին թիւը երեխաներու յատուկ)։

Երես կարող բանուորուհիներու շղթան աւելի ցած շինուած է, աշխատանքը նստակեաց ըլլալուն համար։

Շղթաները կը քալեն 90—100 մեթր ժամական։ Բացի երես կտրող բանուորներէն, մնացեալ բոլոր մասերուն մէջ, իւրաքանչիւր բանուոր մէկ գործ կ'ընէ։ Շղթան կը քալէ կօշիկները շալկած, ու բանուորը ստիպուած պէտք է շարունակ շարժման մէջ ըլլայ իր մեքենային պէս, գործը առջեւէն չփախցնելու համար։

Աշխատանքի ձեւերուն այս համառօտ բացատրութենէն վերջ, անցնինք վճարումներուն։ 1927ի ծանօթ գործադրկութենէն ի վեր, մինչեւ այս տարուան մարտ ամիսը գործերը շատ լաւ էին։ Օրականներն ալ նոյնպէս գոհացուցիչ։ Մարտէն սկսեալ, յանկարծ գործերը թուլցան։

Հարիւրին 3էն մինչեւ տասը ֆրանք պարգեւ (փրիմ) կը տրուէր բանուորներու մէկ մասին, կտրուեցաւ միեւնոյն ամսուն։ Յետոյ սկսան 4—5 օր աշխատցնել շաբաթական, եւ օրական 7 — 6, եւ երբեմն ալ 5 ժամ։ Այսպէս տեւեց մինչեւ օգոստոս ամիսը։

Պարգեւները կտրելէ, եւ շաբաթական 30—35 ժամ աշխատցնելէ վերջ, օգոստոսի կէսին յանկարծ օրականներն ալ կրճատուեցան, մէկէն մինչեւ չորս ֆրանք օրական, միեւնոյն ժամանակ խոստանալով թէ, այս կրճատումէն վերջ պիտի սկսինք լման՝ 48 ժամը շարունակել։

Բայց, տեղացի բանուորները զայրանալով այս ծայրայեղ անարդարութեան դէմ, գործադուլ յայտարարեցին որ տեւեց ութ օր։ Որ եւ է յաջողութիւն չգտնելով, դարձեալ սկսան գործի։ Այս գործադուլին հետեւանքով գործէ հանուեցան՝ 4—5 տեղացիներ իբրեւ պատասխանատու ու մէկ ալ Հայ, երիտասարդ մը որուն ամբողջ յանցանքն էր եղած ֆրանսերէն գիտնալը, եւ մէկ – երկու անգամ ժողովներուն մէջ, տեղացի բանուորներուն որոշումները քանի մը բառով հայ բանուորներուն թարգմանելը։

Խօսուեցաւ նաեւ, թէ՝ դեռ ուրիշ Հայեր ալ պիտի հանուին, բայց գործատէրը իմանալով չէ ձգած եւ յայտարարած է.

— «Երբ Ֆրանսայի գործաւորները գործադուլ կը յայտարարեն ու չեն աշխատիր, օտարականները ի՞նչպէս կրնան աշխատիլ։ Ոչ մէկ յանցանք ունին Հայերը, եւ չեմ ուզեր որ հայ բանուոր հանեք այս պատճառաւ»։

Այսպէսով խնդիրը վերջացած համարուեցաւ։ Խաղախորդարանի բանուորները, մօտ հարիւրեակ մը, որոնց 60էն աւելին տեղացիներ են, գործադուլին չմասնակցեցան, եւ այս բաժնի հայ բանուորներն ալ անոնց հետ միասին չձգեցին իրենց գործերը։

Ուրեմն, այս անյաջող գործադուլէն ի վեր, սկսան աշխատցնել 48 ժամ շաբաթական, իրենց խոստումին համաձայն։ Շատ քիչ կը պատահի, որ բանուորներուն մէկ փոքր մասը, շաբաթական 2 — 3 ժամ պակաս աշխատի։ Իսկ այս վերջերս դարձեալ ըսկսան պարգեւները վճարել, հարիւրին 3 — 4 եւ երբեմն ալ մինչեւ 6 ֆրանք։

Ներկայիս բանուորները կը ստանան 8 ժամուան համար՝ 18էն մինչեւ 29 ֆրանք, իսկ բանուորուհիները՝ 12էն մինչեւ 22 ֆրանք։

Այս հաստատութեան բանուոր – բանուորուհիներուն ընդհ. թիւն է մօտաւորապէս՝ 800 (պաշտօնեաներով միասին) ըստ գործատիրոջ յայտարարութեան։ Այս ութ հարիւր բանուորներէն միայն 189ը հայ աշխատաւորներ են, որ ճշգրիտ թիւն է։ Տեղացիները միշտ ալ կը տրտնջան թէ, « դուք մեծամասնութիւն կը կազմէք »։ Ու մանաւանդ այս վերջի ծանօթ գործադուլին առթիւ, գտնուեցան տեղական թերթեր.— ան ալ համայնավար — որ առանց իրականութիւնը ստուգելու, յայտարարեցին թէ, « այս գործարանի բանուորներու մեծամասնութիւնը Հայեր են։ Այս 189էն 105ը այրեր են, իսկ 84ը կիներ։ Խաղախորդարանի բաժինին մէջ հայ բանուորներուն թիւն է 29, 6ը կիներ են։ Ասոնք եւս 189ին մէջ են։

189 հայ բանուոր – բանուորուհիներուն մէջ կան միայն 7 հոգի.— 3 մանչ եւ չորս աղջիկ-— որոնց տարիքը 15էն վար է։ Ասոնցմէ մէկ քանին իրենց ինքնութեան թուղթերը յաջողած են առնել, իսկ մէկ քանին դեռ ոչ։ Յոյս ալ չկայ եւ ընդհակառակն կը վախցուի որ հանուին գործարանէն։

Գործատէրը բոլորին համար ալ երեք ամսուան պայմանագրութիւններ ստորագրած էր, բայց բոլորն ալ չյաջողեցան։

Ունինք մէկ հայ «քոնթրմէթր» (վարպետ), որուն օգնականը նոյնպէս հայ է։ Ամսական կը ստանան՝ 900 — 800էն ոչ պակաս։ Գրասենեակային աշխատաւոր հայ օրիորդներն ալ կ'ստանան՝ 600 — 500, իսկ փոքրերը 200ական։ Այս գործարանը կ'արտադրէ օրական միջինհաշուով՝ 1800 զոյգ կօշիկ, 500 զոյգ «սանտալէթ »։ Իսկ 70էն մինչեւ 200 զոյգ հինի նորոգութիւններ կ'ըլլան, որոնք կը ղրկուին գործատիրոջ զանազան վայրերու մէջ ունեցած վաճառատուներէն։ Այս հիներու նորոգութեան վրայ կ'աշխատին 10 — 12 բանուորներ։

Այս վերջերս քանի մը գողութիւններ պատահեցան գործարանին մէջ։ Գողօնները բոլորն ալ բռնուեցան տեղացիներու վրայ։ Վա՜յ թէ բռնուէր հայ բանուորներուն վրայ, այն ժամանակ կրնայիք երեւակայել թէ ինչ կ'ըլլար մեր վիճակը։

Յաջորդ անգամ կը գրեմ այս շրջանին մէջ գտնուած քանի մը մանր գործարաններու հայ բանուորներու մասին, տալով անոնց եւս ճշգրիտ թիւը։

ՓԱՒ – ԱՂԲԻՒՐ

ԽՄԲ.— Կրկին եւ կրկին կը թելադրենք մեր թղթակիցներուն, վիճակագրութիւններ կազմել այս ուղղութեամբ։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լէօի «Թրքահայ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը» գրքին Ա. հատորին մէջ (էջ 123) կը կարդամ հետեւեալը.

— «Արքէին փաշան ասած էր իր պատասխանին մէջ թէ կառավարութեան նոր հասած տուեալներով Հայերը կազմում են ազգաբնակութեան միայն 17 առ հարիւրը ... Ազգասէրները լուր տարածեցին թէ այդ պատասխանը գրել է հայազգի Արթին էֆ. Տատեանը, որ եւ հէնց այդ առթիւ նշանակուած էր արտաքին գործերի մինիստրի օգնական։ Եւ այս մարդն ալ դարձաւ քաւութեան նոխազ։ Գրիգոր Արծրունին նրան անուանեց «դաւաճան»։ Կ. Պոլսի հայ երիտասարդութիւնը ցոյց կազմեց Տատեանի ապարանքի առաջ, երգելով ազգային երգեր. ցուցարարները կանչում էին՝ «Կորչի՛ դաւաճանը», «Կորչի հայրենիքի թշնամին»։ Տատեանը ստիպուած եղաւ գնալ Ներսէս Պատրիարքի մօտ եւ յայտնել նրան թէ արտաքին գործոց մինիստրի պատասխանը ինքը չէ գրել»։

Լէօի գրքին մէջ յայտնուած այս կարծիքը Տատեանի անմեղութեան մասին հաստատելու փորձ մը կ'ուզեմ ընել, առանց սակայն փաստացի կարենալ մօտենալու իրեն։

1885—87ի միջոցներուն էր,— այս պահուն չեմ կրնար ճշդել բուն թուականը,— Դուրեան Եղիշէ վարդապետ, վարժարանին տեսուչ՝ ստիպողական գիր մը կը ստանար Մկրեան Տ. Յովհ. քահանայէ անձամբ Պոլիս անցնելու։ Դուրեան անհանգիստ ըլլալով այդ օրերուն, խնդրած էր աւագերէց Տ. Կարապետ քահանայէ փոխանորդել զինքը։ Տ. Կարապետ քհյ. վերադարձին հրաւիրեց զիս եւ յայտնեց թէ Տատեան Յարութիւն փաշան Տ. Յովհ. Մկրեանի ըսած է որ քեռայրը՝ Պարտիզակցի Նիկողայոս Դատաւորեան (յետոյ Տ. Յակոբ քհյ., Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Բերա) որ Ռուսճուքէն վերադարձած ազգ. վարժարանի մէջ կը դասախօսէր, պիտի փնտռուի կառավարութենէն եւ պէտք է անմիջապէս արտասահման անցնի, ինչ որ յաջորդ օրն իսկ կատարուեցաւ։ Մեզի այնպէս թուեցաւ այն ատեն թէ Տատեան ուշացած էր պատկանեալ տեղը զրկելու Ռուսճուքէն ստացած իր հաղորդագրութիւնը։

Այս ինքնին շատ աննշան դէպքը Թուրքիոյ արտաքին նախարարի հայ խորհրդականին կողմէ եկած, թերեւս շատ աւելի ճշգրտօրէն կ'արտացոլէ Արթին փաշայի բուն ներքին մարդը եւ կուտայ անոր ազգասիրութեան ու մարդասիրութեան չափանիշը։

Քանի մը տարիներ անցան. պատահեցաւ Դուրեան Եղիշէ վարդապետի առաքելութիւնը դէպի Եւրոպա։ Վերադարձին Դուրեան՝ Մկրեանի հետ, պատրիարքէն յետոյ, կը ներկայանայ Տատեանի տեսակ մը տեղեկատուութիւն ընելու։ Դուրեան վարդապետ այս դէպքը մեզի քանի մը հոգիներու պատմած ատեն ըսաւ.— «Դեռ չեմ տեսած մէկը հայրենասէր՝ Տատեանի չափ»։ Կը յիշեմ որ մեր վրայ թողած տպաւորութիւնը ահագին եղաւ։ Եւ որովհետեւ երբեմն փոքրիկ դէպքերը մեծ խնդիրներ լուծելու կամ լուսաբանելու կը ծառայեն, թող այս քանի մը խօսքերը մնան ծրարուած թերթի մը մէկ անկիւնը։

Լէօ անշուշտ իր գրքին պարունակած հազուագիւտ ճշմարտութիւններուն մէջէն բոլորովին տարբեր տեսակէտէ կը մեկնի, Տատեանը քաւութեան նոխազ ներկայացնելու համար։

Քանի մը խօսք այս առթիւ։

Ճիշդ չէ ընդհանրապէս տարածուած այն հաւատքը թէ մեր աւագանին անտարբեր գտնուած է հայ դատին առջեւ։ Եւ երբ Լէօ կը քննադատէ Խրիմեանն ու Վարժապետեանը, կ'անդիտանայ թերեւս որ այդ վեղարաւորներուն ետեւ կային պետական մարդիկ, ճշմարիտ հայրենասէրներ, որոնք ուրիշ ճար չունէին բայց միայն օգտակար ըլլալ վարագոյրի ետեւէն։ Անոնց ջանքերը ինչպէս եւ պատասխանատուութիւնները մութին մէջ կը մնան եւ թերեւս մնան միշտ։

Լէօի գրքին քննադատութիւնը կը կարօտի երկար աշխատանքի եւ ձեռնհասութեան։ Այդ երկուքն ալ կը պակսին քովս, բայց համբերութիւնն ալ կը պակսի քովս մեծաձայն չաղաղակելու համար թէ,—

Երբ մեծ պատերազմի նախօրեակին Հայաստանի սարահարթին վրայ կը նետեմ ակնարկս, կամ Սեւրի դաշնագրին վաղորդակին կը դիտեմ հայութիւնն ու անոր ապագան, ես կ'օրհնեմ Հայ յեղափոխութիւնը եւ անոր բոլոր գործիչները, վեղարաւոր թէ հայդուկ, այն անհամար փաղանգը որ կամովին զոհուեցաւ հայրենիքի սեղանին վրայ։

Ոչ մէկ գործ ու գործիչ շնորհ գտած է Լէօի աչքին առջեւ, բայց աղէ՛, գոյութիւն ունեցա՞ծ է երբեք այս երկրագունդին որ եւ է մէկ անկիւնը յեղափոխութիւն մը առանց մոլորանքի։

Թէ յեղափոխութեան սկզբունքն իսկ ընդունիլը ոճիր էր հայ ազգին ու երկրին համար, ինչպէս կը ձգնի հաստատել Լէօ, թերեւս կը պարունակէ իր մէջ ճշմարտութեան մը աննշմար սերմեր, բայց պատմութեան ընթացքը դադրեցնել ոչ ոքի տրուած է։ Ու ոչ մէկ ազգ մաթեմաթիքականօրէն իր ճակատագրին տէրն է։

Կռուեցանք ու յաղթուեցանք։

Կռուեցանք ու ջնջուեցանք։

Բայց առանց կռուելու ալ կը ջնջուէինք եւ ատոր համար էր որ նախընտրեցինք կռիւը, եւ պիտի կռուինք դեռ, նոյն իսկ մեր կամքէն անկախ, որքան ատեն որ մարդկութիւնը ուրիշ չգտնէ պատերազմը, իրաւունքն ու արդարութիւնը փնտռուած ատեն։

Կռիւը անհրաժեշտ է ապրելու համար, գէթ առ այժմ։ Ձէ՞ որ ազգերն ալ կռուեցան իրենց պահանջած իրաւունքին տիրանալու համար։

Ահա թէ ինչու համար կը կարծեմ թէ Լէօ մեկնած է սխալ տեսակէտէ մը, իր անողոք քննադատութիւնը գրած ատեն։

ՅՈՎԱՍ ՓԱՐՏԻԶԵԱՆՑ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի նոյ. 20 թիւին մէջ երգիչ Պ. Քէչէճեան գրութիւն մը ստորագրած էր, որ կը հերքէր իմ «Իմ երկու խօսքս» (նոյ. 10) եւ ամուլ յաւակնութեան կը վերագրէր իմ ձեռնարկս (Միհէօր պատարագ)։

Մէկդի դնելով բոլոր կողմնակի ակնարկները, անմիջապէս կ'անցնիմ յօդուածագրին մէկ դիտողութեան, պարզապէս լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը։

Յօդուածագիրը կը գրէ.— «Տեղն է ըսել թէ իր ձեռնարկը մեր աւանդութեանց դէմ է»։ Կ'ուզէի իրաւամբ լուսաբանել ժողովուրդը այսպէս.— Երաժշտագէտ Նիկողոս Թաշճեանին աշխատութեամբ Ս. Էջմիածնի մէջ 1874 թուականին հայկական ձայնագրութեամբ տպագրուած Ս. պատարագին պարունակութիւնը եթէ քննենք, հոն կը գտնենք Եկմալեանին հետեւած ուղղութիւնը մինչեւ «Քրիստոս պատարագեալ»։ Քրիստոս պատարագեալէն սկսեալ մինչեւ պատարագին վերջաւորութիւնը բոլորովին Եկմալեանին երաժշտութիւնն է։ Իր երաժշտութեան մաս կը կազմեն նաեւ «Քրիստոս ի մէջ», «Հոգի Աստուծոյ» եւ «Հայր մեր»ը։ Եկմալեան եթէ իր գրած կտորներուն մէջ չունենար երաժշտական աններելի սխալներ, պիտի ստիպուէի մասամբ արդարացնել մինչեւ «Քրիստոս պատարագեալ» ունեցած իր նոյնքան աններելի սխալները, խորհելով որ ան չէ ուզած շատ հեռանալ տաղարանին պարունակութենէն։ Պէտք է ընդունիլ սակայն՝ թէ Եկմալեան դէպի կանոնաւորութիւն տարած է տաղարանին պարունակութիւնը եւ առած է անոր տաղաւար օրերուն յատկացեալ մասը։

Կոմիտաս վարդապետ երեք չորս կտոր միայն նկատի ունեցած է տաղաւար օրերուն յատկացեալ բաժինէն եւ հետեւած է տաղարանին լուր օրերու յատուկ մասին։ Վարդապետին գրչին տակ գոյութիւն ունեցող մայր եղանակները ճոխացած են եւ ունկնդրելու հաճելի դարձած։ Այսպէս երբ Եկմալեան եւ Կոմիտաս վարդապետ մեր աւանդութիւնները փոխեր են, այսինքն նոյնը չեն պահեր, եւ երբ միւս կողմէ բազմաթիւ նոր երգեր նոր շինուած եւ երգուելով երգուելով տոհմային նկատուած՝ արդէն իսկ կ'երգուին եկեղեցիներուն մէջ, ես չեմ կրնար ըմբռնել թէ այդ իրաւունքը ի՞նչ տրամաբանութեամբ ուրիշի մը զրկուի, եթէ արտադրուած գործը երաժշտական արժէք մը կը ներկայացնէ։

Ո՞վ կրնայ պնդել թէ «նոր եղանակ մը շինելը մեր աւանդութեանց դէմ է», երբ մանաւանդ ոչ գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ գոյութիւն կրնայ ունենալ օրէնք մը, որ նոր եղանակներու յօրինումը մեր աւանդութիւններուն դէմ նկատած ըլլայ։ Պ. Քէչէճեան, որ եկեղեցիէն ներս 28 տարուան ձեր ծառայութեան շրջանին տեղեկութիւն չունի՞ք երբեք թէ պատարագէն բազմաթիւ նոր կտորներ շինուած են։ Դո՞ւք ալ կը կարծէք թէ մեր արդի երգածները Վարդան Մամիկոնեանին երգածներն են։

Ինչպէս ձեզի ուղարկած 9 յունուար 934 թուագրեալ նամակիս մէջ ըսած եմ, ես կը յարգեմ յօրինողներուն անունները, որով, ձեզի ալ կը կրկնեմ թէ պատարագիս մայր եղանակը չէ որ Պ. Ալէմշահին քննութեան ենթարկած եմ, այլ անոր դաշնաւորումը, որովհետեւ համոզուած եմ որ Պ. Ալէմշահ այդ ուղղութեամբ ինձմէ շատ բան գիտէ։ Ձեր հետաքրքրութեան գոհացում տուած կ'ըլլաք այդ մասին անձնապէս իրեն դիմելով, հասկնալու համար՝ թէ որպիսի՞ դեր ունեցած է ան դաշնաւորումիս քննութեանը մէջ։ Պատարագիչին համար յարմար նկատած ձեւիս մասին կրնամ խօսիլ այդ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (55)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Փունաթափուեցաւ սպան, երբ Թաթմանեան իր պաշտօնական թուղթերը շարեց սեղանին վրայ։ Տիրեց երկար լռութիւն մը։ Եւ սպան ինք խզեց լռութիւնը եւ դառնալով Զարուհիին, ըսաւ.

— Զարուհի, իրա՞ւ այս պարոնը քու հօրեղբայրդ է, ճիշդը խոստովանէ։

— Այո, Ահմէտ էֆ. կը վստահեցնեմ քեզ, որ սակայն իմ հօրեղբայրս է որ Ամերիկա կ'ապրէր։ Երբ կը յիշեմ ձեր ըրած բարիքը, անկարելի է որ ձեզ նման ուրիշ բարերար մը կարենամ ճարել. դուք ստոյգ մահուընէ փրկեցիք զիս. ձեզի կը պարտիմ կեանքիս օրերը։ Բայց վստահ եմ ձեր բարեմտութեան վրայ եւ կը խնդրեմ որ թոյլ տաք մնացած օրերս անցընել հարազատներուս գիրկը եւ ազգիս մէջ։

Սպան երկար մտածելէ յետոյ ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Սիրելի Զարուհի, ամէն ատեն ըսած եմ, եթէ կայ մէկը որ ինձմէ աւելի կը սիրես,ազատ կը ձգեմ քեզ անոր հետ ապրելու։Այսօր, երբ քու հօրեղբայրդ կայ եւ ազգիդ գիրկը դառնալու տենչեր ունիս, ազատ ես. այս րոպէէն սկսեալ դուն իմ քոյր Շահնարն ես։ Հետեւաբար այս գիշեր այս հիւրերը յարգելու համար ճաշի մը պատրաստութիւն տես։

Ահմէտ առտուն յանձնեց Զարուհին, առանց մազ մը եւ առնելու, բոլոր ոսկեղէն զարդերը, հագուստները, անկողին եւ վեց հնչուն ոսկի ալ ճամբու ծախք տուաւ։ Թէեւ կարգ մը սպաներ հակառակեցան, որպէսզի Զարուհին չյանձնէ, բայց ան մնաց անդրդուելի եւ վեհանձն։

×

Պ. Թաթմանեան բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացուցած է։ Ցանկեր կազմած, կը պատրաստուի կառավարութեան տանելու եւ վաւերացնելու։ Իմ անունս արձանագրած չէ։ Բողոքեցի։ Պատասխանեց թէ բան մը չէր ըսած եւ զիս ալ արձանագրեց։

Անմիջապէս հետեւեալ երկտողը գրեցի Կ. Խաչին.— «Լսեցի հայրենիքիս ազատութիւնը, Հայաստանի մանուկ հանրապետութիւնը կը կարօտի ինձ նման թարմ ուժերու, հետեւաբար կը խնդրեմ փակել հաշիւներս, եւ թոյլ տալ որ երթամ իմ պարտքս կատարել իմ հայրենիքիս հանդէպ»։

Երկտողս նպատակին հասաւ։ Զիս վեր կանչեցին, փակեցին հաշիւներս, ամսական մը աւելի վճարելով, կարգ մը հանդերձեղէն, կօշիկ եւ ծրար մը յանձնեցին ինծի եւ գովեցին որ հայրենասէր մըն եմ։

Սեպտեմբերի վերջերը մեկնեցանք Մերսինէն, մտանք շոգեկառք, դէպի Հալէպ։

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպ հասնելուս պէս, եկեղեցիին բակը աղբեր սկսայ փնտռել։ Հոն գտայ մեր գիւղացի Սերոբի տղայ Առաքելը։ Ամուսնացած էր Պիթլիսցի համեստ ընտանիքի մը հետ, բաւական տնաշէն։ Սասունցի հացագործներու քով կը ծառայէր եւ ինքնաբաւ էր։

Անգլիական կառավարութիւնը գաղթականներու հոգատարութիւնը յանձնեց Ֆրանսային, որ կ'ուզէր գաղթականները Սուրիայէն Կիլիկիա փոխադրել։

Ազդարարուած է որ ամէն մարդ պատրաստուի։ Իմ ամենամեծ փափաքս է ամուսնանալ եւ ընտանիք մը պատրաստած հայրենիք մտնել։

Երկու շաբաթ առաջ Տիգրանակերտէն Հալէպ եկած է իմ հայրենակից Ջխուրայ Խարս գիւղացի Բանա Մարգարի թոռ Սմբատի աղջիկ Ազնիւը, լաւագոյն գերդաստանի մը զաւակ։ Համաձայնեցանք եւ Հալէպի մէջ նշանուեցանք։

ԿԻԼԻԿԻԱ

Նոյեմբերի վերջերը մեկնեցանք Հալէպէն եւ մտանք Կիլիկիա։

Ատանա խճողուած է գաղթականներով։ Կառավարութիւնը սկսաւ բաժնել զանոնք Ատանայի շրջակայքը — Տէօրթ Եօլ, եւն.։ Մենք 90 տուն Միսիս գացինք։

Տեղացի Թուրքերը չէթէներուն միանալով լեռ բարձրացած էին։ Մենք տեղաւորուեցանք անոնց տուներուն մէջ։

Հոգատար պետութիւնը իբրեւ պահակ հոն ձգած էր սպայ մը 50 Սենեկալցի սեւամորթ զինուորներով։ Կառավարութեան ներքին գործերը եւ ոստիկանութիւնը Թուրքերու ձեռքն էր։ «Միւտիր» մը իր վարչութեամբ կը կարգադրէր այդ խնդիրները։

Իբրեւ հայկական օրկան կար Ազգ. Միութիւն մը, Թրքախօս Պետրոս էֆ.ի վարչութեան տակ։

Այդ օրերուն մեզ այցելեց շրջուն քահանայ մը։ 1918 դեկտ. պսակուեցայ, ալ տան տէր եմ։

Օր մը ցերեկին, վեց զինուած հրոսակներ մտան քաղաք եւ սպաննեցին հայ կօշկակար մը որ իր արտադրած կօշիկները ծախու հանած էր հրապարակը։ Կօշիկներն ալ առին։ Թուրք խանութպանէ մը իրենց պէտքերը առնելով, նորէն բարձրացան լեռ։ Ոչ մէկ հետապնդում աւազակներուն։

Այս տեսարանին վրայ գոյքերս եւ քանի մը որբ հայրենակից ընտանիքներ առնելով կայարան իջայ։ Գիշերուան 11ին Հալէպէն եկող շոգեկառքին մէջ տեղաւորուեցանք, շնորհիւ կայարանապետ Պոլսեցի Պ. Արտաշէսին եւ մտանք Ատանա։

Ատանայի մէջ տեղաւորուեցանք Աւան Օղլանի գաղթակայանը, Արդարեանի դիմաց, նոր կայարանին քով։ Աւաղի նման գաղթականութիւն։ Պետութիւնը կը հոգար ամէն բան ,բայց կարգ ու կանոն չկայ։ Հրապարակին վրայ կը գործէ Ազգ. Միութիւնը, տարուած Կիլիկիոյ դրաւման տենչով։ Ծիծմանեան մը 12—16 տարեկան պատանիներու գունդ մը ունի եւ կը մարզէ։ Իբրեւ կուսակցութիւն կը գործէին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հնչակեանները, որոնք ուժեղ էին։

1919ի ամրան ատեն էր։ Ազգ. Միութիւնը արշաւ մը կազմակերպեց դէպի կառավարչատուն, առաջնորդութեամբ Պ. Միհրան Տամատեանի։ Կ'ուզէին վար առնել Թուրք կուսակալը եւ անոր տեղ նշանակել Պ. Մ. Տամատեան։ Թուրք կուսակալը հոգատար պետութեան հրամանը պահանջեց, ինչ որ չկար։ Հոգատար իշխանութիւնը դուրս հանեց բոլորը։

Այս անփառունակ նահանջէն յետոյ մօտ 900 տուոր գաղթականներ դիմում ըրինք հոգատար պետութեան, Հայաստան մեկնելու համար։ Սիրով ընդունեց։

Սակայն Ատանայէն Մերսին տանող երկաթուղին քանդուած էր Թուրք չէթէներու կողմէ եւ կառքերով փոխադրուեցանք Խարատաշ, անկէ առագաստանաւով հասանք Մերսին։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

ատեն միայն, երբ երաժիշտ տիտղոսը ունենանք: Բայց գէթ ժողովուրդին գիտակցութեան կը յանձնեմ՝ թէ Կոմիտաս վարդապետին նախասիրութեան հետեւած եմ այդ ուղղութեամբ:

Շարականներուն մասին պզտիկ ակնարկութիւն մը ըրած էիք: Աւելի լաւ է որ անոնց մասին երբեք չխօսիք, որովհետեւ կարելի է ձեզի մօտէն ճանչցողներ ալ կարդան ձեր տողերը:

Գալով ձեր տասը հոգինոց երգչախումբին, «Կոմիտաս» երգչախումբին արդէն վարժուած անդամներէն կազմուած է ան: Վարդապետին պատարագը չորս հինգ տարի շարունակ, յաւուր մունջ եւ երեսուն հոգիով երգած եմ Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, երբ դեռ երաժշտապետութեան չէի կոչուած:

Եկեղեցիին համար աշխատութիւն մը գլուխ հաներ եմ, ձեզի կը մնայ հետեւիլ իրերուն ընթացքին, երբ կարող չէք գործին մասին ուղղակի խօսելու: Կը վստահեցնեմ ձեզ որ ձեր ...րութեամբ ժողովուրդը աւելի պիտի լուսաբանուի:

Այո՛ն կամ ոչի՛ն որոշումը, եւ ձեռնարկիս մէջ որքան իրաւունք ունենալս վճռողը անհամեմատ կերպով բարձր է բոլորէս:

ՆՇԱՆ Ց. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բուժող ցեխեր

Փրոֆ. Ս. Նալբանտեան, որ վարիչն է Օտեսայի Կլիմայա-բնաբուժական կայանին, հրաւիրուած ըլլալով Հայաստան՝ ուսումնասիրելու բնաբուժական եւ կլիմայաբուժական կայանները, «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (12 նոյեմբեր) կը գրէ.—

Հայաստանի առողջապահութեան գործավար Ղեւոնդեանի առաջարկին վրայ, մասնաւոր ուսումնասիրութեան ենթարկուեցան երկրին բնաբուժական յարմարութիւնները եւ պարզուեցաւ որ Արզնիի, Դիլիջանի, Սեւանի ինչպէս նաեւ այլ վայրերու բնաբուժական կայանները կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն ամբողջ Ռուսիոյ նման կայաններու շարքին մէջ: Սակայն բոլոր այդ կայանները պէտք է դասել կլիմայական կամ ջրաբուժական, «ոչ տաք» կայաններու կարգը:

Ընդհակառակն, բուժելու համար բորբոքման հասած կարգ մը հիւանդութիւններ, յօդախտն ու ոսկրախտը, մկաններու եւ ծայրամասային ջիղերու հիւանդութիւնները, կիներու եւ սեռական գործարաններու հիւանդութիւնները, անհրաժեշտ է ներգործել ջերմութեամբ,— տաք կարելի է կատարել շնորհիւ ցեխաբուժութեան:

Արդեօք ցեխ կա՞յ Հայաստանի մէջ, գործածելի այդ նպատակով: Օտեսայի եւ Պիատիգորսկի բնաբուժական հիմնարկութիւնները քննութիւն կատարելով Երեւանի առջեւ, Թոխմախան լճին մօտ գտնուած աղբիւրներու հունի ցեխին վրայ, հաստատեցին որ այդ ցեխը կատարելապէս կը գոհացնէ ցեխաբուժութեան բոլոր պահանջները: Նման ցեխ կը գտնուի նաեւ Տաք-Ջուրի մէջ (Իսթի-Սու), Տաթեւի մէջ: Հաւանաբար նաեւ Ստեփանաւանի եւ Բասարգեչարի մէջ:

Սակայն դեռ բաւական չէ միայն ցեխ ունենալ: Ժողովուրդը հինէն ի վեր կ'օգտագործէ ցեխը բուժական նպատակով: Եւ տակաւին ցեխաբուժութեան կը դիմէ թէ Տաք-Ջուրի, թէ Տաթեւի մէջ, ինչպէս կը հաստատեն նոյն բնաբուժական կայաններու վարիչները, փրոֆ. Մելիք-Ադամեան, բժիշկ Յակոբեան, օգն. փրոֆէսօր Յակոբեան, բժիշկ Բէգլարեան:

Ցեխաբուժութեան ժողովրդային մեթոտը եղանակային է, մինչդեռ ցանկալի է ցեխաբուժութիւնը կատարել ամբողջ տարուան մէջ,— այդ նպատակով անշուշտ պէտք է ցեխի աւելի մեծ պաշար:

Հայաստան հարուստ ըլլալով զանազան կաւերով, որոնք կը կազմեն բուժարար ցեխին հիմը, ամէն յարմարութիւն ունի ցեխի պատրաստութեան համար: Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, ահա կը ներկայացնենք Թոխմախան լճին ցեխը, որ յաւագոյնս կը հաստատէ թէ մեծ կարելիութիւններ կան ցեխաբուժական կայաններ հիմնելու: Անհրաժեշտ է միայն օգտագործել մշակուած տուեալները եւ կազմակերպել այդ գործը համաձայն Երեւանի պայմաններուն:

Այսպէս ուրեմն, այն հանգամանքը, թէ Թոխմախան լճին մէջ կայ բուժարար ցեխ, թէ արդէն այստեղ գոյութիւն ունի ցեխաբուժութեան «եգիպտական մեթոտը», եւ ամէն կարելիութիւն կայ արհեստական ձեւով պատրաստելու բուժարար ցեխ, պէտք է յայտարարել թէ ցեխաբուժութեան հարցը լուծուած է Հայաստանի համար նպաստաւոր կերպով:

Ցեխաբուժութեան հետ, այժմէն կարելի է կազմակերպել կաւաբուժութիւնը, որ կատարելապէս հիմնաւորուած է Լէնինկրատի, Մոսկուայի, Խարկովի, Սեւաստոփոլի մէջ: Հայաստան հարուստ է կաւերով, ուստի ոչ մէկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ բուժման այդ մեթոտին կազմակերպութեան համար:

ՈՒՔՐԷՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի առողջապահական գործավարութեան հրամանով, Թիֆլիզէն, Սեւանի վրայով, նոյ. 10ին Երեւան հասան խումբ մը ուքրէն գիտնականներ, Ուքրանիոյ առողջապահական փոխ-գործավար, չողաքննական հիմնարկութեան տնօրէն փրոֆ. Գ. Խարմանդարեանի առաջնորդութեամբ: Խումբին մէջ կը գտնուէին նաեւ ներծոր գեղձերու յատուկ հիւանդութեանց դարմանատան տնօրէն փրոֆ. Վ. Կոգան-Եասնին, մանրէաբանական քննութեանց հիմնարկութեան տնօրէն Ցեխնովիցէր, փրոֆ. Շամով, սննդառութեան հիմնարկութեան վարիչ փրոֆ. Լ. Ա. Զէրկէս, եւ փրոֆ. Տէր Ներսէսեան (Վրաստանէն):

Դիմաւորելու գացեր էին փրոֆ. Մելիք-Ադամեան եւ օգն. փրոֆ. Ա. Յակոբեան:

Գիտնականները Հայաստան պիտի մնան միայն 3 օր եւ կարգ մը դասախօսութիւններ պիտի տան: Խումբին այցելութեան նպատակն է ծանօթանալ Հայաստանի բժշկական-առողջապահական կազմակերպութեան, քննել փոխադարձ օժանդակութեան հարցերը բժշկական ասպարէզի մէջ:

Նոյեմբեր 10ին, ժամանումի օրն իսկ, երեկոյեան, Մշակոյթի Տանը մէջ տեղի ունեցաւ հանդիպում մը հայ եւ ուքրէն գիտնականներու:

Ներկայ էին Լ. Արխեան, Ս. Դաւթեան, Ռ. Դաշտոյեան, Փիրումեան (առողջապահական փոխ-գործավար), Գ. Արով, Կ. Մատինեան, փրոֆ. Քէշէկ, փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան, փրոֆ. Մելիք-Ադամեան եւ թերթերու ներկայացուցիչները:

Ողջոյնի խօսքերուն պատասխանեց փրոֆ. Շամով, յետոյ իրենց այցելութեան նպատակներուն մասին զեկոյց մը տուաւ փրոֆ. Խարմանդարեան: Եւ համերգով մը վերջացաւ հանդիպումը:

Նոյեմբեր 11ին փրոֆ. Ցեխնովիցէր դասախօսութիւն մը տուաւ մանրէաբանական հարցի մը մասին, փրոֆ. Խարմանդարեան ներկայացուց չողաքննութեան դերը կարգ մը հիւանդութեանց բժշկութեան մէջ: Փրոֆ. Զէրկէս խօսեցաւ Ա. կենսանիւթերու պակասէն յառաջացած հիւանդութեանց մասին:

Երեկոյեան Հայաստանի առողջապահական գործավարին մօտ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը փոխադարձ աջակցութիւն մը կազմակերպելու համար երկու երկիրներուն միջեւ բժշկական աշխատանքներու մէջ: Իրենց տեսակէտները պարզեցին փրոֆ. Խարմանդարեան, Կոգան-Եասնին, Շամով, Քէշէկ, Լ. Յովհաննէսեան, Մելիք-Ադամեան եւ Փիրումեան: Ի վերջոյ արձանագրութիւն մը կազմուեցաւ, որ Ուքրանիոյ առողջապահական գործավարութիւնը Հայաստանի առողջապահական գործավարութեան պիտի ղրկէ բժշկական գործիքներ, պիտի կատարէ բնաբուժական քննութիւններ Հայաստանի մէջ, պիտի ընդունի եւ իր ծախքով պիտի պահէ տարին երկու բժիշկ, որոնք պիտի կատարելագործեն իրենց մասնագիտութիւնը, միաժամանակ Հայաստանի եւ Ուքրայնիոյ առողջապահական եւ բժշկական հիմնարկութիւնները մշտական հաղորդակցութեան մէջ պիտի ըլլան իրարու հետ:

Յետոյ, սարքուեցաւ երեկոյթ մը ծանօթացնելու համար ուքրէն գիտնականները Հայաստանի բարձրագոյն վարժարաններու դասախօսներուն եւ ուսանողներուն հետ: Այս առթիւ Երեւանի եւ Օտեսայի բժշկական հիմնարկութիւնները բարոյական մրցումներու պայմանագրութիւն մը կնքեցին:

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ

Արարատէն կը հեռագրեն Երեւանի թերթերուն.— Նոյեմբեր 10ի գիշերը ձիւն տեղաց Արարատի մէջ: Արագածը եւ շրջակայ լեռները ծածկուեցան ձիւնով: Սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ շրջանին մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԵՐ ՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՍԷՎՐԱՆ.— Կիրակի կէսօրէն վերջ Սէվրանի Հայ Կրթ. Միութիւնը կատարեց իր սեփական սրահի բացման հանդէսը: Սրահը նեղ կուգար հանդիսականներուն: Շատեր ոտքի վրայ մնացին:

Հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ Հայ աղջիկներու «Մեր հայրենիք»ով: Նախագահ Վահան քհյ. Խոյեան պահպանիչ մը ըսաւ հանդուցեալ Պ. Ս. Պագրճեանի եւ Պ. Պ. Պատէմեանի՝ երկու ծերունիներ որոնք Կրթ. Միութեան հիմնադիրներէն եղած են: Երկուքն ալ Թրքախօս, բայց շատերէն աւելի ազգասէր Հայեր: Յետոյ թելադրեց համերաշխ ապրիլ:

Արտասանեցին փոքրիկներ Գարամանուկեան, Ֆորթինաթօ, Նազարէթեան, Մ. Գարամանուկեան, Ոսկանեան, Քէօսէեան, Զաքարեան: Ռուսական պար՝ փոքրիկներ Գարամանուկեանի եւ Այթունեանի, նաեւ հայկական պար՝ փոքրիկներու կողմէ: Օր. Արմենուհի սիրայօժար ստանձնած էր փոքրիկներու բաժինը եւ ջանք չէր խնայած յաջողութեան համար:

Պ. Գ. Պագրճեան արտասանեց «Մեղայ Տէր»ը: Օր. Անժէլ Ֆորթինաթօ շատ յաջող կերպով դաշնակի վրայ նուագեց քանի մը հայկական եւ եւրոպական կտորներ, Պ. Ս. Կիւլեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Հով արէք» եւ «Ղարիպ աղբէր»: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Խ. Եղէկիէլեան, Թռուցիկ ակնարկ մը նետեց միութեան հաստատումէն մինչեւ այսօրուան գործունէութեան վրայ: Միութիւնը ունեցած է 35,000 Ֆր. մուտք որ ծախսուած է շէնքի կառուցման համար, չորս տարուան ընթացքին: Այս գումարները գոյացած են սանթիմներով: Միլիոնատէր հազար ֆրանք նուիրող մը չէ եղած: Ժամանակին Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութեան դիմեցինք քիչ մը դրամ ուզելու: Պատասխանեցին.— Եկէք մեր անունին արձանագրուեցէք որ դրամ տանք: Բայց Սէվրանի գաղութը իր լումաներով եւ տարիներու աքնաջան աշխատանքով շինեց իր շէնքը եւ այսօր կը տօնէ իր հանդէսը:

Հանդուցեալ Պ. Պ. Պատէմեան եւ այս տողերը գրողը անգամ մը ներկայացան Բարեգործականի կեդրոնը, պզտիկ օժանդակութիւն մը ուզելու եւ շէնքը վերջնականօրէն լրացնելու համար, քանի որ իրենք ալ դասընթացք մը ունին Սէվրանի մէջ (հինգշաբթի օրերը երկու ժամ) եւ սրահի դրամ կը վճարեն: Մեզի պատասխանեցին.

— Ի՞նչ պէտք կայ Կրթ. եւ այլ Միութեանց, ձեր անդամները մեզի արձանագրեցէք եւ շէնքն ալ մեր անունին դարձուցէք, այն ժամանակ մենք ձեզի կ'օժանդակենք:

Ուրեմն փոխան երկու հազար Ֆրանքի, պէտք էր 35.000նոց շէնքը իրենց ծախէինք: Ահա ձեզի տխպար ազգասէրներ...:

Հայ աղջիկները խմբապետութեամբ Պ. Աւետիսեանի սկաուտական խաղեր կատարեցին եւ երգեցին:

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ յաջողութեամբ Պ. Մ. Ճիլպիրեանի «Ամերիկահայ փեսացուն»: Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեաններ (Շավիլէն), Օր. Սօնա, Պ. Գ. Պագրճեան, Պ. Ա. Պատէմեան եւ հայ աղի մը յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Հասոյթը գոհացուցիչ էր: Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով:

Թ. Նալպանտեան

⁂ Վ. Աւագեան 100 Ֆր. կը նուիրէ ընկերութեան բացման հանդէսի առթիւ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՑԱՒԸ

Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (11 նոյ.): Այս առթիւ ըսէ՞նք թէ պատկերը տարբեր չէ ուրիշ գաղութներու մէջ ալ, եւ որ եւ է թերթի համար.

— «Ցաւեր ու վէրքեր ունինք, որոնք այնքա՜ն խոր են արմատացել մեր հասարակութեան բարքերի մէջ, որ դարձել են քրոնիկ, համարեա անբուժելի...

Ահա այդպիսի մի հին ցաւ է հայ հասարակութեան վատ սովորութիւնը՝ ապառիկ թերթ ստանալ, ձրի թերթ կարդալ...

Ունենք հարիւր եւ մէկ պարբերականներ եւ բոլորն առանց բացառութեան դառն գանգատներ ունեն հանդէպ իրենց բաժանորդների, հանդէպ իրենց գործակալների...

Երբեմն այդ գանգատները ընդունում են շատ սուր բնոյթ եւ առիթ տալիս թերթերին խիստ մռայլ խորհրդածութիւնների:

Սակայն եւ այնպէս ցաւը մնում է ցաւ, եւ հայ ընթերցողը շարունակում է անխռով սրտով ու հանգիստ խղճով ապառիկ թերթ ստանալ, ձրի թերթ կարդալ...

Այսինքն՝ ստեղծուել է ռուս անմահ երգիծաբան Գոգոլի ծաղրած «Մեռեալ հոգիների» առեւտուրը ... բաժանորդները կան թերթերի ցուցակներում՝ ինչպէս մեռած ճորտերը կալուածատիրոջ ցուցակներում, բայց իրենք, բաժանորդները չկան, իրապէս մեռած են թերթերի համար:

Եւ ահա ապառիկների, անյոյս ստանալիքների հսկայ գումարներ են կուտակւում թերթերի հաշուեմատեաններում ու մշտական, տարէց-տարի աճող բացերով ծանրաբեռնւում հրատարակիչների պիւտճէները ...

«Ալիք»ի Հրատ. Մարմնի կարուկ ազդարարութիւնից երեւում է, որ «Ալիք»ն էլ չի խուսափել բոլոր մեր հայ թերթերին վիճակուած տխուր ճակատագրից:

Ցաւալի է արձանագրել այս երեւոյթը, քանզի 80.000նոց պարսկահայութիւնը կարող է պահել ոչ միայն երկու շաբաթաթերթ, այլ եւ օրաթերթ:

Իսկ պարսկահայութիւնը հնդկահայութեան հետ միասին ունի միայն երկու շաբաթաթերթ, որոնցից մէկը հարկադրուած է իր բաժանորդների գերեզմանատան նկարը ցուցադրելու ի լուր աշխարհի, միւսը՝ հրապարակ գալու յուսահատական կոչով՝...

— Փակէք ձեր առկախ մնացած հաշիւները, կանխաւ վճարէք ձեր բաժնեգները: Զենք ուզում այլ եւս գործ ունենալ «մեռեալ հոգիներ»ի հետ:

Անշուշտ, արդար է ու տեղին այս վճռական յայտարարութիւնը, «Ալիք»ի Հրատ. Մարմնի այդ պահանջը, քանզի տպարանատէրը այլ եւս չի ուզում ապառիկ թերթ տպագրել: Իսկ գրաշարներն ու գործաւորները պահանջում են ապահովել գէթ օրուայ հացի ծախսը...»:

«ՃԱՂԱՏ ԳԼՈՒԽ ԵՒ ՇԱՌԼԱԹԱՆ Տ'ԱՆՈՒՆՑԻՕՆ»

Անգարայի երեսփոխան եւ ծանօթ գրող Աղա Կիւնտիւզ պէյ, հարազատ Թուրքերէնով հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը հրատարակած է Միլլիյէթի մէջ (նոյ. 23).

— «Ճաղատ գլուխ եւ շառլաթան տ'Անունցիօն՝

Իր քաղաքական ասպարէզին մէջ որչափ ալ ապուշ (ապտալ) եւ փնթի է,

Ազգային շառլաթանութեան մէջ որչափ ալ Սանչօ Փանսա է (Տօնքիշոթին էշ նստած թիկնապահը),

Կեանքի մէջ որչափ ալ դրամի եւ փառքի տէր է,

Բուն ասպարէզին մէջ այնքան ուժեղ, բարձր եւ տիեզերական է: Բուն ասպարէզը՝ բանաստեղծութիւն է: Ճիշդը ըսելով, հրաշալի կը գրէ: Իր գրութեան մէջ կղերական կ'ըլլայ կը հաւատացնէ: Սատանայ կ'ըլլայ՝ կը համոզէ: Մօրուքաւոր հրեշտակ կ'ըլլայ, կ'ածիլէ՝ երախայ կ'ըլլայ: Անոր սուրը՝ եղէգն է, եթէ փախչի՝ որսի շունը չի հասնիր իրեն:

Ասոր համար է որ կը հաւնիմ տ'Անունցիոյին: Ինչ մեղքս պահեմ, ինծի հաճելի են իր բոլոր յատկանիշները.— Քաղաքական թափթփածութիւնն ալ, իր ազգային զգացումի փախուկ հանգամանքն ալ, մտածումներուն անկեղծութիւնն ալ, բանաստեղծութեանց մաքուր ոճն ալ:

Ան ոսկոր եւ կաշի է, բայց ամէն բանի յարմարող իր ազգին առաջնորդն է: Խօսք չեմ ըսեր, որ այսպէս է: Անոր տ'Անունցիօ կ'ըսեն:

Է՛յ Մուսօլինի՛, վա՛յ Մուսօլինի, պայ Մուսօլինի, եթէ ան չըլլար, դուն ի՞նչ պիտի ըլլայիր:

Ի՞նչ, չախորժեցա՞ր ըսածէս:

Երբ կայծակնացայտ, հրեղէն ձիով, արծիւներու արծիւ, թագաւորներու թագաւոր պայ Մուսօլինին, հրացանը ուսին, ուզէ նոր խօսք մը ընել,

Տ'Անունցիօն է որ վառօդի հոտ կուտայ անոր շունչին: Ան է որ անիւի ճռինչը կուտայ անոր ձայնին: Ան է որ անոր բռունցքը կը դարձնէ ռումբ, անոր աչքերը՝ հրացայտ բոց, եւ անոր խօսքերը՝ կայարձակ թունաւոր ռումբ:

Արդ, ի՞նչպէս չհաւնիմ Տ'Անունցիոյին:

Ազգերուն ազգն եղող իմ ազգս թող չգայթակղի ինծի: Եթէ տ'Անունցիօ չըլլար, պայ (պէյ) Մուսօլինին չպիտի ըլլար: Եթէ պայ Մուսօլինին չըլլար, նայ (տեսակ մը սրինգ) տ'Անունցիօն չպիտի ըլլար:

Եւ ամբողջ աշխարհ (անուն) պիտի տառապէր ներքին նեղութենէ: Քերելով, քերելով, ո՞վ նետեց քեզ այս աշխարհը: Ըսէք նայինք, ի՞նչ պիտի ըլլայ թող ըլլայ: Եւրոպայի մէջ միլիոնաւորներ կը սպասեն: Կը բաւէ այլ եւս այս հոպխտութիւնը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ համար շինուած շէնք մը փլաւ առջի օր: Տասը հոգի մեռան եւ 21 հոգի վիրաւորուեցան, ոմանք յուսահատական վիճակի մէջ:— Գերմանիա, որ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէր այս ցուցահանդէսին մասնակցելու համար, վերջին պահուն ետ կեցաւ, փլցնելով եղած շինութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (36)

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻՒԸ

Թարգմ. Ա. ՃԱՌԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՐՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

Այս խնդրին մինչեւ ծայրը երթալու համար ժամանակ պէտք է. Սըր Ճօն վաղեմի բարեկամս է. բոլոր սրտովս կը փափաքիմ — եթէ կարելի է — շէնքը վայրկենական այս յիմարութեան հետեւանքներէն փրկել:

— Վայրկենական յիմարութի՞ւն ըսիք, պարոն:

— Այո, վստահ եմ որ Սըր Ճօնի ըրած բոլոր բաներուն արմատը այն կինն է, որուն մասին արդէն քեզ խօսած եմ:

— Ուրեմն, պարոն, այդ մասին մի մտահոգուիք, այս օրուան մեր խօսածի մասին ոչ ոքի բան չպիտի ըսեմ, մինչեւ որ չարտօնէք զիս:

— Շնորհակալ եմ Փիրսըն, վստահ էի որ այդպէս պիտի ըսէիր:

— Բայց, պարոն, այս դէպքի մասին կը փափաքիմ ձեր կատարեալ վստահութիւնը վայելել:

— Բացարձակ իրաւունք ունիս, Փիրսըն: Նստէք եւ պատմեմ:

Եւ օգնական ոստիկանապետ Հ.Ա. Տէյվիս այս մասին իր գիտցածն ու մտածածը բոլոր մանրամասնութեամբ պատմեց իր ստորադաս պաշտօնեային, եւ ներքին գոհունակութիւն մը զգաց:

— Հիմակ, Փիրսըն, կ'ուզեմ Պրայթըն հեռախօսել. կ'ուզեմ իմանալ գրօսանաւին անունը, արձանագրութեան թիւը, ինչպէս նաեւ անոր տիրոջ անունը:

Հ. Ա. հազիւ այս խօսքերը արտասանած, դրան զարկին.

— Մտէք, գոչեց ան:

Պահակ մը ներս մտնելով.

— Հոս մէկը կայ, պարոն, որ կը փափաքի ոստիկանապետը կամ ձեզ տեսնել, ըսաւ:

— Կը փափաքի զիս տեսնել, հէ՞, ըսաւ Հ. Ա., խնդալով.— Պահակ յիսնապետի մը տարէք:

— Յիսնապետ Ճօնս զիս հոս ղրկեց, պարոն, ըսաւ պահակը:

Հ. Ա. հասկցաւ որ յիսնապետ Ճօնս պարապ տեղը օգնական-ոստիկանապետը անհանգիստ չպիտի ուզէր ընել:

— Ի՞նչ տեսակ մարդ է:

— Կարծեմ ճէնթլմէն մը, պարոն, կ'ըսէ թէ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ունի ընելիք:

— Երիտասա՞րդ է թէ ծեր:

— Տարէց ճէնթլմէն մը, պարոն: Կրնամ ըսել 70էն աւելի:

— 70էն աւելի՞, գոչեց, Հ. Ա., յետոյ ձեռք Փիրսընին դառնալով՝ — հազար ոսկի գրաւ կը դնեմ որ այդ մարդը Սպիտակ Արծիւի որոշած սպաննելիք յաջորդ անձն է. վախնալով հոս եկած է մեր պաշտպանութեան ապաւինելու: Պահա՛կ, անմիջապէս հոս բերէք այդ մարդը:

— Եթէ ճիշդ ըլլաք, պարոն, այս խնդրոյն բոլոր մանրամասնութեան պիտի տեղեկանանք, առանց Սըր Ճօնին անունը մէջտեղ դնելու, ըսաւ Փիրսըն, ոգեւորուած:

— Երանի՜ թէ, Փիրսըն, պատասխանեց միւսը:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Նաւապետ Նէլսըն իր խցիկէն մեկնելէն յետոյ Սըր Ճօն բաւական երկար ժամանակ զարմացած նստած մնաց իր անկողնին վրայ: Որ Նաւապետը կը ջանար Զարա Հայաթը իր խորհուրդներուն առարկան դարձնել՝ ոչ մէկ կասկած այդ մասին, բայց այդպէս ընելուն պատճառը մութ կը մնար: Նաւապետ Նէլըն իր տիրուհիին նկատմամբ անձնական ի՞նչ շահ կրնար ունենալ. ահա հարց մը որ Սըր Ճօնը կը տանջէր: Այս մարդոց խորհրդաւորութիւնը ամէն վայրկեան կ'աւելնար: Նաւուն յանկարծական մեկնումը, գրեթէ նոյնպէս յանկարծական նաւահանգիստ վերադարձը, սպառնալիք, որու համաձայն եթէ պատուոյ խօսք չտայ՝ շղթայակապ պիտի բանտարկուի, թէ պէտք է Ջանըր Զարա Հայաթի սէրը շահիլ,— այս ամէնը յիմարի մը գործը թուեցաւ: Սակայն վստահ էր, նաւապետ Օրլաֆ Նէլըն կատարելապէս իր գիտակցութեան տէրն էր: Այս ամէնը ի՞նչ կը նշանակէին, զինքը ո՞ւր պիտի առաջնորդէին, Սըր Ճօնի հասկացողութենէն դուրս կը մնար: Նաւապետի վերադարձին, ուր որ գացած է, այս ամէնուն մասին բացատրութիւն պիտի պահանջէր: Մէկ բանի վստահ էր, որ նաւապետը նաեւ վերադառնալէ յետոյ իրեն անմիջապէս Լոնտոն վերադարձը պիտի արտօնէր: Անկէ յետոյ Սըր Ճօնին համար այլ եւս նաւով ճամբորդել չպիտի ըլլար:

Գալով Զարա Հայաթին՝ չէր գիտեր թէ ինչ կը մտածէր անոր մասին: Նաւապետ Նէլըն ըսած էր որ աղջիկը ինչ որ ալ ըլլար, պատիւ պիտի համարէր զայն կնութեան առնել: Հիմակ պաղարիւն մտածելով, սկսաւ խորհիլ որ արդեօք շատ առաջ չէ՞ր գացած: Անշուշտ որ աղջիկը իր գեղեցկութեամբ զինքը հրապուրած էր: Ոչ մէկ կնոջ հանդէպ զգացած էր այն ինչ որ կը զգար այս խորհրդաւոր կնոջ հանդէպ, իր գեղեցկութի՞ւնն էր թէ շրջապատին խորհրդաւորութիւնը որ այս զգլխիչ հրապոյրը կ'առթէր. չէր գիտեր: Շատ զգայուն մարդ, այս վերջին օրերը բոլորովին հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած էր: Պէտք է շուտով հագուի, տախտակամածը երթայ եւ ջանայ Զարա Հայաթին հետ հաշտուիլ եւ միեւնոյն ատեն հասկնալ որ պատրա՞նք է թէ իրականութիւն: Նաւապետը ըսած էր որ Զարան իր մասին կը մտածէ: Կարելի է ճիշդ է, կամ հակառակը, զինքը քիչ մը ատեն եւս «Կլօրիայ»ին մէջ բանտարկելու համար նիւթուած դաւ մը թերեւս:

Սրահ մտնելով տխրութեամբ տեսաւ որ Զարա Հայաթ նախաճաշը աւարտած՝ ոտքի ելած էր: Սըր Ճօն առաւօտեան այս հանդիպումին չէր սպասեր, տակաւին ըսելիքները միտքին մէջ պատրաստած չէր:

Դրան առջեւ կեցաւ, աղջիկն ալ սեղանին քով, բաւական ատեն ոչ մէկը խօսեցաւ. երկուքն ալ այս հանդիպումէն սարսափած էին — անշուշտ տարբեր պատճառներով:

Սըր Ճօն ջանաց սովորական հանդարտ ձայն մը առնել.

— Բարի լոյս, Օրիորդ Հայաթ:

— Բարի լոյս, Սըր Ճօն:

Զարա Հայաթի դէմքին վրայ արտայայտութիւն չկար. յայտնի չէր թէ ի՞նչ էին իր զգացումները:

Սըր Ճօն դէպի սեղանը առաջանալով ըսաւ.

— Արդէն նախաճաշերնի՞դ ըրի՞ք:

— Այո, եւ հիմակ պիտի երթամ որ դուք ալ ընէք:

— Օրիորդ Հայա՛թ:

Աղջիկը արդէն սրահին կէսը գացած էր: Հակառակ իր առանձին մնալուն փափաքին, Սըր Ճօն զգաց որ պէտք չէր թոյլ տար որ այդպէս մեկնի աղջիկը:

— Այո՞, ըսաւ եւ դառնալով անոր նայեցաւ:

(Շար.)

ընդունելութեանց հրաւիրուած է Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան, որդին ծանօթ մեծահարուստին:

⁂ Երեքշաբթի օր «հարսնիքի փորձ» մը կատարուեցաւ Թափօրին ճամբուն վրայ եւ Ուէսթմինիստրի աբբայարանին մէջ, ուր պիտի կատարուի պսակի արարողութիւնը: Բոլոր մանրամասնութիւնները կէտ առ կէտ փորձի ենթարկուեցան:

ԻՏԱԼԻԱ Ի՛ՆՉՈՒ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՅԱՆՁՆԵԼ ԵՐԿՈՒ ԽՐՈՒԱԹ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ՎՃՌԱԳԻՐԸ

Ահաւասիկ այն դատական վճռագիրը որով կը մերժուի Ֆրանսայի յանձնել երկու խրուաթ ամբաստանեալները, Տոքթ. Փավէլիչ եւ Քվաթէրնիք.—

Նկատելով որ յանցաւորները յանձնելու ձեւակերպութիւնը կանոնագրուած է Իտալիոյ պատժական օրէնքով, միջազգային պայմանագրութիւններով եւ սովորութիւններով,

Նկատելով որ 1870 մայիս 12ին իտալական պետութեան եւ ֆրանսական պետութեան միջեւ կնքուած յանձնումի դաշնագրին Բ. եւ Գ. յօդուածները չեն բարեփոխուած կամ ջնջուած յետագայ դաշնագիրներով, ոչ ալ Իտալիոյ պատժական օրէնքով եւ միջազգային սովորութիւններով, եւ հետեւաբար պէտք է գործադրուին ներկայ պարագային մէջ,

Նկատելով որ վերոյիշեալ դաշնագիրը, իր Բ. յօդուածին մէջ սահմանաւորելէ վերջ այն յանցանքները որոնց համար ընդունուած է յանձնումը երկու պետութեանց միջեւ, Գ. յօդուածին մէջ դուրս կը ձգէ քաղաքական յանցանքները (քաղաքական ոճիրները եւ յանցանքները),

Նկատելով որ Եուկոսլավիոյ Աղեքսանդր Թագաւորին սպանութիւնը (կատարուած՝ Մարսէյլի մէջ, 1934 հոկտ. 9ին), քաղաքական պատճառներէ դրդուած է եւ եուկոսլաւ պետութեան քաղաքական շահուն վնասած ըլլալով, քաղաքական յանցանք մը կը կազմէ համաձայն Իտալիոյ պատժական օրինագրքի 8րդ յօդուածին Բ. հատուածին,

Նկատելով որ, նոյն չարժառիթով, քաղաքական է Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պառթուի սպանութեան յանցանքը,

Նկատելով որ, համաձայն վերոյիշեալ 8րդ յօդուածի (վերջին մաս) նոյնպէս քաղաքական կը համարուի միեւնոյն առիթով Զօր. Ժոռժի եւ միւս բոլոր զոհերուն ի վնաս կատարուած կամ փորձուած յանցանքները,

Նկատելով որ, հետեւաբար, կարելի չէ արտօնել յանձնումը,

Համաձայն պատժական օրինագրքի (կը յիշէ յօդուածները) եւ 1870 մայիս 12ի դաշնագրի տրամադրութեանց, Անթէ Փավէլիչի եւ Էօժէն Քվաթէրնիքի յանձնումը պէտք չէ ընդունիլ:

ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ տակն ու վրայ ըրաւ գաղտնի ոստիկան Պոնիի դատավարութիւնը, առջի օրուան նիստին մէջ: Աղջիկ մը, Օր. Քօթիյեօն, դատարան ներկայանալով, պատմեց թէ խումբ մը մարդիկ Պոնիի մեղսակցութեամբ երեք միլիոն ֆրանք չորթած են իրմէ, եւ վերադարձնելու համար մօրը մերկ լուսանկար մը, զոր քաշած էր 15 տարեկան եղած ատեն: Պոնի կանչելով պոռաց վկայի երեսին.— «Սրախօս, ո՞վ վճարեց քեզի այդ սուտը գլորելու համար»: Աղջիկը պնդեց, եւ նախագահը որոշեց այս մեղադրանքն ալ արձանագրել:

ՊԵՐԼԻՆԻ անգլ. դեսպանը առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունենալով Պ. Հիթլէրի հետ, պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտները՝ Գերմանիոյ վերազինման մասին: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս խօսակցութեան, մանաւանդ որ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովն ալ երէկ զբաղեցաւ այս հարցով:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վարիչ մարմինը երկար պատասխան մը գրեց համայնավար կուսակցութեան, միացեալ գործունէութեան եւ երկու կազմակերպութեանց միացման մասին: Յօժարութեամբ ընդունելով երկու առաջարկներն ալ, կուսակցութիւնը միացման համար բանակցութեանց հիմ կը ներկայացնէ 1905ի միութեան դաշինքը: (Մանրամասնութիւնները յառաջիկային):

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ՖԼԱՆՏԷՆ երկար ճառ մը խօսեցաւ ձայնասփիւռին առջեւ, իր տնտեսական քաղաքականութեան մասին, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական խմբակցութեանց հացկերոյթին առթիւ: Շեշտեց միութեան եւ վստահութեան անհրաժեշտութիւնը, մեղմացնելու համար տագնապը:

5000 ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐ (շօֆէօր) ժողով գումարելով, որոշեցին գործադրել ոստիկանութեան նոր հրահանգը, որ օրական աշխատանքը կը սահմանէ 12 ժամ: Ուրիշներ հակառակ ըլլալով այս որոշման, գործադուլ ծագեցաւ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Հրազդան», «Քրիստափոր», եւ «Աղբիւր – Սերոբ» միացեալ խումբերու դասախօսութիւնը, տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի, (3 դեկտեմբեր), ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelins սրճարանի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ:

Նիւթ՝ Պատերազմի վտանգը եւ ուժերու դասաւորումը Եւրոպայի մէջ»:

Ներկայ կրնան ըլլալ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons Անիէռ (անկիւնի սրճարանը):

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, 30 նոյեմբեր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները, 1 դեկտ.ին շաբաթ, իրիկուան ժամը 7.30ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ. կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆր. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ակումբի սրահին մէջ:

Մուտքը՝ ազատ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, 1 դեկտ., շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին Պարանցիկ Թէյասեղանը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3 — 8, Salle Galmansի սրահին մէջ:

Մուտք՝ 5 ֆրանք, անդամներու եւ կիներու համար 3 ֆրանք:

ERMIS

Այս անունով արտադրութիւններուն ամէն տեղ գտած ընդունելութեան, կարգ մը նախանձողներ, ապօրինի անուններով ապրանքներ հրապարակ հանած են, մեր անունին մօտ անուններով: Այս ապօրինի պիտակներուն համար դատարան դիմած ենք:

Այս կէտերը ծանօթացնելով Ֆրանսայի մեր յարգելի յաճախորդներուն կը յանձնարարենք ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ դարձնել եւ ՊԱՀԱՆՋԵԼ, իրենց առողջութեան համար իսկ, զուտ, անխարդախ եւ տարիներով փորձուած, միայն ԵՐԿԱՆԵԱՆ գործարանի ERMISները:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԳՈՒՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

ՄԵՐ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԷՆ ԵԼԱԾ ԶԳԵՍՏՆԵՐԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ ԻՐԵՆՑ ՄԱՍՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՐԲԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

TAILOR
Georges Cherbetjian

TÉLÉPH. PROV.00.23
MÉTRO POISSONNIÈRE
94 RUE LAFAYETTE
PARIS

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԵՐ ԵՂԷՔ

ԾԱԽՈՒ Է ԻՎՐԻՆԵՐՈՒ հրաշալի հողամասը, բնութեան ամէն յարմարութիւններով, Փարիզի արուարձաններուն մէջ գեղեցիկ վայր մը, առաջնակարգ գիւղ. շէնք ծառաստաններ, ԿԱՐ ՏԸ Լ'ԷՍԹԷն 15 վայրկեան հեռու, բացառիկ գիներ, 5 տարի ապառիկ:

Տեսնելու եւ բանակցելու համար, դիմել՝
Mr. LECORNU
7, Rue Paul Lelong Paris
Մէթրօ **Bourse** կամ **Sentier.** **Tél. Gut 40-37**
Եւ մեր ներկայացուցիչին **Mr. PATRIK**ի
17, Rue Damesme, Paris (13): Մէթրօ՝ Tolbiac
Tél. Gob. 55-87

LOTERIE NATIONALE

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը: Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝

1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ:

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետերը-ռամպուրսմանով (**Contre Remboursement**):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ: Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով:

A. GODOVANNIKOFF
30, Quai de Passy, Paris (16)
TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**
Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ
8, Rue Daru. Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատուները:

ՅՈՒԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւնը պիտի տօնէ իր կազմութեան քսանեւհինգամեայ յոբելեանը, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան սրահին մէջ, 23 Դեկտեմբեր, Կիրակի օր:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

16, Rue de Vaugirard, PARIS (6e) Մէթրօ՝ ՕՏԷՕՆ կամ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ODÉON 76-22
Կ'ընդունի ժամը 9 – 12 եւ 2 – 8, իսկ կիրակի մինչեւ կէսօր

Ուշադրութիւն

ՀԱՅ մսավաճառ մը զանազան պատճառներով կը ծախէ իր խանութը, որ ունի նաեւ մէկ սենեակ: Դիմել՝ ՄԱՆՈՒԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, 32, Avenue Jean Massé, Lyon-Vaiee. (Rhône)

ԼԱՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ **ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ**ի
94, Rue Saint Lazare. Paris (9):

Եթէ ճիշդ ինչպէս չգիտէք ֆրանսերէն լեզուն իր բոլոր նրբութիւններով, եթէ չէք հասկնար արուեստագիտական բացատրութեանց իմաստը եւ ծանօթ չէք ձեր բոլոր իրաւունքներուն, մի ձեռնարկէք դատական եւայլն գործեր, առանց ձեռնհաս անձի մը ներկայութեան: Մի խնայէք այս առթիւ ձեր ընելիք ծախքը, որովհետեւ ապագային պիտի զղջաք դառնօրէն:

Խորհրդակցութիւն մը չ'կարօտիր մեծ գումարի, բայց շատ անգամ կը փրկէ անձի մը կացութիւնը՝

ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԷՋ:

Գրաւոր խորհրդակցութիւն՝ փարիզի, գաւառներու եւ արտասահմանի համար: Ղրկեցէք մանդափոստով 30 ֆրանք:

Գրեցէք հակիրճ, բայց որոշ, յստակ եւ ճշգրիտ:

Etude de Me BERNARD WAHE
(*12 année*)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման լերարերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ,
GULBENKIAN & POOLE
392, Strand, LONDON, W. C. 2

Գնում եւ վաճառում ենք եւ նոր ամէն տեսակ
ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
Կը լրացնենք նաեւ կիսատ հաւաքածոներ:

Achat & Ventes des Timbres-Postaux
Դրոշմաթուղթի միակ Հայ վաճառատունը ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ

*LOTERIE NATIONALE*ի
ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
Salle Trocaderoի մէջ

Ֆրանսայի մէջ շատոնց փնտռուած Արեւելքի իսկական օղին մենաշնորհը ստացած ըլլալով, հրապարակ հանած ենք՝
ԵՐԵՒԱՆ ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
փնտռեցէ՛ք զայն կարմիր պիտակով: Անգամ մը ճաշակելէ յետոյ ա՛լ չպիտի հրաժարիք անկէ:
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ **Société "PEUREUX"**
48 Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու
EMILE VIAL, 22, Rue Fontaine, St. Denis, Tél. Plaine: 09-95
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 **rue Sévigné. Lyon** Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

1bis, Rue d'Hautefeuille, PARIS (6) Մէթրօ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
Արեւելեան նպարեղէններ.— գնումներու համար օգտուեցէք
ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ցոյց տուած բացառիկ պատեհութենէն, համոզուելու համար բաղդատեցէք իր գիները:

Քաշէր պանիր կէս քիլօ	8.—	Ձիթապտուղ (յուն.) կէս քիլօ	4.—
Ճերմակ » կէս քիլօ	5.50	Ձիթապտ. (թրք.) կէս քիլօ	3.50
Պուլկուր կէս քիլօ	1.75	Հէլվա կէս քիլօ	3.—
Ապուխտ կէս քիլօ	10.—	Լոքում կէս քիլօ	3.—
Երշիկ կէս քիլօ	10.—	Պամիա 1 քիլօ տուփ	5.25

Մաքսը բոլոր տեսակէն 1.75

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,
CACHE-COLS EN LAINE, PULL-OVER,
GILETS ET GANTS DE LAINE
Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝
JAPHET Frères
224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.
Métro: St. Denis.
Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57
Միշտ տրամադրելի է ընկեր մը երկար՝ անմիջապէս գինով:

Le Gérant: H. STEPHAN

...mene A. DER AGOPIAN 17 Rue Damesme PARIS (13e

■■■ LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15 – 70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 ֆրանք	—
Ամերիկա եւ ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 30 Novembre 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2665 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՌԱՅԼ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

»»» · · «««

Նորէն խորապէս լարուած են միջազգային յարաբերութիւնները։ Եւ հեռանկարը շատ աւելի մութ է յառաջիկային համար։

Միայն Եուկոսլավիոյ յուշագիրը, ինքնին, պայթուցիկ նիւթ մըն է, ինչպէս հաստատուեցաւ առաջին օրէն։

Իրականին մէջ, այդ յուշագիրը ծանր ամբաստանագիր մըն է դրացի պետութեան մը դէմ։

Անոր հետեւանքները նախատեսելու համար, կը բաւէ յիշել թէ՝ տակաւին նոյ. 22ին, երբ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը միայն ծանուցագիր մը կը յանձնէր, Հունգարական կառավարութիւնը փրփրեցաւ եւ անմիջապէս բողոքագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին։

Այդ օրէն ի վեր, ջուրերը չափազանց պղտորած են ոչ միայն երկու երկիրներուն, այլ եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Եւ կը թուի թէ մտահոգ են նոյն իսկ անոնք որ ուժ կուտային Եուկոսլավիոյ։

Եթէ հաւատանք իրազեկ թղթակցի մը, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անգլիական պատուիրակը շատ աշխատած են որ յուշագիրը ծառայէ միայն ուշադրութիւն հրաւիրելու եւ ոչ թէ դառնայ ամբաստանագիր մը. բայց չեն յաջողած։

Արդ, հիմա որ յուշագիրը յանձնուած է եւ անոր պարունակութիւնը հրատարակուած, ո՞վ կը համարձակի գուշակել հետեւանքները։

Արդէն իսկ երկու ճակատներ կազմուած են։

Եուկոսլավիա իբրեւ անմիջական աջակից ունի Չեխօսլովաքիան եւ Ռումանիան, որոնք իրենց համաձայնութիւնը յայտնեցին մասնաւոր նամակներով։ Պելկրատի հետ են նաեւ Ֆրանսա, Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը, թէեւ որ եւ է դրութիւն չեն յանձնած Ազգերու Դաշնակցութեան։ Իսկ ամբաստանեալը, Հունգարիա, իրեն հետ ունի Իտալիան, որուն մամուլը առաջին օրէն շնորհաւորեց անոր բռնած դիրքը, եւ, անուղղակի՝ Գերմանիան։

Անշուշտ այս երկու ճակատները բոլորովին թշնամական չեն։

Բացի Եուկոսլավիայէն եւ Հունգարիայէն որոնք իրապէս դէմ դիմաց պիտի ելլեն փոխադարձ ամբաստանութիւններով, միւսները քաղաքական ուղղակի կարեւորութիւններ է որ կը փորձեն։

Այսպէս, չկայ պետութիւն մը որ ուղղակի կամ անուղղակի պաշտպանէ ահաբեկչութիւնը։

Ամէնքն ալ սկզբունքով համաձայն են Եուկոսլավիոյ ձեռնարկին։ Կ՚ուզեն որ միջազգային քննութիւն կատարուի եւ ամբողջ խնդիրը լուսաբանուի։

Քիչ մը աւելի յառաջ երթալով, բոլորն ալ կ՚ուզեն օգտուիլ այս առիթէն, միջազգային պայմանագրութիւն մը կազմելու համար ընդդէմ քաղաքական ահաբեկչութեան։

Եւ սակայն, ոչ մէկուն գործին կուգայ Եուկոսլավիոյ բռնած դիրքը, թէ ըստ էութեան եւ թէ ըստ ձեւի։

Անշուշտ անոր համար որ, քանի քրքրուի այս հանգոյցը, այնքան անքակտելի պիտի դառնայ, կասկածելի դարձնելով մէկէ աւելի կառավարութիւններ։

Եթէ Եուկոսլավիա միայն Հունգարիոյ անունը կը յիշէ, այդ չի նշանակեր թէ կասկած չունի ուրիշ սահմանակից պետութեանց մասին։

Թերթերը գրեցին թէ յուշագրին խմբագրութեան առթիւ, թելադրութիւններ եղած են մասնաւորապէս Ֆրանսայի կողմէ, որպէսզի չյիշուին Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ անունները։

Առանց այս տարրական զգուշութեան, ո՞վ կրնայ պնդել թէ Մարսէյլն ալ Աէրայէվոյի համեմատութիւնները չպիտի ստանար։

Հունգարիոյ մասին կարելի է շատ բան խօսիլ, քանի որ պարտուած եւ պատժուած երկիր մըն է, միեւնոյն ատեն զինաթափ։ Իսկ Իտալիոյ մասի՞ն ...

Ահաւասիկ պերճիմաստ իրողութիւն մը, — ճիշդ այն պահուն որ Թուրինոյի վերաքննիչ ատեանը կը վճռէր մերժել երկու խորուաթ ամբաստանեալներուն յանձնումը, Հռոմի մէջ կը սկսէին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ ծրագրուած բանակցութիւնները, սիրալիր տրամադրութեամբ։

Կը նշանակէ թէ՝ օրուան վարիչները այնքան մտահոգ են կացութեան մասին, որ գիտակցաբար կ՚անտեսեն կամ չյսելու կը զարնեն շատ մը անհամութիւններ, որպէսզի աւելի մեծ չարիքներ չծագին։

Այս նոյն մտահոգութեամբ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան ջոջ անդամները, Մեծն Բրիտանիա եւ ուրիշներ, այժմ կ՚աշխատին սահմանաւորել Եուկոսլավիոյ ամբաստանագրին քննութիւնը։

Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ անոնք չպիտի թոյլատրեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը դառնայ ճակատամարտի կրկէս մը՝ զանազան պետութեանց համար։

Միւս կողմէ, այս հարցին քննութիւնը, անոր ելքը վճռական դեր պիտի կատարեն Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութեանց վրայ։

Եթէ Փարիզ յաջողեցաւ լեզու գտնել Հռոմի հետ, շարք մը վիճելի հարցերու մասին, ճամբան կը հարթուի, Եուկոսլավիան գոհացնելու եւ անոր ու Իտալիոյ միջեւ ալ մերձեցում հաստատելու համար։ Իսկ եթէ այս նոր փորձերն ալ ձախողին, յարաբերութիւնները խորապէս լարուած պիտի մնան դեռ երկար ատեն, եւ զինուորշուն է որ պիտի շարունակուի նոյն խելագար թափով։

Մինչ այս մինչ այն, ի՞նչ կ՚ապացուցանեն Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին վիճաբանութիւնները՝ Գերմանիոյ վերազինման մասին եւ զինուորական լուրերու հրատարակութեան արգելքը՝ Իտալիոյ մէջ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՈՉ ԱՂԱ, ՈՉ ԷՖԷՆՏԻ, ՈՉ ՀԱՃԻ, ՈՉ ՀՕՃԱ, ՈՉ ՀԱՆԸՄ

»»» · · «««

Կրօնական տարազներն ալ պիտի արգիլուին

Պոլսէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 27 թուականով.—

Աղա, էֆէնտի, պէյ, հաճի, հաֆըզ, հօճա, հանըմ, փաշա եւ «հազրէթ-լէրի» տիտղոսները օրէնքով ջնջուեցան Թուրքիոյ մէջ։ Այսուհետեւ թուրք քաղաքացիները բոլոր պաշտօնական գործերու համար պիտի կոչուին պարզապէս իրենց անուններով, բայց այրերու համար «պայ», կիներու համար «պայան» կրնան գործածուիլ սովորական կեանքի մէջ։ Միայն բանակին սպաները պիտի գործածեն իրենց աստիճանին տիտղոսները, իսկ ամենաբարձր աստիճանները պիտի ըլլան «մարէշալ», «ժէնէրալ» եւ «ամիրալ»։ Բոլոր քաղաքային աստիճանները, շքանշանները և պատուանշանները ջնջուած են։ Զինուորական շքանշանները կը պահուին եւ կրնան գործածուիլ։ Օտար պատուանշանները կրնան ընդունուիլ կարգ մը պարագաներու մէջ, բայց չեն կրնար գործածուիլ։

Շիւքրի Գայա, ներքին գործավարը, երէկ Ազգ. Ժողովին ներկայացնելով նոր օրէնքը, ըսաւ թէ տիտղոսները, աստիճանները եւ պատուանշանները դասակարգային խտրութիւն կը նշանակեն, հետեւաբար չեն համապատասխաներ Թրքական Հանրապետութեան սկզբունքներուն եւ պէտք է ջնջուին։

Հինգշաբթի օր (երէկ) Ազգ. Ժողովը պիտի քննէ օրինագիծ մը, որով կ՚արգիլուի հրապարակաւ հագնիլ կրօնական զգեստները։ Թէ մահմետականներու, թէ քրիստոնեաներու եւ թէ Հրեաներու համար կրօնական տարազը պիտի գործածուի միայն կրօնական արարողութեանց ատեն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՉԸՐՉԻԼԻ ԵՒ ՊՕԼՏՈՒԻՆԻ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի օր շատ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ երեսփ. Ժողովին մէջ, Գերմանիոյ վերազինման մասին։ Ազդանշանը տուաւ Պ. Չըրչիլ, խստօրէն դատապարտելով Գերմանիոյ պատրաստութիւնները եւ անբաւական գտնելով Անգլիոյ պաշտպանութիւնը։ «Գերմանիա կը սպառազինուի արդիական բոլոր կատարելութիւններով, ունի աքանչելի հրետանի եւ սպառազէն եւ քաջավարժ զինուորներու ահագին պահեստ մը, իր զինագործարանները կը բանին ճիշդ այնպէս ինչպէս եթէ պատերազմի վիճակի մէջ ըլլային։ Եւ այս բոլորը կը կատարուին խախտելով դաշնագիրները»։ Նախկին նախարարին կարծիքով, ամէնէն աւելի օդէն վտանգ կը սպառնայ Անգլիոյ։ «Եթէ Լոնտոնը ուժգնօրէն ռմբակոծուի տասը օր անընդհատ, առնուազն 30—40,000 հոգի պիտի սպաննուին եւ 3—4 միլիոն մարդիկ գաւառները ապաստանելու պիտի հարկադրուին»։ Եզրակացնելով, առաջարկեց տասը միլիոն անգլ. ոսկի ճարել տուրքով կամ փոխառութեամբ, Անգլիոյ օդանաւային ուժը զօրացնելու համար։ «1936ին Գերմանիոյ օդանաւային ուժը 50 առ հարիւր աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ անգլիականէն, իսկ 1937ին՝ կրկնապատիկ աւելի զօրաւոր»։

Այս յայտարարութիւններուն պատասխանեց փոխ-վարչապետ Պ. Պօլտուին, խոստովանելով թէ Գերմանիա օդանաւային ուժ մը կը կազմակերպէ եւ թերեւս 600 կամ 1000 զինուորական օդանաւ ունի, բայց ինք պատճառ չի տեսներ աւելորդ խուճապի մատնուելու։ «Հիմքեր կան շատ ծանր անձկութեան. բայց դեռ ամէն յոյս կորսուած չէ սպառազինութեանց կրճատման կամ որոշ սեղմումներու մասին։ Կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի կացութեան եւ վճռած է որ եւ է պարագայի տակ ստորադաս վիճակ չընդունիլ Գերմանիոյ հանդէպ։ «Այսօր մենք ունինք 880 զինուորական օդանաւեր, որոնց 560ը Անգլիոյ մէջ եւ 127 պահեստի օդանաւեր, ինչ որ կը նշանակէ 690 առաջնակարգ մեքենաներ։ Ճիշդ չէ թէ Գերմանիա արագօրէն կը մօտենայ Մեծն Բրիտանիոյ մակարդակին։ Իրականին մէջ, Գերմանիոյ օդանաւային ուժերը մերիններուն հարիւրին 50ը չեն կազմեր։ Յուլիսէն ի վեր, աւելի քան 90 օդանաւային կայաններու վայրեր քննուած եւ 11 նոր կայաններ ալ ընտրուած են։ Նախարարութիւնը կը խորհի յառաջիկայ տարի 80—90 առ հարիւր աւելի օդանաւ չինել քան այս տարի»։

Եզրակացնելով, Պ. Պօլտուին դիտել տուաւ թէ ցորչափ Գերմանիա առանձին մնայ եւ որ եւ է հաղորդակցութիւն չունենայ միւս պետութեանց հետ, կասկածամտութեան մթնոլորտը չպիտի պայծառանայ։ Խօսք առաւ նաեւ արտաքին նախարարը, տեղեկութիւններ հաղորդելով Գերմանիոյ բանակին մասին եւ յայտնելով թէ Պ. Պօլտուինի ճառին բնագիրը նախապէս հաղորդուած է գերմանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութեանց, քանի որ հարցը եւրոպական եւ համաշխարհային հանգամանք ունի։

100ԻՆ 10Ի ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 28 նոյեմբեր (Յառաջ).— Նախարարական վերջին տնօրինութիւնները հազիւ հրատարակուած, այստեղ ալ խիստ քննութիւններ սկսան օտար բանուորներու դէմ։ Քանի մը օրէ ի վեր կը քննեն ինքնութեան թուղթերը։ Անոնք որ կանոնաւոր թուղթ չունին, անմիջապէս կ՚արձակուին գործէն, նաեւ 15 տարեկանէն վար օտար փոքրիկները որ մէկ երկու տարիէ ի վեր կ՚աշխատէին։ Ոչ մէկ խտրութիւն օտարականներուն միջեւ, հայ ըլլան թէ ուրիշ ազգ։ Պ. Փէլէի կօշիկի գործարանը ուր 190 հայ բանուորներ կ՚աշխատին, մասնաւոր ցանկ մը պատրաստած է եւ քննութիւն կը կատարուի։ Իբրեւ թէ մէկ տունէն երկու կամ երեք հոգի աշխատողներուն մէկ մասը պիտի արձակուի։ Բայց կ՚ըսուի թէ այս առժամեայ կարգադրութիւն է եւ հարիւրին տասի օրէնքը ամբողջութեամբ պիտի գործադրուի։ Այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայերուս վիճակը։ Մեր պաշտօնական մարմինները ցարդ լուռ են, հաւատալով թէ Հայերու բացառիկ պարագան նկատի պիտի առնուի։ Իսկ արդի՞ւնքը...

Շատերը շուարած են այս անակնկալին առջեւ։ Եթէ մեր պաշտօնական մարմինները օր առաջ ճար մը չգտնեն, անտանելի կը դառնայ մեր վիճակը։

»»» · · «««

ՃԱՓՈՆ պաշտօնապէս առաջարկեց Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝ իրեն միանալ, չեղեալ հռչակելու համար Ուաշինկթընի դաշնագիրը եւ նաւային միւս պայմանագրութիւնները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԿՈՐԾԱՆԻՆ

●●●●

«Յառաջ»ը վաղվռուն թղթակից մը ունի Պուա Քոլոմպի մէջ,— Յակոբ Աղամեան, որ միշտ լուր մը, փշուր մը կը գտնէ ժողովուրդի առօրեայ կեանքէն, եւ կը յանձնէ թղթատարին։

Անցեալ օր հատ մը եւս դրկած էր, բայց ուշ մնաց, տեղի անձկութեան պատճառով։

Որպէսզի աւելի չուշանայ, առաջարկեցի խմբագրին... վարձու տալ իմ անկիւնս։

Կը խնդա՞ք։ Բայց խնդալիք բան չէ, սիրելի ընթերցող։

Ահա կ՚ամփոփեմ պատմութիւնը,— այնքան կսկծալի՝ իր չոր ու ցամաք վիճակին մէջ

Մուշեղ Տէրտէրեան, Բաղէշցի, 1925ին հող մը կը գնէ Անիէռի մէջ եւ կը ձեռնարկէ տուն մը շինելու։ Ինք բանուոր ըլլալով Ռընոյի մէջ, հազիւ հիմերը դրած, շինութիւնը կը յանձնէ իտալացի ձեռնարկուի մը, փոխան 15 հազար ֆրանքի։

Մուշեղ կը սկսի մաս մաս վճարել այս գումարը, եւ ձեռնարկուն տունը կ՚աւարտէ, բայց կարգ մը պակասներ չլրացուցած կը հիւանդանայ։

Հայ բանուորը իր ծախքով կը լրացնէ այդ պակասները եւ կը տեղաւորուի տան մէջ, իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ, 8 եւ 12 տարեկան։

Պայմանագրին համաձայն, Մուշեղ պարտական կը մնար 5000 ֆրանք։ Ձեռնարկուն կը պահանջէ այս գումարը, իսկ Մուշեղ դիտողութիւն կ՚ընէ պակասներուն համար։

Իբրեւ պատասխան, իտալացին Մուշեղին մուրհակները կը տանի կը յանձնէ շինութեան վաճառական Պ. Լոռանի, որմէ ապառիկ առած էր նիւթերը, եւ կը հաշուակցի իր պարտքերուն հետ։ Վաճառականը նամակ մը գրելէ յետոյ, դատարան կը քաշէ Մուշեղը, որ անգործ եւ անճար վիճակի մը մատնուած, չի կրնար ներկայանալ եւ կը դատապարտուի ի բացակայութեան։

1933ի աշնան ազդ մը կը փակցնեն տան վրայ, ծանուցանելով թէ պիտի ծախուի, եթէ չվճարէ պարտքը եւ դատական ծախքերը։

Մուշեղ բոլորովին յուսահատելով, կը մտնէ արտաքնոց եւ ատրճանակով կը կայծէ ինքզինքը, ինչպէս գրուեցաւ ժամանակին։ Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութիւնը 2500 ֆրանք կը հաւաքէ, որուն մէկ մասը կը յատկացուի մեռելը թաղելու, իսկ մնացեալը՝ պատառ մը հացի եւ դատական ծախքերու։

Այս առթիւ, հաւաստիքներ կուտան թէ տունը չպիտի ծախուի, մինչեւ որ պզտիկները չափահաս դառնան։

Արդ, վերջերս պահանջատէր առեւտրականը նորէն դատարան կը դիմէ, եւ մինչեւ նոյեմբեր 16 պայմանաժամ կու տայ, պարտքերը վճարելու համար։

Ո՞վ պիտի կրնար վճարել, անճար որբեւայրի՞ն թէ երկու անչափահաս տղաքը...

Եւ տունը կը ծախուի 5100 ֆրանքի։

Վաճառականը միւս ծախքերն ալ վճարած ըլլալով, կը կանչէ որբեւայրին եւ կ՚առաջարկէ 10,000 ֆրանքի գնել տունը. այսպէս մինչեւ յունուար պէտք է իր գլխուն ճարը նայի։

... Որ եւ է խորհրդածութեան կը կարօտի՞ այս անմեկնելի պատմութիւնը։

ՎԱՀԷ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՅԱՆՁՆԵՑ ԻՐ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

»»» · · «««

Մանր աւերածութիւններ Հունգարիոյ դէմ

Եուկոսլավիոյ յուշագիրը՝ Մարսէյլի սպանութեան մասին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան յանձնուեցաւ նոյեմբեր 28ին։ Կը բաղկանայ 78 տպագիր էջերէ, 48 յաւելուածներով եւ 18 լուսանկարներով։

Յուշագիրը մանրամասնօրէն կը պատմէ ահաբեկչական դասերու կազմակերպումը հունգարական հողին վրայ, ահաբեկիչներուն զինուորագրութիւնը, անոնց ընծայուած աջակցութիւնը՝ Հունգարիոյ կարգ մը քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, ինչպէս եւ այն դիւրութիւնները որ տրուած են զէնք, դժոխային մեքենայ, պայթուցիկներ եւ յեղափոխական թռուցիկներ ներածելու համար եւայլն։ Յետոյ կը յայտարարէ թէ բազմաթիւ հունգարական անցագիրներ տրուած են ահաբեկիչներուն եւ ուրիշ կասկածելի անհատներու, կը բացատրէ թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւնը նիւթական առատ աղբիւրներ ունէր։ Կը յիշէ այս առթիւ Եուկոսլավիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ փոխանակուած դիւանագիտական թղթակցութիւնները, սկսելով 1930 հոկտեմբերի մահափորձէն մինչեւ այսօր։ Այդ փաստաթուղթերով կը հաստատուի թէ հունգարական իշխանութիւնները երբեք չեն յաջողած երեւան հանել յանցաւորները, որոնց անունները եւ բնակավայրերը հաղորդուած էին։ Յատկապէս Մարսէյլի դէպքին առթիւ, յուշագիրը Հունգարիան պատասխանատու կը հռչակէ հետեւեալ կէտերուն համար.—

1.— Ոճրագործներուն ընտրութիւնը կատարուած է հունգարական հողի վրայ, մասնաւոր կայաններու մէջ երկարօրէն եւ մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած ահաբեկիչներու մէջէն։

2.— Ոճրագործները պատօրէն մեկնած են հունգարական հողէն, հունգարական անցագիրներով։

Յուշագիրը կը շեշտէ թէ՝ հակառակ հունգարական կառավարութեան տրուած կրկնակի խոստումներուն թէ ահաբեկիչները հսկողութեան տակ պիտի առնուին, մահափորձին պատրաստութիւնները եւ ահաբեկիչներուն մեկնումը կազմակերպուած են առանց որ եւ է դժուարութեան։ Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը ի զուր Հունգարիոյ աջակցութիւնը խնդրած է ահաբեկչական գործունէութեան դէմ որուն կեդրոնները իր երկրէն դուրս կը գտնուէին։ Հունգարական իշխանութիւնները փոխանակ իրենց աջակցութիւնն ընծայելու ահաբեկչական արարքներուն դէմ, նպաստած են անոնց եւ իրենց այդ դիրքին շնորհիւ է որ երկար ատենէ ի վեր Եուկոսլավիոյ դէմ կատարուած ահաբեկչական գործունէութիւնը կրցաւ յանգիլ Մարսէյլի ոճիրին։

1800 տուներ քանդուած Աթէնքի մէջ

Նոյեմբեր 23ին հեղեղանման անձրեւներ տեղացին Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ, ահագին վնաս պատճառելով։ Հայ գաղութին կորուստն ալ ծանր է։

Խնամատարութեան նախարարութեան հաւաքած տեղեկութիւններուն համաձայն, անձրեւին պատճառած վնասը հետեւեալն է.— Ութ մեռեալ, 5 անյայտ, 1880 տուն բոլորովին քանդուած, քանի մը հարիւր տնակ հոսանքէն քշուած, նիւթական վնաս նուազագոյնը մէկ միլիառ տրախմի։

Ամէնէն աւելի վնասուած են Փէրիսթէրի, Ֆալէրօ, Մօսքաթօ, Այաս-Սօֆիա, Տրափէնցոնա, Նոր Գոքինիա։

Աղէտին մեծութիւնը նկատի առնելով, կառավարութիւնը որոշեց ժողո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

»»»··«««

Քանի մը խօսք, իբրեւ վերջաբան

Նախ փոքրիկ փակագիծ մը:

— Երկնցուցիր, ըսին մտերիմ բարեկամներ:

— Ընդհանուր զարգացման համար անհրաժեշտ գիտելիքներ են ասոնք, պատասխանեց ընկեր խմբագիրը, երբ իրեն հաղորդեցի եղած դիտողութիւնը:

Համամիտ ըլլալով հանդերձ խմբագրի տեսակէտին, ստիպուեցայ միջին ճամբան բռնել, գիտնալով որ, մեր մէջ շատ չեն սիրուիր այսպիսի նիւթեր: Ուրի՛շ բան, եթէ սիրահարական կամ ոստիկանական վէպ ըլլար ···

Սակայն, խիղճս հանդարտ է, որ աշխատեցայ կարելի եղածին չափ պարզ գրել, պզտիկ պատմութիւններով հաճելի դարձնել: Խուսափեցայ գիտական խրթնութիւններէ, բայց մանաւանդ աշխատեցայ «նիւթը» տանել, որովհետեւ, եթէ թարգմանաբար ամբողջը տալու ըլլայի պէտք էր գոնէ հինգով բազմապատկել «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսածը:

Իմ գործս չէ նաեւ ուսումնասիրել հայ կնոջ կացութիւնը անցեալին եւ ներկային մէջ: Ատիկա կը ձգեմ աւելի ձեռնհաս ընկերներու: Նիւթը շատ ընդարձակ է: Ըլլալով զանազան պետութեանց գերիշխանութեան տակ, ենթարկուած անոնց օրէնսդրութեան, պէտք է անջատաբար ուսումնասիրել իւրաքանչիւր երկրամասի բնակչութիւնը, որովհետեւ Ռուսիոյ մէջ ապրող մեր ազգակիցները Թուրքիոյ մէջ ապրողներու հոգեբանութիւնը եւ վարքն ու բարքը չէին կրնար ունենալ:

Միայն թէ, դէպի ետ հարեւանցի ակնարկ մը ցոյց կուտայ, որ հինէն ի վեր, կիները միշտ ի պատուի եղած են մեր ընկերային կեանքին մէջ: Ընտանեկան յարկին տակ, մայրը առանձնաշնորհեալ դիրք ունեցած է, իսկ եղած են ջղուտ կիներ, որ պետական եւ քաղաքական գործերու վրայ ազդեցութիւն ունեցած են: Վըկայ՝ մեր բազմաթիւ իշխանուհիները, թագուհիները, եւն.:

Բայց, այս չէր իմ ըսելիքս:

Ընթերցող տիկիններն ու օրիորդները գաղափար մը կազմեցին անշուշտ միւս երկիրներու իրենց սեռակիցներու կացութեան վրայ: Շատ պիտի ուրախանայի, եթէ օգտակար խորհրդածութիւններու մղուած ըլլային:

Ցաւակօրէն կը տեսնուի, որ բոլոր պետութիւնները կ'աշխատին կիներ դուրս հանել տան չորս պատերէն, հանրային աշխատանքին մէջ աւելի մեծ բաժին մը տալու համար անոր: Արդ, երբ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պէս զօրաւոր ազգեր, ցեղին հիմերը ամրացնելու կամ իրենց վարդապետութիւնները տարածելու համար, անհրաժեշտ կը գտնեն իգական սեռի օժանդակութիւնը, մտածելու ենք, թէ մենք որքան պէտք ունինք մերիններուն:

Հայաստանի կարճատեւ հանրապետութիւնը շատ մը իրաւունքներ տըւած էր արդէն անոնց: Ունեցանք կին երեսփոխաններ, ինչպէս Տիկ. Բարսեղեանը (Պերճուհին) եւ Տիկ. Ա. Մանուկեանը: Խորհրդարանին վարչաձեւը իր կարգին վերջնապէս ազատագրեց կինը: Մտահոգ չենք հայրենիքի բնակիչներու մասին, որոնք տարիներու ընթացքին աւելի պիտի վարժուին հանրային կեանքին, ապագայի համար օգտակար տարր մը դառնալով: Բայց ուրիշ է դաղթաշխարհի պարագան, ուր ամէն ինչ կախուած է միայն բարեկամեցողութենէն:

Ընդհանրապէս վիճակագրութիւններ պատրաստելու սովորութիւնը եւ միջոցները չունինք, որով չեմ կրնար ըսել, թէ հայկական կանացի կազմակերպութիւններու անդամները ի՞նչ համեմատութիւն կը կազմեն մեր մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ, ներկայ հայ իրականութեան պահանջներուն համար անբաւական է եղածը: Այնքա՛ն շատ են կատարուելիք աշխատանքները:

Ժողովուրդի մը կէսը տարտղնուած աշխարհի երեսին, խորթ բոլորին, զուրկ պետական միջոցներէ եւ կեանքի անբաժանելի ցաւերով ընկճուած:

Նախ, կայ մարդասիրականը:

Որբեր, հիւանդներ, ծերեր, բազմաթիւ զաւակներով ծանրաբեռնուած ընտանիքներ կան խնամուելիք: Պէտք է պայքարիլ, Փիզիքական նուազումով կորուստով դուրս գալու համար: Ի՞նչ միջոցներով, գրեթէ ոչինչ: Ահա այստեղ հայ կինը պէտք է ցոյց տայ իր քաջութիւնը եւ ընդունակութիւնը, իբրեւ մայր եւ քոյր, ամէնէն աւելի կիներն են որ կը զգան՝ ցաւը մոմի պէս հալող հիւանդին, եւ իրեններուն վիշտին, աննդազուրկ երախային գունատ այտերուն, գեռատի անփորձ մօր մը ակամայ սխալներուն: Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը՝ առողջապահական պայմաններու մասին գաղափար չունի, եւ ցաւալի է որ՝ նոյն վիճակին մէջ կը շարունակէ մընալ: Պէտք է համբերութեամբ բացատրել անոր թէ ջուրն ու օճառը, օդն ու լոյսը կէս մարդ մը կը շինեն:

Կայ կրթականը: Հպարտ ենք, որ ամէնէն դժուարին պարագաներու մէջ վեր բռնած ենք լոյսի ջահը, եւ կրցած ենք պահել մեր ազգային դիմագիծը: Ջունինք դրամական մեծ աղբիւրներ, բայց կ'աշխատինք գործածել լումաներով: Կը կարենք մեր բերնի պատառէն, ճրագ մը վառելու համար:

Կան քաղաքացիական պարտականութիւնները: Պէտք է ընդունինք թէ, ազգովին արդէն գաղափար չունինք անոնց մասին: Պատճառը թերեւս այն է որ զրկուած ենք պետական կեանքէ: Հոս եւս, կարեւոր դեր մը կ'իյնայ կիներուն:

Մանուկներու հոգեկան կառուցուածքը ընդհանրապէս մօր բաժինն է: Ոչ ոք կրնայ մօր մը չափ լաւ հասկցնել պզտիկին իրերօգնութեան, ցեղային հպարտութեան նման զգացումներու վեհութիւնը, բայց մանաւանդ սեփական հայրենիքի, լեզուի, գրի անհրաժեշտութիւնը ու անոր համար ըլլալիք զոհողութիւնը: (Օրինակները տեսաք միւս ազգերուն մէջ):

Պիտի ըսէք, թէ ատոնց համար կան կարմիր Խաչեր, Կրթասիրացներ, կուսակցութիւններ, եւն.:

Ճիշդ այդտեղ է որ կ'ուզէի գալ:

Այո, կան կազմակերպութիւններ, բայց հետաքրքրուա՞ծ էք թէ քանի անդամ ունին, ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն, ո՞ր չափով կը համապատասխանեն մեր պէտքերուն: Ընդհանրապէս անձնուէր կիներու կորիզ մըն է բոլոր միութիւնները կանգուն պահողը: Բեռ մը կայ մեր ուսերուն դրուած, մեր չար բախտէն՝ քիչ մը ծանր: Արդ, որքան շատ ըլլան տանողները, այնքան կը թեթեւնայ իւրաքանչիւրին ինկած ծանրութիւնը, եւ ամէն ինչ աւելի լաւ կ'ընթանայ:

Ցեղոյ, պէտք է գիտնալ, որ ինքզինքը փրկել ուզող ազգի մը տկարութեան հետ խոտոր կը համեմատի՝ ըլլալիք զոհողութիւնը: Եթէ զօրաւոր պետութեան մը մէջ այդպիսի աշխատանք տանող կիներու համեմատութիւնը բաղդատութեան դնելու ըլլանք մերիններուն հետ, պէտք է որ, մերինը 3—4 անգամ աւելի ըլլայ:

Հանրային կեանքին մէջ նետուեցէք, սիրելի տիկիններ եւ օրիորդներ, լեցուցէք Կ. Խաչերու, մշակութային միութիւններու եւ ինչո՞ւ չէ, հայրենասիրական կազմակերպութիւններու շարքերը, ուր պիտի ընդունուիք գրկաբաց:

Մի ըսէք, թէ «կ'աշխատինք, անկէ վերջ տունի գործերը կան, եւն.»:

Ձեր պայմաններով բազմաթիւ կիներ կան այդ կազմակերպութիւններուն մէջ, եւ կարելի է ըսել, ամէնէն խանդավառներն են: Անշուշտ, «պարապ վախտի խաղալիք»ի մտայնութեամբ չէ որ կը մօտենան, այլ պարտականութիւն մը, զոհողութիւն մը կատարողի գոհունակութեամբ: Իսկ եթէ դուք իսկապէս չէք կրնար գալ — հաճուի նստեցէք ձեր խղճին հետ — ղրկեցէք ձեր զաւակները:

Վստահ եղէք, հաւատքով մօտեցող մը կրնայ բարոյապէս եւ մտաւորապէս օգտուիլ այդպիսի աշխատանքներէ: Քիչ թէ շատ ուսում ստացողներն անգամ՝ շատ բան կը պարտին անոնց: Իրենց մէջ կը զօրանայ ձեռներէցութեան ոգին, ինքնագիտակցութեան, արժանապատուութեան զգացումը:

Միշտ աչքի առջեւ ունեցէք Թրքուհիները, որ կը մարզուին ամէն տեսակէտով, ու քիչ ատենէն՝ ձեզի դաս տալու պիտի ելլեն:

Տեսաք որ «հալածուած հայրենիքը Լեհուհիներու սրտին մէջ ապաստաներ է»:

Որքան պիտի ուրախանայինք, եթէ մեր պատմութիւնն ալ գրէր, թէ «Հայուհիները իրենց հոգւոյն մէջ պահեցին վիրաւոր հայրենիքը»:

Մեր եւ ձեր շահին համար:

Մեր զաւակներուն շահին համար:

Հ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ

Հայաստանի անկախութեան այդ տարուան տօնախմբութեան՝ Փարիզի մէջ՝ ընկ. Ա. Ջամալեան պատասխանելով վրաց հանրային գործիչ Դ. Վաչնաձէի նոյն հանդիսութեան ընթացքին խօսած շնորհաւորական ուղերձին՝ ճառ մը խօսած էր, վեր հանելով հայ - վրացական եղբայրութիւնը անցեալին մէջ եւ այս երկու ժողովուրդներու գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը Հայաստանի եւ Վըրաստանի ազատութեան համար:

Ընկ. Ա. Ջամալեանի այդ ճառը ժամանակին լոյս տեսաւ վրացական «Անկախ Վրաստան»թերթին մէջ (թիւ 102): Այդ առթիւ վրաց Սոց. Ֆեդերալիստ կուսակցութեան պարագլուխ Պ. Սամսոն Պիրցխալավա, նոյն թերթի թիւ 105ին մէջ հրատարակած է հետեւեալ յօդուածը.—

Հայաստանի անկախութեան տօնին Պ. Ջամալեանի արտասանած ճառը, որ լոյս տեսաւ մեր թերթի թիւ 102–ում, նշանակալից քաղաքական դէպք է հանդիսանում: Այդ ճառը կատարեալ գոհունակութիւն պիտի պատճառի բոլոր Վրացիներին թէ այստեղ, տարագրութեան մէջ, եւ թէ այնտեղ, Վրաստանում:

Մենք համոզուած ենք, որ նոյն տըպաւորութիւնը պիտի ստանան այդ ճառից եւ միւս Կովկասցիները, որոնք յստակ գաղափար ունեն Կովկասեան միութեան արժէքի մասին եւ՝ վստահ որ այդ միութիւնը վաղ թէ ուշ պիտի իրականանայ՝ անկեղծօրէն աշխատում են նրա համար:

Մենք ասել ենք եւ կրկնում ենք նորից, որ կովկասեան ժողովրդների միացման համար բաւական չեն տեսական պրոպագանդը եւ բարեացակամ յայտարարութիւնները: Միութիւնը իրականացնելուց, գործ դարձնելուց առաջ, անհրաժեշտ է որ կովկասեան ժողովուրդները հոգեբանօրէն իրար մերձենան, ծանօթանան իրար անցեալն ու ներկան, հասկանան իրար, բացատրեն եւ պարզեն իրար հանդէպ ունեցած թիւրիմացութիւններն ու անախորժութիւնները եւ առանձին խնամքով վեր հանեն անցեալի բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը:

Ամէն մի Կովկասցի պէտք է իմանայ, որ եթէ Կովկասը իբրեւ քաղաքական դաւանանք նոր երեւոյթ է, եթէ նորութիւն է Կովկասեան Դաշնակցութեան գաղափարը, բնաւ նոր բաներ չեն կովկասեան ժողովրդների գործակցութիւնը, նրանց ընդհանուր պայքարը, համերաշխ ելոյթները, փոխադարձ օգնութիւնը եւ բարիդրացիական յարաբերութիւնները:

Պ. Ջամալեանը ուշադրութիւն հըրաւիրելով հայ վրացական յարաբերութիւնների վրայ, արդարացիօրէն նկատում է, որ այդ ժողովրդների բարեկամութիւնը բացառիկ է եղել պատմական անցեալում: Դժբախտաբար մինչեւ օրս մենք մի մանրամասն ուսումնասիրութիւն չունենք այս մասին: Սակայն եւ այն քիչը, որ մենք գիտենք մեր պատմագիրներից, բաւական է ըմբռնելու համար, թէ ինչքան բացառիկ եւ սերտ են եղել Հայերի եւ Վրացիների յարաբերութիւնները:

Դեռ առաջին դարերում, երբ Հայաստանը ուժեղ պետութիւն էր ներկայացնում, Վրաստանը յաճախ եղել է նրա իշխանութեան տակ: Բայց հէնց այդ դարերում էլ Հայաստանը, իբրեւ աւելի յառաջադէմ երկիր, մշակութային մեծ օգնութիւն է հասցրել մեզ եւ Վրացիների մէջ քրիստոնէութիւն տարածելու գործում առաջին ճանապարհն է հանդիսացել:

Յետագայ դարերին, երբ առաջնութիւնը Կովկասում անցաւ Վրացիների ձեռքը, Հայերը միշտ պաշտպանութիւն եւ հովանաւորութիւն էին գտնում նրանց մօտ: Հայաստանի մի խոշոր մասը այդ ժամանակ վրաց թագաւորութեան սահմանների մէջ էր առնուած եւ այս սահմաններում էլ հայկական մշակոյթը իր նշանալից վերելքներից մէկն ունեցաւ: Արտակարգ սիրով եւ բարեկամութեամբ էին վերաբերւում դէպի Հայերը մասնաւորապէս վրաց թագաւորները: Մեծ էր նրանց յարգանքը մանաւանդ դէպի հայ հոգեւորականութիւնը: Մի պատմական վաւերագրի մէջ ահա թէ ինչ ենք կարդում վրաց թագաւոր Դաւիթ Վերանորոգողի մասին.

— «Նա սիրում էր Հայերին եւ նըրանց եկեղեցիները: Յաճախ էլ խոստովանում էր Հաղպատի վանքի քահանայ Սարկաւագի մօտ, խոնարհելով նրա առաջ իր գլուխը եւ նրա օրհնութիւնը առնելով: Այդ Սարկաւագին Դաւիթ թագաւորը նուիրել էր Հաղպատի վանքին մօտ գտնուող գիւղերից մէկը»:

Բայց, միւս կողմից, Հայերն էլ արտակարգ բարեկամութեամբ նուիրուած էին Վրաստանի եւ վրացական գործին: Վրաստանի քաղաքական եւ մշակութային յառաջդիմութիւնը նըրանք իրենց սեփական գործն էին դարձրել: Մեր պատմութիւնը զարդարուած է բազմաթիւ հայկական անուններով, որոնք փայլում են թէ քաղաքական եւ թէ մշակութային ասպարէզներում: Հէնց մենք, ժամանակակիցներս, քանի քանի Հայեր գիտենք, որոնք պատուով ու փառքով դեր են կատարում վրացական հանրային կեանքում, մեր գրականութեան, թատրոնի եւ այլ մարզերի մէջ:

Մենք, Վրացիներս, երբեք չենք կարող մոռանալ այս ամէնը, որքան էլ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները լարուած լինեն: Հայերն ու Վըրացիները պէտք չէ մոռանան այս բարեկամութիւնը մանաւանդ այսօր, երբ մեր երկիրների գլխին այնքան վտանգներ են կախուած, երբ մեր ճակատագիրներն այնքան շաղկապուած են իրար եւ երբ այնքան շատ աշխատանքներ կան կատարուելիք միահամուռ ճիգերով:

Եթէ կովկասեան միութիւնը անխուսափելիօրէն պէտք է վերջ ի վերջոյ իրականութիւն դառնայ, ինչ խօսք, որ Հայերն ու Վրացիները նրա գլխաւոր եւ անբաժան տարրերը պիտի դառնան: Հետեւաբար, Հայերի եւ Վրացիների մերձեցումն ու միութիւնը ամբողջ Կովկասի միութիւնն է նշանակում:

Կարիք չկայ քաղաքականութեան մէջ ռոմանթիկ լինելու: Հայ – վրացական յարաբերութիւնների մէջ այսօր կան անհամաձայնութիւններ եւ վիճելի խնդիրներ: Աչք չփակենք նրանց վրայ: Անտես չանենք նաեւ, որ արտաքուստ եւս դժուարութիւններ են ստեղծուած մեր միութեան համար: Ջէ՞ որ միայն մեր ձեռքին է գտնւում մեր վիճակի տնօրինութիւնը: Բայց այս բոլոր դժուարութիւնները կարելի է յաղթահարել, եթէ մենք միանալու ձգտումի մէջ վճռական կամք յայտնաբերենք՝ գիտակցելով որ Հայերի եւ Վրացիների գործակցութիւնն ու միութիւնը կենսապէս անհրաժեշտ է երկուսի համար էլ:

Սկզբում ասացինք, որ Պ. Ջամալեանի ճառը նշանակալից քաղաքական դէպք է: Մենք Վրացիներս շատ լաւ գիտակցում ենք Հայերի բացառիկ դժուարին կացութիւնը: Կովկասեան միութեան գաղափարը նրանց համար եւս սկզբունքով միշտ անվիճելի է եղել: Եւ եթէ նրանք դժուարացել են այդ գաղափարի իրականացմանը մօտենալ, սրա պատճառը նրանց բացառիկ պայմաններն են եղել: Թերեւս անհրաժեշտ է մի աժամանակ եւս սպասել, որպէսզի այդ գաղափարին խոչընդոտ հանդիսացող պայմանները պարզուեն եւ վերանան: Բայց Պ. Ջամալեանի խօսքից երեւում է, որ արդէն մօտենում է այն օրը երբ Հայերը կողք կողքի պիտի կանգնեն միացած Կովկասցիների հետ եւ, նրանց հետ միասին, գլխաւորեն կովկասեան ժողովուրդների միութիւնը:

Մենք՝ իբրեւ Հայերի հին եւ սրտագին բարեկամներ՝ առանձին հրճուանքով պիտի դիմաւորենք այդ մօտեցող օրը:

Ս. ՓԻՐՑԽԱԼԱՎԱ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— • —

Արթուն են Թուրքերը եւ կը խակեն.— Անտեղի մարգանքներ.— Հայանպաստ գրութիւններ տեղական մամուլին մէջ

Ինչպէս գրած էի անցեալ շաբթուան նամակովս, Պոլսոյ Ֆրանսացիները չկրնալով դիմանալ քէմալականութեան յարուցած տնտեսական եւ այլ դժուարութիւններու, խումբ խումբ Մարսէյլ կը հասնին:

Այս առթիւ — ինչպէս յիշած էի— Marseille - Matin օրաթերթը կծու արտայայտութիւններ ունեցաւ: Սակայն լուռ էր պահպանողականներու մեծ օրկանը Le Petit Marseillaisն շատ հասկնալի պատճառներով:

Եւ ահա խզուեցաւ այդ քար լռութիւնը անցեալ հինգշաբթի օր: Մարսէյլի յատկացուած իր մասնաւոր էջին ճակատը անստորագիր գրութիւն մը կար, ընդամէնը տասնըհինգ տող: Այդ գրութեամբ թերթին խմբագրութիւնը չափազանց հանդարտ եւ շրջահայեաց ոճով, բաներ մը կը պատմէր: Բոնապրօսիկզզուշութիւն մը կը տիրէր մէկ ծայրէն միւսը: Զըլլայ թէ նեղուէին բարեկամ Թուրքն ու Թուրքիան:

Թերթը յիշելէ յետոյ թէ եղած կարգադրութիւնը գործադրելի է բոլորին, առանց ազգի խտրութեան, այս եկուորներուն տեղաւորման մասին թելադրութիւններ կ'ընէր:

Այսչա՛փ միայն, քանի մը տող ընդամէնը: Մինչդեռ շնորհիւ Մարսէյլ-Մաթէն օրաթերթի, արդէն խնդիրը օրուան խօսակցութեան նիւթ դարձած էր: Ուրիշ խօսքով, ժողովուրդին մէջ շնորհիւ թերթին եւ եկուորներու բերանացի բացատրութիւններուն, ըզգալի թեքում մը կար դէպի Թուրքն ու Թուրքիան:

Ահա, ճիշդ այս իրողութեան առջեւ Մարսէյլի Թուրք հիւպատոսը հրապարակ կ'իջնէ: Ջէ՞ որ Թրքական հիւպատոսարանները եւ դեսպանատուները, բացի իրենց առեւտրական եւ դիւանագիտական հանգամանքներէն, քարոզչութեան հնոցներ են:

Թուրք հիւպատոսը փրփրած է: Ինչո՞ւ պիտի գրեն, ինչո՞ւ միտքեր պիտի պատրաստեն Թուրքին ու Թուրքիոյ դէմ:

Եւ այս հոգեբանութեամբ, ահա հերքմնագիր մը Լը Փըթի Մարսէյէի մէջ, ակնարկուած այդ գրութեան յաջորդ օրն իսկ:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ (56)

ՔԱՆԱՑ ԼԵՌ-- (ՏԱՐՕՆԻ ՇՐՋԱՆ)

Մեր Կիլիկիան ձգելը տեղական կազմակերպութեանց (բացի Դաշնակցութենէն) եւ Ազգ. Միութեան կողմէ դաւաճանութիւն կը համարուէր, ընդդէմ Կիլիկիոյ գրաւման գործին:

Մերսինէն նաւ մտած ատեն բոլոր գաղթականներու կահ կարասիները ծովը թափեցին: Տկլոր եւ բոպիկ մըտանք նաւ, սեպտ. 25ին:

ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Մերսինի առջեւէն նաւը չարժեցաւ լացի ու վայնասունի մը մէջ:

Հոկտ. 8ին մտանք Իզմիրի քարափը: Գաղթականներուն արգիլուած էր Իզմիր մտնել: Տարօնցի հայրենակիցներ խռնուած էին քարափին վրայ: Գաղթականները նաւէն աչքալոյս ու բարի գալուստ կ'ըսէին:

Իսկ ես նաւուն փոքրիկ հիւանդանոցին մէջ, պառկած էի տիկնոջ երկունքի ցաւով: Հայրենակիցներս դիմում կատարեցին Դուրեան Ղեւոնդ եպիսկոպոսին եւ արտօնութիւն ստացան քաղաքին ազգային հիւանդանոցը փոխադրելու: Այդ պատճառով 7 տուր յաջողեցանք ցամաք ելլել:

1919 հոկտ. 9ին ծնաւ զաւակս, եւ կոչուեցաւ Լուսվար, նախորդին անունով:

Կեանքը կ'եռար Իզմիրի մէջ: Ամէն մարդ իր արհեստին շնորհիւ գործի մը կպչեցաւ: Ես մէկ տարի կօշկարութեամբ զբաղեցայ, յետոյ ծառայութեան մտայ ընկերոջ մը քով:

Հօրաքրոջս տղան՝ Սմբատ, երկրի ջարդի լեղին քամելով, Վ. Փափազեանի հետ անցաւ Կովկաս: Հանրապետութեան խորտակումէն, մազապուր կ'ազատի բոլշեւիկեան սարսափէն եւ ուրիշ շատերու հետ կը նետուի Պոլիս: Իզմիրէն իմ ողջութեան լուրը առնելով, իբրեւ Պոլիս Մատէնի աշխատաւոր, անցաւ Իզմիր, ինծի միանալու:

Եւ ահա քաղաքականութիւնը փոխուեցաւ: Յունական բանակը իր գրաւած հողերէն նահանջեց, միասին բերելով ծովի չափ ժողովուրդ:

Ռամկավարներու խմբագիրը փախած ապաստանած էր անգլիական գրահաւորի մը մէջ: Ու անկէ կը թխէր իր տնաքանդ խմբագրականները:

Փախած էր նոյնպէս Ղեւոնդ եպ. Դուրեան, իսկ Յունաց առաջնորդ Խրիսոստոմոս մնաց իր ժողովուրդի կողքին, հակառակ իր փրկութեան յորդոր կարդացողներուն եւ Այ – Ֆօթինի իր բակին մէջ բզիկ բզիկ եղաւ իր հօտին հետ:

«Արեւելեան Մամուլ»ի շաբաթ առտուան թիւը կ'առնենք, որ կ'աւետէր.— Անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան հիւպատոսները տեսած եմ, կատարեալ վստահութիւն առած եմ.— Անկարելի է որ Թուրքը Իզմիր մտնէ. հետեւաբա՛ր եղէք պաղարիւն, խուճապի տեղի մի տաք, բացէք ձեր խանութները, շարունակեցէք ձեր առեւտուրը, եւն.:

«Անկարելի»ն հազիւ չորս ժամ տեւեց: Մ. Քէմալի հեծեալ յառաջապահները խուժեցին եւ գրաւեցին Պասմախանէի կայարանը:

Ես իբրեւ վարձակալ կը բնակէի Ջայ-Մաալէն, Տափաղխանի կողքին:

Շաբաթ օր, կիրակի, երկուշաբթի հրապարակը թալանուեցաւ: Երկուշաբթի երեկոյեան Պասմախանէէն Թուրք զօրքը խուժանին հետ կրակի տուաւ քաղաքը, երեք թեւերով: Հըրշէջները հասան, սակայն Թուրքերը արգիլեցին մարելու գործողութիւնը:

Մեր կեցած շէնքին ետեւի կողմը, տան մը վրայ ֆրանսական դրօշակ պարզուած է: Խուժանը հասաւ մեր տունը եւ դուռը խորտակեց: Մենք ահաբեկ պատշգամը ապաստանեցանք:

Ֆրանսական դրօշ պարզած տանտէրը Պետրոս անունով երիտասարդ մը, ֆրանսագէտ եւ ֆրանսահպատակ, տեսնելով մեր դժբախտ վիճակը, երկար սանդուխներ իր պատուհանէն դէպի մեր պատշգամը երկարեց եւ մեզ փոխադրեց իր տան մէջ, ուր ապաստանած էին 70 հոգի: Պետրոս միշտ իր անձնական օթօն կը նստէր, կ'իջնէր հրապարակ, եւ տեղեկութիւններ կը բերէր:

Դժբախտաբար կրակը կը սպառնար մեր կեցած տան: Քաջ երիտասարդը մեզ դուրս հանեց, ամէնուն ֆրանսական պզտիկ դրօշակներ տալով նստաւ օթօն եւ մեզ 70 հոգի իբրեւ ֆրանսական հպատակներ փոխադրեց քարափ, ուր աւազի նման խռնուած էր ժողովուրդը իր գոյքերով ու կարասիներով:

Ժամը 7ի ատեն հասանք քարափ եւ կանգ առինք իտալական դպրոցին առջեւ: Քէմալական խուժանը ժողովուրդի մէջէն տղամարդիկը կը զատէր եւ կը քշէր դէպի Փանթան: Աւարը այնչափ առատ էր որ փնտռելու պէտք չկար:

Ծովի մէջէն լոյսեր կ'արձակեն զըրահանաւերը: Ժողովուրդի ճիչն ու աղաղակը երկինք կը հասնին: Լաց ու փրկող չկայ:

Ժամը 8ի ատենները կրակը բռնեց իտալական դպրոցի շէնքը: Իբրեւ պահապան շէնքի մէջ եղած տասնէ աւելի իտալական զինուորներ ձգեցին շէնքը եւ ժողովուրդը ճեղքելով, դէպի ծով կը յառաջանային: Նոյն ատեն նաւերու մէջէն շոգեմակոյկ մը սկսաւ դէպի ցամաք գալ:

Ես բռնած Աղնիւի ձեռքը ու գրկած երկու տարեկան աղջիկս՝ Լուսվարդ, հօրաքրոջս տղուն՝ Սմբատին հետ հետեւեցանք զօրքին դէպի ծով:

Շոգեմակոյկը ճիշդ եկաւ քարափին մօտ, հոն ուր մենք կեցած էինք: Ես պզտիկով մէկտեղ շոգեմակոյկի մէջ ցատկեցի, Աղնիւն ու Սմբատը քարափ մնացին, նոյն րոպէին շոգեմակոյկը եքշուեցաւ: Ուրիշ ցատկողներ ալ եղան, շատեր տասը քայլ հեռուէն ջուրը կը նետուէին ու լողալով կուգային շոգեմակոյկը կ'ելլէին: Նաւը մէկ րոպէի մէջ լեցուեցաւ: Շոգեմակոյկին մէջ եղած երկու իտալացի զինուորները սկսան սուրին ծայրով [illegible] պէս ջուրը թափել զանոնք: Շատեր չկրցան ցամաք ելլել ու փռուեցան ջուրին երեսը: Կարգը եկաւ գիրկս, գիս ջուրը նետելուն: Տեսան գիրկս, կուրծքիս սեղմուած պզտիկս եւ խնայեցին: Առին գիս եւ տարին հանեցին «Վիքթորիա» զրահաւորին մէջ (իտալական):

Աղնիւն ու Սմբատը լացով ու աղաղակներով քարափ մնացին, առանց լուր ունենալու իմ ազատութեանս մասին: Քանի որ մակոյկին մէջ եղածները ջուրը թափուեցան եւ խեղդուեցան, գիս ալ երախային հետ խեղդուած կարծեցին:

Զրահաւորին մէջ ինծի երկու գաւաթ գինի տուին: Քիչ մը վերջ նաւին հրամանատարը եկաւ եւ լաւ թարգմանով մը հարցուց.

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(Շար.)

Ի՞նչ կ'ըսէ Թրքական հիւպատոսը: Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըսէր ո եւ է Թուրք: Մէկ բան միայն տիրական է անոնց մէջ.— ուրանալ:

Այսպէս, Թուրք հիւպատոսը կ'ըսէ.

— «Սխալ է թէ Ֆրանսացիները չէր — նալով դիմանալ եղած խառնութիւննե — րուն, դէպի Ֆրանսա կը հասնին: Խո — րութիւն եւայլն չկայ: Եղած օրէնքը պարտադիր է բոլորին առանց ազգի խտրութեան: Արդէն երկու տարի ա — ռաջ լուր տրուած էր: Վերադառնալ ուզող Ֆրանսացիներուն թիւը 200ը չանցնիր: Անոնք կուգան իրենց ազատ կամքով»:

Ուրեմն «առայժմ պէրքէմալ տըր»: Ամէն պարագայի մէջ ընդունինք որ Թուրքը արթուն է եւ կը հսկէ, նոյն իսկ արտասահմանի մէջ ...

⁂ Հայ գործադուլիկներու նպաստի դադարումը գէշ ազդեցութիւն թո — ղուց ոչ միայն հայկական, այլ եւ կառավարական շրջանակներու մէջ:

Այս անակնկալ հարուածին անմիջական ազդեցութեան տակ, մեր Հայ — րենակիցները հազգներ փնտռեցին, զանոնք գարկին, ի խնդիր իրենց ար — դար դատին կարգադրութեան:

Ոմանք իրենք գիրենք նետեցին կարմիր սէնտիքաներու գիրկը, իսկ ուրիշներ մեծամասնութեամբ իրենց դատը յանձնեցին Ազգ. Վարչութեան:

Ինչպէս մենք, նոյնպէս Ազգ. Վար — չութիւնը առաջին օրն իսկ Թուլցի — կով մը հանդարտութեան յորդոր կարդաց ժողովուրդին, զգուշանալով խանդաւոր ցոյցերէ եւ արտայայ — տութիւններէ: Մանաւանդ այս փո — թորկոտ շրջանին:

Սակայն, այս հեռատես յորդորն իսկ սխալ մեկնուեցաւ: Եւ ահա հը — րապարակը կ'ողողուի թռուցիկնե — րով: Մէկը միւսին ետեւէն: Գործա — դրկութեան նպաստի դադարումը կարծես գոյութիւն չունէր: Մարդիկ կ'ուզէին մէկ քարով երկու թռչուն զարնել: Արդարեւ առիթը նպաստա — ւոր էր, հարուածելու համար «ամ — բոխ» ազգ. վարչութիւնը, «Յառաջ»ը եւ անոր «ամբարտաւան» թղթակի — ցը:

Ֆրանսացի բանախօսը եւ Հայ մը անցեալ շաբաթ իրենց սարքած մի — թինկին մէջ, Ազգ. Վարչութեան յոր — դորագիրը ի ձեռին, աղատ կերպով արձակում գործած են Ազգ. Վար — չութեան դէմ, ցուցնելով իբրեւ թշ — նամիներ բանուորական շահերու...

Ինչ, մենք պիտի շարունակենք մեր պարտքը կատարել, կրկին յանձ — նարարելով հայրենակիցներուն, որ ըլլան զգոյշ, շրջահայեաց եւ չտար — ուին զանազան խաղերէ:

⁂ Գործադուլիկներու տրուած նը — պաստի դադարման առթիւ, թերթերը սկսան քիչ առ քիչ զբաղիլ Հայերով:

Այսպէս ձախերու օրկանը՝ Լը Փըբի Փրօվէնսալ անցեալ շաբթուան իր թի — ւերուն մէջ, արձագանգն եղած էր այն բոլոր հարցերուն, որ առնչութիւն ունին նպաստի դադարման հետ:

Մարդու Իրաւունքի պաշտպան ըն — կերակցութեան ժողովի օրակարգը առաւելապէս կը հետաքրքրէ մեզ:

Իսկ Մարսէյլ — Մաթէն հրատա — րակած էր Պ. Արամ Թիւրապեանի պարզիր նամակը:

Թերթը շատ ամփոփ կերպով տը — ւած էր այդ նամակը: Սակայն իր այս կարճ ու ամփոփ վիճակին մէջ իսկ, գնահատելի է:

⁂ Կարմիր սէնտիքան եւ քանի մը Հայեր, «Մեր առաջին յաղթանակը» խորագրով թռուցիկով մը կ'աւետեն թէ, արդէն սկսած են «թամփօն» ը — նել:

Որպէսզի ընթերցողն ալ մասնակից ըլլայ «մեր առաջին յաղթանակ»ին, արտատպենք այն մակագրութիւնը, որ սկսած են զարնել անգործ բանուորնե — րու թուղթերուն վրայ. «Նօն էնտամ — նիզապլը, փա տը թրէթէ տը րէսի — փրօսիբէ»:

ՀՐԱՉԵԱՅ

«Թիւ ա վի՞ւ»

ՌԸԹԷԼ.— Փարիզի Փութպոլի հայ — կական խումբ մը գացած է Մէզիէր, տեղական կամ շրջանային խումբի մը հետ մրցելու: Ժամանակին տեղական թերթերը գալիք խումբին ընծայելով շատ մեծ կարեւորութիւն, խորհուրդ կուտան իրենցիններուն, լրջօրէն նը — կատի առնել հակառակորդին շատ կարեւոր ուժը:

Ե.ը այս շրջանին մէջ միակ Հայն է եւ կ'ապրի Մէզիէրէն բաւական հե — ռու: Կապուած է Ռըթէլի քանի մը հողին բաղկացած հայկական գաղու — թին եւ մեծ բարեխղճութեամբ կը կատարէ իր վրայ դրուած ազգային պարտականութիւնները: Կը սիրէ Հա — յերու ունեցած, նոյն իսկ չունեցած, առաւելութիւններու մասին խօսիլ: Օտարներու ներկայութեան կ'ատա — ուածացնէ ամէն ինչ որ հայկական է: Գործունեայ է եւ ճարպիկ: Իր շրջա — նակին մէջ ստեղծած է որոշ համա — կրութիւն դէպի իր անձը, եւ քիչ մըն ալ հմայք Հայ անունին շուրջ:

Ուրեմն Ե.ը այդ օրը գործը կը ձգէ ու կ'երթայ մեր հայրենակիցները ծափահարելու:

Ցուասհատական է խեղճ տղու վի — ճակը: Տուն է վերադարձած ամօթով եւ ընկճուած բարոյապէս, ու ամէնէն անտանելին, ֆրանսական սրամտու — թեան նշաւակ.— «Ալօռ սը մաչ, թիւ ա վի՞ւ թէ գ'Արմէնիէն»:

Դուք եղէք Ե.ին տեղ ու դիմացէք: Յօմ 1, կատակ չէ: Եւ այդ խեղճ մէկն ալ «փէնալթի» են քաշած մերինները: Իսկապէս տեղին է ըսել,— Թիւ ա վի՞ւ թէ գ'Արմէնիէն»:

Հայկական խումբին պատճառով խաղը այնքան թոյլ է եղած, որ հան — դիսականները ժամանակէն առաջ խա — ղավայրը ձգած են ու հեռացած:

Այս չէ բոլորը: Հայկական խումբ — բի տղոց բացագանչութիւնները խաղի ընթացքին՝ եղած են յաճախ թուր — քերէն: Խաղավայրէն Մէզիէր տանող ճամբու ընթացքին, թուրքերէն երգեր են երգած Հայ տղաքը: Ու քաղաքին մէջ այդ «խայտառակ պարտութենէն» վերջն ալ առանց կարմրելու ցանկու — թիւն են յայտնած «տանսինկ» մտնե — լու: Աւելի վատը կայ սակայն: Խեղճ Ե.ը իր Հայու ականջներով կը լսէ, որ հայրենակիցներէն ոմանք այսու — հանդերձ գոհ կը թուին իրենց եկած ըլլալէն: Որովհետեւ «ախմախները երկու հազար ֆրանքը տուած են եա», մնացածը կարեւոր չէ:

Մեր շրջանին մէջ, այս երրորդ ան — գամն է որ հայկական խումբեր կու — գան ու երեք անգամուն ալ կը վերա — դառնան ամօթալի պարտութեամբ: Անցեալ տարի հայկական խումբի Ռէնս ժամանումէն առաջ, տեղական Eclaireur de l'Estը մեծ գովեստով խօ — սեցաւ անոր մասին: Բայց խաղէն վերջ, արդիւնքը վերադրուեցաւ Հա — յերուն ու եղաւ «հայկական ճակատի խուճապահար փախուստ» կամ նման դարձուածք մը: Իրապէս արդիւնքը ե — ղած էր Ֆրանսացիներուն 10ին դէմ Հայերը ... 0000:

Մենք չենք գիտեր մրցող խումբե — րուն համեմատական չափը, բայց ի — րենք, մրցում կազմակերպողները պարտաւոր են գիտնալ այդքանը: Ին — չո՞ւ քիչ մը աւելի լրջութիւն չեն դը — ներ իրենց պարտականութեան գոր — ծադրութեան մէջ: Չենք ալ կարծեր որ առեւտրական ձեռնարկ մը ըլլայ Փութպոլի հայկական խումբին մր — ցումները կազմակերպելու ազգային պարտականութիւնը:

Անհատական կեանքի մէջ, ամէն մարդ իր գործերը կը վարէ իր հաս — կցած եւ ուզած ձեւով: Բայց երբ ազգ մը ներկայացնելու յաւակնութիւնը կ'ունենանք, քիչ մը աւելի լրջու — թեամբ պէտք է գիտակցինք մեր ըս — տանձնած պատասխանատուութեանը:

Սիսակ Սիսլեան

ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

— o —

ՀՌՈՄ, 25 նոյ. (Յառաջ).— Նո — յեմբեր 16ին Liceum Romanoի հոյա — կապ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հայ արուեստագէտ ռուսական օփերայի երգիչ պարիտոն Պ. Սոկրատ Իսա — հակեան Վենետիկեանոյի երգահանդէ — սը, որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ գնահատուեցաւ ներկայ միջազգային ունկնդիրներէ: Իսահակեան երգեց Չայքովսկիի «Գիշեր»ը, Պօռօտինի յայտնի «Իշխան Եկոր»ի երգը, Րէօ — նէմանի «Ինչպէս արքան յաղթական կը պատերազմէր», Ռուպէնշթայնի «Պալլատ անթիք»ը, որոնք խոր տպա — ւորութիւն թողուցին ընտրեալ ուն — կնդիրներու վրայ:

Երգահանդէսին ներկայ էր Հռոմի Երաժշտանոցի թաւջութակահար փը — րոֆ. Մարգօ Փէրօ որ յայտնեց իր գո — հունակութիւնն ու գովասանքները հայ երգիչին եւ փափաք յայտնեց ի — րեն գործակցիլ նոր նուագահանդէս մը սարքելու որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ դեկտ. 13ին, Հռոմի յայտնի Imca սրահին մէջ:

Մօտ ժամանակէն Պ. Իսահակեան պիտի մեկնի Ֆրանսա, ուրտեղ շարք մը համերգներ պիտի սարքէ, հայ — կական ժողովրդական երգերու հա — րուստ յայտագրով մը եւ իտալական եւ ռուսական երգերով:

Il Popolo di Roma թերթը հետեւեալ գնահատական տողերը գրած էր մեր հայրենակից երգչի մասին.— «Երէկ երեկոյեան Lyceumի սրահները լեցուն էին հռոմէական ընտրեալ հասարա — կութեամբ: Պարիթօն Սոկրատ Վենե — ցիանովը սքանչելապէս երգեց յայ — տագրի 9 կտորները: Մասնաւորաբար Րէօնէմանի «Պատերազմը» եւ Պօռօ — տինի «Իշխան Եկոր» երգով Վենեցիա — նով ներկայացուց ծննդավայր Ռու — սաստանի ոգին իր ուժեղ եւ միեւնոյն ժամանակ քաղցր ձայնով: Ան պատ — տօրէն ի գործ դրաւ Վոլկայի երգին յատուկ ելեւէջները եւ յաջողեցաւ հարուստ եւ հրապուրիչ կարօտի ա — ղաղակի մը վերածել երգը:

Թղթակից

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐ. ԷԼԻԶ ՊՈՅՆԻԿԵԱՆ
եւ
ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐՕՆԵԱՆ
ամուսնացած

Փարիզ, 25 նոյ. 1934

"ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ"Ը ՖԻԼԻՈՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 20 նոյ. (Յառաջ).— Կի — րակի, 18 նոյեմբեր, տօնեցինք «Մը — շակոյթի Օր»ը: Նախաձեռնութիւնը վերցուցած էր Գթ. Խաչի սանուհեաց Միութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր իր Օրը նոյնացուցած է հայ «Մշա — կոյթի Օր»ուան ու միասնաբար կը տօնէ:«Թրաքիլիաքի Եուհաք»ի ընդար — ձակ սրահը ամբողջովին լեցուած էր: Երկսեռ երգչախումբը յաջողաբար երգեց Գթ. Խաչի եւ սանուհիներու քայլերգները: Իսկ աւելի վերջ՝ «Հա — պրպան», «Լոռը լէյ», «Ո՞վ է ձեր մէջ»: Սանուհի Մարի Գասպարեան արտա — սանեց Սիամանթոյի «Հայրենի աղ — բիւրը»: Խօսեցաւ սանուհի Մառլէն Պարտիզպանեան, բնորոշեց նախ հայ ժողովուրդի ցիրուցան վիճակը, օրի — նակ բերելով գրերու գիւտը, անհրա — ժեշտ դտաւ հայ մշակոյթով պրահ — ուիլ՝ ինքնապաշտպանութեան հա — մար, քանի որ, ըսաւ, հիմա վտանգը աւելի շատ է: Յետոյ թուեց այն նպա — տակները զորս կը ձգտին իրականա — ցնել իրենց Միութիւնը: Սանուհինե — րը ներկայացուցին, խօսուն պատկերի ձեւին տակ, Ռ. Զարդարեանի «Եօթը երգիչները»: Փոքրիկները պալէթ մը ունեցան, եւ, իրենց կուրծքերուն վը — րայ գրած մէյ մէկ գիր, կազմեցին — «Մշակոյթ»ը: Մխիթարեան հայրերէն Հ. Սրապիոն խօսեցաւ հայ լեզուի մասին: Իր ճառը, որ ուշադրաւ կող — մեր կը պարունակէ, ամբողջութեամբ ղրկած եմ «Յառաջ»ին:

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Հայանը — ւէր Օրիորդներ»ը, երկու արարնոց խաղ մը, զոր գրած էր, այս առթիւ, Գթ. Խաչի համակիր պարոն մը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 26 նոյ. (Յառաջ).— Ան — խոնջ կատակերգակ դերասան Տէր եւ Տիկ. Յ. Ղազարեաններ այս տարուան եղանակին Մարսէյլէն Լիոն փոխա — դրուած ըլլալով, սկսած են իրենց ներկայացումներու շարքը կեդրոնա — կան Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքնե — րու մէջ: Տէսինի մէջ երկրորդ ներկա — յացումն է որ տեղի ունեցաւ նոյ. 25 — ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:Խաղն էր «Բայղուշ»ը կամ «Նոր փեսացուն տակառին մէջ» օփերէթը, Թիֆլիզի կեանքէն առնուած, ինչպէս նաեւ «Մկնիկ»ը ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը:

Հակառակ դերակատարներու «սի — րողներ» ըլլալուն, խաղը անցաւ ընդ — հանուր առմամբ յաջող: Փափաքելի է որ հայ երիտասարդութիւնը փոխա — նակ իրենց պարապ ժամերը սրճա — րաններու անկիւնները եւ պարասրահ — ները անցընելու, օգտուին թատերա — կան ներկայացումներէն: Դժբախտա — բար Տէսինի նման ամփոփ եւ նիւթա — կանով ալ բաւական չէն գաղութ մը, շատ անտարբեր են: Այն աստիճան որ մեծ ծախքերով եւ տքնաջան աշխա — տանքով կազմուած «Կոմիտաս» երգ — չախումբը եւ «Արծիւ» փանֆառի խումբը ճարահատ լուծուեցան, քա — ջալերութիւն չգտնելով: Մինչեւ ե՞րբ այս անտարբերութիւնը հայ բեմի եւ մշակոյթի հանդէպ:

Վեհունի

ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայ գաղթականներ, Ժընեւ եւ Մոսկուա

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա — ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 նոյ.).

— «Հայ եւ օտար թերթեր տպեցին չահեկան հատուածներ այն տեղեկա — գրէն, զոր Նանսէնի Միջ. Գրասեն — եակը վերջերս ներկայացուցած էր Ազգերու Դաշնակցութեան:

Այդ տեղեկագրէն կը հասկցուէր, որ տակաւին 170.000 հայ գաղթական — ներ կան, որոնք Ազգերու Լիկի անմի — ջական հոգացողութեան կը կարօտին: Տնտեսական ծանր տագնապին հետե — ւանքով կարգ մը երկիրներու մէջ անոնց (ինչպէս եւ այլազգի գաղթա — կաններու) 50 առ հարիւրը անգործ կը մնան, իսկ 25 առ հարիւրն ալ, ան — կար կամ մանուկ ըլլալով, անընդու — նակ են աշխատանքի:

Դժբախտաբար հայ գաղթականներուն ապաստան տուող երկիրներէն ոմանք կ'արգիլեն օտար աշխատող ձեռքերու գործածութիւնը եւ կ'աշխատին նոյն իսկ կերպով մը ազատիլ անոնց ներ — կայութենէն:

Այսպիսի պայմաններու մէջ բնա — կան է, որ գաղթականներու խնդրով զբաղող Ազգերու Լիկի յանձնաժողովը պէտք կը տեսնէ հայ գաղթականները խորհ. Հայաստան տեղափոխելու հա — մար միջոցներ ձեռք առնել եւ այդ նպատակով կը յանձնարարէ Նանսէնի Միջ. Գրասենեակին անմիջապէս բա — նակցութիւններ սկսիլ խորհրդային կառավարութեան հետ:

Մինչեւ սակէ քանի մը ամիս առաջ, երբ Ազգերու Լիկի եւ Մոսկուայի յա — րաբերութիւնները թշնամական էին, դժուար էր սպասել, որ անոնք կա — րենային համաձայնութեան մը գալ հայ գաղթականներու Հայաստան փո — խադրութեան մասին: Սակայն, այժմ երբ Խ. Միութիւնը Ազգերու Լիկի անդամ է, պատճառ մը չկայ, որ նը — ման համաձայնութիւն մը չկայանայ:

Ժամանակ է որ դոնէ այժմ Մոսկ — ուա կատարէ իր այն հանդիսաւոր խոստումը, զոր Չիչէրինի բերնով ը — րաւ Լօզանի քօնֆերանսի առեն: Եւ եթէ այն օրերուն խորհրդային կառա — վարութիւնը 250.000 հայ գաղթական — ներ ներս առնելու ցանկութիւն կը յայտնէր, թող այժմ ներս առնէ գէթ այն 170.000 հայ գաղթականները, ո — րոնք տնտեսական տագնապին հետե — ւանքով ծայր աստիճան ողբալի վի — ճակի մէջ կը գտնուին: Այդ պարա — գային կարելի է յուսալ, որ Ազգերու Լիկն ալ (գէթ անոր անդամներէն մէկ քանին) պիտի օգնէ դրամապէս: Ա — կէ զատ կրնանք վստահօրէն ըսել թէ բոլոր հայ գաղութներն եւս առաւելա — գոյն նիւթական զոհողութիւններ պի — տի ընեն 170.000 հայ գաղթականնե — րու Հայաստան կամ Անդրկովկաս փոխադրութեան համար»:

Թուրքերը ալ ձախ ինկած մականուն կը փնտռեն

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ մականուն գտնելու համար տենդագին փը — տտուքի մէջ են պաշտօնական անձնաւորութիւնները: Կուսակալ եւ քաղաքա — պետ Մուհիտտին պէյ «Քիւլթիւր» մականունը ընտրած է: Փոխ քաղաքապետ Համիտ պէյ ինքզինքը կոչած է «Օզքայ» որ զուարթ կը նշանակէ:

«Ճումհուրիէթ», մականունները ընդունող գլխաւոր պաշտօնեաներու կարգին, հարցում բրած է նաեւ կուսակալի օգնական Ալի Րիզա պէյի որ ը — սած է. «Դեռ մականուն մը չգտայ, «գալըպ քըյաֆէթ»իս յարմար անուն մը կը փնտռեմ»:

⁂ «Միլլիէթ»ի աշխատակիցներէն Պիւրհանէտտին պէյ որ իր կեղծանու — նը, «Ֆէլէք» իբրեւ մականուն ընտրած է, գիտել կուտայ.—

«Ուշադրութիւն կ'ընեմ որ ամէն մարդ կ'աշխատի անպատճառ իմաստ ու — նեցող մականուն մը ընտրել: Եւ իմաստն ալ պէտք է յարմարի ենթակային անձնական յատկութեանց: Եթէ շարունակուի այս շարժումը, իմաստալից մականուններու հարիւրաւոր տէրեր պիտի տեսնենք: Մանաւանդ շատեր Եօզ Թիւրք, Օղուզ եւ Իւսթիւն պիտի կոչուին: Այն ատեն այլեւս չպիտի ապահով — ուի արդիւնքը զոր կը սպասենք մականունի դրութենէն. որովհետեւ նոյն մա — կանունով հարիւրաւոր ընտանիքներ պիտի գտնուին»:

Եւրոպական այն երկիրներու մէջ որ ունին մականունի դրութիւնը (չունե — ցող չկայ արդէն) նոյն մականունով քանի մը ընտանիքի միայն կարելի է հան — դիպիլ: Պիտի տեսնէք, մեր մէջ նոյն մականունով հարիւրաւորներ պիտի գտ — նուին»:

Պետական պաշտօնեաները մինչեւ դեկտեմբերի վերջը մականուն ընտրած պիտի ըլլան:

Միւս կողմէ բազմաթիւ դիմումներ կ'ըլլան կուսակալութեան, մականու — նի ընտրութեան համար: Որոշուած է կազմել յանձնաժողով մը որ յարմար անուններու ցանկ մը կազմէ:

⁂ Քաղաքապետական մեջլիսին յանձնաժողովի անդամներէն Իսմայիլ Շէվքէթ պէյի մականունն է «Մաթիւէս» որ երրորդ երկինքը բնակող աստուա — ծի մը մանչ զաւկին անունն է: (Թուրքերէ՞ն է ...):

Արժ. Տէր Կարապետ Աւագ քահանայ Մանուկեան եւ երիցուհի Շուշանիկ (Թաւրիզ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մուրատխանեան (Թաւրիզ), Տէր եւ Տիկին Աշոտ Տէր Կարապետեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Մանուկեան (Թէհ — րան) եւ Այրի Տիկին Աղաւնի եւ որդին՝ Ժիրայր Խաչիկեան (Փարիզ), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, եղբօրորդ — ւոյն, տագրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

անակնկալ եւ դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 11ին, Թաւրիզի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (37

ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԾԻԻԸ

— · —

Թարգմ. Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՌՕԼԸՆՏ ՏԷՆԻԸԼ

— Խնդրեմ մի երթաք... ձեզ հետ խօսիլ կ'ուզեմ:

— Հետս խօսի՞լ, ոչ, աւելի շուտ կը փափաքէիք հանդարտ կերպով նախա — ճաշէրնիդ ընել, ու յետոյ այս զրօ — սանաւուն փոշին ձեր ոտքերէն թօթ — վել:

Ի՞նչ, ուրեմն նաւապետ Նէլըընին հետ ունեցած պայմանադրութենէն տեղեկութիւն չունէ՞ր:

— Ձեր բասծին պէս այս զբօսանա — ւուն փոշին ոտքերէն չպիտի թօթվեմ ... նաւուն մէջ պիտի մնամ. յետոյ ժպտեցաւ.— եւ կը փափաքիմ որ դուք ալ մնաք եւ հետս խօսիք:

Աղջիկը ուսերը թօթվեց:

— Նախ որովհետեւ կ'ուզեմ անհուն ցաւս յայտնել երէկուան բասծիս հա — մար... անշուշտ դուք էք ըսել չուզե — ցի:

Սըր Ճօն Տէվիտսընի համար սովո — րական բա՞ն մըն է արդեօք իր հի — ւանդները ոճրագործներու տեղ դնե — լը:

Աղջկան ամէն բառին մէջ խայթում մը կար:

Ձեր եղբայրը որպէս իմ հիւանդ — ներէս մէկը չեմ կրնար ընդունիլ, նոյն իսկ դուք, օրիորդ Հայաթ, պիտի ըն — դունիք որ իմ անոր մօտ գալու պարա — գաները բոլորովին տարբեր են, ըսաւ Սըր Ճօն:

— Ուրեմն ինչո՞ւ առաջին առթիւ եկաք. գոչեց գրգռուած ձայնով մը:

— Որովհետեւ յուսացի թէ այդպէս ընելով ձեզ կրկին պիտի կարենայի տեսնել, պատասխանեց անվարան:

Աղջիկը կարմրեցաւ, երանի թէ հարցումը այդքան շուտ ըրած ըլ — լար:

— Եւ եթէ քիչ մը մտածէք, շարու — նակեց բժիշկը, պիտի յիշէք որ ես որ — պէս մարդասպան չդատապարտեցի երբեք ձեր եղբայրը, այլ պարզապէս մտածեցի տեղեկանալ թէ ինչպէս ձեռք անցուցած էր այդ Սպիտակ Ար — ծիւը: Ինծի համար շատ տարօրինակ թուեցաւ իր մօտ գտնուիլը այն խոր — հրդանշանին, որ սպաննուող մարդոց վրայէն գտնուած էր... եթէ զգայա — ցերկ չէինայիք, պիտի ընդունէիք որ իմ միակ մտահոգութիւնս ձեր եղբօր ապահովութեան համար էր լոկ...

Այս ծանր խնդրին այսպէս բացատ — րելու եղանակէն ինքն ալ գոհ մնաց, ու մտածեց որ եթէ աղջիկը հաւատար այս բացատրութեան, վիճաբանու — թեան համար բաց դուռ մը մնացած պիտի ըլլար:

Զարա Հայաթ հաւատաց, եւ ըն — դունեց Սըր Ճօնի բացատրութիւնը եւ ուրախ եղաւ որ չար իմաստով բան չէր ըսուած:

— Ուրեմն ըսել չուզեցիք որ Սթէ — ֆընը՝ Սպիտակ Արծիւ կոչուած այդ սարսափելի անձն է:

— Անշուշտ ոչ, օրիորդ Հայաթ:

Սըր Ճօն կը սոէր:

— Ես ալ խորհեցայ թէ այդպէս ը — սել ուզեցիք... անկէց ի վեր այնքան ստահոգուած եմ, որ մտածելէ չեմ դադրիր, ըսաւ եւ յառաջանալով դէ — պի սրահին սեղանը,— Ու հիմակ, Սըր Ճօն, նստեցէք եւ նախաճաշ — նիդ ըրէք, ես ալ պիտի մնամ եւ հե — տերնիդ խօսիմ, եթէ կը փափաքիք:

Երբ ծառան մեկնեցաւ եւ առանձին մնացին, աղջիկը ըսաւ.

— Սըր Ճօն, կ'ուզեմ ձեզի բացատ — րել կարգ մը բաներ, որոնք ձեզի խոր — հրդաւոր թուած ըլլալու են... օրի — նակ՝ ինչո՞ւ համար Կլօրիան այնքան յանկարծական կերպով եւ առանց հա — ւանութեանս ճամբայ ելաւ:

— Ուրախ պիտի ըլլամ ձեր բա — ցատրութիւնները լսելով, ըսաւ Սըր Ճօն, յետոյ իւրովի, «արդեօք վեր — ջապէս իրականութեան մօտ բան մը պիտի իմանա՞մ»:

— Նախ պէտք է ըսեմ որ մենք Ա — մերիկացի ենք, Սթէֆըն եւ ես: Այս զբօսանաւուն տիրացայ, որովհետեւ մայրս մեռած միջոցին ինծի մեծա — գումար դրամ մը ձգեց, կեանքիս բո — լոր տեւողութեանը ծովը սիրած եմ, ուստի այս զբօսանաւը գնեցի: Ահա այս է ամբողջ պատմութիւնը, որով — հետեւ թերեւս խորհիք թէ ինչպէս աղջիկ մը կրնայ այսքան մեծածախս սերճանքի մը, զբօսանաւի տիրացած ըլլալ:

— Անշուշտ հետաքրքրուած էի, հաստատեց Սըր Ճօն:

— Ու հիմակ պիտի պատմեմ թէ ինչո՞ւ համար նաւապետ Նէլըընը ա — ռանց հաւանութեանս նաւը ճամբայ հանեց: Սըր Ճօն, պէտք է հասկնաք որ Օլաֆ Նէլըըն վարձուած սպասա — ւոր մը չէ միայն, այլ նաեւ մեր ըն — տանիքին երկարամեայ բարեկամ մը: Ձիս եւ Սթէֆընը մեր տղայութեան՝ անիկա իր ծունկերուն վրայ մեծցուց: Լաւ, այնպէս պատահեցաւ որ առջի գիշեր Սթէֆընը վիրաւոր վիճակի մը մէջ նաւ բերուած միջոցին նաւապետ Նէլըընը նաւուն մէջ չէր գտնուեր: Բնականաբար եղբօրս այդ վիճակը տեսնելով շատ յուզուեցայ եւ կը զար — մանայի թէ ինչպէս եղաւ որ այդպէս վիրաւորուեցաւ: Ինչպէս ըսի ձեզի՝ գինքը նաւ բերող անձը որ եւ է ման — րամասնութիւն չտուաւ, ու երբ նա — ւապետը նաւ վերադարձաւ անմիջա — պէս ձեր ետեւէն ղրկեցի զինքը: Ար — դէն ձեզի ըսած եմ թէ ինչու համար ձեզ Լոնտոնէն մինչեւ հոս կանչել տուի, մինչ կրնայի Պրայթընէն ալ բժիշկ մը կանչել, որ անշուշտ աւելի մօտ էր: (Այս ըսելով Զարա Հայաթ թեթեւ մը կարմրեցաւ եւ Սըր Ճօնի աչքին ան աւելի գեղեցիկ թուեցաւ):

Յաջորդ օրը,— շարունակեց ան — նաւապետ Նէլըընը Սթէֆընը նաւ բե — րող անձին ետեւէն ղրկեցի, որպէսզի Սթէֆընի պատահածին մասին տեղե — կութիւն առնէ. անոր պատմածին հա — մաձայն Սթէֆընը գիշերային ակումբի մը մէջ կռիւի մը բռնուեր է եւ ան — ծանօթ մը անոր վրայ կրակեր եւ վի — րաւորեր է, ատոր վրայ իր բարեկամը եղբայրս ակումբէն դուրս քաշելով իր կառքին մէջ դրեր եւ Պրայթըն տարեր է, անկէց ալ հոս, նաւուն մէջ: Այդ բարեկամը խորհուրդ տուեր է նաւա — պետ Նէլըընին՝ անմիջապէս ծովին բացերը ելլել եւ անգլիական ջուրերէն հեռանալ մինչեւ խնդրին վերջանալը, նկատելով որ այդ ակումբը վատա — համբաւ էր եւ թերեւս ոստիկանու — թիւնը խուզարկութիւն կատարէր: Նաւապետ Նէլըըն չուզելով գիս ան — հանգստացնել եւ վախցնել՝ եղբօրս հաւանական ձերբակալումով, նաւ մտեր եւ անմիջապէս նաւարկեր է: Երէկ գիշեր անթելով լուր մը առաւ Սթէֆընին բարեկամէն, ըսելով որ ա — կումբին մէջ այլեւս ոչ մէկ վախ չկայ եւ հետեւաբար կրնար վերադառնալ:

(Շար.)

վրդային համգամակութեան ձեռնարկել։ Միեւնոյն ատեն քանի մը միլիոն տըբախմի վարկ քուէարկուեցաւ։

Անհնկարագրելի էր թշուառութիւնը գաղթակայաններուն մէջ։ Կիներ եւ մանուկներ ջուրերուն մէջ մնացին եւ փողոցները անանցանելի դարձան։

«Քեմալ Աթա-Թիւրք»

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ազգ. մեծ ժողովը որոշած է Մ. Քեմալը կոչել «Քեմալ Աթա Թիւրք», համաձայն մականուններու օրէնքին։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, այս անուանակոչութեան մասին.—

Նոյեմբեր 24ի նիստին մէջ, օրակարգի նիւթերը սպառելէ յետոյ, Ազգ. ժողովը որոշեց ստիպողաբար քննել օրինագիծ մը, որ կը վերաբերէր Հանրապետութեան նախագահի մականունին։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա խօսք առնելով ըսաւ.

— «Ձեր վաւերացումին կ'ենթարկենք օրինագիծ մը՝ մեր Մեծ Ղեկավարին տրուելիք մականունի մասին։ Այն միջոցին երբ կը գործադրուի մականունի օրէնքը, մենք կը խորհինք թէ ազգ. մեծ ժողովին պարտականութիւնն է ընտրել մականունը զոր պէտք է կրէ մեծ ղեկավարը։ Այս օրէնքով, մենք կ'առաջարկենք «Աթա Թիւրք» անունը։ Կը հաւատանք որ, այսպէս կոչելով Հանրապետութեան նախագահը որ ազգին ամէնէն թանկագին արժէքն է, մենք պիտի կրնանք միաժամանակ արտայայտել անոր նկատմամբ մեր ունեցած խոր համակրանքի եւ յարգանքի զգացումները։ Կը հաւատանք նոյնպէս որ, Աթա Թիւրք անունով, Թուրք մեծ ազգը ամէնէն յարգալից անունը տըւած կ'ըլլայ իր ամենամեծ զաւկին»։

Վարչապետին յայտարարութիւնները բազմաթիւ անդամներ ընդհատ-ւեցան երկարատեւ ծափերով։ Յետոյ կարդացուեցաւ օրինագիծը զոր ժողովը ընդունեց արտընդոստ ծափերով, որոշելով որ Հանրապետութեան նախագահը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Քէմալ Աթա Թիւրք»։

Ահաւասիկ քուէարկուած օրինագիծը.—

ՅՕԴ. 1.— Մեր Հանրապետութեան նախագահին, բուն (էօզ) անունով Քէմալ, Աթա Թիւրք մականունը տրուած է։

ՅՕԴ. 2.— Այս օրէնքը ի զօրու է հրատարակութեան թուականէն սկսեալ։

ՅՕԴ. 3.— Ազգ. Մեծ ժողովը պաշտօն ունի գործադրելու ներկայ օրէնքը։

Զին. բոլոր լուրերը կ'արգիլուին Իտալիոյ մէջ

»»»••«««

Իտալիոյ պաշտօնաթերթը օրէնք մը հրատարակեց, որով կ'արգիլուի զինուորական եւ նաւային լուրերու հրատարակութիւնը, բացի անոնցմէ որ արտօնուած են պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ։ Օրէնքը հետեւեալ 14 կէտերով կը ճշդէ արգիլուած լուրերը.—

1.— Զինուորներու եւ մարտանաւերու շարժումները՝ պատերազմի ատեն. 2.— Բանակին, նաւատորմին եւ օդանաւային ուժերու ռազմափորձերը. 3.— Անոնց վերաբերեալ արկածներ կամ դէպքեր. 4.— Նաւային ծրագիրներ, մանրամասնութիւններ՝ նաւային շինութեանց եւ օդանաւերու մասին. 5.— Լուրեր՝ ռազմանիւթի արտածումներու եւ ներածումներու մասին, կառավարութեան կողմէ ըլլայ թէ անհատներու. 6.— Մանրամասնութիւններ՝ անթելի կամ ուրիշ գիտական փորձերու մասին որ ունին զինուորական հանգամանք. 7.— Օդանաւային փորձեր. 8.— Անտեսանելի ճառագայթներու փորձեր. 9.— Լուրեր՝ երկաթուղիներու մասին. 10.— Լուրեր՝ ջրաելեկտրակայաններու եւ ջրանցքներու մասին. 11.— Լուրեր՝ զօրաշարժի մասին. 12.— Լուրեր՝ զինուորագրութեան մասին. 13.— Բանակի կազմակերպութեան մասին՝ ի նախատեսութիւն պատերազմի. 14.— Կառավարութեան կարծիքը եւ դիրքը միջազգային դաշնագիրներու գաղտնի տրամադրութեանց մասին։

Այս գլխաւոր կէտերէն զատ, կը յիշուին շատ մը մանրամասնութիւններ, — զինուորական ճամբաներ, օդակայաններու մէջ պատահած վնասներ, օդանաւային ուժերու քանակ եւ արժէք, զօրանոցներ եւ թաքստոցներ, զինուորական եւ քաղաքային գործարաններ՝ քիմիական ռազմանիւթերու պատրաստութեան համար, զինագործարաններ, մանրամասնութիւններ՝ հում նիւթերու քանակի եւ որակի մասին եւայլն։

Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆԻ ԳԻՐՔԵՐԸ ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, Բարեգործականի Նուպարեան Մատենադարանի վերատեսուչ հանգուցեալ Գրիգոր Սինապեան իր մատենադարանը կտակած էր Ֆրանսական ակադեմիային, կարգ մը պայմաններով։ Ակադեմիան այդ պայմանները ընդունած չըլլալով, մերժած էր ընդունիլ կտակը։ Ասով ժառանգորդները ծախու հանած են Սինապեանի գրքերը։

Աճուրդը տեղի կ'ունենայ նոյեմբեր 30 ուրբաթ եւ դեկտեմբեր 1 շաբաթ օր կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Օթէլ տէ Վանթ, Սալ Տրուօ։ Աճուրդի հանուած գրքերուն մէջ կան արժէքաւոր գործեր, Արեւելքի մասին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԷԳՋԱՏԵԱՆ, Նորվեկիոյ խորհրդային դեսպանը, նշանակուեցաւ դեսպան Հունգարիոյ, յաջորդով Պ. Փէթրովսկիի որ արձակուած է պաշտօնէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ գերմանական մետաղագործական մեծ հաստատութեան մը միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, երկաթագործական հաստատութիւններ հիմնելու եւ կազմակերպելու համար։ Գերմանական տունը պիտի հայթայթէ բոլոր մեքենաները, իսկ վճարումները պիտի կատարուին երեք տարուան ընթացքին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԻ լուրջ անկում կը նախատեսուի սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, թէեւ կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ անոր գինը պահելու համար։ Հիւսիսային Իտալիոյ սեղանաւորական շրջանակները կը կարծեն թէ յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին լիրը չպիտի կրնայ պահել իր ներկայ համեմատութիւնը,— 28 լիր՝ մէկ անգլիականը եւ 12 լիր՝ մէկ տոլարը։ Իտալիոյ դրամատան ոսկիի պահեստը մէկ միլիառ լիր պակսած է անցեալ յունուարէն ի վեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կեդր. կոմիտէին որոշումով, յառաջիկայ յունուար 1էն սկսեալ պիտի դադրի հացը եւ ուրիշ կարգ մը սննդեղէններ տոմսերով գնելու դրութիւնը։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆր. Հ. կ. խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի պարգեւաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ակումբի սրահին մէջ։

Մուտքը՝ ազատ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի ժողովը, 1 դեկտ., շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Համազգայինի անդամները եւ համակիրները ժողովի կը հրաւիրուին, 2 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Պ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը, 17, Rue Ampère, Cachan։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին Պարանցիկ Թէյասեղանը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3 — 8, Salle Galmansի սրահին մէջ։

Մուտք՝ 5 ֆրանք, անդործներու եւ կիներու համար 3 ֆրանք։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ

ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները, 4 դեկտեմբեր, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 108, rue Bourguignons Անիէռ (անկիւնի սրճարանը)։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, 30 նոյեմբեր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները, 1 դեկտ.ին շաբաթ, իրիկուան ժամը 7.30ին «Ժակ» Ակումբին մէջ։

Կարեւոր օրակար. կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ժողովը, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1էն սկսեալ Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոյները, ժամը 7էն 8.30, իսկ Կիրակի օրերը, ժամը 10 — 12։

LOTERIE NATIONALEի

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

LOTERIE NATIONALE

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Ծախուած են բոլոր ամբողջական տոմսերը։ Տրամադրելի ունինք սահմանափակ թիւով տոմսերու մասեր՝

1/2, 1/4, 1/10 եւ 1/20 ԾԱԽՈՒ ԵՆ ԱՅՍՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ 9Ը

Միեւնոյն անձին չենք կրնար ծախել աւելի քան 2/2 կամ 4/4 կամ 10/10 եւ կամ 20/20 համեմատութեամբ։

Ապսպրանքներ չենք ընդունիր ետգրէ - ռամպուրսմանով (Contre Remboursement):

Հեռագրով ապսպրանքներու ժամանակ, նշանակել ճիշդ հասցէ։ Նամակները գրել ֆրանսերէն կամ ռուսերէն գիրերով։

A. GODOVANNIKOFF

30, Quai de Passy, Paris (16)

TÉL. JASMIN 01-50 **Métro: Passy**

Հեռագրական հասցէ.— **GODOVANNIKOFF, PARIS**

Գրասենեակը բաց է ամէն օր եւ կիրակի, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 9։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Maison Pleyel, Salle Chopinի ՄԷՋ

8, Rue Daru, Métro: Ternes

Յայտագրին մէջ ՊԱԽ, ՍՔԱՐԼԱԹԻ, ՇՈՒՄԱՆ, ՇՕՓԷՆ, ԼԻՍԹ եւ հայ հեղինակներէն ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ԺՕՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆ եւ ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆի գործերը։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ. 20, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԴԻՄԵԼ.— Maison Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré, Հրանտ – Սամուէլի գրատունը, 51, Rue Monsieur le Prince եւ հայ թերթերու խմբագրատունները։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

16 Դեկտեմբեր կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

Salle JEAN GOUJONի ՄԷՋ

8, rue Jean Goujon. Paris. Մեթրօ՝ **Champs Elysées**

Արտասանող Օր. **Gisèle Aubry**ի կողմէ (Ֆօլի Պերժերէն)

Ընտիր Ճազ-Պանտ։ կը մասնակցի ԱՀԻՍ նուագախումբը։

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ Գին՝ 10 ֆրանք։

ԽՄԲԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ իր աշակերտներու ստուարացման եւ քոնսէրներու մասնակցութեան՝

Դաշնակի ուսուցչուհի Օր. ՃԱՄՊԱԶ

61, Rue de Flandre, Paris (19)

դասընթացք մը բացած է խմբերգիչներու համար։

Ամիսը՝ **15** ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Չէնկիլէրցի (Պրուսա) Պօղոս Մէզպուրեան, Մեծ Նոր գիւղի մէջ ամուսնացած՝ կը փնտռէ իր զաւակը Խաչիկ, որ տարագրութեան ատեն զինուոր եղած է, այժմ 38 — 40 տարեկան է, վերջերս առնուած տեղեկութիւններէն կը հետեւցուի որ Խաչիկ կը գտնուի Հնդկաստանի մէջ։ Լուր ունեցողներէն կամ գիտցողներէն կը խնդրուի, իմացնել իր ծնողաց՝ հօրը Պօղոսի եւ մօրը Ռեբեկա Մէզպուրեանի՝ հետեւեալ հասցէով՝ Boghos Mezbourian, Bld. de la Madeleine, Madeleine, Nice, France։

— Քասթմէնէն Մարտիրոս, Թադէոս եւ Մանիշակ Աւետիսեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Զաւէն Աւետիսեանը, որ Գարակէօզեան Որբանոցի նախկին սաներէն էր եւ ասկէ առաջ կը գտնուէր Փարիզ, Լուար – է –Շէր, Քօլոմպ, Սէն։

Ցիշեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարտիրոս Աւետիսեանի, Քասթմի, Ցունաստան։

— Սեբաստիոյ Դէնդիլ գիւղացի Արամ Օհանեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Վառվառէ Օհանեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Եւա։ 1918 թուականին կը գտնուէր Գոնիայի Ամերիկեան որբանոցը։ Ուրկէց փոխադրուած է Պոլիս։ Իսկ անկէ վերջ տեղեկութիւն չկայ իր մասին։

Իմացնել՝ Արամ Օհանեանի, Pharmacie Centrale, Gazvin, Perse, (Via U. R. S. S.)։

Ստոյգ լուր տուողին մէկ տարուան՝ «Յառաջ» նուէր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մատթէոսեան եւ Այվըզեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ, 2 դեկտեմբեր, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Rue Jean Goujon, պատարագէն վերջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ, ողբացեալ ՀՄԱՅԵԱԿ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին բարեկամները, ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ERMIS

Այս անունով արտադրութիւններուն ամէն տեղ գտած ընդունելութեան, կարգ մը նախանձողներ, ապօրինի անուններով ապրանքներ հրապարակ հանած են, մեր անունին մօտ անուններով։ Այս ապօրինի պիտակներուն համար դատարան դիմած ենք։

Այս կէտերը ծանօթացնելով Ֆրանսայի մեր յարգելի յաճախորդներուն կը յանձնարարենք ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ դարձնել եւ ՊԱՀԱՆՋԵԼ, իրենց առողջութեան համար իսկ, զուտ, անխարդախ եւ տարիներով փորձուած, միայն ԵՐԿԱՆԵԱՆ գործարանի **ERMIS**ները։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՐԱԶԱՏ Է ՁԵՐ ՄԷՋ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ.

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր **Société PEUREUX**

48, Bld. des VIGNES, MARSEILLE: Tél. Colbert 58-10

Կեդրոնատեղի Փարիզի հիւսիսային եւ կեդրոնի շրջաններու

Emile Vial, 22, Rue Fontaine, St. Denis. Tél. Plaine: 09-95:

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné Lyon (Rhône)

ՆԻՍ Ի ՊԱՐԾԱԿԱԼ.—

M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

Ուշադրութիւն

ՀԱՅ մսավաճառ մը զանազան պատճառներով կը ծախէ իր խանութը, որ ունի նաեւ մէկ սենեակ։ Դիմել՝ ՄԱՆՈՒԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆի

32, Avenue Jean Massé, Lyon-Vaiee. (Rhône)

ՎԶՆՈՑ (քաշ - քոլ), ՓՈՒԼ - ՕՎԷՐ եւ ԲՈՒՐԴԷ ՁԵՌՆՈՑՆԵՐ

ՄԱՐՇԷՃԻՆԵՐ,

CACHE - COLS EN LAINE, PULL - OVER, GILETS ET GANTS DE LAINEի

Ձեր գնումներուն համար դիմեցէք՝

JAPHET Frères

224 & 257 Rue St. Denis. Paris 2e.

Métro: St. Denis.

Tél. Central: 69-61 եւ Gutemberg 57-57

Միշտ տրամադրելի է բնտիր մը երփն՝ անմրցելի գիներով։

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՁՈՒՏ ԽԱՂՈՂԷ ԵՒ ԱՆԻՍՕՆԷ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՕՂԻ ԽՄԵԼ

ՀԱՐՑՈՒՑԷՔ ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԵՒ ԳՆԵՑԷՔ

ՌԱՔԻ ՏԻԻՁ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՄԻՉՔ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԱՆԱՐԱՏ ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ

Պոլսոյ օղին է որ ձեր ուզածին պէս կը ճերմկնայ եւ քէյֆ կուտայ։

Ֆրանսայի համար արտօնատէր՝ Յ. ՏԱԼԱՔԻՒԲԵԱՆ

8, Rue Suffren, MARSEILLE, Tél. D. 70-00

Փարիզի ներկայացուցիչ Գ. ՃԻՑԷՃԵԱՆ,

75, Ave. Victor – Hugo, Clamart (Seine)

Լիոնի ներկայացուցիչ ՃԸՆԿԸՑՐԵԱՆ եւ ԹԷՐՋԻԵԱՆ

211, Rue de Criqui

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme. PARIS (13e)